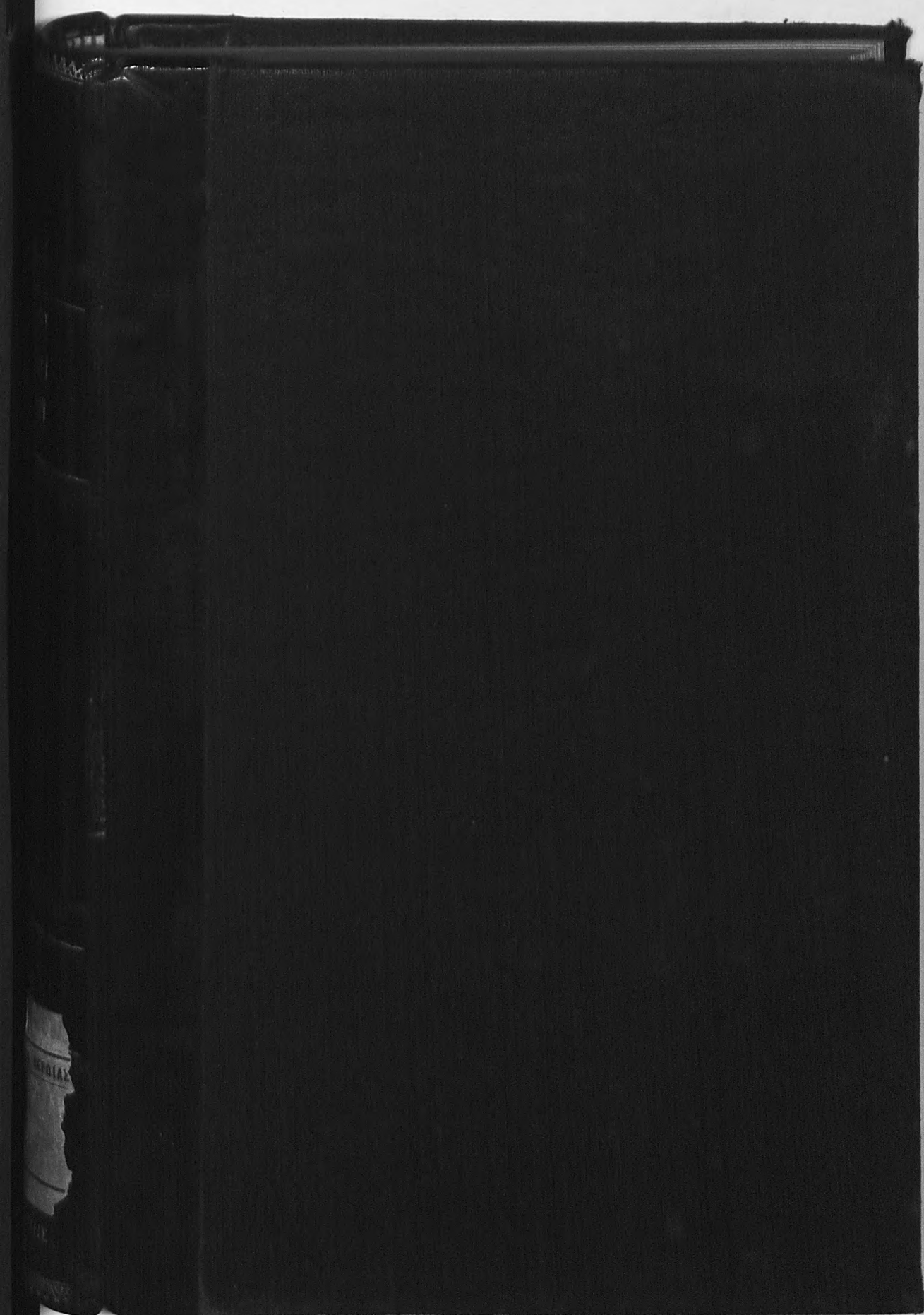

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

400

Αριθ. εισ. 35

Εξ αγοράς

GRVER - 00011

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Χ. ΣΕΜΙΤΕΛΟΥ

Δ. Φ. ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΝ ΤΩ ΕΘΝΙΚΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΡΙΚΗ

Δ. Μ. Λυρ
Βέροις

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1894

Αρ. Είρ. 35

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΤΗΙ
ΜΑΚΑΡΙΑΙ ΣΚΙΑΙ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΘΕΙΑΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΣΕΜΙΤΕΛΟΥ ΘΥΓΑΤΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Κ. ΔΟΥΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ

ΧΑΡΙΣΤΗΡΙ' ΕΥΣΕΒΩΣ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΡΥΘΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΝΩΘΕΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΕ

1. Αἱ τρεῖς μουσικαὶ καλούμεναι τέχναι, τούτέστιν ἡ μουσική, ἡ ποιητικὴ καὶ ἡ ὀρχηστική, εἶχον πρὸς ἀλλήλας παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἑλλήσιν οὐχὶ τὸν αὐτὸν καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσι λόγον. Διότι κατὰ μὲν τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ εἶνε δύο αὐτοτελεῖς καὶ παντελῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα τέχνη, ὥστε ὁ ποιητὴς εἶνε διάφορος τοῦ μουσικοῦ ἢ μελοποιοῦ. Ὡσαύτως δὲ καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ μουσικὴ ἦτο πάντοτε αὐτοτελεὴς καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ποιήσεως, ὅπως δηλαδὴ καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὅμως Ἑλλήσιν ἡ συνάφεια τῶν δύο τούτων τεχνῶν ἦτο μεῖζων, ὁ δὲ ποιητὴς ἦτο ὁ αὐτὸς ἅμα καὶ μελοποιός. Τοῦτο τοῦλάχιστον συνέβαινε τὸ πάλαι κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν μουσικῶν τεχνῶν, ἡ δὲ στενὴ αὐτῶν συνάφεια ἐχαλαρώθη καὶ διεσπάρθη μόνον περὶ τὸ τέλος τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ὅτε ἡλαττώθη ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἡ δημιουργικὴ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν δύναμις. Ἡμεῖς μὲν εἰθίσθημεν νὰ ὑπολαμβάνωμεν τοὺς μεγάλους τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος λυρικοὺς καὶ δραματικοὺς ὡς ποιητὰς μόνον, οἱ παλαιοὶ ὅμως θεωρητικοὶ καταλέγουσιν αὐτοὺς ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς μελοποιοὺς ὡς κορυφαίους· οἷον ὁ Ἀριστόξενος, ὁ μέγιστος τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης θεωρητικός, ἀποδοκιμάζων τὴν κατεαγυῖαν καὶ κωτὶλην μουσικὴν τῶν περὶ τὸν Φιλόξενον καὶ Τιμόθεον, ἐπαινεῖ καὶ προβάλλεται ὡς παράδειγμα τὴν ἀνδρώδη καὶ θεσπεσίαν, τὴν σεμνὴν καὶ ἀπερίεργον τοῦ Πινδάρου καὶ Πρατίνου, τοῦ Αἰσχύλου καὶ Φρυγίου (1). Ἐν ᾧ λοιπὸν τανῦν ὁ μὲν ποιητὴς ποιεῖ τὸ ποίημα, ἄλλος

(1) Πρβλ. Πλούτ. περὶ μουσ. κεφ. 20 καὶ 31. Cic. de orat. 3, 44 «Musici qui erant quondam iidem poëtae».

δέ τις, ὁ μουσικός ἢ μελοποιός, τὸ μέλος, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν ρυθμικὴν διαίρεσιν, ὁ παλαιὸς Ἑλλήν λυρικός καὶ δραματικός ποιητής μετὰ τῆς λέξεως καὶ τῶν μέτρων ἐποίει ὁ αὐτὸς καὶ τὰ μέλη τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οἱ δὲ ρυθμοὶ τοῦ μέλους ἦσαν πάντοτε αἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ρυθμοὶ τῆς ποιήσεως καὶ οὐχὶ διάφοροι, ὡς συμβαίνει συνήθως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Οὐ μόνον δὲ ἀλλ' ἂν τὸ ποίημα ἦτο χορικόν, ὁ αὐτὸς ὥριζε καὶ τὰ σχήματα καὶ σημεῖα τῆς ὀρχηστικῆς. Ποιητὴν δὲ λέγοντες οἱ Ἕλληνες ἐνόουν καὶ τὸν ὑπὸ τῶν νῦν λεγόμενον ποιητὴν καὶ τὸν μελοποιόν, μουσικόν λέγοντες τὸν ἐπιτήδευμα ἔχοντα τὴν μουσικὴν, τούτεστι τὸν τεχνίτην, ὅστις ἔργον εἶχε νὰ ἐρμηνεύῃ ἦτοι ἐξαγγέλλῃ μέλη ἢ μουσικὰ ποιήματα ἐντέχνως ἄδων ἢ μουσικόν τι ὄργανον κρούων, ἢ καὶ τὸν θεωρητικόν, τούτεστι τὸν ἀσχολούμενον περὶ τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς, σπανιώτερον δὲ καὶ ἐπὶ γενικωτέρας χρείας τὸν πᾶσαν παιδείαν σοφὸν καὶ δεξιὸν ἦτοι περὶ πᾶσαν μάθῃσιν φιλοσοφοῦντα.

2. Πάντα δὲ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ποίησιν ἐφοδία, τὴν γνῶσιν δηλονότι τῆς μουσικῆς, τῆς ὀρχηστικῆς καὶ τῶν σταθερῶν νόμων, οἷτινες εἶχον ἐπικρατήσαντες ἐν ἐκάστῳ γένει καὶ εἶδει τῆς ποιήσεως, ἰδίᾳ δὲ τῶν ρυθμικῶν νόμων καὶ τῶν μετρικῶν σχημάτων, ἐδιδάσκετο ὁ μέλλων ποιητής κατὰ τοὺς καλλίστους τῆς ἀρχαιότητος χρόνους σχολάζων ἱκανὸν χρόνον παρὰ τινι διδασκάλῳ. Οὕτω λοιπὸν κατὰ μικρὸν συνέστη σύστημά τι μουσικῆς διδασκαλίας τὰ εἰρημένα περιέχον μαθήματα, ὅπερ ἐλέγετο θεωρία ἢ τέχνη μουσική. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ μουσικὴ αὕτη θεωρία συνέκειτο μόνον ἐκ τεχνικῶν τινων ὄρων ἢ ἐκ μουσικῆς τινος γλώσσης, ἐφεξῆς δὲ νῦξάνετο καὶ προήγετο μᾶλλον μᾶλλον, καθ' ὅσον προέκοπτε καὶ ἡ τέχνη. Ἐγένετο δὲ τοῦτο οὐχὶ διὰ συγγραφῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπὸ στόματος τῶν τεχνιτῶν διδασκαλίας. Ἦδη δὲ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν χρόνων μνημονεύονται καὶ τεχνῖται ἔνδοξοι γενόμενοι οὐχὶ μᾶλλον ἐξ ὧν προσεξεύρον ἢ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς τέχνης, οἷος ὁ διθυραμβοποιὸς Λᾶσος ὁ Ἑρμιονεύς ὁ τοῦ Πινδάρου διδασκαλός, Ἀγαθοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὡσαύτως τοῦ Πινδάρου διδασκαλός, μαθητὴς δὲ τοῦ μουσικοῦ Πυθοκλείδου, ὁ αὐλητὴς Μίδας ὁ Ἀκραγαντίνος, ὃν ἐπαινεῖ ὁ Πίνδαρος νικήσαντα Πύθια ἐν τῷ ια' Πυθιονίκῃ, ὁ τοῦ Ἀγαθοκλείους καὶ Μίδα μαθητὴς Λαμπροκλῆς ἢ Λάμπρος, ὅστις ἐγένετο διδασκαλός τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ ἐνδόξου Ἀθηναίου μουσικοῦ Δάμωνος, οὐ μνημονεύει ὁ Σω-

κράτης ὡς τὸ μέγιστον ἐν τῇ μουσικῇ ἔχοντος κύρος, καὶ ὁ τοῦ Δάμωνος διάσημος μαθητὴς Δράκων, ὅστις πάλιν λέγεται διδάσκαλος τοῦ Πλάτωνος. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αἱ Ἀθῆναι ἐμφανίζονται ὡς ἑστία τῶν τῆν μουσικὴν ἐπαγγελλομένων τεχνιτῶν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ὁ Θηβαῖος Πρόνομος, ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ ὁ μουσικὸς Στρατόνικος. Οἱ πλείστοι τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦσαν δεινοὶ τεχνῖται πολλὰ μὲν προσεξευρόντες, οὐχὶ δὲ τοιοῦτοι ὥστε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τοὺς κυρίως δημιουργικοὺς τεχνίτας.

3. Οἱ διδάσκαλοι οὗτοι τῆς μουσικῆς τέχνης πραγματευόμενοι αὐτὴν διήρουν, ὅπως ὕστερον καὶ ὁ Ἀριστόξενος καὶ οἱ μετ' αὐτόν, εἰς τρία μέρη, πρῶτον μὲν τὴν περὶ τὸ μέλος πραγματείαν, ἥτοι τὴν ἁρμονικὴν, εἶτα δὲ τὴν περὶ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὴν περὶ τὰ μέτρα πραγματείαν, ἥτοι τὴν ῥυθμικὴν καὶ τὴν μετρικὴν (1). Τῆς δὲ θεωρίας τῆς ποιήσεως οὐδέποτε ἤψαντο οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ πραγματείᾳ τῆς μουσικῆς τέχνης, ἀλλ' ὅσα δὴποτε παραγγέλματα καὶ ὁδηγίας καὶ ἂν ἐλάμβανεν ὁ μαθητὴς παρ' ἐμπειροτινὸς διδασκάλου περὶ τῆς οὐσίας τῆς ποιήσεως, ἡγεμῶν αὐτοῦ ἐνταῦθα ἦτο ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσις καὶ τὰ δόκιμα παραδείγματα τῶν προγενεστέρων καὶ συγχρόνων ποιητῶν. Κατὰ ποίαν δὲ μέθοδον ἐπραγματεύοντο ἰδίᾳ τὸ ῥυθμικὸν καὶ τὸ μετρικὸν μέρος τῆς τέχνης, ὑπερ μάλιστα ἡμῖν ἐνταῦθα διαφέρουσι, διδασκόμεθα ἐξ ὧν λέγει ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ σελ. 424 c ὡς λέγων· «Οἱ ἐπιχειροῦντες τοῖς ῥυθμοῖς τῶν στοιχείων πρῶτον τὰς δυνάμεις διείλοντο ἔπειτα τῶν συλλαβῶν καὶ οὕτως ἤδη ἔρχονται ἐπὶ τοὺς ῥυθμοὺς σκεψόμενοι, πρότερον δ' οὐ». Ἐκ τούτων δηλαδὴ μανθάνομεν ὅτι οὗτοι ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ποιήσεως ἦτοι τῆς ᾠδικῆς μουσικῆς, ἥτις ἐν τοῖς δοκίμοις τῆς ἀρχαιότητος χρόνοις ἦτο ἐπικρατεστέρα τῆς ὀργανικῆς, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξήταζον τὰ διάφορα τῶν συλλαβῶν μεγέθη, ὧν χρῆσις ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει, τουτέστι τὴν δύναμιν ἥτοι φύσιν τῶν στοιχείων (τῶν μακρῶν δηλαδὴ καὶ βραχείων φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων) καὶ τὴν συμπλοκὴν αὐτῶν εἰς συλλαβὰς (positio), καὶ μετὰ ταῦτα, οὐχὶ δὲ πρότερον, ἤρχοντο νὰ ἐξετάσωσι τοὺς ῥυθμούς.

(1) Πρβλ. Πλάτ. Πολιτ. γ' σελ. 398 d «Τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγου (= λέξεώς) τε καὶ ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ». Νόμ. ζ' σελ. 800 d «ῥήμασι τε καὶ ῥυθμοῖς καὶ ἁρμονίαις». Ἰππ. μελζ. 285 d «περὶ τε γραμμάτων δυνάμεως καὶ συλλαβῶν καὶ ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν». Φιλῆθ. σελ. 17 d.

Εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας τῶν παλαιῶν τούτων ῥυθμικῶν ἀνάγεται καὶ δόξα τις αὐτῶν, ἣν κατεπολέμει ὕστερον ὁ Ἀριστόξενος, ἔχουσα ὡς ἐξῆς· « Πᾶν μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενόν πως καὶ πέφυκε καὶ λέγεται, ὥστε καὶ ἡ συλλαβὴ οὕτως ἂν ἔχοι πρὸν τὸν ῥυθμὸν ὡς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενον, εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷον μετρεῖν τὸν ῥυθμὸν » (Μιχ. Ψελλός Προλαμβ. § 1). Οὗτοι δηλαδὴ ἐλάβανον τὴν συλλαβὴν ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ, δι' οὗ δῆλον ὅτι ἐμέτρουν τὰ διάφορα ῥυθμικὰ μεγέθη, ἐν ᾧ ὕστερον ὁ Ἀριστόξενος ἀντὶ τῆς συλλαβῆς προεβάλετο ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ τὸν πρῶτον χρόνον, ὡς αὐτὸς ἐκάλεσεν αὐτόν. Ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς τέχνης δὲν ἐχώριζον τὴν πραγματείαν τῆς ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς, ἀλλὰ συνέπλεκον ἀμφοτέρας, πρῶτος δὲ ἐχώρισεν ὕστερον ὁ Ἀριστόξενος.

4. Τῆς τοῦ Ἀριστοξένου ὁμῶς παλαιότερας ταύτης ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς θεωρίας ὀλίγα μόνον εἶνε τὰ κατ' εὐθείαν παραδοθέντα εἰς ἡμᾶς, οἷοι οἱ ὄροι, οὓς μνημονεύει ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῇ περὶ ῥυθμῶν καὶ μέτρων διδασκαλίᾳ, ἣν παίζων ὑπογράφει ἐν Νεφέλαις στ. 636 κέ., τὸ « τρίμετρον » καὶ « τετράμετρον », ὁ « κατ' ἐνόπλιον » καὶ « κατὰ δάκτυλον ῥυθμός ». Καὶ κατ' ἐνόπλιον μὲν ῥυθμὸν δῆλον ὅτι τὸν προσοδιακὸν λέγει, κατὰ δάκτυλον δὲ ἀκουστέον οὐχὶ τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, ὅπερ ἐν στ. 638 ἔπος λέγει, ἀλλὰ τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος ἦτοι τὰς δακτυλικὰς στροφὰς τοῦ Στησιχόρου καὶ ἄλλων λυρικῶν καὶ δραματικῶν ποιητῶν. Ὁ δὲ Πλάτων (Πολιτ. Γ', σελ. 400) ποιεῖται λόγον περὶ τριῶν ῥυθμικῶν γενῶν, περὶ διαφορᾶς τοῦ ἥθους τῶν ῥυθμῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀδάμωνος καὶ περὶ ἄλλων τεχνικῶν ὅρων (1). Ἄλλους δὲ τινὰς ὅρους, ἄλλ' ὀλίγους, μανθάνομεν παρ' Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων. Θαρρούντως ὁμῶς δύναται

(1) « Τρι' ἄττα ἐστὶν εἶδη, ἐξ ὧν αἱ βάσεις πλέκονται. Καὶ ἐφεξῆς· « Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἣν δ' ἐγώ, καὶ μετὰ Ἀδάμωνος βουλευσόμεθα, τίνες τε ἀνελευθερίας καὶ ὑβρείως ἡ μανίας καὶ ἄλλης κακίας πρέπουσαι βάσεις, καὶ τίνες τοῖς ἐναντίοις λειπτέον ῥυθμοῦς. Οἶμαι δὲ με ἀκροῦσθαι οὐ σαφῶς ἐνόπλιόν τι τινα ὀνομάζοντας αὐτοῦ εὑνθετον καὶ δάκτυλον καὶ ἡρῆδον γε, οὐκ οἶδα ὅπως διακοσμοῦντος καὶ ἴσον ἄνω καὶ κάτω τιθέντός εἰς βραχὺ τε καὶ μακρὸν γιγνόμενον, καί, ὡς ἐγώ μαι, ἱαμβὸν καὶ τιν' ἄλλον τραγαῖδι ὀνόμαζε, μήκη δὲ καὶ βραχυτέρας προσήπται· καὶ τούτων τισὶν οἶμαι τὰς ἀγωγὰς τοῦ ποδὸς αὐτόν οὐχ ἥττον φέγειν τε καὶ ἐπαινεῖν ἢ τοὺς ῥυθμοὺς αὐτοῦς, ἥτοι ξυναμφότερον τι· οὐ γὰρ ἔχω λέγειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὥσπερ εἶπον, εἰς Ἀδάμωνα ἀναθεβλήσθω διελέσθαι γὰρ οὐ σμικροῦ λόγου· ἢ σὺ οἶε; Μὰ Δί', οὐκ ἔγωγε ».

τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τοὺς πλείστους τῶν τεχνικῶν ὄρων, οὓς μεταχειρίζονται οἱ μεταγενέστεροι μετρικοί, παρέλαβον ἐκ τῶν καλῶν τούτων χρόνων, πολλῶν δὲ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ὄρων, οἷου τοῦ «κατ' ἐνόπλιον» καὶ «κατὰ δάκτυλον», παρέλιπον νὰ κάμωσι χρῆσιν ἐν τῷ συστήματι αὐτῶν.

5. Οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου διδάσκαλοι οὗτοι τῆς μουσικῆς τέχνης οὐ μόνον ἀπὸ στόματος ἐδίδασκον τὴν θεωρίαν τῶν μουσικῶν τεχνῶν, ἀλλὰ τινες αὐτῶν καὶ συνέγραφον, οἷον περὶ Λάσου λέγει ὁ Σουίδας «πρῶτος δὲ οὗτος περὶ μουσικῆς λόγον ἔγραψε». Τὰ συγγράμματα ὁμως αὐτῶν τὸ μὲν ἦσαν ἑλλιπῆ, πραγματευόμενα περὶ μερῶν τινῶν μόνον τῆς μουσικῆς, τῶν δυσχερεστέρων, τὸ δὲ στοιχειώδη λίαν, ἀπλοῦν ὄντα τοῖς ἀπείροις βοήθημα. Ὁ πρῶτος δὲ τῶν ἀρχαίων θεωρητικῶν, ὅστις ἐπιστημονικῶς καὶ συστηματικῶς συνέγραψε περὶ πάντων τῶν μερῶν τῆς μουσικῆς τέχνης ἦτο Ἀριστοξένος ὁ Ταραντῖνος. Οὗτος πάντων τῶν συγγραφέων τῶν περὶ μουσικῆς τέχνης συγγραψάντων εἶχε τὸ πλεονέκτημα τὸ μέγιστον ἀξίωμα καὶ τὸ πλεονέκτημα τῶν περὶ μουσικῆς τέχνης συγγραμμάτων τῶν μετ' αὐτὸν συγγραφέων οὐδὲν ἄλλο ἢτο εἰμὴ ἐπιτομὴ καὶ ἀντιγραφὴ αὐτοῦ. Ὁ Ἀριστοξένος (1) ἐγεννήθη ἐν Τάραντι, ἐνθα ἀπὸ τινῶν δεκαετηρίδων περὶ τε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μουσικὴν ἐσπούδαζον οἱ Πυθαγόρειοι Φιλόλαος καὶ Εὐρυτος καὶ Ἀρχιππος καὶ Λύσις. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Σπίνθαρος (Διογ. Λαέρτ. 2, 20. Σέξτ. Ἐμπειρ. πρὸς τοὺς μαθηματ. 6, σελ. 356), κατὰ Σουίδαν καὶ Μνασείας ὀνομαζόμενος, καταλέγεται μετὰ τοῦ Ἀλάμωνος, Φιλοξένου, Ξενοφίλου καὶ Ἀριστοξένου εἰς τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν μουσικῶν (Αἰλιαν. περὶ ζῶων ιδιότητος 2, 11). Ὡς δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ὁμοτέχνων καὶ ὁ Σπίνθαρος διῆγε τὸν βίον οὐχὶ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει διατριβῶν, ἀλλὰ περιπορευόμενος, καὶ οὕτως ἐγένετο γνῶριμος τῶν κατ' αὐτὸν ἀξιολογωτάτων ἀνδρῶν. Καὶ ἐν Ἀθήναις μὲν συνεγένετο τῷ Σωκράτει, ὥστε πρὸ τοῦ 399 π. χ., ἐν Θήβαις δὲ τῷ Ἐπαμεινώνδῃ, καὶ τοῦ μεγάλου δὲ πολιτοῦ αὐτοῦ Ἀρχύτα φαίνεται ὅτι ἐγένετο γνῶριμος. Ὁ δὲ Ἀριστοξένος ὕστερον ἐν τοῖς βίοις αὐτοῦ ἐποίητο χρῆσιν ὅσων περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἀρχύτα καὶ τῶν λοιπῶν ἀνδρῶν εἶχεν ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρός. Πλούτ.

(1). Πρὸς Σουίδαν λ. Ἀριστοξένος, Mahne, Diatribe de Aristoxeno. R. Westphal, Metrik εκδ. 2 τόμ. 4, σελ. 33 καὶ Aristoxenos Melik und Rhythmik τόμ. 2 σελ. IV κ.

πῶς δει τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν 39, Περὶ τοῦ Σωκράτ. δαιμον. 599. Πορφύρ. παρὰ Κυρίλλῳ κ. 'Ιουλ. 6. Διδάσκαλος δὲ τῷ 'Αριστοξένῳ ἐγένετο αὐτὸς ὁ πατήρ, ἔτι δὲ Λάμπρος ὁ Ἐρυθραῖος, ὃν ὁ 'Αριστοξένος ὥσπερ καὶ Διονύσιον τὸν Θηβαῖον, τὸν τοῦ Ἐπαμεινώνδου διδάσκαλον ἐπαινῇ ὡς θιασώτας τῆς καλλίστης μουσικῆς τῆς τῶν παλαιῶν (παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 21). Ἄν τὰ πρῶτα μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐνδοιάζεται, κατὰ δὲ τὸν Σουίδαν φαίνεται ὅτι τῆς πρώτης μουσικῆς καὶ φιλοσοφικῆς παιδείας ἠψατο ἐν Μαντινείᾳ, ἐνθα ὁ πατήρ αὐτοῦ διέτριψε χρόνον τινά. Ἐπαινῇ δὲ ὁ 'Αριστοξένος τοὺς Μαντινεῖς ὡς σφύζοντας τὴν ἀρχαίαν ἀπλὴν μουσικὴν, οἷος ἦτο καὶ ὁ Τυρταῖος ὁ ὑπὸ τοῦ 'Αριστοξένου ὑπερεπαινούμενος ὡς ἀποδοκιμάζων τοὺς νεωτέρους διθυραμβοποιούς καὶ τοὺς ἀηδεῖς αὐτῶν νεωτερισμούς. Τὰ δὲ τῶν Μαντινέων ἔθιμα καὶ νόμιμα ἐπραγματεύθη ὁ 'Αριστοξένος ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπεγράφετο «τὰ Μαντινέων ἔθνη». Ἐκ δὲ τῆς Πελοποννήσου ἐπανελθὼν ὁ 'Αριστοξένος εἰς Ἰταλίαν συνεγένετο τοῖς τελευταίοις Πυθαγορείοις (Διογ. Λαέρτ. 8, 46), Ξενοφίλῳ τε τῷ Χαλκιδεῖ ἀπὸ Θράκης καὶ Φάντωνι τῷ Φλιασίῳ καὶ Ἐχεκράτει καὶ Διοκλεῖ καὶ Πολυμνήστῳ, Φλιασίοις καὶ αὐτοῖς, οἵτινες ἅπαντες διωχθέντες κατέφυγον εἰς Ῥήγιον, ὁ δὲ Ξενοφίλος, ὃς συνεγένετο καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐγένετο ἐνταῦθα διδάσκαλος καὶ φίλος αὐτοῦ. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς καθαρούς τεχνικούς ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἰδίᾳ τις σπουδὴ τῆς μουσικῆς τέχνης, ἐκ δὲ τῆς μουσικῆς ἐγεννήθη φιλοσοφικὴ τις θεωρία, ὥστε φιλοσοφία καὶ μουσικὴ ἀπειργάζοντο ἐν σῶμα συναφῆς καὶ ἀχώριστον. Τὴν συνάφειαν δὲ ταύτην διετήρησεν αἰεὶ ἐφεξῆς ὁ 'Αριστοξένος καὶ περιπατητικὸς γενόμενος. Ἡ δὲ γνώρισις τῶν Πυθαγορείων ἐκράτυνε μᾶλλον τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν ῥοπὴν, ἣν παρέσχετο αὐτῷ ἢ ἐν Μαντινείᾳ ἀγωγή. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους πρὸ τῆς ἀναβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν θρόνον μνημονεύεται ὅτι διέτριβεν αὐθις ἐν Πελοποννήσῳ. Διέτριβε δὲ ἐν Κορίνθῳ, ὅπου, ὡς αὐτὸς διηγῆται, οἰκείως διέκειτο πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ 343 π.Χ. μετὰ τὴν φυγὴν ζῶντα Διονύσιον τὸν τύραννον, παρ' οὗ ἤκουσε διηγουμένου τὸ περὶ Δάμωνος καὶ Φιντίου διήγημα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἱστόρησεν ἐν τῷ περὶ Πυθαγορείων συγγράμματι. Ἡ δὲ ἀκμὴ τοῦ 'Αριστοξένου, καθ' ἣ καὶ Σουίδας μαρτυρεῖ, πίπτει κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου βασιλείαν ἀρχομένην. Ἦτο δὲ ὁ χρόνος οὗτος, καθ' ὃν ὁ 'Αριστοτέ-

λης ἐκ τῆς ἐν Πέλλῃ αὐλῆς ἦλθε τὸ δεύτερον εἰς Ἀθήνας (τῷ 335 π. Χ.), ἔνθα μέχρι σχεδὸν τῆς τελευτῆς τοῦ βίου διετέλεσεν ἐπὶ τρισκαίδεκα ἔτη διδάσκων ἐν τῷ Λυκείῳ. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Ἀριστόξενος ἀπὸ Πυθαγορείου ἐγένετο περιπατητικὸς καὶ προσεκτέησατο τὴν πολυμάθειαν ἐκείνην, ἥτις ἰδιάζει τῷ τε ἡγεμόνι τῆς αἰρέσεως καὶ τοῖς λοιποῖς περιπατητικοῖς, διότι ἦτο φιλόσοφος, ἱστορικός, ἡσχολήθη περὶ τὴν πολιτικὴν, παιδαγωγικὴν καὶ φυσικὴν, ἦτο μουσικὸς καὶ ἐπραγματεύθη τὴν ἱστορίαν καὶ ἐπιστημονικὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς τέχνης περὶ πολλοῦ ποιησάμενος καὶ τὴν ἠθικὴν δύναμιν αὐτῆς. Κατὰ δὲ τὴν πολυγραφίαν ἡμιλλᾷτο πρὸς ὄντιναδὴποτε περιπατητικόν, διότι κατὰ Σουίδαν συνέγραψε τετρακόσια πεντήκοντα τρία βιβλία. Παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους παρέλαβε καὶ τὸ τῆς γλώσσης ἀπλοῦν καὶ νηφάλιον, οὐδαμῶς δ' εἰδόνων καὶ φαντασίας μεστόν, οἷον ἦτο τὸ τῶν προτέρων αὐτοῦ διδασκάλων, τῶν Πυθαγορείων. Καὶ ἀρχὰς δὲ τινὰς φιλοσοφικὰς τοῦ Ἀριστοτέλους μετήνεγκεν εἰς τὴν μουσικὴν αὐτοῦ θεωρίαν, ἐνέμεινεν ὁμως πιστὸς δόγμασι τισι τῶν Πυθαγορείων, ἅπερ ἀπεδοκίμαζεν ὁ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ λοιποὶ περιπατητικοί.

6. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοξένου ὁ Σουίδας λέγει τὰ ἑξῆς· «συνετάξατο δὲ μουσικὰ τε καὶ φιλόσοφα καὶ ἱστορίας καὶ παντὸς εἶδους παιδείας· καὶ ἀριθμοῦνται αὐτοῦ τὰ βιβλία εἰς ὑγ'». Τὰ συγγράμματα ταῦτα τοῦ Ἀριστοξένου κατὰ κακὴν μοῖραν ἀπώλοντο πάντα πλὴν ὀλίγων καὶ τούτων σωζομένων οὐχὶ ἀκεραῖον ἀλλ' ἐν ἀποσπάσμασι μόνον. Καὶ πολλῶν μὲν γινώσκουμεν μόνον τὰς ἐπιγραφάς, πολλῶν δὲ οὐδ' αὐτάς. Αἱ δὲ γνωσταὶ ἡμῖν ἐπιγραφαὶ (1) κατὰ τὰς τοῦ Σουίδα κατηγορίας κατατάσσόμεναι ἔχουσιν ὥδε·

Α'. Παντὸς εἶδους.

1. Σύμμικτα ὑπομνήματα, τοῦλάχιστον 16 βιβλία (Φώτιος βιβλ. σελ. 176. Πορφύρ. εἰς Πτολεμ. 257).

(1) Ταύτας συνήγαγεν ὁ Mahne (Diatribae de Aristoxeno philosopho peripatetico auctore Guilielmo Leonardo Mahne, ill. Athenaei Amstelloed. civo, τό β' ἐκδοθεῖσα ἐν Thesaurus criticus novus sive syntagma scriptionum philologicarum variarum aevi recentioris. Editio nova cura G. H. Schaefer, Lips. 1817) καὶ ὁ Osann (Anecdota Romana σελ. 301 κέ.). Πρὸς καὶ Westphal, Aristoxenos von Tarent Melik und Rhythmik τόμ β' σελ. XI, ὅθεν ἡμεῖς λαβόντες παρατιθέμεθα ἑνταῦθα.

2. Ἱστορικά ὑπομνήματα (Διογ. Λαέρτ. 9, 40).

3. Τὰ κατὰ βραχὺ ὑπομνήματα ('Αθῆν. 14 σελ. 619 e. 'Ο δὲ Πλούταρχος, περὶ τῆς 'Αλεξάνδρου τύχης σελ. 666 = Συμ. ποσ. προβλ. I, 6 σελ. 623 e, λέγει ἀπλῶς ἐν ὑπομνήμασιν 'Αριστοξενείοις).

4. Τὰ σποράδην (Διογ. Λαέρτ. 1, 107).

5. Συγκρίσεις. Τούτων τοῦ πρώτου βιβλίου μνημονεύει ὁ 'Αθηναῖος 14, 631.

6. Σύμμικτα συμποτικά, ὧν κυρίως ἐν τῷ περὶ μουσικῆς βιβλίῳ τοῦ Πλουτάρχου διεσώθησαν μείζονα συνεχῇ ἀποσπάσματα, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Οὔεστφάλιος.

Β'. Φιλοσοφικά.

7. Πολιτικοὶ νόμοι, τοῦλάχιστον 8 βιβλία ('Αθῆν. 14, 648 d).

8. Παιδευτικοὶ νόμοι, τοῦλάχιστον 10 βιβλία ('Αμμών. ἐν λ. αἰδῶς καὶ αἰσχύνῃ. Διογ. Λαέρ. 8, 15).

9. Πυθαγορικαὶ ἀποφάσεις (Osann Anecd. Roman. σελ. 316).

Γ'. Ἱστορικά.

10. Βίοι ἀνδρῶν (Mahne diatribe de A. 20, 25. Hieron. de viris illustr. poem. παρὰ τῷ Osann σελ. 304).—'Εκ τούτων μνημονεύονται ἰδίᾳ Πυθαγορικὸς βίος, 'Αρχύτου βίος, Σωκράτους βίος, Πλάτωνος βίος, Τελέστου βίος.

11. Περὶ τραγωδοποιῶν. Τὸ πρῶτον βιβλίον μνημονεύεται ὑπ' 'Αμμωνίου ἐν λ. ῥύεσθαι.

12. Περὶ αὐλητῶν ('Αθῆν. 14, 634 d).

13. Περὶ μουσικῆς (τοῦ μὲν α' βιβλίου μνημονεύει ὁ Πλούταρχος περὶ μουσ. 15, τοῦ δὲ δ' ὁ 'Αθῆν. 14, 619 d. Κατὰ τὸν Οὔεστφάλιον ἴσως ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ «ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν μουσικῶν» παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 17 καὶ τὸ «ἐν τοῖς ἱστορικοῖς» παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. 16).

14. Πραξιδαμαντείων (πλείονα βιβλία· βιβλ. α' παρὰ τῷ Osann, anecd. Rom. σελ. 5. 'Αρποκρατ. ἐν λ. Μουσαῖος).

Δ'. Μουσικά.

15. Περὶ μελοποιίας (πλείονα βιβλία· τοῦ δ' βιβλίου μνημονεύει ὁ Πορφύριος σελ. 258).

16. Περὶ τόνων (Πορφύρ. σελ. 255).

17. Περὶ ὀργάνων ('Αμμών. ἐν λ. κίθαρις) καὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς περὶ αὐλῶν καὶ ὀργάνων ('Αθην. 14, 634 d).

18. Περὶ αὐλῶν τρήσεως (πλείονα βιβλία· τοῦ α' μνημ. ὁ 'Αθην. 14, 634).

19. Περὶ τραγικῆς ὀρχήσεως (πλείονα βιβλία· Μέγα 'Ετυμ. λ. σίκινις).

20. Περὶ μουσικῆς ἀκροάσεως (Σχολ. Πλάτ. παρὰ Mahne σελ. 111).

21. Περὶ χρόνου πρώτου (Πορφύρ. σελ. 255).

Πλὴν δὲ τῶν προμνημονευθέντων συμμίκτων συμποτικῶν (ἀρ. 6) μόνον ἐκ δύο ἔτι συγγραμμάτων τοῦ 'Αριστοξένου σφίζονται ἐν ἀντιγράφοις μείζονα ἀποσπάσματα τῶν ἐξῆς·

22. τῆς ἁρμονικῆς καὶ

23. τῆς ὀυθυμικῆς πραγματείας.

7. Καὶ τῆς μὲν ἁρμονικῆς πραγματείας ἢ τῆς περὶ μέλους ἐπιστήμης τὰ λελειμμένα, ἅτινα κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξεδόθησαν ἐν Λατινικῇ μεταφράσει ὑπὸ 'Αντωνίου Γογαίνου (Aristoxeni musici antiquiss. harmonicorum elementorum libri III omnia nunc primum latine conscripta et edita ab Ant. Gogavino Graviensi. Venetiis, MDLXII) (1), εἶτα δὲ κατὰ τὸ 'Ελληνικὸν πρωτότυπον ὑπὸ τοῦ Μεουρσίου καὶ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μειβωμίου (Meibomius) ἐν ἔτει 1652, κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Οὔεστφάλιου γνώμην ἐρρύησαν ἐξ ἄλλων κατ' ἄλλους χρόνους γενομένων παραδόσεων τοῦ 'Αριστοξένου περὶ ἁρμονικῆς, ἐπιγράφει δὲ αὐτὸς οὐχὶ ὅπως μέχρι τοῦδε ἐφέροντο ἐπιγεγραμμένα « ἁρμονικῶν στοιχείων βιβλ. α', ἁρμ. στ. βιβλ. β', ἁρμ. στ. βιβλ. γ' », ἀλλ' α' 'Αριστοξένου πρώτη ἁρμονικὴ πραγματεία » (τουτέστι κατὰ τὴν πρώτην ἐκ-

(1) Τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐξέδωκε καὶ ὁ Οὔεστφάλιος ἐν Aristox. von Tarent I τόμ. β'.

δосιν), εἶτα δὲ « Ἀριστοξένου δευτέρα ἁρμονικὴ πραγματεία », ἔπειτα « Ἀριστοξένου τῆς ἁρμονικῆς πραγματείας, τῆς ἑξαμεροῦς τὰ στοιχεῖα » καὶ τέλος « Α. τῆς ἁρμονικῆς πραγματείας τῆς ἑπταμεροῦς τὰ στοιχεῖα ». Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἐκ τῆς ἁρμονικῆς πραγματείας τοῦ Ἀριστοξένου σωζομένων. Περὶ τῆς ρυθμικῆς ὅμως πραγματείας τοῦ Ἀριστοξένου, ἣτις ἰδιαιτέρον διαφέρει ἡμῖν ἐνταῦθα, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς σωζομένων ἀποσπασμάτων ἀνάγκη νὰ διαλάβωμεν ἐφεξῆς διὰ πλείονων.

8. Ἦδη περὶ μέσῃ τὴν δεκάτην ἐβδόμην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ὁ Φλωρεντίνος Ἰωάννης Βαπτιστῆς Δόνιος (Giovanni Baptista Donius, γενν. τῷ 1593, ἀποθ. τῷ 1647) ἀνεκάλυψε τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀριστοξένου ἐν τινὶ κώδικι τῆς Οὐατικανῆς βιβλιοθήκης. Τὸ σύγγραμμα περιεῖχε τότε τρία βιβλία, ἦτο ὅμως πλήρες χασμάτων. Ὁ Δόνιος διενεοῖτο νὰ ἐκδώσῃ τὸ πρωτότυπον μετὰ μεταφράσεως (1), ἀλλὰ δὲν ἐξετέλεσε τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν παρελθούσαν δὲ ἑκατονταετηρίδα ὁ Ἰάκωβος Μορέλλιος (Morelli), βιβλιοθηκῆριος ἐν τῇ ἐν Ἑνετίᾳ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ, εὔρε μικρὸν μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου ἐν τινὶ Ἑνετικῷ κώδικι. Λαβὼν δὲ καὶ τοῦ Οὐατικανοῦ κώδικος τοῦ Δονίου ἀντίγραφον, ὅστις τότε δὲν περιεῖχε πλέον τρία βιβλία, ἀλλὰ μόνον μέρος τοῦ δευτέρου, ὀλίγας δὲ μόνον σελίδας πλείονας τοῦ Ἑνετικοῦ κώδικος, ἐξέδωκε τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἀριστοξένου μετ' ἄλλων ἀνεκδότων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Aristidis oratio adversus Leptinem, Libanii declamatio pro Socrate, Aristoxeni rhythmicorum elementorum fragmenta ex bibliotheca Veneta d. Marei nunc primum edidit Jacob Morellius, Venetiis 1785 ». Εἰς τὸν Ἀριστοξένον δὲ προσέθηκεν ὁ Μορέλλιος παράλληλα χωρία ἐκ τινος ρυθμικοῦ συγγράμματος τοῦ Βυζαντινοῦ Μιχαὴλ τοῦ Ψέλλου, ὅπερ ὡσαύτως ἐν τῇ Μαρκιανῇ ὑρίσκετο βιβλιοθήκῃ, ἐπεγράφετο δὲ « Μιχαὴλ τοῦ Ψέλλου προλαμβανόμενα εἰς τὴν ρυθμικὴν ἐπιστήμην » ἢ ὡς ἔστιν « Ὑστερον δ' » ἐκ τινος ἐν Μοναχίῳ κειμένου χειρογράφου λαβὼν ὁ Γ. Ἑρμαννὸς διὰ τοῦ Θιρσχίου (Thiersch) ἀπόγραφον τῶν προλαμβανομένων τοῦ Ψέλλου δὲν ἐξέδωκεν αὐτός, ὑπολαβὼν αὐτὸ ὡς ἄχρηστον, ἀλλ' ὕστερον ἐποίησατο χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ ἀπογράφου τοῦ Θιρσχίου ὁ Ἰού-

(1) Πρὸς τὸν Δόνιον, de praestantia musicae veteris 1647, ἐν τοῖς μουσικοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ (opera musica) τόμ. α' σελ. 136 καὶ 190.

λιος Καίσαρ ἐκδούς αὐτὸ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Ῥήνου (Rhein. Mus. N. F. τόμ. 1, σελ. 620 κέ.). Τὰ προλαμβανόμενα τοῦ Ψέλλου φαίνονται εἰλημμένα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου σχεδὸν αὐτολεξεί, ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάσῃ παραβάλλων τὰ τοῦ Ψέλλου πρὸς τὰ σωζόμενα τοῦ πρωτοτύπου. Ὅθεν κατ' ἀναλογίαν τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν οὐσιωδῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ψέλλου, ἅτινα δὲν ἔχουσιν ἀνάλογα ἐν τῷ σωζομένῳ πρωτοτύπῳ.

9. Ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς στοιχείοις τοῦ Ἀριστοξένου ἦτο πιθανώτατα ἡ αὐτὴ που καὶ παρ' Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῷ. Ὅσον δηλαδὴ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς παρ' Ἀριστείδῃ διαιρέσεως τῆς ῥυθμικῆς καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων τῶν τοῦ Ἀριστοξένου ῥυθμικῶν στοιχείων καὶ ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς λεγομένων, εὐρίσκεται ὡς πᾶν πιθανόν ὅτι ὁ Ἀριστόξενος τὴν περὶ ῥυθμῶν πραγματείαν διήρει, ὅπως καὶ ὁ Ἀριστείδης, εἰς πέντε κύρια μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον διελάμβανε περὶ χρόνων, τὸ δὲ δευτέρον περὶ τῶν ποδικῶν διαφορῶν, τὸ δὲ τρίτον περὶ ἀγωγῆς ῥυθμικῆς, τὸ δὲ τέταρτον περὶ μεταβολῶν, τὸ δὲ πέμπτον περὶ ῥυθμοποιίας. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου μέρους, ἦτοι περὶ τῶν χρόνων, ἐπραγματεύετο ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων, περὶ δὲ τῶν ποδικῶν διαφορῶν ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ. Περὶ τῶν λοιπῶν ὅμως τριῶν μερῶν, τουτέστι περὶ ἀγωγῆς ῥυθμικῆς, περὶ μεταβολῆς ῥυθμικῆς καὶ περὶ ῥυθμοποιίας, δὲν φαίνεται πιθανόν ὅτι ἐπραγματεύετο ὁ Ἀριστόξενος ἐν τῷ αὐτῷ δευτέρῳ βιβλίῳ, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι τῷ δευτέρῳ ἐπεφέρετο καὶ τρίτον, ἐν ᾧ ἐπεραίνετο ὁ περὶ τούτων λόγος. Εἰδικώτερον δὲ τὸ μὲν πρῶτον μέρος περιελάμβανε πλὴν τοῦ λόγου περὶ χρόνων καὶ εἰσαγωγὴν τινα, οἶαν τὴν παρ' Ἀριστείδῃ, ἐκτενεστέραν ὅμως, διαλαμβάνουσαν περὶ τῶν διαφορῶν φύσεων τοῦ ῥυθμοῦ, περὶ τῶν αἰσθητηρίων, δι' ὧν νοεῖται ὁ ῥυθμός, περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐν ταῖς μουσικαῖς τέχναις ῥυθμιζομένου καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν στοιχείων (φωνηέντων καὶ συμφώνων) καὶ τῶν συλλαβῶν. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν δὲ ταύτην ἐν τῷ περὶ χρόνων λόγῳ ἐπραγματεύετο εἰδικώτερον, ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Ἀριστείδου, περὶ τοῦ πρώτου χρόνου ὡς μέτρου τοῦ ῥυθμοῦ, ἐν ᾧ οἱ πρὸ αὐτοῦ ῥυθμικοὶ ἐλάμβανον ὡς μέτρον τὴν συλλαβὴν καὶ τὴν βάσιν (1), εἶτα δὲ περὶ χρόνων συν-

(1) Πρβλ. Ἀριστοτ. Μεταφ. 13, 1, ἐνθα περὶ ἐλαχίστων μέτρων τὸν λόγον ποιοῦ·

θέτων, περί χρόνων ἐρρυθμῶν, ῥυθμοειδῶν καὶ ἀρρυθμῶν, περί χρόνων ἀπλῶν ἤτοι ποδικῶν καὶ πολλαπλῶν ἤτοι ῥυθμοποιῆς ἰδίῶν. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος, τὸ περί ποδῶν, διήρει ὁ Ἀριστοξένος εἰς ἑπτὰ κεφάλαια, ὧν τὸ μὲν α' διελάμβανε περί τῆς κατὰ μέγεθος διαφορᾶς τῶν ποδῶν, τὸ δὲ β' περί τῆς κατὰ γένος διαφορᾶς, τὸ δὲ γ' περί τῆς διαφορᾶς τῶν ῥητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν, τὸ δὲ δ' περί τῆς τῶν ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων, τὸ δὲ ε' περί τῆς κατὰ διαίρεσιν, τὸ δὲ ς' περί τῆς κατὰ σχῆμα, τὸ δὲ ζ' περί τῆς κατ' ἀντίθεσιν διαφορᾶς τῶν ποδῶν. Ὡσαύτως διήρει καὶ ὁ Ἀριστείδης διαφέρων τοῦ Ἀριστοξένου μόνον κατὰ τοῦτο ὅτι, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοξένος προέταττε τὴν τῶν ῥητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν διαφορὰν τῆς τῶν ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων, αὐτὸς ἐποίει τάνάπαλιν. Ἐκ τῆς ὁμοιότητος δὲ ταύτης διακαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ὁ Ἀριστοξένος πραγματευόμενος περί τῶν χρόνων διήρει αὐτοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ὁ Ἀριστείδης τρόπον, ὡς δηλαδὴ εἴρηται. Ἐκ μὲν λοιπὸν τοῦ πρώτου μέρους ἡ, ὅπερ ταῦτό, ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων δὲν διεσώθησαν εἰμὴ ὀλίγα μόνον ἀποσπάσματα. Ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου βιβλίου σώζεται μικρὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἐν ᾧ πρῶτον μὲν γίνεται ἀνακεφαλαίωσις τις τῶν περί χρόνων ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ εἰρημένων, εἶτα δὲ ἀρχεται ἐκτενὴς περί ποδῶν καὶ ποδικῶν διαφορῶν λόγος, ἀλλὰ διακόπτεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ πραγματευομένου περί τῆς κατὰ μέγεθος διαφορᾶς. Τὸ δὲ τέλος τοῦ κεφαλαίου τούτου εὐρίσκεται ἐν τινι ἐπιτομῇ τοῦ Ψελλοῦ § 12 καὶ ἐν τῷ Παρισίνῳ ἀποσπάσματι § 11. Ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου κεφαλαίου, ὅπερ ἐπραγματεύετο περί τῶν διαφόρων ποδικῶν γενῶν, σώζονται μόνον τρία ἀποσπάσματα παρὰ Ψελλῷ § 9, 11, 10. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων περί τῶν λοιπῶν ποδικῶν διαφορῶν οὐδὲν ἐκ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου σώζεται. Πολύτιμον δὲ ἀναπλήρωσιν τοῦ τετάρτου κεφαλαίου περί ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων ποδῶν παρέχεται ἡμῖν ὁ Ἀριστείδης, ὅστις ἐν τῷ περί τούτων λόγῳ εἶνε διεξοδικώτερος ἢ ἀλλαχοῦ. Περί δὲ τῶν τριῶν τελευταίων ποδικῶν διαφορῶν οὐδὲν λέγει ὁ Ἀριστείδης πρὸς ἐξήγησιν. Ὡσαύτως ἀπώλετο καὶ τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου τὸ πραγματευόμενον περί τῶν ἄλλων

μενος λέγει «οἷον ἐν ἀρμονίᾳ δίεσις... ἐν δὲ ῥυθμοῖς βάσις καὶ συλλαβή», Ψελλ. προλαμβ. § 1.

τριῶν μερῶν, τουτέστι τῆς ἀγωγῆς, τῆς μεταβολῆς καὶ τῆς ῥυθμοποιίας, ὅσα δὲ περὶ τῶν μερῶν τούτων λέγει ὁ Ἀριστείδης εἶνε συντομώτατα. Καὶ περὶ μὲν τῆς μεταβολῆς οὐδὲν παρὰ τοῦ Ἀριστοξένου μανθάνομεν οὐδ' ἄλλοθεν ποθεν, περὶ δὲ τῆς ἀγωγῆς εὐρίσκονται τινα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου διασωθέντι ἀποσπάσματι περὶ τοῦ πρώτου χρόνου καὶ ἐν τοῖς ἁρμονικοῖς τοῦ Ἀριστοξένου ἐν σελ. 34 Meib. Πλείονας εἰδήσεις ἔχομεν ἀναφερομένας εἰς τὴν ῥυθμοποιίαν. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ παρὰ Ψ'ελλῷ § 8 ἀπόσπασμα.

10. Τὸ σφζόμενον μέρος τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου πολλὰ παρέσχε πράγματα τοῖς νεωτέροις ἐξηγηταῖς αὐτοῦ, ἐδέησε δὲ πολλοὶ τῶν ἀρίστων φιλολόγων, οἷος ὁ G. Hermann, ὁ A. Boeckh, ὁ Feussner, ὁ Caesar, ὁ Bartels, ὁ Rossbah καὶ Westphal, ὁ Weil καὶ ἄλλοι πλείστον νὰ πονήσωσιν, ὁλόκληρος δὲ σχεδὸν νὰ παρέλθῃ ἑκατονταετηρίς, μέχρις οὐ τέλος κατορθωθῇ ἡ πλήρης καὶ ὀριστικὴ ἐρμηνεία τῶν ὀλίγων τούτων σελίδων. Ἐμπόδιον δὲ μέγιστον ἦσαν πολλοὶ τεχνικοὶ ὄροι, ὧν ἡ σημασία, ἐφ' ἧς μεταχειρίζετο αὐτοὺς ὁ Ἀριστοξένος, δὲν ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐξακριβωθῇ οὔτε ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ λόγου οὔτε ἐκ τῆς παρὰ τοῖς ὕστερον μετρηκοῖς χρήσεως. Τοιοῦτοι μάλιστα ἦσαν οἱ ἐξῆς: *ῥυθμός*, *σημεῖον*, *ποις*, *ποὺς ἀσύνθετος καὶ σύνθετος*, *δακτυλικός*, *ιαμβικός*, *παιωνικός*, *ἐπίτριτος*, *τριπλάσιος*, *διαίρεσις*, *σχῆμα*, *ἀλογία*. Ἡ ὀριστικὴ δὲ ἐρμηνεία τῶν ὀρων τούτων καὶ καθόλου τοῦ ῥυθμικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Ἀριστοξένου ὀφείλεται κατὰ τὸ μέγιστον μέρος εἰς τοὺς ἀτρώτους πόνους τοῦ Ροσβαχίου καὶ Οὐεστφαλίου καὶ μάλιστα εἰς τὴν εὐφυίαν καὶ ἐπιμονὴν τοῦ τελευταίου. Τῶν πολλῶν ὁμως καὶ μακρῶν πόνων καὶ μόχθων ὑπὲρ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ῥυθμικοῦ τούτου ἀποσπάσματος τοῦ Ἀριστοξένου ἀνάλογον ὑπῆρξε καὶ τὸ κέρδος, διότι ἀπεδείχθη ὅτι ἐν ταῖς ὀλίγαις ταύταις σελίσιν ὑπεκρύπτετο πλουσιώτατος θησαυρὸς ἐξαρκῶν εἰς ἀνοικοδόμησιν τοῦ μεγίστου μέρους τῶν θεμελιωδῶν ῥυθμικῶν νόμων, οὓς μεταχειρίζονται οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἐν τῇ συνθέσει τῶν ποιημάτων αὐτῶν. Διότι κατ' ἀγαθὴν τύχην ἐκ τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου διεσώθη οὐχὶ ἡ ἀρχή, ἣτις ἡσχολεῖτο περὶ τὴν ἐξήγησιν κοινῶν καὶ τετριμμένων ῥυθμικῶν ὀρων, οὐδὲ μέρος τι, ἐν ᾧ ἐγένετο πλατυτέρα τις ἀνάπτυξις τῶν καθ' ἕκαστα κεφαλαίου τινός, ἀλλὰ τὸ μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν οὐσιωδεδεσμάτων τῆς ῥυθμικῆς, περὶ ποδῶν δηλαδὴ καὶ τῶν ποδικῶν

αιαφορῶν. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Ἀριστόξενος προλαμβάνων ἢ ἀνακεφαλαιῶν ἢ ἄλλως ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβάλλων λέγει ἐνταῦθα, μανθάνομεν πολλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῆς ῥυθμικῆς μέρη ἀνήκοντα καὶ καθόλου πολλῶ πλείονα ἢ ὅσα ἐδικαιούτο τις νὰ περιμένῃ ἐκ τοῦ σφζομένου ἀποσπάσματος. Ἄν ἐσφζοντο ἀκέραια τὰ ῥυθμικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀριστοξένου, τὸ ἐκ τούτων κέρδος ὑπὲρ τῆς μετρικῆς θὰ ἦτο βεβαίως πολλῶ μείζον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ὕλη εἶνε ἱκανὴ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τοῦλάχιστον τὰ οὐσιωδέστατα στοιχεῖα, ἥτοι τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ῥυθμικῆς. Εἶνε δὲ ἡμῖν ἡ γνῶσις τούτων πολυτιμοτάτη καὶ πολλαχῶς χρήσιμος, πρῶτον μὲν διότι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀσφαλῆ θεμέλια τοῦ μεγίστου μέρους τῆς μετρικῆς ἐπιστήμης, εἴτα δὲ ὡς κριτήριον τῆς τε παλαιᾶς μετρικῆς παραδόσεως καὶ τῆς νεωτέρας μετρικῆς θεωρίας. Πρὸς ταύτας δηλαδὴ ὡς πρὸς λυδίαν λίθον βασανιζομένη πᾶσα τῶν παλαιῶν ἢ νεωτέρων μετρικῶν δόξα ἐλέγχεται ὀρθὴ μὲν, ἂν συμφωνῇ πρὸς αὐτάς, ἡμαρτημένη δέ, ἂν διαφωνῇ. Εἶνε δὲ αἱ θεωρίαι αὗται τοῦ Ἀριστοξένου ἄξιαι τοιαύτης πίστεως καὶ τιμῆς ὡς θεωρίαι ἀνδρός, ὅστις περὶ τῶν ῥυθμῶν τῶν παλαιῶν ποιητῶν μαρτυρεῖ ὡς αὐτόπτης ἢ μᾶλλον ὡς αὐτήκοος μάρτυς, ἐξηπίστατο δὲ ἀκριβέστατα θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς τὴν μουσικὴν τέχνην, καὶ ὀξύτατος ὢν παρατηρητὴς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ κατηγορίας ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, ὡς τινες τῶν νεωτέρων οἱ περὶ τὸν Λέρσιον (Lehrs) φρονοῦσιν, οὐχὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου λεγόμενα ὡς πραγματικὰ ἀποδεχόμενοι. Τούναντίον ὀρθότερα φαίνεται ἡ γνώμη τῶν περὶ τὸν Οὐεστφάλιον, ὅτι ὁ Ἀριστόξενος ἐν ταῖς ῥυθμικοῖς στοιχείοις δὲν παρείχετο νέους ῥυθμικοὺς νόμους, ὥσπερ οὐδ' ἐν τῇ ἁρμονικῇ νέους ἁρμονικοὺς, ἀλλ' ἐπραγματεύετο ἀπλῶς τὰ ὑπὸ τῆς χρήσεως τῆς τέχνης πεπορισμένα, ἅπερ καὶ προτοῦ εἰ μὴ εἶχον γραφῇ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐδιδάσκοντο ἀπὸ στόματος ἐν ταῖς μουσικαῖς σχολαῖς, τὸ δὲ ἴδιον, ὅπερ προσεθηκεν ὁ Ἀριστόξενος, ἦτο ὅτι διεπειράθη ἅμα νὰ πραγματευθῇ ἐπιστημονικώτερον καὶ συστηματικώτερον τοὺς ὑπὸ τῆς τέχνης πεπορισμένους ῥυθμικοὺς νόμους, ἀνερευνῶν τὴν φύσιν τοῦ ῥυθμοῦ καθ' ὅλου καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ πάντων λόγον διδούς.

11. Τὰ ῥυθμικὰ στοιχεῖα δὲν ἦσαν τὸ μόνον περὶ ῥυθμικῆς συγγραμμα τοῦ Ἀριστοξένου· διότι παρὰ Πορφυρίῳ (εἰς Πτολεμαίον

σελ. 255) σφάζεται μικρόν τι ρυθμικόν ἀπόσπασμα ἐκ τινος συγγράμματος τοῦ Ἀριστοξένου «περὶ τοῦ πρώτου χρόνου». Ὁ Οὔεστφάλιος ὁμῶς εἰκάζει ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο οὔτε μέρος τῶν *ῥυθμικῶν στοιχείων* ἦτο, διότι ἐνθα τῶν ρυθμικῶν στοιχείων γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου χρόνου οὐδὲν λείπει, οὐδὲ ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς σύγγραμμα, διότι τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἦτο ἱκανόν ὥστε νὰ γράψῃ ἴδιον σύγγραμμα. Ὁ Ἀριστοξένος διαλέγεται ἐνταῦθα πρὸς δεύτερον πρόσωπον ἀνασκευάζων τὴν κατηγορίαν, ἣν «τις τῶν ἀπειρῶν μὲν μουσικῆς, ἐν δὲ τοῖς σοφιστικαῖς λόγοις καλινδουμένων» εἶχε κατηγορήσας κατ' αὐτοῦ εἰπόντος ἐν τοῖς ρυθμικοῖς στοιχείοις ὅτι ὁ πρῶτος χρόνος, εἰς ὃν πᾶν ρυθμικόν μέγεθος ἀνάγεται, εἶνε ἄπειρος, ἄοριστος δῆλον ὅτι τὸ μέγεθος ἦτοι τὴν διάρκειαν, καὶ ἀποδεικνύων ὅτι παραλογίζονται οἱ ἐντεῦθεν συλλογίζομενοι ὅτι ἡ ρυθμικὴ ἐπιστήμη τὸ ἄπειρον ἦτοι ἄοριστον ὑπόθεσιν ἔχουσα εἶνε καὶ αὕτη ἄοριστος, ὥστε οὐχὶ ἀκριβοῆς ἐπιστήμη. Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων εἰκάζει ὁ Οὔεστφάλιος ὅτι ἡ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου αὕτη πραγματεία ἦτο μέρος τῶν *συμμίκτων συμποτικῶν* (πρὸς βλ. Ἀθῆν. ΙΔ', 638 A), συγγράμματος τοῦ Ἀριστοξένου πᾶνυ ἀξιολόγου, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου («ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστὶν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον» 13, 4) *συμπόσιον* καλεῖται. Περιεῖχον δὲ τὰ σύμμικτα συμποτικὰ διαλόγους τοῦ Ἀριστοξένου πρὸς τοὺς ὁμιλητάς καὶ φίλους αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπραγματεύετο περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς μουσικῆς καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἧς αὐτὸς ἦτο θιασώτης, εἴτα δὲ περὶ πολλῶν ἰδίων ζητημάτων τῆς ἀρμονικῆς, ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς, οἷον περὶ μεταβολῶν (1), περὶ τῶν χωρῶν τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου (2), περὶ τοῦ κρητικοῦ διτροχαίου (3), περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν γραμμάτων (4) καὶ ἄλλων. Τοῦ συγγράμματος τούτου σφάζονται μόνον ἀποσπάσματα τινὰ διασωθέντα ὑπ' ἄλλων συγγραφέων (5), μάλιστα δὲ ἐν τῇ περὶ μουσικῆς συγγράμματι, ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Πλούταρχον, ὁ δὲ Οὔεστφάλιος νομίζει ὅτι εἶνε ἀπαρχαὶ Πλατωνικοῦ τινος μουσικοῦ, ὅστις νέος ἔτι ὢν δὲν τολμᾷ νὰ γράψῃ τι ἴδιον, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς

(1) Πρὸς βλ. Πλούτ. ὅτι οὐδὲ ζῆν κτλ. 13, 4. «ἐν δὲ συμπόσιῳ Θεοφράστου περὶ συμφορικῶν διαλεγόμενου καὶ Ἀριστοξένου περὶ μεταβολῶν».

(2) Mar. Victor. 2514 καὶ 2506.

(3) Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 173.

(4) Διονύσιος. Ἀλικ. περὶ συνθ. ὄνομ. 14.

(5) Πρὸς βλ. Ἀθῆν. μν. χωρ. καὶ Θεμιστίων λόγ. 33, σελ. 364 Hard.

οιαφορῶν. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Ἀριστοξένος προλαμβάνων ἢ ἀνακεφαλαιῶν ἢ ἄλλως ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβάλλων λέγει ἐνταῦθα, μανθάνομεν πολλὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῆς ρυθμικῆς μέρη ἀνήκοντα καὶ καθόλου πολλῶ πλείονα ἢ ὅσα ἐδικαιούτο τις νὰ περιμένη ἐκ τοῦ σφίζομένου ἀποσπάσματος. Ἄν ἐσφίζοντο ἀκέραια τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀριστοξένου, τὸ ἐκ τούτων κέρδος ὑπὲρ τῆς μετρικῆς θὰ ἦτο βεβαίως πολλῶ μείζον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπάρχουσα ὕλη εἶνε ἱκανὴ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς τοὺλάχιστον τὰ οὐσιωδέστατα στοιχεῖα, ἥτοι τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ρυθμικῆς. Εἶνε δὲ ἡμῖν ἡ γνῶσις τούτων πολυτιμωτάτη καὶ πολλαχῶς χρήσιμος, πρῶτον μὲν διότι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀσφαλῆ θεμέλια τοῦ μεγίστου μέρους τῆς μετρικῆς ἐπιστήμης, εἴτα δὲ ὡς κριτήριον τῆς τε παλαιᾶς μετρικῆς παραδόσεως καὶ τῆς νεωτέρας μετρικῆς θεωρίας. Πρὸς ταύτας δηλαδὴ ὡς πρὸς λυδίαν λίθον βασιανίζομένη πᾶσα τῶν παλαιῶν ἢ νεωτέρων μετρικῶν δόξα ἐλέγχεται ὀρθή μὲν, ἂν συμφωνῇ πρὸς αὐτάς, ἡμαρτημένη δέ, ἂν διαφωνῇ. Εἶνε δὲ αἱ θεωρίαι αὗται τοῦ Ἀριστοξένου ἄξιαι τοιαύτης πίστεως καὶ τιμῆς ὡς θεωρίαι ἀνδρός, ὅστις περὶ τῶν ρυθμῶν τῶν παλαιῶν ποιητῶν μαρτυρεῖ ὡς αὐτόπτης ἢ μᾶλλον ὡς αὐτήκοος μάρτυς, ἐξηπίστατο δὲ ἀκριβέστατα θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς τὴν μουσικὴν τέχνην, καὶ ὀξύτατος ὢν παρατηρητὴς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ κατηγορίας ἐστήριζεν ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ φαντασίας, ὥς τινες τῶν νεωτέρων οἱ περὶ τὸν Λέρσιον (Lehrs) φρονοῦσιν, οὐχὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου λεγόμενα ὡς πραγματικὰ ἀποδεχόμενοι. Τοῦναντίον ὀρθοτέρα φαίνεται ἡ γνώμη τῶν περὶ τὸν Οὔεστράλιον, ὅτι ὁ Ἀριστοξένος ἐν τοῖς ρυθμικοῖς στοιχείοις δὲν παρείχετο νέους ρυθμικοὺς νόμους, ὥσπερ οὐδ' ἐν τῇ ἀρμονικῇ νέους ἀρμονικοὺς, ἀλλ' ἐπραγματεύετο ἀπλῶς τὰ ὑπὸ τῆς χρήσεως τῆς τέχνης πεπορισμένα, ἅπερ καὶ προτοῦ εἰ μὴ εἶχον γραφῇ, ἀλλὰ τοὺλάχιστον ἐδιδάσκοντο ἀπὸ στόματος ἐν ταῖς μουσικαῖς σχολαῖς, τὸ δὲ ἴδιον, ὅπερ προσέθηκεν ὁ Ἀριστοξένος, ἦτο ὅτι διεπειράθη ἅμα νὰ πραγματευθῇ ἐπιστημονικώτερον καὶ συστηματικώτερον τοὺς ὑπὸ τῆς τέχνης πεπορισμένους ρυθμικοὺς νόμους, ἀνερευνῶν τὴν φύσιν τοῦ ρυθμοῦ καθ' ὅλου καὶ ἐν τοῖς καθέκαστα καὶ πάντων λόγον διδούς.

11. Τὰ ρυθμικὰ στοιχεῖα δὲν ἦσαν τὸ μόνον περὶ ρυθμικῆς συγγραμμα τοῦ Ἀριστοξένου· διότι παρὰ Πορφυρίῳ (εἰς Πτολεμαίον

σελ. 255) σφάζεται μικρόν τι ρυθμικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τινὸς συγγράμματος τοῦ Ἀριστοξένου «περὶ τοῦ πρώτου χρόνου». Ὁ Οὔεστφάλιος ὁμῶς εἰκάζει ὅτι τὸ σύγγραμμα τοῦτο οὔτε μέρος τῶν ρυθμικῶν στοιχείων ἦτο, διότι ἐνθα τῶν ρυθμικῶν στοιχείων γίνεται λόγος περὶ τοῦ πρώτου χρόνου οὐδὲν λείπει, οὐδὲ ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς σύγγραμμα, διότι τὸ θέμα τοῦτο δὲν ἦτο ἱκανόν ὥστε νὰ γράψῃ ἴδιον σύγγραμμα. Ὁ Ἀριστοξένος διαλέγεται ἐνταῦθα πρὸς δεῦτερον πρόσωπον ἀνασκευάζων τὴν κατηγορίαν, ἣν «τις τῶν ἀπείρων μὲν μουσικῆς, ἐν δὲ τοῖς σοφιστικαῖς λόγοις καλινδουμένων» εἶχε κατηγορήσας κατ' αὐτοῦ εἰπόντος ἐν τοῖς ρυθμικοῖς στοιχείοις ὅτι ὁ πρῶτος χρόνος, εἰς ὃν πᾶν ρυθμικὸν μέγεθος ἀνάγεται, εἶνε ἄπειρος, ἄοριστος δηλὸν ὅτι τὸ μέγεθος ἦτοι τὴν διάρκειαν, καὶ ἀποδεικνύων ὅτι παραλογίζονται οἱ ἐντεῦθεν συλλογιζόμενοι ὅτι ἡ ρυθμικὴ ἐπιστήμη τὸ ἄπειρον ἦτοι ἄοριστον ὑπόθεσιν ἔχουσα εἶνε καὶ αὕτη ἄοριστος, ὥστε οὐχὶ ἀκριβὲς ἐπιστήμη. Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων εἰκάζει ὁ Οὔεστφάλιος ὅτι ἡ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου αὕτη πραγματεία ἦτο μέρος τῶν *συμμίκτων συμποτικῶν* (πρὸβλ. Ἀθῆν. ΙΔ', 638 A), συγγράμματος τοῦ Ἀριστοξένου πᾶνυ ἀξιολόγου, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου («ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστὶν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον» 13, 4) *συμπόσιον* καλεῖται. Περιεῖχον δὲ τὰ σύμμικτα συμποτικά διαλόγους τοῦ Ἀριστοξένου πρὸς τοὺς ὀμιλητάς καὶ φίλους αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπραγματεύετο περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς μουσικῆς καὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἧς αὐτὸς ἦτο θιασώτης, εἴτα δὲ περὶ πολλῶν ἰδίων ζητημάτων τῆς ἀρμονικῆς, ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς, οἷον περὶ μεταβολῶν (1), περὶ τῶν χωρῶν τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου (2), περὶ τοῦ κρητικοῦ διτροχαίου (3), περὶ τῆς διαιρέσεως τῶν γραμμάτων (4) καὶ ἄλλων. Τοῦ συγγράμματος τούτου σφάζονται μόνον ἀποσπάσματα τῶν διασωθέντων ὑπ' ἄλλων συγγραφέων (5), μάλιστα δὲ ἐν τῇ περὶ μουσικῆς συγγράμματι, ὅπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Πλούταρχον, ὁ δὲ Οὔεστφάλιος νομίζει ὅτι εἶνε ἀπαρχαὶ Πλατωνικοῦ τινος μουσικοῦ, ὅστις νέος ἔτι ὢν δὲν τολμᾷ νὰ γράψῃ τι ἴδιον, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς

(1) Πρὸβλ. Πλούτ. ὅτι οὐδὲ ζῆν κτλ. 13, 4. «ἐν δὲ συμπόσιῳ Θεοφράστου περὶ συμποτικῶν διαλεγόμενου καὶ Ἀριστοξένου περὶ μεταβολῶν».

(2) Mar. Victor. 2514 καὶ 2506.

(3) Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 173.

(4) Διονύς, Ἀλικ. περὶ συνθ. ὄνομ. 14.

(5) Πρὸβλ. Ἀθῆν. μν. χωρ. καὶ Θεμιστίον λόγ. 33, σελ. 364 Hard.

συγγράμματα προγενεστέρων, ἐξ ὧν ἐκλέγων καὶ συναρμόττων συγγράφει τὰ ἑαυτοῦ. Τὸ περὶ μουσικῆς δηλαδὴ τοῦτο σύγγραμμα διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει τὸν λόγον μουσικοῦ τινος Λυσίου ὀνομαζομένου, τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς ἐξ ἀρχῆς μέχρι Κρέζου, Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου διὰ βραχείων πραγματευομένου, — ἐχορηγήθη δὲ ταῦτα ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἐν μουσικῇ τοῦ Ἡρακλείδου καὶ ἱστορικοῦ τινος συγγράμματος περὶ μουσικῆς τοῦ Ἀριστοξένου. — τὸ δὲ δεύτερον περιέχει τὸν λόγον τοῦ νέου Σωτηρίχου, μαθητοῦ τοῦ Λυσίου, ὅστις περὶ τὴν μουσικὴν ἅμα καὶ φιλοσοφίαν ἐσπούδαζεν. Ἐχορηγήθη δὲ ἅπαν τὸ μέρος τοῦτο ὁ συγγραφεὺς πλὴν ὀλιγίστων ἐκ τῶν συμποτικῶν τοῦ Ἀριστοξένου, αὐτολεξεῖ μάλιστα πολλὰ ἀπογραφόμενος, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ πλαγίου λόγου, ὥστε ὅσα λέγονται ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ μέρει περὶ τῆς ἀρχαίας ῥυθμοποιίας καὶ μελοποιίας πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοξένου λόγοι καίπερ πολλὰς ὑποστάντες ἐπιτομὰς καὶ μεταθέσεις.

12. Ἐκ δὲ τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων τῶν συμμίκτων συμποτικῶν γίνεται δῆλη ἡ ὑπὲρ τῆς μουσικῆς πρακτικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἀριστοξένου, περὶ ἧς δὲν εἶνε ἀνοίκειον νὰ εἰπωμεν ἐνταῦθα διὰ βραχείων. Ἐν τοῖς κατ' Ἀριστοξένον χρόνοις ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων εἶχε διαφθαρῇ ἐκ τῶν καινοτομιῶν τοῦ Φιλοξένου καὶ Τιμοθέου καὶ ἐκ τῶν μονωδιῶν τοῦ θεάτρου, ὥστε εἶχεν ἀποβάλλῃ μὲν ὅλως τὸ παιδευτικόν, καταστῇ δὲ ὅλως θεατρικὴ. Ἡ ἀρχαία καλὴ μουσικὴ, ἡ τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου, Σιμωνίδου, Πρατίνου καὶ Φρυνίχου οὐ μόνον δὲν ἤρεσκε πλέον τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ λήθη εἶχε καταλαβοῦσα αὐτήν. Ἐν ᾧ πρότερον ἐπρωταγωνίστει μὲν ἡ ποιήσις, ἐδευτεραγωνίστει δὲ ἡ μουσικὴ, ἤδη ἐγένετο τὸ ἀνάπαλιν. Ὁ Ἀριστοξένος λοιπὸν ὑπεδεξατο τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἀγῶνα, πειρώμενος νὰ ἐνσταλάξῃ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς καὶ φίλοις τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτα καὶ ἐπιτελεύων νὰ ἔχωσι μόνον παραδείγματα τοῦς ἀρχαίους ἐκείνους μελικοῦς (1). Ἀρχόμενος δὲ τοῦ λόγου ἐν τοῖς συμμίκτοις συμποτι-

(1) Θεμίστ. λόγ. 33, σελ. 364 Hard. « Ἀριστοξένος ὁ μουσικός θηλυνομένην ἤδη τὴν μουσικὴν ἐπειράτο ἀναρριωνάσαι αὐτὸς τε ἀγαπῶν τὰ ἀνδρικοῦτερα τῶν κρουμάτων καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐπιτελεύων τοῦ μαλθακοῦ ἀφεμένους φιλεργεῖν τὸ ἀρρενωπὸν ἐν τοῖς μέλεσιν. Ἐπειδὴ οὖν τις ἤρετο τῶν συνήθων, τί δ' ἂν μοι γένοιτο πλέον ὑπεριδόντι μὲν τῆς νέας καὶ ἐπιτερποῦς αἰοιδῆς, τὴν δὲ παλαιὰν διαπονήσαντι, ἄσῃ, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς οὐχ οἷόν τε ὅν πληθῇ τε ἅμα ἀρεστόν εἶναι καὶ ἀρχαῖον τὴν ἐπι-

κοῖς ἔφερε παράδειγμα τοὺς τὴν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι πόλιν Παι-
στον τὴν πρὶν Ποσειδωνίαν οἰκοῦντας, οἵτινες διὰ τοὺς προσοικοῦντας
βαρβάρους ἐγένοντο καὶ αὐτοὶ βάρβαροι καὶ οὐ μόνον τὰ Ἑλληνικὰ
ἔθνη καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπέ-
μαθον, καὶ ὁμῶς ἅπαξ ἐκάστου ἔτους ἐτέλουν μνημόσυνα τῆς ἀρ-
χαίας Ἑλληνικῆς καταστάσεως, ἥτις ἤδη ἦν ἀπολωλυία, καὶ διε-
λύοντο οἵκαδε κλαίοντες καὶ θρηνοῦντες· ὡσαύτως, ἔλεγεν ὁ Ἀριστό-
ξενος πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ἑταίρους, καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ τὸ θέατρον
ὁσημέραι μᾶλλον μᾶλλον βαρβαροῦται καὶ ἡ μουσικὴ τέχνη τῷ
πλήθει χαριζομένη κινδυνεύει παντάπασιν νὰ διαφθαρῇ, ἄγε τελέσω-
μεν μνημόσυνα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς. Τοῦτον τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας
μουσικῆς ἀγῶνα ἠγωνίσασα πρότερον καὶ ὁ Ἀριστοφάνης τὴν τοῦ
Εὐριπίδου μουσικὴν τέχνην καταπολεμῶν, ὥσπερ ὁ Ἀριστόξενος τὴν
σκηνικὴν μουσικὴν, τὴν αὐτὴν δῆλον ὅτι οὐσαν, διότι ὁ Εὐριπίδης
τὰς τῆς σκηνῆς μονωδίας κατέστησε κέντρον πάσης τῆς τραγωδίας.
Ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστόξενος παράδειγμα τῆς τραγικῆς μούσης προβάλλ-
εται τὸν Αἰσχύλον καὶ Φρόνιχον, οὐχὶ δὲ τὸν Εὐριπίδην καὶ Σοφο-
κλέα, διότι καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἠσπάσατο, καίτοι μετριώτερόν πως, τὸν
νέον τοῦ Εὐριπίδου τρόπον, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ μονωδαί τῶν Τρα-
χινίων, τοῦ Φιλοκτῆτου καὶ τοῦ ἐπὶ Κολωνῷ Οἰδίποδος. Καὶ αὐτὸς
δὲ ὁ Ἀριστόξενος λέγει τὸν Σοφοκλέα διαρρήδην καινοτόμον ὡς πρῶ-
τον τῶν Ἀθηναίων τεχνιτῶν εἰσαγαγόντα τὴν Φρυγιστὶ μελοποιίαν
εἰς τὰ ἴδια ἔσματα, τουτέστι τὰς σκηνικὰς μονωδίας (1). Εἴτα δὲ
φιλορρυθμοὺς καλῶν ὁ Ἀριστόξενος τοὺς παλαιοὺς τεχνίτας (2) ἀπο-
βλέπει εἰς τὴν ῥυθμικὴν ποικιλίαν τῶν τοῦ Αἰσχύλου χορικῶν πολλῶν
πλείονα οὐσαν τῶν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους μονοτόνων καὶ ἐκ
μόνων σχεδὸν τῶν λοχαοδικῶν μέτρων συγκειμένων χορικῶν. Μαχό-
μενος δὲ ὁ Ἀριστόξενος πρὸς τὴν τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους
σκηνικὴν μουσικὴν μάχεται ἅμα καὶ πρὸς τὸν συγγενῆ ταύτης νέον
τρόπον τῆς νομικῆς καὶ διθυραμβικῆς μούσης, ὃν ὁ Τιμόθεος καὶ Φι-
λόξενος εἰς τὸν κολοφῶνα προήγαγον. Πρὸς δὲ τοὺς τὸν νέον τοῦτον

στήμην. Ἀριστόξενος μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐπιτήδευσιν μετιῶν δημοτικὴν παρ' οὐδὲν
ἐποίειτο δῆμον καὶ ὄχλου ὑπεροφίαν. Καὶ εἰ μὴ ὑπάρχῃ ἅμα τοῖς τε νόμοις τῆς τέχνης
ἑμμένειν καὶ τοῖς πολλοῖς ἔδειν κεχαρισμένα, τὴν τέχνην εἴλετο ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας.

(1) Ἀριστόξενος ἐν βίῳ Σοφοκλέους.

(2) Παρὰ Πλουτάρχῳ περὶ μουσικῆς κεφ. κα'.

τρόπον φιλεργοῦντας λυρικούς ἀντιτάττει ὡς παραδείγματα δόκιμα τὸν Πίνδαρον, Πρατίναν καὶ Σιμωνίδην. Συνελόντι δ' εἶπειν τὴν περὶ τὰ Μηδικὰ μούσαν προβάλλεται ὁ Ἀριστόξενος, καθάπερ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης, οἷον παράδειγμα εἰσαεῖ. Τῆς παλαιᾶς ὁμως ταύτης μούσης ἐν τοῖς κατ' Ἀριστόξενον χρόνοις οἱ πολλοί, ὡς εἵπομεν, εἶχον ἀπαλλοτριωθῆ, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ τοῦ Αἰσχύλου δράματα ἐγένοντο ὕστερον γῆ νεωτέρᾳ μούσῃ ὑποτελῆ, διότι οὐκέτι ἐδιδάσκοντο ὡς εἶχον, ἀλλὰ *correcta*, ὡς λέγει ὁ Κοϊντιλιανός (1), τουτέστι διεσκευασμένα, νέων μελῶν παρεμβαλλομένων, οἷα εἶνε τὰ τοῦ Προμηθέως. Ἔνιοι ὁμως τῶν κατ' Ἀριστόξενον μουσικῶν ἐσπουδαζον ἐτι περὶ τὴν καλλίστην μουσικὴν καὶ ἐκ τῆς ἀπωλείας διέσωζον αὐτήν. Τούτοις καὶ ὁ Ἀριστόξενος ὁμολογῶν πειρᾶται καὶ πρακτικῶς, διδάσκων τε καὶ συγγράφων, νὰ καθοδηγήσῃ μὲν πάλιν πρὸς τὴν δόκιμον ἐκείνην μουσικὴν, νὰ ἀντιπράξῃ δὲ πρὸς τὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀρξάμενην διαφθοράν αὐτῆς. Παράδειγμα δὲ ἔχων Τελεσίαν τὸν Θηβαῖον ἔλεγεν ὅτι, ὅταν τις ἄπαξ ἐκ παιδὸς ἐν τῇ καλῇ μουσικῇ ἀνατραφῇ, καὶ τοῦ νεωτέρου γένους αὐτῆς ὕστερον διαπειραθεὶς θέλει ὑπερτερῇ τῶν ἄλλων μελοποιῶν τῶν μὴ ἀνατραφέντων ἐν τῇ δοκίμῳ μουσικῇ (2)· οἷα δὴ καὶ νῦν συμβαίνει νὰ λέγωσι περὶ τῆς νεωτέρας μουσικῆς οἱ δοκιμώτεροι τῶν διδασκόντων αὐτήν, ἀποδοκιμάζοντες μὲν τὴν νεωτέραν τὴν καθ' ἡμᾶς, καλλίστην δὲ ὑπολαμβάνοντες τὴν παλαιότεραν τὴν τοῦ Σέβ. Bach, Haydn, Mozart, Beethoven καὶ λοιπῶν, καὶ ἐν ταύτῃ ἐπικελεύοντες νὰ ἀνατρέφῃται πᾶς τις ἐκ παιδὸς πρὶν ἄψῃται τῆς νέας τῆς καθ' ἡμᾶς. Ἐκ τῆς

(1) Instit. orat. X, 1, 66.

(2) Πλούτ. περὶ μουσ. κεφ. λα'. α' Ὅτι δὲ περὶ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰς μαθήσεις διόρθωσις ἢ διατροφή γίνεται, ὁπλὸν Ἀριστόξενος ἐποίησε. Τῶν γὰρ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἡλικίαν φησὶ Τελεσίᾳ τῷ Θηβαίῳ συμβῆναι νέῳ μὲν ὄντι τραφῆναι ἐν τῇ καλλίστῃ μουσικῇ καὶ μαθεῖν ἄλλα τε τῶν εὐδοκιμούντων καὶ δὴ καὶ τὰ Πινδάρου, τὰ τε Διονυσίου τοῦ Θηβαίου καὶ τὰ Λάμπρου καὶ τὰ Πρατίνου καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσαι τῶν λυρικῶν ἄνδρες ἐγένοντο ποιηταὶ χρουμάτων ἀγαθοί· καὶ αὐλῆσαι δὲ καλῶς καὶ περὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς συμπάσης παιδείας ἱκανῶς διαπονηθῆναι· παραλλάξαντα δὲ τὴν τῆς ἀκμῆς ἡλικίαν οὕτω σφόδρα ἐξαπατηθῆναι ὑπὸ τῆς σκηνικῆς τε καὶ ποικίλης μουσικῆς, ὡς καταφρονῆσαι τῶν καλῶν ἐκείνων, ἐν οἷς ἀνετράφη, τὰ Φιλοξένου δὲ καὶ Τιμοθέου ἐκμανθάνειν, καὶ τούτων αὐτῶν τὰ ποικιλιώτατα καὶ πλείστην ἐν αὐτοῖς ἔχοντα καινοτομίαν· ὁρμήσαντά τε ἐπὶ τὸ ποιεῖν μέλη καὶ διαπειρώμενον ἀμφοτέρων τῶν τρόπων, τοῦ τε Πινδαρείου καὶ Φιλοξενείου, μὴ δύνασθαι κατορθοῦν ἐν τῷ Φιλοξενίῳ γένει· γεγενῆσθαι δ' αἰτίαν τὴν ἐκ παιδὸς καλλίστην ἀγωγὴν».

τοιαύτης δὲ τοῦ Ἀριστοξένου ὑπὲρ τῆς τέχνης πρακτικῆς ἐνεργείας, ἥτις δὲν εἶνε βεβαίως ἥττονος λόγου ἀξία τῆς θεωρητικῆς, μανθάνομεν τοῦτο μὲν ὅτι ὅσα ὁ Ἀριστοξένος πράγματα λέγει ἐν τῇ ἀρμονικῇ καὶ ῥυθμικῇ ἀπευθύνει πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην τὴν τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εὐδοκίμησάντων, τοῦτο δὲ ὅτι οἱ νεώτεροι ἀκριβέστερον τὴν τῶν τριῶν τραγικῶν μετρικὴν σύνθεσιν ἐρευνήσαντες καὶ τελειότερον κατὰ ταύτην τὸν Αἰσχύλον τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου εὐρόντες συνέπεσον εἰς τὸ αὐτὸ τῆς κρίσεως πρὸς τὸν ἀξιολογώτατον τῶν παλαιῶν κριτικῶν. Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν συμμίκτων συμποτικῶν καὶ τῆς πρακτικῆς ὑπὲρ τῆς μουσικῆς τέχνης ἐνεργείας τοῦ Ἀριστοξένου.

13. Ἐκ δὲ πᾶν λοιπῶν τοῦ Ἀριστοξένου συγγραμμάτων τῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν μουσικῶν τεχνῶν ἀναφερομένων οὐδέν, ὡς προείπομεν, ἐσώθη· τὰ δὲ σποράδην περιγεγόμενα ἀποσπάσματα δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς τὰ κατὰ τὴν παλαιὰν ὀρχηστικὴν, τὴν τραγικὴν ὀρχησιν, τὴν αὐλητικὴν κτλ. Κακῇ δὲ μοίρᾳ καὶ τὰ ὑπ' ἄλλων συγγραφέων περὶ τούτων λεγόμενα εἶνε οὕτω σποραδικά, ὥστε οὐδαμῶς καὶ ταῦτα εἶνε ἱκανὰ ὥστε νὰ λάβωμεν σαφῆ τινα ἔννοιαν τῶν εἰρημένων. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑπὲρ τῶν μουσικῶν τεχνῶν ἐνεργείας τοῦ Ἀριστοξένου. Λέγωμεν δὲ ἐφεξῆς περὶ τῆς θεραπείας, ἧς ἔτυχεν ἡ ῥυθμικὴ καὶ μετρικὴ ἐν τοῖς μετ' αὐτὸν χρόνοις.

14. Περὶ τὰς δυσμᾶς τοῦ βίου τοῦ Ἀριστοξένου συνέβη ἐν τοῖς Ἑλλήσι μεγάλη πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ μεταβολή, ἥτις μεγίστην ἔσχε ῥοπὴν καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον. Τὴν μεταβολὴν δὲ ταύτην ἐπὶνεγκον αἱ νίκαι τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπικράτησις τῆς οἰκουμένης. Τότε ἐπαύσαντο πλέον αἱ Ἀθηναίους αἱ ἐστία τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ ἡ κυρία ἔδρα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἐνεργείας. Καθὼς δὲ ἐν τοῖς παλαιαῖς χρόνοις οἱ περιπορευόμενοι αἰοδοὶ ἐφιλοξενοῦντο μάλιστα ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἡγεμόνων καὶ ὕστερον οἱ τύραννοι φιλοτίμως ἐθεράπευον τὴν τέχνην καὶ μάλιστα τὴν ποίησιν, οὕτω καὶ νῦν οἱ ἡγεμόνες τῶν νέων κρατῶν, ἅτινα ἀνηγέρθησαν ἐκ τῶν ἐρείπειων τῆς τοῦ κοσμοκράτορος Ἀλεξάνδρου ἀρχῆς, μεγάλῃν ἀπένεμον τιμὴν καὶ προστασίαν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμασι. Διέπρεπον δὲ οἱ φιλόμουσι τῆς Αἰγύπτου βασιλεῖς, οἵτινες τὴν διπλὴν βιβλιοθήκην, τὴν τε ἐν τῷ Μουσεῖῳ μίζονα καὶ τὴν ἐν τῷ Σεραπείῳ ἐλάσσονα, καὶ τὸ Μουσεῖον, ὅπερ ἦτο

ἀκαδημία τις ἄμα νεωτέρα καὶ πανεπιστήμιον, ἀπέδειξαν τὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως φερώνυμον κτίσμα, τὴν Ἀλεξανδρείαν, κυριωτάτην τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐστίν. Οἱ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ λοιπὸν σοφοὶ ἐθεράπευσαν τὰ μάλιστα τὴν γραμματικὴν, τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ καθόλου τὴν φιλολογίαν καὶ διατάξαντες ἀπεταμίευσαν καὶ διέσωσαν τὰ κειμήλια τῆς ἀρχαιότητος, οὐχ ἥκιστα δὲ προήγαγον καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν ἀστρονομίαν. Ἡ μέχρι τοῦδε ὁμῶς τῶν τριῶν μουσικῶν τεχνῶν συνάφεια διεσπάρθη. Διότι ἀπὸ τοῦδε οἱ ποιηταὶ ἤρξαντο νὰ ποιῶσιν ἀπλῶς χάριν ἀναγνώσεως καὶ ψιλῆς ἀπαγγελίας ποιήματα, οὐχὶ δέ, ὡς τέως συνέβαινε, χάριν μουσικῆς ἐρμηνείας. Ἐκ τούτων καὶ ἡ μετρικὴ θεωρία ἐχωρίσθη τῆς ρυθμικῆς καὶ ἀρμονικῆς, ἐν ᾧ δὲ τὴν σπουδὴν περὶ τὴν ἀρμονικὴν ἀνέλαβον οἱ μαθηματικοί, ἡ μετρικὴ περιῆλθεν εἰς τοὺς γραμματικούς, οἵτινες εἶχον χρεῖαν αὐτῆς χάριν τῶν σπουδῶν αὐτῶν περὶ τοὺς παλαιούς ποιητάς. Οἱ γραμματικοὶ λοιπὸν οὗτοι πραγματευόμενοι τὴν μετρικὴν καθ' ἑαυτήν, κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς φαίνεται, προσελάμβανον ἐκ τῆς ρυθμικῆς ὀλίγα τὰ ἀπολύτως χρεῖωδῃ εἰς τὴν μετρικὴν, τῷ χρόνῳ δὲ ὕστερον παρητήσαντο παντάπασιν τὴν ρυθμικὴν καὶ τελέως ἀπέβαλον τὴν γνῶσιν αὐτῆς, ἐν ᾧ πανταχοῦ ἐπὶ ἐκάστου μέτρου ὤφειλον νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν τὴν ρυθμικὴν δύναμιν αὐτοῦ, καθότι τὰ μέτρα οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ ρυθμοὶ ἀποτετυπωμένοι ἐν τῇ λέξει. Χωρίσαντες δὲ οἱ γραμματικοὶ οὗτοι τῆς ρυθμικῆς τὴν μετρικὴν ἀφείλοντο ἐκ τῶν μετρικῶν σχημάτων τὰ ζωοποιῶν αὐτῶν πνεῦμα καὶ κατεβίβασαν τὴν μετρικὴν εἰς ἄψυχον σχηματισμὸν στερούμενον τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου, τοῦ ρυθμοῦ.

15. Ἡ περὶ τὴν ρυθμικὴν ὁμῶς σπουδὴ δὲν ἐξέλιπε παντάπασιν ἐν τοῖς μετὰ τὸν Ἀριστοξένον χρόνοις. Διότι πλὴν τῶν γραμματικῶν ἀσχολουμένων περὶ τὴν μετρικὴν ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα αἵρεσις ἀντίθετος, ἡ τῶν ρυθμικῶν ἢ μᾶλλον τῶν μουσικῶν, τῶν ὁπαδῶν δηλαδὴ τοῦ Ἀριστοξένου, οἵτινες ἀσχολούμενοι περὶ τὴν ρυθμικὴν ἢ ἐπραγματεύοντο αὐτὴν καθολικώτερον καὶ ἀφηρημένως χωρίζοντες τῆς μετρικῆς κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοξένου ἢ συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ ρυθμῶν. Ἡ ὁρθὴ δὲ αὕτη μέθοδος, καθ' ἣν συνεπλέκετο τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ ἡ περὶ ρυθμῶν, δὲν εἶνε ἰδίᾳ τῶν μετὰ τὸν Ἀριστοξένον μουσικῶν τούτων, ἀλλ' ἀνήκει εἰς παλαιότερους χρόνους, καθ' οὓς ἔζη καὶ ἠυδοκίμει ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις. Ἡ

μέθοδος δῆλον ὅτι αὕτη ἦτο ἐν χρήσει ἐν ταῖς πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου σχολαῖς τῶν μουσικῶν, ὡς ὁ Πλάτων μαρτυρεῖ (Κρατ. σελ. 424 c). Καὶ ἐχώρισε μὲν ὁ Ἀριστοξένος ὕστερον τὴν ρυθμικὴν τῆς μετρικῆς ἰδίᾳ αὐτὴν πραγματευσάμενος, ἀλλὰ τοῦτο ἐποίησεν οὐχὶ ὡς οἱ γραμματικοὶ ἐπὶ τῆς μετρικῆς, ἀλλ' ὅπως ἐπιστημονικώτερον καὶ συστηματικώτερον πραγματευθῇ τὴν καθ' ὅλου ρυθμικὴν, καὶ ἂν δὲν συνέπλεκε τὴν ρυθμικὴν θεωρίαν τῇ μετρικῇ, ὡς δηλοῖ τὸ ἀπόσπασμα τῶν ρυθμικῶν αὐτοῦ στοιχείων, ἐξηπίστατο ὅμως τοὺς ρυθμοὺς τῆς ποιήσεως ἦτοι τὰ μέτρα καὶ αἰέποτε ἀπέβλεπεν εἰς αὐτά.

16. Καὶ πρῶτος μὲν μετὰ τὸν Ἀριστοξένον ρυθμικὸς μνημονεύεται ὁ ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀκμάσας Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ἀπόγονος τοῦ ἐπὶ τοῦ Ὀκταυιανοῦ ἀκμάσαντος ὁμωνύμου ῥήτορος καὶ ἀρχαιολόγου. Ὁ Διονύσιος οὗτος, ὡς λέγει ὁ Σουίδας, ἦτο σοφιστής, ἡσχολήθη δὲ κυρίως περὶ τὴν μουσικὴν, ὅθεν καὶ μουσικὸς ἐπεκλήθη. Συνέγραψε δὲ πολλὰ, πρῶτον μὲν μουσικῆς ἱστορίας 15' βιβλία, ἐν οἷς ἐγένετο μνεία περὶ παντοίων αὐλητῶν καὶ κιθαρωδῶν καὶ ποιητῶν, εἶτα δὲ καὶ 8' βιβλία μουσικῆς παιδείας ἢ διατριβῶν, πέντε βιβλία περὶ τῶν ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ μουσικῶς εἰρημένων καὶ καὶ 8' βιβλία ρυθμικῶν ὑπομνημάτων. Προσέτι δὲ ὁ Πορφύριος (1) μνημονεύει συγγράμματός τινος τοῦ Διονυσίου τοῦ μουσικοῦ περὶ ὁμοιοτήτων, ἦτοι περὶ ἀναλογιῶν μεταξὺ ρυθμικῶν καὶ ἀρμονικῶν λόγων, ἐξ οὗ διέσωσεν ἡμῖν μακρόν τι ἀπόσπασμα τοῦ πρώτου βιβλίου. Ἐνταῦθα ὁ Διονύσιος ἀναφέρεται εἰς τὰς τῶν κατονικῶν μαρτυρίας, οἵτινες ἤκούθουν τῇ Πυθαγορικῇ θεωρίᾳ, καὶ τὰς τῶν μουσικῶν, οἵτινες ἤκούθουν τῇ Ἀριστοξένῳ. Ὅτι δὲ ἴδιον ἐνταῦθα ὁ Διονύσιος λέγει περὶ τῶν γενῶν τοῦ ρυθμοῦ παρέλαβε μὲν ἐκ τοῦ Ἀριστοξένου, εἶνε δὲ ἡμῖν πολλοῦ λόγου ἄξιον πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ρυθμικῆς. Τί δὲ περιεῖχον τὰ μακρὰ αὐτοῦ ρυθμικὰ ὑπομνήματα, ἅπερ ἀπώλοντο, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ συγγράμματα, ἄδηλον.

17. Τὴν μεγίστην ταύτην ζημίαν τὴν ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν συγγραμμάτων τοῦ Διονυσίου ἀναπληροῖ κατὰ μέρος μόνον ἡ σωζομένη ἐγκυκλοπαιδεία τῶν μουσικῶν τεχνῶν τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ, ἐπιγραφομένη περὶ μουσικῆς βιβλία γ', ἡ ἀξιολογωτάτη ἡμῖν μετὰ τὸν Ἀριστοξένον πηγὴ πρὸς γνῶσιν τῆς ρυθμικῆς. Πότε ἤκμασεν ὁ Ἀριστείδης, ἀμφισβητεῖται. Κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον ἐκδότην αὐτοῦ

(1) Εἰς Πτολεμ. ἀρμ. σελ. 219. Πρὸλ. Westphal Fragm κτλ. σελ. 46.

"Αλβερτον Jahn (1) ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀπελευθερος τοῦ Φαβίου Κοιν-
τιλιανοῦ τοῦ συγγραφέως τῆς institutionis oratoriae, ἀπελευθερω-
θεὶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ (81-96 ἀ. Χ.), ὥστε μετὰ
τοὺς χρόνους τούτους ἔγραψε τὸ περὶ μουσικῆς σύγγραμμα αὐτοῦ.
Κατὰ τὸν Ἀλβερτον Jahn τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἔκ τε τοῦ εἵδους
καὶ τῆς ὕλης ἀνήκει πολλῶ μᾶλλον εἰς τὴν πρώτην εἴτε δευτέραν
ἀ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἢ εἰς τὴν τρίτην, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ δεῦτερος
αὐτῆς ἐκδότης Ἰούλιος Καῖσαρ (2). Ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Jahn συ-
νηγορεῖ καὶ ὁ Οὔεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι Die Musik des
griech. Alterthums 1883 σελ. 250 φέρων εἰς μαρτυρίαν ἐξωτερι-
κόν τι τεκμήριον (πρὸ βλ. τοῦ αὐτοῦ griech. Rhythmik 1885 σελ.
20 ἐ.). Ἐκ τῶν τριῶν βιβλίων τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀριστείδου
τὸ μὲν πρῶτον περιέχει σύνοψιν τῆς ἁρμονικῆς, ῥυθμικῆς καὶ μετρι-
κῆς, τὸ δὲ δεῦτερον πραγματεύεται περὶ τοῦ παιδευτικοῦ τῆς μουσικῆς
τέχνης, τίνα δηλονότι αὕτη ἔχει δύναμιν πρὸς παιδείαν, τὸ δὲ τρί-
τον ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει πραγματεύεται τὴν ἀναγωγὴν τῶν φθόγ-
γων εἰς ἀριθμητικούς λόγους, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀποδεικνύει τὴν δύ-
ναμιν τῶν ἁρμονικῶν τούτων ἀριθμῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπερ πολλαχῶς
ἐποιοῦν οἱ ὁπαδοὶ τῶν Πυθαγορείων μουσικοὶ καὶ μάλιστα ὁ Κλαύ-
διος Πτολεμαῖος καὶ ὁ Νικόμαχος. Τὸ ὅλον δὲ σύστημα, ὅπερ ὑπό-
κειται τῇ πραγματείᾳ τοῦ Ἀριστείδου, ἔχει κατὰ τὸν Οὔεστφάλιον
ὡς ἐν τύπῳ ὧδε·

Θεωρητικὸν		Παιδευτικὸν	
φυσικόν·	τεχνικόν·	χρηστικόν·	ἐξαγγελτικόν·
ἀριθμητικόν, περὶ τῶν ὄντων.	ἁρμονικόν, ῥυθμικόν, μετρικόν.	μελοποιία, ῥυθμοποιία, ποίησις.	ὄργανικόν, ὥδικόν, ὑποκριτικόν.

Καὶ ἐν τῷ συστήματι δηλονότι τούτῳ, ὅπως ἐν τῇ τοῦ Ἀριστοτέ-
λους φιλοσοφίᾳ, διακρίνονται δύο κύρια μέρη, τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ

(1) Aristidis Quintiliani de musica libri III. Cum brevī annotatione de
diagrammatis proprie sic dictis, figuris, scholiis cet. codicum Mss. 1882.

(2) Die Grundzüge der griechischen Rhythmik im Anschluss an Aristides
Quintilianus erläutert von Julius Caesar. Marburg, 1861.

πρακτικόν ἢ παιδευτικόν. Καὶ τὸ μὲν θεωρητικόν περιεῖχε τοὺς θεμελιώδεις ὅρους τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ διηρεῖτο εἰς τὸ τεχνικόν, ὅπερ περιελάμβανε τρία θεμελιώδη μαθήματα τῆς μουσικῆς τέχνης, τὴν ἁρμονικὴν, ῥυθμικὴν καὶ μετρικὴν, καὶ εἰς τὸ φυσικόν, ὅπερ προηγείτο τοῦ τεχνικοῦ καὶ περιελάμβανε δύο μέρη, τὸ ἀριθμητικόν καὶ τὸ περὶ τῶν ὄντων. Τὸ δὲ πρακτικόν διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, τὸ γρηστικόν καὶ τὸ ἐξαγγελτικόν. Καὶ τὸ μὲν χρηστικόν διηρεῖτο εἰς τρία μέρη, τὴν μελοποιίαν, τὴν ῥυθμοποιίαν καὶ τὴν ποίησιν, ἅτινα περιεῖχον τὴν χρῆσιν ἥτοι ἐφαρμογὴν τῶν ἐν τῷ τεχνικῷ διδασκομένων ἀρχῶν, ἡ μὲν δηλαδὴ μελοποιία τὴν τῆς ἁρμονικῆς χρῆσιν, ἡ δὲ ῥυθμοποιία τὴν τῆς ῥυθμικῆς, ἡ δὲ ποίησις τὴν τῆς μετρικῆς. Τὸ δὲ ἐξαγγελτικόν ἐπραγματεύετο περὶ τῆς ἐξαγγελίας ἥτοι ἐρμηνείας τῶν μουσικῶν ποιημάτων καὶ διηρεῖτο εἰς τρία μέρη, τὸ ὀργανικόν, ὅπερ διελάμβανε περὶ αὐλωδικῆς καὶ κιθαρωδικῆς, τὸ ᾠδικόν, ὅπερ καὶ ἰδίως κατ' ἐξοχὴν ποιητικὴ ἐκαλεῖτο καὶ ἐπραγματεύετο περὶ ᾠδῆς, καὶ τέλος τὸ ὑποκριτικόν, ὅπερ διελάμβανε περὶ ὀρχήσεως καὶ ὑποκρίσεως (1).

18. Ἦτο δὲ ὁ Ἀριστείδης, ὡς ἐκ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, μᾶλλον σοφιστὴς ἢ τεχνικός ἐξ ἐπαγγέλματος, καὶ ἡ πραγματεία αὐτοῦ τῶν τριῶν μουσικῶν τεχνῶν εἶνε μὲν συνοπτικὴ καὶ περιεκτικὴ, ἀλλ' οὐχὶ πρωτότυπος, διότι τὰ πλεῖστα τῶν λεγομένων χορηγεῖται ἐξ ἄλλων. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ῥυθμικὴν αὐτὸς ὁ Ἀριστείδης δύο διακρίνει πηγὰς, ἐξ ὧν ἀντλεῖ τὰ ἑαυτοῦ· καὶ ἡ μὲν ἑτέρα εἶνε «οἱ συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ ῥυθμῶν», ἡ δὲ ἑτέρα «οἱ χωρίζοντες». Τὴν θεωρίαν δὲ τῶν χωρίζοντων ὑποτίθεται ὁ Ἀριστείδης ὡς βᾶσιν τῆς ῥυθμικῆς αὐτοῦ πραγματείας, τὴν δὲ θεωρίαν τῶν συμπλεκόντων παρεμβάλλει ἐν τῷ μεταξῷ. Τὸ ἐκ τῆς δευτέρας δὲ ταύτης πηγῆς ἐμβλήμα φθάνει μέχρι τοῦ χωρίου «οἱ μὲν συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ ῥυθμῶν τοιαύτην τινὰ πεποιήνται τὴν τεχνολογίαν» οἱ δὲ χωρίζοντες ἐτέρως ποιοῦσιν. Ἀρξάμενοι γὰρ κτλ.». Οἱ χωρίζοντες δὲ οὗτοι, οἵτινες χρησιμεύουσι τῷ

(1) Πρὸλ. Πορφύρ., εἰς Πτολεμ. ἁρμ. σελ. 192· «τὴν μουσικὴν σύμπασαν διαιρεῖν εἰώθασι εἰς τε τὴν ἁρμονικὴν καλουμένην πραγματείαν εἰς τε τὴν ῥυθμικὴν καὶ τὴν μετρικὴν εἰς τε τὴν ὀργανικὴν καὶ τὴν ἰδίως κατ' ἐξοχὴν ποιητικὴν καλουμένην καὶ τὴν ταύτης ὑποκριτικὴν». Καὶ Ἀνώνυμον περὶ μουσικῆς· «ἔστι δὲ τῆς μουσικῆς εἶδη ἑξ· ἁρμονικόν, ῥυθμικόν, μετρικόν, ὀργανικόν, ποιητικόν, ὑποκριτικόν». Ἐνταῦθα ποιητικόν εἶνε τὸ αὐτό καὶ τὸ τοῦ Ἀριστείδου ᾠδικόν.

Ἀριστείδῃ ὡς κυρία πηγή, οὐδένες ἄλλοι ἦσαν ἢ οἱ περὶ τὸν Ἀριστόξενον, οὐ καὶ ἡ διαίρεσις τῆς ῥυθμικῆς ἢ αὐτὴ ὑπόκειται καὶ τῇ πραγματείᾳ τοῦ Ἀριστείδου (πρὸ βλ. § 9). Ὅσα ὁμως λέγει ὁ Ἀριστείδης κατὰ τοὺς χωρίζοντας δὲν ἀντλεῖ ἀμέσως ἐξ αὐτῶν τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου, ἀλλ' ἐκ τινος μεταγενεστέρας ἐπιτομῆς αὐτοῦ, ὡς δηλοῖ ἡ σύγκρισις πρὸς τὰ προλαμβανόμενα τοῦ Ψέλλου καὶ τὸ ῥυθμικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος. Ἡ ἐπιτομὴ ὁμως αὕτη δὲν ἀπέδιδε καθαρὰν καὶ ἀνόθευτον τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, ὡς δηλοῦσιν αἱ ἐξῆς δύο οὐσιώδεις διαφοραί· α') μὲν ὅτι συμφώνως τοῖς μετρικοῖς δέχεται ὡς ἐλάχιστον πῶδα τὸν δίσημον, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστόξενος ἐξορίζων τοῦτον τῆς ῥυθμικῆς ὡς ἐλάχιστον δέχεται τὸν τρίσημον καὶ τετράσημον, κατ' ἀκολουθίαν δὲ διαφωνεῖ τῷ Ἀριστοξένῳ καὶ ὡς πρὸς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων ποδῶν, τὸν μὲν π. χ. κρητικὸν - - - δεχομένη ὡς πῶδα ἀπλοῦν, τὸν δὲ α' παῖωνα - - - ὡς σύνθετον, ἐπειδὴ ὁ τελευταῖος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο πῶδας, τροχαῖον καὶ πυρρίχιον, ὅπερ δὲν γίνεται ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Ἀλλ' οὕτως ἢ κατ' Ἀριστόξενον ὑγιῆς διαφορὰ τῶν ἀσυνθέτων καὶ συνθέτων ποδῶν ἀποβάλλει πᾶσαν σημασίαν· β') δὲ ὅτι ἐν ᾧ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον πᾶς πούς κατὰ τὸ μέγεθος καὶ γένος αὐτοῦ διαιρεῖται εἰς δύο, τρεῖς ἢ τέσσαρας ποδικούς χρόνους, κατὰ τὴν πηγὴν ταύτην, περὶ ἧς ὁ λόγος, πᾶς πούς διαιρεῖται εἰς δύο μόνον μέρη, ἄρσιν καὶ θέσιν. Καὶ ὡς πρὸς τοὺς ὅρους δὲ διαφέρει τοῦ Ἀριστοξένου ἢ πρώτη αὕτη πηγὴ τοῦ Ἀριστείδου ὡς ἐξῆς·

Κατ' Ἀριστόξενον·	κατὰ τὴν Α' πηγὴν τοῦ Ἀριστείδου·
πούς	πούς, ῥυθμός
χρόνος πρῶτος	χρόνος πρῶτος, σημεῖον
σημεῖον, μέρος ποδικόν	μέρος ποδικόν, οὐχὶ δὲ σημεῖον
κάτω χρόνος, βάσις	θέσις
ἄνω χρόνος, ἄρσις	ἄρσις.

Ἄλλας δὲ διαφορὰς ἀποδοτέον μᾶλλον εἰς ἀμαρτήματα καὶ ἀμάθειαν αὐτοῦ τοῦ Ἀριστείδου. Καθόλου δὲ τὸ ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης τοῦ Ἀριστείδου κέρδος δὲν εἶνε μέγα τι, διότι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ἐνταῦθα λεγομένων μαθητὴν ὀρθότερον ἐκ τοῦ σφίζομένου πρωτοτύπου τοῦ Ἀριστοξένου, ὅσα δὲ δὲν εὐρίσκονται ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, πιθανώτατα δὲ πρέπει νὰ ἀναχθῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν Ἀριστόξενον,

ταῦτα εἶνε ὀλίγα· οἷον τὸ ἐπτάσημον καὶ τεσσαρεσκαίδεκάσημον μέ-
ρος τοῦ ἐπιτρίτου ποδός, ἡ σημείωσις περὶ τῶν κενῶν χρόνων, ἡ ἐξα-
ριθμησις τῶν ῥυθμικῶν μεταβολῶν καὶ τινα ἐκ τοῦ βραχέος μέρους
περὶ ῥυθμοποιίας. — Τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐτέρας πηγῆς κέρδος πρὸς γνώσιν
τῆς μετρικῆς εἶνε πολλῶ ἔλασσον. Ἡ πηγὴ αὕτη ἦτο ἔργον ῥυθμικοῦ
ἢ μάλλον μετρικοῦ τινος, ὅστις συνέπλεκε τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν
περὶ ῥυθμῶν, οὐδαμῶς δὲ ἠπίστατο τὴν ἀληθινὴν ῥυθμικὴν τὴν κατ'
'Αριστόξενον· ὅσα δὲ ὁ 'Αριστείδης ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν λέγει περὶ
ῥυθμῶν ἐγένοντο ἐπιβλαβέστατον ἐμπόδιον εἰς τὴν γνώσιν τῆς κατ'
'Αριστόξενον ῥυθμικῆς καὶ αἰτιώτατα ὥστε νὰ παρερμηνευθῶσι τὰ
λεγόμενα ὑπὸ τοῦ 'Αριστοξένου, διότι πᾶς τις ἐπειράτο νὰ συμβι-
βάσῃ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα, ὅθεν ἀντὶ ὠφελείας ἐγεννᾶτο σύγχυσις καὶ
παράνοησις. Ἀνάλυσιν δὲ καὶ ἐξήγησιν τῶν ὑπὸ τοῦ 'Αριστείδου
κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην πηγὴν λεγομένων ζητεῖ εἰς Οὐσεσφάλιου
μετρικὴν ἐκδ. β' τόμ. α' σελ. 93 κέ. καὶ 590 κέ. — Πλείστου δὲ
λόγου ἄξια εἶνε ὅσα ὁ 'Αριστείδης λέγει ἐν τῇ δευτέρᾳ βιβλίῳ περὶ
τοῦ ἥθους ἢ τῆς οἰκειότητος τῶν ῥυθμῶν. Περὶ τούτου ἐπραγματεύθη
μὲν καὶ ὁ 'Αριστόξενος ἐν τοῖς συμμίκτοις συμποτικοῖς, ὡς γίνεται
δῆλον ἐκ τοῦ περὶ μουσικῆς συγγράμματος τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὁ
'Αριστείδης φαίνεται ὅτι ἠντλησε τὰ ἑαυτοῦ οὐχὶ ἐκ τοῦ συγγράμ-
ματος τοῦ 'Αριστοξένου, ἀλλ' ἐκ τοῦ συγγράμματος Διονυσίου τοῦ
μουσικοῦ τοῦ ἐπιγραφομένου μουσικῆς παιδείας ἢ διατριβῶν βιβλία
κδ', καθὼς καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δευτέρου βιβλίου, ὡς δηλοῖ ἡ
κατὰ Πλάτωνα καὶ τοὺς Πυθαγορείους θεωρίαι τοῦ Διονυσίου, ἧς
ὁπαδὸς εἶνε καὶ ὁ 'Αριστείδης.

19. Τῇ ῥυθμικῇ τοῦ 'Αριστείδου πολλὰ τὰ κοινὰ ἔχει τὸ ῥυθμι-
κὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος 3027 φύλ. 31 κέ., ὅπερ
πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ Vincent ἐν «Notices et Extraits des Manu-
scrits publiés par l'institut royal de France, tome 16, 1847.
Τοῦ ἀποσπάσματος τούτου μέρος μὲν συμφωνεῖ αὐτῷ τῷ 'Αριστο-
ξένῳ, μέρος δὲ τῷ Ψελλῷ, μέρος δὲ τῷ 'Αριστείδῃ (§ 11 = 'Αρι-
στείδου σελ. 35 Meib.). Ἐντεῦθεν εἰκάζει ὁ Οὐσεσφάλιος ὅτι οὔτε
τὰ προλαμβανόμενα τοῦ Ψελλοῦ οὔτε τὸ Παρισίνον ἀπόσπασμα ἐρ-
ρύησαν ἀμέσως ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ 'Αριστοξένου, ἀλλὰ μάλλον
ἐκ τινος πρωίμως γενομένης ἐπιτομῆς τοῦ 'Αριστοξένου, ἥτις καὶ τῷ
'Αριστείδῃ Κοῖντιλιανῷ ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ τῆς ῥυθμικῆς αὐτοῦ

θεωρίας. — Ἐκ ρυθμικοῦ συγγράμματος παντάπασι συγγενοῦς τῇ πρώτῃ πηγῇ τοῦ Ἀριστείδου ἐχορηγήθη καὶ ὁ κατὰ τὴν δεκάτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Ἀραβὶ Al Farabi ὅσα λέγει περὶ ρυθμῶν ἐν τῷ περὶ μουσικῆς συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ ἔγραψεν ὅπως καὶ τὴν μουσικὴν τῶν Ἑλλήνων γνωρίσῃ τοῖς ὁμοθεσίσι καθὼς καὶ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐκ τοῦ μουσικοῦ τούτου συγγράμματος τοῦ Al Farabi εἶνε γνωσταὶ μέχρι τοῦδε μόναι αἱ ἐξ αὐτοῦ ἐπιτομαί, ἃς ὁ Kosegarten ἀνεκοίνωσεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ali Ispahensis (1). Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι οἱ σύνθετοι χρόνοι τοῦ Ἀριστείδου εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ ὁ δίσσημος, τρίσημος, τετράσημος τοῦ ἀνωνύμου. Ὁ Al Farabi ἔχει προσέτι καὶ τὸν πεντάσημον, ὡς ὁ ἀνώνυμος, ὃν παραλείπει ὁ Ἀριστείδης.

20. Μνείας ἄξιος ἐκ τῶν λοιπῶν μουσικῶν εἶνε Βακχεῖος ὁ Γέρων, οὗ ἡ Εἰσαγωγή τέχνης μουσικῆς ἔχει περὶ τὸ τέλος ὀλίγα τινα περὶ ρυθμῶν καὶ μέτρων. Ὁ Βακχεῖος οὗτος κοινῶς μὲν νομιζέται ὅτι ἤκμασε κατὰ τὴν δευτέραν α. Χ. ἑκατονταετηρίδα, φαίνεται δὲ μᾶλλον ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην ἢ τὴν τετάρτην. Ἡ δὲ εἰρημένη εἰσαγωγή αὐτοῦ εἶνε μικρά τις κατῆχησις κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν χάριν τῶν ἀπαιδευτῶν. Ὅσα δὲ ἐκ παρέργου λέγονται ἐνταῦθα περὶ ρυθμικῆς εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλοθεν γνωστά.

21. Πλείονος λόγου ἄξιον εἶνε τὸ μικρὸν ρυθμικὸν μέρος τοῦ ἀνωτέρου περὶ μουσικῆς, ὃν ἐξέδωκεν ὁ Bellermann ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Anonymi scriptio de musica, Bacchii senioris introd. artis mus. ed. Fr. Bellermann. Berol. 1841». Εἶνε δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ ἀνωνύμου ἄθροισμα πολλῶν περὶ μουσικῆς αὐτοτελῶν διατριβῶν, ἃς μεταγενέστερός τις βιβλιογράφος ἐν μέρει συνέφυρεν. Ἐνταῦθα πλὴν ἄλλων ἄλλοθεν γνωστῶν (βλ. Westphal, Rhythm. ἐκδ. γ' σελ. 25) γίνεται λόγος περὶ λειμμάτων ἤτοι παύσεων, τοῦ κενοῦ καλουμένου ὑπ' ἐνίων χρόνου, οὗ μνημονεύονται τέσσαρες διαφοραί, ὁ κενὸς βραχύς Λ, ὁ κενὸς μακρὸς Λ̄, ὁ κενὸς μακρὸς τρίσημος Λ̄, ὁ κενὸς μακρὸς τετράσημος Λ̄, καθὼς καὶ περὶ τῶν ρυθμικῶν σημείων, ἅτινα ἐσήμαινον τὸν διάφορον χρόνον τῶν φθόγγων, μνημονεύονται δὲ τέσσαρα, μακρὰ δίχρονος —, μακρὰ τρίχρονος —, μακρὰ τετράχρονος —, μακρὰ πεντάχρονος —. Ἐπειτα δὲ ἔρχονται πρὸς ἄσκησιν κρούματά τινα μετὰ τῶν ρυθμικῶν σημείων τῶν σημαινόν-

(1) Πρβλ. Westphal, Rhythmik ἐκδ. γ' σελ. 94-95.

των τὴν ἄρσιν καὶ θέσιν καὶ μετ' ἐπιγραφῶν τὸν ῥυθμὸν τῶν κρουμάτων δηλουσῶν. Τὸ μέρος λοιπὸν τοῦτο τοῦ ἀνωνύμου εἶνε πλείστου ἄξιον, διότι μανθάνομεν ἐξ αὐτοῦ πράγματα τινα πάνυ ἀξιόλογα, ἅπερ οὐδαμοθεν ἄλλοθεν μανθάνομεν.

22. Λόγου δὲ ἄξιοι εἶνε καὶ οἱ ῥήτορες, ὧν τὰ περὶ ῥητορικῆς συγγράμματα συμβάλλονται ὡς δευτερεύουσα πηγὴ εἰς τὴν τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς ἐπίγνωσιν, διότι ἐν αὐτοῖς γίνεται λόγος περὶ τῆς ῥυθμοειδοῦς συνθέσεως τοῦ πεζοῦ λόγου. Τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ ῥητορικὴ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τὰ περὶ ῥητορικῆς συγγράμματα Κικέρωνος, Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς καὶ Φαβίου Κοϊντιλιανοῦ, ὧν ὁ τελευταῖος μάλιστα ῥηθεὶς ἔχει τινὰ πολλοῦ λόγου ἄξια ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοξένου. Περὶ ῥυθμοῦ πραγματεύεται μάλιστα ὁ Ἑρμογέννης ἐν τῇ περὶ ἰδεῶν συγγράμματι καὶ ἡ συλλογὴ τῶν σχολίων τοῦ ἀνωνύμου (τόμ. Ζ', 2, σελ. 861 Walz), Ἰωάννου τοῦ Σικελιώτου (τόμ. ζ' σελ. 56) καὶ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη (τόμ. Ε' σελ. 437).

23. Μνείας ἄξιον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Αὐγουστίνου σύγγραμμα libri VI de musica, μέρος ὃν τῆς μακρᾶς ἐγκυκλοπαιδείας τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν (libri disciplinarum), ἣν συνέγραψε μικρῇ πρότερον τοῦ τριακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐβδόμου ἀπὸ Χριστοῦ ἔτους, ὅτε ἐβαπτίσθη εἰς Χριστόν.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα περὶ τῶν μετὰ τὸν Ἀριστόξενον ῥυθμικῶν, ὅθεν δῆλον γίνεται ὅτι ὅ,τι λόγου ἄξιον ἐκ τῶν χρόνων τούτων ἔχομεν περὶ τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς θεωρίας ἐρρύη ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοξένου. Ἦδη δὲ ἐξετάσωμεν διὰ βραχείων καὶ τοὺς μετὰ τὸν Ἀριστόξενον μετρικοὺς.

24. Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν μετὰ τὸν Ἀριστόξενον χρόνων Ἕλλην μετρικός, οὗ γίνεται μνεία, εἶνε ὁ Ἡλιόδωρος. Περὶ δὲ τῶν ἐνδόξων Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ Ἀριστάρχου τοῦ Σαμόθρακος γινώσκομεν μὲν ὅτι ἡσχολοῦντο περὶ τὴν μετρικὴν καὶ ὅτι τὰς μετρικὰς στροφὰς τοῦ Σιμωνίδου καὶ Πινδάρου διήρουν εἰς κῶλα (πρβλ. Διονύς. περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 22 καὶ 26), αἱ δὲ κωλομετρίαι αὗται ἦσαν βεβαίως ὀρθότεραι τῶν εἰς ἡμᾶς ἐκ μεταγενεστέρων χρόνων παραδεδομένων κωλομετριῶν ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Πινδάρου, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἀκριβέστερον γινώσκομεν οὔτε περὶ τοῦ μετρικοῦ συστήματος, ὅπερ οὗτοι ἠκολούθουν, οὔτε περὶ τῶν μετρικῶν τεχνικῶν ὄρων. Ὁ Σουῖδας ἐκ πάντων τῶν παλαιῶν

γραμματικῶν, οὓς μνημονεύει ὡς γράψαντας περὶ μέτρων, μόνον τὸν Ἡλιοδωρον καλεῖ μετρικόν, πάντας δὲ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτὸν τὸν Ἡφαιστίωνα γραμματικούς. Παρὰ δὲ τῷ Μαρίῳ Οὐικτωρίῳ (σελ. 127) ὁ Ἡλιοδωρος ἐξαίρεται ὡς *inter Graecos metricae artis antistes aut primus aut solus*. Φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο προγενέστερος ἢ τοῦλάχιστον σύγχρονος μὲν, πρεσβύτερος δὲ τοῦ Ἡφαιστίωνος, διότι οὗτος πολλάκις ἀναφέρεται εἰς ἐκεῖνον, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ἡλιοδωρος ἤκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀδριανοῦ. Δυστυχῶς παρὰ Σουίδα λείπει ἄρθρον περὶ Ἡλιοδώρου, ὥστε οὐδὲν ἀκριβέστερον γινώσκουμεν περὶ ὧν ἔγραψεν. Ἄλλοθεν δὲ δύο μόνον συγγράμματα αὐτοῦ μανθάνομεν. Ἐκ τινος μὲν ὑποσημειώσεως τοῦ Ἑνετικοῦ κώδικος εἰς τὰς Νεφέλας καὶ τὴν Εἰρήνην τοῦ Ἀριστοφάνους «κεκώλιστα ἐκ τοῦ Ἡλιοδώρου» καὶ «κεκώλιστα πρὸς τὰ Ἡλιοδῶρου» μανθάνομεν ὅτι ὁ Ἡλιοδωρος ἔγραψε κωλομετρίαν τοῦ Ἀριστοφάνους, ἐξ ἧς πιθανῶς ἐρρῦη τὸ κύριον μέρος τῶν εἰς ἡμᾶς περιγεγενημένων μετρικῶν εἰς Ἀριστοφάνη σχολίων. Ἐκ δὲ τῶν προλεγομένων εἰς τὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐγχειρίδιον μανθάνομεν ὅτι ἔγραψε καὶ μετρικὸν σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον «ἐγχειρίδιον περὶ μέτρων» (1). Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο τοῦ Ἡλιοδώρου φαίνεται ὅτι ἦτο διεξοδικώτερον τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ οὐχὶ τοσοῦτον γλίσχρον εἰς γενικοὺς ὅρους. Ἦρχετο δὲ ἀπὸ ὀρίσμου τοῦ μέτρου, δι' ὃ ἔφεγεν αὐτὸν ὁ Ἡφαιστίων ἐν τινι τῶν μειζόνων αὐτοῦ συγγραμμάτων περὶ μέτρων (2). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Ἡλιοδώρου κατὰ κακὴν μοῖραν ἀπώλετο, τὰ δὲ πολλὰ τοῦ Ἡλιοδώρου παρ' ἄλλοις γραμματικοῖς σωζόμενα ἀποσπάσματα (3) ἀδελφον ἂν ἀνῆκον πάντα εἰς τὸ ἐγχειρίδιον ἢ εἰς ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα.

25. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Σουίδα ἀναγεγραμμένων ἐνενηκόντα σχεδὸν παλαιῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν ἐννέα μόνον μνημονεύονται ὡς συγγράψαντες περὶ μέτρων. Ἦσαν δὲ οὗτοι πλὴν τοῦ Ἡλιοδώρου οἱ

(1) *Metr. Graec.* Westph. σελ. 88. *Anecd. var.* Studemund σελ. 35. «Ἡλιοδωρος τοῦ ἐγχειριδίου ἀρχόμενος οὕτω λέγει· τοῖς βουλομένοις ἐν χερσὶν ἔχειν τὰ κεφαλαιωδέστερα τῆς μετρικῆς θεωρίας γέγραπται τὸ βιβλίον τοῦτο».

(2) Πρβλ. Προλεγ. εἰς Ἡφαιστ. ἐγχειρ. ἐν *Metr. Graec.* Westph. σελ. 88. «Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡφαιστίων αἰτιᾶται τὸν Ἡλιοδωρον ὅτι τοῖς ἐπαρχομένοις γράφει· τοῖς γὰρ ἀπείροις καὶ μήπω τῆς μετροποιίας γεγευμένοις ἐξόνατον νοῆσαι τὸν ὄρον».

Π (3) Πρβλ. Westphal, *Griech. Metrik* ἐκδ. 6' τόμ. α' σελ. 217 κέ.

ἐξῆς· Δράκων ὁ Στρατονικεύς (1), Ἡφαιστίων, Εἰρηναῖος (2), Φιλό-
ξενος (3), Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης (4), Σωτηρίδης (5), Ἀστυά-
γης (6) καὶ Εὐγένιος (7). Ὑπὸ δὲ τοῦ Τριχᾶ (8) μνημονεύεται καὶ
ὁ δικάσμος γραμματικός Ἡρωδιανὸς πρὸς τῷ Ἡφαιστίῳ ὡς μετρι-

(1) Περὶ τοῦ Δράκοντος ὁ Σουίδας ἐν λ. λέγει τάδε· «Δράκων Στρατονικεύς γραμ-
ματικός· τεχνικά, ὀρθογραφίαν, περὶ τῶν κατὰ συζυγίαν ὀνομάτων, περὶ ἀντωνυμιῶν,
περὶ μέτρων, περὶ σατύρων, περὶ τῶν Πινδάρου μελῶν, περὶ τῶν Σαπφούς μέτρων,
περὶ τῶν Ἀλκαίου μελῶν». Τὰ αὐτὰ δὲ λέγει καὶ ἡ Εὐδοκία. Πότε ὅμως ἀκριβῶς
ἐξῆ ὁ Δράκων, ἀγνοεῖται. Τοῦ Δράκοντος μνημονεύει Ἀπολλώνιος ὁ δύσκολος, ὅστις
ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἁ. Χ. ἑκατονταετηρίδος, καὶ πιθανῶς ἤκμασε καὶ
αὐτὸς μικρῶ πρότερον ἤτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 6' ἁ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Τῶν δὲ
ὑπὸ τοῦ Σουίδα καταλεγόμενων συγγραμμάτων αὐτοῦ οὐδὲν διεσώθη.

(2) «Εἰρηναῖος ὁ καὶ Πακάτος κληθεὶς τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ, μαθητὴς Ἡλιοδώ-
ρου τοῦ μετρικοῦ, γραμματικός Ἀλεξανδρεὺς κτλ.» Σουίδ. ἐν λ. *Εἰρηναῖος* πρὸλ. καὶ
λ. *Πακάτος*.

(3) Καὶ περὶ Φιλοξένου ἀγνοοῦμεν πότε ἀκριβῶς ἤκμασεν. Ὁ Σουίδας λέγει περὶ
αὐτοῦ τάδε· «Φιλόξενος Ἀλεξανδρεὺς γραμματικός, ὃς ἐσοφίστευσεν ἐν Ῥώμῃ· περὶ
μονοσυλλαβῶν βημάτων, περὶ σημείων τῶν ἐν τῇ Ἰλιάδι, περὶ τῶν εἰς μι ληγόντων
βημάτων, περὶ διπλασιασμοῦ, περὶ μέτρων, περὶ τῆς τῶν Συρακουσίων διαλέκτου,
περὶ ἑλληνισμοῦ 5', περὶ συζυγιῶν, περὶ γλωσσῶν 6', περὶ τῶν παρ' Ὀμήρῳ γλωσ-
σῶν, περὶ τῆς Λακωνίων διαλέκτου, περὶ τῆς Ἰάδος διαλέκτου καὶ τῶν λοιπῶν». Ὁ
δὲ Μάριος Οὐικτωρίνος ἐν τῷ λόγῳ περὶ μέτρων πρωτοτύπων (βιβλ. 6' σελ. 133)
καταλέγει τὸν Φιλόξενον μεταξὺ τῶν μετρικῶν ἐκείνων, οἵτινες διαφέροντες τῶν ἄλ-
λων τὸ προκείμενον μέτρον κατέτατον ὡς δέκατον μετὰ τὰ ἐννέα πρωτότυπα.
Μεταξὺ δὲ τῶν ἐννέα πρωτοτύπων ἦτο καὶ τὸ ἀντισπαστικόν, ὥστε καὶ ὁ Φιλόξενος
ἠκολούθει τῇ ἀντισπαστικῇ θεωρίᾳ τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ Ἡφαιστίνου.

(4) «Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, γραμματικός, ὃς ἐπαίδευσεν ἐν Ῥώμῃ, ἔγραψε
προσωπίαν Ὀμηρικὴν, περὶ ἑλληνισμοῦ ἦτοι ὀρθοεπειᾶς βιβλία 16', περὶ μέτρων,
περὶ τῆς ἐν Ὀδυσσεΐ Ἀριστάρχου διορθώσεως, περὶ διαφορᾶς λέξεων καὶ ἕτερα γραμ-
ματικά». Σουίδας ἐν λ.

(5) «Σωτηρίδης γραμματικός, ἀνὴρ Παμφίλης, ἥ καὶ τὰς ἱστορίας περιῆψεν, ἔγρα-
ψεν ὀρθογραφίαν, ζητήσεις Ὀμηρικάς, ὑπόμνημα εἰς Μένανδρον, περὶ μέτρων, περὶ
κωμωδίας, εἰς Εὐριπίδην». Σουίδ. ἐν λ.

(6) «Ἀστυάγης γραμματικὴν τέχνην γραμματικὴν, περὶ διαλέκτων, περὶ μέτρων,
κανόνας ὀνομαστικῶν καὶ εἰς Καλλιμάχον τὸν ποιητὴν ὑπόμνημα». Σουίδας ἐν λ.

(7) «Εὐγένιος Τροφίμου, Αὐγουστοπόλεως τῆς ἐν Φρυγίᾳ, γραμματικός. Οὗτος
εἰδίδας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὰ μάλιστα διαφανὴς ἦν, πρεσβύτερος ἦδη ὢν ἐπ'
Ἀναστασίου βασιλέως. Ἐγραψε κωλομετρίαν τῶν μελικῶν Λισχύλου, Σοφοκλέους
καὶ Εὐριπίδου ἀπὸ δραμάτων 16', περὶ τοῦ τί τὸ παιωνικὸν παλινδρόμητον, περὶ τῶν
τεμενικῶν ὅπως προφέρεται, οἷον Διονύσιον, Ἀσκληπιεῖον, παμμιγῇ λέξιν κατὰ στοι-
χείον (ἔχει δὲ καὶ τὰ παράδοξα ἢ περὶ τόνον ἢ πνεῦμα ἢ γραφὴν ἢ μῦθον ἢ παροι-
μίαν ἐπόμενα αὐτῇ), περὶ τῶν εἰς 16 ληγόντων ὀνομάτων, οἷον ἐνδεῖα ἢ ἐνδία, καὶ
πότε διφορεῖται, καὶ ἄλλα τινὰ τρίμετρα λαμβανικά». Σουίδας ἐν λ.

(8) Westph. Metr. Graec. σελ. 281.

κός. Ἀλλὰ πάντων τούτων ἀπώλοντο τὰ περί μέτρων συγγράμματα πλὴν ἑνός, οὗτινος μόνον διεσώθη ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἀκέραιον σύγγραμμα περί μέτρων, τοῦ Ἑφαιστίωνος, περί οὗ ἐφεξῆς διαλαμβάνομεν ἀκριβέστερον.

26. Ὁ Ἑφαιστίων (1) ἦτο Ἀλεξανδρεὺς μὲν τὸ γένος, υἱὸς δὲ τοῦ γραμματικοῦ Πτολεμαίου τοῦ Χέννου, καὶ αὐτὸς γραμματικὸς τὴν τέχνην. ἤκμασε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα κατὰ τοὺς χρόνους Ἀντωνίνου τοῦ Πίου, τουτέστι περί μέσην τὴν δευτέραν α. Χ. ἑκατονταετηρίδα, καὶ παράδειγμα ἔχων τὸν Ἡλιοδωρον ἡσυχολήθη ιδίως περί τὴν μετρικὴν. Ὡς δὲ μαθάνομεν ἐκ τῶν προλεγομένων εἰς τὸ τοῦ Ἑφαιστίωνος ἐγχειρίδιον, ὁ Ἑφαιστίων ἔγραψε κατ' ἀρχὰς μέγα τι σύγγραμμα περί μέτρων εἰς τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ βιβλία, ὅπερ ὕστερον ἐπέτεμεν εἰς ἑνδεκα, καὶ τοῦτο πάλιν εἰς τρία, καὶ τοῦτο τέλος εἰς ἓν. Ἡ τελευταία δὲ αὕτη ἐπιτομὴ εἶνε τὸ σωζόμενον σύγγραμμα, ὅπερ ἐπιγράφεται «Ἑφαιστίωνος ἐγχειρίδιον περί μέτρων καὶ περί ποιήματος». Εἶνε δὲ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο τὸ πληρέστατον περί μετρικῆς σύγγραμμα πάντων τῶν σωζομένων ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἡ ἀξιολογωτάτη πηγὴ εἰς γνώσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς. Παρεδόθη δὲ ἀκέραιον καὶ εἴπου γίνεται λόγος περί πραγμάτων ὡς εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Ἑφαιστίωνος, μὴ εὕρισκομένων δὲ ἐν τῷ σωζομένῳ ἐγχειρίδιῳ, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐγένετο ἐν τινι τῶν ἀπολωλότων μειζόνων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Ἐφεξῆς δὲ παρέχομεν σύντομον ἀνάλυσιν τοῦ ἐγχειριδίου τούτου.

27. Ἐν ᾧ λοιπὸν καὶ αὐτοὶ οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου ρυθμικοὶ ἐπραγματεύοντο πρότερον περί τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν καὶ ἔπειτα ἤρχοντο εἰς τοὺς ρυθμούς, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ μετρικοὶ, ἐν τῷ ἐγχειρίδιῳ τοῦ Ἑφαιστίωνος οὐδεὶς λόγος γίνεται περί τῶν στοιχείων, ἀλλ' οἱ ὄροι φωνήεντα βραχέα (ε καὶ ο), βραχυνόμενα (ᾱ, ῑ, ῡ), μακρά (ῆ, ὦ) καὶ μακυνόμενα (ᾱ, ῑ, ῡ) ἀπλῶς προϋποτίθενται ὡς γνωστοί. Ὁ Ἑφαιστίων ἄρχεται εὐθὺς πραγματευόμενος περί τῆς βραχείας, μακρᾶς καὶ κοινῆς συλλαβῆς ἄνευ μάλιστα ὁρισμοῦ τῆς συλλαβῆς. Εἴτα δὲ ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ πραγματεύεται περί συνεκφωνή-

(1) Περί Ἑφαιστίωνος ὁ Σουΐδας λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἑφαιστίων Ἀλεξανδρεὺς γραμματικὸς ἔγραψεν ἐγχειρίδια περί μέτρων καὶ μετρικὰ διάφορα, περί τῶν ἐν ποιήμασι ταραχῶν, κωμικῶν ἀπορημάτων λύσεις, τραγικῶν λύσεων, καὶ ἄλλα πλεῖστα [καὶ τῶν μέτρων τοὺς ποδισμούς]».

σεως. Εὐθύς δ' ἐξ ἀρχῆς ἐννοεῖ τις ὅτι τὸ βιβλίον ἐγγράφη οὐχὶ πρὸς ἰδίαν μελέτην, ἀλλ' ὅπως χρησιμεύσῃ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς μετρικῆς ὡς ἐγχειρίδιον καὶ βοήθημα. Καὶ ἔχει μὲν πολὺν πλοῦτον παραδειγμάτων, στερεῖται δὲ παντάπασι γενικῶν κατηγοριῶν καὶ θεμελιωδῶν ὄρων, οὗ ἕνεκα ἐν τοῖς ἐπιφερομένοις κεφαλαίοις μεγάλη γεννᾶται ἀσάφεια καὶ δὲν δύναται νὰ κατανοηθῇ ἡ συνέχεια ἐξ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἄνευ ἄλλης ἐξωθεν βοήθειας. Τῷ λόγῳ περὶ συλλαβῶν ἐπιφέρεται ὁ περὶ ποδῶν λόγος, οὔτινες καταλέγονται ὡς ἐν διαγράμματι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν συλλαβῶν, πρῶτον μὲν δηλαδὴ οἱ δισύλλαβοι, εἶτα δὲ οἱ τρισύλλαβοι, ἔπειτα δὲ οἱ τετρασύλλαβοι. Ἀλλ' ὅμως οὔτε ὁ πρῶτος ὀρίζεται, οὔτε λόγος οὐδὲς γίνεται περὶ ἄρσεως καὶ θέσεως. Ὡσαύτως οὐδὲν λέγεται πρὸς ἐξήγησιν τῶν συνήθων παρὰ τοῖς ὕστερον μετρικοῖς ὄρων διποδίας, συζυγίας καὶ βάσεως. Ἐκτενέστερον δὲ εἶνε τὸ τρίτον μέρος τὸ πραγματευόμενον περὶ μέτρων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν γίνεται λόγος ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν διαφόρων ἀποθέσεων τῶν μέτρων. Δὲν ὀρίζεται ὅμως τὸ μέτρον καὶ πρῶτος ὁ Βοίικιος ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἡφαιστίων περὶ τῆς ἀδιαφόρου συλλαβῆς καὶ τῆς τελείας λέξεως ὥρισε τὸν σπουδαιότατον τοῦτον θεμελιώδη ὅρον, τὸ μέτρον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ τῶν παλαιῶν μετρικῶν. Μέτρον δηλονότι εἶνε μέρος τοῦ ὅλου ρυθμοῦ, ὅπερ ἔχει λεκτικὴν συνάφειαν, ὥστε ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ οὔτε χασμωδία ἐγχευρεῖ οὔτε ἀδιάφορος συλλαβή, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ τέλει, τελευτᾷ δὲ εἰς τελείαν λέξιν. Τὰ ἐπόμενα κεφάλαια (ε'-ις') πραγματεύονται εἰδικώτερον περὶ τῶν μέτρων. Καὶ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἐννέα κεφαλαίοις (ε'-ιγ') πραγματεύεται περὶ τῶν ἐννέα μονοειδῶν καὶ ὁμοιοειδῶν μέτρων. Τὸν ὅρον μέτρον μεταχειρίζεται ἐνταῦθα ὁ Ἡφαιστίων ἐπὶ γενικωτέρας καὶ σπανιώτερον εὐρισκομένης σημασίας παρὰ τὴν ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ αὐτοῦ συνήθη, περὶ ἧς προείπομεν. Ἐνταῦθα δηλαδὴ πάντα τὰ ἱαμβικὰ π. χ. μέτρα λαμβάνονται ὑπὸ ἑν ὀνόμα, μέτρον ἱαμβικόν, ὡσαύτως καὶ τὰ ἄλλα. Ὅθεν τὰ ἐννέα ταῦτα μέτρα τοῦ Ἡφαιστίωνος εἶνε τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων μετρικῶν ἐννέα πρωτότυπα μέτρα καλούμενα. Καὶ ἐν μὲν τῷ ε' κεφαλαίῳ πραγματεύεται περὶ τοῦ ἱαμβικοῦ, ἐν δὲ τῷ ζ' περὶ τοῦ τροχαϊκοῦ, ἐν δὲ τῷ ζ' περὶ τοῦ δακτυλικοῦ, ἐν δὲ τῷ η' περὶ τοῦ ἀναπαιστικοῦ, ἐν δὲ τῷ θ' περὶ τοῦ χοριαμβικοῦ, ἐν δὲ τῷ ι' περὶ τοῦ ἀντισπαστικοῦ, ἐν δὲ τῷ ια' περὶ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ

μείζονος, ἐν δὲ τῷ β' περὶ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος, ἐν δὲ τῷ γ' περὶ τοῦ παιωνικοῦ.

Καὶ ὅτε μὲν μέτρον τι συντίθεται καθαρὸν, ὅτε δηλ. συγκροτεῖται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ ποδός, ὀνομάζεται *μονοειδές*. Ὅτε δὲ συντίθεται «ἐπίμικτον πρὸς τὰς ἰαμβικὰς» ἢ «πρὸς τὰς τροχαϊκάς» (ὡς λέγει ὁ Ἑφαιστίων ἐξυπακούων διποδίας ἢ συζυγίας ἢ βάσεις, διότι παρ' αὐτῷ τὰ τρία ταῦτα εἶνε ταυτόσημα), ὅτε δηλαδὴ τὸ μέτρον ἀναμίσγεται μετὰ ἰαμβικῶν ἢ τροχαϊκῶν διποδιῶν, τότε λέγεται *ὁμοιοειδές* οἷον

δακτυλικόν - υ υ, - υ υ, - υ - υ

ἀναπαιστικόν υ υ -, υ υ -, υ -, υ

χοριαμβικόν - υ υ -, υ - υ -

ἀντισπαστικόν υ - - υ, υ - υ -

ἰωνικόν ἀπὸ μείζ. - - υ υ, - υ - υ

ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσ. υ υ - υ, - υ - υ.

Τὰ ὁμοιοειδῆ ταῦτα μέτρα ἀπαρτίζονται ἐκ δακτύλων καὶ ἰωνικῶν ποδῶν συντιθεμένων μετὰ τροχαίων, ἢ ἐξ ἀναπαίστων, χοριάμβων καὶ ἀντισπάστων συντιθεμένων μετὰ ἰάμβων.

28. Κατὰ τὴν θεωρίαν ὅμως τοῦ Ἑφαιστίνου ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος μίξεως, καθ' ὃ χοριάμβοι μὲν ἀναμίσγονται οὐχὶ μόνον μετὰ διιάμβου, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως μετὰ προηγουμένου διτροχαίου, ἰωνικοὶ δὲ οὐχὶ μόνον μετὰ διτροχαίου, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως μετὰ προηγουμένου διιάμβου. Ἡ μίξις αὕτη, ἣν ὁ Ἑφαιστίων πραγματεύεται ἐν τῷ ἐπιφερομένῳ ἰδ' κεφαλαίῳ, καλεῖται κατ' ἀντιπάθειαν *μίξις*, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον εἶδος τῆς μίξεως, ὅπερ παρ' ἄλλοις, οὐχὶ δὲ παρ' Ἑφαιστίωνι, εὐρίσκεται καλούμενον κατὰ *συνπάθειαν μίξις*. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου εἶδους τῆς μίξεως γινώσκονται τὰ μέτρα τὰ κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ ἢ συντομώτερον *μέτρα ἀντιπαθῆ*. Τὰ μέτρα ταῦτα, προταττομένης τῆς συλλαβῆς ἐπὶ, εἰδικώτερον καλοῦνται ὥδε:

ἐπιχοριαμβικόν - υ - σ, - υ υ -

ἐπιωνικόν ἀπὸ μείζονος σ - υ -, - - υ υ, -

ἐπιωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος σ - υ -, υ υ - -.

Ἐὰν λοιπὸν συνάψωμεν τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν μέτρων μετὰ τῆς τῶν μονοειδῶν καὶ τῆς τῶν ὁμοιοειδῶν, ἔχομεν τὸ ἐξῆς σύστημα:

A'. Καθαρά ἡ μονοειδῆ.

B'. Μικτὰ } α'. κατὰ συμπάθειαν ἢ ὁμοιοειδῆ
β'. κατ' ἀντιπάθειαν ἢ ἀντιπαθῆ.

Ἀντὶ ὅμως ὁ Ἑφαιστίων συμφώνως πρὸς τὴν διάκρισιν ταύτην τῶν μέτρων νὰ πραγματεύηται κεχωρισμένως ἐκάστην αὐτῶν κατηγορίαν κατὰ σειράν, πρῶτην μὲν τὴν τῶν καθαρῶν ἢ μονοειδῶν, εἴτα δὲ τὴν τῶν ὁμοιοειδῶν καὶ τέλος τὴν τῶν ἀντιπαθῶν, αὐτὸς συνάπτει ἐν τῇ πραγματείᾳ τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ συμπάθειαν μικτῶν ἥτοι ὁμοιοειδῶν μέτρων μεθ' ἐκάστου πρωτοτύπου.

29. Ἐν τῷ ἐφεξῆς ιε' κεφαλαίῳ πραγματεύεται ὁ Ἑφαιστίων περὶ μέτρων ἀσυναρτήτων. Ὅριζει δὲ αὐτὰ ὥδε· «γίνεται δὲ καὶ ἀσυνάρτητα, ὅποταν δύο κῶλα μὴ δυνάμενα ἀλλήλοις συναρτηθῆναι μὴδὲ ἔνῳσιν ἔχειν ἀντὶ ἐνὸς μόνου παραλαμβάνηται στίχου. Πρῶτος δὲ καὶ τούτοις Ἀρχιλόχος κέχρηται». Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Ἑφαιστιῶνος σελ. 201 παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς· «ἰστέον δὲ ὅτι ἀσυνάρτητα γίνεται τὰ πάντα ξδ'. Τὰ γὰρ ὀκτώ μέτρα τοῖς ὀκτὼ μέτροις, τοῦτ' ἐστὶν ἑαυτοῖς, ἐπιπλεκόμενα, τὰ ξδ' ταῦτα γίνεται. Ἀπὸ τῶν ἐξασήμεων μὲν λς'· ἐξάκις γὰρ τὰς ζ', λς'. Τῶν δὲ τετρασήμεων τέσσαρα. Τὰ δὲ λεγόμενα ἐπισύνθετά εἰσι κδ', ἃ καὶ αὐτὰ ἐστὶ τῶν ἀσυναρτήτων. Ἐτι καὶ ἑξῆς τρόπον, τούτων μονοειδῆ μὲν ἐστὶν ὀκτώ, μονοειδῆς δὲ λέγεται ἀσυνάρτητον, οἷον τὸ ἐλεγειακόν· ὁμοιοειδῆ δὲ ὀκτώ, οἷον ὅταν τὰ ἱαμβικά μὴ τέλεια ὄντα χοριαμβικοῖς ἢ ἀντισπαστικοῖς ἐπιφέρηται ἢ τροχαϊκὰ ἰωνικοῖς, ἢ ἐναλλάξ· ἐπισύνθετα δὲ κδ'· ἀντιπαθῆ <δὲ> κδ', ὧν τὰ μὲν πρῶτης ἀντιπαθείας ὄσων μιᾶς συλλαβῆς ἐκτιθεμένης τὸ ὅλον ἐν ποιεῖ· <τὰ δὲ τῆς δευτέρας ἀντιπαθείας>». Πρὸς καὶ Mar. Victor. σελ. 104 K., ὅστις ὡσαύτως εὐρίσκει 64 τὰ ἀσυνάρτητα ἐκ τοῦ πολυπλασιασμοῦ τῶν ὀκτὼ πρωτοτύπων μέτρων ἐφ' ἑαυτὰ ($8 \times 8 = 64$), δὲν γίνονται δέ, λέγει, ἀσυνάρτητα μέτρα μόνον ἐκ τοῦ παιωνικοῦ ῥυθμοῦ. Πρωτότυπα δὲ λέγει ὁ Οὐικτωρίνος τὰ ἐξῆς 1) τὸ δακτυλικόν, 2) τὸ ἀναπαιστικόν, 3) τὸ τροχαϊκόν, 4) τὸ ἱαμβικόν, 5) τὸ χοριαμβικόν, 6) τὸ ἀντισπαστικόν, 7) τὸ ἰωνικόν ἀπὸ μεϊζονος, 8) τὸ ἰωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος. Ἐκαστον λοιπὸν τῶν πρωτοτύπων τούτων συνδυαζόμενον εἴτε μεθ' ἑαυτοῦ εἴτε μεθ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἄλλων πρωτοτύπων ἀποτελεῖ ἀσυνάρτητον μέτρον καὶ ὁ ὅλος ἀριθμὸς αὐτῶν εὐρίσκεται κατὰ τὴν σχολιαστὴν τοῦ Ἑφαιστιῶνος καὶ κατὰ τὸν Μάριον Οὐικτωρίνον

μόνον ἐν ἀσυνάρτητον συμφωνεῖ τῷ ὀρισμῷ τοῦ Bentley, τὸ δεύτερον σχῆμα τοῦ β', πᾶσι δὲ τοῖς λοιποῖς δὲν ἐφαρμόζει ὁ ὀρισμὸς τοῦ Bentley, ὥστε ἐντεῦθεν δηλοῦται ὅτι δὲν εἶνε ὀρθός. Αὐτὸς δὲ παρατηρῶν ὅτι πάντα τὰ μέτρα τῶν τριῶν πρώτων κατηγοριῶν, ἅτινα μνημονεύει ὁ Ἑφαιστίων, τὰ ἀσυνάρτητα δηλαδή μονοειδῆ, ὁμοιοειδῆ καὶ ἀντιπαθῆ κατὰ τε τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἀντιπάθειαν, σύγκεινται ἐκ τομῶν ἥτοι ἀτελῶν (καταληκτικῶν) κῶλων ἐν τῷ μέσῳ τῶν μέτρων, ἐντεῦθεν συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀσυνάρτητα μέτρα ἔλεγεν ὁ Ἑφαιστίων οὐχὶ τὰ ἔχοντα χασμωδίαν καὶ ἀδιάφορον συλλαβὴν ἐν τῷ μέσῳ, ἀλλὰ προκατάληξιν ἥτοι τὰ προκαταληκτικά. Ὅτι δὲ τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ τῶν ἀσυναρτήτων δὲν συμφωνοῦσι τὰ ἐπισυνθέτα μέτρα, ἅπερ καὶ αὐτὰ ὁ Ἡφ. συμπεριλαμβάνει εἰς τὰ ἀσυνάρτητα, ἃν τε τὸ πρῶτον αὐτῶν κῶλον εἶνε καταληκτικὸν ἃν τε ἀκατάληκτον, τοῦτο λέγει ὁ Οὐεστφάλιος ἀποδοτέον εἰς τοῦτο ὅτι τὰ πλείονα τῶν παρ' Ἑφαιστίωνι εὐρίσκομένων ἀσυναρτήτων ἐπισυνθέτων ἔχουσι προκατάληξιν, ὥστε ἐκ τοῦ ἐπικρατεστέρου σχήματος ὠνομάσθησαν πάντα ἀσυνάρτητα, ἐν ᾧ ἔπρεπε καὶ ἐπὶ τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων νὰ γίνῃ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἢ διακρίσεις εἰς μέτρα ἀσυνάρτητα καὶ μὴ τοιαῦτα. Οἱ Λατίνοι τὰ μὲν ἀσυνάρτητα λέγουσιν *inconnexa*, *connexa* δὲ τὰ ἀντίθετα. Παρὰ τοῖς Ἑλλήσι μετρικοῖς δὲν εὐρίσκεται ὁρος τεχνικὸς δηλῶν ὅ,τι καὶ ὁ Λατινικὸς *connexa*. Ὁ Οὐεστφάλιος νομίζει ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν αὐτὰ *συνάρτητα*, ὁ δὲ Studemund προτιμᾷ τὸν ὅρον *συναρτητικά*, ὃν καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ὕστερον ἀπεδέξατο. Πιθανώτερον ὅμως ὑπολαμβάνω ἐγὼ ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν αὐτὰ μέτρα *συνηρημένα*. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Οὐεστφαλίου λαμβάνοντες τὰ ἀσυνάρτητα, ἥτις ὀρθότερα, πάλιν θὰ διαφωνῶμεν τοῖς παλαιοῖς μετρικοῖς, οἵτινες καὶ τὰ ἐπισυνθέτα πάντα ἀνεξαιρέτως λαμβάνουσιν ὡς τοιαῦτα, οὐδεμίαν δὲ παρέχει ὠφέλειαν πρακτικὴν ἢ διαίρεσις τῶν ἀσυναρτήτων μέτρων εἰς τὰς εἰρημένας κατηγορίας, τὴν τῶν μονοειδῶν, ὁμοιοειδῶν κτλ. καὶ ἢ κατ' αὐτὰς πραγματεία, ὅπως οὐδ' ἡ τῶν μικτῶν μέτρων διαίρεσις καὶ πραγματεία κατὰ τοὺς παλαιοὺς μετρικοὺς εἰς ὁμοιοειδῆ καὶ ἀντιπαθῆ, ἐκ τούτων εὐκολίας καὶ σαφηνείας χάριν δυνάμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸν ὅρον *προκαταληκτικὰ* μέτρα καὶ νὰ ἐννοῶμεν δι' αὐτῶν ὅ,τι ὁ Οὐεστφάλιος διὰ τῶν ἀσυναρτήτων, καὶ οὕτω νὰ ἀποσκορακίσωμεν καὶ τὴν κατηγορίαν τῶν

ἀσυναρτήτων καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν κατηγοριῶν, ὅπερ οὐχὶ ζημία ἀλλὰ κέρδος.

30. Ἐν δὲ τῷ ις' κεφαλαίῳ πραγματεύεται ὁ Ἑφαιστίων ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ περὶ τῶν πολυσχηματίστων μέτρων. Πολυσχηματίστον δὲ δύνανται νὰ εἶνε καὶ συναρτώμενόν τι μέτρον καὶ ἀσυναρτήτητον, ὥστε ἀνάγεται εἰς πάσας τὰς κατηγορίας τῶν μέτρων. Λέγεται δὲ πολυσχηματίστον μέτρον τι α') μὲν ὅταν διτροχαιὸς τις ἢ διαμβος αὐτοῦ «παρὰ τάξιν», τουτέστι παρὰ τὸν συνήθη σχηματισμόν, ἔχῃ ἐν τῷ μέσῳ μακρὰν συλλαβήν, ἀντὶ νὰ ἔχῃ αὐτὴν ἐν τῷ τέλει (ὁ διτροχαιὸς) ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ (ὁ διαμβος), ὅταν δηλαδὴ ἔχῃ τὸ σχῆμα - σ - υ ἢ τὸδε υ - σ - ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ - υ - σ ἢ σ - υ -. β') δὲ ὅταν ἐπὶ μικτοῦ τινος μέτρου (ὁμοιοειδοῦς ἢ ἀντιπαθοῦς) γίνηται ἐναλλαγὴ τοῦ χοριάμβου (ἢ ἀντισπάστου ἢ ἰωνικοῦ) καὶ τοῦ διαμβου (ἢ διτροχαιῶν)· οἷον ὅταν ἐπὶ τοῦ Γλυκωνείου - υ - υ -, υ - υ - ὑπερτιθεμένης τῆς μακρᾶς τῆς ἰαμβικῆς διποδίας γίνηται τὸ χοριαμβικὸν σχῆμα - υ - υ -, υ - υ -, ἀλλαις λέξεσιν ὅταν ἀντὶ τοῦ δευτέρου Γλυκωνείου, τοῦ ἔχοντος τὸν δάκτυλον ἐν τῇ β' χώρᾳ, γίνηται χρῆσις τοῦ Γλυκωνείου τοῦ ἔχοντος αὐτόν ἐν τῇ τρίτῃ χώρᾳ. Τοιαύτη ἀνταπόδοσις δύο Γλυκωνείων εὐρίσκεται τῷ ὄντι παρὰ τοῖς τραγικοῖς, οἷον ἐν Φιλοκτ. 1123 (πόντος θινὸς ἐφήμενος) καὶ 1147 (ἔθνη θηρῶν οὓς ὀδ' ἔχει) καὶ Ἑλ. 1487 (ὦ πταναι δολιχαύχενες) καὶ 1504 (ναύταις εὐαεῖς ἀνέμων). Ὡστε ἡ τῆς ὑπερθέσεως αὕτη θεωρία τῶν παλαιῶν μετρικῶν δὲν εἶνε παντάπασιν ἀσύστατος.

31. Τῷ κεφαλαίῳ περὶ πολυσχηματίστων, ἐν ᾧ τελευτᾷ ὁ λόγος περὶ μέτρων, ἐπιφέρεται ἔν ἐτι τελικὸν κεφάλαιον τὸ ιζ' μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «περὶ ποιήματος», ἐν ᾧ γίνεται λόγος περὶ τῆς κατὰ στίχον καὶ κατὰ σύστημα συνθέσεως τῶν ποιημάτων. Ἐν τοῖς χειρογράφοις ὁμως μετὰ τὸ ιζ' κεφάλαιον φέρεται καὶ ἑτέρα μειζων καὶ εἰδικωτέρα πραγματεία μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «τοῦ αὐτοῦ περὶ ποιήματος» ἢ «ποιημάτων». Κατὰ τὸν Οὐεσφάλιον ἡ πρώτη ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὸ ἐγχειρίδιον καὶ φαίνεται γνήσιον αὐτοῦ τοῦ Ἑφαιστίωνος ἔργον, ἡ δὲ δευτέρα μειζων οὕσα καὶ δυσαναλογωτέρα πρὸς τὸ ἐγχειρίδιον φαίνεται ὅτι ἐλήφθη ὕστερον ὑπ' ἄλλου τινὸς κατ' ἐπιτομήν ἢ τινος τῶν μειζόνων περὶ μέτρων πραγματειῶν τοῦ Ἑφαιστίωνος. Συμμαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ ὅτι ἐν ᾧ ἡ μικρὰ πραγματεία εἶνε ἀναμάρτητος, ἐν τῇ μειζονὶ εὐρίσκονται οὐχὶ ὀλίγα ἀμαρτήματα,

οἷον ὅτι δις ἐν τοῖς χειρογράφοις σελ. 64, 16 καὶ 63, 3 Westph. ἀναγινώσκεται κοινὰ συστηματικὰ ἀντὶ κοινὰ γενικά. Ὑπάρχει βεβαίως καὶ κατηγορία κοινῶν συστηματικῶν, περὶ ἧς γίνεται λόγος ἐν σελ. 67, ἀλλ' αὕτη σημαίνει ἄλλο τι πάντη διάφορον. Εἵτα δὲ ἐν σελ. 72 ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλους οἱ ὅροι ἐπιφθεγματικά καὶ ἐφύμνια. Ἐπειτα δὲ ἐν σελ. 68, 14 λέγεται ὅτι τὰ πλεῖστα ποιήματα τοῦ Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου ἦσαν πεποιημένα κατὰ τετράδας καὶ πεντάδας ἐπωδικάς, δηλονότι κατὰ τὸ σχῆμα τόδε

α α α β, α α α β,

α α α α β, α α α α β,

ἐν ᾧ οὐδαμῶς φαίνεται πιθανὸν ὅτι ὁ Πίνδαρος καὶ Σιμωνίδης ὑπερέβησαν τὴν κατὰ τὴν ἐπωδικὴν τριάδα σύνθεσιν, ἣν παρέλαβον παρὰ τοῦ Στρησιχόρου. Τοιοῦτο δὲ ἀμάρτημα, οἷον μάλιστα τὸ τελευταῖον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀμάρτη ὁ Ἑφαιστίων, ἀλλὰ τις τῶν μεταγενεστέρων γραμματικῶν.

32. Τὸ μετρικὸν σύστημα τοῦ Ἑφαιστιώνους, οἷον ἔμπροσθεν ὑπετυπώθη, δὲν ἦτο ἴδιον αὐτοῦ δημιουργήμα, διότι καὶ τὸ τοῦ Ἡλιδώρου, ὅστις προηγῆθη τοῦ Ἑφαιστιώνους, ἀποδείκνυται ὅμοιον ὂν. Αἱ πλεῖσται δὲ κατηγορίαι εἶνε καὶ τοῦ Ἡλιδώρου ἀρχαιότεραι ῥυεῖσαι ἐκ τῆς ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς παραδόσεως τῶν πάλαι καλῶν χρόνων. Ἐκ τῶν ἀνωτάτων δὲ μετρικῶν κατηγοριῶν γέννημα νεωτέρων χρόνων φαίνεται ἡ διάκρισις τῶν μικτῶν μέτρων εἰς ὁμοιοειδῆ καὶ ἀντιπαθῆ καὶ ἡ ὑπαγωγή τῶν οὐχὶ προκαταληκτικῶν ἢ δικαταλήκτων ἐπισυνθέτων εἰς τὰ ἀσυνάρτητα. Καὶ καθ' ὅλου μὲν δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ Ἑφαιστίων ἠκολούθει οὐ μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς κατηγορίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τοῖς προηγηταῖς αὐτοῦ. Κατὰ τί δὲ διέφερεν αὐτῶν, δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ εἴπῃ τις. Διαφοραί τινες παρατηροῦνται καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἐγγχειριδίῳ, οἷον ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ προπαραλήγουσα συλλαβὴ τοῦ τροχαίου τετραμέτρου (σελ. 22 W.) ἐπιδέχεται διάλυσιν καὶ ἑτέρα περὶ τοῦ μ ὡ θέσει μακρᾶς ποιητικοῦ παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἡλιδώρου (σελ. 8 W.). Ἐποσειῶδες δὲ εἶνε ὅτι ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν πρωτοτύπων προτάσσεται τὸ ἰαμβικὸν καὶ τροχαῖκόν τοῦ δακτυλικοῦ καὶ ἀναπαιστικοῦ, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ μετρικοὶ ἐτήρουν τὴν ἀντίθετον τάξιν (πρὸς Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 162). Οὐχὶ δὲ ἀκριβῆ παρατηρητὴν ἐλέγχουσι τὸν Ἑφαιστιῶνα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐν κεφ. ε' λεγόμενα ὅτι ἡ προτελευ-

ταία συλλαβὴ τῶν καταληκτικῶν ἱαμβικῶν μέτρων ἐπιδέχεται διά-
λυσιν καὶ τὰ ἐν κεφ. ε' καὶ ζ' ὅτι ἐν μὲν τῷ ἱαμβικῷ τριμέτρῳ ἐγ-
χωρεῖ ἀνάπαιστος, ἐν δὲ τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ δάκτυλος. Τὰ δὲ
ἐν σελ. 19 «ἐπειδὴ δὲ πᾶσα μέτρων ἀρχὴ ἀδιάφορος κτλ.» εἶνε οὕτω
διστραμμένα, ὥστε δὲν φαίνονται γνήσια τοῦ 'Ηφαιστίωνος, ἀλλ'
ἐκ τινος σχολίου μετατεθέντα εἰς τὸ κείμενον, καθ' ὅσον μάλιστα λεί-
πουσιν ἐν τοῖς βελτίοσι χειρογράφοις. Ὅτι δὲ ὁ 'Ηφαιστίων οὐδὲν τὸ
παράπαν λέγει περὶ ῥυθμοῦ, οὐδ' ἀπαξ μνημονεύων τῶν ὄρων ἄρσεως
καὶ θέσεως, δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς μαρτυροῦν παντελεῖ ἄγωνιαν τῆς
ῥυθμικῆς. Ἀξία δὲ μνείας εἶνε καὶ ἡ γενομένη παρατήρησις ὅτι τὰ
παραδείγματα τῶν μελικῶν μέτρων λαμβάνει ὁ 'Ηφαιστίων ἐκ τοῦ
'Αρχιλόχου, 'Αλκαίου, Σαπφοῦς, 'Ανακρέοντος καὶ Καλλιμάχου,
προσέτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας κωμωδίας, σπανιώτατα δὲ ἐκ τῶν
χορικῶν λυρικῶν καὶ ἐκ τραγικῶν, οἷον ἐκ μὲν τοῦ Αἰσχύλου ἐν
μόνον, ἐκ δὲ τοῦ Σοφοκλέους οὐδέν.

33. Τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ 'Ηφαιστίωνος διὰ τὸ συνοπτικόν καὶ εὖ-
χρηστον ἐγένετο ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις καθολικὴ χρῆσις περὶ τὴν
διδασκαλίαν καὶ πολλάκις ἐσχολιάσθη. Τὴν κρηπίδα δὲ τῶν εἰς αὐτὸ
σχολίων ἔθετο ὁ νεοπλατωνικὸς φιλόσοφος Λογγίνος, ὅστις ἤκμασε
κατὰ τὴν τρίτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα. Ἡ συλλογὴ δὲ τῶν
εἰς 'Ηφαιστίωνα σχολίων, ἐπειδὴ ἐρρύησαν ἐκ τῶν μεζόνων τοῦ
'Ηφαιστίωνος πραγματειῶν καὶ ἐξ ἄλλων παλαιοτέρων μετρικῶν,
εἶνε ἀξιολογώτατη πηγὴ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς θεω-
ρίας. Κατὰ τὸν W. Hörschelmann ἡ συλλογὴ αὕτη διαίρεται εἰς
τὰ ἐξῆς συστατικὰ μέρη· α') τὸ ὑπόμνημα τοῦ Λογγίνου (Σχολ. B.
1· 6') Σχολ. A. (κατὰ Λογγίνον)· γ') τὸ τοῦ Ὄρου ὑπόμνημα
(Σχολ. B. IV)· δ') τὴν τοῦ Χαιροβοσκοῦ ἐξήγησιν· ε') Σχολ. B. II.
5') τὴν ἐπιτομὴν τῶν ἐννέα μέτρων (Σχολ. B. III.)· ζ') τὴν Βυζαν-
τιακὴν ἐπιτομὴν (Σχολ. B. V.). Ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου δὲ καὶ τῶν
σχολίων λαμβάνομεν πλήρη γνῶσιν τοῦ συστήματος τῶν ἐννέα πρω-
τοτύπων μέτρων, καθ' ὃ ὁ 'Ηφαιστίων, ὥσπερ καὶ ὁ 'Ηλιδωρος.
πραγματεῖται τὴν μετρικὴν θεωρίαν.

34. Βραχυτέρα εἶνε ἡ πραγματεία τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέ-
τρων παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Κοϊντιλιανῷ, ἥτις καὶ αὕτη καίπερ ἐν τισὶ
διαφέρουσα τοῦ 'Ηφαιστίωνος, ὡσαύτως φαίνεται ῥυεῖσα ἐκ τῆς με-

τρικῆς τοῦ Ἡλιοδώρου. Πρὸς § 18 καὶ Westphal, gr. Metrik έκδ. 6' τόμ. α' σελ. 229 κέ.

35. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ γραμματικοὶ εἴτε γράφοντες ἐγχειρίδια περὶ μέτρων εἴτε μετρικὰ σχόλια εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς κρέμονται παντάπασι ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστιῶνος καὶ τῶν εἰς αὐτὸ σχολίων καὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν συμβάλλονται εἰς γνῶσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς. Τοιοῦτος ἦτο ὁ γραμματικὸς Τριχᾶς (1) ὁ ἐπὶ κλην σοφώ-
τατος κατὰ τὴν ἐνδεκάτην π. α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας, οὐ σφύζεται βιβλίον ἐπιγραφόμενον «ἐπιμερισμοὶ τῶν ἐννέα μέτρων», ὡν προτίεταται «σύνοψις τῶν θ' μέτρων», ἥτις εἶνε ὕμνος εἰς τὴν ἁγνὴν Παρθένον ἐκ παραδειγμάτων τῶν θ' μέτρων συνεστῶς. Ἡ πραγματεία αὕτη τοῦ ἄλλως ἀγνώστου τούτου γραμματικοῦ εἶνε διασκευή τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστιῶνος ἄνευ ἄλλων βοηθημάτων πλὴν κακοῦ τινος κειμένου τῶν καλῶν εἰς Ἡφαιστιῶνα σχολίων, τῶν ὑπὸ τοῦ Οὐεστφαλίου διὰ τοῦ Α χαρκτηρισθέντων. Μετὰ τὴν βελτίονα δὲ ἔκδοσιν τῶν Α σχολίων ἢ ὅπως εἶχον ἐν τῷ τοῦ Τριχᾶ ἀντιγράφῳ τὸ βιβλίον τοῦ Τριχᾶ ἀπέβαλε πᾶσαν ἀξίαν. Ἐξεδόθη δὲ τὸ πρῶτον ὑπὸ Franc. de Furia ὡς παράρτημα τῆς ἐκδόσεως Δράκοντος τοῦ Στρατονικέως ὑπὸ Γ. Ἑρμαννοῦ ἐν Λειψίᾳ 1814 καὶ ἐν τοῖς *scriptores metrici Graeci* τόμ. 1 1866 τοῦ R. Westphal. Τοιοῦτος ἦτο καὶ ὁ κατὰ τὴν δωδεκάτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμά-
σας Ἰωάννης Τζέτζης, ὅστις ἐστιχοῦργησε τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαι-
στιῶνος διὰ Βυζαντιανῶν μέτρων. Εἶχε δὲ οὗτος ὑπ' ὄψιν κείμενον τοῦ Ἡφαιστιῶνος ἐπὶ χειρὸν ἐκείνου, ὃ εἶχεν ὁ Τριχᾶς. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Τζέτζου ἐξέδωκεν ὁ J. A. Cramer ἐν *Anecd. Oxon.* 3 (1836) σελ. 302-333. Ἐπὶ δὲ χεῖρονες τῶν εἰρημένων ἦσαν οἱ ἐπόμενοι γραμματικοί, οἵτινες πᾶσαν τὴν μετρικὴν αὐτῶν σοφίαν ἤρουντο κυ-
ρίως ἐκ τῆς ἔμπροσθεν μνημονευθείσης Βυζαντιανῆς ἐπιτομῆς, ἥτις κατὰ τὸν Hirschelmann ἀποτελεῖ τὸ ἔβδομον καὶ ἔσχατον κατὰ τὴν ἀξίαν συστατικὸν τῶν εἰς Ἡφαιστιῶνα σχολίων, προσήρηται δὲ τοῖς σχολίοις Β ὡς πέμπτον βιβλίον, πιθανῶς δὲ ἀνάγεται εἰς τὴν δεκάτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα, πλὴν δὲ ταύτης καὶ ἐκ τινῶν ἄλ-
λων μερῶν τῶν σχολίων Β. Πάντες δὲ οὗτοι, ὧν ἐφεξῆς μνημονεύο-
μεν τοὺς κυριωτέρους, οὔτε ἐξ ἄλλης πηγῆς παρὰ τὰς εἰρημένας ἦν-

(1) Οὕτω βεβαίως ὀρθότερον πρέπει νὰ τονισθῇ καὶ οὐχὶ Τρίχας, ὡς κοινῶς γρά-
φεται.

τλουν οὔτε ἀφ' ἐαυτῶν τι χρήσιμον προσετίθεσαν, διαφέρουσι δ' ἀλλήλων μόνον ὡς ἐκ τῶν μεταθέσεων, τῶν μεταβολῶν τῆς φράσεως καὶ τῆς διαφόρου ἐκλογῆς καὶ διεξοδικότητος. Περὶ τῶν πολυπλόκων γενεαλογικῶν λεπτομερειῶν τῶν μετρικῶν τούτων ἐπραγματεύθησαν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις κυρίως ὁ Γουλιέλμος Studemund (der Pseudoherodianische Tractat über die εἶδη des Hexameters, Jahns Jahrb. 95 (1867 σελ. 609-623) καὶ ὁ W. Hörschelmann ἐν Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Metriker. Die Composition der Hephaestionscholien. Rhein. Mus. 36 (1881) σελ. 260-301, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ ein griechisches Lehrbuch der Metrik, Dorpat 1888, ἐν ᾧ πάντα τὰ ἐκ τοῦ πέμπτου βιβλίου τῶν τοῦ Ἡφαιστίωνος Β σχολίων ρυέντα μετρικὰ τῶν Βυζαντινῶν συγγράμματα ἀνάγονται εἰς τρεῖς κυρίους τύπους (Haupttypen). Ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε καὶ scholia Hephaestionea altera (B) integra primum edita, index lect. Dorpat 1882. Προσέτι δὲ καὶ συμπληρωτικὰ εἰς τὰ Anecd. varia τοῦ Studemund ἐν Götting. gel. Anz. 1887 σελ. 594-613. Ἐφεξῆς λοιπὸν καταλέγομεν τὰ ἀξιολογώτατα τῶν ἐνταῦθα ἀνηκόντων συγγραμμάτων τῶν τε ψευδωνύμων καὶ τῶν ἀνωνύμων καὶ τῶν ἄλλων μετρικῶν.

α') Δράκοντος Στρατονικέως περὶ μέτρων ποιητικῶν καὶ πρῶτον περὶ χρόνων. Τὸ διεξοδικὸν τοῦτο βιβλίον, οὐ τὰ δύο τρίτα πραγματεύονται περὶ προσφθίας, ἐξεδόθη κατὰ πρῶτον πλήρες ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ὑπὸ τοῦ Γ. Ἑρμαννοῦ ἐν Λειψίᾳ 1812. Ἦδη ὁ Ἑρμαννὸς ἐν τῷ προλόγῳ ἀπεφάνητο ὅτι ἐν τῇ παραδεδομένῃ μορφῇ ἀδύνατον νὰ εἶνε τοῦτο ἔργον τοῦ παλαιοῦ καὶ ἐνδόξου γραμματικοῦ Δράκοντος, ἀνάγκη δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι πολλαὶ προσθήκαι ἐγένοντο ὕστερον ὑπὸ τινος Βυζαντινοῦ γραμματικοῦ. Ὁ δὲ Λέρσιος (Lehrs) καὶ ὁ Λουδοβίκος Voltz ἀπέδειξαν τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καταγωγὴν (πρβλ. L. Cohn, Philol. Abhandlungen, Martin Hertz. . . dargebracht 1888, 133-143.—L. Voltz, Jahns Jahrb. 139 (1889) 579-599). Ἀπεδείχθη δηλαδὴ τέλος ὅτι τὸ ἐκ τῶν τοῦ Ἰσαακίου τοῦ μοναχοῦ, τοῦ Ψευδηφαιστιῶνος καὶ ἄλλων συγκεκαττυμένον κατασκευάσμα τοῦτο στήγγραφία ἔχει τὸν κατὰ τὴν 16^{ην} ἑκατοντ. ζῶντα Ἑλληνα πλαστογράφον Ἰάκωβον τὸν Διασσωρίνον, ὅστις καὶ τῇ

ἀνυπαρκτον Ψευδοφιλήμονα (πρόβλ. Karl Krumbacher, *Byzantin. Litteraturg.* σελ. 274) ἐπλαστογράφησε.

β') *Ἰσαακίον τοῦ σοφωτάτου μοναχοῦ περὶ μέτρων ποιητικῶν*. Ἐξέδωκεν ὁ L. Bachmann ἐν *Anecdota Graeca II* (1828) σελ. 167-196. Ὁ Ἰσαάκιος Μοναχὸς ἔγραψεν, ὡς φαίνεται, κατὰ τὸ τέλος τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος, ἐξήρηται δὲ ἐκ τοῦ Μαξίμου Πλανούδη.

γ') *Ἡλίον ἐλαχίστου μοναχοῦ Χάρακος πρὸς Ἰωάννην τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ περὶ διαφόρων μέτρων*. Ἐξέδωκε κατὰ πρῶτον ὁ Φραγκίσκος de Furia ὡς παράρτημα τῆς τοῦ Ἑρμαννοῦ ἐκδόσεως τοῦ Δράκοντος τοῦ Στρατονικέως ἐν Λειψίᾳ 1814 καὶ νεωστὶ ὁ Studemund ἐν *Anecdota varia I* (1886) σελ. 167-184. Πότε δὲ ἤκμασεν ὁ Ἡλίας οὗτος εἶνε παντάπασιν ἄδηλον.

δ') *Ἀνώνυμος πραγματεία περὶ μέτρων ἐν τῷ Ἀρληϊανῷ κώδικι (codex Harleianus 5635) ἥτοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τρικλινίου γεγραμμένη*, διότι ἐν αὐτῇ γίνεται λόγος περὶ τῶν δύο διαφορῶν σημείων, ἅτινα ἐπενόησεν ὁ Τρικλίνιος πρὸς διάκρισιν τῶν δύο εἰδῶν τῆς κοινῆς συλλαβῆς, ἣ ἐξ ἐκείνου εἰλημμένη, ἐν τισὶ δὲ χειρογράφοις καὶ «Ἐφαιστιῶνος περὶ μέτρων» ἐπιγραφομένη. Ἐξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ Gaisford ἐν τῇ β' ἐκδ. τοῦ Ἐφαιστιῶνος I (1855) σελ. 317-334. Πρώτην δὲ κριτικὴν ἐκδοσιν τῆς πραγματείας ταύτης, ἣτις συνήθως καλεῖται tractatus Harleianus, ἐποίησατο ὁ Studemund (*Ind. lect. Breslau 1887*), νέα μεταχειρισάμενος κριτικὰ ἐφόδια.

ε') *Ἡρωδιανοῦ περὶ λέξεως τῶν στίχων* (ἐν τισὶ δὲ χειρογράφοις *Ἡρωδ. περὶ στίχων τῆς λέξεως*). Ἡ ψευδεπίγραφος αὕτη πραγματεία πραγματεύεται περὶ τῶν εἰδῶν τοῦ ἡρωϊκοῦ ἑξαμέτρου. Ὁμοία πραγματεία περὶ τῶν διαφορῶν καὶ εἰδῶν τοῦ ἑξαμέτρου φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Πλουτάρχου. Ἐξέδ. ὁ Villosion, *Anecdota Graeca II* (1781) σελ. 85 κέ. καὶ ὁ Furia ἐν τῷ μνημονευθέντι παραρτήματι καὶ τέλος ὁ Ed. Studemund *Anecd. varia I* σελ. 185-188. Τὸ δὲ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου περὶ μέτρων ἐξέδωκεν ὁ Wytttenbach μετὰ τῶν ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου τόμ. 5 σελ. 1283-1288, Ὁξον. 1800.

ς') *Ἐφαιστιῶνος περὶ μέτρων*. Τὸ ψευδεπίγραφον τοῦτο ἐν μὲν τῷ α' τμήματι εἶνε συγγενέστατον τῷ Ἰσαακίῳ τῷ μοναχῷ, ἐν ἄλλῳ δὲ τινὶ κεφαλαίῳ τὸ αὐτὸ τῷ τοῦ Ψευδοπλουτάρχου περὶ ἡρωϊκοῦ

μέτρου. 'Εξέδ. Henricus zur Jacobsmuehlen, Dissertationes philolog. Argentoratenses, τόμ. 10 (1886) σελ. 187 - 294.

ζ') 'Αωνύμου *περὶ τῆς τῶν ποδῶν ὀνομασίας*, ὅστις ἐκ τοῦ 'Αμβροσιανοῦ κώδικος, ἐν ᾧ εὐρίσκεται (cod. Ambros. C. 222 τοῦ 13ου αἰῶνος), ἐκλήθη Grammaticus Ambrosianus. 'Εξεδόθη δὲ ὑπὸ τοῦ H. Keil ἐν προγράμματι τῆς Halle 1848, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Nauck (Lexicon Vindobonense σελ. 253-267) καὶ τέλος πληρέστερον ὑπὸ Studemund, *Anecdota varia* I, σελ. 211 - 247.

η') 'Επιτομή τις *περὶ μέτρων*, ἣν ὁ Νικ. Titze οὐκ ὀρθῶς ὑπολαβὼν ὡς ἔργον τοῦ Μοσχοπούλου ἐξέδωκεν ὡς τοιαύτην ἐν Manuelis Moschopuli Cretens. opuscula grammatica, Lipsiae 1822 σελ. 43 - 50.

θ') *Anecdota Chisiana* ed. Guil. Mangelsdorf, Carlsruhe 1876 (πρόγραμμα). Τὸ πρῶτον τμήμα πλήρες παρὰ Studemund, *Anecd. var.* I σελ. 205 - 209. 'Εν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ (codex Chisianus) ἐν 'Ρώμῃ ἀποκειμένῳ εὐρίσκεται καὶ ἱαμβικὸν ποίημα ἐξ 100 στίχων περὶ ἱαμβικοῦ μέτρου, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ Studemund ἐν *Anecd. var.* I σελ. 201 κέ. Αὐτόθι δὲ σελ. 198 κέ. ἐξέδωκε προσέτι ὁ Studemund καὶ ἕτερον ποίημα περὶ ἱαμβικοῦ μέτρου τοῦ Μιχαὴλ Ψέλλου. Τὸ πρῶτον ποίημα τὸ τοῦ Ἰωάννου Βοτανιάτου ἦτο ἤδη ἐκδεδομένον κατὰ τὸν cod. Paris. Gr. 1773 ὑπὸ E. Cougny, *Annuaire de l'assoc.* 9 (1875) σελ. 90 - 96.

'Ομοίως φύσεως καὶ ἄνευ ἀξίας εἶνε καὶ τὰ εἰς ἀρχαίους ποιητὰς μετρικὰ σχόλια τῶν Βυζαντινῶν γραμματικῶν, ὧν τὰ ἀξιολογώτατα ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Ἰ. Τζέτζου, Μανουὴλ Μοσχοπούλου, Θωμᾶ Μαγίστρου καὶ Δημητρίου τοῦ Τρικλινίου. Τούτων ὁ τελευταῖος ὁ καὶ ἀξιολογώτατος πλὴν τῆς ὑπ' ἀριθ. δ' μνημονευθείσης πραγματείας (tractatus Harleianus) ἔγραψε καὶ μετρικὰ σχόλια εἰς Σοφοκλέα καὶ Πίνδαρον, ὧν τὰ μὲν πρῶτα εἶνε παντάπασιν ἄχρηστα, βελτίονα δὲ τὰ εἰς Πίνδαρον.

36. Μετὰ τοὺς Ἑλληνας μετρικοὺς λέγομεν νῦν διὰ βραχείων καὶ περὶ τῶν Λατίνων μετρικῶν, οἵτινες τὰς ἑαυτῶν σπουδὰς δὲν περιώριζον εἰς μόνους τοὺς ἰδίους ἑαυτῶν ποιητὰς, ἀλλὰ προσελάμβανον καὶ τοὺς Ἑλληνας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Λατίνοι ἐθεώρουν τὴν μετρικὴν ὡς μέρος τῆς γραμματικῆς, πᾶς τις σχεδὸν τῶν Λατίνων γραμματικῶν τῶν περὶ τῆς γραμματικῆς πραγματευομένων ἐπραγματεύετο ἅμα καὶ

περί τῆς μετρικῆς. Ἐνταῦθα ὁμῶς ποιούμεθα λόγον μόνον περί τῶν ἀξιολογωτάτων. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Μάρκος Τερέντιος Οὐάρρων (M. Terentius Varro, γενν. τῷ 116 π. Χ.), ὅστις ἐν τῷ τετάρτῳ βιβλίῳ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ *de sermone Latino ad Marcellum* ἐπραγματεύθη περί μέτρων κατὰ τι σύστημα, ὅπερ παρ' αὐτῷ πρῶτον εὐρίσκομεν, οὐδεὶς δὲ περί τοῦ συστήματος τούτου λόγος γίνεταί παρ' οὐδενὶ τῶν Ἑλλήνων μετρικῶν. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον λοιπὸν τοῦτο σύστημα τὸ παρὰ Οὐάρρωνι τὰ μέτρα διακρίνονται εἰς *principalia* ἢ ἀρχέγονα, οἷα ἦσαν δύο μόνον, τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, καὶ εἰς παράγωγα, πάντα τὰ λοιπά, παραχθέντα ἐκ τῶν ἀρχεγόνων διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως ἢ συνθέσεως ἢ ἐναλλαγῆς (1). Ἡ θεωρία αὕτη πρέπει βεβαίως νὰ ἀναχθῇ εἰς τινὰ τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν, ὡς δηλοῦσι καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ ὅροι *μέτρα παράγωγα, ἀρχέγονα, κόμματα, ἀρκτικά, τελικά*. Τῷ μετρικῷ τούτῳ συστήματι τοῦ Οὐάρρωνος ἠκολούθει καὶ ὁ Κάσιος Βάσσος (Caesius Bassus), ὅστις ἤκαμασε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος καὶ ἦτο φίλος τοῦ ποιητοῦ Περσίου ποιητῆς ὦν καὶ αὐτός. Ὁ Μάξιμος Οὐικτωρίνος καλεῖ αὐτὸν *virum doctum atque eruditum*. Τοῦ περί μέτρων ὁμῶς βιβλίου αὐτοῦ, ὅπερ ἐπεγράφετο *ars ad Neronem*, σφῶνται μόνον πολλοῦ λόγου ἄξια ἀποσπάσματα (βλ. *Gram. Lat.* VI, σελ. 255-71 K.). Ἀκριβέστατον δὲ λόγον περί τοῦ συστήματος τῶν ἀρχεγόνων καὶ παραγῶγων μέτρων ποιεῖται ὁ κατὰ τὴν τρίτην ἀ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Τερεντιανὸς Μαῦρος (Terentianus Maurus) ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τοῦ μετρικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, ὅπερ γέγραπται διὰ στίχων ποικιλωτάτων καὶ ἐπιεικῶς κομψῶν, οἵτινες ἅμα χρησιμεύουσιν ὡς παραδείγματα, ἐπιγράφεται δὲ «*de litteris de syllabis de metris libri III*». Τῷ αὐτῷ συστήματι ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Ἀτίλιος Φορτουνатиανὸς (Atilius Fortunatianus) καὶ ὁ Αὐγουστίνος (2).

37. Ἄλλοι δὲ πάλιν Λατίνοι μετρικοὶ ἠκολούθουν τῷ συστήματι τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, καθ' ὃ ἐπραγματεύθη τὴν μετρικὴν ὁ Ἡλιόδωρος καὶ ὁ Ἡφαιστίων. Ἐπισημώτατος δὲ τῶν μετρικῶν

(1) Πρὸς Οὐάρρωνα παρὰ Καισίου *Gramm. Lat.* VI, σελ. 271 Keil. «*Omnia metra variantur aut adiectione aut detractioe aut concinnatione aut permutatione*».

(2) Πρὸς Weil. *Jahrb.* 1862 σελ. 336 κέ.

τούτων ἦτο ὁ Ἰόβας (Juba) κατὰ τὴν τρίτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας καὶ διεξοδικώτατον περὶ μέτρων γράψας σύγγραμμα (διότι γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὁγδοῦ βιβλίου αὐτοῦ), ὅπερ χρησιμωτάτῃ ἐγένετο πηγὴ ἄλλοις Λατίνοις μετρικοῖς, δὲν διεσώθη δὲ εἰς ἡμᾶς. Ὁ Ἰόβας, ὡς εἴπομεν, ἠκολούθει τῷ Ἡλιοδώρῳ καὶ πρῶτος εἰσηγήσατο τοῖς Ῥωμαίοις τὸ σύστημα τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων (*metra principalia*), κατὰ δὲ τὸν Μάριον Οὐικτωρίνον (1) ἐφέρετο τὰ πρῶτα μεταξὺ τῶν Λατίνων μετρικῶν. Ἐχορηγήθη ὁμοῦς τινὰ καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Καισίου Βάσσου. Ὁ Ἰόβας ἐχρησίμευσεν ὡς κυρία πηγὴ εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ διεξοδικωτάτου πάντων τῶν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος σωζομένων μετρικῶν συγγραμμάτων, ὅπερ ἐπιγράφεται «*ars grammatica de orthographia et de metrica ratione*». Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἢ μὲν παράδοσις προσποιεῖ τῷ Γαίῳ Μαρίῳ Οὐικτωρίνῳ, ῥήτορι ἀκμάσαντι κατὰ τὴν τετάρτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα, νεωστὶ δὲ ἀπεδείχθη ὡς ἔργον τοῦ Αἰλίου Φέστου Ἀφθονίου, συγχρονήσαντος μὲν τῷ Ἰόβᾳ νεωτέρου δὲ τὴν ἡλικίαν, ἢ ὡς ἀπογεγραμμένον ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀφθονίου. Ἐν ᾧ δὲ ἐν τῷ πρῶτῳ μέρει τοῦ συγγράμματος τούτου γίνεται ἀκριβὲς λόγος περὶ τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἑτέρα θεωρία κατὰ τὸ σύστημα τῶν παραγώγων μέτρων, ὅπερ ἠκολούθει ὁ Οὐάρρων καὶ ὁ Καισίος Βάσσος. Κατὰ τὸ αὐτὸ διπλοῦν σύστημα πραγματεύεται τὴν μετρικὴν καὶ ὁ κατὰ τὴν τετάρτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας γραμματικὸς Διομήδης (*Diomedes*) ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς γραμματικῆς τέχνης (*ars grammatica*).

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν Λατίνων μετρικῶν. Λέγομεν δὲ νῦν καὶ περὶ τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πραγματευθέντων περὶ τῆς παλαιᾶς μετρικῆς καὶ ῥυθμικῆς.

38. Ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας οἱ μοναχοί, οἵτινες μόνοι που ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν καὶ μάλιστα τὴν Λατινικὴν, εἶχον μικροτέραν ἔτι παρὰ τοὺς Βυζαντινοὺς γνῶσιν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς ἀγνοοῦντες μὲν πάνπαν τὰ λυρικά μέ-

(1) Ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος (*Gramm. Lat. VI*, σελ. 94 K.) λέγει «*Juba poster, qui inter metricos auctoritatem primae eruditionis obtinuit, insitens Heliodori vestigiis, qui inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est*».

τρα, περιοριζόμενοι δὲ μόνον εἰς τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον ἕνεκα τῆς περὶ τοὺς Λατίνους ἐπικοῦς καὶ τὸν Τερέντιον σπουδῆς. Εἰς τὰ δύο μάλιστα ταῦτα μέτρα περιορίζετο καὶ μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ ιε' καὶ ις' α'. Χ. ἑκατονταετηρίδι ἡ γνῶσις καὶ σπουδὴ τῶν λογίων, ἐξ ὧν ὁ Καντῆρος (W. Canter) ἔγραψε πενιχρὰν καὶ οὐδαμῶς ἐπαρκῆ πραγματείαν περὶ τῶν Ἑλλήνων τραγικῶν (de metris poetarum tragicorum 1571), ἣν εὐρίσκει τις ἐν τῇ τοῦ Beek ἐκδόσει τοῦ Εὐριπίδου, ἐν ᾧ ὁ Ἰωακείμ Καμεράριος (de versibus comicis 1500), ὁ Γαβριήλ Φάερνος (ἐν τῇ Ἰουντίνῃ ἐκδόσει τοῦ Τερεντίου, ἐν Φλωρεντίᾳ 1565) καὶ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ Σκαλίγηρος (de versibus comicis) πρῶτοι διεπειράθησαν νὰ ἐρευνήσωσι καὶ γράψωσι περὶ τῶν νόμων τῆς τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου μετρικῆς. Εἰς ταύτην δὲ χρησιμώτατος ἐγένετο ὁ ὀξύνους Ριχάρδος Βεντλήιος (Richard Bentley) διὰ τοῦ σχεδιάσματος de metris Terentianis καὶ τῆς συμφώνως πρὸς αὐτὸ διεξαχθείσης κριτικῆς τοῦ Τερεντίου (ἐν Λονδίνῳ 1726) καὶ τῆς πρὸς Μίλλιον κριτικῆς ἐπιστολῆς (epistola critica ad Millium ἐν τοῖς opusculis philologicis). Ὁ σοφὸς οὗτος Ἀγγλος κριτικός, ὅστις ἐγεννήθη μὲν τῷ αχζ' ἀπὸ Χριστοῦ ἔτει, ἀπέθανε δὲ τῷ αψμβ', δὲν ἐμελέτησε πολὺ τοὺς Ἑλληνας θεωρητικούς τοὺς περὶ ῥυθμῶν πραγματευθέντας, ὅθεν παρανοήσας τὰ ὑπὸ τῶν Λατίνων μετρικῶν περὶ ἄρσεως καὶ θέσεως λεγόμενα ἐγένετο αἰτιώτατος ὥστε οἱ ὅροι οὗτοι μεταλλάξαντες τὴν δύναμιν νὰ λέγωνται ἀντιστρόφως ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἢ ὡς ἐλέγοντο τὸ πάλαι, δηλονότι ἄρσις μὲν ὅ,τι ὑπὸ τῶν πάλαι ἐλέγετο θέσις, θέσις δὲ ὅ,τι ὑπ' ἐκείνων ἐλέγετο ἄρσις (πρβλ. Westphal, Fragmente κτλ. σελ. 97 κέ. Rhythmik³ σελ. 108). Ἐπειτα δὲ ἐπὶ τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου παριδὼν τὰς τῶν παλαιῶν μαρτυρίας εἰσηγήσατο ἡμαρτημένην τινὰ σημασίαν ἥτοι προφορὰν, καθ' ἣν οἱ ῥυθμικοὶ τόνοι πίπτουσιν ἐπὶ τὴν μακρὰν συλλαβὴν ἥτοι τὴν θέσιν τοῦ πρώτου, τρίτου καὶ πέμπτου ποδός, ἐν ᾧ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διαρρήδην λέγουσιν ὅτι κατὰ τὴν παλαιὰν σημασίαν οἱ ῥυθμικοὶ τόνοι ἐπιπτον ἐπὶ τὴν μακρὰν τοῦ δευτέρου, τετάρτου καὶ ἑκτου ποδός (πρβλ. Terent. Maur. σελ. 2433. Asmon. καὶ Jub. παρὰ Πρισκιανῶ de metris Terent. § 6). Ἡ κατὰ τὸν Βεντλήιον δὲ προφορὰ τοῦ τριμέτρου ἐπεκράτησε μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀξίος μνείας εἶνε καὶ ὁ Ριχάρδος Πόρσων

(† 1808) διὰ τὰς λεπτὰς παρατηρήσεις, ἃς ἐποίησατο ἐπὶ τῶν ἀπλουστερῶν τοῦ δράματος μέτρων καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, ἐξέθετο δὲ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τῆς τοῦ Εὐριπίδου Ἑκάβης.

39. Πρῶτος δὲ τῶν νεωτέρων ὁ πολὺς Γοδοφρεῖδης Ἑρμαννὸς (God. Hermann), εἰς τὰς μετρικὰς σπουδὰς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Reitz παρορμηθεὶς, ἐπεχείρησε περὶ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μετὰ πολλὰς μελέτας τῶν παλαιῶν ποιητῶν καὶ μετρικῶν νὰ πραγματευθῇ οὐχὶ μέρη τινὰ μόνον, ἀλλ' ἅπασαν τὴν μετρικὴν, καὶ ἴδιον σύστημα μετρικῆς θεωρίας νὰ οἰκοδομήσῃ. Ὁ κλεινὸς οὗτος τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου καθηγητῆς, ὅστις ἐγεννήθη μὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ αἰσίοτῳ ἀ. Χ. ἔτει, ἀπέθανε δὲ αὐτόθι τῷ αὐτῷ, συνέγραψε τὰ ἐξῆς περὶ τῆς παλαιᾶς μετρικῆς συγγράμματα de metris graecorum et romanorum poet. libr. III Lips. 1796. — Handbuch der Metrik. Leipzig 1799. — Dissertationes Pindaricae in Pind. carm. ed. G. C. Heyne. — Elementa doctrinae metricae. Lips. 1816. — Epitome doctrinae metricae. Lips. 1818. Ὁ Ἑρμαννὸς ἀνεγνώρισε μὲν ἐξ ἀρχῆς ὅτι τὰ μέτρα τῶν παλαιῶν ποιητῶν οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ ῥυθμικὰ σχήματα ἀποτετυπωμένα ἐν τῇ ποιήσει καὶ ὅτι, ὅπως πραγματευθῇ τις ἐπιστημονικῶς τὴν μετρικὴν, ἔχει χρεῖαν ῥυθμικῶν τινων κατηγοριῶν, αἵτινες θὰ χρησιμεύσωσιν ὡς κρηπίς τῆς μετρικῆς θεωρίας. Ἐπειδὴ ὁμως οὔτε παρ' Ἑφαιστιῶνι ἐβλέπε γινόμενον λόγον τινὰ περὶ ῥυθμοῦ καὶ ἐκ τῶν ῥυθμικῶν ἀποσπασμάτων τῶν παλαιῶν οὐδὲν ἠδύνατο νὰ μάθῃ περὶ τοῦ ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ ῥυθμοῦ, ἐκ τούτων κατέφυγεν εἰς τὰς τοῦ Καντίου (Cant) φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ εἰς τὸ σύμφωνον αὐτῷ ῥυθμικὸν συναίσθημα ὅπως ἐξεύρῃ τὰς ἀναγκαίας ῥυθμικὰς κατηγορίας, τὰς μελλούσας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς θεμέλιον εἰς τὸ μετρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Κατὰ τὸν Ἑρμαννὸν λοιπὸν ῥυθμὸς εἶνε *imago seriei effectorum expressa per aequalitatem temporum*. Ἡ ἄρσις δηλαδὴ καὶ ἡ θέσις (μεταχειρίζεται δὲ ὁ Ἑρμαννὸς τοὺς ὅρους τούτους κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Βεντληίου, ἀντιθέτως δὴλον ὅτι πρὸς τὴν τῶν παλαιῶν χρῆσιν) ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας λόγον οἷον τὸ αἰτίον καὶ τὸ αἰτιατόν. Ἡ συλλαβὴ ἢ ἔχουσα τὸν ῥυθμικὸν τόνον, τουτέστιν ἡ ἄρσις, εἶνε τὸ αἰτίον, ἡ δὲ ἐπιφερομένη ἄνευ ῥυθμικοῦ τόνου, ἥτοι ἡ θέσις, τὸ αἰτιατόν. Ἐκ τῆς ψιλῆς ἄρσεως (*arsis*

nuda), βραχείας $\cup$ ἢ μακρᾶς $\cup$, ἐνεργούσης γεννᾶται ἡ θέσις. Καί κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ συλλαβὴ ἢ αἱ συλλαβαί, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς θέσις, ἔχουσι τὸ αὐτὸ τῇ ἄρσει μέγεθος· οἷον $\cup \cup, \cup \cup \cup, \cup \cup \cup \cup, \cup -$
 $\cup - -$. Ἐπειτα δὲ ἡ μακρὰ ἄρσις δύναται νὰ ἐνεργῇ οὐχὶ μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ μεθ' ἡμισείας, καὶ οὕτω νὰ γεννᾷ οὐχὶ μακρὰς συλλαβὰς ἀλλὰ βραχείας ὡς θέσιν, οἷον $\cup \cup, \cup \cup \cup, \cup \cup \cup \cup$. Οὕτως ἔχομεν τριῶν εἰδῶν ῥυθμικὰ συστήματα, πρῶτον μὲν τὴν ψιλὴν ἄρσιν, εἰτα δὲ τὸ ὁμοιοσύλλαβον σύστημα, ἥτοι τὸ ἐξ ὁμοίων συγκεείμενον συλλαβῶν, καὶ τρίτον τὸ ἀνομοιοσύλλαβον, δηλὸν ὅτι τὸ ἐξ ἀνομοίων συγκεείμενον συλλαβῶν. Τὰ εἰρημένα συστήματα καλεῖ ὁ Ἑρμαννὸς *ordines*, ἥτοι τάξεις, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς πόδας τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς. *Ordo* λοιπὸν εἶνε οὐ μόνον ὁ πυρρίχιος, τριβραχυς, προκελευσματικός, σπονδεῖος, μολοσσός, ἀλλὰ καὶ ἡ ψιλὴ ἄρσις, μία δηλαδὴ μόνη συλλαβὴ βραχεῖα ἢ μακρά. Πλὴν τῶν ἀπλῶν τούτων συστημάτων (*ordo simplex, einfache Reihe*) γίνονται καὶ μεῖζονα συστήματα ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ἀπλῶν συστημάτων, ἅτινα ὁ Ἑρμαννὸς καλεῖ περιοδικὰ (*ordo periodicus, periodische Reihe*). Ἐχουσι δὲ τὰ περιοδικὰ συστήματα ἓνα κύριον ῥυθμικὸν τόνον ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἓνα ἢ πλείονας δευτερεύοντας, ἐν τῇ ἀρχῇ δηλὸν ὅτι ἐκάστου τῶν λοιπῶν ἀπλῶν συστημάτων. Τὸ περιοδικὸν δηλ. σύστημα δύναται νὰ περιέχῃ ἢ δύο ψιλὰς ἄρσεις (*arses nudas*), $\cup \cup$ ἢ $\cup -$, ἢ ἀπλᾶ ὁμοιοσύλλαβα συστήματα, οἷον $\cup -$, $-$ ἢ $\cup \cup \cup, \cup \cup \cup$, ἢ ἀπλᾶ ἀνομοιοσύλλαβα, οἷον $\cup \cup - \cup$ ἢ $\cup \cup - \cup - \cup$ ἢ $\cup \cup \cup - \cup \cup$. Δύναται δὲ νὰ συμβῇ ὥστε ἐν περιοδικῷ τινι συστήματι μετὰ μεῖζον ἀπλοῦν σύστημα νὰ ἐπιφέρωνται ἐλάχισσونا ἀπλᾶ συστήματα, οἷον εἶνε τὸ λογαοδικόν $\cup \cup \cup - \cup - \cup$. Ἀντιστρόφως ὅμως ἐξ ἐλάχισσονος δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ μεῖζον, ὅθεν τὸ σύστημα τόδε $\cup - \cup \cup \cup - \cup \cup \cup$ δὲν δύναται νὰ εἶνε περιοδικόν καὶ νὰ ἔχῃ ἓνα κύριον ῥυθμικὸν τόνον, ἀλλ' εἶνε *numerus concretus* πλείονας ἔχων ἰσοδυνάμους ῥυθμικοὺς τόνους.

Ὅταν δὲ τῆς ἀρχικῆς ἄρσεως προηγῇται θέσις, ἡ θέσις αὕτη εἶνε τελικὴ προηγουμένου ἑλλείποντος συστήματος καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἐπιφερόμενον σύστημα, διότι ἡ θέσις ἀδυνατεῖ νὰ γίνηται ἐξ ἐπομένης ἄρσεως, αἰ δὲ γεννᾶται ἐκ προηγουμένης. Ὅπως δὲ ὁ ῥυθμὸς δύναται νὰ αὐξηθῇ ἐν τῇ ἀρχῇ, οὕτω δύναται καὶ νὰ μειωθῇ ἐν τῇ τέλει (καταληξίς). Κριτήριον δὲ τοῦ τέλους συστήματός τινος εἶναι

πλήν τῆς καταλήξεως καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαβὴ (syllaba anceps). Ἄλλως ὅμως τὸ τέλος συστήματός τινος ὀρίζεται ὑπὸ τῶν τομῶν τοῦ στίχου, οἷον τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον σύγκειται ἐκ διαφορῶν ῥυθμῶν καὶ συστημάτων κατὰ τὰς διαφοροὺς τομὰς αὐτοῦ.

40. Αἱ εἰρημέναι κατηγορίαι ὑπόκεινται πᾶσι τοῖς μέτροις, ὧν ἡ κατάταξις εἶνε ἀκριβῶς ἡ αὐτὴ τοῖς ἀπλοῖς καὶ περιοδικοῖς συστήμασιν (ordines). Τὰ μέτρα περιέχουσι α') μὲν ῥυθμοὺς ἐκ ψιλῶν ἄρσεων· μέτρα ὅμως ἐκ τοιούτων μόνων ἄρσεων δὲν γίνονται, ἀλλ' αὐταὶ συντίθενται ἀεὶ μετ' ἄλλων ῥυθμῶν· β') δὲ περιέχουσι ῥυθμοὺς ἐξ ἴσων συλλαβῶν, ἧτοι ἐκ τριβράχων, προκελευσματικῶν καὶ σπονδείων συγκειμένους. Ἄλλ' ὅμως καὶ τὰ τοιαῦτα μέτρα εἶνε ἀνύπαρκτα, ὡσάκις δὲ εὐρίσκονται, εἶνε διάλυσις ἢ συναίρεσις τῶν τροχαίων ἢ δακτύλων. Οἱ ἰσομεγεθεῖς οὗτοι ῥυθμοὶ ἐναλλάσσονται πρὸς ἀλλήλους καὶ περ κατὰ τὴν γένεσιν ὄντες διάφοροι. Οὕτω γ') ὑπολείπονται μόνον τὰ ἐξ ἀνομοιοσυλλάβων συστημάτων (ποδῶν) συντιθέμενα μέτρα ἧτοι 1) τὰ τοῦ τροχαϊκοῦ, 2) τὰ τοῦ δακτυλικοῦ, 3) τὰ τοῦ παιωνικοῦ καὶ 4) τὰ τοῦ παραπαιωνικοῦ ῥυθμοῦ (— υ υ υ υ καὶ — υ υ υ υ υ). Ἐπειδὴ δὲ πᾶν περιοδικὸν σύστημα (ordo periodicus) δύναται νὰ εἶνε καταληκτικὸν ἢ νὰ ἄρχηται ἀπὸ ἀνακρούσεως καὶ ἐκ πάντων τούτων τῶν σχημάτων νὰ γίνωνται μέτρα, ἐντεῦθεν τῷ τοῦ παιωνικοῦ ῥυθμοῦ μέτρῳ προστίθεται ὡς δευτερεῦον εἶδος τὸ ἐκ τετάρτων παιῶνων συγκείμενον μέτρον, τῷ μὲν δακτυλικῷ τὸ ἀναπαιστικὸν καὶ χοριαμβικόν, τῷ δὲ τροχαικῷ τὸ ἰαμβικόν καὶ κρητικόν. Κατὰ τὸν Ἑρμαννὸν τὸ κρητικὸν δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ τῷ παιωνικῷ, διότι ὁ μὲν παίων ἔχει μακρὰν ἄρσιν καὶ τρισύλλαβον θέσιν οὐδέποτε συναίρουμένην, ὁ δὲ κρητικὸς εἶνε ῥυθμὸς τροχαϊκὸς καταληκτικὸς, ὅστις ὡς τοιοῦτος ἔχει δύο ἄρσεις ἀμφοτέρας ἐπιδεχομένας διάλυσιν. Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ κρητικοῦ — υ — δύναται νὰ εὐρίσκηται πρῶτος παίων — υ υ υ, οὐδέποτε ὅμως καὶ τάνάπαλιν κρητικὸς ἀντὶ τοῦ παίωνος. Τὸ κρητικὸν μέτρον ἀνέχεται παίωνας, τὸ παιωνικὸν ὅμως οὐδένα κρητικόν. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ μέτρα, ὧν τὰ περιοδικὰ συστήματα σύγκεινται οὐχὶ ἐξ ὁμοειδῶν ἀπλῶν συστημάτων, οἷον συμβαίνει ἐπὶ τῶν προειρημένων μέτρων, ἀλλ' ἐξ ἀνομοιοειδῶν. Τοιοῦτο σύστημα εἶνε ὁ εἰς τὸ τροχαϊκὸν ῥυθμικὸν γένος ἀνήκων ἀντίσπαστος — υ — υ — υ, ἐξ ἑνὸς ἰαμβοῦ καὶ ἑνὸς τροχαίου συγκείμενος. Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ῥυθμοὶ οἱ συντιθέμενοι ἐκ ψιλῆς ἄρσεως καὶ ἐπομένου δακτύλου ἧτοι ὁ

ἀπὸ μείζονος ἰωνικός $\perp \mid \perp \cup \cup$, ἢ ἐκ ψιλῆς ἄρσεως καὶ προηγουμένου ἀναπαίστου ἦται ὁ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικός $\cup \cup \perp \mid \perp$, ἢ ἐκ ψιλῆς ἄρσεως καὶ δύο ἱαμβῶν, τοῦ μὲν προηγουμένου, τοῦ δὲ ἐπιφερομένου, $\cup \perp \mid \perp \mid \cup \perp$, τούτέστιν ὁ δόχμιος. Τέλος δὲ ὑπάρχουσι καὶ ῥυθμοί, ἐν οἷς προτάσσεται διπλῇ *arsis nuda*. Τοιαύτη διπλῇ ψιλῇ ἄρσις εἶνε ὁ ἐν ἀρχῇ λογασιδικῶν καὶ χοριαμβικῶν ῥυθμῶν κείμενος τροχαῖος, ἱαμβος, σπονδαῖος, πυρρίχιος, τούτέστιν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ βᾶσις κληθεῖσα.

41. Τοιαῦτα τὰ ῥυθμικὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν ὁ Ἑρμαννὸς ἐπωκοδόμησε τὸ μετρικὸν αὐτοῦ σύστημα. Ἡ θεμελιώδης ὁμως αὕτη ῥυθμικὴ θεωρία οὐδαμῶς συμφωνεῖ τῇ τῶν ἀρχαίων ῥυθμικῶν καὶ μάλιστα τῇ τοῦ Ἀριστοξένου θεωρίᾳ, ἀλλὰ τὸναντίον δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι πάσης ῥυθμικῆς κατηγορίας, ἣν ὁ Ἑρμαννὸς αὐτὸς ἐπενόησεν, εὐρίσκεται παρ' Ἀριστοξένῳ ἄλλη πάντῃ ἀντίθετος. Ὁ Ἑρμαννὸς ὁμως καὶ ἀφ' οὗ ὕστερον ἐγνώρισε τὸν Ἀριστοξένον, οὐ μόνον ταῖς ἰδίαις αὐτοῦ θεωρίαις ἐνέμεινεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τεχνικοῖς ὅροις, οὓς αὐτὸς εἶχε πρὶν δημιουργήσας. Οἶον ὅ,τι ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ καλεῖται *ordo*, τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων τεχνικῶν λέγεται *πόδος*, καὶ ὅ,τι ὑπ' αὐτοῦ λέγεται *ordo simplex*, ὑπ' ἐκείνων λέγεται *πόδος ἀσύνθετος* ἢ *ἀπλοῦς*, ὅ,τι δὲ ὑπ' αὐτοῦ *ordo periodicus* ὑπ' ἐκείνων *πόδος σύνθετος*. Τὸν ὅρον *πόδα* ἐγίνωσκε καὶ ὁ Ἑρμαννὸς (πρβλ. *Elem.* σελ. 18) καὶ ὁμως ἐπειδὴ δὲν ἠκολούθει τοῖς ἀρχαίοις ὅροις, δὲν ἐδυνήθη νὰ κατανοήσῃ τὸ ἡμαρτημένον πολλῶν αὐτοῦ δοξῶν. Π. χ. ὁ Ἀριστοξένος (σελ. 288 *Mor.*) διδάσκει «ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἐνὸς χρόνου ποὺς οὐκ ἂν εἴη, φανερόν, ἐπειδὴ περ' ἐν σημείον οὐ ποιεῖ διαίρεσιν χρόνου, ἄνευ γάρ διαίρέσεως χρόνου ποὺς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι». Καίπερ δὲ γινώσκων τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀριστοξένου ὁ Ἑρμαννὸς, ὁμως ἐμμένει ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἡ *arsis nuda* ἀποτελεῖ ὅλον πόδα. Τούτου δὲ πλημμελοῦς καὶ ἀδυνάτου ὄντος, ἀδύνατος καὶ πλημμελὴς εἶνε καὶ ἡ ἐκ δύο ψιλῶν ἄρσεων συγκειμένη βᾶσις, ὡσαύτως ὁ ἰωνικός, ὁ τε ἀπὸ μείζονος καὶ ὁ ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ ὁ δόχμιος κατὰ τὴν τοῦ Ἑρμαννοῦ ἐκδοχὴν. Εἴτα δὲ κατὰ τοὺς παλαιούς ῥυθμικοὺς ὁ τροχαῖος ἢ ὁ ἱαμβος δὲν διαφέρει τὸν ῥυθμὸν τοῦ τριβράχεος ἀλλὰ μόνον τὸ σχῆμα, ὡσαύτως ὁ δάκτυλος καὶ ἀνάπαιστος τοῦ προκελευσματικοῦ καὶ σπονδαίου, κατὰ τὴν διδασκαλίαν ὁμως τοῦ Ἑρμαννοῦ οἱ ὁμοιοσύλλαβοι ποδες ἀνήκουσιν εἰς ὅλως διχχορον ῥυθμικὸν γένος

τῶν ἀνομοιοσυλλάβων, διότι ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων αἱ θέσεις ἐγεννήθησαν ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς ἄρσεως, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων ἐκ τῆς ἡμισείας. Πάλιν κατὰ τὸν Ἀριστόξενον ὑπάρχουσι τέσσαρα γένη ἀσυνθέτων ποδῶν, οἱ τρίσημοι, οἱ τετράσημοι, οἱ πεντάσημοι καὶ οἱ τὸν αὐτὸν τοῖς τρισήμοις ἔχοντες ρυθμὸν ἐξάσημοι ἰωνικοί, ἀντιστοιχοῦντες ἀκριβῶς πρὸς τὰ τῶν παλαιῶν μετρικῶν τέσσαρα ποδικὰ γένη. Ὁ δὲ Ἑρμαννὸς οὐ μόνον τοὺς ἰωνικοὺς λαμβάνει ὡς συνθέτους ἐκ τετρασήμων ποδῶν καὶ ψιλῆς ἄρσεως, ἀλλὰ προσέτι καὶ τοὺς παραπαιωνικοὺς πόδας ἐπινοεῖ αὐτός. Καὶ ὅτι μὲν ἀκολουθῶν τῷ Βεντληίῳ ταυτίζει ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν τὸν ἱαμβὸν τῷ τροχαίῳ, ὥσπερ καὶ τὸν δάκτυλον τῷ ἀναπαιστῷ, τὴν δὲ ἀρχομένην θέσιν χωρίζει ὡς ἀνάκρουσιν, ἔχει καλῶς, διότι καὶ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον οἱ εἰρημένοι ποδες εἶνε ἴσοι διαφέροντες μόνον κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως. Ὅτι δὲ ὁ Ἑρμαννὸς τὴν ἀνάκρουσιν λαμβάνει ὡς τὸ τέλος προηγουμένου τινὸς ρυθμικοῦ συστήματος, μάχεται διαρρηδὴν τῇ τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν παραδόσει. Διότι κατὰ ταύτην τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου ἀποτελεῖ πόδα σύνθετον δωδεκάσημον, ὥστε καὶ ἡ ἀνάκρουσις ἀποτελεῖ μέρος τοῦ δωδεκάσημου ποδὸς καὶ δὲν ἀνήκει εἰς προηγούμενον σύστημα. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαβὴ δὲν ἀποτελεῖ τὸ τέλος τοῦ περιοδικοῦ συστήματος, ὡς θέλει ὁ Ἑρμαννὸς, διότι τότε αἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ δὲν θὰ ἐλάμβανον τὴν ἱαμβικὴν τετραποδίαν ὡς ἓνα δωδεκάσημον πόδα, ἀλλ' ὡς δύο ἐξάσημους. Οὐδ' ἐκεῖνο εἶνε σύμφωνον τῇ παλαιᾷ παραδόσει, ὅτι ὁ κύριος ρυθμικὸς τόνος πίπτει πάντοτε ἐπὶ τὴν πρώτην θέσιν τοῦ συνθέτου ποδός, ὡς διδάσκει ὁ Ἑρμαννὸς. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι ἐξ ὅλης τῆς ρυθμικῆς θεωρίας τοῦ Ἑρμαννοῦ ὕγιως ἔχουσι μόνον ὀλίγιστα, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἀποδείκνυνται ἡμαρτημένα ὡς μαχόμενα τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν διδασκομένοις, ἐκτὸς ἂν θέλῃ τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι αἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ ἐγίνωνσκον ἐνδεέστερον τοῦ Ἑρμαννοῦ τὴν ρυθμικὴν θεωρίαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν μουσικὰς τέχνας.

42. Ἐξετάσωμεν νῦν πῶς ἔχει ἡ μετρικὴ θεωρία τοῦ Ἑρμαννοῦ πρὸς τὴν παραδεδομένην παλαιάν καὶ ἰδίαν τὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος. Ὁ Ἑρμαννὸς δὲν ἐδυνήθη νὰ πλάσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἰδίαν μετρικὴν θεωρίαν, ὅπως ἐπλάσεν ἰδίαν ρυθμικὴν, ἀλλὰ καίπερ τρέφων μεγίστην πρὸς τοὺς ἀρχαίους μετρι-

κούς περιφρόνησιν ὡς πάντῃ ἀμαθείς τῆς ἀληθοῦς μετρικῆς θεωρίας καὶ διὰ παντός καταπλημῶν τὸ σύστημα αὐτῶν ὡς οὐδεμίαν σχεδὸν περιέχον ἀλήθειαν, ὅμως δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν παρ' αὐτοῖς χρησίμων τεχνικῶν ὄρων καὶ αὐτῆς τῆς οἰκονομίας τῆς ὕλης, ἣν εὗρισκε παρ' Ἑφαιστιῶνι. Ἡ μομφὴ ὅμως ἀνήκει μᾶλλον εἰς αὐτόν, ὅστις κατακρίνει τὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν σύστημα χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ αὐτὸ οὔτε ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ συνεχείᾳ οὔτε ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ὅθεν ἐν τῇ πραγματείᾳ τῆς μετρικῆς εἰς μεγίστην περιπίπτει σύγχυσις πρὸς τε τὴν τῶν παλαιῶν θεωρίαν καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐκυτοῦ μετρικῆς κατηγορίας. Τὴν εἰδικὴν τῶν μέτρων πραγματείαν διαίρει ὁ Ἑρμαννὸς εἰς δύο μέρη κύρια, τὰ *metra simplicia*, ἅπερ σύγκεινται ἐκ τῶν αὐτῶν ἀπλῶν συστημάτων ἢ ποδῶν, καὶ τὰ *metra mixta et composita*, τὰ συγκείμενα ἐξ ἀνομοίων ποδῶν διαδεχομένων ἀλλήλους. Εἰς τὴν πρώτην ὅμως κατηγορίαν ἀνάγει πλὴν τῶν ἀληθινῶν ἀπλῶν μέτρων (τῶν μονοειδῶν δηλαδή ἢ καθαρῶν τοῦ Ἑφαιστιῶνος) καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑφαιστιῶνος καλούμενα ὁμοιοειδῆ ἢ κατὰ συμβῆθαι μικτὰ (οἷα τὰ λογαοιδικά, τὰ μικτὰ ἰωνικά καὶ τὰ χοριαμικά), ἅτινα οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ *metra mixta* καλούμενα καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ὡς μέτρα μικτὰ θεωρούμενα. Εἰς τὴν πλάνην ταύτην ὥστε νὰ συγχέῃ τὰ ἀπλὰ καὶ μικτὰ μέτρα περιέπεσεν ὁ Ἑρμαννὸς ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἑφαιστιῶν ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ αὐτοῦ μετὰ τῶν μονοειδῶν ἢ καθαρῶν μέτρων πραγματεύεται σύναμα καὶ τὸ ἕτερον τῶν μικτῶν εἶδος, τὰ ὁμοιοειδῆ ὑπ' αὐτοῦ καλούμενα ἤτοι κατὰ συμβῆθαι μικτὰ. Ἐντεῦθεν πλανηθεὶς ὁ Ἑρμαννὸς ὑπέλαβε καὶ τὰ μικτὰ ταῦτα ὡς ἀπλὰ. Πολλῷ δὲ μείζων εἶνε ἡ σύγχυσις ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῷ διαλαμβάνοντι *de metris mixtis et compositis*. Ὁ Ἑρμαννὸς ὀρίζεται μὲν ὀρθῶς τοὺς *mixtos et compositos numeros*, ὡς ὀρίζων αὐτούς: «*mixti qui ex diversis numeris in unum confusis constant compositi in quibus plures numeri ita sunt copulati ut alter sequatur alterum*» ὥστε κατὰ ταῦτα εἰς μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν θὰ ἀνήκον μάλιστα τὰ λογαοιδικά, τὰ μικτὰ ἰωνικά καὶ ἐφεξῆς μέτρα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατ' ἐξοχὴν τὰ μέτρα, ἅπερ ὁ Ἑρμαννὸς ἐκάλεσε *Δωρικὰς στροφάς*, οἱ δὲ ἀρχαῖοι σύμφωνα πρὸς τὸν τοῦ Ἑρμαννοῦ ὅρον *metra composita* ἐκάλεον μέτρα ἐπισύντακτα. Ὑπολαβὼν ὅμως ὁ Ἑρμαννὸς τὰ μέτρα ταῦτα ὡς ταῦτ' ἐκεί-

νοις, περί ὧν ὁ Ἑφαιστίων πραγματεύεται ἐν τοῖς τελευταίοις κε-
 φαλαίοις (ιδ'—ις'), δηλονότι ὡς ταῦτά τοις κατ' ἀντιπάθειαν μι-
 κτοῖς, τοῖς ἀσυναρτήτοις καὶ τοῖς πολυσχηματίστοις, ἐντεῦθεν τὴν
 πραγματείαν τῶν μικτῶν καὶ συνθέτων μέτρων διαίρει ὡς ἐξῆς· α')
 de versibus polyschematistis· β') de versibus asynartetis· γ')
 de versibus secundum antipathiam compositis· δ') de numeris
 coneretis. Ἀλλ' ὁμως ἐκ τῶν μέτρων, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν
 πολυσχημάτιστα, ὡς ἐφεξῆς ὁ Ἑρμαννὸς ὁμολογεῖ, τὰ πλείστα τῇ
 ἀληθείᾳ δὲν εἶνε πολυσχημάτιστα, καὶ ὁμως πραγματεύεται ἐνταῦθα
 πάντα. Εἴτα δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατ' ἀντιπάθειαν μικτῶν
 καλουμένων κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἑρμαννοῦ οὐδὲν εἶνε τοιοῦτο, καὶ
 ὁμως πραγματεύεται πάντα καὶ μόνον αὐτὰ ὑπὸ τὴν κατηγορίαν
 ταύτην. Τέλος δὲ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένων μέτρων ἀσυν-
 αρτήτων ὑπάρχουσι κατὰ τὸν Ἑρμαννὸν μόνον ὀλίγα τινὰ ἀληθινὰ
 ἀσυνάρτητα, καὶ ὁμως πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἑφαιστιῶνος ὡς ἀσυνάρ-
 τητα καταλεγόμενα μέτρα καὶ ὁ Ἑρμαννὸς πραγματεύεται ἐν τῇ
 αὐτῇ ἀκολουθίᾳ ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυναρτήτων. Τὰς κατη-
 γορίας ταύτας τοῦ Ἑφαιστιῶνος κατακρίνει ὁ Ἑρμαννὸς διὰ τὸν
 ἀπλούστατον λόγον ὅτι δὲν ἐνόησεν αὐτάς. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι καίπερ
 ἀποδοκιμάζων ἀκολουθεῖ αὐταῖς. Δίκαιον δὲ ἔχει μόνον ἐπικρίνων τὴν
 τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρίαν περὶ τῶν ἀντισπαστικῶν καὶ μικτῶν
 ἰωνικῶν μέτρων. Κατόρθωμα δὲ εἶνε ἀληθῶς τὸ ὅτι κατέρριψε τὴν
 ἀντισπαστικὴν θεωρίαν τῶν λογαοιδικῶν μέτρων, ἥτις ἐπενοήθη ὑπὸ
 τῶν μετρικῶν τῆς δευτέρας α'. Χ. ἑκατονταστηρίδος. Ἀλλ' ὁμως καὶ
 τὴν ἡμαρτημένην ταύτην κατηγορίαν τῶν ἀντισπαστικῶν μέτρων δὲν
 ἀπέβαλεν ἐντελῶς, διότι ὡς τοιαῦτα ἐδέχετο μέτρα τινὰ, ἅπερ οἱ
 παλαιοὶ μετρικοὶ ἀνῆγον πᾶν ὀρθῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυν-
 αρτήτων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ἀπλῶν μέτρων σφάλ-
 λεται ὁ Ἑρμαννὸς κατακρίνων τὴν παλαιὰν παράδοσιν. Κατὰ ταύ-
 την δηλαδὴ κύριος πῶς τοῦ παιωνικοῦ μέτρου εἶνε ὁ κρητικὸς, ὅστις
 ἐπιδέχεται τὴν λύσιν τῆς πρώτης ἢ τῆς δευτέρας μακρᾶς, τουτέστι
 λαμβάνει τὸ σχῆμα τοῦ τετάρτου ἢ τοῦ πρώτου παίωνος, σχηματί-
 ζεται δὲ τὸ παιωνικὸν μέτρον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀκατάληκτον. Ὁ
 Ἑρμαννὸς πάντα ταῦτα ὑπολαμβάνει ὡς ἡμαρτημένα. Κατ' αὐτὸν
 τὸ παιωνικὸν μέτρον μόνον παίωνα ἐπιδέχεται, οὐχὶ δὲ καὶ κρητικόν,
 ἢ δὲ ἀπόθεσις αὐτοῦ εἶνε μόνον καταληκτικὴ, οὐδέποτε δὲ ἀκατάλη-

κτος, διότι ὁ τελικός τοῦ παιωνικοῦ μέτρου κρητικός κατὰ τὸν Ἑρμαννὸν δὲν εἶνε κρητικός, ἀλλ' ἡ δακτυλικὴ κατάληξις τοῦ α' παιωνος μετὰ τελικῆς ἀδιαφόρου συλλαβῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἑφαιστίων ἐν κερ. ιγ' διδάσκει «τὸ δὲ παιωνικὸν εἶδη μὲν ἔχει τρία, τὸ τε παιωνικὸν κτλ.», ὁ Ἑρμαννὸς διδάσκει τὰ ἐναντία, ὅτι τὸ κρητικὸν μέτρον δὲν εἶνε εἶδος τοῦ παιωνικοῦ, ἀλλ' ὅλως διάφορος αὐτοῦ ῥυθμός, οὐχὶ μείζονα συγγένειαν ἔχων ἢ οἷαν ὁ δακτυλικὸς πρὸς τὸν παιωνικόν. Οὕτω λοιπὸν ἐν τῇ τοῦ Ἑρμαννοῦ μετρικῇ θεωρίᾳ εὐρίσκονται πάντες σχεδὸν οἱ ὅροι τῶν παλαιῶν μετρικῶν, ἀλλ' ἐπὶ ὅλως ἄλλης χρήσεως ἢ παρ' ἐκείνοις. Ὡς πρὸς τὴν διαστροφὴν τῆς χρήσεως οὐχ ἥκιστα ἄξιος μνείας εἶνε καὶ ὁ ὅρος *βάσις*, ὃν οἱ μὲν παλαιοὶ μετρικοὶ μεταχειρίζονται ὡς μέτρον τῆς κατὰ μονοποδίαν ἢ διποδίαν σημασίας, ἥτοι διαίρέσεως τῶν μέτρων, ὁ δὲ Ἑρμαννὸς οὕτω καλεῖ τὸν δῆθεν ἐκ δύο ψιλῶν ἄρσεων (*arses nudaе*) συγκείμενον ἀρχτικὸν πόδα τῶν λογαοδικῶν καὶ δακτυλικῶν μέτρων.

Τοιοῦτο διὰ βραχείων τὸ μετρικὸν τοῦ Ἑρμαννοῦ σύστημα, ὡς χαρακτηριστίζει αὐτὸ ὁ Οὐεστφάλιος. Εἰ καὶ ἡμαρτε δὲ τοῦ ἀληθοῦς ὁ Ἑρμαννὸς θεμελιώσας τὸ σύστημα αὐτοῦ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ῥυθμικῆς παραδόσεως ἀλλ' ἐπὶ τῶν τοῦ Καντίου κατηγοριῶν (καίτοι ἐν τοῖς καθέκαστα αἱ τοῦ Καντίου κατηγορίαι ἔμειναν ἄνευ σημασίας, τὰς δὲ θεμελιώδεις ῥυθμικὰς κατηγορίας ἐχορηγήθη ὁ Ἑρμαννὸς ἐκ τοῦ σχεδιάσματος τοῦ Βεντληίου), ὅμως διὰ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ καὶ τὴν πολυαναγνωσίαν πολλὰ μὲν δυσχερῇ μέρη τῆς μετρικῆς διέσαφηνε, πολλοὺς δὲ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, οἷον τὸν Seidler καὶ Spitzner καὶ ἄλλους (1), εἰς ἀκριβεστέραν ἔρευναν καὶ κριτικὴν πραγματείαν μέτρων τινῶν κατ' ἰδίαν παρώρμησε καὶ συνελόντι εἰπεῖν αἰτιώτατος ἐγένετο τῆς μεγίστης ἐπιδόσεως, ἣν παρὰ τοῖς ἀκαμάτοις Γερμανοῖς ἔλαβεν ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν χρόνοις ἡ πραγματεία τῆς ἀρχαίας μετρικῆς.

43. Μετὰ τὸν Ἑρμαννὸν οὐ μικρὸν προήγαγε τὴν μετρικὴν ἐπιστήμην ὁ κλεινὸς τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου καθηγητῆς Αὐγουστος Βοίκκιος (A. Boeckh). Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν *ῥυθμικὴν θεωρίαν* κατ' ἀρχὰς ὁ Βοίκκιος ἠκολούθει τῷ Αὐγούστῳ Ἀπελίῳ (2), ὅστις,

(1) Ὁ Seidler συνέγραψε τὸ ἄριστον περὶ τῶν δογματικῶν μέτρων σύγγραμμα (A. Seidler, de versibus doehmiacis tragg. Graec. Part. II. Lips. 1811).

(2) August Apel, Ueber Rhythmus und Metrum ἐν τῇ Allgem. musikal. Zeitung 1807. 1808.— A. Apel, Metrik, Leipzig 1814. 1816.

ὥσπερ καὶ ὁ Οὐόσσιος (1), ἀποδοκιμάζων τὴν ῥυθμικὴν τοῦ Ἑρμαν-
νοῦ θεωρίαν, ἐζήτησε νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ ἐπὶ τῶν παλαιῶν μέτρων τὴν
τῆς νεωτέρας μουσικῆς ῥυθμικὴν, ἐπειδὴ τὴν ἀρχαίαν ῥυθμικὴν θεω-
ρίαν μόλις ἐξεπιπολῆς ἐγίνωσκεν, ἀπεδοκιμάζε δὲ ὡς ἀνόητον πᾶν τῆς
ῥυθμικῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων, ὅπερ δὲν ἐφαίνετο συμφωνοῦν
τῇ συνήθει θεωρίᾳ καὶ πράξει τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Ὡρμᾶτο δὲ ὁ
Ἀπέλιος εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐπὶ παντὸς μου-
σικοῦ ποιήματος, ὥσπερ ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀρ-
χαίᾳ ἐπεκράτει ἀπόλυτος ἰσότης τῶν ποδῶν. Ὅθεν ἐπὶ τῶν μικτῶν μέ-
τρων τῶν ἀρχαίων, ἐν οἷς ἐμίγνυντο δάκτυλοι καὶ τροχαῖοι, τοῖς δακτύ-
λοις προσεποιεῖ τὸ μέγεθος τῶν τροχαίων ἦτοι τρίσημον, ὥδε δηλαδὴ

ἐρεϊδόμενος εἰς ὅσα λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ τοῦ δακτύ-
λου τοῦ ἔχοντος τὴν μακρὰν ἄλογον καὶ ἐλάσσονα τῆς συνήθους δι-
σήμεν, κατὰ δὲ τὸ ὅλον μέγεθος ἐξισουμένου πρὸς τὴν τροχαίῳ. Ἐ-
πειδὴ δὲ ὁ Διονύσιος τὸν ἀνάλογον ἦτοι μετὰ μακρᾶς ἀλόγου ἀνά-
παιστον καλεῖ *κύκλιον*, ἐκ τούτου ὁ Ἀπέλιος καὶ τὸν τρίσημον δά-
κτυλον ἐκάλεσεν ὡσαύτως, τούτέστι *κύκλιον δάκτυλον*. Ταύτῃ λοι-
πὸν τῇ τοῦ Ἀπελίου θεωρίᾳ ὡς πρὸς τὸ ῥυθμικὸν μέγεθος, ὅπερ πρέ-
πει νὰ προσποιηθῇ ταῖς συλλαβαῖς τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, ἀκολουθεῖ
ὁ Βοίκκιος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ πραγματείᾳ περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πιν-
δάρου (August Boeckh, Ueber die Versmasse des Pindaros ἐν
τῷ τοῦ Wolf καὶ Buttmann Museum der Alterthumswissen-
schaft 1808 σελ. 344). Ὑστερον δὲ ἐμελέτησε τὸ περὶ τὸ τέλος τῆς
παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Μορελλίου ἐκδοθὲν
ἀπόσπασμα τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου. Ἦτο δὲ ἡδη
ικανῶς παρσκευασμένος πρὸς σπουδὴν τῆς ῥυθμικῆς τοῦ Ἀριστοξένου
ὡς ἐκ τῶν μελετῶν τῶν ἀρχαίων μουσικῶν, οὓς εἶχε μελετήσας ἀσχολ-
ούμενος περὶ τὸν Τίμαιον τοῦ Πλάτωνος. Ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ πραγ-
ματείᾳ *de metris Pindari libri III*, ἣν ἐξέδωκεν ἐν τῷ α' τόμῳ
τῆς ἀθανάτου αὐτοῦ ἐκδόσεως τοῦ Πινδάρου τῷ 1811 ἀ. Χ. ἔτει,
ἀποταξάμενος τελείως τῇ τοῦ Ἀπελίου ῥυθμικῇ καὶ μετρικῇ θεωρίᾳ
(πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ *Encyclopaedie und Methodol. der philol.*
Wiss. σελ. 776), ἀπεπειράθη νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν με-

(1) J. H. Voss, Zeitmessung der deutschen Sprache. Königsberg. 1802.

τρικὴν τὴν τοῦ Ἀριστοξένου ρυθμικὴν θεωρίαν. Καὶ δὲν ἐξήντηλσε μὲν ὁ Βοίικιος τὴν Ἀριστοξένειον διδασκαλίαν ὡς ἐν ἀσυναρτήτοις ἀποσπάσμασι παραδεδομένην καὶ ἕνεκα τῶν μεγίστων δυσχερειῶν, ἃς παρέχουσι ταῦτα τῇ ἐρμηνείᾳ, δὲν ἐπέμεινε δὲ καὶ ἱκανὸν περὶ ταῦτα χρόνον ἕνεκα ἄλλων σπουδαίων ἀσχολιῶν, ὅμως δὲ μεγίστου ἐπαίνου ἄξιος ἀπεδείχθη ὅτι πρῶτος ἀνεγνώρισε καὶ ἐξῆρε τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ τὸ κῦρος τοῦ Ἀριστοξένου καὶ ἐπειράθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ρυθμικὴν αὐτοῦ θεωρίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μετρικὴν, ἥ δὲ μέθοδος τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ καὶ ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις φιλολογικαῖς ἐπιστήμασι, τὸ ἀντέχεσθαι δηλαδὴ πανταχοῦ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, πρόκειται αἰώνιον παράδειγμα εἰς μίμησιν.

44. Ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν ὅμως παράδοσιν δὲν ἐφάνη ὁ Βοίικιος, ὡς ὠφέλει, ἀκόλουθος τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ. Ἐν ᾧ περὶ τοῦ Ἀριστοξένου ἐφρόνει ὅτι ἀνήκεν εἰς περίοδον τῆς ἀρχαιότητος ἐγγὺς ἐτι εὐρισκομένην τῆς ἀκμῆς τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ ὅτι μέχρι τῶν χρόνων τούτων οἱ ρυθμικοὶ νόμοι, οἷς ἠκολούθουν οἱ παλαιοὶ ποιηταί, ἐσφίζοντο παντάπασι καθαροὶ καὶ ἀνόθευτοι, ἄλλοιαν ὅλως γνώμην εἶχε περὶ τῆς μετρικῆς παραδόσεως, ὅτι οἱ γραμματικοὶ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικούς καὶ Ῥωμαίκοὺς χρόνους τὰς μετρικὰς αὐτῶν παρατηρήσεις ἤρουντο μόνον ἐκ τῶν κειμένων τῶν παλαιῶν ποιητῶν ἄνευ παραδόσεώς τινος ἐκ παλαιότερων καὶ δοκιμωτέρων χρόνων. Ἀπαξ δὲ μόνον ἐφάνη ἀνακόλουθος πρὸς τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῆς φαιλότητος καὶ ἀχρηστίας τῆς μετρικῆς παραδόσεως καὶ τῇ ἀνακολουθείᾳ ταύτῃ τοῦ Βοιικίου ὀφείλει ἡ νεωτέρα μετρικὴ ἐπιστήμη μέγα τι καὶ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον κέρδος. Λέγομεν δὲ τὸν ὅρισμόν τοῦ μέτρου, ὃν ὥρισε κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείωνος καὶ ἄλλων παραδεδομένα ἀξιώματα περὶ ἀδιαφόρου συλλαβῆς καὶ τελείας λέξεως, ἐφήρμοσε δὲ εἰς τὴν κατὰ μέτρα ἥτοι στίχους διαίρεσιν τῶν Πινδαρικών ποιημάτων καὶ ἅπαξ διὰ παντός ἐπέθηκε τέλος τῇ διαφωνίᾳ τῶν χειρογράφων καὶ τῇ αὐθαιρεσίᾳ τῶν ἐκδοτῶν ὡς πρὸς τὴν κατὰ στίχους διαίρεσιν τῶν συστημάτων (στροφῶν) τῶν χορικῶν λυρικῶν καὶ τῶν δραματικῶν ποιητῶν. Πλὴν δὲ τοῦ νόμου τούτου, τῆς τελείας δηλαδὴ λέξεως ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου, κατὰ τὰ ἄλλα τηρεῖ καὶ ὁ Βοίικιος τὴν αὐτὴν τῷ Ἑρμαννῷ στάσιν ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν παράδοσιν οὐδὲν ἄλλο παραδεξάμενος ἐξ αὐτῆς εἰμὴ τὰς κοινοτάτας κατηγορίας, ἃς δὲν ἀπεδοκίμασεν ἐκεῖνος. Τοσοῦτον προκατελήφθη ὑπὸ τῆς

καταδικαστικῆς τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἀποφάνσεως τοῦ Ἑρμαννοῦ, ὥστε καὶ μετὰ τὴν εὐτυχῇ καὶ ἀξιόλογον ἐκείνην ἀνακάλυψιν δὲν μετέβαλεν, ὡς ὄφελε, γνώμην περὶ τῆς ἀξίας τῆς μετρικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καθ' ὅλου, ὡς εἴπομεν, διετήρησε πρὸς αὐτὴν οἷαν καὶ ὁ Ἑρμαννὸς στάσιν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀποθέσεως τῶν μέτρων ἐδέξατο μόνον τὸ ἀκατάληκτον καὶ τὸ καταληκτικόν σχῆμα, ἀπεδοκίμασε δὲ ὡς ἄχρηστον τὸ βραχυκατάληκτον καὶ ὑπερκατάληκτον. Τοῦ δὲ δικαταλήκτου καὶ προκαταληκτικοῦ σχήματος οὐδέναι λόγον ἐποίησατο, τὴν κατηγορίαν τῶν ἀσυναρτήτων μέτρων ἐκδεχόμενος ἡμαρτημένως ὅπως καὶ ὁ Ἑρμαννὸς καθ' ἃ εἰσηγήσατο ὁ Βεντλῆιος. Τὸν δὲ ὅρον βάσειν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Βοίκκιος οὐχὶ κατὰ τοὺς παλαιούς μετρικούς, ἀλλ' ὅπως ὁ Ἑρμαννὸς ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ποδὸς τῶν λογαοδικῶν μέτρων. Καίπερ δὲ ἄλλα φρονῶν περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τοῦ ποδὸς τούτου, οὕτως ὅμως ἠγάπησε τὸν ὅρον, ὥστε ἐπεξέτεινε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν ἀρχόμενον σπονδαῖον τῶν τροχαϊκῶν μέτρων. Τὴν δὲ κατ' ἀντισπάστους διαίρεσιν τῶν λογαοδικῶν μέτρων ὑπολαμβάνει ὡς ἤδη καταλελυμένην ὑπὸ τοῦ Ἑρμαννοῦ. Καὶ δὲν συγκατατίθεται μὲν αὐτῷ ἱαμβικά τινα μέτρα ἀσυναρτήτου σχήματος παρὰ τὴν γνώμην τῶν παλαιῶν μετρικῶν διαιροῦντι κατ' ἀντισπάστους, ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς διανοεῖται καὶ αὐτὸς νὰ ἐξορίσῃ παντάπασιν τῆς μετρικῆς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀντισπάστων, τὸ μεταγενέστερον καὶ νόθον τοῦτο δημιουργήμα, ἀλλὰ δέχεται ἴδιον ἀντισπαστικὸν μέτρον καὶ τοῦτο ἀποτελούμενον ὑπὸ τῶν δοχμίων, ὡς συγκειμένων οὐχὶ ἐκ μίξεως τοῦ ἱαμβικοῦ καὶ παιωνικοῦ ῥυθμοῦ κατὰ τὴν παλαιὰν θεωρίαν, ἀλλ' ἐξ ἀντισπάστου καὶ μακρῆς ἄρσεως, ὥδε

υ υ υ υ | υ (1).

45. Μετὰ τὸν Ἑρμαννὸν καὶ Βοίκκιον τὰ μάλιστα εἰς τὸ πρόσθεν προήγαγον τὴν γνώσιν τῆς θεωρίας πασῶν τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν ὁ Αὐγουστος Ροσβάχιος (A. Rossbach) καὶ Ρουδόλφος Οὐεστφάλιος (Rudolph Westphal), ἐπὶ τέσσαρας μὲν ὅλας δεκαετηρίδας ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦδε περὶ τοῦτο ὡς ἔργον ἀσχολούμενοι, μεθόδῳ δὲ ἐν ταῖς ἐργασίαις αὐτῶν τῇ ὑγιεῖ ἐκείνῃ ἀκολουθοῦντες, ἦν

(1) Καθ' ὅς ὁ Βοίκκιος ἐξέθετο μετρικὰς ἀρχὰς καὶ θεωρίας περὶ τῶν μέτρων τοῦ Πινδάρου πραγματευόμενος ἐπραγματεύθη περὶ πάντων τῶν μέτρων τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν ὁ Eduard Munk ἐν τῇ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται *Metrik der Griechen und Römer, ein Handbuch für Schulen und Selbststudium*. Glogau, 1834.

εισηγήσατο ὁ Βοϊκκίος. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ Ροσβάχιος ἰδίας ποιησάμενος μελέτας τῆς ἀρχαίας ῥυθμικῆς παραδόσεως ἐπεβάλετο νὰ πραγματοποιηῇ κατ' Ἀριστόξενον ἅπασαν τὴν ῥυθμικὴν, ἐξέδωκε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Metrik der griechischen Dramatiker und Lyriker nebst den begleitenden musischen Künsten* von A. Rossbach und R. Westphal. I Theil, Griechische Rhythmik von August Rossbach. Leipzig. 1854. Μετὰ δύο δὲ ἔτη ἐξέδωκαν ἀπὸ κοινοῦ ἀμφότεροι τὸ εἰδικὸν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς μετρικῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *griechische Metrik nach den einzelnen Strophengattungen und metrischen Stilarten* von A. Rossbach und R. Westphal. Leipzig. 1856. Ἐπειτα δὲ ὁ τέως περὶ τοὺς Ἑλληνας μουσικοὺς μάλιστα ἀσχολούμενος Οὐεστφάλιος ἐπεχείρησε καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ ἰδίας ἐρεῦνας καὶ μελέτας περὶ τοὺς ἀρχαίους ῥυθμικοὺς, περὶ οὓς μέχρι τοῦδε εἰδικώτερον εἶχεν ἀσχοληθεῖς ὁ Ροσβάχιος, ἀναγνωρίζων καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ ἀρχαία ῥυθμικὴ θεωρία πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὡς κρηπίς εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν πραγματείαν τῆς μετρικῆς. Μετὰ μακρὰς δὲ μελέτας ἐξέδωκε τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐπιγράφεται *die Fragmente und die Lehrsätze der griechischen Rhythmiker*, Supplement zur griechischen Rhythmik von A. Rossbach. Leipzig. 1861. Τὸ βιβλίον λοιπὸν τοῦτο, ὅπερ χρησιμεύει ὡς ἀναπλήρωμα τῆς τοῦ Ροσβαχίου ῥυθμικῆς, περιέχει μετὰ κριτικῶς διωρθωμένου κειμένου καὶ τῶν διαφορῶν γραφῶν τὰ ἀποσπάσματα τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων, τοῦ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου καὶ ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ Ἀριστοξένου, ῥυθμικῶν τινῶν ἀνωνύμων καὶ Διονυσίου τοῦ μουσικοῦ, εἶτα δὲ τὸ περὶ ῥυθμικῆς μέρος τοῦ περὶ μουσικῆς συγγράμματος τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ μετὰ τῆς Λατινικῆς παραφράσεως τοῦ Μαρτιανοῦ Καπέλλα, τὰ ῥυθμικὰ ἀποσπάσματα τῆς εἰσαγωγῆς τέχνης μουσικῆς Βακχείου τοῦ Γέροντος, τοῦ ἀνωνύμου περὶ μουσικῆς, τῶν Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ προλαμβανόμενων εἰς τὴν ῥυθμικὴν ἐπιστήμην καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις ὑπ' ἀριθ. 3027 κώδικος. Τούτοις ἐπιφέρει ὁ Οὐεστφάλιος πραγματείας τινὰς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ῥυθμικῆς, ἐν αἷς διὰ βραχυτέρων μὲν πραγματεύεται περὶ ὧν συμφωνεῖ, διὰ μακροτέρων δὲ περὶ ὧν διαφωνεῖ τῷ Ροσβαχίῳ. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν μετὰ τῶν λειψάνων τῶν σωζομένων παλαιῶν μελῶν ἐξέδωκε τὸ δεύτερον ὁ Οὐεστφάλιος ὡς ἐπίμετρον εἰς τὸν α' τόμον τῆς β' ἐκδόσεως τῆς μετρικῆς τῷ 1867.

Μετὰ δύο δ' ἔτη ἐξέδωκεν ὁ Οὐεσφάλιος ὡς δεύτερον μέρος τὴν ἁρμονικὴν καὶ μελοποιίαν τῶν Ἑλλήνων (*Harmonik und Melopoeie der Griechen* von R. Westphal. Leipzig. 1863). Μετ' ἄλλα δὲ δύο ἔτη συνεπλήρωσε τὸ κοινὸν ἔργον ἐκδούς τὸ γενικὸν μέρος τῆς μετρικῆς (*allgemeine griechische Metrik* von R. Westphal. Leipzig. 1865). Τῷ αὐτῷ δ' ἔτει ἐξέδωκε τὴν κατ' Ἀριστόξενον ῥυθμικὴν, ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον καὶ βέλτιον πραγματευθεὶς αὐτὴν (*System der antiken Rhythmik* von R. Westphal. Breslau. 1865). Ἐπειτα ἐξέδωκεν ἱστορίαν τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Geschichte der alten und mittelalterlichen Musik. I Abtheil.* Breslau. 1864. *III Abtheilung: Plutarch über die Musik.* Breslau. 1866. Προσέτι *scriptores metrici Graeci* ed. R. Westphal. vol. I. *Hephaestionis de metris encliridion et de poemate libellus cum scholiis et Trichae epitomis. Adjecta est Procli Chrestomathia grammatica.* Lips. 1866. Τοῖς ἐπομένοις δὲ δύο ἔτεσιν ἐξέδωκε δευτέραν ἐκδοσιν τῆς ὅλης θεωρίας τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν εἰς δύο τόμους, τὸν μὲν πρῶτον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *griechische Rhythmik und Harmonik nebst der Geschichte der drei musischen Disciplinen.* II Auflage. Leipzig. 1867. Τὸν δὲ δεύτερον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *griechische Metrik (allgemeine und specielle)* neu bearbeitet von R. W. II Aufl. Leipzig. 1868. Τῷ δὲ 1883 ἐξέδωκε τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον *Aristoxenus von Tarent Melik und Rhythmik des klassischen Hellenenthums*, übersetzt und erläutert von. R. Westphal. Leipzig. 1883. Ὁ δὲ β' τόμος ἐξεδόθη τῷ 1893 μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐξῆς, *die Musik des griechischen Alterthumes nach den alten Quellen* neu bearbeitet von R. Westphal. Leipzig. 1883. Μετὰ δύο δ' ἔτη ἤρξατο ἡ τρίτη ἐκδοσις τῆς θεωρίας τῶν μουσικῶν τεχνῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν *Theorie der musischen Künste der Hellenen* von A. Rossbach und R. Westphal. I *griechische Rhythmik* von R. Westphal. Leipz. 1885. II *griech. Harmonik und Melopoeie* von R. Westphal. Leipz. 1886. III 1. *allg. Theorie der griech. Metrik* von R. Westphal und H. Gleditsch. Leipz. 1887. III. 2. *specielle griech. Metrik* von A. Rossbach. Leipz. 1889.

46. Διὰ τῶν πολλῶν τούτων συγγραμμάτων καὶ ἐπανειλημμένων ἐκδόσεων, δι' ὧν ἐκάστοτε ἐπὶ τὸ βέλτιον προήγετο καὶ συνεπληροῦτο ἡ γνῶσις τῆς θεωρίας τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν, συμπραττόντων καὶ ἄλλων εἴτε δι' ἐπικρίσεων εἴτε δι' ἰδίων συγγραφῶν, κατωρθώθη τέλος ὥστε νὰ ἀνοικοδομηθῇ μὲν σχεδὸν ἡ θεωρία τῆς ἀρμονικῆς καὶ ῥυθμικῆς, ὅσον δῆλον ὅτι ἡδύνατο νὰ γίνη τοῦτο ἐκ τῶν σφζομένων πηγῶν, βέλτιον δὲ μελετηθεῖσα ἡ παλαιὰ μετρικὴ παράδοσις νὰ τύχῃ μεζζονος ἐκτιμήσεως καὶ κύρους ἢ προτοῦ. Διότι διὰ τῶν ἐρευνῶν μάλιστα τοῦ Οὐεστφάλιου κατεδείχθη ὅτι τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν μετρικῶν δὲν εἶνε ἀνθαίρετον δημιούργημα τῶν γραμματικῶν, τῶν κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικούς καὶ αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀκμασάντων, ἐκ τῶν κειμένων μόνων τῶν ποιητῶν πορισθέντων τὰς θεωρίας αὐτῶν, ἀλλ' ὡς θεμέλιον ταῖς τῶν μετρικῶν κατηγορίαις ὑποκινεῖται αἱ ἀρχαὶ τῆς τῶν παλαιοτέρων χρόνων ῥυθμικῆς θεωρίας, ἥτις ἄνευ διακοπῆς παρεδόθη εἰς ἐκείνους, οἳ εἶχεν ἀναπτυχθεῖσα ἐν ταῖς παλαιαῖς μουσικαῖς σχολαῖς, κατὰ μέγα τοὐλάχιστον μέρος, καὶ ἐγένετο χρήσιμος εἰς τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀνεγερθὲν μετρικὸν σύστημα. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐν τῷ συστήματι τούτῳ τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρίαι τινὲς διαφωνοῦσαι πρὸς τὴν ἀρχαίαν ῥυθμικὴν παράδοσιν, ἐκ τούτου προελθοῦσαι ὅτι οἱ γραμματικοὶ ἐκεῖνοι μετρικὰ τινα φαινόμενα καθ' ἡμαρτημένην ἀναλογίαν περιελάμβανον εἰς τινα κατηγορίαν, εἰς ἣν μόνον κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τῶν συλλαβῶν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὸ ῥυθμικὸν τῶν συλλαβῶν μέγεθος δύνανται νὰ ἀνήκωσιν· εἴτα δὲ οἱ τῆς δευτέρας ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδος μετρικοὶ προσέθηκαν ταῖς ἐκ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων παρειλημμέναις μετρικαῖς κατηγορίαις καὶ τὸ ἀντισπαστικὸν μέτρον· ἀλλ' ὅμως τὸ πλεῖστον μέρος τῆς μετρικῆς παραδόσεως εἶνε λειψάνον τῆς τῶν παλαιῶν καλῶν χρόνων θεωρίας καὶ ἔχει τὸ αὐτὸ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ῥυθμικῶν κύρος, οἱ δὲ ὕστερον προστεθέντες νεωτερισμοὶ ἐλέγχονται ὡς τοιοῦτοι ἐκ τούτου ὅτι δὲν συμφωνοῦσι τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν διδασκομένοις. Συντόμως δὲ λέγομεν ὅτι ἡ κατὰ Ῥοσβᾶχιον καὶ Οὐεστφάλιον θεωρία τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν εἶνε ἡ ἐκπροσωποῦσα τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης (1).

(1) Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐν μόνον ἐγγράφῃ μέχρι τοῦδε ἐγχειρίδιον ἢ (ἐν τῇ του Iwan von Müller Handbuch der klass. Alterthums-Wissenschaft τόμ. β' ἐκδοθεῖσα) Metrik der Griechen und Römer von Hugo Gleditsch. Εκδ. β' 1890.

47. Τοιοῦτον ὃν καθ' ὅλου τὸ τελευταῖον τοῦτο μετρικὸν σύστημα, ὡς εἰκός, δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένον καὶ ἡμαρτημένων θεωριῶν. Ἐνταῦθα δὲ ποιούμεθα λόγον μόνον περὶ τινων τῶν οὐσιωδαιτέρων, αἵτινες πολλὴν ἔχουσι τὴν ῥοπὴν εἰς τὸ ὅλον σύστημα. Τοιαύτη λοιπὸν εἶνε κατὰ πρῶτον ἡ θεωρία τοῦ Οὐεστφάλιου, καθ' ἣν ἐν τῇ ποιήσει πρέπει νὰ διακρίνωμεν δύο διαφορὰς φύσεις τοῦ ῥυθμοῦ, ἐτέραν μὲν τὴν τῶν ψιλῶν ἥτοι ἄνευ μέλους ἀπαγγελλομένων μέτρων, ἐτέραν δὲ τὴν τῶν μελωδουμένων (1). Κατὰ τὸν Οὐεστφάλιον ἐπὶ μὲν τῶν τελευταίων ὁ τοῦ διπλασίου λόγος τῆς μακρᾶς πρὸς τὴν βραχεῖαν ἐτηρεῖτο ἐν τῇ προφορᾷ ἀκριβῶς, ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων, οἷον ἐπὶ τοῦ ἡρώφου, ὅπως ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν, καὶ ἐπὶ τῶν μέτρων τοῦ ἱαμβικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ, οἷου τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου καὶ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου, ὡς ἂν ἀπηγγέλλοντο ψιλῶς καὶ ἄνευ μέλους, δὲν ἐτηρεῖτο ὁ λόγος οὗτος ἥτοι τὸ κανονικὸν ῥυθμικὸν μέγεθος, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῶν συλλαβῶν ἦτο ἀόριστον, οἷον δηλαδὴ καὶ ἐν τῇ διαλέγεσθαι ἥτοι ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ, ἐν ᾗ ἡ κίνησις τῆς φωνῆς, ὡς λέγει ὁ Ἀριστοξένος, δὲν λαμβάνει ἡρεμίας, ὥστε δὲν ἀποδίδει χρόνους γνωρίμους κατὰ τὸ ποσόν. Καὶ διαιροῦνται μὲν καὶ τὰ ψιλὰ μέτρα εἰς πόδας, ὅπως καὶ τὰ μελωδούμενα, ἀλλὰ τὰ μέρη ταῦτα τῶν ψιλῶν μέτρων γίνονται αἰσθητὰ μόνον διὰ τῶν ῥυθμικῶν τόνων, τὸ μέγεθος ὁμῶς τῶν χρόνων ἐκάστου ποδὸς μένει ἀόριστον καὶ ἀκαταμέρητον· οἷον ἐπὶ τοῦ εξαμέτρου ἡσθάνετο μὲν τις τὰς ἑξ βάσεις, δὲν ἡδύνατο ὁμῶς νὰ σημάνη διὰ τῶν δακτύλων τὰς ἰσομεγεθεῖς ἑξ ἑσσεις καὶ ἑξ ἄρσεις. Ἄν, λέγει ὁ Οὐεστφάλιος, ὁ ῥαψωδὸς ἀπηγγέλλε τὰ ἡρῶα κατὰ τετρασήμεους πόδας, ὥστε δηλαδὴ ἡ μακρὰ νὰ ἔχη ἀκριβῶς τὸ διπλάσιον μέγεθος τῆς βραχεῖας, θὰ διέφερε τοσοῦτον τῆς συνήθους ἐν τῇ διαλέγεσθαι προφορᾷ, καθ' ἣν αἱ συλλαβαὶ εἶνε χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, τὸ μέγεθος δηλαδὴ τῶν συλλαβῶν εἶνε ἄπειρον καὶ ἀόριστον, ὥστε ἡ προφορὰ αὐτοῦ θὰ ἐφάνετο ἐξ ἀνάγκης οὐχὶ φυσικῇ, ἀλλὰ τεχνητῇ, βεβιασμένῃ καὶ σχολαστικῇ. Τούτων ἕνεκα ὁ παλαιὸς ῥαψωδὸς ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ἡρώων, ὡς μαυθάνομεν παρὰ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖος (περὶ

(1) Τὴν θεωρίαν ταύτην κατὰ πρώτον προήνεγκεν ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι τῷ ἐπιγραφομένῳ «*Aristoxenos Melik und Rhythmik*» τόμ. α', ἤλεγξε δ' αὐτὴν ὁ H. Weil ἐπικρίνων τὸ βιβλίον τοῦτο ἐν τῷ *Journal des savants*, Février 1884. Ὑστερον δὲ ὁ Οὐεστφάλιος ἐπανελάβεν αὐτὴν ἐν τῇ ῥυθμικῇ ἐκδ. γ' σελ. 42 κί. καὶ *Allg. Melik* § 1. οὐδαμῶς πεισθεὶς ταῖς παρατηρήσεσι τοῦ Weil.

συνθ. ὄνομ. κεφ. 17), δὲν προσεποιεῖ τῇ μακροῦ τοῦ δακτύλου συλλαβῇ μέγεθος δίστημον, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ δισήμου καὶ μονοσήμου. Ὡσαύτως παρὰ φύσιν θὰ ἐφαίνετο φθεγγόμενος καὶ ὁ ὑποκριτὴς ὁ ἀπαγγέλλων ἀπὸ σκηνῆς τοὺς ἰάμβους καὶ τροχαίους ὡς πόδας τρισήμους, πλὴν ἐν τοῖς παρακαταλογικοῖς ἦτοι μελοδραματικοῖς, ὡς νῦν λέγονται, μέρεσιν, ἐν οἷς προσετίθεντο οἱ φθόγγοι τοῦ αὐλοῦ ἢ τῆς κιθάρας, ὥστε ὑπὸ τῆς κρούσεως ἦτοι τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίζηται ἡ αὐστηρὰ ρυθμικὴ προφορὰ τῶν μέτρων. Ὡσαύτως ἐξαιρετέον τὰ ποιήματα τὰ ἄνευ μὲν μέλους ἐξαγγελλόμενα, ὅμως δὲ μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως, μετὰ μιμητικῶν δηλαδὴ καὶ ὀρχηστικῶν σχημάτων, οἷα τὰ τοῦ Σωτάδου (πρβλ. Ἀριστείδ. Κοϊντλ. σελ. 32 M.). Κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς περιπτώσεις ἡ τήρησις τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ ἦκιστα δυσχερῆσται, τοῦ ἀκροατοῦ λεληθότως καὶ οὐχὶ ἀνιαρῶς μεταφερομένου ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ φυσικοῦ εἰς τὴν τῆς τέχνης, ἀπὸ τῶν κανόνων δηλαδὴ τῆς φυσικῆς διαλέκτου (ὀμιλίας) εἰς τοὺς τοῦ μουσικοῦ ρυθμοῦ. Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ὡς εἵπομεν, δύο φύσεις ἦτοι εἶδη ρυθμοῦ διακρίνει ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει, πρῶτον μὲν τὸν ἰδιάζοντα τοῖς ψιλοῖς ἦτοι ἄνευ μέλους ἐξαγγελλομένοις μέτροις (gesagte Verse), πλὴν, ὡς εἵπομεν, τῶν Σωταδεῶν καὶ τῶν παρακαταλογικῶς ἀπαγγελλομένων τριμέτρων, εἶτα δὲ τὸν ἰδιάζοντα τῇ μελωδικῇ φωνῇ, ἦτοι τοῖς μελωδικοῖς ποιήμασιν. Ὁ δεῦτερος δὲ οὗτος εἶνε, «ὁ ἐν μουσικῇ ταττόμενος ρυθμός», ὡς λέγει ὁ Ἀριστόξενος (ρῦθμ. στοιχ. β' ἀρχ.), περὶ οὗ καὶ ἡ ρυθμικὴ θεωρία πραγματεύεται.

48. Τὴν θεωρίαν αὐτοῦ ταύτην στηρίζει κυρίως ὁ Οὐεστφάλιος ἐφ' ὧν λέγει ὁ Ἀριστόξενος δύο κατὰ τόπον κινήσεις τῆς φωνῆς διακρίνων, τὴν συνεχῇ, ἣτις ἐμφανίζεται ἐν τῷ διαλέγεσθαι, καὶ τὴν διαστηματικὴν, ἣτις ἐμφανίζεται ἐν τῇ ᾠδῇ. Ποῖαν δὲ τινα λέγει ὁ Ἀριστόξενος *συνεγῇ* καὶ ποῖαν *διαστηματικὴν* καὶ ποῖα ἡ διαφορὰ αὐτῶν, ἐξηγεῖται ἐν οἷς λέγει ἐν § 25-28 καὶ § 42 τῆς πρώτης ἁρμονικῆς, ἅπερ ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσωμεν ἐφεξῆς αὐτολεξεί.

«§ 25. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπάντων αὐτῆς τῆς κατὰ τόπον κινήσεως τὰς διαφορὰς θεωρῆσαι τίνες εἰσὶ πειρατέον..... Πάσης δὲ φωνῆς δυναμένης κινεῖσθαι τὸν εἰρημένον αὐτὸν τρόπον δύο τινὲς εἰσὶν ἰδέαι κινήσεως, ἡ τε συνεχῆς καὶ ἡ διαστηματικὴ».

«§ 26. Κατὰ μὲν οὖν τὴν συνεχῇ τόπον τινα διεξίνααι φαίνεται

ἡ φωνὴ τῇ αἰσθήσει οὕτως ὡς ἂν μηδαμοῦ ἰσταμένη, μηδ' ἐπ' αὐ-
τῶν τῶν περάτων κατὰ γε τὴν τῆς αἰσθήσεως φαντασίαν, ἀλλὰ φε-
ρομένη συνεχῶς μέχρι σιωπῆς. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, ἣν ὀνομάζομεν
διαστηματικὴν, ἐναντίως φαίνεται κινεῖσθαι· διαβαίνουσα γὰρ ἴσῃσιν
αὐτὴν ἐπὶ μιᾷ τάσεως, εἰτα πάλιν ἐφ' ἑτέρας, καὶ τοῦτο ποιοῦσα
συνεχῶς (λέγω δὲ συνεχῶς κατὰ τὸν χρόνον) ὑπερβαίνουσα μὲν τοὺς
περιεχομένους ὑπὸ τῶν τάσεων τόπους, ἰσταμένη δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν
τάσεων καὶ φθεγγομένη ταύτας μόνον αὐτὰς μελωδεῖν λέγεται καὶ
κινεῖσθαι διαστηματικὴν κίνησιν».

«§ 27. Ληπτέον δὲ ἐκάτερον τούτων κατὰ τὴν τῆς αἰσθήσεως
φαντασίαν· πότερον μὲν γὰρ δυνατόν ἢ ἀδύνατον φωνὴν κινεῖσθαι
καὶ πάλιν ἰστασθαι αὐτὴν ἐπὶ μιᾷ τάσεως ἑτέρας ἐστὶ σκέψεως καὶ
πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν πραγματείαν οὐκ ἀναγκαῖον τὸ διακινῆσαι τού-
των ἐκάτερον· ὁποτέρως γὰρ ἔχει, τὸ αὐτὸ ποιεῖ πρὸς γε τὸ χωρίσαι
τὴν ἐμμελῆ κίνησιν τῆς φωνῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων κινήσεων».

«Ἀπλῶς γὰρ ὅταν μὲν οὕτω κινῆται ἡ φωνὴ ὥστε μηδαμοῦ δο-
κεῖν ἰστασθαι τῇ ἀκοῇ, συνεχῇ λέγομεν ταύτην τὴν κίνησιν· ὅταν δὲ
στῇναι πού δόξασα, εἰτα πάλιν διαβαίνειν τινὰ τόπον φανῇ καὶ τοῦτο
ποιήσασα πάλιν ἐφ' ἑτέρας τάσεως στῇναι δόξη καὶ τοῦτο ἐναλλάξ
ποιεῖν φαινομένη συνεχῶς διατελῇ, διαστηματικὴν τὴν τοιαύτην κί-
νησιν λέγομεν».

«§ 28. Τὴν μὲν οὖν συνεχῇ λογικὴν εἶναι φαμεν· διαλεγομένων
γὰρ ἡμῶν οὕτως ἡ φωνὴ κινεῖται κατὰ τόπον ὥστε μηδαμοῦ δοκεῖν
ἰστασθαι. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, ἣν ὀνομάζομεν διαστηματικὴν, ἐναν-
τίως πέφυκε γίνεσθαι· ἀλλὰ γὰρ ἰστασθαι τε δοκεῖ καὶ πάντες τὸν
τοῦτο φαινόμενον ποιεῖν οὐκέτι λέγειν φασὶν ἄλλ' ἄδειν. Διόπερ ἐν
τῷ διαλέγεσθαι φεύγομεν τὸ ἰστάναι τὴν φωνήν, ἂν μὴ διὰ πάθος
ποτέ εἰς τοιαύτην κίνησιν ἀναγκασθῶμεν ἔλθειν, ἐν δὲ τῷ μελωδεῖν
τούναντίον ποιοῦμεν. Τὸ μὲν γὰρ συνεχές φεύγομεν, τὸ δ' ἐστάναι
τὴν φωνήν ὡς μάλιστα διώκομεν. Ὅσα γὰρ μᾶλλον ἐκάστην τῶν
φωνῶν μίαν τε καὶ ἐστηκυῖαν καὶ τὴν αὐτὴν ποιήσομεν, τοσοῦτω
φαίνεται τῇ αἰσθήσει τὸ μέλος ἀκριβέστερον».

«Ὅτι μὲν οὖν δύο κινήσεων οὐσῶν κατὰ τόπον τῆς φωνῆς ἡ μὲν
συνεχὴς λογικὴ τίς ἐστίν, ἡ δὲ διαστηματικὴ μελωδική, σχεδὸν δῆ-
λον ἐκ τῶν εἰρημένων».

«§ 42. Τούτων δ' οὕτως ἀφωρισμένων τε καὶ προδιηρημένων

περί < τοῦ μουσικοῦ > μέλους ἂν εἴη ἡμῖν πειρατέον ὑποτυπῶσαι τί ποτ' ἐστὶν ἡ φύσις αὐτοῦ. Ὅτι μὲν οὖν διαστηματικὴν ἐν αὐτῷ δεῖ τὴν τῆς φωνῆς κίνησιν εἶναι προεῖρηται, ὥστε τοῦ γε λογώδους κεχώριστα ταύτῃ τὸ μουσικὸν μέλος· λέγεται γὰρ δὴ καὶ λογῶδες τι μέλος, τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν προσφθιδίων τῶν ἐν τοῖς ὀνόμασι φυσικὸν γὰρ τὸ ἐπιτείνειν καὶ ἀνιέναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι».

Προσέτι παραβάλλει ὁ Οὐεστροφάλιος ὡς συναφές τὸ ἐξῆς τοῦ Ἀριστοξένου ἀπόσπασμα, ὃπερ διεσώθη ἐν τοῖς προλαμβ. τοῦ Ψ' εἰλου § β'.

« Τῶν δὲ ῥυθμιζομένων ἕκαστον οὔτε κινεῖται συνεχῶς οὔτε ἡρεμεῖ, ἀλλ' ἐναλλάξ. Καὶ τὴν μὲν ἡρεμίαν σημαίνει τὸ τε σχῆμα καὶ ὁ φθόγγος καὶ ἡ συλλαβή· οὐδενὸς γὰρ τούτων ἐστὶν αἰσθῆσθαι ἄνευ τοῦ ἡρεμῆσαι· τὴν δὲ κίνησιν ἡ μετάβασις ἡ ἀπὸ σχήματος ἐπὶ σχῆμα καὶ ἡ ἀπὸ φθόγγου ἐπὶ φθόγγον καὶ ἡ ἀπὸ συλλαβῆς ἐπὶ συλλαβήν. Εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἡρεμιῶν κατεχόμενοι χρόνοι γνῶριμοι, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν κινήσεων ἄγνωστοι διὰ σμικρότητα ὥσπερ ὅροι τινὲς ὄντες τῶν ὑπὸ τῶν ἡρεμιῶν κατεχομένων χρόνων. Νοητέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τῶν ῥυθμικῶν συστημαμάτων ἕκαστον οὐχ ὁμοίως σύγκειται ἐκ τῶν γνῶριμων χρόνων κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἐκ τῶν ἀγνώστων, ἀλλ' ἐκ μὲν τῶν γνῶριμων κατὰ τὸ ποσὸν ὡς ἐκ μερῶν τινῶν σύγκειται τὰ συστήματα, ἐκ δὲ τῶν ἀγνώστων ὡς ἐκ τῶν διοριζόντων τοὺς γνῶριμους κατὰ τὸ ποσὸν χρόνους».

49. Ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὀρθῶς μὲν συνάγει ὁ Οὐεστροφάλιος ὡς λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου, ὅτι ἐν μὲν τῇ ᾠδῇ ἡ φωνὴ φαίνεται τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθῆσει ὅτι διαβάσα τόπον τινὰ ἐπὶ τὸ ὅζυ ἢ βαρὺ ἵσταται, ἔπειτα δὲ πάλιν διαβάσα ἵσταται ἐφ' ἑτέρας τάσεως καὶ τοῦτο συνεχῶς ποιούσα διατελεῖ μέχρι τέλους, καὶ ὅτι αἱ μὲν μεταβάσεις ἀπὸ τάσεως εἰς τάσιν εἶνε χρόνοι ἄγνωστοι διὰ τὴν σμικρότητα, αἱ δὲ ἡρεμίαι τῆς φωνῆς, τουτέστιν οἱ φθόγγοι ἢ αἱ μελωδούμεναι συλλαβαί, λαμβάνουσι μέγεθος γνῶριμον καὶ ὠρισμένον, δῆλον ὅτι μονόσημον, δίσημον κτλ., καθόλου δὲ ἡ μακρὰ τὸ διπλάσιον τῆς βραχείας. Ἐν τῷ λογῶδει ὁμως μέλει, τουτέστιν ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ, αἱ συλλαβαί διαφέρουσι μὲν ὡσαύτως ἀλλήλων ὥσπερ ἐν τῇ ᾠδῇ κατὰ τὴν τάσιν, ἀλλαι μὲν ὀξύτεραι, ἀλλαι δὲ βαρύτεραι οὔσαι· μέγεθος ὁμως ἔχουσιν ἄριστον, εἶνε δηλαδὴ χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν. Διὰ τὰχους προφερόμεναι αἱ συλλαβαί τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει φαίνονται ὡς ἐν διηνεκῇ κινήσει διατελοῦσαι καὶ ἡ φωνὴ ὡς μετα-

θάσεις μόνον ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην συλλαβὴν ποιουμένη, χωρὶς νὰ ἡρε-
μῇ ἐν αὐταῖς, ὅπως ποιεῖ ἐν ταῖς μελωδουμέναις συλλαβαῖς, πλὴν
ἐνίοτε κατ' ἐξαίρεσιν διὰ πάθος. Ἐκ τούτου γίνεται μὲν διάκρισις τις
μακροτέρων καὶ βραχυτέρων συλλαβῶν, τὸ ποσὸν ὁμῶς αὐτῶν εἶνε
ἄγνωστον, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς ὅπως ἐν τῇ ᾠδῇ. Ταῦτα
τῷ ὄντι συνάγονται ὀρθῶς καὶ λογικῶς ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀριστο-
ξένου περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ τόπον κινήσεως τῆς φωνῆς, τῆς τε
συνεχοῦς καὶ τῆς διαστηματικῆς, τουτέστι τῆς ἐν τῇ διαλέκτῳ ἥτοι
τῇ συνῆθει ὁμιλίᾳ ἐμφανιζομένης καὶ τῆς ἐν τῇ ᾠδῇ. Ἄλλ' ὅ, τι συμ-
βαίνει ἐν τῇ ἀρρυθμῷ διαλέκτῳ δικαιούμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς
τὴν ἔρρυθμον λέξιν τουτέστιν εἰς τὰ ψιλὰ ἥτοι τὰ ἄνευ μέλους ἀπαγ-
γελλόμενα μέτρα τῆς παλαιᾶς ποιήσεως; πρέπει δηλαδὴ καὶ ἐν τῷ
δακτυλικῷ ἐξαμέτρῳ, τῷ ἰαμβικῷ τριμέτρῳ καὶ τῷ τροχαϊκῷ τετρα-
μέτρῳ, ὅτε ἀπηγγέλλοντο ἄνευ μέλους, νὰ δεχθῶμεν ὅτι αἱ συλλαβαὶ
ἀπαγγελλόμεναι ἐτήρουν τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ συνῆθει ὁμιλίᾳ μέγεθος,
ὥστε ἦσαν ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, ὡς δέχεται ὁ Οὔεσφάλιος;
Τοῦτο δεχόμενοι οὐδὲν ἥττον δεχόμεθα ἢ ὅτι ἐν τῇ προφορᾷ τῶν
ῥαψωδουμένων ἢ ψιλῶς ἀπαγγελλομένων μέτρων οὐδεὶς ἤκουετο ῥυθ-
μός, ὅπως καὶ ἐν τῇ συνῆθει ὁμιλίᾳ, ἀλλὰ μέλος μόνον τὸ λογῶδες,
ὅπως καὶ ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ἢ τοῦλάχιστον οὐχὶ ἀκριβῆς καὶ κανο-
νικὸς ῥυθμός, οἷον εἶχον τὰ μέτρα ταῦτα ᾑδόμενα. Τότε πρὸς τί το-
σοῦτον ἐπόνουν οἱ ποιηταὶ γράφοντες ἐμμέτρως ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει
καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ τῶν δραμάτων καὶ αὐστηροτάτους τηροῦντες κα-
νόνας περὶ τὴν ῥυθμοποιίαν, ἀφ' οὗ οἱ ἀκροαταὶ οὐδένα ἢ τοῦλᾷχι-
στον οὐχὶ τὸν οἰκείον διησθάνοντο ῥυθμόν καὶ ὃν ἀπετύπωσεν ὁ ῥυθ-
μοποιός; Εἰς τὸ ἄτοπον τοῦτο ἄγει ἡμᾶς ἡ γνώμη τοῦ Οὔεσφάλιου
περὶ τῶν ψιλῶν μέτρων, ὥστε ἀδύνατον νὰ εἶνε κατὰ πάντα ὀρθή.
Σφάλλεται δὲ προφανῶς ὁ Οὔεσφάλιος διότι ἄνευ ἀνάγκης πάσας
τὰς ιδιότητας τῆς ἀρρυθμοῦ διαλέκτου ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὰ ἔρρυθμα
ψιλὰ μέτρα. Ὑποτίθῃσι δηλαδὴ ὅτι αἱ συλλαβαὶ τῶν μέτρων τού-
των ἦσαν χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, ὅπως ἐν τῇ διαλέκτῳ,
ἐν ᾧ οὐδαμοῦ λέγει τοῦτο ὁ Ἀριστόξενος οὐδὲ συνάγεται ἀναγκαίως
ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ. Τούναντίον ἀφ' οὗ τα στιχουργήματα ταῦτα
ἦσαν ἔρρυθμα, φυσικώτερον εἶνε νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐξαγγελλόμενα δη-
μοσίᾳ ἐλάβανον τὸν προσήκοντα ῥυθμόν, ὅστις ἐγένετο αἰσθητὸς τοῖς
ἀκρωμένοις. Ὅπως δὲ κατορθωθῇ τοῦτο, δῆλον ὅτι ἀπῄτειτο νὰ

λάβωσιν αἱ συλλαβαὶ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τὸ προσῆκον ῥυθμικὸν μέγεθος, ἢ μακρὰ δηλαδὴ τὸ διπλάσιον μέγεθος τῆς βραχείας, ἅμα δὲ παρὰ τὰς λογικὰς τάσεις νὰ γίνωνται αἰσθηταὶ καὶ αἱ ῥυθμικαὶ λεγόμεναι τάσεις, αἱ μὲν δηλονότι θέσεις νὰ προφέρωνται ἐρρωμενέστερον ἥτοι μετὰ μείζονος δυνάμεως ἢ ἐμφάσεως, αἱ δὲ ἄρσεις μετ' ἐλάσσονος. Ἡ τοιαύτη τῶν ψιλῶν μέτρων προφορὰ διέφερε πῶς βέβαια τῆς ἐν τῷ διαλέγεσθαι καὶ ἔπρεπεν, ὡς εἰκός, νὰ διαφέρῃ ἀφ' οὗ τὰ μέτρα ταῦτα ἦσαν ῥυθμοί, ἢ δὲ συνήθως διάλεκτος ἐστερεῖτο τοῦ ῥυθμοῦ. Οἱ ῥάψωδοι ὅμως οἱ δημοσίᾳ καὶ πανηγυρικῶς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ οἱ ὑποκριταὶ οἱ τὰ τρίμετρα καὶ τετράμετρα ἐν τοῖς θεάτροις ἄνευ μὲν μέλους, μετὰ ῥυθμοῦ δ' ἀπαγγέλλοντες δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπολαμβάνωνται ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν ὡς παρὰ φύσιν φθεγγόμενοι καὶ περ παρεκβαίνοντες τῆς συνήθους ἐν τῇ διαλέκτῳ προφορᾶς. Τό τε ἔπος καὶ τὸ δρᾶμα εἶχον πολλὰ τὰ θαυμαστά καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ συνήθους ἐξηλλαγμένα, ἥκιστα δὲ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τοιαύτη ἡ ἐρρυθμὸς ἀπαγγελία τῶν ἀμελωδῶν μέτρων.

50. Ὅτι δὲ ἡ φωνὴ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ψιλῶν μέτρων ἢ ποιημάτων διέφερεν οὐ μόνον τῆς μελωδικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λογικῆς, ἀγαθὴ τύχη ἔχομεν μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων διαρρήδην τοῦτο βεβαιούσας. Οἷον ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ σελ. 7 M. διακρίνονται τρία ἤδη φωνῶν «ἡ μὲν συνεχῆς, ἡ δὲ διαστηματική, ἡ δὲ μέση. Συνεχῆς μὲν οὖν ἐστὶν ἡ τὰς τε ἀνέσεις καὶ τὰς ἐπιτάσεις λεληθότως διὰ τε τάχους ποιουμένη, διαστηματικὴ δὲ ἡ τὰς μὲν τάσεις φανεράς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα (γρ. μεταξὺ) λεληθότα, μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη. Ἡ μὲν οὖν συνεχῆς ἐστὶν ἡ διαλεγόμεθα, μέση δὲ ἡ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα, διαστηματικὴ δὲ [ἡ] κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν ποσὰ ποιουμένη διαστήματα καὶ μονάς, ἥτις καὶ μελωδικὴ καλεῖται» (1). Καὶ τί μὲν διαφέρει ἡ συνεχῆς ἢ λογικὴ φωνὴ τῆς διαστηματικῆς ἢ μελωδικῆς γινώσκωμεν ἤδη ἐξ ὧν περὶ αὐτῶν λέγει ὁ Ἀριστοῦξενος, παρεθέμεθα δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Περί δὲ τῆς μέσης φωνῆς οὐδὲν μὲν μανθάνομεν

(1) Ἡ τριχῇ διαιρέσις εὐρίσκεται καὶ παρὰ Πορφύριον εἰς Πτολεμαίου σελ. 239 λέγοντι ὡδε· «Ἐν τῇ λογικῇ φωνῇ ἄλλαι μὲν εἰσὶν αἱ ἐκτάσεις καὶ συστολαὶ τῶν συλλαβῶν, αἷτε μακρότητες καὶ αἱ βραχύτητες, ἄλλαι δὲ αἱ ταχύτητες καὶ αἱ βραδύτητες, ἄλλαι δὲ [αἱ] ὀξύτητες καὶ [αἱ] βαρύτητες. Τριῶν οὖν τάσεων θεωρουμένων ταῖς μὲν χρῆται ἡ ῥυθμικὴ, ταῖς δὲ ἡ μετρικὴ, ταῖς δὲ ἡ ἀναγνωστικὴ περὶ τὴν ποιὰν προφορὰν τῶν λέξεων πραγματευομένη». Ὡσαύτως καὶ παρὰ Μανουὴλ Βρυεννίου σελ. 502.

παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοξένου, ὅσα δὲ λέγει ὁ Ἀριστείδης ἐν τῇ προ-
κειμένῳ χωρίῳ εἶνε πάνυ ἀσαφῆ. Ὁ Ἀριστείδης ὀρίζων τὴν μέσση
φωνὴν λέγει « μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγχειμένη » καὶ κατωτέρω « μέση
δὲ ἡ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα ». Ποία τις λοιπὸν
ἦτο ἡ μέση φωνή, ἥτοι ἡ ἀναγνωστικὴ τάξις, ὡς καλεῖ αὐτὴν ὁ
Πορφύριος, ἢ ἡ τῶν ψιλῶν μέτρων καὶ ποιημάτων προφορά, ὡς ἡμεῖς
δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν; Ἐκ μὲν τοῦ δευτέρου ὁρισμοῦ τοῦ Ἀριστεί-
δου, ὅστις ἀνεφέρετο εἰς γνωστὴν μὲν τοῖς πάλαι προφορὰν τῶν ἀνα-
γνωσκομένων ποιημάτων, ἄγνωστον δ' ἡμῖν, οὐδὲν δυνάμεθα νὰ μά-
θωμεν ἀκριβέστερον. Τί δὲ ἐννοεῖ ὁ Ἀριστείδης διὰ τοῦ πρώτου ὀρι-
σμοῦ « μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγχειμένη » λέγων; οὐδὲν βεβαίως ἄλλο
ἡδύνατο ὁ Ἀριστείδης νὰ ἐννοῇ διὰ τοῦ ἀμφοῖν εἰ μὴ τὴν συνεχῆ
καὶ τὴν διαστηματικὴν φωνήν. Πῶς ὁμῶς ἐννοητέον ταῦτα; πῶς
δηλαδή λέγει ὁ Ἀριστείδης ὅτι ἡ μέση φωνή, καθ' ἣν οἱ παλαιοὶ
ἐποιοῦντο τὰς ἀναγνώσεις τῶν ποιημάτων αὐτῶν, συνέκειτο ἐξ ἀμφο-
τέρων τούτων, τῆς τε συνεχοῦς ἢ λογικῆς καὶ τῆς διαστηματικῆς ἢ
μελωδικῆς φωνῆς; κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ μέση φωνή λέγεται ὅτι με-
τεῖχεν ἀμφοτέρων, τῆς τε λογικῆς καὶ τῆς διαστηματικῆς φωνῆς, ὡς
ἐξῆς· τῆς μὲν διαστηματικῆς φωνῆς κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ συλλαβαὶ
αὐτῆς δὲν ἦσαν χρόνοι ἄγνωστοι, ὡς αἱ τῆς λογικῆς φωνῆς, ἀλλὰ
γνώριμοι, ὡς αἱ τῆς διαστηματικῆς, εἶχον δηλαδή ὠρισμένον μέγεθος
καὶ καθ' ὅλου ἡ μακρὰ τὸ διπλάσιον τῆς βραχείας· τάνανπαλιν δὲ τῆς
λογικῆς φωνῆς μετεῖχεν ἡ μέση καθ' ὅσον τὰ τῶν τάσεων, ὀξειῶν τε
καὶ βαρειῶν, διαστήματα δὲν ἦσαν φανερά καὶ ὠρισμένα τὸ ποσόν,
οἷα τὰ τῆς διαστηματικῆς φωνῆς, ἀλλὰ λεληθότα καὶ ἄγνωστα, οἷα
τὰ τῆς λογικῆς φωνῆς. Ἐν ᾧ δηλαδή ἐν τῇ λογικῇ φωνῇ πρῶτον
μὲν διεκρίνοντο πολλὰ εἶδη βραχειῶν καὶ πολλὰ εἶδη μακρῶν συλ-
λαβῶν, εἶτα δὲ διὰ τάχους προφερόμεναι αἱ συλλαβαὶ ἀπέβαινον
χρόνοι ἄγνωστοι κατὰ τὸ ποσόν, οἱ ἀπαγγέλλοντες τὰ ψιλὰ μέτρα
ἐτήρουν μὲν τὸ ρυθμικὸν μήκος τῶν συλλαβῶν, ταῖς μακραῖς συλλα-
βαῖς προσποιοῦντες τὸ διπλάσιον μέγεθος τῶν βραχειῶν, καὶ κατὰ
τοῦτο ἐκοινωνοῦν τῆς διαστηματικῆς φωνῆς, ἥτις ἐπὶ τῶν διαφόρων
τάσεων ἢ φθόγγων ἐποιεῖτο ὠρισμένας τὸ ποσόν καὶ γνωρίμους μονάς,
αὐτὴς δὲ ἐπιτείνοντες καὶ ἀνιέντες τὴν φωνὴν δὲν ἀπέδιδον διαστή-
ματα φανερά καὶ ἀκριβῶς ὠρισμένα τὸ ποσόν, ὅπως συνέβαινεν ἐν τῇ
διαστηματικῇ φωνῇ, ἀλλ' ἄγνωστα καὶ ἀόριστα, οἷα ἦσαν αἱ προσ-

φθίαι· ἐν τῇ λογικῇ φωνῇ. Συνελόντες δὲ λέγομεν ὅτι διὰ τῆς μέσης φωνῆς ἀπεδίδото μὲν ὁ ρυθμὸς ἥτοι ἡ τάξις τῶν χρόνων, οὐδὲν δὲ μέλος εἰμὴ τὸ τῆς διαλέκτου ἥτοι τὸ λογῶδες. Οὕτω πῶς πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐποιοῦν ἀναγινώσκοντες ἢ ἀπαγγέλλοντες τὰ ποιήματα αὐτῶν καὶ οὐχὶ ὥσανεὶ πεζὸν λόγον, ὡς δοξάζει ὁ Οὔεστφάλιος, διότι τότε δὲν θὰ διεκρίνετο ὑπ' αὐτῶν τῶν παλαιῶν καὶ τρίτον εἶδος φωνῆς ἡ μέση ἢ ἡ ἀναγνωστική. Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἐθισθῶμεν νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ ἀρχαῖα ποιήματα, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀπαγγέλλωμεν αὐτὰ ὡς ἔρρυθμα καὶ οὐχὶ ὡς ἄρρυθμα ποιήματα. Κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως ἀδυνατοῦμεν νῦν ἡμεῖς νὰ ἀποδῶσωμεν τὴν ἀρχαίαν ἀπαγγελίαν πλήρη, καθ' ὅσον τὰ δύο συγκρουόμενα ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει στοιχεῖα, τοὺς λογικοὺς δηλαδὴ καὶ ρυθμικοὺς τόνους, δὲν δυνάμεθα νὰ προφέρωμεν κεχωρισμένως καὶ ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων ὡς οἱ παλαιοί, ἀλλ' ἀναγκάζομεθα νὰ ὑποτάσσωμεν τοὺς λογικοὺς τόνους εἰς τοὺς ρυθμικοὺς, οὐδένα λόγον τῶν λογικῶν τόνων ποιούμενοι, ὅπως οἱ παλαιοὶ οὐδένα λόγον αὐτῶν ἐποιοῦντο ἐν τῇ ᾠδῇ (1). Ἐκ πρώτης βέβαια ὀψέως τὸ πρᾶγμα δὲν φαίνεται φυσικὸν καὶ δυσάρεστον, ἀλλ' ὅταν τις ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸν ρυθμόν, τότε ἐθίζεται νὰ ἀδιαφορῇ πρὸς τὸ ἐκ τῆς παραβάσεως τοῦ φυσικοῦ τονισμοῦ τῶν λέξεων δυσάρεστον προσέχων μᾶλλον εἰς τὴν ἐκ τοῦ ρυθμοῦ ἀπόλαυσιν καὶ τὸ ἐκ τούτου εὐχάριστον τοῦ ἐξ ἐκείνου δυσάρεστου προτιμῶν.

§1. Ἑτέρα τοῦ Οὔεστφάλιου ἡμαρτημένη δόξα εἶνε ὅτι πλὴν τῆς μονοσήμου βραχείας καὶ τῆς δισημοῦ μακρᾶς συλλαβῆς παραδέχεται καὶ ἄλλα ρυθμικὰ μεγέθη τῆς τε βραχείας καὶ τῆς μακρᾶς, τουτέστι καὶ βραχείας βραχυτέρας τε καὶ μακροτέρας τῆς μονοσήμου καὶ μακρᾶς βραχυτέρας τε καὶ μακροτέρας τῆς δισημοῦ, τὴν δ' ὑπαρξίν τῶν τοιούτων ρυθμικῶν μεγεθῶν τῶν συλλαβῶν ζητεῖ νὰ πιστώσῃ διὰ μαρτυριῶν τοῦ τε Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς καὶ τινων παλαιῶν μετρικῶν (πρβλ. Rhythmik³ σελ. 365-7, allg. Metrik³ σελ. 292 κέ.). Ἀλλ' ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τί λέγουσιν οὗτοι καὶ κατὰ πόσον ὁ Οὔεστφάλιος ἐρμηνεύει πιστῶς τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν. Ὁ μὲν λοιπὸν Διονύσιος περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. 11 λέγει τάδε· «ἡ μὲν πεζὴ λέξις οὐδενὸς οὔτ' ὀνόματος οὔτε ῥήματος βιάζεται τοὺς χρόνους οὐδὲ μετατιθῆσιν, ἀλλ' οἷας παρείληφε τῇ φύσει τὰς συλλαβάς, τὰς τε

(1) Πρβλ. Διονύτ. Ἀλικαρν. περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. 11 καὶ § 77.

μακράς καὶ τὰς βραχείας, τοιαύτας φυλάττει. Ἡ δὲ ῥυθμικὴ καὶ μουσικὴ μεταβάλλουσιν αὐτὰς μειῶσαι καὶ αὐξοῦσαι, ὥστε πολλάκις εἰς τὰ ἐναντία μεταχωρεῖν· οὐ γὰρ ταῖς συλλαβαῖς ἀπευθύνουσι τοὺς χρόνους, ἀλλὰ τοῖς χρόνοις τὰς συλλαβάς». Ὁ δὲ Λογγίνος ἐν τοῖς προλεγομένοις εἰς τὸ Ἑφαιστίωνος ἐγχειρίδιον § 6 καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος σελ. 53 λέγουσι τάδε·

«Διαφέρει ῥυθμοῦ τὸ μέτρον, ἢ τὸ μὲν μέτρον πεπηγότας ἔχει τοὺς χρόνους,

ὁ δὲ ῥυθμὸς ὡς βούλεται ἔλκει τοὺς χρόνους, πολλάκις γοῦν καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεῖ μακρόν».

«Differt autem rhythmus a metro, quod metrum certo numero syllabarum ac pedum finitum sit,

rhythmus autem . . . ut volet protrahit tempora,

ita ut breve tempus plerumque longum efficiat, longum contrahat».

Ὁ δὲ Διομήδης (σελ. 423 Keil) λέγει «distat enim metrum a rhythmō, quod metrum certa qualitate ac numero syllabarum temporumque finitur». Καὶ σελ. 468 K. «rhythmī certa dimensionē temporum terminantur et pro nostro arbitrio [= τῷ τοῦ Οὐικτωρίνου ut volet καὶ τῷ τοῦ Λογγίνου ὡς βούλεται] nunc brevius arctari [= longam contrahit], nunc longius provehi [= protrahit tempora] possunt». Ἐν ἑτέρῳ δὲ χωρίῳ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος (σελ. 49) λέγει «musicī qui temporum arbitrio syllabas committunt in rhythmicis modulationibus aut lyricis cantionibus per circuitum longius extentae pronuntiationis tam longis longiores, quam rursus per correptionem breviores brevibus proferunt». Καὶ μικρὸν ἔμπροσθεν «musicī non omnes inter se longas aut breves pari mensura consistere, siquidem et brevi breviorē et longa longiorē dicant posse syllabam fieri».

Τὰ χωρία λοιπὸν ταῦτα ὑπολαμβάνει ὁ Οὐεστφάλιος ὡς μαρτυροῦντα διαρρήδην ὅτι, ἐν ᾧ ἡ πεζὴ λέξις ἐφύλαττε τὴν φυσικὴν τῶν συλλαβῶν ποσότητα, ἡ ῥυθμικὴ καὶ μουσικὴ τουτέστιν ἡ μελικὴ ποίησις κατὰ βούλησιν μετέβαλλε τὰς μακράς καὶ βραχείας συλλαβάς ἐπὶ τὸ μείζον ἢ ἔλασσον, ὥστε πολλάκις αἱ βραχεῖαι ἐλαμβάνοντο ὡς μακραί καὶ αἱ μακραί ὡς βραχεῖαι. Ἀκριβέστερον δὲ ἐκ τῶν χωρίων

τούτων συνάγει ὁ Οὔεσφάλιος ὅτι ἐν τῇ μελικῇ τῶν παλαιῶν ποιήσῃ ἦσαν ἐν χρήσει τὰ ἐξῆς ἐξ συλλαβικὰ μεγέθη·

α') μακρὰ ἠὲξημένη ἦτοι μακρὰ μακρᾶς μακροτέρα. Τοιαύτην δὲ λαμβάνει τὴν μακρὰν τοῦ τετρασήμεου τροχαίου ὡς ἔχουσιν μέγεθος $2 \frac{2}{3}$ τοῦ πρώτου χρόνου.

β') μακρὰ τελεία ἦτοι μακρὰ δίσημος, οἷα ἦτο ἡ μακρὰ τοῦ τετρασήμεου δακτύλου καὶ τοῦ τρισήμεου τροχαίου.

γ') μακρὰ μεμειωμένη ἦτοι μακρὰ μακρᾶς βραχυτέρα, οἷα ἦτο ἡ μακρὰ τοῦ τρισήμεου δακτύλου ἔχουσα μέγεθος $1 \frac{1}{2}$ τοῦ πρώτου χρόνου.

δ') βραχεῖα ἠὲξημένη ἦτοι βραχεῖα βραχεῖας μακροτέρα, οἷα ἦτο ἡ βραχεῖα τοῦ τετρασήμεου τροχαίου ἔχουσα μέγεθος $1 \frac{1}{3}$ τοῦ πρώτου χρόνου.

ε') βραχεῖα τελεία ἦτοι βραχεῖα μονόσημος, οἷα ἦτο ἡ βραχεῖα τοῦ τετρασήμεου δακτύλου καὶ τοῦ τρισήμεου τροχαίου.

ς') βραχεῖα μεμειωμένη ἦτοι βραχεῖα βραχεῖας βραχυτέρα, οἷα ἦτο ἡ βραχεῖα τοῦ τρισήμεου δακτύλου ἔχουσα μέγεθος τὰ τρία μέρη τοῦ πρώτου χρόνου τουτέστι $\frac{3}{4}$.

Τῇ βοηθεῖ δὲ τῶν τοιούτων μακροτέρων καὶ βραχυτέρων μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν ζητεῖ ὁ Οὔεσφάλιος νὰ ἐξισώσῃ τὰ διάφορα ποδικὰ μεγέθη ἐπὶ τῶν μικτῶν καὶ ἐπισυνθέτων μέτρων, ἐπὶ μὲν τῶν μικτῶν τοῖς δακτύλοις προσποιῶν τὸ μέγεθος τοῦ τρισήμεου τροχαίου, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπισυνθέτων τὰνάπαλιν τοῖς τροχαίοις προσποιῶν τὸ μέγεθος τῶν τετρασήμεων δακτύλων ὡς ἐξῆς·

δάκτυλος τετράσημος	$2 \ 1 \ 1$ — ∪ ∪	τροχαῖος τετράσημος	$2 \frac{2}{3} \ 1 \frac{1}{3}$ — ∪
τροχαῖος τρισημος	$2 \ 1$ — ∪	δάκτυλος τρισημος	$1 \frac{1}{2} \ \frac{3}{4} \ \frac{3}{4}$ — ∪ ∪

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξισοῖ ὁ Οὔεσφάλιος καὶ τὰ διάφορα ποδικὰ σχήματα τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν μικτῶν μέτρων πολυσχηματίστου ποδός, ὡς ἐξῆς·

—	—	πολυσχηματίστος σπονδαῖος
$1 \frac{1}{2}$	$1 \frac{1}{2}$	
∪	∪	πολυσχηματίστος πυρρήχιος
$1 \frac{1}{2}$	$1 \frac{1}{2}$	
∪	—	πολυσχηματίστος ἱαμβος.
1	2	

52. Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Οὐεστφαλίου, ἣν ἀσπάζεται καὶ ὁ Ῥοσ-
 βάχιος, πλὴν ὅτι καὶ τοῖς δακτύλοις τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων ὥσπερ
 καὶ τοῖς τῶν μικτῶν προσποιεῖ μέγεθος τὸ τοῦ τροχαίου ἦτοι τρίση-
 μον (speciel. griech. Metrik¹ σελ. 374 καὶ 513), στηρίζεται ἐπὶ
 παρερμηνείας τῶν μνημονευθεισῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν, ὡς ἐρχόμεθα
 νὰ δεῖξωμεν ἐφεξῆς. Καὶ πρότερον μὲν κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπ' ἄλλων
 τε (πρβλ. Βεκήρου ἀνέκδ. σελ. 713. 1186) καὶ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου
 ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ καὶ ἀλλαχοῦ (περὶ Δημοσθένους δεινότη-
 τος σελ. 1069) διακριτέον δύο γένη θεωρητικῶν τὸ τῶν μουσικῶν
 καὶ ῥυθμικῶν καὶ τὰ τῶν γραμματικῶν καὶ μετρικῶν. Καὶ οἱ μὲν
 μουσικοὶ καὶ ῥυθμικοὶ, οὐχὶ διάφοροι ἀλλήλων ἀλλ' οἱ αὐτοί, ὡς ἐκ
 πολλῶν δῆλον, ὄντες, ἦσαν κυρίως ὁπαδοὶ τοῦ Ἀριστοξένου καὶ περὶ
 πᾶσαν τὴν μουσικὴν τέχνην ἀσχολούμενοι ἐξήταζον τὰ πράγματα
 βαθύτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον, οἱ δὲ γραμματικοὶ καὶ μετρικοὶ
 ἐπραγματεύοντο τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μέτρα ἐμπειρικώτερον. Εἰς τοὺς
 μουσικοὺς λοιπὸν καὶ ῥυθμικοὺς καὶ μάλιστα εἰς αὐτὸν τὸν Ἀριστό-
 ξενον ἀνοιστέον τὴν θεωρίαν περὶ τῆς διαφόρου δυνάμεως ἦτοι ποσό-
 τητος τῶν συλλαβῶν τῆς γλώσσης, πῶς δηλαδὴ παραυξάνονται αἱ τε
 βραχεῖαι καὶ αἱ μακραί συλλαβαὶ ὡς ἐκ τῆς προσθήκης συμφώνων
 εἰς τὰ βραχεῖα καὶ τὰ μακρὰ φωνήεντα, περὶ οὗ πραγματεύεται ὁ
 Διονύσιος ἐν κεφ. 15 λέγων ὧδε· «Μήκους δὲ καὶ βραχύτητος συλ-
 λαβῶν οὐ μία φύσις, ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινες εἰσι τῶν μακρῶν,
 καὶ βραχύτεραι τῶν βραχειῶν. Ἔσται δὲ τοῦτο φανερόν ἐπὶ τῶν παρα-
 δειγμάτων. Ὁμολογεῖται δὴ βραχεῖαν εἶναι συλλαβὴν, ἣν ποιεῖ φω-
 νὴν βραχὺ τὸ ο, ὡς λέγεται ὁδός. Ταύτη προστεθῆτω ἐν γράμμα
 τῶν ἡμιφώνων τὸ ρ καὶ γενέσθω Ῥόδος· μένει μὲν ἔτι βραχεῖα ἡ συλ-
 λαβή, πλὴν οὐχ ὁμοίως, ἀλλ' ἔξει τινὰ παραλλαγὴν ἀκαρεῖ παρὰ τὴν
 προτέραν. Ἐπὶ προστεθῆτω ταύτῃ τῶν ἀφώνων γραμμάτων τὸ τ καὶ
 γενέσθω τρόπος· μεῖζων αὕτη τῶν προτέρων ἔσται συλλαβὴ καὶ ἔτι
 βραχεῖα μένει. Τρίτον γ' ἔτι γράμμα τῇ αὐτῇ συλλαβῇ προστεθῆτω τὸ
 σ καὶ γενέσθω σιρόφος· τρισὶν αὕτη προσθήκαις ἀκουσταῖς μακροτέρα
 γενήσεται τῆς βραχυτάτης μένουσα ἔτι βραχεῖα. Οὐκοῦν τέσσαρες αὐ-
 ται βραχείας συλλαβῆς διαφοραὶ τὴν ἀνάλογον ἔχουσαι αἰσθήσιν τῆς
 παραλλαγῆς μέτρον. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς μακρας. Ἡ γὰρ
 ἐκ τοῦ η γινομένη συλλαβὴ μακρὰ τὴν φύσιν οὐσα τεττάρων γραμ-
 μάτων προσθήκαις παραυξηθεῖσα, τριῶν προταττομένων, ἐνός δὲ ἐπι-

ταττομένου, καθ' ἣν λέγεται *σπ. λήν*, μείζων ἂν δῆπου λέγοιτο εἶναι τῆς προτέρας ἐκείνης τῆς μονογράμματος. Μειομένη δ' αὖ πάλιν καθ' ἑν ἕκαστον τῶν προστεθέντων γραμμάτων τὰς ἐπὶ τοῦλαττον παραλλαγὰς αἰσθητὰς ἂν ἔχοι. Αἰτία δὲ ἥτις ἐστὶ τοῦ μήτε τὰς μακρὰς ἐκβαίνειν τὴν ἐαυτῶν φύσιν μέχρι γραμμάτων ἐπτά μηχανομένων (1) μήτε τὰς βραχείας εἰς ἑν ἀπὸ πολλῶν γραμμάτων συστελλομένας ἐκπίπτειν τῆς βραχύτητος, ἀλλὰ καὶ κείνας ἐν διπλασίῳ λόγῳ θεωρεῖσθαι τῶν βραχείων καὶ ταύτας ἐν ἡμίσει τῶν μακρῶν, οὐκ ἀναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν. Ἀρκεῖ γὰρ ὅσον εἰς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν ἡρμοστέον εἰρησθαι, ὅτι διαλλάττει καὶ βραχεῖα συλλαβὴ βραχείας καὶ μακρὰ μακρᾶς, καὶ οὕτε τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν οὗτ' ἐν λόγοις ψιλοῖς οὗτ' ἐν ποιήμασιν ἢ μέλεσι διὰ ῥυθμῶν ἢ μέτρων κατασκευαζομένοις πᾶσα βραχεῖα καὶ πᾶσα μακρὰ». Παραπλήσια λέγονται καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν προλεγομ. εἰς Ἑφαιστ. ἐγχειρίδιον· «ἰστέον δὲ ὅτι ἄλλως λαμβάνουσι τοὺς χρόνους οἱ μετρικοὶ ἢ γουν οἱ γραμματικοὶ καὶ ἄλλως οἱ ῥυθμικοί. Οἱ γραμματικοὶ ἐκείνον μακρὸν χρόνον ἐπίστανται τὸν ἔχοντα δύο χρόνους καὶ οὐ καταγίνονται εἰς μείζον τι· οἱ δὲ ῥυθμικοὶ λέγουσι τόδε εἶναι μακρότερον τοῦδε, φάσκοντες τὴν μὲν τῶν συλλαβῶν εἶναι δύο ἡμίσεις χρόνων, τὴν δὲ τριῶν, τὴν δὲ πλείονων· οἷον τὴν ὡς οἱ γραμματικοὶ λέγουσι δύο χρόνων εἶναι, οἱ δὲ ῥυθμικοὶ δύο ἡμίσεις, δύο μὲν τοῦ *ω* μακροῦ, ἡμιχρόνιον δὲ τὸ *σ*· πᾶν γὰρ σύμφωνον λέγεται ἡμιχρόνιον».

53. Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπὸν ταύτην τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν καὶ μουσικῶν τὸ μέγεθος ἐκάστης συλλαβῆς τῆς τε μακρᾶς καὶ τῆς βραχείας, δῆλον ὅτι τῆς ἐχούσης μακρὸν ἢ βραχὺ φωνῆεν, παραλλάσσει ὡς ἐκ τῆς προσθήκης ἐνὸς ἢ καὶ πλείονων συμφώνων. Διότι προσποιούντες οὗτοι τῷ μὲν βραχεῖ φωνήεντι, οἶψ τῷ *ο* ἢ *ε*, τὸ μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου, τῷ δὲ μακρῷ *η* ἢ *ω* τὸ μέγεθος δύο πρώτων χρόνων, ἐκάστῳ δὲ ἀπλῶ συμφώνῳ τὸ μέγεθος ἡμίσεις τοῦ πρώτου χρόνου, τὴν μὲν μονογράμματον συλλαβὴν τὴν ἐξ ἐνὸς βραχείος φωνήεντος ἐλάβανον ὡς ἔχουσιν μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου, τὴν δὲ ἐκ βραχείος φωνήεντος καὶ ἐνὸς συμφώνου συγκειμένην ἐλάβανον ὡς ἔχουσιν μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεις, τὴν δ' ἐκ βραχείος φωνήεντος καὶ δύο συμφώνων ὡς ἔχουσιν μέγεθος δύο πρώτων χρό-

(1) Οἷα ἡ δευτέρα μακρὰ συλλαβὴ τῆς λέξεως *ὄσπληγξ*, ἥτις σύγκειται ἐξ ἐπτά γραμμάτων.

νων καὶ οὕτως ἐφεξῆς, ὥστε ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν ἔχουσῶν βραχύ φωνῆεν καὶ ἐν ἡ οὐδὲν ἢ πλείονα σύμφωνα διέκρινον διάφορα μεγέθη, βραχυτάτην δ' ἐλάμβανον τὴν μονογράμματον τὴν ἐξ ἑνὸς δηλαδὴ βραχέος φωνήεντος ἀποτελουμένην. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον διέκρινον καὶ διάφορα μεγέθη μακρῶν συλλαβῶν, ὧν ἐλαχίστη μὲν ἦτο ἡ ἐξ ἑνὸς μόνου μακροῦ φωνήεντος ἀποτελουμένη, ἐπὶ μᾶλλον δὲ καὶ μᾶλλον μείζονες αἱ ἐκ μακροῦ φωνήεντος καὶ ἑνὸς ἢ δύο ἢ καὶ πλείονων συμφώνων συγκείμεναι. Ἱκρίβολουσιντο δὲ ταῦτα οἱ παλαιοὶ ῥυθμικοὶ καὶ μουσικοὶ δι' οὐδένα βεβαίως ἄλλον λόγον εἰμὴ ζητοῦντες νὰ συμβιδάσῃσι πρὸς τὴν φύσιν τῆς γλώσσης τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ παλαιὸς ῥυθμοποιὸς μετεχειρίζετο αὐτὴν ὡς ῥυθμιζόμενον· διότι ὑποτάσσων οὗτος τὴν γλῶσσαν τῷ ῥυθμῷ δὲν παρετήρει μόνον τὰ φωνήεντα τῶν συλλαβῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα αὐτοῖς σύμφωνα. Καὶ δὲν προσεποιεῖ μὲν ταῖς συλλαβαῖς ταῖς ἐχούσαις μακρόν φωνῆεν μείζον μέγεθος ἕνεκα τῶν ἐπιφερομένων συμφώνων, τὰς ἐχούσας ὅμως βραχύ φωνῆεν καὶ ἐπιφερόμενα τρία σύμφωνα μετεχειρίζετο πάντοτε ὡς μακράς, τὰς δὲ ἐχούσας δύο σύμφωνα ἐπιφερόμενα τῷ βραχεῖ φωνήεντι συνήθως μὲν ὡς μακράς, ἐνίοτε δὲ ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς συμπλοκῆς τῶν συμφώνων καὶ ὡς βραχείας. Μόνας δὲ τὰς ἐξ ἑνὸς βραχέος φωνήεντος ἢ ἐξ ἑνὸς τοιούτου καὶ ἑνὸς συμφώνου ἐπιφερομένου ἀποτελουμένης μετεχειρίζετο πάντοτε ὡς βραχείας. Ἐν ᾧ δὲ οἱ χρόνοι τῶν συλλαβῶν τῶν τε μακρῶν καὶ τῶν βραχειῶν ἐλάμβανον ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ τὰς πολλὰς διαφοράς, ἅς διέκρινον οἱ ῥυθμικοὶ καὶ μουσικοὶ καθὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, τοῦναντίον ὁ ῥυθμοποιὸς διέκρινε δύο μόνον ῥυθμικὰ μεγέθη, τὸ τῶν μακρῶν καὶ τὸ τῶν βραχειῶν συλλαβῶν, ὧν ὁ λόγος πρὸς ἀλλήλας ἦτο ὁ τοῦ διπλασίου, ταῖς μὲν δηλαδὴ βραχείαις προσεποιεῖ μέγεθος τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς δίσημον, ἥτοι δύο πρώτων χρόνων. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ λέγοντος «αἰτία δὲ ἥτις ἐστὶ κτλ.» καὶ ὑπὸ τῶν μετρικῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοξένου, ὅστις ἐν τινι ἀποσπασματι σφζομένῳ ἐν τοῖς προλαμβ. τοῦ Μιχαήλ Ψ'ελλοῦ § 1 λέγει τάδε· «Καὶ πρῶτον γε ὅτι πᾶν μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενόν πως καὶ πέφυκε καὶ λέγεται. Ὡστε καὶ ἡ συλλαβὴ οὕτως ἂν ἔχῃ πρὸς τὸν ῥυθμόν ὡς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενον, εἴπερ τοιοῦτόν ἐστιν οἷον μετρεῖν τὸν ῥυθμόν. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν τὸν λόγον οἱ παλαιοὶ ἔφασαν

ρυθμικοί, ὁ δὲ γε Ἀριστοξένος οὐκ ἔστι, φησί, μέτρον ἢ συλλαβή. Πᾶν γὰρ μέτρον αὐτὸ τε ὠρισμένον ἐστὶ κατὰ τὸ ποσὸν καὶ πρὸς τὸ μετρούμενον ὠρισμένως ἔχει. Ἡ δὲ συλλαβὴ οὐκ ἔστι κατὰ τοῦτο ὠρισμένη πρὸς τὸν ῥυθμὸν ὡς τὸ μέτρον πρὸς τὸ μετρούμενον· ἡ γὰρ συλλαβὴ οὐκ αἰετὸν αὐτὸν χρόνον κατέχει, τὸ δὲ μέτρον ἡρεμεῖν δεῖ κατὰ τὸ ποσὸν καθὼς μέτρον ἐστὶ καὶ τὸ τοῦ χρόνου μέτρον ὡσαύτως κατὰ τὸ ἐν τῷ χρόνῳ ποσόν, ἡ δὲ συλλαβὴ χρόνου τινὸς μέτρον οὐσα οὐκ ἡρεμεῖ κατὰ τὸν χρόνον· μεγέθη μὲν γὰρ χρόνων οὐκ αἰετὰ αὐτὰ κατέχουσιν αἱ συλλαβαί, λόγον μέντοι τὸν αὐτὸν αἰετῶν μεγεθῶν· ἡμῖς μὲν γὰρ κατέχειν τὴν βραχεῖαν χρόνου, διπλάσιον δὲ τὴν μακράν. . . » (1). Τὰ λεγόμενα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὡς γνώμη τοῦ Ἀριστοξένου δῆλον ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσι κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς ἐν τῷ μνημονευθέντι χωρίῳ ἐκ τοῦ 15 κεφ. τοῦ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ ἕτερον αὐτοῦ χωρίον τὸ ἐν κεφ. 11 « ἡ μὲν πεζὴ λέξις κτλ. », ὡς παραδόξως ποιεῖ ὁ Οὐεσπάλιος καὶ οὕτω τῷ παρὰ Ψελλῷ ἀποσπάσματι τούτῳ τοῦ Ἀριστοξένου προσάπτει νοῦν, ὃν κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ ἔχῃ.

54. Ἀφ' οὗ λοιπὸν κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ παλαιὸς ῥυθμοποιὸς δύο εἶδη συλλαβῶν σταθερῶς διέκρινε τὰς μακράς καὶ τὰς βραχείας ἔχουσας πρὸς ἀλλήλας λόγον τὸν τοῦ διπλασίου, τὴν μὲν δηλονότι βραχεῖαν ἔχουσαν ῥυθμικὸν μέγεθος τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, τὴν δὲ μακράν μέγεθος δίσημον, πῶς ποτε ὁ τε Διονύσιος καὶ ὁ Λογγίνος καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος καὶ ὁ Διομήδης ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (§ 51) μνημονευθεῖσι χωρίοις λέγουσιν ὅτι τὸ μὲν μέτρον πεπηγότας ἔχει τοὺς χρόνους, ὁ δὲ ῥυθμὸς ὡς βούλεται ἔλκει αὐτούς, ὥστε πολλάκις καὶ τὸν βραχὺν χρόνον ποιεῖ μακρὸν καὶ τἀνάπαλιν τὸν μακρὸν βραχύν; Ἀφορμὴν εἰς τὸ νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸν ῥυθμὸν ἦτοι τοὺς ῥυθμικοὺς καὶ μουσικοὺς τοιαύτη τις αὐθαίρεσις περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν οὐδὲν ἄλλο βεβαίως παρέσχεν εἰμὴ ἡ ἄδεια τοῦ ποιητοῦ νὰ μεταχειρίζεται συλλαβάς τινας μακράς ὡς βραχείας καὶ τἀνάπαλιν, τουτέστιν ἡ χρῆσις τῶν κοινῶν λεγομένων συλλαβῶν. Καὶ τῷ ὄντι οἱ παλαιοὶ διαρρήδην προσποιοῦσι τῷ Ὀμήρῳ τὴν μεγίστην αὐθαίρεσιν περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν, κανονικῶς

(1) Πρὸλ. Quinctil. Instit. orat. IX, 4, 47· « longam esse duorum temporum, brevem unius, etiam pueri sciunt ».

μὲν βλέποντες αὐτὸν τὴν ἄνευ τελικοῦ συμφώνου ληκτικὴν τῆς λέξεως μακράν, πρὸ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήεντος, λαμβάνοντα ἀντὶ βραχείας (ἀ' τρόπος τῆς κοινῆς), οἷον «πλάγχθη ἐπέε», συχνὰ δὲ βραχείας συλλαβὰς ἀντὶ μακρῶν (γ' τρόπος τῆς κοινῆς), ἵνα μὴ δὲν εἰπωμεν περὶ τῆς ἀδείας, ἣν μετεχειρίζετο ἐπὶ τοῦ β' τρόπου τῆς κοινῆς. Οἷον ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. ἀκραιωμένον λέγει ῥάπτοντα καὶ ἰώμενον. Σύνηθες δὲ τῷ ποιητῇ τοῦ μέτρου ἔνεκα χρῆσθαι τοῖς βραχείσιν ἀντὶ τῶν μακρῶν καὶ τοῖς μακροῖς ἀντὶ τῶν βραχείων». Πρβλ. Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 102. 103. 121. Βεκήρου ἀνέκδ. σελ. 825 κέ. Ludwich, Aristarch II 125 κέ. Ὁ Λογγίνος τὴν ἀδειαν ταύτην ἀναφέρει εἰς τὸν ῥυθμόν, ὁ δὲ Διονύσιος εἰς τὴν ῥυθμικὴν, ὅπερ ταυτό, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μουσικὴν, ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ Διονύσιος ἐφρόνει τὰ αὐτὰ περὶ Ὁμήρου, οἷα καὶ ἀνώνυμός τις παρ' Ἀθηναίῳ ἰδ', 32, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ὁμηρος «διὰ τὸ μεμελοποιηκῆναι πᾶσαν ἑαυτοῦ τὴν ποίησιν ἀφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς ἀκεφάλους ποιεῖ στίχους καὶ λαγαροὺς, ἔτι δὲ μυούρους». Ταῦτα δὲ ἐφρόνει ὁ Διονύσιος δηλὸν ὅτι ἡμαρτημένως, τὸ δὲ ὀρθὸν μαυθάνομεν ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἀριστοτέλης περὶ ποιητ. κεφ. 1 ὡς λέγων «ἡ δὲ ἐποποιία (μιμεῖται) μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς ἢ τοῖς μέτροις». Ἐκ τῶν εἰρημένων οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι, ὅταν ὁ Διονύσιος λέγῃ «ἡ δὲ ῥυθμικὴ καὶ ἡ μουσικὴ μεταβάλλουσιν αὐτὰς (δηλ. τὰς συλλαβὰς, τὰς τε μακράς καὶ τὰς βραχείας) μειοῦσαι καὶ αὐξοῦσαι, ὥστε πολλάκις εἰς τάναντία μεταχωρεῖν», οὐδὲν ἄλλο ἐννοεῖ ἢ τὴν διὰ τὰς κοινὰς μεταβολὴν τῶν μακρῶν εἰς τὰς μονοσήμους βραχείας καὶ τῶν βραχείων εἰς τὰς δισηήμους μακράς, οὐχὶ δὲ ἄλλα παρὰ ταῦτα τὰ μεγέθη τῶν βραχείων καὶ μακρῶν, οἷον τὰς μακράς τριχρόνους, τετραχρόνους καὶ πενταχρόνους συλλαβὰς, ὡς ἀκούει ὁ Χρίστιος (Metrik σελ. 45) τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Διονυσίου καὶ τὸ παράλληλον τοῦ Λογγίνου, οὐδὲ μεμειωμένας καὶ ἡυξημένας βραχείας τε καὶ μακράς τουτέστι κατὰ ποσὸν τι βραχυτέρας ἢ μακροτέρας τῶν τελείων βραχείων ἢ τῶν τελείων μακρῶν, ὡς δέχεται ὁ Οὔεσπφάλιος. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ Οὔεσπφάλιου μόνον τὰ ἐν σελ. 49 χωρία τοῦ Μαρτίου Οὐικτωρίνου φαίνονται διαρρηθῆναι συναγορεύοντα, ἀλλ' οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Οὐικτωρίνος συγχέει τὰ μεγέθη τῶν συλλαβῶν τῆς πεζικῆς λέξεως ἥτοι τῆς συνήθους ὀμιλίας καὶ τὰ ῥυθμικὰ μεγέθη τῶν συλλαβῶν. Ὅτι δὲ ὁ Οὐικτωρίνος δὲν εἶχε σαφῆ ἐννοίαν τῶν πραγμάτων τούτων καὶ τούτου ἔνεκα περι-

πίπτει εἰς σύγχυσιν, δημοῖ καὶ τὸ ὅτι ἐν τῷ ἐτέρῳ μὲν τῶν μνημονευθέντων χωρίων ποιεῖται λόγον περὶ τῶν μουσικῶν ὡς θεωρητικῶν («*siquidem (musici) et brevi breviorē et longa longiorē dicant posse syllabam fieri*»), ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ περὶ τῶν μουσικῶν ὡς ἐν τῇ συνθέσει καὶ ἐξαγγελίᾳ τῶν ἐρρυθμῶν ποιημάτων ἢ τῶν μελῶν ἀποδιδόντων συλλαβὰς *longis longiores καὶ brevibus breviores*· διότι λέγει «*musici qui temporum arbitrio syllabas committunt in rhythmicis modulationibus aut lyricis cantionibus per circuitum longius extentae pronuntiationis tam longis longiores, quam rursus per correptionem breviores brevibus proferunt*». Ὑπὲρ τῆς συγχύσεως ἀμφοτέρων τῶν πραγμάτων μαρτυρεῖ προσέτι καὶ ἡ ἐπομένη φράσις τοῦ Οὐικτωρίνου «*adferunt (οἱ μουσικοὶ) etiam exempla, quae in metricis pedibus secum faciant, adserentes accessione consonantium momenta temporum crescere*». Ἐκ τῶν εἰρημένων εἰδείχθη, νομίζομεν, ἐπαρκῶς ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ἐρμηνεύων συνάγει ὁ Οὐεστροφάλιος ἐκ τῶν μνημονευθέντων χωρίων τοῦ τε Διονυσίου καὶ τῶν μετρικῶν μαρτυρούμενα καὶ ἄλλα μετρικὰ μεγέθη τῆς τε βραχείας καὶ τῆς μακρᾶς πλὴν τῆς μονοσήμου καὶ δισημοῦ.

55. Ὡσαύτως οὐχὶ ὀρθῶς φαίνεται ὁ Οὐεστροφάλιος ἐκδεχόμενος καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου περὶ τοῦ κυκλίου δακτύλου λεγόμενα. Ὁ Διονύσιος ἐπισκοπῶν τοὺς ῥυθμοὺς (πόδας) τοὺς ἐν τῇ τῶν ῥητόρων λέξει ἀπαντῶντας λέγει περὶ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου ἐν τῷ 17 κεφ. τοῦ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων συγγράμματος τάδε· «ὁ δὲ ἀπὸ μακρᾶς ἀρχόμενος λήγων δὲ εἰς τὰς βραχείας δάκτυλος μὲν καλεῖται, πάνυ δ' ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἀρμονίας ἀξιολογώτατος, καὶ τό γε ἡρωϊκὸν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Παράδειγμα δ' αὐτοῦ τόδε·

Ἰλιόθεν με φέρον ἀνεμος Κικόνεσσι πέλασσαν.

Οἱ μέντοι ῥυθμικοὶ τούτου τοῦ ποδὸς τὴν μακρὰν βραχυτέραν εἶναι φασὶ τῆς τελείας οὐκ ἔχοντες δ' εἰπεῖν πόσῳ, καλοῦσιν αὐτὴν ἄλογον. Ἔτερον δ' ἀντίστροφόν τινα τούτῳ ῥυθμόν, ὅς ἀπὸ τῶν βραχείων ἀρξάμενος ἐπὶ τὴν ἄλογον τελευτᾷ, τοῦτον χωρίσαντες ἀπὸ τῶν ἀναπαίστων (1) κύκλιον καλοῦσι παράδειγμα αὐτοῦ φέροντες τοιόνδε·
κέχυται πόλις ὑψίπυλος κατὰ γᾶν.

(1) Δῆλον ὅτι τῶν τελείων.

Περὶ ὧν ἂν ἕτερος εἴη λόγος, πλὴν ἀμφοτέροί γε τῶν πάνυ καλῶν οἱ ῥυθμοί». Κατωτέρω δὲ ἐν κεφ. 20 ἐξετάζων τὴν μετρικὴν σύνθεσιν τοῦ στίχου

αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδῆς

λέγει τάδε· «οὐχὶ συγκατακεκύλισται τῷ βάρει τῆς πέτρης ἡ τῶν ὀνομάτων σύνθεσις, μᾶλλον δ' ἔφθακε τὴν τοῦ λίθου φορὰν τὸ τῆς ἀπαγγελίας τάχος; ἔμοιγε δοκεῖ. Καὶ τίς ἐνταῦθα πάλιν αἰτία; καὶ γὰρ ταύτην ἄξιον ἰδεῖν· ὁ τὴν καταφορὰν δηλῶν τοῦ πέτρου στίχος μονοσύλλαβον μὲν οὐδεμίαν, δισυσλλαβούς δὲ δύο μόνας ἔχων λέξεις. Τοῦτ' οὐκ ἐξ πρῶτον διεστηκέναι τοὺς χρόνους, ἀλλ' ἐπιταχύνει· ἔπειθ' ἐπτακαιδέκα συλλαβῶν οὐσῶν ἐν τῷ στίχῳ, δέκα μὲν εἰσι βραχεῖαι συλλαβαί, ἐπτὰ δὲ μόναι μακραί, καὶ οὐδ' αὐταὶ τέλειοι. Ἀνάγκη οὖν κατεσπᾶσθαι καὶ συστῆλλεσθαι τὴν φράσιν τῇ βραχύτητι τῶν συλλαβῶν ἐφελομένην.... Ὁ δὲ μάλιστα τῶν ἄλλων θαυμάζειν ἄξιον, ῥυθμὸς οὐδεὶς τῶν μακρῶν, οἱ φύσιν ἔχουσι πίπτειν εἰς μέτρον ἡρῶν, οὔτε σπονδαῖος οὔτε βακχειὸς ἐγκαταμέμικται τῷ στίχῳ πλὴν ἐπὶ τῆς τελευτῆς· οἱ δ' ἄλλοι πάντες εἰσὶ δάκτυλοι καὶ οὗτοι γε παραδεδιωγμένους ἔχοντες τὰς ἀλόγους ὥστε μὴ πολὺ διαφέρειν ἐνίοις τῶν τροχαίων. Οὐδὲν δὴ τὸ ἀντιπράττον ἐστὶν εὐτροχον καὶ περιφερῆ καὶ καταρρέουσιν εἶναι τὴν φράσιν ἐκ τοιούτων συγκεκριμένην ῥυθμῶν». Τὸν κύκλιον λοιπὸν τοῦτον δάκτυλον οἱ μὲν περὶ τὸν Αὐγουστον Ἀπέλιον (πρὸ βλ § 43) καὶ Φρειδερίκον Βελλερμαννὸν ἀναφέροντες εἰς τὴν μελωδουμένην παίησιν προσεποιῶν αὐτῷ τὸ ἐξῆς ῥυθμικὸν σχῆμα

ὁ δὲ Οὐρεσφάλιος ἐν μὲν ταῖς προτέροις συγγραμμάσι τοῖς δακτύλοις τῶν μικτῶν μέτρων, οὓς ἐλάμβανεν ὡς κυκλίους, προσεποιεῖ τὸ ἐξῆς ῥυθμικὸν σχῆμα

$$\underbrace{\frac{4}{3} \quad \frac{2}{3}}_2 : \frac{1}{1} \quad \text{πρῶτος χρόνος} = \frac{3}{4} \quad | \quad \text{♩} \quad \text{♩} \quad \text{♩} \quad |$$

θέσις ἄρισ

ἐν τῇ τρίτῃ ὅμως ἐκδύσει τῆς ῥυθμικῆς καὶ τοῦ γενικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς (Rhythmik³ σελ. 49 καὶ allg. Metrik³ σελ. 13 κέ.) ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ῥυθμικοὶ (οὐχὶ ὅμως αὐτὸς ὁ Ἀριστόξενος) λόγον

ἐποιοῦντο περὶ κυκλίου δακτύλου, ἔχοντος δηλαδὴ ἄλογον τὴν μακρὰν ἥτοι ἐλάσσονα τῆς τελείας, ὡς χρησίμου οὐχὶ ἐν τῇ μελικῇ ποιήσει, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ῥαψωδῶν, τὸ δὲ ρυθμικὸν σχῆμα τοῦ κυκλίου δακτύλου τοῦ ῥαψωδουμένου ἐξαμέτρου δὲν δύναται νὰ παρασημανθῇ διὰ σημείων τῆς νεωτέρας μουσικῆς, διότι κατὰ τὸν Ἀριστοξένον ἐν τῇ συνεχεῖ κινήσει τῆς φωνῆς, οἷα ἦτο ἡ κατὰ τὴν ψιλὴν καὶ ἄνευ μέλους ἀπαγγελίαν, δὲν ἠδύναντο νὰ διακριθῶσι χρόνοι γνῶριμοι κατὰ τὸ ποσόν, ἀλλὰ μόνον οἱ πόδες διὰ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου. Ὁ δὲ Αὐγουστος Ῥοσβάχιος διακρίνων ὡς ὁ Οὐεστφάλιος μέτρα λεγόμενα ἢ ἀναγινωσκόμενα καὶ μέτρα ἄδόμενα δὲν περιορίζει τὴν χρῆσιν τῶν κυκλίων δακτύλων μόνον εἰς τὰ ῥαψωδούμενα ἡρώα, ἀλλ' ἐπεκτείνει καὶ εἰς τὰ λογαιοδικὰ (πρβλ. spec. Metrik³ σελ. 10 καὶ 513)· προσποιεῖ δὲ αὐτοῖς τὸ ἐξῆς ρυθμικὸν μέγεθος

$$\begin{array}{ccc} \underbrace{1\frac{1}{2} \quad \frac{1}{2}}_2 : 1 & \eta \quad \underbrace{1\frac{1}{3} \quad \frac{2}{3}}_2 : 1 & \eta \quad \underbrace{2 \quad \frac{1}{2} \quad \frac{1}{2}}_3 : 1 \\ \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} & \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} & \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} \quad \underbrace{\quad \quad \quad} \\ \theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma & \acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma & \theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma & \acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma & \theta. \acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma. \end{array}$$

56. Πρὸς ταῦτα ἡμεῖς παρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι οὐδαμῶς σαφὲς καὶ ἀναμφισβήτητον ὑπάρχει πότερον ὁ Διονύσιος πάντα τὰ δακτυλικὰ ἐξαμέτρα λέγει ὅτι προσεφέροντο οὕτως, ὡς κύκλια, ἢ μόνον ἓνα. Ἐὰν δὲ εἶνε ὀρθή ἡ παραδεδομένη γραφὴ παρὰ τῷ Διονυσίῳ «μὴ πολὺ διαφέρειν ἐνίοις τῶν τροχαίων», οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Οὐεστφάλιος (Rhythmik³ σελ. 50) ἐξηγεῖται ὥδε «so dass Einige diese Daktylen nicht viel von den Trochaeen unterscheiden oder: dass nach Einigen der Unterschied zwischen diesen Daktylen und den Trochaeen nicht gross ist», ἀλλὰ μᾶλλον ἀκουστέον ὥδε «ὥστε ἐνιοὶ (τῶν δακτύλων τούτων) νὰ μὴ διαφέρωσι πολὺ τῶν τροχαίων». Τὸ αὐτοῦ ἀμάρτημα ἐπανορθῶν ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῇ allg. Metrik³ σελ. 18 μεταφράζει ὡσαύτως, τουτέστιν «so dass einige von Trochaeen nicht sehr verschieden sind». Οὕτως ὁμως καὶ αὐτὸς ὁ Διονύσιος διαρρήδην μαρτυρεῖ ὅτι οὐχὶ πάντες οἱ δάκτυλοι τῶν ἡρώων ἦσαν κύκλιοι καὶ παραπλήσιοι τοῖς τροχαίοις, ἀλλ' ἐνιοὶ μόνον ἐλαμβάνοντο οὕτω καὶ οὗτοι ἐπὶ ἐξαμέτρων, ἅτινα εἶχον εὐτροχον καὶ περιφερῆ καὶ καταρρέουσιν τὴν φράσιν, οἷον τὸ «αὐθις ἔπειτα πέδονδε κτλ.». Ἐπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι αὐθαί-

ρέτως προσποιούσι τῷ κυκλίῳ δακτύλῳ οἱ νεώτεροι μέγεθος ἀκριβῶς τρίσημον, προφανῶς παρερμηνεύοντες τὸν Διονύσιον, ὅστις περὶ μόνης τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τοῦ δακτύλου λέγει ὅτι ἦτο ἄλογος, εἶχε δηλαδὴ μέγεθος ἕλασσον τῆς τελείας ἥτοι τῆς δισήμου, οὐδὲν δὲ περὶ τῶν βραχειῶν ὡς ἀλόγων καὶ αὐτῶν ἢ τοῦλάχιστον τῆς ἐτέρας, οὐδὲ δικαιούμεθα ἐκ τῆς ἀλόγου μακρᾶς νὰ συναγάγωμεν ὅτι καὶ αἱ βραχεῖαι ἢ ἡ ἐτέρα αὐτῶν ἦτο ἄλογος, ὡς νομίζει ὁ Βελλερμανὸς ἀναγκάιον τοῦτο ἀκολούθημα νομίζων. Μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν Διονύσιον τῷ κυκλίῳ δακτύλῳ πρέπει νὰ προσποιήσωμεν τὸ ἐξῆς μέγεθος

$$- \sim \sim = 3\frac{1}{2} \text{ πρ. χρόνοι.}$$

$$1\frac{1}{2} \quad 1 \quad 1$$

Ἄλλ' ὅμως ἐκ τῶν εἰρημένων σφόδρα ἀμφίβολον φαίνεται ἂν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Διονυσίου περὶ τοῦ κυκλίου δακτύλου εἶχον πραγματικὴν ὑπόστασιν, ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, ἐρρύησαν ἐξ ἀπλῆς θεωρίας τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Ἀριστοξένου ῥυθμικῶν, οἵτινες γινώσκοντες ὅτι μόνον αἱ ἄλογοι μακραί δὲν ἐπεδέχοντο διάλυσιν, βλέποντες δὲ ὅτι οὐδέποτε ἐν τῷ δακτυλικῷ ἐξαμέτρῳ λύεται ἡ μακρά συλλαβὴ τοῦ δακτύλου εἰς δύο βραχείας, συνεπέραναν ὅτι αὕτη δὲν ἔχει μέγεθος δύο βραχειῶν ἥτοι δισήμον, ὅσον εἶχεν ἡ τελεία ἥτοι συνήθης μακρά, ἀλλ' ἕλασσον, ἄρα ἦτο ἄλογος μακρά. Ὅτι δὲ ἡ ἀλογία αὕτη τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τοῦ δακτύλου ἐγεννήθη ἐκ τοῦ εἰρημένου συλλογισμοῦ τῶν ῥυθμικῶν καὶ οὐχὶ ἐκ πραγματικῆς ἀντιλήψεως διὰ τῆς ἀκοῆς τῆς διαφορᾶς τοῦ ῥυθμικοῦ τούτου μεγέθους ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν ἐξαμέτρων, καθίσταται πιθανώτερον καὶ ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἄλλας παραπλησίας θεωρίας οἱ ἀρχαῖοι τεχνικοὶ ἐποιοῦντο, αἵτινες ὡσαύτως δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως, ἀλλ' ἦσαν γέννημα συλλογισμοῦ. Οἷον τὰς διφθόγγους οἱ καὶ αἱ ἐλάμβανον ὡς κοινὰς καὶ ἔχούσας μέγεθος ἐνὸς χρόνου καὶ ἡμίσεος, διότι ἐβλεπον ὅτι αὗται, μόναι ἐκ τῶν διφθόγγων, ἐν τῇ ληγούσῃ τῶν λέξεων εὐρισκόμεναι ἐπιτρέπουσι νὰ ἀναβιβάζηται ὁ ὀξύς τόνος εἰς τὴν προπαραλήγουσαν. Πρβλ. Βεκ. ἀνέκδ. σελ. 804 α καὶ τούτου χάριν αὗται μόνον ἐκ τῶν διφθόγγων τῷ τονικῷ παραγγέλματι ἀντὶ κοινῆς παραλαμβάνονται καὶ πρὸς ἓνα ἡμῖσιν χρόνον ἔχουσιν». Ὡσαύτως συλλογίζόμενοι, ἀλλ' οὐχὶ διαισθανόμενοι εὕρισκον ὅτι τὸ *η* ἦτο μακρότερον τοῦ *ω*. Πρβλ. Βεκ. ἀνέκδ. σελ. 797 «ζητησάντων δὲ τινων, ποῖόν ἐστι τῶν δύο μακρότερον, εὐρίθη τὸ *η*. Ἐπὶ μὲν γάρ τοῦ *ω* προπαροξύνονται

λέξεις. τινές, ὡς ἐπὶ τῶν μάντεων καὶ φύσεων καὶ τῶν ὁμοίων, ἐπὶ δὲ τῶν ἡ οὐδέποτε». Ἄξιον δὲ νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα καὶ ὅσα ἐφεξῆς (σελ. 798 κέ.) λέγονται περὶ τῆς διαφωνίας τῶν περιωνύμων γραμματικῶν Ἀπολλωνίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἡρωδιανοῦ ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν βραχέων ε καὶ ο. «Καὶ ἐπὶ τούτων δέ, τῶν βραχέων φημί, ὅ τε Ἡρωδιανὸς καὶ ὁ τούτου πατὴρ Ἀπολλώνιος ἐζήτησαν, τί τίνος ἐστὶ βραχύτερον. Καὶ ὁ μὲν Ἀπολλώνιος φησὶ τὸ ο εἶναι βραχύτερον τοῦ ε, ἀποδείξει τοιαύτη χρώμενος· λέγει γὰρ ὅτι τὸ ι ἐκατέρφ αὐτῶν προσθεὶς ποιήσεις δηλονότι δύο διφθογγους, καὶ ἡ μὲν ἐστὶ μείζων ἢ τὸ ε ἔχουσα, ἡ δὲ ἐλάσσων ἢ τὸ ο ἔχουσα, ὡς εἶναι αὐτὴν καὶ βραχεῖαν ἐν τοῖς τόνοις, ὡς ἐν τῷ Ὀμηροί, Πρίαμοι καὶ τὰ ὅμοια [γρ. καὶ τοῖς ὁμοίοις]. Ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς τὸ ε μᾶλλον λέγει βραχύτερον..... ἐλεγχόμενον ὑπὸ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων. Φησὶ δὲ ἀληθέστατον κανόνα τοιοῦτον, ὅτι πᾶσα κλητικὴ τῆς ἰδίας εὐθείας ἢ ἴση ἐστὶν ἢ ἐλάσσων, μείζων δὲ οὐδέποτε. Ἡ γὰρ φυλάσσει τὸ τῆς τελευταίας συλλαβῆς φωνῆν καὶ δηλὸν ὅτι ἴση ἐστίν, ὡς ἀπὸ τοῦ ὁ Ξενοφῶν-ὦ Ξενοφῶν, ἡ καλὴ-ὦ καλὴ, τὸ παιδίον-ὦ παιδίον· ἢ ἔαν μὲν τρέπη, οὔτε εἰς ἴσον οὔτε εἰς μείζον τρέπει αὐτό, ἀλλὰ πάντως εἰς ἔλαττον· ὁ Ὁρέστης-ὦ Ὁρέστα, τὸ α τοῦ η βραχύτερον· ὁ Μέμνων-ὦ Μέμνων, ἐπὶ μὲν τῆς εὐθείας τὸ ω, ἐπὶ δὲ τῆς κλητικῆς τὸ ο· ὁ Ἀπόλλων-ὦ Ἀπολλων· ὁ Ἀριστοφάνης-ὦ Ἀριστόφανες. Ἐπὶ τοῦ Ὀμηρος οὖν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν εἰς ος φυλάττει τὸ ο ἢ κλητικῇ, ἢ ἔαν τρέπη αὐτό, ὥσπερ καὶ τρέπει, πάντως εἰς βραχύτερον τοῦ ο. Ἐπειδὴ οὖν εἰς ε τρέπει, δηλὸν ὅτι βραχύτερόν ἐστὶ τοῦ ο, οἷον ὁ Ὀμηρος-ὦ Ὀμηρε». Ἐν δὲ Βεκ. ἀνεκδ. σελ. 821 λέγεται ὅτι αἱ ἀρχικαὶ συλλαβαὶ τοῦ ἡβλου καὶ ὠθον ἐλαμβάνοντο ὑπὸ τῶν τεχνικῶν ὡς τρίχρονοι ἕνεκα τῆς αὐξήσεως. Οὗτοι δηλαδὴ συλλογιζόμενοι εὑρισκον ὅτι ὅπως τὸ βραχὺ φωνῆν διὰ τῆς αὐξήσεως προσελάμβανεν ἓνα χρόνον, οὕτω καὶ τὸ μακρὸν φωνῆν καὶ ἡ διφθογγος. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπένεμον ταῖς προσφθίαις τὴν δύναμιν τοῦ ποιεῖν τὰς βραχείας συλλαβὰς μακράς. Πρὸς Χοιροβοσκὸν παρὰ Studemund anecd. var. σελ. 36 κέ. (= Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 93 W.), ἐνθα λέγονται τὰ ἐξῆς· αἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς μετρικοῖς (1) ἡ ὀξυνοουμένη συλλαβὴ μείζων ἐστὶ

(1) Ὁ Hürschelmann γράφει μουσικοῖς ἀντὶ τοῦ μετρικοῖς παραβάλλων τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ ἐν Βεκ. ἀνεκδ. σελ. 831 λέγοντα «ὅθεν καὶ οἱ

τῆς βαρυνομένης, ὅσον ἡ *λος* συλλαβὴ ἢ ἐν τῷ *καλός* μείζων ἐστὶ τῆς ἐν τῷ *φίλος*. Γίνεται γὰρ βραδυτῆς τις τοῦ χρόνου, ὡς καὶ ἐν τῇ δασείᾳ λέγεται, διὰ τῆς ὀξείας· ἡ δὲ περισπωμένη μέση ἐστὶ τῶν δύο, τῆς μὲν μακρᾶς βραχυτέρα, τῆς δὲ βραχείας μακροτέρα. Πάλιν ἡ ὀξυτονουμένη συλλαβὴ, ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ προαναπέμποντος ἐν αὐτῇ τῇ συλλαβῇ τὸν τόνον, μείζων ἐστὶ τῆς ἀπλῶς ὀξυτονουμένης καὶ μὴ ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ· ὅσον Ζεὺς τε (I 457), καὶ τε χαλιφρονέοντα (Ψ 13)». Τοιαύτην θαυματοποιικὴν δύναμιν προσνέμων ταῖς προσωδίαις ὁ μετρικὸς Ἡλιοδώρος ἐζητεῖ δι' αὐτῶν νὰ αἰτιολογήσῃ καὶ θεραπεύσῃ τρόπους τινὰς τοῦ α' καὶ γ' τρόπου τῆς κοινῆς συλλαβῆς. Ὅσον ὑπὲρ μὲν τῆς ὑπερβάσεως τοῦ κανόνος περὶ τοῦ α' τρόπου τῆς κοινῆς (πρβλ. Σχολ. Ἠφαιστ. σελ. 101 W.) ὅτι μὲν προουφασίζετο τὴν ἐπὶ τῆς μακρᾶς περισπωμένην ὡς ἐν Ἰλ. Α 613 «τῷ Ἀσκληπιάδῃ», ὅτε δὲ τὴν τῇ μακρᾷ ἐπιφερομένην περισπωμένην ὡς ἐν Α 108 «ἐσθλὸν δ' οὔτε τί πω εἴπας ἔπος οὔτ' ἐτέλεισας», ἄλλοτε δὲ τὴν ἐπιφερομένην ὀξεῖαν ὡς ἐν Ζ 377 «πῇ ἔβη Ἀδρομάχῃ», ἄλλοτε πάλιν τὴν δασεῖαν τῆς ἐπιφερομένης λέξεως ὡς ἐν Α 98 «δόμεναι ἐλικώπιδά κούρην». Τὸν δὲ γ' τρόπον τῆς κοινῆς ἤτοι τὴν χρῆσιν τῆς βραχείας ἀντὶ μακρᾶς ἐνὸς μόνου συμφώνου ἐπιφερομένου τῷ βραχεῖ φωνήεντι παρεμυθεῖτο ὁ Ἡλιοδώρος (πρβλ. Χοιροβοσκὸν παρὰ Studemund anecd. var. σελ. 52 καὶ Σχολ. Ἠφαιστ. σελ. 112 κέ. 115 κέ.) ὅτι μὲν διὰ τῆς ὀξείας εἴτε ἐπικειμένης τῇ βραχείᾳ συλλαβῇ ὡς ἐν Μ 208 «αἰδολὸν ὄφιν», εἴτε προηγουμένης ὡς ἐν Δ 76 «ἢ ναύτησι τέρας ἡὲ στρατῷ εὐρέϊ λαῶν», εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν Α 70 «ὅς ἤδει τά τ' ἰόντα», ὅτι δὲ διὰ τῆς περισπωμένης εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν Α 193 «ἔως δ' ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν» καὶ Ζ 81 «πάντῃ ἐποιχόμενοι πρὶν αὐτ' ἐν χερσὶ γυναικῶν», εἴτε προηγουμένης ὡς ἐν Ζ 366 «οἰκῆας ἄλοχόν τε φίλῃν», ἄλλοτε δὲ διὰ τῆς δασείας εἴτε ἐπικειμένης ὡς ἐν Π 358 «Αἶας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' Ἑκτορι», εἴτε ἐπιφερομένης ὡς ἐν τῷ Ἀπόλλωνος ἐκάτοιο, εἴτε προηγουμένης ὡς ἐν Η 353 «ἐλπομαι ἐκτελέεσθαι ἵνα μὴ ῥέξομεν ὧδε». Ὅτι δὲ πάντα ταῦτα οὐδὲν ἄλλο

μουσικοὶ ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τῶν ἔχουσιν τὰς ὀξείας ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐμβραδύνουσι τοῖς χρόσμασι». Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται μοι ὅτι ὁ Χοιροβοσκὸς παρέλαβε ταῦτα ἐκ τοῦ Ἡλιοδώρου, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τὰ παρὰ Stud. anecd. var. σελ. 592 = Σχολ. Ἠφαιστ. σελ. 112 W., ἐνθα μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Ἡλιοδώρου.

εἶνε ἡ τερατεύματα οὐδεμίαν ἔχοντα ἀλήθειαν κατέδειξεν ἀρκούντως ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ ὑπὸ τοῦ Bentley ἀνακάλυψις τοῦ δίγαμμα παρὰ τῷ ποιητῇ καὶ ἡ γλωσσολογία, ὡς ἐφεξῆς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἀκριβέστερον θὰ εἴπωμεν.

57. Ἐξαιρουμένων λοιπὸν τῶν ρυθμικῶν μεγεθῶν, ἅτινα οἱ περὶ τὸν Οὔεστφάλιον προσποιοῦσι τῇ τῶν παλαιῶν ποιήσει κατὰ παρερμηνείαν τῆς παλαιᾶς παραδόσεως, ὑπολείπονται ὡς βέβαια ρυθμικὰ μεγέθη τῷ ὄντι μαρτυρούμενα ὑπὸ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως τὰ ἐξῆς· α') μὲν ἡ μονόσημος βραχεῖα καὶ ἡ δίσημος μακρά, ἅτινα εἶνε καὶ τὰ κοινὰ ρυθμικὰ μεγέθη ἐν τε τοῖς ψιλοῖς καὶ τοῖς μελικοῖς μέτροις· β') δὲ ἡ ἄλογος μακρά ἄρσις τῶν τροχαίων καὶ ἰαμβῶν ἔχουσα μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ Ἀριστοξένου (ῥυθμ. στοιχ. σελ. 293 M.) περὶ τοῦ πρώτου καὶ ἐκ τοῦ Βακχίου (περὶ μουσ. σελ. 68 M.) περὶ τοῦ δευτέρου· γ') δὲ κατ' ἐξαίρεσιν ἐνίοτε ἐν τῇ μελικῇ τῶν παλαιῶν ποιήσει ἐγένετο χρῆσις καὶ μακροτέρων χρόνων, τοῦ τε τρισήμου καὶ τοῦ τετρασήμου καὶ τοῦ πεντασήμου ὡς ἀσυνθέτων χρόνων, καθ' ἃ μανθάνομεν παρὰ τοῦ ἀνώνυμου περὶ μουσικῆς. Περὶ ἄλλων ρυθμικῶν μεγεθῶν οὐδὲν διδασκόμεθα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, πλὴν ὅσων λέγει ὁ Ἀριστοξένος καθόλου περὶ ἀλόγων χρόνων ἐν ῥυθμ. στοιχ. σελ. 294, πρβλ. § 131. Ἐξίσωσιν δὲ τῶν διαφορῶν ποδῶν ἐν τοῖς μικτοῖς καὶ ἐπισυνθετοῖς μέτροις δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν διὰ τῆς παραδοχῆς τοιούτων χρόνων, οἷους ἐπινοοῦσιν οἱ περὶ τὸν Οὔεστφάλιον, οὔτε διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἀγωγῆς, ὡς ἤθελεν ὁ Βοίικιος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τοῖς τοιούτοις μέτροις πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι συνέβαινε ρυθμικὴ μεταβολή, οἷον εὐρίσκομεν γινόμενον καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς τῶν Βυζαντινῶν ὕμνοις, ἐν οἷς συχνότατα ἐπὶ τῶν αὐτῶν κῶλων ἡ μέτρων τοῖς δι-συλλάβοις ποσὶν ἐπιμίγνυνται τρισύλλαβοι, τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν μενούσης πάντοτε τῆς αὐτῆς.

Τοσαῦτα περὶ τῶν κυριωτέρων ἡμαρτημέρων δοξῶν τοῦ Οὔεστφάλιου καὶ Ῥοσβαχίου, αἵτινες οὐ μικρὰν ἔχουσι ῥοπήν εἰς ὅλον τὸ μετρικὸν αὐτῶν σύστημα, ἄλλων δὲ ἥττονος σημασίας ἀμαρτημάτων ἡ διόρθωσις γενήσεται ἐκασταχοῦ ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ μετὰ λόγου ἢ καὶ σιωπηλῶς.

58. Τοῦ μετρικοῦ συστήματος τοῦ Ῥοσβαχίου καὶ Οὔεστφάλιου ἀποτοκὸν εἶνε τὸ τοῦ Ἰωάννου Ἑρρίκου Σμιτίου (J. H. Heinrich)

Schmidt), περί οὗ διὰ βραχυτάτων διαλαμβάνομεν. Ὁ Ῥοσβάχιος δηλαδὴ καὶ Οὐεστφάλιος ἐν τῇ α' ἐκδόσει τῆς ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς ἀναλύοντες τὰς στροφὰς τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν εἶχον παρατηρήσαντες συμμετρίαν τινὰ ἐν τῇ συνθέσει αὐτῶν, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν ἐντὸς τῆς αὐτῆς στροφῆς περίτεχον ἀνταπόδοσιν ἴσων καὶ ὁμοίων κώλων καὶ μέτρων. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὀρμηθεὶς ὁ Σμίτιος καὶ ὡς στοιχεῖον τῆς εὐρυθμίας ταύτης καὶ τὴν ἐπὶ τέλους τῶν στίχων παῦσιν προσλαβὼν, ἥς ἐκεῖνοι οὐδένα λόγον ἐποιοῦντο, ὥκοδόμησεν ὁλόκληρον μετρικὸν σύστημα, τὴν τοιαύτην μὲν *εὐρυθμίαν*, ἣν αὐτὸς ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν παλαιῶν ποιητικῶν ἀριστουργημάτων ἤρνετο, ὡς κρηπίδα ὑποθέμενος, οὐδένα δὲ σχεδὸν λόγον τῆς παλαιᾶς θεωρίας ποιούμενος. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἣν ὁ Οὐεστφάλιος ὕστερον ἐν τῇ β' ἐκδόσει τῆς μετρικῆς (πρβλ. τόμ. β' σελ. XVII κέ.) οὐκ ἀλόγως καταδικάσας ἀπέριψεν, ὁ Σμίτιος ἀπέδωκε τὰ σχήματα τῶν στροφῶν τοῦ Πινδάρου καὶ τῶν λυρικῶν μερῶν τῶν τριῶν τραγικῶν καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τῷ τετρατόμῳ συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ ἐξέδωκεν ἐν Λειψίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1868-1872 *Die Kunstformen der griechischen Poesie und ihre Bedeutung* ἐπιγράψας. Τὸ μετρικὸν τοῦτο τοῦ Σμιτίου σύστημα πολλὴν κατ' ἀρχὰς προξενήσαν αἰσθησιν ὀλίγους εὔρε τοὺς ὁπαδοὺς μεταξὺ τῶν φιλολόγων διὰ τὸ αὐθαίρετον καὶ ἥμιστά ἐπιστημονικὸν τῆς μεθόδου.

Μνεῖας ἀξία τέλος εἶνε καὶ ἡ μετρικὴ τοῦ Γουλιέλμου Χριστίου (Wilhelm von Christ) δις μέχρι τοῦδε ἐκδοθεῖσα (*Metrik der Griechen und Römer*. Leipzig. 1874 καὶ 1879), ἥτις συγκεφαλαιᾷ μὲν τὰ τέως εὐρημένα, δὲν στερεῖται δὲ ἐν πολλοῖς ἰδίαις τοῦ συγγραφέως ἐρεῦνης.

Πλὴν τῶν εἰρημένων σκαπανέων τῆς μετρικῆς, λέγω δὲ τὸν Ἑρμαννόν, Βολκκίον καὶ λοιποὺς, οὐχὶ εὐάριθμοι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἰδίας ἐρεῦνας ἐν τοῖς καθέκαστα ποιησάμενοι καὶ πολλαχῶς τὴν Ἑλληνικὴν ῥυθμικὴν καὶ μετρικὴν προαγαγόντες. Ἀλλὰ περὶ τούτων, τοῦλάχιστον τῶν ἀξιολογωτέρων, θὰ γίνῃ ἐκασταχοῦ τῆς μετρικῆς μνεῖα ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ, ὃ δὲ θελὼν ἀκριβεστέραν βιβλιογραφίαν ζητεῖτω εἰς τὴν τοῦ Hugo Gleditsch ἀξιόλογον μετρικὴν τὴν ἐν τῷ *Handbuch der klass. Alterthums - Wiss.* ἐκδοθεῖσαν (πρβλ. § 46), ἥτις δυστυχῶς νεωστὶ μεθερμηνεύθη Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Θ. Σαλτέλη ἀνευ τῆς βιβλιογραφίας καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲ οὐχὶ ὀρ-

θῶς ἀπεδόθη, ἀλλὰ κεκολωμένη, παραπεποιημένη, πολλαχῶς ἡμαρ-
τημένη περὶ τε τὰ πράγματα καὶ τὴν γλῶσσαν, ὅπερ μαρτυρεῖ οὐχὶ
βαθεῖαν σπουδὴν περὶ τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν θεωρίαν οὐδ' ἐπισταμένην
ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων ρυθμικῶν καὶ μετρικῶν, καθόλου δὲ τὸ βι-
βλίον ἀπέβη ἀπροσφορώτατον πρὸς ὃν ὁ διασκευαστὴς προέθετο
σκοπόν.

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α' ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Ὅρισμός τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου καὶ διαίρεσις τῆς μετρικῆς.

59. Κατὰ τινὰ παλαιὰν θεωρίαν περὶ τοῦ συστήματος τῶν τεχνῶν (1) αἱ καλαὶ τέχναι διαίρουνται εἰς δύο γένη, τὰς ἀποτελεστικὰς, οἷα εἶνε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ οἰκοδομικὴ, ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφικὴ, αἵτινες ὑπὸ τῶν νῦν πλαστικαὶ κοινῷ ὀνόματι καλοῦνται, καὶ τὰς πρακτικὰς τὰς νῦν μουσικὰς καλουμένας, οἷα εἶνε ἡ μουσικὴ, ἡ ὀρχηστικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ. Ἐκλήθησαν δὲ αἱ τέχναι αὗται ἀποτελε-

(1) Τῆς θεωρίας ταύτης τὰ τελευταῖα ἔγνη διεσώθησαν ἐν τοῖς σχολίοις εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακικοῦ οἷον ἐν ἀνεκδ. Βεκήρου σελ. 653 λέγονται τάδε· «πᾶσαι γὰρ αἱ πρακτικαὶ τέχναι κριτὴν ἔχουσι τὸν τῆς πράξεως καὶ ἐνεργείας μόνον καιρὸν. Καὶ γὰρ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ καὶ γίνονται, ἐν αὐτῷ καὶ εἰσίν». Αὐτόθι σελ. 655 «πρακτικαὶ εἰσιν ὅσαι μέχρι τοῦ γίνεσθαι ὁρῶνται, ὥσπερ ἡ αὐλητικὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ. Αὗται γὰρ ἐφ' ὅσον χρόνον πράττονται, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ὁρῶνται· μετὰ γὰρ τὴν πρᾶξιν οὐχ ὑπάρχουσιν». Αὐτ. σελ. 670 «πρακτικαὶ δὲ ἄς τινες μετὰ τὴν πρᾶξιν οὐχ ὁρῶμεν ὑφισταμένας, ὡς ἐπὶ κιθαριστικῆς καὶ ὀρχηστικῆς· μετὰ γὰρ τὸ παύσασθαι τὸν κιθαρωδὸν καὶ τὸν ὀρχηστὴν τοῦ ὀρχεῖσθαι καὶ κιθαρίζειν οὐκέτι πρᾶξις ὑπολείπεται» — Αὐτ. σελ. 670 «Ἀποτελεστικὰς δὲ λέγουσιν, ὧν τινων τὰ ἀποτελέσματα μετὰ τὴν πρᾶξιν ὁρῶνται, ὡς ἐπὶ ἀνδριαντοποιίας καὶ οἰκοδομικῆς· μετὰ γὰρ τὸ ἀποτελέσαι τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὸν ἀνδριάντα καὶ τὸν οἰκοδόμον τὸ κτίσμα μένει ὁ ἀνδρίας καὶ τὸ κτίσμα». Αὐτ. σελ. 652 «αἱ δὲ τοιαῦται κριτὴν ἔχουσι τὸν χρόνον· ἐφ' ὅσον γὰρ ἂν ὁ χρόνος διατηρῇ αὐτάς, ἐπὶ τοσοῦτον μένουσι». Πρῶτος ὁ 'Ρ. Οὐεστφάλιος κατείδε τὴν μεγάλην τῆς θεωρίας ταύτης ἀξίαν καὶ καλῶς τε καὶ διὰ μακρῶν ἐξηγήσατο αὐτὴν κατὰ πρῶτον ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος, ὅπερ ἐπέγραψεν Harmonik und Melopoeie der Griechen. Leipz. 1863, ἐπανελάβε δὲ καὶ ἐν ἄλλοις συγγράμμασιν. Ἀνάγε· δὲ τὴν θεωρίαν ταύτην ὁ Οὐεστφάλιος εἰς αὐτὸν τὸν Ἀριστόφενον.

στικαὶ καὶ πρακτικαὶ ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν τὰ ποιήματα ἐκάστης προσφέρονται τῷ ἀκροατῇ ἢ θεατῇ, ὅπως γευθῇ αὐτῶν. Οἷον μουσικὸν μὲν τι καὶ ποιητικὸν δημιουργήμα ὅταν ἀποτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, προσδεῖται πράξεώς τινος τοῦ αἰδοῦ, τοῦ ὑποκριτοῦ, τοῦ ῥαψωδοῦ, συνελόντι δ' εἰπεῖν τοῦ ἐρμηνεύοντος ἢ παριστῶντος τεχνίτου, ὅπως γευθῇ αὐτοῦ καὶ ὁ θεατῆς ἢ ἀκροατῆς, ὅθεν καὶ πρακτικὸν καλεῖται. Δημιουργήμα δὲ τι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς πλαστικῆς καὶ τῆς γραφικῆς, ὅταν ἅπαξ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀποτελεσθῇ, οὐδεμιᾶς ἔτι προσδεῖται πράξεως, ἀλλὰ πρόκειται ἔτοιμον εἰς γεῦσιν, ἐφ' ὅσον ἂν ὁ χρόνος διατηρῇ αὐτό, ὅθεν καὶ ἀποτελεστικὸν καλεῖται, ἐν ᾧ τὸ πρακτικὸν ποίημα ὁρᾶται ἢ ἀκούεται ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον πράττεται. Οἱ ὅρισμοί οὗτοι ἐκ πρώτης ὀψews δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς μὴ ὑγιεῖς. Διότι ὅταν μὲν θέλωμεν νὰ γευθῶμεν μουσικοῦ τινος ποιήματος, τότε βεβαίως δεόμεθα πράξεώς τινος ἥτοι παραστάσεως δι' ἐνὸς ἢ πλείονων μουσικῶν, δὲν φαίνεται δὲ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ δημιουργήματός τινος τῆς ποιητικῆς, ὅπερ, ὅταν ἅπαξ γράψῃ αὐτὸ ὁ ποιητής, πρόκειται ἔτοιμον εἰς γεῦσιν καὶ ἀποτετελεσμένον, ὡς καὶ τὰ τῆς πλαστικῆς ἔργα, καὶ οὐδεμιᾶς ἔτι φαίνεται προσδεόμενον ἐρμηνείας ἥτοι παραστάσεως, δύνανται δὲ πᾶς τις ἀναγνούς νὰ ἐννοήσῃ αὐτό. Ἀλλ' ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω· διότι καθὼς δύνανται τις ἀναγνούς νὰ ἐννοήσῃ ποίημά τι, οὕτω καὶ ἔμπειρός τις μουσικὸς δύνανται δι' ἀπλῆς ἀναγνώσεως τοῦ παρασσεσημασμένου μέλους ἥτοι μουσικοῦ ποιήματος νὰ λάβῃ ἀκριβοῦς ἔννοιαν αὐτοῦ. Ἡ ἀνάγνωσις ὅμως ἐν ἐκατέρᾳ περιπτώσει ἀναπληροῖ ἀπλῶς τὴν ἐλλείπουσαν πρᾶξιν τῆς ἐρμηνείας, δι' ἧς μόνως δύνανται τις νὰ γευθῇ τελείως τοῦ ποιήματος, ἐν τῇ παλαιᾷ μάλιστα ποιήσει ἢ πρᾶξι αὕτη τῆς ἐρμηνείας ἦτο πολὺ σπουδαιότερα καὶ χρησιμωτέρα ἢ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει. Διότι οὐ μόνον τὰ δραματικὰ ποιήματα προσεφέροντο οὕτως εἰς γεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ λυρικὰ καὶ τὰ ἐπικά. Καὶ πρὸς μὲν τὴν τῶν ἐπικῶν ποιημάτων ἐξαγγελίαν ὑπῆρχε τὸ πάλαι ἰδίᾳ τις τάξις ἀνθρώπων ἔργον τοῦτο ἐχόντων, οἱ ῥαψωδοί, πρὸς δὲ τὴν τῶν λυρικῶν ποιημάτων ἐρμηνείαν ἀπητοῦντο αἰοδοὶ καὶ μουσικοὶ χάριν τῆς ᾠδῆς καὶ τῆς κρούσεως ἥτοι τῆς συναχούσης ὀργανικῆς μουσικῆς, διότι πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων λυρικὰ ποιήματα πλὴν ὀλίγων ἦσαν προωρισμένα πρὸς μουσικὴν ἐρμηνείαν, ὁ δὲ λυρικὸς ποιητής διαφέρει τῶν νῦν ἦτο ἅμα καὶ μελοποιὸς τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἡμάτων. Ὁ

αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν δραματικῶν ποιημάτων, ἅτινα ὅπως ἐρμηνευθῶσιν, ἀπητοῦντο τότε οὐ μόνον ὑποκριταί, ἀλλὰ καὶ μουσικοί· διότι τὸ πάλαι κατὰ τοὺς καλοὺς χρόνους δὲν ἦσαν ὅπως νῦν διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων δύο εἶδη, δῆλον ὅτι δράματα καὶ μελοδράματα, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τὸ δρᾶμα περιελάμβανεν ἀμφότερα τὰ εἶδη.

60. Αἱ ῥηθεῖσαι δύο τῶν καλῶν τεχνῶν τριάδες διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ μόνον, ὡς εἵπομεν, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ἢ παράστασιν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν μάλιστα τὴν οὐσίαν αὐτῶν καὶ φύσιν. Διότι ἐνεργῶν ὁ τεχνίτης ἀποτυπῶνται ἐν τῇ πεπερασμένῃ ὕλῃ τὴν σύμφυτον αὐτῷ ιδέαν τοῦ αἰδίου καλοῦ, καὶ οὕτως ἀπεργάζεται τὸ καλλιτέχνημα ὁμοιον κατὰ δύναμιν ἀπεικάζων αὐτὸ πρὸς τὸ παράδειγμα. Τὰ περὶ τῶν ιδεῶν δῆλον ὅτι δόγματα τοῦ Πλάτωνος καὶ μάλιστα τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ λεγόμενα ἐφαρμόττουσιν ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν τέχνην. Τὸ κατὰ Πλάτωνα λοιπὸν αἰώνιον ὄν, τὸ αἰεὶ μὲν ὄν οὐδέποτε δὲ γινόμενον καὶ οὐδέποτε ἀπολλύμενον, εἶνε ἐπὶ τῆς τέχνης ἡ ιδέα τοῦ αἰδίου καλοῦ, ἣτις μόνον διὰ τοῦ λόγου εἶνε νοητή, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτουσα. Ἐνυπάρχει δὲ αὕτη οὐχὶ μόνον ἐν τῷ δημιουργῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ, τῷ ἀνθρώπῳ. Τῇ ιδέᾳ δὲ ταύτῃ ἀντίκειται δευτέρον τι, τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκμαγεῖον λεγόμενον, ἡ εὐπλαστος δῆλον ὅτι ὕλη, ἣτις νεκρὰ καὶ ἄψυχος οὖσα καθ' ἑαυτὴν ἐπιδέχεται ὅμως τὴν τοῦ καλοῦ ιδέαν καὶ οὕτω σχηματίζεται πεπερασμένη εἰκὼν τοῦ αἰδίου καλοῦ. Οὕτω δὲ γεννᾶται ἔπειτα τρίτον τι, τὸ καλλιτέχνημα, ὅπερ δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ καλόν, τὸ τῷ ὄντι ὄν οὐδέποτε δὲ γινόμενον καὶ φθειρόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ αἰσθητῇ καὶ πεπερασμένῃ οὐσίᾳ ἀποτύπωμα τῆς αἰδίου καὶ ἀκινήτου ἥτοι ἀμεταβλήτου ιδέας τοῦ καλοῦ, ἣτις δὲν ὑποπίπτει τῇ δόξῃ ἥτοι τῇ τῆς αἰσθήσεως ἀντιλήψει. Ἡ ἀποτύπωσις δὲ αὕτη τοῦ καλοῦ ἐν τῷ ἐκμαγεῖῳ γίνεται διττῶς· πρῶτον μὲν τὸ καλὸν ἀποτυπῶνται ἐν ἡρεμίᾳ, τὸ δὲ ἀποτύπωμα δὲν παρίστησι πᾶσαν τὴν χρονικὴν ἑαυτοῦ γένεσιν, ἀλλ' ἐν μόνον σημείον τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως, ὡς δηλαδὴ ἄπαξ ἀποτελέσθη, τουτέστι τὸ καλλιτέχνημα μένει ἀκίνητον καὶ ἐφ' ἑνὸς σχήματος πεπηγός. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀποτελεστικῶν τεχνῶν, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, πλαστικῆς καὶ γραφικῆς, ἐν αἷς ἡ ἐννοία τοῦ ἡρεμεῖν ἀπεργάζεται τὴν οὐσίαν τοῦ καλλιτεχνήματος, ἡ δὲ κίνησις ὑποσημαίνεται αἰεὶ μόνον διὰ τῆς ἀποτυπώσεως ἐνὸς μόνου ση-

μείου τῆς κινήσεως. Εἴτα δὲ τὸ καλὸν ἀποτυπῶνται ἐν κινήσει, τοῦτο ἐστὶν ἐν χρονικῇ ἐπαλληλίᾳ ἐκχάστων τοῦ καλοῦ μορίων. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν μουσικῶν τεχνῶν, τῆς μουσικῆς, ὀρχηστικῆς καὶ ποιητικῆς, ἐν αἷς τὸ τοῦ καλοῦ ἐκμαγεῖον ἐξ ἀνάγκης εἶναι τι κινούμενον. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αἱ μὲν ἀποτελεσματικαὶ ἢ πλαστικαὶ τέχναι δύνανται νὰ ὀρίσθωσιν ὡς αἱ ἐν ἡρεμίᾳ τέχναι, αἱ δὲ πρακτικαὶ ἢ μουσικαὶ ὡς αἱ ἐν κινήσει. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον πόσον συνῆδει ὁ ὅρος οὗτος ἀμφοτέρων τῶν τῆς τέχνης τριάδων πρὸς τὰς παλαιὰς ἐκεῖνας κατηγορίας. Διότι ἔργον μὲν τι τῶν ἀποτελεσματικῶν τεχνῶν τοπικὴν μόνον ὑπαρξίν ἔχον δεῖται μόνης τῆς τοῦ δημιουργοῦντος τεχνίτου ἐνεργείας, ὅπως ἐμφανισθῇ καθ' ὅλην τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν ὡς τὸ ἐν ἡρεμίᾳ καλόν· ἔργον τι ὅμως τῶν μουσικῶν τεχνῶν παρὰ τὸν δημιουργοῦντα τεχνίτην προσδεῖται καὶ ἄλλης τινὸς ἐνεργείας, τῆς τοῦ ἐρμηνεύοντος ἢ παριστῶντος τεχνίτου, διότι τὸ καλὸν ἐμφανίζεται ὡς τι κινούμενον.

61. Ποῖον ὅμως λόγον ἔχουσι πρὸς ἑαυτάς τε καὶ πρὸς ἀλλήλας αἱ τε ἐν ἡρεμίᾳ καὶ αἱ ἐν κινήσει ἐμφανιζόμεναι τέχναι; Ἐπειδὴ ὁ δημιουργὸν τὸ καλλιτέχνημα τεχνίτης δημιουργεῖ αὐτὸ ἥτοι κατὰ μόνην τὴν σύμφυτον αὐτῷ ιδέαν τοῦ καλοῦ, τοῦτέστιν ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, ἢ κατὰ τὰ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ τῇ αἰσθήσει αὐτοῦ ὑποπίπτοντα ἀποτυπώματα τοῦ καλοῦ, πρὸς ἃ βλέπει ὡς παραδείγματα, τοῦτέστιν ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ἢ κατὰ συναμφοτέρα, τοῦτέστιν ἐκ τοῦ ὑποκειμένου ἅμα καὶ τοῦ ἀντικειμένου, ἐκ τούτων καὶ ἡ τέχνη, ἢ τε ἀποτελεσματικὴ καὶ ἡ πρακτικὴ εἶνε ἢ ἐκ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τοιαύτη εἶνε ἢ τε ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ μουσικὴ, ἢ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τοιαύτη εἶνε ἢ τε πλαστικὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ, ἢ κατὰ συναμφοτέρα, καὶ τοιαύτη εἶνε ἢ τε γραφικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ. Ἡ μὲν πλαστικὴ καὶ ὀρχηστικὴ λαμβάνουσι τὴν τοῦ καλοῦ ιδέαν ἐκ τῶν ὑποτὴν αἰσθησιν πιπτόντων τὰ ἐνταῦθα διεσκεδασμένα τοῦ καλοῦ μόρια συγκολλῶσαι καὶ συντήκουσαι καὶ ἐν ἐξ ἀπάντων εἶδος ἀπεργαζόμεναι. Ὑπόθεσις δ' ἀμφοτέρων τούτων εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὡς τὸ τελειότατον καὶ κάλλιστον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πλασμάτων. Καὶ ἡ μὲν πλαστικὴ ἀποτυπῶνται τὸ τυπικὸν ἥτοι ἰδανικὸν κάλλος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἡρεμοῦντος, ἡ δὲ ὀρχηστικὴ τελειοποιεῖ τὴν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κίνησιν καὶ οὕτως ἐν τέχνῳ ἀπεργάζεται ἔργον. Ὁ ἀρχιτέκτων ὅμως καὶ ὁ μουσικὸς δη-

μιουργεῖ τὸ καλλιτέχνημα αὐτοῦ κατὰ τὴν σύμφυτον αὐτῷ ἰδέαν τοῦ καλοῦ, οὐδενὸς παραδείγματος προκειμένου αὐτῷ ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτουσι. Τὸ μὲν ἐκμαγεῖον εἶναι τι δεδομένον, ἐπὶ μὲν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἢ στερεᾶ ὕλη, ἐπὶ δὲ τῆς μουσικῆς ὁ φθόγγος, τὸ ἀρχιτεκτονικὸν ὁμῶς καλλιτέχνημα δὲν εἶναι μίμημα καλῶν πλάσμάτων τῆς φύσεως, καθὼς πάλιν οὐδὲ τὸ μουσικὸν εἶναι μίμημα τῆς ψῆδης τῶν ὀρνίθων. Ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν τεχνῶν ὁ τεχνίτης σχηματίζει καὶ συντάττει ὅλως ἀφ' αὐτοῦ καὶ ἐλευθέρως τὴν ὑπάρχουσαν ὕλην καὶ τοὺς φθόγγους, τὸ σχῆμα δὲ αὐτὸ τοῦτο εἶναι τὸ ἀπεργαζόμενον τὴν οὐσίαν τοῦ καλλιτεχνήματος. Ὁν δὲ λόγον ἔχει ἡ πλαστικὴ πρὸς τὴν ὀρχηστικὴν, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ πρὸς τὴν μουσικὴν. Διότι ἡ μὲν ἀρχιτεκτονικὴ ἀποτυπῶνται τὴν τῷ τεχνίτῃ σύμφυτον ἰδέαν τοῦ καλοῦ ἐν ἡρεμίᾳ, ὥστε ἐν τῇ στερεᾷ ὕλῃ, ἡ δὲ μουσικὴ, ἥ τε ψῆδὴ καὶ ἡ ὀργανικὴ, ἐν κινήσει, ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῶν φθόγγων, ἥτις καὶ αὕτη οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ κινήσεις. Τὴν τῷ τεχνίτῃ σύμφυτον ἰδέαν τῆς τάξεως καὶ ἀρμονίας ἡ μὲν μουσικὴ ἐμφανίζει ἐν συνεχεῖ κινήσει, ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ πεπηγυῖαν καὶ οὕτως ἡ μὲν ἀπεργάζεται καλλιτέχνημά τι κινούμενον, ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ ἡρεμοῦν. Ἡ δὲ γραφικὴ τέλος καὶ ἡ ποιητικὴ κεῖνται μεταξὺ τῶν εἰρημνέων τεχνῶν. Διότι ἡ μὲν γραφικὴ εἶναι μᾶλλον ἐκ τοῦ ὑποκειμένου ἢ ἡ πλαστικὴ, μᾶλλον ὁμῶς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἢ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ. Ὁν δὲ λόγον ἔχει ἡ γραφικὴ, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ ἡ ποιητικὴ πρὸς τὰς δύο αὐτῆς ἀδελφάς, τὰς λοιπὰς μουσικὰς τέχνας, τὸ ποιητικὸν δὲ ὅλον ὅτι δημιουργημα μετέχει καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐκ τοῦ ὑποκειμένου ἐλευθέρως ἐνεργείας.

62. Ἐμπροσθεν εἶπομεν ὅτι ἡ γενικὴ ἀφηρημένη μορφή τῶν μὲν ἀποτελεστικῶν ἢ πλαστικῶν τεχνῶν εἶναι ἡ ἡρεμία καὶ ὁ χώρος, τῶν δὲ πρακτικῶν ἢ μουσικῶν ἡ κινήσεις καὶ ὁ χρόνος. Τούτοις λοιπὸν ἐνταῦθα προστιθέμεθα ὅτι ἡ σύμφυτος ἡμῖν αἴσθησις τοῦ καλοῦ ἀπαίτει ὥστε καὶ ἡ ἀφηρημένη ἐκείνη μορφή τῆς τέχνης, ὁ χώρος καὶ ὁ χρόνος, νὰ ὑποταχθῇ τῇ ἰδέᾳ τοῦ καλοῦ, τοὔτεστιν ὁ μὲν ὑπὸ ἔργου τινὸς τῶν ἀποτελεστικῶν τεχνῶν καταλαμβανόμενος χώρος νὰ λάβῃ κανονικὴν διαίρεσιν καὶ τάξιν, ἥτοι τὴν συμμετρίαν, ὁ δὲ ὑπὸ ἔργου τινὸς τῶν μουσικῶν τεχνῶν πληρούμενος χρόνος νὰ λάβῃ ὡσαύτως κανονικὴν διαίρεσιν καὶ τάξιν, ἥτοι τὸν ῥυθμόν. Ἐπὶ τῶν μουσικῶν δηλαδὴ τεχνῶν ὁ ὑπὸ τῆς κινήσεως πληρούμενος χρόνος διαιρεῖται

ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐκμαγαίου εἰς χρόνους ἤτοι χρονικά τινα μόρια ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτοντα. Ἡ ἔμφυτος λοιπὸν ἡμῖν αἴσθησις τοῦ καλοῦ ἀπαιτεῖ ὥστε ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῶν χρονικῶν τούτων μορίων νὰ τηρῇται ἀφωρισμένη τις καὶ κανονικὴ τάξις, καὶ ἡ τοιαύτη τῶν χρόνων τάξις καλεῖται *ῥυθμός*.

63. Τοιαύτην εὐτακτον διαίρεσιν εἰς γνῶριμα ἤτοι αἰσθητὰ τοῦ χρόνου μόρια βλέπομεν συχνὰ καὶ ἔξω τῆς μουσικῆς τέχνης ἐπὶ τινος ἐν τῇ φύσει ἐμφανιζομένης κινήσεως, οἷον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν χαλκίων καταφορᾶς τῶν σφυρῶν, ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἵππων καὶ ἐπὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς σφυγμικῆς κινήσεως ἤτοι τῶν σφυγμῶν τῶν ἀρτηριῶν. Καὶ τοῦτον δυνάμεθα κυρίως νὰ καλέσωμεν *ῥυθμόν*, μεταφορικῶς δὲ μόνον ἀποδίδεται ὁ *ῥυθμός* καὶ εἰς ἀκίνητα σώματα, οἷον ὅταν λέγωμεν *εὐρυθμοὶ ἀνδράντα* (1). Ἄλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος φυσικὸς *ῥυθμός*, καίπερ ἔχων κανονικὴν τὴν τάξιν τῶν χρόνων, εἶνε πάντοτε μονότονος, ἡ δὲ διηλεκτὴς μονοτονία τῆς κινήσεως λυπεῖ τὴν ἡμετέραν αἴσθησιν ἀντὶ νὰ εὐφραίνῃ αὐτήν, τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἀποδοκιμάζει καὶ δὲν προσδέχεται ἡ ἡμετέρα αἴσθησις τὸν τοιοῦτον *ῥυθμόν*, ὅσῳ καὶ ἐπαισθητότερος οὗτος προσπίπτει τῇ ἀκοῇ ἡμῶν. Ταῦτα εἶνε μόνον *ῥυθμικά* μέρη τῆς κατωτάτης καὶ στοιχειωδестаτης τάξεως, ὅπως δὲ ἐπαναπαύεται καὶ εὐχαριστῆται ἡ ἡμετέρα αἴσθησις, ἀπαιτεῖται ἀνωτέρα τις καὶ οἷον ὀργανικὴ διαίρεσις τοῦ χρόνου, οἷαν παρ-

(1) Ὁ Ἀριστόξενος ἐπραγματεύετο περὶ τῶν εἰδῶν τούτων τῆς *ῥυθμικῆς κινήσεως* ἐν τῇ πρώτῳ βιβλίῳ τῶν *ῥυθμικῶν στοιχείων*, ὡς αὐτὸς δηλοῖ ἐν ἀρχῇ τοῦ β' βιβλίου τῶν *ῥυθμ. στοιχ.* λέγων ὧδε· «ὅτι μὲν οὖν τοῦ *ῥυθμοῦ* πλείους εἰσὶ φύσεις καὶ ποῖα τις αὐτῶν ἐκάστη καὶ διὰ τίνας αἰτίας τῆς αὐτῆς ἔτυχον προσηγορίας καὶ τί αὐτῶν ἐκάστη ὑπόκειται, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένον. Νῦν δὲ ἡμῖν περὶ αὐτοῦ λεκτέον τοῦ ἐν μουσικῇ ταττομένου *ῥυθμοῦ*». Κατ' Ἀριστόξενον δὲ πιθανώτατα λέγει ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς ἐν βιβλ. α' περὶ μουσ. σελ. 31 Meib. τάδε· «*ῥυθμός* τοῖνον καλεῖται τριχῶς· λέγεται γὰρ ἐπὶ τε τῶν ἀκινήτων σωμάτων, ὡς φαμεν *εὐρυθμον ἀνδράντα*, καὶ πᾶντων τῶν κινουμένων, οὕτω γὰρ φαμεν *εὐρύθμως* τινὰ βαδίζειν, καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνῆς, περὶ οὗ νῦν πρόκειται λέγειν». Καὶ κατωτέρω «ὁ πᾶς μὲν οὖν *ῥυθμός* τρισὶ τούτοις αἰσθητηρίοις νοεῖται, ὅψει ὡς ἐν ὀρχήσει, ἀκοῇ ὡς ἐν μέλει, ἀφῇ ὡς οἱ τῶν ἀρτηριῶν σφυγμοί· ὁ δὲ κατὰ μουσικὴν ὑπὸ δυοῖν, ὅψεως τε καὶ ἀκοῆς» (Ὁ δὲ Λογγίνος ἐν προλεγ. σελ. 139 λέγει περὶ τούτου τάδε· «Ὅταν μὲν γὰρ τοὺς *χαλκίους ἴδωμεν* τὰς σφύρας καταφέροντας, ἤμα τινὰ καὶ *ῥυθμόν* ἀκούομεν· καὶ ἵππων δὲ πορείαν *ῥυθμός* ἐνομήσθη καὶ κινήσις δακτύλων καὶ μελῶν σχήματα καὶ χορδῶν κινήματα καὶ ὀρνίθων τὰ πτερυγίσματα». Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοξένου θεωρίαν περὶ *ῥυθμῶν* λέγει καὶ ὁ Κικέρων (de orat. 3 § 186) «in cadentibus guttis, quod intervallis distinguuntur, notare possumus, in amni praecipitante non possumus». Πρὸς. Οὐεστροφάλ. Rhythmik³ σελ. 47.

ἔχει ὁ τεχνικός, δῆλον ὅτι ὁ ἐν ταῖς μουσικαῖς τέχναις ἐμφανιζόμενος ῥυθμός, ὅστις ἐπὶ τῆς ποιήσεως ἀποτυπούμενος λαμβάνει καὶ ἰδίον ὄνομα μέτρον καλούμενος (1). Ὁ τοιοῦτος ῥυθμός ἐπιδέχεται καὶ ἐπιστημονικὴν πραγματείαν καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἥτις καθ' ὅλου πραγματεύεται περὶ αὐτοῦ, καλεῖται *ῥυθμική*, ἡ δὲ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐν τῇ ποιητικῇ χρησίμων ῥυθμῶν ἦτοι τῶν μέτρων πραγματευομένη ἐπιστήμη καλεῖται *μετρική*.

64. Ὁ ῥυθμός (πανταχοῦ δ' ἐφεξῆς ῥυθμόν λέγοντες ἐννοοῦμεν τὸν τεχνικὸν ῥυθμόν) εἶνε οὐσιώδης καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον παντὸς μουσικοῦ ποιήματος. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ τέχνῃ μέλη ἄρρυθμα, ἦτοι μέλη συγκείμενα ἐκ ψιλῆς λέξεως καὶ ψιλοῦ μέλους ἄνευ ῥυθμοῦ, ὧν ἓνα οὐδαμῶς ὑπολείπονται τῶν ἐρρυθμῶν ἡμετέρων, ὡσαύτως ὑπάρχουσι καὶ νεώτερα ποιήματα ἐπικά τε καὶ δραματικά ἄνευ ῥυθμοῦ ἦτοι ἄμετρα καὶ ταῦτα ἄλλως πολλοῦ λόγου ἄξια· ἀλλ' ὅμως οὐδαμῶς δύναται τις νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ ἀθέτησις τοῦ

(1) Ὁ ὅρος οὗτος εἶνε πολυσήμαντος παρὰ τοῖς παλαιοῖς, πάσας δὲ πού τας χρήσεις τοῦ μέτρου συγκεφαλαιώσας Γεώργιος ὁ Χοιροβοσκός ἐν τῇ ἐξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡφαίστιωνος ἐγγχειρίδιον (anecd. varia Gr. τοῦ G. Studemund σελ. 34. Πρὸς Westphal script. metr. Gr. σελ. 85) λέγει ὡδε· «Λέγεται δὲ τὸ μέτρον πολλὰ· Ἔστι γὰρ μέτρον τὸ μετροῦν καὶ (τὸ) μετρούμενον, καθάπερ καὶ μέδιμνος καὶ χοῖνις καὶ πῆχυς. Λέγεται μέτρον καὶ ἡ συμμετρία, ὡς δηλοῖ τὸ λεγόμενον 'πάν μέτρον ἄριστον'. Λέγεται δὲ μέτρον καὶ ὁ πούς ὁ ἀπλοῦς, ὅθεν καὶ τὸν στίχον ἐξάμετρον φασί, οἰνοὶ ἔξ πόδας ἔχοντα. Λέγεται μέτρον καὶ ἡ διποδία, ὅθεν καὶ τοὺς ἱαμβοὺς τριμέτρος εἰώθημεν καλεῖν κατὰ διποδίαν αὐτοὺς ἀριθμοῦντες. Λέγεται μέτρον καὶ τὸ σύστημα τῶν ποδῶν, οἷον στίχος ἱαμβος (ἱαμβικός Westph.), ὅθεν λέγομεν τήνδε τὴν βαρυσδίαν πεντακῶστα τυχόν ἔχειν μέτρα, οἰνοὶ στίχους πεντακωστίους. Λέγεται πάλιν μέτρον καθολικῶς πᾶσα ἔμμετρος φράσις πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς πέζης λέξεως, οἰνοὶ τὸ ποίημα. Λέγεται καὶ εἰδικῶς ἕκαστον μέτρον, τὸ δακτυλικόν ἢ ἰωνικόν ἢ τι τῶν τοιούτων. Λέγεται μέτρον καὶ ὁ χρόνος· ὅθεν δάκτυλος τετράμετρος ἐστίν, οἰνοὶ τετράχρονος, καὶ ὁ ἡρωϊκὸς στίχος λέγεται καὶ ἔχειν μέτρα, οἰνοὶ χρόνους, ὡς δηλοῖ ὁ Ὀρφεὺς ἢ ἡ Πυθία λέγουσα περὶ τοῦ ἔπους οὕτως

ὄρθιον ἑξαμερὲς τετόρων καὶ εἴκοσι μέτρων».

Ἡμεῖς ἐνταῦθα ὠρίσμεν τὸ μέτρον ὥσπερ καὶ τὴν μετρικὴν κατὰ τὴν καθολικωτάτην χρῆσιν καὶ οὐχὶ καθ' ἑνὶ συνήθειᾳ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐν ταῖς πραγματείαις αὐτῶν μεταχειρίζονται τοὺς ὅρους μέτρον καὶ μετρικὴν, μέτρα μὲν κυρίως, καλοῦντες τὰ ῥυθμικά τῆς ποιήσεως μεγέθη τὰ κατέχοντα ἓνα στίχον, μετρικὴν δὲ τὴν περὶ ταῦτα πραγματεσίαν, ὅθεν οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ ὄροι μέτρον, μετροποιία, μετρική ἰσοδυναμοῦσι τοῖς τῶν νεωτέρων ὄροις στίχος, στίχουργία, στίχουργική. Ἐνταῦθα ὅμως ἡρμοῦν μάλ· λον νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν ὄρον μέτρον ἐπὶ τῆς καθολικωτέρας χρήσεως ἄλλως τε καὶ τῆς σαφηνείας χάριν, κατωτέρω δὲ ἐν τῇ οἰκείᾳ τόπῳ θὰ εἰπωμεν ἀκριβέστερον περὶ τῆς εἰδικωτέρας χρήσεως αὐτοῦ.

ῥυθμοῦ ἀποβαίνει ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ μουσικὰ καὶ ποιητικὰ καλλιτεχνήματα, ὅπως καὶ ἡ ἀθέτησις τῆς συμμετρίας εἰς τὰ πλαστικά. Οἱ παλαιοὶ τοῦλάχιστον Ἕλληνες, τὸ καλλιτεχνικώτατον τοῦτο πάντων τῶν ἐθνῶν, οὐδέποτε ἐπὶ τῶν μουσικῶν ποιημάτων ἠθέτουσαν τὸν ῥυθμόν, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πλαστικῶν καλλιτεχνημάτων οὐδέποτε παρέβαινον τοὺς κανόνας τῆς συμμετρίας (1). Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὁ ῥυθμὸς εἶχε τηλικαύτην δύναμιν, ὥστε θεωρεῖτο ὡς αὐτὸ τὸ ἐνεργητικόν καὶ ζωοποιητικόν ἄρρεν στοιχεῖον, ἐν ᾧ τὸ μέλος ἐθεωρεῖτο ὡς θῆλυ, ὡς ὕλη δηλαδὴ παθητικὴ παρὰ τοῦ ῥυθμοῦ δεχομένη τὴν ζωὴν (2).

65. Τὸ ἐκμαγεῖον τῶν μουσικῶν τεχνῶν ὁ Ἀριστόξενος, πρῶτος ὡς φαίνεται αὐτός, ἐκάλεσε *ῥυθμιζόμενον* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ῥυθμόν. Διότι ὅπως ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῶν σωμάτων διεκρίνε δύο τινὰς φύσεις, τὸ εἶδος ἢ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὕλην, οὕτω καὶ αὐτός ἐπὶ τῶν μουσικῶν καλλιτεχνημάτων διεκρίνε δύο φύσεις, τὴν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὴν τοῦ ῥυθμιζομένου. Ἦτο δὲ τὸ ῥυθμιζόμενον τριπλοῦν συμφώνως πρὸς τὴν τριπλὴν φύσιν τῶν μουσικῶν τεχνῶν, ἐν μὲν τῇ μουσικῇ οἱ φθόγγοι, ἐν δὲ τῇ ποιητικῇ αἱ συλλαβαὶ τῆς λέξεως, ἐν δὲ τῇ ὀρχηστικῇ τὰ διάφορα σημεῖα καὶ σχήματα τῆς σωματικῆς κινήσεως (3). Ἐξετάζων δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὰς δύο

(1) Τοῦ κανόνος τούτου εὐρίσκονται σπανιώταται ἐξαιρέσεις ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ καὶ αὗται παντάπασιν ἀσήμαντοι, ἐν μὲν τῇ ποιήσει οἱ καταλογάδην γεγραμμένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες μῆτροι τοῦ Σώφρονος, οἵτινες ἐμιμοῦντο τὰ ταπεινότερα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἐν δὲ τῇ μουσικῇ τῇ μὲν ὀργανικῇ τὰ διαγράμματα καὶ αἱ ἄτακτοι μελωδίαι, ἐν δὲ τῇ ᾠδικῇ τὰ κεχυμένα ᾠσματα, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Ἀριστείδης Κοῖντιανὸς ἐν σελ. 32 Meib. ὡς λέγων· «*Ῥυθμιζεται δ' ἐν μουσικῇ κίνησις σώματος, μελωδία, λέξις. Τούτων δ' ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸ θεωρεῖται καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἰδίᾳ τε καθ' ἑκάτερον καὶ ἀμφὸν ἅμα. Μέλος μὲν γὰρ νοεῖται καθ' αὐτὸ μὲν <ἐν> τοῖς διαγράμμασι καὶ ταῖς ἀτάκτοις μελωδίαις, μετὰ δὲ ῥυθμοῦ μόνου ὡς ἐπὶ τῶν κρουσμάτων καὶ κύλων, μετὰ δὲ λέξεως μόνῃ ἐπὶ τῶν καλουμένων κεχυμένων ᾠμάτων*».

(2) Πρὸς τὸν Ἀριστείδ. Κοῖντ. περὶ μουσ. βιβλ. α' σελ. 43 Meib. «*Τινὲς δὲ τῶν παλαιῶν τὸν μὲν ῥυθμόν ἄρρεν ἀπεκάλουν, τὸ δὲ μέλος θῆλυ· τὸ μὲν γὰρ μέλος ἀνεργητὸν τε ἐστὶ καὶ ἀσχημάτιστον, ὕλης ἐπέχον λόγον διὰ τὴν πρὸς τούναντίον ἐπιτηδεύτητα· ὁ δὲ ῥυθμὸς πλάττει τε αὐτὸ καὶ κινεῖ τεταγμένως, ποιοῦντος λόγον ἐπέχον πρὸς τὸ ποιοῦμενον*».

(3) Πρὸς τὸν Ἀριστόξ. ῥυθμ. στοιχ. σελ. 278 Mor. «*Διαιρεῖται δὲ ὁ χρόνος ἐκ τῶν ῥυθμιζομένων τοῖς ἑκάστου αὐτῶν μέρεσιν. Ἔστι δὲ τὰ ῥυθμιζόμενα τρία, λέξις, μέλος, κίνησις σωματικῇ. Ὡστε διαιρήσει τὸν χρόνον ἢ μὲν λέξις τοῖς αὐτῆς μέρεσιν, οἷον γράμμασι καὶ συλλαβαῖς καὶ ῥήμασι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις· τὸ δὲ μέλος τοῖς αὐτοῦ φθόγγοις τε καὶ διαστήμασι καὶ συστήμασιν· ἢ δὲ κίνησις σημείοις τε καὶ σχήμασι καὶ εἴ τι τοιούτων ἐστὶ κινήσεως μέρος*».

ταύτας φύσεις, τὴν τοῦ ῥυθμοῦ λέγω καὶ τὴν τοῦ ῥυθμιζομένου, εὐ-
 ρισκεν αὐτὰς παραπλησίως ἐχούσας πρὸς ἀλλήλας, ὅπως ἔχει τὸ εἶδος
 ἥτοι τὸ σχῆμα πρὸς τὴν ὕλην ἥτοι τὸ σχηματιζόμενον. Διότι καθὼς,
 λέγει, σῶμά τι ἥτοι ἡ ὕλη λαμβάνει πλείονα εἶδη σχημάτων, ἐὰν τὰ
 μέρη αὐτοῦ ἦτοι πάντα ἢ τινὰ αὐτῶν κατὰ διάφορον τρόπον διατε-
 θῶσιν, οὕτω καὶ τῶν ῥυθμιζομένων ἕκαστον τουτέστι τὸ αὐτὸ σύ-
 στημα γλωσσικῶν ἢ ἐμμελῶν φθόγγων χρησιμεῖον ὡς ῥυθμιζόμενον
 δύναται νὰ λάβῃ πλείονα ῥυθμικὰ σχήματα, συμβαίνει δὲ τοῦτο οὐχί
 δυνάμει τῆς ἰδίας τοῦ ῥυθμιζομένου φύσεως, ἀλλὰ δυνάμει τοῦ πλάτ-
 τοντος ἥτοι σχηματίζοντος ῥυθμοῦ (1). Ἡ θεωρία αὕτη τοῦ Ἀριστο-
 ξένου εἶνε ὀρθοτάτη. Διότι φανερόν ὅτι ἐν ταῖς μουσικαῖς τέχναις ὁ
 ῥυθμὸς οὐδαμῶς ὑπάρχει συμπεφυκώς τοῖς φθόγγοις, ταῖς λέξεσι καὶ
 ταῖς σωματικαῖς κινήσεσι, τῷ ἐκμαγεῖν τούτῳ τῶν τριῶν μουσικῶν
 τεχνῶν, ἀλλ' οἱ νόμοι τῆς διαιρέσεως καὶ τάξεως ἐμφυτοὶ ὄντες τῷ
 ἀνθρώπῳ (διότι ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν αἴσθησιν πίπτουσιν οὐδὲν ὑπάρχει
 παράδειγμα αὐτῶν) εἶνε παντάπασιν ἀνεξάρτητοι τοῦ ἐκμαγεῖν τῶν
 μουσικῶν τεχνῶν ἥτοι τοῦ ῥυθμιζομένου, ἐπεισάγονται δὲ ἐξωθεν εἰς
 αὐτὸ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὅστις κατ' ἐλευθέραν βούλησιν ἐκμάσσει τοὺς
 συμφύτους ἐαυτῷ ῥυθμικοὺς νόμους καὶ οὕτως ἀποδεικνύει τὴν ἀτα-
 κτον καὶ ἀκανόνιστον ὕλην ἀληθὲς καλλιτέχνημα. Ἐκ τούτου δὲ ὁ
 τεχνίτης λέγεται ῥυθμοποιὸς καὶ ἡ τεχνικὴ ἐνέργεια, δι' ἧς ὁ ῥυθμο-
 ποιὸς προσάπτει τῷ ῥυθμιζομένῳ τὸν ῥυθμόν, λέγεται ῥυθμοποιία.

66. Προχωρῶν ὁ Ἀριστόξενος εἰς τὰς ὁμοιότητας καὶ ἀναλογίας
 ἀποδεικνύει ὅτι ῥυθμὸς καὶ ῥυθμιζόμενον δὲν εἶνε τὸ αὐτό. Καθὼς,
 λέγει, ἡ ὕλη, ἥτις πέφυκε νὰ σχηματίζεται, οὐδέποτε εἶνε ἡ αὐτὴ
 καὶ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ τὸ σχῆμα εἶνε ἀφωρισμένη τις διάθεσις τῶν τῆς
 ὕλης μερῶν, οὕτω καὶ ὁ ῥυθμὸς οὐδέποτε εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὸ ῥυθμι-
 ζόμενον, ἀλλὰ τι, ὅπερ διατίθῃσι κατὰ τινὰ τρόπον ἥτοι διατάττει

(1) Πρὸλ. Ἀριστόξ. ῥυθμ. στοιχ. σελ. 268 κέ. Mor. «Νοητέον δὲ δύο τινὰς φύσεις
 ταύτας, τὴν τε τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τὴν τοῦ ῥυθμιζομένου, παραπλησίως ἐχούσας πρὸς ἀλλή-
 λας ὥσπερ ἔχει τὸ σχῆμα καὶ τὸ σχηματιζόμενον πρὸς αὐτά. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα
 πλείους ἰδέας λαμβάνει σχημάτων, ἐὰν αὐτοῦ τὰ μέρη τεθῇ διαφέροντως, ἥτοι πάντα
 ἢ τινὰ αὐτῶν, οὕτω καὶ τῶν ῥυθμιζομένων ἕκαστον πλείους λαμβάνει μορφάς, οὐ κατὰ
 τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ῥυθμοῦ. Ἡ γὰρ αὕτη λέξις εἰς χρόνους τεθεῖσα
 διαφέροντας ἀλλήλων λαμβάνει τινὰς διαφορὰς τοιαύτας, αἱ εἰσὶν ἴσαι αὐταῖς <ταῖς>
 τῆς τοῦ ῥυθμοῦ φύσεως διαφοραῖς. Ὁ αὐτός δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ μέλους καὶ εἴ τι ἄλλο
 πέφυκε ῥυθμιζεσθαι τῷ τοιούτῳ ῥυθμῷ, ὅς ἐστιν ἐκ χρόνων συνεισθηκός».

τὸ ρυθμιζόμενον καὶ δίδωσιν αὐτῷ τοιόνδε ἢ τοιόνδε σχῆμα (1). Εἴτα δὲ ὡσαύτως ἐξ ἀναλογίας ἀποδεικνύει ὁ Ἀριστοῦξενος ὅτι ὁ ρυθμὸς οὐδεμίαν ἔχει ὑπαρξιν ἄνευ τοῦ ρυθμιζομένου. Διότι καθὼς, λέγει, τὸ σχῆμα ἀδυνατεῖ νὰ γίνη, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ ἡ ὕλη, ἣτις θὰ δεχθῇ αὐτό, οὕτω καὶ ὁ ρυθμὸς δὲν δύναται νὰ γίνη, ἐὰν μὴ ὑπάρξῃ τὸ ρυθμισθησόμενον ἥτοι ἡ ὕλη, ἣτις θὰ δεχθῇ αὐτὸν καὶ θὰ διαιρῇ τὸν χρόνον εἰς μέρη. Διότι ὁ ἀφηρημένος χρόνος δὲν δύναται νὰ διαιρῇ αὐτὸς ἑαυτὸν, μᾶλλον δὲ πρέπει νὰ ὑπάρξῃ τι αἰσθητόν, δι' οὗ δύναται νὰ διαιρεθῇ ὁ χρόνος, ἄνευ δὲ τῆς διαιρέσεως τοῦ χρόνου εἰς μέρη γινώριμα ἥτοι αἰσθητὰ δὲν δύναται νὰ γίνη ἥτοι νὰ ἐκδηλωθῇ ὁ ρυθμὸς. Ἀνάγκη λοιπὸν τὸ ρυθμιζόμενον νὰ εἶνε μεριστὸν τουτέστι συγκείμενον ἐκ μερῶν γνωρίμων, δι' ὧν δύναται νὰ τέμνη τὸν χρόνον. Τοιοῦτο δὲ εἶνε τῷ ὄντι τὸ ρυθμιζόμενον ἐν ταῖς μουσικαῖς τέχναις (2). Ὡς συμπέρασμα δὲ τῶν εἰρημένων ἐπιφέρει ὁ Ἀριστοῦξενος ὅτι τὰ διάφορα ταῦτα μέρη, δι' ὧν τὸ ρυθμιζόμενον καθὼς μεριστὸν διαιρεῖ τὸν χρόνον, ἢ ἀπλούστερον τὰ διάφορα ταῦτα αἰσθητὰ χρονικὰ μόρια (χρόνοι) δὲν δύνανται ὅπωςδήποτε τασσόμενα νὰ ἀποτελέσωσι ρυθμόν, ἀλλὰ τότε μόνον γίνεταί ὁ ρυθμὸς, ὅταν ἡ διαίρεσις τοῦ χρόνου εἰς μέρη γίνηται κατὰ τινὰ ἀφωρισμένην τάξιν, ἣν διδάσκει ἡ περὶ τοὺς ρυθμοὺς ἐπιστήμη, διότι πᾶσα τάξις τῶν χρόνων τοῦ ρυθμιζομένου δὲν εἶνε ἔρρυθμος, ἀλλὰ τινες καὶ μάλιστα αἱ πλείοι.

(1) Ἀριστόξ. ρυθμ. στοιχ. σελ. 270 Mor. «Ἐπάγειν δὲ δεῖ τὴν αἴσθησιν ἐνέσθαι περὶ τῆς εἰρημένης ὁμοιότητος, πειρωμένους συνορᾶν καὶ περὶ ἑκατέρου τῶν εἰρημένων, ὅσον τοῦ τε ρυθμοῦ καὶ τοῦ ρυθμιζομένου. Τῶν τε γὰρ πεφυκότων σχηματίζεσθαι σωμάτων οὐδενὶ οὐδὲν ἐστὶ τῶν σχημάτων τὸ αὐτό, ἀλλὰ διαθέσις τίς ἐστὶ τῶν τοῦ σώματος μερῶν τὸ σχῆμα, γινόμενον ἐκ τοῦ σχεῖν πως ἕκαστον αὐτῶν, ὅθεν δὴ καὶ σχῆμα ἐκλήθη· ὅτε ρυθμὸς ὡσαύτως οὐδενὶ τῶν ρυθμιζομένων ἐστὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ τῶν διατιθέντων πως τὸ ρυθμιζόμενον καὶ παιούντων κατὰ τοὺς χρόνους τοιόνδε ἢ τοιόνδε».

(2) Ἀριστόξ. ρυθμ. στοιχ. σελ. 272 M. «Προσέοικε δὲ ἀλλήλοις τὰ εἰρημένα καὶ τῷ μὴ γίνεσθαι καθ' αὐτά. Τὸ τε γὰρ σχῆμα, μὴ ὑπάρχοντος τοῦ δεχομένου αὐτοῦ, ὅλον ὡς ἀδυνατεῖ γενέσθαι· ὅτε ρυθμὸς ὡσαύτως χωρὶς τοῦ ρυθμισθησομένου καὶ τέλει μόνον τὸν χρόνον οὐ δύναται γίνεσθαι, ἐπειδὴ ὁ μὲν χρόνος αὐτὸς αὐτὸν οὐ τέμνει, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπομεν, ἑτέρου δὲ τινος δεῖ τοῦ διαιρησόντος αὐτόν. Ἀναγκαῖον οὖν ἂν εἴη μεριστὸν εἶναι τὸ ρυθμιζόμενον γνωρίμοις μέρεσιν, οἷς διαιρῇσιν τὸν χρόνον». Ἐπὶ τοῦ ρυθμιζομένου ὁ Ἀριστοῦξενος διακρίνει μέρη γινώριμα ἥτοι χρόνοι γνωρίμους, ὧν ἀντιλαμβάνεται ἡ αἴσθησις τῶν ἀκρωμένων ἢ θεωμένων, καὶ χρόνοι ἀγνώστους. Τίνες δὲ εἶνε οἱ χρόνοι οὗτοι δηλοῖ δι' ὧν λέγει ἐν τῷ παρὰ Ὑ' ἐλλῶ συμφομένῳ ἀποσπάσματι, ὅπερ ἔμπροσθεν παρεθέμεθα ἐν τέλει τῆς § 48 καὶ οὕτως ἢ ἀρχῇ «τῶν δὲ ρυθμιζομένων ἕκαστον κτλ.».

νες δύνανται νά εἶνε καὶ ἄρρυθμοι (1). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ Ἀριστοτέλης ὠρίζε τὸν ῥυθμὸν ὡς σύστημά τι ἐκ γνωρίμων χρόνων κατὰ τινα τάξιν συγκείμενον (2).

67. Ἡ τάξις τῶν χρόνων πρὸς ἀποτελεσιν τοῦ ῥυθμοῦ εἶνε ἀναγκαστική, διότι ἀτάκτως οὗτοι συμπλεκόμενοι διὰ τὴν ἀνομοιοσύνην τῆς κινήσεως καθιστᾷσιν ἀκατάληπτον τὴν πλοκὴν τοῦ μέλους καὶ ἄγουσιν εἰς πλάνην τὴν διάνοιαν (3). Πῶς ὅμως κατορθοῖ ὁ ῥυθμοποιὸς νά

(1) Ἀριστοτ. ῥυθμ. στοιχ. 273 κέ. « Ἀκόλουθον δὲ ἐστὶ τοῖς εἰρημένοις καὶ αὐτῷ τῷ φαινόμενῳ τὸ λέγειν τὸν ῥυθμὸν γίνεσθαι, ὅταν ἡ τῶν χρόνων διαίρεσις τάξιν τινὰ λάθῃ ἀφωρισμένην· οὐ γὰρ πᾶσα χρόνων τάξις ἐνρυθμὸς. Πιθανὸν μὲν οὖν καὶ χωρὶς λόγου τὸ μὴ πᾶσαν χρόνων τάξιν ἐνρυθμὸν εἶναι· δεῖ δὲ καὶ διὰ τῶν ὁμοιοτήτων ἐπάγειν τὴν διάνοιαν καὶ πειρᾶσθαι κατανοεῖν ἐξ ἐκείνων, ἕως ἄν παραγένηται ἡ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος πίστις. Ἔστι δὲ ἡμῖν γνώριμα τὰ περὶ τὴν τῶν γραμμάτων σύνθεσιν καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν διαστημάτων, ὅτι οὐτ' ἐν τῷ διαλέγεσθαι πάντα τρόπον τινὰ τὰ γράμματα συντίθεμεν, οὐτ' ἐν τῷ μελωδεῖν τὰ διαστήματα, ἀλλ' ὀλίγοι μὲν τινὲς εἰσιν οἱ τρόποι, καθ' οὓς συντίθεται τὰ εἰρημένα πρὸς ἄλληλα, πολλοὶ δὲ καθ' οὓς οὕτε ἡ φωνὴ δύναται συντίθεσθαι φεγγομένη, οὕτε ἡ αἴσθησις προσδέχεται, ἀλλ' ἀποδοκιμαῖται. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τὸ μὲν ἡρμωσμένον εἰς πολλὰ ἐλάττους ἰδέας τίθεται, τὸ δὲ ἀνάρμωστον εἰς πολλὰ πλείους. Οὕτω δὲ καὶ τὰ περὶ τοὺς χρόνους ἔχοντα φανήσεται· πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῶν συμμετρίαί τε καὶ τάξεις ἀλλοτρίαι φαίνονται τῆς αἰσθησεως οὕσαι, ὀλίγαι δὲ τινες οἰκτεαί τε καὶ δυναταὶ ταχθῆναι· εἰς τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν. Τὸ ῥυθμιζόμενόν ἐστι μὲν κοινόν πως ἄρρυθμίας τε καὶ ῥυθμοῦ· ἀμφότερα γὰρ πέφυκεν ἐπιδέχεσθαι τὸ ῥυθμιζόμενον τὰ συστήματα, τὰ τε εὐρυθμὸν καὶ τὰ ἄρρυθμον. Καλῶς ὁ εἰπεῖν (καὶ ὡς εἰπεῖν;) τοιοῦτον νοητέον τὸ ῥυθμιζόμενον, οἷον δύνασθαι μετατίθεσθαι εἰς χρόνων μεγέθη παντοδαπὰ καὶ εἰς συνθέσεις παντοδαπὰς ».

(2) Πρὸβλ. Ἀριστειδ. Κοιντίλ. περὶ μουσ. σελ. 31 Meib. Τὸν παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ ὁρισμὸν τοῦτον τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ Μαρκεσιάνος Καπέλλας μεταφράζει ὥδε· « Rhythmus igitur est compositio quaedam ex sensibilibus collata temporibus ad aliquem habitum ordinemque connexa ». Ἄλλους τῶν ἀρχαίων ὁρισμούς τοῦ ῥυθμοῦ βλέπε παρὰ Βακχίῳ σελ. 22 κέ. Meib. « Ῥυθμός δὲ τί ἐστὶ; χρόνον καταμέτρησις, κινήσεως γινομένης ποιᾶς τινος. Κατὰ δὲ Φαιδρον ῥυθμός ἐστι συλλαβῶν κειμένων πως πρὸς ἀλλήλας ἕμμετρος θέσις. Κατὰ δὲ Ἀριστοτέλλον χρόνος διηρημένος ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ῥυθμιζομένων δυναμένων. Κατὰ δὲ Νικόμαχον χρόνων εὐτακτος σύνθεσις. Κατὰ δὲ Λεοφάντον χρόνων σύνθεσις κατὰ ἀναλογίαν τε καὶ συμμετρίαν πρὸς ἑαυτοὺς θεωρουμένων. Κατὰ δὲ Διδύμον φωνῆς ποιᾶς τινος σχηματισμός. Ἡ μὲν οὖν φωνὴ ποιῶς σχηματισθεῖσα ῥυθμὸν ἀποτελεῖ. Καὶ γίνεται δὲ οὕτως ἢ περὶ λέξεις ἢ περὶ μέλους ἢ περὶ σωματικὴν κίνησιν ». Προσέτι ὠρίζεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸν ῥυθμὸν ὡς χρόνων τάξιν, πληρέστατος ὅμως πάντων ἦτο ὁ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Κοιντίλιανῳ, ὅστις ἄνευ ἀμφιβολίας ἀνέκει εἰς τὸν Ἀριστοτέλλον. Πρὸβλ. Westphal Rhythmus σελ. 31 κέ.

(3) Πρὸβλ. Ἀριστ. Κοιντίλ. περὶ μουσ. σελ. 31 M. « Καθόλου γὰρ τῶν φθόγγων διὰ τὴν ἀνομοιοσύνην τῆς κινήσεως ἀνέμφατον τὴν τοῦ μέλους ποιουμένων πλοκὴν καὶ εἰς πλάνην ἀγόντων τὴν διάνοιαν, τὰ τοῦ ῥυθμοῦ μέρη (ἢ ἄρσις καὶ ἡ θέσις) τὴν δύ-

προσποίησιν τοῖς μέρεσι τοῦ ρυθμιζομένου ἤτοι τοῖς χρόνοις τὴν κανονικὴν τάξιν, ἐξ ἧς γίνεται ὁ ρυθμός; Δι' οὐδενὸς ἄλλου ἢ διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς συστήματά τινα γνώριμα τῇ αἰσθήσει, τουτέστιν εὐπερίληπτον τῇ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντα. Οὕτω δὲ καὶ ἡ ἄτακτος ἀκολουθία τῶν χρόνων τάσσεται καὶ ἡ αἰσθησις εὐκόλως ἀντιλαμβανομένη ἐκάστου ἐφεξῆς τῶν συστημάτων τούτων ὡς γνώριμων τῇ αἰσθήσει, ἀντιλαμβάνεται ἔπειτα καὶ τοῦ ὅλου, ὅπως παραδείγματος χάριν καὶ σωρὸς τις νομισμάτων τάσσεται, ὅταν διαιρεθῇ εἰς ἐλάσσονα μέρη εὐπερίληπτα τῇ αἰσθήσει, οἷον ἀνὰ τέσσαρα ἢ πέντε νομίσματα, ἡ δὲ αἰσθησις ἀντιλαμβανομένη ἐφεξῆς τῶν ἐλασσόνων τούτων μερῶν καθ' ἑαυτά, ἀντιλαμβάνεται εὐκόλως καὶ τοῦ ὅλου. Τοιαῦτα δὲ γνώριμα τῇ αἰσθήσει συστήματα, ἐξ ὧν ὡς στοιχείων σύγκειται πᾶς ρυθμός ἤτοι πᾶσα ρυθμικὴ σύνθεσις, εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον ἤτοι ἐλάχιστα οἱ ὑπὸ τῶν παλαιῶν πόδες καλούμενοι. Εἶνε δὲ ὁ πούς τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς ὁ αὐτὸς τῷ ὑπὸ μὲν τῶν Γάλλων *mesure* τουτέστι μέτρῳ, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν *battuta*, ὑπὸ δὲ τῶν Γερμανῶν *Takt* καλούμενῳ. Οὕτω διακρίνει ὁ Ἀριστόξενος πανταχοῦ τὸν πόδα τοῦ ρυθμοῦ, τὸν μὲν ρυθμὸν ὡς τὸ ὅλον, τὸν δὲ πόδα ὡς μέρος αὐτοῦ. Μεταγενέστεροι ὁμῶς ρυθμικοὶ διαφέροντες τοῦ Ἀριστοξένου μεταχειρίζονται παντάπασιν συνωνύμως τὸν πόδα καὶ ρυθμόν, οἷον Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. 17 λέγων «τὸ δ' αὐτὸ καλῶ πόδα καὶ ρυθμόν». Κατὰ τὸν Ἀριστόξενον λοιπὸν θὰ διακρίνωμεν ἐφεξῆς καὶ ἡμεῖς τὸν ρυθμόν ὡς ὅλον ἀπὸ τοῦ ποδὸς ὡς μέρους.

68. Εἰπομεν ἤδη ὅτι τὸν ὅλον ρυθμόν καταλαμβάνομεν διαιροῦντες αὐτόν εἰς ἐλάσσονα συστήματα, τοὺς πόδας, οἱ δὲ πόδες ὡς μέρος τοῦ ρυθμοῦ πρέπει νὰ εἶνε γνώριμοι τῇ αἰσθήσει, ἵνα δι' αὐτῶν ὕστερον καταλάβωμεν τὸν ὅλον ρυθμόν. Πῶς λοιπὸν οἱ πόδες γίνονται γνώριμοι τῇ αἰσθήσει; πῶς δηλαδὴ διακρίνονται τὰ μέρη ταῦτα τοῦ ρυθμοῦ καὶ ἡ αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν; διότι διὰ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὁράσεως δῆλον ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως ὡς ἐπὶ τοῦ εἰρημένου παραδείγματος τῶν νομισμάτων. Οἱ πόδες γίνονται γνώριμοι τῇ αἰσθήσει ὡς ἐξῆς. Ἐπειδὴ ἕκαστος πούς σύγκειται ἐκ πλειόνων χρόνων, φθόγγων δηλαδὴ ἢ συναμιν τῆς μελωδίας ἐναργῆ καθίστησιν, παρὰ μέρος μὲν, τεταγμένως δὲ κινουῦντα τὴν διάνοιαν ».

λαβῶν, οἱ χρόνοι οὗτοι λαμβάνονται εἰς ἓν σῶμα αὐτοτελές καὶ γνώ-
ριμον τῇ αἰσθήσει, ὅταν εἰς τῶν φθόγγων ἢ μία τῶν συλλαβῶν τού-
των διακριθῇ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ μουσικοῦ ποιήματος ἀπὸ τῶν λοι-
πῶν διὰ τῆς σημασίας τουτέστι διὰ τῆς ἐρρωμενεστέρας ἤτοι δυνα-
τώτερας προφορᾶς (Λατινιστὶ *ictus*). Διότι ὁ δυνατότερον προφερό-
μενος οὗτος χρόνος ἐπικρατεῖ τῶν λοιπῶν, ὑποτάσσει αὐτούς τῇ ἐαυ-
τοῦ δυνάμει καὶ συνάπτει εἰς ἓν σῶμα, ὅπερ οὕτω διακρίνεται ἀπὸ
τῶν ἄλλων τῶν τε προηγουμένων καὶ τῶν ἐπομένων, καθ' ὃν τρόπον
καὶ ὁ ὀξύτερος ἤτοι κυριώτερος τόνος μιᾶς τινος τῶν συλλαβῶν τῆς
λέξεως συνάπτει διὰ τῆς ἐαυτοῦ δυνάμεως πάσας τὰς συλλαβὰς εἰς
ἓν σῶμα, δηλονότι τὴν λέξιν, ἐκάστη δὲ λέξις διὰ τοῦ ἰδίου κυριω-
τέρου τόνου διακρίνεται τῶν ἄλλων, προηγουμένων τε καὶ ἐπιφερο-
μένου, ὡς ἰδίον τι σῶμα. Ἐκ τῆς ἀναλογίας ταύτης οἱ νεώτεροι με-
τρικοὶ καὶ τὴν ἐρρωμενεστέραν προφορὰν ἐνός τινος τῶν χρόνων τοῦ
ποδὸς ὠνόμασαν τόνον πρὸς διάκρισιν τοῦ λογικοῦ ρυθμικὸν καλέ-
σαντες αὐτόν (1). Κυρίως ὅμως ὁ ρυθμικὸς λεγόμενος τόνος εἶνε μόνον
ἀνάλογόν τι πρὸς τὸν λογικόν, διάφορον δέ. Διότι ἡ μὲν φύσις τῶν
λογικῶν τόνων ἐγκτεῖται ἐν τῇ ὀξυτέρᾳ ἢ βαρυτέρᾳ προφορᾷ τῶν συλ-
λαβῶν τῆς λέξεως (τόνος ὀξύς, τόνος βαρὺς, τόνος περισπώμενος),
ὥστε εἶνε μελωδικὸν στοιχεῖον τῆς γλώσσης, διὰ δὲ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου
χρόνος τις τοῦ ποδὸς διακρίνεται τῶν λοιπῶν οὐχὶ ὀξύτερον ἢ βαρύ-
τερον προφερόμενος (διότι ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς προφορᾶς ἐξήρητται
ἐκ τοῦ μέλους, οὐδαμῶς δὲ ἐκ τοῦ ρυθμοῦ), ἀλλ' ἐρρωμενεστέρον τουτ-
έστι μετὰ μείζονος παρὰ τοὺς ἄλλους δυνάμεως ἢ ἐντάσεως (*inten-*
tio). Ὁ ρυθμικὸς δηλαδή τόνος ἐκδηλοῦται ὡς τι ἐλαφρὸν *marcato*,
ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν νῦν μουσικῶν.

69. Κατὰ τὰ εἰρημένα οἱ πόδες διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ γί-
νονται γνῶριμοι τῇ αἰσθήσει διὰ τῆς σημασίας ἣτοι τῆς ἐρρωμενεστέ-
ρας προφορᾶς ἐνός τινος τῶν χρόνων ἐκάστου αὐτῶν. Ἡ φύσις ὅμως

(1) Ἡδὲ ὅμως ὁ Κοϊντλιανὸς (*institut. orat.* I, 5, 28. πρὸλ. Οὐκτωρῖνον σελ.
31, 47) ὀνομάζει ὀξεῖαν (*acutam*) τὴν συλλαβὴν, ἐφ' ἣν πίπτει ὁ ρυθμικὸς τόνος,
καὶ ὁ Δυσώνιος (*id.* IV, 47) καλεῖ διὰ τῆς αὐτῆς λέξεως *accentus* τοὺς τε λογικοὺς
καὶ τοὺς ρυθμικοὺς τόνους. Ἐκ τούτου δὲ δύναται τις ἴσως νὰ εἰπάσῃ ὅτι κατὰ τοὺς
χρόνους ἐκείνους οἱ ἀπαγγέλλοντες τὰ ἔμμετρα ποιήματα τὰς θέσεις τῶν ποδῶν προέ-
φερον ὡς ἂν εἰ ἔχον τὸν λογικὸν ὀξὺν τόνον, ὅπως καὶ ἡμεῖς νῦν ἀποδιδόντες τὰς
θέσεις τῶν ποδῶν ἐν τῇ ρυθμικῇ τῶν μέτρων ἀπαγγελίᾳ ταυτίζομεν ἀμφοτέρω τὰ
στοιχεῖα.

τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτεῖ ὥστε πᾶς πούς νὰ διαιρεθῇ τοῦλάχιστον εἰς δύο μέρη, ποιῶν τινα λόγον ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, διότι ἄνευ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως τοῦ ποδὸς εἰς πλείονα μέρη δὲν δύναται νὰ γίνῃ πούς. Τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Ἀριστοξένος λέγων ἐν ῥυθ. στοιχείοις σελίδι 290 Μο. «ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἐνὸς χρόνου πούς οὐκ ἂν εἴη, φανερόν, ἐπειδήπερ ἔν σημείον οὐ ποιεῖ διαιρέσιν χρόνου· ἄνευ γὰρ διαιρέσεως χρόνου πούς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι». Πρὸς. καὶ Μιχαὴλ Ψελλὸν § 4. «ὁ δὲ ῥυθμὸς οὐ γίνεται ἐξ ἐνὸς χρόνου, ἀλλὰ προσδεῖται ἡ γένεσις αὐτοῦ τοῦ τε προτέρου καὶ τοῦ ὑστέρου». Διαιρεῖται δὲ πούς τις εἰς δύο π.χ. μέρη, ὅταν παρὰ τὴν ἔρρωμενέστεραν προφορὰν ἐνὸς χρόνου τοῦ ποδὸς, ἥτις, ὡς προείπομεν, συνάπτει πλείονας χρόνους εἰς ἓν σῶμα, τὸν πόδα, σημανθῇ μετὰ τινος δυνάμεως ἢ ἐντάσεως, ἐλάσσονος ὅμως τῆς πρώτης, καὶ ἕτερος τοῦ ποδὸς χρόνος. Λέγομεν δὲ ἐλάσσονος, διότι ἂν ἡ ἐντασις εἴη ἴση τῇ πρώτῃ, τότε ὁ πούς διασπᾶται εἰς δύο πόδας αὐτοτελεῖς. Διὰ τῆς διπλῆς λοιπὸν ταύτης σημασίας διαιρεῖται ὁ πούς εἰς δύο μέρη, ὡς τὸ δευτέρον δὲν εἴη ὁμοταγὲς τῷ πρώτῳ, ἀλλ' ὑποταγμένον αὐτῷ. Διακρίνεται δὲ διὰ τῆς σημασίας ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου μέρους, ὅταν περιέχῃ πλείονας φθόγγους ἢ συλλαβὰς, εἰς τῶν χρόνων τούτων ἔρρωμενέστερον τῶν ἄλλων προφερόμενος. Καὶ τὸ μὲν ἕτερον μέρος τοῦ ποδὸς, ἐφ' ὃ πίπτει ἡ κυριωτέρα σημασία ἥτοι ὁ κυριώτερος ῥυθμικός τόνος, καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστοξένου κάτω χρόνος ἢ βάσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ῥυθμικῶν (ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς καὶ ἐφεξῆς) θέσις καὶ Λατινιστὶ positio, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων μουσικῶν βαρὺ ἢ καλὸν μέρος τοῦ ποδός, οἷον Γερμανιστὶ μὲν schwerer ἢ guter Takttheil, Γαλλιστὶ δὲ le temps bon, le temps fort, le frappé. Τὸ δὲ ἕτερον μέρος τοῦ ποδός ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τοῦ Πλάτωνος (Πολιτ. 400 b) καλεῖται ἄνω χρόνος ἢ ἄρσις, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ῥυθμικῶν ἄρσις καὶ λατινιστὶ elatio ἢ sublatio, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων μουσικῶν κοῦφορ ἢ φαῦλον μέρος τοῦ ποδός, οἷον Γερμανιστὶ μὲν leichter ἢ schlechter Takttheil, Γαλλιστὶ δὲ le temps faible, mauvais, le levé. Τὸ δὲ κοινὸν ἀμφοτέρων ὄνομα παρ' Ἀριστοξένου εἴη χρόνος ποδικὸς ἢ χρόνος ποδός ἢ ἀπλῶς χρόνος παραλειπομένου τοῦ ἄνω καὶ κάτω, ὅπου δὲν γίνεται σύγχυσις πρὸς τοὺς ἄλλους χρόνους, τὰ μέρη δηλαδὴ τοῦ ῥυθμιζομένου, προσέτι δὲ μέρος ποδικὸν ἢ μέρος ποδός, σημεῖον ποδικὸν ἢ σημεῖον ποδός ἢ καὶ ἀπλῶς σημεῖον.

Οἷον ὁ τετράσημος πούς ἦτοι ὁ δάκτυλος διαιρεῖται εἰς δύο ποδικὰ μέρη ἢ σημεία ὧδε

		υ υ
	↙	↘
κατ' Ἀριστόξενον	κάτω χρόνος, θέσις	ἄνω χρόνος ἄρσις
κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους	θέσις	ἄρσις
ποδικοί χρόνοι ἢ σημεία.		

70. Οἱ τεχνικοί οὗτοι ὅροι ἀναφέρονται πάντες εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ παλαιοὶ ἐρμηνεύοντες μουσικόν τι ποίημα ἐσημαίνοντο τὸν ῥυθμόν. Διότι καθὼς οἱ νῦν μουσικοί, οὕτω καὶ οἱ παλαιοὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἢ ἐξαγγελίᾳ μουσικοῦ τινος ποιήματος σημαίνοντες τὸν ῥυθμόν ἐμπεριείριζον καὶ ἐτίθεσαν, τουτέστιν ἀνέβιθαζον καὶ κατεβίθαζον τὴν χεῖρα, ὅθεν καὶ οἱ τεχνικοί ὅροι ἄνω χρόνοι ἐπὶ τῆς ἄρσεως, κάτω χρόνος ἐπὶ τῆς θέσεως, ἢ ἐμπεριείριζον τὸν πόδα (ἄρσις), καὶ ἔβαινον διὰ τοῦ ποδὸς (βάσις) ἢ ἐτίθεσαν αὐτὸν (θέσις). Οἱ ὅροι ἄνω καὶ κάτω δύνανται νὰ ἀναφέρωνται καὶ εἰς τὸν δεύτερον τρόπον τῆς σημασίας τὸν διὰ τοῦ ποδός. Πρὸβλ. Βακχεῖον περὶ μουσικῆς σελ. 24 Meib. « Ἄρσιν ποῖαν λέγομεν εἶναι; ὅταν μετέωρος ἢ ὁ πούς, ἡνίκα ἂν μέλλωμεν ἐμβαίνειν. Θέσιν δὲ ποῖαν; ὅταν κείμενος » καὶ Ἀριστείδ. σελ. 31 Meib. « ἄρσις μὲν οὖν ἐστὶ φορὰ μέρους σώματος ἐπὶ τὸ ἄνω, θέσις δὲ ἐπὶ τὸ κάτω ταύτου μέρους ». Διὰ τῶν σημείων τούτων, τῆς ἄρσεως δῆλον ὅτι καὶ τῆς θέσεως τῆς χειρός, ἐβόηθη τῷ χορῷ ἄδοντι ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ ὥστε νὰ φυλάττῃ τὸν ῥυθμόν, ὅθεν καὶ ὁ ποδικὸς χρόνος ἐκλήθη ἀπλῶς σημείον (παρὰ Φαβίῳ Κοϊντιλιανῷ *instit. orat.* 9, 4, 51 nota) καὶ ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ ἡγεμόνος σημασία ἢ σημαίνεσθαι τὸν ῥυθμόν (Ἀριστόξενος 36, 16, Ἀριστείδ. 58, 7), ἢ δὲ τήρησις τοῦ ῥυθμοῦ ὑπὸ τοῦ ἄδοντος ἐκαλεῖτο ἀκολουθησις (Ἀριστείδ. 58, 7) ἢ σφίζειν τὸν ῥυθμόν (Ἀριστοτέλης Προβλ. 19, 22), ὁ δὲ ῥυθμὸς βαίρεται καὶ Λατινιστὶ *scanditur* (1). Οἱ τε-

(1) Περὶ τοῦ τὸν ῥυθμόν σημαίνοντος ἡγεμόνος τοῦ χοροῦ ὁ Ἀριστοτέλης Προβλ. 19, 22 λέγει τάδε: « Διὰ τί οἱ πολλοὶ μᾶλλον ἄδοντες τὸν ῥυθμόν σφίζουσιν ἢ οἱ ὀλίγοι; ἢ ὅτι μᾶλλον εἰς ἓνα ἡγεμόνα βλέπουσι καὶ βαρύτερον ἄρχονται (γρ. βαρύτερον ἀρχοῦνται), ὥστε ῥῥον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν· ἐν γὰρ τῷ τάχει ἀμαρτία πλείων ». Ὡς ἡγεμόνα τοῦ χοροῦ παρίστηεν ἑαυτὸν ὁ Ὀράτιος ἐν *Od.* 4, 6, 31 λέγων « *virginum primae puerique ... Lesbium servate pedem meique pollicis ictum* ». Καὶ ὁ μουσικός δὲ ἔσφριζε τὸν ῥυθμόν σημαίνοντες αὐτὸν ὡς ὁ Ὀλύμπιος παρὰ Φιλο-

χρῆναι ὅροι ἀρσιν καὶ θέσιν (βάσιν) ἀναφέρονται ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ὀρχηστικῆς ἀπόδοσιν τῶν ποδικῶν χρόνων· διότι ἐπὶ μὲν τῆς ἀρσεως ὁ χορευτὴς ἐμετεώριζε τὸν πόδα, ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως ἐνέβαινε· ἦτοι ἐτίθει τὸν πόδα ἐπὶ τὴν γῆν. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ὀρχηστικῆς κινήσεως ἐγεννήθη καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα ποὺς (1).

στράτιφ Εἰκ. 12 καὶ ὁ αὐλητὴς παρὰ Κικέρωνι (orat. 58, 198) « non sunt in ea (τῇ ῥητορικῇ περιόδῳ) tamquam tibicini percussionum modi ». Πρβλ. Σχολ. Αἰσχ. κατὰ Τιμάρχ. σελ. 126 « οἱ αὐληταί... ὅταν αὐλῶσι, κατακρούουσι ἅμα τῷ ποδί... τὸν ῥυθμὸν τὸν αὐτὸν συναποδιδόντες ». Λουκιανὸς περὶ ὀρχήσεως 10 « καὶ αὐλητὴς μὲν ἐν τῷ μέσῳ κάθηται ἐπαυλῶν καὶ κτυπῶν τῷ ποδί ». Quinctil. instit. 4, 12, 3 « citharoedi... ne pes quidem otiosus certam legem servat ». "Ὅτι δὲ καὶ οἱ διδάσκοντες τὴν μουσικὴν μετεχειρίζοντο τὸν αὐτὸν τῆς σημασίας τρόπον, μαρτυρεῖ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος σελ. 2254 λέγων « pollicis sonore vel plausu pedis discriminare, qui docent artem, solent ».

(1) Ὑπὸ τῶν Λατίνων ὁ ποὺς ἐκαλεῖτο ὡσαύτως pes, ἡ δὲ σημασία percussio σὺν Mar. Victor. 2486: Pes vocatur...quia in percussione metrica pedis pulsus ponitur tolliturque. Ὁ αὐτ. σελ. 2251: est autem percussio cujuslibet metri in pedes divisio. Πρβλ. Cic. de orat. 3, § 184 καὶ § 198. Τὰ δὲ μέρη τοῦ ποδός, ἐφ' ἃ ἐπιπτον τὰ σημεῖα, ἐκαλοῦντο loca percussiois. Παρὰ δὲ Φαβτίῳ Κοϊντιλιανῷ (institut. orat. IX, 4, 51) ὁ ὅρος percussio κεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ ποδικοῦ σημείου ἢ χρόνου. Τὸ δὲ σημαίνεισθαι τὸν ῥυθμὸν ἐλέγετο percutere, caedere, ferire, plaudere. Ἐγένετο δὲ τοῦτο διὰ τοῦ ictus percussiois ἢ ἀπλῶς διὰ τοῦ ictus. Ἐκάτερος δὲ τῶν ποδικῶν χρόνων ἐλάβανεν ἓνα ictum (σημεῖον). Ἐσημαίνετο δὲ τὸ σημεῖον ἢ διὰ τῆς χειρὸς ἢ διὰ τοῦ ποδός. Πρβλ. August. mus. 2, 12 in plaudendo enim quia levatur aut ponitur manus, partem pedis sibi levatio vindicat, partem positio. Quinctil. instit. IX, 4, 51: pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis (=σημείοις) atque aestimant quod breves illud spatium habeat, inde τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores sunt percussiones. Terent. Maurus v. 2254: pollicis sonore vel plausu pedis discriminare, qui docent artem, solent. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν διττῶς ἐσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ τὸν ῥυθμὸν, τὸ μὲν χάριν τῆς ὀψείας τῶν ῥυθμῶν αἶροντες ἢ τιθέντες τὴν χεῖρα (levatur aut ponitur manus, pollicis ictus, digitorum ictus), τὸ δὲ χάριν τῆς ἀκοῆς ἦτοι κτυποῦντες τῇ χειρὶ ἢ τῷ δακτύλῳ (pollicis sonor) ἢ κατακρούοντες τῷ ποδί (plausus pedis, pedum ictus). Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τρόπον κατελάμβαναν τὸ σημεῖον ὅλον τὸν ποδικὸν χρόνον, θέσιν ἢ ἄρσιν, ὅθεν αἱ « τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores percussiones »· κατὰ δὲ τὸν δεῦτερον ἐδέχετο ἓν σημεῖον μόνον ἢ ἀρχὴ τῆς θέσεως· ὅθεν καὶ ὁ Μάριος Οὐίκτηρινος λέγει σελ. 2482: ars sublatio pedis sine sono, thesis positio pedis cum sono· διότι μόνον τὴν ἐπὶ τὴν θέσιν πίπτουσαν κρούσιν ἦτοι βάσιν τοῦ ποδός ἡδυνάτω τις νὰ αἰσθάνηται, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τὴν ἄρσιν πίπτοντα μετεωρισμὸν τοῦ ποδός. Τὸ αὐτὸ δὲ δηλοῖ καὶ ὁ Ἀριστείδης σελ. 31 Meib. λέγων « καὶ τὰ τούτων (τῶν χρόνων) πάθῃ καλοῦμεν ἄρσιν καὶ θέσιν, ψῶρον καὶ ἡρεμίαν », ἐνθα ἡ πρέπει νὰ μεταβάλλωμεν τὴν τάξιν τῶν δυνάμεων τελευταίων λέξεων, ὡς ὁ Βοίικιος φρονεῖ (de metr. Pind. σελ. 13), ἢ μετὰ τοῦ Feussner (de ant. metr. et metr. discr. σελ. 15) νὰ λίσσωμεν αὐτάς ὡς χιτῶνα

71. Κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον μεταχειρίζονται τοὺς ὄρους ἄρσιν καὶ θέσιν πάντες οἱ παλαιοὶ ῥυθμικοὶ καὶ ἐκ τῶν Λατίνων μετρικῶν οἱ ἀντλοῦντες ἐκ καλῶν πηγῶν, οἷον ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος ἐν τῷ κεφαλαίῳ de rhythmō σελ. 2484. Κατὰ μέσους ὁμῶς τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ὡς εἰκάζει ὁ Οὐεστροφάλιος, ἤκμασεν ἡ ἑλληνικὴ μετρικὴ, ὅστις οὐδαμῶς ἐπιστάμενος τὴν ῥυθμικὴν, οὐδὲν ἔπαιον ὁμῶς κατὰ τὸ εἰσῆλθαι καὶ τῶν ῥυθμικῶν λόγων ἀπτόμενος ἐν τῇ εἰσαγωγῇ συνέφυρεν ἀκρίτως τοὺς ὄρους ἄρσιν καὶ θέσιν. Οἱ παλαιοὶ δηλαδὴ ῥυθμικοὶ συνεθίζον περὶ τῶν ποδικῶν λόγων καθ' ὅλου πραγματευόμενοι νὰ προτάττωσι τὴν ἄρσιν τῆς θέσεως. Ἐντεῦθεν παραχθὲς ὁ μετρικὸς ἐκεῖνος καὶ ἀγνοῶν ὅτι ἐπὶ ἄλλων μὲν ποδῶν ὁ καθηγούμενος χρόνος ἦτο ἄρσις, ἐπὶ ἄλλων δὲ θέσις, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἐπόμενος, ὠνόμασε τὸν μὲν πρότερον χρόνον τοῦ ποδὸς πανταχοῦ ἄρσιν, τὸν δὲ ὕστερον πανταχοῦ θέσιν. Ἐνταῦθα λοιπὸν ἡ μὲν ἄρσις δύναται τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ ὁ ὑπὸ τῶν ῥυθμικῶν χρόνος καθηγούμενος ἢ πρότερος καλούμενος, ἡ δὲ θέσις τὸ αὐτὸ ὅπερ ὁ ἐπόμενος ἢ ὕστερος χρόνος (πρβλ. Ἀριστόξ. παρὰ Ψελλῶ 26, 31. Ἀριστείδ. Κοῖντιλ. 52, 1). Ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Ἑλληνος τούτου μετρικοῦ ἠντλήσαν ὡς ἀπὸ πηγῆς ὕστερον πολλοὶ τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες συνέγραψαν μετρικὰ συγγράμματα ἢ διατριβάς (1). Καὶ τῶν Λατίνων δὲ μετρικῶν πολλοὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀντλήσαντες ἐκ τοῦ βιβλίου ἐκείνου μεταχειρίζονται κατὰ τὴν διεστραμμένην ταύτην χρῆσιν τοὺς ὄρους ἄρσιν καὶ θέσιν (2). — Ἡ διαστροφή ὁμῶς τῆς χρήσεως

πρὸς τὰς προηγουμένας κειμένας. Ὁ δεῦτερος δὲ τρόπος τῆς σημασίας τοῦ ῥυθμοῦ ὁ χάριν τῆς ἀκοῆς γινόμενος δὲν ἦτο χρήσιμος, ὡς εἰκός, ἐν τοῖς χορικοῖς ᾄσμασιν, ἐπεὶ δὲ ἐνταῦθα ὁ ψῶφος (pollicis sonor ἢ plausus pedis) δὲν ἦτο αἰσθητός, ἀλλ' ἐν τῇ ψιλλῇ λέξει (Terent. Maur. στ. 2254) καὶ ἐν τῇ αὐλήσει ἐνός αὐλητοῦ. ὅστις διὰ τοῦ ποδὸς ἐσημαίνετο ἐαυτοῦ τὸν ῥυθμόν. Οὗτος δὲ μετεχειρίζετο τὸ πάλαι πρὸς ἐπίρρυσιν τοῦ ψόφου καὶ ἐξελκύνει τι ὑποπόδιον ὑπὸ τὸν δεξιὸν πόδα προσσηρημένον, ὅπερ ὠνόμαζον κρουπέζην, *batalon*, *scabellum*. Πρβλ. Σχολ. Αἰσχίν. κατὰ Τιμ. σελ. 126. Φωτίον λ. κρουπέζαι, Cic. pro Cael. 27, 65, Sueton. Calig. 54, Arnob. 2, 42, August. Mus. 3, 1. — Westphal, Rhythm.³ σελ. 104 κέ.

(1) Οἷον ὁ γράψας τὰ μεῖζονα σχόλια εἰς Ἡρακλείωνα, ὁ Ἀμβροσιανὸς ἀνώνυμος, ὁ Ψευδοδράκων, Ἡλίας ὁ Μοναχὸς καὶ ἄλλοι.

(2) Οἷον ὁ Ἀτίλιος Φορτουνατιανὸς ἐν τοῖς δύο πρώτοις κεφαλαίοις περὶ ποδῶν καὶ περὶ τοῦ ἡρώου, ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος de pedibus σελ. 2485, ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος στ. 1388 κέ., ὁ Διομήδης 476, ὁ Σέργιος 1831, ὁ Ἰσιδ. Ὁρεγ. I, 16, τὸ ἀπόστ. de pedibus παρὰ Gaisf metric. Latin. 572 καὶ 577. Καὶ ὁ μὲν Σέργιος λέγει «scire autem debemus, quod unicuique pedi accidit arsis et thesis,

τῶν τεχνικῶν τούτων ὄρων προέβη καὶ περαιτέρω. Διότι παρὰ Μαρτίῳ Οὐικτωρίῳ εὐρίσκουμεν ἐν τῷ κεφαλαίῳ de arsi et thesi σελ. 2482 τοὺς ὄρους τούτους ὅλως τὸ ἀντίστροφον δηλοῦντας ἢ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ρυθμικοῖς. Παραπλησίως δὲ λέγει καὶ ὁ γραμματικὸς Πρισκιανὸς (de accentibus σελ. 1289) «in unaquaque parte orationis arsis et thesis sunt, non in ordine syllabarum, sed in pronuntiatione velut in hac parte: *natura*, ut quando dico *natu* elevatur vox et est arsis in *tu*, quando vero *ra*, deprimatur vox et est thesis». Παραπλήσιος εἶνε καὶ ὁ ὅρισμός τοῦ Μαρτιανοῦ Καπέλλα (σελ. 191), ὅστις δὲν εὐρίσκεται παρ' Ἀριστείδῃ (πρβλ. σελ. 100 ὑπόσημ.) «arsis est elevatio, thesis positio vocis ac remissio». Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀντιστροφή τῶν ὄρων τούτων παρὰ Πρισκιανῷ, εἴτα δὲ καὶ παρὰ Μαρτιανῷ Καπέλλῃ, φαίνεται οὐδὲν ἄλλο οὐσα ἢ ἐλευθέρα μεταφορὰ τῶν τῆς μουσικῆς τεχνικῶν ὄρων εἰς γραμματικούς λόγους, ὥστε τὸ μόνον χωρίον, ἐν ᾧ εὐρίσκεται ὁλῶς ἀντεστραμμένη ἡ χρῆσις τῆς ρυθμικῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, εἶνε τὸ εἰρημένον παρὰ Μαρτίῳ Οὐικτωρίῳ. Ἡ τοιαύτη δὲ κατὰ Οὐεσπάλιον ἱστορία τῆς χρήσεως τῶν ὄρων τούτων ἀποδείκνυσι πόσον ὀλίγη τὴν δικαίωσιν ἔχει ἡ παρὰ τοῖς νεωτέροις μετρικοῖς καὶ φιλολόγοις ἀπὸ τοῦ Βεντληίου καὶ Ἑρμαννοῦ ἐπικρατήσασα διεστραμμένη χρῆσις τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως καὶ ὅτι τέλος πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ ἡ τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν ὀρθὴ χρῆσις, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς θὰ μεταχειριζώμεθα.

72. Οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ ὁσάκις ἤθελον νὰ διακρίνωσι τὴν θέσιν ἐν τοῖς παρασσεσημασμένοις μέλεσιν, ἐστιζον στιγμὴν ὑπεράνω τοῦ μουσικοῦ σημείου αὐτῆς ἢ τοῦ πρώτου τῶν σημείων, ὁσάκις αὕτη συνέκειτο ἐκ πλειόνων, ἄστικτον ἀφιέντες τὸ σημεῖον ἢ τὰ σημεία τῆς ἄρσεως. Ἐκ τῶν κρουμάτων δὲ τοῦ ἀνώνυμου γίνεται δῆλον ὅτι οἱ παλαιοὶ καὶ τὴν διπλὴν μετεχειρίζοντο στιγμὴν (.) (1). Οἱ δὲ νεώ-

hoc est elevatio et positio. Sed arsis in prima parte, thesis in secunda ponenda est». Ὁ δὲ Μάριος Οὐικτωρίνος σελ. 2487 λέγει «siquidem in iambis arsis primam brevem, in trochaeo autem longam habeat, thesis vero contraria superioribus sumat». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ὅρος arsis thes. Ὁ δὲ Διομήδης ἐν σελ. 476 «iambi enim arsis unum tempus tantum in se habet et ejus thesis duo, at trochaei versa vice arsis duo habet et thesis unum». Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι.

(1) Πρβλ. Ἀνώνυμον περὶ μουσικῆς (σελ. 69 § 85) λέγοντα ὡδε· «ἡ μὲν οὖν θέσις σημαίνεται, ὅταν ἀπλῶς τὸ σημεῖον ἄστικτον ᾖ, οἷον *h*, ἡ δὲ ἄρσις ὅταν ἐστιγμένον

τέροι μετρικοί τὴν θέσιν παρασημαίνονται ἀντὶ τῆς στιγμῆς τῶν παλαιῶν μεταχειριζόμενοι τὸ τῶν γραμματικῶν σημεῖον τῆς ὀξείας τὴν ἄρσιν ἀφιέντες ἄτονον, οἷον $\cup \cup \cup$. Τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων μετρικῶν ἐν τοῖς μετρικοῖς σχήμασι χωρίζουσι τοὺς πόδας διὰ καθέτων γραμμῶν οὕτως ὥστε μετὰ τὴν κάθετον νὰ ἔρχηται εὐθὺς ἡ θέσις τοῦ ποδός, ὅπως γίνεται ὑπὸ τῆς νεωτέρας παρασημαντικῆς τῶν μελῶν. Οὕτως ἀποβαίνει περιττὸν πᾶν σημεῖον δηλωτικὸν τῶν ποδικῶν χρόνων.

73. Ἐμπροσθεν εἵπομεν ὅτι ὁ ῥυθμοποιὸς κατορθοῖ νὰ προσποιῇ τοῖς χρόνοις ἥτοι τοῖς μέρεσι τοῦ ῥυθμιζομένου τὴν κανονικὴν τάξιν, ἐξ ἧς γεννᾶται ὁ ῥυθμός, διὰ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς συστήματα τινα γνώριμα τῇ αἰσθήσει, ὧν ἀντιλαμβάνομένη ἐφεξῆς ἡ αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται ἔπειτα καὶ τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ. Τὰ τοιαῦτα δὲ συστήματα καλοῦνται πόδες. Πλὴν ὅμως τῆς διαιρέσεως τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ εἰς πόδας ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μείζονες διαιρέσεις ἥτοι μείζονα τῶν ποδῶν ῥυθμικὰ συστήματα. Διότι ὅπως ἕκαστος πούς ἀποτελεῖται ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως, αἵτινες γίνονται αἰσθηταὶ διὰ τῆς σημασίας, οὐ-

(οἷον μ). "Ὅσα οὖν ἦτοι δι' ἡδῆς ἡ μέλους χωρὶς στιγμῆς ἡ μέλους τοῦ καλουμένου κενοῦ παρά τισι γράφεται ἢ μακρᾶς διχρόνου —, ἢ τριχρόνου —, ἢ τετραχρόνου —, ἢ πενταχρόνου —, τὰ μὲν ἐνὶ ᾧ κεχυμένα λέγεται, ἐν δὲ μέλει μόνῃ καλεῖται διαφραγήματα». Κατὰ τὸν Ἀνώνυμον λοιπὸν ἐν τῇ ᾧδῇ ἢ τῷ μέλει (πλὴν τῶν κεχυμένων ᾠμάτων καὶ τῶν διαφραγήματων) παρσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ τὴν μὲν ἄρσιν στίζοντες τὸ μουσικὸν σημεῖον, τὴν δὲ θέσιν ἀφιέντες τὸ σημεῖον ἄστικτον. Ἄλλ' ὅμως φαίνεται ὑπόθετον τὸ ἀνάπαλιν, ἔστιζον δηλαδὴ τὸ σημεῖον τῆς θέσεως, ὅθεν οὐκ ἀλόγως ὁ Οὐεσπφάλιος διώρθωσε τὸ μνημονευθὲν χωρίον τοῦ Ἀωνόμου διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, ὑπὲρ ἧς ἐναλλαγῆς συναγορεύουσι καὶ τὰ ἐπιφερόμενα παρὰ τοῦ Ἀωνόμου παρασημασμένα παραδείγματα καὶ μάλιστα τὸ ἐπιγραφόμενον ἄλλος ἐξέσημος καὶ δὴ καὶ ἡ συνήθεια τῶν παλαιῶν περὶ ἄρσεως καὶ θέσεως λέγοντες νὰ προτάττωσι τὴν ἄρσιν τῆς θέσεως. Τοῦτο ποιεῖ καὶ ὁ Ἀωνόμος ἐν τοῖς προηγουμένοις λέγων «ὁ ῥυθμὸς συνέστηκεν ἐκ τε ἄρσεως καὶ θέσεως». Τούτοις λοιπὸν ἀκολουθῶς ὡσεὶ ἐν ἐφεξῆς νὰ εἴπῃ πρότερον περὶ τῆς ἄρσεως καὶ ἔπειτα περὶ τῆς θέσεως, οὐγὶ δὲ τὰνάπαλιν, ὡς ἔχουσι τὰ χειρόγραφα. Ὅτι δὲ ὁ ἄνωνμος μουσικὸς ἐποιήσατό ἐνταῦθα χρῆσιν τῶν τεχνικῶν ὄρων κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Πριςκιανοῦ, οὐδαμῶς φαίνεται πιθανόν. Πλανᾶται δὲ βεβαίως ὁ Weissenhorn (allgem. Encyclop. von Ersch u. Gruber τόμ. 81 σελ. 246) διατεινόμενος ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἀωνόμου ἔχει ὁρθῶς ὡς παρεδόθη. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ στιγμή αὕτη τῶν ῥυθμικῶν ἦτο παλαιότερα τοῦ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, ὅστις, ὡς λέγεται, παρέλαβε τὰ σημεῖα τῶν τόνων ἐκ τῆς μουσικῆς. Ἡ περὶ Ἀριστοφάνους αὕτη παράδοσις ἀναφέρεται ὅλην ὅτι εἰς τὴν ῥυθμικὴν στιγμήν, ἧς ἡ μεία διεσώθη παρὰ μόνῳ τῷ ἄνωνμῳ τούτῳ. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως καὶ σημασίας τῆς διπλῆς στιγμῆς πρὸς. Westphal, System der antiken Rhythmik σελ. 95.

τως ἐκ τῆς συνθέσεως πλειόνων ποδῶν εἰς ἓν μείζον ρυθμικὸν σῶμα γεννᾶται τὸ κῶλος, καθόσον μία τις τῶν θέσεων διὰ τῆς σημασίας ἥτοι τῆς ἐρρωμενεστέρας προφορᾶς διακρίνεται τῶν ἄλλων. Ὅπως δὲ ἐκ δύο ἢ πλειόνων ποδῶν γίνονται τὰ κῶλα, οὕτω πάλιν καὶ ἐκ δύο ἢ πλειόνων κῶλων συντιθεμένων εἰς ἓν ἔτι μείζον σύστημα ἀποτελεῖται ἡ περίοδος, ἥτις ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κῶλων, ἐξ ὧν συνέστηκε, καλεῖται δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος καὶ ἐφεξῆς οὕτω. Τέλος δὲ ἐκ τῆς συνθέσεως δύο ἢ πλειόνων περιόδων εἰς ἓν μείζον ἔτι σύστημα ἀποτελεῖται τὸ εἰδικώτερον καλούμενον σύστημα, οἷα εἶνε ἡ καλούμενη στροφή καὶ ἀντίστροφος. Τοιοῦτο σύστημα εἶνε καὶ τὸ ἐκ μιᾶς μόνης ἀλλὰ μείζονος περιόδου συγκείμενον. Ἐκ τῶν συστημάτων τούτων, τουτέστι τῶν ποδῶν, κῶλων, περιόδων (μέτρων) καὶ συστημάτων (στροφῶν), ὧν τὸ αἰ μείζον περιλαμβάνει τὰ ἐλάσσονα ὡς μέρη αὐτοῦ, συντίθεται ὁ ὅλος ρυθμὸς ἥτοι τὸ ὅλον ἔρρυθμον ποίημα. Ἡ δὲ περὶ τῶν ρυθμικῶν τούτων μορφῶν τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως πραγματευομένη ἐπιστήμη, δῆλον ὅτι ἡ μετρική, εἰς δύο μέρη διαιρουμένη, τὸ γενικὸν καὶ τὸ εἰδικόν, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, καθ' ὧς τὰ εἰρημένα ρυθμικὰ συστήματα ἥτοι αἱ ρυθμικαὶ μορφαὶ ἐπλάσθησαν καὶ ἀπετυπώθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τῷ εἰδικῷ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ χρήσεως ἐκάστης αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ τῆς γλώσσης ὡς ρυθμιζομένου.

74. Ὡς ἔμπροσθεν (§ 66) εἶπομεν, ὁ ρυθμὸς σύμφυτος ὧν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν δύναται νὰ γίνη, τουτέστι νὰ λάβῃ ὑπόστασιν, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ τὸ ρυθμισθόσμενον ἥτοι ἡ ὕλη, ἥτις θὰ δεχθῇ αὐτὸν καὶ θὰ διαιρῇ τὸν ἀφηρημένον χρόνον εἰς μέρη γνώριμα τῇ αἰσθήσει. Πᾶσα λοιπὸν γλῶσσα εἰ καὶ ὡς τι δεδομένον καὶ παντάπασιν ἀπρητισμένον εἶνε καθ' ἑαυτὴν ἄρρυθμος, ὅμως δύναται νὰ δεχθῇ τὸν ρυθμὸν καὶ

χρησιμεύσῃ ὡς ρυθμιζόμενον, ἐπειδὴ ἔχει φυσικὰς τινὰς ιδιότητας, αἵτινες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι τῷ ποιητῇ ὡς λαβαὶ πρὸς ἀποτύπωσιν τοῦ ρυθμοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν πᾶσα γλῶσσα σύγκειται ἐκ χρόνων γνωρίμων τῇ αἰσθήσει, δῆλον ὅτι τῶν συλλαβῶν, αἵτινες φύσει ἔχουσι διάφορον μέγεθος, ἄλλαι μὲν ἀπαιτοῦσαι μακρότερον χρόνον πρὸς ἐκφώνησιν, ἄλλαι δὲ βραχύτερον. Ὁ ποιητὴς λοιπὸν δύναται ἐν τῇ ρυθμοποιίᾳ ἢ στιχουργίᾳ νὰ ποιῇται χρῆσιν τῆς φύσει δεδομένης ταύτης ποσότητος τῶν συλλαβῶν, ὅταν θέλῃ νὰ συνάψῃ πλείονας αὐτῶν εἰς ἀποτελέσιν ποδῶν ὠρισμένου μεγέθους. Εἴτα δὲ αἱ συλλαβαὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὴν τάσιν, ἄλλαι μὲν ὀξύτερον, ἄλλαι δὲ βαρύτερον προφερόμεναι. Καὶ ταύτην λοιπὸν τὴν ὡσαύτως φύσει δεδομένην ιδιότητα τῆς γλώσσης τὴν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς τάσεως τῶν συλλαβῶν ἦτοι τῶν λογικῶν τόνων δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὁ ποιητὴς ὡς λαβὴν εἰς ἀποτύπωσιν τῆς ρυθμικῆς τάσεως, τὰς μὲν τὸν ὀξύτερον τόνον ἐχούσας συλλαβάς καθιστὰς θέσεις τῶν ποδῶν, τὰς δὲ τὸν βαρύτερον ἄρσεις, εἰ καὶ, ὡς προείπομεν (§ 68), ὁ ρυθμικὸς λεγόμενος τόνος δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ λογικῷ, ἀλλὰ τι ἀνάλογον. Καὶ τῷ ὄντι ἐν ταῖς ποιήσεσι τῶν διαφόρων Ἰαπετικῶν (Ἰνδο-γερμανικῶν) ἔθνων τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα τῆς γλώσσης κυρίως εὐρίσκονται χρησιμεύοντα ὡς βάσεις τῆς ρυθμοποιίας, ἐν ἄλλαις μὲν δηλαδὴ ἢ ποσότης τῶν συλλαβῶν, ἐν ἄλλαις δὲ ἢ λογικὴ τάσις. Καὶ ἐν μὲν ταῖς ποιήσεσι ταῖς ἀκολουθοῦσαις τῇ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν ρυθμοποιίᾳ ἢ στιχουργίᾳ τὸ μὲν ρυθμικὸν τῶν συλλαβῶν μέγεθος ὀρίζεται κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ποσότητα, ἢ δὲ ρυθμικὴ τάσις δὲν ἀπευθύνεται πρὸς τὴν λογικὴν, ἀλλ' ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ βούλησιν. Ἐν δὲ ταῖς ποιήσεσι ταῖς ἀκολουθοῦσαις τῇ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν ρυθμοποιίᾳ ἢ μὲν ρυθμικὴ τάσις ἀπευθύνεται πρὸς τὴν λογικὴν, ἢ δὲ ρυθμικὴ ποσότης τῶν συλλαβῶν ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ κατὰ βούλησιν καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ποσότητα. Ὁ ἀπλούστατος βεβαίως καὶ φυσικώτατος τρόπος τῆς ρυθμοποιίας θὰ ἦτο ἂν ὁ ρυθμικὸς τόνος ἐπιπτεν ἐπὶ μακρὰς καὶ ἄμα τονιζομένης συλλαβάς, ἂν δηλαδὴ ὁ ρυθμοποιὸς κατῴρθου νὰ συμβιβάζῃ ἀμφοτέρω τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἐν τῇ ρυθμοποιίᾳ, ἵνα αὕτη ἀπέβαιεν ἀμφοτέρα σύναμα, κατὰ τε τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν καὶ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν ρυθμοποιία. Ἀλλ' οὕτως ὁ ρυθμοποιὸς ᾔθελεν ἐπιβάλλῃ ἐαυτῷ ἀφορήτους πένδας σφόδρα δυσχεραίνουσας τὴν ἐλευθερίαν

τῆς ἑαυτοῦ ἐνεργείας. Ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἐν τῇ ποιήσει ἐκάστου τῶν Ἰαπετικῶν ἔθνων συμφῶνως τῇ φύσει ἐκάστης γλώσσης ἐπεκράτησεν ὁ ἕτερος τῶν δύο τρόπων τῆς ῥυθμοποιίας, ἢ κατὰ τὴν ποσότητα δηλαδὴ τῶν συλλαβῶν ἥτοι τὴν προσωδίαν, ὅθεν συντομώτερον καὶ προσωδιακὴν ῥυθμοποιίαν ἢ μετροποιίαν δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτήν, ἢ δὲ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν ἥτοι τοὺς τόνους τῆς λέξεως, ὅθεν συντομώτερον καὶ ταύτην *τονικὴν ῥυθμοποιίαν* δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου τρόπου τῆς ῥυθμοποιίας ἥτοι τῆς προσωδιακῆς χρῆσιν ἐποιήσαντο ἐν τῇ ποιήσει αὐτῶν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς περὶ τὴν τετάρτην α. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἤρξαντο νὰ στιχουργῶσι κατὰ τὴν *τονικὴν ῥυθμοποιίαν* κατὰ πρῶτον μὲν, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾷ, εἶτα δὲ καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, ἐν ᾗ καὶ μέχρι τοῦδε ἀποκλειστικὴ αὐτῆς γίνεται χρῆσις. Τὸ αὐτὸ δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς που χρόνους εὐρίσκομεν συμβᾶν καὶ τῇ Λατινικῇ ποιήσει, τῇ τε ἐκκλησιαστικῇ καὶ τῇ δημώδει, ὅθεν ὕστερον ἢ *τονικὴ ῥυθμοποιία* μετεδόθη καὶ εἰς τὰς τῶν Ῥωμανικῶν καλουμένων ἔθνων ποιήσεις. Καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲ ἀνέκαθεν εὐρίσκονται τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ῥυθμοποιίας μεταχειριζόμενοι. Ὡστε ἐκ πάντων τῶν Ἰαπετικῶν ἔθνων κατὰ τοὺς μέσους καὶ τοὺς νεωτέρους αἰῶνας τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιίαν εὐρίσκονται τηροῦντες μόνοι οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ἔθνη μεταχειρίζονται τὴν *τονικὴν*.

75. Πλὴν τῆς προσωδιακῆς καὶ *τονικῆς ῥυθμοποιίας* ἐν τῇ ποιήσει τῶν διαφόρων ἔθνων γίνεται χρῆσις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συχνῇ καὶ συμφωνιῶν ἢ ὁμοιοφωνιῶν. Τοιαῦτα δὲ σχήματα παρηχητικὰ ἥτοι ὁμοίως ἠχοῦντα τὰ κυριώτατα εἶνε τὰ ἐξῆς· πρῶτον μὲν τὸ ὁμοιοτέλευτον ἢ ὁμοιοκατάληκτον, καθ' ὃ οἱ ἀνταποδιδόμενοι στίχοι ἢ τὰ ἀνταποδιδόμενα κῶλα σχηματίζονται ὁμοιοτέλευτα, ἔχουσι δηλαδὴ τὴν ἀπόθεσιν ἥτοι κατάληξιν ὁμοίαν, οἷον

ἢ ὅτε ἔθνεα εἴσι μελισσάων ἀδινάων, (B 87-8)
 πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.
 λήσομαι ἀρχόμενος οὐδ' ἀποπαύομενος (Θεόγν. 2).
 ἀλλὰ τοι ἀλλότριον κῆδος ἐφνήμεριον (Θεόγν. 656).
 ἄρ' ἂν παρ' ὑμῶν, ὦ ξένοι, μάθοιμ' ὅπου (Σοφ. Οἶδ. T.
 τὰ τοῦ τυράννου δώματ' ἐστὶν Οἰδίπου; [924 κέ.]
 μάλιστα δ' αὐτὸν εἶπατ', εἰ κάτισθ' ὅπου.

Εἶτα δὲ τὸ τούτου ἀντίστροφον, τὸ ὁμοιόαρκτον ἢ ὁμοιοκάταρκτον, καθ' ὃ δύο ἐπ' ἀλλήλοι στίχοι ἢ τὰ δύο κῶλα τοῦ αὐτοῦ στίχου, τὰ τε ἡγούμενον καὶ τὸ ἐπόμενον, ἄρχονται ὁμοίως, οἷον B 671 κί.

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν ἄγεν τρεῖς νῆας εἴσας,

Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόπου τε ἀνακτος,

Νιρεὺς δὲ κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν.

Πρβλ. A 266. H 473. P 430. γ 109. δ 613. 831. ξ 56. "Ἐπειτα δὲ τὸ παρόμοιον ἢ ἡ παρομοίωσις (alliteratio), ὅταν τοῦ αὐτοῦ κώλου πλείονες λέξεις ἄρχωνται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἢ ἀπὸ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς. Παράδειγμα φέρομεν τὸ τῆς Σαπφούς ἀπόσπ. 113

μήτ' ἐμοὶ μέλι μήτε μέλισσα,

τὰ τοῦ Σοφοκλέους

πόνος πόνῳ πόνον φέρει (Αἰ. 866).

ποινίμα πάθεα παθεῖν πόροι (Ἠλ. 210).

τυφλὸς τά τ' ὧτα τὸν τε νοῦν τά τ' ὄμματ' εἰ (Οἰ. T. 371)

καὶ τὰ τοῦ Ἑννίου

o Tite, tute, Tati, tibi tanta, tyranne, tulisti.

quidquam quisquam cuiquam quod conveniat, neget.

Τὰ τοιαῦτα ὅμως σχήματα οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι τῷ ῥυθμῷ, διότι καὶ ἄνευ αὐτῶν δύναται νὰ γίνη ὁ ῥυθμός, μόνον δὲ ταῦτα ἄνευ τοῦ ῥυθμοῦ, ἄνευ δηλαδὴ κανονικῆς τάξεως τῶν χρόνων τοῦ ῥυθμιζομένου, δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ἔρρυθμον λόγον, καὶ ἂν οἱ στίχοι ἢ τὰ κῶλα εἶνε ἰσοσύλλαβα, ἔχουσι δηλαδὴ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν.

Ὅπως γένηται ἔρρυθμος ὁ λόγος, ἀπαραίτητος ὑπάρχει ἡ εὐτακτος ἀκολουθία τῶν χρόνων, καθ' ἃ πλατύτερον εἶπαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ. Ἄν δὲ μέτρα τινὰ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, οἷος ὁ ἐνδεκάσύλλαβος καλούμενος, εἶχον ὠρισμένον καὶ σταθερὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν, τοῦτο ἥρτητο παντάπασιν ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ, οὐδὲν δ' ἐσήμαινεν ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν καθ' ἑαυτόν. Τὰ δὲ παρηχητικὰ σχήματα μετεχειρίζοντο μὲν συχνὰ οἱ παλαιοὶ ἐν τῇ ποιήσει αὐτῶν, ὅπως καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅμως ἀπλῶς ὡς ῥητορικὸν κόσμον. Μάλιστα δὲ οἱ τεχνικοί, Ἑλληνεῖς τε καὶ Λατῖνοι, ἀπεδοκίμαζον τὴν ὑπερβόλλουσαν αὐτῶν χρῆσιν ἐν τε τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ (1). Ἡ δὲ Ἑβραϊκὴ ποίησις ἄλλη ἀκολουθοῦσα ἀρχῇ ἐν τῇ στιχοιουργίᾳ, τῷ καλουμένῳ παραλληλισμῷ τῶν κώλων, καὶ οὐχὶ τῇ

(1) Πρβλ. J. Gustafson, de vocum in poematis Graecis consonantia, Acta

εὐτάκτῳ ἀκολουθίᾳ τῶν χρόνων, οἷον γίνεται ἐν ταῖς ἄλλαις γνωσταῖς ποιήσεσι, δὲν δύναται νὰ ὑποληφθῇ ὡς ἔρρυθμος ἐν τῇ κυρίᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ. Πρβλ. καὶ § 104.

76. Ταῦτα καθολικώτερον προειπόντες, ἐξετάσωμεν νῦν ἀκριβέστερον ποίαν οἱ Ἕλληνες ἐποίησαντο ἐν τῇ ἑαυτῶν ποιήσει χρῆσιν τῆς γλώσσης ὡς ῥυθμιζομένου. Ἦδη λοιπὸν ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις μνημείοις τῆς ποιήσεως αὐτῶν εὐρίσκονται οἱ Ἕλληνες ἀκολουθοῦντες τῇ προσωδιακῇ ῥυθμοποιίᾳ καὶ οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει ἔχνος μαρτυροῦν ὅτι πρότερον μετεχειρίσαντο ἄλλον τινὰ τρόπον ῥυθμοποιίας, ἐξ οὗ μετέβησαν εἰς τὸν κατὰ τὴν συλλαβικὴν ποσότητα. Ἐξ ὑπαρχῆς λοιπὸν εὐρίσκονται πρὸς μὲν τὰς μακρὰς καὶ βραχεῖας συλλαβὰς τῆς λέξεως ἀπευθύνοντες τὰ ῥυθμικὰ τῶν χρόνων μεγέθη, τῆς δὲ λογικῆς τάσεως, ἥτοι τῶν ὀξείων καὶ βαρέων τόνων τῆς λέξεως, παντάπασιν ἀμελοῦντες καὶ ἀνεξαρτήτως αὐτῶν τὴν ῥυθμικὴν σημασίαν ἥτοι τὴν θέσιν καὶ ἄρσιν τῶν ποδῶν ὀρίζοντες. Ἡ χρῆσις δηλαδὴ μαρτυρεῖ διαρρήδην ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν παλαιάν Ἑλληνικὴν ποίησιν τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα, ἡ λογικὴ δηλονότι τάσις καὶ ἡ ῥυθμικὴ σημασία, εὐρίσκονται ἐν πλήρει πρὸς ἄλληλα καὶ φανερᾶ διαφωνίᾳ. Διότι τὰ μέτρα δὲν σχηματίζονται κανονικῶς οὕτως, ὥστε αἱ μὲν θέσεις τῶν ποδῶν νὰ πίπτωσιν ἐπὶ τὰς ὀξύτερον τονιζομένας συλλαβὰς τῶν λέξεων, αἱ δὲ ἄρσεις ἐπὶ τὰς τὸν βαρὺν τόνον ἐχούσας, ἀλλὰ συχνότατα συμβαίνει καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ διαφωνία δὲ αὕτη προβαίνει μέχρι τοῦτου, ὥστε ἐπὶ τινων μέτρων πάντες πάντων τῶν ποδῶν οἱ ῥυθμικοὶ τόνοι νὰ διαφωνῶσι πρὸς τοὺς λεκτικούς. Τοιοῦτον εἶνε π. χ. τὸ ἐξῆς ἱαμβικὸν τρίμετρον (Σοφ. Αἷ. 27)

ἐκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις.

□ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Τἀνάπαλιν δὲ εὐρίσκονται μὲν καὶ μέτρα, ἐν ᾗ οἷς εἴτε ἐν μέρει εἴτε καὶ καθ' ὅλοκληρίαν συμπίπτει καὶ δὲν διαφωνεῖ ἡ ῥυθμικὴ σημασία καὶ ἡ λογικὴ τάσις, καὶ τούτων συχνότερα μὲν τὰ τῆς α' κατηγορίας, σπανιώτερα δὲ τὰ τῆς β', ταῦτα ὅμως πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξαιρέσεις τοῦ κανόνος. Τοιαῦτα παραδείγματα τῆς β' κατηγορίας ἐπὶ μὲν τῶν δακτυλικῶν ἐξαμέτρων φέρομεν τὰ ἐξῆς, λαμβάνοντες πάντα ἐκ μιᾶς ῥαψωδίας τοῦ Ὀμήρου τῆς Α'

societ. scientiarum Fennicae Τόμ. 11 (1880) σελ. 295-327.-Otto Dingeldein, der Reim bei den Griechen und Römern, Leipzig, 1892.

- 62 ἀλλ' ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα.
 68 ἦτοι ὃ γ' ὥς εἰπὼν κατ' ἄρ' ἔξετο, τοῖσι δ' ἀνέστη.
 106 μάντι κακῶν, οὐ πῶ ποτέ μοι τὸ κρήγυον εἶπας.
 117 βούλομ' ἐγὼ λαὸν σόον ἔμμεναι ἢ ἀπολέσθαι.
 275 μῆτε σὺ τόνδ', ἀγαθὸς περ ἑὼν, ἀποαίρεο κούρην.
 294 εἰ δὴ σοὶ πᾶν ἔργον ὑπείξομαι, ὅττι κεν εἴπῃς
 505 τίμησόν μοι υἱόν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων.
 518 ἢ δὴ λοίγια ἔργ', ὅτε μ' ἐχθοδοπῆσαι ἐφῆσεις.
 523 "Ἡρῆ· ἐμοὶ δέ κε ταῦτα μελήσεται, ὄφρα τελέσω.
 545 "Ἡρῆ, μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους.
 567 ἄσπον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.
 611 ἔνθα καθεῦδ' ἀναβάς, παρὰ δὲ χρυσόθρονος "Ἡρῆ.
 Ἐπὶ δὲ τῶν ἱαμβικῶν τριμέτρων τὰ ἐξῆς, λαμβάνοντες πάντα ἐκ τοῦ
 προλόγου τοῦ Οἰδίποδος τυράννου·
 31 θεοῖσι μὲν νυν οὐκ ἰσοῦμένον σ' ἐγώ.
 41 ἱκετεύομέν σε πάντες οἶδε πρόστροποι.
 49 ἀρχῆς δὲ τῆς σῆς μηδαμῶς μεμνώμεθα.
 60 νοσεῖτε πάντες καὶ νοσοῦντες, ὥς ἐγώ.
 77 μὴ δρῶν ἂν εἶναι πάνθ' ὅσ' ἂν δηλοῖ θεός.

Περὶ τὸν δὲ ὑπολαμβάνοντες νὰ φέρωμεν καὶ ἐξ ἄλλων εἰδῶν μέτρων
 παραδείγματα τῆς τοιαύτης συμφωνίας, παρατηροῦμεν καὶ πάλιν ὅτι
 ἐκ τῶν τοιούτων παραδειγμάτων, ἅτινα καὶ σπανιώτερα εἶνε καὶ μᾶλλον
 φαίνονται οὐχὶ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τύχην οὕτω πεποιημένα,
 οὐδαμῶς δικαιούται τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες ποιη-
 ταὶ ἠρέσκοντο τῇ συμπτώσει τῆς ῥυθμικῆς σημασίας καὶ τῆς λογικῆς
 τάσεως, οἷον δικαιότερον ἰσχυρίζονται τινες περὶ τῶν Λατίνων ποιη-
 τῶν. Τοῦναντίον ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ ποιήσει ἡ διαφωνία τῶν
 δύο στοιχείων, τῆς τε λογικῆς τάσεως καὶ τῆς ῥυθμικῆς σημασίας,
 καταφαίνεται ἐν πολλῷ μείζονι χρήσει οὕσα τῆς συμφωνίας, ὥστε μᾶλ-
 λον δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ παλαιὸς ῥυθμοποιὸς οὐδένα λόγον ἐποι-
 εῖτο τῶν λεκτικῶν τόνων.

Εἰτα δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν Ἑλλη-
 νικῶν μέτρων, τῷ δακτυλικῷ ἑξαμέτρῳ, ἡ θέσις τῶν ποδῶν ἦτοι ὁ
 ῥυθμικὸς τόνος πίπτει ἀείποτε ἐπὶ μακρὰς συλλαβάς, ἡ δὲ ἄρσις ἀδι-
 φώρως καὶ ἐπὶ μακρὰς καὶ ἐπὶ βραχείας. Οὐ μόνον δὲ τοῦ δακτυλικοῦ
 ἑξαμέτρου αἱ ἄρσεις πάσχουσι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων μέτρων

κατὰ πάντα τοὺς χρόνους. Πρῶτος δ' ὁ Ἀρχιλοχός ἐπὶ τῶν μέτρων, ἅτινα αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν τεχνικὴν ποιήσιν, μετεχειρίσατο καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν δύο βραχείας συλλαβὰς ἀντὶ μιᾶς μακράς. Βραδύτερον δὲ ἐπὶ ὠρισμένων τινῶν μέτρων καὶ ἀντεστράφη ὁ λόγος τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, οἷον ἐπὶ τῶν ἀναπαιστικῶν μέτρων συχνὰ ἢ μὲν θέσις ἀποτυποῦται διὰ δύο βραχειῶν συλλαβῶν, ἢ δὲ ἄρσις διὰ μιᾶς μακράς, ὥστε ὁ ἀνάπαιστος λαμβάνει μετρικὸν σχῆμα τὸ τοῦ δακτύλου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ ῥυθμικὸς τόνος πίπτει πάντοτε ἐπὶ τὴν πρώτην βραχεϊαν. Ὁ τοιοῦτος δὲ ῥυθμικὸς τόνος ὁ ἐπὶ βραχεϊαν πίπτων συλλαβὴν εἶχεν ὡς εἰκὸς ἐλάσσονα δύναμιν τοῦ πίπτοντος ἐπὶ τὴν μακράν. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς ἡ λύσις τῶν μακρῶν συλλαβῶν εἰς δύο βραχείας ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν τροχαίων καὶ τῶν ἰάμβων δὲν ἦτο ἀπόλυτος, ἀλλὰ περιωρισμένη, κατὰ τοὺς ἐξῆς μόνον γενικοὺς κανόνας γινομένη. Καὶ πρῶτον μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔλυον οἱ δραματικοὶ τὴν τὸν ῥυθμικὸν τόνον ἔχουσαν μακράν ἐν τῇ ἀρχῇ τρισυλλάβων καὶ ἐτι μερίζωνων λέξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ δισυλλάβων, ἀπέφευγον δὲ τὴν λύσιν ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως, ἐπὶ δὲ τοῦ πρώτου ποδὸς τῶν ἰαμβικῶν μέτρων μετεχειρίζοντο καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν σχῆμα. Εἶτα δὲ αἱ δύο βραχεῖαι συλλαβαὶ ἠδύναντο νὰ πίπτωσιν ἐπὶ δύο λέξεων, ἢ μὲν ὡς τελικὴ τῆς προηγούμενης, ἢ δὲ ὡς ἀρκτική τῆς ἐπιφερομένης, μόνον ὅτε αἱ λέξεις αὗται συνεδέοντο μετ' ἀλλήλων σφιγκτότερον ὡς τὸ ἄρθρον μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ ἡ πρόθεσις μετὰ τῆς συντακτικῆς πτώσεως.

Προσέτι ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἀπέφευγον τὴν κατὰ πόδα τομήν, τουτέστι τὴν σύμπτωσιν τῶν ποδῶν καὶ λέξεων, οἷον ποιεῖ ὁ Ὅμηρος ἐν τῷ ὑπορρύθμῳ καλουμένῳ ἔπει (Σχολ. Ἑρμ. σελ. 167 W.), οἷον τῷ A 214

ὕβριος εἵνεκα τῆσδε· σὺ δ' ἴσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν,
καὶ ὁ Θεόγυις ἐν τῷ ἐλεγείῳ

οὕτως, ὥσπερ νῦν, οὐδενὸς ἀξίος εἶ
καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Βατρ. 755

καὶ δὸς κύσαι καὐτὸς κύσον καὶ μοι φράσον·
τὸ τρίμετρον τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει καὶ τῶν συνήθων τομῶν. Συχνότερα δ' ὑπόρρυθμα ἔπη εὐρίσκονται παρὰ τῷ Νόννῳ, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ θὰ εἴπωμεν. Ὁ δὲ Ἐννίος εἶπεν ἐπὶ τὸ γραφικώτερον (Sat. 14)
sparsis hastis longis campus splendet et horret.

77. Παράδοξον ἐκ πρώτης ὄψεως προσπίπτει ἡμῖν τὸ φαινόμενον τοῦτο, πῶς δηλαδὴ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες εἰς τοῦτο προήχθησαν, ὥστε ἀφορμὴν καὶ βᾶσιν τῆς ρυθμοποιίας αὐτῶν νὰ καταστήσωσι τὴν φυσικὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν καὶ εἰς αὐτὴν νὰ ὑποτάξωσι τὸ ρυθμικὸν μέγεθος τῶν χρόνων, τῶν δὲ λογικῶν τόνων μηδὲνα νὰ ποιῶνται λόγον εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς ρυθμικῆς σημασίας, ἀλλὰ θέσεις τῶν ποδῶν νὰ καθιστῶσι συνήθως μὲν καὶ ἀρχικῶς τὰς μακρὰς ἀπλῶς συλλαβὰς, ὕστερον δὲ ἐνίοτε καὶ τὰς βραχείας, παντάπασιν ἀδιαφοροῦντες, ἂν αἱ συλλαβαὶ τῆς λέξεως, ἐφ' ἧς ἐπιπτεν ἡ ρυθμικὴ σημασία, εἶχον τὸν κύριον τῆς λέξεως τόνον, τουτέστι τὸν ὄζυν ἢ περισπῶμενον, ἢ καὶ τὸν δευτερεύοντα, τουτέστι τὸν βαρύν. Ἡ ἀπορία ὅμως αὕτη λύεται, ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διάφορον τῶν νέων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἔχουσα τὴν φύσιν διάφορον ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ρυθμοποιίαν καὶ σύμφωνον ἑαυτῇ. Ἐν μὲν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλῶσσῃ αἱ διαφοραὶ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν ἦσαν τοῖς παλαιοῖς ἐπαισθητότεραι καὶ σημαντικώτεραι ἢ αἱ διαφοραὶ τῆς τάσεως αὐτῶν. Ἡ μὲν τάσις ἦτο ἀπλοῦν μελωδικὸν στοιχεῖον τῆς γλώσσης καὶ, ὡς φαίνεται, προεφέρετο μετ' ἐλάσσονος δυνάμεως ἢ ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις. Πολλῷ δὲ κυριώτερον καὶ πλαστικώτερον στοιχεῖον τῆς γλώσσης ἦτο τὸ ἕτερον, ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν. Ὅθεν φυσικώτερον ἦτο καὶ ὁ ρυθμοποιὸς τὴν ἀποτύπωσιν τῆς ρυθμικῆς σημασίας, ἥτοι τῶν ἄρσεων καὶ θέσεων, νὰ μὴ ἐξαρτᾷ ἐκ τῶν διαφορῶν τῆς λογικῆς τάσεως, ἀλλ' ἐκ τῶν διαφορῶν τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν. Τούναντίον δὲ ἐν ταῖς νεωτέραις Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι, ἐν αἷς γίνεται διάκρισις ἐν τῇ προφορᾷ μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, οἷον ἐν τῇ Γερμανικῇ, κυριώτερα εἶνε ἡ διάκρισις τῶν συλλαβῶν ὡς ἐκ τῆς διαφόρου τάσεως ἢ ὡς ἐκ τῆς διαφόρου ποσότητος αὐτῶν. Ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ἐν ἣ οὐδεμία γίνεται διάκρισις μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν, ἡ λογικὴ τάσις ἀποβαίνει τὸ μόνον ζωοποιητικὸν καὶ πλαστικὸν στοιχεῖον αὐτῆς. Ἐντεῦθεν εὐλόγον ἦτο καὶ ὁ νεώτερος ρυθμοποιὸς νὰ μὴ ἀκολουθῇ τῇ προσφθιακῇ, ἀλλὰ τῇ τονικῇ ρυθμοποιίᾳ, θέσεις μὲν τῶν ποδῶν καθιστάς τὰς ὀξύτερον τονιζομένας συλλαβὰς, ἄρσις δὲ τὰς βαρύτερον προφερομένας. Προσέτι εἰς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου, τῆς χρήσεως δηλονότι τῆς προσφθιακῆς ρυθμοποιίας ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ

ποιήσῃ, πρέπει νὰ ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις ἦτο ἀρχῇθεν μελικὴ καὶ ὅτι οἱ νόμοι τῆς ρυθμικῆς ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ ᾠδῇ, ἐν ἣ οἱ τόνοι τῆς λέξεως ἐξημαυροῦντο καὶ ἀπεκρύπτοντο ὑπὸ τῶν ποικίλων τῇν τάσιν φθόγγων τοῦ μέλους. Ὅτι δὲ ὁ παλαιὸς μελοποιὸς ἐν τῇ ᾠδῇ οὐδὲνα λόγον ἐποιεῖτο τῶν ὀξέων καὶ βαρέων τόνων τῶν λέξεων, μαρτυρεῖ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὅστις ἐν τῷ 11 κεφαλαίῳ τοῦ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων συγγράμματος συγκρίνων τὸ τῆς διαλέκτου μέλος πρὸς τὸ τῆς μουσικῆς, τῆς τε ὀργανικῆς καὶ τῆς ᾠδικῆς, λέγει ὅτι τὸ μὲν τῆς διαλέκτου μέλος μετρεῖται ὡς ἔγγιστα διὰ τοῦ διαστήματος τοῦ λεγομένου διὰ πέντε καὶ οὔτε ὑφούται ἢ φωνῇ πέρα τῶν τριῶν τόνων καὶ ἐνὸς ἡμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὔτε ταπεινοῦται πλεόν τοῦ διαστήματος τούτου ἐπὶ τὸ βαρὺ· ἡ δὲ ὀργανικὴ καὶ ᾠδικὴ μουσικὴ πρῶτον μὲν μεταχειρίζεται πλείονα διαστήματα καὶ οὐχὶ μόνον τὰ διὰ πέντε, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ διὰ πασῶν ἀρξαμένη καὶ τὸ διὰ πέντε διάστημα μελωδεῖ καὶ τὸ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ δίτονον καὶ τὸν τόνον καὶ τὸ ἡμιτόνιον, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τὴν δίσιν αἰσθητῶς. Ἐπειτα δὲ ἀξιοῖ νὰ ὑποτάτῃ τὰς λέξεις εἰς τὰ μέλη καὶ οὐχὶ τὰ μέλη εἰς τὰς λέξεις. Φέρει δὲ παράδειγμα εἰς ἀπόδειξιν τούτου μέλος τι ἐκ τοῦ Ὀρέστου τοῦ Εὐριπίδου, ὅθεν γίνεται δῆλον ὅτι αἱ ὀξύτεραι καὶ βαρύτεραι τάσεις τῆς ᾠδῆς ἦσαν παντάπασιν ἀνεξάρτητοι τῆς ὀξύτητος καὶ βαρύτητος τῶν συλλαβῶν τῆς λέξεως. Ἀλλὰ ἄξιον νὰ παρατεθῇ ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ ὁλόκληρον τὸ χωρίον τοῦ Διονυσίου. «Διάλεκτου μὲν οὖν», λέγει, «μέλος (1) ἐνὶ μετρεῖται διαστήματι τῷ λεγομένῳ διὰ πέντε, ὡς ἔγγιστα (2)· καὶ οὔτε ἐπιτείνεται πέρα τῶν τριῶν τόνων καὶ ἡμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὔτε ἀνίεται τοῦ χωρίου τούτου πλεόν ἐπὶ τὸ βαρὺ. Οὐ μὲν ἄπασά γε ἡ λέξις ἢ καθ' ἐν μόνον λόγου ταπτομένη <ἐπὶ> (3) τῆς αὐτῆς λέγεται

(1) Μέλος τῆς διαλέκτου λέγει ὁ Διονύσιος ὅ,τι ὁ Ἀριστόφενος (ἀρμ. στοιχ. σελ. 18 M.) καλεῖ λογῶδες μέλος, τὸ συγκείμενον δηλαδὴ ἐκ τῶν προσφθιδῶν τουτέστι τῶν ὀξειῶν καὶ βαρειῶν τάσεων τῆς λέξεως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ μέλος τῆς τε ὀργανικῆς καὶ τῆς ᾠδικῆς μουσικῆς, ἣν ὁ Ἀριστόφενος καλεῖ διαστηματικὴν φωνήν.

(2) Πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ὅτι μεταξὺ τῆς ὀξείας καὶ τῆς βαρείας ἀποτελεῖται τὸ διὰ πέντε ὡς ἔγγιστα διάστημα, παρατηροῦμεν ὅτι τὸ διάστημα τοῦτο δὲν εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό, ἀλλὰ ποικίλλεται κατὰ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ διαλεγόμενου· ἐπὶ μὲν ψυχικῆς ἡρεμίας τὸ διάστημα εἶνε ἔλασσον, ἐπὶ ψυχικῆς δὲ κινήσεως, οἷον ὀργῆς, ἀγανακτήσεως, ἀπελπισμοῦ μεῖζον. Τὸ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου λοιπὸν ὀριζόμενον διάστημα δύναται ἐνίοτε καὶ νὰ υπερβαίνειται, ἐν δὲ τῇ συνήθει· προφορᾷ εἶνε ἔλασσον.

(3) Τὸ ἐπὶ ἐξ ἑμῆς προσθήκης.

τάσεως, ἀλλ' ἡ μὲν ἐπὶ τῆς ὀξείας, ἡ δ' ἐπὶ τῆς βαρείας, ἡ δ' ἐπ' ἀμφοῖν. Τῶν δ' ἀμφοτέρας τὰς τάσεις ἔχουσιν αἱ μὲν κατὰ μίαν συλλαβὴν συνεφθαρμένον ἔχουσι τῷ ὀξεῖ τὸ βαρὺ, ὥς δὴ περισπωμένης καλοῦμεν· αἱ δ' ἐν ἐτέρῳ τε καὶ ἐτέρῳ χωρὶς ἐκάτερον ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν οἰκειὰν φυλάττον φύσιν. Καὶ ταῖς μὲν μονοσυλλάβοις (1) οὐδὲν τὸ διὰ μέσου χωρίον βαρύτητος καὶ ὀξύτητος· ταῖς δὲ πολυσυλλάβοις, οἳ ποτ' ἂν ὦσιν, ἡ τὸν ὀξὺν τόνον ἔχουσα μία ἐν πολλαῖς βαρεῖαις ἔνεστιν. Ἡ δ' ὀργανικὴ τε καὶ ὠδικὴ μουσα διαστήμασί τε χρῆται πλείοσιν, οὐ τῷ διὰ πέντε μόνον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ διὰ πασῶν ἀρξαμένη καὶ τὸ διὰ πέντε μελωδεῖ καὶ τὸ διὰ τεσσάρων καὶ τὸ δίτονον (2) <καὶ τὸν τόνον> καὶ τὸ ἡμιτόνιον, ὥς δὲ τινες οἴονται, καὶ τὴν διέσιν αἰσθητῶς. Τὰς τε λέξεις τοῖς μέλεσιν ὑποτάττειν ἀξιοὶ καὶ οὐ τὰ μέλη ταῖς λέξεσιν, ὥς ἐξ ἄλλων τε πολλῶν δῆλον καὶ μάλιστα τῶν Εὐριπίδου μελῶν, ἃ πεποίηκε τὴν Ἡλέκτραν λέγουσαν ἐν Ὀρέστη πρὸς τὸν χαρὸν·

Σῖγα, σῖγα λευκὸν ἵχνος ἀρβύλης

τιθεῖτε, μὴ κτυπεῖτε

ἀποπρόβατ' ἐκεῖσ' ἀποπρό μοι (3) κοίτας.

Ἐν γὰρ δὴ τούτοις τὸ *σῖγα σῖγα λευκὸν* ἐφ' ἐνὸς φθόγγου μελωδεῖται, καίτοι τῶν τριῶν λέξεων ἐκάστη βαρείας τε τάσεις ἔχει καὶ ὀξείας. Καὶ τὸ *ἀρβύλης* ἐπὶ μέσῃ συλλαβῇ τὴν τρίτην ὁμότονον ἔχει, ἀμνηχνόου ὄντος ἐν ὄνομα δύο λαβεῖν ὀξείας. Καὶ τοῦ *τιθεῖτε* βαρυτέρα μὲν ἡ πρώτη γίνεται, δύο δὲ μετ' αὐτὴν ὀξύτονοί τε καὶ ὁμόφωνοι. Τοῦ *κτυπεῖτε* ὁ περισπασμὸς ἠφάνισται· μίᾳ γὰρ αἱ δύο συλλαβαὶ λέγονται τάσει. Καὶ τὸ *ἀποπρόβατ'* οὐ λαμβάνει τὴν τῆς μέσης συλλαβῆς προσωδίαν ὀξεῖαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τετάρτην συλλαβὴν καταβέβηκεν ἡ τάσις τῆς τρίτης».

Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων οὐδὲν θαυμαστὸν ὅτι οὐδαμῶς οἱ παλαιοὶ ἐδυσχέραινον ἐπὶ τῇ διαφωνίᾳ τῆς ῥυθμικῆς σημασίας καὶ τῆς λογικῆς τάσεως ἐν τῇ ὠδικῇ αὐτῶν μουσικῇ. Τὸ αὐτό που συμβαίνει καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὠδικῇ μουσικῇ καὶ οὐδαμῶς οἱ ἀκούοντες λυποῦνται. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα ἐπὶ ὀλίγων τινῶν μέτρων, οἷου τοῦ ἡρώου καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, ἅτινα ἐν τῷ ἔπει καὶ ἐν τῷ

(1) Ἐξ ἐμῆς διορθώσεως ἀντὶ διουλλάβοις.

(2) Ἐγραφα διτόνον ἀντὶ διάτονον, ἐφεξῆς δὲ προσέθηκα καὶ τὸν τόνον.

(3) Τὰ χειρόγραφα παρὰ Διονυσίῳ ἔχουσιν ἀπόπροθοι.

διαλόγῳ τοῦ δράματος ἀπηγγέλλοντο ἄνευ μέλους. Οἱ μὲν παλαιοὶ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ (§ 50) εἶπομεν, κατώρθουν, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ αὐτῶν νὰ συμβιβάζωσι τὰ δύο διάφορα στοιχεῖα, τὴν ῥυθμικὴν σημασίαν καὶ τὴν λογικὴν τάσιν, ὡς αἱ διεφώνουν πρὸς ἄλληλα, ἐκάτερον ἀνεξαρτήτως τοῦ ἑτέρου ἀποδιδόντες. Τῇ νεωτέρᾳ ὁμως προφορᾷ καὶ αἰσθῆσει ἀποβαίνει δυσχερὴς πάνυ ὁ τοιοῦτος συμβιβασμός. Ἄλλ' ὁμως ἀντὶ διὰ τὴν δυσχέριαν ταύτην νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ μέτρα ταῦτα ἄρρυθμῶς καὶ ὡς πεζὸν λόγον, αἰρετώτερον νομίζομεν νὰ ἐθισθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπαγγέλλωμεν αὐτὰ ἐρρυθμῶς διακρίνοντες μὲν ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τὰς μακρὰς καὶ βραχείας συλλαβὰς, ὑποτάσσοντες δὲ τῇ ῥυθμικῇ σημασίᾳ τὴν λογικὴν τάσιν. Ἐκ τῆς ἐρρυθμοῦ ἀπαγγελίας καὶ ὠφέλεια προσγενήσεται ἡμῖν οὐχὶ ἀνάξια λόγου καὶ δὴ καὶ ἡδονή τις, ὅταν ἐθισθῶμεν. Οὐδαμῶς δὲ φαίνεται ἡμῖν δικαία ἡ ἀξίωσις ὅτι, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ διακρίνω-
ται νῦν ἀπ' ἀλλήλων ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ἀμφοτέρω τὰ διαφωνοῦντα ταῦτα στοιχεῖα, ὅπως διεκρίνον αὐτὰ οἱ παλαιοὶ, αἰρετώτερον νὰ ἀποφεύγωμεν παντάπασιν τὴν ἄσκησιν περὶ τὴν ἐρρυθμὸν ἀπαγγελίαν. Ἄν ἡ ἀξίωσις αὕτη ἦτο δικαία, τότε κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδ' ὡς πεζὸν λόγον θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ ἀπαγγέλλωμεν τὰ ἐξάμετρα ταῦτα καὶ τρίμετρα, ἀφ' οὗ καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην προφορὰν διαφέρομεν τῶν παλαιῶν οὔτε τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν οὔτε τὴν διάφορον αὐτῶν τάσιν ὁμοίως ἀποδιδόντες, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φθόγγους πολλοὺς οὐχὶ ἀκριβῶς ὅπως ἐκεῖνοι φθεγγόμενοι.

78. Τοιαύτην οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς γλώσσης αὐτῶν ὡς ῥυθμιζομένου. Ἦδη ὁμως κατὰ τοὺς πρώτους ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνας ἤρξατο νὰ γίνηται ἐν τῇ προφορᾷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μεγάλη τις μεταβολή, ἥτις δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἀσκήσῃ μεγάλην ῥοπήν ἢ μᾶλλον ῥιζικὴν μεταβολὴν καὶ εἰς τὴν ῥυθμοποιίαν. Ἐν ᾧ δὴ λαδὴ πρότερον ἡ ποσότης ἦτοί τὸ μέγεθος τῶν φωνηέντων διέφερον ἐν τῇ ἐκφωνήσει αὐτῶν καὶ ἄλλα μὲν ἦσαν βραχεῖα, ἄλλα δὲ μακρά, ἤδη ἤρξατο νὰ μὴ γίνηται τοιαύτη διάκρισις μακρῶν καὶ βραχείων φωνηέντων ἐν τῇ συνήθει προφορᾷ, ὥστε πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ κατὰ μικρὸν ὡς ἐκ τῆς ποσότητος τῶν φωνηέντων ἐγένοντο ἰσόχρονοι. Τοῦ πράγματος τούτου πάμπολλα καὶ ἀναμφισβήτητα μαρτύρια εὗρισκονται ἐν ἐπιγραφαῖς ἐπὶ λιθίνων καὶ χαλκῶν πλάκων γεγραμμέναις, ἐν αἷς π. χ. τὰ γράμματα Ο καὶ Ω ἐναλλάσσονται. Καὶ ἐν ποιήμασι

δὲ τῶν χρόνων τούτων κατὰ τὴν προσφθισκὴν μετροποιίαν γεγραμμένοις συχναὶ εὐρίσκονται βραχεῖαι συλλαβαὶ λαμβανόμεναι ἀντὶ μακρῶν καὶ τάνάπαλιν. Τῇ μεταβολῇ ταύτῃ περὶ τὴν ποσότητα τῶν φωνηέντων καὶ συλλαβῶν ἐπηκολούθησεν ὡς εἰκὸς καὶ ἑτέρα οὐσιώδης μεταβολὴ περὶ τοὺς τόνους τῶν λέξεων. Καὶ πρῶτον μὲν ἕνεκα τῆς περὶ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν μεταβολῆς ἐπαύσατο νὰ διακρίνηται ἐν τῇ προφορᾷ ὁ περισπώμενος τόνος, ὅστις πρὶν ἐπιπτεν ἐπὶ συλλαβὰς φύσει μακράς, ὥστε ὑπελειφθήσαν οἱ δύο ἕτεροι, ὁ ὀξύς, ὅστις ἦτο καὶ ὁ κύριος τῆς λέξεως τόνος, καὶ ὁ βαρὺς, ὅστις ἦτο ὁ δευτερεύων καὶ δὲν ἐσημαίνετο ἐν τῇ γραφῇ. Εἶτα δὲ ἐν ᾧ πρότερον οἱ λογικοὶ τόνοι ἦσαν στοιχεῖον τῆς λέξεως καθαρῶς μελωδικόν, ἤδη, ὡς φαίνεται, ἔλαβον χαρακτῆρα μᾶλλον ρυθμικόν. Ἐν ᾧ δηλαδὴ πρότερον ἐν τῇ ἐκφωνήσει συλλαβῆς τινος ἐχούσης τὸν ὀξὺν τόνον ἤκουέ τις ἀπλῶς ἤχον ἥτοι φθόγγον ὀξύτερον τῆς ἀτόνου συλλαβῆς τῆς ἐχούσης δηλονότι τὸν βαρὺν τόνον, ἤδη ἡ τὸν ὀξὺν τόνον ἔχουσα συλλαβὴ πλὴν τῆς ὀξύτερας τάσεως προσέλαβε καὶ δύναμιν μείζονα τῆς ἀτόνου τουτέστι τῆς τὸν βαρὺν τόνον ἐχούσης συλλαβῆς. Κατὰ ταῦτα ἐν ᾧ πρότερον ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῆς λέξεως ἡ φωνὴ ἐστηρίζετο μᾶλλον ἐπὶ τῶν μακρῶν συλλαβῶν, ἡ δύναμις δηλαδὴ ἐπιπτεν ἐπὶ τὰς μακράς συλλαβὰς τῆς λέξεως, ἥδη ἡ φωνὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς συλλαβῆς τῆς λέξεως τῆς ἐχούσης τὸν ὀξὺν τόνον. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν μεταβολὴ περὶ τὰς προσφθίδας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ καθ' ὅλου περὶ τὴν προφορὰν αὐτῆς δὲν ἠδύνατο, ὡς εἵπομεν, νὰ μὴ ἀσκήσῃ μεγάλην ροπήν καὶ εἰς τὴν ρυθμοποιίαν. Ὁ νεώτερος δηλαδὴ ρυθμοποιὸς δὲν ἠδύνατο ἐπὶ νὰ καθιστᾷ θέσεις τῶν ποδῶν τὰς μακράς συλλαβὰς ὡς ὁ παλαιός, διότι αἱ συλλαβαὶ ἰσομεγέθεις ἤδη κατασταθῆαι δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι διάφορον ἀλλήλων δύναμιν ὡς αἱ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ παῖσαι τὴν αὐτὴν, ὅσον δηλαδὴ ἐξήρτητο ἐκ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν. Μετατεθείσης δὲ ἐν τῇ συνήθει τῆς γλώσσης προφορᾷ τῆς δυνάμεως εἰς τὰς συλλαβὰς τὰς ἐχούσας τὸν ὀξὺν τόνον, ἐπ'ἀνάγκης ἦτο αἱ δυνατότερον προφερόμεναι αὐταὶ συλλαβαὶ νὰ κατασταθῶσιν ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ρυθμοποιοῦ θέσεις τῶν ποδῶν. Οὕτω λοιπὸν ἐπειδὴ ἐκάστης λέξεως ἦτο ὠρισμένη ἡ συλλαβή, ἣτις εἶχε τὴν μείζονα δύναμιν ἢ ἑντασιν, ἐκ τούτου ἀμα ὠρίζετο καὶ τὸ μέρος τῆς λέξεως, ἐφ' ᾧ ἔπρεπε νὰ πίπτῃ ἡ θέσις τοῦ ποδός. Ὁ νεώτερος λοιπὸν ρυθμοποιὸς ὅπως ἀποτελέσῃ τὸν ρυθμόν,

ὅστις αἰέποτε συνέστηκεν ἐκ τῆς κανονικῆς ἀκολουθίας ἄρσεων καὶ θέσεων, ὥφειλε νὰ ποιῇ τὰς μὲν θέσεις τῶν ποδῶν συμπιπτούσας ταῖς τονουμέναις τῶν λέξεων συλλαβαῖς τουτέστι ταῖς ἐχούσαις τὸν ὄξυν τόνον, τὰς δὲ ἄρσεις ταῖς ἀτόνοις, τουτέστι ταῖς βαρέως τονουμέναις. Οὕτως ὥφειλε νὰ πράξῃ ὁ νεώτερος ρυθμοποιός, ἂν ἤθελε νὰ ποιῇ ρυθμούς καταληπτοὺς ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ οὕτω τῷ ὄντι ἐπράξεν, ὅθεν ἐγεννήθη νέον εἶδος ρυθμοποιίας, οὗ ἀρχὴ ἦτο ἡ σύμπτωση τῶν θέσεων τῶν ποδῶν μετὰ τῶν τονουμένων συλλαβῶν, τῶν δὲ ἄρσεων μετὰ τῶν ἀτόνων, ὅθεν καὶ *τονικὴ ρυθμοποιία* δύναται αὕτη νὰ κληθῇ, ὡς ἐπὶ τῶν τόνων τῶν λέξεων στηριζομένη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὴν προσωδιακὴν, ἥτις ἐπὶ τῆς προσωδίας στηριζομένη ἦτοί τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν, καὶ ἦν δηλαδὴ χρῆσιν ἐξενίκησε τανῦν νὰ λέγηται ἡ λέξις προσωδία, παντάπασιν ἀδιαφόρως εἶχε πρὸς τοὺς τόνους τῶν λέξεων. Ἦττον δὲ καλῶς ἡ νέα αὕτη ρυθμοποιία ἢ στιχουργία ἐκλήθη *ρυθμικὴ* (1) κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν καλουμένην *μετρικὴν*. Διότι ρυθμικαὶ εἶνε ἀμφοτέραι, καίπερ κατὰ διάφορον τρόπον ἀποδιδούσαι τὸν ρυθμόν, ὡσαύτως δὲ καὶ μετρικαί. Βέλτιον λοιπὸν νὰ ὀνομασθῇ ἡ μὲν ἀρχαία ρυθμοποιία καὶ ἡ ταύτην μεταχειριζομένη ποιήσις προσωδιακὴ, ἡ δὲ νεωτέρα *τονικὴ*.

79. Τῆς *τονικῆς* λοιπὸν ρυθμοποιίας οἱ κυριώτεροι καθολικοὶ χαρακτηριστεῖς εἶνε οἱ ἐξῆς· α') πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ λαμβάνονται ὡς ἰσόχρονοι καὶ οὐδεμία γίνεται διάκρισις μακρῶν καὶ βραχείων συλλαβῶν ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ προσωδιακῇ ποιήσει. β') Διὰ τὸν λόγον τοῦτον διότι οὐδεμία γίνεται κατὰ ποσότητα διάκρισις τῶν συλλαβῶν ἀπ' ἀλλήλων, δὲν δύναται συλλαβὴ τις νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ δύο, ὅπως ἐν τῇ προσωδιακῇ ποιήσει ἡ μακρὰ συλλαβὴ ἠδύνατο νὰ διαλυθῇ εἰς δύο βραχείας, ὅθεν τὰ μέτρα τῆς *τονικῆς* ποιήσεως ἔχουσιν ὠρισμένον καὶ σταθερὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν. γ') Τῆς *χασμωδίας* ὑπάρχει πλήρης ἄδεια ἐν τοῖς παντός εἶδους ρυθμοῖς τῆς *τονικῆς* ποιήσεως. δ') Κατὰ γενικὸν κανόνα αἱ μὲν θέσεις τῶν ποδῶν συμπίπτουσι ταῖς τονουμέναις τῶν λέξεων συλλαβαῖς, τουτέστι ταῖς ἐχούσαις τὸν ὄξυν τόνον, αἱ δὲ ἄρσεις ταῖς ἀτόνοις, τουτέστι ταῖς ἐχούσαις τὸν βαρὺν τόνον. ε') Ἐν τῇ *τονικῇ* ποιήσει οἱ δισύλλαβοι πόδες εἶνε οἱ εὐχρηστοτάτοι, ἐκ τῶν τοιούτων δὲ ποδῶν φαίνεται ὅτι καὶ ὠρμήθη ἡ πο-

(1) Ὁ ὅρος οὗτος δὲν ἐπλάσθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ἤδη εὐρίσκεται ἐν *χρησὶ* κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πέμπτῃ ἀ. Χ. ἐκατονταετηρίδι.

ικῆ ῥυθμοποιία. Καὶ ἡ μὲν ἑτέρα τῶν δύο συλλαβῶν ἡ ἔχουσα τὸν λεκτικὸν τόνον ἀπετέλει ὡς εἰκὸς τὴν θέσιν, ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ ἄτονος, τὴν ἄρσιν τοῦ ποδός. Πρὸς τὸν τοιοῦτον ῥυθμὸν τὸν ἐκ δισύλλαβων ποδῶν συγκείμενον αἱ μὲν δισύλλαβοι λέξεις εὐκολώτατα ἡδύναντο νὰ προσαρμοσθῶσι, τῆς μὲν τονουμένης συλλαβῆς χρησιμευούσης ὡς θέσεως, τῆς δὲ ἀτόνου ὡς ἄρσεως. Ἐπὶ τῶν μειζόνων ὁμῶς λέξεων τῶν ὑπὲρ τὰς δύο συλλαβὰς ἔχουσῶν δὲν ἡδύναντο νὰ ὑπάρχῃ ὁ αὐτὸς λόγος. Καὶ τῶν μὲν τρισυλλαβῶν λέξεων ἡδύναντο νὰ προσαρμοσθῶσι τῷ ῥυθμῷ μόναι αἱ παροξύτονοι, ὥδε δηλαδὴ $\cup \cup \cup$, οὐχὶ δὲ αἱ ὀξύτονοι $\cup \cup \cup$ ἢ αἱ προπαροξύτονοι $\cup \cup \cup$. Αὗται ὡς καὶ αἱ τετρασύλλαβοι καὶ πεντασύλλαβοι καὶ ἔτι μειζονες λέξεις διαιρούμεναι εἰς δύο ἢ καὶ πλείονας δισύλλαβους πόδας ἔπρεπε νὰ λάβωσι πλείονας τοῦ ἐνὸς ῥυθμικοῦς τόνους. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα λέξις ἓνα παρέχει πρὸς τοῦτο λογικὸν τόνον, ἀνάγκη ἦτο χάριν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ συλλαβαὶ ἄτονοι νὰ προφέρωνται οὕτως ὥστανεῖ εἶχον τὸν ὄξυν τόνον· οἷον αἱ λέξεις ἀγαθὸς καὶ ἀγιος ἦτο ἀνάγκη νὰ ῥυθμισθῶσιν ὥδε $\cup \cup \cup$ ἢ λέξις ἀθάνατος ἐπὶ μὲν τῆς ὀνομαστικῆς ὥδε $\cup \cup \cup$, ἐπὶ δὲ τῆς γενικῆς ἀθανάτου ὥδε $\cup \cup \cup$ ἢ λέξις παρασκευὴ ὥδε $\cup \cup \cup$ ἢ δὲ λέξις παρασκευάζομαι οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ὥδε $\cup \cup \cup \cup \cup$ ἢ δὲ παρασκευαζόμενος μόνον ὥδε $\cup \cup \cup \cup \cup$. Πρὸς διάκρισιν δὲ τὸν μὲν φυσικὸν τῆς λέξεως τόνον καλοῦμεν κύριον, τοὺς δὲ ἄλλους, οὓς ἐκ τοῦ ῥυθμοῦ προσλαμβάνει, δευτερεύοντας. 5') Ἐπὶ ὠρισμένων μέτρων ὠρισμέναι συλλαβαὶ ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωσι τὸν κύριον λογικὸν τόνον συμπέπτοντα τῷ ῥυθμικῷ. 6') Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, εἴτε ἔχουσι τὸν τινὰ οἰονδῆποτε εἴτε μὴ, καὶ αἱ δισύλλαβοι ἐγκλιτικαὶ καθὼς καὶ ἄλλαι τινὲς δισύλλαβοι, αἵτινες προφέρονται μετ' ἡλαττωμένου τὴν δύναμιν τόνου δύνανται νὰ λαμβάνωνται ὡς ἄτονοι ἢ καὶ νὰ τονίζωνται κατὰ βούλησιν, αἱ μὲν μονοσύλλαβοι ὥδε $\cup$ ἢ $\cup$, αἱ δὲ δισύλλαβοι $\cup \cup$ ἢ $\cup \cup$ ἢ καὶ ὥδε $\cup \cup$.

80. Χρῆσις δὲ τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας ἦτοι τῶν τονικῶν μέτρων ἐγένετο ἐν δύο γένεσι τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως, τῇ τε δημοτικῇ κοσμητικῇ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὑμνογραφίᾳ, ἥτις καὶ αὕτη δημοτικώτερον εἶχε χαρακτῆρα. Πλὴν δὲ τῶν δύο τούτων γενῶν τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως ὑπῆρχε καὶ τρίτον τι γένος, ἡ τῶν λογίων ποιήσις, ἥτις καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους τῆς ἀρχαιοῦς χρόνους καὶ καθ' ἅπαντας τοὺς Βυζαντιακοὺς διέτέλει μιμουμένη τὴν ἀρχαίαν Ἑλλη-

νικήν ποιήσιν καθ' ὕλην τε καὶ εἶδος. Ἀλλ' ἡ ποίησις αὕτη, μάλιστα δὲ ἡ Βυζαντιακὴ, εἴτε κοσμικὴν εἴτε θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν πραγματευομένη οὐδὲν σχεδὸν πρωτότυπον οὐδὲ γενναῖον ὑπὸ ποιητικὴν ἐποψιν προήνεγκε, καὶ ἡ ῥυθμοποιία αὐτῆς, ἥδη ἐκλιπούσης τῆς κατὰ ποσότητα διαφορᾶς τῶν συλλαβῶν ἐν τῇ ζώσῃ γλώσσῃ, ἀπέβη ἔργον μηχανικὸν καὶ μᾶλλον παιγνίον ὑποπίπτον εἰς τὴν αἰσθησιν οὐχὶ τῆς ἀκοῆς, ἀλλὰ τῆς ὁράσεως, ὅθεν καὶ μεγάλην μετεχειρίζοντο ἄδειαν περὶ τὴν προσωδίαν καὶ μάλιστα περὶ τὴν χρῆσιν τῶν διχρόνων α, ι, υ. Μετεχειρίζετο δὲ ἡ τῶν λογίων αὕτη ποίησις οὐχὶ πάντα τὰ ἀρχαῖα μέτρα, ἀλλ' ὀλίγα μόνον ἐξ αὐτῶν, πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατα τὸ ἰαμβικὸν τρίμετρον, εἶτα δέ, ἀλλ' ὅμως σπανίως, τὸ δακτυλικὸν ἐξαμέτρον, τὸ ἐλεγειακὸν δίστιχον καὶ τὸ ἀνακρεόντειον δίμετρον καὶ τρίμετρον. Περὶ τοῦ εἶδους ἦτοι τῆς μορφῆς ἰδίᾳ τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου, ὅπερ καὶ βέλτιον τῶν ἄλλων ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν ἐξηκριβώθη, πρβλ. Is. Hilberg Wiener Studien 8 (1886) σελ. 282-314. Τῆς τῶν λογίων ταύτης ποιήσεως, ἥτις, ὡς εἵπομεν, δουλικῶς ἐμμεῖτο τὴν ἀρχαίαν καθ' ὕλην τε καὶ εἶδος, ἀξιολογώτερα εἶναι τὰ δύο ἄλλα γένη, ἧ τε ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ δημοτικὴ ποίησις, αἵ τινες ἀμφοτέραι καὶ πρωτότυποι ἦσαν καὶ γνήσιοι καρπὸς τῆς χριστιανικῆς Βυζαντιακῆς φύσεως. Πάλιν δὲ τῶν δύο τούτων πολλῶν ὑπερέχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις, ἥτις γλώσσαν μὲν μεταχειρίζεται τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, δῆλον ὅτι τὴν κοινὴν ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον συγκερασμένην, ῥυθμοποιᾷ δὲ τὴν τονικὴν, ταύτην ὅμως πλουσίαν καὶ ἑντεχνον, ἐν ᾗ ἡ δημοτικὴ τονικὴ ποίησις ὁμοίαν ἔχουσα πρότερον τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνογραφίᾳ γλώσσαν, ὕστερον δὲ κοινότεραν καὶ τέλος αὐτὴν τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν μεταχειριζομένην ῥυθμοποιᾷ ἔχει πάνυ πενιχράν. Ποία δὲ τις ἦτο ἀκριβέστερον ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία ἐν τε τῇ ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει καὶ τῇ δημώδει Βυζαντιακῇ, θὰ γίνη καταφανέστερον ἐκ τῶν ἐφεξῆς ῥηθησομένων.

81. Καὶ ἡ μὲν δημοτικὴ Βυζαντιακὴ ποίησις τὴν κατὰ στίχον σύνθεσιν τῶν μέτρων ἀποκλειστικῶς μεταχειρίζομένη, μεγίστην ἵνα μὴ εἴπωμεν ἀποκλειστικὴν χρῆσιν ἐποιεῖτο τοῦ πολιτικοῦ λεγομένου στίχου ἦτοι τοῦ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένου πεντεκαίδεκασυλλάβου, οὗ ὁ κανὼν ἔχει ὥδε

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

εἰς δεκαπέντε συλλαβὰς τὸν στίχον περιπλέξω.

Ἐκλήθη δὲ ὁ στίχος οὗτος πολιτικός ὡς κοινός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προσωδιακὰ μέτρα, ἅπερ μετεχειρίζετο ἡ ἀρχαία καὶ ἡ τῶν τότε λογίων ποιήσεις. Ὁ στίχος οὗτος εἶνε ὁ αὐτός καὶ ὁ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημοτικῇ ποιήσει συνηθέστατος πεντεκαιδεκάσύλλαβος καὶ σχηματίζεται ὡς ἐξῆς· α') ἡ τομὴ πίπτει κανονικῶς μετὰ τὸν τέταρτον πόδα ἥτοι μετὰ τὴν ὀγδόην συλλαβὴν, ὥστε ὁ στίχος διαιρεῖται εἰς δύο μέρη (ἡμιστίχια, κῶλα), ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ συλλαβῶν, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ἐπτὰ. β') Ἐκότερον κῶλον ἢ ἡμιστίχιον περιέχει τέσσαρας δισυλλάβους πόδας, οἵτινες ἔχουσι προηγουμένην μὲν τὴν ἄρσιν, ἐπιφερομένην δὲ τὴν θέσιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ἀκέραιον, τὸ δὲ δεύτερον καταληκτικὸν ἥτοι μειωμένον κατὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τελευταίου ποδός. γ') Πᾶσα μὲν θέσις πίπτει ἐπὶ τονουμένην τινὰ συλλαβὴν, πᾶσα δὲ ἄρσις ἐπὶ ἄτονον. δ') Καὶ κανονικῶς μὲν ἔχει τὸν κύριον λογικὸν τόνον, τουτέστι τὸν καὶ διὰ τῆς γραφῆς σημαινόμενον ὀξύν, τοῦ μὲν δευτέρου ἡμιστιχίου ἢ προτελευταία συλλαβή, τουτέστιν ἡ θέσις τοῦ τρίτου ποδός, τοῦ δὲ πρῶτου ἡμιστιχίου ἢ τελευταία συλλαβή, τουτέστιν ἡ θέσις τοῦ τετάρτου ποδός, ἢ ἡ τρίτη ἀπὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ θέσις τοῦ τρίτου ποδός. Αἱ δὲ ἄλλαι θέσεις ἠδύναντο νὰ ἔχωσι καὶ δευτερεύοντά τινα τόνον τῆς λέξεως. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τοὺς ἐξῆς τοῦ Ἰωάννου Τζέτζου στίχους (Χιλ. 3, 895. 4, 690. 4, 785)·

θηρίον εἶχε λέοντα|πολέμοις παραστάτην.

ἠλεκτροφόρον δάκρυον|Ἡριδανῶ ρεοῦσας.

ἐπιφυλλὶς σμικρότατον|βοτρυδίων ὑπάρχει.

ε') Ἐπὶ τῆς πρώτης διποδίας ἐκατέρου κώλου ἀντὶ τοῦ σχήματος
υ υ υ υ ἐγχωρεῖ καὶ τὸ σχῆμα υ υ υ υ (χορίαμβος) οἷον Τζέτζ. Χιλ.
1, 1. 1, 132. 5, 145)·

Κροῖστος ὁ Ἀλυάττεω|Λυδῶν ἦν βασιλεύων.

πατὴρς τιμῶντες ὄνομα|Θήβας πυργοῦσιν πόλιν.

οὕτως οὐδὲν κακούργημα|μέχρι παντὸς λανθάνει.

ς') Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις, εἴτε ἔχουσι τόνον τινὰ οἰονδήποτε, εἴτε μὴ, οἷα τὰ ἐγκλιτικά, λαμβάνονται ἀδιαφόρως καὶ ὡς τονούμεναι καὶ ὡς ἄτονοι, ὥστε δύναται νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τῶν ποδῶν· οἷον Τζέτζ. Χιλ. 1, 31. Κωνσταντ. Μανασ. Χρον. στ. 12·

καὶ Κλέοδιν καὶ Βίτωνα τοὺς παῖδας τῆς Κυδίππης.

κἂν δυσχερές, κἂν ἐπαχθές τὸ πρᾶγμα, κἂν ἐργῶδες.

ζ') Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ δυσύλλαθοί τινες λέξεις καίπερ ἔχουσαι τὸν νον τινὰ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῶν συλλαβῶν δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὡς τινὸν νοούμεναι ἐπὶ ταύτης ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας, οἷον τὸ εἶτε, ὅστις, ὅτι, ὅπως, εἴπερ, οὐδέ, μηδέ, ὅδε, τοιγάρ, ὥσπερ, οὔπερ κτλ. καὶ οὕτω νὰ χρησιμεύσιν ἐν τῇ ῥυθμοποιᾷ κατὰ βούλησιν ὡς τροχαῖοι $\underline{\iota} \cup$ ἢ ὡς ἱαμβοὶ $\cup \underline{\iota}$. Συχνὰ δὲ συμβαίνει τοῦτο καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, οἷον ἐν Κωνσταντ. Μανασσ. ἀποσπ. 3, 42.

μηδὲ φεύγων μηδὲ προδιδούς μηδὲ τὰ νῶτα στρέφων.

η') Πλὴν τῶν λέξεων τούτων, αἵτινες εἶνε σύνθετοι ἐκ δύο μονοσυλλαβῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δυσύλλαθοι, εἴτε ἐγκλιτικαὶ εἴτε καὶ ἄλλαι, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπαγόμεναι κατηγορίαν, οἷον τὸ τίς, ἐστί, οὐχί, τὰ ἐρωτηματικά πόθεν, πότε, τίς, αἱ δυσύλλαθοι προθέσεις μετὰ, κατὰ, ὑπό, ἀπό, περί, παρά, καὶ καθόλου πᾶσα δυσύλλαθος λέξις, ἥς ἐν τῇ προφορᾷ οὕτω μειοῦται ἡ δύναμις τοῦ λεκτικοῦ τόνου, ὥστε δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς τροχαῖος καὶ ὡς ἱαμβος ἢ καὶ ὅλως ὡς ἄτονος· οἷον

$\underline{\iota} \cup \cup \underline{\iota} \cup \underline{\iota} \cup \underline{\iota} | \underline{\iota} \cup \cup \underline{\iota} \cup \underline{\iota} \cup$

καὶ ἐρωτᾷς περὶ αὐτῆς ἐν πολλῇ παρακλήσει.

θ') Τῆς χασμωδίας πλήρης ὑπάρχει ἄδεια ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν πάσῃ τῇ τονικῇ ποιήσει, καὶ οὐδεὶς αὐτῆς περιορισμός.

ι') Ὡς ἐπὶ πάσης τῆς τονικῆς ποιήσεως, οὕτω καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ στίχῳ, ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ εἶνε ἰσόχρονοι, οὐδεμίαν αὐτῶν δύναται νὰ λυθῇ εἰς δύο, ὡς συνέβαινεν ἐν τῇ παλαιᾷ προσωδιακῇ ποιήσει, ἐν ᾗ ἡ μακρὰ ἠδύνατο νὰ λυθῇ εἰς δύο βραχείας. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὁ ἀριθμός τῶν συλλαβῶν τοῦ πολιτικοῦ στίχου ὡς καὶ πάντων τῶν ἄλλων τονικῶν μέτρων, ἅτινα συνετίθεντο κατὰ στίχον, δὲν εἶνε ἀόριστος, ἀλλ' ἀκριβῶς ὠρισμένος καὶ σταθερός.

82. Οὕτως ἔχουσι τὰ κατὰ τὸ εἶδος ἦτοι τὴν μορφήν τοῦ πολιτικοῦ στίχου, πλανῶνται δὲ οἱ νομίζοντες ὅτι ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἡριθμοῦντο μόνον αἱ συλλαβαί, ἡ δὲ σύμπτωσις τῶν ῥυθμικῶν καὶ λογικῶν τόνων ἐτηρεῖτο μόνον περὶ τὸ τέλος τῶν κώλων. Τοῦτο μάλιστα πάσχουσιν οἱ ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλόγλωσσοι παραγόμενοι ἐκ τούτου, ὅτι συχνὰ δὲν βλέπουσι τονουμένας τὰς ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν συλλαβάς, ἐνθα δηλαδὴ καθ' ἃ προείπομεν ἀναπληροῦνται

ὑπὸ τῶν δευτερευόντων καὶ μὴ γραφομένων τόνων, ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀδειῶν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν τόνων, περὶ ὧν εἵπομεν ἔμπροσθεν ἐν τῷ ε'. ε'. ζ' καὶ η' κανόνι τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πολιτικοῦ στίχου. Τοῖς Ἑλλήσι τὸναντίον οὐδαμῶς ὑπὸ τούτων παραγομένοις οὕτω σαφὲς καὶ τέλειος προσπίπτει ὁ ῥυθμὸς τοῦ πολιτικοῦ στίχου, ὡς καὶ ἄλλων τινῶν τονικῶν μέτρων κατὰ στίχον ἐν χρήσει ὄντων καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ποιουμένων, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ παντά-
πασιν ἀγράμματοι καλῶς διαισθάνονται τὸν ῥυθμὸν καὶ παντὶ στι-
χουργικῷ παραπτώματι δυσχεραίνουν, ὅσῃς ἀκούουσι τοιαῦτα πε-
πλημελημένα μέτρα ἀπαγγελλόμενα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κατορ-
θοῦσι νὰ στιχουργῶσιν εὐκόλως καὶ ἀπταιστως.

83. Τέλος δὲ σημειωτέον ὅτι δὲν πρέπει ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μετρικοῦ σχήματος τοῦ πολιτικοῦ στίχου παραχθεὶς τις νὰ νομίσῃ ὅτι οἱ πόδες αὐτοῦ εἶνε οἱοὶ οἱ τῆς παλαιᾶς προσωδιακῆς ῥυθμοποιίας τρίσημοι ἱαμβοί, ἐκ μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς συγκείμενοι. Διότι ἐν τῇ τονικῇ ποιήσει, ὡς προείπομεν, πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ τοῦ στίχου εἶνε ἰσόχρονοι· τουτέστιν ἴσαι τὸ μέγεθος. Σφόδρα δὲ πλανῶνται ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων νομίζουσιν, ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει ὁ λεκτικὸς τόνος εἶνε ἱκανὸς νὰ μεταβάλλῃ καὶ δὴ τῷ ὄντι μεταβάλλει τὰς βρα-
χείας συλλαβὰς εἰς μακράς, ὥστε κατ' αὐτοὺς ἀποδίδονται ἡ δύναν-
ται νὰ ἀποδοθῶσιν ἐν αὐτῇ πάντες οἱ ῥυθμοὶ τῆς ἀρχαίας προσωδι-
ακῆς ῥυθμοποιίας καὶ πάντα τὰ ποδικὰ σχήματα καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ σπονδείου (— οἶον τίς νῦν), τοῦ κρητικοῦ (— υ — οἶον τίς αὐτὸς ἢ δὲν ἡτῶ), τῶν ἰωνικῶν — υ υ ἢ υ υ —), τοῦ μολοσσοῦ (— —) καὶ λοιπῶν. Ἐκ τοιαύτης δὲ καὶ ἄλλων ἡμαρτημένων ἀρχῶν ὁρμώ-
μενοί τινες καὶ παρὰ τὸ ἀληθές πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη ὁμοιότητα τῆς ἀρχαίας προσωδιακῆς καὶ τῆς νεωτέρας τονικῆς ῥυθμοποιίας ἀπο-
δεχόμενοι, πρὶν βαθύτερον ἐρευνήσωσι καὶ καταμάθωσι τὴν ἀληθῆ
ἐκατέρας φύσιν καὶ τίνων καὶ ποίων ῥυθμῶν καὶ μέτρων εἶνε ὡς ἀλη-
θῶς δεκτικὴ ἡ νεωτέρα ἡμῶν ποίησις, ἐπεχείρησαν ἔργῳ πολλῷ μεί-
ζονι καὶ δυσχερεστέρῳ ἢ κατ' αὐτούς, καὶ συστηματικῶς δηλαδὴ νὰ
πραγματευθῶσι περὶ τῆς νεωτέρας στιχουργικῆς, ἀλλ' ὅμως ὡς εἰκὸς
οὐδὲν πλέον κατώρθωσαν ἢ νὰ συγχέωσι μᾶλλον τὰ πράγματα καὶ
πολλὰ τὰ πλημμελῆ νὰ διδάσκωσι περὶ ἀμφοτέρων καὶ συνελόντι
εἰπεῖν ἀντὶ ὠφελείας βλάβην μᾶλλον νὰ φέρωσι τῇ ἐπιστήμῃ. Τὸ
ἀληθές λοιπὸν εἶνε ὅτι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τονικῇ ῥυθμοποιίᾳ αἱ συλλαβαὶ

διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων οὐχὶ κατὰ μέγεθος (διότι μόνον ἐν τῇ με-
λωδίᾳ δύναται ὁ μελοποιὸς νὰ προσποιήσῃ αὐταῖς διάφορον μέγεθος,
ἐν δὲ τῇ ψιλῇ ἀπαγγελίᾳ εἶνε πᾶσαι ἰσόχρονοι), ἀλλὰ μόνον κατὰ
τοῦτο, ὅτι ἄλλαι μὲν, δηλονότι αἱ χρησιμεύουσαι ὡς θέσεις τῶν πο-
δῶν, ἔχουσι τὸν κύριον τῆς λέξεως τόνον, τουτέστι τὸν ὀξύν, ἡ καί
τινα δευτερεύοντα, ἄλλαι δέ, αἱ χρησιμεύουσαι δηλαδὴ ὡς ἄρσεις τῶν
ποδῶν, ἔχουσι τὸν βαρύν, εἶνε δηλαδὴ ἄτονοι. "Οθεν ἀπλούστερον θὰ
ἦτο νὰ παρασημαίνωνται διὰ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ σημείου ἀμφοτέραι
μετὰ τῆς διαφορᾶς μόνον τοῦ ρυθμικοῦ τόνου, τιθεμένου ἐπὶ τῶν θέ-
σεων, ὅπως διακρίνωνται τῶν ἄρσεων, ὥδε δηλαδὴ·

ο ο ο ο ο ο ο ο | ο ο ο ο ο ο ο ο

ἡ καὶ ὥδε

— — — — — | — — — — —

Προσέτι δὲ ἂν ἤθελέ τις νὰ μεταχειρισθῇ προσφόρους τοῖς ρυθμικοῖς
σχήμασι τῆς τονικῆς ποιήσεως τεχνικοὺς ὅρους, ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ
αὐτὰ ἄλλως ἢ ὡς ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν οἱ ἀνά-
λογοι ρυθμοὶ οἷον ὁ πολιτικός στίχος ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ
πυρριχιακὸν ἢ σπονδειακὸν (ἀναπαιστικόν) τετράμετρον ἢ πεντεκαί-
δεκασύλλαβον μετὰ δισυλλάβων ἀπ' ἄρσεως ποδῶν καὶ συντομώτερον
πεντεκαίδεκασύλλαβος ἀπ' ἄρσεως ἢ καὶ ἄλλως πως. 'Αλλ' ὅμως ὁ
πολιτικός στίχος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ παλαιοῦ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου καὶ
τούτου τὸν ρυθμὸν ἐσκόπει νὰ ἀποδώσῃ, τοιοῦτον δὲ τῷ ὄντι καὶ
ἀποδίδει ἐνίοτε ἐν τοῖς μέλεσιν. 'Αντὶ λοιπὸν νὰ πλασθῇ ὁλόκληρον
σύστημα νέων μετρικῶν ὄρων χάριν τῆς τονικῆς ποιήσεως, ὅπερ καὶ
δυσχερέστατον θὰ ἦτο νὰ κατορθωθῇ, κατορθωθέντος δὲ αὐτοῦ τὰ
μάλιστα θὰ ἐδυσχέραине τὴν μνήμην καὶ μάθησιν ἢ διαφορὰ τῶν
ὄρων τῆς τε ἀρχαίας προσωδιακῆς καὶ τῆς νεωτέρας τονικῆς μετρικῆς
θεωρίας καὶ οὐ σμικρὰ σύγχυσις θὰ ἐπῆρχετο, ἀντὶ λέγω νὰ ἐπινοη-
θῶσι νέοι τεχνικοὶ ὅροι καὶ νέα μετρικὰ σχήματα, προσφορώτερον
φαίνεται καὶ χάριν εὐκολίας περὶ τὴν πραγματείαν τῶν νεωτέρων
τονικῶν ρυθμῶν καὶ ὅπως ὑπομνησκηται ἡ συγγένεια αὐτῶν πρὸς
τούς ἀναλόγους ἀρχαίους προσωδιακοὺς, νὰ μεταχειριζώμεθα τούτους
τεχνικοὺς ὅρους καὶ τὰ μετρικὰ σχήματα τὰ οἰκεῖα τῆς παλαιᾶς
προσωδιακῆς μετρικῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀναλόγων μέτρων τῆς νεωτέρας
τονικῆς, εἰ καὶ τὸ μέγεθος τῶν συλλαβῶν καὶ ποδῶν ὥστε καὶ τὸ ἦθος
τῶν ἀναλόγων ρυθμῶν ἐκατέρας ποιήσεως εἶνε διάφορον. "Οτι δὲ τὰ
ἐν τῇ δημοτικῇ Βυζαντιακῇ ποιήσῃ χρήσιμα κατὰ στίχον μέτρα,

οἷον τὸ ἀπ' ἄρσεως πεντεκαίδεκάσυλλαβον, ὁ πολιτικὸς λεγόμενος στίχος, οὗ πλείστη ἐγένετο ἐν αὐτῇ χρῆσις, εἴτα δὲ ὁ ἀπὸ θέσεως πεντεκαίδεκάσυλλαβος καὶ ὁ ἀπ' ἄρσεως δωδεκάσυλλαβος, ὡν κατὰ δεύτερον λόγον ἐγένετο ἐν αὐτῇ χρῆσις, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἱαμβικὸν τετράμετρον, τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον καὶ τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον, ἐξ ὧν καὶ ἐγεννήθησαν, φανερόν. Πλὴν τῶν μέτρων τούτων κατὰ τρίτον λόγον ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ Βυζαντιακῇ δημοτικῇ ποιήσει κατὰ στίχον καὶ τοῦ τονικοῦ ἱαμβικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ διμέτρου καὶ ἄλλων τινῶν (1).

84. Ἡ δὲ Χριστιανικὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις (2) κατ' ἀρχὰς μὲν ἠκολούθει κατὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μέτρα τοῖς ἀρχαίοις Ἑλληνικοῖς παραδείγμασιν, ὅπως καὶ ἡ κοσμικὴ ποίησις τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ αἰώνων. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ἀναπαιστικοῖς μονομέτροις καὶ διμέτροις γεγραμμένος ὕμνος ὁ τῷ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (+ μετὰ τοῦ 211-218 ἄ. Χ.) προσποιούμενος, ἐν τοῖς χειρογράφοις δὲ τοῦ παιδαγωγοῦ εὗρισκόμενος, περὶ οὗ πρὸς Christ anthol. graec. σελ. XVIII καὶ 37-8 καὶ Griech. Litter.² § 607. Εἴτα δὲ τὸ παρθένιον, ὡς ὠνόμασεν αὐτὸ ὁ Christ, τοῦ ἁγ. Μεθοδίου τῷ 312 μαρτυρήσαντος, οὗ ἐκάστη τῶν 24 στροφῶν ἐκ τριῶν σύγκειται ἱαμβικῶν ἑπταποδιῶν καὶ μιᾶς τετραποδιάς ὡς κώλου ἐπιδικοῦ, μεθ' ἐκάστην δὲ στροφὴν ἐπαναλαμβάνεται δίστιχον ἐπιφθεγμα ἐξ ἱαμβικοῦ καταληκτικοῦ τετραμέτρου καὶ ἀκαταλήκτου διμέτρου. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ τῶν μὲν διχρόνων γίνεται χρῆσις ἀδιαφόρως, ὡς καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἀνακρεοντείοις, τῶν δὲ σπονδείων καὶ ἐν ταῖς ἀρτίαις χώραις, οἷον

νυμφίε ὑπαντάνω σοι — — — — —

Ὑπάρχει δὲ ἐν αὐτῷ καὶ ἀκροστιχίς. Ἐπειτα δὲ τὰ ποιήματα Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (+ 389), οὕτω μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως Ναζιανζοῦ κληθέντος, ἧς ἐγένετο ἐπίσκοπος, ἀπὸ δὲ τῆς σοφίας, μεθ' ἧς ἠμύνετο τοὺς αἵρετικούς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, θεολόγου ἐπονομασθέντος. Μετεχειρίσατο δὲ ὁ Γρηγόριος ἐν πᾶσι τοῖς αὐτοῦ ποιήμασιν ἀρχαῖα μέτρα, οἷον δακτυλικὰ ἐξάμετρα, τροχαϊκὰ τετράμετρα κατα-

(1) Περὶ τούτων πρὸς Krumbacher, Sitzungsber. der bayer. Akad. d. Wiss., philol. hist. Cl. 1887 τόμ. 6' σελ. 53 κέ.

(2) Πρὸς περὶ ταύτης μάλιστα Christ antholog. graec. carm. christ. σελ. IX κέ. καὶ Krumbacher Byzantin. Lit. σελ. 305 κέ.

ληκτικά, λαμβικά τρίμετρα και άλλα, ἐν δύο δὲ μόνον ὕμνοις, τῷ ἑσπερινῷ καὶ τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ, τὴν νεωτέραν ῥυθμοποιάν ἤτοι τονικά λαμβικά τετράμετρα καταληκτικά τε καὶ δικατάληκτα, οὐχὶ πάντα κανονικῶς πεποιημένα. Πρβλ. Christ anthol. σελ. XIII κέ. καὶ 29 κέ. Ἔτι δὲ μᾶλλον εἶχετο τῶν ἀρχαίων μορφῶν ὁ σύγχρονος τοῦ Γρηγορίου Ἀπολλινάριος ὁ νεώτερος († 390), οὐ σφίζεται παράφρασις τῶν Ψαλμῶν ἐν ἐξαμέτροις, ὡν ἡ τεχνικὴ κατασκευὴ ἐχρησίμευσεν ὡς παράδειγμα τῷ Νόννῳ ἀκμάσαντι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης α. Χ. ἐκατονταετηρίδος, ὅστις πρὶν μὲν γίνηται Χριστιανός, ἔγραψε τὰ Διονυσιακά. ὕστερον δὲ μετέφρασεν ἐν ἐξαμέτροις τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ ποιήματα Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου (370-413), ὅσα ἐποίησεν ἐξ ὅτου ἐγένετο Χριστιανός, ὅμοια ὄντα παντάπασιν ἐκείνοις, ἅπερ εἶχε ποιήσας ὡς ἔθνικός.

Πάντα ὁμῶς τὰ μνημονευθέντα ποιήματα καίπερ ἔντεχνα, οὐδαμῶς ἐθέρμαινον τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν συγχρόνων οὐδ' ἐχρησίμευσάν ποτε ὡς ἄσματα ἐν τῇ λατρείᾳ (1). Ὡς τοιαῦτα τουτέστιν ὡς ἄσματα τῆς λατρείας κατὰ μὲν τοὺς πρώτους ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνας ἐχρησίμευον ἄσματα ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης κυρίως λαμβανόμενα, καθὰ ἤδη καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος μαρτυρεῖ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ 5, 18 ὧδε λέγων· «καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἄσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ»· καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους 3, 16 «ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τῷ θεῷ». Διὰ τούτων δηλαδὴ μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος ὅτι ἤδη ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις οἱ χριστιανοὶ ὕμνουν τὸν θεὸν διὰ ψαλμῶν καὶ ὕμνων καὶ ᾠδῶν πνευματικῶν. Ποῖα δὲ τινὰ εἶνε τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῶν ὕμνων, δὲν εἶνε σαφὲς καὶ οἱ σοφοὶ διαφωνοῦσι περὶ τούτου πρὸς ἀλλήλους. Πιθανώτατον δὲ φαίνεται (πρβλ. Christ. anthol. σελ. XIX κέ.) ὅτι καὶ τὰ τρία εἶδη τῶν ἱερῶν τούτων ποιημάτων ἦσαν τὰ αὐτὰ καὶ τὰ

(1) Ἐξαιρέτως ἴσως ἄσματα τινὰ τῇ προσωδιακῇ ῥυθμοποιᾷ πεποιημένα καὶ δι' ἡμιάμβους ἢ ἀνακρεονταίους, οἷα τὰ τοῦ Σωφρονίου τοῦ Ἱεροσολυμίτου, τὰ Ἡλίου τοῦ Συγκέλλου, Ἰγνατίου καὶ ἄλλων (πρβλ. Christ. anthol. XXVI κέ. καὶ σελ. 43 κέ.) Περὶ δὲ τῶν λαμβικῶν κανόνων Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ θά εἴπωμεν κατωτέρω.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων ᾑδόμενα καὶ ὅτι ψαλμοὺς μὲν καὶ ὕμνους ἀκουστέον τοὺς τοῦ Δαβίδ, οἵτινες καὶ ἐψάλλοντο καὶ τὸν θεὸν ὕμνουν, ὥδᾳς δὲ ἄλλας παρὰ τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβίδ, οἷον τὴν ὥδὴν τοῦ Μωυσέως καὶ τῆς προφήτιδος Μαριάμ μετὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Ἐξόδ. 15), τὴν τοῦ Μωυσέως ὥδην, ἣν εἶπε πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ βίου αὐτοῦ (Δευτερ. 32), τὴν ὥδην τῆς Ἀννας ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Σαμουὴλ (Βασίλ. Α', 2). Καλεῖ δ' αὐτάς ὁ ἀπόστολος πνευματικὰς ὡς ἱερὰς καὶ σπουδαίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ τῶν ἐθνικῶν κοσμικὰ ἄσματα, οἷα τὰ σκόλια καὶ ἄλλα. Ὑστερον δὲ τοῖς ἐκ τῶν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαίων παραληφθεῖσι προσετίθεσαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἄλλα ἄσματα καὶ μάλιστα εἰς ἔπαινον τοῦ Χριστοῦ, τὰ μὲν λαμβάνοντες ἐκ χωρίων τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ἅτινα ὑπελάμβανον ὡς εἰς αὐτὸν ἀναφερόμενα, οἷον τὸ τοῦ Ἀμβακούμ τοῦ προφήτου τὴν τοῦ σωτῆρος μέλ-
λουσιν χάριν προφητεύοντος (Ἀμβακ. 3), τὸ τοῦ Ἡσαίου προλέ-
γοντος τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀνατέλλον φῶς (Ἡσαί. 26), τὰ τῆς εὐ-
λογίας πρὸς τὸν θεὸν τοῦ Ἰωῆ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους (Ἰων. 2) καὶ τῶν τριῶν παιδῶν ἐν τῇ καμίνῳ καιομένων (Δανιήλ 3)· ἄλλα δὲ λαμβάνοντες ἐκ χωρίων τῆς καινῆς διαθήκης, οἷα ἦσαν τὰ κατὰ τὸν εὐαγγελισμόν τῆς Μαρίας (Λουκ. 1, 46-55), ἡ προφητεία τοῦ Ζα-
χαρίου (Λουκ. 1, 68-79) καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ πρεσβύτου Συμεῶνος (Λουκ. 2, 29-32). Τοιοῦτος δὲ τις πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἦτο καὶ ὁ εἰς Χριστὸν ὕμνος, ὃν οἱ χριστιανοὶ ᾗδον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς τοῦ Πλινίου τοῦ νεω-
τέρου ἐπιστολῆς (X, 96), ἐν ἣ λέγονται τάδε· «adfirmabant autem hanc fuisse summam vel culpaе suae vel erroris, quod essent soliti stato die ante lucem convenire carmenque Christo deo dicere secum invicem».

85. Ὅτι δὲ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὰ κείμενα τῶν ἱερῶν ἁσμάτων ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς καὶ συνίσταντο σχεδὸν ὁλόκληρα ἐκ λέξεων αὐτῆς τῆς τε παλαιᾶς καὶ τῆς καινῆς καὶ κατὰ τοῦτο δια-
φέρουσι τῶν μεταγενεστέρων ὑμνωδικῶν ἁσμάτων, ἅτινα καὶ πρωτό-
τυπα ἦσαν καὶ κατὰ τὴν τονικὴν ρυθμοποιίαν ἐποιοῦντο, μαρτυρεῖ τὸ ἀρχαιότατον χριστιανικὸν ψαλτήριον ἢ ὑμνολόγιον, ὅπερ σφίζεται ἐν τῷ Ἀλεξανδρινῷ κώδικι (codex Alexandrinus). Ὁ εἰς τὴν πέμ-
πτῃν δηλαδὴ ἑκατονταετηρίδα ἀνήκων οὗτος κώδις μετὰ τὴν Ἑλλη-

νικήν τῶν ἐβδομήκοντα μετάφρασιν τῆς παλαιᾶς Δ. περιέχει ἐκκλησιαστικὸν ὕμνολόγιον, ἐν ᾧ τοῖς ψαλμοῖς τοῦ Δαβὶδ προστίθενται καὶ αἱ ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης εἰλημμένοι ᾠδαί, ἃς ἀνωτέρω κατελέξαμεν, καὶ τέσσαρες ἄλλαι, αἱ πᾶσαι τεσσαρεσκαίδεκα. Μέχρι λοιπὸν τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος τὰ ᾠσματα, ἅτινα ᾗδον οἱ χριστιανοὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, ἦσαν σχεδὸν τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ ᾄδόμενα, μεταξὺ δὲ πάντων τούτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾠμάτων τὰ πρῶτα ἔφερον, ὡς εἰκός, οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβὶδ. Εὐλόγον δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι καὶ τὸ μέλος τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν ἄλλων ᾠδῶν τῶν ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἦτο τὸ αὐτὸ τῷ ἐν τῇ συναγωγῇ χρησίμῳ (1). Ψαλμοὶ τινες ἐξελέγοντο χάριν ὠρισμένων ἐορτῶν, οἷος ὁ κβ' εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἢ ᾗδοντο καθ' ὠρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας, οἷος ὁ ὀρθρινὸς ἢ ἐωθινὸς ξβ' καὶ ὁ ἐπιλύχνιος ρμ'. Ἦιδοντο δὲ οἱ ψαλμοὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνὸς ψάλτου ἢ χοροῦ κατάρχοντος τοῦ μέλους, τοῦ δὲ λαοῦ κοινωνοῦντος τῆς ᾠδῆς διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένων τελικῶν ἐπιφθεγμάτων, οἷου τοῦ ἀλληλοῦϊα, ἀμήν, ὡσαννά, τοῦ πολλάκις ἐπαναλαμβανομένου κύριε ἐλέησον. Ἐκ τούτων δὲ ὡς ἐκ σπέρματος ἀναπτύχθησαν ἔπειτα τῷ χρόνῳ πρῶτον μὲν μικρά τινα καὶ αὐτοτελῆ τροπάρια παρεμβαλλόμενα ὡς καὶ τὰ ἐπιφθέγματα μεταξὺ τῶν ψαλμῶν καὶ ᾠδῶν καὶ ἄλλων ἐκ τῆς ἁγίας γραφῆς ἀναγνωσμάτων, εἴτα δὲ μείζονα ποιήματα, οἷα μάλιστα τὰ κοντάκια (ὕμνοι) καὶ οἱ κανόνες. Τὰ δ' ἐπιφθέγματα ἐκαλοῦντο κυρίως ἐφύμνια ἢ ἀκροτελεῦται, προσέτι δὲ καὶ ἀκροστίχια καὶ ὑποψάλλματα. Περὶ δὲ τοῦ λαοῦ οὗτω τῆς ᾠδῆς κοινωνοῦντος ἐλέγετο ὅτι ὑπήκουει ἢ ὑπῆχει ἢ ὑπέψαλλε (Λατίν. succinere, respondere, — responsoria). Πρβλ. διατάξεις ἀποστολ. 2, 57 «μέσος δὲ ὁ ἀναγνώστης ἐφ' ὑψηλοῦ τινος ἐστὼς ἀναγινωσκέτω τὰ Μωσείως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὰ τῶν κριτῶν καὶ τῶν βασιλειῶν, τὰ τῶν παραλειπομένων καὶ τὰ τῆς ἐπανόδου, πρὸς τούτοις τὰ τοῦ Ἰωβ καὶ τὰ Σολομῶντος καὶ τὰ τῶν δεκαεξ' προφητῶν ἀνὰ δύο λεγομένων ἀναγνωσμάτων ἕτερός τις τοῦ Δαβὶδ ψαλ-

(1) Ἄξια νὰ μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα τὰ τοῦ Ἰσιδώρου τοῦ ἐξ Ἰσπάλιος (de eccl. offic. 1, 5) λεγόμενα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἔψαλλεν ἡ ἐκκλησία κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας: «primitiva ecclesia ita psallebat, ut modico flexu vocis faceret psallentem resonare, ita ut pronuntianti vicinior esset, quam canenti». Πρβλ. Αὐγουστίνου Confess. 10, 33.

λέτω ὕμνους καὶ ὁ λαὸς τὰ ἀκροστίχια ὑποφαλλέτω». Περί δὲ τὸ μέσον τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος οἱ μοναχοὶ Διόδωρος καὶ Φλαυιανὸς εἰσηγήσαντο τὸ ἀντίφωνον ἥτοι τοὺς ἀντιφώνους ὕμνους (Λατιν. *antiphonae*), πρὸς τὰ ἀμοιβαῖα τῆς παλαιᾶς ποιήσεως ἀντιστοιχοῦντας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Θεοδώρητος (ἐκκλ. ἱστορ. 2, 24) λέγων ὧδε· «οὗτοι πρῶτοι διχῇ διελόντες τοὺς τῶν ψαλλόντων χορούς, ἐκ διαδοχῆς ᾄδουσιν τὴν Δαυϊτικὴν ἐδίδαξαν μελωδίαν· καὶ τοῦτο ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ πρῶτον ἀρξάμενον, πάντοσε διέδραμε καὶ κατέλαβε τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα». Συλλήπτορες δὲ καὶ ἀρωγοὶ τῶν ἀντιφώνων ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐγένοντο ὁ ἐκ Καισαρείας Βασίλειος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἰδίᾳ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς αἵρετικούς (πρβλ. Σωζόμ. ἐκκλ. ἱστορ. 8, 8). Ὁ Βασίλειος ἐν ἐπιστ. 207 μνημονεύει ἀφοτέρων τῶν τρόπων λέγων ὧδε· «ἐξαναστάντες τῶν προσευχῶν εἰς τὴν ψαλμωδίαν καθίστανται· καὶ νῦν μὲν διχῇ διανεμηθέντες ἀντιψάλλουσιν ἀλλήλοις, — ἔπειτα πάλιν ἐπιτρέψαντες ἐνὶ κατάρχειν τοῦ μέλους, οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσι». Εἰς δὲ τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν τὰ ἀντίφωνα εἰσήχθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου (1).

86. Πρῶτοι δὲ οἱ αἵρετικοὶ ἤδη ἀπὸ μέσης τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἤρξαντο νὰ γράφωσιν ἰδιωτικούς ὕμνους, σκοποῦντες δι' αὐτῶν νὰ διαδῶσι καὶ στηρίξωσι τὰ ἴδια αὐτῶν δόγματα, οἷσι οἱ περὶ τὸν Νέπωτα τὸν ἐπίσκοπον Αἰγύπτου (Εὐσεβ. ἱστορ. ἐκκλ. 7, 24, 4), οἱ περὶ τὸν Ἀρείον (Σωκρ. 1, 9 Φώτιος ἐν Φιλοστοργ. εἰς. 11, 2), οἱ περὶ τὸν γνωστὸν Βαρδεδάνη καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρμόνιον, οἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίαν (Θεοδώρητ. ἱστορ. ἐκκλ. 4, 29. Σωζόμ. ἱστ. ἐκκλ. 6, 25) καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀπολλινάριον (Σωζόμ. ἱστ. ἐκκλ. 6, 25). Τοὺς ἰδιωτικούς ὁμῶς τούτους ψαλμοὺς οἱ προεστώτες τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας κατεπολέμουν ἀπεργόντες τῆς ἐκκλησίας ἐκ φόβου μὴ διὰ τῆς ἡδύτητος τῶν μελῶν διαδοθῶσιν ἐπὶ μᾶλλον αἱ δόξαι τῶν αἵρετικῶν καὶ ἐκνικήσωσιν. Ἀξία δ' ἐνταῦθα μνηεῖς εἶνε μάλιστα τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλοστοργίου περὶ Ἀρείου λεγόμενα τάδε· «τὸν Ἀρείον ἀποπηδήσαντα τῆς ἐκκλησίας, ἄσματά τε ναυτικά καὶ ἐπιμύλια καὶ ὁδοιπορικά γράψαι καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συντιθέντα εἰς μελωδίας ἐντείνειν, ἃς ἐνόμιζεν ἐκάστοις ἀρμόζειν, διὰ

(1) Πρβλ. August. confess. 9, 7 «tum Hymni et Psalmi ut canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus moeroris taedio contabesceret, institutum est».

τῆς ἐν ταῖς μελωδίαις ἡδονῆς ἐκκλέπτων πρὸς τὴν οἰκίαν ἀσέβειαν τοὺς ἀμαθεστέρους τῶν ἀνθρώπων». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὅσα ὁ Σωζόμενος λέγει 8,8· «Οἱ τοῦ Ἀρείου . . . νύκτωρ ἐν ταῖς δημοσίαις στοαῖς συνελέγοντο καὶ εἰς συστήματα μεριζόμενοι κατὰ τὸν τῶν ἀντιφώνων τρόπον ἑψάλλον, ἀκροτελεύτια συντιθέντες πρὸς τὴν αὐτῶν δόξαν πεποιημένα· ὑπὸ δὲ τὴν ἑω ταῦτα δημοσίᾳ ψάλλοντες εἰς τοὺς τόπους ἀπήεσαν, ἐνθα καὶ ἐκκλησίᾳζον . . . Τελευτώντες δὲ πρὸς ἔριν τὰς ᾠδὰς προσετίθεσαν, παῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν καὶ ἕτερα τοιαῦτα τοῖς ὕμνοις ἀναμιγνύντες. Δείσας δὲ Ἰωάννης (ὁ Χρυσόστομος) μή τινες τούτοις ὑπαχθῶσι τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησιαζόντων, ἐπὶ τὸν ἴσον τρόπον τῆς ψαλμωδίας τὸν αὐτοῦ λαὸν προτρέπει. Ἐν ὀλίγῳ δὲ ἐπιστημότεροι γενόμενοι τοὺς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἱρέσεως ὑπερέβαλον τῷ πλήθει καὶ τῇ παρασκευῇ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ σταυρῶν ἀργυρᾷ σημεῖα ὑπὸ κηροῖς ἡμμένοις προηγουντο αὐτῶν καὶ εὐνοῦχος τῆς βασιλείας γαμετῆς ἐπὶ τοῦτο τέτακτο, τὴν περὶ ταῦτα δαπάνην καὶ τοὺς ὕμνους παρασκευάζων». Οὐ μόνον δ' ἐν τῇ ἀνατολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δύσει κατεπολεμοῦντο ὡσαύτως οἱ αἰρετικοὶ Ἀρειανοὶ τε καὶ ἄλλοι· οἷον ὁ Αὐγουστίνος ἔγραψε ψαλμὸν κατὰ τῶν Δονατιστῶν (Psalmus contra partes Donati), οὗ ἡ ἀρχή, ἥτις ἐχρησίμευε καὶ ὡς ὑπόψαλμα, ἔχει ὥδε·

omnes qui gaudetis de pace, modo verum judicate.

Ἐπιστήμως δὲ ἡ κατάχρησις αὕτη κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς ἐν Λαοδικαῖς συνόδου (360), ἥτις διὰ τοῦ πεντηκστοῦ ἐνάτου κανόνος ἐθέσπισεν «ὅτι οὐ δεῖ ἰδιωτικούς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνον τὰ κανονικὰ τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης». Ὁ Ζωναρᾶς ἰδιωτικούς ψαλμοὺς ἀκούει τοὺς ἀποκρύφους «λεγόμενους τοῦ Σολομῶντος, εἴτα καὶ ἄλλων τινῶν», ἀλλ' εἰς τούτους εὐλογον φαίνεται νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ οἱ νεώτεροι Χριστιανικοὶ καὶ μάλιστα οἱ τῶν αἰρετικῶν. Ποίων δὲ ῥυθμῶν καὶ ποίου καθ' ὅλου τρόπου ῥυθμοποιίας ἐγένετο χρῆσις ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς τούτοις ψαλμοῖς, δὲν δύναται τις νῦν ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν· ἐὰν δὲ εἰκάσωμεν ἐκ τοῦ ψαλμοῦ τῶν Ναασσηνῶν, ὃν εὐρήσεις ἐν Christ anthol. σελ. 32, καὶ ἐξ ἄλλων, φαίνεται ὅτι χρήσιμος ἦτο ἐν αὐτοῖς ἡ παλαιὰ ῥυθμοποιία ἡ προσωδιακή. Ἐξ ὧν ὁμοίως λέγει ὁ Σωζόμενος ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι χωρίῳ (8, 8), ὅτι

οἱ Ἀρειανοὶ ἀνεμίγνυσαν τοῖς ὕμνοις καὶ τετράμετρα τροχαϊκὰ το-
νικά, οἷον βεβαίως ἦτο τὸ

ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν;
καὶ «ἕτερα τοιάδε», φαίνεται ὅτι ἐν ταῖς ἐφῃμνίσις ἢ ὑποψάλλμασιν
ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ αἰρετικοί, τοῦλάχιστον οἱ Ἀρειανοί, καὶ τῆς το-
νικῆς ῥυθμοποιίας. Ταύτην δὲ τὴν χρῆσιν τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας
κατὰ τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα γενομένην δικαιοῦ-
μεθα νὰ ὑπολάβωμεν καὶ ὡς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς τονικῆς ποιή-
σεως, ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἐπικρατήσῃ πρώτιστα
μὲν καὶ πρωϊμώτατα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὕμνωδιᾳ, εἶτα δὲ καὶ ἐν
τῇ κοσμικῇ ποιήσει, δηλονότι τῇ δημοτικῇ.

87. Ἀφ' οὗ δὲ ἐν τῷ Ἰωμαϊκῷ κράτει ἐξενίκησε τὸ Χριστιανικὸν
δόγμα καὶ ἐπισήμως ὡς δόγμα τοῦ κράτους ἀνεκηρύχθη, δὲν ἡδύνατο
εἰμὴ μετ' οὐ πολὺ μεγάλη νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ καὶ εἰς τὰ τῆς Χρι-
στιανικῆς λατρείας, ἐπεὶ καὶ εὐπορία μείζων ἤδη προσεγένετο τῇ
ἐκκλησίᾳ ὡς ἐκ τῆς προστασίας καὶ χρηματικῆς βοηθείας τῆς πολι-
τείας καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν αἰεὶ πληθυνομένων πιστῶν ἐπικουρίας. Οὕτω
τὸ λοιπὸν ἡδύνατο καὶ ναοὶ μείζονες καὶ μεγαλοπρεπέστεροι εὐκολώ-
τερον νὰ οἰκοδομηθῶσι καὶ αἱ ἱεροτελεστίαι λαμπρότερον νὰ κοσμη-
θῶσι. Τοιαύτη δὲ τις μεταβολὴ εἰκὸς ἦτο νὰ συμβῇ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐκ-
κλησιαστικῇ ὕμνωδιᾳ, ὅπερ τῷ ὄντι καὶ ἐγένετο. Διότι ἐν ᾧ αὕτη
μέχρι τοῦδε περιωρίζετο κυρίως εἰς τοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαβὶδ καὶ εἰς
ὕμνους εἰλημμένους αὐτολεξεῖ ἢ σχεδὸν οὕτως ἐκ τῆς παλαιᾶς μέλι-
στα διαθήκης, ἐστεροῦντο δὲ τὰ ποιήματα ταῦτα ῥυθμοῦ, ἢ ὡσάκις
ἐποιοῦντο ἔρρυθμα, ἠκολούθουν τῇ παλαιᾷ προσωδιακῇ ῥυθμοποιᾳ,
ἀπὸ τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἀπελευθερωθεῖσα ἡδη τῶν
δεσμῶν νὰ δημιουργῇται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἢ ἐκ τῶν χρόνων
καὶ τοῦ κράτους, ἐν ᾧ ἐδημιουργήθη, δικαίως Βυζαντιανὴ δυναμένη νὰ
κληθῇ, ἣν μάλιστα χαρακτηρίζει ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία καὶ ἡ Βυζαν-
τιακὴ μουσικὴ. Ἡ ποίησις αὕτη, περὶ ἧς ἐφεξῆς ἔσται λόγος, τὰς
μὲν ὑποθέσεις ἐλάβανεν οὐ μόνον ἐκ τῆς παλαιᾶς, ἀλλ' ἐξ Ἰσοῦ καὶ
ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης· πολλὴν δὲ παρείχοντο αὐτῇ ὕλην καὶ οἱ
ἐκαστοτε ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀνακηρυττόμενοι μάρτυρες τῆς εἰς Χρι-
στὸν πίστεως. Χρῆσις δὲ αὐτῆς ἐγένετο μείζων μὲν ἐν ταῖς ἀκολου-
θίαις τοῦ ὁρθοῦ καὶ ταῖς τοῦ ἐσπερινοῦ ἢ ἐπιλυχνικοῦ, ἐλάσσων δὲ
ἐν ταῖς λειτουργίαις.

88. Καὶ παλαιότατοι μὲν ὕμνογράφοι τῆς Βυζαντιακῆς ταύτης ἐκκλησιαστικῆς ὕμνογραφίας μνημονεύονται ὁ Ἀνθίμος καὶ Τιμοκλῆς οἵτινες (πρὸ βλ. Θεοφάνη ἐκδ. Βόννης σελ. I, 177) ἤκμασαν τῷ 457 ἁ. Χ. Προσέτι μνημονεύονται ὡς κατὰ τὴν αὐτὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσαντες ὁ Μαρκιανός, Ἰωάννης ὁ Μοναχός καὶ μάλιστα ὁ Αὐξέντιος. Τοῦ τελευταίου ὕμνον διέσωσεν ὁ σύγχρονος μὲν, νεώτερος δὲ τὴν ἡλικίαν βιογράφος αὐτοῦ Γεώργιος. Ἐκ τῶν πρώτων δὲ τούτων ᾠσμάτων τὰ μὲν πλεῖστα ἀπώλοντο ἄρδην, ἔνια δὲ πιθανῶς σωζονται μὲν σποράδην, ὅμως δὲ ἀδύνατον νὰ διακριθῶσι διὰ τὴν ἀνωμυρίαν. Εἰς πλήρη δ' ἀκμὴν ἀφίκετο ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία κατὰ τὴν ἑκτην ἁ. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός (527-565) βεβαιοῦται ὑπὸ παλαιῶν μαρτυριῶν ὡς ποιητὴς τοῦ ὕμνου «ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ (Christ anthol. σελ. XXXII). Περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἤκμασαν καὶ οἱ μελωδοὶ Ἀναστάσιος, Κυριακός καὶ μάλιστα ὁ Ῥωμανός, εἰς οὗτος τῶν μεγίστων Βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδῶν. Ὡς δὲ μαθάνομεν ἐκ τῆς μόνης πηγῆς, τοῦ συναξαρίου τοῦ ὁσίου τούτου μελωδοῦ (βλ. μνηαῖον τῆς α' Ὀκτωβρίου, ὅτε τελεῖται ἡ μνήμη αὐτοῦ), ὁ Ῥωμανός ἐν Συρίᾳ γεννηθεὶς ἐχρημάτισε μὲν διάκονος ἐν Βηρυτῷ, ἤλθι δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, πιθανώτερον τοῦ πρώτου (491-518) ἢ τοῦ δευτέρου (713-716), ἐνθα ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐποίησε κατ' ἀρχὰς τὸ κοντάκιον εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, οὗ τὸ προοίμιον «ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει κέ.», εἶτα δὲ καὶ ἑτέρων ἑορτῶν κοντάκια ὡς περὶ τὰ χίλια. Ἀπεδείχθη δ' ὁ Ῥωμανός ὁ μέγιστος ποιητὴς τῶν κοντακίων, τοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπικρατοῦντος εἶδους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Εἶνε δὲ τὸ κοντάκιον τὸ ἕτερον τῶν δύο κυριωτάτων εἰδῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνογραφίας καὶ σύγκειται ἐξ εἰκοσι μέχρι τριάκοντα ἢ καὶ πλείονων ἔτι ὁμοίων ἀλλήλαις τὸ μετρικὸν σχῆμα στροφῶν. Προτάσσεται δὲ τῶν στροφῶν τούτων, αἵτινες καλοῦνται τροπάρια ἢ καὶ οἶκοι, ὡς προοίμιον μία διάφορος τὸ μετρικὸν σχῆμα ἐλάσσων στροφή, σπανιώτερον δὲ δύο καὶ σπανιώτατα τρεῖς. Πᾶσαι δὲ αἱ στροφαὶ ἔχουσι τὸ αὐτὸ ἐφύμνιον, ὅπερ κανονικῶς εἶνε μονόκωλον ἢ δίκωλον. Τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾠσμάτων, ὅπερ συνήθως ἐκαλεῖτο *κοντάκιον* ἢ καὶ *κοντάκιον*, οὕτως, ὡς φαίνεται, ὀνομασθὲν ἐκ τοῦ μικροῦ κόντακος, περὶ

ὃν εἰλίσσεται ὁ τὸ ἄσμα περιέχων χάρτης, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σοφῶν καλεῖται νῦν κατ' εἰσήγησιν τοῦ Γουλιέλμου Meyer κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὕμνος. Εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἀνήκουσι πάντα τὰ σωζόμενα ποιήματα τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐκ τοῦ τέλους δὲ τοῦ ἔκτου καὶ ἐκ τοῦ ἐβδόμου α. Χ. αἰῶνος ἔχομεν ὀλίγους ὕμνους, ὧν οἱ χρόνοι εἶνε ἀσφαλῶς ὠρισμένοι, οἷος ὁ ἀκάθιστος ὕμνος τοῦ πατριάρχου Σεργίου, ὅστις κατὰ τινα ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ἐποιήθη τῷ 626, ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπειλήθεισα ὑπὸ τῶν Ἀβάρων ἐσώθη τῇ προστασίᾳ τῆς Θεοτόκου.

89. Τὴν περίοδον τῶν κοντακίων διαδέχεται ἡ τῶν κανόνων περίοδος, καθ' ἣν δηλαδὴ εὐρέθη καὶ ἐγεωργήθη τὸ ἕτερον σημαντικώτατον εἶδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, οἱ κανόνες, καίτοι οὐδαμῶς ἐπαύσαντο κατ' αὐτὴν καὶ τὰ ἄλλα εἶδη τῆς ὕμνογραφίας θεραπευόμενα. Πᾶς δὲ κανὼν συνέκειται ἐξ ὀκτῶ ἢ ἐννέα ᾠδῶν, ὧν ἐκάστη διέφερε τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ρυθμικὸν σχῆμα καὶ τὴν μελωδίαν, περιλαμβάναν δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν πλείονας, ὕστερον δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τρεῖς ἢ τέσσαρας ὁμοίας ἀλλήλαις στροφάς. Ἐκάστη δηλαδὴ ᾠδὴ εἶχεν ἴδιον εἰρμόν, τουτέστιν ἰδίαν τινὰ στροφὴν, πρὸς ἣν ὡς πρὸς παράδειγμα ἐποιοῦντο τὰ τροπάρια ἥτοι αἱ λοιπαὶ τῆς αὐτῆς ᾠδῆς στροφαί. Περὶ τῆς συνθέσεως τοῦ κανόνος Θεοδόσιος ὁ γραμματικὸς λέγει τάδε: «οἷον ἐάν τις θέλῃ ποιῆσαι κανόνα, πρῶτον δεῖ μελίσαι τὸν εἰρμόν, εἶτα ἐπαγαγεῖν τὰ τροπάρια, ἱσοσυλλαβοῦντα καὶ ὁμοτονοῦντα τῷ εἰρμῷ καὶ τὸν σκοπὸν (1) ἀποσφύζοντα». Ποιηταὶ δὲ ἐνδοξότατοι τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἐγένοντο Ἀνδρέας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ Κοσμάς ὁ Ἱεροσολυμίτης. Καὶ εὐρετὴς μὲν τοῦ κανόνος νομίζεται Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὅστις ἤκμασε περὶ τὸ 650-720· κράτιστον δ' αὐτοῦ ἔργον ὁ μέγας κατὰ τὴν παροιμιώδη διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ γενόμενος, ὡς ἐκ 250 στροφῶν συγκείμενος· τελειωταὶ δὲ οἱ δύο ἄλλοι, ὃ τε Ἰωάννης καὶ ὁ Κοσμάς. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ καὶ Χρυσορρόας ἐπικαλούμενος ἐγεννήθη ἐν Δαμασκῷ περὶ τὸ τέλος τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 754 ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα τῇ παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐν ἣ ἐμόναζεν, ἀφ' οὗ ἱερώθη. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν πρὸς Κ. Krumbacher Byzant. Litterat. σελ. 172. Ὁ δὲ Κοσμάς συνεξεπαιδεύθη μὲν ἐν

(1) Σκοπὸν ἀκουστέον τὴν μελωδίαν.

Δαμασκῷ μετὰ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἶτα δὲ ἦλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Σάββα μονήν. Ἀφ' οὗ δὲ πολλὰ ἐνταῦθα διέτριψεν ἔτη περὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν ἀσχολούμενος, τῷ 743 ἐγένετο ἐπίσκοπος τοῦ ἐν Φοινίκῃ Μαΐουμᾶ, ὅθεν ἐνόστο καὶ Κοσμᾶς ὁ Μαΐουμᾶ ἐπικαλεῖται, τὸ δὲ σύνθηες ὄνομα Ἱεροσολυμίτης ἢ Ἀγιοπολίτης ἀναφέρεται εἰς τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα διατριβήν. Περὶ τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Κοσμᾶ ὁ Σουΐδας ἐν λ. Ἰωάννης λέγει τάδε· « Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἐπικληθεὶς Μανσούρ, ἀνὴρ καὶ αὐτὸς ἐλλογιμώτατος, οὐδενὸς δευτέρου τῶν κατ' αὐτόν ἐν παιδείᾳ λαμψάντων. Συγγράμματα αὐτοῦ πάνυ πολλὰ καὶ μάλιστα φιλόσοφα, εἷς τε τὴν θείαν γραφὴν παράλληλοι κατ' ἐκλογὴν, καὶ οἱ ἁσματικοὶ κανόνες, ἱαμβικοὶ τε καὶ καταλογάδην. Συνήμαζε δ' αὐτῷ καὶ Κοσμᾶς ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων, ἀνὴρ εὐφύεστατος καὶ πνέων μουσικὴν ὅλως τὴν ἐναρμόνιον. Οἱ γοῦν ἁσματικοὶ κανόνες Ἰωάννου τε καὶ Κοσμᾶ σύγκρισιν οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ δεῖξαιντ' ἂν μὴ χρις ὁ καθ' ἡμᾶς βίος περαιωθήσεται ».

90. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους, καθ' οὓς ἐν Συρίᾳ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἔφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτῆς, ἤγκμασαν καὶ ἐν τοῖς δυσμικωτάτοις μέρεσι τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἐν Σικελίᾳ καὶ τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ, πολλοὶ ἀξιόλογοι μελωδοί, οἵοι οἱ Συρακόσιοι Γρηγόριος, Θεοδόσιος, Μεθόδιος, ὧν ὁ τελευταῖος ὕστερον ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὁ Σικελὸς Ἰωσήφ ὁ ὕμνογράφος, ὅστις καὶ αὐτὸς μετὰ πολλὰς περιπετείας περιῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα καὶ ἀπέθανε ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδώρου (842-856). Ἐστία ὁμως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως κατὰ τὴν παρακμὴν αὐτῆς, τουτέστιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνάτης ἐκατονταετηρίδος καὶ ἐξῆς, ἀπεδείχθη ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴ Στοῦδιον. Ἐνταῦθα ἐποίει Θεόδωρος ὁ Στοδίτης (759-826), οὗ σφύζονται πολλοὶ ὕμνοι. Ἐντεῦθεν ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Ἰωσήφ, ὅστις ὕστερον ἐγένετο ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης καὶ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Θεοφίλου. Ἐνταῦθα διέτριψε Θεοφάνης ὁ Γραπτός, ὅστις τῷ 842 προχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας, προσέτι Γεώργιος ὁ ἐκ Νικομηδείας, Μητροφάνης καὶ Θεόδωρος ὁ Σμυρναῖος, καὶ οἱ Στοῦδίται Ἀντώνιος, Ἀρσένιος, Βασίλειος, Γαβριήλ, Νικόλαος καὶ ἄλλοι. Ἐν τοῖς μελωδοῖς τῆς περιόδου ταύτης διαπρέπει ἡ Κασία ἢ Κασσία, ἥτις ἐν τοῖς ἰδιομέλοις αὐτῆς ἐμφανίζει μεγάλην πρωτοτυπίαν καὶ βαθύ πάθος. Ἀσθενῇ δὲ εἶναι

τά ποιητικά δοκίμια τοῦ πατριάρχου Φωτίου, τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (ἑωθινά) καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (ἐξαποστειλάρια). Κατὰ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα συντελεσθέντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἁσματολογίου, ἐξέλιπε τὸ κέντρον πρὸς τὴν περαιτέρω αὐξήσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Διότι δυσχεροῦς ἦδη καταστάσεως τῆς εἰσαγωγῆς νέων ἁσμάτων εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἁσματολόγιον, δὲν ἐφιλοτιμοῦντο, ὅπως πρότερον, οἱ μελωδοὶ νὰ ποιῶσι νέα μέλη. Σπανίως δὲ μόνον ὕστερον ἐγίνοντο δεκτὰ νέα ἁσματα εἰς τὰ στερεότυπα ἦδη καταστάντα ὕμνολογικὰ συντάγματα, τὴν τε ὀκτώηχον καὶ τὸ τριῶδιον καὶ τὰ μηναιά.

91. Ἄπαντα λοιπὸν ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη ποίησις ἡ χάριν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν ποιηθεῖσα εἶνε ἔρρυθμος, ῥυθμοποιίαν δὲ μεταχειρίζεται οὐχὶ τὴν ἀρχαίαν προσωδιακὴν, ἀλλὰ τὴν τονικὴν (1).

(1) Τοῦ κανόνος τούτου παρεξέβη πρῶτος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, ὅστις τρεῖς κανόνας, τὸν εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, τὸν εἰς τὰ Ἐπιφάνεια καὶ τὸν εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ἔγραψεν ἱαμβικοῖς τριμέτροις κατὰ τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιίαν. Ἀλλ' ὅμως οἱ στίχοι ἦσαν ὅμα πεποιημένοι καὶ κατὰ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν, ἡ δὲ μελωδία ἐκάνονίζετο κατὰ τοὺς ῥυθμοὺς τῆς τελευταίας καὶ οὐχὶ τοὺς τῆς προσωδιακῆς. Τελευταῖος δὲ μελωδός, ὅστις ἐμνήσατο τὸ ἰδίωμα τοῦτο τοῦ Ἰωάννου, εἶνε ὁ Μεθόδιος (πρὸς Christ anthol. σελ. XLVI). Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὴν α' ᾠδὴν τοῦ ἱαμβικοῦ κανόνος τοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν (Christ anthol. σελ. 205).

ἤχος α'.

ᾠδὴ α'.

Ἐσώσε λαὸν θαυματοουργῶν δεσπότης,
ὕγρον θαλάσσης κύμα χερσώσας πάλαι·
ἐκὼν δὲ τεχθεὶς ἐκ κόρης, τρίβον βαθὴν
πόλου τίθησιν ἡμῖν, ὃν κατ' οὐσίαν
ἴσον τε πατρὶ καὶ βροτοῖς δοξάζομεν.

Ἦνεγκε γαστήρ ἡγιασμένη λόγον,
σαφῶς ἀφλέκτω ζωγραφουμένη βᾶτω,
μιγέντα μορφῇ τῇ βροτησίᾳ θεόν,
Εὐας τάλαιναν νηδὺν ἀράς τῆς πάλαι
λύοντα πικρᾶς, ὃν βροτοὶ δοξάζομεν.

Ἐδειξεν ἀστήρ τὸν πρὸ ἡλίου λόγον,
ἐλθόντα παῦσαι τὴν ἁμαρτίαν, μάγοις,
σαφῶς πενιχρὸν εἰς σπέος, τὸν συμπαθεῖ
σὲ σπαργάνοις ἐλικτόν, ὃν γεγνηότες
ἴδον τὸν αὐτὸν καὶ βροτὸν καὶ κύριον.

Καὶ αἱ τρεῖς αὗται στροφαὶ (τροπάρια) ἔχουσι κοινὰ τρία τινὰ α') τὴν σύνθεσιν ἐκ πέντε προσωδιακῶν ἱαμβικῶν τριμέτρων· β') τὴν τονικὴν διαίρεσιν τῶν στίχων· ὁ πρῶτος δηλ. στίχος τῆς α' καὶ β' στροφῆς συμφωνεῖ τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ εἰρμού, ὁ δεύτερος τῷ δευτέρῳ καὶ ἐφεξῆς ὡσαύτως· γ') τὴν ἀνακύκλησιν τῆς μελωδίας. Πλὴν τού-

Ὅπως δηλαδὴ ἐν τῷ πολιτικῷ στίχῳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ποιήσει ταύτῃ ἢ εἰς πόδας διαίρεσις γίνεται διὰ τῶν λογικῶν τόνων· αἱ μὲν δηλαδὴ ὀξέως τονούμεναι συλλαβαὶ λαμβάνονται ὡς θέσεις τῶν ποδῶν, αἱ δὲ βαρέως ἤτοι αἱ ἄτονοι ὡς ἄρσεις. Ὁ δὲ περισπώμενος τόνος ἰσοδυναμεῖ τῷ ὀξεῖ, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ συνήθει ὁμιλίᾳ οὐδεμία ἐγίνετο διάκρισις αὐτῶν. Καὶ τῆς χασμωδίας δὲ οὐδένα ἢ ποίησις αὕτη λαμβάνει λόγον, ἐλαχίστην δὲ καὶ τῆς συναλοιφῆς (ἐκθλίψεως) ποιεῖται χρῆσιν. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει αἱ ἀρχαὶ τῆς ῥυθμοποιίας εἶνε καθ' ὅλου αἱ αὐταὶ καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, ὅμως διαφέρουσιν ἀλλήλων αὐταὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ᾧ ἐκείνη μεταχειρίζεται τὴν κατὰ στίχον σύνθεσιν, ὅλον δηλαδὴ τὸ ποίημα ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ στίχου, οἷος συνήθως εἶνε ὁ πολιτικὸς λεγόμενος στίχος, αὕτη σχεδὸν διὰ παντός μεταχειρίζεται τὴν κατὰ σύστημα ἢ στροφικὴν σύνθεσιν. Καὶ πόδας μὲν πλὴν τῶν δισυλλάβων ἀπ' ἄρσεως ἢ ἀπὸ θέσεως μεταχειρίζεται καὶ τρισυλλάβους ἀπ' ἄρσεως ἢ ἀπὸ θέσεως, τονικοὺς δηλαδὴ ἀναπαίστους καὶ δακτύλους, κῶλα δὲ οὐ μόνον ἱαμβικά καὶ τροχαϊκά, ἀλλὰ καὶ δακτυλικά καὶ ἀναπαιστικά, προσέτι δὲ καὶ μικτά (λογαιοδικά), ἐν οἷς δηλαδὴ τοῖς δισυλλάβοις ποσὶν ἀναμίσγεται εἰς ἡ πλείονες τρισύλλαβοι. Διαφέρουσι δ' ἀλλήλων τὰ κῶλα οὐ μόνον κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος ἐκ διποδιῶν καὶ τριποδιῶν καὶ τετραποδιῶν καὶ πενταποδιῶν καὶ ἑξαποδιῶν συγκροτούμενα. Ὡσαύτως δὲ ποικίλαι τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα εἶνε καὶ αἱ ἐξ ἑνὸς ἢ συνηθέστερον ἐκ πλείονων κῶλων συγκείμεναι περίοδοι (μέτρα, στίχοι). Ἐκ τοιούτων δὲ περιόδων, συνήθως οὐχὶ τῶν αὐτῶν ἐπαναλαμβανομένων, ἀλλὰ διαφόρων ἀλλήλαις ἀκολουθουσῶν, ἀπηρτίζοντο τὰ συστήματα ἢ αἱ στροφαὶ (τροπάρια, οἴκοι). Συνέκειντο δὲ αἱ στροφαὶ ὡς τὰ πολλὰ ἐκ πολλῶν στίχων, αἱ μὲν ἐλάχισται ἐκ τεσσάρων ἢ πέντε, αἱ δὲ μέγισται καὶ μέχρις εἴκοσι στίχων. Ὅπως δὲ ἐν τῇ τῶν πάσαις Ἑλλήνων μελικῇ ποιήσει ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐποιεῖ οὐ μόνον τὰ ἔπη ἤτοι τὸ ποιητικὸν κείμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλος, οὕτω καὶ ἐν τῇ Βυζαντιακῇ ὕμνωδιᾳ, ὅθεν καὶ οἱ ποιηταὶ τῶν ὕμνων ἐλέγοντο μελωδοί. Εἰ καὶ ἡ σύνθεσις δὲ τῶν στροφῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ποιήσεως εἶνε παντάπασιν πρωτότυπος, οὐδὲν δηλαδὴ σχῆμα στροφῆς τινος ἐκ τῶν γνωστῶν καὶ τῶν πάντες οἱ στίχοι τοῦ ποιήματος, καὶ τῶν ὑπὸ δηλαδὴ ᾠδῶν, συνδέονται πρὸς ἀλλήλους δι' ἀκροστιχίδος.

χρησίμων ἐν τῇ παλαιᾷ λυρικῇ ποιήσει ἀνταποδίδεται ἀπαράλλακτον, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν στροφῶν τῶν ἐξ ἀνακρεοντείων καὶ ἡμιμέτρων ὅμως στηρίζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν καθ' ὅλου καὶ αἱ ἀρχαῖαι ρυθμικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπὸ τεχνικὴν ἐποψὴν ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἐκείνων κατασκευὴν. Περὶ δὲ τῆς μελοποιίας τῆς Βυζαντιακῆς ὕμνογραφίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαίαν οὐδὲν ἀσφαλές δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἀφ' οὗ καὶ τῶν ἀρχαίων μελῶν οὐδὲν σχεδὸν περιεγένετο καὶ ἡ θεωρία τῆς ἀρχαίας μουσικῆς εἶνε ἐν μέρει μόνον γνωστὴ πολλὰ ἔχουσα τὰ ἑλλιπῆ καὶ ἀσαφῆ, τῆς δὲ Βυζαντιακῆς μουσικῆς καὶ μελοποιίας καὶ αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ φύσις, παρὰ τὰ περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε γεγραμμένα, πρόκεινται ὡς αἰνιγματώδη προβλήματα πολλῶν Οἰδιπόδων τῶν λυσόντων δεόμενα.

92. Παράδειγμα δὲ τῆς τονικῆς ρυθμοποιίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας φέρομεν ἐνταῦθα τὸν ἀκκιχιστον ὕμνον τῆς θεοτόκου (Τριῶδ. σελ. 281-287. Christ anthol. graec. carm. christ. σελ. 142 κέ.).

Κοντάκιον. ἦχος πλ. δ'.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια

ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, θεοτόκε.

5 Ἄλλ' ὥς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,

ἵνα κράζω σοι· χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

A'. $4+4$, $4+4$, $4+4$. B'. $4+4$, $4+4$, $4+4$.

Οἶκος α'.

* Ἀγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν ἐπέμφθη

εἰπεῖν τῇ θεοτόκῳ τὸ «χαῖρε».

Καὶ σὺν τῇ ἀσωμάτῳ φωνῇ

σωματούμενόν σε θεωρῶν, κύριε,

5 ἐξίστατο καὶ ἴστατο κραυγάζων πρὸς αὐτὴν τοιαῦτα·

χαῖρε, δι' ἧς ἡ χαρὰ ἐκλάμπει·
χαῖρε, δι' ἧς ἡ ἀρὰ ἐκλείπει·

χαῖρε τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἡ ἀνάκλησις·
χαῖρε τῶν δακρύων τῆς Εὐας ἡ λύτρωσις·

10 χαῖρε ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνους λογισμοῖς·
χαῖρε βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς·

χαῖρε, ὅτι ὑπάρχεις βασιλέως καθέδρα·
χαῖρε, ὅτι βαστάζεις τὸν βαστάζοντα πάντα·

χαῖρε, ἀστήρ ἐμφαίνων τὸν ἥλιον·
15 χαῖρε, γαστήρ ἐνθέου σαρκώσεως·

χαῖρε, δι' ἧς νεουργεῖται ἡ κτίσις·
χαῖρε, δι' ἧς βρεφουργεῖται ὁ κτίστης·

χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

3+3+4. 3+6. 4+4. 4+4. 5+5. 4+4. 4+4. 3+3. 3+3. 4+4. 4+4+4.

Οἶκος β'.

Βλέπουσα ἡ ἀγία ἑαυτὴν ἐν ἀγνεῖᾳ

φησὶ τῷ Γαβριὴλ θαρσαλέως·

τὸ παράδοξον σοῦ τῆς φωνῆς

δυσπαράδεκτόν μου τῇ ψυχῇ φαίνεται·

υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ
δ' ἀσπόρου γὰρ συλλήψεως τὴν κύνησιν πῶς λέγεις κράζων·

υ υ υ υ υ υ
ἀλληλοῦ'ια

3+3+5. 3+6. 4+4+3.

93. Ὁ ἀκάθιστος οὗτος ὕμνος, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἵπομεν, ἐποιήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεργίου τῷ 626 ἀ. Χ. ὡς ἐπινίκιος ὕμνος εἰς τὴν θεοτόκον ἐπὶ τῇ ὑπ' αὐτῆς σωτηρίᾳ τῆς πόλεως ἐκ τῆς προσβολῆς τῶν Ἀβάρων. Ἐκλήθη δὲ ἀκάθιστος, διότι ἄδομένου αὐτοῦ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ἐξ εὐλαθείας ἡκρῶντο οὐχὶ καθήμενοι ἀλλ' ἐστῶτες. Ἀνήκει δὲ ὁ ὕμνος εἰς τὸ εἶδος τῶν κοντακίων, ὅπερ, ὡς προείπομεν, ὁ Ῥωμανὸς ἐτελειοποίησε. Σύγκειται δὲ ἐκ τοῦ κοντακίου ἢ μᾶλλον προοιμίου «τῇ ὑπερμάχῳ κτλ.» καὶ ἐξ εἰκοσι-τεσσάρων οἰκῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν τῆς ἀλφαβήτου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἀκροστιχίς. Διότι ἕκαστος οἶκος ἄρχεται ἀπὸ γράμματός τινος τῆς ἀλφαβήτου, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοῦ Α, ὁ δεῦτερος ἀπὸ τοῦ Β καὶ οἱ ἐξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μέχρι τοῦ Ω. Καὶ τὸ μὲν προοίμιον ἔχει ἰδίους ῥυθμούς μὴ ἀνακυκλουμένους, ὥστε εἶναι ἰδιόμελον. Ἐν ᾧ δὲ συνήθως οἱ οἴκοι τῶν κοντακίων ἐποιοῦντο ἔχοντες πάντες τὸ αὐτὸ ῥυθμικὸν σχῆμα, ὑφ' ἐκάστου δηλαδὴ ἐφεξῆς ἐπανελαμβάνοντο οἱ αὐτοὶ ῥυθμοί, ἐν τῷ προκειμένῳ ὕμνῳ οἱ οἴκοι ἀποτελοῦσι δώδεκα δυαδικὰς περικοπὰς (1)· ὁ πρῶτος δηλαδὴ καὶ δεῦτερος μίαν, ὁ τρίτος καὶ τέταρτος ἐτέραν, ὁ πέμπτος καὶ ἕκτος ἄλλην καὶ ἐπὶ τῶν ἐξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Ὑπὸ ἐκάστης δὲ τῶν περικοπῶν τούτων ἀποδίδονται οἱ αὐτοὶ ῥυθμοί. Οἱ δύο ὅμως οἴκοι ἐκάστης περικοπῆς διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ ῥυθμικὸν σχῆμα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλέσαμεν δυαδικὰς τὰς περικοπὰς τοῦ ὕμνου τούτου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὑπὸ μὲν τῶν περιττῶν οἰκῶν, ἧτοι τοῦ Α, Γ, Ε κτλ., ἐπαναλαμβάνονται οἱ αὐτοὶ ῥυθμοί, ὑπὸ δὲ τῶν ἀρτίων, ἧτοι Β, Δ, Ζ κλ., οἱ αὐτοὶ μὲν πρὸς ἀλλήλους, διάφοροι δὲ τῶν ἀρτίων. Μετὰ τῆς ἐπαναλήψεως δὲ τῶν αὐτῶν ῥυθμῶν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπανελαμβάνετο καὶ τὸ αὐτὸ μέλος. Καὶ ᾄδεται μὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὄνον τὸ προοίμιον, οἱ δὲ οἴκοι ψιλῶς ἢ μᾶλλον κεχυμένως (recita-

(1) Περὶ τοῦ εἶδους τούτου τῆς συνθέσεως πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 62 W.

lino) ἀπαγγέλλονται, τὸ πάλαι ὅμως οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἤδοντο καὶ οἱ οἴκοι.

94. Ἐν τοῖς καθέκαστα δὲ ἡ ῥυθμικὴ σύνθεσις τοῦ ὕμνου τούτου ἔχει ὧδε.

Α'. Προοίμιον. Τὸ μὲν προοίμιον σύγκειται πρῶτον μὲν ἐκ δύο ἱαμβικῶν τετραμέτρων βραχυκαταλήκτων, εἶτα δὲ ἐκ τεσσάρων τροχαϊκῶν τετραμέτρων ἀσυναρτήτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον (στ. 3) εἶνε μειωμένον κατὰ τὴν τελικὴν ἄρσιν τοῦ πρώτου κώλου καὶ τὰς δύο τελικὰς τοῦ δευτέρου, τὸ δὲ δεύτερον (στ. 4) καὶ τρίτον (στ. 5) μειωμένον κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἄρσεις, τὸ δὲ τέταρτον (στ. 6) μειωμένον κατὰ τὰς τρεῖς τελευταίας ἄρσεις τοῦ πρώτου κώλου καὶ κατὰ τὴν τελικὴν τοῦ δευτέρου.

Β'. Οἴκοι. Οἱ δὲ οἴκοι σύγκεινται ἐκ τῶν ἐξῆς ῥυθμῶν.

α') οἱ μὲν πρῶτοι οἴκοι πασῶν τῶν περικοπῶν, τουτέστι πάντες οἱ περιττοί, ἔχουσι τὸ ἐξῆς ῥυθμικὸν σχῆμα.

Στ. 1 μέτρον μικτὸν δίκωλον ἐκ δύο τριποδιῶν (Φερεκρατείων ἀκαταλήκτων) συγκείμενον.

Στ. 2 μικτὴ πενταποδία καταληκτικὴ (ἢ τετραποδία ὑπερκατάληκτος) μετ' ἀναπαιστού ἐν τῇ τετάρτῃ χώρᾳ.

Στ. 3 τριποδία ἀναπαιστική.

Στ. 4 ἐξαποδία ἱαμβικὴ μετ' ἀναπαιστικοῦ τοῦ πρώτου ποδὸς καὶ προκαταληκτικοῦ τοῦ πέμπτου.

Στ. 5 ἱαμβικὸν τετράμετρον ὑπερκατάληκτον.

Στ. 6 καὶ 7 τετραποδία λογαοιδικαὶ ἐκ δύο δακτύλων καὶ δύο τροχαίων.

Στ. 8 καὶ 9 πενταποδία λογαοιδικαὶ ἐκ δύο τροχαίων καὶ τριῶν δακτύλων.

Στ. 10 καὶ 11 τροχαϊκὰ τετράμετρα καταληκτικὰ τὸν τελικὸν πόδα τοῦ πρώτου κώλου ἔχοντα δάκτυλον ἀντὶ τροχαίου.

Στ. 12 καὶ 13 ὅμοιοι τῷ 1.

Στ. 14 καὶ 15 δακτυλικαὶ τετραποδία μετὰ τροχαίου ἐν τῇ β' χώρᾳ.

Στ. 16 καὶ 17 δακτυλικαὶ τετραποδία μετὰ τροχαϊκῆς κατακλείδος.

Στ. 18 Γλυκῶνειον (ἐφύμνιον).

β') Οἱ δὲ δεῦτεροι οἰκοὶ πασῶν τῶν περικοπῶν, τουτέστι πάντες οἱ ἄρτιοι, ἔχουσι τὸ ἐξῆς ρυθμικὸν σχῆμα·

Στ. 1 δύο τριποδία μικτὰ (Φερεκράτεια ἀκατάληκτα).

Στ. 2 πενταποδία μικτὴ καταληκτικὴ (ὁ δ' ποὺς ἀνάπαιστος, οἱ δὲ λοιποὶ ἱαμβοὶ) ἢ τετραποδία μικτὴ ὑπερκατάληκτος.

Στ. 3 τριποδία ἀνάπαιστική.

Στ. 4 ἐξαποδία ἱαμβικὴ μετ' ἀναπαιστικοῦ τοῦ α' καὶ προκαταληκτικοῦ τοῦ ε' ποδός.

Στ. 5 τετράμετρον ἱαμβικὸν ὑπερκατάληκτον, οἷον καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ στίχῳ τῶν ἀρτίων οἰκῶν.

Στ. 6 τριποδία τροχαϊκὴ καταληκτικὴ (ἐφύμνιον).

95. Διὰ τῶν εἰρημένων ικανῶς ἐδηλώθη ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία εἶνε ποίησις ἔρρυθμος, ἡ δὲ ρυθμοποιία αὐτῆς καίπερ τολμῇ εἶνε ἔντεχνος καὶ παραπλησίᾳ τῇ τῆς παλαιᾶς χορικῆς λυρικῆς. Θαυμαστὸν ὅμως ὅτι ὁ Σουίδας καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ὑπομνηματίζονται τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ὑπελάμβανον αὐτὴν ὡς καταλογάδην ἥτοι πεζῇ λόγῳ γεγραμμένην. Τοιαύτην δὲ ὑπελάμβανον αὐτὴν καὶ οἱ τῆς Ἑσπερίδος σοφοὶ μέχρι χθὲς καὶ πρῶτον, πρὶν δηλαδὴ ὁ Pitra πρῶτος, εἶτα δὲ καὶ ὁ Christ μετὰ τοῦ Παρνίκα καταδείξωσι τοῖς Ἑσπερίοις τὸ ἔρρυθμον τῆς ποιήσεως ταύτης. Πρὸ τοῦ Pitra ὅμως εἶχε παρατηρηθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλλ. γλώσσης, ἐν Πετροῦ πόλει 1830 σελ. 667-669), οὐχὶ δικαίως δὲ ὁ Krumbacher (Byzant. Litter. σελ. 331) προσποιεῖ ὡς κοινὴν πᾶσι τοῖς καθ' ἡμᾶς Ἕλλησι τὴν δόξαν, ἣν ὁ Σάθας ἐν τῷ ἱστορικῷ δοκιμίῳ περὶ τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντ. σελ. ρν' προήνεγκε τῷ 1879 λέγων ὡς· «τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα ᾄσματα ἦσαν ἐν ἀρχῇ ἕμετρα ἢ τοῦλάχιστον ἔρρυθμα, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἀπαρχαιωθέντος τοῦ μέτρου ἐγράφοντο ἐν πεζῇ συνεχείᾳ, καὶ ὡς τοιαῦτα περιῆλθον ἡμῖν, οὐδενὸς μέχρι τοῦδε δυνθέντος νὰ μαντεύσῃ τὸ μέτρον ἢ τὸν παλαιὸν ρυθμὸν αὐτῶν». Τὴν παντάπασιν ἡμαρτημένην ταύτην γνώμην τοῦ Σάθα οὐδεὶς πιστεύομεν, τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων ἐνέκρινε. Τινὲς δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ εἶπον καὶ ἔγραψαν ὀρθότερον. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἀπὸ τριῶν ἤδη δεκαετηρίδων διδάσκοντες Ἑλληνικὴν μετρικὴν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐξ ἀρχῆς ἀνεκoinώσαμεν τοῖς ἡμετέροις ἀκροαταῖς καὶ πολᾶκις ἐν τῷ μεταξύ ἐπανελάβομεν ὅτι ἡ

ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ ὑμνωδία ἔρρυθμος οὕσα ἀκολουθεῖ τῇ τονικῇ ῥυθμοποιίᾳ, ἀπεδεικνύομεν δὲ τοῦτο καὶ διὰ παραδειγμάτων. Ὁρθῶς ὁμῶς παρατηρεῖ ὁ Krumbacher ὅτι ἐκ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν οὐδαμῶς δικαιούται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἡγνόουν τὸ ἔρρυθμον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας. Διότι ἐξ ὧν αὐτοὶ οὗτοι πάλιν λέγουσιν, ὅτι «ἐάν τις θέλῃ ποιῆσαι κανόνα, πρῶτον δεῖ μελίσσαι τὸν εἰρμόν, εἶτα ἐπαγαγεῖν τὰ τροπάρια ἰσοσυλλαβοῦντα καὶ ὁμοτονοῦντα τῷ εἰρμῷ καὶ τὸν σκοπὸν ἀποσφύζοντα», ἐκ τούτων δηλὸν γίνεται ὅτι τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν διέκρινον τοῦ πεζοῦ λόγου, δὲν ἔλεγον δὲ αὐτὴν ἄντικρυς ἔμμετρον, διότι ὡς τοιαύτην ὑπελάμβανον κυρίως τὴν τῆς παλαιᾶς ποιήσεως προσωδιακὴν ῥυθμοποιίαν, ἥς καὶ ἡ θεωρία ἦτο ἐκπαλαι συντετελεσμένη, ἡ δὲ τονικὴ ποιήσις κατ' αὐτοὺς ἔκειτο μετὰ τὴν ταύτης καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Περὶ τῆς τονικῆς δὲ ῥυθμοποιίας δὲν προέλαβον οἱ Βυζαντινοὶ νὰ πραγματευθῶσιν ἐπιστημονικῶς ἕνεκα τῆς βιαίας καταλύσεως τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ἡ ἀναγνώρισις ὁμῶς τῆς μετρικῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς στηρίζεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία, καὶ αἱ κατὰ μέρος μέχρι τοῦδε γινόμεναι ἀναλύσεις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ ἀξιόλογοι συστηματικαὶ ἐργασίαι τοῦ Christ καὶ Παρὰνίκα οὐδαμῶς ἐξαρκούσιν ὥστε νὰ λάβῃ τις ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως. Χρεῖα δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἐξετασθῇ ἀκριβέστερον ἢ ὡς ἐγένετο μέχρι τοῦδε οὐ μόνον ἡ ῥυθμικὴ σύνθεσις πάντων τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἀλλὰ πρὸς τῇ ῥυθμοποιίᾳ καὶ ἡ μελοποιία ὡς δὲ καὶ ἐμπροσθεν εἶπομεν, τῆς Βυζαντιακῆς μουσικῆς καὶ ἡ καταγωγή καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ ἱστορία εἶνε πάνυ σκοτεινὴ. Εἶνε δὲ ἀναγκαῖα ἡ ἀκριβεστέρα τούτων ἔρευνα οὐ μόνον ἱστορικῶν λόγων ἕνεκα, ὅπως δηλαδὴ γνωσθῇ ἀκριβέστερον ἡ ῥυθμοποιία καὶ μελοποιία τῆς Βυζαντιακῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ χάριν πρακτικῶν λόγων, ὅπως δηλαδὴ διευκολυνθῇ ἡ θεωρητικὴ τοῦλάχιστον λύσις τοῦ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντος ἡμῖν ζητήματος περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὅπως δὲ ταῦτα κατορθωθῶσι, χρεῖα νὰ εὕρεθῇ οὐδὲν ἥττον ἢ νέος τις Ἀριστοτένης, ὅστις μετὰ μακρὰς μελέτας νὰ ἐξεύρῃ καὶ βάλῃ τοιαύτας ἀρχὰς καὶ βάσεις εἰς τὴν πραγματείαν τῶν Βυζαντιακῶν μουσικῶν τεχνῶν, οἷας ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος Ἀριστοτένης ἐβάλετο εἰς τὴν πραγματείαν τῶν παλαιῶν μουσικῶν τεχνῶν.

96. Καιρὸς ἤδη τελευτῶντες τὸν περὶ τονικῆς ῥυθμοποιίας λόγον νὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὸ πρῶτον ζήτημα περὶ τοῦ πῶς καὶ πότε ἐγεννήθη αὕτη καὶ νὰ συμπληρώσωμεν τὸν περὶ αὐτῆς λόγον. Ἐν ἀρχῇ ποιούμενοι λόγον περὶ τῆς γενέσεως τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας εἶπομεν ὅτι αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν μεταβολὴν τὴν συμβᾶσαν κατὰ τὰς πρώτας μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδας ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθ' ἣν ἐπαύσατο νὰ γίνηται διακρίσις μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων ὥστε καὶ μακρῶν καὶ βραχείων συλλαβῶν, οἱ δὲ τόνοι τῆς λέξεως ἀπὸ μελωδικῶν ἐγένοντο ῥυθμικοί, ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ἡ Ἑλληνικὴ ποιήσις καὶ ἀπὸ ταυτομάτου ἐτράπη εἰς τὸ νέον εἶδος τῆς ῥυθμοποιίας τὸ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν. Πλὴν ὁμως τῆς παλαιότερας ταύτης ὑποθέσεως καὶ ἄλλαι τινὲς προηγήθησαν ὕστερον περὶ τῆς γενέσεως τοῦ νέου τούτου εἶδους τῆς ῥυθμοποιίας. Ἄλλοι μὲν εἶπον ὅτι παρὰ τὴν προσφδιακὴν ῥυθμοποιίαν, ἥτις τὸ πάλαι ἦτο χρήσιμος ἐν τῇ τεχνικῇ ποιήσει τῶν Ἑλλήνων, ὑπῆρχε παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει καὶ ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει, ὥστε ταύτης συνέχισαν ὑποληπτέον τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνωδίας καὶ τῆς δημῳδους τῶν Βυζαντινῶν ποιήσεως καὶ οὐχὶ νέον ἐπίνοημα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τούτους χρόνους ἐπινοηθέν. Ἡ ὑπόθεσις ὁμως αὕτη (1) στηρίζεται ἐπὶ πίστεων οὐχὶ ἀσφαλῶν, οἷου τοῦ πρὸς τὴν μύλην ἐν Λέσβῳ ἔδομένου ποιήματος (βλ. Bergk, *carm. popul.* 31), οὐ ἡ ἀρχὴ «ἄλει μύλα ἄλει», καὶ οὐδεμιᾶς φαίνεται ἀξία προσοχῆς (2), ὅπως οὐδ' ἡ συγγενὴς δόξα, ὅτι τὸ νέον Ἑλληνικὸν ἰδίωμα ὑπῆρχεν ἤδη τὸ πάλαι ἐν τῇ δημῳδαί φωνῇ.

97. Παρόμοια περὶ τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας τῆς Λατινικῆς ποιήσεως ἰσχυρίσαντο ἄλλοι, μετὰ μεζζονος ὁμως οὗτοι λόγου καὶ ἤττον αὐθαирέτως (3), ὅτι δηλαδὴ ὅπως τὰ παλαιὰ Ἱταλικά ἔθνη, τοῦλάχιστον οἱ Ὀμβροί, οὕτω καὶ οἱ Λατίνοι ἀρχικῶς ἐποίουν οὐχὶ κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν· οἷον Λατινικὴν τινα ᾠδὴν εἰς τὸν πατέρα Ἄρην, ἣν διέσωσεν ὁ Κάτων (*de re rustica* 141), καὶ τὰς Ὀμβρικός ἐπιγραφὰς ἐν τοῖς Ἰγυα-

(1) Fr. Ritschl, *Opuscula* I 1886 σελ. 289-299 καὶ W. Wagner, *Medieval Greek texts*, London 1870 σελ. 1 κέ.

(2) Πρὸς. U. von Wilamowitz-Moellendorf, *Hermes* 25 (1890) 227.

(3) Πρὸς. Westphal, *allgem. Metrik* 3 σελ. 65 κέ. 89 κέ.

κοῖς πίναξι λαμβάνουσιν οἱ περὶ τὸν Οὔεστφάλιον ὡς μαρτυρούσας ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης. Κατὰ τούτους τὰ παλαιὰ ταῦτα μνημεῖα τῆς Λατινικῆς καὶ Ὀμβρικῆς ποιήσεως ὁμοιάζουσιν ἀλλήλοις με- γάλως οὐ μόνον καθ' ὕλην, διότι ὑπόθεσις ἀμφοτέρων εἶνε προσευχαί, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος, διότι φαίνονται ὅτι σύγκεινται ἐκ μέτρων δικώ- λων, ἐν οἷς ἐγκατασπείρονται καὶ τρίκωλα καὶ μονόκωλα μέτρα, ἕκα- στον δὲ κῶλον ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ποδῶν, ὧν αἱ θέσεις πίπτου- σιν ἐπὶ τονουμένας συλλαβάς, οἷα τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς ᾠδῆς εἰς τὸν πα- τέρα Ἀρην

Mars | pater |, te | precor

quae|soque | uti | sies || volens | pro|piti|us.

Ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐπικρατεῖ καὶ τὸ παρόμοιον καλούμενον σχῆμα (alliteratio), καθ' ὃ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ δύο, ἐνίοτε δὲ καὶ τρεῖς ἐμφαντικαὶ λέξεις πλησίον ἀλλήλων κείμεναι ἢ καὶ δι' ἄλλων χωριζόμεναι ἄρχονται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἢ ἀπὸ τῶν αὐτῶν γραμμάτων, οἷα τὰ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰς τὸν Ἀρην *viduertatem vasti- tudinemque, fruges frumenta, vineta virgulaque, pastores pe- cuaque, salva servassis, duisque duonam, lustrandi lustrique, visos invisosque* καὶ ἄλλα. Τὸ παρηχητικὸν τοῦτο σχῆμα δὲν φαί- νεται τυχαῖον, διότι εὐρίσκεται καὶ παρὰ Πλάτῳ καὶ ἄλλοις μετα- γενεστέροις Λατίνοις ποιηταῖς. Καὶ ἡ παλαιὰ δὲ Γερμανικὴ ποίησις ἠρέσκετο τῷ σχήματι τούτῳ, ὅπως καὶ ἡ ῥυθμικὴ μορφή ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς παλαιολόγου Ἰταλικῆς ποιήσεως. Εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς ῥυθμοποιίας, δῆλον ὅτι τῆς τονικῆς, ἀνάγουσιν οἱ περὶ τὸν Οὔεστ- φάλιον καὶ τὸν Σατόρνιον καλούμενον στίχον ἢ ῥυθμὸν (*Saturnius versus* ἢ *numerus*), οἷον τὸν πρῶτον στίχον τῆς μεταφράσεως τῆς Ὀδυσσεΐας ὑπὸ τοῦ Τίτου Λιβίου Ἀνδρονίκου λαμβάνουσιν ὧδε·

Virum | mihi | Ca|mena || inse|ce | ver|sutum·

ὡσαύτως τὸν πρῶτον στίχον τοῦ ὕμνου τοῦ Λιβίου εἰς τὴν βασιλίσ- σαν Ἡραν

Sancta|puer|Satur|ni || fili|a re|gi|na

καὶ τοὺς ἐξῆς στίχους, οὓς οἱ παλαιοὶ Λατῖνοι μετρικοὶ φέρουσιν ὡς παραδείγματα τοῦ Σατορνίου,

Dabunt|malum|Me|telli || Naevi|o po|e|tae.

Summas|opes qui|re|gum || regi|as re|fre|git.

Ferunt|pulcras|cre|terras || aure|as|le|pistas.

Duello|magno|diri|mendo || regibus|subi|gen|dis.

καὶ ἄλλους (πρὸ βλ. Westphal, μνημ. συγγρ. σελ. 76) (1).

98. Καὶ ὕστερον ἀφ' οὗ ἀντὶ τοῦ Σατορνίου στίχου ὁ Τίτος Λίβιος Ἀνδρόνικος (περὶ τὸ 240 π. Χ.) εἰσήγαγεν εἰς τὴν Λατινικὴν ποίησιν τὰ Ἑλληνικὰ μέτρα, τουτέστι τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιάν, ἡ Λατινικὴ μετροποιὰ διαφέρει τῆς Ἑλληνικῆς κατὰ τοῦτο, ὅτι πολλῶ συχνότερον ἐπὶ τῆς πρώτης συμπίπτουσιν οἱ ῥυθμικοὶ καὶ λογικοὶ τόνοι. Εἴτε δὲ τὸ ἰδίωμα τοῦτο, ὥσπερ καὶ τὸ συχρὸν παρὰ τοῖς παλαιότεροις Λατίνοις ποιηταῖς παρόμοιον σχῆμα, εἶνε λείψανον τῆς ἀρχαίας ἐγγωρίου στιχουργίας, ὡς νομίζει ὁ Οὐεστφάλιος, εἴτε, ὡς ἄλλοι νομίζουσι, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ τονικοῦ ἰδιώματος τῆς Λατινικῆς γλώσσης, καθ' ὃ πᾶσαι αἱ εἰς τροχαῖον ἢ σπονδεῖον καταλήγουσαι λέξεις ἔχουσι τονουμένην τὴν παραλήγουσαν, ὅμως βέβαιον ὑπάρχει ὅτι ὠρισμένα μέτρα ἐπὶ ὠρισμένων χωρῶν ἔχουσι σχεδὸν πάντοτε τὸν ῥυθμικὸν τόνον συμπίπτοντα τῷ λογικῷ, οἷον τὸ μὲν ἱαμβικὸν τρίμετρον (*versus senarius*) καὶ τὸ τροχαϊκὸν καταληκτικὸν τετράμετρον (*versus septenarius*) ἐν τῷ μέσῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ τέλει, τὸ δὲ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, τὸ Φαλαίκειον ἑνδεκασύλλαβον καὶ ὁ Σαπφικὸς στίχος ἐν τῷ τέλει καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ.

99. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ὁ προσφιλέστατος στίχος τῆς δημοτικῆς τῶν Ῥωμαίων ποιήσεως ἦτο τὸ τροχαϊκὸν καταληκτικὸν τετράμετρον, ἐν ᾧ μετὰ ἐπιφερομένου ἐπιδου γέγραπται τὸ *pervigilium Veneris* (κατὰ τὴν θ' - δ' ἑκατοντ.). Τῷ μέτρῳ τούτῳ συντεθειμένον ᾔδουσιν οἱ στρατιῶται κατὰ τὸν ἐκ Γαλλίας θρίαμβον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τὸ σκωπτικὸν ᾄσμα, οὗ τὴν ἀρχὴν διέσωσεν ὁ Σουητώνιος (*Caes. 51*) ἔχουσαν ὥδε·

urbani servate uxores, moechum calvum adducimus,

aurum in Gallia effutuisti, hic sumpsisti mutuum.

Προσέτι

ecce Caesar nunc triumphat, qui subegit Gallias,

Nicomedes non triumphat, qui subegit Caesarem.

(1) Τῇ τοιαύτῃ ἐκδοχῇ τοῦ Σατορνίου στίχου κατὰ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιάν ἀντιλέγουσιν οἱ περὶ τὸν Λουκιανὸν Müller, οἱ περὶ τὸν Havel καὶ ἄλλοι ἀναφέροντες αὐτὸν εἰς τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιάν μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀδείων.

Τῷ αὐτῷ μέτρῳ σκώπτων ὕστερον τὸν Σάρμεντον ὁ λαός, ὡς μαν-
θάνομεν ἐκ τῶν εἰς 'Ιουβενάκιον V 3 σχολίων, ἔλεγεν

*aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
digna dignis: sic Sarmentus habeat crassas compedes.
rustici ne nihil agatis, aliquis Sarmentum alliget.*

Ἡ στιχουργία ἐνταῦθα δὲν γίνεται κατὰ τοὺς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τῶν
τοῦ Κατούλου καὶ Ὁρατίου τροχαίων καὶ ἰζμβίων κανόνας, ἀλλὰ
κατὰ τὸν παλαιὸν τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου τρόπον, ὥπερ ἐπὶ τῶν
ἰαμβικῶν τριμέτρων ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ τοῦ Φαίδρου μῦθοι, συνήθως
δηλαδὴ οἱ ῥυθμικοὶ τόνοι συμπίπτουσι τοῖς λογικοῖς. Ἐν δὲ τῷ ᾠσματι-
κῶν στρατιωτικῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Αὐρηλιανοῦ († 275), οὗ
δείγμα διέσωσεν ὁ Φλαύιος Οὐοπίσκος (κεφ. 6) ἔχον ὥδε·

*mille mille mille
decolavimus,
unus hōmo mille
decolavimus.
mille vivat, qui mille occidit.
tantum vini hābet nemo
quantum fudit sanguinis,
mille Sarmatas, mille Francos
semel et semel occidimus,
mille Persas quaerimus·*

ἐν τούτῳ εὐρίσκονται διεσπασμένα τὰ κῶλα τοῦ τροχαίου τετρα-
μέτρου, διότι ὅτε μὲν συζεύγνυται τῷ ἀκαταλήκτῳ τὸ ἀκατάληκτον
ὅτε δὲ τὸ καταληκτικόν, ταῖς δὲ τροχαϊκαῖς τετραποδίαις ἀναμίσγον-
ται καὶ τροχαϊκαὶ τριποδίαι. Εἴτα δὲ καὶ βραχεῖαι τινες τονοῦμεναι
συλλαβαὶ χρησιμεύουσιν ὡς θέσεις ἀντὶ μακρῶν. Προσέτι τοῖς δυσί-
λθοις ποσὶν ἀναμίσγονται τρισύλλαβοι, οἵτινες δὲν πρέπει νὰ λη-
φθῶσιν ὡς τροχαῖοι μετὰ λελυμένης τῆς θέσεως εἰς δύο βραχεῖας, ὡς
ἡδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τοῦ ἐν στ. 9 *semel et*, διότι εὐρίσκονται
καὶ τρισύλλαβοι πόδες, οἱ οἱ *mille vi-* (στ. 5) καὶ *Sarmatas* (στ.
8). Τοιαύτη ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τοῦ Αὐρηλιανοῦ ἡ ποίησις
κατὰ μέσσην τὴν γ' α'. X. ἑκατ. ἡ στιχουργία τῶν ἀγροίκων ποιητῶν
(*poetae vulgares*) κατ' ἀντίθεσιν τῶν λόγιων (*poetae docti*), οἵτι-
νες ἠκολούθουν αὐστηρῶς τῇ τῶν δοκίμων ποιητῶν ῥυθμοποιίᾳ. Μετ'
οὐ πολὺ δὲ ἄρδην ἀπελάχτισε τὴν προσφδιακὴν ῥυθμοποιίαν καὶ

ἡσπάσατο τὴν τονικὴν ἢ ὕμνωδια τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας, ἥτις δι' οὐδενός συνεδέετο δεσμοῦ μετὰ τῆς δοκίμου ἀρχαιότητος, ἤθελε δὲ νὰ χαρίζηται τῷ πλήθει ἀραιομένῳ τοῖς ῥυθμοῖς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως. Τοιοῦτος, τουτέστι καθαρῶς τονικός, εἶνε ὁ ὕμνος τοῦ Ἀμβροσίου

*Rex aeternae dōmine,
rerum creator omnium,
qui ēras ante saecula
semper cum patre filius*

καὶ ὁ ἐξῆς τοῦ αὐτοῦ τροχαϊκός εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως κατ' ἀλφάβητον

*Apparebit rēpentina
dies magna dōmini,
fur obscura vōlut nocte
improvisos occupans.*

Ἐν τοῖς προκειμένοις δηλαδὴ παραδείγμασιν εἰ καὶ συχνὰ οἱ ῥυθμικοὶ τόνοι πίπτουσιν ἐπὶ μακρὰς συλλαβάς, ὅμως κατ' ἀρχὴν δὲν τηρεῖται ἡ προσῳδία, ὡς δηλοῦσι τὰ ἐξῆς: eras, velut, domine (ἐν τῷ domine καὶ domini), dies, homo, habet, ὅθεν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι οἱ πόδες ἔχουσι μὲν ῥυθμὸν τροχαϊκόν, οὐχὶ δὲ καὶ μέγεθος οἷον τὸ τοῦ παλαιοῦ τροχαίου, τουτέστι τρίσημον, τῆς θέσεως πιθανῶς ἐξισουμένης τῇ ἄρσει.

Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν γνώμην τῶν περὶ τὸν Οὐεστροφάλιον ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία, ἣν ἀνέκαθεν μετεχειρίζετο ἡ Λατινικὴ ποίησις, ἐπὶ τινὰς δὲ αἰώνας ὑπεσκελίσθη ὑπὸ τῆς προσῳδιακῆς, εἰς ἣν παρέσχετο ῥοπὴν τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, ἀνεκτῆσατο πάλιν πλήρες τὸ κράτος αὐτῆς περὶ τὸ τέλος τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἄφ' οὗ ὕστερον ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης φθαρείσης ἐγενήθησαν αἱ Ῥωμανικαὶ καλούμεναι διάλεκτοι, μετεδόθη καὶ εἰς τὴν τεχνικὴν ποίησιν τῶν Ῥωμανικῶν ἐθνῶν.

100. Περὶ δὲ τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως ὁ Οὐεστροφάλιος τοσοῦτον μόνον λέγει ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία ἄγνωστος οὕσα τῇ ἀρχαίᾳ παραφαίνεται κατὰ πρῶτον ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ ποιήσει καὶ τὰ πρῶτα αὐτῆς σπέρματα εὐρίσκονται ἐν τοῖς χωλιάμβοις τοῦ Βαβρίου. Παρὰ τῷ ποιητῇ δηλαδὴ τούτῳ, ὅστις πρότερον μὲν ἀνεβιάζετο εἰς τοὺς Ἀλεξανδρεωτικούς χρόνους, ὑπ'

ἄλλων δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, νεωστὶ δὲ διὰ τῶν ζητήσεων τοῦ Κρουσίου (O. Crusius, de Babrii aetate 1879) κατεδείχθη ὡς πιθανώτατον ὅτι ἤκμασε κατὰ τὴν γ' α'. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεύηρου, κανονικῶς εὐρίσκεται ἡ παρατέλευτος συλλαβὴ τοῦ χωλιάμβου ἔχουσα πρὸ τῷ ῥυθμικῷ καὶ λογικῷ τόνον. Καὶ τῷ ὄντι οὐ μόνον εὐρίσκεται κανονικῶς τονουμένη ἡ παρατέλευτος συλλαβὴ δι' ὅλου τοῦ πολυστίχου τούτου διδακτικοῦ ποιήματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν προηγούμενων ποδῶν συχνοτάτη εἶνε ἡ σύμπτωσις τῶν ῥυθμικῶν καὶ λογικῶν τόνων, πολλοὶ δὲ στίχοι εὐρίσκονται ἔχοντες ἐπὶ πασῶν τῶν θέσεων συμπίπτοντας τοὺς ῥυθμικοὺς καὶ λογικοὺς τόνους, ἐν ᾧ ἄλλως εἶνε πεποιημένοι αὐστηρῶς κατὰ τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιίαν, οἷον εἶνε οἱ ἐξῆς στίχοι ἐκ τοῦ 38 μύθου (6. 7)

ὥς τοὺς κακίστους σφῆνας, ὧν ἐγὼ μήτηρ;

ἄλλος γὰρ ἄλλη μ' ἐμπεσὼν διαρρήσει.

Τὰ ιδιώματα δὲ ταῦτα δὲν εὐρίσκονται παρὰ τοῖς παλαιότεροις χωλιαμβογράφοις οὐδ' ἐν τοῖς μιμιάμβοις τοῦ Ἡρώδα, ὅστις ἤκμασε κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους καὶ πιθανῶς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καλλιμάχου. Τὰ αὐτὰ που ιδιώματα παρατηρήθησαν καὶ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ λυρικῇ, ἥς σύνθητες μέτρον εἶνε τὸ ἰωνικὸν ἀνακλώμενον

υ υ - υ - υ - υ,

οὐ ἰδίᾳ ἡ παρατέλευτος συλλαβὴ ἐν μὲν τοῖς Βυζαντιακοῖς ποιήμασιν, οἷσις τοῖς Ἰωάννου τοῦ Γάζης καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἔχει κατὰ σταθερὸν νόμον συμπίπτοντα τῷ ῥυθμικῷ τὸν λογικὸν τόνον, ἐξαιρέσεις δ' εὐρίσκονται μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων, ἐν δὲ τοῖς παλαιότεροις ἀνακρεοντεῖσι τοῖς ἐν τῷ ἐπιμέτρῳ τῆς Παλατινῆς ἀνθολογίας συμβαίνει τοῦτο οὐχὶ μὲν κατὰ νόμον σταθερὸν, ἀλλ' ὅμως συχνά.

101. Ἄλλοι πάλιν ἄλλην ὑπόθεσιν προβάλλοντο περὶ τῆς γενέσεως τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς ποιήσεως, ὅτι δὲν εἶνε ἰθαγενής, ἀλλὰ παρελήφθη ἐκ τῆς τῶν Σημητικῶν ἐθνῶν ποιήσεως. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καθόλου μὲν καὶ μετὰ τινος εὐλαβείας προβάλετο ὁ J. P. Pitra (ἐν τοῖς προλεγόμενοις τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ «Hymnographie de l'église grecque, Rome 1867» καὶ «Hymnen auf den hl. Petrus.»), ὁ H. Stevenson (L'hymnographie de l'église grecque, Revue des questions historiques 11 (1876) 482-543) καὶ ὁ Edm. Bouvy (Étude sur

les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque, Nîmes 1886), μεθοδικῶς δὲ καὶ μετὰ πολυμαθείας ἐζήτησε νὰ στηρίξῃ ὁ Γουλιέλμος Meyer ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφομένῳ Anfang und Ursprung der lateinischen und griechischen rythmischen Dichtung, Abhandl. d. bayer. Akad. d. Wiss. 1. Cl., 17 Bd., 2. Abtheilung, München 1885 σελ. 270-450 (1). Ὁ Meyer λοιπὸν οὐδὲν κατ' οὐδένα τρόπον ἀναγνώριζων οὔτε τῆς Ἑλληνικῆς οὔτε τῆς Λατινικῆς λείψανον ἐκ τῶν χρόνων τῶν πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας ὡς κατὰ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν πεποιημένον, καὶ οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ποιούμενος οὐδὲ τοῦ Σατορνίου στίχου καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Σουητωνίου διασωθέντων δημοτικῶν ᾠσμάτων, ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν μετὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως μετήνεγκον τὸ πρῶτον εἰς τὴν χριστιανικὴν ποίησιν τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων οἱ Σημιῖται χριστιανοί, οἵτινες εὗρισκοντο ἐγγύτερον ἐκείνων τῇ πηγῇ τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὴν θεωρίαν δὲ αὐτοῦ ὁ Meyer κυρίως στηρίζει ἐπὶ τινων ἰδιωμάτων τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως, οἷου τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἢ ὁμοιοκαταλήκτου καὶ τῆς ἀκροστιχίδος, ἅτινα καὶ ταῦτα ὑπολαμβάνει ὅτι μετέλαβεν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ ποίησις ἅμα τῇ τονικῇ ῥυθμοποιίᾳ, οὐδεμία δὲ πρότερον ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ προσωδιακῇ ποιήσει. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν συντόμως πῶς ἔχουσιν ἀληθῶς ταῦτα καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα, δι' ὧν ὁ Meyer ἐζήτησε νὰ στηρίξῃ τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ.

102. Καὶ πρῶτον μὲν λέγομεν περὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου. Ὁ Meyer ἀρνούμενος διαρρήδην (σελ. 307, 364) ὅτι πρὸ τοῦ Κομμοδιανοῦ καὶ τοῦ Αὐγουστίνου εὗρίσκεται καὶ ἔχνος τι τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἢ ὁμοιοκαταλήκτου παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις διατείνεται ὡς περὶ βεβαίου πράγματος ὅτι εἰς τὴν ποίησιν αὐτῶν μετέβη ἐκ τῆς Σημιτικῆς. Περὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου ὡς εὐρήματος Σημιτικοῦ ἀπεφάναντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Meyer. Καὶ βεβαιοῦται μὲν ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ ποιήσει τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν, ἀλλ' ἐπίσης βεβαία καὶ ἀναμφισβήτητος εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου καὶ παρὰ τοῖς παλαίοις Ἑλ-

(1) Κατὰ τοῦ Meyer ἔγραψεν ὁ Dreves, Götting. gel. Anzeigen 1886, 1, 284-293. Μέρος δὲ τῶν θεωριῶν τοῦ Meyer καταπολεμεῖ ὁ Karl Deutschmann, De poësis Graecorum rhythmicæ usu et origine, Progr. Coblentz 1889 καὶ ὁ Maximilien Kawczynski, Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes, Paris 1889 σελ. 138 κέ.

λησι καὶ Λατίνοις ποιηταῖς, παρ' οἷς εὐρίσκεται συχνὴ ἐν πᾶσι τοῖς εἰδεσι τῆς ποιήσεως ἤδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τέλους καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ποιήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων παρρηχητικῶν σχημάτων, τοῦ ὁμοιοάρκτου ἢ ὁμοιοκατάρκτου, τῆς ἀναφορᾶς, τοῦ παρομοίου ἢ τῆς παρομοιώσεως, τῆς παρονομασίας, τῆς παρρηχήσεως, τῆς ἐτυμολογίας, τῆς ἐπαλληλίας, τῆς ἐπαναλήψεως, τῆς ἐπιζεύξεως. Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις ποιηταῖς, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων παρρηχητικῶν σχημάτων, σποραδικῇ καὶ οὐχὶ συστηματικῇ, δὲν ἐπαναλαμβάνεται δηλαδὴ κανονικῶς ἢ αὐτὴ κατάληξις διὰ πάντων τῶν στίχων τοῦ ποιήματος, ὡς γίνεται ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Κορμμοδιανού καὶ Αὐγουστίνου (1) ἢ ἄλλη τις τεχνικὴ ἀνταπόδοσις τῶν στίχων εἴτε δι' ὅλου τοῦ ποιήματος εἴτε κατὰ μέρη ἤτοι στροφάς, οἷον γίνεται ἐν τοῖς νεωτέροις ποιήμασιν (2). Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὑμνωδίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων γίνεται μὲν συχνὴ τοῦ ὁμοιοτελεύτου χρῆσις, οἷον συχνότατα εὐρίσκεται ἐν τοῖς ὕμνοις τοῦ Ῥωμανοῦ, ἐν τῷ ἀκαθίστῳ τοῦ Σεργίου καὶ ἐν πολλοῖς μεταγενεστέροις ὕμνοις καὶ δι' αὐτοῦ συνδέονται μετ' ἀλλήλων οὐ μόνον περίοδοι εἴτε στίχοι, ἀλλὰ καὶ κῶλα τῆς αὐτῆς περιόδου ἢ καὶ διαφόρων, ἀλλ' ὁμως καὶ ἐνταῦθα ἡ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου καὶ ἄλλων παρρηχητικῶν σχημάτων εἶνε σποραδικῇ καὶ οὐχὶ συστηματικῇ. Ὡσαύτως δὲ δὲν γίνεται κανονικὴ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου καὶ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ ὅπως οὐδ' ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ. Τούτων ἄρα οὕτως ἐχόντων οὐδαμῶς φαίνεται ἐπ' ἀνάγκης νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες καὶ Λατίνοι παρέλαβον τὸ πατροπαράδοτον τοῦτο ἰδίωμα ἐξ ὧθεν ἐκ τῆς ἐβραϊκῆς ποιήσεως, ὡς φρονεῖ ὁ Meyer, ἢ καὶ ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς, ὡς προβάλετο ὁ K. Siitl.

(1) Ὁ μὲν Κορμμοδιανὸς ἐν πολλοῖς ποιήμασι πάντας τοὺς στίχους ποιεῖ τελευτῶντας εἰς τὸ αὐτὸ φωνῆν, ὡς ἐν II 39, ὅπερ ἐποιήθη τῷ 250 ἄ.Χ., ταλαντεύεται δὲ μετὰ τὴν προσωδιακῆς καὶ τονικῆς βύθμοποιίας, πάντες τελευτῶσιν εἰς τὸ φωνῆν ο. Τοῦ δὲ Αὐγουστίνου ὁ ψαλμὸς contra parlem Donati, ὅστις σῳζεται ἐκ 300 τονικῶν στίχων, ἐποιήθη δὲ τῷ 393 ἄ.Χ., ἔχει πάντας τοὺς στίχους καταλήγοντας εἰς ὃ ἢ ὁ καὶ σπανίως εἰς ae.

(2) Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει συστηματικὴ χρῆσις τοῦ ὁμοιοτελεύτου (rima) ἐκείνη γετο κατὰ πρῶτον κατὰ τὴν πεντεκαιδεκάτην ἑκατονταετηρίδα κατὰ μίμησιν τῶν Ἰωνικῶν ποιήσεων. Πρὸς W. Meyer μνημ. συγγρ. σελ. 355 κί. Edm. Bouvy, Étude sur les origines du rythme tonique dans l'hymnographie de l'église grecque, Nîmes, 1886 σελ. 325 κί.

103. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς ἀκροστιχίδος. Λέγεται δὲ ἀκροστιχίς, ὅταν τὰ στοιχεῖα τὰ ἐν τῷ ἄκρῳ τουτέστι τῇ ἀρχῇ τῶν στροφῶν ἢ καὶ στίχων ποιήματός τινος ὀρίζονται σκοπίμως εἴτε κατ' ἀλφαριθμητικὴν τάξιν (Α - Ω ἢ καὶ Ω - Α), τοιαύτη δ' εἶνε ἡ καλουμένη ἀκροστιχίς κατ' ἀλφάβητον, ἥς ἐνδοξότατον παράδειγμα ἡ ἀκροστιχίς τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου, εἴτε πρὸς δῆλωσιν ῥήσεώς τινος πεζῆς, οἷον « αἶνος Ῥωμανοῦ », « εἰς τὰ γενέθλια », « τοῦ ταπεινοῦ Ῥωμανοῦ ὕμνος », « τοῦ ταπεινοῦ Στεφάνου », εἴτε καὶ ἐμμέτρου, οἷαι αἱ ἀκροστιχίδες τῶν κανόνων καὶ μάλιστα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Τοῦτου π.χ. ἡ ἐκ τῶν ἀρκτικῶν στοιχείων 130 στίχων ἀποτελουμένη ἀκροστιχίς τοῦ ἱαμβικοῦ εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν κανόνος σύγκειται ἐκ τεσσάρων στίχων (δύο ἡρωελεγεῖων). Καὶ ὑπὸ αἰσθητικὴν μὲν ἐποψὴν ἡ ἀκροστιχίς οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν, διότι ἀπαιτεῖται ἰδίᾳ τις μηχανικὴ ἀπλῶς ἐργασία ὅπως ἐπαίσθηταί τις αὐτῆς, ἄλλως ὅμως εἶνε διττῶς χρήσιμος, τοῦτο μὲν ὡς κριτήριον τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ποιήματος, ἂν δηλαδὴ τῷ χρόνῳ ἐξέπεσέ τι ἐξ αὐτοῦ, στροφή τις ἢ στίχος τις, τοῦτο δὲ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, ὅταν διὰ τῆς ἀκροστιχίδος δηλῶται τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ. Χρήσις λοιπὸν τῆς ἀκροστιχίδος γίνεται βεβαίως ἐν τῇ ποιήσει τῶν Σημιτικῶν ἔθνων, οὐδὲν ἥττον ὅμως καὶ ἐν τῇ προσωδιακῇ ποιήσει τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων. Τὸ ἀρχαιότατον δὲ παράδειγμα τῶν σωζομένων ἀκροστιχίδων εἶνε τὸ ἐν τοῖς περὶ τὸ 200 π.Χ. ἔτος πεποιημένοις Σιβυλλεῖσις χρησμοῖς, αἵτινες διεσώθησαν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Φλέγοντος τοῦ Τραλλιανοῦ (ἱστορικοῦ ἀπελευθέρου τοῦ Ἀδριανοῦ) (1). Καὶ ὁ Κικέρων (de divin. II, 54, 111) ποιεῖται λόγον περὶ τινος Σιβυλλεῖου χρησμοῦ πεποιημένου μετ' ἀκροστιχίδος καὶ ὅτι in quibusdam Ennianis ὑπῆρχεν ἡ ἀκροστιχίς Q. ENNIUS FECIT. Ἐτερον παράδειγμα εἶνε ἡ ἐν Αἰγυπτῷ βεβαίως συγγραφείσα τῷ 193/190 π.Χ. *Εὐδόξου τέχνη*. Ἐπειτα δύο ποιημάτων ἀνωνύμων τῶν μετὰ Χριστὸν χρόνων ἐγνώσθησαν αἱ συγγραφεῖς ἐκ τῶν ἀκροστιχίδων, τῆς τε ἱαμβεῖσις γεγραμμένης γεωγραφίας τῆς φερούσης τὴν ἀκροστιχίδα *Διονυσίου τοῦ Καλλιφώντος*, καὶ ἐτέρου ποιήματος ἐξαμέτροις γεγραμμένου καὶ φέροντος ἀκροστιχίδα ἀπὸ μὲν στ. 109 κέ. *ἐμὴ Διονυσίου τῶν ἐντὸς Φάρον* (ἀναπλ. ἐστὶν ἡ βίβλος), ἀπὸ δὲ τοῦ 513 κέ. θεός *Ἑρμῆς ἐπὶ Ἀδριανοῦ*. Πλείστην δὲ χρῆσιν ἔκπαλαι τῆς ἀκροστιχίδος ἐποίησατο ἡ ἐπιγραμ-

(1) Πρὸς. H. Diels, Sibyllinische Blätter, Berlin 1890.

ματοποιία. Ὑστερον δὲ οὐ μόνον ἡ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις πλείστην ἐποίησατο χρῆσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ δημοτικὴ Βυζαντικὴ (1).

104. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἂν ποτε βεβαιωθῇ ὅτι τὰ ἰδιώματα ταῦτα παρελήφθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἐκ τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως, οὐδαμῶς ἐκ τούτου συναποδείκνυται ἀληθὲς καὶ τὸ κύριον μέρος τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία μετεδόθη εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους ὡσαύτως ἐκ τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως. Διότι τοῦτο μάλιστα ἀνάγκη νὰ προαποδειχθῇ ὅτι αὐτὴ ἡ Ἑβραϊκὴ ἢ ἡ Συριακὴ ποίησις ἦτο τονικὴ, ὅπως γένηται πιστευτὸν ὅτι ἐγένετο ἄλλοις ἔθνεσι παράδειγμα μιμήσεως. Διότι οἱ ἐιδικώτερον περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ποίησιν τῶν ἐθνῶν τούτων ἀσχολούμενοι σφόδρα ἀμφισβητοῦσιν ἂν ἡ Ἑβραϊκὴ καὶ Συριακὴ ποίησις ἦτο καθ' ὅλου ἔρρυθμος κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως χρῆσιν, τῇ προσωδιακῇ εἴτε τῇ τονικῇ ῥυθμοποιίᾳ ἀκολουθοῦσα. Καὶ δοξάζουσι μὲν τινες τῷ ὄντι ὅτι ἡ τῶν πάλαι Ἑβραίων ποίησις δὲν ἦτο ἄρρυθμος, ὁ δὲ ῥυθμὸς ἐπέσκο-τίσθη ὕστερον ἐν τοῖς Μασσαρετικοῖς χειρογράφοις. Ἰσχυρίζονται δηλαδὴ ὅτι οἱ Μασσαρέται, τουτέστιν οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν μασώραν ἦτοι τὴν παράδοσιν τῆς ἀγίας γραφῆς, οἵτινες περὶ τὴν ἔκτὴν ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα τοῖς συμφώνοις προσέθηκαν τὰ φωνήεντα, ἐσφάλησαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ πολλαχῶς, ὅθεν ἐφθάρη ὁ ῥυθμὸς. Αἱ γενόμεναι ὅμως μέχρι τοῦδε ἀπόπειραι ὑπὲρ ἀνορθώσεως τοῦ ῥυθμοῦ, δὲν ἔτυχον καθολικῆς ὑποδοχῆς. Ἡ μόνη δ' ἀσφαλὲς ἀρχὴ τῆς Ἑβραϊκῆς στιχουργίας, ἣτις μέχρι τοῦδε κοινῶς ἀναγνωρίζεται, εἶνε ὁ παραλληλισμὸς τῶν κώλων (parallelismus membrorum) δύο δηλαδὴ ἢ καὶ πλείονα κῶλα, τὸ αὐτὸ ἢ ὁμοίον ἔχοντα νόημα δι' ἄλλων λέξεων ἐρμηνευόμενον, διαδέχονται ἄλληλα καὶ ἀποτελοῦσι μίαν περίοδον ἢ στροφήν. Ἐκαστον δὲ κῶλον ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἀποτελεῖ ἴδιον στίχον. Παράδειγμα φέρομεν τὴν ἐξῆς περικοπὴν ἐκ τοῦ α' ψαλμοῦ τοῦ Δαβίδ, ἣτις σύγκειται ἐκ δύο περιόδων ἢ στροφῶν. τῆς μὲν πρώτης τρικώλου, τῆς δὲ δευτέρας δικώλου.

α'. Μακάριος ἀνὴρ, ὅς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν,
καὶ ἐν ὁδοῖς ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστιν,
καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν·

(1) Πλείονα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀκροστιχίδος ζητεῖ εἰς W. Meyer, Anfang und Ursprung d. lat. u. griech. rhythm. Dichtung καὶ εἰς H. Diels, Sibyll. Bl. Pröl. καὶ Krumbacher Byzant. Litt. σελ. 336 κέ.

δ'· ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ,

καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός.
Καὶ ἐν τῷ Ἀραβικῷ κορανίῳ τὰ ἄλληλα διαδεχόμενα κῶλα ὁμοιά-
ζουσιν ἐντελῶς τῷ πεζῷ λόγῳ, ὅμως δὲ συνδέονται πρὸς ἄλληλα διὰ
κοινῆς τινος καταλήξεως ἢ ὁμοιοκαταληξίας καὶ ταύτης ἀτελεστεράς
παρὰ τὴν ἐν ταῖς νεωτέραις ποιήσεσιν. Ἡ στιχουργικὴ δὲ αὕτη ιδιό-
της εὐρίσκεται καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἀραβικοῖς ποιήμασι τοῖς ἐπικόν
ἔχουσι χαρακτῆρα, ἅτινα καλοῦνται Μακάμ, μακάμ δὲ λέγεται
Ἀραβιστὶ ὁ οἶκος (= stanza, στροφή). Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόν-
των, ὅσαδῆποτε στοιχεῖα καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι παρέλαβεν ἡ χριστια-
νικὴ ποίησις ἐκ τῆς τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν, οἷον τὸν παραλληλισμὸν
τῶν κώλων, τὴν ἀκροστιχίδα, τὸ ὁμοιοτέλευτον καὶ ἄλλα, ὅμως τὴν
διαίρεσιν εἰς πόδας διὰ τοῦ λογικοῦ τόνου, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν
καὶ βάσιν τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀρυσθῇ ἐξ ἐκείνης
τῆς πηγῆς, ἀφ' οὗ μέχρι τοῦδε οὐδαμῶς ἀπεδείχθη ὅτι ὑπῆρχεν ἐν
αὐτῇ. Μέχρις ἂν λοιπὸν ἀποδειχθῇ ἀναμφισβητήτως ἡ ὑπαρξὶς τονι-
κῶν μέτρων ἐν τῇ ποιήσῃ τῶν Ἑβραίων καὶ Σύρων, φρόνιμον εἶνε
νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὡς ἀληθεστέραν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμο-
ποιία δὲν μετεδόθη ἐξωθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους, ἀλλ' ὅτι
εἶνε ἰθαγενής.

105. Κατὰ τῆς ἰθαγενοῦς γενέσεως τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας παρ'
Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις ὁ Meyer προήνεγκε καὶ ταύτην τὴν ἔνστασιν,
ὅτι ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ τονικὰ μέτρα ἐρρύησαν ἀμέσως ἐκ τῶν ἀρ-
χαίων προσωδιακῶν, τότε ἔπρεπεν εὐθύς νὰ ἀποδοθῶσι τὰ ἀρχαῖα
ἱαμβικά καὶ τροχαϊκά καὶ ἄλλα μέτρα δι' ἀναλόγων μέτρων κατὰ τὸ
νέον εἶδος τῆς ῥυθμοποιίας τὸ ἐπὶ τῶν λογικῶν τόνων στηριζόμενον·
ἀλλὰ τοιαύτης μιμήσεως ὠρισμένων μέτρων οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ποδῶν
ἀπλῶς τῆς προσωδιακῆς ῥυθμοποιίας οὐδὲν ἔχνος εὐρίσκεται ἐν τῇ
τονικῇ, ἡ δὲ μόνη σχεδὸν ἀληθὴς μίμησις, ὁ πολιτικὸς δηλονότι στί-
χος, παρεφάνη πολλῷ ὕστερον, ὅτε ἤδη εἶχεν ἀκμάσασα ἡ τονικὴ
ποίησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμνωδίας. Τὴν ἔνστασιν ταύτην τοῦ
Meyer, ἣν ἐγκρίνουσι καὶ ἄλλοι οἵτινες δὲν ἀποδέχονται τὴν γνώμην
αὐτοῦ περὶ τοῦ κυρίου ζητήματος, οἷος ὁ Krumbacher (Gesch. d.
byzant. Litt. σελ. 341), ἡμεῖς νομίζομεν οὐχὶ πολὺ ἰσχυράν, ὡς οὐχὶ
ἐπὶ βεβαίας καὶ ἀσφαλοῦς βάσεως στηριζομένην. Κοινῶς δηλαδὴ ὑπο-
τίθεται ὅτι ὁ πολιτικὸς στίχος εἶνε πολλῷ μεταγενέστερος τῆς τονικῆς

ῥυθμοποιίας τῆς χριστιανικῆς ὕμνωδίας· οἷον ὁ μὲν Bernhardt (griech. Litt. τόμ. α' ⁴ (1876) σελ. 696) λέγει ὅτι οἱ πολιτικοὶ στίχοι δὲν εὐρίσκονται πρὸ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὁ δὲ W. Meyer (Anfang und Ursprung der lat. und griech. rhythm. Dichtung σελ. 325) προσποιεῖ τῷ Ψελλῷ τὴν εὑρεσιν καὶ χρῆσιν τοῦ πολιτικοῦ στίχου κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχαίου ἱαμβικοῦ τετραμέτρου. Ὁ δὲ Krumbacher (Gesch. der Byzant. Litt. σελ. 303) παρατηρεῖ ὅτι καὶ πρὸ τοῦ Ψελλοῦ εὐρίσκονται πολιτικοὶ στίχοι ἐν τινὶ δημοτικῷ προσφωνήματι, οὗ ποιεῖται μνεῖαν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος (de caerim. σελ. 367 κατὰ τὴν Βονν. ἐκδ.), καὶ ἴσως, λέγει, οἱ στίχοι οὗτοι εἶνε τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα τοῦ μέτρου τούτου. Ἐχουσι δὲ οἱ πολιτικοὶ οὗτοι στίχοι ὧδε·

ἰδὲ τὸ ἔαρ τὸ γλυκὺ πάλιν ἐπανατέλλει
χαράν, ὑγείαν καὶ ζῶην καὶ τὴν εὐνμερίαν,
ἀνδραγαθίαν ἐκ θεοῦ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων
καὶ νίκην θεοδώρητον κατὰ τῶν πολεμίων.

Ἀξίον δὲ μνεῖας εἶνε καὶ τοῦτο, ὅτι Μάξιμος ὁ Πλανούδης, ὅστις ἐγεννήθη μὲν τῷ 1260, ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1310 ἀ. Χ., ἐν τῷ διαλόγῳ περὶ γραμματικῆς (Bachmann anecd. Graeca II σελ. 98 κέ.) ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πολιτικοῦ στίχου ὡς νεωστὶ ἐπικρατήσαντος. Γελοῖα δὲ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου (ὑπομν. εἰς Ἰλ. α σελ. 11) περὶ τῆς γενέσεως τοῦ πολιτικοῦ στίχου, ὅτι δηλαδὴ ἐρρύη ἐκ τοιούτων τροχαϊκῶν ἢ ἱαμβικῶν μέτρων τῶν παλαιῶν, ἅτινα καὶ ὡς πολιτικοὶ στίχοι ἠδύναντο νὰ ἀναγνωσθῶσιν, οἷα τὰ τοῦ Αἰσχύλου

ὦ βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη,
μῆτερ ἢ Ξέρξου γεραία, χαῖρε, Δαρείου γύναι.

καὶ τὰ τοῦ Σοφοκλέους

ὦ πάτρας Θήβης ἐνοικοι, λεύσσετ' Οἰδίπους ὅδε,
ὅστις οὐ ζήλω πολιτῶν καὶ τύχαις ἐπιβλέπων.

καὶ τὸ τοῦ Εὐριπίδου

συγκατασκάπτοις ἂν ἡμᾶς· κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.

καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους

ὥς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ βούλομαι χορεῦσαι.
μιμούμενος καὶ τοῖν ποδοῖν ὥδι παρενσαλεύων.

Τούτοις δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ ἄλλα, οἷον τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος καὶ μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα,

ὅπερ ὡσαύτως δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ὡς πολιτικὸς στίχος κατὰ τοὺς τόνους τῆς λέξεως ἀπαγγελλόμενον. Σφόδρα δὲ μεμφόμενος ὁ Πλανούδης καὶ τοὺς μεταχειριζομένους τὸν πολιτικὸν στίχον, ὡς ἄμετρον, καὶ μαρτυρούμενος τὴν Γῆν καὶ τὸν Ἥλιον κατὰ τοῦ νέου τούτου εἵδους τῆς ῥυθμοποιίας, ἐν ᾧ προτιμῶνται οἱ τόνοι πρὸ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα, συμβουλευεὶ τῷ μαθητῇ Νεόφρονι, ἐπειδὴ ἅπαξ ἐξενίκησαν οἱ πολιτικοὶ στίχοι, ἐν οἷς μέτρον μὲν οὐδὲν τηρεῖται. «τόνοι δὲ δύο περὶ που τὰ μέσα καὶ τὸ τέλος» (1), τοῦλάχιστον αὐτὸς ποιῶν νὰ τηρῇ ἀμφοτέρω, «ποδῶν τε μέτρον καὶ τόνων ῥυθμόν»· «ποίημα δὲ (ἐπιφέρει) στίχων τοιῶνδε ὁμοιότατον ἂν εἴη δένδρῳ καρποῖς τε βρίθοντι καὶ φύλλα πρὸς κόσμον περικειμένῳ. Χρὴ δὲ μηδὲν ἐπαχθὲς οἰεσθαι, εἰ τῶν ἄλλων πολλὰ καὶ ἄμετρα συνειρόντων, αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μέτρου πως ἐπεχόμενος ἦττον ἐκείνων περὶ στίχων δόξεις συνθήκας εἶναι τῷ βραχυτάτῳ γράφειν. Πότερον γάρ σοι φαίνεται ἂν βέλτιον, εἰς ζῶν ἢ πέντε καὶ δέκα τεθνεώτες;». Τοιαῦτα λέγει ὁ σχολαστικὸς οὗτος οὐδόλως αἰσθανόμενος ὅτι οἱ μὲν πολιτικοὶ στίχοι τάνάπαλιν ἦσαν ζῶντες, νεκρὰ δὲ τὰ ἀρχαῖα μέτρα αὐτοῦ τε καὶ τῶν συγχρόνων, ὁ δὲ συμβιβασμὸς καὶ ἡ συνύπαρξις ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν τῆς ῥυθμοποιίας κατὰ τὰ ἀρχαῖα δῆθεν παραδείγματα, ἅπερ ἀνωτέρω παρεθέμεθα, οὐ μόνον ἄχρηστος ἀποβαίνει διὰ τὴν δυσχέρειαν, ἀλλὰ καὶ οὐδένα ἔχει νοῦν. Θαυμάζω δὲ ὅτι ὁ Bernhardt (griech. Litt. 1⁴ σελ. 696. 276) ἀνάγει τὴν γένεσιν τοῦ πολιτικοῦ στίχου εἰς τροχαϊκὰ τετράμετρα, οἷον τὸ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐν βίῳ Σύλλα μνημονευόμενον συνκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτω πεπασμένον.

Ἀδιανόητα δέ μοι φαίνονται καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Krumbacher (Gesch. Byzant. Litter. σελ. 303) λεγόμενα ὅτι ὁ πολιτικὸς στίχος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ συμφυρμού (Kontamination) ἀμφοτέρων τῶν δημοτικῶν μέτρων, τοῦ τε ἰαμβικοῦ καὶ τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου.

106. Ἡμεῖς, ὡς προείπομεν, ἄλλην γνώμην ἔχομεν περὶ τῆς γε-

(1) Περὶ τῆς ἡμαρτημένης ταύτης γνώμης τοῦ Πλανούδη, ἣν καὶ οἱ νώτεροι ἐτερογενεῖς ἀνεκδοιάτως δέχονται, ὅτι ἐν τῷ πολιτικῷ στίχῳ δύο μόνον τόνοι τηροῦνται, ὁ ἕτερος μὲν περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμιστιχίου, ὁ δὲ ἕτερος περὶ τὸ τέλος τοῦ στίχου, εἴπομεν ἤδη καὶ ἔμπροσθεν § 82.

νέσεως τῶν πολιτικῶν λεγομένων στίχων. Καὶ πρῶτον μὲν παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τῶν ὑπὸ Krumbacher ὡς ἀρχαιοτάτων μνημονευμένων πολιτικῶν στίχων καὶ ἄλλα ἀρχαιότερα παραδείγματα δύναται τις νὰ εὕρῃ, οἷον τὸ ἀναστάσιμον τροπάριον τοῦ Πάσχα (Πεντηκ. σελ. 1)

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν ἡμῶν χαρισάμενος.

οὐ τὸ μὲν πρῶτον μέτρον εἶνε ἱαμβικὸν τετράμετρον ὑπερκατάληκτον, τὸ δὲ δεύτερον τροχαϊκὸν τετράμετρον δικατάληκτον. Ὡς αὐτως τοῦ κοντακίου τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου οἱ μὲν δύο πρῶτοι στίχοι εἶνε ἱαμβικά τετράμετρα, ὡς οἱ πολιτικοὶ στίχοι, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι εἶνε οὐχὶ καταληκτικά, ἀλλὰ βραχυκατάληκτα τετράμετρα, οἱ δὲ ἐπιφερόμενοι τρεῖς εἶνε τροχαϊκά τετράμετρα ἔχοντα δύο ἢ τρεῖς καταλήξεις ἐν τῇ κατακλειδί, τὸ δὲ α' καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου. Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τοῦ Σεργίου ἦτοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 7ης ἑκατονταετηρίδος ἦσαν ἤδη ἐν χρήσει οἱ πολιτικοὶ λεγόμενοι στίχοι. Ἀλλὰ καὶ πολλῶ πρότερον ἤδη κατὰ τὴν τετάρτην ἀ. Χ. ἑκατονταετηρίδα διαρρήδην μαρτυρεῖται οὐ μόνον ἡ χρῆσις τῶν τονικῶν μέτρων, οἷα εἶνε τὰ ἐν τοῖς δύο Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ ποιήμασι, τῷ ἐσπερινῷ ὕμνῳ καὶ τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ, ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ τοῦ ἱαμβικοῦ καταληκτικοῦ τετραμέτρου ἦτοι τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἀναμίσχεται μετὰ τοῦ δικατάληκτου· οἷον ἐν τῷ πρὸς παρθένον παραινετικῷ λέγεται στ. 5 κέ.

ἐν σώματι τὰς νοερὰς | δυνάμεις ἐμμήσω,
ἀγγελικὴν μετῴληθες | ἐπὶ γῆς πολιτείαν.

Δεσμός ἐνταῦθα καὶ λύσις | καὶ σώματ' ἐκ σωμάτων.

Ὁ Γρηγόριος, ὅστις συνήθως μετεχειρίζετο τὰ παλαιὰ προσωδιακὰ μέτρα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἵνα ποιήσῃται χρῆσιν ἐν τοῖς δύο εἰρημένους καὶ τονικῶν μέτρων, φαίνεται ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς ἰδίωμα, ὅπερ ἦτο ἤδη ἐν χρήσει ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, δὲν ἐπενόησε δὲ αὐτός. Καὶ ὁ σχηματισμὸς δὲ τῶν τονικῶν μέτρων τοῦ Γρηγορίου μαρτυρεῖ παλαιότεραν τὴν εὕρεσιν καὶ δὴ καὶ ὅτι ἡ πρώτη αὐτῶν χρῆσις ἦτο μελική, τουτέστιν ἐγένετο ἐν δημοτικοῖς ᾠδαῖς. Ἐμπροσθεν δὲ ἐμνημονεύσαμεν τροχαϊκόν τι τονικὸν τετράμετρον, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σωζομένου (πρβλ. § 86) οἱ Ἀρειανοί, ὡς καὶ ἄλλα

τοιαῦτα ἐφύμνια, ὑπέψαλλον ἀναμιγνύοντες τοῖς ὕμνοις αὐτῶν, τὸ ἐξῆς
 ποῦ εἰσὶν οἱ λέγοντες τὰ τρία μίαν δύναμιν;

Ἄφ' οὗ λοιπὸν τὰ τελευταῖα ταῦτα ἱαμβικά τε καὶ τροχαϊκά τετρα-
 μέτρα εὐρίσκονται ὄντα καὶ τὰ ἀρχαιότατα τῶν σφζομένων τονικῶν
 μέτρων, οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀποδείξεως δεόμεθα, ὅπως ἐλέγξωμεν ἡμαρ-
 τημένην τὴν δόξαν τῶν φρονούντων ὅτι οἱ πολιτικοὶ καλούμενοι στί-
 χοι παρεφάνησαν πολλαῖς ἑκατονταστηρίσιν ὕστερον τῶν τονικῶν τῆς
 ἐκκλησιαστικῆς ὕμνωδίας ῥυθμῶν καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἡ τονικὴ
 ῥυθμοποιία παρ' Ἑλλήσι δὲν εἶνε ἰθαγενής, ἀλλὰ παρελήφθη ἐξωθεν
 καὶ δὴ ἐκ τῆς Σημιτικῆς ποιήσεως. Ὅτι δὲ ἡ κατὰ στίχον χρῆσις
 τῶν τονικῶν τετραμέτρων ἦτοι τῶν πολιτικῶν στίχων ἐπικρατεῖ κατὰ
 πρῶτον μετὰ πολλὰς ἑκατονταστηρίδας ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει τῶν
 Βυζαντινῶν, τοῦτο ἀποδοτέον κυρίως εἰς τὸ ὅτι ἐν ὧσφ ἤκμαζε καὶ
 μέχρις οὗ ἀπετελέσθη ἡ τὰ τονικά μέτρα μεταχειριζομένη ἐκκλη-
 σιαστικὴ ὕμνωδια, οὕτως ἐδέσποζε καὶ ἀπερρόφα πᾶσαν τὴν δη-
 μοτικὴν ποιήσιν τῶν Βυζαντινῶν, ὥστε δὲν ἡδύνατο αὕτη νὰ ὀρθο-
 πλοήσῃ. Ἐκόλουε δ' ἅμα τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς καὶ ἡ τῶν λογίων
 ποιήσις, ἣτις διετέλει μιμουμένη τὴν ἀρχαίαν προσφδιακὴν ποιήσιν.
 Τούτων ἕνεκα μόλις περὶ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταστηρίδα ἀπελευθε-
 ρωθείσα τῆς δεσποτείας ἐκείνων ἤρξατο ἡ δημοτικὴ ποιήσις νὰ προά-
 γηται εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ἐπικρατῇ. Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ ὕμνογραφία
 ὡς λυρικὴ ποιήσις τὴν κατὰ σύστημα σύνθεσιν μεταχειριζομένη παρ-
 ἔργως μόνον ἡδύνατο νὰ ποιῆται χρῆσιν τῆς κατὰ στίχον συνθέσεως.
 Τοιοῦτον εἶνε π. χ. τὸ μεγαλυνάριον εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Χριστοῦ
 (Φεβρ. 6') συγκείμενον ἐκ 32 τροχαϊκῶν τετραμέτρων δικαταλήκτων
 (Christ anthol. σελ. 84), οὗ ἡ ἀρχὴ

ἀκατάληπτόν ἐστι | τὸ τελούμενον ἐν σοὶ

καὶ ἀγγέλοις καὶ βροτοῖς, | μνητροπάρθενε ἀγνή.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ἐξ ἀπάσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς
 ὕμνωδίας μόνον οὗτοι οἱ τροχαῖοι μελωδούμενοι τηροῦσι κανονι-
 κῶς τὸ τρίσημον μέγεθος, οἷον εἶχον ἐν τῇ παλαιᾷ προσφδιακῇ ποιή-
 σει, δίσσημον δηλαδὴ μακρὰν ἐπὶ τῆς θέσεως, μονόσημον δὲ βραχείαν
 ἐπὶ τῆς ἄρσεως.

107. Πότε ὅμως ἀκριβῶς καὶ ποῦ ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ τονικὴ ῥυθμο-
 ποιία παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν; Ἐκ μὲν τῶν σφζομένων μνημείων ἀπο-
 δεικνύται αὕτη, ὡς εἵπομεν, ἐν χρῆσει ἤδη οὕσα κατὰ τὴν τετάρτην

α. Χ. εκατονταετηρίδα. Πιθανώτατον δὲ φαίνεται μοι ὅτι ἡ εὐρεσις καὶ πρώτη χρῆσις τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας δὲν εἶνε ἀρχαιοτέρα, εἰ καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς πρὸς τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν καὶ τοὺς τόνους τῶν λέξεων ἐν τῇ συνήθει προφορᾷ πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ γίνηται καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἤδη εκατονταετηρίδα ἦτο τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πλείστον συντετελεσμένη. Καὶ ἂν δὲ ὑποθεθῇ ἀρχαιοτέρα τῆς τετάρτης εκατονταετηρίδος, μάλιστα κατὰ δεκαετηρίδας τινὰς καὶ οὐχὶ πλέον δικαιούμεθα νὰ ὑπολάβωμεν αὐτὴν ἀρχαιοτέραν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ μεταστάσις τῆς ῥυθμοποιίας ἀπὸ τῆς προσωδιακῆς εἰς τὴν τονικὴν κατὰ πρῶτον ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῇ κοσμικῇ ποιήσει, διότι αὕτη καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ πολλὰς εκατονταετηρίδας διετέλει μεταχειριζομένη τὴν προσωδιακὴν ῥυθμοποιάν, ἀλλ' ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησιαστικῇ ποιήσει, ἥτις δι' οὐδενὸς δεσμοῦ συνεδέετο μετὰ τῆς ἀρχαιότητος, πρὸς δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸν ὄχλον μάλιστα ἀπειθυνομένη εἶχε χρεῖαν νὰ συγκινήσῃ αὐτοὺς καὶ δι' ἐφοδίων καταληπτῶν, διὰ τῆς τονικῆς δηλαδὴ ῥυθμοποιίας ἀντὶ τῆς προσωδιακῆς, ἣν οὐδαμῶς ἔτι οὗτοι ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι καὶ αἰσθανθῶσιν. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ χριστιανικῇ ποιήσει οὐδαμῶς ἦτο εὐκολον καὶ φυσικόν νὰ συμβῇ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔξωθεν καὶ ἐκ μιμνήσεως ξενικοῦ τινος ιδιώματος, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ περὶ τὸν Meyer, ὧν τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ὑποθέσεως ἡλέγξαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὡς ἀμφισβητήσιμα ἢ καὶ ἄντικρυς ἡμαρτημένα. εὐκολώτερον δὲ καὶ φυσικώτερον ἦτο νὰ προέλθῃ ἔσωθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καιροῦ μόνον τυχοῦσα προσφόρου. Καὶ ἡ μὲν Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχεν ἤδη καταστῆ, καθ' ἃ καὶ ἔμπροσθεν εἵπομεν, ἐπιτηδεῖα καὶ ὥριμος πρὸς τοιαύτην μεταβολήν. καιρὸν δὲ προσφορώτατον ἠδύναντο μάλιστα νὰ παράσχωσιν αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ ἰδίαι ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σφοδρὰ συνταράξασα τὸ Βυζαντιανὸν κράτος αἵρεσις τῶν Ἀρειανῶν. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι οἱ Ἀρειανοὶ ἐν τοῖς ᾠσμοῖς αὐτῶν ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς τονικῆς ῥυθμοποιίας εἰμὴ ἀποκλειστικῶς, ἀλλὰ τοῦλάχιστον σποράδην ἐν τοῖς ἐφυμνίοις, μαρτυρεῖ τὸ διασωθὲν τονικὸν τροχαϊκὸν τετραμέτρον αὐτῶν, οὐπὲρ ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ ἐναντίοι τῶν Ἀρειανῶν οἱ τὴν ὀρθοδοξίαν σφύζοντες ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν αὐτῶν τοῖς Ἀρειανοῖς ὅπλων (Σωζόμ. 8, 8 καὶ § 86). ἐκ τῆς πάλης ταύτης, ἥς βαθμηδὸν μετέσχεν ἅπας ὁ ἐν τῇ ἀνατολῇ

καὶ τῇ δώσει χριστιανικὸς κόσμος, φυσικὸν ἦτο νὰ ριζοβολήσῃ τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς ῥυθμοποιίας καὶ ἀποκλειστικῶς νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὑμνωδίᾳ, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἤρξατο νὰ ἀναπτύσσεται.

108. Τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην, ὅτι ἡ τονικὴ ῥυθμοποιία δὲν ἤλθεν ἐξώθεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' εἶνε ἰθαγενής, ἐπιρρωνύουσι καὶ τὰ ἐν τῇ Λατινικῇ ποιήσει κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς περίοδον συμβάντα, ἅπερ εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ παραπλήσια. Καθ' οὓς δηλαδὴ χρόνους συνέβη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆς ῥυθμοποιίας ἦσαν ἤδη καὶ ἐν τῇ ζώσῃ Λατινικῇ γλώσσῃ τετελεσμέναι αἱ μεταβολαὶ περὶ τὰς προσφθιάς, ὥστε καὶ αὕτη ἦτο ἤδη ὥριμος νὰ δεχθῇ τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν. Καὶ τῷ ὄντι ὁ ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο αἱρέσεων, τῆς τῶν λογίων ποιητῶν (*poetae docti*), οἵτινες εἶχοντο τῆς αὐστηρᾶς προσφθιακῆς ῥυθμοποιίας κατὰ τοὺς παλαιούς δοκίμους ποιητὰς, καὶ τῆς τῶν δημοτικῶν ἢ ἀγροίκων ποιητῶν (*poetae rustici et vulgares*), οἵτινες δὲν ἐφρόντιζον πολὺ περὶ τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν, ἀπένεμον δὲ καὶ τοῖς λογικοῖς τόνοις σημασίαν τινὰ ἐν τῇ ῥυθμοποιίᾳ, καθ' ἃ ἔμπροσθεν εἶπομεν ἐκτιθέμενοι τὴν γνώμην τῶν περὶ τὸν Οὐεσπάλιον, ὁ ἀγὼν λέγω οὗτος ἐκρίθη ὑπὲρ τῶν τελευταίων, ἐπικούρου προσελθούσης αὐτοῖς τῆς χριστιανικῆς ὑμνωδίας τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας, ἥτις εἶτε ἀφ' ἐαυτῆς εἶτε μᾶλλον κατὰ μίμησιν τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἡσπάσατο ἀναφανδὸν τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν. Διότι πάντως τοιοῦτό τι πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τῶν Λατίνων, ἥκιστα δ' ὅτι παρέλαβον τὴν τονικὴν ῥυθμοποιίαν παρὰ τῶν Σημιτικῶν ἐθνῶν. Ἡ δὲ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἐκκλησιαστικὴ ποίησις ἐτράπη τὴν ὁδὸν ταύτην κατὰ μίμησιν τῆς Ἑλληνικῆς, δὲν εἶνε παράλογος, ἀλλὰ τούναντίον πολὺ ἐπιρρωνύεται ἐκ τούτου, ὅτι πολλὰ ὑπάρχουσι τὰ μαρτυροῦντα τὴν μεγάλην ῥοπὴν, ἣν ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικὴ ποίησις καὶ μουσικὴ ἥσκησε καθ' ὅλου εἰς τὴν τῶν Λατίνων ἐκκλησιαστικὴν ποίησιν τε καὶ μουσικὴν, οἷον τὰ ὀνόματα τῶν ποιημάτων, τὰ τε ἀντίφωνα καὶ τὰ τροπάρια, ἅτινα Ἑλληνικὰ ὄντα δὴλον ὅτι ἐλήφθησαν ἐκεῖθεν, ὅπως καὶ *sequentia* εἶνε μετάφρασις τῆς Ἑλληνικῆς ἀκολουθίας, καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν τῶν Λατίνων· διότι οὐ μόνον οἱ ὁκτῶ τόνοι τῶν Λατίνων ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς ὁκτῶ ἤχους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τὰ

ὀνόματα αὐθεντικοὶ καὶ πλάγιοι δῆλον ὅτι Ἑλληνικὴν ἔχουσι σφραγίδα. Πλὴν δὲ τούτων καὶ διαρρήδην ὁμολογεῖται τοῦτο ὑπὸ τῶν Λατίνων (πρβλ. Christ anthol. σελ. XXV).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Περὶ ποσότητος συλλαβῶν.

109. Διαλαβόντες ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ καθ' ὅλου περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπετάχθη αἰεὶ τῷ ῥυθμῷ καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ῥυθμιζόμενον, ἐν τῷ προκειμένῳ θὰ ἐξετάσωμεν ἰδίᾳ ποῖον μέγεθος ἦτοι ποσότητα προσεποιεῖ ὁ παλαιὸς ποιητὴς ὡς ῥυθμοποιὸς ταῖς συλλαβαῖς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τί δὲ εἶνε συλλαβή, καλῶς ὀρίζει αὐτὴν ὁ γραμματικὸς Διονύσιος ὁ Θρᾷξ ἐν τῇ Τέχνῃ (§ 7 σελ. 16 ἐκδ. Uhlig 1884) λέγων ὧδε· « συλλαβὴ ἐστὶ κυρίως σύλληψις συμφώνου <ἢ συμφώνων> μετὰ φωνήεντος ἢ φωνηέντων, οἷον Κάρ, βοῦς· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἡ ἐξ ἐνός φωνήεντος, οἷον α, η »· Ὡς λοιπὸν καὶ ἀλλαχοῦ (§ 52. 53) εἶπομεν, ἐν τῇ συνηθείᾳ ἦτοι τῇ κοινῇ ὁμιλίᾳ αἱ συλλαβαὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πολλαχῶς τὸ πάλαι διέφερον ἀλλήλων κατὰ τὴν ποσότητα, πρῶτον μὲν ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ φωνήεντος, εἴτα δὲ καὶ ὡς ἐκ τῆς προσθήκης τῷ φωνήεντι ἐνός ἢ πλείονων συμφώνων, ἅπερ καὶ ταῦτα προσαπήτουν χρόνον τινὰ πρὸς ἐκφώνησιν. Ἀπῆται δὲ πρὸς ἐκφώνησιν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ῥυθμικοὺς τὸ μὲν βραχὺ φωνῆεν ἓνα πρῶτον χρόνον, τὸ δὲ μακρὸν δύο, πᾶν δὲ ἀπλοῦν σύμφωνον τὸ ἡμισυ τοῦ πρώτου χρόνου (1). Κατὰ ταῦτα α') ἡ συλλαβὴ ε ἢ ο (βραχὺ φωνῆεν) εἶχε μέγεθος ἐνός πρώτου χρόνου· β') ἡ συλλαβὴ εκ (βραχὺ φωνῆεν μεθ' ἐνός συμφώνου) ἐνός πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος· γ') ἡ συλλαβὴ η, ει, εφ (μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος, βραχὺ φωνῆεν μετὰ δύο συμφώνων) δύο πρώτων χρόνων· δ') ἡ συλλαβὴ ης, εις, ἄρξ (μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος μεθ'

(1) Τί εἶνε πρῶτος χρόνος ζητεῖ εἰς § 127.

ένος συμφώνου, βραχὺ φωνῆεν μετὰ τριῶν συμφώνων) δύο χρόνων καὶ ἡμίσεος· ε') ἡ συλλαβὴ ηζ (μακρὸν φωνῆεν μετὰ δύο συμφώνων) τριῶν πρώτων χρόνων (1). Οὕτω λοιπὸν πολλῶν καὶ ποικίλων ὄντων τῶν συλλαβικῶν μεγεθῶν ἐν τῇ φυσικῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προφορᾷ, δύσκολον θὰ ἦτο τῷ ρυθμοποιῷ νὰ τηρῇ ἐκάστου αὐτῶν ἐν τῇ ρυθμοποιίᾳ τὸ ἀνάλογον ρυθμικὸν μέγεθος. Ὅθεν εὐκολίας χάριν ὁ παλαιὸς ποιητὴς ὡς ρυθμοποιὸς δύο μόνον διεκρίνεν εἶδη συλλαβῶν, τὰς βραχείας λεγομένας καὶ τὰς μακράς, καὶ ταῖς μὲν πρώταις ὡς μέρεσι τοῦ ρυθμοῦ προσῆπτε ρυθμικὸν μέγεθος τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς διπλάσιον ἤτοι δίσσημον, τουτέστι μέγεθος δύο πρώτων χρόνων. Καὶ ὡς βραχείας μὲν συλλαβὰς ἐλάμβανε τὰς ἀποτελουμένας ἐξ ἐνός μόνον βραχείου φωνήεντος (ε, α, ἄ, ι, υ), ᾧ ἐπεφέρετο ἤτοι ἔτερον φωνῆεν ἢ ἐν μόνον σύμφωνον, οἷον ἐλέγετο (τέσσαρες βραχεῖαι συλλαβαί), τουτέστι τὰς ἐχούσας φυσικὸν μέγεθος ἐνός πρώτου χρόνου ἢ ἐνός καὶ ἡμίσεος, ὡς μακράς δὲ πάσας τὰς λοιπὰς, τὰς ἐχούσας δηλαδὴ μέγεθος δύο πρώτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς.

110. Αἱ μακραὶ συλλαβαὶ διεκρίνοντο ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν εἰς φύσει καὶ θέσει μακράς. Καὶ αἱ μὲν πρώται ἦσαν καὶ ἐλαμβάνοντο ὡς μακραὶ διὰ τὸ μακρὸν φωνῆεν, ὅπερ εἶχον (η, ω, ἄ, ι, υ), ἢ διὰ τὴν δίφθογγον, οἷον ἡρως, κύριος, ἄκων, παῖς· αἱ δὲ θέσει μακραὶ βραχὺ ἐχούσαι φωνῆεν ἐλαμβάνοντο ὡς ρυθμικαὶ μακραὶ ἔνεκα τῆς προσλήψεως εἰς τὸ βραχὺ φωνῆεν τῶν ἐπιφερομένων δύο ἢ πλειόνων συμφώνων ἢ ἐνός διπλοῦ (ζ, ξ, ψ), οἷον τῶν μὲν λέξεων πρίττω, πρᾶγμα, πρᾶξις ἢ παραλήγουσα ἦτο φύσει μακρὰ διὰ τὸ μακρὸν φωνῆεν (ᾱ), τῶν δὲ λέξεων τάττω, τάγμα, τάξις καὶ ἐστὶ ἢ παραλήγουσα ἦτο θέσει μακρὰ διὰ τὰ ἐπιφερόμενα τῷ βραχεῖ φωνήεντι (ᾱ, ε) δύο σύμφωνα. Ἐκτὸς δὲ τινων περιστάσεων, περὶ ὧν θὰ εἰπώμεν κατωτέρω, ἦτο ἀδιάφορον ἂν τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα συνεπτελείουν μετ' αὐτοῦ μίαν συλλαβὴν ἢ μίαν λέξιν, ἢ ἂν τὸ ἕτερον αὐτῶν ἢ ἀμφοτέρα ἀνήκον εἰς τὴν ἐπομένην συλλαβὴν ἢ τὴν ἐπομένην λέξιν, οἷον «ἐξ», «σπουδῇ δ' ἐξετο», «ἐκ λεχέων», «αὐτὰρ ἄρα Ζεὺς», «νοῦσον ἀνὰ στρατὸν». Διότι ὁ Ἑλλήν ποιητὴς τὰς συλλα-

(1) Διὰ τί ἐνταῦθα καταλέγοντες τὰ διάφορα μέγεθη τῶν συλλαβῶν, ἀρκούμεθα εἰς τὰ φωνήεντα καὶ τὰ ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οὐδαμῶς δὲ μνημονεύομεν καὶ συλλαβὰς ἐχούσας καὶ πρὸ τοῦ φωνήεντος σύμφωνα, ὅθεν θὰ ἐπορίζόμεθα καὶ ἄλλα μέγεθη συλλαβῶν (οἷον σπλὴν = 4 πρ. χρ.), θὰ δηλωθῇ ἐν τῇ ἐπομένῃ §.

θὰς τοῦ στίχου ἐφαντάζετο ὡς συνεχεῖς καὶ τὰ σύμφωνα ἐλάβανεν ὡς ἐπιρρωνύοντα οὐχὶ τὸ ἐπόμενον, ἀλλὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, ἐπειδὴ κύριον μέρος τῆς συλλαβῆς ἐνομίζετο τὸ φωνῆεν, ὥστε χάριν τοῦ μέτρου ἡ συλλαβὴ ἐλαμβάνετο ὡς ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένη, ἐπιρρωνυομένη δὲ ὑπὸ μόνων τῶν ἐπιφερομένων συμφώνων. Εἰ καὶ τῇ θέσει δὲ μακρᾶ συλλαβῇ ὡς μέρος τοῦ ρυθμιζομένου προσῆπτεν ὁ ρυθμοποιὸς τὴν ρυθμικὴν δύναμιν τῶν συλλαβῶν τῶν μακρῶν φωνῆεν ἔχουσῶν, τὸ φωνῆεν ὅμως αὐτῆς ἔμενε πάντοτε βραχὺ καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξεφωνεῖτο, τουτέστι βραχέως. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ὠνομάσθη θέσει μακρὰ ἡ συλλαβὴ αὕτη, διότι δηλαδὴ κατὰ συνθήκην ἐλαμβάνετο ὡς μακρὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν καίπερ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ συγχέῃ τις τὴν ποσότητα τῶν φωνηέντων καὶ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν οὐδὲ πρέπει νὰ λέγῃ τις, ὡς πολλοὶ ἀμαθεῖς λέγουσι, θέσει μακρὸν φωνῆεν ἀντὶ θέσει μακρᾶς συλλαβῆς, διότι μακρὰ εἶνε ἡ συλλαβὴ, βραχὺ δὲ τὸ φωνῆεν. Ὅθεν καὶ τὸ σημεῖον τῆς ποσότητος τὸ τιθέμενον ἐπὶ τινος φωνήεντος, ἄνευ ἰδιαιτέρας ὑπομνήσεως, συνήθως σημαίνει τὴν ποσότητα τῆς συλλαβῆς.

111. Εἰ καὶ ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς καθόλου ἠκολούθει ταῖς διαφοραῖς τῆς κοινῆς ὁμιλίας, ὅμως δὲν ἠκολούθει αὐταῖς ἀπολύτως. Διότι προσεποιεῖ μὲν τῇ συλλαβῇ τῇ ἐχούσῃ βραχὺ φωνῆεν, ὥς ἐπὶ φέροντο δύο σύμφωνα, μείζον μέγεθος ἢ τῇ συλλαβῇ τῇ ἐχούσῃ βραχὺ φωνῆεν, ὥπερ ἔν μόνον σύμφωνον ἐπιφέρειτο, ὅμως τῶν τῷ μακρῷ φωνῆεντι ἐπιφερομένων συμφώνων οὐδένα λόγον ἐποιεῖτο· τῇ συλλαβῇ δηλαδὴ τῇ ἐκ μακροῦ φωνήεντος καὶ δύο συμφώνων συγχειμένη δὲν προσῆπτε μείζον ρυθμικὸν μέγεθος ἢ τῇ συλλαβῇ τῇ ἐκ μακροῦ φωνήεντος καὶ ἐνὸς συμφώνου συγχειμένη.

112. Ἄλλ' ὅμως ἂν ἡ προσθήκη συμφώνων εἰς τὸ μακρὸν φωνῆεν δὲν αὐξάνει τὸ ρυθμικὸν μέγεθος τῆς συλλαβῆς ἐν τῇ χρήσει τῆς ρυθμοποιίας, τὰνάπαλιν ὅμως ἡ ἔλλειψις συμφώνου ἐπιφερομένου τῷ μακρῷ φωνῆεντι ἐν τισι περιστάσεσιν ἀσχεῖ δύναμιν ἐλαττωτικήν. Διότι ὅταν μὲν τῷ μακρῷ φωνῆεντι ἐπιφέρηται σύμφωνα, ἡ συλλαβὴ ὡς μέρος τοῦ ρυθμιζομένου εἶνε πάντοτε μακρά (1). Ὅταν δὲ ἐπιφέρηται

(1) Κατ' ἐξαιρέσιν μόνον καὶ σπανιώτατα τὸ μακρὸν φωνῆεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως ἐπιφερομένου συμφώνου βραχύνεται χάριν τοῦ μέτρου ἐν ἐλεγειακοῖς ἐπιγράμμασι καὶ ἀλλαχοῦ, διότι ἄλλως ἡ λέξις δὲν ἐγχωρεῖ ἐν τῷ μέτρῳ, ἐὰν μὴ βραχύνεται ἡ μακρὰ αὕτη συλλαβὴ· οἷον φοινῖκοςσαρ Λ 133 (παρὰ τὸ φοῖνις - ικος), Ἐλευσίνιων (ἄνν).

φωνῆεν, τότε δύναται νὰ λάβῃ καὶ τὴν δύναμιν τῆς ρυθμικῆς βρα-
χείας· οἷον «ἄνδρα μοὶ ἔννεπε», «πλάγχθῃ ἐπεὶ», «τοῦ κέρα ἐκ κε-
φαλῆς», «πάντῃ ἀνὰ στρατόν». Ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέ-
ξεως, εἰον τοιούτους, ποιῶσω. Τούτου ἕνεκα ἡ τοιαύτη συλλαβὴ ὑπὸ
τῶν παλαιῶν τεχνικῶν καλεῖται κοινὴ συλλαβή, εἰδικώτερον δὲ ὁ
πρῶτος τρόπος τῆς κοινῆς, ὅστις καθ' Ἡφαιστίωνα (σελ. 5) γίνεται,
«ὅταν μακρῷ φωνήεντι ἡ διφθόγγῳ ἐπιφέρηται φωνῆεν»· οἷον Γ 164
οὐ τί μοι αἰτίτῃ ἐσσί, θεοὶ νῦ μοι αἴτιοι εἰσιν (1).

113. Καθὼς δὲ τὸ μακρὸν φωνῆεν μεθ' ἐνὸς ἢ δύο συμφώνων ὁ
παλαιὸς ρυθμοποιὸς ἐλάμβανε πάντοτε ὡς ρυθμικὴν μακρὰν συλλα-
βήν, οὕτω καὶ τὸ βραχὺ φωνῆεν μετὰ τριῶν συμφώνων, ἅπερ ἐν τῇ
κοινῇ ὁμιλίᾳ ἀντεστοίχουν μακρῷ φωνήεντι καὶ ἐνὶ συμφώνῳ ἦτοι
2½ πρώτοις χρόνοις. Τρία σύμφωνα ἐπιφερόμενα τῷ βραχεὶ φωνήεντι
ἦσαν ἱκανῶς ἰσχυρὰ νὰ προσποιήσωσι τῇ συλλαβῇ τὴν δύναμιν τῆς
ρυθμικῆς μακρᾶς (2). Τούναντίον ὁμως βραχὺ φωνῆεν μετὰ δύο συμ-
φώνων ἐπιφερομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον εἶχε τὴν δύναμιν τῆς
μακρᾶς, οὐχὶ δὲ πάντοτε. Ἐκ τῆς φύσεως δὲ καὶ τῆς θέσεως τῶν
συμφώνων τούτων ἐξήρτητο ὥστε ἡ τοιαύτη συλλαβὴ νὰ ἀποτελεσθῇ
μακρὰ ἢ νὰ διατηρήσῃ τὸ τῆς βραχείας μέγεθος. Κατὰ ταῦτα λοι-
πὸν ἐνὶ τῶν συλλαβῶν τῶν ἐκ βραχείας φωνήεντος καὶ δύο συμφώ-
νων συγκειμένων καὶ μάλιστα ὅτε τὰ ἐπιφερόμενα σύμφωνα ἦσαν
ἄφωνον μετὰ ὕρου, ἡδύνατο νὰ εἴνε κοιναί, τουτέστιν ὁ ποιητὴς
ἡδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ μεταχειρίζηται αὐτὰς εἴτε ὡς ρυθμικὰς
μακρὰς εἴτε ὡς ρυθμικὰς βραχείας, οἱ δὲ τραγικοὶ οὐδαμῶς ἀπώκνουν

Δήμ. 266), Ἑλεονίδας (αὐτ. στ. 105), Ἑλεονίδας (Σοφ. Ἀντιγ. 1120), χρυσίας
(Σοφ. Ἀντιγ. 104) παρὰ τὸ χρυσός, χρυσέων (Εὐριπ. Μηδ. 978).

(1) Τῶν παρὰ τῷ ποιητῇ συγῶν ἐξαιρέσεων τοῦ κανόνος τούτου Ἡλιδωρος ὁ με-
τρικός διέκρινεν ὁκτὼ τρόπους (περὶ Σχολ. Ἠφ. σελ. 100 κί. W.), ἀλλ' ὅμως οἱ
πλεῖστοι τῶν τρόπων τούτων εἶνε ἡμικρημένοι ὡς ἄλλον ἔχοντες λόγον καὶ ἄλλως
θεραπευόμενοι, οὐχὶ δ' ὡς ἐνόμιζεν ὁ Ἡλιδωρος. Πρὸβλ. § 56.

(2) Οὕτω τῷ ὄντι ἐν πάσῃ τῇ παλαιᾷ ποιήσει τὸ βραχὺ φωνῆεν, ὅταν ἐπιφέρονται
τρία σύμφωνα, ποιεῖ πάντοτε μακρὰν συλλαβήν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἑλεονίδου παρ' Ἡσίοδου
(Ἀσπ. 3. 16. 35. 82) δὲν πρέπει νὰ ληθῇ ἡ δευτέρα ἀπ' ἀρχῆς ἀντὶ βραχείας, ἀλλὰ
τὸ ν μετὰ τοῦ ἐπομένου ὡρ ἐν συνίζῃσει. Τὸ δ' ἐν Ἰλ. Π. 857, X 363, Ω 6 ἀνδρο-
νῆτα οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ὑπολαμβάνοντες ὡς ἐφθαρμένον ἄλλοι μὲν γράφουσιν ἀνδρονῆτα
(Bekker), ἄλλοι δὲ ἀνδρονῆτα (La Roche), ἄλλοι δ' ἀνδρονῆτα καὶ ἄλλοι (Clemm,
Rhein. Mus. 32, 472) ἀνδρονῆτα. Ὡσαύτως νοθεύουσι καὶ τὸ παρ' Αἰσχύλῳ (Ἀγαμ.
145) φάσματ' ἀνδρονῶν.

να ποιῶσι τοῦτο ἐνίοτε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, οἷον ὁ Σοφοκλῆς ἐν Ἀντιγ. 1240 λέγει

κεῖται δὲ νεκρὸς περὶ νεκρῶ, τὰ νυμφικὰ καὶ ἐν Οἱ. Κ. 442

οἱ τοῦ πατρὸς, τῷ πατρὶ δυνάμενοι τὸ δοῦν. Οὗτος δὲ εἶνε ὁ δεύτερος τρόπος τῆς κοινῆς, ὅστις καθ' Ἑφαιστίωνα (σελ. 7 West.) γίνεται, αὐτὰν βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρηται ἐν τῇ ἐξῆς συλλαβῇ σύμφωνα δύο, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἄφωρόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον ὑγρόν· οἷον ὄπλον, ἄκρον, Πάτροκλέ μοι δειλῇ (Τ 287)».

ΣΗΜ. α'. Ὅταν δὲ τὸ προηγούμενον εἶνε ἡμίφωνον, ἢ προκειμένη συλλαβὴ δὲν εἶνε πλέον κοινή, ἀλλὰ τελειῶς μακρά· οἷον ἀμύδης, ἐσμὸς, μάσλης (1).

ΣΗΜ. β'. Ὡς αὐτῶς πάντοτε λαμβάνεται ὡς μακρά ἡ συλλαβὴ, ὅταν τὸ δεύτερον τῶν ἐπιφερομένων συμφώνων, εἴτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως εὐρίσκονται ταῦτα, εἴτε ἀμφότερα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιφερομένης, δὲν εἶνε ὑγρόν, ἀλλὰ τι τῶν ἄλλων συμφώνων· οἷον «χερσίν» ἐπὶ πτόλιν» (2).

ΣΗΜ. γ'. Προσέτι πάντοτε λαμβάνεται ὡς μακρά ἡ συλλαβὴ, ὅταν τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οἰαδήποτε καὶ ᾗ ὦσιν, εἶνε τελικὰ τῆς λέξεως, ἢ τὸ μὲν ἕτερον τελικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἀρκετικόν τῆς ἐπιφερομένης· οἷον Τίρυνς, ἐξ, ἄλς, ἐς δῖαν, ἐκ μέν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων, οὐ μόνον ὅταν ἄλλοια εἶνε

(1) Κατ' ἐξαιρέσειν δὲ εὐρίσκεται βραχεῖα ἡ παραλήγουσα τοῦ δωρικοῦ ἐσθλός ἀντὶ ἐσθλός. Οὕτως εὐρίσκεται τρίς παρὰ Πινδάρῳ (Ὀλ. 2, 49. Πυθ. 3, 66. Νεμ. 4, 95) πανταχοῦ ἄλλοι παρ' αὐτῷ μακρά οὔσα. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὅταν τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρηται μν (πρὸς. Ἑφαιστ. σελ. 8 W.), οἷον ἐπὶ τέλει μὲν τῆς λέξεως παρ' Εὐριπ. Ἰφ. Α. 68 θυγατρὶ μνηστήρων, 852 (847) δεινὰ μνηστειῶν, παρὰ Κρατίων ἐν Πανόπταις ἀποσπ. 3 ἐπιλήμοσι μνημοτικοῖσι, παρὰ Καλλιμάχῳ ἀποσπ. 27 ὁ Μνησάρχιος· ἐπὶ μέσης δὲ τῆς λέξεως παρ' Ἐπιχάρμῳ εὐῆμος, παρ' Αἰσχύλῳ Ἀγαμ. 990 ὑμῶδεϊ, 1454 πολύμναστον, παρ' Εὐριπ. Βαχχ. 71 ὕμῳ, ὡς ἀρκετικόν τῶν ἐξῆς λέξεων Σκαμανδρος (Σκαμάνδριος) Β 465, 467, Ε 77, Φ 223. 305 (καὶ παρ' Ἡσιόδῳ Θεογ. 345), σκέπαρνον ε 237, ι 391, Ζάκυνθος Β 634, ι 23 καὶ ὕμν. Ἀπόλλ. Πύθ. 251, Ζέλινα Β 824, Δ 103. 121. Παρ' Ἡσιόδῳ δὲ ἐπὶ τῆς λέξεως σκῆν (Ἔργ. 589) καὶ παρὰ Πινδάρῳ Νεμ. 7, 61 ἐπὶ τῆς λέξεως σκοτεινός.— Παρ' Ὀμήρῳ Β 537, Ι 382, δ 427. 229, ε 286, ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως Ἰστιάια καὶ ἡ δευτέρα τῆς λέξεως Αἰγυπτίη πρότερον ἐλαμβάνοντο ὡς βραχεῖαι, ἀλλ' ὁρῶμεν νεωστὶ παρατηρήθη (Hartel, Hom. Stud. III, 18) ὅτι μάλιστον ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις τὸ ι πρέπει νὰ ἐκφωνηθῇ ὡς σύμφωνον.

τὰ τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφερόμενα σύμφωνα, οἷον *ἐξ-εστι, ἐκ-βάλλω*, ἀλλὰ καὶ ἄφωνον μετὰ ὑγροῦ, οἷον *ἐκ-λέπω*, διότι ἐν τῇ συνθέτῳ ταύτῃ λέξει τὰ σύμφωνα *κλ* προεφέροντο πάντοτε ἐν διαστάσει καὶ οὐδέποτε ἐν συλλήψει, ὡς ἐν τῷ *ἐκ-λεπτε, Πάτρο-κλε* κλ., ὅθεν ἐν τῷ τὰ τελευταῖα τὰ κατὰ σύλληψιν προφερόμενα ἠδύναντο νὰ ποιῶσι κοινήν συλλαβὴν, τὰ πρῶτα τὰ κατὰ διάστασιν ἐκφωνούμενα ἠδυνάτουσαν διὰ τὸν μεταξὺ τῶν συμφώνων παρεμπίπτοντα κενὸν χρόνον, ὅστις καὶ αὐτός ἐξέτεινε κατὰ ποσὸν τι τὸ μέγεθος τῆς συλλαβῆς ὑπὲρ τὸ δίσημον, ὅσον θὰ εἶχεν αὕτη ἄνευ αὐτοῦ.

114. Οὐχὶ ὅμως πᾶσα συμπλοκὴ ἀφώνων καὶ ὑγρῶν ἐπίσης ποιεῖ κοινὰς συλλαβάς, ἀλλὰ τοῦτο ἤρτηται πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ποιότητος τῶν ὑγρῶν, δεύτερον δὲ ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἀφώνων, τρίτον δὲ ἐκ τῆς θέσεως τῶν δύο συμφώνων ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς λέξεως, τέταρτον δὲ ἐκ τοῦ εἶδους τῆς ποιήσεως καὶ τῆς διαλέκτου. Καὶ α') μὲν ἐκ τῶν ὑγρῶν μάλιστα μὲν ποιεῖ βραχείας συλλαβάς τὸ ρ, ἥττον δέ τι τὸ *λ*, ἥκιστα δὲ τὸ *ν* καὶ *μ*· β') δὲ ἐκ τῶν ἀφώνων τὰ μὲν ψιλὰ καὶ δασέα ποιοῦσιν ἐπίσης βραχείας καὶ μακράς, τὰ δὲ μέσα μᾶλλον μακράς· γ') δὲ ὅταν τὰ δύο σύμφωνα εἴνε ἀρκτικά τῆς δευτέρας λέξεως, ἡ βραχυὴ φωνῇεν ἄνευ ληκτικοῦ συμφώνου ἔχουσα τελικὴ τῆς προτέρας ἥττον εὐκόλως λαμβάνεται ἀντὶ ῥυθμικῆς μακράς παρ' ὅσον ὅταν εὐρίσκωνται ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως· δ') δὲ οἱ μὲν ἐπικοί, ἐλεγειακοὶ καὶ ἱαμβογράφοι, οἱ Αἰολεῖς ποιηταὶ Ἀλκαῖος καὶ Σαπφώ, καθὼς καὶ ὁ Ἀνακρέων, πολλὰ συχνότερον λαμβάνουσι τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος συλλαβὴν ἀντὶ μακράς, τάνάπαλιν δὲ οἱ Ἀττικοὶ δραματικοί, ὁ δὲ Πίνδαρος καὶ οἱ λοιποὶ χορικοί λυρικοὶ μεσάζουσι μετὰ τῶν Ὀμήρου καὶ τῶν δραματικῶν. Καὶ ταῦτα μὲν καθ' ὅλου, ἐφεξῆς δ' ἐξετάζομεν ἀκριδέστερον τὰ περὶ τὴν χρῆσιν ταύτην κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῆς ποιήσεως.

115. Καὶ ὁ μὲν Ὀμηρος, ὅταν τῷ βραχεῖ φωνήεντι ἀκολουθῶσι δύο σύμφωνα οὐ μόνον ἄλλα, ἀλλὰ καὶ ἄφωνον μετὰ ὑγροῦ, κανονικῶς μεταχειρίζεται τὴν συλλαβὴν ταύτην ὡς θέσει μακράν, εἴτε τὰ σύμφωνα ταῦτα κεῖνται ἐπὶ μέσης τῆς λέξεως, εἴτε εἴνε ἀρκτικά τῆς ἐπομένης. Τοῦ κανόνος τούτου εὐρίσκονται ἐξαιρέσεις μόνον ἐν συμπλοκῇ ἀφώνου μετὰ τοῦ ρ ἢ *λ* καὶ αὗται ἐπὶ μέσης μὲν τῆς λέξεως λίαν σπάνιαι (1), μικρῶ δὲ συχνότεραι, ὅταν τὸ ἄφωνον μετὰ τοῦ

(1) Αἱ λέξεις αὗται εἴνε αἱ ἐξῆς· ἀλλόθροος, ἀλλότριος, Ἀμφιτρώων, Ἀφροδίτη,

ὕγρου εἶνε ἀρκτικά τῆς λέξεως, καίτοι καὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα δὲν εἶνε πολὺ συχνὰ καὶ σχεδὸν περιορίζονται εἰς τὴν πρώτην βραχεῖαν τοῦ τρίτου καὶ πέμπτου (σπανιώτερον δὲ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου) δακτύλου καὶ μάλιστα εἰς λέξεις ἀρχομένας ἀπὸ ἱάμβου, ὡς βροτῶν, βροτοῖσι, δράκων, θρόνῳ, Κρόνου, Κρονίων, προκείμενα, προσηύδα. Εἰς τὴν τοιαύτην χρῆσιν ὑπῆρχε καί τις καταναγκασμός, διότι πᾶσαι σχεδὸν αἱ λέξεις αὗται δὲν ἐνεχώρουν εἰς τὸ ἔπος ἀνεν τῆς ἀδείας ταύτης.

Πάλιν δὲ ἐκ τῶν δύο ὑγρῶν ρ καὶ λ τὸ πρῶτον προφέρεται εὐκολώτερον τοῦ δευτέρου μετὰ προηγούμενου ἀφώνου συμπλεκόμενον, ὅθεν παρ' Ὀμήρῳ ἄφωνον μετὰ τοῦ λ σπανιώτερον εὑρηται μὴ ποιοῦν θέσει μακράν ἢ ἄφωνον μετὰ τοῦ ρ. Μάλιστα δὲ μέσον μετὰ τοῦ λ ποιεῖ πάντοτε θέσει μακράν, ἐν ᾧ μέσον μετὰ τοῦ ρ ἐνίοτε (τοῦλάχιστον δρ καὶ ερ) καταλείπει βραχεῖαν τὴν συλλαβὴν. Ἄφωνον δὲ μετὰ τοῦ ρ καὶ μ ποιεῖ πάντοτε θέσει μακράν. Παρ' Ἡσιόδῳ δὲ καὶ πρὸ ἀφώνου μετὰ τοῦ ρ εὑρηται ῥυθμικὴ βραχεῖα ("Εργ. 567 ἀκροκνέφασις καὶ 319 ἔτικτε πνέουσας).

ΣΗΜ. α'. Τῇ Ὀμηρικῇ χρῆσει τοῦ δευτέρου τούτου τρόπου τῆς κοινῆς, ὡς καλεῖ αὐτὴν ὁ Ἡφαιστίων, ἀκολουθοῦσι καὶ οἱ παλαιότεροι ἐλεγείστοι καὶ ἱάμβογράφοι, ὅ τε Ἀρχίλοχος καὶ ὁ Καλλίνος καὶ ὁ Μίμνερμος, οἵτινες σπανίως μόνον συστέλλουσι καὶ δὴ μόνον πρὸ ἀρκτικοῦ ἀφώνου μετὰ ὑγροῦ, καὶ τότε δὲ μόνον ὅταν ὑγρὸν εἶνε τὸ ρ, ἐπὶ μέσης δὲ τῆς λέξεως ἐκτείνουνσι κανονικῶς. Οἱ δὲ ὕστερον, ὅ, τε Σόλων καὶ ὁ Ξενοφάνης καὶ ὁ Θεόγνις καὶ ὁ Σιμωνίδης, οὐχὶ μὲν σπανίως συστέλλουσι καὶ μάλιστα ἐπὶ συνθέσεων, πολλῶ ὅμως συχνότερον ἐκτείνουνσιν. Οἱ δὲ νεώτατοι ἐλεγείστοι, ὅ τε Ἴων καὶ ὁ Εὐνῆος καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Κριτίας, δὲν ἀποφεύγουσι τὴν συστολὴν καὶ ἐπὶ μέσῃ τῆς λέξεως καὶ δὴ καὶ πρὸ ἀφώνου μετὰ τοῦ λ καὶ μετὰ τοῦ ρ συμπλεκόμενου.

ΣΗΜ. β'. Τὰ δὲ τῷ ἐπικῷ μέτρῳ γεγραμμένα μέρη τοῦ δράματος ἀκολουθοῦσιν οὐχὶ τοῖς κανόσι τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ τοῖς τοῦ δραματικοῦ διαλόγου.

ΣΗΜ. γ'. Καὶ εἰς τὸ ἔπος τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν καὶ τῶν πρώτων ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδων ἔσχε ῥοπὴν τινα ἢ Ἀττικὴ συστολή.

Πάτροκλε, προσέκλινε, τειχεσιπλῆτα, πρωτόπλοον, ἀμφιβροτος, ἀμφιδρυγής, ἄλλοπρόσαλλος, θακρυπλῶειν, προτρέποντιο, προτραπέομαι, τετράκυκλον (Ω 324), ἐπιφράτσει.

ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον παρὰ τῷ Ἀπολλωνίῳ καὶ τῷ Ἀράτῳ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ ἐπικρατεῖ παρὰ πολὺ ἢ ἑκτασις. Ὁ δὲ μεταγενέστερος Νόννος ἐπανερχεται εἰς τὴν Ὀμηρικὴν χρῆσιν καὶ δὴ καὶ ὅταν ἐνίοτε συστέλλῃ, ποιεῖ τοῦτο μετ' αὐστηρῶν περιορισμῶν, περὶ ὧν θὰ εἴπωμεν ἀκριβέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

116. Οἱ δὲ Ἀττικοὶ δραματικοὶ ποιηταὶ περὶ τὴν χρῆσιν τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν ἐν τῇ στιχουργίᾳ διαφέρουσι μεγάλως τοῦ Ὀμήρου, οὐχὶ αὐτοὶ ἐπινοήσαντες καὶ εἰσαγησάμενοι τὸν νέον τοῦτον τρόπον τῆς χρήσεως τοῦ ῥυθμιζομένου, ἀλλ' ἀκολουθοῦντες τῷ ἑκπαλαί ἐν τοῖς Ἀττικοῖς δημοτικοῖς ᾠσμασιν εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα συνήθει τρόπῳ. Ὁ Ἀττικὸς ῥυθμοποιὸς δαμάζει εὐκολώτερον τοῦ Ἰωνος συμπλοκάς ἀφῶνων μετὰ ὑγρῶν, καὶ δὲν αἰσθάνεται δυσχέρειαν οὐσιωδῶς μεῖζονα εἰς τὴν ἐκφώνησιν τῶν ἀφῶνων μετὰ τοῦ *ν* καὶ *μ* ἢ τῶν αὐτῶν μετὰ τοῦ *λ* καὶ *ρ* συμπλεκομένων. Ἡ Ἀττικὴ δὲ αὕτη συστολή (correptio Attica), ὡς λέγεται, ἦτο χρήσιμος ἐν ᾗπασι τοῖς εἶδεσι τοῦ Ἀττικοῦ δράματος καὶ ἐπὶ παντὸς εἶδους μέτρων καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν δακτυλικῶν.

117. Λέγομεν δὲ πρῶτον περὶ τῆς συντάξεως τῶν ψιλῶν καὶ δασῶν μεθ' ἐπομένου ὑγροῦ, τουτέστι περὶ τῶν συμπλοκῶν

πλ, κλ, τλ, κμ, τμ, πν, κν, πρ, κρ, τρ

φλ, χλ, θλ, χμ, θμ, φν, χν, φρ, χρ, θρ.

Πρὸ τῶν συμπλοκῶν λοιπὸν τούτων α') ἡ τελικὴ τῆς λέξεως συλλαβὴ ἢ ἔχουσα βραχὺ φωνῆν λαμβάνεται πάντοτε ὡς βραχεῖα, αἱ ὀλίγαι δὲ ἐξαιρέσεις, αἵτινες εὐρίσκονται παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἀναφέρονται εἰς φθορὰν τοῦ κειμένου· β') ἡ ἀρκτική καὶ ἡ ἐπὶ μέσης λέξεως συλλαβὴ ἢ ἔχουσα βραχὺ φωνῆν πολλῶ συχνότερον χρησιμεύει ὡς βραχεῖα ἢ ὡς μακρά· γ') ἐπὶ τῆς ἀυξήσεως, τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ καὶ τῆς τελικῆς συλλαβῆς τοῦ πρώτου μέρους συνθέτου λέξεως ἢ μακρὰ εὐρίσκεται σχετικῶς σπανίως, ἡ δὲ βραχεῖα πολλῶ συνηθέστερον. Ἡ ἑκτασις λοιπὸν περιορίζεται εἰς τὸ μέσον λέξεως ἀσυνθέτου καὶ αὐτοτελοῦς μέρους τῶν συνθέτων, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῷ περιορισμένῳ τούτῳ χώρῳ ἡ βραχεῖα εἶνε συχνότερα τῆς θέσει μακρᾶς καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

118. Ὅ,τι εἵπομεν περὶ τῆς συντάξεως τῶν ψιλῶν καὶ δασῶν, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς τῶν μέσων β, γ, δ μετὰ τοῦ ρ. Τοῦναντίον δὲ τὰ μέσα μετὰ τῶν ὑγρῶν λ, μ, ν συμπλεκόμενα ποιοῦσι

θέσει μακράν τὴν προκειμένην συλλαβὴν, καὶ δὴ αἱ μὲν γμ, δμ, γν, δν συμπλοκαὶ πάντοτε, αἱ δὲ βλ καὶ γλ συνηθέστατα καὶ αὐται, σπάνια δὲ μόνον εὐρίσκονται ἐξαιρέσεις, οἷον Σοφ. Ο. Τ. 717 παίδος δὲ (υ) βλάστας. Ἡλ. 440 πασῶν ἐβλαστε. Φιλ. 1311. Ο. Κ. 533 ἀπέβλαστον. Αἰσχ. Ἰκέτ. 761 βύβλου. Περσ. 591 οὐδ' ἐτί γλῶσσα. Ἀγ. 1629 δὲ γλῶσσαν.

119. Τὸ δὲ ἀρκτικὸν τῆς λέξεως ρ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δραματικοῖς συχνὰ ποιεῖ μακράν τὴν τελικὴν συλλαβὴν τῆς προηγουμένης λέξεως τὴν ἔχουσαν βραχὺ φωνῆεν ἄνευ ληκτικοῦ συμφώνου καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία κωμῳδία μετεχειρίσατο πάντοτε τὴν συλλαβὴν ταύτην ὡς μακράν, ἡ δὲ τραγῳδία πολλῶ συχνότερον ὡς τοιαύτην· οἷον Αἰσχ. Εὐμ. 190 ὑπὸ ῥάχιν παγέντες. ἄρ' ἀκούετε;

Σοφ. Ἀντιγ. 318 τί δὲ ῥυθμίζεις τὴν ἐμὴν λύπην ὅπου; Πρβλ. Ο. Τ. 847. Εὐρ. Ἰκέτ. 94. Ἀριστοφ. Βατρ. 1059. Τούναντιον τηρεῖ ἡ βραχεῖα τὴν ποσότητα αὐτῆς ἐν Αἰσχ. Προμ. 713. 992. Σοφ. Οἰ. Τ. 72 καὶ ἐν λυρικοῖς καὶ ἀναπαιστικοῖς μέρεσι. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ ἀρκτικὸν ρ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς διπλασιάζετο ἢ εἶχεν ἐνεργητικώτερον συμφωνικὸν φθόγγον ἢ ὅτε συνεπλέκετο μετὰ προηγουμένου ἀφώνου, ὅπερ μετὰ τοῦ ρ σπανίως ποιεῖ θέσει μακράν τὴν προκειμένην βραχεῖαν συλλαβὴν. Οὐδεὶς δὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα περὶ τοῦ ρ, οἷον ἦτο χρήσιμον παρ' Ὀμήρῳ καὶ Πινδάρῳ.

120. Παρὰ δὲ Πινδάρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς χορικοῖς λυρικοῖς ἡ συλλαβὴ ἡ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν, ὅπερ ἀκολουθεῖ ἄφωνα μετὰ λ, μ, ν, ρ, πολλῶ ἢ μᾶλλον διπλασίως συχνότερον χρησιμεύει ὡς θέσει μακρὰ ἢ ὡς βραχεῖα. Μόνον δὲ ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως ἡ χρῆσις τῆς βραχεῖας γίνεται συχνότερα, καίτοι καὶ ἐνταῦθα ἐπικρατεῖ ἡ μακρά. Ἐντὸς ὁμῶς τούτων τῶν φραγμῶν ὁ Πίνδαρος μεταχειρίζεται πολλὴν ἄδειαν, ὥστε τὴν βραχεῖαν συγχωρεῖ οὐ μόνον πρὸ τῶν ἀφώνων μετὰ τοῦ ρ καὶ μετὰ τοῦ λ, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀφώνων μετὰ τοῦ ν καὶ μετὰ τοῦ μ, ὅπως οἱ δραματικοί, πολλάκις δὲ καὶ πρὸ μέσου μετὰ λ (πρὸ τοῦ γλ ἐννεάκις ἐν 56 περιπτώσεσι, πρὸ τοῦ βλ δὲ πέντάκις ἐν δέκα τοιαύταις), οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ δμ (Πυθ. 8, 47 Κάδμου) καὶ δν (Πυθ. 10, 72 κεδναί), οἷον οὐδὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς εὐρίσκεται. Τὰ γμ ὁμῶς καὶ χμ πάντοτε ποιοῦσι θέσει μακράν.

Σημειώτέον δὲ ὅτι ἐν μὲν τοῖς ἐπισυνθετοῖς μέτροις ἐπικρατεῖ ἡ ἑκτασις, ἐν δὲ τοῖς μικτοῖς (λογαιοδικοῖς) καὶ παιωνικοῖς ἡ χρῆσις εἶνε πλησιαιτέρα τοῖς Ἀττικοῖς. — Τοσαῦτα περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου τῆς κοινῆς.

121. Ὡς τρίτον δὲ τρόπον τῆς κοινῆς μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 9 W.) τὴν περίστασιν, «ὅταν βραχεῖα συλλαβὴ τελικὴ λέξεως ἢ, μὴ ἐπιφερομένων τῶν τῆς θέσει μακρᾶς ποιητικῶν συμφώνων, ἀλλ' ἦτοι ἐνός, ἢ μηδενός· ὡς ἐν τῷ οἱ δὲ μέγα ἰάχοντες ἐπέδραμον (Ξ 421) ἢ αὐτὰρ ἐπεὶ Δαναῶν γένετο ἰαχὴ τε θρόος τε (Μ 144) καὶ

Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὴ πίνοντά περ ἔμπης (Ξ 1)

ἄλλα τε γ' ἄσπαρτά καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται (ι 109)

καὶ μὲν οἱ Λύκιοι τέμενος τάμον (Ζ 194).»

Δύναται ὅμως νὰ συμβῇ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως, ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἐν τῷ τέλει, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων. Ἀλλ' ὡς εὐθὺς κατωτέρω ἀκριβέστερον θὰ εἰπωμεν, ἐν πάσαις ταῖς περιστάσεσι ταύταις κατ' ἔμφασιν μόνον κεῖται βραχεῖα ἀντὶ μακρᾶς, καθ' ὑπόστασιν δὲ καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχουσι τὰ τῆς θέσει μακρᾶς ποιητικὰ σύμφωνα ἢ φωνῆεν (δίφθογγος) ἀρχικῶς μακρόν, ἢ ἄλλος τις λόγος τὴν τοιαύτην παραμυθούμενος χρῆσιν, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ὧν μέχρι τοῦδε δὲν ἐξευρέθη ὁ λόγος ἢ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ποιητικὴν ἄδειαν (1). Λέγομεν λοιπὸν

α') Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου τῆς κοινῆς ἐν τῇ τελικῇ
τῆς λέξεως συλλαβῇ.

122. Ἐνταῦθα διακριτέον δύο περιπτώσεις, τὴν μὲν πρώτην, καθ' ἣν τὸ ἐπιφερόμενον τῷ βραχεῖ φωνήεντι σύμφωνον εἶνε τελικὸν τῆς λέξεως, ἢ δὲ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος, τὴν δὲ δευτέραν, καθ' ἣν τῷ τελικῷ τῆς λέξεως βραχεῖ φωνήεντι ἐπιφέρεται λέξις ἀρχομένη ἀπὸ ἐνός συμφώνου ἢ καὶ ἀπὸ φωνήεντος. Λέγομεν λοιπὸν πρῶτον περὶ τῶν τελικῶν τῆς λέξεως συλλαβῶν τοῦ πρώτου εἶδους. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι

(1) Ὁ Ἡλιόδωρος διέκρινε δέκα τρόπους τῆς κοινῆς ταύτης συλλαβῆς, ἧτις δηλαδὴ βραχεῖα οὕσα ἐλαμβάνετο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀντὶ μακρᾶς (πρὸλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 112 κέ. καὶ 115 κέ. W.). Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν δέκα τούτων τρόπων, δι' ὧν ζητεῖ νὰ αἰτιολογήσῃ καὶ θεραπεύσῃ τὴν χρῆσιν τῆς κοινῆς ταύτης συλλαβῆς, ὀλίγοι εἶνε ὀρθοί, οἱ δὲ πλεῖστοι ἡμαρτημένοι ἢ μᾶλλον φαντασιώδεις καὶ γελοιοὶ (πρὸλ. § 56).

α') λέξεις τινές, ὧν τὸ φωνῆεν τῆς τελικῆς συλλαβῆς ἦτο ἀρχι-
κῶς μακρόν, ὥστε ὅταν ὁ ποιητὴς μεταχειρίζεται αὐτὰς ὡς μακράς,
ποιεῖται χρῆσιν παλαιοῦ δικαιώματος. Ἀρχικῶς λοιπὸν μακρόν φω-
νῆεν εἶχον αἱ τελικαὶ συλλαβαὶ ὅς καὶ ἐν τῶν ὀξύτονουμένων οὐσια-
στικῶν, οἷον πληθύς, βρωτύς, κλιτύς, ἰχθύς, ἰθύς, ἀχλύς· εἶτα δὲ αἱ
τελικαὶ συλλαβαὶ ἴς καὶ ἐν πολλῶν οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων καὶ ἐπιρ-
ρημάτων, οἷον ὄρνις, ἔρις, Θέτις, πάσις, κληῖς, Κισσηῖς, βοῶπις, βλο-
συρῶπις, γλαυκῶπις, θοῦρις, ἵππουρις, ἦνις· ἄλις, μόγις, πρίν, πάλιν· αἱ καταλήξεις ἐν ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ τὸ πρόσφυμα *giri*. Πρὸς βλ. Ζ
79, Α 36, Β 348.

β') Ἐπεὶτα δὲ ἀνήκουσιν ἐνταῦθα λέξεις τινές, αἵτινες ἐν τοῖς
χρόνοις, καθ' οὓς ἐγράφησαν τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα, ἤρχοντο ἀπὸ
συμφώνου, ὅπερ ὕστερον ἀπεβλήθη. Τὸ σύμφωνον δὲ τοῦτο μετὰ τοῦ
τελικοῦ τῆς προηγουμένης λέξεως ἐποiei θέσει μακράν τὴν προηγου-
μένην συλλαβήν. Τοιοῦτο δὲ σύμφωνον κατὰ πρῶτον εἶνε τὸ ἡμίφων-
νον, ὅπερ ἐκ τοῦ σχήματος μὲν ὕστερον ὠνομάσθη δίγαμμα (F), ἐκ
τῆς φωνῆς δὲ βαῦ, διότι προεφέρετο ὡς τὸ Λατινικόν βαῦ (v) καὶ τὸ
Ἀγγλικόν w, τουτέστιν ὡς ου, ἐν δὲ τῷ παλαιῷ ἀλφαβῆτῳ κατεῖχε
τὴν ἑκτὴν θέσιν. Τὸ F κοινὸν ὄν κατ' ἀρχὰς πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς
διαλέκτοις διὰ τὸ κακόφωνον πρῶϊμα ἤρξατο ἀντικαθιστάμενον δι'
ἄλλων φθόγγων (β, μ, γ, τοῦ δασέος πνεύματος, ο, υ) ἢ καὶ παν-
τάπασιν ἀποβαλλόμενον. Καὶ πρῶϊμώτατα μὲν ἐξέλιπεν ἐκ τῆς Ἰά-
δος καὶ Ἀτθίδος καὶ ἄλλων διαλέκτων, μακρότατον δὲ χρόνον δι-
τηρήθη ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ, ὅθεν καὶ Αἰολικόν δίγαμμα ἐπι-
κλήθη. Ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασιν, ὡς παρεδόθησαν ἡμῖν, οὐδὲν
ἔχον γραφῆς τοῦ δίγαμμα εὐρίσκεται, οὐδὲν δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ γραμ-
ματικοὶ λέγουσι περὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρ' Ὀμήρῳ. Τοῦτο ὁμῶς
οὐδαμῶς εἶνε θαυμαστόν. Διότι ἀφ' οὗ πρῶϊμως ἀπέβαλε τὸ δίγαμμα
ἢ Ἰωνικὴ διάλεκτος, ἀνάγκη ἦτο ὡσαύτως πρῶϊμως νὰ συναποβάλ-
ωσιν αὐτὸ καὶ τὰ Ἰαστὶ γεγραμμένα Ὀμηρικὰ ἔπη, ὥστε οἱ Ἀλε-
ξανδρίνοι γραμματικοὶ εἶχον ἀνὰ χειρὸς ἀντίγραφα τοῦ Ὀμήρου ἀνεῖν
τοῦ γράμματος τούτου καὶ τούτου ἕνεκα οὐδὲν περὶ τῆς χρήσεως αὐ-
τοῦ παρ' Ὀμήρῳ λέγουσιν, εἰ καὶ καθόλου ἐγίνωσκον τὴν παλαιὰν
χρῆσιν τοῦ δίγαμμα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν λέξεων, ὡς γίνεται δῆλον καὶ
ἐξ ὧν ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς λέγει (ἀρχ. P. 1, 20)· αἴθερος ἦν
τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ὡς τὰ πολλὰ προτιθέναί τῶν ὀνομάτων, ὅπό-

σων αἱ ἀρχαὶ ἀπὸ φωνηέντων ἐγίνοντο, τὴν οὐ συλλαβὴν ἐνὶ στοι-
χειῷ γραφομένην —, ὡς Φελήνη καὶ Φάναξ καὶ Φοῖκος καὶ Φαῆρ καὶ
πολλὰ τοιαῦτα». Ὅτι ὅμως ὁ Ὅμηρος ἐγίνωσκε καὶ μετεχειρίζετο
τὸν φθόγγον τοῦτον, πιθανολογεῖται νῦν πρῶτον μὲν ἐκ τούτου ὅτι
αἱ γλῶσσαι αἱ ἀδελφαὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἔχουσιν αὐτόν, ὅθεν γίνεται
δῆλον ὅτι προϋπῆρχεν ἐν τῇ ἀρχικῇ γλώσσῃ, ἐξ ἧς ἐρρύη ἡ Ἑλλη-
νική, εἴτα δὲ ἐκ πολλῶν πραγματικῶν φαινομένων ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς
ποιήμασιν, ἅτινα ἀναγκάζουσι νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν τοῦ γράμ-
ματος τούτου πρὸς παραμυθίαν αὐτῶν· οἷον ὅτι ὁ πρῶτος τρόπος
τῆς κοινῆς δὲν συμβαίνει πανταχοῦ, ὁ δὲ τρίτος τρόπος τῆς κοινῆς
συμβαίνει οὐ μόνον κατὰ τὴν τομὴν τοῦ τρίτου ποδός, ἀλλὰ καὶ ἀλ-
λαχοῦ, αἷτιον δὲ τούτων φαίνεται ὅν τὸ δίγαμμα· εἴτα δὲ πολλὰι
χασμωδίαι ἀφρονται δι' αὐτοῦ· ἔπειτα δὲ διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ οὐ
εὐρίσκεται καὶ πρὸ φωνηέντων ἀντὶ τοῦ οὐκ (οὐχ)· προσέτι ἡ συλ-
λαβικὴ αὐξησης πρὸ φωνήεντος μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξίν τοῦ δίγαμμα,
οἷον ἔαξε, εἴπας, εἴσαστο (ἔφαξε, ἔφειπας, ἐφέσαστο)· ὡσαύτως ὁ
ἀναδιπλασιασμός ἐν τῷ παρακειμένῳ καὶ ὑπερσυντελικῷ, οἷον Φέ-
Φολπα, ΦέΦοικε, ΦέΦοργα· ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐφεκυστικοῦ ν καὶ πρὸ
φωνήεντος, οἷον δαίε Φοι (E 4), οἱ κέ Φε (I 155), ἐγὼ Φιδεῖν
(E 175) οὐχὶ δὲ ἐγών· ἡ ἔλλειψις συναλοιφῆς ἐπὶ συνθέσεων καὶ
προθέσεων, οἷον κακοΦεργός, θεοΦειδής, κατὰ Φάστῃ, ἀνὰ Φάστῃ
(οὐδέποτε δὲ κατ' ἄστῃ, ἀν' ἄστῃ), μετὰ Φέθνος (H 115), ἀπὸ Φῆς
(G 292), ὑπόΦειξιν, ἐπιΦάνδαν κτλ. τέλος τὸ ἀντὶ τοῦ στερητικοῦ
αν πρὸ φωνηέντων εὐρισκόμενον α, οἷον ἀεικής. ἀελπτέοντες, ἀαγής.
Τὴν παρατήρησιν δὲ περὶ τῆς χρήσεως τοῦ δίγαμμα ἐν τοῖς Ὀμηρι-
κοῖς ποιήμασι, δι' ἧς πάμπολλαι ἀνωμαλῖαι προσφδιακαὶ παρὰ τε
τῷ Ὀμήρῳ καὶ ἄλλοις ποιηταῖς θεραπεύονται ὡς διὰ θεοῦ ἀπὸ μη-
χανῆς, ἐποίησατο πρῶτος ὁ Βεντλήιος (Bentley). Τοιαῦται δὲ παρ'
Ὀμήρῳ λέξεις ἔχουσαι ἐν ἀρχῇ τὸ δίγαμμα εἶνε πολλαί, οἷον ἄγνυμι,
ἄναξ, ἀνδάνω, ἄστῃ, ἔαρ, ἔθνος, εἵκοσι, εἴκω, εἰκών, εἶπον, ἔπος,
ἕκαστος, ἕκλος, ἐκών, ἐννυμι, εἶμα, εἶοικα, ἔργον, ἔσπερος, ἔτος,
ἡδύς, ἰαχή, ἰδεῖν, ἰεμαι, Ἴλιος, ἰον, οἶδα, οἶκος, οὐ, οἶ, ἔ(1).

(1) Πλήρη κατάλογον τῶν λέξεων τούτων βλέπε παρὰ Kühner Griech. Gramm.
I^a § 18. G. Meyer, Gr. Gramm.² σελ. 26 κέ. Curtius, Grundz. d. Griech.
Etym.³ σελ. 385 κέ. 562 κέ.

Παραδείγματα δὲ τοῦ δίγαμμα ὡς θέσει μακρᾶς ποιητικοῦ φέρομεν τὰδε·

B 361 οὔτοι ἀπόβλητον ἔπος ἔσσεται, ὅτι κεν εἴπω.

α 424 δὴ τότε κακκείοντες ἔβαν οἰκόνδε ἕκαστος.

π 383 οὔπω πᾶν εἶρηθ', ὅτ' ἄρ' Ἀμφινόμου ἴδε νῆα.
'Ιστέον δὲ ὅτι μόνον τὸ δίγαμμα τῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ' προσώπου (Fe = σFe) ἡδύνατο πανταχοῦ νὰ ἐκτείνῃ τὰς βραχεΐας συλλαβῶν ὥστε καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ ποδός, τὸ δὲ δίγαμμα τῶν ἄλλων λέξεων κατάρθου τοῦτο μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός· οἶον

ε 143 αὐτὰρ οἱ πρόφρων ὑποθήσομαι οὐδ' ἐπικεύσω.

I 377 ἐροέτω· ἐκ γάρ εὐ φρένας εἴλετο μητιέτα Ζεὺς.
"Ομως δὲ

Λ 141 νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἄλλα δῖαν.
Τοῦ κανόνος δὲ τούτου εὐρίσκονται σπάνιαι ἐξαιρέσεις· οἶον P 142 "Ἐκτορ εἶδος ἄριστε, Ψ' 493 Αἴαν' Ἰδομενεῦ τε, γ 472 οἶνον οἶνον χροῦντες, θ 169 ἄλλος μὲν γὰρ εἶδος, θ 215 εὐ μὲν τόξον οἶδε, κ 190 καὶ ρ 78 ὦ φίλοι, οὐ γὰρ ἴδμεν.

ΣΗΜ. Ἀρκτικὸν F ποιεῖ θέσιν μακρὰν καὶ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι λυρικοῖς, ὅπως καὶ παρ' Ὀμήρῳ. Παρὰ τοῖς ἐλεγείοποις ὅμως καὶ τοῖς ἱαμβογράφοις ἀπώλεσε τὴν δύναμιν ταύτην. Παρὰ δὲ Πινδάρῳ εὐρίσκεται ἔν μόνον ἀμφίβολον παράδειγμα τὸ ἐν Ἰσθμ. 5, 42 αὐδάσσε τοιοῦτον Fέπος.

γ') Εἴτα δὲ τὸ πνευματικὸν γράμμα σ ποιεῖ ἐνίοτε θέσει μακρὰν παρ' Ὀμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ ἐν τῇ λέξει ἔχειν· οἶον K 264 θαμείεις ἔχον, E 752 κεντρηνεκείας ἔχον = Θ 396, Σ 580 ἐρύγμηλον ἐχέτην, A 51 βέλος ἐχεπευκές = Δ 129, Γ 49 γὰρ ἔχον, Ἡσιόδ. Ἀσπ. 369 ἐπιπειθόμενος ἐχέμεν.

ΣΗΜ. Ἀρκτικὸν ἰῶτα ἡμίφωνον (jod) δέχεται ἐπὶ τοῦ ὁμοιωματικοῦ ὡς ὁ Κούρτιος (Etym. σελ. 602 κέ.) καὶ δι' αὐτοῦ ἐξηγεῖται τὴν ἔκτασιν βραχειῶν τελικῶν συλλαβῶν ἐν ταῖς φράσεσιν ἀθάνατος ὥς, ἥελιον ὥς, συὸς ὥς, βόες ὥς. Ἄλλοι δὲ δέχονται καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀρχικὸν τὸ F. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τοῦ ἰσθαί.

δ') Ἡ τελικὴ βραχεΐα συλλαβὴ κεῖται ἀντὶ μακρᾶς κατὰ τὴν τομήν τοῦ στίχου καὶ μάλιστα ὅταν συνυπάρχῃ μείζων τις στιγμὴ. Ἐνταῦθα δὲν ἐκτείνεται ἡ βραχεΐα συλλαβή, διότι οὐδεὶς πρὸς τοῦτο γραμματικὸς λόγος ὑπάρχει, ὅπως ἐν ταῖς προηγουμέναις περιπτώσεσι.

σιν, ἀλλ' ἡ βραχεῖα κεῖται ἀπλῶς ἀντὶ τῆς μακρᾶς, ὅπως καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, τοῦ ἐλλείποντος χρόνου ἀναπληρουμένου ὑπὸ τοῦ κενοῦ χρόνου τοῦ ἐκ τῆς ἀναπαύσεως τῆς φωνῆς γινομένου κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν ἕνεκα τῆς στιγμῆς. Συχνότατα μὲν λοιπὸν συμβαίνει τοῦτο ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ τρίτου ποδὸς πρὸ τῆς πενθημιμεροῦς, οἷον

A 158 δεῦρο μαχνησόμενος· ἐπεὶ οὐ τί μοι αἰτιοὶ εἰσιν.

ᾠσάτως A 491. 535, B 71, E 11. Εἶτα δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης θέσεως πρὸ τῆς τριημιμεροῦς καὶ ἐφθημιμεροῦς· οἷον

A 244 χωόμενος, | ὅ τ' ἄριστον Ἀχαιῶν οὐδὲν ἔτισας

X 198 πρὸς πεδίον· | αὐτὸς δὲ ποτὶ πτόλιος πέτετ' αἰεὶ.

Γ 24 εὐρὼν ἢ ἔλαφον κεραδὼν | ἢ ἄγριον αἶγα.

Σπανιώτερον δὲ ἐπὶ τῆς πέμπτης θέσεως· οἷον

A 85 θαρσύνσας μάλα εἰπὲ θεοτρόπιον | ὅτι οἶσθα.

ΣΗΜ. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου τοῦ ἐλεύγειου, ἀλλὰ λίαν σπανίως, οἷον παρὰ Θεόγνιδι 2 «λήσομαι ἀρχόμενος οὐδ' ἀποπαύομενος». Παρὰ Πινδάρῳ προσέτι εὐρίσκεται ἐνίοτε ἐν τε ἐπισυνθέτοις καὶ ἐν μικτοῖς μέτροις· οἷον Ὀλ. 4, 28 «σάμερον ἔλθειν» (ἀνθ' οὗ ὁ Boeckh ἔγραψε «σάμερόν μ'»), Ὀλ. 6, 103 «Ποντόμεδον», Πυθ. 3, 6 «γυιαρκέος», Πυθ. 4, 184 «πόθον», Πυθ. 11, 38 «τρίσδον», Νεμ. 1, 69 «χρόνον». Παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς δραματικοῖς σπανιώτατα, πάντοτε δὲ κατὰ τὴν θέσιν ἐν τέλει τοῦ κώλου καὶ ἐπὶ μεταβολῆς προσώπου, οἷον ἐν ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι (ὡς ἐν Ἀντιγ. 932, Οἰ. Κ. 139, Εὐρ. Μηδ. 1396 ΜΗ. «οὐπω θρηνεῖς, μένε καὶ γῆρας | ΙΑ. ὦ τέκνα φίλτατα.») καὶ ἐν τῷ δογματικῷ μέτρῳ.

123. Δεύτερον δὲ τελικῇ τῆς λέξεως συλλαβῇ μετὰ βραχείος ληκτικοῦ φωνήεντος, ᾧ ἐπιφέρεται ἐν σύμφωνον ἀρκτικὸν τῆς ἐπομένης λέξεως, λαμβάνονται παρ' Ὀμήρῳ ὡς μακραί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, κατὰ τὰς ἐξῆς περιστάσεις·

α') πρὸ λέξεων, αἰτινες ἀρχικῶς εἶχον ἀρκτικά δύο σύμφωνα καὶ μέγιστα Fρ, σρ, σF, σν, σμ, σλ, δF, λF· οἷον

Fρ εἶχε τὸ ῥήγρυμι καὶ τὰ συγγενῆ, οἷον ῥηκτός, ῥηγμῖν, ῥῶγες, ῥωγαλέος· εἶτα τὰ ἐξῆς· ῥίζα, ῥαδινός, ῥοδανός, ῥάκος, ῥέζω, ῥεῖα ῥηλίδιος, ῥόπαλον, ῥάβδος, ῥητός, ῥηθεῖς καὶ τὰ συγγενῆ· ἔπειτα ῥιρός, ῥιπή, ῥίος, ῥυμός, ῥυσός, ῥυτήρ, ῥύεσθαι κτλ. οἷον M 198 «τε-

χός τε ῥήξειν καὶ ἐνιπρήσειν πυρὶ νῆας». Πρβλ. Α 846, Θ 148, Θ 179, Φ 445, μ 46.

σρ εἶχε τὸ ῥέω, ῥόος καὶ ἄλλα παράγωγα τῆς αὐτῆς ρίζης, ἐτι τὸ ῥίς, ῥύποι, ῥυπία, ῥωπήιον· οἶον Σ 402 «ἐν σπῆι γλαφυρῶ· περὶ δὲ ῥόος Ὠκεανοῖο. Πρβλ. Μ 159, Ξ 467, Ζ 93, Φ 559.

σF εἶχε κατ' ἀρχὰς τὸ ἀντωνυμικὸν θέμα σFe (ἐο, οἶ, ἔθεν, ἐ, ἔς) ὡσαύτως τὸ ἐκυρός καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅτινα ὕστερον ἤρχοντο ἀπὸ ἀπλοῦ σ· οἶον Γ 172 «αἰδοῖός τέ μοι ἐσσι, φίλε ἐκυρέ, δεινός τε», Ρ 463 «ἀλλ' οὐχ ἤρει φῶτας ὅτε σεύαιτο διώκειν», Υ 261 «Πηλεΐδης δὲ σάκος μὲν ἀπὸ ἐο χειρὶ παχείη», ι 293 «ἐγκατά τε σάρκας τε...»

σν δὲ τὸ ρεύρον, ρευρή, ριφάς, ριφάεις, ρυός, ρότος, ρότιος· οἶον Α 118 «αἶψα δ' ἐπὶ νευρῇ κατεκόσμηι πικρὸν οὔστόν». Πρβλ. Μ 278, Ω 166, Α 811.

σμ δὲ τὸ μοῖτρα καὶ μάστιξ· οἶον Π 367 «οὐδὲ κατὰ μοῖραν» καὶ ἀλλαχοῦ, Ε 840 «λάζετο δὲ μάστιγα».

σλ δὲ τὸ λήγω· οἶον Ι 191 «δέγμενος Αἰακίδην, ὅποτε λήξῃεν αἰείδων».

δF δὲ τὸ δεῖσαι, δέος, δειλός, δεινός, Δεῖμος, δεῖμα καὶ ἄλλα παράγωγα τῆς ρίζης δι· οἶον ι 236 «ἡμεῖς δὲ δεῖσαντες», Ε 817 «οὔτε τί με δέος ἴσχει ἀκῆριον οὔτε τις ὄκνος». Προσέτι δῆρ, δηθά, δηρόν (πρβλ. Ζ 33).

λF δὲ τὸ λίς· οἶον Ρ 109 «ἐντροπαλιζόμενος ὥς τε λῖς ἡϋγέειος».

6') Συχνὰ πρὸ λέξεων ἀρχομένων ἀπὸ ἀπλοῦ ὕγρου, ὅπερ ἔνεκα τοῦ πληρεστέρου φθόγγου λαμβάνει δύναμιν διπλοῦ συμφώνου. Τοιαύτη δὲ εὐρίσκεται συχνότατα ἡ λέξις μέγας καὶ ἐξ αὐτῆς παράγωγοι καὶ σύνθετοι, οἶον μέγεθος, μέγαρον, μεγαλλίζομαι, μεγάλθυμος, μεγαλήτωρ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς συντάξεσιν ἐνὶ μεγάρῳ, ἀνὰ μέγαρον, κατὰ μέγαρον, καλὴ τε μεγάλη τε, εἰδός τε μέγεθός τε. Εἶτα δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ λέξεις ἀρχόμεναι ἀπὸ ὕγρου, οὔτινος οὔτε προτεταγμένον οὔτε ἐπιτεταγμένον· εὐρίσκεται ἄλλο τι σύμφωνον, οἶον λαπάρη, λίσσομαι, λιταί, λιταρεύω, λείβω, Λητώ, λιγύς, λιγυρός, λιαρός, λιπαρός, λιθός, λωτός, λόφος, λέκτρον, μαζός, μαλακός, μάλα, μάρπτω, μείων, μελίη, μή, μήτηρ, μιαρός, μινύθω, μόθος, μέλος, νέθος, νεγέλη, νημερτής, νεύω, νύμφη, νύσσα, νῦν καὶ ἄλλα (πρβλ. La Roche, Hom. Unders. σελ. 49 κέ.).

γ') *Οτε τὸ φωνῆεν ἀρχικῶς ἦτο μακρόν καὶ ὕστερον ἐβραχύνθη, οἷον μάλιστα ἦτο τὸ ι τῆς δοτικῆς τῶν ὀνομάτων τῆς γ' καὶ τὸ α τῆς ὀνομ. καὶ αἰτ. πληθ. τῶν οὐδετέρων τῆς β' κλίσεως. Καὶ μετὰ μακροῦ μὲν ι εὐρίσκονται τὰ ἐξῆς· "Αἰδι Ψ 244, κρατεῖ Η 142, λιθακι ε 415, σάκει Φ 241. Θ 267, νηῖ ι 194. κ 444, 'Οδυσσῆι Ι 180, ω 309, πτόλει Ρ 152, σθένει Ο 108, ὑπερμενέι Β 116. Ι 23. Ξ 69, 'Αχιλλῆι Ω 119. 147. 176. 196 καὶ ἄλλα. Μετὰ δὲ μακροῦ α τὰ ἐξῆς· ῥωγαλέα ξ 313· ν 435, ὀπταλέα μ 396, πορφυρέα κ 353, ὀπόσα Ω 7, ἑτεᾶ ν 285, ἄσπαρτά ι 109, φλόγεα Ε 745. Θ 389 καὶ ἄλλα.

δ') ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδὸς πρό τινος τῶν κυρίων τομῶν τοῦ μέτρου καὶ μάλιστα ὅταν ἀκολουθῇ μείζων τις στιγμή· οἷον
Ε 359 φίλε κασίγνητε, | κόμισαί τέ με δὸς τέ μοι ἵππους.
Χ 303 πρόφρονες εἰρύατο, | νῦν αὖτέ με μοῖρα κιχάνει.
Φ 474 νηπύτιε, | τί νυ τόξον ἔχεις ἀνεμώλιον αὐτῶς ;

ΣΗΜ. Οἱ μεθ' 'Ομηρον ἐπικοί κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐτήρησαν πάντες τούτους τοὺς παρ' 'Ομήρῳ τρόπους τῆς ἐκτάσεως τῆς βραχείας συλλαβῆς εἴτε τῆς χρήσεως αὐτῆς ἀντὶ μακρᾶς, μάλιστα δὲ σχεδὸν παντάπασιν ἀκολουθεῖ τῇ 'Ομηρικῇ χρήσει ὁ 'Ησίοδος. Παρὰ δὲ Πινδάρῳ τελικὴ συλλαβὴ λήγουσα εἰς βραχὺ φωνῆεν, τῆς ἐπομένης λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ ἐνὸς μόνου συμφώνου, λαμβάνεται ὡς μακρά μόνον ὅταν τὸ σύμφωνον τοῦτο εἴη τὸ ρ· οἷον Πυθ. 1, 45. Νεμ. 5, 13 καὶ 50. 8, 29. Τούναντιον τηρεῖται βραχεῖα πρό τοῦ ρ ἐν Νεμ. 1, 68. Πυθ. 2, 73. Περὶ δὲ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀρχτικοῦ ρ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς βλ. § 119.

β') Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου τῆς κοινῆς ἐν τῇ ἀρχῇ

ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως.

124. 'Ο τρίτος τρόπος τῆς κοινῆς δύναται νὰ συμβῇ οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως καθ' ἃ ἐμπροσθεν εἶπομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς. Καὶ ἡ ἀρχικὴ δηλαδὴ ἡ μέση τις τῆς λέξεως συλλαβὴ ἔχουσα βραχὺ φωνῆεν καὶ ἐν σύμφωνον ἐπιφερόμενον λαμβάνεται ὡς μακρά. Τὴν ἐκτασιν δὲ ταύτην, ἥτις κανονικῶς μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδὸς συμβαίνει, αἰτιολογητέον ἦτοι ὡς ἐκ τοῦ φωνήεντος, ὅπερ ἀρχικῶς ἦτο μακρόν, ὥστε ὁ ποιητὴς ἐπανέρχεται εἰς

τὴν παλαιότεραν χρῆσιν, ἢ ὡς ἐκ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ ἐπιφερομένου συμφώνου.

α') Εἰς μὲν τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνάγεται τὸ διπτεῖς καὶ διφίλος (Π, 174, P 263, δ 477. 581, η 284, Z 318, A 86, Θ 517). Τὸ δὲ φίλος (Δ 155, E 359. 308) πρὸς τὸ φίλος αἰτιολογητέον ὡς γενόμενον ἐκ τοῦ σφέφιλος. Τὰ δὲ σύνθετα μετὰ τοῦ στερητικοῦ α, οἷον ἀθάνατος, ἀκάματος, ἀρέφελος, ἀπάλαμος, ὀφείλουσι τὸ μακρὸν α οὐχὶ τῇ χρείᾳ τοῦ μέτρου, ἀλλὰ τῇ ἀναπληρώσει τοῦ ἀποβληθέντος ἐρρίνου ν, ὅπερ σφάζεται ἐν τῇ λέξει ἀμφοσίη (P 695, δ, 704. Πρβλ. Κούρτιον, Etym. σελ. 306), ἀμβροσίη, ἀμμορός (ποιητ. ἀντὶ ἄμμορος = ἄμοιρος), ἀμμορος (ἀντὶ ἄπορος ἐν ἐπιγραφῇ Ἰσύλλου ἐν ἐξαμέτρῳ). Ἐνταῦθα μνημονευτέον καὶ λέξεις τινάς, αἵτινες παρ' Ὀμήρῳ ἔχουσι τὸ φωνῆεν α καὶ ἰ μακρὸν, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ταῦτα εἶνε βραχέα· οἷον κἄλως παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς αὐτῷ ἀκολουθοῦσιν ἐπικοῖς, κἄλως παρὰ τοῖς Λεσβίοις μελικοῖς, τῷ Πινδάρῳ καὶ τοῖς Ἀττικοῖς· κἄλως (υ) δὲ παρὰ Θεόγνιδι, οἷον 16 κέ. «ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, κἄλὸν ἀείσατ' ἔπος. | Ὅττι κἄλόν, φίλον ἐστὶ τὸ δ' οὐ κἄλὸν οὐ φίλον ἐστίν». Ὡσαύτως παρὰ Θεοκρίτῳ 6, 19 «τὰ μὴ κἄλὰ κἄλᾳ πέφανται»· ἴσος παρ' Ὀμήρῳ, ὡσαύτως καὶ παρ' Ἡπιδῳ πλήν Ἐργ. 752, ἴσος (υ) παρὰ Πινδάρῳ καὶ τοῖς Ἀττικοῖς. Πρβλ. Θεόκρ. 8, 19 «(σύριγγα) λευκὸν καρὸν ἔχοισαν ἴσον κάτω ἴσον ἄνωθεν». Τὰ ῥήματα φθάνω, κιγάνω, ικάνω, τίω καὶ ἄλλα (πρβλ. Κούρτιον, Etym. 140. 378) ἔχουσι τὴν παραλήγουσαν (α, ι) μακρὰν μὲν παρ' Ὀμήρῳ, βραχεῖαν δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Οἰζυρὸς παρ' Ὀμήρῳ, οἰζυρὸς παρ' Ἀριστοφάνει. Τὴν ἀπαλιν δὲ κορύνη (υ) παρ' Ὀμήρῳ, κορύνη (υ) παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, κορόνη (υ) παρὰ Θεοκρίτῳ (7, 19 καὶ 43)· πλήμυρις ἐν Ὀδ. ι 486, πλήμυρις παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς· ἀλμυρὸς παρ' Ὀμήρῳ καὶ Πινδάρῳ, ἀλμυρὸς παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς.

β') Εἰς δὲ τὴν δευτέραν κατηγορίαν ἀνάγονται πολλὰ σύνθετα παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις ποιηταῖς, ὧν τὸ πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς σύμφωνον, τὸ δὲ δεύτερον ἀρχικῶς ἤρχετο ἀπὸ τοῦ F ἢ τοῦ σ· οἷον σῦνγεγες M 24, ι 74, σῦνγεγέως Ἡσ. Θεογ. 636, παρείχη ι 113, παρείπων, παρειποῦσα Z 62. 337, ἀσύνετημι Ἀλκ. ἀποσπ. 18, 1. Ὡσαύτως δὲ τινα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς φωνῆεν, τὸ δὲ δεύτερον εἶχεν ἀρχικῶς ἐν ἀρχῇ ἥτοι δύο σύμφωνα ἢ

ὕγρον εὐτονον, οἷον ἀπερίζοντο K 572, καταγεύω ι 490, διεμοιράτο
ξ 434, μεταλήξαντι I 299. Πολλάκις δὲ τότε ἐν τῇ γραφῇ διπλα-
σιάζεται τὸ σύμφωνον καὶ μάλιστα μετὰ τὴν αὐξησην, οἷον ἔδδαισεν,
ἔλλαβεν καὶ ἄλλα. Πρβλ. Αἰσχ. Ἐπτ. 488 Ἰππομέδοτος, 532
Παρθενολαῖος. Σοφοκλ. Αἰ. 510 Τελεύτατος. Σοφ. ἀποσπ. 785
«Ἀλφεισβοῖαν, ἣν ὁ γεννήσας πατήρ».

Ὡσαύτως ἐξηγητέον τὴν ἑκτασιν βραχειῶν συλλαβῶν πρὸ ἐνός
δασέος συμφώνου (οἷον M 208 ὄριν, η 119 ξεφυρίη, Θεόγν. 1099
βρόχον, Ἰππών. ἀποσπ. 49 ὄρις, Αἰσχ. Χοή. 1049 φαιόχλωρες,
Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 571 φιλόσοφον) ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ δασέος,
ὅπερ ἐξεφωνεῖτο σχεδὸν ὡς διπλοῦν (φ = πφ, χ = κχ, θ = τθ, οἷον
καὶ τὸ παρ' Ἡσιόδῳ σκύφον ἀντὶ σκύφον καὶ τὸ Πινδαρικὸν ὄκρος
ἀντὶ ὄκρος, ὀκχέοντι ἀντὶ ὀκτέοντι).

Πολλάκις δὲ δυνάμει τοῦ παρεμβαλλομένου δίγαμμα ἐκτείνονται
βραχεῖα φωνήεντα πρὸ φωνηέντων ἐπὶ μέσης λέξεως, οἷον Ἀἶδος - ο ο
Γ 322, Ζ 284, Υ 336, αἰδῶ ρ 519, αἶον O 252, αἶε K 532,
αἶσα γ 151, τ 342, ἀπόδηση Φ 283, ἀπέρσειε Φ 329, ἀπῶειπών
T 35, φᾶ'εα πόλλαχού, ὅαις ι 425, ὀέταας B 765. Ἐνταῦθα τὸ
ἡμίφωνον F μετὰ τοῦ πρώτου φωνήεντος ἡνοῦντο εἰς μίαν δίφθογγον,
ὡς τοῦτο καὶ διὰ τῆς γραφῆς δηλοῦται ἐν τῷ ἀδέρυσαν, εὐαδεν καὶ
αὐδίαχοι N 41. Τὸ δὲ ἡμίφωνον ι μετὰ προηγούμενου φωνήεντος ι
συνηρεῖτο εἰς ι ἐν τῷ ἰρός, μῆριώ καὶ τοῖς συγκριτικοῖς εἰς ἰων, κατὰ
δὲ τὸν Hartel (Hom. Stud. III, 44) καὶ ἐν τοῖς ἀφρημενοῖς ἀτι-
μίη, ἀκομιστήη, ἰστίη, κακοεργήη, ἀεργήη, ὑπεροπλήη, προθυμήη, ὑπο-
δείη, Ὑπερησίη, ἐν φ ὁ Meyer (Gr. Gramm. § 113) δέχεται ἀρ-
χικὸν εἰ ἀντὶ ι καὶ τοῦ μεταγενεστέρου ι.

ΣΗΜ. Δυσεξήγητος εἶνε ἡ ἑκτασις τῆς πρώτης συλλαβῆς παρ'
Ὀμήρῳ ἐν ταῖς λέξεσιν ἀπορέοντο B 113. 283 καὶ ἀλλάχου, ἀπο-
πέσσειν ω 7, ἀποδίωμαι E 763, δαῖζω A 497, εἰ (α) περὶ Φ 352,
ἴομεν (ι) πολλαχού, διὰ μὲν Γ 357, λύειη 74, πυραύσων K 502, ἐπί-
τονος μ 423· ἔτι δὲ τοῦ ἐπεὶ καὶ ἐπειδὴ (ε) ἐπὶ τοῦ πρώτου ποδὸς τοῦ
ἐξαμέτρου. Ταῦτα φαίνονται ἀποδοτέα εἰς ποιητικὴν ἄδειαν χάριν
τοῦ μέτρου. Ὡσαύτως διὰ τὸν αὐτόν, ὡς φαίνεται, λόγον καὶ ἄλλων
λέξεων ἡ ἀρχικὴ συλλαβὴ ἐκτείνεται ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, οἷον
«Ἄρες Ἄρες βροτολοιγέ» E 31, Ἄρης (α) E 594, Ἄρεος καὶ
Ἄρης (α), Ἀπόλλωνι A 36 (ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ α' ποδός), «οὐ

μά γάρ 'Απόλλωνα» Α 86 (ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ 6' ποδός), ἐν ᾧ ἐν
στ. 43 καὶ 64 ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου «Φοῖβος 'Απόλλων» (ᾱ),
'ανέρος, 'ανέρι, 'ανέρες (καὶ παρὰ Πινδάρῳ ἄει 'ανέρι, -ρα, -ρεςι-
ρων), 'ανήρ Β 553. Π 807 (πολλάκις παρὰ Πινδάρῳ), 'αορι καὶ
'αορ, 'υδωρ Β 307, πᾶναπάλῳ ν 223, Δαναίδης 'Ησ. 'Ασπ. 229,
'ιερός, Διογένης, Πριάμίδης, πῖμεν, 'έμενος, δυνάμενος, θυγατέρες,
κῦάνεος, 'υλανδμωροί· παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἄρα καὶ ἄρα, ἄιε (ᾱ) Εὐ-
ριπ. 'Εκάβ. 173 καὶ εὐθύς κατωτέρω (175) αἰώ (ᾱ), φάρη (ᾱ)
'Ηλεκτρ. 317, φάρη (ᾱ) 543.—Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ καὶ
ἐν τῷ μέσῳ λέξεων τινων ἐξ ἀνάγκης χάριν τοῦ μέτρου ἐκτείνεται ἢ
βραχεῖα συλλαβὴ ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ποδός, ἀλλ' ὅμως σπανιώτερον
οἶον ποσαῖν ἐριδύουσαι Ψ' 792, ἀμφὶς ἐάγη Α 559, ἄλσο μεμᾶως
Π 754, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ ποδός, οἶον τετράκκο-
κλοι (ᾱ) ι 242, δπωρίνῳ Ε 5 καὶ ἀλλαχοῦ, 'Ησ. 'Εργ. 677 (415
μετοπωρίνῳ). 'Η παραλήγουσα ὅμως γενικῶν τινων, οἶον 'Ιφίτου,
Αἰόλου καὶ ἄλλων, οὐχὶ ὀρθῶς πρότερον ἐλαμβάνετο ὡς ἐκτεινομένη
χάριν τοῦ μέτρου, διότι ὡς ἤδη ὁ Βουτμαννός (ausf. Griech.
Gramm. I, 186. 305) καὶ ἄλλοι παρετήρησαν, ἐνταῦθα δὲν ἐκτεί-
νεται ἡ παραλήγουσα. ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ κατάληξις
τῆς γενικῆς εἰς οο· οἶον Β 118 υἱέες 'Ιφίτου μεγαθύμου Ναυβο-
λίδας, κ 36 δῶρα παρ' Αἰόλου μεγάλητορος 'Ιπποτάδαο, Χ 313
ἀγρίοο, Ε 21 Η 120 καὶ Ν 788 ἀδελφεόο, Ο 554 ἀνεψίοο, Β
731 'Ασκληπιόο, Ο 66. Φ 104. Χ 6 'Ιλίοο, Ν 358 καὶ ἀλλαχοῦ
ὁμοίοο.—Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ τρίτου τρόπου τῆς κοινῆς.

125. Τὰ λεχθέντα περὶ τῆς δυνάμεως τῶν συμφώνων εἰς τὴν ῥυθ-
μοποιάν δύνανται νὰ συγκεφαλαιωθῶσιν εἰς τοὺς ἐξῆς τρεῖς κα-
νόνας.

α') Τὸ μὲν τελικόν τῆς λέξεως φωνῆεν, τό τε μακρόν καὶ τὸ βραχύ,
ἐν μέσῳ τῷ μέτρῳ ἢ στίχῳ, ἐὰν μέλλῃ νὰ διατηρήσῃ χάριν τοῦ ῥυθ-
μοῦ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἢ ποσότητα, ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐπιφε-
ρόμενον ἐφεξῆς σύμφωνον πρὸς ὑποστήριξιν· ἐπιφερομένου δὲ φωνήεν-
τος, τὸ μὲν μακρόν μεταβάλλεται εἰς ῥυθμικόν βραχύ, τὸ δὲ βραχύ
συναλείφεται πρὸ τοῦ ἐπομένου φωνήεντος (συναλοιφή). Τὸ δὲ ἐπὶ
μέσης τῆς λέξεως φωνῆεν, τό τε μακρόν καὶ τὸ βραχύ, δὲν ἔχει
χρεῖαν τοιοῦτου συμφώνου πρὸς ὑποστήριξιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα
δύνανται ὁ ῥυθμοποιὸς κατὰ βούλησιν ἄνευ ἐπιφερομένου συμφώνου

μακράς τινας ὠρισμένας νὰ μεταβάλλῃ εἰς βραχείας καὶ βραχείας τινὰς διὰ συνεκφωνήσεως νὰ ἐξαφανίσῃ.

6') Τὸ μακρὸν φωνῆεν, ἐπιφερομένου συμφώνου ἐνὸς ἢ καὶ πλειόνων, χρησιμεύει πάντοτε ὡς ῥυθμικὴ μακρὰ συλλαβή.

γ') Τὸ βραχὺ φωνῆεν, ὅταν μὲν ἐπιφέρηται ἐν σύμφωνον, ἐκτὸς ὀλιγίστων περιστάσεων, χρησιμεύει ἐν τῇ ῥυθμοποιᾷ ὡς βραχεῖα συλλαβή, ὅταν δὲ ἐπιφέρονται τρία σύμφωνα, χρησιμεύει πάντοτε ὡς μακρά, ὅταν δὲ δύο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ὡς μακρά, πρὸ ὠρισμένων δὲ συμπλοκῶν συμφώνων ὡς κοινή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Περὶ χρόνων

126. Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ εἵπομεν ποίας συλλαβὰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὁ παλαιὸς ῥυθμοποιὸς μετεχειρίζετο ὡς βραχείας καὶ ποίας ὡς μακράς καὶ ποῖον ἑκατέραις προσεποιεῖ ῥυθμικὸν μέγεθος, ταῖς μὲν δηλονότι βραχείαις τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς διπλάσιον μέγεθος ἦτοι δισήμεον, τουτέστι δύο πρώτων χρόνων. Ἐν τῇ παλαιᾷ ὅμως μουσικῇ τέχνῃ καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ὀργανικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ᾠδικῇ ἐγίνετο χρῆσις καὶ ἄλλων χρόνων ἦτοι χρονικῶν μεγεθῶν πλὴν τῶν δύο εἰρημένων, τοῦ μονοσήμου δηλαδὴ καὶ δισήμου. Διότι προσῆπτε μὲν συνήθως ὁ παλαιὸς ῥυθμοποιὸς ταῖς συλλαβαῖς τῆς γλώσσης τὰ δύο εἰρημένα μεγέθη, ταῖς μὲν δηλαδὴ βραχείαις τὸ τοῦ πρώτου χρόνου, ταῖς δὲ μακραῖς τὸ τοῦ δισήμου, καὶ τοῦτο μάλιστα κανονικῶς συνέβαινεν ἐν τῇ ῥαψωδουμένη καὶ καθ' ὅλου τῇ φιλῶς ἦτοι ἄνευ μέλους ἐξαγγελλομένη ποιήσῃ, ἐν τῇ ᾠδικῇ ὅμως μουσικῇ, τουτέστιν ἐν τῇ μελικῇ ποιήσῃ, συχνὰ προσεποιεῖ ταῖς συλλαβαῖς καὶ ἄλλα μεγέθη. Περὶ ἁπάντων λοιπὸν τῶν χρόνων τούτων, ἦτοι τῶν διαφόρων τὸ μέγεθος χρόνων, ὧν χρῆσις ἐγίνετο ἐν ταῖς παλαιαῖς μουσικαῖς τέχναις, καθ' ἃ διδασκόμεθα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν, θὰ διαλάβωμεν ἐν τῷ ἐνεστῶτι κεφαλαίῳ.

127. Καὶ ἐλάχιστος μὲν πάντων τῶν χρόνων, ἐξ ὧν ὡς ἐξ ὕλης συνέκειτο πᾶν παλαιὸν μουσικὸν ποίημα, ἦτο ὁ πρῶτος καλούμενος *πρότος*, μέγεθος ἔχων τὸ τῆς βραχείας συλλαβῆς. Ὁ πρῶτος οὗτος χρόνος ὑπὸ τῆς παλαιᾶς ῥυθμοποιίας δὲν διηγεῖτο εἰς ἐλάχισσα μέρη, οὔτε εἰς δύο συλλαβὰς οὔτε εἰς δύο φθόγγους οὔτε εἰς δύο σημεῖα ἢ σχήματα τῆς ὀρχηστικῆς, ἀλλ' ἦτο ἄτομος (1). Οὐ μόνον δὲ ἐλάχιστος πάντων τῶν χρόνων καὶ ἄτομος ἦτο ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ ὁ πρῶτος χρόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ μονὰς καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν, διότι οἱ λοιποὶ χρόνοι ἦσαν πολλαπλάσια αὐτοῦ, οἷον ὁ δίσσημος διπλασίον ὢν τοῦ πρώτου καὶ πρὸς τὴν μακρὰν ἀντιστοιχῶν συλλαβὴν, ὁ τρίσημος τριπλασίον ὢν τοῦ πρώτου, ὁ τετράσημος τετραπλασίον καὶ οἱ λοιποὶ ὡσαύτως. Ὡς ἄτομος δὲ ὁ πρῶτος χρόνος ἐκλήθη καὶ *σημεῖον* ὑπὸ τινῶν τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν (2), ὅθεν ὠνομάσθησαν καὶ τὰ πολλαπλάσια τοῦ πρώτου χρόνου, ὅτε δίσσημος καὶ ὁ τρίσημος καὶ ὁ τετράσημος καὶ οἱ λοιποὶ. Τάνάπαλιν δὲ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὁ πρῶτος χρόνος ἐκλήθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν (3) *μονόσημος*.

128. Τὸ δὲ δίσσημον, τρίσημον, τετράσημον καὶ ἐφεξῆς μέγεθος (ὅπερ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ καὶ *ῥαφιστοὶ*, *τρίγχοι* καὶ ἐφεξῆς οὕτως ἔλεγον) ἦτοι κατεῖχeto ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς, ἐνὸς φθόγγου καὶ ἐνὸς σχήματος καὶ τότε ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ῥυθμικῶν χρόνος *ἀσύνθετος*, οἷος ἦτο πάντοτε ὁ πρῶτος χρόνος, ἢ ὑπὸ πλειόνων καὶ τότε ἐλέγετο *σύνθετος*. Παρεσημαίνοντο δὲ ἦτοι ἐδήλουν ἐν τῇ γραφῇ οἱ παλαιοὶ τοὺς διαφοροὺς τούτους ἀσυνθέτους χρόνους ὑπεράνω τῶν μουσικῶν

(1) Πρβλ. Ἀριστοφ. *ῥυθμ. στοιχ.* βιβλ. 6' σελ. 280. «Καλεσθῶ δὲ πρῶτος μὲν τῶν χρόνων ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων δυνατὸς ὢν διαιρεθῆναι, δίσσημος δὲ ὁ δις τούτῳ καταμετρούμενος, τρίσημος δὲ ὁ τρίς, τετράσημος δὲ ὁ τετράκις. Κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν τὰ ὀνόματα ἔξει». Καὶ μικρὸν κατωτέρω (σέλ. 282)· «ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ μήτε δύο φθόγγαι δύνανται τελεθῆναι κατὰ μηδέναν τράπον, μήτε δύο συλλαβαί, μήτε δύο σημεῖα, τοῦτον πρῶτον ἐροῦμεν χρόνον». Ἀριστ. *Κοιντὴ περὶ μουσ.* βιβλ. α' σελ. 32 Meib. «Πρῶτος μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄτομος καὶ ἐλάχιστος, ὅς καὶ σημεῖον καλεῖται. Ἐλάχιστον δὲ καλῶ τὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὅς ἐστι πρῶτος καταληπτὸς αἰσθήσει. Σημεῖον δὲ καλεῖται διὰ τὸ ἀμερὲς εἶναι, καθὼ καὶ οἱ γεωμέτραι τὸ παρά σφίσι ἀμερὲς σημεῖον προσηγόρευσαν. Οὗτος δὲ ὁ ἀμερὲς μονάδος οἰονεῖ χώραν ἔχει· θεωρεῖται γὰρ ἐν λέξει περὶ μίαν συλλαβὴν, ἐν δὲ μέλει περὶ ἑνα φθόγγον ἢ περὶ ἑν διάστημα, ἐν δὲ κινήσει σώματος περὶ ἑν σχῆμα».

(2) Πρβλ. Δογγίνου *προλεγ.* εἰς Ἑλληνιστ. σελ. 7 W. «μέτρον καλοῦμεν καὶ τὸν χρόνον, ὃν τινες τῶν ῥυθμικῶν σημεῖον προσαγορεύουσιν». Ἀριστεῖδ. *Κοιντ.* σελ. 32 M. *Fragm.* Paris. § 12.

(3) Πρβλ. Mar. Victor. σελ. 2484.

σημείων (1), ἅτινα ἐδήλουν ἀπλῶς τὴν τάσιν ἥτοι τὴν ὀξύτητα καὶ βαρύτητα τοῦ φθόγγου καὶ οὐδὲν πλέον, γράφοντες ἑτέρα τινα σημεία δηλωτικὰ τοῦ ρυθμικοῦ μεγέθους τοῦ φθόγγου. Καὶ ὅτε μὲν ὁ φθόγγος ἦτο δίσσημος, εἶχε δηλαδὴ μέγεθος δύο πρώτων χρόνων, ἐγράφετο ὑπὲρ ἄνω τοῦ σημείου αὐτοῦ τὸ τῆς μακρᾶς σύνηθες σημεῖον ἥτοι ἡ εὐθεία γραμμὴ —, οἷον $\overline{\text{F}}$. ὅτε δὲ ὁ φθόγγος ἦτο τρίσημος, προσετίθετο τῇ εὐθείᾳ γραμμῇ ἄνωθεν γραμμὴ κάθετος, τὸ σημεῖον δηλαδὴ τοῦ φθόγγου προσελάμβανε τὸ σημεῖον τόδε $\perp$, οἷον $\overline{\text{F}} \perp$. ὅτε δὲ ἦτο τετράσημος, προσετίθεντο τῇ εὐθείᾳ γραμμῇ δύο ἑτεροι κάθετοι, προσελάμβανε δηλαδὴ τὸ σημεῖον τόδε $\perp\perp$, οἷον $\overline{\text{F}} \perp\perp$. ὅτε δὲ πεντάσημος, προσετίθεντο τρεῖς κάθετοι γραμμαί, προσελάμβανε δηλαδὴ τὸ σημεῖον $\perp\perp\perp$, οἷον $\overline{\text{F}} \perp\perp\perp$. ὅτε δ' ὅμως ὁ φθόγγος κατεῖχε μέγεθος ἑνὸς πρώτου χρόνου, τότε τὸ σημεῖον αὐτοῦ οὐδὲν σημεῖον δηλωτικόν τοῦ ποσού ἢ μεγέθους αὐτοῦ προσελάμβανεν. Ὁ δὲ Ἀνώνυμος περὶ μουσικῆς τὸν μὲν δίσσημον χρόνον — καλεῖ μακρὰν διάρρονον, δηλὸν ὅτι συλλαβὴν, τὸν δὲ τρίσημον — μακρὰν τρίχρονον, τὸν δὲ τετράσημον — μακρὰν τετράχρονον, τὸν δὲ πεντάσημον $\perp\perp\perp$ μακρὰν πεντάχρονον. Ὅτε δὲ ἡ φωνὴ διέτριβε μακρότερον χρόνον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου, τοῦτο οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ ἔλεγον ἀπλουστέρον τονήν (2). ὁ δὲ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς (σελ. 98) καλεῖ τούτους χρόνους παρεκτεταμένους.

ΣΗΜ. Ἐκ τῶν σημείων τούτων τῶν μουσικῶν οἱ μετρικοὶ ὕστερον παρέλαβον μόνον τὸ τῆς δισήμου μακρᾶς συλλαβῆς ἥτοι τὴν εὐθείαν γραμμὴν —, πρὸς δήλωσιν δὲ τοῦ μονοσήμου ἢ πρώτου χρόνου, ὅστις ἐν τῇ μουσικῇ οὐδενὸς ἐδεῖτο σημείου, προσεξεῦρον τὸ σημεῖον $\cup$ ἥτοι τὴν συνεστραμμένην γραμμὴν. Πλειόνων δὲ σημείων οὐδεμίαν εἶχον χρεῖαν, ἐπειδὴ ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῶν οἱ μετρικοὶ ἢ γραμματικοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὰ δύο μόνον ταῦτα μεγέθη τῶν συλλαβῶν, τὰς μονοσήμους δηλαδὴ βραχείας καὶ τὰς δισήμους μακράς, ἐν ᾧ οἱ ρυθμικοὶ ἢ μουσικοὶ πλὴν τῶν δύο τούτων μεγεθῶν καὶ ἄλλα διέκρινον ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πράξει, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἵπομεν καὶ κατωτέρω

(1) Τῆς τε ᾠδῆς καὶ τῆς κρούσεως ἥτοι τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, διότι ἐπὶ ἑκατέρου εἶδους μουσικῆς ἡ παλαιὰ παρασημαντικὴ μετεχειρίζετο ἴδιον σύστημα μουσικῶν σημείων.

(2) Ψευδευκλείδης ἀρμ. σελ. 22 Meib. «τονὴ δὲ ἡ ἐπὶ πλείονα χρόνον μονὴ κατὰ μίαν γινομένη προφορὰν τῆς φωνῆς».

ἔτι θὰ εἴπωμεν. Ἐξ ὧν δὲ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος (I, 11, 8) λέγει «sed et hoc-non praetermiserim, eosdem (veteres) figuras pedum secundum spatia temporum per litteras ita designasse, ut brevis syllabae loco, quae sit unius temporis, ponatur B. longae autem, quae sit temporum duum M», ἐκ τούτων μανθάνομεν ὅτι οἱ παλαιοὶ καὶ τὰ σημεῖα B καὶ M μετεχειρίζοντο γράφοντες ὑπεράνω τῶν συλλαβῶν, διὰ μὲν τοῦ B, τουτέστι B(ραχεῖα), δηλοῦντες ὅτι ἡ συλλαβὴ ἦτο μονόσημος, διὰ δὲ τοῦ M, τουτέστι M(ακρά), ὅτι ἦτο δίσημος.

129. *Κενοὶ χρόνοι.* Συχνὰ ὅμως ἐν ταῖς παλαιαῖς μουσικαῖς τέχναις συνέβαινεν, ὅπως καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ, ὥστε ἐπὶ τινος ρυθμικοῦ συστήματος χρόνοι τινὲς ὠρισμένον ἔχοντες μέγεθος, τὸ τοῦ πρώτου ἢ τὸ τοῦ δίσημου, τρισήμου καὶ λοιπῶν, νὰ μὴ καταλαμβάνονται ὑπὸ φθόγγων ἢ συλλαβῶν ἢ σημείων τῆς ὀρχηστικῆς. Οἱ τοιοῦτοι χρόνοι, οἵτινες ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ καλοῦνται παύσεις, ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐλέγοντο *κενοὶ χρόνοι* καὶ Λατινιστὶ *tempus inane* καὶ *silentium*, ὑπὸ δὲ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ἀναπαύσεις. Ὁ Ἀριστείδης Κοῖντιλιανὸς ὀρίζει αὐτοὺς ὡδε· «κενὸς μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄνευ φθόγγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ρυθμοῦ». Ὁ δὲ Ἀνώνυμος περὶ μουσικῆς λέγει τέσσαρας αὐτῶν διαφορὰς ὡδε ἐν § 83 λέγων· «ὁ ρυθμὸς συνέστηκεν ἐκ τε ἄρσεως καὶ θέσεως καὶ χρόνου τοῦ καλοῦμένου ὑπ' ἐνίων κενοῦ. Διαφοραὶ δὲ αὐτοῦ αἶδε·

κενὸς βραχύς	Λ
κενὸς μακρὸς δίσημος	Λ
κενὸς μακρὸς τρισήμος	Λ
κενὸς μακρὸς τετράσημος	Λ

Ὅθεν δῆλον ὅτι *κενὸς βραχύς* εἶνε ὁ ἔχων μέγεθος ἐνὸς πρώτου χρόνου, *κενὸς μακρὸς δίσημος* ὁ ἔχων μέγεθος δύο πρώτων χρόνων καὶ ἐφεξῆς οὕτω. Καὶ τὸ μὲν σημεῖον τοῦ βραχείου κενοῦ, ἦτοι τὸ γράμμα λάμβδα, εἶνε συντομία τῆς λέξεως *λεῖμμα* (1). Τὸν δὲ δίσημον, τρισήμον καὶ λοιποὺς κενοὺς χρόνους παρεσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ ὅπως

(1) Πρβλ. Ἀριστείδ. Κοῖντιλ. σελ. 61 «λεῖμμα δὲ ἐν ρυθμῷ χρόνος κενὸς ἐλάχιςτος». Ἐν δὲ σελ. 77 διακρίνει ὁ Ἀριστείδης *κενοὺς βραχεῖς* καὶ *κενοὺς ἐπιμήκεις*, ὧν οἱ μὲν πρώτοι δηλὸν ὅτι εἶνε οἱ αὐτοὶ τῷ βραχεῖ κενῷ Λ τοῦ Ἀωνόμου, οἱ δὲ ἐπιμήκεις οἱ μακρότεροι κενοί. Ἀλλαχοῦ δὲ (σελ. 40, 41) διακρίνει τὸ *λεῖμμα* ὡς χρόνον κενὸν ἐλάχιστον καὶ τὴν *πρόσθεσιν* ὡς χρόνον κενὸν μακρὸν ἐλάχιστον ὁπλασίονα.

καὶ τὰ ἀσύνθετα μεγέθη τῶν μὴ κενῶν χρόνων, γράφοντες δηλαδὴ ὑπεράνω τοῦ σημείου $\wedge$ τὸ σημείον τοῦ δισήμου, τρισήμου καὶ λοιπῶν χρόνων. Χρόνος κενὸς πεντάσημος δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀωνύμου. ἐκ τούτου ὅμως οὐδαμῶς δικαιούται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη δὲν μετεχειρίζετο κενὸν χρόνον τοσούτου μεγέθους.

130. Τῶν κενῶν χρόνων ἐγίνετο συχνὴ χρῆσις ἐν τῇ τῶν παλαιῶν μουσικῇ, ὡς δῆλον ἐκ τῶν κρουμάτων τοῦ Ἀωνύμου (§ 99. 100. 98). Ἐν δὲ τῇ μελικῇ ποιήσει ἦτοι τῇ ᾠδικῇ μουσικῇ ἡδύνατο μὲν νὰ γίνηται ὀλιγωτέρα χρῆσις τῶν κενῶν χρόνων, δὲν περιωρίζετο ὅμως ἐνταῦθα μόνον εἰς τὴν ἀπόθεσιν ἦτοι τὸ τέλος τοῦ μέτρου ἢ στίχου, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων. Ἐπὶ μέσου ὅμως τοῦ μέτρου ἐγίνετο χρῆσις αὐτῶν οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς.

131. Ἀλλοιοὶ χρόνοι. Ὁ πρῶτος, δισήμος, τρισήμος, τετράσημος καὶ καθόλου πᾶς χρόνος, ὅστις ὡς πολλαπλάσιον τοῦ πρώτου ὀρίζεται δι' ἀκεραίου ἀριθμοῦ, ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν χρόνος ῥητός. Κατὰ τὰ πρὸ μικροῦ δὲ ῥηθέντα πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἐπὶ τῶν ῥητῶν χρόνων δύο εἶδη, φθόγγους ἢ συλλαβὰς καὶ χρόνους κενούς. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ῥητῶν τούτων χρόνων ὑπῆρχον ἐν τῇ χρήσει ἦτοι πράξει τῆς παλαιᾶς ῥυθμοποιίας καὶ χρόνοι ἄλλοιοι ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν λεγόμενοι, ὧν δηλαδὴ τὸ μέγεθος ὠρίζετο οὐχὶ δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν, ἀλλὰ διὰ κλασμάτων τοῦ πρώτου χρόνου, οἷον τὸ μέγεθος τὸ συγκεκριμένον ἐξ ἑνὸς πρώτου χρόνου καὶ τοῦ ἡμίσεος αὐτοῦ ($1\frac{1}{2}$). Τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων χρόνων ἐξηγεῖται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ῥυθμ. στοιχ. σελ. 294 λέγων ὧδε· «δεῖ δὲ μὴδ' ἐνταῦθα διαμαρτεῖν, ἀγνοηθέντος τοῦ τε ῥητοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου, τίνα τρόπον ἐν τοῖς περὶ τοὺς ῥυθμούς λαμβάνεται. Ὡςπερ οὖν ἐν τοῖς διαστηματικοῖς στοιχείοις τὸ μὲν κατὰ μέλος ῥητὸν ἐλήφθη, ὁ πρῶτον μὲν ἐστὶ μελωδούμενον, ἔπειτα γινώριμον κατὰ μέγεθος, ἦτοι ὡς τὰ τε σύμφωνα καὶ ὁ τόνος ἢ ὡς τὰ τούτοις σύμμετρα, τὸ δὲ κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν μόνον λόγους ῥητὸν, ᾧ συνέβαινε ἀμελωδήτῳ εἶναι· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥυθμοῖς ὑποληπτέον ἔχειν τὸ τε ῥητὸν καὶ τὸ ἄλογον. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν λαμβάνεται ῥητὸν, τὸ δὲ κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν μόνον λόγους. Τὸ μὲν οὖν ἐν ῥυθμῷ λαμβανόμενον ῥητὸν χρόνου μέγεθος πρῶτον μὲν δεῖ τῶν πιπτόντων

εἰς τὴν ῥυθμοποιάν εἶναι· ἔπειτα τοῦ ποδός, ἐν ᾧ τέτακται, μέρος εἶναι ῥητόν· τὸ δὲ κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν λόγους λαμβανόμενον ῥητόν τοιοῦτόν τι δεῖ νοεῖν, οἷον ἐν τοῖς διαστηματικοῖς τὸ δωδεκατημόριον τοῦ τόνου καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐν ταῖς τῶν διαστημάτων παραλλαγαῖς λαμβάνεται». Διὰ τούτων λέγει ὁ Ἀριστόξενος τὰ ἐξῆς· καθὼς πρῶτον ὑπάρχει ἐν τῇ ἀρμονικῇ κατὰ μέρος ῥητόν, οὕτω καὶ ἐν τῇ ῥυθμικῇ ὑπάρχει κατὰ τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν ῥητόν ἀναλογούν πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ τὰ μὲν κατὰ μέρος ῥητὰ εἶνε πρῶτον μὲν μελωδούμενα διαστήματα, τουτέστιν εὐχρηστα ἐν τῇ πράξει, δεύτερον δὲ γνώριμα κατὰ μέγεθος. Τοιοῦτον εἶνε πρῶτον μὲν τὸ ἐλάχιστον ῥητόν διάστημα τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ἥτοι ἡ ἄχρηστος ἐν τῇ νωτέρᾳ μουσικῇ ἐναρμόνιος διέσις, εἴτα δὲ τὸ ὑπὸ δύο τοιούτων διέσεων ἀποτελούμενον ἡμιτόνιον (mi-fa καὶ si-do ἢ Γερμανιστὶ e-f καὶ h-a), ἔπειτα δὲ ὁ ὑπὸ τριῶν τοιούτων διέσεων ἀποτελούμενος ἐλάσσων ἢ μεμειωμένος τόνος, ὡσαύτως ἄχρηστος ἐν τῇ νωτέρᾳ μουσικῇ, ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ ὑπὸ τεσσάρων διέσεων ἀποτελούμενος ὅλος τόνος καὶ ἐφεξῆς οὕτως. Ὡσαύτως καὶ τὰ κατὰ τὴν τοῦ ῥυθμοῦ φύσιν ῥητὰ χρόνων μεγέθη πρῶτον μὲν εἶνε ἐκ τῶν πιπτόντων εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, τουτέστιν εὐχρηστα ἐν τῇ πράξει, δεύτερον δὲ τοιοῦτόν τι χρόνου μέγεθος εἶνε γνώριμον τουτέστι μέρος ῥητόν τοῦ ποδός, ἐν ᾧ εὐρίσκεται. Τοιαῦτα δηλαδὴ ῥητὰ χρόνων μεγέθη εἶνε τὰ ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς ἀρμονικῆς διαστηματικὰ μεγέθη, ὅ, τε πρῶτος χρόνος ὅστις εἶνε καὶ ὁ ἐλάχιστος ῥυθμικὸς χρόνος, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸ ἐλάχιστον τῆς ἀρμονικῆς μέγεθος ἥτοι τὴν διέσιν, καὶ ὁ δίσημος ἀντιστοιχῶν πρὸς δύο διέσεις ἥτοι τὸ ἡμιτόνιον, καὶ ὁ τρίσημος ἀντιστοιχῶν πρὸς τρεῖς διέσεις ἥτοι τὸν μεμειωμένον τόνον, καὶ ὁ τετράσημος πρὸς τὸν ὅλον τόνον κτλ. Καθὼς δὲ τὰ ῥητὰ διαστηματικὰ μεγέθη ἐκφράζονται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς πολλαπλάσια τῆς διέσεως, οὕτω καὶ τὰ ἀνάλογα χρονικὰ τῆς ῥυθμικῆς μεγέθη ἐκφράζονται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν. Καθὼς δὲ δεύτερον ἐν τῇ ἀρμονικῇ ὑπάρχει κατὰ τοὺς τῶν ἀριθμῶν μόνον λόγους ῥητόν, διαστήματα δηλαδὴ, ὧν τὸ μέγεθος ὀρίζεται οὐχὶ δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν, ἀλλὰ διὰ κλασμάτων τῆς διέσεως, οἷον τὸ ἐκ μιᾶς διέσεως καὶ τοῦ τριτημορίου αὐτῆς ($1\frac{1}{3}$ διέσ.), τὸ ἐκ μιᾶς διέσεως καὶ τοῦ ἡμιμορίου αὐτῆς ($1\frac{1}{2}$), τὸ ἐκ $2\frac{1}{3}$ διέσ., τὸ ἐκ $2\frac{2}{3}$ διέσ. συγκείμενον διάστημα, οὕτω καὶ ἐν τῇ ῥυθμικῇ. Ὅπως ὁ Ἀριστόξενος ὀρίσῃ δι' ἀριθμῶν τὰ ἐν τῇ πράξει

εὐρισκόμενα ἄλογα ταῦτα διαστήματα, λαμβάνει εἰς ἐπικουρίαν ἀμελῶδητόν τι διάστημα, ὅπερ διὰ τὸ μικρὸν αὐτοῦ μέγεθος δὲν εἶνε χρήσιμον ἐν τῇ πράξει, τὸ δωδεκατημόριον τοῦ τόνου ἤτοι τὸ τριτημόριον τῆς διέσεως, προσέτι δὲ καὶ τὸ ἡμιμόριον τῆς διέσεως, μέγεθος ὡσαύτως ἀμελῶδητον, διότι οὕτω πρέπει νὰ ἀκούσωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου λεγόμενον «εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐν ταῖς τῶν διαστημάτων παραλλαγαῖς λαμβάνεται». Τὰ διαστήματα λοιπὸν ταῦτα δὲν εὐρίσκονται μὲν καθ' ἑαυτὰ ἐν τῇ πράξει, εὐρίσκονται ὅμως συνημμένα μετὰ ῥητῶν διαστημάτων, τὰ δὲ ἐκ τοῦ τριτημορίου καὶ τοῦ ἡμιμορίου τῆς διέσεως καὶ τῶν ῥητῶν διαστημάτων παραγόμενα ἄλογα διαστήματα, ἅτινα εὐρίσκονται ἐν τῇ πράξει, οἷα τὰ εἰρημένα $1\frac{1}{3}$, $1\frac{2}{3}$ κτλ., εἶνε τὸ κεφάλαιον ἢ ἡ διαφορὰ ῥητοῦ τινος διαστήματος καὶ τινος τῶν νοουμένων τούτων ἀμελῶδητων διαστημάτων, οἷον $1\frac{1}{3} = 1 + \frac{1}{3}$, $2\frac{2}{3} = 3 - \frac{1}{3}$. Πρὸς βλ. Ψευδευκλείδ. σελ. 9 Meib. «ῥητὰ μὲν οὖν ἐστὶν (διαστήματα), ὧν οἷοντ' ἐστὶ τὰ μεγέθη ἀποδιδόναι, οἷον τόνος, ἡμιτόνιον, δίτονον, τρίτονον καὶ τὰ ὅμοια· ἄλογα δὲ τὰ παραλλάττοντα ταῦτα τὰ μεγέθη ἐπὶ τὸ μείζον ἢ ἐπὶ τὸ ἔλαττον ἀλόγῳ (1) τινὶ μεγέθει». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, λέγει ὁ Ἀριστοξένος, πρέπει νὰ ληφθῇ καὶ τὸ ἄλογον μέγεθος τῆς ῥυθμικῆς. Ἀναλόγως δηλαδὴ πρὸς τὸ ἀμελῶδητον ἐκεῖνο διάστημα τῆς ἀρμονικῆς, ἥτοι τὸ τριτημόριον καὶ τὸ ἡμιμόριον τῆς διέσεως, πρέπει νὰ νοήσωμεν χρονικόν τι μόριον διὰ τὴν σμικρότητα αὐτοῦ μὴ εὐρισκόμενον ἐν τῇ πράξει τῆς ῥυθμικῆς, ἥτοι τὸ τριτημόριον τοῦ πρώτου χρόνου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τριτημόριον τῆς διέσεως, καὶ τὸ ἡμιμόριον τοῦ πρώτου χρόνου, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἡμιμόριον τῆς διέσεως. Ἐν ᾧ λοιπὸν οὔτε τὸ ἡμιμόριον οὔτε τὸ τριτημόριον τοῦ πρώτου χρόνου εὐρίσκονται ἐν τῇ πράξει καθ' ἑαυτὰ, καθὼς οὐδὲ τὰ ἀνάλογα ἐκεῖνα ἀμελῶδητα τῆς ἀρμονικῆς διαστήματα, ὅμως κατὰ λόγον πρὸς τὰ ἄλογα διαστήματα τῆς ἀρμονικῆς ὑπάρχουσι κατ' Ἀριστοξένον ἄλογα μεγέθη τῆς ῥυθμικῆς πίπτοντά εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, ἅτινα εἶνε τὸ κεφάλαιον ἢ ἡ διαφορὰ ῥητοῦ τινος χρόνου καὶ τινος τῶν νοουμένων ἐκείνων μεγεθῶν, τουτέστι τοῦ τριτημορίου ἢ ἡμιμορίου τοῦ πρώτου χρόνου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν εὐρίσκομεν θεωρητικῶς τοὺς ἐξῆς ἀλόγους χρόνους τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς

(1) Ὁ Westphal (Griech. Rhythm.³ σελ. 142) γράφει ἀμελῶδητον ἀντὶ ἀλόγῳ.

$$\begin{array}{lcl}
 1 - \frac{1}{3} = \frac{2}{3} & \text{πρ. χρ.} & [1 - \frac{1}{2} = \frac{1}{2}] \\
 1 + \frac{1}{3} = \frac{4}{3} = 1 \frac{1}{3} & & 1 + \frac{1}{2} = 1 \frac{1}{2} \\
 2 - \frac{1}{3} = \frac{5}{3} = 1 \frac{2}{3} & & 2 - \frac{1}{2} = 1 \frac{1}{2} \\
 2 + \frac{1}{3} = \frac{7}{3} = 2 \frac{1}{3} & & 2 + \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2} \\
 3 - \frac{1}{3} = \frac{8}{3} = 2 \frac{2}{3} & & 3 - \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2} \\
 3 + \frac{1}{3} = \frac{10}{3} = 3 \frac{1}{3} & & 3 + \frac{1}{2} = 3 \frac{1}{2} \\
 4 - \frac{1}{3} = \frac{11}{3} = 3 \frac{2}{3} & & 4 - \frac{1}{2} = 3 \frac{1}{2}
 \end{array}$$

κ. τ. λ.

κ. τ. λ.

Ἐκ τῶν ἀλόγων τούτων χρόνων ὁ μὲν $\frac{1}{2}$ δὲν εἶνε δυνατός, διότι κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τὸ ἡμιμόριον τοῦ πρώτου χρόνου εἶνε ἐκ τῶν χρόνων τῶν μὴ πιπτόντων εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, ἀλλὰ νοουμένων ἀπλῶς· οἱ δὲ λοιποὶ θεωρητικῶς ἀποδείκνυνται ὡς δυνάμενοι νὰ πίπτωσιν εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, ποίων ὁμως ἐξ αὐτῶν πράγματι ἐποιεῖτο χρῆσιν ἢ παλαιὰ ῥυθμοποιία καὶ πότε, ἔσται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἀλόγων ποδῶν.

132. Ἀγωγή ῥυθμική. Πάντες οἱ γνώριμοι χρόνοι, ἐξ ὧν σύγκειται ῥυθμικόν τι σύστημα, ῥητοὶ τε καὶ ἄλογοι, δὲν ἔχουσι μέγεθος ἀπολύτως ὠρισμένον, ἀλλὰ μόνον κατὰ λόγον πρὸς ἀλλήλους, διότι ὁ δεῖνα χρόνος ἔχει μέγεθος τοσοῦτον μείζον ἢ ἔλασσον τοῦ χρόνου τοῦ λαμβανομένου ὡς μέτρου, οἷος ἦτο ὁ πρώτος χρόνος τῆς παλαιᾶς μουσικῆς (1). Τοῦ χρόνου ὁμως τούτου τοῦ ὡς μέτρου λαμβανομένου

(1) Οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου ῥυθμικοὶ ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ ἐλάβανον τὸν πόδα (βάσιν) ἢ τὴν συλλαβὴν, ὁ δὲ Ἀριστόξενος βλέπων ὅτι οὔτε οἱ πόδες εἶχον πάντοτε τὸ αὐτὸ μέγεθος οὔτε αἱ συλλαβαὶ (πρὸς. ἀπόσπ. Ἀριστοξένου ἐν τοῖς προλαμῖ. Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Μάριον Οὐικτωρίνον σελ. 2195 καὶ Westphal Fragm. und Lehrs. σελ. 90), ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ, καθ' ὅσον « πᾶν μέτρον αὐτό τε ὠρισμένον ἐστὶ κατὰ τὸ ποσὸν καὶ πρὸς τὸ μετρούμενον ὠρισμένως ἔχει », οἱ δὲ πόδες καὶ αἱ συλλαβαὶ δὲν ἔχουσι τὴν ιδιότητα ταύτην, πρῶτος εἰσηγήσατο ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ τὸν πρῶτον χρόνον, νοητόν τι χρονικὸν μέγεθος ὠρισμένον κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἡρεμῶν τουτέστι σταθερόν καὶ μὴ μεταβαλλόμενον. Τὴν δὲ κατηγορίαν, ἣν ἠδύναντο νὰ κάμῃ, ὅτι καὶ ὁ πρώτος χρόνος ἔχει παραπλησίαν ἑλλειψιν, διότι δὲν κατέχει πάντοτε τὸν αὐτὸν χρόνον, μείζον ἢ ἔλασσον ὢν κατὰ τὴν βραδυτέραν ἢ ταχυτέραν ἀγωγὴν, ὡς μαθητὴν ἐκ τοῦ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου ἀποσπάσματος τοῦ Ἀριστοξένου, ὅπερ διέσωσεν ὁ Πορφύριος (εἰς Πτολεμ. σελ. 255), ὁ Ἀριστόξενος ἀπελύετο διὰ τῶν ἐξῆς· « ὅτι δ' εἴπερ εἰσὶν ἕκαστου τῶν ῥυθμῶν ἀγωγαὶ ἄπειροι, ἄπειροι ἔσονται καὶ οἱ πρῶτοι, φανερόν ἐκ τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβῆσεται καὶ περὶ τοὺς δισήμους καὶ τρισήμους καὶ τετρασήμους καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ῥυθμικῶν χρόνων· καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν πρώτων τούτων ἔσται δίσημος τε καὶ τρίσημος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν οὕτω λεγομένων ὀνομάτων. Δεῖ οὖν ἐνταῦθα εὐλα-

τὸ μέγεθος δὲν εἶνε ὠρισμένον καὶ σταθερόν, ἀλλ' ἐξήρτηται ἐκ τῆς διαφοροῦ ταχύτητος ἢ βραδύτητος, μεθ' ἧς προφέρεται μουσικόν τι ποῖημα, ἥτοι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν παλαιῶν λεγομένης *ρυθμικῆς ἀγωγῆς* (1), ἣν οἱ νεώτεροι καλοῦσι *tempo* ἢ καὶ *movimento*, εἶνε δηλαδὴ ἔλασσον μὲν ἐπὶ τῆς ταχυτέρας, μείζον δὲ ἐπὶ τῆς βραδυτέρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀγωγαὶ δύνανται νὰ εἶνε ἄπειροι, ἄπειροι κατὰ τὸ μέγεθος θὰ εἶνε καὶ οἱ πρῶτοι χρόνοι, ὥστε καὶ οἱ σύμμετροι πρὸς τούτους δίστημοι καὶ τρίστημοι καὶ λοιποὶ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπειρία αὕτη ἐν τῇ πράξει τουτέστιν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων περιορίζεται· διότι πρῶτον μὲν ἐπὶ τίνος ἀγωγῆς ὁ πρῶτος χρόνος λαμβάνει ὠρισμένον μέγεθος, ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενοι χρόνοι λαμβάνουσι τὸ ἀνάλογον αὐτῶν μέγεθος ἥτοι ὀρίζονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ ποσόν. Ἐπειτα δὲ αἱ ἀγωγαὶ θεωρητικῶς μὲν δύνανται νὰ εἶνε ἄπειροι, ἐν τῇ πράξει ὅμως τῆς μουσικῆς τέχνης περιορίζεται ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς αὐτῶν, ἐπειδὴ πᾶσαν ἀγωγὴν δὲν προσδέχεται ἡ ἡμετέρα αἰσθήσις, ἀλλὰ τὴν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν τοῦ δέοντος ἀποδοκιμάζει. Κατὰ τὰς ὠρισμένας λοιπὸν ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ μουσικοῦ ποιήματος διαφοροὺς ταύτας ἀγωγὰς ὀρίζεται καὶ τὸ διάφορον ἐληθῆναι τὴν πλάνην καὶ τὴν δι' αὐτῶν γινομένην ταραχὴν· ταχέως γὰρ ἂν τις τῶν ἀπείρων μὲν μουσικῆς καὶ τῶν τοιούτων θεωρημάτων, ἃ νῦν ψηλαφῶμεν ἡμεῖς, ἐν δὲ ταῖς σοφιστικαῖς λόγοις καλινδουμένων,

ἐριδός ποτε μῶρον ἔχων στόμα,

ὡς φησὶ που Ἴβυκος,

ἀντία δῆριν ἔμοι κορυῖσσοι,

λέγων ὅτι ἄτοπον, εἴ τις ἐπιστήμην εἶναι φάσκων τὴν ρυθμικὴν, ἐξ ἀπείρων αὐτὴν συντίθῃσιν· εἶναι γὰρ πολέμιον πάσαις ταῖς ἐπιστήμαις τὸ ἄπειρον. Οἶμαι μὲν οὖν φανερόν εἶναί σοι, ὅτι οὐδὲν προσχωρῶμεθα τῷ ἀπείρῳ πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἰ δὲ μὴ νῦν ἔσται φανερώτατον. Οὐτε γὰρ πόδας συντίθεμεν ἐκ χρόνων ἀπείρων, ἀλλ' ἐξ ὠρισμένων καὶ πεπερασμένων μεγέθει τε καὶ ἀριθμῷ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἑυμετρίᾳ τε καὶ τάξει, οὔτε ρυθμόν οὐδένα τοιοῦτον ὀρώμεν· ὁ γὰρ πᾶς, εἴπερ μὴ δὲ πόδα, οὐδὲ ρυθμόν, ἐπειδὴ πάντες οἱ ρυθμοὶ ἐκ ποδῶν τινῶν σύγκεινται. Καθόλου δὲ νοητέον ὅς ἂν ληφθῇ τῶν ρυθμῶν, ὅμοιον εἴπῃν ὁ τροχάτος, ἐπὶ τῇσδε τίνος ἀγωγῆς τελεῖς ἀπείρων ἐκείνων πρῶτων ἕνα τινὰ λήψεται εἰς αὐτόν. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν διστίμων, καὶ γὰρ τούτων ἕνα λήψεται τὸν σύμμετρον τῷ ληφθέντι πρώτῳ· ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μεγεθῶν· ὥστε εἶναι φανερόν ὅτι οὐδέποτε εὐρεθήσεται ἡ ρυθμικὴ ἐπιστήμη τῇ τῆς ἀπείρας ἰδέᾳ προσχωρήσῃ.

(1) Πρὸς. Ἀριστοτ. Κοιντ. σελ. 62· «ἀγωγὴ δὲ ἐστὶ ρυθμικὴ χρόνων τάχος ἢ βραδυτής, οἷον ὅταν τῶν λόγων συζυγμένων, οὓς αἱ θέσεις ποιοῦνται πρὸς τὰς ἄρσεις, διασφύρας ἐκάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα». Πρὸς. καὶ Ἀριστοτ. ἀπόσπ. παρὰ Πορφύριον εἰς Πτολεμ. σελ. 255 καὶ Westphal, Fragm. σελ. 39. System der ant. Rhythm. σελ. 117 καὶ Griech. Rhythmik 3 σελ. 75 κέ.

$$\begin{array}{lcl}
 1 - \frac{1}{3} = \frac{2}{3} & \text{πρ. χρ.} & [1 - \frac{1}{2} = \frac{1}{2}] \\
 1 + \frac{1}{3} = \frac{4}{3} = 1 \frac{1}{3} & & 1 + \frac{1}{2} = 1 \frac{1}{2} \\
 2 - \frac{1}{3} = \frac{5}{3} = 1 \frac{2}{3} & & 2 - \frac{1}{2} = 1 \frac{1}{2} \\
 2 + \frac{1}{3} = \frac{7}{3} = 2 \frac{1}{3} & & 2 + \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2} \\
 3 - \frac{1}{3} = \frac{8}{3} = 2 \frac{2}{3} & & 3 - \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2} \\
 3 + \frac{1}{3} = \frac{10}{3} = 3 \frac{1}{3} & & 3 + \frac{1}{2} = 3 \frac{1}{2} \\
 4 - \frac{1}{3} = \frac{11}{3} = 3 \frac{2}{3} & & 4 - \frac{1}{2} = 3 \frac{1}{2}
 \end{array}$$

κ. τ. λ. κ. τ. λ.

Ἐκ τῶν ἀλόγων τούτων χρόνων ὁ μὲν $\frac{1}{2}$ δὲν εἶνε δυνατός, διότι κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τὸ ἡμιμόριον τοῦ πρώτου χρόνου εἶνε ἐκ τῶν χρόνων τῶν μὴ πιπτόντων εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, ἀλλὰ νοουμένων ἀπλῶς· οἱ δὲ λοιποὶ θεωρητικῶς ἀποδείκνυνται ὡς δυνάμενοι νὰ πίπτωσιν εἰς τὴν ῥυθμοποιάν, ποίων ὁμως ἐξ αὐτῶν πράγματι ἐποιεῖτο χρῆσιν ἢ παλαιὰ ῥυθμοποιία καὶ πότε, ἔσται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ ἐν τῷ λόγῳ περὶ ἀλόγων ποδῶν.

132. Ἀγωγή ῥυθμική. Πάντες οἱ γνώριμοι χρόνοι, ἐξ ὧν σύγκειται ῥυθμικόν τι σύστημα, ῥητοὶ τε καὶ ἄλογοι, δὲν ἔχουσι μέγεθος ἀπολύτως ὠρισμένον, ἀλλὰ μόνον κατὰ λόγον πρὸς ἀλλήλους, διότι ὁ δεῖνα χρόνος ἔχει μέγεθος τοσοῦτον μείζον ἢ ἔλασσον τοῦ χρόνου τοῦ λαμβανομένου ὡς μέτρου, οἷος ἦτο ὁ πρώτος χρόνος τῆς παλαιᾶς μουσικῆς (1). Τοῦ χρόνου ὁμως τούτου τοῦ ὡς μέτρου λαμβανομένου

(1) Οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου ῥυθμικοὶ ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ ἐλάβανον τὸν πόδα (βάσιν) ἢ τὴν συλλαβὴν, ὁ δὲ Ἀριστόξενος βλέπων ὅτι οὔτε οἱ πόδες εἶχον πάντοτε τὸ αὐτὸ μέγεθος οὔτε αἱ συλλαβαὶ (πρὸλ. ἀπόσπ. Ἀριστοξένου ἐν τοῖς προλαβ. Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Μάριον Οὐικτωρίνον σελ. 2195 καὶ Westphal *Fragm. und Lehrs.* σελ. 90), ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ, καθ' ὅσον «πᾶν μέτρον αὐτὸ τε ὠρισμένον ἐστὶ κατὰ τὸ ποσὸν καὶ πρὸς τὸ μετρούμενον ὠρισμένως ἔχει», οἱ δὲ πόδες καὶ αἱ συλλαβαὶ δὲν ἔχουσι τὴν ιδιότητα ταύτην, πρῶτος εἰσηγήσατο ὡς μέτρον τοῦ ῥυθμοῦ τὸν πρώτον χρόνον, νοητόν τι χρονικὸν μέγεθος ὠρισμένον κατὰ τὸ ποσὸν καὶ ἡρεμὸν τουτέστι σταθερὸν καὶ μὴ μεταβαλλόμενον. Τὴν δὲ κατηγορίαν, ἣν ἠδύναντο νὰ κάμῃ, ὅτι καὶ ὁ πρώτος χρόνος ἔχει παραπλησίαν ἑλλείψιν, διότι δὲν κατέχει πάντοτε τὸν αὐτὸν χρόνον, μείζων ἢ ἐλάσσων ὢν κατὰ τὴν βραδυτέραν ἢ ταχυτέραν ἀγωγήν, ὡς μαθητὴν ἐκ τοῦ περὶ τοῦ πρώτου χρόνου ἀποσπάσματος τοῦ Ἀριστοξένου, ὅπερ διέσωσεν ὁ Πορφύριος (εἰς Πτολεμ. σελ. 255), ὁ Ἀριστόξενος ἀπελύετο διὰ τῶν ἐξῆς· «ὅτι δ' εἴπερ εἰσὶν ἐκάστου τῶν ῥυθμῶν ἀγωγὰ ἄπειροι, ἄπειροι ἔσονται καὶ οἱ πρώτοι, φανερόν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβῆσκει καὶ περὶ τοὺς δισήμους καὶ τρισήμους καὶ τετρασήμους καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ῥυθμικῶν χρόνων· καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν πρώτων τούτων ἔσται δισήμους τε καὶ τρισήμους καὶ τὰ λοιπὰ τῶν οὕτω λεγομένων ὀνομάτων. Δεῖ οὖν ἐνταῦθα εὐλα-

τὸ μέγεθος δὲν εἶνε ὠρισμένον καὶ σταθερόν, ἀλλ' ἐξήρτηται ἐκ τῆς διαφοροῦ ταχύτητος ἢ βραδύτητος, μεθ' ἧς προφέρεται μουσικόν τι ποῖημα, ἥτοι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν παλαιῶν λεγομένης *ῥυθμικῆς ἀγωγῆς* (1), ἣν οἱ νεώτεροι καλοῦσι *tempo* ἢ καὶ *movimento*, εἶνε δηλαδὴ ἔλασσον μὲν ἐπὶ τῆς ταχυτέρας, μείζον δὲ ἐπὶ τῆς βραδυτέρας. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀγωγαὶ δύνανται νὰ εἶνε ἄπειροι, ἄπειροι κατὰ τὸ μέγεθος θὰ εἶνε καὶ οἱ πρῶτοι χρόνοι, ὥστε καὶ οἱ σύμμετροι πρὸς τούτους δίστημοι καὶ τρίστημοι καὶ λοιποὶ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἀπειρία αὕτη ἐν τῇ πράξει τουτέστιν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων περιορίζεται· διότι πρῶτον μὲν ἐπὶ τινος ἀγωγῆς ὁ πρῶτος χρόνος λαμβάνει ὠρισμένον μέγεθος, ἐκ τούτου δὲ καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ παραγόμενοι χρόνοι λαμβάνουσι τὸ ἀνάλογον αὐτῶν μέγεθος ἥτοι ὀρίζονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ ποσόν. Ἐπειτα δὲ αἱ ἀγωγαὶ θεωρητικῶς μὲν δύνανται νὰ εἶνε ἄπειροι, ἐν τῇ πράξει ὅμως τῆς μουσικῆς τέχνης περιορίζεται ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς αὐτῶν, ἐπεὶ πᾶσαν ἀγωγὴν δὲν προσδέχεται ἡ ἡμετέρα αἰσθήσις, ἀλλὰ τὴν ταχυτέραν ἢ βραδυτέραν τοῦ δέοντος ἀποδοκιμάζει. Κατὰ τὰς ὠρισμένας λοιπὸν ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ μουσικοῦ ποιήματος διαφοροῦς ταύτας ἀγωγὰς ὀρίζεται καὶ τὸ διάφορον ἐκθῆναι τὴν πλάνην καὶ τὴν δι' αὐτῶν γινομένην ταραχὴν· ταχέως γὰρ ἂν τις τῶν ἀπείρων μὲν μουσικῆς καὶ τῶν τοιούτων θεωρημάτων, ἃ νῦν ψηλαφῶμεν ἡμεῖς, ἐν δὲ τοῖς σοφιστικῶς λόγοις καλινδουμένων,

ἐριδός ποτε μάργον ἔχων στόμα,

ὡς φησὶ πού Ἰδρυκος,

ἀντία δῆριν ἐμοὶ κορυῖσσοι,

λέγων ὅτι ἄτοπον, εἴ τις ἐπιστήμην εἶναι φάσκων τὴν ῥυθμικὴν, ἐξ ἀπείρων αὐτὴν συνειλησιν· εἶναι γὰρ πολέμιον πάσαις ταῖς ἐπιστήμαις τὸ ἄπειρον. Οἶμαι μὲν οὖν φανερόν εἶναι σοί, ὅτι οὐδὲν προσχωρήμεθα τῷ ἀπείρῳ πρὸς τὴν ἐπιστήμην, εἰ δὲ μὴ νῦν ἔσται φανερώτατον. Οὐτε γὰρ πόδας συνειλημεν ἐκ χρόνων ἀπείρων, ἀλλ' ἐξ ὠρισμένων καὶ πεπερασμένων μεγέθει τε καὶ ἀριθμῷ καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἑυμετρίᾳ τε καὶ τάξει, οὔτε ῥυθμὸν οὐδένα τοιοῦτον ὁρώμεν· ὅλην δὲ, εἴπερ μὴδὲ πόδα, οὐδὲ ῥυθμόν, ἐπεὶ πάντες οἱ ῥυθμοὶ ἐκ ποδῶν τινῶν σύγκεινται. Καθόλου δὲ νοητέον ὅς ἂν ληφθῇ τῶν ῥυθμῶν, ὅμοιον εἰπεῖν ὁ τροχάιος, ἐπὶ τῇσδε τινος ἀγωγῆς τελεῖς ἀπείρων ἐκείνων πρῶτων ἓνα τινὰ λήψεται τὸν σύμμετρον τῷ ληφθέντι πρώτῳ· ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μεγεθῶν· ὥστε εἶναι φανερόν ὅτι οὐδέποτε εὐρεθήσεται ἡ ῥυθμικὴ ἐπιστήμη ἢ τῆς ἀπείρας ἰδέᾳ προσχωρήσῃ.

(1) Πρὸς Ἀριστοτέλ. Κοιντὶλ. σελ. 62· «ἀγωγὴ δὲ ἐστὶ ῥυθμικὴ χρόνων τάχος ἢ βραδύτης, οἷον ὅταν τῶν λόγων συζυγμένων, οὓς αἱ θέσεις ποιοῦνται πρὸς τὰς ἄρσεις, διαφόρως ἐκάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα». Πρὸς καὶ Ἀριστοτέλ. ἀπόσπ. παρὰ Πορφύριον εἰς Πτολεμ. σελ. 255 καὶ Westphal, *Fragm.* σελ. 39. *System der ant. Rhythm.* σελ. 117 καὶ *Griech. Rhythmik* 3 σελ. 75 κέ.

μέγεθος, ὅπερ λαμβάνει ὁ πρῶτος χρόνος, ἐκ τούτου δὲ καὶ πάντες οἱ λοιποί, ἀλλ' ὅμως ὡς ἔγγιστα καὶ οὐχὶ ἀκριβῶς, διότι ὠρισμένην τινὰ ἀγωγὴν δύναται πάλιν νὰ λάβῃ τις κατὰ μικρὸν ταχύτεραν ἢ βραδυτέραν, ὅπερ καὶ τὸ μέγεθος τῶν χρόνων παραλλάσσει μικρὸν ἐπὶ τὸ μείζον ἢ ἐπὶ τὸ ἔλασσον. Ὡστε καὶ διὰ τῶν εἰρημένων ἀγωγῶν οὐχὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ κατὰ λόγον μόνον καὶ ὡς ἔγγιστα ὀρίζεται τὸ μέγεθος τῶν χρόνων. Τούτων ἕνεκα ὅπως ἀπολύτως ὀρίσῃσι τὸ μέγεθος τῶν χρόνων χάριν τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας μουσικοῦ τινος ποιήματος, οἱ νεώτεροι ἐπενόησαν ὄργανά τινα μετρονόμα καὶ χρονόμετρα καλέσαντες αὐτά, δι' ὧν ὀρίζεται τὸ μέγεθος τῶν χρόνων ἀπολύτως καὶ κατὰ τὸ ἀστρονομικὸν τοῦ χρόνου μέτρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περὶ ποδῶν.

133. Περὶ τῆς φύσεως τῶν ποδῶν καθ' ὅλου διαλαβόντες ἐν ταῖς ἔμπροσθεν (§ 67 κέ.), εἰς τὴν εἰδικωτέραν ἐνταῦθα περὶ αὐτῶν πραγματείαν βάσιν ὑποτιθέμεθα τὰς ἑπτὰ ποδικὰς διαφοράς, ὡς διέκρινον αὐτὰς οἱ περὶ τὸν Ἀριστόξενον.

Α'. Διαφορὰ τῶν ποδῶν κατὰ γένος (1).

134. Ὁ ἀρχαιότατος καὶ κοινότατος πούς ἐν τῇ μουσικῇ τῶν

(1) Πρὸς τὸν Ἀριστοξ. ῥυθμ. στοιχ. β' σελ. 298 Meib. «Γένει δὲ (διαφέρει πούς ποδός), ὅταν οἱ λόγοι διαφέρωσιν ἀλλήλων οἱ τῶν ποδῶν, οἷον ὅταν ὁ μὲν τὸν τοῦ τοῦ ἴσου λόγον ἔχῃ, ὁ δὲ τὸν τοῦ διπλασίου, ὁ δ' ἄλλον τινὰ τῶν ἐνρῦθμων χρόνων». Σελ. 300 «τῶν δὲ ποδῶν τῶν καὶ συνεχῇ ῥυθμοποιῶν ἐπιδεχομένων τρία γένη ἐστὶ· τὸ τε δακτυλικὸν καὶ τὸ ἱαμβικόν καὶ τὸ παιωνικόν. Δακτυλικὸν μὲν οὖν ἐστὶ τὸ ἐν τῷ ἴσῳ λόγῳ, ἱαμβικὸν δὲ τὸ ἐν τῷ διπλασίῳ, παιωνικὸν δὲ τὸ ἐν τῷ ἡμιόλιῳ». Ἀριστοξ. Κοῖντιλ. περὶ μουσικῆς σελ. 35 Meib. «Γένη τοίνυν ἐστὶ ῥυθμικά τρία, τὸ ἴσον, τὸ ἡμιόλιον καὶ τὸ διπλάσιον, προστιθέασι δὲ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον, ἀπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ χρόνου συνιστάμενα. Ὁ μὲν γάρ εἰς ἑαυτῷ συγκρινόμενος τὸν τῆς ἰσότητος γεννᾷ λόγον, ὁ δὲ δύο πρὸς τὸν ἕνα τὸν διπλάσιον, ὁ δὲ τρία πρὸς τὸν δύο τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ δ' πρὸς τὸν γ' τὸν ἐπίτριτον». Καὶ κατωτέρω «τὸ δὲ ἐπίτριτον ἄρχεται μὲν ἀπὸ

παλαιῶν τέχνη ἦτο ὁ τετράσημος ἦτοι ὁ ἐκ τεσσάρων πρώτων χρό-
νων συγκείμενος, ὅστις ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἦτοι ἐξαγγελία τοῦ μουσικοῦ

ἐπασήμου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσκαίδεκάσημου. Σπάνιος δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ». Μι-
χάηλ τοῦ Ψελλοῦ προλαμβ. εἰς τὴν ῥυθμ. ἐπιστ. § 9 West. «τῶν ποδικῶν λόγων
εὐφρέστατοι εἰσιν οἱ τρεῖς, ὃ τε τοῦ ἴσου καὶ ὁ τοῦ διπλασίου καὶ ὁ τοῦ ἡμιολίου. Γί-
νεται δὲ ποτε πούς καὶ ἐν τριπλασίῳ λόγῳ, γίνεται καὶ ἐν ἐπιτρίτῳ». Καὶ § 17 «τῶν
δὲ ποδῶν τρία γένη ἐστί, τὸ δακτυλικόν, τὸ ἱαμβικόν, τὸ παιωνικόν». *Fragm. Paris. 10*
«λόγοι δὲ εἰσι ῥυθμικοί, καθ' οὓς συνίστανται οἱ ῥυθμοὶ οἱ δυνάμενοι συνεχῇ ῥυθμο-
ποιᾶν ἐπιδιδασκαλίας, τρεῖς ἴσος, διπλασίῳ, ἡμιόλιος. Ἐν μὲν γὰρ τῷ ἴσῳ τὸ δακτυ-
λικόν γίνεται γένος, ἐν δὲ τῷ διπλασίῳ τὸ ἱαμβικόν, ἐν δὲ τῷ ἡμιόλιῳ τὸ παιωνικόν».
Ὁ δὲ Marius Victorinus (ἢ μᾶλλον ὁ Aelius Festus Aphthonius) ἐν τῷ κεφα-
λαίῳ de rhythmō (σελ. 42 Keil) λέγει τάδε, ἔκ τινος Ἀριστοφενεῖου παραλαβὼν
αὐτὰ (πρὸς. Westphal, *Griech. Rhythmik* 3 σελ. 205) «§ 1. Rhythmorum
autem tres esse differentias volunt in dactylo iambo et paeone, quae sunt
per arsin et thesin. § 2. Nam dactylus aequa temporum divisione taxatur,
ut et anapaestus: uterque enim pes quattuor temporum est, nam ut longa
prima dactyli duabus brevibus insequentibus par [sibi] et aequalis est, ita
et in anapaesto fit, ut initium finis simile inveniantur, et dicunt in arsi et
thesi aequalem rationem esse, id est ἴσον λόγον.— Idem fiet in dipodia facta
conjugatione binum pedum per choriambum et antispastum, quia quantum
in sublatione habet, tantundem in positione, et idem apud Graecos ἴσος
ῥυθμός, id est aequalis, dicitur. § 3. Secundus autem rhythmus in iambo du-
pli ratione subsistit, in qua et trochaica et utraque ionica. Monosemos
[unius] enim [temporis] arsis ad disemon thesin comparatur. Etenim iam-
bus a brevi syllaba incipit, quae est unius temporis, et in longam desinit,
quae est temporum duum; trochaeus autem contra.— Eadem et in Ionicis
metris dupli ratio versatur: nam ionicus ἀπὸ μεζονος a duabus longis incipit
et in duas desinit breves; ionicus autem ἀπὸ ἐλάσσονος a brevibus incipiens
in longas desinit. Erit itaque in his disemos arsis ad tetrasemon thesin,
quia unam partem in sublatione habent, duas in positione, seu contra. Ergo
iambica et trochaica metra, quae in dupli ratione sunt posita, facta conju-
gatione binum pedum ad legem \ (ae)qua(lis, non) dupli vocabuntur. § 4.
Tertius autem rhythmus, qui paeonicus a musicis dicitur, hemiolia ratione
subsistit, quae est sescupli ratio. Hemiolium enim dicunt numerum, qui
tantundem habeat quantum alius et dimidium amplius, ut si compares tres
et duo: nam in tribus et duo et eorum dimidium continetur, quod cum eve-
nit, trisemos arsis ad disemon thesin accipitur, id est tres partes in subla-
tione habens, duas in positione, seu contra. Quam rationem maxime incur-
runt paeonici versus et bacchii, ita pedibus per metra gradientibus, ut paeo-
nicus servetur rhythmus. § 5. Hae sunt tres partitiones, quae continuum
rhythmopoeiam faciunt. Aristoxenus autem ait non omni modo inter se
composita tempora rhythmum facere. Nam coitus temporum communis est
rhythmō et arrhythmia. Unde si apte congruant spatia, rhythmum faciunt,
si contra, arrhythmiam, ut intellegamus et in ipsa concursione temporum
non fortuitam, sed certam esse disciplinam».

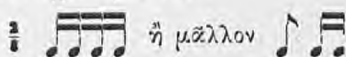
ποιήματος διηρεῖτο εἰς δύο ἴσα μέρη ἦτοι δύο ἴσους ποδικούς χρό-
 νους, μίαν δίσσημον θέσιν καὶ μίαν δίσσημον ἄρσιν. Καὶ ὅτε μὲν προη-
 γεῖτο ἡ θέσις, εἶπετο δὲ ἡ ἄρσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανεν
 ἐν τῇ ποιήσει τὸ τοῦ δακτύλου θέσ. | ἄρσ. Ὅτε δὲ τὰνάπαλιν προ-
 ηγεῖτο ἡ ἄρσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανε τὸ τοῦ ἀναπαί-
 στου ἄρσ. | θέσ. Οἱ ποδικοὶ λοιπὸν χρόνοι τοῦ τετρασήμεου ποδοῦ
 εἶχον πρὸς ἀλλήλους ὡς δύο πρὸς δύο (2 : 2) ἢ ὡς ἓν πρὸς ἓν (1 : 1)
 τουτέστι τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ὥστε ὁ δάκτυλος καὶ ὁ ἀνάπαιστος
 ἦσαν πόδες τετράσημοι ἐν λόγῳ ἴσῳ.

Ποὺς τετράσημος ἢ τετράχρονος ἐν λόγῳ ἴσῳ

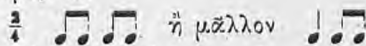
ἀπὸ θέσεως $\perp \cup \cup$, δάκτυλος

ἀπ' ἄρσεως $\cup \cup \perp$, ἀνάπαιστος.

ΣΗΜ. Ἐὰν ὁ πρῶτος χρόνος ἦτοι ἡ βραχεῖα συλλαβὴ ἐπὶ τοῦ τε-
 τρασήμεου τούτου δακτυλικοῦ ποδοῦ ληφθῇ ἀντὶ τοῦ ἐκκαίδεκατημο-
 ρίου τῆς νεωτέρας μουσικῆς (♪), ὁ δὲ δίσσημος ἦτοι ἡ μακρά, ὡς
 εἰκός, ἀντὶ τοῦ ὀγδόου (♩), τότε ὁ τετράσημος οὗτος ποὺς τῆς πα-
 λαιᾶς μουσικῆς ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν

τῆς νεωτέρας. Ἐπὶ δὲ τῆς βραδυτέρας ἀγωγῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος
 χρόνος ἐλαμβάνετο ἀντὶ τοῦ ὀγδόου τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ὁ ποὺς
 οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν

τῆς νεωτέρας. Ἐπὶ δ' ἔτι βραδυτέρας ἀγωγῆς, ὅτε δηλαδὴ ἡ βρα-
 χεῖα συλλαβὴ εἶχε μέγεθος τὸ τοῦ τεταρτημορίου (♩) καὶ ἡ μακρά
 τὸ τοῦ ἡμιμορίου (♩), τότε ὁ ποὺς οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν

τῆς νεωτέρας μουσικῆς.

135. Ὑστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου, ὡς φαίνεται, εἰσέχθη κατὰ
 πρῶτον εἰς τὴν μουσικὴν τῶν Ἑλλήνων τέχνην ὁ καὶ πρότερον πιθα-
 νῶς ἐν τῇ δημοτικῇ αὐτῶν ποιήσει χρήσιμος ὢν τρίσημος ποὺς, ὁ ἐκ

τριῶν δηλονότι πρώτων χρόνων συγκαίμενος. Καὶ ὁ τρίσημος οὗτος πούς ἐν τῇ μουσικῇ ἐρμηνεῖα διηρεῖτο εἰς δύο μέρη, μίαν δίστημον θέσιν καὶ μίαν μονόσημον ἄρσιν. Καὶ ὅτε μὲν προηγέτο ἡ θέσις, ἐπεφέρετο δὲ ἡ ἄρσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανεν ἐν τῇ ποιήσει τὸ τοῦ τροχαίου $\overset{\vee}{\text{θέσ.}} \mid \overset{\vee}{\text{ἄρσ.}}$ ὅτε δὲ προηγέτο ἡ ἄρσις, ἐπεφέρετο δὲ

ἡ θέσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανε τὸ τοῦ ἱάμβου $\overset{\vee}{\text{ἄρσ.}} \mid \overset{\vee}{\text{θέσ.}}$

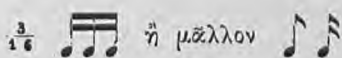
Οἱ ποδικοὶ λοιπὸν χρόνοι τοῦ τρισήμου ποδὸς εἶχον πρὸς ἀλλήλους ὡς δύο πρὸς ἓν (2 : 1) ἥτοι τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ὥστε ὁ τροχαῖος καὶ ὁ ἱάμβος ἦσαν πόδες τρισημοὶ ἐν λόγῳ διπλασίῳ.

Πούς τρισημος ἢ τριχρονος ἐν λόγῳ διπλασίῳ

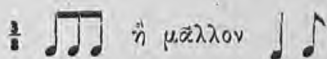
ἀπὸ θέσεως $\vee \vee$, τροχαῖος

ἀπ' ἄρσεως $\vee \vee$, ἱάμβος.

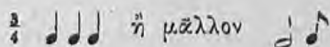
ΣΗΜ. Ὁ τρίσημος οὗτος πούς τῆς ἀρχαίας μουσικῆς κατὰ τὴν διάφορον ἀγωγὴν, καθ' ἣν τὸ πάλαι ἐξηγγέλλετο τὸ ποίημα, ὥστε δηλαδὴ ὁ πρῶτος χρόνος ἦτοι ἡ βραχεῖα συλλαβὴ ἐλάμβανε μέγεθος τὸ τοῦ ἐκκαίδεκατημορίου (♩) ἢ τὸ τοῦ ὀγδόου (♩) ἢ τὸ τοῦ τεταρτημορίου (♩) τῆς νεωτέρας παρασημαντικῆς, ἀντεστοίχει ὅτε μὲν πρὸς τὸν

ὅτε δὲ πρὸς τὸν

ὅτε δὲ πρὸς τὸν

τῆς νεωτέρας μουσικῆς.

Οὕτω λοιπὸν ἐγενήθησαν ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ δύο ποδικὰ γένη ἢ γένη ποιδῶν, τὸ μὲν ἐν λόγῳ ἴσῳ, τὸ δὲ ἐν λόγῳ διπλασίῳ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παλαιοὶ ρυθμικοὶ ὠνόμασαν ἀπὸ τοῦ μετρικοῦ σχήματος τοῦ ἐπικρατεστέρου εἶδους γένος *δακτυλικόν*, τὸ δὲ δεύτερον ὡσαύτως γένος *ιαμβικόν*. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ ἀρχαιότατα καὶ εὐχρηστότατα ποδικὰ γένη ἐν τῇ μουσικῇ τῶν Ἑλλήνων τέχνῃ.

136. Ὑστερον δὲ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς που π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο ἡ τεχνικὴ ποίησις νὰ μεταχειρίζηται τὸν πεντάσημον ἥτοι ἐκ πέντε πρώτων χρόνων συγκείμενον πόδα. Ὁ πούς οὗτος, ὅστις ὅτε μὲν ἤρχετο ἀπὸ τῆς θέσεως, εἶχε τὸ σχῆμα τὸδε $\underline{\text{L}} \cup \cup \cup$ (παίων πρώτος), ὅτε δὲ ἤρχετο ἀπὸ τῆς ἄρσεως, ἐλάμβανε τὸ σχῆμα τὸδε $\cup \cup \cup \underline{\text{L}}$ (παίων τέταρτος), ἐν τῇ μουσικῇ ἐρμηνεῖα διηρεῖτο, ὅπως καὶ ὁ τετράσημος καὶ ὁ τρίσημος πούς, εἰς δύο μέρη ἢ ποδικούς χρόνους, μίαν τρίσημον θέσιν καὶ μίαν δίσσημον ἄρσιν. Οἱ ποδικοὶ λοιπὸν χρόνοι εἶχον πρὸς ἀλλήλους ὡς 3 : 2 ἢ ὡς $1 \frac{1}{2}$: 1, τουτέστι τὸν τοῦ ἡμιόλου λόγον, ὥστε ὁ παίων ἦτο πούς πεντάσημος ἐν λόγῳ ἡμιόλου.

Πούς πεντάσημος ἢ πεντάχρονος ἐν λόγῳ ἡμιόλου

ἀπὸ θέσεως $\underline{\text{L}} \cup \cup \cup$, παίων πρώτος

ἀπ' ἄρσεως $\cup \cup \cup \underline{\text{L}}$, παίων τέταρτος.

Οὕτως ἐγεννήθη καὶ τρίτον ποδικὸν γένος, τὸ παιωνικόν, οὗ τὸ πάλαι ἐγένετο μάλιστα χρήσις ἐν τοῖς ὑπορχήμασι καὶ τοῖς χορικοῖς ᾄσμασι τῆς κωμωδίας, ἐν δὲ τοῖς θρήνοις τῆς τραγωδίας οἱ παῖωνες ἐμίσγυντο μετ' ἱάμβων καὶ ἐκ τῆς μίξεως ταύτης ἐγεννῶντο οἱ δόχμοι καλούμενοι ῥυθμοὶ $\cup \underline{\text{L}} - | \cup \underline{\text{L}}$. Τὸ τρίτον ὅμως τοῦτο ποδικὸν γένος ἦτο ὀλιγώτερον εὐχρηστον τῶν ἀρχαιοτέρων δύο ἄλλων.

ΣΗΜ. Κατὰ τὴν νεωτέραν παρασημαντικὴν ὁ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς πεντάσημος παιωνικός πούς θὰ ἀπεδίδετο ἀναλόγως τῆς ταχυτέρας καὶ βραδυτέρας ἀγωγῆς, καθ' ἣν ἐξηγγέλλετο τὸ παλαιὸν ποίημα, διὰ τοῦ $\frac{5}{16}$ ἢ $\frac{5}{8}$ ἢ $\frac{5}{4}$ τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ὅμως μουσικῇ σπανιώτατα γίνεται χρήσις τοῦ τοιοῦτου ῥυθμοῦ, οἷον ἐν τῇ Dame blanche, Cavatine 11, ἐνθα ὁ μελοποιὸς Boildieu παρασημαίνεται αὐτὸν ὡς σύνθετον ἐκ δύο ποδῶν τοῦ $\frac{3}{4}$ καὶ $\frac{2}{4}$, ὥστε δηλαδὴ ὡς $\frac{5}{4}$.

137. Μετὰ τοὺς εἰρημένους πόδας ἐξευρέθη καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν μουσικὴν τῶν παλαιῶν τέχνην καὶ ὁ ἐξάσημος πούς, ἥτοι ὁ ἐξ ἑξ πρώτων χρόνων συγκείμενος. Καὶ τὸν πόδα τοῦτον οἱ παλαιοὶ ῥυθμικοὶ διήρουν εἰς δύο μέρη ἢ ποδικούς χρόνους, μίαν τετράσημον θέσιν καὶ μίαν δίσσημον ἄρσιν. Καὶ ὅτε μὲν προηγέτο ἡ θέσις, κύριον μετρικὸν σχῆμα ἐλάμβανεν ἐν τῇ ποιήσει τὸ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος $\underline{\text{L}} - | \cup \cup$, ὅτε δὲ προηγέτο ἡ ἄρσις, ἐλάμβανε κύριον σχῆμα τὸ

γον τὸν τοῦ τριπλασίου, οὗ ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς ἐν πρὸς τρία, καὶ τὸν τοῦ ἐπιτρίτου, οὗ ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς τρία πρὸς τέσσαρα. Οἷον Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς ἐν τοῖς προλαμβ. § 9 λέγει «γίνεται δέ ποτε πούς καὶ ἐν τριπλασίῳ λόγῳ, γίνεται καὶ ἐν ἐπιτρίτῳ». Ὁ δὲ Ἀριστείδης περὶ μουσ. σελ. 35 Meib. «προσθίεται δέ τινες καὶ τὸ ἐπιτρίτον (γένος)» καὶ κατωτέρω «τὸ δὲ ἐπιτρίτον ἄρχεται μὲν ἀπὸ ἐπτάσῃμου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσκαίδεκάσῃμου. Σπάνιος δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ». Ὁ δὲ Ἀριστόζενος λέγων ὅτι «τῶν ποδῶν τῶν καὶ συνεχῇ ῥυθμοποιίαν ἐπιδεχομένων τρία γένη ἐστί», οὐδαμοῦ δὲ ἐν τοῖς σφζομένοις ἀποσπάσμασι μνημονεύων πόδας τοῦ τριπλασίου καὶ ἐπιτρίτου γένους, δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὅτι ἀπέκλειε τοὺς πόδας τούτους παντάπασι τῆς ῥυθμοποιίας, ἀλλὰ μόνον τῆς συνεχοῦς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ πόδες οὗτοι δὲν ἐπανελαμβάνοντο συνεχῶς ἦτοι κατὰ συνέχειαν, ὡς οἱ πόδες τῶν τριῶν κανονικῶν γενῶν, ἀλλὰ σπανίως καὶ σποράδην ἐγίνετο χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ ῥυθμοποιίᾳ, ἐκ τούτων οὐδὲνα λόγον αὐτῶν ἐποιεῖτο καταλέγων τὰ κανονικὰ καὶ κύρια ποδικὰ γένη. Ποιοὶ τινες ὅμως ἦσαν οἱ πόδες οὗτοι καὶ ποῦ χρήσιμοι ἄδελον. Ὁ Οὐεστφάλιος (Rhythmik³ σελ. 192 καὶ allg. Metrik³ σελ. 148) ὡς πόδα μὲν τοῦ τριπλασίου ῥυθμικοῦ γένους (1:3) εὕρισκει τὸν ἀσύνθετον τριπλάσιον πόδα υ - υ, τὸν πρῶτον δηλαδὴ πόδα τῆς διποδίας υ - υ, —, ὃν ὁ Ἑφαιστίων μνημονεύει ὡς ἐξῆς «πούς τετράχρονος ἐκ βραχείας καὶ μακρᾶς καὶ βραχείας, ὁ ἀμφιβραχὺς υ - υ». Κατ' ἀμφιβράχεις π. χ. δύναται νὰ διαιρεθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑφαιστιῶνος ἐν κεφ. 15 μνημονευόμενον Ἀρχιλόχειον κῶλον

Ἑρασμονίδη Χαρίλαε

υ - υ, υ - υ, υ - υ.

Ἄλλ' αὕτη θὰ ἦτο συνεχῆς ῥυθμοποιία. Ὡστε ὡς τριπλάσιον πόδα ἀνευρίσκει τὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ μέτρου ἐν Προμ. 397 «στένω σε τὰς οὐλομένας κτλ. καὶ ἐν Σοφ. Ἡλ. 1058

τί τοὺς ἄνωθεν φρονιμωτάτους οἰωνούς.

υ - υ, — | υ υ - υ, — υ —.

Ὡς πόδας δὲ τοῦ ἐπιτρίτου ῥυθμικοῦ γένους (3:4) δέχεται ὁ Οὐεστφάλιος οὐχὶ ἄλλους τινάς, οἷους τοὺς ἐπιτρίτους τῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν μέτρων, ἀλλ' ἐπτάσῃμον μὲν ἐπιτρίτον τὸν δεύτερον ἐπιτρίτον τὸν ἐπιφερόμενον τῷ τρίτῳ πεντάσῃμῳ παίωνι ἐν τῷ ἀπ' ἐλάσ.

συναρῶν ἰωνικῶ διμέτρῳ τῷ σχηματιζομένῳ κατὰ τὸν ἀνακλῶμενον χα-
ρακτῆρα (πρβλ. Ἑφαίστ. κεφ. 12)

παρὰ δ' ἡντε | Πυθόμανδρον

κατέδυν ἔ|ρωτα φεύγων

υ υ - υ | - υ - -

παίων ἐπίτριτος

πεντάσημος ἐπτάσημος.

Τεσσαρεσκαίδεκάσημον δὲ ἐπίτριτον εὐρίσκει ὁ Οὐεσπάλιος ὡσαύτως
ἐν τοῖς ἰωνικοῖς μέτροις ὅπως καὶ τὸν ἐπτάσημον ἐπίτριτον καὶ τὸν
τριπλάσιον πόδα, καὶ ἰδίᾳ ἐν τοῖς χοριαμβικοῖς μέτροις, οἷς τοῖς
παρὰ Σοφοκλεῖ Οἱ. Τ. 483 κέ.

δεινὰ μὲν οὖν, δεινὰ ταρασσει | σοφὸς οἶωνοθέτας

οὔτε δοκοῦντ' οὔτ' ἀποφάσκονθ' | ὅτι λέξω δ' ἀπορῶ

- υ υ - - υ υ - - | υ υ - - υ υ -

τεσσαρεσκαίδεκάσημος

δεκάσημος.

Β'. Διαφορὰ τῶν ποδῶν κατὰ μέγεθος.

139. Περί τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν ποδῶν ὁ Ἀριστόξενος ἐν
ῥυθμ. στοιχ. σελ. 298 λέγει τάδε «μεγέθει μὲν οὖν διαφέρει πούς
ποδός, ὅταν τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν, ἃ κατέχουσιν οἱ πόδες, ἄνισα ᾖ».
Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ πόδες διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ μέγεθος,
ὅταν τὰ μεγέθη αὐτῶν εἴνε ἄνισα. Ἐκάστου δὴλον ὅτι ποδός τὸ μέ-
γεθος ὀρίζεται κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν πρώτων χρόνων, οὓς περιέχει,
οἷον ὁ τρίσημος περιέχει τρεῖς πρώτους χρόνους, ὥστε ἔχει μέγεθος
τρίσημον, ὁ τετράσημος περιέχει τέσσαρας πρώτους χρόνους, ὥστε
ἔχει μέγεθος τετράσημον καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως. Ὁ τρίσημος ἄρα καὶ ὁ
τετράσημος πούς διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸ μέγεθος, καθ' ὅσον ὁ
μὲν ἔχει μέγεθος τρίσημον, ὁ δὲ τετράσημον, ἅπερ εἴνε ἄνισα. Ὁ
αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν. Διότι κατὰ τοὺς πα-
λαιούς ῥυθμικοὺς πλὴν τῶν τεσσάρων ποδῶν, περὶ ὧν ἔμπροσθεν (§
134 κέ.) εἵπομεν, ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πόδες μείζονες μέχρι τοῦ πεν-
τεκαικεκοσασήμου μεγέθους προβαίνοντες. Ὡς περὶ δὲ τοὺς ἐλάσσονας,
οὕτω καὶ τοὺς μείζονας διήρουν οἱ ῥυθμικοὶ εἰς δύο μέρη, τὴν δὲ διαί-
ρουν ἐκάλουν *διαίρειν ποδικήν*, καὶ κατὰ τὸν ἴσον ἢ διπλάσιον ἢ
ἡμιόλιον λόγον, ὃν εἶχον τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα (ἐκάλουν δὲ τοῦτον
λόγον *ποδικόν*), ἀνήγον αὐτοὺς εἰς τὰ τῶν τριῶν ποδικῶν γενῶν καὶ

ἐκάλουν ἕκαστον μέγεθος πόδα δακτυλικὸν ἢ ἱαμβικὸν ἢ παιωνικόν. Πᾶν δὲ ἔλασσαν τοῦ πεντεκαεικοσασήμου μέγεθος, ὅπερ δὲν ἀπέδιδεν ἓνα τῶν τριῶν τούτων κανονικῶν λόγων, δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν ὡς ἔρρυθμον, ἀλλ' ὡς ἄρρυθμον καὶ δὲν ἀπετέλει πόδα.

140. Πόσους λοιπὸν καὶ ποίους πόδας εἶχεν ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη διαφέροντας ἀλλήλων κατὰ τὸ μέγεθος; Περί τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύονται δύο χωρία τοῦ Ἀριστοξένου, τὸ μὲν ἐν σελ. 302 τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων (εἰς ὃ τελευτᾷ τὸ ἀπόσπασμα τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων τοῦ Ἀριστοξένου), ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν ποδῶν λόγου, τὸ δὲ ἀποτελοῦν τὸ τέλος ὡς περιέχον ἀνακεφαλαιώσιν τινα τοῦ λόγου περὶ τῶν διαφορῶν μεγεθῶν τῶν ποδῶν καὶ ὀρίζον ἐπὶ ἐκάστου ποδικοῦ γένους τὸ ἐλάχιστον καὶ μέγιστον μέγεθος. Τὸ δεύτερον δὲ τοῦτο χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου σφύζεται καθαρὸν μὲν ἀλλὰ κατὰ τι συντετμημένον παρὰ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ § 12, πληρέστερον δὲ ἀλλὰ νενοθευμένον παρὰ Ἀριστείδη τῷ Κοϊντιλιανῷ καὶ ἐν τῷ Παρισίνῳ ἀποσπάσματι (fragmentum Parisinum) § 11. Τὸ πρῶτον χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου πραγματεύεται περὶ τῶν καθ' ἕκαστον καὶ δὲν εἶνε πλήρες, διότι διακόπτεται ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ δεύτερον εἶνε γενικώτερον, ὥστε ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ διαλαμβανομένων δύναται τις νὰ ἀναπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα καὶ νὰ λάβῃ πλήρη ἔννοιαν τῶν διαφορῶν μεγεθῶν τῶν ποδῶν τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς. Διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐξετάζομεν κατ' ἀρχὰς τὰ λεγόμενα ἐν τῷ δευτέρῳ χωρίῳ τοῦ Ἀριστοξένου καὶ ἐν τοῖς ἀναλόγοις τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος, ἅπερ γενικώτερον πραγματεύονται περὶ τῶν ποδικῶν μεγεθῶν, καὶ ἔπειτα ἐρχόμεθα εἰς τὸ πρῶτον.

141. Ὁ μὲν λοιπὸν Ψελλὸς λέγει κατ' Ἀριστοξένον τάδε· «τῶν δὲ τριῶν γενῶν οἱ πρῶτοι πόδες ἐν τοῖς ἐξῆς ἀριθμοῖς τεθήσονται, ὁ μὲν ἱαμβικός ἐν τοῖς τρισὶ πρῶτος, ὁ δὲ δακτυλικὸς ἐν τοῖς τέττασι, ὁ δὲ παιωνικός ἐν τοῖς πέντε. Αὐξάνεσθαι δὲ φαίνεται τὸ μὲν ἱαμβικὸν γένος μέχρι τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα ἐξαπλάσιον τοῦ ἐλαχίστου, τὸ δὲ δακτυλικὸν μέχρι ἐκκαιδεκασήμου (1), τὸ δὲ παιωνικὸν μέχρι τοῦ πεντεκαεικοσασήμου.

(1) Τὰ ἀντίγραφα οὐκ ὀρθῶς ἔχουσιν ὀκτωκαιδεκασήμον, ὡς ἤδη παρητήρησεν ὁ Οὔεσφάλιος.

Τὸ δὲ Παρισίνον ἀπόσπ. § 11.

« Ἄρχεται δὲ τὸ μὲν δακτυλικὸν ἀπὸ τετρασήμεου ἀγωγῆς, αὖξεται δὲ μέχρι ἐκκαιδεκασήμου, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου τετραπλάσιον. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐν δισήμῳ γίνεται δακτυλικὸς πούς.

Τὸ δὲ ἰαμβικὸν γένος ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμεου ἀγωγῆς, αὖξεται δὲ μέχρι ὀκτωκαιδεκασήμου, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου ἑξαπλάσιον.

Τὸ δὲ παιωνικὸν ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμεου ἀγωγῆς, αὖξεται δὲ μέχρι πεντεκαιεικοσασήμου, ὥστε γίνεσθαι τὸν μέγιστον πόδα τοῦ ἐλαχίστου πενταπλάσιον ».

Ἐκ τῶν χωρίων λοιπὸν τούτων παραβαλλομένων πρὸς ἄλληλα συγκρίνοντες κατὰ πρῶτον ὡς βέβαιον συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τοῦ μὲν ἰαμβικοῦ γένους ἐλάχιστος μὲν πούς εἶνε ὁ τρισημῶς, μέγιστος δὲ ὁ ὀκτωκαιδεκάσημος ἑξαπλάσιος ὢν τοῦ ἐλαχίστου, τοῦ δὲ δακτυλικοῦ ἐλάχιστος μὲν ὁ τετράσημος (1), μέγιστος δὲ ὁ ἐκκαιδεκάσημος τετραπλάσιος ὢν τοῦ ἐλαχίστου, τοῦ δὲ παιωνικοῦ ἐλάχιστος μὲν ὁ πεντάσημος, μέγιστος δὲ ὁ πεντεκαιεικοσάσημος πενταπλάσιος ὢν τοῦ ἐλαχίστου. Ἦτο δὲ ὁ πεντεκαιεικοσάσημος οὐ μόνον τῶν τοῦ παιωνικοῦ γένους ποδῶν ὁ μέγιστος, ἀλλὰ καὶ πάντων καθ' ὅλου τῶν τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης ποδῶν. Ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν ἀδυνατοῦσι νᾶ γίνωνται πόδες μείζονες τοῦ ἐκκαιδεκασήμου μὲν ἐπὶ τοῦ δακτυλικοῦ γένους, τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου δὲ ἐπὶ τοῦ ἰαμβικοῦ, τοῦ πεντεκαιεικοσασήμου δὲ ἐπὶ τοῦ παιωνικοῦ, εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν γενῶν, ὅτι δηλαδὴ ἡ αἰσθησις ἡμῶν ἀδυνατεῖ νᾶ ἀντιληφθῇ μειζόνων μεγεθῶν ἐπὶ ἐκάστου ποδικοῦ γένους.

142. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ χωρίῳ λέγει ὁ Ἀριστόξενος περὶ τοῦ με-

(1) Ὅτι ὁ Ἀριστόξενος ἐλάχιστον τοῦ δακτυλικοῦ γένους πόδα δὲν ἐδέχετο τὸν δίσημον, ἀλλὰ τὸν τετράσημον, θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

ὁ δὲ Ἀριστείδης σελ. 35 τάδε·

« Τὸ μὲν οὖν ἴσον (γένος) ἄρχεται μὲν ἀπὸ δισήμεου, πληροῦται δὲ ἕως ἐκκαιδεκασήμου διὰ τὸ ἐξασθενεῖν ἡμᾶς τοὺς μείζους τοῦ τοιοῦτου γένους διαγιγνώσκειν ῥυθμούς.

Τὸ δὲ διπλάσιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμεου, περαιούται δὲ ἕως ὀκτωκαιδεκασήμου· οὐκέτι γὰρ τῆς τοῦ τοιοῦτου ῥυθμοῦ φύσεως ἀντιλαμβάνομεθα.

Τὸ δὲ ἡμιόλιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμεου, πληροῦται δὲ ἕως πεντεκαιεικοσασήμου· μέχρι γὰρ τοσούτου τὸν τοιοῦτον ῥυθμὸν τὸ αἰσθητήριον καταλαμβάνει ».

γέθους τῶν ποδῶν εἰδικώτερον τὰ ἐξῆς· «τῶν δὲ ποδῶν ἐλάχιστος μὲν εἰσιν οἱ ἐν τῷ τρισήμῳ μεγέθει· τὸ γὰρ δίσημον μέγεθος παντελῶς ἂν ἔχοι πυκνὴν τὴν ποδικὴν σημασίαν. Γίνονται δὲ ἱαμβικοί τῷ γένει οὗτοι οἱ ἐν τρισήμῳ μεγέθει· ἐν γὰρ τοῖς τρισὶν ὁ τοῦ διπλασίου μόνος ἔσται λόγος. Δεύτεροι δ' εἰσιν οἱ ἐν τῷ τετρασήμῳ μεγέθει· εἰσὶ δ' οὗτοι δακτυλικοί τῷ γένει· ἐν γὰρ τοῖς τέτρασι δύο λαμβάνονται λόγοι, ὃ τε τοῦ ἴσου καὶ ὁ τοῦ τριπλασίου· ὧν ὁ μὲν τοῦ τριπλασίου οὐκ ἔρρυθμός ἐστιν, ὁ δὲ τοῦ ἴσου εἰς τὸ δακτυλικὸν πίπτει γένος. Τρίτοι δὲ εἰσὶ κατὰ τὸ μέγεθος οἱ ἐν πεντασήμῳ μεγέθει· ἐν γὰρ τοῖς πέντε δύο λαμβάνονται λόγοι, ὃ τε τοῦ τετραπλασίου καὶ ὁ τοῦ ἡμιολίου· ὧν ὁ μὲν τοῦ τετραπλασίου οὐκ ἔρρυθμός ἐστιν, ὁ δὲ τοῦ ἡμιολίου τὸ παιωνικὸν ποιήσει γένος. Τέταρτοι δὲ εἰσιν οἱ ἐν ἑξασημῳ μεγέθει· ἔστι δὲ τὸ μέγεθος τοῦτο δύο γενῶν κοινόν, τοῦ τῆς ἱαμβικοῦ καὶ τοῦ δακτυλικοῦ· ἐν γὰρ τοῖς ἑξ τριῶν λαμβανομένων λόγων, τοῦ τε ἴσου καὶ τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ πενταπλασίου, ὁ μὲν τελευταῖος ῥηθεὶς οὐκ ἔρρυθμός ἐστι, τῶν δὲ λοιπῶν ὁ μὲν τοῦ ἴσου λόγος εἰς τὸ δακτυλικὸν γένος ἐμπεσεῖται, ὁ δὲ τοῦ διπλασίου εἰς τὸ ἱαμβικόν. Τὸ δὲ ἐπίτρημον μέγεθος οὐκ ἔχει διαίρεσιν ποδικήν· τριῶν γὰρ λαμβανομένων λόγων ἐν τοῖς ἐπτά οὐδεὶς ἐστὶν ἔρρυθμος· ὧν εἰς μὲν ἐστὶν ὁ τοῦ ἐπιτρίτου, δεύτερος δὲ ὁ τῶν πέντε πρὸς τὰ δύο, τρίτος δὲ ὁ τοῦ ἑξαπλασίου. Ὡστε πέμπτοι ἂν εἴησαν οἱ ἐν ὀκτασήμῳ μεγέθει· ἔσονται δ' οὗτοι δακτυλικοί τῷ γένει, ἐπειδὴ περ . . .». Ἐντεῦθεν λοιπὸν συνάγομεν ὅτι τὸ μὲν δίσημον μέγεθος κατ' Ἀριστόξενον οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα, διότι θὰ ἔχη παντελῶς πυκνὴν τὴν ποδικὴν σημασίαν, οἱ ποδικοὶ δηλαδὴ χρόνοι, ἢ ἄρσις καὶ ἢ θέσις, θὰ διαδέχονται οὕτω πυκνῶς ἀλλήλους (ζ ζ ζ ζ ζ), ὥστε ἡ αἴσθησις δὲν θὰ ἀντιλαμβάνηται αὐτῶν, ἀλλὰ θὰ συγχέηται παντάπασιν. Ὡσαύτως καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστιῶνος (σελ. 131 West.) λέγει περὶ τοῦ πυρριχίου· «οὗτος δὲ κατὰ πόδα μὲν οὐ βαίνεται, διὰ τὸ κατὰ πυκνὸν γίνεσθαι τὴν βάσιν καὶ συγχέεσθαι τὴν αἴσθησιν». Οὐκ ὀρθῶς λοιπὸν οἱ μεταγενέστεροι ρυθμικοί, οἷος ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, καταλέγουσιν εἰς τοὺς πόδας καὶ τὸ δίσημον μέγεθος, πλὴν ἐὰν λάβωμεν αὐτὸ ὡς χρήσιμον ὅν σπανίως καὶ σποράδην καὶ οὐχὶ ἐν συνεχείᾳ ρυθμοποιῶν, ὅπως καὶ τὸν τριπλασίον καὶ τὸν ἐπιτρίτον πόδα (πρβλ. § 138).

Τὸ δὲ τρισήμον μέγεθος εἶνε ὁ ἐλάχιστος πούς καὶ κατὰ τὸ πο-

δικὸν γένος ἱαμβικός· διότι ἐὰν τὸ ἐκ τριῶν πρώτων χρόνων συγκείμενον μέγεθος διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη (ἄλλη δὲ διαίρεσις παρὰ ταύτην δὲν εἶνε δυνατή), τὸ ἕτερον αὐτῶν θὰ περιέχῃ πάντοτε δύο, τὸ δὲ ἕτερον ἓνα πρῶτον χρόνον ($1+2$ ἢ $2+1$)· ἔχουσι δὲ τὰ μέρη ταῦτα λόγον πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου, ὥστε ὁ ὅλος τρίσημος πούς εἶνε ἱαμβικός. Τοῦτο δὲ εἶνε τὸ πρῶτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ τετράσημον μέγεθος δύναται διττῶς νὰ διαιρεθῇ, εἰς δύο καὶ δύο ($2+2$) ἢ εἰς ἓνα καὶ τρεῖς πρώτους χρόνους ($1+3$). Ἐκ τῆς πρώτης διαίρεσεως γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος, ἐκ τῆς δευτέρας ὁ τοῦ τριπλασίου. Ὁ τοῦ τριπλασίου ὁμῶς λόγος δὲν εἶνε ἔρρυθμος κατὰ τὸν Ἀριστόξενον, ὥστε ὑπολείπεται ὁ ἕτερος ὁ τοῦ ἴσου ὡς ἔρρυθμος. Τὸ τετράσημον ἄρα μέγεθος εἶνε πούς δακτυλικὸς καὶ τοῦτο εἶνε τὸ δεύτερον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ πεντάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς ἓνα καὶ τέσσαρας ($1+4$) καὶ εἰς δύο καὶ τρεῖς ($2+3$) πρώτους χρόνους. Ἐκ τῆς πρώτης διαίρεσεως γεννᾶται ὁ οὐχὶ ἔρρυθμος τοῦ τετραπλασίου λόγος ($1:4$), ἐκ τῆς δευτέρας ὁ ἔρρυθμος τοῦ ἡμιολίου ($2:3$), ὥστε τὸ πεντάσημον μέγεθος εἶνε πούς παιωνικός καὶ τὸ τρίτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐξάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς καὶ τρεῖς ($3+3$), εἰς τέσσαρας καὶ δύο ($4+2$) καὶ εἰς πέντε καὶ ἓνα ($5+1$) πρῶτον χρόνον. Ἐκ τῆς τρίτης διαίρεσεως ($1+5$) γεννᾶται ὁ οὐχὶ ἔρρυθμος τοῦ πενταπλασίου λόγος ($1:5$)· ἐκ τῆς δευτέρας ($1+2$) ὁ τοῦ διπλασίου ἔρρυθμος λόγος ($4:2=2:1$), κατὰ τοῦτον δὲ τὸ ἐξάσημον μέγεθος εἶνε πούς ἱαμβικός· ἐκ τῆς πρώτης τέλος διαίρεσεως ($3+3$) γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος ($3:3=1:1$), κατὰ τοῦτον δὲ τὸ ἐξάσημον μέγεθος εἶνε πούς δακτυλικός. Ὡστε τὸ ἐξάσημον μέγεθος εἶνε κοινὸν δύο γενῶν, τοῦ τε ἱαμβικοῦ καὶ τοῦ δακτυλικοῦ, καὶ ἀποτελεῖ τὸ τέταρτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐπτάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς $4+3$, $5+2$, $6+1$ πρῶτον χρόνον. Ἐκ τῆς πρώτης διαίρεσεως ($4+3$) γεννᾶται ὁ οὐχὶ ἔρρυθμος κατ' Ἀριστόξενον τοῦ ἐπιτρίτου λόγος ($4:3$), ἐκ τῆς δευτέρας ($5+2$) ὁ τῶν πέντε πρὸς τὰ δύο ($5:2$), λόγος ὡσαύτως οὐχὶ ἔρρυθμος, ἐκ τῆς τρίτης ($6+1$) ὁ τοῦ ἐξαπλασίου ($6:1$), λόγος πάλιν οὐχὶ ἔρρυθμος, ὥστε τὸ ἐπτάσημον μέγεθος οὐδεμίαν ἔχει διαίρεσιν ποδικὴν καὶ οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα.

Τὸ δὲ ὀκτάσημον μέγεθος ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον ποδικὸν μέγεθος, ὅπερ εἶνε κατὰ τὸ γένος δακτυλικόν. Ὁ λόγος δέ, δι' ὃν τὸ ὀκτάσημον εἶνε δακτυλικόν κατὰ τὸ γένος, δὲν σφύζεται παρὰ τῷ Ἀριστοξένῳ, διότι ἕως ἐνταῦθα φθάνει τὸ ἀπόσπασμα τῶν ῥυθμικῶν στοιχείων· ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων δυνάμεθα οὐ μόνον τὸν λόγον τοῦτον νὰ εὕρωμεν συλλογιζόμενοι· ἀλλὰ καὶ τίνα τῶν λοιπῶν μεγεθῶν μέχρι τοῦ μεγίστου, τοῦ πεντεκαεικοσασήμου, εἶνε ἔρρυθμα νὰ εἴπωμεν καὶ ποίους ἀποτελοῦσι πόδας. Ἡ μέθοδος εἶνε ἀπλή· πρῶτον μὲν πρέπει νὰ διαιρέσωμεν ἕκαστον μέγεθος κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστοξένου εἰς πάσας τὰς δυνατὰς διαιρέσεις, οὕτως ὅμως ὥστε τὰ ὅλον ἐκάστοτε νὰ διαιρῇται εἰς δύο μόνον μέρη (ἀκεραίους ἀριθμούς), ὧν τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ τὸ δεδομένον μέγεθος· εἶτα δὲ ἐκ τῶν λόγων τῶν γεννωμένων ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων νὰ λαμβάνωμεν ὡς ἔρρυθμους μόνους τοὺς τοῦ ἴσου, τοῦ διπλασίου καὶ τοῦ ἡμιολίου, πάντας δὲ τοὺς λοιποὺς ὡς μὴ ἔρρυθμους. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ὀκτάσημον μέγεθος εἶνε δακτυλικόν τὸ γένος διὰ τὸν ἐξῆς λόγον, ὅστις δὲν ὑπάρχει μὲν παρὰ τῷ Ἀριστοξένῳ, ἀναπληροῦμεν ὅμως ἡμεῖς καθ' ἃ εἵπομεν. Τὸ ὀκτάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς $1 + 7$, $2 + 6$, $3 + 5$, $4 + 4$ πρώτους χρόνους. Οἱ ἐκ τῶν τριῶν πρώτων διαιρέσεων γεννώμενοι λόγοι δὲν εἶνε ἔρρυθμοι, ὁ δὲ ἐκ τῆς τελευταίας ὁ τοῦ ἴσου ($4:4=1:1$) ἔρρυθμος. Τὸ ὀκτάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε πούς δακτυλικός.

Τὸ δὲ ἐννεάσημον μέγεθος δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς $1 + 8$, $2 + 7$, $3 + 6$, $4 + 5$ πρώτους χρόνους. Ἐκ μόνης τῆς τρίτης διαιρέσεως ($3 + 6$) γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ διπλασίου ($3:6=1:2$), ὥστε τὸ ἐννεάσημον μέγεθος εἶνε πούς ἱαμβικός τὸ γένος καὶ τὸ ἕκτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ δεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς $1 + 9$, $2 + 8$, $3 + 7$, $4 + 6$, $5 + 5$ πρώτους χρόνους. Μόνον ἐκ τῆς τετάρτης διαιρέσεως ($4 + 6$) γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος, ὁ τοῦ ἡμιολίου ($4:6=2:3$), καὶ ἐκ τῆς πέμπτης ($5 + 5$) ὁ τοῦ ἴσου ($5:5=1:1$). Τὸ δεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε κοινόν δύο γενῶν καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ποδικὴν διαίρεσιν ($4 + 6$) ἀποτελεῖ πόδα παιωνικόν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ($5 + 5$) πόδα δακτυλικόν. Εἶνε δὲ τὸ δεκάσημον μέγεθος τὸ ἑβδομον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐνδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις $1 + 10$,

$2+9, 3+8, 4+7, 5+6$ πρώτους χρόνους, ἐξ οὐδεμιᾶς ὁμως τούτων γίνεται λόγος τις ἔρρυθμος.

Τὸ δὲ δωδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις $1+11, 2+10, 3+9, 4+8, 5+7, 6+6$ πρώτους χρόνους. Μόνον ἐκ τῆς τετάρτης διαιρέσεως ($4+8$) γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ διπλασίου ($4:8=1:2$) καὶ ἐκ τῆς τελευταίας ($6+6$) ὁ τοῦ ἴσου ($6:6=1:1$). Τὸ δωδεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε δύο γενῶν κοινόν, τὸ μὲν ὄν ἱαμβικός, τὸ δὲ δακτυλικὸς πούς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ ὄργανον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ τρισκαίδεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς $1+12, 2+11, 3+10, 4+9, 5+8, 6+7$ πρώτους χρόνους, ἐξ οὐδεμιᾶς ὁμως τῶν διαιρέσεων τούτων γίνεται λόγος τις ἔρρυθμος.

Τὸ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς $1+13, 2+12, 3+11, 4+10, 5+9, 6+8, 7+7$ πρώτους χρόνους. Μόνον ἐκ τῆς τελευταίας διαιρέσεως γεννᾶται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ ἴσου ($7:7=1:1$), ἀλλ' ὁμως τὸ ἐπτάσημον μέγεθος δὲν εἶνε ἔρρυθμον, ὥστε καὶ τὸ ὅλον τεσσαρεσκαίδεκάσημον μέγεθος οὐδένα ἀποτελεῖ πόδα.

Τὸ δὲ πεντεκαίδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις εἰς $1+14, 2+13, 3+12, 4+11, 5+10, 6+9, 7+8$ πρώτους χρόνους. Ἐκ τῆς διαιρέσεως μόνον εἰς $5+10$ γίνεται ὁ τοῦ διπλασίου λόγος καὶ ἐκ τῆς εἰς $6+9$ ὁ τοῦ ἡμιολίου, ἐκ πασῶν δὲ τῶν ἄλλων οὐδεὶς ἔρρυθμος λόγος. Τὸ πεντεκαίδεκάσημον ἄρα μέγεθος εἶνε κατὰ μὲν τὴν πρώτην διαιρέσιν πούς ἱαμβικός, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν πούς παιωνικός, ὥστε εἶνε κοινόν δύο γενῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἑνῶτον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἑκκαίδεκάσημον μέγεθος διαιρεῖται εἰς $1+15, 2+14, 3+13, 4+12, 5+11, 6+10, 7+9, 8+8$ πρώτους χρόνους. Ἐκ μόνης λοιπὸν τῆς τελευταίας διαιρέσεως γίνεται ἔρρυθμος λόγος ὁ τοῦ ἴσου, ὥστε τὸ ἑκκαίδεκάσημον μέγεθος εἶνε πούς δακτυλικὸς καὶ δὴ, ὡς ἐκ τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος καὶ τοῦ Ἀριστείδου μαρτυρούμεν, ὁ μέγιστος δακτυλικὸς πούς· ὅθεν ἐν τοῖς ἐξῆς μέγεθεσιν οὐδεὶς περιέχεται δακτυλικὸς πούς καὶ ἂν ἐκ διαιρέσεώς τινος γεννᾶται ὁ τοῦ ἴσου λόγος. Τὸ ἑκκαίδεκάσημον λοιπὸν μέγεθος εἶνε τὸ δέκατον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐπτακαίδεκάσημον μέγεθος οὐδεμίαν ἔχει ποδικὴν διαιρέσιν,

διότι ὁπωσδήποτε καὶ ἂν διαιρεθῇ, οὐδεὶς γίνεται ἔρρυθμος λόγος.

Τὸ δὲ ὀκτώκαιδεκάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται τὰς διαιρέσεις εἰς $1+17$, $2+16$, $3+15$, $4+14$, $5+13$, $6+12$, $7+11$, $8+10$, $9+9$ πρώτους χρόνους. Ἐκ τούτων ἔρρυθμον λόγον ἔχει μόνον ἡ διαιρέσις εἰς $6+12$, τὸν τοῦ διπλασίου, καὶ ἡ διαιρέσις εἰς $9+9$ τὸν τοῦ ἴσου. Ἀλλ' ὅμως τὸ ὀκτώκαιδεκάσημον μέγεθος κατὰ τὴν δευτέραν διαίρεσιν δὲν δύναται νὰ ἀποτελῇ δακτυλικὸν πόδα ὡς ὑπερβαῖνον τὸ μέγεθος τοῦ μεγίστου δακτυλικοῦ ποδός, τουτέστι τὸ ἑκτώκαιδεκάσημον, ὥστε τὸ ὀκτώκαιδεκάσημον μέγεθος ἀποτελεῖ μόνον πόδα ἱαμβικὸν καὶ ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Ψέλλου, τοῦ Παρισίνου ἀποσπάσματος καὶ τοῦ Ἀριστείδου, τὸν μεγίστον ἱαμβικὸν πόδα καὶ εἶναι τὸ ἐνδέκατον ποδικὸν μέγεθος.

Τὸ δὲ ἐντεκαίδεκάσημον μέγεθος οὐδεμίαν ἔχει ποδικὴν διαίρεσιν.

Τὸ δὲ εἰκοσάσημον μέγεθος ἐπιδέχεται μὲν πολλὰς διαιρέσεις, μόνῃ δὲ ἡ διαιρέσις εἰς $8+12$ εἶναι ποδικὴ ἔχουσα λόγον τὸν τοῦ ἡμιολίου ($8:12=2:3$), ὥστε τὸ εἰκοσάσημον μέγεθος εἶναι πούς παιωνικός. Δακτυλικὸς δὲ πούς κατὰ τὴν διαίρεσιν εἰς $10+10$, ἔχουσαν τὸν τοῦ ἴσου λόγον, δὲν δύναται νὰ εἶναι τὸ εἰκοσάσημον μέγεθος, καθ' ὃ ἐμπροσθεν εἴπομεν. Τὸ εἰκοσάσημον ἄρα μέγεθος εἶναι τὸ δωδέκατον ποδικὸν μέγεθος.

Τὰ ἐξ ἐνὸς καὶ εἴκοσι, δύο καὶ εἴκοσι, τριῶν καὶ εἴκοσι, τεσσάρων καὶ εἴκοσι πρώτων χρόνων συγκείμενα μεγέθη οὐδεμίαν ἔχουσι ποδικὴν διαίρεσιν, ἐξ ἧς δηλαδὴ ἀποτελεῖται παιωνικός πούς, διότι δακτυλικὸν καὶ ἱαμβικὸν πόδα οὐδὲν τῶν μεγεθῶν τούτων δύναται νὰ ἀποτελῇ, καθ' ὃ προείπομεν.

Τρισκαίδεκατον δὲ καὶ τελευταῖον ποδικὸν μέγεθος εἶναι τὸ πεντεκαεκοσάσημον, ὅπερ κατὰ τὴν ποδικὴν διαίρεσιν εἰς $10+15$ πρώτους χρόνους, ἧτις ἔχει τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον ($10:15=2:3$), ἀποτελεῖ πόδα παιωνικόν.

143. Ἐκ τῶν τρισκαίδεκα τούτων διαφόρων ποδικῶν μεγεθῶν τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς, ὅσα εὐρίσκονται κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, τὰ μὲν ἐννέα εἶναι ἴδια ἐνὸς γένους, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἦτοι τὸ ἐξάσημον, δεκάσημον, δωδεκάσημον καὶ πεντεκαεκοσάσημον, κοινὰ δύο γενῶν, ὥστε λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὴν διαφορὰν κατὰ μέγεθος ἅμα καὶ κατὰ λόγον ποδικῶν (διαίρεσιν ποδικὴν) εὐρίσκομεν ἑπτακαίδεκα διαφοροὺς πόδας τῆς παλαιᾶς ρυθμικῆς. Ἐπειδὴ δὲ

ὑπάρχουσι δύο δωδεκάσημοι δακτυλικοί καὶ δύο ὀκτωκαιδεκάσημοι ἱαμβικοί πόδες, ἐντεῦθεν πάντες οἱ πόδες τῆς παλαιᾶς ῥυθμικῆς εὐρίσκονται ὄντες ἐννεακαίδεκα. Κατὰ δὲ τὸ κύριον σχῆμα, ὅπερ ἐλάμβανον ἐν τῇ ᾠδικῇ τῶν παλαιῶν μουσικῇ ἦτοι ἐν τῇ ποιήσει, εἶχον ὡς ἐν τύπῳ ὧδε·

1. τρίσημος ἱαμβικός	- - (2 + 1)
2. τετράσημος δακτυλικός	- - - (2 + 2)
3. πεντάσημος παιωνικός	- - - (3 + 2)
4. ἐξάσημος ἱαμβικός	- - - - (4 + 2)
5. ἐξάσημος δακτυλικός	- - - - (3 + 3)
6. ὀκτάσημος δακτυλικός	- - - - - (4 + 4)
7. ἐννεάσημος ἱαμβικός	- - - - - (6 + 3)
8. δεκάσημος δακτυλικός	- - - - - (5 + 5)
9. δεκάσημος παιωνικός	- - - - - (παίων ἐπιβατός) (4 + 6)
10. δωδεκάσημος ἱαμβικός	- - - - - - (8 + 4)
11. δωδεκάσημος δακτυλικός	- - - - - - (6 + 6)
12. δωδεκάσημος δακτυλικός	- - - - - - (6 + 6)
13. πεντεκαίδεκάσημος ἱαμβικός	- - - - - - - (10 + 5)
14. πεντεκαίδεκάσημος παιωνικός	- - - - - - - (9 + 6)
15. ἐκκαίδεκάσημος δακτυλικός	- - - - - - - - (8 + 8)
16. ὀκτωκαιδεκάσημος ἱαμβικός	- - - - - - - - (12 + 6)
17. ὀκτωκαιδεκάσημος ἱαμβικός	- - - - - - - - (12 + 6)
18. εἰκοσάσημος παιωνικός	- - - - - - - - (12 + 8)
19. πεντεκαεικοσάσημος παιωνικός	- - - - - - - - (15 + 10).

Γ'. Διαφορὰ τῶν ποδῶν κατὰ σύνθεσιν.

144. Περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης τῶν ποδῶν, ἦτοι τῆς διακρίσεως εἰς ἀσυνθέτους καὶ συνθέτους, ὁ Ἀριστοξένος (1) λέγει τάδε· αἱ

(1) Ῥωθμ. στοιχ. σ. 298. Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου καλούμενος ποὺς ἀσύνθετος ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου καλεῖται ποὺς ἀπλοῦς. Ἐχει δὲ ὁ ὀρισμὸς τοῦ Ἀριστείδου ὧδε·

ἀσύνθετοι τῶν συνθέτων διαφέρουσι τῷ μὴ διαιρεῖσθαι εἰς πόδας, τῶν συνθέτων διαιρουμένων». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀσύνθετοι εἶνε πρῶτον ὁ ἐλάχιστος πάντων τῶν ποδῶν, ὁ τρίσημος ἱαμβικός (— υ), ἐπειδὴ κατ' οὐδένᾳ τρόπῳ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο ἐλάσσονας πόδας. Διότι ἂν διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν ἔσται ἀεὶ χρόνος μονόσημος, τὸ δὲ ἕτερον χρόνος δίσημος, ἀλλ' ὅμως οὐ μόνον πούς μονόσημος δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' οὐδὲ δίσημος κατὰ τὸν Ἀριστόξενον, τοῦλάχιστον ἐν συνεχείᾳ ῥυθμοποιίᾳ (1), οὐχὶ ὀρθῶς δὲ οἱ μετρικοὶ ὕστερον δεχόμενοι καὶ δίσημον πόδα τὸν πυρρίχιον ἢ ἀπλοῦν (ἢ δίσημον) προκείμενον ἢ ἡγεμόνα καλούμενον (υ υ), τοὺς ἐξάσημους ἰωνικούς ἐλάμβανον ὡς συνθέτους ἐκ σπονδείου καὶ πυρρίχιου καὶ τοὺς προσοδικούς ἐκ πυρρίχιου καὶ τροχαίου καὶ ἱαμβου — υ | — υ | υ —. Ὁ τρίσημος ἔρα πούς ἀδυνατῶν νὰ διαιρεθῇ εἰς πόδας εἶνε πούς ἀσύνθετος. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀσύνθετος εἶνε καὶ ὁ τετράσημος δακτυλικός (— υ υ), ὡς ἀδυνατῶν νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο πόδας. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ πεντάσημος παιωνικός (— υ —) καὶ ὁ ἐξάσημος ἱαμβικός (— υ — υ) εἶνε ἀσύνθετοι πόδες, διότι τὸ ἕτερον τῶν δύο μερῶν, εἰς ἃ ἐκότερος αὐτῶν διαιρεῖται, δίσημον ὄν μέγεθος δὲν ἀποτελεῖ πόδα. Σύνθετοι δὲ πόδες εἶνε πάντες οἱ λοιποὶ, οἵτινες δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῶσιν εἰς πόδας, οἷον ὁ ἐξάσημος δακτυλικός πούς (ἦτοι ὁ διτρόχαιος ἢ τροχαϊκὴ διποδία — υ — υ) εἶνε σύνθετος ὡς εἰς δύο τρισήμους διαιρούμενος (τρίσ. — υ | — υ). ὁ ὀκτάσημος δακτυλικός (ἦτοι ἡ δακτυλικὴ διποδία — υ υ — υ υ) εἶνε σύνθετος ὡς εἰς δύο τετρασήμους διαιρούμενος (τετράσ. — υ υ | — υ υ). καὶ οἱ λοιποὶ ὡσαύτως. Οἱ σύνθετοι δὲ οὗτοι πόδες, οὓς κατὰ τοὺς μετρικούς δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν διποδίας, τριποδίας, τετραποδίας, πενταποδίας καὶ ἑξαποδίας, κατὰ τὸν ἀριθμὸν δηλαδή τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν ἢ μονοποδιῶν, ἐξ ὧν πᾶς σύνθετος πούς συνέστηκεν, εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ τὰ κῶλα τῶν μετρικῶν, περὶ ὧν πλατύτερον θὰ διαλάβωμεν κατ' ἰδίαν ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

«Συνθέσει, ἢ τοὺς μὲν ἀπλοῦς εἶναι συμβέβηκεν ὡς τοὺς δισήμους, τοὺς δὲ συνθέτους ὡς τοὺς δωδεκάσημους. Ἀπλοὶ μὲν γάρ εἰσιν οἱ εἰς χρόνους διαιρούμενοι, σύνθετοι δὲ οἱ καὶ εἰς πόδας ἀναλυόμενοι».

(1) Ῥυθμ. στοιχ. σελ. 302 «τῶν δὲ ποδῶν ἐλάχιστοι μὲν εἰσιν οἱ ἐν τῷ τρισημίῳ μέγεθει· τὸ γὰρ δίσημον μέγεθος παντελῶς ἂν ἔχοι πυκνήν τὴν ποδικὴν σημασίαν».

Δ'. Διαφορά τῶν ποδῶν κατὰ διαίρεσιν.

145. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ποδῶν κατὰ διαίρεσιν λέγει ὁ Ἀριστοξένος σελ. 298 τάδε· «διαίρεσει δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων (οἱ πόδες), ὅταν τὸ αὐτὸ μέγεθος εἰς ἄνισα μέρη διαιρεθῇ, ἥτοι κατὰ ἀμφοτέρα, κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὰ μεγέθη, ἢ κατὰ θᾶτερα». Ἐνταῦθα προφανῶς ὁ Ἀριστοξένος διαίρεσιν ἐννοεῖ τὴν διαίρεσιν πόδος τινος ἀσυνθέτου ἢ συνθέτου εἰς ποδικὰ μέρη ἢ σημεῖα. Κατὰ τὸν ὀρισμὸν λοιπὸν τοῦ Ἀριστοξένου δύο πόδες ἔχοντες τὸ αὐτὸ μέγεθος δύνανται νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων, ὅταν διαιρῶνται εἰς ἄνισα μέρη ἢ ποδικοὺς χρόνους, ἄνισα δὲ ἥτοι κατ' ἀμφοτέρα, καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν δηλ. καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ποδικῶν χρόνων ἢ σημείων (ἄρσεων καὶ θέσεων), ἢ μόνον κατὰ τὸν ἕτερον τῶν δύο παραγόντων. Κατὰ ταῦτα

α') τὸ ἐξάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν κοινόν, τοῦ τε ἐξασήμου ἰαμβικοῦ ἥτοι τοῦ ἰωνικοῦ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ καὶ τοῦ ἐξασήμου δακτυλικοῦ ἥτοι τῆς τροχαϊκῆς διποδίας $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$. Ἀμφοτέροι οἱ πόδες οὗτοι ἔχουσι δύο σημεῖα, ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος τὸ μὲν ἕτερον τετράσημον, τὸ δὲ ἕτερον δίσσημον, ὁ δὲ δεύτερος ἀμφοτέρα τρίσημα. Ὡστε ἡ διαφορὰ τῶν σημείων κεῖται οὐχὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ ἀλλ' ἐν τῷ μεγέθει αὐτῶν καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν οἱ δύο οὗτοι ἰσομεγέθεις πόδες.

β') τὸ δεκάσημον μέγεθος εἶνε δύο ποδῶν κοινόν, τοῦ τε δεκασήμου δακτυλικοῦ ἥτοι τῆς παιωνικῆς διποδίας $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$, ἥτις ἔχει δύο σημεῖα πεντάσημα, καὶ τοῦ δεκασήμου παίωνος τοῦ ἐπιβατοῦ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$, ὅστις ἔχει τέσσαρα σημεῖα, ὧν τρία δίσσημα καὶ ἓν τετράσημον, ὡς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω § 156.

γ') τὸ δωδεκάσημον μέγεθος εἶνε τριῶν ποδῶν κοινόν, πρῶτον μὲν τοῦ δωδεκασήμου ἰαμβικοῦ ἥτοι τῆς δακτυλικῆς τριποδίας $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$ $\frac{\text{—}}{\text{σημ.}}$, ἥτις ἔχει τρία σημεῖα τετράσημα· δεύτερον δὲ τοῦ δω-

Ἐν τῇ θεωρίᾳ ὁμως τῶν παλαιῶν οὐδείς γίνεται λόγος περὶ τοιαύτης ἀνακρούσεως, διότι αὕτη δὲν χωρίζει τὴν ἐν ἀρχῇ ἄρσιν τῆς ἐπομένης θέσεως, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν προᾶξιν λαμβάνει τὴν ἄρσιν μετὰ τῆς ἐπομένης θέσεως ὡς ἓνα πόδα, καὶ οὕτως ἐν τῇ παλαιᾷ θεωρίᾳ ἀντιτίθενται δύο κατηγορίαι, ἄγνωστοι τῇ νεωτέρᾳ ρυθμικῇ. Δύο δηλονότι πόδες δύνανται νὰ ἔχωσι τὸν αὐτὸν ποδικὸν λόγον, τὸ αὐτὸ μέγεθος καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ αὐτὰ καὶ ὁμως νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ ἐτέρου καθηγείται μὲν ἡ θέσις, ἔπειτα δὲ ἡ ἄρσις, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τὸ ἀνάπαλιν. Τὴν τοιαύτην λοιπὸν διαφορὰν τῶν ποδῶν, καθ' ἣν ὡς ἐκ τῆς διαφόρου τάξεως τῶν σημείων ἢ ποδικῶν χρόνων διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ εἶδη ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδικοῦ γένους, καλεῖ ὁ Ἀριστοξένος *διαφορὰν καὶ ἀντίθεσιν* καὶ ὁρίζει αὐτὴν ὥδε· «ἀντιθέσει δὲ διαφέρουσιν ἀλλήλων (οἱ πόδες), οἱ τὸν ἄνω χρόνον πρὸς τὸν κάτω ἀντικείμενον ἔχοντες. Ἔσται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐν τοῖς ἴσοις μὲν, ἄνισον δὲ <τάξιν> ἔχουσι τῶν ἄνω χρόνων <καὶ> τῶν κάτω». Κατὰ τὴν διαφορὰν λοιπὸν ταύτην, ἣτις ὑπὸ τῶν μετρικῶν καλεῖται *ἀντιπάθεια*, διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ τρισημοὶ ἀπὸ θέσεως (τροχαῖοι) τῶν τρισήμων ἀπ' ἄρσεως (ἰάμβων). Ὡσαύτως διαφέρουσιν οἱ τετράσημοι ἀπὸ θέσεως (δάκτυλοι) τῶν τετρασήμων ἀπ' ἄρσεως (ἀναπαίστων) καὶ οἱ ἐξάσημοι ἰαμβικοὶ ἀπὸ θέσεως (ἰωνικοὶ ἀπὸ μεζονος) τῶν ἐξάσημων ἰαμβικῶν ἀπ' ἄρσεως (ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος).

147. Τὰ δύο δὲ διάφορα ταῦτα εἶδη τῶν ποδῶν διάφορον εἶχον καὶ τὸ ἦθος, τουτέστι διαφόρως διετίθεσαν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ. Οἱ μὲν ἀπὸ θέσεως ἀρχόμενοι πόδες (ἀσύνθετοι ἢ σύνθετοι) ἀνῆκον εἰς τὸ ἡσυχαστικὸν ἦθος τῆς ρυθμοποιίας, ὥστε ἦσαν ἡσυχάτεροι· οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενοι πόδες (ἀσύνθετοι ἢ σύνθετοι) ἀνῆκον εἰς τὸ διασταλτικὸν ἦθος τῆς ρυθμοποιίας, ὥστε ἦσαν μάλλον κεινημένοι (1). Οἱ παλαιοὶ δηλαδὴ τεχνικοὶ διέκρινον τρεῖς τρόπους ἢ ἦθη ὥσπερ τῆς μελοποιίας οὕτω καὶ τῆς ρυθμοποιίας, τὸν μὲν διασταλτικόν, τὸν δὲ ἡσυχαστικόν, τὸν δὲ συσταλτικόν καλοῦντες (2).

(1) Πρὸλ. Ἀριστεῖδ. Κοῖντιλ. σελ. 97 «τῶν δὲ ρυθμῶν ἡσυχάτεροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν· οἱ δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι».

(2) Πρὸλ. Ψευδευκλείδ. Εἰσαγ. ἀρμ. σελ. 20· «ἔστι δὲ διασταλτικὸν μὲν ἦθος μελοποιίας, δι' οὗ σημαίνεται μεγαλοπρέπεια καὶ διαρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες καὶ πράξεις

Καὶ τὸν μὲν *διασταλτικὸν* τρόπον, ὃν ἐχαρκτηρίζε μεγαλοπρέπεια καὶ διάρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες, μετεχειρίζετο μάλιστα ἡ τραγωδία ἐν τοῖς χορικοῖς μέλεσιν (ἐμμέλεια) καὶ εἴ τι ἄλλο ποίημα παραπλήσιον ἔχον χαρακτηῖρα, ὅθεν καὶ *τραγικὸς* τρόπος ἐκαλεῖτο αὗτος ὑπὸ τῶν τεχνικῶν. Τῷ δὲ *ἡσυχαστικῷ* τρόπῳ, ὅστις ἐνέφαινε ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ διάθεσιν ἥθους ἐλευθέριον καὶ εἰρηνικὴν, ἤρμοζον οἱ ὕμνοι, οἱ παιᾶνες, τὰ ἐγκώμια, τὰ συμβουλευτικὰ ποιήματα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια. Τῷ δὲ *σοσταλικῷ* τρόπῳ, ὃν οὐ συνεστέλλετο ἡ ψυχὴ εἰς ταπεινότητα καὶ ἄνανδρον διάθεσιν, εἶχε δηλαδὴ χαρακτηῖρα Ὁρνῶδῃ ἢ, ὡς λέγουσιν οἱ νεώτεροι, αἰσθηματικὸν (sentimental) καὶ ἐταλαντεύετο μεταξὺ τοῦ ἡσυχαιτέρου χαρακτηῖρος τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου καὶ τοῦ κεκινήμενου τοῦ διασταλτικοῦ, ἤρμοζον οἱ ὁρῆνοι, οἱ οἰκτοί, οἱ μεταγενέστεροι νόμοι, τὰ ἐρωτικά καὶ ἐπιθαλάμια, τὰ ὑπορχήματα, τὰ μέλη τῆς κωμωδίας (κόρδαξ) καὶ τοῦ σατυρικοῦ δράματος (σί-κιννις) καὶ ἡ Διονυσιακὴ πυρρίχη Ἰδία δὲ ἐχαρκτηρίζε τοὺς τρόπους τούτους τῆς ῥυθμοποιίας πλὴν τῆς εἰρημένης διαφορᾶς τῶν ῥυθμῶν τῆς κατ' ἀντίθεσιν ἢ ἀντιπάθειαν καὶ ἄλλαι διαφοραί, οἷον ἡ κατὰ γένος ἥτοι κατὰ ποδικὸν λόγον διαφορὰ, εἴτα ἡ κατὰ σχῆμα, καθ' ἣν δηλαδὴ τὰ σημεῖα τῶν ποδῶν, ἄρσεις τε καὶ θέσεις, ἀπετυπῶντο διὰ πλειόνων ἢ ὀλιγωτέρων χρόνων τοῦ ῥυθμιζομένου, τούτῃσιν ἐπεκράτει ἡ λύσις τῶν μακρῶν ἢ ἡ συναίρεσις τῶν βραχυῶν, ἔπειτα ἡ κατ' ἀγωγὴν διαφορὰ, καθ' ἣν δηλαδὴ τὸ ποίημα προσέφε-ρετο ταχύτερον ἢ βραδύτερον. Οἷον τὸν μὲν διασταλτικὸν τρόπον τῆς ῥυθμοποιίας χαρακτηρίζει πρῶτον μὲν ὅτι οἱ ῥυθμοὶ ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως, εἴτα δὲ ὅτι ἐπικρατοῦσιν οἱ βραχεῖς χρόνοι τῶν μακρῶν καὶ ἀγωγὴ ταχύτερα· ἐπὶ δὲ τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου ἄρχονται μὲν οἱ ῥυθμοὶ ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐπικρατοῦσι δὲ αἱ μακραὶ συλλαβαὶ καὶ

ἡρωικαὶ καὶ πάθη τούτοις οἰκεῖα, μάλιστα μὲν ἡ τραγωδία, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ ὅσα τούτου ἔχειται τοῦ χαρακτηῖρος. *Σοσταλικὸν* δὲ, δι' οὗ συνάγεται ἡ ψυχὴ εἰς ταπεινότητα καὶ ἄνανδρον διάθεσιν. Ἀρμόσει δὲ τὸ τοιοῦτον κατ᾽ ἄσθημα τοῖς ἐρωτικοῖς πάθεσι καὶ ὁρῆνοις καὶ οἰκτοῖς καὶ τοῖς παραπλήσιοις. *Ἡσυχαστικὸν* δὲ ἡθὺς ἐστὶ μελοποιΐα, ὃν παρέπεται ἡρεμότης ψυχῆς καὶ κατ᾽ ἄσθημα ἐλευθερίῳ τε καὶ εἰρηνικῶν. Ἀρμόσουσι δὲ αὐτῷ ὕμνοι, παιᾶνες, ἐγκώμια, συμβουλαὶ καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια». Ἀριστεῖδ. Κοιντὴ. περὶ μουσ. σελ. 29 καὶ 30 Meib. Προσέτι δὲ σελ. 43 Meib., ἐνθα λέγονται τάδε· «Τρόποι δὲ ὡς μελοποιίας καὶ ῥυθμοποιίας τῷ γένει τρεῖς, *σοσταλικός*, *διασταλι-κός*, *ἡσυχαστικός*. Ταύτων ἕκαστον εἰς εἶδη διαιρούμεν, κατὰ ταῦτά τοις ἐπὶ τῆς μελοποιίας εἰρημενοῖς». Ἐν σελ. 29 λέγει ὁ Ἀριστείδης «τρόποι δὲ λέγονται διὰ τὸ συνεμφαίνειν πῶς τὸ ἦθος κατὰ τὰ μέλη τῆς διανοίας».

καθόλου χρόνοι παρεκτεταμένοι, ἀγωγή δὲ βραδυτέρα· ὁ δὲ συσταλ-
τικός τρόπος κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν προειρημένων δύο (πρβλ.
Boeckh, de metris Pindari σελ. 199 κέ. καὶ 275 καὶ Encyclop.
der phil. Wiss. σελ. 509, Westphal, Rhythmik³ σελ. 226 κέ.
256 κέ.).

ΣΗΜ. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διαφέροντες τοῦ Ἀριστοξένου ἀπλοῦς τουτέ-
στιν ἀσυνθέτους πόδας ἐλάμβανον μόνους τοὺς δισυσλλάβους (τουτέστι
τοὺς δισήμους, τρισήμους καὶ τετρασήμους), τοὺς δὲ τετρασυσλλάβους
(τουτέστι τοὺς πεντασήμους παιωνικοὺς καὶ τοὺς ἑξασήμους ἱαμβι-
κοὺς) ἐλάμβανον ὡς συνθέτους ἢ συμπεπλεγμένους, διότι καὶ τὸ δι-
σημον μέγεθος $\cup \cup$ ἐδέχοντο ὡς ἀποτελοῦν πόδα. Συνωδὸν δὲ τῇ ἐκ-
δοχῇ ταύτῃ διέκρινον διττὴν ἀντιπάθειαν ἢ ἐναντιότητα τῶν ποδῶν,
πρώτην καὶ δευτέραν ἀντιπάθειαν, τοὺς πόδας δηλαδὴ διήρουν εἰς
δύο τάξεις, εἰς πόδας τῆς πρώτης ἀντιπαθείας καὶ εἰς πόδας τῆς δευ-
τέρας ἀντιπαθείας. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ἀντιπάθειαν ἀνήγοντο τὰ
ἀντίθετα εἶδη τοῦ γένους τῶν τρισήμων καὶ τοῦ τῶν τετρασήμων πο-
δῶν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ ἀντίθετα εἶδη τοῦ γένους τῶν πεντασή-
μων καὶ τοῦ τῶν ἑξασήμων ἱαμβικῶν ποδῶν (1).

ζ'. Διαφορὰ τῶν ποδῶν κατὰ ὄγκον.

148. Οἱ πόδες ἐπὶ τῆς λέξεως ἦτοι ἐν τῇ ποιήσει ἀποτυπούμενοι
ἐλάμβανον διάφορα σχήματα. Καὶ ἀρχαιοτάτα μὲν σχήματα τῶν
ποδῶν εἶνε οἱ ἔμπροσθεν μνημονευθέντες κύριοι ἢ μετρικοὶ πόδες, ἐν
οἷς ἡ θέσις τοῦ ποδὸς ἀποτυποῦται διὰ μακρᾶς συλλαβῆς. Ὑστερον
δὲ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἀπλουστάτου σχήματος, τοῦ κυρίου δη-
λαδὴ ποδός, ἐγεννήθησαν τὰ ἄλλα κατὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς τρόπους·
α') διὰ λύσεως (solutio) ἢ διαιρέσεως τῆς δισήμου μακρᾶς συλλαβῆς
εἰς δύο μονοσήμους βραχείας (χρόνος λελυμένος, διηρημένος, solutus)·
β') δι' ἐνώσεως ἢ συναίρεσεως (contractio) δύο παρακειμένων βρα-
χειῶν συλλαβῶν εἰς τὴν ἰσομεγέθη δισημον μακρὰν (χρόνος συνηρη-
μένος, syllaba contracta)· γ') διὰ παρεκτάσεως τῆς μακρᾶς συλ-
λαβῆς εἰς μακρὰν τῆς δισήμου μακροτέραν (τονή, χρόνος παρεκτετα-

(1) Πρβλ. Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 208, 17 «πρώτην ἀντιπάθειαν λέγει (Ἑφαιστίων)
τὴν ἐν τοῖς ἀπλοῖς ποσὶ, τοῦτ' ἐστὶ τοῖς δισυσλλάβοις καὶ τρισυσλλάβοις ἐνταντιότητα.
Δευτέραν δὲ ἀντιπάθειαν τὴν ἐν τοῖς συνθέτοις, λέγω δὴ τὴν ἐν τετρασυσλλάβοις».

μένος). Καὶ ὁ μὲν τρίτος τρόπος εἶνε σπανιώτατος, ἐκ δὲ τῶν δύο ἄλλων ὁ δεύτερος εἶνε ἀρχαιότερος καὶ συχνότερος τοῦ πρώτου. Ἐνίοτε δὲ ἀμφοτέρω οἱ τρόποι οὗτοι τοῦ μετασχηματισμοῦ εὐρίσκονται ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδός. Ὡς ἐν τύπῳ δὲ τὰ σχήματα τῶν ποδῶν, ὅπως ἀπετυπώθησαν ἐν τῇ ποιήσει, ἔχουσιν ὧδε·

Πόδες τῆς πρώτης ἀντιπαθείας.

Γένος τῶν τετρασήμεων ποδῶν.

Πόδες τετράσημοι ἀπὸ θέσεως, εἶδος πρῶτον τῶν τετρασήμεων.

1. $\underline{\text{—}} \cup \cup$ δάκτυλος (ἀπὸ θέσεως),
ποὺς τετράσημος κύριος.
2. $\underline{\text{—}} \text{—}$ σπονδεῖος (ἀπὸ θέσεως),
ποὺς τετράσημος συνηρημένος.
3. $\cup \cup \cup \cup$ προκελευσματικός (ἀπὸ θέσεως),
ποὺς τετράσημος λελυμένος.
4. $\cup \cup \text{—}$ ἀνάπαιστος (ἀπὸ θέσεως), [ηρημένην δὲ τὴν ἄρσιν,
ποὺς τετράσημος λελυμένην μὲν ἔχων τὴν θέσιν, συν-
5. $\underline{\text{—}}$ ποὺς τετράσημος ἐκ μακρᾶς παρεκτεταμένης.

Πόδες τετράσημοι ἀπ' ἄρσεως, εἶδος δεύτερον τῶν τετρασήμεων.

6. $\cup \cup \underline{\text{—}}$ ἀνάπαιστος (ἀπ' ἄρσεως),
ποὺς τετράσημος κύριος.
7. $\text{—} \underline{\text{—}}$ σπονδεῖος (ἀπ' ἄρσεως),
ποὺς τετράσημος συνηρημένος.
8. $\cup \cup \cup \cup$ προκελευσματικός (ἀπ' ἄρσεως),
ποὺς τετράσημος λελυμένος.
9. $\text{—} \cup \cup$ δάκτυλος ἀπ' ἄρσεως, [λελυμένην δὲ τὴν θέσιν,
ποὺς τετράσημος συνηρημένην μὲν ἔχων τὴν ἄρσιν,

Γένος τῶν τρισήμεων ποδῶν.

Πόδες τρίσημοι ἀπὸ θέσεως, εἶδος πρῶτον τῶν τρισήμεων.

10. $\underline{\text{—}} \cup$ τροχαῖος ἢ χορεῖος,
ποὺς τρίσημος κύριος ἀπὸ θέσεως.
11. $\cup \cup \cup$ τρίβραχυς ἀπὸ θέσεως,
ποὺς τρίσημος λελυμένος.

12. $\cup -$ ἱαμβος ἀπὸ θέσεως,
 πούς τρίβραχους συνηρημένους.
 13. $\cup -$ πούς τρίσημος ἐκ μακροῦ παρεκτεταμένης.
Πόδες τρίσημοι ἀπ' ἄρσεως, εἶδος δεύτερον τῶν τρισήμων.
 14. $\cup -$ ἱαμβος ἀπ' ἄρσεως,
 πούς τρίσημος κύριος ἀπ' ἄρσεως.
 15. $\cup \cup \cup$ τρίβραχους ἀπ' ἄρσεως.

Πόδες τῆς δευτέρας ἀντιπαθείας.

Γένος τῶν πεντασήμεων ποδῶν.

- Πόδες πεντάσημοι τοῦ πρώτου εἶδους.*
 16. $\cup -$ κρητικός ἢ ἀμφίμακρος,
 πούς κύριος.
 17. $\cup \cup \cup$ παίων πρῶτος,
 πούς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν β' μακράν.
 18. $\cup \cup \cup -$ παίων τέταρτος,
 πούς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν.
Πόδες πεντάσημοι τοῦ δευτέρου εἶδους.
 19. $\cup - -$ βακχεῖος,
 πούς κύριος.
 20. $\cup - \cup \cup$ παίων δεύτερος,
 πούς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν β' μακράν.
 21. $\cup \cup \cup -$ παίων τέταρτος,
 πούς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν.
Πόδες πεντάσημοι τοῦ τρίτου εἶδους.
 22. $- - \cup$ παλιμβάκχειος,
 πούς κύριος.
 23. $\cup \cup - \cup$ παίων τρίτος,
 πούς πεντάσημος λελυμένην ἔχων τὴν πρώτην μακράν.

Γένος τῶν ἐξασήμεων ποδῶν.

- Πόδες ἐξάσημοι τοῦ πρώτου εἶδους.*
 24. $\cup - \cup \cup$ ἰωνικός ἀπὸ μεζονος,
 πούς ἐξάσημος κύριος ἀπὸ θέσεως.

25. $\underline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ μολοσσός,
 πούς ἐξάσημος ἀπὸ θέσεως συνηρημένος.

Ποδες ἐξάσημοι τοῦ δευτέρου εἵδους.

26. $\text{—} \text{—} \text{—} \text{—}$ ἰωνικός ἀπ' ἐλάσσονος,
 πούς ἐξάσημος κύριος ἀπ' ἄρσεως.

27. $\text{—} \underline{\text{—}} \text{—}$ μολοσσός,
 πούς ἐξάσημος ἀπ' ἄρσεως συνηρημένος.

Πούς ἐξάσημος τοῦ τρίτου εἵδους.

28. $\text{—} \text{—} \text{—}$ χορίαμβος,
 πούς ἐξάσημος κύριος.

Πούς ἐξάσημος τοῦ τετάρτου εἵδους.

29. $\text{—} \text{—} \text{—} \text{—}$ ἀντίσπαστος.

ΣΗΜ. α'. Περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν ποδῶν προβλ. μάλιστα Γεώργιον τὸν Χοιροβοσκὸν ἐν ἐξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡφ. ἐγχειρίδιον (ἐκδ. ὑπὸ G. Hoerschelmann ἐν Anecd. var. τοῦ Studemund σελ. 57 κέ.), Διονύσιον περὶ ποδῶν (Stud. Anecd. var. σελ. 160 κέ.), Anecd. Chisiana (Stud. Anecd. var. σελ. 205 κέ.), Anonym. Ambrosianum de re metrica (Stud. Anecd. var. σελ. 222 κέ.).

ΣΗΜ. β'. Ἡ μὲν συναίρεσις τῆς δυσλλάβου ἄρσεως εἰς μίαν μακρὰν συλλαβὴν ἐπιφαίνει βραδύτητα καὶ ἡσυχίαν, ἡ δὲ λύσις τῆς μακρᾶς τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας ταχύτητα καὶ θερμότητα, οἱ δὲ παρεκτεταμένοι χρόνοι πολὺ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιοματικόν.

ΣΗΜ. γ'. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ποδῶν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς (περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. 17) καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν μεταγενεστέρων μετρικῶν, οἵτινες ἀντλοῦσιν ἐκ παλαιότερας τινὸς πηγῆς, οἷος ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος, βακχεῖος καλεῖται ὁ ἔχων τὸ σχῆμα $\text{—} \text{—} \text{—}$, ὁ δὲ ἀντίθετος τούτου ὁ ἔχων τὸ σχῆμα $\text{—} \text{—} \text{—}$ καλεῖται ὑποδάκχειος ἢ ἀντιδάκχειος ἢ παλιμβάκχειος. Ἀλλ' ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν πρῶτον α. Χ. αἰῶνα ἡ χρῆσις τῶν ὄρων τούτων ἀντεστράφη. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο τούτων σχημάτων συχότερον ἦτο τὸ $\text{—} \text{—} \text{—}$ ἐντεῦθεν τὸ σχῆμα τοῦτο ὠνομάσθη βακχεῖος καὶ τὸ σπανιώτερον $\text{—} \text{—} \text{—}$ παλιμβάκχειος. Κατὰ τὸν δεύτερον τοῦτον τρόπον μεταχειρίζεται τοὺς ὄρους ὁ Φάβιος Κοϊντιλιανός, προσέτι δὲ καὶ ὁ Ἡφαιστίων, πιθανῶς δὲ καὶ ὁ Ἡλίοδωρος. Οἱ νεώτεροι μετρικοὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς δευτέροις τούτοις. Τὸ αὐτὸ ποιοῦμεν καὶ ἡμεῖς.

ΣΗΜ. δ'. Χορεῖος λέγεται ἐν τῇ ρυθμικῇ τοῦ Ἀριστοξένου ὁ ἐκ

μακρᾶς καὶ βραχείας συγκείμενος τρίσημος ἀπὸ θέσεως πούς, δηλ. τὸ σχῆμα τότε $\cup \cup$. Οἱ μετρικοὶ ὁμῶς ὕστερον μετέβαλον τὴν χρῆσιν καὶ οἱ πλείστοι καλοῦσιν αὐτὸν τροχαῖον, χορεῖον καλοῦντες τὸν τρίβραχυν $\cup \cup \cup$ (λελυμένον τροχαῖον ἢ ἱαμβον). Ἡ τοιαύτη δὲ χρῆσις τοῦ χορεῖου, ἀντὶ δηλ. τοῦ τριβράχους, εὐρίσκεται ἤδη τὸ πρῶτον ἐν τῷ τῶν ποδῶν καταλόγῳ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς. Ἀλλ' ὁμῶς ὁ Φάβιος Κοϊντιλιανὸς τηρεῖ ἔτι τὴν κατ' Ἀριστοξένον χρῆσιν τοῦ ὅρου χορεῖου, ἐπὶ τοῦ σχήματος δηλ. τοῦδε $\cup \cup$.

ΣΗΜ. ε'. Οἱ ἰωνικοὶ πόδες ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον οὕτω ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἀπὸ τῶν ἰωνικῶν λόγων τοῦ Σωτάδου, ἐν οἷς ἐγένετο πολλή χρῆσις τῶν ποδῶν τούτων, πρότερον δ' ἐκαλοῦντο βακχεῖοι, ὁ μὲν, ὡς φαίνεται βακχεῖος ἀπ' ἄρσεως, ὁ δὲ βακχεῖος ἀπὸ θέσεως. Ἐκλήθησαν δὲ βακχεῖοι ἐκ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν ᾗσιν εἰς Διονύσου καὶ Δήμητρα. Ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ βακχεῖοι καλοῦνται προσέτι ὁ χορίαμβος $\cup \cup \cup$ καὶ ὁ ἀντίσπαστος $\cup - \cup$, ὁ μὲν βακχεῖος κατὰ τροχαῖον, ὁ δὲ βακχεῖος κατὰ ἱαμβον. Πρβλ. Westphal, allg. Metrik³ σελ. 146.

Ζ'. Διαφορὰ τῶν ῥητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν.

149. Πλὴν τῶν ποδῶν, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἵπομεν, ἡ παλαιὰ μουσικὴ εἶχε καὶ ἄλλους πόδας, παντάπασιν ἀχρήστους ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ, οἵτινες ὑπὸ τῶν παλαιῶν ῥυθμικῶν ἐκαλοῦντο ἄλογοι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μνημονευθέντας, οἵτινες ἐκαλοῦντο ῥητοί. Ὁ Ἀριστοξένος ῥυθμ. στοιχ. σελ. 298 λέγει καθ' ὅλου περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ῥητῶν καὶ ἀλόγων ποδῶν τάδε· «οἱ δ' ἄλογοι διαφέρουσι τῶν ῥητῶν τῷ τὸν ἄνω χρόνον πρὸς τὸν κάτω μὴ εἶναι ῥητόν». Τουτέστιν οἱ ἄλογοι πόδες διαφέρουσι τῶν ῥητῶν, καθ' ὅσον ἐπὶ τῶν ἀλόγων ποδῶν ὁ λόγος τῆς ἄρσεως πρὸς τὴν θέσιν δὲν εἶνε ῥητός, δηλαδὴ δὲν ἐκφράζεται δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν ὡς ἐπὶ τῶν ῥητῶν, οἷον διὰ τοῦ 2:2 ἢ 2:1 ἢ 3:2, ἀλλὰ διὰ κλασματικῶν (πρβλ. § 131). Ἐν δὲ σελ. 293 ἐξηγούμενος ὁ Ἀριστοξένος τὴν φύσιν τῶν ἀλόγων ποδῶν φέρει παράδειγμα τὸν ἄλογον τροχαῖον, ὅστις, καθ' ὃ λέγει ὁ Ἀριστοξένος, εὐρίσκεται ὡς ἐξῆς· ἐὰν ληφθῶσι δύο πόδες, ὁ μὲν ἴσην τὴν ἄρσιν τῇ θέσει ἔχων καὶ δίσημον ἐκατέραν, τουτέστιν ὁ τετράσημος δακτυλικὸς ἦτοι ὁ δάκτυλος, ὁ δὲ τὴν μὲν θέσιν δίσημον,

τὴν δὲ ἄρσιν μονόσημον, τουτέστιν ὁ τρίσημος ἱαμβικός ἦτοι ὁ τροχαῖος, παρὰ τούτους δὲ ληφθῆ τρίτος τις πούς τὴν μὲν θέσιν ἔχων ἴσην αὐτοῖς ἀμφοτέροις, τουτέστι δίσσημον, τὴν δὲ ἄρσιν μέσον μέγεθος ἔχουσαν τῶν ἄρσεων τοῦ τε δακτύλου καὶ τοῦ τροχαίου, τουτέστιν ἓνα πρῶτον χρόνον καὶ ἥμισυ, ὁ τοιοῦτος πούς θὰ ἔχῃ ἄλογον τὴν ἄρσιν πρὸς τὴν θέσιν, τουτέστι 2:1 $\frac{1}{2}$, ἡ δὲ ἀλογία θὰ εἶνε μεταξὺ δύο λόγων γνωρίμων τῇ αἰσθήσει, τοῦ τε ἴσου καὶ τοῦ διπλασίου, καὶ ὁ τοιοῦτος πούς καλεῖται τροχαῖος ἄλογος·

δάκτυλος ῥητός $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$

2 2

τροχαῖος ἄλογος $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\alpha}{1}$ (1)

2 1 $\frac{1}{2}$

τροχαῖος ῥητός $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$

2 1.

150. Καθὼς ὑπάρχει ἄλογος τροχαῖος, οὕτω πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ τὸ ἀντίθετον σχῆμα, τουτέστιν ἄλογος ἱαμβος. Καὶ τῶ ὄντι ὑπὸ τοῦ Βακχείου (περὶ μουσικῆς σελ. 68) μνημονεύεται πούς τις συγκαίμενος «ἐξ ἀλόγου ἄρσεως καὶ μακρᾶς θέσεως, οἷον ὀργή». Καθὼς δὲ τὸ μετρικὸν παράδειγμα, δι' οὗ ἀποτυπώται ὁ ἄλογος ἱαμβος, ἡ λέξις ὀργή, εἶνε σπονδαῖος, οὕτω πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοιοῦτον ἦτο σπονδαῖος ἦτο καὶ τὸ τοῦ ἀλόγου τροχαίου, περὶ οὗ λέγει ὁ 'Αριστοτέλης. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔχομεν

πόδες ῥητοί· τροχαῖος ἱαμβος

$\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$

2 1

$\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$

1 2

πόδες ἄλογοι· τροχαῖος ἄλογος ἱαμβος ἄλογος

$\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\alpha}{1}$

2 1 $\frac{1}{2}$

$\frac{\alpha}{1}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$

1 $\frac{1}{2}$ 2.

151. Λυομένης δὲ τῆς μακρᾶς τοῦ ῥητοῦ τροχαίου τε καὶ ἱαμβοῦ γεννᾶται ὁ τρίβραχυς, ὅστις ὑπὸ τῶν πλείστων παλαιῶν μετρικῶν καλεῖται χορεῖος. Ἀμφοτέροι λοιπὸν οἱ πόδες οὗτοι, ὅτε $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ καὶ ὁ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$ $\frac{\text{—}}{\text{—}}$, ἐπιδέχονται τὸ ἄλογον σχῆμα, τουτέστιν ἄλογον ἄρσιν, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ 'Αριστείδης Κοϊντιλιανός, ὅστις (σελ. 59) τὸν μὲν τῶν ἀλόγων τούτων χορεῖων καλεῖ τροχαιοειδῆ, τὸν δὲ ἱαμβοειδῆ (2).

(1) Τὸ ὑπερκείμενον α δηλοῖ τὴν ἄλογον μακρὰν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς δισήμου.

(2) «Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλογοι χορεῖοι δύο, ἱαμβοειδῆς, ὅς συνίστηκεν ἐκ μακρᾶς ἄρσεως

τροχαιοειδής

$\cup \cup \frac{\alpha}{2}$
2 1½

ιαμβοειδής

$\frac{\alpha}{2} \cup \cup$
1½ 2.

ΣΗΜ. Οἱ ἄλλοι οὗτοι πόδες οἱ ἔχοντες μετρικὸν σχῆμα τὸ τοῦ σπονδείου ἢ τὸ τοῦ δακτύλου καὶ ἀναπαίστου, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε πρῶτος ὁ Βοίκκιος (Boeckh), εὐρίσκονται ἐν ταῖς περιτταῖς χώραις τῶν ἱαμβικῶν καὶ ἐν ταῖς ἀρτίαις τῶν τροχαϊκῶν μέτρων, ἐσφάλη ὁμῶς ὁ Βοίκκιος λαμβάνων τὸ μέγεθος τῶν δύο ποδικῶν χρόνων ὡς $\frac{1\frac{1}{2}}{1} : \frac{2}{2} = 3$ πρῶτοι χρόνοι, διότι ὁ Ἀριστόξενος λέγει διαρρήδην τὴν μὲν θέσιν δίσσημον, τὴν δὲ ἄρσιν ἐνὸς χρόνου καὶ ἡμίσεος, ὥστε τὸ μέγεθος τῶν δύο σημείων πρέπει νὰ ληφθῇ οὐχὶ σχετικῶς, ὡς λαμβάνει ὁ Βοίκκιος, ἀλλ' ἀπολύτως ἥτοι ἀριθμητικῶς. Ὁ Οὔεσφάλιος εὐρίσκει ὅτι ὁ τοιοῦτος ρυθμὸς εἶνε φυσικὸς, ἐπεὶδὴ παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς πάντων τῶν ὀργανικῶν ὄντων, καθ' ἣν ἡ εἰσπνοὴ ἔχει πρὸς τὴν ἐκπνοὴν ὡς 2 : 1½. Ἡ φυσιολογία λοιπὸν γινώσκει αὐτόν, εἰ μὴ ἡ νεωτέρα μουσικὴ τέχνη· ὥστε τὴν χρῆσιν τοιοῦτου ρυθμοῦ ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ ὑπολαμβάνει ὁ Οὔεσφάλιος ὡς ὑποχώρησιν τῆς τέχνης εἰς τὴν φύσιν. Ἡ ἐξήγησις αὕτη φαίνεται εὐφυῆς μὲν, ἀπίθανος δέ. Ὁ ρυθμὸς οὗτος κατὰ θαυμαστὸν τρόπον σφίζεται ἐν τοῖς ὀρχηστικοῖς ἄσμασι τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ ἐντεῦθεν δύναται εὐκολώτερον νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἐκ τῆς μονῆς κατὰ ποσὸν τι πέρα τοῦ ἀπαιτουμένου ὑπὸ τοῦ ρυθμοῦ χρόνου (δηλαδὴ μικροῦ τινος *ritardando*) τῶν ὀρχουμένων ἐπὶ τῆς τελικῆς ἄρσεως τῶν τροχαϊκῶν διποδικῶν χάριν μικρᾶς ἀναπαύσεως καὶ ἀθροίσεως δυνάμεως πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ προσεχοῦς ὀρχηστικοῦ σχήματος, οἷον ἐν τῷ τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος κάτω στοῦ Βάλτου κέ. μέτρῳ τῷδε

$\frac{\alpha}{2} \cup \cup \frac{\alpha}{2} \cup \cup \frac{\alpha}{2} | \frac{\alpha}{2} \cup \cup \frac{\alpha}{2} \cup \cup \frac{\alpha}{2}$
καὶ στὰ πέντε βιλαέτια ψάτε πιέτε βρε ἀδελφια.

152. Ἄν παρὰ τοὺς μνημονευθέντας ἀλόγους πόδας ὑπῆρχον ἐν τῇ παλαιᾷ ρυθμικῇ καὶ ἄλλοι, δὲν παρεδόθη μὲν ἡμῖν διαρρήδην ὑπὸ τῶν παλαιῶν θεωρητικῶν· πιθανῶς δὲ (1) τοιοῦτος προσέτι εἶνε καὶ ὁ ἄλλος παίων (ἢ βακχεῖος) ὁ ἔχων σχῆμα μολοσσοῦ ἐπὶ τῶν δοχμίων·

καὶ δύο θέσεων καὶ τὸν ρυθμὸν ἔοικεν ἱάμβῳ, τὰ δὲ λέξεως μέρη δακτύλῳ· ὁ δὲ τροχαιοειδὴς ἐκ δύο θέσεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως κατ' ἀντιστροφὴν τοῦ προτέρου».

(1) Πρὸς. Westphal, Griech. Rhythmik 3 σελ. 231 κέ.

πρὸς τὴν τάξιν τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως (διαφορὰ κατ' ἀντίθεσιν), ὁ μὲν σημαντὸς ἔχων καθηγουμένην μὲν τὴν θέσιν, ἐπομένην δὲ τὴν ἄρσιν, ὁ δὲ ὀρθίος τάνάπαλιν. Ἀντιστοιχεῖ λοιπὸν πρὸς τὸν ἀπλοῦν ἦτοι τρίσημον τροχαῖον καὶ ἑαμβον πλὴν ὅτι ἕκαστος τῶν τριῶν χρόνων τῶν μειζόνων ποδῶν ἦτο τετράσημος (ἤχροι μακράτατοι κατὰ τὸν Ἀριστείδην καὶ χρόνοι ἐπιτεγνητοί, ὡς τεχνητῶς διὰ τῆς τονῆς ὑπὲρ τὸ σύνθετος μέγεθος ἠύξημένοι).

τροχαῖος σημαντὸς $\overline{\overline{\overline{\quad}}}$ $\overline{\overline{\quad}}$ $\overline{\quad}$

ὀρθίος $\overline{\quad}$ $\overline{\overline{\overline{\quad}}}$ $\overline{\overline{\quad}}$

Οἱ πόδες οὗτοι, οἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν $\frac{3}{2}$ πόδα τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ἦσαν χρήσιμοι, ὡς φαίνεται, μόνον ἐν τοῖς Νόμοις καὶ Ὑμνοῖς. Εὐρετῆς δὲ αὐτῶν λέγεται ὁ Τέρπανδρος (Πλούταρχ. περὶ μουσ. 28). Καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους (4, 9. Πρβλ. Σουίδ. ἐν λ.) μνημονεύμενοι δύο νόμοι τοῦ Τερπάνδρου, ὁ νόμος ὀρθίος καὶ ὁ τροχαῖος, οὐδὲν πιθανώτατα ἄλλο ἦσαν ἢ νόμοι πεποιημένοι τοῖς ῥυθμοῖς ἐκείνοις, τοῖς δωδεκασήμοις δηλ. ὀρθίοις καὶ σημαντοῖς τροχαίοις. Τοιοῦτον ῥυθμὸν φαίνεται ὅτι εἶχε καὶ τὸ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (Στρωμ. 6, 784) σωζόμενον ἀπόσπασμα τοῦ Τυρταίου ἐξ ὕμνου εἰς τὸν Δία ἐπὶ τῆς δωριστῆς ἁρμονίας μελωδουμένου

Ζεῦ πάντων ἀρχά, πάντων ἀγήτωρ

Ζεῦ, σοὶ πέμπω ταύταν ὕμνων ἀρχάν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Ἀριστείδης καταλέγει τοὺς πόδας τούτους μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἢ ἀσυνθέτων, τοιοῦτοι εἶνε μᾶλλον οἱ χρόνοι, ἐξ ὧν οἱ πόδες οὗτοι σύγκεινται, τετράσημοι δηλ. ἀσύνθετοι. Τούναντίον δὲ ἕκαστος τοιοῦτος πούς δωδεκάσημος ἀπετέλει καθ' ἑαυτὸν πόδα σύνθετον ἦτοι κῶλον.

β') Σπονδεῖος μειζων ἢ διπλοῦς.

155. Περὶ τοῦ μειζονος ἢ διπλοῦ σπονδείου λέγει ὁ Ἀριστείδης σελ. 36 «ἀπλοῦς σπονδεῖος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως» σπονδεῖος μειζων ὁ καὶ διπλοῦς ἐκ τετρασήμεου θέσεως καὶ τετρασήμεου ἄρσεως». Ἐν δὲ τῷ β' βιβλίῳ σελ. 97. 98 χαρακτηρίζων ὁ Ἀριστείδης τὸ ἦθος τοῦ ἰσοῦ γένους, λέγει τὰ ἐξῆς· «εἰ δὲ διὰ μηκίστων χρόνων συμβαίη γίνεσθαι τοὺς πόδας, πλείων ἢ κατάστασις ἐμφαίνεται ἂν τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο ὀρώμεν . . . τοὺς μηκίστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, εἰς ἐχρῶντο παρεκτεταμένοις, τὴν τε περὶ ταῦτα

διατριβὴν μίαν(;) καὶ φιλοχωρίαν ἐνδεικνύμενοι, τὴν τε αὐτῶν διάνοιαν ἰσότητι καὶ μήκει τῶν χρόνων ἐς κοσμιότητα καθιστάντες». Ὅτι δὲ οἱ ἴσοι οὗτοι πόδες οἱ διὰ μηκίστων παρεκτεταμένων χρόνων εἶνε οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ α' βιβλίῳ διπλοὶ ἢ μείζονες σπονδαῖοι, γίνεται δὴ-
λον ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν δύο χωρίων. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφι-
βολία ὅτι οἱ διπλοὶ ἢ μείζονες σπονδαῖοι εἶχον μέγεθος ὁκτάσημον καὶ
συνέκειντο ἐκ δύο ἀσυνθέτων τετρασήμεων χρόνων, ὧν ὁ μὲν ἀπετέλει
τὴν θέσιν, ὁ δὲ τὴν ἄρσιν. Πιθανῶς δὲ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σημαντοῦ τρο-
χαίου καὶ τοῦ ὀρθίου, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ μείζονος σπονδαίου πρέπει
νὰ δεχθῶμεν δύο εἶδη ἀντίθετα,

σπονδαῖος διπλοῦς ἢ μείζων ἀπὸ θέσεως — —

» » » ἀπ' ἄρσεως — —

Οἱ πόδες οὗτοι, οἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν $\frac{2}{2}$ τῆς νεωτέρας μου-
σικῆς, ἦσαν χρήσιμοι ἐν τοῖς Ὑμνοῖς, ὡς λέγει ὁ Ἀριστείδης, καὶ
τοῖς Νόμοις (1). Ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν οἱ παλαιοὶ τοὺς χρόνους τούτους
τοῦ διπλοῦ σπονδαίου, ὥσπερ καὶ τοῦ σημαντοῦ καὶ ὀρθίου, ἐλάμ-
βανον ὡς τετρασήμεους, καὶ οὐχὶ ὡς δισήμεους μετ' ἀναβεβλημένης
ἀγωγῆς, εἶνε ὅτι ἐν τῇ κρούσει ἐπὶ ἑκάστον χρόνον τῆς ᾠδῆς ἐπιπτε
τὸ σχῆμα — — ἢ — — ἢ καὶ — — — —.

γ') Παίων ἐπιδατός.

156. Περὶ τοῦ ἐπιδατοῦ παίωτος λέγει ὁ Ἀριστείδης (2) τάδε·
«ἐν δὲ τῷ παιωνικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν γίνονται πόδες δύο, παίων
διάγυιος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς ἄρσεως, παίων
ἐπιδατός ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέ-
σεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως. Διάγυιος μὲν οὖν εἴρηται οἷον δίγυιος, δύο
γὰρ χρῆται σημείοις, ἐπιδατός δέ, ἐπειδὴ τέσσαρσι χρώμενος μέρεσιν,
ἐκ δυοῖν ἄρσεων καὶ δυοῖν διαφορῶν θέσεων γίνεται». Ἐκ τοῦ χωρίου
τούτου τοῦ Ἀριστείδου μαθηάνομεν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ ἐπιδατός παίων
συνέκειτο ἐκ πέντε μακρῶν συλλαβῶν, ὥστε ἦτο δεκάσημος, δεύτερον
δὲ ὅτι εἶχε τέσσαρας ποδικοὺς χρόνους, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις,
τρίτον δὲ ὅτι αἱ θέσεις ἦσαν διάφοροι, δῆλον ὅτι κατὰ τὸ μέγεθος,

(1) Πρβλ. Πολυδ. ὄνομ. 216. 213, 17 «αὔλημα ἐνόπλιον, πυρρηχιαστικόν καὶ
σπονδαῖον, τροχαῖον». 214 «σπονδαῖον μέλος ἐπιδαῖον». 215 «πρὸς ὕμνους αἱ σπον-
δαῖοι αὐλοί».

(2) Σελ. 38. 39. Πρβλ. Mart. Capella 196 Meib. Mar. Victor. 49 K.

ὥστε αἱ ἄρσεις δὲν ἦσαν διάφοροι, ἀλλ' ὅμοιαι κατὰ τὸ μέγεθος, αἱ μὲν δηλ. ἄρσεις ἦσαν ἐκατέρα δίσημος, τῶν δὲ θέσεων ἡ μὲν ἐτέρα δίσημος, ἡ δὲ ἐτέρα διπλασία ταύτης ἦτοι τετράσημος. Τὴν τάξιν δὲ τῶν χρόνων ἡ σημείων ὀρίζει ὁ Ἀριστείδης λέγων «παίων ἐπιβα-
τός ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ
μακρᾶς ἄρσεως» (1). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ἐπιβατὸς παίων εἶχεν ὧδε:

θέσ. ἄρσ. θέσις ἄρσ.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ ἐπιβατὸς παίων εἶνε πούς σύνθετος, ἐκ δύο ἀσυνθέτων ποδῶν συγκείμενος, ἐνὸς τετρασήμεου, μετρικὸν σχῆμα ἔχοντος τὸ τοῦ σπονδείου, καὶ ἐνὸς ἑξασήμεου ἥτοι ἰωνικοῦ, μετρικὸν σχῆμα ἔχοντος τὸ τοῦ μολοσσοῦ, οἷτινες ἐν τῇ συνθέσει τηροῦσιν ἐκάτερος τὰ δύο αὐτῶν σημεία, ὁ μὲν τὴν δίστημον θέσιν καὶ ἄρσιν, ὁ δὲ τὴν τετράστημον μὲν θέσιν, τὴν δίστημον δὲ ἄρσιν. Καὶ κατὰ τοῦτο ὁ σύνθετος οὗτος πούς διαφέρει πάντων τῶν ἄλλων συνθέτων· διότι ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι σύνθετοι οἱ ἐκ δύο ἀσυνθέτων συγκείμενοι ἔχουσι δύο μόνον σημεία, ἐν μὲν τῷ τῆς θέσεως πίπτον ἐπὶ τὸν ἕτερον πόδα, ἐν δὲ τῷ τῆς ἄρσεως πίπτον ἐπὶ τὸν ἕτερον, ὁ ἐπιβατὸς σώζει· ἀμφοτέρω τὰ σημεία ἐκαστέρου ἀσυνθέτου ποδός, ἥτοι ἔχει τέσσαρα, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις. Πατέρα ὁμως τῶν δύο θέσεων ἦτο ἡ κυριωτέρα, ἥτις καὶ συνῆπτεν ἀμφοτέρους τοὺς ἀσυνθέτους πόδας εἰς ἓν σῶμα ἥτοι εἰς ἓνα σύνθετον πόδα ἢ κῶλον δεκάστημον; δηλὸν ὅτι ἡ ἔχουσα τὸ μείζον μέγεθος, ἥτοι ἡ θέσις τοῦ δευτέρου μέρους ἦτοι τοῦ μολοσσοῦ. Ἀπίθανον δὲ οὐδαμῶς φαίνεται ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων ποδῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιβατοῦ παίωνος κατὰ τὸν Ἀριστείδην ἢ τοῦ δεκασήμεου παιωνικοῦ ποδός κατὰ τὸν Ἀριστοξένον ἡδύνατο καὶ τάνάπαλιν νὰ συμβαίνει, νὰ καθηγῆται μὲν ὁ πούς ὁ ἔχων τὴν κυρίαν θέσιν ἥτοι ὁ ἑξάστημος, νὰ ἐπιφέρηται δὲ ὁ τετράστημος, τουτέστιν ὥδε·

III I II I

(1) Ἰστέον ὅτι, ὡς παρατήρησεν ὁ Westphal, ἡ φράσις τοῦ Ἀριστιίδου «δύο μακρῶν θέσεων» δὲν εἶνε ἀκριβής, διότι οὕτως τὰ σημεῖα γίνονται πέντε, ἐν ᾗ αὐτὸς ὁ Ἀριστιίδης λέγει αὐτὰ εὐθὺς μετὰ ταῦτα τέσσαρα. Ὡςπερὶ δηλ. νὰ εἴπῃ «δύο μακρῶν ἐπὶ θέσεως» ἀντὶ «δύο μακρῶν θέσεων». Ὡσαύτως καὶ ἀλλαχοῦ οὐχὶ ἀκριβῆ φράσιν μεταχειρίζεται ὁ Ἀριστιίδης λέγων περὶ τοῦ δακτύλου ὅτι σύγκειται «ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ δύο βραχειῶν ἄρσεων» καὶ περὶ τοῦ ἀναπαίστου «ἐκ δύο βραχειῶν ἄρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως».

Περὶ τοῦ ἠθικοῦ δὲ χαρακτῆρος τοῦ ἐπιβατοῦ παίωνος λέγει ὁ Ἀριστείδης (σελ. 98) τάδε· «τοὺς δὲ ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ θεωρουμένους ἐνθουσιαστικωτέρους εἶναι συμβέβηκεν, ὥς ἔφην. Τούτων δ' ὁ ἐπιβατὸς κεκίνηται μάλλον, συνταράττων μὲν τῇ διπλῇ θέσει τὴν ψυχὴν, ἐς ὕψος δὲ τῷ μεγέθει τῆς ἄρσεως τὴν διάνοιαν ἐξεγείρων». Σύμφωνα δὲ τῷ ἥθει ἦτο καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν μετεχειρίσατο αὐτὸν ὁ Ἀρχίλοχος, ὥς φαίνεται, ἐν ποιήμασιν ἱεροῖς εἰς Διόνυσον καὶ Δῆμητρα, ἅτινα εἶχον ὅμοιον χαρακτῆρα (Πλούτ. περὶ μουσ. 28). Εἶτα δὲ μετεχειρίσατο αὐτὸν καὶ ὁ Ὀλυμπος ἐν ὁμοίοις ποιήμασιν ἐπὶ τῆς Φρυγιστὶ ἁρμονίας, οἷον ἐν τοῖς εἰς τὴν Κυβέλην ἄδομένοις μητρῴοις (Πλούτ. π. μουσ. 33).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περὶ κώλων.

157. Ὡς προείπομεν (§144), τὰ κῶλα τῶν μετρικῶν εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ οἱ σύνθετοι πόδες τοῦ Ἀριστοξένου. Ἡ ταυτότης δὲ αὕτη γίνεται φανερά οὐ μόνον ἐκ τῆς θεωρίας τῶν παλαιῶν μετρικῶν (1), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ Ἀωννύμῳ περὶ μουσικῆς σφζομένων παλαιῶν μελῶν (2) καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἀριστόξενος περὶ τῆς ποδικῆς σημασίας ἥτοι τῆς εἰς ἄρσεις καὶ θέσεις διαίρέσεως τῶν συνθέτων ποδῶν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων, περὶ οὗ θὰ εἴπωμεν κατωτέρω. Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι ἡ φύσις καὶ οὐσία τῶν συνθέτων ποδῶν ἢ κώλων τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ἦτο ἡ αὕτη καὶ ἡ τῶν περιοδικῶν κώλων τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Ποία δὲ ἦτο αὕτη λέγομεν ἐφεξῆς. Ἐμπροσθεν (κεφ. α' § 68) ἐξηγούμενοι τὴν φύσιν τῶν

(1) Πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 64 W. «Στίχος ἐστὶ ποσὸν μέγεθος μέτρου, ὅπερ οὔτε ἔλαττον ἐστὶ τριῶν συζυγίων οὔτε μείζον τεσσάρων. Τὸ δὲ ἔλαττον ὃν τριῶν συζυγίων, εἴαν μὲν πλήρεις ἔχη τὰς συζυγίας, ἀκατάληκτόν ἐστι καὶ καλεῖται κῶλον, εἴαν δέ τι ἔλλείπη, κόμμα».

(2) Παρὰ τῷ Ἀωννύμῳ προῦμά τι ἦτοι μέλος τι τῆς ὀργανικῆς (§ 104) ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν κῶλον ἐξάσημον, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ τοῦ Ἀριστοξένου ποὺς ἐξάσημος δακτυλικός.

ποδῶν παρεβάλομεν αὐτοὺς πρὸς τὰς ἐν τῇ λόγῳ λέξεις. Ὅπως δη-
λαδὴ διὰ τοῦ ἐπικρατεστέρου τόνου μιᾶς τινος τῶν συλλαβῶν τῆς λέ-
ξεως συνάπτονται πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ αὐτῆς εἰς ἓν σῶμα, οὕτω καὶ
πλείονες φθόγγοι ἢ καθ' ὅλου χρόνου τοῦ ρυθμιζομένου διὰ τῆς ἐρρω-
μενεστέρας προφορᾶς ἐνός τινος αὐτῶν συνάπτονται πάντες εἰς ἓν
σῶμα διάφορον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων, δῆλον ὅτι τὸν
πόδα. Ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ λόγῳ παρὰ τὴν εἰς λέξεις διαίρεσιν γίνεται
καὶ ἀνωτέρα τις, ἢ εἰς κῶλα διαίρεσις. Πλείονες δηλαδὴ λέξεις νόημά
τι ἀποτελοῦσαι συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας εἰς ἓν σῶμα μεῖζον, τὸ
λεγόμενον ῥητορικὸν κῶλον. Κατορθοῦται δὲ τοῦτο κατὰ τὸν αὐτὸν
καὶ ἐπὶ τῶν λέξεων καθ' ἑαυτὰς τρόπον, τουτέστι διὰ τοῦ τονισμοῦ.
Ἐν ᾧ δηλαδὴ πᾶσα λέξις καθ' ἑαυτὴν φυλάττει τὸν ἴδιον αὐτῆς λο-
γικὸν τόνον, ὅστις διακρίνει αὐτὴν τῶν ἄλλων, μία τις τῶν λέξεων
τῶν νόημά τι ἀποτελοῦσῶν τονίζεται ἐμφαντικώτερον παρὰ τὰς ἄλ-
λας, ὁ δὲ ἐμφαντικώτερος οὗτος τονισμὸς κατορθοῖ νὰ συνάψῃ πάσας
εἰς ἓν σῶμα μεῖζον, διάφορον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων, δῆ-
λον ὅτι τὸ κῶλον. Καθὼς λοιπὸν ὁ λόγος σύγκειται ἐκ νοημάτων λο-
γικῶν, οὕτω καὶ τὸ μέλος ἀπαρτίζεται ἐκ νοημάτων μελωδικῶν ἐφε-
ξῆς ἀλλήλα διαδεχομένων· ὥστε ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ἐρρυθμῇ μέλει νὰ
γίνηται ἀνάλογός τις διαίρεσις, οἷα καὶ ἐν τῇ ῥητορικῇ λόγῳ, του-
τέστι διαίρεσις εἰς μελωδικὰ ἢ ρυθμικὰ κῶλα. Καὶ τῇ ὄντι ἐπὶ παν-
τός τεχνικοῦ μέλους διακρίνεται ἐκτός τῆς στοιχειώδους καὶ κατωτέ-
ρας διαιρέσεως εἰς πόδας καὶ ἀνωτέρα τις διαίρεσις εἰς κῶλα. Ὅπως
δὲ ἐπὶ τῶν ποδῶν διακρίνεται εἰς κύριος ρυθμικὸς τόνος, ὅστις συνά-
πτει πάντας τοὺς χρόνους τοῦ ποδὸς εἰς ἓν σῶμα, καὶ εἰς δευτερεύων,
οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μεζόνων τούτων μερῶν, τῶν κῶλων, ἅτινα σύγ-
κινται ἐκ πλείονων ποδῶν, εἰς τις τῶν ποδῶν τοῦ κῶλου λαμβάνει
δυνατώτερον παρὰ τοὺς ἄλλους ρυθμικὸν τόνον, ὁ δὲ δυνατώτερος οὗ-
τος τόνος συνάπτει πάντας τοὺς πόδας, οἵτινες καθ' ἑαυτοὺς φυλάτ-
τουσι τοὺς ἰδίους ρυθμικοὺς τόνους, εἰς ἓν σῶμα διάφορον τῶν προη-
γουμένων καὶ ἐπομένων. Παρὰ τὴν ρυθμικὴν ταύτην συνάφειαν ἔχουσι
τὰ κῶλα καθ' ἑαυτὰ ἐν τῇ μέλει καὶ μελικὴν συνάφειαν. Ὑπὸ με-
λικὴν δηλαδὴ ἐποψιν κατασκευάζονται οὕτω τὰ κῶλα ὑπὸ τοῦ
μελοποιῦ, ὥστε νὰ ἔχωσιν ὠρισμένον τέλος ἢ κατέλῃξιν, τουτέστιν
ὠρισμένους τελικοὺς φθόγγους, καὶ οὕτω νὰ ἀποτελῶσιν ἓν σῶμα με-
λικὸν διακεκριμένον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων. Κατορθοῦ-

ται δὲ τοῦτο, ὅταν ἡ μελωδία σχηματίζεται οὕτως ὥστε νὰ τελευτᾷ εἰς τινὰ τῶν κεφαλαιωδῶν φθόγγων τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος, ἐφ' οὗ ἐπωκοδόμηται. Τοιοῦτος δὲ εἶνε κατὰ πρῶτον μὲν λόγον καὶ σημαντικώτατος ὁ τονικός φθόγγος ἢ ἡ τονική (tonica), εἴτα δὲ καὶ ἡ τρίτη καὶ πέμπτη ἀπὸ τῆς τονικῆς, τουτέστιν ἡ μέση (media) καὶ ἡ δεσπόζουσα (dominante).

158. Ἐν τῷ λόγῳ πάλιν αἱ λέξεις αἱ τῷ ἐμφαντικωτέρῳ τόνῳ ὑποτασσόμεναι καὶ δι' αὐτοῦ εἰς ἓν σῶμα συναπτόμεναι, τὸ ῥητορικὸν κῶλον, δὲν δύνανται νὰ εἶνε λίαν πολλαί, διότι ἄλλως, ἂν δη· λαδὴ εἶνε πλείονες τοῦ δέοντος, εἰς μόνος κύριος τόνος δὲν ἐξαρκεῖ νὰ ὑποτάξῃ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει τοὺς τόνους πασῶν τῶν ἄλλων λέξεων καὶ οὕτω νὰ συνάψῃ πάσας εἰς ἓν σῶμα, μᾶλλον δὲ θὰ εἶνε χρεῖα καὶ ἄλλου προσέτι τοιοῦτου κυρίου τόνου· ἀλλ' ὅμως τότε δὲν θὰ ἔχωμεν πλέον ἓν μόνον σῶμα, ἀλλὰ δύο ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἂν δύο εἶνε οἱ κυριώτεροι τόνοι, ἢ καὶ πλείονα, ἂν εἶνε πλείονες οὗτοι. Ὁ αὐτὸς λοιπὸν λόγος καὶ περὶ τῶν μελωδικῶν ἢ ῥυθμικῶν κῶλων. Πάντοτε ὠρισμένοις τις ἀριθμὸς ποδῶν δύναται νὰ συνάπτηται εἰς ἓν ῥυθμικὸν κῶλον διὰ τοῦ δυνατωτέρου ῥυθμικοῦ τόνου ἐνός τινος τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Πᾶν δὲ μείζον τοῦ δέοντος μέγεθος ἀδυνατεῖ νὰ ὑποτάξῃ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει καὶ νὰ συνάψῃ εἰς ἓν ῥυθμικὸν σῶμα ὁ κυριώτερος οὗτος τόνος, ὥστε ἐπὶ τοιοῦτου μεγέθους θὰ εἶνε χρεῖα δύο ἢ καὶ πλείονων κυριωτέρων ῥυθμικῶν τόνων· ἀλλ' ὅμως οὕτως ἀπόλλυται ἡ ῥυθμικὴ συνάφεια καὶ ἀντὶ ἐνός θὰ ἔχωμεν δύο ἢ καὶ πλείονα σῶματα ἥτοι ῥυθμικά κῶλα.

159. Πόσοι λοιπὸν πόδες δύνανται νὰ συναφθῶσι καὶ ἀποτελέσωσιν ἓν σῶμα ἥτοι ἓν ῥυθμικὸν κῶλον, οὐ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ὡς τοιοῦτου ἢ αἰσθησις; Ἐν μὲν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ συνάπτονται κανονικῶς τέσσαρες πόδες καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν ῥυθμικὸν κῶλον, συχνὰ δὲ μόνον δύο, σπανιώτατα δὲ τρεῖς. Συνήθως δέ, ὅταν ὁ μελοποιὸς εὐρίσκη τριποδίας ἐν τῷ ποιητικῷ κειμένῳ, μεταβάλλει αὐτὰς εἰς τετραποδίας, προστιθεὶς κενὸν χρόνον ἔχοντα-μέγεθος ἐνός ποδός. Πενταποδίας δὲ καὶ ἑξαποδίας ἥτοι κῶλα συγχέμενα ἐκ πέντε καὶ ἑξ· ποδῶν μεταχειρίζεται μὲν ἡ νεωτέρα μουσική, ἀλλ' ὅμως σποράδην καὶ ἀναμειγνύουσα ἄλλοις κῶλοις, οὐχὶ δὲ συνεχῶς ἐπὶ μειζόνων ῥυθμικῶν μερῶν. Ἡ παλαιὰ ὅμως μουσικὴ τέχνη, ὡς εἶδομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ἐσχημάτιζε συνθέτους πόδας ἥτοι κῶλα οὐχὶ μόνον

ἐκ τεσσάρων, δύο καὶ τριῶν ἀσυνθέτων ποδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πέντε καὶ ἑξ, τουτέστι διποδίας τε καὶ τριποδίας καὶ τετραποδίας καὶ πενταποδίας καὶ ἑξαποδίας, καὶ πάντα τὰ κῶλα ταῦτα μετεχειρίζετο σχεδὸν ἐπίσης συχνά, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς σφριζομένης παλαιᾶς ποιήσεως. Τὰς δὲ πενταποδίας καὶ ἑξαποδίας μετεχειρίζοντο οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες οὐ μόνον σποράδην, ὡς ἡ νεωτέρα μουσική, ἀλλὰ καὶ συνεχῶς ἦτοι κατ' ἐπανάληψιν ἐφεξῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ δὲν ἐσχηματίζοντο παντὸς εἶδους κῶλα ἐξ ἐκάστου τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν ἦτοι μονοποδιῶν, ἀλλὰ διποδίας μὲν καὶ τριποδίας ἐσχημάτιζεν ἡ παλαιὰ μουσική τέχνη καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀσυνθέτων ποδῶν ἦτοι μονοποδιῶν, τουτέστι τροχαϊκᾶς (ιαμβικᾶς), δακτυλικᾶς (ἀναπαιστικᾶς), παιωνικᾶς καὶ ἰωνικᾶς (ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος) διποδίας καὶ τριποδίας· τετραποδίας δὲ μόνον ἐκ τῶν τρισῆμων καὶ τετρασῆμων ἀσυνθέτων ποδῶν, τουτέστι τροχαϊκᾶς (ιαμβικᾶς) καὶ δακτυλικᾶς (ἀναπαιστικᾶς) τετραποδίας· πενταποδίας δὲ ἐκ πάντων τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν πλὴν τῶν ἑξασῆμων ἰαμβικῶν, τουτέστι τροχαϊκᾶς (ιαμβικᾶς), δακτυλικᾶς (ἀναπαιστικᾶς) καὶ παιωνικᾶς πενταποδίας· ἑξαποδίας δὲ μόνον ἐκ τῶν τρισῆμων ἀσυνθέτων ποδῶν, τουτέστι τροχαϊκᾶς καὶ ἰαμβικᾶς. Καὶ αἱ μὲν διποδαὶ καὶ τετραποδαὶ διὰ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εἰς δύο μέρη διαιρούμεναι, ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ἀνήκον εἰς τὸ δακτυλικὸν ποδικὸν γένος, αἱ δὲ τριποδαὶ καὶ ἑξαποδαὶ διὰ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εἰς δύο μέρη διαιρούμεναι, ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ἀνήκον εἰς τὸ ἰαμβικὸν ποδικὸν γένος, αἱ δὲ πενταποδαὶ ὡσαύτως εἰς δύο μέρη διὰ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως διαιρούμεναι, ἔχοντα πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἡμιολίου λόγον, ἀνήκον εἰς τὸ παιωνικὸν ποδικὸν γένος.

Ὡς ἐν τύπῳ δὲ τὰ κῶλα ἦτοι οἱ σύνθετοι πόδες τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης εἶχον ὡς ἐξῆς·

Α'. Τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικὰ κῶλα.

1. - - - -	τροχαϊκὴ διποδία	}	κῶλον ἐξάσημον
2. - - - -	ιαμβικὴ διποδία		(3+3).
3. - - - -	τροχαϊκὴ τριποδία	}	κῶλον ἑννέασημον
4. - - - -	ιαμβικὴ »		(6+3).

5. - - - - - τροχαϊκή τετραποδία } κῶλον δωδεκάσημον
 6. - - - - - ιαμβική » } (6+6).
 7. - - - - - τροχαϊκή πενταποδία } κῶλον 15σημον
 8. - - - - - ιαμβική » } (9+6).
 9. - - - - - τροχαϊκή ἑξαποδία } κῶλον 18σημον
 10. - - - - - ιαμβική » } (12+6).

Β'. Δακτυλικά καὶ ἀναπαιστικά κῶλα.

11. - - - - - δακτυλική διποδία } κῶλον ὀκτάσημον
 12. - - - - - ἀναπαιστική » } (4+4).
 13. - - - - - δακτυλική τριποδία } κῶλον δωδεκάσημον
 14. - - - - - ἀναπαιστική » } (8+4).
 15. - - - - - δακτυλ. τετραποδία } κῶλ. 16σημον
 16. - - - - - ἀναπαιστική » } (8+8).
 17. - - - - - δακτ. πενταποδία } κ. 20σημ.
 18. - - - - - ἀναπαιστ. » } (12+8).

Γ'. Παιωνικά κῶλα.

19. - - - - - παιωνική διποδία ἥτοι κῶλον δεκάσημον (5+5).
 20. - - - - - παιων. τριπ. ἥτοι κῶλ. 15σημον (10+5).
 21. - - - - - π. πενταπ. ἥτοι κ. 25σ. (15+10).

Δ'. Ἰωνικά κῶλα.

22. - - - - - ἰωνική διποδία ἀπὸ μείζονος } κῶλον 12σημον
 23. - - - - - » » ἀπ' ἐλάσσον. } (6+6).
 24. - - - - - ἰων. τριπ. ἀπὸ μείζ. } κῶλ. 18σημον
 25. - - - - - » » ἀπ' ἐλάσ. } (12+6).

Σημασία τῶν κῶλων.

160. Πῶς ὁμως ἐσημαίνοντο οἱ παλαιοὶ τοὺς συνθέτους πόδας ἥτοι τὰ κῶλα, εἰς πόσα δηλαδὴ σημεία ἢ ποδικοὺς χρόνους, ἄρσεις τε καὶ θέσεις, διήρουν τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἥτοι ἐξαγγελίᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων; Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου πραγματεύονται δύο χωρία τοῦ Ἀριστοξένου, ὧν τὸ μὲν ἐν τῇ τοῦ Ψ' ἐλλοῦ ἐπιτομῇ § 12 διασωθὲν ἔχει ὥδε· αὐξεται δὲ ἐπὶ πλείονων τό τε ἰαμβικόν

γένος καὶ τὸ παιωνικὸν τοῦ δακτυλικοῦ, ὅτι πλείοσι σημείοις ἐκάτερον αὐτῶν χρῆται· οἱ μὲν γὰρ τῶν ποδῶν δύο μόνοις πεφύκασι σημείοις χρῆσθαι, ἄρσει καὶ βάσει, οἱ δὲ τρισίν, ἄρσει καὶ διπλῇ βάσει, οἱ δὲ τέτρασι, δύο ἄρσεσι καὶ δύο βάσεσιν». Τὸ δὲ ἕτερον χωρίον ἐν αὐτῷ τῷ πρωτοτύπῳ τοῦ Ἀριστοξένου εὐρίσκόμενον Ἰ. Ὑθμ. στοιχ. σελ. 288 κέ. Mor. (πρβλ. καὶ Ψελλ. § 14) ἔχει ὥδε· «ὥ δὲ σημαινόμεθα τὸν ῥυθμὸν καὶ γνώριμον ποιοῦμεν τῇ αἰσθήσει, πούς ἐστιν εἰς ἢ πλείους ἑνός (1). Τῶν δὲ ποδῶν οἱ μὲν ἐκ δύο χρόνων σύγκεινται τοῦ τε ἄνω καὶ τοῦ κάτω, οἱ δὲ ἐκ τριῶν, δύο μὲν τῶν ἄνω, ἑνός δὲ τοῦ κάτω, ἢ ἐξ ἑνός μὲν τοῦ ἄνω, δύο δὲ τῶν κάτω, (οἱ δὲ ἐκ τεττάρων, δύο μὲν τῶν ἄνω, δύο δὲ τῶν κάτω). Ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἑνός χρόνου πούς οὐκ ἂν εἴη φανερόν, ἐπειδήπερ ἐν σημείον οὐ ποιεῖ διαίρεσιν χρόνου· ἄνευ γὰρ διαίρεσεως χρόνου πούς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. Τοῦ δὲ λαμβάνειν τὸν ποῦδα πλείω τῶν δύο σημεία τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν αἰτιατέον. Οἱ γὰρ ἐλάττους τῶν ποδῶν, εὐπερίληπτον τῇ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντες, εὐσύννοπτοι εἰσι καὶ διὰ τῶν δύο σημείων· οἱ δὲ μεγάλοι τούναντίον πεπόνθασι· δυσπερίληπτον γὰρ τῇ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντες πλείονων δέονται σημείων, ὅπως εἰς πλείω μέρη διαιρεθὲν τὸ τοῦ ὅλου ποδὸς μέγεθος εὐσυννοπτότερον γίνηται. Διὰ τί δὲ οὐ γίνεται πλείω σημεία τῶν τεττάρων, οἷς ὁ πούς χρῆται κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ὥστερον δειχθήσεται».

Τὸ κοινὸν ἐξαγόμενον ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων, ἅτινα δὲν διαφωνοῦσιν, ἀλλ' ἀναπληροῦσιν ἀλλήλα, δύναται νὰ διατυπωθῇ ὥδε· οἱ μὲν ἐλάσσονες τῶν ποδῶν ἦτοι οἱ ἀσύνθετοι (μονοποδιαί) ἔχουσι κοινῶς, ἄνευ δηλαδὴ διακρίσεως ποδικοῦ γένους εἰς ὃ ἕκαστος ἀνήκει, δύο σημεία, ἄρσιν τε καὶ θέσιν· ἐκ δὲ τῶν μεγάλων ἦτοι τῶν συνθετῶν ποδῶν (κώλων) οἱ μὲν δακτυλικοί, τουτέστιν αἱ διποδιαί καὶ αἱ τετραποδιαί, ἔχουσι ὡσαύτως δύο σημεία, ἄρσιν τε καὶ θέσιν, οἱ δὲ ἱαμβικοί, τουτέστιν αἱ τριποδιαί καὶ ἑξαποδιαί, τρία, δύο ἄρσεις καὶ μίαν θέσιν ἢ μίαν ἄρσιν καὶ δύο θέσεις· οἱ δὲ παιωνικοί, ἦτοι αἱ πενταποδιαί, τέσσαρα, δύο ἄρσεις καὶ δύο θέσεις.

161. Ἐπὶ μὲν λοιπὸν τῶν διποδιῶν καὶ τετραποδιῶν εὐρίσκομεν εὐκόλως τὰ δύο σημεία ἦτοι τὴν ἄρσιν καὶ τὴν θέσιν, διαιροῦντες αὐ-

(1) Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Οὔεσφελίου δι' ἑνός μὲν ποδὸς σημαινόμεθα τὸν ῥυθμὸν, ὅταν πάντες οἱ πόδες εἴνε ὅμοιοι ἀλλήλοις, διὰ πλείονων δὲ, ὅταν δὲν εἴνε πάντες οἱ πόδες ὅμοιοι ἀλλήλοις, ὅπερ συμβαίνει ἐν τῇ ῥυθμικῇ μεταβολῇ.

τάς εἰς δύο ἴσα μέρη, ὧν τὸ μὲν ἕτερον θὰ ἀποτελῇ τὴν ἄρσιν, τὸ δὲ ἕτερον τὴν θέσιν, ὥστε τὰ δύο ταῦτα σημεῖα συμπίπτουσι τοῖς ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εὐρισκομένοις μέρεσιν· ὡς ἐπὶ τῆς τροχαϊκῆς διποδίας καὶ τετραποδίας τὰ δύο σημεῖα εἶχον ὥδε·

σημ.	σημ.	σημεῖον	σημεῖον
— — — —	— — — —	— — — — — —	— — — — — —
ἄρσις	θέσις	ἄρσις	θέσις.

Ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις τοῦ Ἀριστοξένου προτάσσεται μὲν ἡ ἄρσις, ἐπιτάσσεται δὲ ἡ θέσις, ἀλλ' ὅμως ὑπὸ τῆς φράσεως τοῦ Ἀριστοξένου δὲν ἀποκλείεται καὶ τὸ ἀντίθετον, τὸ νὰ καθηγῇται μὲν ἡ θέσις, νὰ ἐπηται δὲ ἡ ἄρσις, ὥδε δηλαδή·

σημ.	σημ.	σημεῖον	σημεῖον
— — — —	— — — —	— — — — — —	— — — — — —
θέσις	ἄρσις	θέσις	ἄρσις.

Συμμαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ἀριστείδης λέγων ἐν σελ. 36 περὶ εἶδους τινὸς τοῦ ὀκτασήμερου δακτυλικοῦ τοῦ καλουμένου *μεῖζονος σπονδείου* «σπονδεῖος μεῖζων ἐκ τετρασήμερου θέσεως καὶ τετρασήμερου ἄρσεως». Πότε ὅμως ἐν τῇ σφζομένῃ τῶν παλαιῶν ποιήσῃ ἐπὶ τῶν διποδιῶν καὶ τετραποδιῶν καθηγέιτο μὲν ἡ θέσις, εἶπετο δὲ ἡ ἄρσις, ἢ τάνάπαλιν, δὲν δυνάμεθα νῦν νὰ γινώσκωμεν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν παλαιῶν μελῶν καὶ διότι οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν διδασκόμεθά τι περὶ τούτου. Ὅ,τι δὲ εἶπομεν περὶ τῶν τροχαϊκῶν διποδιῶν καὶ τετραποδιῶν, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ἰαμβικῶν καὶ δακτυλικῶν καὶ λοιπῶν λεγόμενον. Ὡς αὐτῶς δὲ ὅ,τι εἶπομεν ἔμπροσθεν (§ 147) περὶ τῶν ἀπλῶν ἢ ἀσυνθέτων ποδῶν ὅτι διαφέρουσι τὸ ἦθος, ὅταν προηγῇται μὲν ἡ θέσις, ἐπηται δὲ ἡ ἄρσις καὶ τάνάπαλιν, διότι κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἡσυχαστικὸν ἦθος τῆς ῥυθμοποιίας καὶ εἶνε ἡσυχαστικώτεροι τὸ ἦθος, κατὰ δὲ τὴν ἀντίστροφον τάξιν τῶν σημείων οἱ πόδες ἀνήκουσιν εἰς τὸ διασταλτικὸν ἦθος τῆς ῥυθμοποιίας καὶ γίνονται διασταλτικώτεροι τὸ ἦθος ἢτοι προσλαμβάνουσι μεῖζονα κίνησιν καὶ ἐνέργειαν, τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων ποδῶν, δηλονότι εἶνε ἡσυχαιέτεροι μὲν οἱ ἔχοντες προηγουμένην τὴν θέσιν, ἐπιφερομένην δὲ τὴν ἄρσιν, διασταλτικώτεροι δὲ ἦτοι κεκινημένοι τὸ ἦθος οἱ ἀντίστροφον ἔχοντες τὴν τάξιν τῶν σημείων.

162. Ἐπὶ τῶν συνθέτων ὅμως ἰαμβικῶν ποδῶν, ἦτοι τῶν *τριπο-*

διῶν καὶ εξαποδιῶν, τὰ ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως εὐρισκόμενα μέρη δύο ὄντα δὲν δύνανται νὰ συμπίπτωσιν, ὡς ἐπὶ τῶν συνθέτων δακτυλικῶν, τοῖς σημείοις, ἅτινα εἶνε τρία. Ἀνάγκη λοιπὸν τὸ ἕτερον τῶν ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως δύο μερῶν, δηλὸν ὅτι τὸ μείζον, ὅπερ ἔχει διπλάσιον τοῦ ἐτέρου μέγεθος, νὰ περιέχῃ δύο σημεία. Εἶχον δὲ τὰ τρία ταῦτα σημεία κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τὴν ἐξῆς δύναμιν, ἥτοι δηλαδὴ ἦσαν δύο ἄρσεις καὶ μία θέσις ἢ μία ἄρσις καὶ δύο θέσεις. Ταῦτα δὲ οὐδαμῶς ἄλλως πρέπει νὰ νοηθῶσιν εἰμὴ ὅτι ἐν μὲν τῶν σημείων τούτων αἱ θέσις ὃν εἶχε τὴν μεγίστην δύναμιν, ἐν δὲ αἱ ἄρσεις ὃν τὴν ἐλαχίστην, ἐν δὲ μέσῃ τινὰ δύναμιν, ὥστε ἡ δύνατο νὰ θεωρῇται καὶ λέγεται ἄρσις μὲν παραβαλλόμενον πρὸς τὴν θέσιν, θέσις δὲ παραβαλλόμενον πρὸς τὴν ἄρσιν. Ἐκ τούτων λοιπὸν ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη ἀποδείκνυται τελέως συμφωνοῦσα τῇ νεωτέρᾳ ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν συνθέτων ἱαμβικῶν ποδῶν καθὼς καὶ πρὸς τὴν τῶν συνθέτων δακτυλικῶν. Διότι ὅπως ἡ ἀρχαία εἰς δύο ποδικούς χρόνους, ἄρσιν τε καὶ θέσιν, διήρει τοὺς δακτυλικούς πόδας ἀσυνθέτους τε καὶ συνθέτους, οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα μουσικὴ διαιρεῖ σημαינוμένη τοὺς ἀναλόγους ἀρτίους ἢ διμερεῖς καλουμένους πόδας. Καὶ πάλιν ὅπως ἡ ἀρχαία μουσικὴ τέχνη σημαינוμένη διήρει εἰς τρεῖς ποδικούς χρόνους τοὺς συνθέτους ἱαμβικούς πόδας, οὕτω καὶ ἡ νεωτέρα τοὺς ἀναλόγους περιττοὺς ἢ τριμερεῖς καλουμένους πόδας σημαינוμένη διαιρεῖ εἰς τρία ἴσα μέρη, ὧν τὸ μὲν προφέρεται μετὰ μεγίστης δυνάμεως (""), τὸ δὲ μετ' ἐλάσσονος ("), τὸ δὲ μετὰ ἐτι ἐλάσσονος ἥτοι μετὰ τῆς ἐλαχίστης δυνάμεως ('). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ παλαιοὶ τὴν τροχαϊκὴν π. χ. τριποδίαν (ἐννεάσημον ἱαμβικὸν) ἰσημαίνοντο ὧδε:

σημ.	σημ.	σημ.
"" ∪	" ∪	— ∪
θέσ.	θέσ.	ἄρσ.
ἢ	θέσ.	ἄρσ.

Ἄλλ' ὅμως ὅπως ἐπὶ τῶν διποδιῶν καὶ τετραποδιῶν, ὡς εἵπομεν, ἡ τάξις τῶν σημείων ἦτο ἄλλοτε ἄλλη, ἄλλοτε δηλαδὴ καθηγέτο μὲν ἡ θέσις, εἴτετο δὲ ἡ ἄρσις, καὶ ἄλλοτε τάνάπαλιν, τὸν αὐτόν που λόγον πρέπει πιθανῶς νὰ δεχθῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν τριποδιῶν, τουτέστιν ὅτι ἰσημαίνοντο καὶ ὧδε

$\frac{_}{_}$ $\cup$ $\frac{'''}{_}$ $\cup$ $\frac{''}{_}$ $\cup$
 ἄρσ. θέσ. θέσ. (ἡ ἄρσις)

ἡ καὶ ὥδε·

$\frac{''}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$ $\frac{'''}{_}$ $\cup$
 θέσ.(ἄρσ.) ἄρσ. θέσις.

163. Ὡςπερ δὲ ἐπὶ τῶν συνθέτων ἱαμβικῶν ποδῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν συνθέτων παιωνικῶν ἦτοι τῶν πενταποδιῶν τὰ ἐκ τῆς ποδικῆς διαιρέσεως μέρη, δύο ὄντα καὶ λόγον πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ ἡμιολίου ἔχοντα, δὲν δύνανται νὰ συμπέπτωσι τοῖς τέσσαρσι σημείοις, εἰς ἃ οἱ παλαιοὶ διήρουν τοὺς συνθέτους παιωνικοὺς πόδας σημαίνοντες αὐτοὺς ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ τῶν μουσικῶν ποιημάτων. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι δύο μὲν τῶν τεσσάρων σημείων ἐπιπτον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος τῆς ποδικῆς διαιρέσεως, δύο δὲ ἐπὶ τὸ ἕτερον. Τὴν δύναμιν τῶν σημείων τούτων ὁρίζει ὁ Ἀριστόξενος ἐν τοῖς μνημονευθεῖσι χωρίοις λέγων ὅτι ἦσαν δύο ἄρσις καὶ δύο θέσις. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς περὶ τῆς σημασίας τοῦ δεκάσημου παιωνικοῦ (βλ. § 156) εἰκάζομεν ποία ἦτο ἡ τάξις τῶν σημείων καὶ καθ' ὅλου ἡ σημασία καὶ τῶν μειζόνων συνθέτων παιωνικῶν ποδῶν ἦτοι τῶν πενταποδιῶν. Ἡ τροχαϊκὴ π. χ. πενταποδιά διηρεῖτο εἰς σημεῖα ἢ ποδικοὺς χρόνους ὥδε·

$\frac{''}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$ $\frac{'''}{_}$ $\cup$ $\frac{''}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$
 θέσις ἄρσις θέσις ἄρσις

ἡ καὶ ὥδε·

$\frac{'''}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$ $\frac{''}{_}$ $\cup$ $\frac{_}{_}$ $\cup$
 θέσις ἄρσις θέσις ἄρσις.

ΣΗΜ. Ἡ προεκτεθεῖσα ἐρμηνεία τῶν ἔμπροσθεν (§ 160) μνημονευθέντων χωρίων τοῦ Ἀριστοξένου περὶ τῆς σημασίας ἦτοι τῆς διαιρέσεως τῶν συνθέτων ποδῶν εἰς σημεῖα ἢ μέρη ποδικά, ἄρσις δηλαδὴ καὶ θέσις, ὀφείλεται τῇ ὀξυνοίᾳ τοῦ ἐν Παρισίοις ἀκαδημαϊκοῦ Henri Weil (H. Weil, über Zahl und Anordnung der Arsen und Thesen in den verschiedenen Rhythmengeschlechtern, ἐν τοῖς Jahrb. f. Phil. 1855 σελ. 396 κέ.). Ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῇ β'. ἐκδόσει τῆς ρυθμικῆς καὶ μετρικῆς. Ἐν τῇ τρίτῃ ὁμως ἐκδόσει τῆς ρυθμικῆς (σελ. 250) καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τῆς μετρικῆς (allg. Metrik¹ σελ. 153) ἡσπάσατο τὴν ἐκδοχὴν τοῦ

Baumgart (E. F. Baumgart, über die Betonung der rhythmischen Reihe b. d. Griechen. Breslau 1869, Progr.), καθ' ἣν ἡ μὲν διποδία ἐλάμβανε δύο σημεῖα, ἡ δὲ τριποδία τρία, ἡ δὲ τετραποδία τέσσαρα, ἡ δὲ πενταποδία πέντε. Ἀλλ' ὁ C. von Jân (Hirschfelders Wochenschr. f. kl. Philol. 1886 No 18. Πρὸς Westphal, allg. Metrik³ σελ. 162 ὑποσημ.) ἐπικρίνων τὴν γ' ἐκδ. τῆς ῥυθμικῆς τοῦ Οὔεστφάλίου ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Weil. Καὶ ἡμῖν φαίνεται ὁρθότερα ἡ γνώμη τοῦ Weil., ἡ καὶ ἠκολουθήσαμεν ἐν τῇ ἔμπροσθεν ἐκτεθείσῃ θεωρίᾳ περὶ τῆς σημασίας τῶν συνθέτων ποδῶν. Διότι πλὴν ἄλλων, ἃ λέγει ὁ C. von Jân, ἐνδεχόμενον ὅτι ἡ τετραποδία εἶχε τέσσαρα σημεῖα, πῶς θὰ συμβιβάζωμεν π. χ. τὸν ὅρον τροχαϊκὸν τετράμετρον πρὸς τὴν ἐκδοχὴν τοῦ Baumgart ἀπαιτοῦντος τέσσαρα σημεῖα ὑπὲρ ἐκάστης τετραποδίας; Τότε ἔπρεπε νὰ λέγεται ἡ μὲν τετραποδία ἀντὶ διμέτρου τετράμετρον, ἡ δὲ ὀκταποδία ἀντὶ τετραμέτρου ὀκτάμετρον. Ὡσαύτως τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον, καθ' ὃ λέγει ὁ Οὔεστφάλιος ἐν τῇ γ' ἐκδόσει περὶ τῆς σημασίας τῆς διποδικῆς βάσεως, ἔπρεπε νὰ λέγεται ἐξάμετρον κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Περὶ περιούδων.

164. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξηγούμενοι τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν ποδῶν καὶ κῶλων παρεβόλομεν τὰς διαιρέσεις ταύτας τοῦ ἔρρυθμου μέλους πρὸς τὰς τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀναλόγους διαιρέσεις εἰς λέξεις καὶ κῶλα. Ἡ ἀναλογία ὅμως τοῦ ῥητορικοῦ λόγου πρὸς τὸ ἔρρυθμον μέλος προβαίνει καὶ περαιτέρω. Ἐν τῷ ῥητορικῷ δηλαδὴ λόγῳ σπανίως συμβαίνει ὥστε τελειὸν τι νόημα νὰ ἀπαρτιζέται ἐξ ἐνὸς κῶλου, συνήθως δὲ συνάπτονται ἐκάστοτε δύο ἢ καὶ πλείονα κῶλα εἰς ἀπαρτισμὸν τελείου τινὸς καὶ αὐτοτελοῦς νοήματος, τὸ δὲ μείζον τοῦτο

μέρος τοῦ λόγου, ὅπερ σύγκειται ἐκ δύο ἢ καὶ πλειόνων κώλων, καὶ
 λήτται *ρήτορικὴ περίοδος*. Καὶ ἡ μὲν ἐκ δύο κώλων συγκειμένη πε-
 ρίοδος, ἐξ ἐνός δηλαδὴ ἡγουμένου καὶ ἐνός ἐπομένου, καλεῖται *δίκω-
 λος*, ἡ δ' ἐκ τριῶν, ἐνός ἡγουμένου, ἐνός μέσου καὶ ἐνός ἐπομένου,
τρίκωλος, ἡ δ' ἐκ τεσσάρων *τετράκωλος*, καὶ αἱ λοιπαὶ ὁμοίως. Ἡ μὲν
 πάλιν δίκωλος, τρίκωλος, τετράκωλος καὶ καθόλου πᾶσα πολὺκώλος
 περίοδος καλεῖται *σύνθετος*, ἡ δ' ἐξ ἐνός συγκειμένη κώλου *ἀπλή* ἢ
ἀσύνθετος. Ἐν τῇ συνθέτῳ λοιπὸν ἡ πολυκώλῳ περιόδῳ τὰ διάφορα
 κῶλα ὡς πρὸς τὸν τονισμόν εἶνε ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, ἕκαστον δη-
 λαδὴ, ὅταν ῥητορικῶς ἐξαγγέλληται ἡ περίοδος, φυλάττει τὸν κύριον
 αὐτοῦ τόνον καὶ οἱ κύριοι οὗτοι τόνοι τῶν διαφορῶν κώλων δὲν ὑπο-
 τάσσονται εἰς ἓνα κυριώτερον τῶν λοιπῶν καὶ ἐπὶ πάντων δεσπό-
 ζοντα, ἀλλ' ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων διαμένοντες προσφέρονται μετ'
 ἴσης που δυνάμεως, διαφέρουσι δὲ μόνον κατὰ τὴν τάσιν, ὁ μὲν ὀξύ-
 τερος, ὁ δὲ βαρύτερος ὢν. Οἷον ἐν τῇ ἐξῆς δικώλῳ περιόδῳ « ὁ θεὸς
 πᾶσας μὲν τὰς ἀνθρωπείνας πράξεις ἐπισκοπεῖ, οὐχ ἥκιστα δὲ τὴν
 περὶ τοὺς γονέας εὐσεβειαν » (Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτους σελ. 94)
 ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου κώλου, ὅπερ τελευτᾷ εἰς τὴν λέξιν *ἐπισκοπεῖ*, ὁ
 κυριώτερος τόνος, ὅστις συνάπτει πᾶσας τὰς λέξεις, ἐξ ὧν σύγκειται
 τὸ κῶλον τοῦτο, εἰς ἓν σῶμα, πίπτει ἐπὶ τὴν λέξιν *πᾶσας*, ἐπὶ δὲ
 τοῦ δευτέρου ἐπὶ τὴν λέξιν *γονέας*. Οἱ τόνοι τῶν δύο τούτων λέξεων
 προσφέρονται δυνατώτερον μὲν τῶν λοιπῶν λέξεων ἑκατέρου κώλου.
 μετ' ἴσης δὲ που ἀμφοτέροι πρὸς ἀλλήλους δυνάμεως, ὥστε ὁ ἕτερος
 δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἕτερον καὶ οὕτω διακρίνονται ἀλλήλων τὰ
 δύο ταῦτα κῶλα. Ἀλλ' ὅμως ἐν ᾧ ἔχουσι τὴν αὐτὴν δυνάμιν οἱ τό-
 νοι οὗτοι, δὲν ἔχουσι καὶ τὴν αὐτὴν τάσιν, ἀλλ' ὁ μὲν πρώτος εἶνε
 ὀξύτερος τοῦ δευτέρου, ὁ δὲ δεύτερος κατὰ ποσόν τι βαρύτερος τοῦ
 πρώτου, εἰ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἀμφοτέροι σημειοῦνται διὰ τοῦ αὐτοῦ
 σημείου τοῦ ὀξείας τόνου. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη, ἥτις εἶνε μελωδική
 διαφορὰ, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συνάψῃ ἀμφοτέρα τὰ κῶλα εἰς ἓν μείζον
 σῶμα, τὴν *περίοδον* καλουμένην. Ὁ κύριος δηλαδὴ τόνος τοῦ πρώ-
 του κώλου προσφέρεται οὕτως, ὥστε πᾶς τις ἀκούων αὐτὸν περιμένει
 πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἕτερον ἀποτελοῦντα τὴν ἀνταπόδοσιν ἢ ἀντί-
 θεσιν πρὸς ἐκεῖνον. Ἡ δίκνοια τοῦ ἀκρωμένου μένει μετέωρος καὶ
 δὲν δύναται νὰ ἀναπαυθῇ πρὶν ἀκούσῃ καὶ τὴν ἀντίθεσιν ἥτοι τὸ δεύ-
 τερον κῶλον, ὅπερ προφερόμενον ἔχει διάφορον τοῦ πρώτου τὴν τά-

σιν. Ἡ διαφορά δ' αὕτη περὶ τὴν προφορὰν τῶν κυρίων τόνων τῶν δύο κῶλων συνάπτει αὐτά, ὡς εἵπομεν, εἰς ἓν σῶμα. Ἄν δὲ τὸ πρῶτον κῶλον ἀπετέλει καθ' ἑαυτὸ ἀσύνθετον περίοδον, οἷον α ὁ θεὸς ἐπισκοπεῖ πάσας τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις», ἡ λέξις πάσας θὰ εἶχε μὲν ὡσαύτως τὸν κύριον τόνον, ὁ τόνος ὁμῶς οὗτος δὲν θὰ προεφέρετο πλέον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ περιστάσει, ὅτε τὸ κῶλον τοῦτο ἀπετέλει τὸ ἡγούμενον μόνον κῶλον τῆς περιόδου, ἀλλὰ διαφόρως, πᾶς τις δὲ διαισθάνεται τὴν διαφορὰν ταύτην. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ περιόδων, αἵτινες σύγκεινται ἐκ πλειόνων τῶν δύο κῶλων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὡς πρὸς μὲν τὴν διάρθρωσιν τῶν λογικῶν τόνων τὰ διαφορά τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλα εἶνε ἀνεξάρτητα ἀλλήλων, διότι ἕκαστον τηρεῖ τὸν ἴδιον αὐτοῦ κύριον τόνον τῶν κυρίων τόνων τῶν λοιπῶν κῶλων καὶ οὕτως ἕκαστον διακρίνεται τῶν ἄλλων ὡς ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς σῶμα· ὑπὸ μελωδικῇ ὁμῶς ἔποψιν οἱ κύριοι τόνοι τῶν διαφόρων κῶλων ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις καὶ οὕτως ἐξήρτηνται ἀλλήλων, ὅθεν γεννᾶται ἡ συνάφεια τῶν διαφόρων τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλων εἰς ἓν σῶμα τέλειον, δῆλον ὅτι τὴν περίοδον.

165. Ὅ,τι λοιπὸν συμβαίνει ἐν τῇ ῥητορικῇ λόγῳ, ἀνάλογόν τι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ἑρρυθμῳ μέλει. Καὶ πρῶτον μὲν σπανίως μόνον καὶ κατ' ἐξαιρέσιν συμβαίνει ὥστε μελωδία τις νὰ ἀπαρτιζῆται ἐξ ἐνὸς ῥυθμικοῦ κῶλου τουτέστιν ἐν ῥυθμικὸν κῶλον νὰ ἀποτελῇ καθ' ἑαυτὸ σῶμα τι μελωδικὸν τέλειον καὶ αὐτοτελές, συνήθως δὲ συνδυάζονται ἕκαστοτε δύο κῶλα, ἐξ ὧν ἀπαρτιζέται τέλειόν τι καὶ αὐτοτελές μελωδικὸν νόημα. Τὰ δύο δὲ ταῦτα κῶλα ἀποτελοῦσι τὰ μέλη ἐνὸς σώματος, τῆς καλουμένης μουσικῆς περιόδου, ὅθεν καὶ περιοδικὰ ἡγούμενα καὶ ἐπίμεινα κῶλα καλοῦνται. Ἡ τῆς μελωδίας διάρθρωσις αὕτη δύναται νὰ ἀποτυπωθῇ διὰ τοῦ ἐπομένου σχήματος, ἂν λάβωμεν τὰ κῶλα συγκείμενα ἐκ τεσσάρων ποδῶν, οἷον συμβαίνει συνήθως καὶ κανονικῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ.

1	2	3	4	5	6	7	8
πούς	π.	π.	π.	π.	π.	π.	πούς
κῶλον ἡγούμενον				κῶλον ἐπόμενον			
κῶλον ἀριστερόν				κῶλον δεξιόν			
πρότασις				ἀπόδοσις			
περίοδος				δίκωλος.			

Καθ' ἃ λοιπὸν τὸ σχῆμα τοῦτο δηλοῖ, δύο τετραποδία (πούς 1 — 4 καὶ 5 — 8) συνάπτονται εἰς ἓν σῶμα μελωδικὸν περιέχον αὐτοτελές καὶ ἀπηρτισμένον μελωδικὸν νόημα, ὅπερ καλεῖται περίοδος. Καὶ τὸ μὲν τέλος τῆς δευτέρας τετραποδίας ἦτοι τὸ τέλος τῆς περιόδου, ὁ ὄγδοος δηλὸν ὅτι πούς, ἐμφανίζεται ὑπὸ μελωδικῇ ἐποψίᾳ πάντοτε σαφές καὶ γνώριμον καὶ καλεῖται ἀπόθεσις. Ἦττον δὲ σαφές καὶ γνώριμον εἶνε τὸ τέλος τῆς πρώτης τετραποδίας ἦτοι ὁ τέταρτος πούς. Ἡ μελωδία καὶ ὁ ρυθμὸς ἔχουσι μὲν ἐνταῦθα τομὴν τινα ἢ διαίρεσιν, τὰ ἐκ τῆς διαίρεσεως ὅμως ταύτης τῆς περιόδου γινόμενα ἡμίτομα δὲν ἀποτελοῦσι καθ' ἑαυτὰ σῶμά τι μελωδικὸν αὐτοτελές ὡς ἡ ὅλη περίοδος, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μέρος ἢ κῶλον ἀναγκαιῶς ἀπαιτεῖ τὴν προσθήκην τοῦ δευτέρου καὶ τότε ἡ αἰσθησις ἡμῶν εὐρίσκει τέλος τι ἐπαρκές καὶ ἐπαναπαύεται. Καλοῦνται δὲ τὰ δύο ταῦτα μέρη τῆς περιόδου, ἅτινα ἔχουσι πρὸς ἄλληλα λόγον, οἷον ἡ πρότασις καὶ ἀπόδοσις, τὸ μὲν ἡγούμενον, τὸ δὲ ἐπόμενον κῶλον, οἱ δὲ παλαιοὶ θεωρητικοὶ ἔλεγον προσέτι τὸ μὲν πρῶτον κῶλον ἀριστερόν, τὸ δὲ δεύτερον κῶλον δεξιόν (πρβλ. Ἀριστοτ. Μεταφ. κερ. 6 ἐν τέλει). Μουσικὴ τις ὅμως περίοδος δύναται νὰ ἀποτελεῖται καὶ ἐκ τριῶν κῶλων. Ἡ δὲ διάρθρωσις αὕτη τῆς μελωδίας δύναται νὰ ἀποτυπωθῇ διὰ τοῦ ἐξῆς σχήματος:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
πούς	π.	π.	π.	π.	π.	π.	π.	π.	π.	π.	πούς
κῶλον ἡγούμενον				κῶλον μέσον				κῶλον ἐπόμενον			
				περίοδος				τρίκωλος.			

Καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα κῶλα τῆς περιόδου ταύτης (πούς 1 — 4 καὶ 5 — 8) δὲν ἐκφράζουσιν ἀπηρτισμένῃ τὴν διάνοιαν τῆς μελωδίας ἐν τῷ ὄγδῳ δηλαδὴ ποδὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη τέλος τῆς μελωδίας σαφές, ὥστε τὰ δύο ταῦτα κῶλα δὲν ἀποτελοῦσι περίοδον. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἂν μὲν παραλειφθῇ τὸ δεύτερον κῶλον (πούς 5 — 8), συναφθῇ δὲ τὸ πρῶτον καὶ τρίτον (πούς 1 — 4 καὶ 9 — 12), δύναται νὰ ἀποτελεσθῇ τελεία περίοδος, ἥς τὸ μὲν θὰ εἶνε τὸ ἡγούμενον, τὸ δὲ τὸ ἐπόμενον κῶλον. Ἀντὶ ὅμως τοῦ σχήματος τούτου ἡ περίοδος αὕτη ἠϋξήθη καὶ δι' ἄλλου κῶλου ἐν τῷ μέσῳ κειμένου. Ἐντεῦθεν λοιπὸν τὸ μὲν πρῶτον κῶλον καλεῖται ἡγούμενον, τὸ δὲ δεύτερον μέσον, τὸ δὲ τρίτον ἐπόμενον. Ἀναλόγως δὲ σχηματίζονται καὶ μείζονες περίο-

δοι ἀντὶ ἐνὸς πλείονα ἔχουσαι τὰ μεταξὺ τοῦ πρώτου (ἡγουμένου) καὶ τελευταίου (ἐπομένου) ἦτοι τὰ μέσα κῶλα. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὴν ἐξῆς τετράκωλον περίοδον, ἥς ἡ μελωδία εἶνε γνωστή·

Σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποῦ μὲ βιά μετράει τὴ γῆ.

Ἡ μὲν λοιπὸν μονόκωλος μουσικὴ περίοδος καλεῖται ἀπλή ἢ ἀσύνθετος, ἡ δὲ πολὺκωλος, τοὔτέστιν ἡ δίκωλος, τρίκωλος καὶ ἐφεξῆς, σύνθετος.

166. Εἴτα δὲ ὡς πρὸς τὸν ρυθμικὸν τονισμὸν τῶν τῆς συνθέτου περιόδου κῶλων συμβαίνει ὡσαύτως ἀνάλογόν τι πρὸς τὸν λογικὸν τονισμὸν τῶν τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλων. Καθὼς δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς περιόδου ὁ κύριος τόνος ἐκάστου κῶλου εἶνε ὁμοταγῆς τοῖς κυρίοις τόνοις τῶν λοιπῶν καὶ ἀνεξάρτητος αὐτῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μουσικῆς περιόδου ὁ κύριος ρυθμικὸς τόνος ἐκάστου κῶλου εἶνε ὁμοταγῆς τοῖς κυρίοις τόνοις τῶν ἄλλων κῶλων καὶ ἀνεξάρτητος ἀπ' αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς δικῶλου π.χ. περιόδου τὰ δύο κῶλα δὲν δύνανται νὰ τονίζωνται οὕτως, ὥστε, ἐν ᾧ ἐκάτερον κῶλον ἔχει ἓνα κύριον τόνον καὶ ἄλλους δευτερεύοντας, ὁ κύριος τόνος τοῦ ἐτέρου νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν κύριον τόνον τοῦ ἐτέρου δευτερεύων ὡς πρὸς ἐκεῖνον πρωτεύοντα γινόμενος καὶ οὕτω τὰ δύο κῶλα διὰ τοῦ κυριωτέρου τούτου τονισμοῦ νὰ συνάπτονται ρυθμικῶς εἰς ἓν μείζον σῶμα, δηλὸν ὅτι τὴν περίοδον. Πολλῶ δ' ὀλιγώτερον δύναται νὰ συμβαίῃ τοῦτο, ὅταν ἡ περίοδος εἶνε τρίκωλος, τετράκωλος καὶ ἐφεξῆς, διότι ἡ δύναμις ἐνὸς ρυθμικοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ εἶνε τοιαύτη, ὥστε νὰ ὑποτάσῃ εἰς ἑαυτὴν τοσοῦτους κυρίους καὶ δευτερεύοντας τόνους καὶ οὕτω νὰ συνάπτη τηλικούτο μέγεθος, ἡλίκων τὸ τῆς πολυκῶλου περιόδου, εἰς ἓν σῶμα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὡς ἐκ τῆς διαρθρώσεως τῶν ρυθμικῶν τόνων δὲν ὑπάρχει συνάφεια τῶν τῆς μουσικῆς περιόδου κῶλων, ὅπως οὐδ' ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς περιόδου συνάπτονται εἰς ἓν σῶμα τὰ κῶλα αὐτῆς διὰ τῆς διαρθρώσεως τῶν λογικῶν τόνων. Καθὼς δὲ ἐπὶ τῆς ῥητορικῆς περιόδου ἡ συνάφεια κατορθοῦται διὰ τῆς μελωδικῆς διαφορᾶς περὶ τὴν προφορὰν τῶν διαφόρων κῶλων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μουσικῆς μελωδικῶς μόνον συνάπτονται ἀλλήλοις καὶ ἀποτελοῦσιν ἓν σῶμα τὰ διάφορα περιοδικὰ κῶλα. Ὑπὸ μελωδικὴν δηλαδὴ ἐποψίν

τὰ διάφορα τῆς μουσικῆς περιόδου κῶλα δὲν ἐκφράζουσιν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ ἀπηρτισμένην τὴν διάνοιαν τῆς μελωδίας, ὥστε νὰ εἶνε αὐτοτελῆ, ἀλλ' ἐξήρτηνται ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἀναπληροῦσιν ἀλλήλα, πάντα δὲ ὁμοῦ ἐκφράζουσι τέλειόν τι καὶ ἀπηρτισμένον μελωδικὸν νόημα, ὅπως καὶ τὰ τῆς ῥητορικῆς περιόδου κῶλα πάντα ὁμοῦ ἐκφράζουσι τελείαν τινὰ καὶ ἀπηρτισμένην λογικὴν ἔννοιαν.

167. Κατὰ ποῖον δὲ τρόπον ὁ μελοποιὸς κατασκευάζει τὴν μελωδίαν ἐπὶ τε τῶν ἀσυνθέτων καὶ τῶν συνθέτων περιόδων, ὁ περὶ τοῦτου λόγος ἀνήκει εἰς τὴν μελοποιίαν. Ἐνταῦθα δὲ ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰπωμεν ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ ἡ μὲν ἀπόθεσις (κατάληξις, τέλος) τῶν περιόδων κατασκευάζεται ὑπὸ μελωδικῇ ἔποψιν καθ' ὠρισμένον τινὰ τρόπον καὶ οὕτω διακρίνεται ἐκάστη περίοδος τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων ὥς τι ἴδιον καὶ αὐτοτελές σῶμα, ὅπως καὶ τὰ κῶλα καθ' ἑαυτὰ ἐκ τῆς ὁμοίας μελικῆς κατασκευῆς τῆς ἀποθέσεως αὐτῶν διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων ὥς ἰδιά τινα μελωδικὰ σώματα. Καθὼς δηλαδὴ τὰ κῶλα, οὕτω καὶ αἱ περίοδοι τελευτῶσιν εἰς κεφαλαιώδη τινὰ φθόγγον τοῦ ὀκταχόρδου συστήματος (scala), ἐφ' οὗ ἐπιφοδόμεται τὸ μέλος, οἷος εἶνε κατὰ πρῶτον μὲν λόγον καὶ σημαντικώτατος ὁ τονικὸς φθόγγος ἢ ἡ τονικὴ (tonica), εἶτα δὲ καὶ ἡ τρίτη καὶ πέμπτη ἀπὸ τῆς τονικῆς, τουτέστιν ἡ μέση (media) καὶ ἡ δεσπόζουσα (dominante). Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀπόθεσις τῶν κῶλων καὶ περιόδων εἶνε τοιαύτη, τὰ κῶλα πάλιν τῆς περιόδου κατασκευάζονται ὑπὸ μελικῇ ἔποψιν οὕτως, ὥστε νὰ ἔχωσιν ἀντίθετον τὴν μελικὴν ἀγωγὴν (1) ἥτοι τὴν κίνησιν τῆς φωνῆς ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ· ὅταν δηλαδὴ τὸ ἡγούμενον κῶλον ἔχῃ *εὐθείαν ἀγωγὴν*, ἥτοι ἡ κίνησις τῆς φωνῆς γίνηται κατ' ἐπίτασιν ἢ ἐπὶ τὸ ὀξύ, τὸ ἐπόμενον κῶλον ἔχει *ἀγωγὴν ἀνακάμπουσαν*, τουτέστιν ἡ κίνησις τῆς φωνῆς γίνεται κατ' ἀνεσιν ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ τάνάπαλιν. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀντίθεσις περὶ τὴν μελικὴν ἀγωγὴν οὐ μόνον διακρίνει ἀπ' ἀλλήλων τὰ κῶλα τῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ συνάπτει ἀμφοτέρω εἰς ἓν σῶμα μελικὸν ἥτοι συνεπάγεται τὴν μελικὴν τῆς περιόδου συνάφειαν. Ὅ,τι δὲ συμβαίνει ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ, τοῦτο συνέβαινε βεβαίως καὶ

(1) Ὁ ὅρος ἀγωγὴ φαίνεται ὅτι τὰ παλαιὰ ἐσήμαινε καθ' ὅλου τὴν κίνησιν τῆς φωνῆς, ὅθεν *ῥυθμικὴν μὲν ἀγωγὴν* ἔλεγον οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ τὴν ταχύτεραν ἢ βραδυτέραν κίνησιν τῆς φωνῆς περὶ τὴν προφορὰν τῶν φθόγγων (movimento), *μελικὴν δὲ ἀγωγὴν* τὴν ἐν τῇ μελωδίᾳ κίνησιν τῆς φωνῆς ἐπὶ τὸ ὀξύ ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ.

ἐν τῇ παλαιᾷ, συμμαρτυροῦσι δὲ καὶ αἱ ᾠδαὶ τοῦ Μεσομήδους.

168. Σημειωτέον δὲ ὅτι, εἰ καὶ ἡ περίοδος κατὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν ῥυθμικῶν τόνων δὲν ἀποτελεῖ ἐν σώμα συναφές καὶ ἐνιαῖον, οὐδὲν ἥττον ἀνήκει εἰς τὴν ῥυθμικὴν καὶ ἀποτελεῖ στοιχείον τοῦ ῥυθμοῦ, ὅπως καὶ οἱ ποδικοὶ χρόνοι, οἱ πόδες καὶ τὰ κῶλα. Διότι ὁ ῥυθμὸς ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ῥυθμιζομένου καθ' ὠρισμένην τάξιν εἰς γνῶριμα μέρη διαιρέσεως τοῦ χρόνου. Καθὼς δὲ οἱ ποδικοὶ χρόνοι, οἱ πόδες καὶ τὰ κῶλα ἀποτελοῦσι γνῶριμα μέρη τοῦ ῥυθμοῦ, οὕτω καὶ αἱ περίοδοι. Καθὼς δὲ πάλιν καθ' ὠρισμένον καὶ κανονικὸν τρόπον οἱ πόδες συντίθενται ἐκ ποδικῶν χρόνων καὶ τὰ κῶλα ἐκ ποδῶν, οὕτω καὶ αἱ περίοδοι καθ' ὠρισμένον καὶ κανονικὸν τρόπον συντίθενται ἐκ κῶλων. Ἡ διαίρεσις δηλαδὴ τοῦ ὑπὸ τῆς περιόδου καταλαμβανομένου χρόνου διὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων κῶλων πρέπει νὰ γίνηται εὐτάκτως καὶ κανονικῶς ὥς που ἡ διαίρεσις ἐκάστου ποδὸς διὰ τῶν ποδικῶν αὐτοῦ χρόνων. Ἡ σύμφυτος ἡμῖν ῥυθμικὴ αἴσθησις οὐδαμῶς θὰ ἠγχαριστεῖτο, ἂν μουσικὴ τις περίοδος διηρεῖτο π. χ. εἰς δύο κῶλα, τὸ μὲν ἐκ τεσσάρων, τὸ δ' ἐκ τριῶν ποδῶν συγκείμενον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπαιτεῖ ὥστε τὰ κῶλα αὐτῆς νὰ εἴνε ἴσα τὸ μέγεθος, ἢ ἂν εἴνε ἄνισα, τότε ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἀνίσων τούτων κῶλων νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ὠρισμένη τις τάξις. Δῆλον ἄρα διὰ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἡ περίοδος ἀποτελεῖ, ὡς εἴπομεν, ἀξιόλογον μέρος τοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἡ θεωρία αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὴν ῥυθμικὴν.

169. Ἐκ πάντων λοιπῶν τῶν σχημάτων ἢ τῶν εἰδῶν τῶν περιόδων συνηθέστατον εἶνε ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ, ὅπως καὶ ἐν νεωτέρᾳ, τὸ τῶν δικῶλων περιόδων, ὡς παρατηροῦσι καὶ οἱ παλαοὶ τεχνικοί. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ ἐκάτερον κῶλον περιέχει συνήθως τέσσαρας πόδας καὶ ἂν ἡ λέξις τοῦ ποιητοῦ ἔχῃ τρεῖς μόνον πόδας, ὁ μελοποιὸς σχηματίζει κῶλα ἐκ τεσσάρων ποδῶν προστιθεὶς κενὸν χρόνον ἔχοντα μέγεθος ποδός, ὥστε ἡ ὅλη περίοδος ἔχει ὀκτώ πόδας. Ἡ παλαιὰ μουσικὴ τέχνη συμφωνεῖ κατὰ τοῦτο τῇ νεωτέρᾳ ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ οἱ ἐξ ὀκτῶ ποδῶν συγκείμενοι στίχοι (περίοδοι) εἶνε συχνότατοι. Καλοῦνται δὲ ταῦτα τετράμετρα. Τοιαῦτα εἶνε π. χ. αἱ ἐξῆς περίοδοι ἐκ τῆς ᾠδῆς εἰς τὴν Μοῦσαν·

ἄειδε, μοῦσά μοι φίλῃ, | μολπῆς δ' ἐμῆς κατάρχου,
αὔρη δὲ σῶν ἀπ' ἀλσέων | ἐμὰς φρένας δονεῖτω.

υ ε υ ε υ ε υ ε | υ ε υ ε υ ε υ ε

Τῶν περιόδων τούτων ἡ ἀπόθεσις εἶνε ἀτελής ἢ καταληκτική, διότι πάντες μὲν οἱ ἐν τῷ μέσῳ τῆς περιόδου πόδες σύγκεινται ἐκ δύο συλλαβῶν, ἐν δὲ τῇ ἀποθέσει ὁ τελευταῖος πούς εἶνε ἀποτετυπωμένος διὰ μιᾶς συλλαβῆς. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ τῶν παλαιῶν ῥυθμοποιία καὶ μελοποιία συμφωνεῖ ἐντελῶς τῇ νεωτέρᾳ, διότι καὶ ἐν αὐτῇ εἶνε συχνὰ τὰ τοιαῦτα καταληκτικὰ τετράμετρα.

170. Παρὰ τὰς περιόδους ὅμως ταύτας τὰς ἐκ δύο τετραποδιῶν συγκειμένας παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἦσαν εὐχρηστοὶ καὶ περίοδοι ἐκ δύο τριποδιῶν συγκείμεναι. Τοιοῦτον ἦτο, ὡς μακθάνομεν παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους (Μεταφ. κερ. 6 σελ 1093 a ἐκδ. Bekk.), τὸ παλαιότατον τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον. Τὴν εἰς δύο τριποδίας διαίρεσιν δηλοῖ καὶ τὸ μέλος τῶν μεμελοποιημένων ἐξαμέτρων τῆς ὥδῃς εἰς τὴν Μοῦσαν Καλλιόπην.

Καλλιόπεια σοφά, Μου|σῶν προκαθαγέτι τερπνῶν,

καὶ σοφῆ μυστοδότα, Λα|τοῦς γόνε Δάλιε Παιάν.

Ἡ συχνότατη δὲ χρῆσις ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει τῶν ἐκ δύο τριποδιῶν συγκειμένων περιόδων μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ῥυθμὸς τῶν τοιούτων περιόδων ἦτο τοῖς παλαιοῖς οὐδὲν ἥττον σαφὲς καὶ εὐληπτος τοῦ τῶν περιόδων τῶν ἐκ δύο τετραποδιῶν συγκειμένων. Ἡ νεωτέρα ὅμως μουσικὴ σπανιώτατα σχηματίζει τοιαύτας περιόδους ἐκ δύο τριποδιῶν ὡς ἡγουμένου καὶ ἐπομένου κώλου συγκειμένας, ὅπερ καταμαρτυρεῖ πᾶσι χεῖαν τῶν νεωτέρων ῥυθμικῶν μορφῶν.

171. Ὡς οὕτως πᾶν ἀσυνήθη καὶ σχεδὸν ἄχρηστα ἐν συνεχείᾳ ῥυθμοποιᾷ εἶνε, ὡς προείπομεν, ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ τὰ ἐκ πέντε ἢ ἐξ ὀδῶν συγκείμενα κῶλα ἦτοι αἱ πενταποδία καὶ αἱ ἐξαποδία, ἐν ᾗ ἡ παλαιὰ μουσικὴ συχνότατα μετεχειρίζετο τὰς ἐξαποδίας (τρίμετρα) καὶ πενταποδίας. Τὸ παλαιότατον καὶ συχνότατον ἱαμβικὸν μέτρον τῶν παλαιῶν εἶνε τὸ τρίμετρον ἢ ἡ ἐξαποδία, καὶ ἐν τῇ προηγμένη λυρικῇ πᾶν συχνὰ εὐρίσκονται καὶ αἱ πενταποδία. Τὸ Ἀλκαϊκὸν π. χ., τὸ Σαπφικὸν καὶ τὸ Φαλαίκειον μέτρον οὐδὲν ἄλλο βεβαίως ἦτο ἢ κῶλον πενταποδικόν. Τὰ κῶλα λοιπὸν ταῦτα συνήθως εὐρίσκονται ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει καθ' ἑαυτὰ ἀπλῆν ἢ ἀπύνθετον περίοδον ἀποτελοῦντα, σπανιώτερον δὲ συνάπτονται μεθ' ἑτέρων κῶλων εἰς μίαν σύνθετον περίοδον ἢ εἰς ἓνα μακρότερον στίχον, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῶν τετραποδιῶν καὶ τριποδιῶν. Αἴτιον δὲ τούτου εἶνε ὅτι διὰ πέντε ἢ ἐξ ὀδῶν εὐκολώτερον εἶνε νὰ ἐκφρασθῇ αὐτοτελές τι με-

θεωρίας. Προβλ. Σουίδαν ἐν λέξει *Θρασύμαχος* λέγοντα τάδε· «Θρασύμαχος Χαλκηδόνιος σοφιστής, τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδόνος, δὲ πρῶτος περίοδος καὶ κῶλον κατέδειξε, καὶ τὸν νῦν τῆς ρητορικῆς τρόπον εἰσηγήσατο, μαθητὴς Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου καὶ Ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος. Ἐγραψε συμβουλευτικούς, τέχνην ρητορικὴν, παίγνια, ἀφορμὰς ρητορικὰς». Οἱ δὲ μετρικοὶ ὕστερον τὰς μὲν ἐλάσσονας περιόδους, αἵτινες εἶχον μέγεθος σύμμετρον καὶ ἡδύναντο νὰ γράφωνται δι' ἐνὸς στίχου, οἵαι ἦσαν αἱ δίκωλοι μάλιστα περίοδοι, ἐκάλουν κοινῶς καὶ συνήθως *μέτρα* ἢ καὶ *στίχους* (*versus*), οἷας τὰς ἐξῆς·

— υ — υ, — υ — υ | — υ — υ, — υ — τροχαϊκὸν τετράμετρον
 υ — υ —, υ — υ — | υ — υ —, υ — — ἰαμβικὸν τετράμετρον
 υ — —, υ — — | υ — —, υ — — ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος τετράμ.
 — υ υ, — υ υ | — υ υ, — — » ἀπὸ μείζονος τετράμετρον
 — υ υ υ, — υ υ υ | — υ υ υ, — υ — παιωνικὸν τετράμετρον
 υ υ — υ υ —, υ υ — υ υ — | υ υ — υ υ —, υ υ — — ἀναπ. τετράμ.
 — υ υ — υ υ, — υ υ — υ υ | — υ υ — υ υ, — υ υ — — δακτ. τετράμ.
 — υ υ, — υ υ, — υ υ | — υ υ, — υ υ, — — δακτυλικὸν ἐξάμετρον
 — υ —, — υ —, — υ — | — υ —, — υ —, — — παιωνικὸν ἐξάμετρον.

Ὡσαύτως *μέτρα* καὶ *στίχους* ἐκάλουν καὶ τὰ μείζονα κῶλα, τοῦτο ἐστὶ τὰ ἐξαποδικὰ καὶ πενταποδικὰ καὶ τὰς ταῖς τροχαϊκαῖς ἐξαποδίσαις κατὰ τὸ ρυθμικὸν μέγεθος ἰσουμένας ἰωνικὰς τριποδίας·

υ — υ —, υ — υ —, υ — υ — ἰαμβικὴ ἐξαποδία (τρίμετρον ἰαμβικόν)
 υ — —, υ υ — —, υ υ — — ἰωνικὴ τριποδία (τρίμετρον)
 — υ υ υ, — υ υ υ, — υ υ υ, — υ υ υ, — υ — παιων. πενταπ. (5τρον) (1).

174. Πάντα δὲ τὰ ἐλάσσονα μονόκωλα μεγέθη, τὰ τε τετραποδικὰ καὶ τὰ τριποδικὰ καὶ τὰ λίαν σπάνια διποδικὰ, ἐκάλουν οὐχὶ στίχους ἢ *versus*, ἀλλ' ἀπλῶς *κῶλα* ἢ *κόμματα*·

(1) Ὁ Ἡφαιστίων περὶ ποιήμ. σελ. 64 Westphal ὀρίζει τὸν στίχον ὧδε· «στίχος ἐστὶ ποσὸν μέγεθος μέτρου, ὅπερ οὔτε ἑλαττόν ἐστι τριῶν συζυγιῶν οὔτε μείζον τεσσάρων. Τὸ δὲ ἑλαττόν ὃν τριῶν συζυγιῶν, ἐάν μὲν πλήρεις ἔχῃ τὰς συζυγίας, ἀκατάληκτόν ἐστι καὶ καλεῖται *κῶλον*, ἐάν δέ τι ἑλλείπῃ, *κόμμα*». Σύμφωνα δὲ λέγει καὶ ὁ Μάριος Οὐίκετς ἐν σελ. 71 λέγων ὧδε· «*Quidam adjungunt stichum i. e. versum sub hujusmodi differentia, ut sit versus qui excedit dimetrum, colon autem et comma intra dimetrum, unde et hemistichium dicitur*». Αὐτόθι «*omnis autem versus κατὰ τὸ πλεῖστον in duo cola dividitur*». Καὶ σελ. 111 «*traditum est enim colon intra decem et octo tempora esse debere, metrum autem ex duobus colis subsistere*».

- υ - υ - υ -
 υ - υ - υ - υ -
 - υ υ - υ υ - υ υ -
 υ υ - υ υ - υ υ -
 - υ υ - υ υ -
 - υ υ - -

Τὰ κῶλα ταῦτα σπανίως μόνον εὐρίσκονται ὡς αὐτοτελῆ μέτρα, συν-
 ἤθως δὲ ἐπιφέρονται στίχῳ τινὶ ὡς ἐπὶφθιγὰ οἶον

(στίχος) Ἐρέω τιν' ὑμῖν αἶνον, ᾧ Κηρυκίδην,

(κόμμα) ἀχρυμένῃ σκυτάλῃ.

*Οπου δὲ τοιαῦτα κῶλα (μέτρα μονόκωλα) διεδέχοντο ἄλληλα χωρὶς
 νὰ διζκόπτονται ὑπ' ἄλλων, τότε ἔλεγον ὅτι ἡ σύνθεσις αὕτη ἐγέ-
 γραπτο οὐχὶ κατὰ κόμμα ἢ κατὰ κῶλον, ὅπως κυρίως θὰ ἤρμοζε νὰ
 λέγηται, ἀλλὰ κατὰ στίχον οἶον

ἄγες ᾧ Σπάρτας εὐάνδρου

κοῦροι πατέρων πολιπτῶν,

λαῖψ μὲν ἵπυν προβάλλεσθε κτλ. (1).

ΣΗΜ. Τὸ κόμμα (τομή, caesum) διέκρινον οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ
 τοῦ κῶλου, κόμμα μὲν καλοῦντες τὸ μεμειωμένον καὶ ἐλλιπὲς ἦτοι
 καταληκτικὸν κῶλον, κῶλον δὲ τὸ ἀκέραιον καὶ ἀκατάληκτον (πρβλ.
 Ἡφαιστ. σελ. 64. Mar. Victorin. 71). Ἡ διάκρισις ὁμως αὕτη δὲν
 ἐτηρεῖτο πάντοτε ἀκριβῶς, διότι κατὰ τὸν Οὐικτωρίνον (μνημ. χωρ.)
 καταχρηστικῶς καὶ τὸ κόμμα ἐλέγετο κῶλον («abusive etiam com-
 ma dicitur colon»).

175. Κατὰ τοὺς παλαιοὺς μετρικοὺς τὰ μέτρα ἤρχοντο κυρίως
 ἀπὸ τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους καὶ προέβαινον κατὰ τινες μὲν
 μέχρι τοῦ τριακοντασήμου, οἶον ἦτο τὸ παιωνικόν ἐξάμετρον (2), κατ'
 ἄλλους δὲ μέχρι τοῦ δυοκαιτριακοντασήμου, οἶον ἦτο τὸ δακτυλικόν
 καὶ ἀναπαιστικόν τετράμετρον (3). Πᾶν δὲ ὑπέρμετρον μέγεθος, τουτ-

(1) Πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 65 «καίπερ κατὰ κόμμα γεγραμμένα κατὰ στίχον γέγρα-
 φθαι φαμέν».

(2) Πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 42 W. «δύναται δὲ καὶ μέχρι τοῦ ἑξαμέτρου προκόπτειν
 τὸ μέτρον (τὸ παιωνικόν) διὰ <τού> τριακοντάσημον μὴ ὑπερβάλλειν». Mar. Victor.
 σελ. 112 «intra triginta tempora versus habeatur»

(3) Πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 199 W. «ὥστε εἶναι τὸ (παιωνικόν) ἑξάμετρον
 τριάκοντα χρόνων» πεντάκις γὰρ ἑξ τριάκοντα. Ἔως τούτου δὲ προβαίνει ἡ ποσότης
 τῶν ἐν τοῖς στίχοις χρόνων κατὰ Ἡφαιστίωνα· ἐπεὶ καθ' ἑτέρους καὶ ἔως 16' ο. Ὡς-
 αὖτως λέγει ὁ Ἀριστείδης ἐν τῇ μετρικῇ σελ. 50 «τὰ δὲ κατὰ διποδίαν ἢ συζυγίαν

ἔστι πᾶν μέγεθος ὑπερβάλλον τὰ τῶν μέτρων μέγεθος καὶ ἐκ πλείονων τῶν δύο κῶλων συγκείμενον, ἐκάλουν περίοδον (1). Τὸ μέγεθος τοῦτο, ἦτοι τὴν τρίκωλον, τετράκωλον, πεντάκωλον καὶ ἐφεξῆς περίοδον, οὐδέποτε οἱ παλαιοὶ ἐκάλεσαν στίχον. Μόνος δὲ ὁ ποιητὴς Βοίσκος ἐκάλεσέ ποτε καταχρηστικῶς καὶ ποιητικῇ ἀδείᾳ ὀκτάπουν στίχον (2) τὴν ἐξῆς τετράκωλον ἱαμβικὴν περίοδον

Βοῖσκος ὁδ' ἀπὸ Κυζίκου | παντὸς γραφεύς ποιήματος |
τὸν ὀκτάπουν εὐρὼν στίχον | Φοῖβῳ τίθησι δῶρον. ||

Ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν οἱ παλαιοὶ δὲν ἐκάλουν στίχους τὰς τοιαύτας περιόδους, ἦτο ὅτι δὲν ἠδύναντο γραφόμενοι νὰ περιληφθῶσιν εἰς ἓνα στίχον. Γράφοντες δὲ αὐτὰς ἠναγκάζοντο νὰ διαιρῶσιν εἰς πλείονας στίχους. Καὶ ὅτε μὲν τὰ κῶλα ἦσαν διάφορα ἀλλήλων, φαίνεται ὅτι ἔγραφον ἐν ἐνὶ στίχῳ τοσοῦτον, ὅσον ἐχώρει, ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς στίχῳ ἐξηκολούθουν καταλείποντες ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου κενόν τι. Ὡσαύτως δὲ φαίνεται ὅτι ἔγραφον καὶ τοὺς ἐπωδούς (δηλαδὴ στίχους), ἦτοι ὥδε:

πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε;

τίς σὰς παρῆιρε φρένας;

Ἡ τοιαύτη γραφή, ἡ κατ' ἐπέκεινται καὶ εἰσθεσιν, λέγεται ὅτι ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Ἡλιοδώρου τοῦ μετρικοῦ, ἀλλ' ὅμως εὐρίσκονται παρὰδείγματα πολλῶν παλαιότερα. Πρβλ. ἐπιγραφήν ἐν CIGr. 1837 καὶ Bergk, Poët. Iyr. Gr. ἐκδ. δ' τόμ. 2 σελ. 521. Ὅτε ὅμως τὰ κῶλα ἦσαν ὅμοια καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦντο τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος καλούμενα συστήματα ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα, τότε τὰ κῶλα ἐγράφοντο μὲν κατὰ στίχον, χωρὶς νὰ ὑποτάσσωνται ἀλλήλοις, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ περιπτώσει, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων, δὲν ἐλέγοντο ὅμως στίχοι, ἀλλὰ κῶλα, ἵνα μὴ συγχέωνται πρὸς τοὺς στίχους ἢ τὰ μέτρα, ὧν χρῆσις ἐγένετο μάλιστα ἐν τῇ κατὰ στίχον συνθέσει τῶν ποιημάτων.

καὶ προχωρεῖ εἰς τὸν χρόνον ἢ ὀλίγον πλείονων». Mar. Victor. σελ. 111 «Quidam inductis tetrametris . . . ausi sunt contra praescriptum triginta temporum duo adjicere».

(1) Πρβλ. Σχολ. Ἡρακλ. σελ. 147 W. «οὐκ ἐνδέχεται στίχον <μεῖζονα ἢ> τριακοντάσημον εἶναι, ἀλλ' εἰ εὐρεθῇ, περίοδος καλεῖται». Mar. Victor. σελ. 72. «περίοδος dicitur omnis exametri versus modum excedens, unde ea, quae modum et mensuram habent, metra dicta sunt».

(2) Mar. Victorin. σελ. 111.

ΣΗΜ. Τὰς τοιαύτας ὑπερμέτρους παραδόσεις, ἃς ὁ Ἑφαιστίων καλεῖ συστήματα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀντίσους, ὅταν πλείονες διαδέχωνται ἀλλήλας, ἢ σύστημα ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστον, ὅταν εἴνε μία, ὁ Οὐρεσφάλιος ἐκάλεσε πρὸς διάκρισιν ὑπέρμετρα (τουτέστι μεγέθη) παρὰ τοῦ Ἑφαιστιῶνος παραλαβὼν τὸ ὄνομα καὶ μεταχειρισάμενος οὐσιαστικῶς, ἐν ᾧ ὁ Ἑφαιστίων μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐπιθετικῶς (1). Οὐχὶ δὲ ὁρθῶς ὁ Γοδ. Ἑρμαννὸς ἐκάλεσεν αὐτὰς μόνας συστήματα. Ἡ δὲ τῇ κωμικῇ παραβάσει ἀκολουθοῦσα ὑπέρμετρος περίοδος ὑπὸ τοῦ Ἑφαιστιῶνος (σελ. 74) καλεῖται μακρόν καὶ πῆγος.

176. Κατὰ ῥητὰς ὁμῶς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων εἰς Πινδάρου Σχολιαστῶν περίοδοι ἐκαλοῦντο ἐν τοῖς πρὶν χρόνοις καὶ τὰ δικῶλα μέτρα, οἷον εἰς Ὀλυμπ. 9, 89

οἷον δ' ἐν Μαραθῶνι | συλαθεῖς ἀγενεῖων

ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ «τὰ δύο (δηλ. κῶλα) μία ἐστὶ περίοδος». Ἡ αὐτὴ παρατήρησις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸν 84 στίχον τῆς αὐτῆς ᾠδῆς. Πρβλ. καὶ Σχολ. εἰς Ὀλυμπ. 11 (10), 21 (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν τῶν περιόδων ἢ μέτρων.

177. Διορίσαντες ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ καθ' ὅλου τὴν φύσιν καὶ ἔννοιαν τῶν περιόδων τῆς παλαιᾶς μουσικῆς τέχνης, ἐφεξῆς

(1) Οἷον ἐν σελ. 20 W. «Καὶ τῷ πενταμέτρῳ δὲ, καίπερ ὄντι ὑπερμέτρῳ, πολλοὺς κερεῖσθαι συμβέβηκεν· οἷόν ἐστι καὶ τὸ Καλλιμάχου

ἔρχεται πολὺς μὲν Αἰγαῖον διατμήξας ἀπ' οἰνηρῆς Χίου».

(2) Ὁρθῶς ἐκ τῶν παλαιῶν τούτων σχολίων ὁ Βοϊτῆσιος (ἐν προλεγ. εἰς τὰ παλαιὰ σχόλια τοῦ Πινδάρου σελ. XXXII) εἰκασεν ὅτι ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις τὰ ῥυθμικὰ μεγέθη διηροῦντο οὐχὶ ὡς ὕστερον ἀπλῶς κατὰ τὰ κῶλα, ἀλλὰ καὶ κατὰ μείζονα συστήματα (μέτρα), ὧν μέρη ἦσαν τὰ κῶλα. Μεγαλὸν δὲ κατόρθωμα εἶνε τὸ τοῦ Βοϊτῆσιου ὅτι τὸν ὅρισμόν τοῦ μέτρου πρῶτος ἤνεγκεν εἰς φῶς ἐκ τῶν ἀρχαίων μετρικῶν καὶ ἐφήρμοσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῇ Πινδάρου διαιρῶν κατὰ μέτρα, εἰ καὶ τινὰ κατὰ τοὺς ὁρισμούς τοῦ Ἑφαιστιῶνος δὲν εἴνε μέτρα, ἀλλὰ περίοδοι ὑπέρμετροι.

ἐρχόμεθα νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν αὐτῶν, τουτέστι περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν κατὰ γένη καὶ εἶδη, περὶ τῆς κατὰ μέγεθος, ἥτις ἐξήρητο ἐκ τῆς κατὰ βάσεις διαιρέσεως τῶν μέτρων, περὶ τῆς κατὰ τὴν ἀπόθεσιν ἢ κατὰληξιν καὶ τέλος περὶ τῆς κατὰ σύνταξιν διαφορᾶς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ σφζόμενα μετρικὰ τῶν παλαιῶν συγγράμματα ἀντὶ τῆς περιόδου συνήθως μεταχειρίζονται τὸν τεχνικὸν ὄρον μέτρον, τὸν ὅρον τοῦτον, εἰ καὶ ἀκριβῶς λαμβανόμενος μόνον εἰδὸς τι τῆς περιόδου σημαίνει, καθ' ὃ εἵπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, θὰ μεταχειριζώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς ἐπὶ πάσης περιόδου, ἐφ' ὅσῳ μηδεμίᾳ γεννᾶται ἐκ τούτου παρεξήγησις. Καὶ πρῶτον μὲν λέγομεν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ γένη καὶ εἶδη.

178. Ἡ κατὰ γένη καὶ εἶδη διαφορὰ τῶν μέτρων γεννᾶται ἐκ τῆς κατὰ γένη καὶ εἶδη διαφορᾶς τῶν ποδῶν, ἐξ ὧν ταῦτα σύγκεινται. Ὡς ἔμπροσθεν (κεφ. ε' § 134 κέ.) εἵπομεν, ὁ Ἀριστόξενος καὶ καθ' ὅλου οἱ ῥυθμικοὶ διέκρινον τρία γένη ποδῶν, τὸ δακτυλικόν, τὸ ἱαμβικόν καὶ τὸ παιωνικόν, εἰς τὸ δεύτερον δὲ γένος τὸ ἱαμβικόν ἀνέβαλλον καὶ τοὺς ἐξασήμεους ἱαμβικοὺς πόδας ἦτοι τοὺς ἰωνικοὺς. Οἱ παλαιοὶ ὁμῶς μετρικοὶ χωρίζοντες τοὺς τελευταίους ἀπὸ τῶν τρισήμων ἱαμβικῶν ἐδέχοντο ἴδιον γένος καὶ τὸ ὅλον τέσσαρα γένη ποδῶν, τοὺς τρισήμους, τοὺς τετρασήμους, τοὺς πεντασήμους καὶ τοὺς ἐξασήμεους. Κατὰ τὴν διαφορὰν λοιπὸν ταύτην τῶν ποδῶν, τὴν κατὰ γένος, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συντιθέμενα μέτρα διέκρινον οἱ μετρικοὶ εἰς τέσσαρα μετρικὰ γένη. Ὅπως δὲ ὁ Ἀριστόξενος ἐκ τῆς τάξεως τῶν ποδικῶν χρόνων διέκρινεν ἐπὶ ἐκάστου ποδικοῦ γένους διάφορα εἶδη ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα (διαφορὰ κατ' ἀντίθεσιν), τὰ μὲν δηλαδὴ ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς θέσεως, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς ἄρσεως, ὡσαύτως καὶ οἱ μετρικοὶ τὰ ποδικὰ γένη διήρουν εἰς εἶδη, τὴν δὲ διαφορὰν ταύτην τῶν ἐναντιῶν ἢ ἀντιπαθούτων ποδῶν ἐκάλουν ἀντιπάθειαν ἢ ἐναντιότητα. Καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ τρισήμου ποδικοῦ γένους διέκρινον δύο εἶδη ποδικὰ ἀντιπαθῆ ἢ ἀντιπαθούντα ἀλλήλοις, τὸν τροχαῖον — καὶ τὸν ἱαμβον —, ἐπὶ δὲ τοῦ τετρασήμου ὡσαύτως δύο, τὸν δάκτυλον — καὶ τὸν ἀνάπαιστον —, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐξασήμου τρία, τὸν ἰωνικὸν ἀπὸ μειζονος — — —, τὸν ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος — — — καὶ τὸν χορίαμβον — — — (1).

(1) Τὰ καθαρὰ χοριαμβικὰ μέτρα (διότι οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διακρίνουσι καὶ μιτὰ χοριαμβικά, ὅπως καὶ καθαρὰ ἰωνικά καὶ μιτὰ ἰωνικά) εὐρίσκονται σπανίως ἐν τῇ

Ὁ Ἡλίοδωρος ὁμῶς καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ προσέθηκαν καὶ τέταρτον εἶδος τοῦ ἐξασήμεου γένους, τὸν ἀντίσπαστον — — υ, παντάπασιν ἄγνωστον ὄντα τῇ μετρικῇ ἐπιστήμῃ τῶν παλαιότερων καλῶν χρόνων (1). Ἐπὶ δὲ τοῦ πεντασήμεου ποδικοῦ γένους κατὰ τὴν παλαιάν παράδοσιν ὑπάρχει ἓν μόνον εἶδος, ὁ παίων ἢ ὁ κρητικός — υ —. Ὁ δὲ Ἑφαιστίων δέχεται μὲν καὶ δεύτερον εἶδος, τὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον βακχείον — — (2), καὶ τρίτον, τὸν παλιμβάκχειον — — υ, τῷ δευτέρῳ ὁμῶς καὶ τρίτῳ εἶδει ἀπονέμει αὐτὸς ὁ Ἑφαιστίων σημασίαν ὑποτεταγμένην καὶ οὐδαμῶς ὁμοταγῇ τῷ παίῳ ἢ κρητικῷ, περὶ μὲν τοῦ βακχειακοῦ εἶδους λέγων ὅτι εἶνε σπάνιον καὶ ἄν ποτε γένηται χρῆσις αὐτοῦ, δὲν διαρκεῖ πολὺ, περὶ δὲ τοῦ παλιμβάκχειακοῦ ὅτι εἶνε ἀνεπιτήδειον πρὸς μελοποιίαν (3).

179. Κατὰ τὰ μνημονευθέντα λοιπὸν ἑκτῶ ποδικὰ εἶδη καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συντιθέμενα μέτρα διακρίνονται εἰς ὀκτὼ μετρικὰ εἶδη, ὅθεν

Ἑλληνικῇ ποιήσει. Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σοφοκλέους φέρομεν τὸ ἐν Οἶ. Τ. στ. 483 κέ., ἔνθα ἐν τῇ αὐτῇ στροφῇ γίνεται χρῆσις καὶ τῶν τριῶν εἰδῶν, τῶν τε ἰωνικῶν ἀμφοτέρων καὶ τοῦ χοριαμβικοῦ.

1. Δεινὰ μὲν οὖν, δεινὰ τεράζει σοφὸς οἰωνοθέτας
2. οὔτε δοκοῦντ' οὐτ' ἀπὸ (δοξῆς)· ὅ τι λέξω δ' ἀπορῶ.
3. πέτομαι δ' ἐλπίσιν εἴτ' ἐνθάδ' ὄρων εἴτ' ὀπίσω.
4. τί γὰρ ἦ Λαβδακιδαις
5. ἦ τῷ Πολύδου νεῖκος ἔκειτ'; οὔτε πάροιθέν
6. ποτ' ἔγωγ' οὔτε τὰ νῦν πω.

1. — — — — — | — — — — —
2. — — — — — | — — — — —
3. — — — — — | — — — — —
4. — — — — —
5. — — — — — | — — — — —
6. — — — — —

Τῆς στροφῆς δηλαδὴ ταύτης τὸ μὲν 1 καὶ 2 μέτρον σύγκεται ἐκ χοριάδων, τὸ δὲ 3, 4 καὶ 6 ἐξ ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος, τὸ δὲ 5 ἐξ ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος.

(1) Περί τοῦ ἀντίσπαστικοῦ μέτρου πρὸς. Mur. Victor. σελ. 87 Keil καὶ Westphal allg. Metrik³ σελ. 167 κέ.

(2) 1165λ κεφ. Ε' § 148 σημ. γ'.

(3) 1165λ. Ἑφαιστ. ἐγγειρ. κεφ. ιγ' ἔνθα ἐν ἀρχῇ μὲν λέγονται τάδε· «Τὸ δὲ παιωνικὸν εἶδος μὲν ἔχει τρία, τὸ τε κρητικὸν καὶ τὸ βακχειακὸν καὶ τὸ παλιμβάκχειακόν, ὃ καὶ ἀνεπιτήδειον ἐστὶ πρὸς μελοποιίαν, τὸ δὲ κρητικὸν ἐπιτήδειον»· ἐν τέλει δὲ τάδε· «τὸ δὲ βακχειακόν σπάνιον ἐστίν, ὥστε, εἰ καὶ πού ποτε ἐμπέσοι, ἐπὶ βραχὺ εὐρίσκεισθαι, οἷον

ὁ ταῦρος δ' εἰσὶν κυρίζειν τιν ἀρχάν,
ψθάσαντος δ' ἐπ' ἔργοις προσπιδῆσεται νιν».

καὶ οἱ ὀκτὼ πόδες, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ ὀκτὼ μετρικὰ εἶδη, κα-
 λούνται *μετρικοὶ πόδες*, καθ' ὅσον μόνον ἐκ τῶν ποδῶν τούτων δύ-
 νανται νὰ ἀποτελεσθῶσιν ὁλόκληρα μέτρα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν λύ-
 σεων καὶ συναιρέσεων αὐτῶν, οἷων τῶν χορείων (τριβράχων) υ υ υ
 σπονδείων — —, μολοσσῶν — —, προκελευσματικῶν υ υ υ υ καὶ λοι-
 πῶν, πολλῶ δ' ὀλιγώτερον ἐκ τῶν ἄλλων ποδῶν, οὓς εὐρίσκομεν ἐν
 τοῖς καταλόγοις τῶν μετρικῶν καὶ οἵτινες εἶνε ἢ συνθέσεις τῶν με-
 τρικῶν ποδῶν ἢ καὶ ἀνύπαρκτοι καὶ ἄρρυθμοι συλλαβικοὶ σχηματι-
 σμοί. Περὶ αὐτῶν δὲ νὰ μνημονεύσωμεν αὐτοὺς ἐνταῦθα, τοῦτο
 μόνον λέγομεν ὅτι ὁ μὲν Ἑφαιστίων δέχεται συμφώνως Διονυσίῳ τῷ
 Ἀλικαρνασσεῖ (περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. ιζ') τέσσαρς δισυλλάβους,
 ὀκτὼ τρισυλλάβους καὶ ἑκατὶδεκα τετρασυλλάβους πόδας. Ἄλλοι δὲ
 μετρικοί, ὡς ὁ Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς (ἐν τῇ μετρικῇ), ὁ Μάριος
 Οὐικτωρίνος καὶ ὁ Διομήδης, προστιθεασιν ἔτι 32 πεντασυλλάβους
 καὶ 64 ἑξασυλλάβους, ὥστε δέχονται 124 πόδας τοὺς πάντας! Τὰ
 ὀνόματα τῶν πεντασυλλάβων καὶ ἑξασυλλάβων διέσωσεν ἐν πρώτοις
 ὁ Διομήδης σελ. 481, 13 κέ., εἶτα δὲ καὶ ὁ Anonymus Ambro-
 sianus de re metrica παρὰ Studemund anecd. var. σελ. 232 κέ.
 καὶ ὁ Anonymus Berolinensis anecd. var. σελ. 295 κέ., εἶνε δὲ
 ἄχρηστον ἐπιπόνημα μεταγενεστέρου τινὸς μετρικοῦ.

180. Κατὰ τὸ σύστημα λοιπὸν τῆς παλαιᾶς μετρικῆς τὸ πρὸ τοῦ
 Ἡλιοδώρου πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐπόμενα μετρικὰ γένη καὶ
 εἶδη·

α'. Πρῶτον γένος (τρίσημον) ἔχον δύο εἶδη,

1. μέτρα τρεχαϊκά.

2. μέτρα ἱαμβικά.

β'. Δεύτερον γένος (τετράσημον) ἔχον δύο εἶδη,

3. μέτρα δακτυλικά.

4. μέτρα ἀναπαιστικά.

γ'. Τρίτον γένος (ἑξάσημον) ἔχον τρία εἶδη,

5. μέτρα ἰωνικά ἀπὸ μείζονος.

6. μέτρα ἰωνικά ἀπ' ἐλάσσονος.

7. μέτρα χοριαμβικά.

δ'. Τέταρτον γένος (πεντάσημον) ἔχον ἓν μόνον εἶδος,

8. μέτρα παιωνικά.

181. Ὑπὸ τὴν ἐποφὴν ταύτην, καθ' ἣν τὸ γένος περιέχει διάφορα

εἶδη διακρινόμενα ἐκ τῆς τάξεως τῆς ἄρσεως καὶ θέσεως, καλοῦσιν αὐτὸ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐπιπλοκὴν ἢ συγγένειαν. Πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 136 W. «Ἐπιπλοκὴ ἐστὶ τοῦ μέτρου τὸ ἀνώτατον γένος, ἐξ ἧς τὰ μέτρα γίνονται. Εἰσὶ μὲν οὖν ἐπιπλοκαὶ κατὰ μὲν τινὰς καὶ ἄλλαι, πλὴν αἱ νῦν ἀναγκασιόταται τρεῖς· καὶ ἡ μὲν καλεῖται τρίσημος δυαδική· ἡ δὲ τετράσημος δυαδική· ἡ δὲ ἐξάσημος τετραδική. Καὶ δυαδικῆς μὲν τρισημοῦ εἶδη δύο, τὸ τε ἱαμβικὸν καὶ τὸ τροχαϊκόν· τῆς δὲ τετράσημου δυαδικῆς δύο, τὸ τε δακτυλικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν· τῆς δὲ ἐξάσημου τετραδικῆς τέσσαρα, τὸ τε ἰωνικόν τὸ ἀπὸ μεζονος, τὸ χοριαμβικόν, τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικόν καὶ τὸ ἀντισπαστικόν. Ὀνομάσθησαν δὲ ἐπιπλοκαί, ἐπεὶδὴ τὰ ἐκ μιᾶς ἐπιπλοκῆς εἶδη ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἄλλα τὰ εἶδη μεταπίπτει». Κατὰ τὴν θεωρίαν λοιπὸν ταύτην τὸ μὲν πρῶτον μετρικὸν γένος, ὅπερ περιλαμβάνει τὸ τροχαϊκὸν καὶ ἱαμβικὸν εἶδος, καλεῖται ἐπιπλοκὴ τρίσημος δυαδική, δυαδική μὲν, διότι περιέχει δύο εἶδη, τὸ τροχαϊκὸν καὶ τὸ ἱαμβικόν, τρίσημος δὲ διότι τὰ μέτρα ταῦτα σύγκεινται ἐκ ποδῶν τρισημῶν. Τὸ δὲ δεύτερον μετρικὸν γένος καλεῖται ἐπιπλοκὴ τετράσημος δυαδική, δυαδική μὲν, διότι περιλαμβάνει δύο μετρικὰ εἶδη, τὰ δακτυλικόν καὶ τὸ ἀναπαιστικόν, τετράσημος δὲ, διότι τὰ εἶδη ταῦτα σύγκεινται ἐκ ποδῶν τετράσημων. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τρίτον μετρικὸν γένος ἀποτελεῖ ἐπιπλοκὴν ἐξάσημον, τετραδικήν μὲν κατὰ τὴν παλαιότεραν μετρικὴν θεωρίαν, τετραδικήν δὲ κατὰ τὴν τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ τοῦ ὀπαδοῦ αὐτοῦ Ἡφαιστίωνος καὶ ἄλλων, οἵτινες πρὸς τοῖς δύο ἰωνικοῖς καὶ τῷ χοριαμβικῷ ἐδέχοντο καὶ τέταρτον εἶδος τὸ ἀντισπαστικόν. Τὸ δὲ πεντάσημον γένος κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 125 W. δὲν ἔχει ὡς τὰ ἄλλα ἐπιπλοκὴν «τὸ δὲ παιωνικὸν ἐπιπλοκὴν οὐκ ἔχει, ὡς τὰ προειρημένα». Ἡ δὲ μετάπτωσις τῶν εἰδῶν ἐκάστης ἐπιπλοκῆς εἰς ἄλλα γίνεται διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως συλλαβῆς ἢ συλλαβῶν τινῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μέτρου γινομένης· οἷον διὰ προσθέσεως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τροχαϊκοῦ μέτρου μιᾶς βραχείας συλλαβῆς μεταπίπτει τοῦτο εἰς ἱαμβικόν. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ λέγουσιν ὅτι καὶ τὰν ἀπαλιν ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης μακρᾶς τοῦ τροχαϊκοῦ γίνεται τὸ ἱαμβικόν (πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 137), τοῦτο ὅμως δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι ἐὰν ἐκ τοῦ τροχαϊκοῦ π. χ. τριμέτρου ἀφαιρεθῇ ἡ πρώτη μακρά,

- υ - σ | - υ - σ | - υ - σ
υ - σ | υ - σ | υ - σ -

τὸ ἐντεῦθεν γεννώμενον ἰαμβικὸν μέτρον δὲν θὰ ἔχη ἐν τάξει τὰς ἀλλο-
γους συλλαβὰς. Ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμῶς ἐπιπλοκῶν ἢ μεταπτώσεως γί-
νεται ἀδιαφόρως δι' ἀφαιρέσεως ἢ διὰ προσθέσεως μιᾶς ἢ πλείονων
συλλαβῶν· οἷον τὸ δακτυλικὸν μεταβάλλεται εἰς ἀναπαιστικὸν δι'
ἀφαιρέσεως τῆς πρώτης μακρᾶς ἢ διὰ προσθέσεως κατὰ τὴν ἀρχὴν
δύο βραχειῶν, καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν πάλιν εἰς δακτυλικὸν δι' ἀφαιρέ-
σεως τῶν δύο πρώτων βραχειῶν ἢ διὰ προσθέσεως κατὰ τὴν ἀρχὴν
τοῦ ἀναπαιστικοῦ μέτρου μιᾶς μακρᾶς. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ ἐπὶ τῆς
ἐξασήμου ἐπιπλοκῆς· διότι ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἀφαιρουμέ-
νης τῆς πρώτης μακρᾶς, τὸ μέτρον γίνεται χοριαμβικόν, ἐκ τούτου
δὲ πάλιν ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης μακρᾶς γίνεται τὸ ἀπ' ἐλάσσονος
ἰωνικόν· πάλιν δὲ εἰς τὸ ἀπὸ μείζονος ἰωνικὸν προτασσομένων δύο
βραχειῶν γίνεται τὸ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικὸν καὶ εἰς τοῦτο προτασσο-
μένης μιᾶς μακρᾶς, γίνεται τὸ χοριαμβικόν. Πρβλ. καὶ Σχολ.
Ἡφαιστ. σελ. 137 κέ. W.

182. Συγκεφαλαιούμενοι λοιπὸν τὰ εἰρημένα λέγομεν ὅτι οἱ πα-
λαιοὶ μετρικοὶ κατὰ τὴν ποιότητα τῶν ποδῶν διεκρίνον ὁκτῶ μετρικὰ
εἶδη, ἅτινα ἐχάλουν μέτρα πρωτότυπα. Τούτοις προσέθηκεν ὕστερον
ὁ Ἡλιδώρος καὶ ἑνὶ πρωτότυπον τὸ ἀντισπαστικόν. Ἀλλ' ὁμῶς
οὔτε ἡ διαίρεσις μέτρων τινῶν κατὰ ἀντισπάστους ἐγένετο ὑπὸ τοῦ
Ἡλιδώρου κατὰ τὸν ἀληθῆ ρυθμικὸν λόγον, οὔτε ἡ ἀντισπαστική
καθ' ὅλου θεωρία ἔχει ἀλήθειάν τινα, ἀλλ' εἶνε φαῦλον ἐπινόημα τῆς
μεταγενεστέρης ρυθμικῆς θεωρίας. Ὁ δὲ Φιλόξενος προσέθηκε καὶ
δέκατον πρωτότυπον τὸ προκελευσματικόν, ἄλλοι δὲ τὸ πυρριγμακόν
(πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 29 W.). Ἡμεῖς ὁμῶς πρέπει νὰ ἀρκεσθῶμεν
εἰς τὰ ὁκτῶ πρωτότυπα μέτρα τὰ εἰρημένα κατὰ τὸ παλαιότερον καὶ
ὕγιεστερον σύστημα τῆς μετρικῆς θεωρίας.

ΣΗΜ. Ἡ πραγματεία τῆς μετρικῆς θεωρίας κατὰ τὸ σύστημα
τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων, ἥτις κατὰ πρῶτον ἀποδείκνυται γνο-
νόμενη ὑπὸ τοῦ Ἡλιδώρου, ὅστις κατὰ τὸν Μάριον Οὐικτωρίνον
inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est,
μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἡλιδώρου διεσώθη πλήρως
ἐν τῷ τοῦ Ἡφαιστίου ἐγχειριδίῳ περὶ μέτρων, ὅπερ εἶνε ἐπιτομὴ
ἐκ τινος τῶν διεξοδικωτέρων συγγραμμάτων αὐτοῦ περὶ μέτρων. Διότι

ὁ Ἡφαιστίων κατ' ἀρχὰς μὲν συνέγραψε μετρικόν τι σύγγραμμα ἐκ 18 βιβλίων συγχείμενον, ὕστερον δὲ ἐπιτεμὼν ἔγραψεν ἄλλο ἐξ 11 βιβλίων καὶ μετὰ τοῦτο ἄλλο ἐκ τριῶν, οὐ ἐπιτομὴ εἶνε τὸ σφῳζόμενον ἐγχειρίδιον ἐξ ἐνὸς βιβλίου. Ἐκ τῶν μειζόνων συγγραμμάτων τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐλήφθησαν καὶ τὰ εἰς τὸ σφῳζόμενον ἐγχειρίδιον σχόλια, ὧν τὰ θεμέλια ἔθετο ὁ Λογγίνος. Σὺν τῇ ἐπικουρίᾳ λοιπὸν ταύτῃ τῶν σχολίων τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαιστίωνος παρέχεται ἡμῖν πλήρῃ διδασκαλίαν τῆς μετρικῆς θεωρίας κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων. Βραχυτέρα εἶνε ἡ πραγματεία τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων παρ' Ἀριστείδῃ τῷ Κοϊντιλιανῶ, ἥτις εἰ καὶ ἐν τισὶ διαφέρει τοῦ Ἡφαιστίωνος, ὅμως ὡσαύτως ἐρρῦν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Ἡλιδώρου. — Πλὴν τοῦ συστήματος τούτου τῶν ἐννέα πρωτοτύπων μέτρων διεσώθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἕτερον σύστημα τὸ τῶν ἀρχηγόνων καὶ παραγῶγων μέτρων, καθ' ὃ ἡ πραγματεία τῆς μετρικῆς ἐγίνετο οὐχὶ κατὰ τὰ διάφορα γένη καὶ εἶδη τῶν μέτρων, ἀλλὰ δύο μέτρα, τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον, ἐλαμβάνοντο ὡς ἀρχέγονα ἢτοι ἀρχικά μέτρα καὶ ἐκ τούτων διὰ προσθέσεως ἢ ἀφαιρέσεως συλλαβῶν παρήγοντο πάντα τὰ λοιπὰ μέτρα. Ἡ διάθεσις τοῦ δευτέρου τούτου συστήματος εἶνε ἥτιον ἐπιστημονικὴ καὶ ὑπολείπεται τοῦ πρώτου, καὶ ὁμως φαίνεται ἀρχαιότερον ἐκείνου. Ὁ παλαιότατος ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ εἶνε ὁ Μᾶρκος Τερέντιος Οὐάρρων. Ἀγνωστος δ' εἶνε ὁ Ἀλεξανδρινὸς γραμμικτικός, ὃς ἠκολούθει ὁ Οὐάρρων, φαίνεται δὲ ὅτι ἤκαμσεν οὗτος μετὰ τοὺς κατὰ Σωτάδην χρόνους. ἐπειδὴ τὰ ὑπὸ τοῦ Οὐάρρωνος μνημονεύμενα ἰωνικά μέτρα ὠνομάσθησαν οὕτως ἀφ' οὗ παρεφάνη ὁ Σωτάδης, πρότερον βακχεϊακὰ καλούμενα. Ὁ δὲ Φρειδερίκος Λέων (Fr. Leo, Hermes XXIV σελ. 286 κέ.) ὡς τοιοῦτον ὑπολαμβάνει τὸν Περγᾶμηνόν Κράττητα τὸν ἐκ Μαλλοῦ. Τῇ μετρικῇ τοῦ Οὐάρρωνος θεωρίᾳ ἠκολούθει ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀκμάσας Caesius Bassus ἐν τῷ ὡσαύτως μέχρι ὀλίγων ἀλλὰ σημαντικῶν λειψάνων ἀπολωλότι συγγράμματι αὐτοῦ *ars ad Neronem*. Πλήρης πραγματεία τοῦ συστήματος τῶν ἀρχηγόνων καὶ παραγῶγων μέτρων σφῳζεται ἐν τῷ τρίτῳ τῶν μετρικῶν συγγραμμάτων τοῦ Τερεντιανοῦ Μαύρου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο πραγματεύεται τὴν μετρικὴν καὶ ὁ Atilius Fortunatianus καὶ ὁ Diomedes. Ὁ δὲ Marius Victorinus (ἢ μᾶλλον ὁ Aelius Festus Aphthonius) πραγματευθεὶς κατὰ πρῶτον τὴν μετρικὴν κατὰ

τὸ πρῶτον σύστημα τὸ τῶν ἑννέα πρωτοτύπων μέτρων, ἠκολούθει δὲ ἐνταῦθα τοῖς ἔχουσι τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐν τέλει ἐπιφέρει καὶ δεύτερον μέρος, ἐν ᾧ πραγματεύεται καὶ πάλιν τὴν μετρικὴν κατ' ἄλλο σύστημα, κατὰ τὴν τοῦ Οὐάρρωνος καὶ Καισίου Βάσου θεωρίαν τῶν παραγῶγων μέτρων (πρβλ. βιβλ. γ' κεφ. 1. βιβλ. γ' κεφ. 4 καὶ βιβλ. δ' κεφ. 1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Περὶ τῆς σημασίας ἥτοι τῆς εἰς σημεῖα ἢ βάσεις διαιρέσεως τῶν μέτρων.

183. Αἱ περίοδοι ἥτοι τὰ μέτρα ἐρρύθμωι ἀπαγγελλόμενα ἐλάμβανον διάφορα σημεῖα ἥτοι ποδικούς χρόνους, ἄρσεις δηλαδὴ καὶ θέσεις, καθ' ἃ ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ κώλων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν εἵπομεν. Τὰ σημεῖα δὲ ταῦτα, ὧν ἕκαστον, καθ' ἃ ἐκεῖ εἵπομεν, περὶ ἐλάμβανεν ἓνα ἢ δύο ἀπλοῦς ἢ ἀσυνθέτους πόδας, ἦσαν δηλαδὴ μονοποδικὰ ἢ διποδικὰ, ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐκαλοῦντο βάσεις καὶ λατινιστὶ percussiones. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν ὡς μέτρων λαμβανόμενων βάσεων, εἰς ἃς ἐν τῇ σημασίᾳ ἥτοι τῇ ρυθμικῇ προφορᾷ διηροῦντο τὰ μέτρα, ἐκαλοῦντο δίμετρα, ὅτε συνέκειντο ἐκ δύο μονοποδικῶν ἢ διποδικῶν βάσεων, τρίμετρα, ὅτε συνέκειντο ἐκ τριῶν τοιούτων, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως.

Ὁ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι μετρικοῖς ἐπὶ τῆς κατὰ μονοποδίαν ἢ διποδίαν διαιρέσεως τῶν μέτρων χρῆσιμος ὅρος εἶνε «βαίνομεν τὰ μέτρα κατὰ πόδα ἢ κατὰ διποδίαν» «τὸ μέτρον βαίνεται καθ' ἓνα πόδα (κατὰ μονοποδίαν) ἢ κατὰ διποδίαν», σπανίως δὲ «τὸ μέτρον μετρεῖται». Ὁ ὅρος δὲ οὗτος βαίνεται ἔχει παντάπασι ρυθμικὴν σημασίαν, εἰ καὶ δὲν εὐρίσκεται ἐν τοῖς σφωζομένοις ρυθμικοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀριστοζένου. Πρβλ. Σχολ. εἰς Αἰσχ. Ἐπτ. Θ. 128 «κυρίως δ' εἶπον βαίνει, ρυθμοὶ γὰρ εἰσι, βαίνονται δὲ οἱ ρυθμοί, διαιρεῖται δὲ τὰ μέτρα, οὐχὶ βαίνεται». Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι «βαίνομεν τὸ μέτρον» ἰσοδυναμεῖ τῷ σημαινόμεθαι τὸ μέτρον ἢ τὸν ρυθμὸν διὰ τῆς κρούσεως τοῦ ποδός. Οἱ δὲ Λατίνοι μετρικοὶ τὸ βαίνεται κτλ. μεταφράζουσι διὰ τοῦ scanditur per monopodiam, per dipodiam. Ἀντὶ δὲ τοῦ dipodia λέγουσι καὶ conjugatio, combinatio, ἢ ἀντὶ

per monopodiam, per dipodiam λέγουσι καὶ singulis pedibus, ἢ ἀπλῶς pedibus, καὶ binis, conjugatis pedibus. Πλὴν τοῦ scandi οἱ Λατῖνοι μετρικοὶ μεταχειρίζονται καὶ τὸν τεχνικὸν ὄρον percuti ἢ feriri, ὅπερ δηλοῖ καθαρώτερον τὴν σημασίαν τοῦ ῥυθμοῦ. Καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ῥημάτων προστίθεται ὁ ἀριθμὸς τῶν μονοποδιῶν ἢ διποδιῶν δι' ἀριθμητικοῦ ὀνόματος· οἷον περὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου λέγεται scanditur sexies (Diomed. 461)· περὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου per combinationem quater feritur (Diomed. 480), feritur dipodiis quatuor (Victor. 170)· περὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου feritur combinatis pedibus ter (Diom. 479), jugatis per dipodiam binis pedibus ter feritur (Victor. 167). Ἐκ τοῦ βαίνεισθαι καὶ percuti παράγονται οἱ συνώνυμοι τεχνικοὶ ὅροι βάσις καὶ percussio, οἵτινες εἶνε χρήσιμοι πρῶτον μὲν ὡς ὄνομα ἀφαιρεμένων δηλοῦντες τὸ βαίνειν, σημαίνεισθαι, τούτέστι τὴν εἰς σημεία ἢ ποδικούς χρόνους διαίρεσιν (πρὸς. Ἀριστείδ. Κοίντιλ. σελ. 57. Mar. Victor. σελ. 101 «est autem percussio ejuslibet metri in pedes divisio»), ὥστε ἰσοδυναμοῦσι τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου σημασίᾳ καλουμένῃ· δεύτερον δὲ ὡς ὄνομα συγκεκριμένον δηλοῦντες τὴν μονοποδιαν ἢ διποδικὴν, καθ' ἣν βαίνεται ἢ μετρεῖται τὸ μέτρον ἢ ὁ ῥυθμὸς, ὥστε ἐπὶ τῆς χρῆσεως ταύτης συμπίπτουσι τῷ τοῦ Ἀριστοξένου σημείῳ ἥτοι ποδικῷ χρόνῳ. Ὅπως οἱ Ἕλληνες λέγουσι «λέγεται δὲ τὸ ἡρωικὸν καὶ ἐξάμετρον ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων» (Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 162 W.), οὕτω λέγεται ὑπὸ τῶν Λατίνων feritur dipodiis trimeter tribus, quem a numero pedum ut diximus nostri senarium, a numero vero percussionum trimetrum Graeci dixerunt (Mar. Vict. 170), tribus percussionibus per dipodias caeditur (Vict. 107). Πρὸς. καὶ Quintil. instit. 9, 4, 51· major tamen illic licentia est ubi tempora etiam animo metiuntur, et pedum et digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis atque aestimant quot breves illud spatium habeat; inde τετράσημοι, πεντάσημοι, deinceps longiores fiunt percussiones. Ὁ Ἡφαιστίων κατὰ σύμπτωσιν βεβαίως εὐρίσκεται μεταχειριζόμενος τὸν ὅρον βάσιν μόνον ἐν τῷ λόγῳ περὶ μικτῶν μέτρων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τῶν καθαρῶν. Ἐναλλάξ δὲ καὶ ταυτοσήμως τῷ ὅρῳ τούτῳ μεταχειρίζεται ὁ Ἡφαιστίων καὶ τοὺς ὅρους διποδικὴν καὶ συζυγίαν, λέγων «διποδία (ἢ συζυγία ἢ βάσις) ἰωνικὴ» ἢ ἀπλῶς «ἡ

ἰωνική, ἢ ἱαμβική, ἢ τροχαϊκή», ἐξυπακουομένου τοῦ βάσις κτλ. Μεταγενέστεροι δὲ τινες μετρικοί περιορίζουσι τὴν χρῆσιν τῆς βάσεως εἰς μόνην τὴν διποδίαν ἀκατάληκτον εἴτε καταληκτικὴν (πρβλ. Mar. Victor. 61. Βακχ. 21), οἱ ἀρχαιότεροι ὅμως μετεχειρίζοντο αὐτὴν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς διποδίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μονοποδίας· οἷον ὁ Ἡρόδωρος (παρὰ τῷ σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 197 W.) καλεῖ βάσεις τὰς μονοποδίας τοῦ μέτρου «οὐδὲ τῶν κνωδάλων οὐδὲ τῶν . . .». Ὡσαύτως ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστιώωνος σελ. 161 καλεῖ βάσεις τὰς μονοποδίας τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου· «τὰ γὰρ εὐρυθμὰ τῶν ἐπῶν οὐ συναπαρτιζομένης ἔχει τὰς βάσεις τοῖς μέρεσι τοῦ ὅλου (γρ. λόγου), ὥς τὸ ὕβριος εἰνεκα τῆσθε· ἄρρυθμον γὰρ τοῦτο. Λέγεται δὲ τὸ ἥρωικόν καὶ ἑξαμέτρον ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων».

184. Ὅτι δὲ αἱ κατὰ τοὺς μετρικούς μονοποδικαὶ καὶ διποδικαὶ αὗται βάσεις ἢ percussiones τῶν μέτρων εἶνε αἱ αὗται καὶ τὰ σημεῖα τοῦ Ἀριστοξένου, εἰς ἃ διαιροῦνται οἱ σύνθετοι πόδες ἢ τὰ κῶλα, τοῦτο θὰ δηλωθῇ εὐθὺς ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης ἐξετάσεως τῆς βάσεως ἥτοι ρυθμικῆς διαιρέσεως τοῦ τετραμέτρου, διμέτρου, ἑξαμέτρου καὶ τριμέτρου.

Α'. *Τετράμετρον*. Κατὰ τοὺς μετρικούς μέτρα ἐξ ὀκτώ τρισημῶν ἢ τετρασημῶν ποδῶν (τροχαίων, ἱαμβῶν, δακτύλων, ἀναπαιστών) διαιροῦνται εἰς τέσσαρας διποδικὰς βάσεις ἢ percussiones καὶ λαμβάνουσιν, ὡς λέγουσιν οἱ Λατῖνοι μετρικοί, *quatuor pedum vel digitorum ictus*· μέτρα δὲ ἐκ τεσσάρων πεντασημῶν ἢ ἐξασημῶν (παιωνικῶν ἢ ἰωνικῶν) μονοποδιῶν διαιροῦνται εἰς τέσσαρας μονοποδικὰς βάσεις ἢ percussiones καὶ λαμβάνουσιν ἑσους *ictus*, ὅθεν καὶ *τετράμετρα* πάντα τὰ μέτρα ταῦτα καλοῦνται καθὼς καὶ τὸ ἐξ ὀκτώ δακτύλων συγκείμενον μέτρον (πρβλ. Ἀριστείδ. Κοιντλ. σελ. 33, Victor. σελ. 103, Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 174, 24). Κατὰ τὸν Ἀριστοξένον οὐδὲν τῶν μέτρων τούτων δύναται νὰ ἀποτελῇ ἓνα σύνθετον πόδα ἥτοι ἓν κῶλον, διότι ἕκαστον αὐτῶν ὑπερβαίνει τὸ ὥρισμένον μέγιστον μέγεθος τῶν συνθέτων ποδῶν ἢ κῶλων. Ἐκαστον λοιπὸν τετράμετρον ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ὡς συγκείμενον τοῦλάχιστον ἐκ δύο συνθέτων ποδῶν. Καὶ τὸ μὲν ἱαμβικὸν τετράμετρον κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ᾠδῆς εἰς τὴν Μοῦσαν σύγκειται ἐκ δύο συνθέτων ποδῶν (ῥυθμῶν) δωδεκασήμων, εἰκότως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τετράμετρα πρέπει νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κῶλα. Ἐκάτερον δὲ τῶν κῶλων τούτων εἶνε ἐν μὲν

τῷ τροχαϊκῷ, ἰαμβικῷ, δακτυλικῷ καὶ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ τετραποδία, ἐν δὲ τῷ ἰωνικῷ καὶ παιωνικῷ τετραμέτρῳ διποδία, ἅρα πανταχοῦ ἐκ δύο σημείων συγκείμενος πούς σύνθετος δακτυλικός.

τετράμετρον

βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>
κλυθεῖ μευ γέ- _ υ _ υ	ροντος εὐέ- _ υ _ υ	θειρα χρυσό- _ υ _ υ	πεπλε κούρα _ υ _ υ
δέξαι με κω- _ υ _ υ	μάχοντα δέ- _ υ _ υ	ξαι, λίσσομαί _ υ _ υ	σε λίσσομαι _ υ _ υ
πολλάκι δ' ἐν κορυ- _ υ υ _ υ υ	φαῖς ὀρέων ὄχα _ υ υ υ _ υ υ	θεοῖσιν ἄδη πολύ- _ υ υ υ _ υ υ	φοινος ἑορτά _ υ υ _ _
τίνες αὖ πόντον _ υ υ _ υ υ _	κατέχουσ' αὖραι _ υ υ _ υ υ _	νέφος οὐράνιον _ υ υ _ υ υ _	τόδ' ὀρῶμαι _ υ υ _ _
ὦ πόλι φί- _ υ υ υ υ	λη Κέκροπος _ υ υ υ υ	αὐτοφυῆς _ υ υ υ υ	Ἀττικῇ _ υ _
πόδα, γόνυ, κοτύ- _ υ υ υ υ υ υ	λην, ἀστραγά- _ _ υ υ	λους, ἰσχία, _ _ υ υ	μηρούς _ _
ἑκατὸν μὲν _ υ υ _ _	Διὸς υἱόν _ υ υ _ _	τάδε Μῶσαι _ υ υ _ _	χροκόπεπλοι _ υ υ _ _
σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον

πούς σύνθετος δακτυλικός

πούς σύνθετος δακτυλικός.

Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι παντὸς τετραμέτρου αἱ τέσσαρες βάσεις ἢ *percussiones*, ἃς ἔχει κατὰ τοὺς μετρικούς, συμφωνοῦσιν ἀκριβῶς πάντοτε τοῖς τέσσαρσι σημείοις, ἅπερ ἔχει κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τὸ τοιοῦτο μέγεθος.

Β'. *Δίμετρον*. Τὸ δὲ δίμετρον τὸ ἥμισυ ὃν τοῦ τετραμέτρου, κατὰ τὴν διαφορὰν τοῦ ποδικοῦ γένους διαιρεῖται εἰς δύο διποδικὰς ἢ μονοποδικὰς βάσεις ἢ *percussiones*, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τὸ τοιοῦτο μέγεθος λαμβάνει πάντοτε δύο σημεία.

Γ'. *Ἐξάμετρον*. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ λόγον ποιοῦνται περὶ δύο κατὰ μονοποδία βινομένων *ἐξαμέτρων μοτοειδῶν*, τοῦ τε δακτυλικοῦ καὶ τοῦ παιωνικοῦ. Καὶ τὸ μὲν δακτυλικὸν *ἐξάμετρον* ἔχει ἕξ βάσεις (πρβλ. Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 162 W.) ἢ *percussiones* (Viet. 86 «sex enim pedum percussio versum quidem hexametrum faciet»). Pseudo-Atil. 340 «sex pedibus feritur»). Καὶ ἐπὶ τοῦ παιωνικοῦ δὲ μέτρον ἕκαστος πίκων ἀποτελεῖ μίαν βᾶσιν (πρβλ. Ἡλιοδ. παρὰ Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 197 W.), ὥστε τὸ παιωνικὸν *ἐξάμετρον* περιέχει ἕξ βάσεις. Κατὰ τὸν Ἀριστόξενον οὔτε τὸ τεσσαρεσκαίδεκάσημον δακτυλικόν, οὔτε τὸ τριακοντάσημον παιωνικόν *ἐξάμετρον* δύναται νὰ ἀποτελῇ ἓνα σύνθετον πόδα, ἀνάγκη λοιπὸν νὰ διαιρῇται εἰς πλείονας καὶ κατὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον εἰς δύο τριποδίας, τὸ μὲν δηλαδὴ δακτυλικόν εἰς δύο δωδεκάσημους, τὸ δὲ παιωνικόν εἰς δύο πεντεκαίδεκάσημους συνθέτους ἱαμβικούς ποδας. Τούτοις συμφωνεῖ ἡ ἀφ' ἑαυτῆς μελωδία τῶν δύο δακτυλικῶν *ἐξαμέτρων* ἐν τῇ ᾧδῃ εἰς τὴν Μοῦσαν. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον ἡ τριποδία ὡς σύνθετος ἱαμβικός πούς διαιρεῖται εἰς τρία σημεῖα, τὸ ὅλον *ἐξάμετρον* περιέχει ἕξ σημεῖα. Τὸν αὐτὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν σημείων θὰ ἔχῃ τὸ *ἐξάμετρον*, καὶ ἂν ληφθῇ ὡς ἐκ τριῶν συγκείμενον διποδίων, ἐπειδὴ τότε θὰ περιέχῃ τρεῖς συνθέτους δακτυλικούς ποδας, ὧν ἕκαστος περιέχει δύο σημεῖα.

ἐξάμετρον

βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>	βάσις <i>percussio</i>
Καλλι- — —	πεια σο- — —	φά, μου- — —	σῶν προκα- — —	θαγέτι — —	τερπνῶν — —
Ἀφροδί- — —	τα μὲν οὐκ — —	ἔστι μάρ- — —	γος ὁ Ἑρως — —	οἷα παῖς — —	παῖσδε — —
σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον

πούς σύνθετος ἱαμβικός

πούς σύνθετος ἱαμβικός.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἐπὶ τῶν *ἐξαμέτρων* αἱ βάσεις ἢ *percussiones* τῶν μετρικῶν συμπίπτουσιν ἀκριβῶς τοῖς σημείοις τοῦ Ἀριστοξένου.

Δ'. Τρίμετρον. Τὸ μὲν ἰαμβικὸν τρίμετρον ἔχει τρεῖς διποδικὰς βάσεις ἢ percussiones, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί· οἷον ὁ Μάριος σελ. 170 λέγων ὧδε· feritur dipodiis trimeter tribus, quem.. a numero percussionum trimetrum Graeci dixerunt. καὶ σελ. 107 tribus percussionibus per dipodias caeditur. σελ. 167 jugatis per dipodiam binis pedibus ter feritur. Diomed. 479 feritur combinatis pedibus ter. Τὸ αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ δεχθῶμεν καὶ περὶ τοῦ σπανίου τροχαϊκοῦ τριμέτρου. Κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοξένον τό τε ἰαμβικὸν καὶ τὸ τροχαϊκὸν τρίμετρον δύναται νὰ ἀποτελῇ ἓνα ποῦδα σύνθετον ἰαμβικὸν ὀκτωκαιδεκάσημον, ὅστις εἶνε καὶ ὁ μέγιστος τῶν ἰαμβικῶν ποδῶν, ὡς τοιοῦτος δὲ διαιρεῖται εἰς τρία σημεῖα. Τὸ δὲ δακτυλικὸν καὶ ἰωνικὸν (ἅπ' ἐλάσσονος) τρίμετρον κατὰ μὲν τὸν γενικὸν κανόνα τῶν μετρικῶν βαίνειν κατὰ μονοποδίαν, ὥστε περιέχει τρεῖς μονοποδικὰς βάσεις· κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοξένον ἀμφότερα τὰ μεγέθη ταῦτα δύνανται νὰ ἀποτελῶσι συνθέτους ἰαμβικοὺς ποῦδας, τὸ μὲν δακτυλικὸν τρίμετρον ἰαμβικὸν δωδεκάσημον, τὸ δὲ ἰωνικὸν ἰαμβικὸν ὀκτωκαιδεκάσημον, καὶ ὡς τοιαῦτα ἔχουσι τρία σημεῖα. Παιωνικά δὲ τρίμετρα δὲν μνημονεύονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ὅπως δὲν μνημονεύονται καὶ ἰωνικά τρίμετρα ἀπὸ μεζονος.

τρίμετρον

βάσις percussio	βάσις percussio	βάσις percussio
ἔστε ξένοι- υ υ υ	σι μειλίχοις υ υ υ	ἐοικότες υ υ υ
Ζεῦ πάτερ, γά- υ υ υ	μον μὲν οὐκ ἔ- υ υ υ	δαισάμην υ υ υ
ἐν δὲ Βα- υ υ υ	τουσιά- υ υ υ	δης υ υ υ
Διονύσου υ υ υ	σαῦλαι Βασ- υ υ υ	σαρίδες υ υ υ
σημεῖον	σημεῖον	σημεῖον

ποὺς σύνθετος ἰαμβικός.

185. Ἐκ τῶν ἤδη εἰρημένων συνάγεται ὡς βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι αἱ διποδικαὶ ἢ μονοποδικαὶ βάσεις ἢ *percussiones* τῶν μέτρων κατὰ τοὺς μετρικοὺς συμπίπτουσιν ἀκριβῶς τοῖς μονοποδικοῖς ἢ διποδικοῖς σημείοις, εἰς ἃ διαιροῦνται κατὰ τὸν Ἀριστόξενον οἱ σύνθετοι πόδες ἢ τὰ κῶλα. Τῆς ταυτότητος δὲ ταύτης ἀποδειχθεῖσης, δυνάμεθα τὴν τῶν μετρικῶν θεωρίαν πρὸς τὴν τοῦ Ἀριστοξένου συγκρίνοντες, ἥτις πάντως ἦτο ὀρθότερα, νὰ βασανίσωμεν ὅσα λέγουσιν οἱ μετρικοὶ περὶ τῆς βάσεως τῶν μέτρων καὶ νὰ ἐπανορθώσωμεν τὰ ἡμερησίως ἢ νὰ συμπληρώσωμεν τὰ ἐλλείποντα. Οἱ παλαιοὶ π. χ. μετρικοὶ περὶ τῆς βάσεως τῶν μέτρων ἦτοι τῆς εἰς βάσεις ῥυθμικῆς διαιρέσεως αὐτῶν ἔχουσι τὸν ἐξῆς γενικὸν κανόνα. Κατὰ μονοποδίας μὲν βαίνονται ἦτοι διαιροῦνται τὰ δακτυλικά, παιωνικά καὶ ἀμφότερα τὰ ἰωνικά μέτρα, κατὰ διποδίας δὲ τὰ ἀναπαιστικά, τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά. Οὕτω τοῦλάχιστον πρέπει νὰ διατυπωθῇ ὀρθότερον ὁ κανὼν, διότι οἱ μετρικοὶ λαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν καὶ τὸν παιωνα ὡς ἐκ δύο ἀπλῶν συγκεῖμενον σύνθετον πόδα ἦτοι ὡς διποδίαν ἢ συζυγίαν διατυποῦσι τὸν κανόνα ὧδε: *per monopodiam sola dactylica, per dipodiam vero cetera scandi moris est*, ὡς λέγει ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος σελ. 53 K., οἷς συμφωνεῖ καὶ τὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἡ χειρίδιον. Ὁ κανὼν ὅμως οὗτος οὕτω γενικῶς διατυπούμενος, ὅπως ἀνωτέρω καὶ διωρθωμένον διευτυπώσαμεν αὐτόν, δὲν εἶνε ἀκριβής. αὐτοὶ δὲ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ δὲν παραλείπουσι νὰ ἀναπληρώσωσι τὸ ἐλλείπες· οἷον περὶ τῶν δακτυλικῶν μέτρων λέγουσιν ὅτι τὰ ὑπερβαίνοντα τὸ μέγεθος τοῦ ἐξαμέτρου δὲν βαίνονται κατὰ μονοποδίαν, ἀλλὰ κατὰ διποδίαν. Πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 174 W. «ἐάν γὰρ ὑπερβῇ τὸ δακτυλικὸν τὸ ἐξάμετρον, κάκεινο βέβαια κατὰ διποδίαν. Ἀριστείδ. Κοῖντιλ. ἐν μετρ. σελ. 52 Meib. «βαίνουνσι δὲ τινες αὐτὰ καὶ κατὰ συζυγίαν ποιοῦντες τετράμετρα καταληκτικά». Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει ὥστε ἀναπαιστικά τινα μέτρα τάνάπαλιν νὰ βαίνωνται οὐχὶ κατὰ διποδίαν, ἀλλὰ κατὰ μονοποδίαν. Πρβλ. Mar. Victor. 75 K. *percultitur vero versus anapaesticus praecipue per dipodiam, interdum et per singulos pedes*. Ὁ δὲ Ἀριστείδης περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀναπαιστικοῦ μέτρου λέγει (ἐν τῇ μετρ. σελ. 52 Meib.) αὐτὸς μὲν ἐστὶν ἀπλοῦν (τουτέστι μέχρι τοῦ τεσσαρεσκαίδεκάσημου μεγέθους) καθ' ἓνα πόδα γίνεται ὅτε δὲ σύνθετον (ὅτε δηλαδὴ ὑπερβαίνει τὸ 24σημον μέγεθος). κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν». Κατὰ ταῦτα λοι-

πὺν οἱ μετρικοὶ διδάσκουσιν ὅτι τὰ μὲν δακτυλικά καὶ ἀναπαιστικά μέτρα βαίνονται ὅτε μὲν κατὰ μονοποδίαν, ὅτε δὲ κατὰ διποδίαν, τὰ δὲ τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά κατὰ διποδίαν, τὰ δὲ παιωνικά καὶ ἰωνικά κατὰ μονοποδίαν. Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ διωρθωμένος οὗτος γενικός κανὼν τῶν μετρικῶν χρήζει διορθώσεως. Τὸ μὲν τελευταῖον ῥήθην ὅτι τὰ παιωνικά καὶ ἰωνικά μέτρα εἰσείναι πάντοτε κατὰ μονοποδίαν συμφωνεῖ τῇ θεωρίᾳ τοῦ Ἀριστοξένου καὶ εἶνε ὀρθόν. Αἴτιον δὲ τούτου τὸ μέγεθος τῶν ποδῶν. Δὲν εἶνε ὅμως ἐπίσης ὀρθὸν τὸ λεγόμενον ὅτι τὰ τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά μέτρα εἰσείναι πάντοτε κατὰ διποδίαν. Τοῦτο κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου συνέβαιεν ἐπὶ τῶν τετραποδίων καὶ ἐξαποδίων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τριποδίων καὶ πενταποδίων, ὧν αἱ μὲν πρῶται κατὰ τὸν Ἀριστοξένον ἐλάμβανον τρία σημεῖα, ὥστε εἰσείναι κατὰ μονοποδίαν, αἱ δὲ δευτέραι τέσσαρα σημεῖα, ἐν μὲν διποδικόν, τρία δὲ μονοποδικά. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ λαμβάνοντες πάσας τὰς ἐκ τρισῆμων ποδῶν συγκειμέναις τριποδίας καὶ πενταποδίας ὡς βραχυκαταλήκτους, ἀντὶ δηλαδὴ τετραποδίων καὶ ἐξαποδίων, ἠδύνατο νὰ λέγωσιν ὅτι πάντα τὰ τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά μέτρα εἰσείναι κατὰ διποδίαν, ἀλλ' ὅμως πᾶσαι αἱ τριποδίαί καὶ πενταποδίαί δὲν ἦσαν κῶλα βραχυκατάληκτα, ἀλλ' ἄλλα μὲν τοιαῦτα, ὥστε εἰσείναι κατὰ διποδίαν, ἄλλα δὲ ἀκατάληκτα, ὥστε εἰσείναι καθ' ἃ προεῖπομεν ὅτι διδάσκει ὁ Ἀριστοξένος. Ὡσαύτως δὲν ἠδύνατο νὰ βαίνωνται κατὰ διποδίαν καὶ τὰ τροχαϊκά καὶ ἰαμβικά κῶλα τὰ ἐκ δύο ἀπλῶν ἢτοι ἀσυνθέτων ποδῶν συγκείμενα, τρυτέστιν αἱ διποδίαί, ὅσας εὗρίσκοντο τοιαῦτα διποδικὰ κῶλα. Περὶ δὲ τῆς βάσεως τῶν δακτυλικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν μέτρων κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, ἥτις, ὡς εἶπομεν, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὀρθότερα τῆς τῶν μετρικῶν, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ μονοποδίαν μὲν εἰσείναι αἱ διποδίαί, τριποδίαί καὶ πενταποδίαί (μόνον δὲ μία βᾶσις τῶν πενταποδίων ἦτο διποδική), κατὰ διποδίαν δὲ μόναι αἱ τετραποδίαί. Ἐξαποδίαί δὲ, ὡς διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου, δὲν ἐσχηματίζοντο ἐκ τετρασῆμων ποδῶν. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ συμπληρωθῇ ὁ γενικός τῶν μετρικῶν κανὼν περὶ τῆς βάσεως τῶν μέτρων.

186. Προσέτι παρατηροῦμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀριστοξένου εἶνε πληρεστέρα τῆς τῶν μετρικῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν διάφορον δύναμιν τῶν σημείων ἢ βάσεων. Οἱ μὲν δηλαδὴ μετρικοὶ τὰς ἐν τινὶ μέτρῳ

πέριεχομένας βάσεις ἢ percussiones λαμβάνουσιν ὡς ὁμοταγεῖς, τοῦλάχιστον δὲν λέγουσι τὸ ἐναντίον, ὅτι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ῥυθμοῦ διακρίνοντο ἀλλήλων αἱ βάσεις, ἐκ δύο π. χ. βάσεων ἢ ἐτέρα προεφέρετο μετὰ μείζονος δυνάμεως παρὰ τὴν ἐτέραν. Ἡ διδασκαλία ὁμως τοῦ Ἀριστοξένου ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε πληρεστέρα, διότι τὰ σημεῖα τῶν συνθέτων ποδῶν διακρίνει εἰς βάσεις (= θέσεις) καὶ ἄρσεις, ὧν αἱ πρῶται προεφέροντο, ὡς εἰκός, μετὰ μείζονος δυνάμεως τῶν δευτέρων· οἷον ἡ διαίρεσις τοῦ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου εἶχεν ὥδε·

	πούς σύνθ. δακτυλικός.		πούς σύνθ. δακτυλικός.	
κατ' Ἀριστόξενον	βάσις	ἄρσις	βάσις	ἄρσις
	υ - υ -	υ - υ -	υ - υ -	υ - υ -
κατὰ τοὺς μετρικοὺς	βάσις	βάσις	βάσις	βάσις
	κῶλον		κῶλον.	

Περὶ δὲ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου βάσις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ τρόπος, αὐτὸν ὃν μεταχειρίζονται αὐτὸν οἱ μετρικοί, δὲν φαίνεται μεταγενέστερος, ἀλλὰ παλαιότερος καὶ τοῦ Ἀριστοξένου ληφθεὶς ἐκ τῶν μουσικῶν, ὡς μανθάνομεν παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους Μεταφ. 13, 1. Πρὸς βλ. § 4 καὶ 9· καὶ Πολυδ. Β', 199 «βάσις παρὰ τοῖς μουσικοῖς λέγεται τὸ τιθέναι τὸν πόδα ἐν ῥυθμῷ». Βάσιν δηλαδὴ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι μουσικοί, ὅπως καὶ οἱ ὕστερον μετρικοί, πᾶν σημεῖον τοῦ συνθέτου ποδὸς ἥτοι κῶλου, καθότι ὀρχούμενοι καθ' ἕκαστον αὐτῶν ἔβαινον ἥτοι ἐτίθουσιν τὸν πόδα καὶ ἅμα ἐμετεώριζον αὐτόν, ἐκ τοῦ κυριωτέρου δὲ μέρους τοῦ σημείου ἥτοι ἐκ τοῦ φόρου, ὃν ἐποιοῦν βαίνοντες, ἐκάλεσαν τὸ ὅλον σημεῖον βάσιν. Ὁ δὲ Ἀριστόξενος θελων νὰ δηλώσῃ τὴν διάφορον δύναμιν, μεθ' ἧς τὰ σημεῖα τοῦ συνθέτου ποδὸς προεφέροντο ἐν τε τῇ ὥδῃ καὶ τῇ κρούσει, μετήνεγκε καὶ εἰς αὐτὰ τοὺς ὅρους τῶν ἀσυνθέτων ποδῶν, τουτέστιν ἄρσεις καὶ βάσεις (= θέσεις), οὐδαμῶς δὲ ἤθελε διὰ τούτων νὰ δηλώσῃ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ σημείου, ὅπερ ἐκαλεῖτο βάσις, ἐτίθετο ὁ πούς τῶν ὀρχουμένων, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου τῆς ἄρσεως ἐμετεωρίζετο. Διότι ἂν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ὑποτελῇ ἀληθείας, πλὴν ἄλλων πῶς συμβιβάζεται τότε ἡ διπλῆ βάσις ἢ ἡ διπλῆ ἄρσις τῶν συνθέτων ἱαμβικῶν ποδῶν; πῶς δηλαδὴ ὁ ὀρχούμενος ἐτίθει τὸν πόδα δις καὶ ἤρεν αὐτόν ἅπαξ, ἢ τάνάπαλιν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ τὴν ἀπόθεσιν.

187. Τὸ τέλος τῶν μέτρων τουτέστιν ὁ τελικὸς αὐτῶν πούς καλεῖται ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἀπόθεσις (depositio). Εἶνε δὲ ὁ ὅρος οὗτος βεβαίως πάνυ παλαιός. Καταχρηστικῶς δὲ ἀντὶ τῆς ἀποθέσεως λέγεται καὶ κατάληξις. Πρβλ. σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 142 W. αἰστέον ὅτι τὸ αὐτό ἐστὶν ἀπόθεσις καὶ κατάληξις· καὶ γενικόν ἐστιν <ἡ κατάληξις> ἀντὶ τοῦ ἀπόθεσις καὶ εἰδικόν ἀντὶ τοῦ ἐλάττωσις». Τεσσαρῶν λοιπὸν οὐσῶν τῶν ἀποθέσεων τῶν μέτρων, τῆς τε ἀκατάληκτου καὶ τῆς καταληκτικῆς καὶ τῆς βραχυκατάληκτου καὶ τῆς ὑπερκατάληκτου, ἐκ τούτων καὶ τὰ μέτρα γίνονται ἤτοι ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικά ἢ βραχυκατάληκτα ἢ ὑπερκατάληκτα.

α'. Μέτρα ἀκατάληκτα.

188. Καὶ ἀκατάληκτα μὲν λέγονται ὅσα ἔχουσιν ὅλον τὸ μέγεθος τοῦ τελευταίου ποδὸς ἀποτετυπωμένον διὰ συλλαβῶν, ἢ ὡς λέγει ὁ Ἑφαιστίων (σελ. 14 W.) «ἀκατάληκτα καλεῖται μέτρα ὅσα τὸν τελευταῖον πόδα ὀλοκλήρῳ ἔχει, οἷον [ὡς] ἐπὶ δακτυλικοῦ, Μῶσ' ἄγε Καλλιόπα θύγατερ Διός». Ὁ ὅρος ὀλοκλήρῳ εὐρίσκεται καὶ ἐν τῇ ῥυθμικῇ τοῦ Ἀριστείδου σελ. 40 καὶ 97, ὅστις πρὸς τοὺς ὀλοκλήρους πόδας ἀντιτίθῃσι τοὺς πόδας τοὺς ἔχοντας χρόνον κενόν (λείμμα ἢ πρόσθεσιν)· οἷον σελ. 40 λέγει «ῥυθμοὶ ὀλοκλήρους τοὺς πόδας ἐν ταῖς περιόδοις ἔχοντες» καὶ «ῥυθμοὶ βραχεῖς ἢ ἐπιμήκεις τοὺς κενούς ἔχοντες». Τὰ ἀκατάληκτα (ὀλοκλήρη) μέτρα λέγονται προσέτι καὶ τέλεια (perfecta), ὅπως τάνάπαλιν τὰ καταληκτικά λέγονται ἀτελῆ ἢ μὴ τέλεια (imperfecta). Ἰστέον δὲ ὅτι ἐπὶ τῶν ἀκατάληκτων δακτυλικῶν, παιωνικῶν καὶ ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος μέτρων αἱ δύο βραχεῖαι τῆς τελευταίας ἄρσεως κανονικῶς συναίρουνται εἰς μίαν δίσημον μακράν «σεμνότητος ἔνεκεν», ὡς λέγει ὁ Ἀριστείδης ἐν σελ. 50. Ἐπειδὴ δὲ παντὸς μέτρου ἡ τελικὴ συλλαβὴ ἦτο ἀδιάφορος, ἡδύνατο δηλαδὴ νὰ τεθῇ μακρὰ ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτουμένης βραχείας καὶ τάνάπαλιν, ἡ δίσημος αὕτη μακρὰ ἡδύνατο νὰ ἀποτυπωθῇ

καὶ διὰ μιᾶς βραχείας, ὡς τάνάπαλιν ἢ μονόσημος βραχεῖα τοῦ τελικοῦ τροχαίου ἐπὶ τῶν τροχαϊκῶν μέτρων ἡδύνατο νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ μακρᾶς. Ὡσαύτως καὶ ἡ τελικὴ μακρὰ τῆς θέσεως τοῦ τελευταίου ποδὸς τῶν ἱαμβικῶν, ἀναπαιστικῶν καὶ ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος μέτρων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἦτοι διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον ἡδύνατο νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ βραχείας. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἀκατάληκτος ἀπόθεσις τῶν τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων μέτρων λαμβάνει τὰ σχήματα τάδε·

μέτρα δακτυλικά	— — — — —
» παιωνικά	— — — — —
» ἰωνικά ἀπὸ μείζονος	— — — — —
» τροχαϊκά	— — — — —
» ἱαμβικά	— — — — —
» ἀναπαιστικά	— — — — —
» ἰωνικά ἀπ' ἐλάσσονος	— — — — —

189. Καὶ τὰ μὲν ἀκατάληκτα τροχαϊκά καὶ ἰωνικά ἀπὸ μείζονος μέτρα ἦσαν ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει σπανιώτατα. Ὁ Ἑφαιστίων ἐπὶ ἑκατέρου φέρει ἀνὰ ἓν μόνον παράδειγμα, τὸ ἀκατάληκτον τροχαϊκὸν τετράμετρον

κλυθὶ μευ γέροντος εὐέ|θειρα χρυσόπεπλε κούρα
καὶ τὸ ἀκατάληκτον ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος διμετρον τὸ καλούμενον
Κλεομάχειον τίς τὴν ὑδρίνν ὑμῶν
— — — — —

Τοῦναντίον δὲ λίαν συχνὰ ἦσαν τὰ ἀκατάληκτα παιωνικά καὶ δακτυλικά μέτρα. Καὶ τὰ μὲν παιωνικά, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἐσχηματίζοντο διὰ παντὸς ἀκατάληκτα, οἷον τὸ ἀκατάληκτον τετράμετρον

ὦ πόλι φίλην Κέκροπος, | αὐτοφυὲς Ἀττικὴν [Γεωργ.]
χαῖρε λιπαρὸν δάπεδον, | οὔθαυ ἀγαθῆς χθονὸς ('Αριστ.)
ὦ μακάρι Ἀυτόμενες, | ὥς σε μακαρίζομεν ('Αριστ. Σφηξ.)
Τὸ αὐτὸ μέτρον μετὰ συναιρέσεων (κρητικῶν) ἐν τῷ μέσῳ, οἷον
μήτε Μούσας ἀνακα|λεῖν ἐλικοδοστρύχους
μήτε Χάριτας βοᾶν | εἰς χορὸν Ὀλυμπίας [Θεσμ.]
ἐνθάδε γάρ εἰσιν, ὥς | φησιν ὁ διδάσκαλος ('Αριστ. Δευτ.)
μᾶτερ ὦ ποτνία, | κλυθὶ νυμφᾶν ἀβρᾶν
Δῶρι, κυμοκτύπων | ἦραν' ἀλίων μυχῶν (Σιμμίας).

Εἶτα δὲ μετὰ λύσεως καὶ συναϊρέσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς (παίων δ'),
 ὁ λίαν σπάνιον, οἶον [Γεωργ.).

ἐν ἀγορᾷ δ' αὖ πλάτανον | εὖ διαφυτεύσομεν ('Αριστ.
 Τέλος μετὰ πενταβράχων μὲν ἐν τῷ μέσῳ, δ' δὲ παίωνος ἐν τέλει,
 σέ ποτε Διὸς | ἀνὰ πύματα || νεαρὲ κόρε | νεβροχίτων.

Εἶτα δὲ τὸ ἀκατάληκτον παιωνικὸν πεντάμετρον ἀπὸ τοῦ κωμικοῦ
 Θεοπόμπου ὑπὸ τῶν μετρικῶν Θεοπόμπειν κληθέν, οἶον
 πάντ' ἀγαθὰ δὴ γέγονεν ἀνδράσιν ἐμῆς ἀπὸ συνουσίας
 [(Θεόπομ. ἐν Παισίν).

Τῶν δὲ δακτυλικῶν ἀκατάληκτων ἐπισημότατον εἶνε τὸ ἐξάμετρον
 τὸ καλούμενον ἔπος, οἶον

Μῆνιν ἀειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.
 Ὁ δὲ Ἀρχίλοχος, Ἀνακρέων καὶ ἄλλοι σχηματίζουσι καὶ ἀκατά-
 ληκτους τετραποδίους ἢ διμέτρα (μέτρον Ἀρχιλόχειον), οἶον
 φαινόμενον κακὸν οἶκαδ' ἄγεσθαι ('Αρχίλ. ἐπιδ.).

ἀδυμελὲς χαρίεσσα χελιδοῖ ('Ανακρ.)
 μνᾶται δὴν τε φαλακρὸς Ἀλεξίς ('Ανακρ.).

Ὁ δὲ Ἀλκμάν καὶ Στῆσιχορος σχηματίζουσιν ἀκατάληκτα τετράμε-
 τρα δακτυλικά Στῆσιχόρεια καλούμενα, οἶον
 πολλὰκι δ' ἐν κορυφαῖς ὀρέων ὅκα | θεοῖσιν ἄδη πολὺ-
 [Φοῖνος ἐορτὰ ('Αλκμ. 26)

σασαμίδας χόντρον τε καὶ ἐγκρίδας | ἄλλα τε πέμματα
 [καὶ μέλι χλωρὸν (Στῆσιχ. 2).

Τὸ μέτρον τοῦτο δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἡφιστίωνος, ὑπ' ἄλλων
 καλεῖται ὀκτάμετρον, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀριστείδου ὀρθότερον τετράμετρον.
 Τέλος δὲ εὐρίσκεται καὶ ἀκατάληκτον πεντάμετρον δακτυλικόν, Στῆ-
 σιχόρειον καὶ τοῦτο καλούμενον (Serv. σελ. 369) ἢ καὶ Σιμυρίειον
 ('Ηφαιστ. κεφ. ζ' σελ. 23 W), οἶον

χαῖρε ἄναξ ἔταρε, ζαθέας μάκαρ ἦβας (Σιμμ.)
 χρύσειον ὄφρα δι' Ὀκεανοῖο περάσας (Στῆσιχ. 8).

ΣΗΜ. Τὰ δακτυλικά ταῦτα μέτρα οὐχὶ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Ἡφιστίω-
 νος καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἄλλων παλαιῶν μετρικῶν λαμβάνονται
 ὡς καταληκτικά καὶ καλοῦνται καταληκτικά εἰς δισύλλαβον. Διότι ὁ
 τελικὸς πούς τῶν μέτρων τούτων εἶνε ὁλόκληρος καὶ οὐχὶ μεμειω-
 μένος, ἂν δὲ ἀντὶ τοῦ σπονδαίου διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον ὑπάρχη
 τροχαῖος, οὐδὲν τοῦτο βλάπτει, διότι ἡ ἀδιάφορος αὕτη βραχεῖα

ἔχει μέγεθος ρυθμικόν τὸ τῆς μακρᾶς καὶ οὐδεμία ἀνάγκη νὰ ἐννοηθῇ
λείμμα ἥτοι κενὸς χρόνος μονόσημος πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ρυθμοῦ.

Τὰ δὲ ἀκατάληκτα ἀναπαιστικά μετρά ἦσαν σπανιώτατα. Τοιαύτη
εἶνε ἡ ἀκατάληκτος πενταποδία ἐν Ἀχαρνεῦσι 284

σὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὦ μιὰρὰ κεφαλῇ.

Ἴσως δὲ καὶ ἡ παρ' Ἰβύκῳ ἐν ἀποσπ. 2 πενταποδία

ἀέκων σὺν ὄχεσφι θοοῖς ἐς αἰμίλλαν ἔδα.

Πολλῶ δὲ συχνότερα εἶνε τὰ ἀκατάληκτα ἱαμβικά μετρά, οἷα μάλιστα
τὰ τρίμετρα, οἷον

ἔστε ξένοισι μειλίχοις εὐκότες.

Καὶ ἱαμβικά δὲ τετράμετρα τῆς κυρίως μελικῆς ποιήσεως εἶνε συχνὰ
ἀκατάληκτα καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς. Ἐν δὲ παράδειγμα
φέρει ὁ Ἡφιστίων (σελ. 18 W.) ἐκ τοῦ Ἀλκαίου τόδε

δέξαι με κωμάζοντα, δέξαι, λίσσομαί σε, λίσσομαι.

Ἦπτον δὲ συχνὰ εἶνε τὰ ἀκατάληκτα δίμετρα ὡς αὐτοτελῆ μετρά,
οἷα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφιστίωνος (σελ. 17 W.) μνημονευόμενα

ἐρῶ τε δνῦτε κοῦκ ἐρῶ,

καὶ μαίνομαι κοῦ μαίνομαι.

Τοῖς μέτροις τούτοις, ὡς λέγει ὁ Ἡφιστίων, ὁ Ἀνακρέων ἔγραψεν
ὅλα ᾄσματα.

Τὰ δὲ ἀκατάληκτα ἰωνικά ἀπ' ἐλάσσονος μετρά ἦσαν πολλῶ σπανιότερα
τῶν καταληκτικῶν. Ὡς τοιαῦτα δὲ μνημονεύει ὁ Ἡφιστίων (σελ. 38 W.) τὰ
δίμετρα, οἷς ὁ Ἀλκμῆν ἔγραψεν ὅλα ᾄσματα,
οἷον

ἐκατὸν μὲν Διὸς υἱόν.

τάδε Μῶσαι κροκόπεπλοι.

Εἶτα δὲ τὸ παρὰ Σαπφοῖ τρίμετρον

τί με Πανδιονὶς ὥρανα χελιδών,

καὶ τὸ παρ' Ἀλκαίῳ τετράμετρον

ἔμε δειλάν, ἔμε πασάν κακοτάτων πεδέχουσιν.

Μνημονεύει δὲ προσέτι ὁ Ἡφιστίων καὶ δίμετρα καὶ τρίμετρα ἰωνικά
ἀπ' ἐλάσσονος ἀκατάληκτα κατὰ τὸν ἀνακλώμενον χαρακτῆρα (σελ.
39. 40 W.), καὶ δίμετρα μὲν, συχνὰ ὄντα παρ' Ἀνακρέοντι, τὰ
ἐξῆς

παρὰ δνῦτε Πυθόμανδρον

κατέδυν ἔρωτα φεύγων

τρίμετρα δὲ τὸ παρὰ τῇ Σαπφοί
 ζαελεξάμαν ὄναρ Κυπρογεννία
 καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἀνακρέοντι
 ἀπό μοι θανεῖν γένοιτ'· οὐ γὰρ ἂν ἄλλη
 λύσις ἐκ πόνων γένοιτ' οὐδαμὰ τῶνδε.

6'. Μέτρα καταληκτικά.

190. Καταληκτικά δὲ καλοῦνται καθ' Ἑφαιστίωνα (κεφ. δ' σελ. 14 W.) τὰ μέτρα, « ὅσα μεμειωμένον ἔχει τὸν τελευταῖον πόδα ». Ὁ δὲ Ἀριστείδης ἐν τῇ μετρικῇ ἐν σελ. 50 λέγει « καταληκτικά ὅσα συλλαβὴν ἀφαιρεῖ τοῦ τελευταίου ποδὸς σεμνότητος ἕνεκεν τῆς μακροτέρας καταλήξεως ». Καὶ τῶν μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων καταληκτικῶν μέτρων λείπει ἐν τῇ ἀποθέσει ἡ ἄρσις τοῦ τελευταίου ποδός, ἣτις ἀναπληροῦται διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ἀναλόγου κενοῦ χρόνου, ἐν μὲν τοῖς τροχαϊκοῖς τοῦ μονοσήμου λείμματος (Λ), ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τῆς δισήμου προσθέσεως (Λ) καὶ οὕτω τὸ ρυθμικὸν μέγεθος τοῦ καταληκτικοῦ ποδός τῆς ἀποθέσεως ἐξισοῦται τοῖς προηγούμενοις ὁλοκλήροις ποσὶ.

Καταληκτικά τροχαϊκά.	. . .	Λ Ο Ο Λ
» δακτυλικά	. . .	Λ Ο Ο Λ Λ
» ἰωνικά ἀπὸ μείζονος	. . .	Λ Ο Ο Ο Λ Λ
» παιωνικά	. . .	Λ Ο Ο Ο Ο Λ

ΣΗΜ. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ δέχονται δύο εἴδη δακτυλικῶν καταληκτικῶν, τὰ καταληκτικά εἰς δισύλλαβον καὶ τὰ καταληκτικά εἰς συλλαβὴν, ἀλλὰ τὰ πρῶτα, ὡς προείπομεν (σελ. 257), δὲν εἶνε καταληκτικά, ἀλλ' ἀκατάληκτα, ὥστε καταληκτικά πρέπει νὰ δεχθῶμεν μόνον τὰ δεύτερα. Ὡσαύτως οὐχὶ ὀρθῶς οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ καὶ τὰ καταληκτικά ἰωνικά καλοῦσι βραχυκατάληκτα, ἐπεὶδὴ ἡμαρτημένως λαμβάνοντες τὸν ἰωνικὸν πόδα ὡς σύνθετον ἐκ τετρασήμου ποδός (σπονδαίου) καὶ δισήμου (πυρριχίου) νομίζουσιν ὅτι ἐπὶ τῶν καταληκτικῶν ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος λείπει ὅλος ὁ τελευταῖος πούς, δηλονότι ὁ πυρριχίος. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ἀναλόγων καταληκτικῶν παιωνικῶν.

191. Καὶ τὰ μὲν τροχαϊκά μέτρα ἔχουσι σχεδὸν πάντοτε καταληκτικὴν τὴν ἀπόεσιν, διότι κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου δὲν ἤρεσκε

ματίζονται τὰ ἀναπαιστικά, ἐπισημοτάτον μὲν εἶνε τὸ τετράμετρον
τὸ καλούμενον Ἀριστοφάνειον, οἶον

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἦνθουν καὶ σωφροσύνη νερόμιστο.
«Κέκληται δὲ Ἀριστοφάνειον» (λέγει ὁ Ἡφαιστίων κεφ. η' σελ.

26 W.) «οὐκ Ἀριστοφάνους αὐτὸ εὐρόντος πρώτου, ἐπεὶ καὶ παρὰ
Κρατίνῳ ἐστί·

χαίρετε δαίμονες οἱ Λεβάδειαν Βοιώτιον οὔθαρο ἀρούρης·
ἀλλὰ διὰ τὸν Ἀριστοφάνην πολλῶ αὐτῷ κεχρῆσθαι κτλ.»

«Τῷ καταληκτικῷ δὲ τριμέτρῳ (λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 27 W.)

Σιμμίαις ὁ Ῥόδιος ὅλον ποιημάτιον ἔγραψεν, ὡς τὸ
ἐστία ἀγνά, ἀπ' ἐϋξείνων μέσα τοίχων.

Τέλος δὲ τὸ δίμετρον καταληκτικὸν τὸ καλούμενον παροιμιακόν, οἶον
πότε δ' Ἄρτεμις οὐκ ἐχώρευσε.

καὶ κόροκος ἐν λαχάνοισιν.

Παρὰ δὲ Κρατίνῳ ἐν Ὀδυσσεῦσιν ἐγένετο συνεχῆς χρῆσις αὐτοῦ·

σιγάν νυν ἅπας ἔχε σιγάν·

καὶ πάντα λόγον τάχα πεύσει·

ἡμῖν δ' Ἰθάκη πατρίς ἐστί,

πλέομεν δ' ἄμ' Ὀδυσσέϊ θείῳ.

γ'. Μέτρα βραχυκατάληκτα.

197. Τὰ δὲ βραχυκατάληκτα μέτρα ὑπὸ μὲν τοῦ Ἡφαιστίωνος
(κεφ. γ' σελ. 15 W.) ὀρίζονται ὥδε· «βραχυκατάληκτα δὲ καλεῖται,
ὅσα ἀπὸ διποδίας ἐπὶ τέλους ὅλῳ ποδὶ μεμειώται, οἶον ἐπὶ ἱαμβικοῦ,
ἄγ' αὐτ' ἐς οἶκον τὸν Κλενσίπῳ.

Ἐνταῦθα γὰρ ὁ σίπῳ πρὸς ἀντὶ ὅλης ἱαμβικῆς κεῖται διποδίας». Ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀριστείδου ἐν σελ. 50 ὥδε· «βραχυκατάληκτα, οἱς
πρὸς δισύλλαβος ἔλλειπει». Βραχυκατάληκτα λοιπὸν μέτρα ἐλέγοντο
ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ὅσα βαινόμενα κατὰ διποδίαν ἐν τῇ τε-
λευταίᾳ βάσει ἀντὶ διποδίας εἶχον μονοποδίαν, ὥστε ἦσαν μεμειω-
μένα ὅλῳ ποδὶ. Τὴν βραχυκαταληξίαν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἡμαρτη-
μένως ἐξέτειναν καὶ εἰς τὰ ἰωνικὰ καὶ παιωνικὰ μέτρα οὐχὶ ὀρθῶς ὡς
συνθέτους πῶδας λαμβάνοντες καὶ τοὺς ἐξασήμους ἰωνικοὺς καὶ τοὺς
πεντασήμους παιωνικοὺς. Ὁρθότερον δὲ περιοριστέον αὐτὴν εἰς μόναν
τὰ ἱαμβικά, τροχαϊκά, ἀναπαιστικά καὶ δακτυλικά μέτρα, ἐξ ὧν

εὐρίσκομεν ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει χρήσιμα διμέτρα τε καὶ τρίμετρα καὶ τετράμετρα βραχυκατάληκτα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε

Ἐκ μὲν τῶν *δακτυλικῶν* τὸ βραχυκατάληκτον *τετράμετρον*, τὸ ὑπὸ τοῦ Σερούιου (Centl. 370) *Στησιγόρειον* καλούμενον, οἷον
Ταρτησσοῦ ποταμοῦ παρὰ παγὰς ἀ|πειρόνας, ἀργυρορίζους
[(*Στησίχ.* ἀποσπ. 5).

ἀνδρείων παρὰ δαιτυμόνεσσι πρέ|πει παιᾶνα κατάρχειν
[(*Ἀλκμ.* ἀπ. 19).

ἃ τ' ἀγανοβλέφαρος πειθῶ ῥοδέ|οισιν ἐν ἄνθεσι θρίψων
[(*Ἰβυκ.* ἀπ. 3).

οἶαι Στρυμονίου πελάγους Ἀχε|λωΐδες εἰσὶ πάροικοι
[(*Πέρσ.* 867).

ὦ μέγα χρύσειον ἀστεροπῆς φάος, | ὦ Διὸς ἄμβροτον ἔγχος
πυρφόρον, ὦ χθόνια βαρυαχές | ὀμβροφόροι θ' ἄμα βρονταὶ
[(*Βατρ.* 1748).

καὶ τὸ βραχυκατάληκτον *τρίμετρον*, τὸ ὑπὸ μὲν τοῦ Σερούιου (369)
Στησιγόρειον, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἡφαιστίωνος (κεφ. ζ' σελ. 23 W.) *Σιμ-
μείον* καλούμενον, οἷον

χαῖρε ἄναξ ἔταρε, ζαθέας μάκαρ ἦβας (*Σιμμίας*).

χρύσειον ὄφρα δι' ὠκεανοῖο περάσας (*Στησίχ.* ἀποσπ. 8).

πτηνά τε καὶ πεδοβάμονα κἀνεμοέντων (*Χοηφ.* 592).

Ἐκ δὲ τῶν *τροχαϊκῶν* τὸ *τετράμετρον* βραχυκατάληκτον, οἷον
οὐδ' Ἀμειψίαν ὀρᾷτε πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὑμῖν.

Πρβλ. Ἡφαιστ. κφ. ε' σελ. 21 W. καὶ Serv. 368, ὅστις καλεῖ αὐτὸ
Sotadicum. Εἶτα δὲ

τὸ *ὑπέρμετρον* (τετράκωλον) βραχυκατάληκτον ἐν Βατρ. 1375
ἐπ' ἀγαθῷ μὲν τοῖς πολίταις, | ἐπ' ἀγαθῷ δὲ τοῖς ἑαυτοῦ |
ξυγγενέσι τε καὶ φίλοισι | διὰ τὸ συνετὸς εἶναι.

Ἐπειτα τὸ συχνότερον *διμέτρον* βραχυκατάληκτον, τὸ καλούμενον
ἰθυφαλλικόν (πρβλ. Ἡφαιστ. κφ. ε' σελ. 21 W.), οἷον

ἐμμὶ τῷ φυγαῖχμα (*Καλλίμ.*).

Καὶ τέλος τὸ *τρίμετρον* βραχυκατάληκτον (*Sapphicum*, Serv.
369), οἷον

τὸν δ' ἄνευ λύρας ὅμως ὑμνωδεῖ (*Ἀγαμ.* 977)

τᾶς κερασφόρου πέφυκεν Ἰοῦς (*Φοιν.* 948).

Τὰ δὲ ἀπ' ἄρσεως ἀρχόμενα μέτρα σχηματίζονται πολλῶ σπανιῶ-

τέρον βραχυκατάληκτα. Καὶ τὸ μὲν *τρίμετρον ἰαμβικόν* βραχυκατάληκτον, κατὰ Σέρουιον (366) Ἀλκμανικὸν καλούμενον, κεῖται ἐν ταῖς στροφαῖς τῶν τραγικῶν, οἷον ἐν Ἀγαμ. 408

ἄτλητα τλάσᾳ· πολλὰ δ' ἔστενον.

Τὸ δὲ *τρίμετρον ἀναπαιστικόν* βραχυκατάληκτον, κατὰ Σέρουιον (371)

Πινδαρικόν καλούμενον, εὐρίσκεται ἐν τοῖς ἐξῆς χωρίοις

σὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὦ μισρὰ κεφαλὴν (Ἀχαρν. 285).

δέκων σὺν ὄχεσφι θοοῖς ἐς ἄμιλλαν ἔδα (Ἰβυκ. 2).

Προσέτι εὐρίσκεται καὶ *δίμετρον ἰαμβικόν* τε καὶ *ἀναπαιστικόν* βραχυκατάληκτον, ὧν τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται Εὐριπίδειον (Serv. 366), οἷον

ἐπεὶ δὲ καὶ πικροῦ (Ἀγαμ. 198).

τάλαινα παρακοπὰ (Ἀγαμ. 223).

φεῦ φεῦ τίς ἦ Φρυγῶν (Ἑλέν. 229).

Ἑλλανίδες κόραι (Ἑλέν. 192).

Τὸ δὲ δεύτερον κατὰ μὲν Σέρουιον (370) καλεῖται Ἀριστοφάνειον, κοινῶς δὲ *προσοδιακόν*, οἷον

φονίαν, πτέρυγὰ τε παντᾶ

περίβαλε περί τε κύκλωσαι (Ὀρν. 729).

Ὅταν δὲ τὰ βραχυκατάληκτα ταῦτα δίμετρα συναφθῶσι μετὰ προηγούμενου ἀκατάληκτου διμέτρου, γίνεται τὸ βραχυκατάληκτον *τετράμετρον ἰαμβικόν*, ὅπερ ὑπὸ τοῦ Σέρουίου (366) καλεῖται Ἀριστοφάνειον, καὶ τὸ ἀναπαιστικόν, ὅπερ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (371) καλεῖται Ἀλκμανικόν.

198. Ἐν τοῖς εἰρημένοις μέτροις τὰ βραχυκατάληκτα κῶλα ἐμφανίζονται ὡς ἀκατάληκτοι τριποδίαί καὶ πενταποδίαί ἀντὶ τετραποδιῶν καὶ ἑξαποδιῶν, ἡ δὲ ἀναπλήρωσις τοῦ ἐλλείποντος ποδὸς πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐγίνετο εἴτε διὰ προσθήκης κενοῦ χρόνου, ἔχοντος μέγεθος ὅλου ποδός, τοῦ ἐλλείποντος, εἴτε διὰ παρεκτάσεως τῆς τελευταίας συλλαβῆς οἷον τοῦ διαρρήδην ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος βραχυκατάληκτου τετραμέτρου καλουμένου

οὐδ' Ἀμειψίαν ὁρᾶτε | πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὑμῖν

τὸ δεύτερον βραχυκατάληκτον κῶλον ἀναπληροῦται, τουτέστιν ἀπὸ τριποδίας μεταβάλλεται εἰς τετραποδίαν, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ ρυθμός, ὧδε

$\begin{array}{ccccccc} \iota & \cup & \iota & \cup & \iota & \cup & \Lambda \\ \text{πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὑμῖν} \end{array}$

ἢ ὧδε

ι υ ι υ ι ι Λ

πτωχὸν ὄντ' ἐφ' ὕ-μῖν.

Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Πότε ὁμως οἱ παλαιοὶ μετεχειρίζοντο τὸν ἕτερον καὶ πότε τὸν ἕτερον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ ῥυθμοῦ τρόπον, ἀδυνατοῦμεν νὰ γινώσκωμεν ἡμεῖς νῦν ἀκριβῶς. Ὡσαύτως ἀδυνατοῦμεν νὰ ὀρίσωμεν ἀσφαλῶς πάντοτε πότε μέγεθός τι ἐκ τριῶν ἢ πέντε τρισήμεων ἢ τετρασήμεων ποδῶν πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς ἀκατάληκτος τριποδία ἢ πενταποδία (ποὺς σύνθετος ἰαμβικός, ποὺς σύνθετος παιωνικός) καὶ πότε ὡς βραχυκατάληκτος τετραποδία καὶ ἑξαποδία. Τοῦτου μαρτύριον οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν ἢ τὰς ἐκ τῆς εὐρυθμίας ἐνδείξεις, ἀλλ' αὗται πολλαχοῦ ἐλλείπουσι παντάπασιν. Ἐκ τούτου ὁμως οὐδαμῶς δικαιούμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὴν ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν παραδεδομένην ταύτην κατηγορίαν τῶν μέτρων, τὸναντίον ἢ τοιαύτη βραχυκαταληξία εἶνε παντάπασι φυσική, ὅπως καὶ ἡ κατάληξις. Τοιαύτην βραχυκαταληξίαν μετεχειρίζετο καὶ ἡ Βυζαντινὴ ᾠδικὴ μουσική, παράδειγμα δὲ φέρομεν τὸ βραχυκατάληκτον τετράμετρον

υ ι υ ι υ ι υ ι | υ ι υ ι ι ι

τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ | τὰ νικητήρια.

δ'. Μέτρα ὑπερκατάληκτα.

199. Ἐκτὸς τῶν καταληκτικῶν καὶ βραχυκαταληκτῶν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ μνημονεύουσι καὶ ὑπερκατάληκτα μέτρα. Τοιαῦτα δὲ εἶνε κατ' αὐτοὺς ὅσα ἐν τῇ ἀποθέσει πρὸς τῷ τελείῳ προσλαμβάνουσι καὶ μέρος ποδός, ὅσα δηλαδὴ αὐξάνονται ἐν τῷ τέλει κατὰ μίαν ἢ δύο συλλαβὰς ἐπὶ πλέον ἢ κατὰ τὸ ῥυθμικὸν μέγεθος. Οἷον ὁ Ἡφαιστήϊων ἐν κεφ. δ' σελ. 15 W. λέγει «ὑπερκατάληκτα δὲ ὅσα πρὸς τῷ τελείῳ προσέλαβε μέρος ποδός» οἷον ἐπὶ ἰαμβικοῦ,

εἴμ' ὥστ' ἀπ' ὕσσάκῳ λυθεῖσα.

Τοῦτο μὲν οὖν συλλαβῇ πλείονι περιττεύει. Δύναται μὲν οὖν καὶ δι-συλλάβῳ περιττεύειν, ὁπόταν ἐκάτερος τῶν ἐν τῇ συζυγίᾳ ποδῶν τρι-σύλλαβος ἢ οἷον ἐπὶ ἀναπαιστικοῦ,

ἄδ' Ἄρτεμις, ὦ κόραι.

Τοῦτο γὰρ πρὸς τῇ ὁλοκλήρῳ συζυγίᾳ δισύλλαβον ἔσχε τὸν τελευταῖον, ὅπερ ἀναπαιστού μιᾷ ἐνδεῖ συλλαβῇ». Ἡ ὑπαρξίς τοιούτων μέτρων ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἀμφισβητηται, οἷον

ἐποίησαν οἱ περὶ τὸν Ἑρμῆν καὶ Βοίικιον καὶ ταῦτα μετὰ τῶν
βραχυκαταλήκτων ἀποβαλόντες ὡς ἄχρηστον ἐπινόημα τῶν μετρι-
κῶν, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀμφισβητῇται, ἐπεὶ δὴ διαρρήδην μαρτυροῦσι
τοῦτο οἱ παλαιοὶ μετρικοί, ἐδείχθη δὲ καὶ ἐμπροσθεν ὅτι οἱ ὅροι τῶν
μετρικῶν στηρίζονται ἐπὶ ρυθμικῶν ἀληθειῶν. Οἱ μετρικοὶ δύνανται
νὰ ἀμαρτάνωσι μόνον κατὰ τὴν χρῆσιν ἢ τοὶ τὴν ἐφαρμογὴν, ὅπερ
συνέβη καὶ ἐνταῦθα. Διότι ἐν ᾧ ὑπερκατάληκτα μέτρα εἶνε μόνον τὰ
ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἄρσεως καὶ πάλιν περατούμενα εἰς τὴν ἄρσιν, οἱ
παλαιοὶ μετρικοὶ τὴν κατηγορίαν ταύτην, ἣτις εἶνε ἰδίᾳ τῶν ἱαμβικῶν
μόνον καὶ ἀναπαιστικῶν μέτρων, ἐπεκτείνουν οὐχὶ ὀρθῶς καὶ εἰς τὰ
τροχαϊκὰ καὶ δακτυλικὰ. Παράδειγμα δὲ τοιούτων ὑπερκαταλήκτων
μέτρων φέρομεν τὸ ἱαμβικὸν δίμετρον τὸ ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ
τῆς Ἀλκαϊκῆς στροφῆς, οἷον

$\bar{\cup} \cup \bar{\cup} \cup \bar{\cup} \cup \bar{\cup} \cup \bar{\cup}$
 ὦ Βύκχι, φάρμακον δ' ἄριστον.

Ἐν ᾧ δηλαδὴ ὡς πρὸς τὸ μετρικὸν σχῆμα περιτετεῖται ἐν τῷ τέλει
τοῦ μέτρου τούτου μία συλλαβή, ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν κυρίως δὲν
πλεονάζει αὕτη, διότι τὸ προτελευταῖον μέτρον τῆς Ἀλκαϊκῆς στρο-
φῆς μετὰ τοῦ τελευταίου

$\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$
 οἶνον ἐνειακμένοις μεθύσθην

περιέχουσιν ὁμοῦ ὁκτώ θέσεις, διὰ δὲ τῆς ὑπερκαταληξίας τοῦ προ-
τελευταίου μέτρου ἀναπληροῦται ὁ μεταξὺ τῆς τετάρτης καὶ πέμ-
πτης θέσεως γρόνος. Τῶν δ' ἀναπαιστικῶν ὑπερκαταλήκτων παρά-
δειγμα φέρομεν τὸ ἐν Ἀγαμέμνονι τοῦ Αἰσχύλου στ. 105

κύριός εἰμι θροεῖν ὕδιον κράτος αἴσιον ἀνδρῶν ἐκτελέων·
ἔτι γὰρ θεόθεν καταπνεῖει πειθῶ μολπᾶν δακκᾶ ξύμφυτος αἰών.

$\cup \cup$
 $\cup \cup$

Καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ περιτετεῖται ἐν τῷ τέλει
μία συλλαβή, ἢ τὸ μέτρον τοῦτο ληφθῇ καθ' ἑαυτό. Ὅταν δὲ συν-
αφθῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου καταληκτικοῦ δακτυλικοῦ τετραμέ-
τρου, οὐδὲν εὐρίσκεται περιτετεῖον. Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ ἐν τῷ ἡμε-
τέρῳ ἱερῷ ποιήματι

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν | θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι | ζῶν (1) χαρισάμενος
πρῶτον τετράμετρον, οὐπὲρ ἡ ὑπερκαταληξία ἀναπληροῖ τὸν χρόνον
τὸν μεταξύ τῆς τελευταίας θέσεως τοῦ πρώτου τετραμέτρου καὶ τῆς
πρώτης θέσεως τοῦ δευτέρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Περὶ μέτρων προκαταληκτικῶν (2).

200. Κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει ἦσαν χρήσιμα πλὴν τῶν μέτρων τῶν ἐχόντων κατάληξιν ἐν τῇ ἀποθέσει καὶ μέτρα ἔχοντα κατάληξιν ἐν τῷ μέσῳ. Τὰ τοιαῦτα μέτρα ἠδύναντο νὰ ἔχῃσι κατάληξιν καὶ ἐν τῇ ἀποθέσει καὶ τότε ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐκαλοῦντο μέτρα *δικατάληκτα*. Πρὸς βλ. 'Ηφαιστ. σελ. 56 W. καὶ Mar. Victor. σελ. 82 «*praeter has autem depositiones* (τουτέστι τὴν ἀκατάληκτον, τὴν καταληκτικὴν, τὴν βραχυκατάληκτον καὶ τὴν ὑπερκατάληκτον) *est aequae quae δικαταληξία nominatur*». ἠδύναντο δὲ νὰ εἶνε καταληκτικά μὲν ἐν τῷ μέσῳ, ἀκατάληκτα δὲ ἐν τῇ ἀποθέσει καὶ τότε ἐκαλοῦντο μέτρα *προκαταληκτικά* ('Ηφαιστ. σελ. 54 W.). Τὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου κατάληξιν πρὸς διάκρισιν τῆς ἐν τῷ τέλει ὁ 'Ροσβάχιος καὶ ὁ Οὐεστφάλιος ὠνόμασαν κατ' ἀρχὰς *συγκοπήν* ἐκ τῆς γραμματικῆς παραλαβόντες τὸ ὄνομα. ἐν ᾧ οἱ παλαιοὶ καὶ ταύτην ἐλάβανον ὡς κατάληξιν, ὡς δηλοῦσι τὰ ὀνόματα *προκαταληκτικά* καὶ *δικατάληκτα* καὶ *δικαταληξία*.

(1) Ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ παροξύτονον, οἷον ζῶν, καὶ ἴσως τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ *υελωδοῦ*.

(2) Περὶ τῶν μέτρων τούτων ὁ 'Ηφαιστίων πραγματεύεται ἐν τῷ 15 κεφ. τοῦ ἐγχειριδίου καλῶν αὐτὰ *ἀσυνάρτητα*. Ποῖα δὲ εἶνε τὰ τοῦ 'Ηφαιστιῶνος καὶ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ἀσυνάρτητα, πῶς παρενοήθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων μέχρις οὗ ἐξηκριβώθη ὑπὸ τοῦ Οὐεστφάλιου ἡ ἀληθὴς ἔννοια αὐτῶν καὶ διὰ τί ἡμεῖς ἀντὶ τῶν ἀσυνάρτητων προτιμήσαμεν τὸν ὄρον *προκαταληκτικά*, εἵπομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ § 29.

καὶ ἴσως ἐκάλουν αὐτὴν *προκατάληξιν* (1). Πάντα τὰ μέτρα, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν μέχρι τοῦδε, εἶχον ἐνδελεχῆ ἀκολουθίαν τῶν ἄρσεων καὶ θέσεων. Ὅσακις δὲ ἔλειπε σημεῖόν τι, τοῦτο συνέβαινε ἐν τῇ ἀποθέσει, ὥστε ἡ ἐνδελέχεια τῶν σημείων διεκόπτετο μόνον ἐν τῇ ὀρίῳ δύο μέτρων ἢ στίχων καὶ οὐχὶ ἐν τῷ μέσῳ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου. Ὅταν δὲ ἡ ἐνδελέχεια αὕτη τῶν σημείων ἢ ποδικῶν χρόνων διακόπτεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου, τότε τὸ μέτρον τοῦτο καλεῖται *προκαταληκτικόν*. Ὁ ρυθμὸς ὅμως καὶ ἐν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις, ὡς καὶ ἐν τοῖς καταληκτικοῖς, εἶνε ὁλόκληρος καὶ ἀμείωτος. Διότι ὁ τῆς προκαταλήξεως χρόνος ἀναπληροῦται, ὡς καὶ ὁ τῆς καταλήξεως, χωρὶς νὰ πάθῃ ὁ ρυθμὸς, διὰ τῆς προσθέσεως τηλικούτου κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τῆς τηλικαύτης παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακρᾶς, ὥστε νὰ ἀναπληρωθῇ ὁ ἐλλειπῆς χρόνος τῆς λέξεως. Ὡστε ἐν τοῖς προκαταληκτικοῖς μέτροις μεταβάλλεται οὐχὶ ὁ πούς, ἀλλὰ τὸ σύνθηες ποδικὸν σχῆμα. Εἶνε δὲ τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα, ὅπως καὶ ὁ εἰρημένος τρόπος τῆς ἀναπληρώσεως αὐτοῦ, συνηθέστατον καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ. Μετεχειρίζετο δὲ ὁ παλαιὸς ρυθμοποιὸς τὸ σχῆμα τοῦτο ὡς μέσον δραστηριώτατον εἰς τὸ ἦθος τῶν ἀκροαμένων. Ὁ Αἰσχύλος, ὅστις πάντων τῶν παλαιῶν ποιητῶν μετεχειρίσατο συχνότατα τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα ἐπὶ τῶν μονοειδῶν μέτρων, δι' αὐτοῦ μάλιστα κατορθοῖ νὰ προσποιήσῃ τῷ ρυθμῷ τῶν χορικῶν αὐτοῦ ἁσμάτων τὸ μεγαλοπρεπές πάθος. Μετεχειρίζαντο δὲ οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα οὐ μόνον ἐπὶ πάντων τῶν μονοειδῶν ἢ καθαρῶν μέτρων, πλὴν τῶν παιωνικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν μικτῶν καὶ ἐπισυνθέτων.

201. Τῶν μὲν λοιπὸν *δακτυλικῶν* προκαταληκτικῶν μέτρων παράδειγμα φέρομεν ἐνταῦθα τὸν δεῦτερον στίχον τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου

⋮ ∞ ⋮ ∞ ⋮ Λ | ⋮ ∞ ∞ ⋮ ∞ ∞ ∞ Λ

ὅστις καὶ αὐτὸς εἶνε ἐξάμετρον δακτυλικόν, ὡς ὁ πρῶτος, οὐκ ὀρθῶς δὲ ὑπὸ τῶν μετρικῶν καλεῖται *πεντάμετρον*. Διαφέρει δὲ τοῦ πρώτου

(1) Ὁ ὅρος *προκατάληκτον* μέτρον δὲν εὐρίσκεται παρὰ τῷ Ἑφαιστίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις παλαιῶς μετρικοῖς, οὐδαμῶς ὅμως ἀπίθανον ὅτι καὶ τοῦτου ἐποιοῦντο χρῆσιν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ὅρος *ἀσυνάρτητον τριπενθημιμερές*, ὃν μετεχειρίζεται ὁ Ἑφαιστίων ἐν σελ. 52 W. πρὸς τῷ *διπενθημιμερεῖ*. Τὸ *τριπενθημιμερές* ὁρῶν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ τὸ ἐκ τριῶν τομῶν ἥτοι καταληκτικῶν κώλων συγκείμενον. Πρὸς. Westphal allg. Metr. 3 σελ. 304.

κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐκάτερον αὐτοῦ κῶλον ἔχει τὸ καταληκτικὸν σχῆμα, ὥστε ὀρθότερον δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἐξάμετρον δικατάληκτον, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος στίχος εἶνε ἐξάμετρον ἀκατάληκτον. Περὶ τῆς ἐν τῇ λέξει ἐλλείψεως τῆς τελικῆς ἄρσεως ἐκατέρου κῶλου, ἥτις ἀναπληροῦται διὰ κενοῦ χρόνου δισήμεου, πρβλ. Αὐγουστίνον (de mus. 4, 14) λέγοντα ὡδε· «cum duo constituuntur non pleni pedes, unus in capite, alter in fine, qualis iste est:

gentiles nostros inter oberret equos.

Sensisti enim me post quinque syllabas longas moram duorum temporum siluisse et tantundem in fine silentium est». Προσέτι Φάβιον Κοϊντιλιανόν, Instit. 9, 7, 98.

Εἶτα δὲ τὸ προκαταληκτικὸν τετράμετρον τοῦ Σοφοκλέους ('Αντιγόν. 139)

ἀλλὰ δ' ἐπ' ἄλλοις ἐπενώ|μα στυφελίζων μέγας Ἄρης
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _

καὶ τὸ ἐν Οἶ. Κ. 694

ἔστιν δ' οἷον ἐγὼ γὰς Ἀσίας οὐκ ἐπακούω
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _

καὶ 695

οὐδ' ἐν τᾷ μεγάλᾳ Δωρίδι νάσφ Πέλοπος πώποτε βλαστόν.
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _

202. Τῶν δὲ ἀγαιαιστικῶν προκαταληκτικῶν παράδειγμα φέρομεν τὸ τοῦ Πινδάρου πεντάμετρον (Νεμ. 6, 19)

καὶ πεντάκις Ἴσθμοι στεφανώσάμενος
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _

καὶ τὴν ὀκτάμετρον περίοδον τοῦ Σοφοκλέους ('Ηλέκτρ. 832)

εἰ τῶν φανερώς οἰχομένων | εἰς Αἶδαν ἐλπίδ' ὑποί-
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _
 σεις, κατ' ἐμοῦ τακομένας | μᾶλλον ἐπεμβάσει.
 _ _ _ _ _ | _ _ _ _ _

203. Τῶν δὲ τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν μέτρων βαινομένων, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, κατὰ διποδίαν, πᾶσα βάσις τροχαϊκή τε καὶ ἱαμβική, δύναται νὰ εἶνε ἥτοι ἀκατάληκτος ἢ καταληκτική ἢ προκαταληκτική ἢ δικατάληκτος. Καὶ ἀκατάληκτος μὲν τροχαϊκή καὶ ἱαμβική βάσις εἶνε ὁ διτρόχαιος καὶ διέχμθος, καταληκτική δὲ ἡ μειωμένη τῇ τελευταίᾳ ἄρσει, προκαταληκτική δὲ ἡ μεμειωμένη τῇ

πρώτη ἄρσει, δικατάληκτος δὲ ἡ μειωμένη τῇ τελευταίᾳ ἄμα καὶ τῇ πρώτῃ ἄρσει.

βάσις	τροχαϊκὴ	ιαμβικὴ
ἀκατάληκτος	⌣ ⌣ ⌣ ⌣	⌣ ⌣ ⌣ ⌣
καταληκτικὴ	⌣ ⌣ ⌣	⌣ ⌣ ⌣
προκαταληκτικὴ	⌣ ⌣ ⌣	⌣ ⌣ ⌣
δικατάληκτος	⌣ ⌣	⌣ ⌣

Ἐν ᾧ λοιπὸν τὰ ἀκατάληκτα καὶ καταληκτικὰ τροχαϊκὰ καὶ ιαμβικὰ μέτρα σύγκεινται ἐκ πασῶν καθαρῶν ἀκατάληκτων βάσεων ἢ λαμβάνουσι μόνον ἐν τῇ ἀποθέσει τὴν καταληκτικὴν βᾶσιν, τὰ δὲ τροχαϊκὰ καὶ τὴν δικατάληκτον, ὅταν δηλαδὴ εἶνε βραχυκατάληκτα, τοῦναντίον τὰ προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ καὶ ιαμβικὰ μέτρα λαμβάνουσιν οὐ μόνον τὴν καταληκτικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν προκαταληκτικὴν καὶ τὴν δικατάληκτον βᾶσιν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῇ ἀποθέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις, πλὴν τῶν ιαμβικῶν, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ λάβωσι τὴν προκαταληκτικὴν καὶ δικατάληκτον βᾶσιν μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐπειδὴ τότε θὰ ἔπαυον νὰ εἶνε μέτρα ιαμβικὰ, ἀρχόμενα δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἄρσεως.

204. Καὶ τὰ μὲν προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ εἶνε τριῶν εἰδῶν.

α') Προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ μετὰ καταληκτικῆς βάσεως ἐν τῷ μέσῳ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ προκαταληκτικὸν τῆς Σαπφοῦς τετράμετρον

ἔστι μοι καλὰ πάϊς | χρυσέοισιν ἀνθέμοισιν

(πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 54 W.). Τοιαῦτα προκαταληκτικὰ μέτρα δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ ἐν τῇ ἀποθέσει ἄμα κατὰληξιν καὶ τότε εἶνε δικατάληκτα, οἷον τὸ ἐν Αἰσχ. Ἀγαμ. 176 τετράμετρον

τὸν φρονεῖν βροτοὺς ὁδῶ|σαντα, τὸν πάθει μάθος,

⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ | ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣

ἢ καὶ τρικατάληκτα, οἷον τὸ ἐν Χομφ. 585

πολλὰ μὲν γὰρ τρέφει | δεινὰ δειμάτων ἄχνη,

⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ | ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣

ἢ καὶ τετρακατάληκτα, οἷον τὸ ἐν Ἀγαμ. 180

μνησιπήμων πόνοσ καὶ παρ' ἄκοντας ἦλθε σωφρονεῖν.

⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣ ⌣

β') Προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ μετὰ προκαταληκτικῆς βάσεως, οἷον
τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον ἐν Εὐμένεισι 323
καὶ δεδορκόσιν ποινάν.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ μέτρα τῆς στροφῆς τῶν Περσῶν στ. 550 κέ.
Ξέρξης μὲν ἄγαγεν τοτοῖ
Ξέρξης δ' ἀπώλεσεν τοτοῖ κτλ.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

γ') Προκαταληκτικὰ τροχαϊκὰ μετὰ δικαταλήκτου βάσεως, οἷον
τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστιῶνος ἐν σελ. 56 W. μνημονευόμενον τετράμε-
τρον τῆς Σαφροῦς

δεῦρο δηῦτε, Μοῖσαι, | χρύσειον λιποῖσαι.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

Τοιοῦτον ἀναμφισβήτητον παράδειγμα εἶνε καὶ τὸ ἐν Εὐμένεισι στ. 923
ῥυσίβωμον Ἑλλά|νων ἄγαλμα δαιμόνων

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

καὶ τὸ παρὰ Πινδάρῳ Πυθ. 5, 68

γαρύεται ἀπὸ Σπάρ|τας ἐπήρατον κλέος.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔχουσι τὴν βραχυκαταληξίαν ἐν τῷ τέ-
λει τῶν κώλων, ἕνια δ' ἔχουσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν κώλων, οἷον
τὸ ἐν Χοηφ. 587 δίμετρον

ἀνταίων βροτοῖσι

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

ὡσαύτως καὶ τὰ ἐν Εὐμ. 918 καὶ Ἀγαμ. 186 μείζονα μέτρα

τὰν καὶ Ζεὺς ὁ παγκρατὴς Ἄρης τε . . .

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

ἐμπαίοις τύχαισι συμπνέων.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

Τέλος δὲ δύναται ἡ ἀρκτική βραχυκατάληκτος διποδία νὰ συναφθῇ
μετὰ ἀμέσως ἐπομένης βραχυκατάληκτου διποδίας καὶ οὕτω νὰ γεν-
νηθῇ δίμετρον τροχαϊκὸν διβραχυκατάληκτον, ὡς ἐν ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮, ἢ καὶ
τρίμετρον τροχαϊκὸν τριβραχυκατάληκτον, οἷον φαίνεται ὅν τὸ ἐν
Εὐμ. 926

γαίας ἐξαμβροῦσαι.

⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮ ⋮

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μετεχειρίσατο ἤδη ὁ Ἀρχίλοχος, εἰς ὃν ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἀναφέρεται ὁ ἐξῆς στίχος

Δίμυτρος ἀγνῆς καὶ Κόρης τὴν πανήγυριν σέβων.
Ἐπειτα δὲ καὶ οἱ κωμικοί, οἷον ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῷ τέλει τῶν Ὀρνίθων 1755 ἐν διστίχοις στροφαῖς·

ἔπεσθε νῦν γάμοισιν ὦ | φῦλα πάντα συννόμων
πτεροφόρ' ἐπὶ τε πέδον Διὸς | καὶ λέχος γαμήλιον.
ὄρεξον, ὦ μάκαιρα, σὴν | χεῖρα καὶ πτερῶν ἐμῶν
λαβοῦσα συγχόρευσον· αἶθρων δὲ κουφῶ σ' ἐγώ.

Καὶ ὁ Εὐπολις ἀποσπ. ἀδεσπ. 4 (Meineke)

ἢ πολλὰ γ' ἐν μακρῷ χρόνῳ | γίγνεται μεταλλαγῇ
τῶν πραγμάτων· μένει δὲ χρῆμ' | οὐδὲν ἐν ταυτῷ ῥυθμῷ.
Τὸ δὲ δευτερον εἶνε ὡσαύτως συχρὸν ἐν τῇ κωμικῇ μελικῇ, οἷον ἐν τῇ παρόδῳ τῶν Σφηκῶν 248 κέ.

A. τὸν πηλὸν ὦ πάτερ πάτερ | τουτονὶ φύλαξαι.

B. κάρφος χαμᾶθεν νῦν λαβὼν | τὸν λύχνον πρόβυσσον.

A. οὐκ ἀλλὰ τῷδ' μοι δοκῶ | τὸν λύχνον προδύσειν.

B. τί δὴ μαθὼν τῷ δακτύλῳ | τὴν θρυαλλίδ' ὠθεῖς,
καὶ ταῦτα τοῦλαίου σπανίζοντος, ὦ νόπτε;
οὐ γὰρ δάκνει σ' ὅταν δέῃ | τίμιον πρίασθαι;

Ἀμφότερα δὲ τὰ μέτρα ταῦτα εἶνε προσέτι ἐκ τῶν συνηθεστάτων μέτρων τῆς τραγικῆς μελικῆς, ὅσον τὸ δυνατόν ὁμῶς ἄνευ τῶν ἀλόγων ἄρσεων. Διὰ τὴν συχρὴν δὲ παρ' Εὐριπίδῃ χρῆσιν ἐκαλοῦντο ἀμφοτέρα κατὰ τὸν Ἡφαιστίωνα Εὐριπίδεια, τὸ δ' ἀκατάληκτον Εὐριπίδειον τεσσαρεσκαίδεκάσύλλατον.

Ἐτερον δὲ εἶδος τοῦ προκαταληκτικοῦ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου εἶνε, ὅταν ἡ δευτέρα ἄμα καὶ ἡ τετάρτη βᾶσις εἶνε προκαταληκτικαί, οἷον

στένουσι πύργοι, στένει | πέδον φίλανδρον· μενεῖ (Ἐπτ. 290),
υ υ υ ι ι υ ι | υ ι υ ι ι υ ι

ἢ ἡ δευτέρα ἄμα καὶ ἡ τρίτη, οἷον τὸ ἐν Εὐριπ. Ἰκέτ. 279
πύλει μὲν εὐδοξία | καὶ στρατηλάτας δορός.

υ ι υ ι ι υ ι | ι υ ι υ ι υ ι

Τέλος δὲ εὐρίσκονται τρικατάληκτα τετράμετρα, ἔχοντα δηλαδὴ πάσας τὰς βᾶσεις πλὴν τῆς πρώτης προκαταληκτικῆς, οἷον

σνος προκαταληκτικά καὶ δικατάληκτα. Ἴωνικά δὲ ἀπὸ μείζονος προκαταληκτικὰ μέτρα δὲν ὑπάρχουσιν. Ἡ τῶν ἰωνικῶν λοιπὸν ἀπ' ἐλάσσονος κατὰληξις ἔχει σχῆμα τὸ τοῦ ἀναπαισίου $\cup \cup$, κατὰ τὸν ῥυθμὸν ὅμως ὁ ἀναπαιστικός οὗτος ποὺς εἶνε παντᾶσαι διάφορος τοῦ τετρασήμεου ἀναπαισίου, διότι εἶνε ποὺς ἐξάσημος, ὅστις ὅταν ἀποτελῇ τὸ τέλος ἰωνικοῦ τινος μέτρου ἢ περιόδου, περατοῦται εἰς κενὸν χρόνον δίσημον (πρόσθεσιν). Τὸν ἰωνικὸν ὅμως τοῦτον ἀνάπαιστον εὐρίσκουμεν καὶ ἐν μέσῳ τῷ μέτρῳ. Ἐν τῇ πρώτῃ π. χ. στροφῇ τῆς παρόδου τῶν Περσῶν ἀναγινώσκουμεν μετὰ προηγουμένου ἀκαταλήκτους ἰωνικοὺς ἐν στ. 70 τάδε

Ἀθαμαντίδος Ἑλλάς

πολύγομφον ὁδισμα ζυγὸν ἀμφιβαλὼν αὐχένι πόντου.

$\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$
 $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$

Ἐνταῦθα οἱ καταληκτικοὶ ἰωνικοὶ δὲν ἀποτελοῦσι βεβχίως τὸ τέλος τοῦ μέτρου, διότι πάντες τελευτῶσιν εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως, ὥστε ἔχομεν μέτρα ἰωνικά προκαταληκτικά καὶ οὐχὶ καταληκτικά, ὁ δὲ ῥυθμὸς τῆς προκαταλήξεως ἀναπληροῦται διὰ παρεκτάσεως τῆς μακρᾶς εἰς χρόνον τετράσημον. Τοιαῦτα προκαταληκτικὰ ἰωνικά μέτρα εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ τρίτῃ στροφῇ τοῦ μνημονευθέντος χορικοῦ στ. 101 κέ.

θεόθεν γὰρ κατὰ μοῖρ' ἐκράτησεν

τὸ παλαιόν, ἐπέσκηψε δὲ Πέρσαις

$\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$
 $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$

καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ στροφῇ τοῦ πρώτου στασίμου τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου καὶ καθόλου συχνότατα εἶνε τὰ προκαταληκτικὰ ἰωνικά ἐν ταῖς στροφαῖς τῶν τραγικῶν. Ἄξιον δὲ μνηεῖας εἶνε καὶ τὸ ἐν Βάκχ. 370 προκαταληκτικὸν ἰωνικὸν μετὰ καταληκτικῆς ἀποθέσεως

ὅσια πότνα θεῶν | ὅσια δ' ἂ κατὰ γῆν | χρυσέαν πτέρυγα φέρεις.

$\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$ | $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$ | $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$

Τοῦ τρικαταλήκτου τούτου ἐξαμέτρου αἱ δύο προκαταλήξεις ἡδύναντο νὰ ἀναπληρῶνται διὰ παρεκτάσεως, ὡς ἐπὶ τῶν προσηρημένων προκαταληκτικῶν ἰωνικῶν, ἢ καὶ διὰ προσλήψεως κενοῦ δισήμου χρόνου. Οὐδὲν δὲ ἐκώλυε νὰ συμβαίῃ ἐνταῦθα τὸ δεύτερον, ἀφ' οὗ οἱ ἀναπαιστικὸν ἔχοντες σχῆμα ἰωνικοὶ εἰς τελείαν περατοῦνται λέξιν, οἷον συμβαίνει καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐλεγείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ σύνταξιν.

207. Πλὴν τῶν εἰρημένων διαφορῶν προσέτι διαφέρουσι τὰ μέτρα κατὰ τοῦτο, ὅτι ἄλλα μὲν συντίθενται ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ ποδός, ἄλλα δὲ ἐξ ἀνομοίων μετρικῶν ποδῶν. Οἱ Βυζαντινοὶ μετρικοὶ, οἷον ὁ Ψευδοδράκων ἐν σελ. 125, καλοῦσι ταύτην *σύνταξιν τῶν μέτρων*. Ὁ τεχνικός ὁμως οὗτος ὅρος, ὃν οἱ διασώσαντες Βυζαντινοὶ μετρικοὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα δὲν ἐνόησαν ὀρθῶς, φαίνεται παλαιότερος ὢν Κατὰ τὴν σύνταξιν λοιπὸν τῶν μέτρων διακριτέον τρεῖς διαφόρους κατηγορίας αὐτῶν τὰς ἐξῆς· α') μέτρα καθαρὰ ἢ μονοειδῆ· β') μέτρα ἐπισύνθετα καὶ γ') μέτρα μικτὰ.

208. Καὶ τὰ μὲν καθαρὰ ἢ μονοειδῆ μέτρα, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, σύγκεινται ἐκ ποδῶν τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Πάντες δηλαδή οἱ πόδες, ἐξ ὧν συντίθεται τὸ μέτρον, ἀνήκουσιν ἐκάστοτε εἰς τὸ αὐτὸ μετρικὸν εἶδος, ὥστε εἶνε πάντες ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἦτοι τροχαῖοι (μέτρον τροχαϊκόν), ἢ ἱαμβοὶ (μέτρον ἱαμβικόν), ἢ δάκτυλοι (μέτρον δακτυλικόν), ἢ ἀνάπαιστοι (μέτρον ἀναπαιστικόν), ἢ ἰωνικοὶ (μέτρον ἰωνικόν) ἀπ' ἐλάσσονος ἢ ἀπὸ μείζονος, ἢ τέλος παῖωνες (μέτρον παϊωνικόν). Τὰ δὲ διάφορα ποδικὰ σχήματα, ἅτινα ἐν τῷ μεταξύ ἐπιδέχονται οἱ μετρικοὶ πόδες ἐκάστου εἶδους, δὲν ἀλλοιοῦσι τὴν εἰρημένην ιδιότητα τῶν μέτρων, ἀλλὰ καὶ οὕτω μένουσι μονοειδῆ ἢ καθαρὰ. Τοιαῦτα λοιπὸν μέτρα, τουτέστι μονοειδῆ ἢ καθαρὰ, εἶνε πάντα τὰ μέτρα, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις.

209. Τῶν καθαρῶν ἢ μονοειδῶν μέτρων ἀντίθετα εἶνε τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰφραιστίωνος ἐπισύνθετα καὶ μικτὰ καλούμενα, καθ' ὅσον ταῦτα συντίθενται ἐξ ἀνομοίων τουτέστιν ἑτερογενῶν μετρικῶν ποδῶν. Κοινὸν ὄνομα τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν τῶν μέτρων δὲν παρεδόθη εἰς ἡμᾶς. Καὶ οἱ μὲν ἑτερογενεῖς πόδες, ἐξ ὧν συντίθενται τὰ μέτρα ταῦτα, τὰ τε μικτὰ καὶ τὰ ἐπισύνθετα, ἀνήκουσιν εἰς τὸ τετράσημον δακτυλικὸν καὶ τὸ τρίσημον ἱαμβικὸν γένος, εἶνε δηλαδή δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι ἢ τροχαῖοι καὶ ἱαμβοὶ, ὥστε τὰ μέτρα ταῦτα συντίθενται ἐκ

δακτύλων ἅμα καὶ τροχαίων ἢ ἐξ ἀναπαιστων ἅμα καὶ ἱαμβων. Ὁ δὲ τρόπος τῆς συνθέσεως αὐτῶν εἶνε διττός ἤτοι δηλαδή οἱ ἑτερογενεῖς πόδες συντίθενται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κῶλον, ἢ τὰ κῶλα τοῦ μέτρου, δύο ἢ καὶ πλείονα ὄντα, καθ' ἑαυτὰ μὲν εἶνε καθαρὰ ἢ μονοειδῆ, τουτέστιν οἱ πόδες ἐκαστέρου ἢ ἐκάστου αὐτῶν καθ' ἑαυτὸ ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ μετρικὸν εἶδος, διαφέρουσιν ὁμως ἀλλήλων τὰ κῶλα κατὰ τοῦτο, ὅτι κατὰ τοὺς μετρικοὺς αὐτῶν πόδας ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς ἄλλα μετρικὰ εἶδη. Τὰ μὲν λοιπὸν κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον τῆς συνθέσεως γινόμενα καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν μέτρα *μικτὰ* (*metra mixta*). τὰ δὲ κατὰ τὸν δευτέρον *ἐπισύνθετα* (*metra composita*). Ὅταν π. χ. τροχαῖοι καὶ δάκτυλοι συντιθέμενοι ἀποτελῶσιν ἓν κῶλον, οἷον τὸ Γλυκῶνειον καλούμενον

— — — — —
κάπρος ἡνίχ' ὁ μαινόλης,

τότε τὸ κῶλον τοῦτο καλεῖται *μικτόν*. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐκ δύο ἢ πλείονων *μικτῶν* κῶλων συγκείμενα μέτρα καλοῦνται *μικτὰ μέτρα*, οἷον τὸ δίκωλον τετράμετρον (Σοφ. Ἀντιγ. στ. 332)

— — — — —
πολλὰ τὰ δεινὰ κούδ' ἐν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει.

Ἐπισύνθετον ὁμως μέτρον καλεῖται, ὅποταν τὸ μέτρον εἶνε δίκωλον καὶ ἐκάτερον μὲν κῶλον εἶνε καθαρὸν, ὁμως δὲ τὸ μὲν ἕτερον καθαρὸν δακτυλικόν, τὸ δὲ ἕτερον καθαρὸν τροχαϊκόν, ἢ τὸ μὲν ἕτερον καθαρὸν ἀναπαιστικόν, τὸ δὲ ἕτερον καθαρὸν ἱαμβικόν· οἷον τὸ τοῦ Ἀρχιλόγου μέτρον τὸ συγκείμενον ἐκ δακτυλικῆς τετραποδίας καὶ ἰθυφαλλικοῦ ἤτοι τριποδίας τροχαϊκῆς

— — — — —
οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρῶα· | κάρφεται γὰρ ἦδη.

Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Πινδάρου ἐν Πυθιονικῶν 1, 1

— — — — —
χρυσῆα φῶρμιγξ' Ἀπόλλω|νος καὶ ἰοπλοκάμων.

Ὡστε ἀναγκαίως τὰ μὲν *ἐπισύνθετα* μέτρα πρέπει νὰ εἶνε πολὺκῶλα, τοῦλάχιστον δίκῶλα, τὰ δὲ *μικτὰ* δύνανται νὰ εἶνε καὶ *μονόκῶλα*.

210. Οἱ παλαιοὶ οὗτοι τεχνικοὶ ὅροι, μέτρα *μικτὰ* καὶ μέτρα *ἐπισύνθετα*, εἶνε προσφυστάτοι εἰς τὰς μετρικὰς ταύτας κατηγορίας· διότι μίξις μὲν καλεῖται ἡ τοιαύτη σύνθεσις, καθ' ἣν τὰ στοιχεῖα ἐξ

ὧν γίνεται, ἀποτελοῦσι νέον τι σῶμα ἐνιαῖον, ἀχώριστον καὶ διάφορον τῶν ἐξ ὧν γίνεται ἡ σύνθεσις στοιχείων. Τοῦτο τῷ ὄντι συμβαίνει, ὅταν π. χ. τροχαῖοι καὶ δάκτυλοι συνάπτονται εἰς ἓν κῶλον, ὅπερ οὔτε τροχαϊκὸν οὔτε δακτυλικὸν δύναται νὰ ὀνομασθῇ. Ἐπισύνθεσις δὲ καλεῖται ἡ τοιαύτη σύνθεσις, καθ' ἣν τὰ ἑτερογενῆ κῶλα ἐπιφέρονται ἀλλήλοις, οἷον δακτυλικῷ τινι κῶλῳ ἐπιφέρεται τροχαϊκόν, ἐκάτερον δὲ εὐκόλως δύναται νὰ χωρισθῇ τοῦ ἑτέρου, διότι οὐδεμία ὥς εἰπεῖν χημικὴ ἔνωσις τῶν ἀπαρτιζόντων τὸ μέτρον στοιχείων ἢ κῶλων συνέβη. Ἡ πρόθεσις ἐν τῇ λέξει ἐπισύνθεσις εἶνε χαρακτηριστικὴ, ὡς δηλοῦσα ὅτι ἐν τῇ συνθέσει ταύτῃ τῷ πρώτῳ κῶλῳ ἐπιφέρεται ἀπλῶς τὸ δεύτερον, ἀμφοτέρω δὲ διάφορα ἀλλήλων ὄντα συνάπτονται ἀλλήλοις διὰ τῆς λεκτικῆς συναφείας, περὶ ἧς ἔσται λόγος ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ.

Ἡ τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρία τῶν μικτῶν (1).

211. Τὰ μικτὰ μέτρα διέκρινον οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ εἰς δύο γενικώτερας κατηγορίας, εἰς μικτὰ ἔχοντα πλείονας δακτύλους ἢ ἀνάπαιστους ἀναμειγμένους τροχαίους καὶ ἰάμβους καὶ εἰς μικτὰ ἔχοντα ἓνα μόνον δάκτυλον ἢ ἀνάπαιστον ἀναμειγμένον τροχαίοις καὶ ἰάμβους.

Α'. Μικτὰ μετὰ δύο ἢ πλείονων δακτύλων ἢ ἀναπαιστών.

212. Καὶ τὰ μὲν μέτρα τῆς πρώτης κατηγορίας, ὅταν μὲν οἱ δάκτυλοι ἢ οἱ ἀνάπαιστοι ἀποτελῶσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν *λογαιοδικὰ δακτυλικά* καὶ *λογαιοδικὰ ἀναπαιστικά*. Οἷον ὁ Ἡφαιστίων περὶ μὲν τῶν λογαιοδικῶν δακτυλικῶν λέγει ἐν σελ. 25 W τάδε· «ἔστι δέ τινα καὶ λογαιοδικὰ καλούμενα δακτυλικά, ἅπερ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις χώραις δακτύλους ἔχει, τελευταίαν δὲ τροχαϊκὴν συζυγίαν· ἔστι δ' αὐτῶν ἐπισημότατα τό τε πρὸς δύο δακτύλους ἔχον τροχαϊκὴν συζυγίαν, καλούμενον δὲ Ἀλκαϊκὸν δεκασύλλαβον· καὶ τις ἐπ' ἑσχατιαῖσιν οἴκεις.

καὶ τὸ πρὸς τρισί, καλούμενον Πραξιλλεῖον,

ὧ διὰ τῶν θυρίδων καλὸν ἐμβλέποισα,

παρθένε τὰν κεφαλάν, τὰ δ' ἔνερθε νύμφα».

(1) Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀποδοῖκον ἐνταῦθα ὡς ἐξέθετο αὐτὴν ὁ Οὐεστφάλιος ἀλλοῦ τε καὶ τελευταῖον ἐν allg. Metrik ³ σελ. 350 κέ.

λυσιχημάτιστος οὗτος πούς ἦτο χρήσιμος μόνον ὅτε ἐπεφέρετο δάκτυλος, ἐν τῇ ὕστερον ὁμῶς αὐξήσει τῆς μετρικῆς καὶ μουσικῆς παρὰ τοῖς χορικοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς ἐγίνετο χρήσις αὐτοῦ καὶ ὅτε ὁ δάκτυλος δὲν εὐρίσκετο ἐν τῇ εὐθύς ἐπομένῃ χώρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ τρίτῃ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τροχαίοις καὶ ἱαμβικοῖς κώλοις, ἅτινα ἀνεμίσγοντο τοῖς μικτοῖς μέτροις, οἷον

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Τὸν τοιοῦτον πρῶτον πόδα τῶν μικτῶν καθ' ὅλου μέτρων, ὅστις δακτύλου κυρίως ἐπιφερομένου δέχεται τέσσαρα σχήματα $\times$ $\cup$, πρῶτος ὁ Ἑρμαννὸς ἐκάλεισε *βάσιν* καὶ ἐσημάνετο γράφων τὸ σημεῖον $\times$ ὑπεράνω τοῦ ποδός, προσφιέστερον ὅμως πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, διότι οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ τὸν ὄρον βάσιν μετεχειρίζοντο ἐπὶ ἄλλης χρείας, δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πλήθους τῶν σχημάτων, ἅτινα κατ' ἐξοχὴν ὁ πούρ οὗτος ἐπεδέχετο, *ἀργόμενοι πολυσχημάτιστοι* (1). Τοιαῦτα δὲ Αἰολικὰ δακτυλικά μέτρα μνημονεύει ὁ Ἡφαιστίων ἐν κεφ. ζ' καὶ η' τὰ ἐξῆς:

θυρωρῶ πόδες ἐμπορόγυιοι
τὰ δὲ σάμβαλα πεντεβόνα,
πίσυγγοι δὲ δέκ' ἐξεπόνασαν.

ἔρος δ' αὐτέ μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ
 γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον.
 Ἀτθί, σοὶ δ' ἐμέθεν μὲν ἀπήχθετο
 φροντίσδην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότνη.

τέω σ', ὦ φίλε γαμβρέ, καλῶς ἐνέκασδω;
ὄρπακι βραδινῶ σε μάλιστ' ἐνέκασδω.

κέλομαί τινα τὸν χαρίεντα Μένωνα καλέεσαι,
εἰ χρή συμποσίας ἐπ' ὄνασιν ἐμοὶ γεγενῆσθαι (2).

(1) Τοῦ ὅρου τούτου ἐποιησάμεθα ἡμεῖς χρῆσιν πολλοῖς ἔτεσι πρότερον πρὶν ὑποδείξῃ αὐτὸν ὁ Οὐρεσφάλιος.

(2) Μεταγενέστεροι μετρηκοί, οἷος ὁ Τριχᾶς σελ. 279 καὶ ὁ σχολ. εἰς Ὅρν. 629,

Β'. Μικτὰ μεθ' ἐνὸς δακτύλου ἢ ἀναπαιστού.

214. Τὰ δὲ μικτὰ μέτρα τῆς δευτέρας κατηγορίας, τὰ ἔχοντα δηλαδὴ ἓνα μόνον δάκτυλον ἢ ἀνάπαιστον ἀναμειγμένον τροχαίῳ ἢ ἱάμβῳ καὶ δυνάμενα νὰ ὀνομασθῶσι *μονοδακτυλικά* καὶ *μοναπαιστικά*, οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐλάμβανον καὶ ὠνόμαζον κατὰ τρόπον ἄλλόκοτον καὶ προφανῶς πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ρυθμικῆς μαχόμενον. Τὰ τοιαῦτα δηλονότι μικτὰ κῶλα δύνανται νὰ ἔχωσι τὸν δάκτυλον ἥτοι κατὰ τὴν πρώτην χώραν (πρωτοδακτυλικά), ἢ κατὰ τὴν δευτέραν (δευτεροδακτυλικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριτοδακτυλικά), κατὰ πάσας δὲ τὰς λοιπὰς τροχαίους. Ὅταν δὲ τὰ τοιαῦτα κῶλα ἔχωσιν ἐν τῇ ἀρχῇ ἄρσιν (ἀνάκρουσιν) ἀποτυπουμένην διὰ συλλαβῆς ἀδιαφόρου, τότε γίνονται ἀναπαιστικά μικτὰ, τὸν ἀνάπαιστον ἔχοντα ἥτοι κατὰ τὴν δευτέραν χώραν (δευτεραναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν τρίτην (τριταναπαιστικά), ἢ κατὰ τὴν τετάρτην (τεταρταναπαιστικά). Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὴν ἀκατάληκτον τετραποδίαν

μονοδακτυλικὴ τετραποδία					μοναπαιστικὴ τετραποδία				
1	2	3	4		1	2	3	4	
ἀρ. 1.	— υ υ, — υ, — υ, — υ				ἀρ. 4.	υ —, υ υ —, υ —, υ —			
ἀρ. 2.	— υ, — υ υ, — υ, — υ				ἀρ. 5.	υ —, υ —, υ υ —, υ —			
ἀρ. 3.	— υ, — υ, — υ υ, — υ				ἀρ. 6.	υ —, υ —, υ —, υ υ —			

Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν χώραν, καθ' ἣν ἐν τῷ καθαρῷ τροχαϊκῷ καὶ ἱαμβικῷ μέτρῳ ἐγγωρεῖ σπονδεῖος, δύναται καὶ ἐν τοῖς μικτοῖς τούτοις κῶλοις νὰ ἀντικατασταθῇ ὁ ἱαμβος καὶ τροχαῖος ὑπὸ τοῦ σπονδείου, πᾶς δηλαδὴ ἀρχόμενος ἱαμβος (ἀρ. 4. 5. 6.) καὶ ὁ δευτέρος μὲν τροχαῖος ἐν ἀρ. 3, ὁ τρίτος δὲ ἱαμβος ἐν ἀρ. 6. Τὰ κῶλα λοιπὸν ταῦτα ἀντὶ νὰ λαμβάνωσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ὡς γινόμενα ἐκ τῆς μίξεως τροχαίων καὶ ἐνὸς δακτύλου ἢ ἱάμβου καὶ ἐνὸς ἀναπαιστού, αὐτοὶ ἀπεναντίας λαμβάνουσιν αὐτὰ ὡς γινόμενα ἐκ τῆς μίξεως τροχαίων ἢ ἱάμβων μετὰ τετρασυλλάβου ποδὸς τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐξασήμου γένους καλουμένου, τουτέστιν ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἢ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἢ χοριάμβου ἢ καὶ ἀντισπάστου. Ἐν τῇ ἐφεξῆς δὲ εἰδικωτέρᾳ περὶ αὐτῶν πραγματείᾳ λέγομεν πρῶτον περὶ τῶν μοναπαιστικῶν μικτῶν καὶ εἶτα περὶ τῶν μονοδακτυλικῶν.

λόγον ποιοῦνται καὶ περὶ ἀναπαιστικοῦ αἰολικοῦ, ἀλλὰ τοῦτο ἐπλάσθη ὑπ' αὐτῶν ἀνευ ἀνάγκης κατ' ἀναλογίαν τοῦ δακτυλικοῦ αἰολικοῦ.

α'. Μοναπαιστικά μικτά.

215. Τὰ μέτρα ταῦτα πάντες οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ λαμβάνουσιν ἐκ συμφώνου ὡς συγκείμενα ἐξ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος ἢ ἀπ' ἐλάσσονος καὶ τροχαϊκῆς ἢ ἰαμβικῆς διποδίας. Οἷον ὅταν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὑπ' ἀρ. 4, 5. 6 μοναπαιστικοῖς μικτοῖς ἡ ἁδιάφορος συλλαβὴ λαμβάνῃ τὸ σχῆμα τῆς μακρᾶς, τότε τὸ μὲν ὑπ' ἀριθ. 4 μέτρον κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν συλλαβικὸν σχῆμα συμφωνεῖ τῷ ἀνακλωμένῳ ἰωνικῷ ἀπὸ μείζονος ἢ, ὡς λέγει ὁ Ἑφραιστίων, τῷ ἀπὸ μείζονος ἰωνικῷ τῷ ἐπιμίκτῳ πρὸς τροχαϊκόν, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐμφανίζεται ὡς ἰαμβικὴ διποδία μετ' ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος, τὸ δὲ ὑπ' ἀρ. 6 ὡς ἰαμβικὴ διποδία μετ' ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος.

4. — 2, 0 0 2, 0 2, 0 2 5. — 2, 0 2, 0 0 2, 0 2 6. — 2, 0 2, — 2, 0 0 2
— 0 0 | — 0 — 0 | — — 0 0 | — 0 0 — 0 | — — 0 — | — 0 0 | —
ἰωνικὸν ἀπὸ μείζ. μικτόν. ἐπιωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος. ἐπιων. ἀπὸ μείζονος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τῶν μοναπαιστικῶν μικτῶν τὰ μὲν ἔχοντα τὸν ἀνάπαιστον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν καλοῦσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἰωνικά ἀπὸ μείζονος μικτά καὶ πραγματεύονται αὐτὰ ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος, τὰ δὲ ἔχοντα τὸν ἀνάπαιστον κατὰ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην χώραν καλοῦσιν ἐπιωνικά ἀπ' ἐλάσσονος καὶ ἐπιωνικά ἀπὸ μείζονος, μετὰ τοῦ προτεταγμένου ἐπ', ἐπειδὴ ἐν τούτοις κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἢ ἀπὸ μείζονος προηγεῖται ἑτερογενὲς στοιχεῖον ὁ διάμβος.

Οὐχὶ ὁμῶς πάντοτε ὁ πρῶτος πούς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 μέτρῳ καὶ ὁ τρίτος ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 6 ἔχει τὸ τοῦ σπονδείου σχῆμα, ἀλλ' ἐπίσης συχνὰ καὶ τὸ τοῦ ἰάμβου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιστάσει τὰ κῶλα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος καὶ διτρόχαιον ἢ εἰς διάμβον καὶ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, ἀλλὰ κατὰ τετρασυλλάβους πάντοτε πόδας διαιρούμενα, εἰς δεύτερον παίωνα καὶ διτρόχαιον ἢ εἰς διάμβον καὶ δεύτερον παίωνα.

4. 0 2, 0 0 2, 0 2, 0 2 5. — 2, 0 2, 0 2, 0 0 2
0 — 0 0 | — 0 — 0 | — — 0 — | 0 — 0 0 | —

Οὕτω δὲ τὰ κῶλα ταῦτα οὐδαμῶς ὁμοιάζουσι κατὰ τὸ συλλαβικὸν σχῆμα τοῖς ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῖς. Ἀλλ' ὁμῶς οἱ μετρικοὶ οὐδὲν ἄλλο καταφύγιον εὐρίσκοντες ἐτήρουν καὶ ἐνταῦθα τὴν εἰς ἰωνικοὺς διαιρε-

1. Τὸ Εὐπολίδειον καλούμενον μέτρον, ὅπερ σύγκειται ἐκ καταληκτικῆς τετραποδίας καὶ ἐκ τριποδίας,

ὦς — — — — — | — — — — — λαμβανόμενον

ὥς — — — — — | — — — — — | — — — — — καταλ. τετράμ.

ὦ καλλίστη πόλι πασῶν | ὅσας Κλέων ἐφορᾷ,

ὥς εὐδαίμων πρότερόν τ' ἦ|σθα, νῦν δὲ μᾶλλον ἔσει.

2. Ἡ καταληκτικὴ ἐξαποδία

ὦς — — — — — | — — — — — λαμβανομένη

ὥς — — — — — | — — — — — ἀκατ. τρίμετρ. (διάμβος κα

ἔχει μὲν Ἀνδρομέδα καλὰν ἀμοιβάν. [ἀνακλόμενον])

Ψαπφοῖ τί τὰν πολυόλβον Ἀφροδίταν.

γ) μονοσυναριστικὰ μικτὰ μετὰ τοῦ ἀναπαιστού κατὰ τὴν τετάρτην χώραν καὶ ὥς ἐπιωνικὰ ἀπὸ μεζίζονος λαμβανόμενα.

1. Ἡ ἀκαταλ. πενταπ. — — — — — | — — — — — λαμβανομένη

ὥς — — — — — | — — — — — κατ. τρίμ.

ὄναξ Ἀπολλων, παῖ μεγάλῳ Διός.

Μέλαγχρος αἰδῶς ἄξιός εἰς πόλιν.

2. Ἡ καταλ. ἐξκπ. — — — — — | — — — — — λαμβανομένη

ὥς — — — — — | — — — — — ἀκατ. τρίμετρ.

ἰόπλοχ' ἀγνὰ μελλιχόμειδε Σαπφοῖ.

β'. Μοροδακτυλικὰ μικτὰ.

α'. Πρωτοδακτυλικά.

217. Τὰ μὲν πρωτοδακτυλικά ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν εἰς χορίαμβον καὶ διάμβον διαιρούμενα ἐκαλοῦντο χοριαμβικά μικτὰ· οἷον ἡ ἀκατάληκτος τριποδία — — — — — | — — — — — ἐλαμβάνετο

ὥς — — — — — | — — — — — καταληκτικὸν δίμετρον

οὐκ ἐτός, ὦ γυναῖκες,

πᾶσι κακοῖσιν ἡμᾶς

φλῶσιν ἐκάστοτ' ἄνδρες.

Καὶ τὸ ἐκ καταληκτικῆς τετραποδίας καὶ ἀκατάληκτου τριποδίας συνεστηκὸς μέτρον

— — — — — | — — — — — ἐλαμβάνετο

ὥς — — — — — | — — — — — | — — — — — κατ. τετράμ.

ἐκ ποταμοῦ πανέρχομαι | πάντα φέρουσα λαμπρά.

οἶδα μὲν ἀρχαῖόν τι δρῶν, | κούχλ' ἑλάνθ' ἑμαυτόν.

β'. Δευτεροδακτυλικά.

218. Τὰ μικτὰ ταῦτα ἔχουσι τὴν ιδιότητα, ὅτι ὁ ἀρχόμενος τροχαῖος πρὸ τοῦ ἐπομένου δακτύλου ἐναλλάσσεται κατὰ βούλησιν τῇ σπονδαίῳ ἢ ἰαμβῳ, ὑπὸ δὲ τῶν Αἰολέων ποιητῶν καὶ τῷ πυρριχίῳ. Οἱ παλαιοὶ λοιπὸν μετρικοὶ ἐκ τοῦ σπονδειακοῦ σχήματος τοῦ ἀρχομένου ποδὸς ὀρῳόμενοι ὑπολαμβάνουσι τὸ μέτρον ὡς ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος μετὰ προηγούμενου μολοσσοῦ ὡς συναίρεσεως τοῦ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικοῦ ποδὸς λαμβανομένου. Τὸ ὅλον λοιπὸν μέτρον λαμβάνεται, ὅπως τὰ μονακταστικὰ μικτὰ, ὡς ἰωνικὸν καὶ δὴ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος μικτόν· οἷον ἡ δευτεροδακτυλικὴ πενταποδιά, τὸ καλούμενον μέτρον ψαλαίκειον ἐνδεκασύλλαβον.

λαμβάνεται ὡς $\begin{array}{cccccccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
τουτέστιν ὡς τρίμετρον ἀκατάληκτον ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος.

219. Ἡ ἰωνικὴ αὕτη τῶν δευτεροδακτυλικῶν ἐκδοχὴ δὲν πηγάζει μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν καλῶν χρόνων, ὅμως τῶν προκειμένων ἡμῶν ἐκδοχῶν εἶνε ἡ ἀρχαιοτάτη, ὡς εἰς τὸν Οὐάκρωνα ἀναφερομένη. Πρβλ. Atil. Fort. σελ. 319: «ex quo non est mirandum quod Varro in Scenodidascaleio Phalaecion metrum ionicum trimetrum appellat et quidem ionicum minorem». Terent. Maur. 2845: «Ideirco genus hoc Phalaeciorum vir doctissimus undique Varro ad legem rediens ionicorum, hinc natos ait esse, sed minores». 2282: «nec mirum puto, quando Varro versus hos ut diximus ex ione natos distinguat numero pedum minores». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λαμβάνεται καὶ πᾶν ἄλλο μονοδακτυλικὸν μικτόν ἔχον τὸν δακτύλον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν. Ὅταν δὲ ὁ πρῶτος ποὺς δὲν εἶνε σπονδαῖος, ἀλλὰ τροχαῖος ἢ ἰαμβος, τότε παραμυθοῦνται τὴν δυσχέρειαν ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν μονακταστικῶν μικτῶν, δεχόμενοι ὅτι καὶ ἐν τοῖς μέτροις τούτοις ἐπ' ἀδείας ὁ ἐξάσθημος ἰωνικὸς δύναται νὰ ἐναλλάσῃται πεντασήμεφ τινὶ παιωνικῷ ποδί, ὡς ἐξῆς:

$\begin{array}{cccc|cccc|cccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$

220. Ἐπειδὴ ὁ Ἀτίλιος Φορτουνάτικνός καὶ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος τὴν ἰωνικὴν ταύτην διαίρεσιν ἀναφέρουσιν εἰς τὸν Οὐάκρωνα, ἄλ-

λοθεν δὲ γινώσκωμεν ὅτι αὐτοὶ λαμβάνουσι τὰ λεγόμενα παρὰ τοῦ
Καισίου Βάσσου, ὅστις ἠκολούθει τῷ Οὐάρρωνι, ἐκ τούτων πρέπει νὰ
θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπροσωποῦντες ἀρχαιότερόν τι μετρικὸν σύστημα παρὰ
τὸ τοῦ Ἡλιοδώρου καὶ Ἡφαιστίωνος. Οἱ τὸ παλαιότερον τοῦτο σύ-
στημα ἐκπροσωποῦντες ἐκδέχονται καὶ ἄλλως τὰ δευτεροδακτυλικά
κῶλα, τὴν καταληκτικὴν π. χ. τετραποδίαν

— — — — —

διαίρουσιν εἰς τὴν ἀρχομένην μονοποδίαν, εἴτα δὲ εἰς χορίαμβον καὶ
ιαμβον

— — — — —

221. Παρὰ τῷ Ἡφαιστίῳ ὅμως καὶ τοῖς τῷ συστήματι τοῦ Ἡ-
λιοδώρου ἀκολουθοῦσι δὲν εὐρίσκωμεν οὔτε τὴν ἰωνικὴν οὔτε τὴν
χοριαμβικὴν ἐκδοχὴν, τουτέστι τὴν εἰς ἰωνικοὺς ἢ χορίαμβοὺς διαίρεσιν
τῶν δευτεροδακτυλικῶν μικτῶν. Ὑπὸ τούτων τὰ κῶλα ταῦτα διαι-
ροῦνται εἰς ἀντίσπαστον καὶ διίαμβον καὶ καλοῦνται ἀντισπαστικά
μικτά. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἰωνικὴ θεωρία ὀρμᾶται ἐκ τοῦ σπονδειακοῦ σχήμα-
τος τοῦ ἀρχομένου ποδός, ἡ ἀντισπαστικὴ ὡς κύριον αὐτοῦ σχῆμα
θεωρεῖ τὸ ἰαμβικόν, π. χ.

1. Τὴν καταληκτικὴν τετραποδίαν

— — — — —

λαμβάνει ὡς

— — — — —

τουτέστιν ὡς ἀντισπαστικὸν δίμετρον ἀκατάληκτον καὶ ἔπειτα δογ-
ματίζει ὅτι ὁ πρῶτος ἰαμβος, ἐξ οὗ ἄρχεται ὁ ἀντίσπαστος, δύναται
νὰ ἐναλλάσσεται τῷ σπονδεῖ, τροχαίῳ καὶ πυρριχίῳ (Ἡφαιστ. κεφ.
1'). Τοιοῦτον εἶνε τὸ καλούμενον Γλυκῶνειον

κάπρος ἡνίχ' ὁ μαινόλης

ὀδόντι σκυλακοκτόνῳ

Κύπριδος θάλος ὤλεσε.

2. Τὴν ἀκατάληκτον τριποδίαν

— — — — —

λαμβάνει ὥδε

— — — — —

ἄνδρες, πρόσχετε τὸν νοῦν

ἐξευρήματι καινῷ.

3. Τὸ ἐκ τῶν δύο τούτων κῶλων ἀποτελούμενον Πριάπειον μέτρον

— — — — —

λαμβάνει ὥδε

— — — — —

ἠρίστησα μὲν ἱτρίου λεπτοῦ μικρὸν ἀποκλάς,

τουτέστιν ὡς καταληκτικὸν τετράμετρον.

4. Τὴν ἀκατάλ. τετραποδ. $\bar{\sigma} \sigma \bar{\iota} \sigma \sigma \bar{\iota} \sigma \bar{\iota} \sigma$ λαμβάνει ὡς ὑπερ-
κατάληκτον δίμετρον ὥδε $\bar{\iota} - - \bar{\iota} | \bar{\iota} - \bar{\iota} - | \bar{\iota}$

καὶ κνίσῃ τινὰ θυμῆσας.

5. Τὴν ἀκατάλ. πενταπ. $\bar{\sigma} \sigma \bar{\iota} \sigma \sigma \bar{\iota} \sigma \bar{\iota} \sigma \bar{\iota} \sigma$ λαμβάνει ὡς κα-
ταληκτικὸν τρίμετρον $\bar{\iota} - - \bar{\iota} | \bar{\iota} - \bar{\iota} - | \bar{\iota} - \bar{\iota}$

χαῖρ' ὦ χρυσόκερως, βαβάκτα, κήλων
Πάν, Πελασγικὸν Ἄργος ἐμβατεύων.

Τῆς ἀντισπαστικῆς ταύτης θεωρίας εὐρετὴν νομίζει ὁ Οὐεστροφίλιος τὸν Ἡλιοδωρον. Ἐκ τοῦ Μαρτίου Οὐικτωρίνου (σελ. 118) μανθάνομεν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη κατ' ἀρχὰς ἐπολεμήθη, τέλος ὁμως ἐπεκράτησε, τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῆς ἀπολογουμένων ὅτι ὁ ἀντίσπαστος $\bar{\iota} - - \bar{\iota}$ ὡς πρὸς ἀντιπαθῆς τοῦ χοριάμβου $- \bar{\iota} \bar{\iota} -$ δικαιούται καὶ αὐτὸς νὰ θεωρῇται ὡς μέτρον πρωτότυπον καὶ ἰσότιμος τῷ ἀντιπαθεῖ αὐτοῦ χοριάμβῳ, ὅπως καὶ ὁ ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικός τῷ ἀντιπαθεῖ αὐτοῦ, δῆλον ὅτι τῷ ἀπὸ μείζονος ἰωνικῷ. Ἀλλ' ὁμως ἡ ἀντισπαστικὴ αὕτη θεωρία οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν ὅπως οὐδ' ἡ ἀρχαιότερα αὐτῆς χοριαμβική, ἣν εἶχον οἱ Λατῖνοι μετρικοὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ συστήματι τῶν πρωτοτύπων καὶ παραγῶγων μέτρων.

γ'. Τριτοδακτυλικά.

222. Ὅταν δὲ ὁ δάκτυλος κατέχῃ τὴν τρίτην χώραν, ὁ Ἑραιστίων λαμβάνει τὰ μικτὰ ταῦτα μέτρα ὡς συγκείμενα ἐκ χοριάμβου μετὰ προτεταγμένης τροχαϊκῆς διποδίας καὶ καλεῖ αὐτὰ ἐπιχοριαμβικά, οἷον τὴν ἀκατάληκτον πενταποδίαν, τὸ καλούμενον ἐνδεκασύλλαβον Σαπρικὸν

$- \bar{\iota} - \bar{\sigma} - \bar{\iota} \bar{\iota} - \bar{\iota} - \bar{\iota}$

λαμβάνει ὡς $- \bar{\iota} - \bar{\sigma} | - \bar{\iota} \bar{\iota} - | \bar{\iota} - \bar{\iota}$ κατὰλ. τρίμετρον

ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτα

223. Κατὰ τὰ εἰρημένα τὸ σύστημα τῶν παλαιότερων Ἀλεξανδρίνων γραμματικῶν εἶχεν ὡς ἐξῆς ἐκ τῶν τριῶν μονοδακτυλικῶν καὶ τῶν τριῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν, ἅτινα ὁμοῦ ἀποτελοῦσιν ἑξ διαφόρους μίξεις, δύο μὲν λαμβάνονται ὡς ἰωνικὰ ἀπ' ἐλάσσονος, δύο δὲ ὡς ἰωνικὰ ἀπὸ μείζονος, δύο δὲ ὡς χοριαμβικά. Ταῦτα δὲ εἶνε τὰ ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Ἡλιοδώρου χρόνοις παραδεδεγμένα τρία μετρικὰ εἶδη τοῦ ἐξασήμου γένους. Ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ ἐκάστου εἶδους δύο μίξεις

εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐτέρας προσετέθη ἡ πρόθεσις ἐπὶ καὶ καλεῖται ἐπι-
ωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος, ἐπιωνικὸν ἀπὸ μείζονος, ἐπιχοριαμβικόν·

υ υ υ υ, υ υ υ υ, υ χοριαμβικόν

υ υ υ υ, υ υ υ υ, υ ἐπιχοριαμβικόν.

υ υ υ υ, υ υ υ υ, υ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος

υ υ υ υ, υ υ υ υ, υ ἐπιωνικὸν ἀπὸ μείζονος.

υ υ υ, υ υ υ υ, υ υ ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος

υ υ υ υ, υ υ υ υ, υ ἐπιωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος.

Καὶ ὅταν μὲν ὁ δάκτυλος εὐρίσκηται κατὰ τὴν πρώτην ἢ τὴν τρίτην
χώραν, τὸ μέτρον καλεῖται χοριαμβικόν καὶ ἐπιχοριαμβικόν, τὰ δὲ ἐν-
ταῦθα ἀνήκοντα ἀνακρουστικά σχήματα εἶνε τὸ ἰωνικὸν καὶ ἐπιωνικὸν
ἀπὸ μείζονος· ὅταν δὲ ὁ δάκτυλος κατέχῃ τὴν δευτέραν χώραν, τὸ
μέτρον καλεῖται ἰωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀνήκον ἀνα-
κρουστικὸν σχῆμα ἐπιωνικὸν ἀπ' ἐλάσσονος.

Οἱ τεχνικοὶ οὗτοι ὅροι ἐπενοήθησαν ἐν τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς χρό-
νοις καί, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τινος γραμματικοῦ ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς
μεταξὺ Σωτᾶδου καὶ τοῦ Ῥωμαίου Οὐάρρωνος ἀκμάσαντος. Διότι
ἐν τοῖς παλαιότεροις καλοῖς χρόνοις δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη οἱ ὅροι ἰωνικά
ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος, οὐδὲ ἠδύναντο νὰ ἐπινοηθῶσι πρό-
τερον, πρὶν οἱ περὶ τὸν Σωτᾶδην γράψωσι τῷ ἐξασήμῳ ἰαμβικῷ
ῥυθμῷ τοὺς ἰωνικοὺς λόγους. Πιθανῶς δὲ ὁ μετρικός, ὅστις τοὺς ἐκ
τῶν καλῶν χρόνων παραδεδομένους βακχείους μετωνόμασεν ἰωνικοὺς
ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος, ὁ αὐτὸς ὑπέταξε καὶ τὴν διαίρεσιν
τῶν μονοδακτυλικῶν καὶ μοναπαυστικῶν μικτῶν τοῖς μετωνομα-
σμένοις τούτοις γένεσι τῶν ποδῶν καὶ ὀνόματα ἐπέθηκεν αὐτοῖς παν-
τάπασιν ἄγνωστα πρότερον ἰωνικά καὶ χοριαμβικά μικτὰ καλέσας
αὐτά. Οὕτω δὲ κατὰ κακὴν μοῖραν διέφθειρε τὸν ὄργανισμὸν τῆς με-
τρικῆς ἐπιστήμης ὑπαγαγὼν τὰ μέτρα ταῦτα ὑπὸ διεστραμμένον ῥυθ-
μικὸν γένος, ὅπερ συνεπηγάγετο καὶ τὴν διαστροφὴν πασῶν τῶν λοι-
πῶν κατηγοριῶν τῶν ἐνταῦθα ἀνήκουσῶν, τῆς τε καταλήξεως καὶ
τῆς ἀκαταληξίας καὶ τῆς ὑπερκαταληξίας.

224. Συμπληροῦντες τὴν τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρίαν τῶν μι-
κτῶν μέτρων, λέγομεν καὶ περὶ τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς μέτρα κατὰ
συμπάθειαν καὶ κατ' ἀντιπάθειαν μικτά. Εἰς τὴν διάκρισιν ταύτην
πάντων τῶν μικτῶν μέτρων, τῶν τε δακτυλικῶν καὶ τῶν ἀναπαυ-
στικῶν, εἰς μέτρα δηλαδὴ κατὰ συμπάθειαν μικτὰ καὶ εἰς ἀντιπαθῆ

ἡ κατ' ἀντιπάθειαν μικτά, ὠρμήθησαν ἐκ τῆς ιδιότητος τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν, καθ' ἣν οἱ ἰωνικοὶ πόδες, ὃ τε ἀπὸ μείζονος καὶ ὃ ἀπ' ἐλάσσονος ἐνοῦνται εὐκόλως μετὰ διτροχαίων. Μεταξὺ ἄρα τῶν ἰωνικῶν καὶ τροχαίων ὑπάρχει συμπάθειά τις. Ὡσαύτως ἡ ἐπὶ τῶν μονοδακτυλικῶν καὶ μοναναπαιστικῶν μέτρων λαμβανομένη μῆξις ἰωνικοῦ ποδὸς μετὰ διτροχαίου λαμβάνεται ὡς μῆξις κατὰ συμπάθειαν. Τῆς μίξεως ὅμως ἰωνικοῦ μετὰ διδάμβου, ἥτις λαμβάνεται ὑπὸ τῶν μετρικῶν ἐπὶ τῶν μοναναπαιστικῶν μικτῶν τῶν καλουμένων ἐπιωνικῶν, οὐδὲν παράλληλον ἀποδείκνυται ἐν τοῖς ἀληθινοῖς ἰωνικοῖς μέτροις. ὅθεν ἡ τοιαύτη μῆξις καλεῖται *μῆξις κατ' ἀντιπάθειαν*.

Ὡς περ ἐν τῇ ἐξασήμῳ ἐπιπλοκῇ ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος δι' ἀφαίρεσεως τοῦ ἀρχομένου δισήμεου ποδικοῦ χρόνου γίνεται τὸ ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος, οὕτω γίνεται δι' ὁμοίας ἀφαίρεσεως ἐκ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος τὸ χοριαμβικόν, οὐχὶ μόνον ὅταν τὰ μέτρα ταῦτα εἴνε καθαρά, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἴνε μικτά.

— — — — —
— — — — —
— — — — —

Ἦν συμπάθειαν ἔχει ἐν τοῖς δύο πρώτοις μέτροις ὁ ἰωνικὸς πρὸς τὸν διτροχαίον, τὴν αὐτὴν ἔχει ἐν τῷ τρίτῳ ὁ χοριαμβος πρὸς τὸν διάμβον. Τὰ πρωτοδακτυλικά λοιπὸν μικτά τὰ ὑπὸ τῶν μετρικῶν ὡς χοριαμβικά μικτά λαμβανόμενα ἔχουσιν, ὅπως καὶ τὰ ἰωνικά μικτά, τὴν κατὰ συμπάθειαν μῆξιν. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἡ ἐν τῷ ἐπιχοριαμβικῷ λαμβανομένη μῆξις τοῦ διτροχαίου καὶ χοριάμβου ἀνάγκη νὰ εἴναι, ὅπως ἡ μῆξις τοῦ διδάμβου μετὰ τοῦ ἰωνικοῦ, κατ' ἀντιπάθειαν μῆξις.

Τὰ μὲν λοιπὸν ἐπιωνικά καὶ ἐπιχοριαμβικά εἴνε κατ' ἀντιπάθειαν μικτά, τὰ δὲ μικτά ἰωνικά καὶ χοριαμβικά εἴνε κατὰ συμπάθειαν μικτά. Εἰς τὰ τελευταῖα συγκαταλέγονται καὶ τὰ λογαοιδικά δακτυλικά καὶ ἀναπαιστικά. Ἀντὶ δὲ τοῦ ὅρου κατὰ συμπάθειαν μικτά οἱ μετρικοὶ μεταχειρίζονται καὶ τὸν ὅρον ὁμοιοειδῆ, ὡσαύτως τὴν ὁμοίότητά δηλοῦντα καὶ συγγένειαν τῶν μετ' ἀλλήλων συντιθεμένων στοιχείων.

Κατὰ συμπάθειαν μικτά ἢ ὁμοιοειδῆ

— — — — — δακτυλικὸν λογαοιδικόν
— — — — — ἀναπαιστικὸν λογαοιδικόν

- υ υ - υ - υ - υ χοριαμβικόν
 υ - υ υ - υ - υ - ιωνικόν ἀπὸ μειζονος
 - - - υ υ - υ - υ ιωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος.

Κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ

υ - υ - υ υ - υ - ἐπιωνικόν ἀπ' ἐλάσσονος
 - υ - υ - υ υ - ἐπιχοριαμβικόν
 υ - υ - υ - υ υ - ἐπιωνικόν ἀπὸ μειζονος.

Τὴν διαίρεσιν ταύτην ἔκριναν οἱ μετρικοὶ οὕτω σπουδαίαν, ὥστε ὑπέ-
 θεντο ὡς κυρίαν κατηγορίαν εἰς τὴν κατὰταξιν τῆς μετρικῆς ὕλης
 καὶ οὕτω τὰ μὲν κατὰ συμπάθειαν μικτὰ ἢ ὁμοιοειδῆ συμπλέκοντες
 τοῖς καθαροῖς ἢ μονοειδέσι πραγματεύονται ὁμοῦ ἐν ἐκάστοις τοῖς περὶ
 τῶν πρωτοτύπων μέτρων κεφαλαίοις, τὰ δὲ κατ' ἀντιπάθειαν μικτὰ
 ἐπιφέρουσιν ὕστερον ὡς ἰδίαν κατηγορίαν. Ἀλλ' ὁμως ἡ διαίρεσις
 αὕτη τῶν μικτῶν εἶνε πασῶν τῶν παρὰ τοῖς μετρικοῖς εὕρισκομένων
 κατηγοριῶν ἢ ἐπουσιωδεδεστέρα, καθαρὸν οὔσα ἐπινόημα τῶν γραμ-
 ματικῶν, οἵτινες ἀφ' ἐαυτῶν καὶ οὐδεμιᾶς αὐτοῖς ῥυθμικῆς παραδό-
 σεως ἐκ τῶν καλῶν χρόνων ὑποκειμένης ἐπλασαν αὐτήν.

225. Τοιαύτη ἡ τῶν παλαιῶν μετρικῶν θεωρία τῶν μικτῶν μέ-
 τρων. Πρῶτος δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Γ. Ἑρμαννὸς συνιδὼν τὸ ἡμαρτη-
 μένον αὐτῆς ἀπεσκυβάλισε μὲν τὴν ιωνικὴν, ἐπιωνικὴν καὶ ἀντισπα-
 στικὴν διαίρεσιν, διετήρησε δὲ τὴν χοριαμβικὴν, εἰς ἣν ὑπήγαγε πά-
 σας τὰς ἄλλας. Διαίρει δὲ κατὰ χοριάμβους ὧδε·

- υ | - υ υ - | υ -
 υ | - υ | - υ υ - | υ -
 υ | - υ υ - | υ - υ -
 υ | - υ - υ | - υ υ -

Ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη οὐδαμῶς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν
 ῥυθμὸν τῶν μέτρων τούτων. Πρῶτος δὲ ὁ Ἀπέλιος (Apel) ἐννοήσας
 ὀρθότερον τὴν φύσιν τῶν κῶλων τούτων διήρесеον εἰς τροχαίους καὶ
 δακτύλους, ἰάμβους καὶ ἀναπαίστους, ὅπως δὲ ἐξισώσῃ τὸ μέγεθος
 τῶν ἀνίσων ποδῶν, προσέειμε τοῖς δακτύλοις καὶ ἀναπαίστοις μέγε-
 θος τρίσημον κυκλίου καλέσας αὐτοὺς καθ' ἃ λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλι-
 καρνασσεὺς περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 11. 17. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τοῦ
 Ἀπελίου ἀσπασάμενος ὁ Βοϊκίος (Boeckh) πάντα τὰ τῶν παλαιῶν

μετρικῶν μικτά, εἰς ἃ δηλαδὴ ἐκεῖνοι ἐφήρμοζον τὴν ἰωνικὴν, ἐπιωνικὴν, χοριαμβικὴν καὶ ἀντισπαστικὴν διαίρεσιν, λαμβάνων ὡς συγκείμενα ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἐξ ἀναπαίστων καὶ ἰάμβων ὠνόμασεν αὐτὰ λογαριδικὰ ἀπὸ τοῦ εἰδους εἰς τὸ γένος μετενεγκὼν τὸ ὄνομα. Διήρει δὲ ὁ Βοίρκιος ὡς ἐξῆς·

		⊥	υ	υ,	-	υ,	-	υ,	-	
	⊥	υ	υ,	-	υ,	-	υ,	-		
	⊥	υ	υ,	-	υ,	-	υ			
⊥		-	υ		⊥	υ	υ,	-	υ,	-
-	υ	-	⊥		⊥	υ	υ,	-	υ,	-
⊥		-	υ	-	⊥	υ	υ,	-	υ,	-

Ἐπὶ πασῶν τούτων τῶν μίξεων ὁ Βοίρκιος θεωρεῖ ἀρχόμενον τὸ λογαριδικὸν κῶλον ἀπὸ τοῦ δακτύλου καὶ τοῦτο σημαίνεται διὰ τοῦ ρυθμικοῦ τόνου. Δύναται δὲ νὰ προηγήται τούτου ὡς εἰσαγωγή μονοποδία τις ἢ διποδία, καὶ αὕτη μετ' ἀνακρούσεως ἢ ἄνευ αὐτῆς. Καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ ὁ Ἑρμαννὸς ἐδέξατο ὡς ἀρχὴν τοῦ κώλου τὸν χοριαμβόν. Ἡ θεωρία αὕτη τῶν μικτῶν μέτρων τοῦ Ἀπελίου καὶ Βοιρκίου ἐξενίκησεν καὶ αὐτὴ ἠκολούθησαν ἐφεξῆς ἄλλοι τε καὶ ὁ Ῥοσβάχιος καὶ Οὐεστφάλιος, τὰ μικτὰ μέτρα ὡς ἐκ τροχαίων καὶ δακτύλων ἢ ἐξ ἰάμβων καὶ ἀναπαίστων συγκείμενα καὶ αὐτοὶ λαμβάνοντες, τῷ δὲ δακτύλῳ καὶ ἀναπαίστῳ τρίσημον μέγεθος προσποιῶντες, κατὰ τοῦτο δὲ κυρίως διαφέροντες ὅτι δὲν θεωροῦσιν ἀρχόμενον τὸ μικτὸν κῶλον ἀπὸ τοῦ δακτύλου, ἀλλ' ἐπίσης οὐσιῶδες μέρος αὐτοῦ λαμβάνουσι καὶ τοὺς προηγουμένους αὐτοῦ πόδας. Τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ ἀκολουθοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ὀρθοτάτη πασῶν, πλὴν τῆς ἐκδοχῆς τῶν τρισυλλάβων ποδῶν ὡς κυκλίων ἤτοι τρισημῶν, ἣν, καθ' ἃ ἐμπροσθεν (§ 56. 57) εἵπομεν, δὲν ἀποδεχόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τῆς λεκτικῆς τῶν μέτρων συναφείας.

226. Κοινὸν δὲ πᾶσι τοῖς μέτροις τῆς παλαιᾶς ποιήσεως ἰδίωμα ἦτο ἡ λεκτικὴ συνάφεια. Πλὴν δηλαδὴ τῆς μελικῆς συναφείας, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποησάμεθα λόγον (§ 167), τὰ μέτρα ἦτοι αἱ περίοδοι τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως εἶχον καὶ λεκτικὴν συνάφειαν, ἣτις διεκόπτετο μόνον ἐν τῷ τέλει, καὶ οὕτως ἐκάστη περίοδος ἀπετέλει ἰδίον τι καὶ αὐτοτελὲς σῶμα, διάφορον τῆς προηγουμένης καὶ ἐπομένης. Χαρακτηρίζουσι δὲ τὴν λεκτικὴν συνάφειαν τρία τινὰ τὰ ἐξῆς: α') μὲν ἡ *χασμωδία*. Ἐν μὲν δηλαδὴ τῷ μέσῳ τῆς περιόδου (μέτρου, στίχου) ἐκτός τινων ἐξαιρέσεων, αἵτινες εἶνε διάφοροι κατὰ τὰ διάφορα γένη τῆς ποιήσεως, οὐδέποτε ἐγχωρεῖ *χασμωδία* μεταξὺ δύο λέξεων, ἐν τῷ τέλει ὅμως τῆς περιόδου ἐγχωρεῖ πᾶν εἶδος *χασμωδίας*. β') δὲ ἡ *ἀδιάφορος συλλαβή*. Ἐν μὲν δηλαδὴ τῷ μέσῳ τῆς περιόδου, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τηρεῖται ἀκριβῶς ἡ ὑπὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτουμένη ποσότης ἐκάστης συλλαβῆς, τῆς τελικῆς ὅμως τῆς περιόδου συλλαβῆς ἡ ποσότης εἶνε ἀδιάφορος. γ') δὲ ἡ *τελεία λέξις*. Πᾶσα δηλαδὴ περίοδος ἦτοι πᾶν μέτρον τελευτᾷ πάντοτε εἰς τελείαν λέξιν. Ταῦτα εἶνε τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν λεκτικὴν συνάφειαν τῆς περιόδου ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει, ἧς ἕνεκα δὲν δυνάμεθα νὰ διασπάσωμεν τὴν περίοδον διαιροῦντες κατὰ κῶλα καὶ ταῦτα γράφοντες κατὰ στίχον, ὥς συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει: οἷον

σὲ γνωρίζ' ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή.
σὲ γνωρίζ' ἀπὸ ὄψι,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

Κατὰ τοὺς παλαιούς τὰ τέσσαρα ταῦτα κῶλα, δύο τροχαϊκὰ τετράμετρα ἀποτελοῦντα, θὰ ἐγράφοντο οὐχὶ διὰ τεσσάρων στίχων, ἀλλὰ διὰ δύο. Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν δηλοῦται τὸ οὐσιῶδες τῆς κατὰ περίοδους διαιρέσεως τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ. Περὶ ἐκάστου λοιπὸν τῶν γνωρισμάτων τούτων τῆς λεκτικῆς συναφείας διαλαμβάνομεν ἐφεξῆς πλατύτερον καὶ

Α') Περὶ χασμωδίας (1).

227. Χασμωδία ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ὅτε λέξει τινὶ εἰς φωνῆν ἢ δίφθογγον ληγούσῃ ἐπεφέρετο ἄλλη ὡσαύτως ἀπὸ φωνήεντος ἢ δίφθογγου ἀρχομένη. Ἡ ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ τῶν φωνηέντων ἀντιτυπίας ἢ συγκρούσεως ἐκφώνησις προσέπιπτε τραχεῖα καὶ φορτικὴ τῇ τῶν παλαιῶν ἀκοῇ, ὡς διασπῶσα τὴν λεκτικὴν συνάρειαν, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς προεῖπομεν, ἐν τῇ μέσῃ τοῦ μέτρου ἢ τῆς περιόδου, ἐκτὸς ἐλαχίστων ὠρισμένων ἐξαιρέσεων, ἀπέφευγον οἱ ποιηταὶ νὰ μεταχειρίζωνται αὐτήν, πλήρης δὲ ἄδεια τῆς χρήσεως αὐτῆς ὑπῆρχε μόνον ἐν τῇ τέλει τοῦ μέτρου. Πρὸς ἄρσιν δὲ τῆς χασμωδίας ἐχρησίμευε τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς, πλὴν τῶν κινήτων συμφῶνων (ν, ς) καὶ τῆς μεγάλης περὶ τὴν σύνταξιν τῶν λέξεων ἄδειας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣ τελεία ἢ μερικὴ συγχώνευσις τῶν ἀντιτυπούντων φωνηέντων κατὰ λόγον τῆς τε ποιότητος καὶ τῆς ποσότητος αὐτῶν γινομένη. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ τελικόν τῆς λέξεως βραχὺ φωνῆν πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐξῆς λέξεως φωνήεντος οὕτω συνεστέλλετο, ὥστε δὲν ἐλογίζετο πλέον ὡς αὐτοτελὲς συλλαβὴ καὶ διὰ τοῦτο συνήθως ἐν τῇ γραφῇ τὸ πάλοι δὲν ἀπεδίδοτο. Τὸ πάθος δὲ τοῦτο, ὅπερ ἐνίοτε καὶ δίφθογγῳ τινὶ συνέβαινε, ὑπὸ τῶν τεχνικῶν καλεῖται *συναλοιφή*, προσέτι δέ, ἀλλ' ὅμως ἥττον καλῶς, *θλίψις* καὶ *ἐκθλίψις*, λατινιστὶ δὲ *elisio*. Εἴτα δὲ τὸ τελικόν τῆς λέξεως μακρόν φωνῆν (ἢ ἡ τελικὴ δίφθογγος) δυοῖν ἥττερον ἢ συστελλόμενον πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως εἰς βραχεῖαν μετεβάλλετο συλλαβὴν ἢ εἰς μίαν μετ' αὐτοῦ συνεκράννυτο ῥυθμικὴν μακράν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον πάθος καλεῖται ὑπὸ τῶν τεχνικῶν *συστολὴ* ἢ *ἀσθενὴς χασμωδία*, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ τὸ διάφορον εἶδος καὶ διαφόρως καλεῖται, *κράσις* τε καὶ *συντίλῃσις* ἢ *συνεκφώνησις* καὶ *ἀφαιρέσις*. Ἐφεξῆς λοιπὸν θὰ ἐπὶ πωμεν πρότερον περὶ τῶν παθῶν τούτων, τῆς τε συναλοιφῆς καὶ τῆς συστολῆς καὶ τῆς κράσεως, τῆς τε συνιζήσεως καὶ ἀφαιρέσεως, καὶ ὕστερον ὑπὸ τίνας ὁρους ἐγγωρεῖ ἢ καθ' ὑπόστασιν χασμωδία. Κατ'

(1) Περὶ χασμωδίας παρ' Ὀμήρῳ διεδοικώτατα καὶ ἀκριδέστατα ἐπραγματεύθησαν ὁ C. A. I. Hoffmann, Quæst. Homericæ (1842), W. von Hartel, Homer. Studien, O. Grulich, de quodam hiatus genere in Homeri carminibus. 1876.

ἀρχὰς δὲ πρὸ πάντων τούτων λέγομεν βραχεία τινὰ περὶ τῆς κατ' ἔμ-
φρασιν χασμωδίας.

228. *Χασμωδία κατ' ἔμφασιν*. Κατ' ἔμφασιν, οὐχὶ δὲ καθ' ὑπό-
στασιν, συμβαίνει συχνὰ παρ' Ὀμήρῳ χασμωδία, ὅταν ἡ ἐπομένη
λέξις εἴη ἐξ ἐκείνων, αἵτινες εἶχον πρὸ τοῦ ἀρχτικοῦ φωνήεντος δι-
γάμμα, ὥστε ἔνεκα τούτου οὔτε συναλοιφὴ οὔτε συστολὴ τοῦ τελικοῦ
τῆς προηγουμένης λέξεως φωνήεντος γίνεται· οἶον Α 7, Α 79·

Ἄτρεϊδης τε | ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

Ἀργείων κρατέει καί | οἱ πείθονται Ἀχαιοί.

Ἡ μεταγενεστέρα ἐπικὴ ποίησις σφῆζει τὴν παλαιὰν παράδοσιν καὶ
μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ διγάμμου. Παρὰ δὲ τοῖς ἐλεγισιοποιοῖς καὶ
τοῖς ἱαμβογράφοις τὸ διγάμμα δὲν εἶναι μὲν πλέον θέσει μακρᾶς ποιη-
τικόν, προφυλάττει ὅμως ἀπὸ τῆς χασμωδίας μετὰ τε μακρόν καὶ μετὰ
βραχὺ φωνῆεν. Ὁ αὐτὸς λόγος παρὰ Πινδάρῳ. Ἀλλ' ὅμως οὔτε ὁ
Ὀμηρος, οὔτε οἱ μεταγενέστεροι ἐπικοί, οὔτε οἱ λυρικοὶ καὶ ἐλεγισιο-
ποιοὶ δαίκνυνται ἀκόλουθοι ἑαυτοῖς περὶ τὴν χρῆσιν ταύτην τοῦ F,
ἀλλὰ συχνὰ πρὸ λέξεων ἀπ' αὐτοῦ ἀρχομένων συμβαίνει καὶ συνα-
λοιφὴ ἢ συστολὴ τοῦ τελικοῦ φωνήεντος. Παρ' Ὀμήρῳ εὐρίσκεται
324^{κς} συναλοιφὴ καὶ 78^{κς} συστολὴ (κατὰ τὸν Hartel), παρὰ δὲ τῷ
Ἡσίοδῳ 40^{κς} συναλοιφὴ καὶ 18^{κς} συστολὴ.

229. *Συναλοιφή*. Συναλείφεται δὲ εὐκολώτατα μὲν τὸ φωνῆεν ε,
μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ο καὶ ᾱ, δυσκολώτερον δὲ τὸ ι, οὐδέποτε δὲ τὸ υ.
Τοῦναντίον δὲ ἐπὶ τινων καταλήξεων συναλείφεται καὶ ἡ διφθογγος
αι, σπανίως δὲ καὶ ἡ οι.

Καὶ τὸ μὲν τελικόν ε δύναται πανταχοῦ νὰ συναλείφηται καὶ ἐν
αὐτῷ τῷ συνδετικῷ ἰδὲ παρ' Ὀμήρῳ, οὐ ἡ συναλοιφὴ ἀμφισβητεῖται
(πρβλ. Β 511)· σπανίως δὲ μόνον ἐπὶ τῆς καταλήξεως ζε ('Ἡσίοδ.
'Ασπ. 174), ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ καὶ τῆς εὐκτικῆς τοῦ ἀορίστου εἰς ειε.

Τὰ δὲ φωνήεντα α καὶ ο δὲν συναλείφονται ἐπὶ τῶν τύπων τῆς
ἀναφορικῆς καὶ δεικτικῆς ἀντωνυμίας (ἄρθρου) ὁ, τό, τά, ὃ, ᾧ καὶ
ἐπὶ τῆς προθέσεως πρό, ὅπου συνήθως συμβαίνει κρασις, καὶ ἐπὶ τῶν
καταλήξεων τῆς γενικῆς εἰς αα, οιο, εἶο παρ' Ὀμήρῳ, ἐν ᾧ ὁ Πίν-
δαρος καὶ ἐνταῦθα συναλείφει.

Τὸ δὲ τελικόν ι δὲν συναλείφεται ἐν τοῖς τί, τί, περὶ (τῆς περὶ
συναλείφεται τὸ ι μόνον ἐν τῇ αἰολικῇ διαλέκτῳ)· δυσκόλως δὲ καὶ
ἐν τῇ δοτικῇ τοῦ ἐνικοῦ, ἐνθα ἀρχικῶς ἦτο μακρόν, σπανίως δὲ μό-

νον παρ' Ὀμήρῳ, ὅθεν παλαιοὶ τινες γραμματικοὶ ἤθελον νὰ γράψωσιν αὐτὸ ἐνταῦθα καὶ νὰ δέχωνται συνίξουσιν (ἐννεακαίδεκα παραδείγματα μνημονεύει ὁ La Roche, Hom. Unters. σελ. 126 κέ.)· οἶον K 277, E 5

χαῖρε δὲ τῷ ὄρνιθ' Ὀδυσσεύς, ἡρᾶτο δ' Ἀθήνη.

ἀστέρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα.

Ὡσαύτως καὶ παρὰ τοῖς λυρικοῖς (Th. Bergk εἰς Ἀνακρ. 17 παῖδ' ἄδρῃ, Πινδ. Ὀλυμπ. 9, 112 ἐν δαίθ' ὅς). Παρὰ δὲ τοῖς Ἀττικοῖς ποιηταῖς ἡ συναλοιφή τοῦ ι τῆς δοτικῆς ἀμφισβητεῖται ὑπὸ τοῦ Nauck εἰς Σοφ. Οἰ. K. 1436 καὶ Τραχ. 675.

Τὴν δὲ δίφθογγον αἱ συναλείφουσιν ἐνίοτε οἱ ἐπικοί, λυρικοὶ καὶ κωμικοὶ ἐν ταῖς καταλήξεσι μαι, σαι, ται, ρται, σθαι, αῖτινες καὶ ἐκ τοῦ τονισμοῦ φαίνονται ἐξησθενωμένοι μακρὰ· οἶον A 117 βοῦλομ' ἐγώ, K 885 πρὶν Λύσανθ' ἐτάρους· οὐχὶ ὁμως καὶ οἱ τραγικοὶ, παρ' οἷς χωρία τινὰ μαχόμενα, οἶον παρ' Αἰσχ. Ἐπτ. 473. Σοφ. Ἡλ. 818, Φιλ. 1071, Εὐριπ. Ἰφ. T. 662, Ἰφ. Αὐλ. 1141, κρίνονται ὡς χρήζοντα διορθώσεως. Μοναδικὴ δὲ εἶνε ἡ συναλοιφή ἐν τῷ ἐπιθετικῷ τύπῳ ὅξεϊαι A 272 ὅξει' ὀδύναι.

Ἡ δὲ δίφθογγος οἱ συναλείφεται ἐνίοτε παρ' Ὀμήρῳ ἐν τῷ μοί, σοί, τοί· παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς οὐδαμοῦ, πλὴν τοῦ ἐπιφωνήματός οἴμοι, ὅπερ ἄλλοι ἀρνοῦνται τὸ οἴμ' δεχόμενοι ὡς συναλοιφὴν τοῦ οἴμε (πρβλ. Nauck εἰς Σοφ. Αἶ. 354 Anhang).

230. *Συστολή*. Ἡ δὲ συστολή τῆς τελικῆς μακρᾶς πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος τῆς ἐπομένης λέξεως ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν συναλοιφήν. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖ τὸ μονόσημον βραχὺ φωνῆεν συστελλόμενον ἐξαφανίζεται, οὕτως ἐνταῦθα τὸ δίσημον μακρόν ἀποβάλλον τὸ ἥμισυ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ γίνεται μονόσημον. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐπικῇ ποιήσει ἡ συστολή αὐτὴ εἶνε συνηθεστάτη ἐν τε τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ τῆς ἄρσεως τοῦ δακτύλου, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν ἀμφοτέραις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδός· οἶον π 217 φῆναι ἢ αἰγυπιοί . . . Καὶ συχνότατα μὲν συστελλονται αἱ δίφθογγοι αἱ, οἱ, εἰ καὶ ου, σπανιώτατα δὲ τὰ μακρὰ φωνήεντα η καὶ ω καὶ αἱ καταχρηστικαὶ δίφθογγοι. Ἐν δὲ τῇ μεθ' Ὀμηρον ποιήσει ἐλαττοῦται πολὺ ἡ χρῆσις τῆς συστολῆς, ἥτις παρὰ μὲν τοῖς ἐλεγείοποιοις περιορίζεται μᾶλλον μᾶλλον εἰς τὰς κυρίας διφθόγγους, παρὰ δὲ τοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς σχεδὸν ἀποκλείονται τὰ μακρὰ φωνήεντα ω, η, η καὶ μόνον ὁ Πίνδαρος συ-

στέλλει ἔτι τὸ ω κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀμήρου. Οἱ ποιηταὶ οὗτοι ἐμμένουσι κατὰ τοσοῦτον πιστοὶ τῷ παραδείγματι τοῦ ἔπους, καθ' ὅσον τὴν μακρὰν συστέλλουσι μόνον ἐπὶ ποδικῶν χρόνων ἀποτυπουμενῶν διὰ δύο βραχειῶν, ἐπὶ τῆς ἄρσεως δηλαδὴ τοῦ δακτύλου ἢ ἀναπαίστου, τοῦ ἰωνικοῦ καὶ χοριάμβου, καὶ ἐπὶ τῆς λελυμένης θέσεως τοῦ ἀναπαίστου, ἰάμβου καὶ τροχαίου, τέλος δὲ ἐν ταῖς λύσεσι τοῦ παιώνος καὶ δοχμίου, οὐδέποτε δὲ ἐπὶ τῆς μονοσήμου ἄρσεως τοῦ ἰάμβου καὶ τροχαίου· οἷον ἐπὶ δισυλλάβου ἄρσεως Σοφ. Οἱ. Τ. 155 καὶ 172, Οἱ. Κ. 143. Πίνδ. Πυθ. 1, 1. Ὀλ. 9. 29. Αἰσχ. Ἰκέτ. 1020. Ἐπὶ λελυμένης θέσεως Εὐρ. Μηδ. 1085. Σοφ. Οἱ. Τ. 167.

231. *Κράσεις*. Ἡ σύγκρασις τοῦ τελικοῦ τῆς προηγουμένης λέξεως φωνήεντος μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπιφερομένης λέγεται *κράσις*, ἐὰν αὕτη σημαίνηται καὶ διὰ τῆς γραφῆς. Διὰ τῆς κράσεως δὲ συγκεράννυνται μόνον στενῶς πρὸς ἀλλήλας συνδεόμεναι λέξεις, οἷον ἄρθρον καὶ ὄνομα, πρόθεσις καὶ ῥῆμα, οὐδέποτε ὅμως ὅταν αὐταὶ χωρίζωνται ἀπ' ἀλλήλων διὰ στιγμῆς, οἷον δύναται νὰ συμβαίῃ ἐν τῇ συναλοιφῇ. Τὸ τελικόν φωνῆεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε μακρόν, βραχὺ δὲ μόνον ἐν τοῖς τύποις τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς ἀντωνυμίας, οἵτινες ἀποκλείονται τῆς συναλοιφῆς, *ὁ, τό, τά, ὅ, ἃ*, καὶ ἐν τῇ προθέσει *πρὸ* ἐν συνθέσεσιν. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν εἶνε σπανία ἡ κράσις, οἷον *οὐμός* Θ 360, *ωϊός* Ε 396, *καϊός* Ζ 260. ζ 282, *χρήεις* Β 238, *τάλλα* Α 465 καὶ ἀλλαχοῦ, ὥριστος Α 288. Κ 539. Ἐν δὲ τῇ μεταγενεστέρᾳ ποιήσει γίνεται συχνότερα, πλὴν τῶν δακτυλικῶν ποιητῶν, παρ' οἷς εἶνε περιωρισμένη ἡ χρῆσις. Ἀπ' ἐναντίας δὲ συχνῇ εἶνε παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, καὶ μάλιστα ἐν τῷ διαλόγῳ, ὀλιγώτερον δὲ ἐν τοῖς λυρικοῖς μέρεσι τοῦ δράματος. Σφόδρα δὲ ἀσμενίζει αὕτῃ ἡ κωμῳδία, ἥτις μιμεῖται τὴν τῆς συνηθείας διάλεκτον.

232. *Συνίξεις*. Ὅταν δὲ τὸ τελικόν τῆς λέξεως μακρόν φωνῆεν ἢ δίφθογγος μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπομένης φωνήεντος παραλαμβάνονται ἀντὶ μιᾶς συλλαβῆς καὶ τοῦτο τελῆται ἐν τῇ προφορᾷ, δὲν σημαίνηται δὲ ἐν τῇ γραφῇ, λέγεται *συνίξεις* ἢ *συνεμφώνησις*, οἷον ἐπεὶ οὐ. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν δὲν εἶνε συχνῇ ἡ συνίξεις· μάλιστα δὲ παρ' αὐτῷ συνεμφωνοῦνται τὰ μόρια δὴ *ἦ, ῆ, μή*, ἐπεὶ καὶ ᾧ μετὰ τῆς ἐξῆς ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως. Συχνότατα δὲ συνεμφωνεῖναι τὸ δὴ αὐ ἢ δὴ αὐτε καὶ *ἦ οὐ*· οἷον Α 340 καὶ Ε 394· ἐπεὶ οὐ Ν 777 καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβλ. καὶ Ἡφαιστ. κεφ. β'. Τούναν.

τίον δὲ συχνὴ εἶνε ἡ συνίζησις ἐν τῷ Ἀττικῷ δράματι, τῇ τε κωμῳδίᾳ καὶ τῇ τραγωδίᾳ, πλὴν τῶν λυρικῶν μερῶν, ἐν οἷς ἡ χρῆσις εἶνε περιορισμένη.

233. Ἀφαίρεσις. Ἡ ἀφαίρεσις (elisio inversa) εἶνε τὸ ἀντίθετον τῆς συναλοιφῆς. Ὅπως διὰ τῆς συναλοιφῆς ἐκθλίβεται τὸ τελικόν τῆς λέξεως βραχὺ φωνῆεν, οὕτω διὰ τῆς ἀφαίρεσεως ἐκθλίβεται τὸ ἀρκτικόν τῆς λέξεως βραχὺ φωνῆεν, οἷον σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἶνε τὸ εἰσπανίως δὲ μόνον τὸ ᾠ, μετὰ λέξιν τελευτῶσαν εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον, καὶ μάλιστα εἰς η, η, ω, ου, σπανιώτερον δὲ εἰς α, ει, αι, οι, ευ. Συνηθέστατα δὲ ἀφαιρεῖται τὸ ἀρκτικόν ε τῶν ἀντωνυμικῶν τύπων ἐγώ, ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμός, ἐμυτοῦ, ἐκεῖνος, τῶν προθέσεων ἐς, ἐν, ἐκ, ἐπὶ καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ῥημάτων, σπανιώτερον δὲ τῆς προθέσεως ἀπὸ καὶ ἀνά οἷον Τραχ. 239 ἢ ἄπό. Εὐριπ. Ἰκέτ. 639 μικροῦ ποπαῖω. Ἀριστοφ. Λυσ. 734 ἐὼ πολέσαι. Εὐριπ. Βάκχ. 1072 μὴ ῥαγαιτίσαι. Ὅπως δὲ ἡ συναλοιφή, οὕτω καὶ ἡ ἀφαίρεσις σημαίνεται ἐν τῇ γραφῇ, οἷον ᾠ μὴ θίγει. Ἀλλ' ὅπως ἐν τῇ συναλοιφῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀφαίρεσει δὲν πρέπει νὰ νομίσωμεν ὅτι ἐξεθλίβετο παντελῶς τὸ βραχὺ φωνῆεν, ἀλλ' ἐμειοῦτο μόνον τὸ μέγεθος αὐτοῦ ὥστε νὰ μὴ ἀποτελῇ ἰδίαν συλλαβὴν, ὅθεν, ὅπως καὶ ἡ συναλοιφή, δύναται νὰ συμβαίνει καὶ μετὰ δύο λέξεων χωριζομένων διὰ στιγμῆς οἷον Εὐριπ. Ῥήσ. 157 ἤέω· πὶ τούτοις. Ἰφιγ. Αὐλ. 719 μέλλω· πὶ ταύτῃ. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν δὲν εὐρίσκεται ἀκόμη ἡ ἀφαίρεσις, παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι δὲ ποιηταῖς καὶ τῷ Ἀνακρέοντι εὐρίσκεται σπανίως μόνον (πρβλ. Σαπφ. ἀπόσπ. 2, 15, Ἀνακρ. ἀπόσπ. 21), τοῦναντίον δὲ πάνυ συνήθης εἶνε ἐν τῷ διαλόγῳ τοῦ Ἀττικοῦ δράματος.

234. Χασμωδία καθ' ὑπόστασιν. Χασμωδία δὲ καθ' ὑπόστασιν, τούτεστι πραγματικῇ, εὐρίσκεται μὲν παρ' ἅπασιν τοῖς ποιηταῖς, συχνότατα ὅμως παρ' Ὀμήρῳ καὶ τοῖς μετ' Ὀμηρον ἐπικοῖς, σπανιώτατα δὲ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ποιηταῖς καὶ τῷ Νόννῳ. Καὶ παρ' Ὀμήρῳ μὲν ἡ χασμωδία δικαιολογεῖται ἔνεκα τῆς τομῆς, ὅταν μάλιστα αὕτη συνυπάρχῃ μετὰ στιγμῆς, καὶ οὐ μόνον ὅταν ἡ λέξις τελευτᾷ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ποδός, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἄρσιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμβαίνει ἐπὶ τῆς πενθημιμεροῦς, ἐφθνημιμεροῦς καὶ τριημιμεροῦς τομῆς οἷον

ἀλλ' οὐκ Ἀτρεΐδῃ | Ἀγαμέμνονι ἦνδανε θυμῷ (Α 24).

δοτρύνουσ' ἰέναι. | Ἐν δὲ σθένος ὥρσε ἐκάστω (B 451).
 πατρὶ φίλῳ | ἐν χερσὶ τίθει καὶ μιν προσέειπεν (A 441).
 Ἀτρεΐδαι; | ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων (I 341).
 πᾶσαι δ' ὀίγνυντο πύλαι, | ἐκ δ' ἔσσυτο λαός (B 809).
 Τὸ δὲ δεύτερον συμβαίνει ἐπὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαίου καὶ τῆς βου-
 κολικῆς τομῆς· οἷον
 καὶ ρ' ἀέκουσα καθῆστο | ἐπιγνάμψασα φίλον κῆρ (A 569).
 μήτηρ δ' ἀμφεποτάτο | ὀδυρομένη φίλα τέκνα (B 315).
 κυρτώ, ἐπὶ στήθος συνοχωκότε· | αὐτὰρ ὑπερθε (B 218).
 ἀλλ' ἄγ' ἐμῶν ὀχέων ἐπιδήσειο, | ὄφρα ἰδῆναι (E 221).
 Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον εὐρίσκεται πρὸ τῆς πενθημιμεροῦς βραχεΐα·
 οἷον

Οὔτις ἐμοί γ' ὄνομα, | Οὔτιν δέ με κικλήσκουσιν (ι 366).
 Οὐχὶ δὲ συχνὰ πρὸ τῆς βουκολικῆς εὐρίσκεται μακρὰ ἐπὶ τῆς ἄρσεως
 τοῦ τετάρτου ποδός· οἷον
 ἢ δ' ἄρ' ἐφ' ὑψηλῆς σανίδος βῆ· | ἐνθα δὲ χηλοὶ (Φ 51).
 δικτύῳ ἐξέρυσαν πολυωπῶ· | οἱ δέ τε πάντες (X 386).

ΣΗΜ. Ἐν τῷ ἐλεγείῳ ὁμῶς τῷ καλουμένῳ πενταμέτρῳ ἀποκλείε-
 ται ἡ χασμωδία ἐν τῇ ἀρμογῇ τῶν δύο κώλων, εἰ καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ
 πρώτου εὐρίσκεται βραχεΐα ἀντὶ μακρᾶς (πρβλ. Mar. Victor. 110.
 Diom. 503 K). Τὴν χασμωδίαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου τούτου συγ-
 χωροῦσι κατὰ πρῶτον οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες, οἷον Γρηγόριος ὁ
 Νανζιανζηνός. — Ὡσαύτως οὐδαμῶς ἐγχωρεῖ κατὰ τὴν τομὴν τοῦ
 τροχαίου καὶ ἱαμβικοῦ τετραμέτρου, πολλῶ δ' ἦττον τοῦ ἱαμβικοῦ
 τριμέτρου.

235. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὰς τομὰς τοῦ ἐξαμέτρου, ἀλλὰ καὶ ἄλ-
 λαχοῦ εὐρίσκεται χασμωδία ἐπὶ τῶν θέσεων τῶν ποδῶν, οἷον ἐπὶ τῆς
 ε' θέσεως

μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω | Ἀχιλῆος.
 Ἐτι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄρσεων, καίτοι πολλῶ σπανιώτερον ἢ ἐπὶ τῶν
 θέσεων, σφῆζει τὸ μακρὸν φωνῆεν τὸ δίστημον αὐτοῦ μέγεθος· οἷον
 κεῖσθαι, | ἀλλ' ἐπάμυνον, ἐπειτὰ με καὶ λίποι αἰὼν (E 685).
 υἱὸν ὑπερθύμου Θηβαίου | Ἥνιοπῆα (Θ 120).
 τέττα, σιωπῇ | ἦσο, ἐμῶ δ' ἐπιπεῖθεο μύθῳ (Δ 412).

236. Συχνότατα δὲ ποιοῦσι χασμωδίαν ἐπὶ τε τῆς θέσεως καὶ ἐπὶ
 τῆς ἄρσεως μόριά τινα μονοσύλλαβα οὐχὶ σπανίως εὐτόνως προφερό-

μενα καὶ μάλιστα τὸ ἦ καὶ ἦ, μετὰ ταῦτα δὲ τὸ σῶ, οὖ, τοῦ, εὖ, καί, μὴ, εἰ, μοι, τοι, οἶ. Πολλάκις δὲ προστίθεται καὶ ἡ στιγμή, ἐξ ἧς ἥττον ἐπαισθητὴ γίνεται ἡ χασμωδία.

237. Ἐπὶ βραχείος δὲ τελικοῦ φωνήεντος, πλὴν τῶν προειρημέ-
νων περιστάσεων, εὐρίσκεται ἡ χασμωδία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον
τότε, ὅταν τὸ βραχὺ φωνῇεν δὲν ἐπιδέχεται συναλοιφήν, καὶ μάλιστα
ἐπὶ τῶν εἰς *υ* ληγουσῶν λέξεων, οἷον *ἄστυ, αἰπύ, σύ, εὖ*, ἐπὶ τῶν
ἀντωνυμιῶν *ὁ, τό, τά, τί, τι, ὅτι*, ἐπὶ τῆς προθέσεως *περί* καὶ τῶν
γενικῶν εἰς *οιο, ειο, αο*.

238. Παρὰ δὲ τοῖς λυρικοῖς καὶ δραματικοῖς ποιηταῖς ἡ χασμωδία
εὐρῆται πολλῶ σπανιώτερον. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Πινδάρῳ πάνυ ὀλίγα
εὐρίσκονται παραδείγματα μακρῶν τελικῶν πρὸ τοῦ ἀρктиκοῦ φω-
νήεντος τῆς ἐξῆς λέξεως, οἷον ἐπὶ μὲν τῆς θέσεως τῶν δακτύλων
(ἀναπαιστων) Ὀλ. 1, 103. 6, 82. Ἰσθ. 1, 61. Νεμ. 6, 24 καὶ
25. Ἐπὶ δὲ τῆς θέσεως ἱμβου Ὀλ. 3, 30 καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως σπον-
δείου Ἰσθ. 1, 16. Ἡ δὲ χασμωδία μεταξὺ βραχείας τελικῆς καὶ τοῦ
ἀρктиκοῦ τῆς ἐξῆς λέξεως φωνήεντος, οἷον Ὀλ. 5, 11 καὶ 18. 7, 78.
9, 112. Ἰσθμ. 1, 8 καὶ 32, αἴρεται ὡς ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπι-
φερομένης λέξεως δίγαμμα.

239. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς, εἰ καὶ ἥκιστα πάντων τῶν πα-
λαιῶν ποιητῶν ἡνείχοντο οὗτοι τὴν χασμωδίαν, ὅμως εὐρίσκεται παρ'
αὐτοῖς ἐνίοτε καὶ δὴ κατὰ τὰς ἐξῆς περιστάσεις·

α') Οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν ἐν
τῷ τέλει τῶν κώλων· οἷον Οἶ. Κ. 170 καὶ 1757 κέ. Εὐρ. Ἀλκ. 78.
Παραμυθεῖται δ' ἐνταῦθα τὴν χασμωδίαν σχεδὸν πάντοτε πλὴν τῆς
στιγμῆς καὶ ἡ τῶν προσώπων μεταβολή.

β') Ἐπὶ ἐπιφωνήσεων καὶ ἐπικλήσεων, ὅτε συμβαίνει διακοπή τις
ἐν τῷ λόγῳ. Τοιούτων ἐπιφωνημάτων βρίθει ἡ τραγωδία καὶ μάλιστα
ἐν τοῖς κομμοῖς καὶ θρήνοις· οἷον Αἰσχ. Περσ. 931 *ὄδ' ἐγώ, | οἰοί, |*
αἰακτῆς 1004 *ιή, ιή, ιώ, ιώ*. Προμ. 877 *ἐ.λε.λεῦ, ἐ.λε.λεῦ, ὑπό μ' αὖ*
σφάκελος. Σοφ. Οἶ. Κ. 1627 *ὦ ὁδτος*. Ἀριστοφ. Ὀρν. 406 *ὦ ἐποψ*.
— Ἐπὶ ἀναπαιστικῶν συστημάτων ἐξ ὁμοίων Σοφ. Οἶ. Κ. 188.
Ἀριστοφ. Θεσμ. 1065. 776. Ἐπὶ δοχμιακῶν περιόδων Αἰσχ. Ἐπτ.
96, Εὐμ. 146. — Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἱαμβικῶν τριμέτρων,
οἷον Αἰσχ. Ἀγαμ. 1255 *παπαῖ· οἶον*.

γ') Ἐπὶ ἐπιζευξεως· οἷον Αἰσχ. Πέρσ. 1019 *ὄρω, ὄρω*. Ἀγαμ.

1125 ἰδού, ἰδού. 1257 ἐγώ, ἐγώ. Σοφ. Ἀντιγ. 1328 ἔτω, ἔτω. Φιλ. 832 ἔθι, ἔθι. Οἱ. Κ. 1560 Ἀἰδωρεῦ, Ἀἰδωρεῦ. Εὐρ. Φοιν. 1498 αἵματι δεινῶ, αἵματι λυγρῶ. Ἠλ. 113 ἔμβα, ἔμβα. Βάκχ. 84 ἔτε Βάκχαι, ἔτε Βάκχαι. Ἐκάζ. 1091 ἰὼ Ἀχαιοί, ἰὼ Ἀχαιοί. Ἀριστοφ. Εἰρ. 463 ὦ εἶα, ὦ εἶα.

δ') Μετὰ τὸ τί ἐν ταῖς φράσεσι τί οὐκ, τί ἐστι, τί ἦν, τί εἶπας; οἶον Αἰσχ. Ἐπτ. 208. 704. Εὐμ. 902. Πέρσ. 693. 787. Σοφ. Φιλ. 100. 733. 753. 917 καὶ πολλῶ συχνότερον παρ' Ἀριστοφάνει, οἶον Νεφ. 80. 82. 185. 202. 728. 825. Καὶ μετὰ τὸ οὐα οἶον Ἀριστ. Βατρ. 1386 οὐα εἰσέθηκε. Ὡσαύτως μετὰ τὴν πρόθεσιν περὶ οἶον Νεφ. 338 περὶ ἐπῶν. Βατρ. 65 περὶ ἔτρου. Τὴν χασμωδίαν ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις παραμυθεῖται τὸ ὅτι δὲν ἡδύνατο νὰ ἐκθλιβῇ τὸ ι. Ὡσαύτως μετὰ τὸ ἄνα = ἀνάστηθι (Σοφ. Αἰ. 194).

ε') Ἐν τῇ φράσει εὐ οἶδα, εὐ ἴσθι κτλ. οἶον Σοφ. Οἱ. Τ. 959 εὐ ἴσθ' ἐκεῖνοι θαράσιμον βεβηκότα.

ς') Πρὸ τοῦ εἰς, ἐν ἐν τῇ συντάξει οὐδὲ εἰς, οὐδὲ ἐν, μηδὲ εἰς, μηδὲ ἐν παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

ζ') Πρὸ τοῦ οἷ ἐνίοτε, ὅπερ ποτὲ εἶχεν ἀρχόμενον τὸ F οἶον Αἰσχ. Ἀγαμ. 1147. Σοφ. Τραχ. 650. Εὐριπ. Φοιν. 637.

240. Χασμωδία ἐπὶ μέσης λέξεως. Οὐ μόνον μεταξὺ δύο λέξεων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέσῃ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως ἀπήρεσκε τοῖς παλαιοῖς ἢ σύμπτωσις δύο φωνηέντων, ἥρον δὲ αὐτὴν εἶτε διὰ τελείας συναίρέσεως εἶτε διὰ μερικῆς συγχωνεύσεως εἶτε καὶ δι' ἀποβολῆς τοῦ ἐτέρου φωνήεντος. Καὶ εὐρίσκονται μὲν μάλιστα ἐν τῇ παλαιότερᾳ ποιήσει πάνυ πολλαὶ χασμωδία ἐπὶ μέσης λέξεως, ὅμως αἱ πλείους εἶνε κατ' ἐμφασιν τοιαῦται καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόστασιν, διότι ἐν τῇ ἐκφώνησει παρενεβόλλοντο τὰ ἐξῆς σύμφωνα, ἅτινα ὕστερον ἐξέλιπον, τὸ F, τὸ ἡμίφωνον ι (τουτέστι τὸ j) καὶ τὸ σ. Ἰδίᾳ δὲ διὰ τοῦ δίγαμμα, ὅπερ καθ' οὓς χρόνους ἐποιοῦντο τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα ἦτο ἔτι φθόγγος αἰσθητός, ἀναιρεῖται πολλαχού ἡ χασμωδία, οἶον ἐν τῇ οἷς, πάϊς, Ἀτρεΐδης, εἰπεν, ἀέκων, ἅτινα ὕστερον συνηρέθησαν.

241. Εἶτα δὲ ὅταν ἐπὶ μέσης λέξεως συμπίπτῃ μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγος μετὰ φωνήεντος, ἡ χασμωδία αἱρεται διὰ τῆς συστολῆς τοῦ προηγουμένου μακροῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου. Κατ' ἐξοχὴν δὲ πάσχουσι τοιαύτην συστολὴν αἱ δίφθογγοι, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ τοῦ ι σχηματιζόμεναι οἰ, αἰ, εἰ, υἰ, σπανιώτερον δὲ ἡ εἰ

καὶ ου, οὐχί συχνὰ δὲ τὰ μακρὰ φωνήεντα ω καὶ η. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον βραχύνεται παρ' Ὀμήρῳ ἢ μὲν *οι* ἐν τῷ *οἶος* N 275, Σ 105, η 312, υ 89· ἢ δὲ *αι* ἐν τῷ *ἐμπαῖος* υ 379, χαμαιεῦναι Π 235, χαμαιευνάδες κ 243, ξ 15· ἢ δὲ *υι* ἐν τῷ *υἷος* E 612, Z 310, H 47 καὶ ἀλλαχοῦ· ἢ δὲ *ει* ἴσως ἐν τῷ *βαθείης* E 142, O 606 καὶ *ὠκεία* (πολλαχοῦ), ἐνθα ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν γράφεται *βαθέης* καὶ *ὠκέα*· ἢ δὲ *ευ* ἐν τῷ *ἐδεύσας* Σ 100 (κατὰ L. Meyer καὶ Hartel)· τὸ δὲ ω μόνον ἐν ζ 303 ἐν τῷ *ἥρωος*, κατὰ δὲ τὸν Nauck καὶ ἐν τῷ *ἥρῳ* H 453, θ 483· τὸ δὲ η ἐν τῷ *βέβληαι* Λ 380. Ὁ δὲ Ἡσίοδος βραχύνει τὴν *αι* ἐν τῷ *γαιήορος*. Ὡσαύτως καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ποιηταῖς συμβαίνει συστολὴ τῆς *οι* ἐν τῇ λέξει *ποιεῖν* καὶ ταῖς ἀντωνυμίαις *τοιούτος*, *τοιόσδε*, *οἶος*, *πότος*, τῆς δὲ *αι* ἐν τοῖς ἐπιθέτοις *δείλαιος*, *γεραιός*, *παλαιός*· ἐν καιρῷ δὲ καὶ ἐν ἄλλοις, οἷον *οἰωνόνος* Σοφ. Ἠλ. 1058, *Ἰδαίαν* Εὐρ. Ἀνδρ. 275, *φιλαθήναιος* Ἀριστοφ. Σφ. 282. Παρ' Ἀριστοφάνει βραχύνεται καὶ τὸ πρὸ τοῦ προσχηματισμοῦ τῆς ἀντωνυμίας *οὕτως* (μακροῦ *ι*) μακρὸν φωνῆεν ἢ *δίφθογγος*· οἷον *αὐτῇ*, *τουτοῦ*, *τουτῷ*.

242. Ἐπὶ μέσης λέξεως συμβαίνει συχνὰ καὶ *συνίζησις* ἢ *συνεκφώνησις* παρ' Ὀμήρῳ (ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς, ἥττον ὅμως παρ' Ἀριστοφάνει ἢ παρὰ τοῖς τραγικοῖς), καὶ μάλιστα ὅταν τὸ πρῶτον φωνῆεν εἴνε *ε*, σπανιώτερον δὲ ὅταν τοῦτο εἴνε *ι*, *υ*, *α* ἢ *ο*· οἷον *πόλεως*, *Μενέλεως*, *Πηληιάδεω*· Ἰστιάια B 537, Αἰγυπτῆν I 382 (8 83. 127. 229. ξ 263. 286), *πόλιος*, *πόλιας* (B 811, Φ 567, θ 560. 574), Ἀλεκτρύωνος Ἡσίοδ. Ἀσπ. 3, γενύων Πίνδ. Πυθ. 4, 225, κυανωπίδων Αἰσχ. Πέρσ. 559, *Ἐρινύων* Εὐριπ. Ἰφιγ. T 931. — Τοσαῦτα περὶ χασμωδίας.

B') Περὶ τῆς ἀδιαφόρου συλλαβῆς.

243. Ἀδιαφόρος δὲ *συνλλαβή* (*syllaba anceps*) λέγεται ἐκείνη ἢ χώρα τῆς περιόδου ἢ τοῦ μέτρου, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς δύναται ἀδιαφόρως νὰ μεταχειρισθῇ μακράν ἢ βραχεῖαν συλλαβήν, ἀδιαφορῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ ῥυθμοῦ ἀπαιτουμένου συλλαβικοῦ μεγέθους, ὅταν δηλαδὴ δύνηται νὰ μεταχειρισθῇ μακράν, ἐν ᾧ ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ βραχεῖαν, ἢ βραχεῖαν, ἐν ᾧ ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ μακράν. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀδιαφόρος οὕσα διαφέρει τῆς *κοιτῆς* λεγομένης, ἥτις εἶνε ὠρισμένη τις συλλαβὴ ὠρισμένης τινὸς λέξεως, ἣν ὁ ποιητὴς δύναται κατὰ βούλησιν νὰ με-

ταχειρισθῇ ὡς μακράν, ὅταν τοιαύτην ἀπαιτῇ ὁ ρυθμός, ἢ ὡς βρα-
 χεῖαν, ὅταν πάλιν ὁ ρυθμός ἀπαιτῇ βραχεῖαν. Ἡ κανονικὴ λοιπὸν
 χώρα, ἐν ἣ ἔγχωρεῖ ἡ ἀδιάφορος συλλαβή, εἶνε ἡ τελικὴ τοῦ μέτρου
 συλλαβή· ὅθεν καὶ οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ ἔχουσι τὸν ἐξῆς περὶ τούτου
 κανόνα· «παντὸς μέτρου ἀδιάφορός ἐστιν ἡ τελευταία συλλαβή ὥστε
 δύνασθαι εἶναι αὐτὴν καὶ βραχεῖαν καὶ μακράν». (Ἡφαιστ. σελ. 28
 W.) Ὁ δὲ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου οὐδεὶς βεβαίως ἄλλος εἶνε
 εἰμὴ ὅτι τὰ μέτρα ἀπετέλουν ἐν σώμα ρυθμικὸν αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξ-
 ἄρτητον τῶν προηγουμένων καὶ ἐπομένων. Εἴτε λοιπὸν ἦσαν ἀπλη-
 ρισμένα, ὥστε ἐν τέλει εἶχον στιγμὴν τινα, εἴτε μὴ, ὥστε κατὰ τὴν
 ἔννοιαν συνέλχοντο μετὰ τῶν ἐπιφερομένων, ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῇ τε
 μελωδικῇ καὶ τῇ ἀναγνωστικῇ ἐγένετο πάντοτε ἀνάπαυσις τις μι-
 κρά τῆς φωνῆς μετὰ τὸ τέλος τοῦ μέτρου, ἥτις δὲν προσεμετρεῖτο
 εἰς τὸν ρυθμόν, ὡς ὁ κενὸς λεγόμενος χρόνος. Ἐνεκα λοιπὸν τῆς κα-
 νονικῶς γινομένης ἐν τῷ τέλει τῶν μέτρων μικρᾶς ἀναπαύσεως ἐν τῇ
 ἀπαγγελίᾳ δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ τηρῇται ἀκρίβεια περὶ τὴν ἀπόδο-
 σιν τῆς ρυθμικῆς ποσότητος τῆς τελευταίας τοῦ μέτρου συλλαβῆς,
 ὅθεν κατ' τὸ ἀδιάφορον αὐτῆς. Τὸ μὲν τῆς τελικῆς βραχείας μέγεθος,
 καθ' ἣν περίστασιν ὁ ρυθμός ἀπῆτει μακράν, ἀνεπληροῦτο ἱκανῶς ὑπὸ
 τῆς ἀναπαύσεως· τὸ δὲ πάλιν μέγεθος τῆς τελικῆς μακρᾶς, καθ' ἣν
 περίστασιν ὁ ρυθμός ἀπῆτει βραχεῖαν, οὐδὲν ἔβλαπτεν, ἅτε τοῦ φυ-
 σικοῦ συναισθήματος ἀρεσκομένου τῇ παρεκτάσει ἐν τῷ τέλει τῶν
 ρυθμῶν καὶ οὐδεμίαν ἐκ τούτου αἰσθανομένου ἀρρυθμίαν. Διὰ τὸν λό-
 γον τοῦτον ἦτοί τὴν ἐπὶ τέλους τοῦ μέτρου ἀνάπαυσιν ἐνεχῶρει ἐν-
 ταῦθα καὶ παντὸς εἶδους χασμωδία, ὡς προείπομεν.

Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τοῦ μέτρου ἐτηρεῖτο κανονικῶς ἡ ὑπὸ τοῦ ρυθ-
 μοῦ ἀπαιτουμένη ποσότης τῶν συλλαβῶν καὶ κατ' ἐξαίρεσιν μόνον
 ἐγένετο παράβασις τοῦ κανόνος. Χρῆσις δηλαδὴ τῆς ἀδιαφόρου συν-
 ἔβαινε ἐνίοτε, ἀλλ' ὅμως σπανίως, κατὰ τὴν τομὴν τῶν μέτρων καὶ
 ἐπὶ μεταβολῆς προσώπου. Λόγος δὲ τῆς ἀδεῖας ταύτης εἶνε ὁ αὐτός,
 δι' ὃν καὶ χασμωδία ἐνεχῶρει ἐνταῦθα (πρβλ. § 234), ἢ ἐν τῇ ἀπ-
 αγγελίᾳ δηλονότι συμβαίνουσα ἀνάπαυσις τῆς φωνῆς κατὰ τὴν χώ-
 ραν ταύτην, ὅπως καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ στίχου. Τοιοῦτον μέτρον ἔχον
 κατὰ τὴν τομὴν ἀδιάφορον ἅμα καὶ χασμωδίαν εἶνε τὸ ἐν ι 366 δα-
 κτυλικὸν ἐξάμετρον

Οὔτις ἔμοί γ' ὄνομα, | Οὔτιν δέ με κικλήσκουσιν.

Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ ἀσυνάρτητον ἐπισύνθετον τοῦ Ἀρχιλόχου
καὶ βήσας ὀρέων δυσπαιπάλους | οἶος ἦν ἐπ' ἠδῆς,
ἐν ᾧ ὁ τελευταῖος δάκτυλος ἔχει σχῆμα κρητικοῦ διὰ τὴν ἐπὶ τέλους
ἀδιάφορον, ὡς λέγει ὁ Ἑφαιστίων σελ. 50 W. Τοιοῦτον εἶνε προ-
σέτι τὸ ἐν Εὐριπ. Ἰωνι 167

λίμνας ἐπίβα τῆς Δηλιάδος· | αἰμάξεις εἰμὴ πείσει
καὶ ἄλλα. Ἐν δὲ τῷ ἐλεγείῳ ἐγχωρεῖ μὲν ἀδιάφορος ἐπὶ τέλους τοῦ
πρώτου κώλου, ἀποκλείεται δὲ ἡ χασμωδία τοῦλάχιστον ἐν τοῖς πα-
λαιαῖς καλοῖς χρόνοις. Ἀλλὰ καὶ τὰ τὴν ἀδιάφορον ἐν τῷ μέσῳ
ἔχοντα ἐλεγεία εἶνε σπάνια.

Γ') Περὶ τῆς τελείας λέξεως.

244. Ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, ὁ ρυθμὸς τελευτᾷ ἐν τῷ τέλει τοῦ μέ-
τρου ἢ στίχου καὶ μετ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἀνάπαυσις τις τῆς φωνῆς τοῦ
ἀπαγγέλλοντος, ἐκ τούτου ἐν τῇ παλαιᾷ ρυθμοποιᾷ οὐ μόνον χασ-
μωδία καὶ ἀδιάφορος συλλαβὴ ἐγχωρεῖ ἐνταῦθα, ἀλλὰ προσέτι συμ-
βαίνει ὥστε κανονικῶς καὶ ἡ λέξις νὰ τελευτᾷ ἐνταῦθα, ἐν τῷ τέλει
δηλαδή τοῦ στίχου νὰ ὑπάρχῃ ἀκεραία λέξις καὶ νὰ μὴ τέμνηται
ὥστε μέρος μὲν αὐτῆς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν προηγούμενον, μέρος δὲ εἰς
τὸν ἐπόμενον στίχον. Ὁ κανὼν οὗτος διευτυπώθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν
τεχνικῶν ὡδὲ· «πᾶν μέτρον εἰς τελείαν περατοῦται λέξιν». (Ἑφαιστ.
σελ. 16 W. Ἡλιοδωρος ἐν σχολ. εἰς Ἑφαιστ. σελ. 143. Πρὸς
Εὐστάθ. εἰς Ξ 173 «κατὰ τοὺς παλαιούς πᾶν μέτρον εἰς τελείαν πε-
ρατοῦται λέξιν». Mar. Viet. 56 K. «omnis autem versus ab
integra parte orationis incipit et in integram desinit»). Ἐπειδὴ
δὲ τὰ ἐγκλιτικὰ συνδέονται μετὰ τῆς προηγουμένης λέξεως στενώτε-
ρον, ὥστε ἀποτελοῦσι τρόπον τινά μετ' αὐτῶν μίαν λέξιν, διὰ ταῦτα
μέτρον τι δύναται μὲν νὰ τελευτᾷ εἰς τὰ ἐγκλιτικὰ τέ, τοί, γέ, κέ,
παί, πού, μοι, οὐχὶ δὲ νὰ ἀρχῇται ἀπ' αὐτῶν (1). Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος
καὶ περὶ τινων ἐπιτακτικῶν λέξεων, οἷου τοῦ δέ, γάρ καὶ λοιπῶν.

245. Τὸν κανόνα τοῦτον, καθ' ὃν πᾶν μέτρον ἥτοι στίχος εἰς τε-
λείαν περατοῦται λέξιν, παραβαίνει ἐνίοτε ἡ παλαιὰ κωμικὴ ποίησις,

(1) Ἐξαιρέσεις τινὰς παρὰ Πινδάρῳ καταλέγει ὁ Βοίικιος (de metris Pindari
III, 22) τάςδε· Νεμ. 4, 64. Ἰσθμ. 7, 10 καὶ 12.

σπανιώτατα ὅμως, τοῦ γελοίου χάριν, καθάπερ ὁ Εὐπολις ἐν Βάπταις ἀποσπ. 6

ἀλλ' οὐχὶ δυνατόν ἐστιν· οὐ γὰρ ἀλλὰ προ-
βούλευμα βαστάζουσι τῆς πόλεως μέγα (1).

Ἐνίοτε δὲ «διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀνάγκην», ὡς λέγει ὁ Ἡφαι-
στιῶν σελ. 16 W., διαίρεται λέξις τις εἰς δύο στίχους, ὅταν ἐν τῇ
ἐλεγείῳ δὲν ἐγγωρῇ κύριόν τι ὄνομα. Εἶνε δὲ τοῦτο πάντοτε ἐπίλη-
πτον κατὰ τὸν Ἡφαιστιῶνα. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Σιμωνίδου ἐπί-
γραμμα

ἦ μέγ' Ἀθηναίοισι φῶως γένεθ', ἡνίκ' Ἀριστο-
γείτων ἱππαρχον κτεῖνε καὶ Ἀρμόδιος.

Καὶ πάλιν Νικομάχου τοῦ τὴν περὶ ζωγράφων ἐλεγείαν πεποιηκότος
(Ἡφ. σελ 16 W.)

οὔτος δὴ σοι ὁ κλεινὸς ἀν' Ἑλλάδα παῖσαν Ἀπολλό-
δωρος· γινώσκεις τοῦνομα τοῦτο κλύων.

Ἔτι δὲ ἐπίγραμμα τι παρὰ Φρασικλεῖ (τουτέστι J. Franz, Epigr.
σελ. 7)

θῆκε δ' ὁμοῦ νούσων τε κακῶν ζωάγρια Νικο-
μήδης καὶ χειρῶν δεῖγμα παλαιγενέων (2).

246. Ἄλλην ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελεῖ ἡ καλουμένη
ἐπισυναλοιφή, περὶ ἧς λόγον ποιεῖται ὁ σχολιαστὴς Ἡφαιστιῶνος ἐν
σελ. 144 W. καὶ ὁ Ἀθήναιος ἐν βιβλ. 10 σελ. 453. Καὶ συναλοιφή
μέν, καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, λέγεται ὑπὸ τῶν παλαιότερων γραμ-
ματικῶν ἢ ἐν μέσῳ τῷ μέτρῳ ἐκθλιψίς τοῦ τελικοῦ φωνήεντος τῆς
προηγούμενης λέξεως πρὸ τοῦ ἀρχτικοῦ τῆς ἐπιφερομένης. Ὅταν ὅμως

(1) Ὡσαύτως καὶ ἡ νεωτέρα κωμικὴ ποίησις ποιεῖται ἐνίοτε παράβασιν τοῦ κανόνος
τούτου τοῦ γελοίου χάριν, οἷον τὸ πολυθρύλητον Γερμανικόν

*Hans Sax war ein Schuh-
macher und Poët dazu.*

καὶ τὸ τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ

ἐφάνης ἦρως εἰς τῶν Γραι-
μεγάλος -κῶν τὸ γένος.

(2) Ὁ ἡμέτερος Σολομός ἐν τῷ ὕμνῳ εἰς Ἐλευθερίαν στρ. 51 ἐπίτηδες παρέθε-
τὸν κανόνα, ὅπως δηλαδὴ γραφικώτερον παραστήσῃ τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς τομῆς·

τόσα πέψτουνε τὰ θερι-
σμέν' ἀστάχια στοὺς ἀγροὺς!...
σχεδὸν ὅλ' ἐκεῖα τὰ μέρη
ἐσκεπάζοντ' ἀπ' αὐτούς.

ἡ συναλοιφή αὕτη συμβαίνει ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ὅταν δηλ. ἐκθλή-
 βηται τὸ τελικὸν τῆς τελευταίας τοῦ μέτρου λέξεως φωνῇεν πρὸ τοῦ
 ἀρκτικοῦ τῆς πρώτης τοῦ ἐπιφερουμένου, καλεῖται *ἐπισυναλοιφή* «διὰ
 τὸ ἐπισυνάπτεσθαι τὸ σύμφωνον τῷ ἐξῆς ἰάμβῳ ἥτοι τῷ στίχῳ», ὡς
 λέγει ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστίωνος. Τὴν τοιαύτην ἄδειαν ἐξαιρέ-
 τως μετεχειρίσατο ὁ Σοφοκλῆς, ὅθεν καὶ εἶδος *Σοφοκλειον* ἐκλήθη,
 ὡς λέγει ὁ σχολιαστὴς Ἡφαιστίωνος, κατὰ δὲ τὸν Ἀθηναῖον μετε-
 χειρίσατο αὐτὴν ὁ Σοφοκλῆς κατὰ πρῶτον ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ
 κατὰ μίμησιν τοῦ Καλλίου, ἐν τῇ γραμματικῇ τραγωδίᾳ χρῆσιν αὐ-
 τῆς ποιησαμένου.

Οἱ. Τ. 29 ὕψ' οὐ κενοῦται δῶμα Καδμεῖον· μέλας δ'
 Ἄιδης στεναγμοῖς καὶ γόοις πλουτίζεται.

332 ἐγὼ οὐτ' ἑμαυτὸν οὔτε σ' ἀλγυνῶ· τί τοῦτ'
 ἄλλως ἐλέγχεις; οὐ γὰρ ἂν πύθοιό μου.

785 κἀγὼ τὰ μὲν κείνοιον ἑτερπόμην. ὅμως δ'
 ἔκνιζέ μ' αἰεὶ τοῦθ'· ὕφεϊρπε γὰρ πολὺ.

791 ὡς μητρὶ μὲν χρεῖν με μιχθῆναι, γένος δ'
 ἄτλητον ἀνθρώποισι δηλώσοιμ' ὄραν.

1184 ὅστις πέφασμαι φύς τ' ἀψ' ὧν οὐ χρῆν, ξὺν οἷς τ'
 οὐ χρῆν ὀμιλῶν, οὔς τέ μ' οὐκ ἔδει κτανῶν.

1224 οἱ ἔργ' ἀκούσεσθ', οἷα δ' εἰσόψεσθ', ὅσον δ'
 ἀρεῖσθε πένθος, εἶπερ ἐγγενῶς ἔτι.

Ἥλ. 1017 ἀπροσδόκητον οὐδὲν εἰρηκας· καλῶς δ'
 ἦδ' ὁ σ' ἀπορρίψουσιν ἀπαγγελλόμεν.

Ἐν πᾶσι τοῖς χωρίοις τούτοις χωρίζει ὁ Σοφοκλῆς, ὡς φαίνεται, ἐξε-
 πίτηδες τὸν τῆς ἐπισυναλοιφῆς προηγούμενον ἕκτον ἰάμβον τοῦ τρι-
 μέτρου διὰ στιγμῆς τῶν λοιπῶν πέντε, ὥστε τὸ τέλος καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν
 δύο στίχων, οἵτινες συνάπτονται μετ' ἀλλήλων διὰ τῆς συναλοιφῆς,
 συνάπτονται καὶ διὰ τῆς συνεχείας τοῦ νοήματος καὶ ἐν τῇ ἀπαγγε-
 λίᾳ δὲν χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν δύο ἄλλοις χωρίοις,

Ἀντιγ. 1031 εὔ σοι φρονήσας εὔ λέγω· τὸ μανθάνειν δ'
 ἥδιστον εὔ λέγοντος, εἰ κέρδος λέγοι.

Οἱ. Κ. 17 δάφνης, ἐλάας, ἀμπέλων· πυκνόπτεροι δ'
 εἰσὼ κατ' αὐτὸν εὐστομοῦσ' ἀηδόνες,

ἡ στιγμή δὲν χωρίζει τὸν τελευταῖον πόδα, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν δι-
ποδῖαν. Οὐδεμία δὲ ὑπάρχει στιγμή ἐν

Οἱ. Κ. 1164 σοὶ φασὶν αὐτὸν ἐς λόγους ἐλθεῖν μολόντ'
αἰτεῖν ἀπελθεῖν τ' ἀσφαλῶς τῆς δεῦρ' ὁδοῦ.

Παρ' Εὐριπίδῃ δὲ οὐδαμοῦ εὐρίσκεται ἡ ἐπισυναλοιφή πλὴν ἐν 'Ιφ.
Τ. 968, ἐνταῦθα ὅμως κρίνεται ἐξαλειπτόν τὸ τελικόν τοῦ στίχου
τ'. Παρὰ δὲ 'Αριστοφάνει εὔρηται ἐν Βατρ. 298, "Ορν. 1716 καὶ
'Εκκλ. 351 ἐν τριμέτροις. Ὑστερον δὲ εἰσέχθη ἡ ἐπισυναλοιφή καὶ
εἰς ἄλλα μέτρα, οἷον ὁ Καλλιμάχος μετεχειρίσατο αὐτὴν ἐν τῷ ἐξῆς
ἐπιγράμματι (Σχολ. 'Ηφαιστ. σελ. 143, 'Ανθολ. Παλατ. 12, 73)

ἡμισύ μοι ψυχῆς ἐτι τὸ πνέον, ἡμισυ δ' οὐκ οἶδ'
εἴτ' Ἐρος εἴτ' Ἀΐδης ἦρπασεν ἐκ μελέων.

'Αλλ' ὅμως ὡς κύριος τόπος τῆς ἐπισυναλοιφῆς θεωρητέος πάντοτε ὁ
διάλογος τῆς τοῦ Σοφοκλέους τραγωδίας, ἅπασα δὲ ἡ προτοῦ ποιήσις
καὶ ἡ τοῦ Αἰσχύλου ἐστερεῖτο αὐτῆς (1).

247. Δι' ὃν λόγον ὑπάρχει τελεία λέξις ἐν τῷ τέλει τῶν μέτρων,
διὰ τὸν αὐτὸν που ὑπάρχει αὕτη καὶ ἐν τῷ μέσῳ κατὰ τὴν τομὴν
αὐτῶν. Πᾶν δηλαδὴ μέτρον σύγκειται συνήθως ἐκ δύο ρητορικῶν ἢ
λογικῶν κώλων, ὡς εἰκὸς δὲ κατὰ τὴν ἁρμογὴν αὐτῶν ἐμπίπτει στιγμή
τις ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ, δηλαδὴ συμβαίνει μικρά τις ἀνάπαυλα τῆς φω-
νῆς, ἥτις δίδωσι καιρὸν τῷ ἀπαγγέλλοντι νὰ ἀναπνεύσῃ καὶ ἔπειτα
μετὰ νέας δυνάμεως νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ δευτέρου
κώλου ἥτοι μέρους τοῦ στίχου. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον τὸ
μέτρον ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τέμνεται ἥτοι διαιρεῖται εἰς δύο μέρη καὶ
οὐ μόνον ἡ πρῆξις ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος, ἐνθα συμβαίνει ἡ διαίρεσις,
καλεῖται ὑπὸ τῶν τεχνικῶν *τομή* καὶ Λατινιστὶ *caesura*. Μέτρον τι

(1) Οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ προσεποιοῦν τὴν ἐπισυναλοιφήν καὶ τῷ Ὀμηρικῷ ἔπει
ἐν 'Ιλ. Θ 206, Ξ 265, Ω 331 (πρὸς. Οὐνεστ. σχολ. εἰς 'Ιλ. Ω 331) γράφοντες ὡδε:

Τρῶας ἀπώσασθαι καὶ ἐρυκέμεν εὐρύοπα Ζῆν',

αὐτοῦ κ' ἐνθ' ἀκάχοιτο . . .

Οἱ δὲ περὶ τὸν 'Αριστοφάνη καὶ τὸν 'Αρίσταρχον διαλύοντες τὴν τελικὴν λέξιν ἐπετί-
θεσαν τὸ *ν* τῇ ἐπιφερομένῃ στίχῳ, ἔγραφον δηλ. Ζῆ|*ν*' αὐτοῖς (πρὸς. Σχολ. 'Πραιοστ.
σελ. 143 W.). Ὁρθότερον ὅμως γραπτὸν μετὰ τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν ἄνευ ἀπο-
στρόφου Ζῆ*ν* κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *κλεῖν*. — Ἐπειτα δὲ καὶ τῷ Πινδάρῳ προσε-
ποιεῖτο πρότερον ἡ ἐπισυναλοιφή, ἀλλ' ὅμως τὰ χωρία, ἐν οἷς ἐνομίζετο ὅτι συνδαινεν
αὕτη ('Ολ. 3, 25. Πυθ. 4, 9, 9, 92. Νεμ. 8, 38) ἐπεικῶς ἤδη διωρθώθησαν. Ὁ
Πίνδαρος λοιπὸν δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα ὥστε νὰ δεχθῶμεν τὴν
ἐπισυναλοιφήν καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι τῶν δραματικῶν.

δύναται νὰ περιέχῃ καὶ πλείονα τῶν δύο λογικῶν κώλων, ὥστε καὶ πλείονας τῆς μιᾶς τομῆς, ἀλλ' ὅμως μία τῶν τομῶν τούτων εἶνε πάντοτε ἡ κυρία τοῦ μέτρου τομῆ, αἱ δ' ἄλλαι δευτερεύουσai, ἡ δὲ μεταξὺ δύο οἰωνδήποτε λέξεων, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ στιγμή τις, εἶνε μὲν καὶ αὕτη τομῆ, οὐδεμίαν ὅμως ἔχει σημασίαν, πλὴν ὅποταν ἐν ἑλλείψει ἄλλης αὕτῃ χρησιμεύει ὡς κυρία τοῦ μέτρου τομῆ. Οὐδεμία δὲ σχεδὸν παῦσις τῆς φωνῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι γίνεται μεταξὺ λέξεώς τινος καὶ τοῦ ἐπιφερομένου ἐγκλιτικοῦ ἢ τοῦ προηγουμένου προκλιτικοῦ, ὥστε οὐδεμία ὑπάρχει ἐνταῦθα τομῆ, ἐπειδὴ αἱ λέξεις αὗται συνδέονται πρὸς ἀλλήλας στενώτερον καὶ ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ μίαν λέξιν. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἡ τομῆ πίπτει κατὰ τὴν ἀρμογὴν τῶν λογικῶν ἢ ῥητορικῶν κώλων, δῆλον ὅτι δὲν δύναται νὰ πίπτῃ εἰς τὸ μέσον λέξεώς τινος ἀλλὰ πάντοτε μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς, ὥστε τὸ πρὸ τῆς τομῆς μέρος τοῦ μέτρου ἢ στίχου πάντοτε εἰς τελείαν περατοῦται λέξιν. Καὶ ἐν μὲν τῇ νεωτέρᾳ ποιήσει ἡ τομῆ πίπτει κανονικῶς ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ ἡγουμένου ῥυθμικοῦ κώλου, ὥστε συμπίπτει ἡ λογικὴ καὶ ἡ ῥυθμικὴ διαίρεσις, ἡ τοιαύτη δὲ στιχουργία θεωρεῖται εὐρυθμὸς καὶ ἀρέσκει, πᾶσα δὲ παράθεσις τουτέστι διαφωνία τῆς λογικῆς καὶ ῥυθμικῆς διαίρέσεως θεωρεῖται ἄρρυθμος καὶ δυσαρεστῆ. Ἐν τῇ παλαιᾷ ὅμως ποιήσει δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς ὁ κανὼν οὗτος, ἀλλ' αἱ δύο αὗται διαίρεσεις ἐπὶ ἄλλων μὲν μέτρων συμπίπτουσιν, ἐπὶ ἄλλων δὲ δὲν συμπίπτουσιν, ἀλλὰ διαφωνοῦσιν· οἷον ἐπὶ μὲν τῶν ἀναπαιστικῶν, ἰχθυικῶν καὶ τροχαϊκῶν τετραμέτρων κανονικῶς οἱ παλαιοὶ ἐποιοῦν τὴν τομὴν πίπτουσαν εἰς τὴν ἀρμογὴν ἀκριβῶς τῶν δύο κώλων, τουτέστιν εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην τετραποδίαν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων.

[νασιν(Τυρτ.).

ἄγετ', ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι, | ποτὶ τὰν Ἀρεῶς κί-
εἴ μοι γένοιτο παρθένος | καλή τε καὶ τέρεινα (Ἰππών).

ὦ βαθυζώνων ἄνασσα, | Περσίδων ὑπερτάτη.

Αἱ δὲ ἐξαιρέσεις εἶνε σπανιώταται. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τοῦ ἐλεγείου, οἷου τοῦ ἐξῆς

ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων, | μηδὲν ἔχοντι κακόν (Θέογν. 1156),
καὶ περὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, ἐν οἷς ἕκαστον κῶλον εἰς τελείαν περατοῦται λέξιν, οὐ μόνον δὲ τὰ κῶλα (διμέτρα), ἀλλὰ συνήθως καὶ αἱ διποδία, οἷον εἶνε π. χ. τὸ ἐξῆς (Αἴ. 134 κέ.)

Τελαμώνιε παῖ, τῆς ἀμφιρύτου
Σαλαμῖνος ἔχων βάθρον ἀγχιάλου,
σὲ μὲν εὖ πράσσοντ' ἐπιχαίρω.

Διαφωνοῦσι δὲ αἱ λογικαὶ καὶ ῥυθμικαὶ διαίρεσεις συχνὰ ἐπὶ τῶν λυρικών μέτρων καὶ μάλιστα τῆς χορικῆς λυρικῆς, οἷον ἐπὶ τοῦ ἐξῆς μέτρου ('Αντιγ. 332)

πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει.

Ἐν ᾧ ἡ τομὴ ἤτοι ἡ λογικὴ διαίρεσις πίπτει μετὰ τὴν λέξιν δεινά, ἐνθα τελευτᾷ τὸ πρῶτον λογικὸν κῶλον, ἡ ῥυθμικὴ διαίρεσις πίπτει εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως ἀνθρώπου, διότι ἐκεῖ τελευτᾷ τὸ πρῶτον ῥυθμικὸν κῶλον, τὰ ῥυθμικὰ δηλαδὴ κῶλα εἶνε συνημμένα καὶ οὐχὶ διεzeugμένα. Ὅμως δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν Ἑλληνικῶν μέτρων, τῷ ἔπει ἡ δακτυλικῷ ἐξαμέτρῳ, δὲν συμφωνοῦσιν αἱ λογικαὶ καὶ ῥυθμικαὶ διαίρεσεις οὔτε ἐπὶ τῆς πενθημιμεροῦς, οἷον

μῆνιν ἄειδε, θεά, | Πηληιάδεω Ἀχιλῆος,

οὔτε ἐπὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον, οἷον

οἶωνοῖσι τε δαῖτα, | Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή,

οὔτε ἐπὶ τῆς ἐφθημιμεροῦς, οἷον

Ἀτρεΐδα δὲ μάλιστα δύω, κοσμήτορε λαῶν,

πάντα μάλ' ὅσσα τ' Ἀλέξανδρος | κοίλῃς ἐνὶ νηυσὶν

οὔτε ἐπὶ τῆς βουκολικῆς, οἷον (Δ 315) [(X, 115),

ἀλλὰ σε γῆρας τεύρει ὁμοῖον' | ὥς ὄφελέν τις,

διότι ἐπὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου ἐκ δύο ῥυθμικῶν κῶλων ἤτοι τριποδιῶν συγκειμένου ἡ ῥυθμικὴ διαίρεσις πίπτει μεθ' ἐκάστην πρῶτην τριποδίαν, ἐνταῦθα ὅμως συστηματικῶς οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἀποφεύγουσι νὰ ποιῶσι πίπτουσαν τὴν κυρίαν τοῦ στίχου τομὴν. Τὸ δὲ ἰαμβικὸν τρίμετρον χάριν μείζονος εὐκολίας ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ ἔχει καὶ αὐτὸ ὠρισμένας τομάς, τὴν πενθημιμερῇ, οἷον (Αἷ. 14)

ὦ φθέγμ' Ἀθάνας, φιλάττης ἐμοὶ θεῶν,

καὶ τὴν ἐφθημιμερῇ, οἷον (Αἷ. 5)

πάσαι κυνηγετοῦντα καὶ μετρούμενον,

εἰ καὶ τὸ ὅλον μέτρον μονόκωλον ὃν δὲν ὑποδιαίρεται εἰς ῥυθμικὰ κῶλα, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς διποδικὰ σημεῖα ἢ βάσεις. Ἀλλ' ὅμως καὶ αἱ τοιαῦται ῥυθμικαὶ διαίρεσεις δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς λογικάς. Ἐκ τῆς διαφωνίας δὲ ταύτης τῶν λογικῶν καὶ ῥυθμικῶν διαίρεσεων τοῦ τε ἐξαμέτρου καὶ τοῦ τριμέτρου καὶ εἰ τιнос ἄλλου μέτρου γεννᾶται

μὲν δυσχέρειά τις καὶ ἀνωμαλία περὶ τὴν ῥυθμικὴν ἀπαγγελίαν τῶν μέτρων τούτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δύναμις μείζων καὶ ποικιλία.

Σημειωτέον δὲ ὅτι οὐχὶ ὁρθῶς οἱ νεώτεροι διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ἀρχαίους μετρικοὺς ποιοῦνται τὴν ἐξῆς διάκρισιν μεταξύ τομῆς καὶ διαιρέσεως, καθ' ἣν τομὴν μὲν λέγουσιν, ὅταν πούς τις τέμνηται εἰς δύο λέξεις, ὥστε μέρος μὲν αὐτοῦ πίπτει εἰς τὴν προηγουμένην, μέρος δὲ εἰς τὴν ἐπομένην, οἷον συμβαίνει ἐπὶ τῆς πενθημιμεροῦς, τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον καὶ τῆς ἐφθημιμεροῦς τοῦ ἔπους καὶ ἐπὶ τῆς πενθημιμεροῦς καὶ ἐφθημιμεροῦς τοῦ ἱαμβείου, διαίρεσιν δέ, καθ' ἣν συμπίπτει ἡ λογικὴ καὶ ῥυθμικὴ διαίρεσις, οἷα συμβαίνει ἐπὶ τῆς βουκολικῆς καλουμένης τομῆς τοῦ ἔπους καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ τροχαϊκοῦ, ἱαμβικοῦ καὶ ἀναπαιστικοῦ τετραμέτρου. Ἡ διάκρισις αὕτη, ἣν ἐκ πάντων τῶν παλαιῶν τεχνικῶν μόνον παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ Κοϊντιλιανῷ (περὶ μουσ. σελ. 52 M. πρβλ. καὶ Victor. I 13) εὐρίσκομεν, οὐ μόνον μάχεται πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀρχαίαν θεωρίαν, ἥτις ἐπὶ τοῦ ἔπους π. χ. οὐ μόνον τὰς ἄλλας, ἀλλὰ καὶ τὴν βουκολικὴν διαίρεσιν ἐκάλει τομὴν καὶ οὐχὶ διαίρεσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλας λογικὰς διαίρεσεις συμπιπτούσας ταῖς ῥυθμικαῖς ἐκάλει τομάς, ἀλλὰ καὶ ἐπουσιώδης εἶνε καὶ οὐδὲν ὄφελος φέρει, μᾶλλον δὲ παρέχει ἀφορμὴν ὥστε νὰ παρεννοῇται ἡ φύσις τῆς τομῆς, ἥτις οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῷ ῥυθμῷ, ἀλλ' εἶνε ἀπλῶς λογικὴ τις διαίρεσις τοῦ στίχου ἐν τῷ μέσῳ διὰ στιγμῆς τινος μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἢ ἐν ἐλλείψει στιγμῆς διὰ τελείας ἀπλῶς λέξεως, εἰς ἣν περχοῦται τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

Περὶ συστημάτων.

248. Ἐκτὸς τῆς διαιρέσεως τοῦ ἑρρύθμου μέλους εἰς κῶλα καὶ μέτρα (περιόδους) ὑπάρχει προσέτι καὶ μείζων ἔτι μελικὴ καὶ ῥυθμικὴ διαίρεσις. Καθὼς δηλαδὴ δύο κῶλα, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ τρία (1), συντιθέμενα ἀποτελοῦσι τὸ μέτρον, ὅπερ ὡς καθ' ἓνα στίχον γραφόμενον καὶ στίχος ὑπὸ τῶν παλαιῶν καλεῖται τεχνικῶν, οὕτω πάλιν δύο ἢ πλείονα μέτρα (στίχοι) συντιθέμενα ἀποτελοῦσιν ἔτι μείζον τι σῶμα μελικὸν καὶ ῥυθμικόν, περιέχον τελείαν τινὰ καὶ παντάπασιν ἀπηρτισμένην μελωδίαν. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ῥυθμοῦ καλεῖται εἰδικώτερον *σύστημα*. Διαφέρει δὲ τῆς περιόδου τὸ σύστημα ὡς πρὸς τὴν λεκτικὴν συνάφειαν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἡ χασμωδία καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαβὴ ἐγγχωρεῖ καὶ ἐν τῇ μέσῃ τοῦ συστήματος κατὰ τὸ τέλος τῶν περιόδων. Δὲν διακόπτεται δὲ ἡ λεκτικὴ συνάφεια ἐν τῇ μέσῃ τοῦ συστήματος, ὅταν τὸ σύστημα εἴναι ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστον (πρβλ. § 175), ὡς καλεῖ αὐτὸ ὁ Ἑφαιστίων, ὅταν δηλαδὴ ἀποτελῇται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως ὁμοίων κώλων, οἷον τετραποδιῶν ἀναπαιστικῶν ἢ τροχαϊκῶν ἢ ἰαμβικῶν, καὶ τούτων πλειόνων τῶν δύο, ἢ καὶ ἐκ γλυκωνείων. Ὁ δὲ λόγος, δι' ὃν ἐν τοῖς ἐξ ὁμοίων τούτοις συστήμασι μόνον ἐν τῇ τέλει διασπᾶται ἡ λεκτικὴ συνάφεια οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ τέλει τῶν τετραποδιῶν καὶ τῶν παρεμβαλλομένων διποδιῶν, εἴναι ὅτι ἀποτελοῦσι μίαν περίοδον ὑπέρμετρον.

249. Σύστημα δέ τι, εἴτε ἐκ πλειόνων μέτρων (περιόδων) σύγκειται εἴτε ἐκ μιᾶς περιόδου ὑπερμέτρου, καλεῖται *στροφή*, ὅταν ἐπαναλαμβάνηται ἐφεξῆς τὸ αὐτὸ ἄπαξ εἴτε πλεονάκις. Ἐκ δύο δὲ ὁμοίων συστημάτων ἀλλήλοις ἀνταποδιδομένων τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται *στροφή*, τὸ δὲ δεύτερον *ἀντιστροφή* ἢ *ἀντίστροφος*. Ἡ ἐπανάλη-

(1) Οἷον π. χ. τὸ μείζον Ἀσκληπιάδειον, ὅπερ τρίκωλον ὃν λαμβάνεται καὶ αὐτὸ ἀντὶ ἐνὸς μέτρου ἢ στίχου.

ψις αὕτη καλεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν (Ἡφαιστ. σελ. 66 W.) ἀνταπόδοσις ἢ ἀνακύκλησις. Διὰ τῆς ἀνακυκλήσεως λοιπὸν τοῦ αὐτοῦ μελικοῦ καὶ ῥυθμικοῦ σχήματος τὸ ὅλον ποίημα διαιρεῖται εἰς μέρη (συστήματα) σαφῶς διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε ἕκαστον αὐτῶν ἀποτελεῖ ἰδίον τι σῶμα μελικόν τε ἄμα καὶ ῥυθμικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μελωδία ἀνακυκλεῖται τουτέστιν ἐξαγγεληθεῖσα ἅπαξ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ὑποστρέφει πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτή, ἐντεῦθεν τὸ ἀνακυκλούμενον τοῦτο μέρος καλεῖται *στροφὴ*. Διὰ τὸν αὐτὸν δ' ἀνάπαλιν λόγον, ἥτοι διὰ τὴν ἀνακύκλησιν τῆς αὐτῆς μελωδίας, καὶ αἱ στροφαὶ τοῦ ὅσματος ποιοῦνται πᾶσαι καθ' ὅμοιον τρόπον, τουτέστι τὸ κείμενον συντίθεται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ πρώτῃ στροφῇ τρόπον τεταγμένων ῥυθμικῶν στοιχείων, δηλονότι ποδῶν, κῶλων καὶ περιόδων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τοὺς τεχνικοὺς ὅρους *συστήματα* καὶ *στροφάς*, ὡς οἱ νεώτεροι ποιοῦσι πᾶν σύστημα στροφὴν καλοῦντες. Ἀλλὰ μᾶλλον πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸ σύστημα ἀπὸ τῆς στροφῆς ὅπως οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ διακρίνουσι, σύστημα μὲν λέγοντες πᾶν τὸ ἐκ πλειόνων περιόδων ἢ καὶ ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρου συγκείμενον, ἀπληρτισμένην δὲ μελωδίαν περιέχον μέρος τοῦ ἐρρυθμοῦ ποιήματος, εἴτε τοῦτο ἀνακυκλεῖται εἴτε μὴ, στροφὴν δὲ μόνον τὸ ἀνακυκλούμενον σύστημα. Κατὰ ταῦτα πᾶσα μὲν στροφὴ εἶνε σύστημα, οὐχὶ δὲ καὶ ἀνάπαλιν, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀνακυκλούμενα συστήματα εἶνε στροφαί. Οὐχὶ δὲ ὁρθῶς ὁ Γοδ. Ἑρμαννὸς πρῶτος τὸν ὅρον σύστημα περιώρισε μόνον εἰς τὰ ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα, πάντα τὰ λοιπὰ καλέσας στροφάς. Τὴν τῶν παλαιῶν τεχνικῶν διάκρισιν θὰ τηρῶμεν καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς ἐν τῇ χρήσει τῶν ὀρων τούτων.

250. Καὶ στροφῶν μὲν ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου συγκειμένων παραδειγμα φέρομεν τὴν ἐν Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου στ. 685 κέ. = 691 κέ. στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν·

στρ. σέδομαι μὲν προσιδέσθαι,	ἀντιστρ. δέεμαι μὲν χαρίσασθαι,
σέδομαι δ' ἀντία λέξαι	δέεμαι δ' ἀντία ψάσθαι
σέθεν ἀρχαίῳ περὶ τάρβει.	λέξας δὺς ὀλεκτα φίλοισιν.

Ἐκάτερον τῶν συστημάτων τούτων σύγκειται ἐκ μιᾶς ἀναπαιστικῆς τρικώλου περιόδου, ἥς τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον κῶλον εἶνε τριποδαί, τὸ δὲ τρίτον τετραποδαί (3 + 3 + 4).

251. Σύστημα δὲ ἐκ δύο περιόδων συγκείμενον ἔχομεν ἐν τῇ ἐλε-

γείω ἤτοι ἐλεγειακῶ διστίχῳ, οὐ ἑκατέρᾳ μὲν περίοδος εἶνε δικῶλος, τὰ δὲ κῶλα ἴσα ἀλλήλοις τὸ μέγεθος, τουτέστι δακτυλικάι τριποδίαι (3+3. 3+3)· διαφέρουσι δ' ἀλλήλων αἱ περίοδοι, ὅτι ἡ μὲν πρώτη εἶνε ἀκατάληκτος, ἡ δὲ δευτέρα δικατάληκτος.

Τούναντίον δὲ αἱ δύο περίοδοι εἶνε ἄνισοι τὸ μέγεθος ἐν τῇ μικρᾷ ἰαμβικῇ στροφῇ τῆς τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνης στ. 853 κέ. = 872 κέ., ἣτις ἔχει τὸ σχῆμα τόδε· Α' περίοδ. 4+4+4. Β' περίοδ. 6.

Α'. προδοῖσ' ἐπ' ἔσχατον θράσους υ υ υ υ υ υ υ
ὑψηλὸν ἐς Δίκας βάθρον, υ υ υ υ υ υ υ
προσέπεσες ἐς καινὸν τάφον. υ υ υ υ υ υ υ

Β'. πατρώαν δ' ἐκτίνεις τιν' ἄταν. υ υ υ υ υ υ υ

252. Τὰ δ' ἐκ τριῶν περιόδων συγκείμενα συστήματα ἀντιστοιχοῦσι ταῖς ἐκ τριῶν κῶλων συγκειμέναις περίοδοις. Τῶν συστημάτων δὲ τούτων συνηθέστατον μὲν σχῆμα εἶνε καθ' ὃ προηγοῦνται μὲν δύο ὅμοιαι περίοδοι, ἐπιφέρεται δὲ αὐταῖς τρίτη ἀνομοίως ἐσχηματισμένη. Τοιοῦτο σύστημα εἶνε τὸ ἐν Ἀντιγόνῃ στ. 100 κέ., ἐν ᾧ δύο περίοδοις ἐκ τριῶν τετραποδικῶν κῶλων συγκειμέναις ἐπιφέρεται τρίτη τετράκωλος (περίοδ. Α'. 4+4+4. Β'. 4+4+4. Γ'. 4+4+4+4).

ἀκτὶς ἀελίου, τὸ κάλ|λιστα ἐπταπύλῳ φανέν | Θύβα τῶν
[προτέρων φάος, ||

ἐφάνθης ποτ', ὦ χρυσέας | ἀμέρας βλέφαρον, Διεκαί|ων
[ὑπὲρ ῥεέθρων μολοῦσα, ||

τὸν λεύκασπιν Ἀργόθεν | φῶτα βάντα πανσαγία | ψυ-
[γάδα πρόδρομον ὀξυτέρῳ | κινήσασα χαλινῶ.

Ἐνίοτε δὲ δύο ὅμοιαι περίοδοι ἐπιφέρονται ἄλλῃ ἀνομοίῳ, οἷον ἐν Σοφ. Τραχινίαις στ. 112 κέ. (Α'. 3+3+3+3. Β'. 4+4+4. Γ'. 4+4+4). Ἐν ἄλλοις δὲ συστήμασι καὶ αἱ τρεῖς περίοδοι εἶνε διάφοροι ἀλλήλων, οἷον ἐν Σοφ. Ἀντιγ. στ. 134 κέ. (Α'. 5+5. Β'. 4+4+4. Γ'. 4+4+3).

Ἰστέον δὲ ὅτι τοῖς ἀπλουτέροις τούτοις σχήμασιν οὐδαμῶς ἠρκοῦντο οἱ παλαιοὶ ῥυθμοποιοὶ συντιθέντες τὰ συστήματα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶ ποικιλώτερά αὐτῶν κατεσκεύαζον, πολλῶν ὅμως τὴν περίτεχνον κατασκευὴν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δὲν δυνάμεθα νῦν νὰ ἀνέυ-

ρωμεν δι' ἄλλους τε λόγους καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν παλαιῶν μελωδιῶν (1).

253. Ἐν παντὶ συστήματι (στροφῇ) ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τηρεῖται θεμελιῶδές τι ρυθμικὸν σχῆμα, ἑτερομετρίας δὲ ἤτοι ἀλλοίων μετρικῶν στοιχείων γίνεται χρῆσις κανονικῶς μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει αὐτοῦ. Ἐνίοτε ὅμως τὸ ἑτερόμετρον μέρος εἶνε ἰσόρροπον κατὰ τὸ μέγεθος καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ γίνεται λόγος περὶ συστημάτων συνθέτων, οἷον ἱαμβολογαοιδικῶν ἢ ἱαμβοδοχμιακῶν ἢ τροχαιοπαωνικῶν.

Ἐνίοτε δὲ πάλιν τὸ σύστημα διαιρεῖται εἰς δύο ἢ πλείονα μέρη διὰ τοῦ ρυθμικοῦ χαρακτῆρος σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμενα (σύστημα διμερές, τριμερές), οἷον τὸ παρ' Αἰσχύλῳ Ἑπτ. Θ. στ. 270 κέ. = 287 κέ. καὶ 328 κέ. = 340 κέ. Συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα, ὅταν τὸ ἐν τῷ τέλει τοῦ συστήματος ἐπιζευγνύμενον ἑτερόμετρον ἐπιφθεγματικὸν ἔχῃ μείζον μέγεθος (πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 73 W.), οἷον ἐν Αἰσχ. Χοηφ. 770 κέ. = 780 κέ. καὶ ἐν Εὐμεν. 343 κέ. = 354 κέ. καὶ 363 κέ. = 372 κέ.

254. Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἢ μὲν Ἰωνικὴ λυρική συντεθὴ συστήματα ἐξ ὀλίγων μόνον κῶλων, οἷαι ἦσαν αἱ δίκωλοι ἢ αἱ τρίκωλοι Ἀρχιλόχειοι στροφαὶ καὶ τὸ τετράκωλον ἔλεγειον. Καὶ οἱ Αἰολεῖς δὲ λυρικοὶ μετὰ τοῦ Ἀνακρέοντος περιωρίζοντο εἰς στροφὰς ὡσαύτως ἐξ ὀλίγων κῶλων συγκειμένας (πρβλ. Διονύσιον Ἀλικαρνασσεᾶ περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 19), ὡς ἤρμοζε τῇ μονωδικῇ λυρικῇ. Μείζονα δὲ τὸ μέγεθος συστήματα ἔπλασε κατὰ πρῶτον ἢ χορική λυρική, καὶ μάλιστα ὁ Σηησίχορος (πρβλ. Διονυσ. μν. χωρ.), καὶ τὸ δρᾶμα. Ἀλλ' ὅμως ἡ κωμωδία, πλὴν ὅπου παρῶδעי λυρικά καὶ τραγικά ἄσματα, μεταχειρίζεται ἀπλουστέρας καὶ δημοτικωτέρας συνθέσεις.

255. Τέλος δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῆς στιγμῆς ἐν τῷ τέλει τῶν συστημάτων. Κανὼν γενικὸς ἐπὶ πάσης ποιήσεως πάντος ἔθνους ὑπάρχει, ἐν τῷ τέλει τοῦ συστήματος ἢ τῆς στροφῆς, ἔνθα τελευτᾷ ἡ μελωδία, νὰ τελευτᾷ ἅμα καὶ ἡ ἔννοια τοῦ λόγου. Ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις μὲν λοιπὸν χρόνοις ὁ κανὼν οὗτος ἐτηρεῖτο βεβαίως πάντοτε καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ἀπλουστάτα, τουτέστι τὰ ἐξ ὁμοίων στίχων

(1) Περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος πρβλ. Οὐεσφάλιον, Allg. Metrik.³ σελ. 258.

συγκείμενα συστήματα, τηροῦσι κανονικῶς τὸν νόμον τοῦτον, ὥστε ἐκ τῆς στίξεως ὡς ἐκ γνωρίσματος ἀξιολόγου δύναται τις νάποκαταστήσῃ τὴν στροφικὴν διαίρεσιν ἐπὶ ποιημάτων κατὰ τὸ φαινόμενον κατὰ στίχον πεποιημένων. Καὶ τὰ τῆς τραγωδίας δὲ καὶ κωμωδίας συστήματα ἐκτὸς μικρῶν ἐξαιρέσεων τελευτῶσιν ὡσαύτως εἰς στίγμην. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι ὁ Πίνδαρος συνήθως δὲν τηρεῖ τὸν κανόνα τοῦτον. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ παρὰ τῷ Ἀλκαίῳ καὶ τῇ Σαπφοῖ καὶ τοῖς μίμηταῖς διαδόχοις αὐτῶν συχνὰ ἡ στροφή καταλήγει εἰς τὸ μέσον τοῦ λόγου. Ἡ ἀσυμφωνία ὅμως αὕτη τῆς μελικῆς καὶ ρυθμικῆς διαίρεσεως πρὸς τὴν λογικὴν ὁμολογητέον ὅτι δὲν εἶνε φυσική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

Περὶ ποιήματος.

256. Πραγματευθέντες ἐν τοῖς προηγουμένοις κεφαλαίοις περὶ ἐκάστου ἐφεξῆς τῶν μερῶν ἢ στοιχείων τοῦ ρυθμοῦ, τουτέστι τῶν ποδῶν, κώλων, περιόδων (μέτρων) καὶ συστημάτων, ἐξ ὧν σύγκειται πᾶν μέλος ἢ καθ' ὅλου πᾶν ἔρρυθμον ποίημα, ἐρχόμεθα τέλος νὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ ἐνεστῶτι περὶ τῆς διαφορῆς συνθέσεως τῶν ρυθμικῶν τούτων στοιχείων εἰς ἀποτελέσιν ὅλου ποιήματος. Περὶ τούτου οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐπραγματεύοντο γενικώτερον καὶ ἀφοριστικώτερον ἐν τῷ μέρει τῆς μετρικῆς τῷ ἐπιγραφομένῳ περὶ ποιήματος. Τοιαῦται δὲ εἶνε αἱ δύο περὶ ποιήματος πραγματεῖαι ἐν τῷ τέλει τοῦ ἑγχειριδίου τοῦ Ἡφαιστίωνος, αἵτινες θὰ χρησιμεύσωσι καὶ ἡμῖν ὡς κυρία πηγή. Πολλῶν δὲ βραχύτερος εἶνε ὁ περὶ ποιήματος λόγος ἐν τῷ τέλει τῆς τοῦ Ἀριστείδου μετρικῆς σελ. 58 καὶ ὁ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου σελ. 74-79. Πρβλ. καὶ Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 216 κέ. W., Westphal, Allg. Metr.³ σελ. 190 κέ.

καὶ Maximil. Consbruch, de veterum περὶ ποιήματος doctrina, Breslau 1890.

257. Ὁ Ὑφαιστίων διακρίνει δύο ἀνώτατα γένη τῶν μετρικῶν συνθέσεων ἢ ποιημάτων, τὴν κατὰ στίχον σύνθεσιν (ποίημα κατὰ στίχον) καὶ τὴν κατὰ σύστημα ἢ συστήματα (ποίημα κατὰ σύστημα ἢ συστηματικόν). Καὶ ποίημα μὲν κατὰ στίχον εἶνε, ὅταν τὸ ποίημα καταμετρηῇται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μέτρου, ὅταν δηλαδὴ ἀποτελῇται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ μέτρου, μὴδὲν δ' ἄλλο παρεμβάλληται ἐν τῷ μεταξύ. Τὸ τοιοῦτο ποίημα ὁ μὲν Μάριος Οὐικτωρίνος λέγει *ἀμετάβολον*, οἱ δὲ μεταγενέστεροι, οἷον ὁ Τζέτζης, *στιχηρόν*. Τοιαύτη δὲ εἶνε ἡ μετρικὴ μορφή τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἐν ἣ ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐπαναλαμβάνεται ἄνευ διακοπῆς τὸ δακτυλικόν ἐξάμετρον. Ποίημα δὲ κατὰ σύστημα ἢ συστηματικόν εἶνε τὸ ὑπὸ πλείονων μέτρων εἰς ἓν σῶμα παραληφθέντων καταμετρούμενον ἢ συμπληρούμενον, ὅταν δηλαδὴ πλείονα μέτρα συνάπτωνται εἰς ἓν σῶμα ἢ σύστημα εὐκόλως διακρινόμενον καὶ τὸ ποίημα ἀποτελῇται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν τοιούτων συστημάτων (στροφῶν). Ἀποτελεῖται δὲ τὸ σύστημα συνήθως μὲν ἐκ μέτρων ἀνομοίων ἢ μεταβολικῶν, ὡς καλεῖ αὐτὰ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὁμοίων ἢ ἀμεταβόλων μέτρων. Τοιαύτη εἶνε ἡ μορφή τῆς λυρικῆς ποιήσεως, καίτοι ἐν αὐτῇ καὶ ἡ κατὰ στίχον σύνθεσις, ὡς ἐφεξῆς ἴα εἴπωμεν, δὲν εἶνε παντάπασιν ἄχρηστος.

258. Γίνεται δὲ καὶ μίξις τῶν δύο τούτων γενῶν, τῆς τε κατὰ στίχον καὶ τῆς κατὰ σύστημα συνθέσεως. Τὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἔχοντα σύνθεσιν ποιήματα ὁ Ὑφαιστίων καλεῖ *μικτὰ γενικά*. Τοιαῦτα δ' εἶνε τὰ δραματικά ποιήματα, ὧν μέρος μὲν εἶνε γεγραμμένον κατὰ στίχον, μέρος δὲ κατὰ σύστημα. Ἐν τῇ νέᾳ ὁμῶς κωμῳδίᾳ δὲν συνέβαινε τοιαύτη μίξις, ἀλλὰ τὰ ποιήματα ταῦτα ἀποβαλόντα τὰ μελικά τῆς παλαιᾶς κωμῳδίας μέρη ἐγένοντο ποιήματα κατὰ στίχον ὡς τὰ ἐπικά, διαφέρουσι δὲ τῶν ἐπικῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι μέρος μὲν αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐκ τριμέτρων, μέρος δὲ ἐκ τετραμέτρων κατὰ στίχον συντιθεμένων, ἐν ᾧ τὰ ἐπικά ποιήματα ἐτήρουν πάντοτε τὸ αὐτὸ μέτρον, ἢ μάλιστα προσετίθεντο καὶ μέρη ἐξ ἀναπαιστικῶν συστημάτων ἐξ ὁμοίων συγκείμενα. Ὅθεν ὁ Ὑφαιστίων κατωτέρω τὸ μὲν ἔπος προσαγορεύει κατὰ στίχον *ἄμικτον*, τὰς δὲ νέας κωμῳδίας ποιήματα κατὰ στίχον *μικτὰ*. Οὐχὶ δὲ μόνον τὰ δραματικά, ἀλλὰ καὶ

τὰ ἐπικά ποιήματα δύνανται νὰ εἶνε γενικά μικτά, ὅταν εἰς τὴν κατὰ στίχον ἐπικὴν διήγησιν παρεμβάλλωνται μελικά μέρη ἔχοντα τὴν συστηματικὴν σύνθεσιν, οἷον συμβαίνει συχνὰ ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν Ἑλλήνων βουκολικῶν καὶ ἐν τοῖς τοῦ Κατούλλου καὶ Οὐεργιλίου.

259. Τοῖς εἰρημένοις προστίθῃσιν ὡς ἐπίμετρον ὁ Ἡφαιστίων τὰ κοινὰ γενικά ἤτοι τὰ κατὰ γένος κοινά. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ ἐξ ἀμεταβόλων μέτρων συγκείμενα ποιήματα, ἅτινα διττῶς δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ἤτοι ὡς κατὰ στίχον γεγραμμένα ἢ ὡς κατὰ σύστημα. Τοῦτο συμβαίνει καθ' Ἡφαιστίωνα ἐν τισιν ἀμεταβόλοις ποιήμασι τῆς Σαπφούς, ἐν οἷς τὸ κεφάλαιον τῶν στίχων διαιρεῖται ἐκάστοτε διὰ τοῦ ἀριθμοῦ δύο, ὥστε δύναται τις νὰ δεχθῇ αὐτὰ ὡς κατὰ δίστιχα συστήματα ἢ στροφὰς πεποιημένα. Πάλιν δὲ ἐπειδὴ ἐκάτερος τῶν ἐν τῇ δυάδι στίχων εἶνε ὁμοῖος καὶ ἐπειδὴ ἡ ποιήτρια ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πάντα κατὰ τύχην οὕτω πεποιημένα, ὥστε τὸ κεφάλαιον τῶν στίχων νὰ διαιρῇται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ δύο, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε γεγραμμένα κατὰ στίχον.

260. Τὰ δὲ διάφορα γένη τῆς συστηματικῆς συνθέσεως εἶνε καθ' Ἡφαιστίωνα τὰ ἐξ ἧς α') τὰ κατὰ σχέσιν ἄσματα. β') τὰ ἀποτελούμενα. γ') τὰ ἐξ ὁμοίων. δ') μετρικὰ ἄτακτα. ε') μικτὰ κατὰ συστήματα ἢ μικτὰ συστηματικά. ς') κοινὰ κατὰ συστήματα ἢ κοινὰ συστηματικά. Ἐφεξῆς λοιπὸν ἐξετάζομεν εἰδικώτερον ἕκαστον τῶν γένων τούτων τῆς κατὰ σύστημα συνθέσεως καὶ δὴ

Α'. Τὰ κατὰ ὁχέδιον ἄσματα.

261. Κατὰ σχέσιν ἄσματα λέγει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 66 W.) «ἀ δουλεύοντα ἀνταποδόσει καὶ ἀνακυκλήσει ὁ ποιητὴς γράφει», ὅσα δηλαδὴ ἔχουσιν ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ ἐπανάληψιν. Κατωτέρω δὲ (σελ. 68 W.) εἰδικώτερον πραγματευόμενος περὶ τῶν κατὰ σχέσιν ἄσμάτων διακρίνει ἐξ εἰδῶν αὐτῶν, τὰ μονοστροφικά, τὰ ἐπιφθικά, τὰ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ, τὰ ἀντιθετικά, τὰ μικτὰ κατὰ σχέσιν καὶ τὰ κοινὰ κατὰ σχέσιν.

α'. *Μονοστροφικά*. Καὶ μονοστροφικά μὲν εἶνε ὅσα ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ αὐτοῦ συστήματος ἢ, ὅπερ ταῦτό ἐνταῦθα, τῆς αὐτῆς στροφῆς. Πρὸς Ἡφαιστ. σελ. 68 «μονοστροφικά μὲν οὖν εἰσιν ὅσα ὑπὸ μιᾶς στροφῆς καταμετρεῖται,

καθάπερ τὰ Ἀλκαίου καὶ τὰ Σαπφούς καὶ ἔτι τὰ Ἀνακρέοντος». Τὰ ἔσχατα δηλαδὴ ταῦτα ἔχουσι τὸ σχῆμα τὸδε

α α α α α

καθ' ὃ πᾶν γράμμα σημαίνει μίαν στροφὴν. — Δευτερεῦον δὲ εἶδος τῆς μονοστροφικῆς συνθέσεως εἶνε ὅταν τὸ ποίημα μέχρι τέλους εἶνε μονοστροφικόν, εἰς ἄλλο ὅμως μέτρον ἀνήκουσιν αἱ πρῶται καὶ εἰς ἄλλο αἱ τελικαὶ στροφαί. Τοιαύτη σύνθεσις εὕρισκετο καθ' Ἡφαιστίωνα (σελ. 75 W.) παρ' Ἀλκμᾶνι· «ἔγραψε γὰρ ἐκεῖνος δεκατεσσάρων στροφῶν ἔσχατα, ὧν τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ἐποίησεν ἐπτάστροφον, τὸ δὲ ἥμισυ ἑτέρου». Τὰ ἔσχατα δηλαδὴ ταῦτα εἶχον τὸ σχῆμα τὸδε:

α α α α α α β β β β β β β.

β'. Ἐπωδικά. Ἐπωδικὰ δὲ εἶνε «ἐν οἷς συστήμασιν ὁμοίοις ἀνόμοιόν τι ἐπιφέρεται», ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων σελ. 68 W. Τὰ ἐπωδικὰ δηλονότι διαιροῦνται εἰς πλείονα ἐκ διαφόρων συστημάτων συγκείμενα μέρη ἢ περικοπὰς (πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 75 W.), ὅθεν καὶ κατὰ περικοπὴν ἔσχατα δύνανται νὰ κληθῶσιν (Ἡφαιστ. 75 W.). Ἐπωδικὰ δὲ ἐκλήθησαν ἐκ τοῦ κυριωτάτου τῶν εἰδῶν, εἰς ᾧ τὸ γένος τοῦτο τῶν ποιημάτων διαιρεῖται. Εἶνε δὲ τὰ εἶδη ταῦτα τὰ ἑξῆς:

1. Ἐπωδικὰ κατὰ τὴν στενωτέραν ἢ κυρίαν σημασίαν(1). Ἐπὶ τῶν ποιημάτων τούτων ἐκάστη περικοπὴ σύγκειται ἐκ τριῶν συστη-

(1) Ὁ Ἡφαιστίων τὰ ἐπωδικὰ ταῦτα ὁρίζει ἐν τῇ μετρίᾳ πραγματείᾳ περὶ ποιήματος (σελ. 68) ὥδε: «ἐπωδικὰ μὲν οὖν ἐστὶν ἐν οἷς συστήμασιν ὁμοίοις ἀνόμοιόν τι ἐπιφέρεται· δηλονότι ἐπ' ἑλαττον μέντοι τοῦ τῶν τριῶν ἀριθμοῦ οὐκ ἂν γένοιτό τι τοιοῦτον, ἐπὶ πλεον δὲ οὐδὲν αὐτὸ καλύει ἐκτείνεσθαι· γίνεται γάρ, ὡς περὶ τριάς ἐπωδική, οὕτω καὶ τετράς καὶ πεντάς καὶ ἐπὶ πλείον, ὡς τὰ γε πλείστα Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου πεποιήται». Ὁρθὸς ὅμως ὁ Οὐεσπάλιος παρετήρησεν ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ «δηλονότι» καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ «πεποιήται» οὐχ ἀρμόζουσιν ἐνταῦθα, οὐδὲ εἶνε ὀρθά, τοῦλάχιστον τὰ τελευταῖα τὰ περὶ Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου λεγόμενα, τὰ δὲ προηγούμενα ἀρμόζουσι τῇ λόγῳ περὶ τῶν προτέρων ἐπωδικῶν τῶν γενικωτέρων. Ἀναφέρει δὲ ταῦτα εἰς μεταγενέστερον διασκευαστήν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ταῦτα διορθοῦνται ἐὰν μόνον τὰ ἀπὸ τοῦ «δηλονότι» ἐπ' ἑλαττον μέντοι [γρ. μὲν] τοῦ τῶν τριῶν καὶ ἐπὶ πλείον» ἢ ἐξαλειφθῶσιν ὡς ἔμβλημα μεταγενέστερον, ὡς δηλοῖ τὸ ἐξηγητικὸν δηλονότι, ἢ μᾶλλον ἐὰν μετατεθῶσι μετὰ τὴν λέξιν «παλιν, δικά» ἐν στ. 13 (σελ. 68 W.). Ὅπότερον δὲ τούτων καὶ ἂν δεχθῶμεν, τὰ ἐπιφερόμενα «ὡς τὰ γε πλείστα Πινδάρου καὶ Σιμωνίδου πεποιήται» ἔχουσι καλῶς συναπτεμένα τοῖς προηγούμενοις μετὰ τὴν ἐξάλειψιν ἢ μεταθέσιν τῶν ἐν τῷ μεταξύ παρεμβεβλημένων.

μάτων, ὧν τὰ μὲν δύο πρῶτα ἔχουσι τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχῆμα, τὸ δὲ τρίτον διάφορον τῶν δύο πρώτων.

α α β.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύστημα καλεῖται *στροφή*, τὸ δὲ δεύτερον *ἀντιστροφή*, τὸ δὲ τρίτον *ἐπωδός* (δῆλον ὅτι στροφή, ὥστε θηλυκῶς ἡ ἐπωδός), ἡ δὲ ὅλη περικοπὴ *τριάς ἐπωδική*. Τὸ ὅλον δὲ ποίημα σύγκεται ἐκ πλειόνων τὸ αὐτὸ μετρικὸν σχῆμα ἔχουσιν περικοπῶν,

α α β α α β α α β

2. *Προφδικά*. «Προφδικὰ δέ ἐστιν, ἐν οἷς τὸ ἀνόμοιον προτέταται τῶν ὁμοίων» (Ἡφ. σελ. 68 W). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ σύγκεται ἐκ τριῶν συστημάτων, ὧν τὰ δύο τελευταῖα εἶνε ὅμοια μὲν ἀλλήλοις, ἀνόμοια δὲ τῷ πρώτῳ,

α β β.

3. *Μεσφδικά*. «Μεσφδικὰ δέ, ἐν οἷς περιέχει μὲν τὰ ὅμοια, μέσον δὲ τὸ ἀνόμοιον τέτακται» (Ἡφ. 68). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ ἔχει τὸ σχῆμα τὸδε

α β α.

4. *Παλιφδικά*. «Παλιφδικὰ δέ, ἐν οἷς τὰ μὲν περιέχοντα ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιεχομένοις· τὰ δὲ περιεχόμενα ἀλλήλοις μὲν ὁμοιά ἐστὶν, ἀνόμοια δὲ τοῖς περιέχουσιν» (Ἡφ. 68). Ἡ περικοπὴ δηλαδὴ σύγκεται ἐκ τεσσάρων συστημάτων, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ὅμοιον τῷ τετάρτῳ, τὸ δὲ δεύτερον τῷ τρίτῳ,

α β β α.

5. *Περιφδικά*. «Περιφδικὰ δέ, ἐν οἷς τὰ μὲν περιεχόμενα ἀλλήλοις ἐστὶν ὅμοια, τὰ δὲ περιέχοντα οὔτε ἀλλήλοις οὔτε τοῖς περιεχομένοις» (Ἡφ. σελ. 69 W.). Ἡ περικοπὴ δηλονότι ἔχει τὸ σχῆμα τὸδε·

α β β γ.

ΣΗΜ. Τὰ τρία πρῶτα εἶδη τῶν συνθέσεων τούτων σύγκεινται, ὡς ἡ βραχυτέρα τοῦ Ἡφαιστιῶνος περὶ ποιήματος πραγματεία παρατηρεῖ (σελ. 62 W.), ἐκ τριαδικῶν περικοπῶν, τὰ δὲ δύο τελευταῖα ὑπεβαίνουν τὴν τριάδα. «Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐν τριάσιν ὀρᾶται· ἐὰν δὲ ὑπερεξαγάγῃ τὴν τριάδα, γίνονται καὶ ἄλλαι ιδέαι δύο, δῆλον ὅτι ἡ παλιφδικὴ καὶ ἡ περιφδική.

γ'. Κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ. Τοιαῦτα ποιήματα γίνονται καθ' Ἡφαιστιῶνα (σελ. 69 W.), «ὅποταν ἐκθέμενος ὁ ποιητὴς

ὅποσα δὴποτε συστήματα διάφορα ἐπαγάγη ἐκ τῶν αὐτῶν συστημάτων συνεστῶσαν περικοπὴν ὥστε τὰ μὲν ἐν ἑκατέρᾳ ἢ ἐκάστη περικοπῇ συστήματα ἀνόμοια εἶναι ἀλλήλοις, τὰς δὲ περικοπὰς ἀμοιτέρας ἀλλήλαις ὁμοίας ἢ πάσας». Ἐν τῷ προμνημονευθέντι δηλαδὴ δευτέρῳ εἶδει (β') πᾶσα περικοπὴ περιεῖχε τοῦλάχιστον δύο ἀλλήλοις ὁμοια συστήματα ἢ μέρη, ἐνταῦθα δὲ τὰ συστήματα ἢ μέρη εἶνε ἀνόμοια ἀλλήλοις, ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερὲς (πρὸβλ. σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 220, 22 W.). Ἡ βραχυτέρα πραγματεία τοῦ Ἑφαιστιῶνος (σελ. 62 W.) μεταχειρίζεται ἐπὶ τῶν ἐν τῇ περικοπῇ περιεχομένων συστημάτων ἢ μερῶν τὸν ὅρον περίοδοι. Προσέτι δὲ παρατηρεῖ ὅτι ἡ περικοπὴ δύναται νὰ εἶνε δυαδικὴ ἢ τριαδικὴ ἢ τετραδικὴ, νὰ συγκροτῇται δηλαδὴ οὐ μόνον ἐκ δύο, ἀλλὰ καὶ ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀλλήλοις ἀνομοίων συστημάτων ἢ περιόδων. Τὸ δὲ ὅλον ποίημα περιέχει ἥτοι δύο ἢ πλείονας τοιαύτας περικοπὰς ἀλλήλαις ὁμοίας, οἷον ποίημά τι δύο μόνον περιέχον περικοπὰς δύναται νὰ ἔχῃ τὸ ἐξῆς σχῆμα:

δυαδικὸν α β, α β,

τριαδικὸν α β γ, α β γ,

τετραδικὸν α β γ δ, α β γ δ.

δ'. Ποιήματα ἀντιθετικά. Τὰ δὲ ἀντιθετικὰ ποιήματα γίνονται καθ' Ἑφαιστιῶνα (σελ. 69), ἀπόταν ὁ ποιητὴς γράφῃ ὅποσα δὴποτε κῶλα ὡς ἀνόμοια, καὶ ὡς βούλεται, εἴτα τούτων ἀνταποδῶ τῷ μὲν τελευταίῳ τὸ πρῶτον, τῷ δὲ δευτέρῳ ἀπὸ τέλους τὸ δεύτερον, καὶ οὕτω πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς σπανιώτατόν ἐστι, παρὰ δὲ Σιμμίχ τῷ Ῥοδίῳ ἐστὶν οὕτω πεποιημένα ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Ὡφ». Ἡ ἀντίθεσις δηλαδὴ ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς συστήματα, ἀλλ' εἰς κῶλα ἢ στίχους· ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ποιήματος ἀνταποδίδεται τῷ τελευταίῳ, ὁ δεύτερος τῷ προτελευταίῳ καὶ οὕτως ἐφεξῆς. Ὡστε τὸ εἶδος τοῦτο δὲν ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν κατὰ συστήματα σύνθεσιν, περιλαμβάνει δὲ σχεδὸν μόνον μεταγενέστερα ποιήματα τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων, ἅτινα ἐν τῇ βραχυτέρᾳ πραγματείᾳ τοῦ Ἑφαιστιῶνος περὶ ποιήματος (σελ. 63 W.) κελοῦνται παίγνια, οἷον τὸ ὦν τοῦ Σιμμίου.

ε'. Ποιήματα κατὰ σχέσιν μικτά. Τοιαῦτα ποιήματα εἶνε ἐν οἷς εἶνε ἀναμεμιγμένα δύο ἢ πλείονα τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων κατὰ σχέσιν εἰδῶν, οἷον λόγου χάριν τό τε μονοστροφικὸν καὶ τὸ ἐπφ'.

δικόν ἢ τό τε ἐπωδικόν καί τὸ μεσσωδικόν. Πρβλ. Ἑφαιστ. σελ. 69 καὶ ἐκτενεστέρον σελ. 63· «μικτὰ δὲ κατὰ σχέσιν ὅσα ἐκ μερῶν ἐστὶν ἐκ πάντων μὲν κατὰ σχέσιν, ἀνομοίων δὲ ἀλλήλοις κατὰ τὴν ιδέαν, ἐκ τε ἐπωδικῶν καὶ μονοστροφικῶν ἢ κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῶν».

5'. Ποιήματα κατὰ σχέσιν κοινά. Τὰ ποιήματα ταῦτα ὀρίζων ὁ Ἑφαιστίων ἐν μὲν τῇ βραχυτέρᾳ πραγματείᾳ (σελ. 63 W.) λέγει «κοινὰ δὲ ἐστὶ κατὰ σχέσιν, ὅσα καθ' ἑτέραν μὲν ιδέαν τῶν κατὰ σχέσιν γέγραπται, δύναται δὲ καὶ καθ' ἑτέραν γεγράφθαι δοκεῖν, οἷον εἰ μονοστροφικῶς γραφέν δύναται τοῦτο καὶ ἐπωδικῶς γεγράφθαι δοκεῖν». Ὡς παράδειγμα δὲ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὁ γ' Ὀλυμπιονίκης τοῦ Πινδάρου, ὅταν ἐκάστη τῶν βραχειῶν τριαδικῶν περικοπῶν ληφθῇ ὡς μία στροφή, ὅπερ τῷ ὄντι καὶ ἐγένετο. Ἐν δὲ τῇ ἐκτενεστέρᾳ πραγματείᾳ (σελ. 69) λέγει «κοινὸν δὲ ἐστὶ κατὰ σχέσιν τὸ δύο συστήμασιν ὑποπεπτωκός, καθάπερ τὸ πρῶτον Ἀνακρέοντος ἄσμα

γουνουμαί σ', ἐλαφνυόλε,

ξανθὴ παῖ Διός, ἀγρίων

δέσποιν' Ἀρτεμι θηρῶν

καὶ τὰ ἐξῆς (1). Κατὰ μὲν γὰρ τὴν νῦν ἐκδοσιν ὀκτάκωλός ἐστιν ἡ στροφή, καὶ τὸ ἄσμα ἐστὶ μονοστροφικόν. Δύναται δὲ καὶ ἐτέρως διαρρεῖσθαι εἰς τε τριάδα καὶ πεντάδα ἡ στροφή, ὥστε Φερεκράτειον εἶναι τὸ τελευταῖον τοῦ συστήματος τοῦ ἐκ τῶν τριῶν κώλων ἢ τῶν πέντε». Ἐν ταῖς ἐκδόσεσι δηλαδὴ ταῖς φερομέναις ἐν τοῖς καθ' Ἑφαιστίωνα χρόνοις τὰ ὀκτὼ κῶλα τοῦ εἰς τὴν Ἀρτεμιν ἄσματος τούτου τοῦ Ἀνακρέοντος ἀπετέλουν μίαν στροφήν ὀκτάκωλον καὶ τὸ ἄσμα ἦτο μονοστροφικόν. Ἡδύνατό τις ὅμως καὶ ἄλλως νὰ διαίρῃσιν τὰ κῶλα ταῦτα, εἰς δύο διάφορα συστήματα, τὸ μὲν ἐκ τριῶν, τὸ δὲ ἐκ πέντε κώλων, καὶ οὕτω νὰ λάβῃ τὸ ἄσμα ὡς ποίημα κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερές, τουτέστιν ὡς ἀποτελοῦν δυαδικὴν περικοπὴν. Τῷ ὄντι ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὐεσφάλιος, δὲν εἶνε πάντοτε εὐκόλον νὰ κρίνῃ τις ποτέρᾳ τῶν ἐκδοχῶν εἶνε ὀρθοτέρα,

(1) Τὰ ἐξῆς ἔχουσιν ὧδε·

ἢ κου νῦν ἐπὶ Ληθαίου
δίνησι θρασυκαρδίῳ
ἀνδρῶν ἐσκατορῆς πόλιν
χαίρουσ' οὐ γὰρ ἀνημέρους
ποιμαίνεις πολίητας.

καὶ μάλιστα ἐπὶ ἑτερομετρίας ἢ ἐπὶ μεταβολῆς προσώπων ἐν δραμα-
τικοῖς μέρεσιν, οἷον ἐν Αἴσχ. Ἐπτ. 114 κέ. 287 κέ.

262. Ἀπασαι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐξ ἰδέαι ἢ κατηγορίαι τοῦ Ἑφαι-
στίωνος δύνανται, ὡς πάλιν παρατηρεῖ ὁ Οὐεστράλιος, ἀφαιρουμένης
τῆς τετάρτης, τῶν ἀντιθετικῶν, νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς ἐξῆς δύο κυ-
ρίας κατηγορίας

α'. Τὴν μοροστροφικὴν σύνθεσιν,

β'. Τὴν κατὰ περικοπὴν.

1. Ἡ περικοπὴ περιέχει τοῦλάχιστον δύο μετρικῶς ὅμοια
συστήματα (ἐπωδικά, προωδικά, μεσωδικά, παλινωδικά,
περιωδικά).

2. Ἡ περικοπὴ περιέχει μόνον ἀνόμοια ἀλλήλοις συστήματα
(κατὰ περικοπὴν ἀνομοιομερῆ).

Εἴτα δὲ τὰ ποιήματα δύνανται νὰ εἴνε πεποιημένα κατὰ μίαν μόνην
τῶν ἰδεῶν τούτων, καὶ τότε λέγονται ἀπλῶ κατὰ σχέσιν, ἢ νὰ εἴνε
ἀναμειγμέναι πλείονες ἅμα ἰδέαι, καὶ τότε τὰ ποιήματα λέγονται
μικτὰ κατὰ σχέσιν.

Β'. Ἀπολελυμένα ἄσματα.

263. Ὁ Ἑφαιστίων τὰ ἀπολελυμένα ἄσματα ὀρίζει ἐν σελ. 66
W. ὡς ἐξῆς· «ἀπολελυμένα δέ, ἃ εἰκὴ γέγραπται καὶ ἄνευ μέτρου
ᾠρισμένου, οἷοί εἰσιν οἱ νόμοι οἱ κιθαρωδικοὶ Τιμοθέου». Κατὰ ταῦτα
τὰ ἀπολελυμένα διαφέρουσι τῶν κατὰ σχέσιν ἄσματων κατὰ τοῦτο
ὅτι, ἐν ᾧ τὰ κατὰ σχέσιν ἔχουσιν ἀντιστροφικὴν τινὰ σιανδήποτε
ἀνταπόδοσιν, ὥστε γίνεται ἐν αὐτοῖς ἀνακύκλησις τῆς αὐτῆς μελω-
δίας, τοῦναντίον τὰ ἀπολελυμένα οὐδεμίαν ἔχουσι μετρικὴν ἀνταπό-
δοσιν καὶ τὰ διάφορα μέρη τοῦ ποιήματος ἔχουσι διάφορον ἀπ' ἄλ-
λῃλων μελωδίαν. Διαίρουσιν δὲ κατὰ τὸν Ἑφαιστίωνα τὰ ἀπολελυ-
μένα εἰς τὰ ἐξῆς εἶδη·

α'. Τὰ ἀνομοιοστροφα, ἅτινα πάλιν διαίρουσιν εἰς ἑτερόστροφα
καὶ εἰς ἀλλοιοστροφα. Καὶ τὰ μὲν ἑτερόστροφα σύγκεινται ἐκ δύο
συστημάτων, τὰ δὲ ἀλλοιοστροφα ἐκ πλείονων τῶν δύο. Διακρίνονται
δὲ τὰ συστήματα ἀπ' ἀλλήλων ἢτοι διὰ τῆς ἐννοίας ἢ διὰ τῆς με-
τρικῆς μορφῆς καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἀνταποδίδεται ἄλλῳ τινὶ κατὰ τὸ
μέτρον. Ὁ Ἑφαιστίων ἐν σελ. 70 W. λέγει ὅτι τὰ ἀνομοιοστροφα
διαίρουσιν «ἢ κατὰ πρόσωπον ἀμοιβαῖον, ἢ χοροῦ πρὸς ὑποκριτὴν

ἀπόκρισιν, ἢ κατὰ ἐφύμνιον, ἢ κατὰ ἐπωδόν, ἢ κατ' ἄλλο τι ἀναφώνημα». Ὡς τεκμήρια δηλαδή τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀνομοιοστροφίου εἰς συστήματα λέγει ὁ Ἡφαιστίων α') μὲν τὴν μεταβολὴν τῶν ἑξόδων προσώπων, εἴτε δύο ὑποκριταὶ ἀμείβονται ἀλλήλους εἴτε ὁ χορὸς ἀποκρίνεται πρὸς ὑποκριτὴν· β') δὲ τὰ παρεμβαλλόμενα ἐφύμνια ἢ ἄλλα τινὰ ἀναφώνηματα· γ'), ὅπερ καὶ ἀσφαλέστερον διακριτικὸν γνώρισμα, τὸ διάφορον μετρικὸν γένος δύο ἐφεξῆς μερῶν τοῦ ἀποτελειμένου, οἷον ὅταν μῆρει τινὶ ἐξ ἰωνικῶν συγκειμένῳ μέτρῳ ἀκολουθῇ μέρος ἐκ δακτυλικῶν, ἢ ὅταν ἐν ὁμοιομετρίᾳ ἐπιφέρηται ὡς τελικὸν βραχυτερόν τι κῶλον, τὸ τελικὸν δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Ἡφαιστίων λέγων ὅτι διαιρεῖται κατ' ἐπωδόν. Τοῦτοις προσθετέον καὶ τὴν στιγμὴν, διότι συνήθως, οὐχὶ ὁμῶς πάντοτε, ἐπὶ τέλους ἐκάστου συστήματος τοῦ ἀποτελειμένου ἀπαρτίζεται ὁ λόγος. Τὰ κυριώτατα ὁμῶς τεκμήρια τῆς διαιρέσεως εἰς συστήματα ἔκειντο ἐν τῇ μελωδίᾳ, ἐκ μόνου δὲ τοῦ εἰς ἡμᾶς διασωθέντος κειμένου δὲν δύναται νὰ γίνῃ πάντοτε ἀσφαλῶς ἡ διαίρεσις.

β') Τὰ ἄτμητα. α" Ἄτμητα δὲ ἐστὶ τὰ τηλικαῦτα ὥστε δύνασθαι μὲν τέμνεσθαι, μὴ μέντοι τεκμήριόν τι ὑπάρχειν τοῦ τὸν ποιητὴν αὐτὰ τετμηκέαι, μήτε βραχυκατάληξιν μήτε τι ἕτερον τῶν διορίζοντων τὰ ποιήματα, οἷον ἐφύμνιον ἢ ἀναφώνημα». Ἡφαιστ. σελ. 70 W. Κατὰ ταῦτα ἄτμητα εἶνε τὰ ἐξ ἐνὸς συγκείμενα συστήματος.

γ') Τὰ ἄστροφα. Ἄστροφα δὲ λέγει ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 70) τὰ οὕτω μικρὸν ἔχοντα μέγεθος ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ ἀποτελῶσι στροφὴν ὅλην. Ὡς τοιαῦτα δὲ ἐννοητέον μελικὰ τινὰ μέρη πᾶνυ βραχέα καὶ μόνον ὀλίγα κῶλα περιέχοντα (πρβλ. σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 222), ἅτινα εὐρίσκονται ἐνιαχοῦ παρεμβεβλημένα εἰς τὰ διαλογικὰ μέρη τοῦ δράματος.

Γ'. Τὰ ἐξ ὁμοίων ἄσματα.

264. Ἄσματα δὲ ἐξ ὁμοίων εἶνε τὰ συγκείμενα ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξ ὁμοίων κῶλων τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους, οἷον ἐξ ἀναπαιστικῶν, ἢ τροχαϊκῶν, ἢ ἰαμβικῶν διμέτρων. Διακρίνει δὲ ὁ Ἡφαιστίων δύο εἶδη ἐξ ὁμοίων ἄσμάτων καὶ τὰ μὲν καλεῖ ἀπεριόριστα, τὰ δὲ κατὰ περιορισμοὺς ἀρίστους.

α'. Ἄσματα ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα. Ταῦτα ὀρίζει ὁ Ἡφαιστίων ὡδε· α ἀπεριόριστα μὲν, ὑπόσα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ἢ τῆς αὐτῆς

συζυγίας καταμετρούμενα ἢ περιόδου περιγραφὴν οὐδεμίαν ἔχει μεταξὺ, ἀλλὰ μέχρι τῆς τελευταίας ὁμοιά ἐστι». Κατὰ ταῦτα ἄσματα ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα εἶνε ὅσα ἐξ ὁμοίων συνεστῶτα κώλων δὲν ἔχουσι περιγραφὴν ἐν τῷ μέσῳ, οὔτε δηλαδὴ κατάληξιν οὔτε χασμωδίαν οὔτε ἀδιάφορον συλλαβὴν, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἄσμα ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς συστήματος ἢ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου ἐχούσης λεκτικὴν συνάρειαν. Τοιούτων συνθέσεων πλουτεῖ ἡ κωμωδία, ἥτις μετὰ μέρος ἐξ ἀναπαιστικῶν ἢ ἰκμβικῶν ἢ τροχαϊκῶν τετραμέτρων κατὰ στίχον τεταγμένων ἐπιφέρει μακρὰν ὑπέρμετρον περίωδον τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους. Προσφυέστατα δὲ καλεῖ τὴν τοιαύτην περίωδον ὁ Ὁφαιστίων ἀπεριόριστον ἐξ ὁμοίων, διότι δύναται νὰ αὐξηθῇ εἰς μέγα μέγεθος, τὰ κῶλα ἔχουσα ὁμοίως ἐσχηματισμένα, μόνον δὲ τὸ τελικὸν καταληκτικόν. Ἡ δὲ μεγίστη εὐρίσκεται παρ' Ἀριστοφάνει ἐν Νεφ. στ. 889 καὶ ἐξῆς μέχρι δύο καὶ ἐξήκοντα κώλων ηὔξημένη.

β') "Αἵσματα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίστους. Ταῦτα ὁ Ὁφαιστίων ὀρίζει ὥδε: «κατὰ περιορισμοὺς δὲ ἀνίστους ἐστὶν ὅποσα ἐξ ὁμοίων συνεστῶτα ἔχει κατάληξιν ἢ βραχυκατάληξιν μεταξὺ, οὐ μέντοι ἴσοις μεγέθεσι ταύτην ἐπιζευγνυμένην αἰεὶ, οἷα μάλιστα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν ταῖς παρόδοις τῶν χορῶν. Ἐκεῖ γὰρ μετὰ δέκα ἀναπαιστικά, λόγου χάριν, καὶ κατάληξιν ἐπάγουσιν εὐθὺς ὅμοια μὲν καὶ ἀναπαιστικά, οὐ μέντοι τῶν ἴσων συζυγιῶν». Τὰ τοιαῦτα ἄσματα συνεστῶτα ἐξ ὁμοίων κώλων, ὡς καὶ τὰ ἀπεριόριστα, διαφέρουσιν ἐκείνων κατὰ τοῦτο ὅτι δὲν σύγκεινται ἐξ ἐνὸς μόνου συστήματος ἢ ἐκ μιᾶς μόνης ὑπερμέτρου περιόδου, ἀλλ' ἐκ πλειόνων ὑπερμέτρων καταληκτικῶν περιόδων. Ἀναγκαῖον δὲ τὸ μέγεθος τῶν ἀλλήλα διαδεχομένων συστημάτων ἢ περιόδων νὰ εἶνε ἄνισον καὶ μηδεμίαν τὴν παράπαν νὰ ὑπάρχῃ ἀντιστροφικὴ ὁμοιότης. Διότι ὅταν ἐν ταῖς ὑπερμέτροις περιόδοις, αἰτίνες διαδεχόνται ἀλλήλας, τηρῆται ὠρισμένος ἀριθμὸς ποδῶν ἢ διποδιῶν, τότε ἡ σύνθεσις αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐξ ὁμοίων, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν κατὰ σχέσιν ἥτοι τῶν ἀντιστροφικῶν ποιημάτων. Πρὸς. Ὁφαιστ. σελ. 66 W. «ἐξ ὁμοίων δὲ ἐστίν, ἅπερ ὑπὸ (τοῦ αὐτοῦ) ποδὸς ἢ (τῆς αὐτῆς) συζυγίας ἢ περιόδου καταμετρεῖται ἄνευ ἀριθμοῦ τινος ὠρισμένου· ὡς ἐὰν τεταγμένος ἀριθμὸς ἢ, οὐκ ἔστιν ἐξ ὁμοίων, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν κτλ». Τοιοῦτον ἄσμα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίστους εἶνε λόγου χάριν τὸ ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χοροῦ ἐν τῷ Αἰάντι τοῦ

Σοφοκλέους στ. 134-171 ἐξ ὁκτῶ συστημάτων ἢ περιόδων συγκείμενον, τῆς μὲν πρώτης τρικώλου, τῆς δὲ δευτέρας τετρακώλου, τῆς δὲ τρίτης ἐπτακώλου, τῆς δὲ τετάρτης ὡσαύτως ἐπτακώλου, τῆς δὲ πέμπτης δεκακώλου, τῆς δὲ ἑκτῆς τέλους ὁκτακώλου.

265. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι τὰ ἐξ ὁμοίων ᾠσματα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ἀπολελυμένα, τὰ μὲν δηλαδὴ ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους πρὸς τὰ ἀνομοιοστροφα, τὰ δὲ ἀπεριόριστα πρὸς τὰ ἄτμητα τῶν ἀπολελυμένων. Καὶ ὅταν μὲν τὰ ἐφεξῆς ἀκολουθοῦντα οὐχὶ ἀντιστροφικὰ συστήματα ἔχωσι διάφορον ἀλλήλων μετρικὸν σχηματισμόν, τότε τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον ποίημα καλεῖται ἀπολελυμένον. Ὅταν δὲ τὰ ἄλληλα διαδεχόμενα οὐχὶ ἀντιστροφικὰ συστήματα εἶνε ὑπερμετροὶ περίοδοι τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ, τότε τὸ ὅλον ποίημα καλεῖται οὐχὶ ἀπολελυμένον, ἀλλ' ἐξ ὁμοίων. Ὁρθότερον ὅμως καὶ ἀκριβέστερον, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὔεστφάλιος, ἡδύνατο τοῦτο νὰ κληθῇ *ἀπολελυμένον ἐξ ὁμοίων*. Ὅταν δὲ τὰ ἐπ'ἀλλήλα συστήματα τὰ ἐξ ὑπερμέτρων περιόδων τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ γένους συγκείμενα εὐρίσκωνται ἔχοντα πρὸς ἄλληλα ἀντιστροφικὴν τινα ἀνταπόδοσιν, τότε τὸ ποίημα, ὡς πάλιν ὁ αὐτὸς παρατηρεῖ, δύναται προσφυῶς νὰ κληθῇ *κατὰ σχέσιν ἐξ ὁμοίων*, οἷον ἦτο τὸ τοῦ Ἀλκίου μονοστροφικὸν ᾠσμα (Ἡραϊστ. σελ. 67), οὗ ἡ ἀρχὴ

ἔμε δεῖλαν, ἔμε πασᾶν κακοτάτων πεδέχοισαν.

Τοῦ ᾠσματος τούτου ἕκαστον σύστημα ἢ ἐκάστη στροφή ἀποτελεῖτο ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρου περιόδου ἐξ εἴκοσιν ἰωνικῶν ποδῶν συγκειμένης. Τοιαῦτα προσέτι ἦσαν καὶ ἀναπαιστικά τινα μέρη τῆς τραγωδίας.

Δ'. Μετρικὰ ᾠσματα.

266. Καθ' Ἡραϊστίωνα (σελ. 61) μετρικὰ ᾠσματα εἶνε «ὅσα ἐκ μέτρων μὲν ὁμολογουμένων συνέστηκε, τάξιν δὲ καὶ ἀνακύκλησιν οὐκ ἔχει, οὔτε κατὰ στίχον, οὔτε κατὰ συστήματα, οἷός ἐστιν ὁ Μαργίτης ὁ εἰς Ὀμηρον ἀναφερόμενος, ἐν ᾧ παρέσπαρται τοῖς ἔπεσιν ἰαμβικά, καὶ ταῦτα οὐ κατ' ἴσον σύστημα. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ Σιμωνίδου ἐπίγραμμα,

Ἴσθμια δίς, Νεμέα δίς, Ὀλυμπία ἐστεφανώθην.

οὐ πλάτει νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνης.

Ἀριστόδημος Θράσιδος Ἀλεῖος πάλα».

Πρόβλ. καὶ σελ. 66. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν μετρικὰ ἄτακτα εἶνε τοιαῦτα συνθέσεις, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς κατὰ στίχον, διότι δὲν ἔχουσι συνεχῶς ἀνακυκλούμενον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ μέτρον, ἀλλὰ διάφορα μέτρα ἀναμειγμένα, ἐν τῇ μίξει δὲ ταύτῃ τῶν διαφόρων μέτρων δὲν τηροῦσιν ὠρισμένην τάξιν οὐδ' ἔχουσι τεκμήρια διαιρέσεως εἰς διάφορα μετρικὰ συστήματα. Αἱ συνθέσεις λοιπὸν αὐταὶ ἀποτελοῦσι παρὰ τὰς κατὰ στίχον καὶ τὰς κατὰ σύστημα συνθέσεις τρίτον γένος ἀντίθετον τῶν δύο ἐκείνων κυρίων γενῶν, ἐπειδὴ ἐν ἐκείνοις μὲν ἐπικρατεῖ τάξις τις τῆς συνθέσεως τῶν μέτρων, ἐν ταύταις δὲ λείπει ἡ τάξις, ὅθεν καὶ μετρικὰ ἄτακτα καλοῦνται. Πλὴν ἀλλ' οὕτω περιωρισμένη εἶνε ἡ χρῆσις τῶν μετρικῶν ἀτάκτων, ὥστε οὐδεμία ἀνάγκη νὰ πλασθῇ χάριν αὐτῶν τρίτον κύριον γένος. Ὁ Ἑφαιστίων εἰς τὰ μετρικὰ ἄτακτα ἀναφέρει πρῶτον μὲν μεταγενέστερόν τι ἐπικοσαυρικὸν ποίημα, τὸν Μαργίτην, ἐν ᾧ δακτυλικὰ ἐξῆμετρα καὶ ἰαμβικὰ τρίμετρα ἀνευ οὐδεμιᾶς τάξεως ἀνemieγνυντο μετ' ἀλλήλων, διότι κατ' ἀρχῆς μὲν μετὰ δέκα ἐξῆμετρα ἐπεφέρετο ἐν τρίμετρον, εἶτα δὲ μετὰ πέντε, ἔπειτα μετὰ ὀκτώ ἐξῆμετρα (πρόβλ. σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 218), ἡ δ' ἀταξία ἐγένετο ἐνταῦθα ἐξεπίτηδες συμφώνως πρὸς τὴν σκωπτικὴν ἔννοιαν. Εἶτα δὲ ἀναφέρει καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου ἐπιγράμμα, ἐν ᾧ τῷ ἥρῳ ἐπιφέρεται ἔλεγειον καὶ ἔπειτα ἰαμβεῖον. Οὐκ ἀδίκως ὅμως ὁ Οὔεσφάχλιος ἀποδοκιμάζει τὸν τῶν παιῶν μετρικῶν χαρακτηρισμὸν τοῦτον τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Σιμωνίδου, ὡς ἔχοντος πλήρη ἄδειαν νὰ ποιήσῃ τοιοῦτο ποίημα κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρχιλόχου.

Ε'. Μικτὰ κατὰ δοτήματα ἢ μικτὰ δοτήματικά.

267. Ὁ Ἑφαιστίων ὀρίζων ἐν σελ. 61 τὰ μικτὰ κατὰ συστήματα ἢ μικτὰ συστηματικά λέγει «μικτὰ δέ, ὅσα μέρος μὲν τι ἔχει κατὰ σχέσιν, μέρος δὲ τι ἀπολελυμένον ἢ ἐξ ὁμοίων». Ἐν τοῖς ποιήμασι δηλονότι τούτοις (ἢ ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ συνεχεῖ μέρει μερίζονός τινος ποιήματος) συνάπτονται πλείονες τῶν ἐν ἀριθ. Α', Β' καὶ Γ' μνημονευθεισῶν κυρίων κατηγοριῶν τῆς συστηματικῆς συνθέσεως. Τοιαῦτα δὲ ποιήματα εἶνε λόγου χάριν αἱ πλείους τῶν παρόδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ πολλὰ τῶν λοιπῶν χορικῶν ἁσμάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς προηγείται μὲν μέρος ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμούς ἀνίσους, ἔπεται δὲ μέρος

κατὰ σχέσιν ἦτοι ἀντιστροφικόν. Τοιαῦται εἶνε προσέτι πολλάκι μονωδίαι τοῦ τε Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, ἐν αἷς μέρει τινὶ κατὰ σχέσιν συνάπτεται μέρος ἀπολελυμένον, ἀλλοιοστροφικόν ἢ ἑτεροστροφικόν. Τὰ δὲ ἐν τῇ β' τοῦ Ἡφαιστίωνος περὶ ποιήματος πραγματεία λεγόμενα (σελ. 67) «μικτὰ ἐστὶ συστηματικά, ὥσπερ εἰ τις τὴν πρώτην ᾠδὴν ἐν τῷ πρώτῳ Ἀλκαίου καὶ τὴν δευτέραν συνάψει, συστηματικῆς οὔσης αὐτῶν ἑκατέρας» ὁ Οὐεστφάλιος ἀποδοκιμάζει ὡς ἀντικρυς ἀνόητα, ῥυέντα δὲ οὐχὶ ἐκ τοῦ Ἡφαιστίωνος, ἀλλ' ἐκ τινος διασκευαστοῦ τοῦ συγγράμματος τούτου. Ἡ βραχυτέρα, λέγει, πραγματεία ἔχει τὸ ὀρθὸν καὶ ἐλέγχει τοὺς νομίζοντας ὅτι αὕτη εἶνε ἐπιτομὴ τῆς μείζονος ὡς οὐχὶ ὀρθῶς φρονοῦντας.

ΣΤ'. Κοινὰ κατὰ συνθέματα ἢ κοινὰ συνθηματικά.

248. Περὶ τῆς κατηγορίας ταύτης πραγματεύεται ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 61 καὶ 67, ἀναφέρει δ' εἰς αὐτὴν τοιαῦτα ποιήματα, ἅτινα δύνανται τις νὰ λάβῃ καὶ ὡς κατὰ σχέσιν γεγραμμένα καὶ ὡς ἐξ ὁμοίων ἢ ἀπολελυμένα. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ ἑτέρα τῶν δύο ἐκδοχῶν εἶνε ἐκαστοτε ἡ ὀρθή.

269. Τοσαῦτα περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος περὶ δεδομένων κατηγοριῶν τῶν μετρικῶν συνθέσεων. Αἱ κατηγορίαι αὗται περιέχουσι μὲν ἀληθῶς ὕλην πλουσίαν καὶ πλείστου ἡμῖν λόγου ἄξιαν, εἶναι ὅμως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Οὐεστφάλιος, δὲν φαίνονται ἀκριβῶς ἀφωρισμένοι, οἷον α') ἡ τρις ἐπαναλαμβανομένη κατηγορία τῶν κοινῶν (κοινὰ κατὰ γένος, κοινὰ κατὰ σύστημα, κοινὰ κατὰ σχέσιν) φαίνεται ὅτι ἐπενοήθη ἀπλῶς ὡς ἀντίθεσις εἰς τὴν τριπλὴν τῶν μικτῶν κατηγορίαν· β') αἱ τρεῖς κατηγορίαι, ἡ τῶν ἀστροφῶν μερῶν, ἡ τῶν ἀντιθετικῶν καὶ ἡ τῶν μετρικῶν ἀτάκτων, τοῦλάχιστον δὲν ἀνήκουσιν εἰς ὃν τόπον καταχωρίζει αὐτάς ὁ Ἡφαιστίων ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ περὶ δεδομένης συστήματι τῶν μετρικῶν συνθέσεων, καθ' ὅλου δὲ εὐκόλως δυνάμεθα νὰ στερεθῶμεν αὐτῶν ὡς ο'δεμίαν πρακτικὴν σημασίαν ἔχουσιν· γ') αἱ κατηγορίαι τῶν ἀπολελυμένων καὶ τῶν ἐξ ὁμοίων δὲν ἀποτελοῦσι δύο γένη ὁμοταγῇ τοῖς κατὰ σχέσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀμφοτέραι ἀποτελοῦσιν ἓν γένος δεύτερον, ἀντικείμενον τοῖς κατὰ σχέσιν, οὕτω δὲ ὥστε τὰ ἐξ ὁμοίων εἶνε ἀπλῶς εἰδός τι τῶν ἀπολελυμένων.

270. Τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος περὶ τῶν διαφορῶν ἰδεῶν τῆς τῶν ποιημάτων συνθέσεως λεγομένοις ἀναγκασίον φαίνεται νὰ προστεθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς· α') καθ' ὅλου εἰπεῖν ἡ μὲν κατὰ στίχον σύνθεσις ἦτο οἰκεία τῆς ῥαψῳδομένης καὶ ἄνευ μέλους ἀπαγγελλομένης ποιήσεως, δῆλον ὅτι τοῦ ἔπους καὶ τοῦ διαλόγου τῶν δραμάτων, ἡ δὲ συστηματικὴ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τῶν ᾠδῶν τοῦ δράματος· β') Τῆς μὲν μονοστροφικῆς συνθέσεως χρῆσιν ἐποιήσατο ἡ μονωδικὴ λυρικὴ τῶν Αἰολέων καὶ Ἰώνων καὶ οἱ μιμησάμενοι αὐτοὺς ἐν τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, τῆς δὲ κατὰ περικοπὴν ἡ χορικὴ λυρικὴ καὶ τὸ δράμα. γ') Ἡ ἐπωδικὴ σύνθεσις (α α β) ἐπικρατεῖ μὲν μάλιστα ἐν τοῖς τοῦ Πινδάρου ἐπινίκιοις, συχνὰ δὲ εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ δράματι καὶ μάλιστα ἐν τῇ παρόδῳ. Συνήθως ὅμως ἐν τῷ δράματι ἐπικρατεῖ τὸ σχῆμα α α β β (γ γ), τουτέστιν ἡ κατὰ συζυγίαν σύνθεσις. δ') Τῶν ἀπολελυμένων χρῆσις ἐγένετο κυρίως ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῷ διθυράμβῳ, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς σκηνικαῖς μονωδίαῖς τῆς μεταγενεστέρας τραγωδίας.

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΡΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ Β' ΤΟ ΕΙΔΙΚΟΝ

Α'. ΜΕΤΡΑ ΔΑΚΤΥΛΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

Περὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου.

271. Δακτυλικά καθόλου μέτρα λέγονται τὰ ἐκ τοῦ δακτύλου ὡς κυρίου ποδὸς συγκροτούμενα, ὅπως καὶ ἀναπαιστικά, τροχαϊκά, ἱαμβικά καὶ λοιπὰ καλοῦνται τὰ κύριον ἢ μετρικὸν πόδα ἔχοντα ἀνάπαιστον, τροχαῖον, ἱαμβον κτλ. Διότι πλὴν τῶν κυρίων τούτων ποδῶν, ἐξ ὧν δηλαδὴ συνήθως καὶ κυρίως ἀπηρτίζοντο τὰ μέτρα, ἐγένετο χρῆσις ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλων δευτερευόντων ποδικῶν σχημάτων, οἷον ἐν τοῖς δακτυλικοῖς π. χ. μέτροις πλὴν τοῦ δακτύλου, οὗ ἢ μὲν θέσις ἀπετυποῦτο διὰ μιᾶς μακρᾶς συλλαβῆς, ἢ δὲ ἄρσις διὰ δύο βραχειῶν $\left(\begin{smallmatrix} \theta. & \text{ἄρσ.} \\ - & \cup \end{smallmatrix} \right)$, ἐγένετο χρῆσις κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τοῦ σπονδείου $\left(\begin{smallmatrix} \theta. & \text{ἄρσ.} \\ - & - \end{smallmatrix} \right)$. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέσις πρὸς τὴν ἄρσιν εἶχε λόγον ὡς 2 : 2 ἢ 1 : 1, τουτέστι τὸν τοῦ ἔσου, καὶ οὕτως ὁ ρυθμὸς ἔβαινεν ὁμαλῶς καὶ κοσμίως, διὰ ταῦτα ὁ τετράσημος οὗτος ποὺς εἶχεν ἦθος σεμνὸν καὶ ἀξιοματικόν. Ἡϋξάνετο δ' ἐτι μᾶλλον τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ σεμνότης τοῦ ποδὸς τούτου διὰ τῆς συναιρέσεως τῶν δύο βραχειῶν τῆς ἄρσεως εἰς μίαν μακράν, ὅτε δηλαδὴ ἐλάμβανε τὸ σχῆμα τοῦ σπονδείου. Τὴν δὲ λύσιν τῆς θέσεως ἀποφεύγουσιν οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ ἐν πᾶσι τοῖς δακτυλικοῖς μέτροις, διότι οὕτω γεννᾶται σχῆμα ἔχον ἦθος ταχύτερον καὶ θερμότερον παρὰ τὸ τῶν δακτυλικῶν μέτρων οἷ-

κεῖον, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον ποιοῦνται χρῆσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς κεκλι-
νόμενον ἦθος ἔχουσι δακτυλικοῖς ὑπορχήμασι καὶ ἐν ταῖς δακτυλικαῖς
τῆς μεταγενεστέρας τραγωδίας μονωδίαις, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα τοῦ
τετρασυλλάβου σχήματος τοῦ καλουμένου προκελευσματικοῦ $\cup \cup \cup \cup$
οὐδέποτε δὲ τοῦ ἀναπιστικοῦ $\cup \cup -$. Τοῦ δὲ καταληκτικοῦ τετρα-
σήμου δακτυλικοῦ ποδός ἡ ἐλλείπουσα ἄρσις ἀναπληροῦται ἢ διὰ το-
νῆς, τουτέστι διὰ παρεκτάσεως τῆς δισημοῦ θέσεως εἰς χρόνον τετρά-
σημον $\cup$, ἢ τῇ προσλήψει κενοῦ χρόνου δισημοῦ, ὥδε $\cup \bar{\Lambda}$.

272. Τὰ δὲ δακτυλικά κῶλα, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει ἀκριβέστε-
ρον εἵπομεν, εἶνε ἥτοι διποδία (πόδες σύνθετοι ὀκτάσημοι) ἢ τριπο-
δία (πόδες διωδεκάσημοι) ἢ τετραποδία (πόδες ἐκκαιδεκάσημοι) ἢ
πενταποδία (πόδες εἰκοσάσημοι). Μείζονα δὲ τοῦ εἰκοσασήμου με-
γέθη δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποτελῶσι δακτυλικά κῶλα ὡς τῆς αἰσθήσεως
ἀδυνατούσης νὰ ἀντιληφθῇ τοιούτων μεγεθῶν ὡς ἐνός κώλου. Κατὰ
δὲ τὴν ἀπόθεσιν σχηματίζονται α') μὲν ἀκατάληκτα, καταλήγοντα
δηλαδή εἰς δάκτυλον ἢ σπονδεῖον ἢ καὶ εἰς τροχίον διὰ τὴν τελευ-
ταίαν ἀδιάφορον· β') δὲ καταληκτικά, καταλήγοντα δηλαδή εἰς τὴν
θέσιν, τῆς ἄρσεως ἀναπληρουμένης εἴτε διὰ κενοῦ δισημοῦ χρόνου
εἴτε διὰ τονῆς τῆς τελικῆς θέσεως, ἥτις οὕτω λαμβάνει μέγεθος τε-
τράσημον· γ') δὲ βραχυκατάληκτα, καταλήγοντα εἰς δύο μικρὰς θέ-
σεις, τῶν δύο ἐλλειπουσῶν ἄρσεων τῶν δύο τελευταίων ποδῶν ἀνα-
πληρουμένων διὰ κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τονῆς·

ἀκατάλ. $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \infty$
κατάλ. $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \bar{\Lambda}$ βραχυκ. $\left\{ \begin{array}{l} \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \bar{\Lambda} \\ \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup \end{array} \right.$

Προσέτι δὲ ἐπιδέχονται τὰ δακτυλικά κῶλα καὶ τὸ προκαταλη-
κτικόν σχῆμα, ἔχουσι δηλαδή οὐ μόνον ἐν τῇ ἀποθέσει ἀλλὰ καὶ πρὸ
αὐτῆς ἥτοι ἐν τῷ μέσῳ κατὰληξιν ἢ μᾶλλον προκατὰληξιν, ἥτις ὡς
ἡ κατὰληξις τῆς ἀποθέσεως ἀναπληροῦται διττῶς, εἴτε διὰ τονῆς, οἶον
 $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$, εἴτε διὰ κενοῦ χρόνου δισημοῦ, ὡς π.χ. ἐν τῷ ἐλεγείῳ
 $\cup \infty \cup \infty \cup \bar{\Lambda} \cup \cup \cup \cup \cup \cup \bar{\Lambda}$.

273. Τῶν δὲ δακτυλικῶν μέτρων ἀρχαιότατον πάντων καὶ ἐπιση-
μώτατον ἦτο τὸ δακτυλικόν ἑξάμετρον, ὅθεν καὶ περὶ τῆς χρήσεως αὐ-
τοῦ λέγομεν κατὰ πρῶτον ἐνταῦθα. Τὸ μέτρον λοιπὸν τοῦτο εὕρισκε-
ται τελειότατον κατὰ τὸ εἶδος ἥδη ἐν αὐτῷ τῷ ἀρχαιοτάτῳ μνη-
μνεῖῳ τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως, τοῖς Ὀμηρικοῖς δηλονότι ποιήμασιν.
Ὅτι δὲ καὶ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ὑπῆρχε παρὰ τοῖς Ἑλλήσι ποιήσις τις,

οὐδεμία ἀμφιβολία. Αὕτη δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο κυρίως ἱερὰ τῇ τῶν
θεῶν λατρείᾳ ὑπηρετοῦσα (ὑμνοί, νόμοι), μέγιστα δὲ τῇ τοῦ Ἀπόλ-
λωνος ἐν Δελφοῖς καὶ Δήλῳ καὶ τῇ τῶν Μουσῶν ἐν Βοιωτίᾳ. Ὅτι
δὲ καὶ ἡ ποίησις αὕτη μέτρον εἶχε τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, δὲν δύ-
ναιτο μὲν νῦν νὰ ἐξακριβωθῇ ὡς οὐδενὸς ἔχοντος τῆς ποιήσεως ἐκείνης
διασωθέντος. φαίνεται δὲ πιθανόν ἄλλως τε καὶ ἐκ τούτου ὅτι οἱ πα-
λαιοὶ τὴν εὐρεσιν τοῦ ἐξάμετρου ἀνέφερον εἰς τὴν Φημονόην, τὴν
πρώτην ἐν Δελφοῖς ἱέρειαν, καὶ εἰς ἄλλους μυθικοὺς ποιητάς πρὸ τοῦ
Ὀμήρου ἀκμάσαντας, οἷον τὸν Ὀρφέα, τὸν Ὡλῆνα, τὸν Χρυσό-
θεμιον καὶ τὸν Φιλάρμωνα. Οὐχὶ δὲ πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ Ὀμή-
ρου ἡ ποίησις ἤρξατο νὰ ὑμνῇ πλὴν τῶν θεῶν καὶ ἔργα ἡμιθέων ἢ
ἐνδόξων ἀνδρῶν (κλέα ἀνδρῶν). Ἐκ τῆς ἐπικωτέρας δὲ τὸ ἥθος
λυρικῆς ταύτης ποιήσεως ἐγεννήθη τὸ ἔπος ἥτοι ἡ ἐπικὴ ποίησις, ἣν
ὁ Ὀμηρὸς προήγαγεν εἰς τὸν κολορῶνα τῆς τελειότητος. Καὶ τῶν
ἑσμάτων λοιπὸν τούτων τῶν τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως προηγηθέντων
τὸ μέτρον οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἦτο τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον. Ἐκ
τῆς ποιήσεως δὲ ταύτης χορηγηθεῖσα αὐτὸ ἡ ἐπικὴ ποίησις ἐτελειο-
ποίησε τὸ εἶδος αὐτοῦ, ἐνεωτέρισε δὲ περὶ τὴν προφοράν, διότι ἐν ᾧ
πρότερον τὸ ἐξάμετρον ἐμελωδεῖτο ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν πρὸς τὴν κιθά-
ραν, ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει ἐρραψωδεῖτο ἀπλῶς ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν,
τουτέστιν ἀπηγγέλλετο ἄνευ ᾠδῆς (1), προσέτι δὲ καὶ ἄνευ κρούσεως
ἦτοι συνωδίας τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, τῶν ἀπγγελλόντων τὰ ἔπη
ῥαψωδῶν ἀντὶ κιθάρας ῥαβδον μετὰ χεῖρα φερόντων (πρβλ. § 54). Ἐκ
δὲ τῆς χρήσεως ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει, ἥτις ἀρχῆθεν καὶ κυρίως ἦτο ἡ-
ρωϊκῇ, τουτέστι διηγείτο πράξεις ἡρώων, ὠνομάσθη τὸ ἐξάμετρον ἡρώϊον
ἢ ἡρωϊκὸν μέτρον. Προσέτι δὲ καὶ ἔπος ἐκλήθη τὸ μέτρον τοῦτο ἰδίᾳ
καὶ κατ' ἐξοχὴν, διότι καὶ τὰ ἄλλα μέτρα, ἅτινα οἱ παλαιοὶ ποιηταὶ
μετεχειρίζοντο κατὰ στίχον, οἷον τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον, ἐκάλουν ἐπη
τουτέστι λόγους. Ἐπεκράτησε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπὶ τοῦ δακτυλι-
κοῦ ἰδίᾳ ἐξάμετρου ὡς τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπισημοτάτου πάντων
τῶν μέτρων. Ὁμωνύμως δὲ τοῦ μέτρου ὕστερον ἐκλήθη καὶ τὸ σχῆμα
ἦτοι γένος τῆς ποιήσεως, ἐν ᾧ ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ (2). Μετεχειρί-

(1) Πρβλ. Ἀριστοτ. περὶ ποιητ. κεφ. α'. «ἡ δὲ (ἐποποιία) μόνον τοῖς λόγοις ἢ
τοῖς φίλοις μέτροις (ποιεῖται τὴν μέμνησιν)».

(2) Περὶ τῶν ὀνομασιῶν τοῦ δακτυλικοῦ ἐξάμετρου πρβλ. σχόλ. εἰς Ἡφαιστ. κεφ
ζ' σελ. 161 W. = Scholia Hephaest. Ambrosiana παρὰ Studemund, Anecd.

σατο δὲ τὸ μέτρον τοῦτο ἡ ἐπικὴ ποίησις διὰ παντός καὶ κατὰ πάσας τὰς φάσεις αὐτῆς μέχρι τῶν τελευταίων τῆς ἀρχαιότητος χρόνων, μετὰ τινων βεβιαίως ἐκάστοτε διαφορῶν περὶ τὸ σχῆμα, περὶ ὧν ἀκριβέστερον θὰ πραγματευθῶμεν κατωτέρω. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ βουκολικὴ ποίησις ἐποιήσατο χρῆσιν μόνου τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου. Πολλῶ δ' ἐλάχισσιν χρῆσιν ἐποιήσατο ἡ λυρικὴ καὶ μάλιστα ἡ δραματικὴ ποίησις. Ἐκ τούτων λοιπὸν γίνεται δῆλον οὐ μόνον τὸ ἀρχαῖον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπίσημον τοῦ ἐξαμέτρου.

274. *Σημασία τοῦ ἐξαμέτρου.* Τὸ δακτυλικὸν ἐξαμέτρον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν (§ 189), εἶνε μέτρον ἀκατάληκτον τοῦ τελευταίου ποδὸς ἔχοντος πάντοτε συνηρημένην τὴν ἄρσιν, σχῆμα δηλαδὴ σπονδαίου ἢ καὶ τροχαίου διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον, οὐχὶ ὁρθῶς δὲ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ οἱ πλείστοι λαμβάνουσιν αὐτὸ ὡς *καταληκτικόν* εἰς *δισέλλατον*, ὁρθῶς δὲ ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. δ' σελ. 48) λέγει τὸ μέτρον τοῦτο *τέλειον*. Σύγκειται δὲ ἐκ δύο κῶλων τριποδικῶν, ἐκάτερον δ' αὐτῶν ὡς τριποδία ἔχει τρία σημεῖα ἢ βάσεις, ὥστε τὸ ὅλον ἔξ, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα *ἐξάμετρον*. Καὶ ἡ μὲν πρώτη τριποδία ἀποτελεῖ τὸ προηγούμενον τῆς περιόδου κῶλον, ἡ δὲ δευτέρα

var. σελ. 137 κέ. ἔχοντα ὧδε· «Τοῦ ἡρωϊκοῦ ὀνομασίαι εἰσι πέντε α') δακτυλικόν ἀπὸ τοῦ ποδὸς τοῦ ἀπαρτιζόντος αὐτό, δάκτυλος δὲ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου μέρους εἰρηται, ὡς περ καὶ ποὺς καὶ βάσις· β') ἡρώϊον ἀπὸ τοῦ τὰς πράξεις τῶν ἡρώων τούτων γράφασθαι τῷ μέτρῳ, ἢ ὅτι σύντονον τοῦτο ἢ καὶ εὐρωστον τὸ μέτρον ὡς περ καὶ οἱ ἥρωες· γ') πυθικόν ἀπὸ τοῦ τὸν Πύθιον τούτῳ κεκρῆσθαι τῷ μέτρῳ· δ') ἔπος ἀπὸ τοῦ ἐπεισθαι τὰς βάσεις ἀλλήλαις· ἐντεῦθεν γάρ καὶ τὴν τοῦ ἔπους ἀρετὴν ἔστιν ἰδεῖν τὰ γὰρ εὐρυθμα τῶν ἐπῶν οὐ συναπαρτιζομένης ἔχουσι τὰς βάσεις τοῖς μέρεσι τοῦ λόγου, ὡς τὸ ὕμνος εἶνεκα τῆσδε (Α 214)· ἄρρυθμον γάρ τοῦτο· ε') ἐξάμετρον ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βάσεων». Καὶ κατωτέρω· «ἰδίως δὲ τοῦτο ἡρώϊον προσαγορεύεται ὡς τῶν ἄλλων πρότερον ἢ ἀρχαιότερον, καθότι καὶ ἥρωας καλοῦμεν τοὺς τῆς γενέσεως προλαβόντας τὴν τύχην· ἔνιοι δὲ φασιν, ἐπεὶ τὰ ἡρωϊκὰ διηγήματα τούτῳ τῷ μέτρῳ καταμετρεῖται. Δεῖγμα δὲ ἡ Ὀμήρου ποίησις καὶ Ἡσίοδος καὶ ὁ Κύκλος πῶς. Τὸ δὲ μέτρον τὸ καταληκτικόν καὶ ἰδίως αὐτὸ τοῦτο καλεῖται ἔπος· τὸ γὰρ αὐτὸ τῶν ἄλλων ἀρχαιότερον ὂν καὶ τὸ κοινὸν πάντων ὄνομα προήρπασεν· ἔπη οὖν καὶ τὰ ἄλλα καλοῦμεν μέτρα, ἰδίως δὲ τοῦτο καὶ κατ' ἀρχὴν». Πρβλ. καὶ Πράχλου Χρηστομ. σελ. 230 W. «Καὶ ὅτι τὸ ἔπος πρῶτον μὲν ἐφεύρε Φημονόη ἢ Ἀπόλλωνος προφήτις, ἐξαμέτροις χρησμοῖς χρησαμένη· καὶ ἐπειδὴ τοῖς χρησμοῖς τὰ πράγματα εἰπτο καὶ σύμφωνα ἦν, ἔπος ἀπὸ τοῦ ἐπεισθαι τὸ ἐκ τούτων τῶν μέτρων κληθῆναι. Οἱ δὲ φασιν ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἄγαν ὑπεροχὴν, τὴν ἐν τοῖς ἐξαμέτροις θεωρουμένην, τὸ κοινὸν ὄνομα παντός τοῦ λόγου τὸ ἐξάμετρον ἰδιώσατο καὶ ἐκλήθη ἔπος, καθάπερ καὶ ὁ Ὀμηρος τὸν ποιητὴν καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν ῥήτορα φκειώσατο· ἐπεὶ καὶ τὰ τριμέτρα ἔπη προσηγόρευον».

τὸ ἐπόμενον. Ἐξ ὧν δὲ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ τέλει τῶν Μεταρυσικῶν (1) μανθάνομεν ὅτι οἱ παλαιοὶ τὸ μὲν πρῶτον κῶλον ἐκάλουν δεξιόν, τὸ δὲ δευτέρον ἀριστερόν. Κατὰ τὸν Ἀριστόξενον ἑκατέρω τριποδία ἀποτελεῖ πόδα σύνθετον ἱαμβικὸν δωδεκάσημον καὶ ἔχει τρία σημεῖα, κυρίαν θέσιν, δευτερεύουσαν θέσιν καὶ ἄρσιν. Μελωδοῦμενον λοιπὸν ἢ καὶ ῥαψωδοῦμενον τὸ ἐξάμετρον ἐδέχετο τρεῖς ῥυθμικοὺς τόνους ἐπὶ τοῦ πρώτου κώλου, ἓνα κύριον ἔχοντα τὴν μεγίστην δύναμιν, ἓνα δευτερεύοντα ἔχοντα ἀσθενεστέραν τοῦ πρώτου δύναμιν καὶ ἓνα ἀσθενέστατον πάντων ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου κώλου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον ἀπηγγέλλετο ὧδε:

''' u u u u u u | ''' u u u u u u

Ἐπειδὴ δ' ἕκαστος τετράσημος δάκτυλος ἰσοδυναμεῖ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ῥυθμὸν τῷ $\frac{2}{3}$ ποδὶ τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ἀνάγκη ἢ τριποδία νὰ ἰσοδυναμῇ τῷ $\frac{2}{3}$ ποδὶ, ὅστις ἔχει ἴσον ἀριθμὸν σημείων τῷ δωδεκα-

(1) Αὐτολεξεῖ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ταῦθα (σελ. 1093 a 26) τάδε· «ὅμοιοι δὲ καὶ οὗτοι ταῖς ἀρχαίοις Ὀμηρικοῖς, οἱ μικρὰς ὁμοιότητας ὁρῶσι, μεγάλας δὲ παραρῶσι. Λέγουσι δὲ τινες ὅτι πολλὰ τοιαῦτα, οἷον αἶ τε μέσαι ἢ μὲν ἐννέα ἢ δὲ ὀκτώ, καὶ τὸ ἔπος δεκαεπτά, ἰσάριθμον τούτοις (γρ. αἶ τε μέσαι δεκαεπτά, ἢ μὲν ἐννέα ἢ δὲ ὀκτώ, καὶ τὸ ἔπος ἰσάριθμον τούτοις)· βαίνεται δ' ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἐννέα συλλαβαίς, ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ ὀκτώ». Πρὸς ταῦτα ὁ Ψευδαλέξανδρος (σελ. 813, 23) παρατηρεῖ «βαίνεται δὲ ἐν μὲν τῷ δεξιῷ ἦτοι τῷ ἡμίσει τοῦ στίχου τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕως τοῦ μέσου ἐν ἐννέα συλλαβαίς, τῷ δ' ἀριστερῷ τουτέστι τῷ λοιπῷ ἡμίσει τῷ ἀπὸ τοῦ μέσου ἕως τοῦ τέλους ἐν ὀκτώ». Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τοῦ Ψευδαλέξανδρου τὸ ἐξάμετρον ἐδαίνετο ὑπὸ τῶν θεωρητικῶν, ὧν τῇ διδασκαλίᾳ ἠκολούθουν οἱ τοῦ Ἀριστοτέλους Πυθαγόρειοι, ὧδε:

- u u - u u - u u | - u u - u u -

δεξιόν

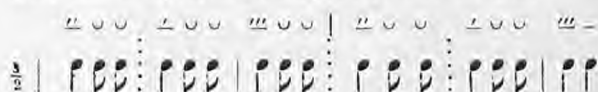
ἀριστερόν.

Τῇ ἐρμηνείᾳ ταύτῃ τοῦ χωρίου τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκολουθῶν καὶ ὁ Bergk καὶ ὁ Westphal δεξιὸν θέχονται τὸ πρῶτον καὶ ἀριστερόν τὸ δευτέρον κῶλον. Ὁ Οὐετφάλιος (Gr. Metrik² τόμ. 2 σελ. 333) παραβάλλει καὶ Μάριον Οὐίκτωρτιν 148 ὡσαύτως «δεξιὸν μέτρον» λέγοντα τὸ πρῶτον καὶ Πλωτίου 264 «ἡμισπὲς δεξιόν». Ὡσαύτως ὑπὸ Μαρίου Οὐίκτωρτιν 109 ἐπὶ τῆς ἱαμβικῆς διποδίας dextra sedes καλεῖται ἡ πρώτη χώρα, sinistra δὲ ἡ δευτέρα. Τοῦναντίον δὲ ἰσχυρίζεται ὁ H. Usener (Allg. Griech. Versbau σελ. 41 κέ.) δεχόμενος τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Bonitz (Comm. σελ. 595), ὅτι οἱ Πυθαγόρειοι τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν τομὴν τοῦ στίχου τὴν κατὰ τρίτον τροχαίον ἀποβλέποντες διήκουν τὰν ἀπάλιν τὸ ὁλοδακτυλικὸν ἐξάμετρον εἰς ὀκτὼ καὶ ἐννέα, ὥστε ἀριστερόν μὲν κῶλον ἐκάλουν τὸ πρῶτον, δεξιὸν δὲ τὸ δευτέρον. Διὰ τὸ ὅμοιοι οὗτοι νὰ ὁρμῶνται ἐκ τῆς κατὰ τρίτον τροχαίον τομῆς καὶ νὰ παραρῶσι τὴν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους παντάπασιν ἰσοδύναμον πανθημιμερῇ; Τοῦναντίον ὁ ῥυθμὸς ἀπαιτεῖ μίαν μόνην διαίρεσιν τὴν εἰς δύο τριποδίας ἦτοι εἰς συλλαβὰς ἐννέα καὶ ὀκτὼ καὶ ἐκ ταύτης μᾶλλον ὁρμώμενοι πρέπει δεξιὸν μὲν νὰ ἀκούσῃμεν τὸ ἐξ ἐννέα συλλαβῶν συγκείμενον πρῶτον κῶλον, ἀριστερόν δὲ τὸ δευτέρον τὸ ἐξ ὀκτῶ.

σήμεν ἰαμβικῶ τῆς παλαιᾶς μουσικῆς καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προφερομένων, ὥστε τὸ ὅλον ἐξαμέτρον ἰσοῦται δύο $\frac{3}{2}$ ποσὶ τῆς νεωτέρας μουσικῆς

Ἡ τάξις ὁμῶς τῶν σημείων ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλως, ἡ κυρία δὲ λαδὴ θέσις νὰ κατέχῃ τὴν τρίτην χώραν, νὰ προηγῇται δὲ ἡ δευτερεύουσα θέσις καὶ ἡ ἄρσις ὡς ἀνάκρουσις, ὡδε δηλαδὴ·

Αὕτη δὲ εἶνε ἡ τελευταία γνώμη τοῦ Οὐεστφαλίου, ὅστις πρότερον (βλ. Westphal, Fragm. und Lehrsätze der griech. Rhythmiker. Leipzig 1861 σελ 180 κέ.) παρεδέχετο τὴν ἐξῆς σημασίαν

ὕπερ ἧς καὶ ὁ Ῥοσθᾶχιος ἀποφαίνεται ἐν τῇ γ' ἐκδ. τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς σελ 24. Ἡμεῖς ἀπλούστερον καὶ φυσικώτερον νομίζομεν τὸν πρῶτον τρόπον τῆς σημασίας, ὃν ἐν ἀρχῇ ὡς ἡμέτερον ἐτάξαμεν, οὐδαμῶς δὲ ἰσχυρίζομεθα ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἠκολούθουν, διότι δυστυχῶς οὐδὲν παρεδόθη ἡμῖν ἀκριβέστερον περὶ τῆς τάξεως τῶν σημείων, ἡπερ ἠκολούθουν οἱ παλαιοὶ σημαίνοντες τὸ ἐξαμέτρον, οὐδὲν δὲ ἄλλο θετικώτερον τεκμήριον ἔχοντες περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων σημασίας δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ἀπλῶς τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν κρίσει. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ δεχθῶμεν μίαν τινὰ σημασίαν παραδείγματος χάριν, ὡς τοιαύτην δεχόμεθα τὴν πρῶτην ταχθεῖσαν ὡς ἀπλουστέραν.

275. *Γένεσις τοῦ ἐξαμέτρου.* Ἐκ τῶν εἰρημένων περὶ τῆς ρύθμικῆς διακρίσεως τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου γίνεται δῆλον πῶς οἱ Ἑλληνες προήχθησαν ὥστε πρῶτον πάντων τῶν μέτρων τοῦτο νὰ ἐξεύρωσιν. Ἡ φύσις δῆλον ὅτι τῆς μελωδίας ἀπαιτεῖ νὰ διακρίηται εἰς μουσικὰς περιόδους, ἡ δ' ἀπλουστάτη μουσικὴ περίοδος εἶνε ἡ δίκωλος, ἐξ ἡγουμένου καὶ ἐπομένου κώλου ἀπαρτιζομένη. Ἡ εὐρεσις λοιπὸν καὶ χρήσις δικώλου τινὸς περιόδου ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς ἦτο φυσικωτάτη. Καὶ ἡ μὲν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν αἰσθησις ἀσμενίζει μᾶλλον τοῖς τετραποδικοῖς κώλοις, ὅθεν καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ

μουσικῇ ἐπικρατεῖ παρὰ πολὺ ἡ τετραποδία. Ὡσαύτως δ' ἐπικρατεῖ ἡ τετραποδία καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ μουσικῇ τέχνῃ καθ' ὅλου, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς. Ὡσαύτως ἀποδείκνυται ἡ τετραποδία χρήσιμος οὖσα καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις μέτροις τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἰαπετιῶν (Ἰνδογερμανικῶν) ἐθνῶν. Παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ὅμως ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις εὐρίσκομεν ἐπικρατοῦσαν τὴν τριποδίαν. Τοιοῦτον ἦτοι ἐκ τριποδιῶν συγκείμενον εἶνε τὸ μέτρον τῆς ἀρχαιοτάτης ὕμνωδικῆς καὶ νομικῆς ποιήσεως καὶ τοῦ ἔπους, τοιοῦτο τὸ τῆς ἐλεγείας καὶ τὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐξ ὑποκειμένου λυρικῆς ποιήσεως, τοιοῦτο τέλος καὶ τὸ τῶν ἐπιτριτοδακτυλικῶν ἦτοι Δωρικῶν λεγομένων στροφῶν, καίτοι ἐν ταῖς τελευταίαις ἡ τριποδία ἀναμίσγεται μετ' ἄλλων στοιχείων εἰς τεχνικώτερα μετρικὰ εἶδη, ὃ δ' ἡσύχιος καὶ σεμνὸς χαρακτήρ τῆς ἀρχαιοτάτης ποιήσεως ἀγνοῶν τὴν ῥυθμικὴν μεταβολὴν ἤρκειτο εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ αὐτοῦ προσφιλοῦς αὐτῇ στοιχείου, τῆς τριποδίας, πρὸς συγκρότησιν τῶν περιόδων. Ἡ εὐρεσις λοιπὸν ἀρχικοῦ τινος μέτρου ἦτοι περιόδου δικώλου, ἐκ δύο συγκειμένου τριποδιῶν, δεικνύται ἐκ τῶν εἰρημένων φυσικωτάτη. Ὑπολείπεται δὲ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ εὐρεσις καὶ χρήσις τοῦ τετρασήμερου δακτυλικοῦ ποδός. Αἱ μουσικαὶ τέχναι παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ. Ἐν τῇ πρὸς τὸ θεῖον ὁμιλίᾳ μετεωρισθεὶς ὁ λόγος ἔλαβε μορφὰς διαφόρους τῶν ἐν τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίᾳ συνήθων. Ὁ μὲν ἦτο πεζός, ὃ δ' ἐγένετο μετάρσιος, ποιητικὸς. Μήτηρ λοιπὸν τῆς ποιήσεως ἐν τῇ κατ' ἀρχὴν βίῃ ὥσπερ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οὕτω καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένετο ἡ προσευχὴ καὶ ὁ ἔπαινος τοῦ θεοῦ. Εἰτα δὲ πρὸς τὸ θεῖον ἀποτεινόμενος ὁ λόγος ἔλαβε προσέτι ποικίλην μεταβολὴν τῶν τόνων, ὥστε τὸ διάρμα τῆς προφορᾶς ἐγέννησε τὴν ᾠδὴν, τὴν μελωδίαν. Ὁ τόπος τέλος, περὶ ὃν οἱ ἄνθρωποι προσήρχοντο πρὸς τὸ θεῖον, ἦτο ὁ βωμός, ἐφ' οὗ ἐκάϊοντο τὰ ἱερὰ, οἱ δὲ ᾄδοντες πανηγυρικῶς περιεπόλουν. Ἡ περὶ τὸν βωμόν δὲ αὐτῇ κινήσει ἐγένετο ἀρχὴ τῆς ὀρχηστικῆς, ὥστε ἡ ὀρχησις τῶν παλαιῶν οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἀρχῆθεν ἢ ἱερὰ περὶ τὴν θυσίαν κίνησις. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐγεννήθησαν αἱ τρεῖς μουσικαὶ τέχναι καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν γένεσιν καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ ἔτι τῶν Ἑλλήνων ὑπηρετοῦσι κατ' ἐξοχὴν τῇ τοῦ θεοῦ λατρείᾳ. Ἐκ τῆς λατρείας χορηγοῦνται αὐταὶ αἱ νέαν ζωὴν καὶ ἀδιαλείπτως βλέπομεν ἐξ αὐτῆς γεννῶμενα νέα ποιητικὰ εἶδη. Ἀρχὴ ὅμως καὶ βάσις τῆς ἀρχαίας μουσικῆς

εἶνε ἡ ᾠδὴ ἢ ἡ τοῦ ποιητοῦ λέξις. Ὅθεν οὐδὲν θαυμαστόν ὅτι ἡ διαί-
ρεσις τοῦ ὑπὸ τοῦ μέλους καταλαμβανομένου χρόνου ἐξήρτητο ἐν τοῖς
ἀρχαιοτάτοις χρόνοις ἀκριβῶς ἐκ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν τῆς
λέξεως τῶν τε μακρῶν καὶ τῶν βραχειῶν. Ἐκ μιᾶς λοιπὸν μακρᾶς
ἐπὶ τῆς θέσεως, ἣτις ἐλάμβανε τὸν ῥυθμικὸν τόνον, καὶ ἐκ δύο βρα-
χειῶν (ἢ μιᾶς μακρᾶς) ἐπὶ τῆς ἄρσεως ἀπετελέσθη ὁ ἐλάχιστος δα-
κτυλικὸς πούς, ἐκ μιᾶς δὲ πάλιν μακρᾶς λαμβανούσης τὸν ῥυθμικὸν
τόνον καὶ μιᾶς βραχείας ἀπετελέσθη ὁ ἐλάχιστος ἰαμβικὸς πούς. Καὶ
ὁ μὲν δακτυλικὸς ὡς ἔχων ἴσα τὰ ποδικὰ μέρη, τὴν θέσιν δηλαδὴ καὶ
ἄρσιν, εἶχε μείζονα σεμνότητα καὶ ἀξίωμα, ὁ δὲ ἰαμβικὸς διὰ τὸ
ἀνισον τῶν ποδικῶν μερῶν εἶχεν ἥθος ζωηρότερον καὶ τροχεωτέρον.
Καὶ ἂν λοιπὸν δεχθῶμεν ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ῥυθμικὰ ταῦτα γέννη ἦσαν
ἐπίσης ἀρχαῖα, ἢ τὸν σεμνὸν ἔχουσα χαρακτῆρα ἱερὰ ποιήσις, ἣτις
μετεχειρίζετο τὸν δακτυλικὸν ῥυθμόν, προηγῆθη ἐν τῇ τεχνικῇ αὐτῆς
ἀναπτύξει τῆς μᾶλλον κεκνημένης καὶ ἐξ ὑποκειμένου, ἣτις μετεχει-
ρίζετο τὸν ἰαμβικόν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ ἀρχαιότατον τῶν Ἑλ-
ληνικῶν μέτρων εὐλογον ἦτο νὰ ἀπαρτισθῇ ἐκ δύο δακτυλικῶν τρι-
ποδιῶν ἥτοι νὰ εἶνε αὐτὸ τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον. Ἐκ τῶν εἰρη-
μένων δηλοῦται προσέτι ἀρχούτως ὅτι τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον δὲν
παρήχθη ἐκ τῆς ἐνώσεως ἄλλων μέτρων εἰς ἓν, ὥς τινες τῶν νεωτέ-
ρων ἰσχυρίσθησαν (1), ἀλλ' εἶνε πρωτότυπον. Μόνον δὲ ὡς πρὸς τὴν

(1) Πρῶτος τῶν νεωτέρων ὁ Θεόδωρος Βέργκιος (über das älteste Versmass der
Griechen, Freiburg i/B 1854) ὁρμώμενος ἐκ τῆς πενήτημερου τομῆς τοῦ Ὀμη-
ρικοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου καὶ ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ γνωμικὴ ποιήσις ἢ μέτρον με-
τεχειρίζομένη τὸν παροιμιακόν ἦτο ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν Ἑλλήνων ποιήσις, ἰσχυρίσθη
ὅτι τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον οὔτε τὸ ἀρχαιότατον τῶν Ἑλλήνων μέτρον ἦτο οὐδὲ
πρωτότυπον, ἀλλὰ παράγωγον, γενόμενον ἐκ τῆς ἐνώσεως τοῦ ἐνοπλίου ἀποβαλόντος
τὴν ἀνάκρουσιν ἥτοι τὴν πρώτην ἄρσιν

(-) — — — — —

καὶ τοῦ παροιμιακοῦ

— — — — —

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἐνόπλιος κατὰ τὸν Βέργκιον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου παροιμιακοῦ
μειωθέντος τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ, τὸ ἐξάμετρον παρήχθη ἐκ δύο γνωμικῶν στίχων.
Ἄλλ' ὅμως οὔτε ἡ γνώμη τοῦ Βέργκιου ὅτι ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν Ἑλλήνων ποιήσις ἦτο
γνωμικὴ καὶ μέτρον μετεχειρίζετο τὸν παροιμιακόν φαίνεται ὀρθή, οὔτε ὅτι ὁ ἐνόπλιος
ἐγένετο ἐκ τοῦ παροιμιακοῦ κατ' ἀφαίρεσιν τῆς τελικῆς συλλαβῆς, οὐδ' ὅτι ἐν τῇ ἀρ-
χαιοτάτῃ ποιήσει τὰ μέτρα ἠδύνατο κατὰ βούλησιν νὰ ἀρχωνται ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἢ
τῆς θέσεως καὶ ἀντὶ τῆς μακρᾶς νὰ γίνηται χρῆσις τῆς βραχείας, ὡς ὡσαύτως ἰσχυρί-
ζετο ὁ Βέργκιος. Τέλος δὲ καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ ἐξαμέτρου ἐκ δύο ἀνίσων κυλίων, τριπο-

διάταξιν τῶν τομῶν καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν δακτύλων καὶ σπον-
δαίων ἡδύναντο τὸ ἐξάμετρον νὰ ἔχῃ ἀπλούστερον τὸν σχηματισμὸν ἐν
τοῖς πρὸ τοῦ Ὀμηρικοῦ ἔπους χρόνοις. Καθὼς δηλαδὴ τὰ δακτυλικά
κῶλα παρὰ τῷ Ἀλκμᾶνι ἀπαρτίζονται ἐκ καθαρῶν δακτύλων καὶ αἱ
δακτυλικαὶ τριποδίαί τῶν καλουμένων Δωρικῶν στροφῶν ἔχουσι τὸν
σπονδαῖον μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν χώραν, τηροῦσι δ' ἀσυναίρε-
τον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν, οὕτω φαίνεται
πιθανὸν ὅτι καὶ ἐν τῷ δακτυλικῷ ἐξαμέτρῳ ὁ σπονδαῖος πρότερον
ἔκειτο ἐν τῷ τέλει τῶν δύο τριποδιῶν, ἡ δὲ τομὴ ἐπιπτεν εἰς τὸ μέ-
σον ἀκριβῶς τοῦ μέτρου χωρίζουσα αὐτὸ εἰς δύο ἴσα μέρη

— υ υ υ υ υ υ — | — υ υ υ υ υ υ — υ.

Ἐν τῇ ῥαψωδομένη ὁμως ποιήσῃ, ἥτοι τῇ ἄνευ μέλους ἀπαγγελλο-
μένη, οἷα, ὡς προεῖπομεν, ἦτο ἡ Ὀμηρικὴ καὶ πᾶσα ἡ ὕστερον ἐπικὴ
ποίησις, ἡ συνεχὴς ἐπαναλήψις οὕτως ἀπλοῦ μέτρου θὰ ἦτο λίαν μο-
νότονος, τοῦτου ἕνεκα τὸ ἐξάμετρον ἤδη ἐν τῷ παλαιότατῳ μνημείῳ
οὐ μόνον ἀπεριόριστον σχεδὸν προσέλαβεν ἄδειαν τῆς συναϊρέσεως
τῶν δύο βραχειῶν τῆς ἄρσεως, ἀλλὰ καὶ φεύγον τὴν μονοτονίαν τῆς

ἱσῆς καὶ τετραποδίας, οὐδαμῶς φαίνεται πιθανή. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Οὐσετάλιος πρῶτος
πραγματευσθεὶς περὶ τῆς ἱστορικῆς συναφείας τῆς Ἑλληνικῆς μετρικῆς καὶ τῆς τῶν
συγγενῶν ἐθνῶν, Ἰρανῶν, Ἰνδῶν, Γερμανῶν, Ἰταλῶν (zur vergleichenden Me-
trik der Indogermanen, 1860 ἐν Ad. Kuhns Zeitschr. f. vgl. Sprachforschung
IX, σελ. 437 κέ., ἀπέδειξεν ὅτι τὰ ἀρχαιότατα μέτρα τῶν Ἰαπετικών τούτων ἐθνῶν
συνέκειντο ἐκ δύο τετραποδιῶν ἢ τεσσαρᾶς βύθμικους τόνους ἔχουσάν, ἐπεχείρησε
νεωστὶ ὁ H. Usener (der altgriechische Versbau, Bonn 1887) νὰ στηρίξῃ τὴν
γνώμην τοῦ Βεργίου περὶ τοῦ δακτυλικῷ ἐξαμέτρου διορθῶν αὐτήν. Ὑμῶντος λοι-
πόν ὁ Οὐσενήρος ἐκ τῆς κατὰ τρίτον τροχαίου τομῆς τοῦ ἐξαμέτρου ἐξήτησε διὰ μα-
κρῶν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι συνεστή ἐκ τοῦ διπλασιασμοῦ τοῦ παροιμιακοῦ

υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ.

ὥστε ἐκ δύο τετραποδιῶν μετ' ἀδιαφύρου συλλαβῆς τῆς τελικῆς οὐ μόνον τῆς δευτέρας,
ἀλλὰ καὶ τῆς πρώτης τετραποδίας. Ἀποσαφείσῃς δὲ τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς, ἡ πρώτη
τετραποδιά ἐγένετο τριποδιά. Ἀπορον ὅμως πῶς καὶ δια τίνα λόγον ἀπεβλήθη ἡ
πρώτη αὕτη συλλαβή, εἴτα δὲ πῶς οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ τούτῳ μέτρῳ ἤρε-
σκοντο τῇ συνθεσὶ εἰς μίαν περίοδον δύο ἀναμοιῶν βύθμικῶν στοιχείων, τῆς δακτυλι-
κῆς τριποδίας μετὰ τριῶν θέσεων καὶ τῆς ἀναπαιστικῆς τετραποδίας μετὰ τεσσάρων.
Τότε δικαίωτον ἐπρεπε τὸ μέτρον τοῦτο νὰ ὀνομασθῇ οὐχὶ ἐξαμετρον ἀλλ' ἐπταμέ-
τρον. Ἢ δὲ ἀδιαφορὸς συλλαβῇ ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου οὐ μὴν ἄλλα καὶ ἡ
ἀρχικὴ τοῦ δευτέρου, ἥς παραδείγματα οὐ μόνον ἐκ τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ καὶ ἐκ μεταγε-
νεστερων ποιημάτων καὶ ἐξ ἐπιγραμμάτων συνέλεξεν ὁ Οὐσενήρος, πρέπει ἀπλῶς νὰ
ἀποδοθῇ εἰς τὴν τομὴν τοῦ μέτρου καὶ εἰς οὐδὲνα ἄλλον λόγον. Ἄστε καὶ ἡ γνώμη
τοῦ Οὐσενήρου ἐπιχειρήσαντος νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἀρχαιότατον τῶν σφαιζυμένων Ἑλ-
ληνικῶν μέτρων συνέκειτο κατ' ἀρχὰς ἐκ δύο τετραποδιῶν ἄν φαίνεται ὀρθή.

τομῆς κατ' αὐτὸ τὸ μεθόριον τῶν δύο κώλων, ἀντ' αὐτῆς μεταχειρίζεται δύο κυρίως τομὰς ἐπὶ μέσου τοῦ τρίτου ποδός, τὴν πενθημιμερῇ καὶ τὴν ἑτὶ μᾶλλον προσεγγίζουσιν τῷ τέλει τοῦ πρώτου ῥυθμικοῦ στοιχείου κατὰ τρίτον τροχαῖον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλας δευτερευούσας ἀλλαχοῦ, οἷαν τὴν ἐφθημιμερῇ καὶ τὴν βουκολικῇ. Ἐκ τούτων δὲ τὸ ἥρῳον λαμβάνει μεγάλῃν καὶ ἀνεξάντλητον πληθύν σχημάτων ἀνευ οὐδεμιᾶς βλάβης τῆς μεγαπρεποῦς ἀπλότητος τοῦ ῥυθμοῦ.

276. Ἦθος τοῦ ἐξαμέτρου. Τὸ δ' ἦθος τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου συμφώνως χαρακτηρίζουσιν οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ ὡς σεμνὸν καὶ ἀξιωματικόν, οἷον ὁ μὲν Ἀριστοτέλης (ῥητορ. 3, 8) λέγει περὶ αὐτοῦ «τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἥρῳος σεμνὸς καὶ λεκτικός καὶ ἀρμονίας οὐ δεόμενος», διότι οὕτω νομίζω ὅτι ὁρθότερον πρέπει νὰ γραφῇ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ παρὰδεδομένου «καὶ ἀρμονίας δεόμενος» ἢ ἀντὶ πάσης ἄλλης διορθώσεως ὑπὸ τῶν νεωτέρων γενομένης. Ὁ Ἀριστοτέλης βεβαίως τοῦτο ἤθελε νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἥρῳον σεμνὸν ὂν τὸ ἦθος καὶ λεκτικὸν ἐξήρκει ψιλῶς ἀπαγγελλόμενον καὶ οὐδενὸς ἐχρῆζε μέλους. Ἀπορον δὲ πῶς οὐδεὶς, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, παρετήρησε τοῦτο, ἀλλὰ πᾶν μᾶλλον ἄλλο ἢ τοῦτο ἐσκέφθησαν οἱ νεώτεροι κριτικοί. Ἀλλαχοῦ δὲ (περὶ ποιητ. 24) λέγει ὁ Ἀριστοτέλης «τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ τῆς πείρας ἤρμοκεν (τῇ ἐποποιίᾳ). Εἰ γὰρ τις ἐν ἄλλῃ τινὶ μέτρῳ διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς ἂν φαίνοιτο· τὸ γὰρ ἡρωϊκὸν στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστίν, διὸ καὶ γλώττας καὶ μεταφορὰς δέχεται μάλιστα· περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διηγηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων». Δῆλον δ' ὅτι οὐχὶ ψέγων ἄλλ' ἐπαινῶν ὁ Ἀριστοτέλης λέγει αὐτὸ «στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων». Ὁ δὲ σχολιαστὴς τοῦ Ἡφαιστιῶνος (ἐν Studemund Anecd. var. σελ. 137) αἰτιολογῶν τὸ ὄνομα ἡρῳον λέγει «ἡρῳον ἀπὸ τοῦ τὰς πράξεις τῶν ἡρώων τοῦτ' γράσσεσθαι τῷ μέτρῳ ἢ ὅτι έντονον τοῦτο ἢ καὶ εὐρωστον τὸ μέτρον ὥπερ καὶ οἱ ἥρωες». Ἡ δὲ σεμνότης τοῦ ἡρώου ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν τεχνικῶν εἰς τὸ δακτυλικὸν τοῦ ῥυθμοῦ γένος, εἰτα δὲ καὶ εἰς τὸ σχῆμα τῶν τετρασῶμων ποδῶν, ἐξ ὧν συγκροτεῖται. Διότι τοῦ μὲν δακτυλικοῦ γένους τοῦ ῥυθμοῦ, ἐν ᾧ ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας τὸν τοῦ ἴσου λόγον, ὥστε ὁ ῥυθμὸς βαίνει ὁμαλῶς καὶ κοσμίως, οἰκία εἶνα ἡ σεμνότης καὶ τὸ ἀξίωμα. Οἱ δὲ πόδες πρῶτον μὲν ἄρχονται

ἀπὸ τῆς θέσεως, ἔθεν ἀποδείκνυνται ἡσυχαιέροι τὸ ἦθος τῶν ἀντιθέτων, τῶν ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων ἀναπαιστων, οἵτινες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Διονύσιος, ἕνεκα τούτου καὶ πάθος τι προσλαμβάνουσιν, οὐ στεροῦνται οἱ δάκτυλοι, εἴτα δὲ ποδικὸν σχῆμα ἔχουσι μόνον τὸ τοῦ δακτύλου καὶ σπονδείου, ἅπερ ἀμφοτέρω εἶνε ἐπιεικῶς σεμνὰ καὶ ἀξίωματικά, οὐδέποτε δ' ἐπιδέχονται τὴν λύσιν τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας, οὐδέποτε δηλαδὴ λαμβάνουσιν ἀναπαιστικὸν σχῆμα $\cup \cup$ — ἢ τὸ τοῦ τετρασυλλάβου προκελευσματικοῦ $\cup \cup \cup \cup$, ὅπερ θὰ εἶχεν ἦθος ταχύτερον τοῦ δέοντος καὶ θερμότερον. Τὴν λύσιν δὲ τῆς θέσεως οἱ παλαιοὶ ἀποφεύγουσιν οὐ μόνον ἐν τῷ ἡρώφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δακτυλικαῖς μέτροις διὰ παντός, πλὴν μόνον κατ' ἐξαιρέσιν, ὡς προείπομεν, ἐν τοῖς δακτυλικοῖς ὑπορχήμασι καὶ ἐν ταῖς θρηνητηρίαις δακτυλικαῖς μονωδίαις τῆς μεταγενεστέρης τραγωδίας (1), ὧν τὸ ἦθος ἦτο πάννυ κεννημένον. Πρβλ. Ἀριστείδ. Κοϊντίλ. σελ. 97 «οἱ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ τεταγμένοι δι' ὁμαλότητα χαριέστεροι... Ἡσυχαιέροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν, οἱ δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι... Τῶν δὲ ἐν ἴσῳ λόγῳ οἱ μὲν διὰ βραχειῶν γινόμενοι μόνων τάχιστοι καὶ θερμότεροι, (οἱ δὲ διὰ μακρῶν μόνων βραδεῖς) καὶ κατεσταλμένοι, οἱ δ' ἀναμίξ ἐπίκοινοι· εἰ δὲ διὰ μακρῶν χρόνων συμβαίη γίνεσθαι τοὺς πόδας, πλείων ἢ κατάστασις ἐμφανίζονται ἂν τῆς διανοίας». Quintil. instit. 9, 4, 83 Quo quique (pedes) sunt temporibus pleniores longisque syllabis magis stabiles, hoc graviorem faciunt orationem, breves celerem et mobilem». Διονύσιος. Ἀλικαρν. περὶ συνθ. ὄνομ. 17 «σεμνότητα δ' ἔχει (ὁ ἀνάπαιστος) πολλήν· καὶ ἐνθα δεῖ μέγεθος περιθεῖναι τοῖς πράγμασιν ἢ πάθος, ἐπιτηδεῖός ἐστι παραλαμβάνεσθαι... Ὁ δ' ἀπὸ τῆς μακρᾶς ἀρχόμενος λήγων δ' εἰς τὰς βραχείας, δακτυλικὸς μὲν καλεῖται, πάννυ δ' ἐστὶ σεμνὸς καὶ εἰς κάλλος ἀρμονίας ἀξιολογώτατος καὶ τό γε ἡρωϊκὸν μέτρον ἀπὸ τούτου κοσμεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ». Περὶ δὲ τοῦ σπονδείου λέγει ὁ Διονύσιος αὐτόθι «ὁ δ' ἀμφοτέρας τὰς συλλαβὰς μακρὰς ἔχων κέκληται μὲν σπονδεῖος, ἀξίωμα δ' ἔχει μέγα

(1) Κατὰ ταῦτα τὸ προφανὲς ἡμαρτημένον χωρίον ἐν τῇ δακτυλικῇ μονωδίᾳ τοῦ Φιλοκρίτου στ. 1207 «κράτ' ἀπὸ πάντα κτλ.» διορθωτέον, ὡς παρατηρήσαμεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀντιγόνης σελ. 583, οὐχὶ ὡς ἄλλοι προβάλλονται, ἀλλὰ δια τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ προκελευσματικοῦ εἰς τὴν πρώτην γῶραν τοῦ μέτρου τῇ προσυνηκῇ ἐνός α ἐν τῇ ἀρχῇ, διὰ τῆς γραφῆς δηλαδὴ «ἄκρα τ' ἀπὸ πάντα καὶ ἄρθρα κλ.»

καὶ σεμνότητα πολλήν». Τοιούτου δὲ καθ' ὅλου ὄντος τοῦ ἥθους τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου δῆλον ὅτι ὁσάκις ἐν αὐτῷ ἐπικρατοῦσιν οἱ σπονδαῖοι, προσγίνεται αὐτῷ μείζων σεμνότης καὶ δὴ καὶ τι πάθος, ὁσάκις δὲ ἐπικρατοῦσιν οἱ δάκτυλοι, προσλαμβάνει μείζονα κίνησιν καὶ θερμότητα. Καὶ ὅτι μὲν ὁ ποιητὴς ἐνίκαχου ἐπίτηδες ἐκλέγει τὴν συσσωρεύσιν τῶν δακτύλων ἢ τῇ τῶν σπονδαίων πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ γραφικώτερον ἀποτύπωσιν ρυθμικοῦ ἥθους συμφώνου τῷ νοήματι τοῦ στίχου, τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἀρκεῖ δὲ τὸ πολυθρύλητον παρὰδειγμα (Ὀδυσσ. λ. 598)

αὐθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδῆς
(πρβλ. Ἰλ. Ε 745, Ν 158, Σ 421, Φ 235, Ψ 116, α 149), χάριν δὲ τοῦ ἀντιθέτου τὰ ἐξῆς, Ψ 221, ο 334, φ 15, χ 175, 192). Ὑπὲρ τὸν ἀληθῆ ὁμῶς λόγον οἱ παλαιοὶ τεχνικοί, οἱ ἀκολουθοῦσι συνήθως καὶ οἱ νεώτεροι, ἐνόμιζον ὅτι ἀνεύρισκον ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεισι πολλὰ συχνότερα παρὰδείγματα τοῦ τοιούτου ρυθμικοῦ χαρακτηρισμοῦ καὶ ἐκεῖ δηλαδὴ, ἐνθα ὁ ποιητὴς οὐδαμῶς ἐσκόπει τοιαῦτο τι. Πρὸς τὸ ἥθος ὁμῶς τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου, οἷον συμφώνως χαρακτηρίζουσιν οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Διονύσιος, οὐδαμῶς συμφωνοῦσιν ὅσα λέγει οὗτος (περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ. 17 καὶ 20) περὶ τῶν δακτύλων τῶν ἐχόντων τὴν μακρὰν ἐλασσονα τῆς δισήμες, ὅθεν καὶ οἱ νεώτεροι ἐδεξάντο ὅτι οἱ δάκτυλοι προσέροντο ὡς τρίσημοι (κύκλιοι) οὐ μόνον ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν ἐξαμέτρων, ὅπως λέγει καὶ ὁ Διονύσιος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μέτρων οἷων τῶν λοχαδικῶν. Καὶ ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀποδείκνυται ἡμερτημένη ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τοῦ Διονυσίου, ἐν δὲ τῇ εἰσαγωγῇ § 56 καὶ δι' ἄλλων πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ἐδειξάμεν ἀρκούντως ὅτι ἡ θεωρία αὕτη τῶν κυκλίων ἢ τρισήμων δακτύλων καὶ ἀναπαίστων ἐρρῦν ἐξ ἡμερτημένων θεωριῶν τῶν παλαιῶν ρυθμικῶν καὶ γραμμικῶν οὐδεμίαν ἔχουσα πραγματικὴν ἀλήθειαν. Περιττὸν δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι οὐδαμῶς αἱρεται ἡ δυσχέρεια ἂν μετὰ τοῦ Προβλήτου (Spec. Melrik³ σελ. 22) δεχθῶμεν ὅτι ἐν μὲν ταῖς παλαιαῖς καὶ καλοῖς χρόνις τὰ Ὀμηρικὰ ἐξαμετρα ἀπηγγέλλοντο μετὰ βραδυτέρας ἀγωγῆς καὶ ἀπέδιδον ἀκριβέστερον τὸν δακτυλικὸν ρυθμὸν τὸν ἔχοντα τὸν τοῦ ἔσου λόγον, ἐν ταῖς ὕστερον δὲ χρόνις ἀπηγγέλλοντο μετὰ ταχυτέρας ἀγωγῆς καὶ ὡς κύκλια, ὥστε ἀπέδιδον τὸν τοῦ διπλασίου λόγον.

277. Τομαὶ τοῦ ἐξαμέτρου. Αἱ κύριαι τομαὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἐξα-

μέτρου πίπτουσιν εἰς τὸ μέσον τοῦ τρίτου ποδὸς εἴτε μετὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ, καὶ αὕτη λέγεται *τομὴ πενθημιμερής*, οἷον Ἰλ. Α 1

μῆνιν ᾄειδε, θεά, | Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος,
εἴτε μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τῆς ἄρσεως, καὶ αὕτη λέγεται *τομὴ κατὰ τρίτον τροχαῖον*, οἷον Α 9

Ἀντοῦς καὶ Διὸς υἱός· ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεῖς.

Ἀμφότεραι αἱ τομαὶ αὗται εἶνε ἐπίσης σχεδὸν συχναὶ ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασι, συχνότερα ὅμως κατὰ ποσὸν τι ἢ κατὰ τρίτον τροχαῖον, ὡς ἐπιστῶθη ἐκ τῶν νεωτέρων παρατηρήσεων, οἷον (κατὰ τὴν ἀρίθμωσιν τοῦ Ludwig Aristarchi *hom. Texteser.* II, 326) ἐν τοῖς 611 στίχοις τῆς Α ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος 356 μὲν ἔχουσι τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον, 247 δὲ τὴν πενθημιμερῆ, ἐν δὲ τοῖς 804 στίχοις τῆς Ω ὁ λόγος τῶν δύο τούτων τομῶν ἔχει ὡς 441 : 355, ἐν δὲ τοῖς 444 τῆς α ῥαψ. τῆς Ὀδυσσεύς ὁ λόγος ἔχει ὡς 268 : 175. Ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς δὲ τῶν δύο τούτων τομῶν προσλαμβάνει τὸ μέτρον μείζονα ποικιλίαν. Παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς ἐπικρατεῖ παρὰ πολὺ ἡ πενθημιμερής, παρὰ δὲ τῷ Νόννῳ καὶ τοῖς μιμηταῖς αὐτοῦ τάνάπαλιν ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον. Κανονικῶς δὲ μεταχειριζόμενοι οἱ περὶ τὸν Νόννον τὴν τομὴν ταύτην ἀποφεύγουσι τὴν σύμπτωσιν τῆς κατὰ τέταρτον τροχαῖον τομῆς. Καὶ ἡ μὲν πενθημιμερής πίπτουσα εὐθὺς μετὰ τὴν θέσιν προτοποιεῖ τῇ ἀποθέσει τοῦ πρώτου κώλου μείζονα σεμνότητα, τὸ δὲ δεύτερον κῶλον ἀρχόμενον ἀπὸ διπλῆς ἄρσεως προσλαμβάνει μείζονα μὲν ταχύτητα καὶ θερμότητα ὅτε αὕτη σύγκειται ἐκ δύο βραχειῶν, μείζονα δὲ δύναμιν καὶ σεμνότητα ὅτε εἶνε μία μακρά, διότι ἐξ αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιφερομένης μακρᾶς γεννᾶται σπονδεῖος, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν τομὴν τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον καὶ ἡ ἀπόθεσις τοῦ πρώτου κώλου ὡς τελευτῶντος εἰς βραχεῖαν συλλαβὴν εἶνε ἥττον ἀξιοματικὴ καὶ σεμνὴ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ δευτέρου κώλου διὰ τὴν βραχεῖαν ἀνάκρουσιν δὲν διαπρέπει οὔτε ἐπὶ κινήσει οὔτε ἐπὶ σεμνότητι. Τούτων ἕνεκα ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν ἡ μὲν πενθημιμερής ἐκλήθη ἄρσενική, ἡ δὲ κατὰ τρίτον τροχαῖον θηλυκή, καὶ οἱ ὅροι οὗτοι ἔτυχον καθολικῆς ἀποδοχῆς, δικαιοτέρον ὅμως κατέκριναν τινες αὐτοὺς ὡς ἀηδεῖς καὶ ἀπρεπεῖς. Τέλος δὲ παρατηρητέον ὅτι ἐν τῇ κατὰ τρίτον τροχαῖον τομῇ μετὰ τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν οὐχὶ σπανίως εὐρίσκεται χασμωδία, οἷον Ἰλ. Α 565

ἀλλ' ἀκέουσα κάθησο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μῦθῳ,

ἔτι δὲ καὶ ἄλλαι ἄδειαι, αἵτινες εἶνε οἰκτεῖαι τῆς ἀποθέσεως τοῦ μέ-
τρου. Πρὸς. Usener, allgr. Versbau σελ. 77.

278. Πλὴν τῆς πενθημιμεροῦς καὶ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον οἱ
παλαιοὶ τεχνικοὶ μνημονεύουσι δύο ἔτι τομὰς τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέ-
τρου, τὴν *ἐφ'ημιμερῇ* καὶ τὴν *βουκολικῇ*. Ἀμφότεραι αἱ τομαὶ
αὐταὶ πίπτουσιν εἰς τὸν τέταρτον πόδα, ὅπως ἐκείναι εἰς τὸν τρίτον,
καὶ ἡ μὲν ἐφ'ημιμερὴς μετὰ τὴν θέσιν τοῦ τετάρτου ποδός· οἶον

I 186 τὸν δ' εὖρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείη.

Φ 387 σὺν δ' ἔπεσον μέγ' ἄλφω | πᾶτ' ἄλφω, || βρᾶχε δ' εὐρεῖα
ἡ δὲ βουκολικὴ μετὰ τὸ τέλος τοῦ τετάρτου ποδός, οἶον [χθών·

Δ 315 ἀλλά σε γῆρας τεῖρει | ὁμοῖον· || ὥς ὄφελέν τις.

424 κέ. πόντω μέν τε πρῶτα | κορύσσεται, || αὐτὰρ ἔπειτα

χέρσφω ῥηγνύμενον | μεγάλα βρέμει, || ἀμφὶ δέ τ' ἄκρας.

Καὶ ἡ μὲν πάλιν ἐφ'ημιμερὴς σχεδὸν κανονικῶς συνυπάρχει μετὰ το-
μῆς κατὰ τὸν δεύτερον πόδα, συχνότατα μὲν μετὰ τῆς τριτημιμεροῦς
ἦτοι τῆς μετὰ τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδός τομῆς, σπανιώτερον δὲ
μετὰ τῆς κατὰ δεύτερον τροχαῖον, οἶον

ι 19 εἴμ' Ὀδυσσεὺς | Λαερτιάδης, || ὅς πᾶσι δόλοισιν.

A 7 Ἀτρεΐδης τε | ἄναξ ἀνδρῶν || καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

Ἡ τοιαύτη δὲ διαίρεσις τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου εἶνε συχνοτάτη
παρ' Ὀμήρῳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἰλιάδι, καὶ καθ' ἣν ἔτι περιστασιν
ὑπάρχει τομὴ τις τοῦ τρίτου ποδός, ταύτην πρέπει νὰ προτιμῶμεν,
ὅταν ἡ κατασκευὴ τοῦ λόγου καὶ ἡ στιγμή συνηγορῶσιν ὑπὲρ αὐτῆς,
οἶον ἐν Ἰλ. A 19, 20, 35, 48, 61, 66, 106, 107, 119, 131,
174, 177, 183, 195, 197, 206, 208, 225, 250 κτλ. Ἡ δὲ βου-
κολικὴ τομὴ ἐν μὲν τῇ ἐπικῇ ποιήσῃ κεῖται ἐν δευτέρῳ μοίρᾳ καὶ
σπανίως μόνον ὡς κυρία τοῦ στίχου τομὴ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χρη-
σιμεύει ὡς δευτερεύουσα τομὴ τοῦ δευτέρου κώλου, ὡς κυρίας τοῦ
στίχου τομῆς χρησιμευούσης τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον ἢ τῆς πενθη-
μιμεροῦς, οἶον [πολλά.

α 1 ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα, || πολύτροπον, | ὅς μάλα

A 68 ἦτοι ὃ γ' ὡς εἰπὼν || κατ' ἄρ' ἔζετο, | τοῖσι δ' ἀνέστη.

Ἐν δὲ τῇ βουκολικῇ ποιήσῃ εὐρίσκεται πάνυ συχνή, ὅθεν ἔλαβε καὶ
τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα μόνον συνευγενῆς μετὰ τίνος τῶν
τοῦ τρίτου ποδός τομῶν, οἶον παρὰ Θεοκρίτῳ

1, 64 ἄρχετε βουκολικᾶς, | Μοῖσαι φίλαι, | ἄρχετ' ἀοιδᾶς.

1, 2 ἂ ποτὶ ταῖς παγαῖσι | μελίσσεται, | ἄδῃ δὲ καὶ τύ.

279. Τῶν τοῦ τετάρτου ποδὸς τομῶν κυριώτεραι εἶνε αἱ τοῦ τρίτου ποδός, ὡς δηλοῖ ἡ χρῆσις αὐτῶν. Διότι ἐπιεικῶς μὲν συχνὰ εἶνε τὰ παραδείγματα, ἐν οἷς λείπουσιν αἱ τομαὶ τοῦ τετάρτου ποδός, οἷον

Α 1 μῆνιν ἄειδε θεά, || Πηληϊάδεω | Ἀχιλῆος.

122 Ἀτρεΐδην κύδιστε, φιλοκτεανώτατε πάντων.

125 ἀλλὰ τὰ μὲν πολίων ἐξεπράθομεν, τὰ δέδασται.

161 καὶ δῆ μοι γέρας αὐτὸς ἀφαιρήσεσθαι ἀπειλεῖς.

164 Τρώων ἐκπέρσωσ' ἐὺ ναιόμενον πτολίεθρον.

165 ἀλλὰ τὸ μὲν πλεῖον πολυάγκος πολέμοιο.

176 ἔχθιστος δέ μοι ἔσσι διοτρεφέων βασιλῆων.

187 ἴσον ἐμοὶ φάσθαι καὶ ὁμοιωθήμεναι ἄντην.

Β 792 κέ. ὃς Τρώων σκοπὸς ἵξε || ποδοκείρησι | πεποιθὼς
τύμβῳ ἐπ' ἀκροτάτῳ || Αἰσούτιο | γέροντος,

δέγμενος ὀππότε ναῦφιν || ἀφορηθεῖεν | Ἀχαιοί.

Πολλῶ δὲ σπανιώτερα τὰ παραδείγματα, ἐν οἷς λείπουσιν αἱ τομαὶ τοῦ τρίτου ποδός, ὅτε κυρία τομὴ τοῦ στίχου γίνεται ἢ ἐφ' ἡμιμερῆς. Τὸ ἥμισυ που μέρος τῶν τοιούτων ἐξυμέτρων, ἐν οἷς παραλείπεται ἡ τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ἔχουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μεῖζόν τι κύριον ὄνομα, οἷον

Α 145 ἦ Αἴας ἦ Ἴδομενεὺς ἦ δῖος Ὀδυσσεύς.

Α 249 πρεσβυγενὴς | Ἀντινοριδῆς, | κρατερόν ῥά ἐ πένθος.

Ν 351 Ἀργεῖους δὲ | Ποσειδάων | ὀρόθυνε μετελθών.

χ 400 βῆ δ' ἵμεν· αὐτὰρ | Τηλέμαχος | πρόσθ' ἠγεμόνευεν.

πρβλ. Ἡσίοδ. Θείογ. 614 οὐδὲ γὰρ | Ἰαπετιονίδης | Ἀσπ. 433 τοῖος ἄρ' | Ἀμφιτρυωνιάδης |

Ὅταν δὲ αἱ τοῦ τρίτου ποδός τομαὶ παραλείπωνται οὐχὶ ἐν κυρίῳ ὀνόματι ἀλλ' ἐν ἄλλῃ τινὶ λέξει, τότε αὕτη συχνὰ εἶνε σύνθετος καὶ τὸ ὅριον τῶν δύο μερῶν τῆς συνθέσεως πίπτει μετὰ τὴν θέσιν ἢ μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τῆς ἄρσεως τοῦ τρίτου ποδός, ὥστε ἐνταῦθα ὑποσημαίνεται τοῦλάχιστον ἢ πενθημιμερῆς ἢ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον οἶον

Α 466 ὦπτησάν τε περι|φραδέως, | ἐρύσαντό τε πάντα.

Πρβλ. Α 584 ἀνα|ίξας, Η 317 ἐπ|ισταμένως, Α 275 δια|πρύσιον, Π

224 ἀνεμο|σκεπέων, Σ 407 καλλι|πλοκάμῳ, Τ 48 μενε|πτόλεμος, 361

κραται|γύαλοι, Ψ 395 περι|δρύφθη, ε 296 αἰθρη|γενέτης, 418 παρα|

πλήγας, ζ 200 δυσ|μενέων, η 123 ειλό|πεδον, 283 θυμη|γερέων, λ 383 ὑπεξ|έρυγον. Ἡ τοιαύτη τοῦ τρίτου ποδὸς τομὴ ἐνίοτε ἐξαρκεῖ ὥστε νὰ λείπῃ οὐ μόνον ἡ τομὴ τοῦ δευτέρου ποδός, ἥτις ὡς εἶπο-
μεν συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς ἐφθημιμεροῦς (πρβλ. Δ 124, Θ 318, Ν 117, λ 582. 593, τ 577, φ 75), ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἐφθη-
μιμερής, οἷον

Ψ 159 ὄπλεσθαι τάδε δ' ἀμφι|πονησόμεθ', οἷσι μάλιστα.

Θ 175 ἀλλ' οὐ οἱ χάρις ἀμφι|περιστέθεται ἐπέεσσιν.

Τὰ δὲ παραδείγματα, ἐν οἷς τὴν ἑλλειψιν τῆς πενθημιμεροῦς ἢ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον τομῆς οὔτε κύριον ὄνομα οὔτε σύνθετον παρα-
μυθίζεται, εἶνε οὕτω σπάνια ὥστε ἐλάχιστη τοῦ Ὀμήρου ῥαψωδία κατὰ μέσον ὅρον ἐν μόνον ἀντιστοιχεῖ, οἷον

Α 218 ὅς κε θεοῖς | ἐπιπείθονται, | μάλα τ' ἔκλυον αὐτοῦ.

Δ 332 ἀλλὰ νέον συνορινόμεναι κίνυντο φάλαγγες.

Πρβλ. προσέτι Π 155, Σ 312, δ 224, π 110, χ 270, ω 163, ἐνθα τὸ ὄριον τῆς συνθέσεως δὲν συμπίπτει τῇ τομῇ τοῦ τρίτου πο-
δός.

Τέλος δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τοσοῦτον ἀπαραίτητος ἐφάνετο τῷ πα-
λαιῷ ῥυθμοποιῷ κυρίως τις τομὴ τοῦ τρίτου ποδός, ὥστε ἤρκειτο καὶ
ὅτε αὐταὶ ἐπιπτον μετὰξὺ δύο λέξεων συνεχομένων, οἷον Β 782 ἀμφί
| τυφωεῖ, τ 45 εἰς | ἀγορῇ. Καθ' ἃ ὁμοῦς ὁ Gerhard (lect. Apol-
lonian. 1816 σελ. 129 - 139) καὶ ὁ Hoffmann (quaest. Homer.
I 1848 σελ. 1 κέ.) παρετήρησαν, οὔτε αἱ προθέσεις ἐν καὶ ἐκ χωρί-
ζονται ἀπὸ τῆς πτώσεως αὐτῶν, οὔτε τὸ ἐγκλιτικὸν ἀπὸ τῆς τονι-
ζομένης λέξεως, οὔτε τὸ ἄρθρον (ὅταν δὲν ἔχῃ δεικτικὴν σημασίαν)
ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

280. Πλὴν τῶν εἰρημένων τεσσάρων τομῶν ἄς μόνας, ὡς εἶπο-
μεν, μνημονεύουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, καὶ ἄλλας, ὡς εἰκός, ἔχει τὸ
ἐξάμετρον, διότι μετὰ πᾶσαν συλλαβὴν αὐτοῦ δύναται νὰ συμβαίνει
τομὴ, ὥστε τὸ σύνολον τῶν τομῶν τοῦ ἐπτακαίδεκα συλλαβίου ἐξαμέ-
τρου ἀνέρχεται εἰς ἐκακαίδεκα. Ἀλλ' ὅμως πλὴν ἐκείνων, ἃς ἐμπρο-
σθεν διεκρίναμεν ὡς κυρίας, αἱ ἄλλαι εἶνε δευτερεύουσαι καὶ ἐπουσιώ-
δεις. Περί δὲ τῆς τομῆς τῆς κατὰ τὸν τρίτον πόδα, τοῦτέστιν ἐπὶ τέ-
λους αὐτοῦ, παρατηροῦσι καὶ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ὅτι εἶνε ἐπιλήπτως
οἷον ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος σελ. 2516 λέγει «observatur, ne ter-
tius pes verbum finiat versumque a se diducat». Καὶ ἐγχωρεῖ

μὲν αὕτη, ὅταν συνυπάρχῃ μετ' αὐτῆς καὶ ἡ πενθημιμερῆς ἢ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον, οἶον

A 53 ἐννήμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν | ᾤχετο κῆλα θεοῖο.

ε 234 δῶκε μὲν οἱ πελεκυν μέγαν, | ἄρμενον ἐν παλάμῃσιν.

E 580 Ἀντίλοχος δὲ Μύδωνα βάλ', | ἡνίοχον θεράποντα.
Οὐδέποτε ὁμως μόνῃ εἰ μὴ ἀλιγάνκις, οἶον

A 179 οἴκαδ' ἰὼν σὺν νηυσὶ τε | σῆς καὶ σοῖς ἐτάροισιν.

O 18 ἢ οὐ μέμνη, ὅτε τ' ἐκρέμω | ὑψόθεν, ἐκ δὲ ποδοῖν.
Περὶ δὲ τῆς κατὰ τέταρτον τροχαῖον τομῆς ὁ μὲν Μάριος Οὐικτωρ-
νος σελ. 2508 καὶ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος σελ. 1700 λέγουσιν ὅτι
μόνον κατ' ἐξίρεσιν εὐρίσκεται, ὁ δὲ Πρισκιανὸς θεωρεῖ ὡς πάθος
(passio), ἀλλ' ὁμως αὕτη συζευγνυμένη μετὰ τῆς ἐφθημιμεροῦς ἢ
τῆς βουκολικῆς εἶνε κανονικῇ, ὅπως καὶ ἡ κατὰ τὸν τρίτον πόδα συ-
ζευγνυμένη μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς ἢ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον
οἶον | ἄλλους.

K 108 σοὶ δὲ μάλ' ἔψομ' ἐγὼ· ποτὶ δ' αὖ | καὶ | ἐγείρομεν

Θ 163 νῦν δέ σ' ἀτιμύσουσι· γυναικὸς | ἄρ' | ἀντὶ τέτυξο.

Συχνὰ δὲ ἡ τομὴ αὕτη εἶνε καὶ ἡ μόνῃ τομῇ τοῦ τετάρτου ποδός· οἶον

Z 2 πολλὰ δ' ἄρ' ἐνθα καὶ ἐνθ' ἴθυσσε | μάχῃ πεδίοιο.

ᾠσαύτως I 394. 482, K 317, Ψ 587. 760, Ω 60. 753, α 241,
δ 684, ε 272, η 192, μ 47, ρ 381. 399, σ 140, υ 223, χ 501.

Ἡ δὲ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πόδας τομὴ ἔχει ὡς ἐξῆς· ὅταν
μὲν ὁ πέμπτος πούς εἶνε δάκτυλος, τότε ἡ τομὴ εἶνε εὐχρηστος μὲν
καὶ κανονικὴ μετὰ τε τὴν θέσιν καὶ μετ' ἀμφοτέρως τὰς βραχείας
τῆς ἄρσεως τοῦ ε' ποδός, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῇ τομῇ τῇ μετὰ τὴν ἔκτην
θέσιν οὐδαμῶς προσέκρουον οἱ Ἕλληνες· ὅταν δὲ ὁ ε' πούς ἔχῃ σχῆμα
σπονδαίου, τότε σπανιωτέρα μὲν εἶνε ἡ τομὴ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμ-
πτου ποδός, σπανιωτάτη δὲ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ε' καὶ τὴν θέσιν τοῦ
ἑκτου, ὡς ἀκριβέστερον θὰ εἴπωμεν κατωτέρω ἐν τῷ περὶ σχήματος
τῶν ποδῶν λόγῳ.

281. Περὶ δὲ τῆς στιγμῆς παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ μὲν τοὺς δύο
πρώτους πόδας τὸ ἐξάμετρον ἐπιδέχεται στιγμὴν μεθ' ἐκάστην συλ-
λαβὴν· οἶον

A 52 βάλλ'· αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

K 152 εὐδον· ὑπὸ κρασὶν δ' ἔχον ἀσπίδας· ἔγχεα δὲ σφιν.

A 33 ὡς ἔφατ'· ἔδδεισεν δ' ὁ γέρον καὶ ἐπείθετο μύθῳ.

B 13 Τρώων· οὐ γὰρ ἔτ' ἀμφὶς Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες·

A 305 ἀνστήτην· λῦσαν δ' ἀγορὴν παρὰ νηυσὶν Ἀχαιῶν·

A 356 ἠτίμυσεν· ἐλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας·

A 817 ὥς ἄρ' ἐμέλλετε, τῆλε φίλων καὶ πατρίδος αἴης·

Θεογ. 321 ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος·

Ἡ δὲ στιγμή κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον πόδα συμβαδίζει ταῖς ἐνταῦθα συμβαινούσαις τομαῖς, περὶ ὧν εἶδη εἵπομεν, εἶνε δηλαδή πᾶν μὲν χρήσιμος μετὰ τὴν πενθημιμερῆ καὶ τὴν κατὰ τρίτον τροχάϊον ἐπὶ τοῦ τρίτου ποδός, μετὰ τὴν ἐφθημιμερῆ δὲ καὶ τὴν βουκολικὴν ἐπὶ τοῦ τετάρτου, σπανία δὲ ἐπὶ τέλους τοῦ τρίτου ποδός καὶ κατὰ τὸν τέταρτον τροχάϊον. Ἐπὶ δὲ τῶν δύο τελευταίων ποδῶν ἡ στιγμή εὐρίσκεται σπανίως μόνον. Καὶ μετὰ μὲν τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδός δὲν εἶνε ἀσυνήθης, οἶον

Z 523 ἀλλὰ ἐκὼν μεθιεῖς τε καὶ οὐκ ἐθέλεις· τὸ δ' ἐμὸν κῆρ·

M 400 τὸν δ' Αἴας καὶ Τεῦκρος ὁμαρτήσανθ', ὁ μὲν ἰῶ.

O 449 Ἑκτορι καὶ Τρώεσσι χαριζόμενος· τάχα δ' αὐτῶ· Ὡσαύτως Δ 112, P 291, X 143 καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ δὲ Ὀμηρικοὶ στίχοι οἱ ἔχοντες στιγμήν μετὰ τὴν πρώτην βραχέϊαν τοῦ πέμπτου ποδός δὲν εἶνε ἀσφαλεῖς (M 49, E 111, p. 108). Τὰ δὲ παλαιότατα παραδείγματα τῆς τοιαύτης στιγμῆς εὐρίσκονται ἐν Βατρachoμ. 103 καὶ Θεόγν. 747. Ἐπὶ τέλους δὲ τοῦ πέμπτου ποδός τοῦ ἐπικοῦ ἐξαμέτρου ἀποκλείεται ἡ στιγμή, ὥς ἤδη καὶ οἱ παλαιοὶ παρατηροῦσιν, οἷον ὁ σχολιαστὴς (Νικάνωρ) εἰς Ὀδ. E 77 λέγει «οὐδέποτε ὁ εἰκοστός χρόνος τοῦ ἡρωικοῦ στιγμὴν ἐπιδέχεται». Πρβλ. καὶ A 102. Εὐρίσκεται δὲ ἐν τοῖς μαντικοῖς ἐξαμέτροις τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἰππ. 1052) καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ἐπικοῖς καὶ ἐπιγραμματοποιοῖς. Ὡσαύτως ἀποκλείεται καὶ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ ἔκτου ποδός, εἰ καὶ ἐνταῦθα ἐγγωρεῖ τομή. Ὁ δὲ στίχος

a 62 Τροίη ἐν εὐρείῃ; τί νύ οἱ τόσον ὠδύσαο, Ζεῦ;

οὐδὲν καταμαρτυρεῖ· διότι ἡ στιγμή πρὸ τῆς κλητικῆς γράφεται μὲν νῦν, δὲν ἦτο ὅμως τὸ πάλαι αἰσθητὴ ἐν τῇ προφορᾷ.

282. *Ποδικὰ σχήματα.* Ἐκτὸς τῶν ποικίλων τομῶν τὸ ἥρπον ἐπιδέχεται καὶ μεγάλην ποικιλίαν ποδικῶν σχημάτων, διότι πλὴν τοῦ τελευταίου ποδός, ὅστις, ὥς εἵπομεν, οὐδέποτε λαμβάνει τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα, ἀλλὰ μόνον τὸ τοῦ σπονδαίου ἢ καὶ τὸ τοῦ τροχάϊου

διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον (1), πάντες οἱ ἄλλοι ἐπιδέχονται καὶ τὸ τοῦ δακτύλου καὶ τὸ τοῦ σπονδαίου σχῆμα, καὶ οὕτω τὸ ἐξέμετρον ἐκ τῶν διαφόρων συνθέσεων τῶν δύο τούτων ποδικῶν σχημάτων λαμβάνει τριάκοντα καὶ δύο σχήματα.

Τὰ σχήματα ταῦτα ἀνέχονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν εἰς τρία εἶδη, τοὺς μονοσχήμους, τοὺς πεντασχήμους καὶ τοὺς δεκασχήμους στίχους, περὶ ὧν ὁ Ἀνώνυμος Ἀμβροσιανὸς περὶ μετρικῆς (Studemund, Aneecd. var. Gr. σελ. 216) λέγει τὰ ἐξῆς· «Μονόσχημα μὲν οὖν ἐκεῖνα καλεῖται τὰ ἔπη, ὅσα ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐκ πέντε δακτύλων ἢ ἐκ πέντε σπονδαίων εὐρίσκεται συντεθειμένα· οἷον ἐπὶ μὲν τῶν πέντε δακτύλων, ὡς τὸ (Α 84 καὶ ἄλλ.)

τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς·
ἐπὶ δὲ τῶν ε' σπονδαίων, ὡς τὸ

Ἀτρεΐδης· τῷ δ' αὖτ' ἐκ δίφρου γουναζέσθην (Α 130).

Πεντάσχημα δὲ ἐστὶ τὰ ἔχοντα τέσσαρας σπονδαίους καὶ ἓνα δακτύλον ἢ τὸ ἀνάπαλιν· οἷον ἐπὶ μὲν τῶν δ' σπονδαίων, ὡς τὸ

Ἔκτωρ δ' ὡς εἶδεν Τεύκρου βλαφθέντα βέλεμνα (Ο 484).

ἐπὶ δὲ τῶν δ' δακτύλων,

Νέστωρ αὖτε μάλιστα Γερήνιος οὔρος Ἀχαιῶν (Ο 370. 659).

Δεκάσχημα δὲ ἐστὶ τὰ ἐκ τριῶν δακτύλων καὶ δύο σπονδαίων συγκείμενα ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Τοῦ μὲν οὖν προτέρου παράδειγμα οἷον

ὦ φίλοι, ἦτοι κλῆρος ἐμὸς χαίρω δὲ καὶ αὐτὸς (Η 191).

τοῦ δὲ δευτέρου

ἦ Αἴας ἦ Ἰδομενεὺς ἦ διος Ὀδυσσεὺς (Α 145)».

Καὶ τὸ μὲν α' εἶδος τὸ τῶν μονοσχήμων περιέχει δύο σχήματα, ὡς τῶν πρώτων πέντε ποδῶν ἥτοι δακτύλων ἥτοι σπονδαίων πάντων ὄντων. Τὸ δὲ β' εἶδος τὸ τῶν πεντασχήμων περιέχει δέκα σχήματα, διότι ὁ δάκτυλος καθὼς καὶ ὁ σπονδαῖος δύνανται νὰ εὐρίσκωνται ἐν ἐκάστῃ τῶν πέντε πρώτων χωρῶν, ὅθεν γεννῶνται ἀνὰ πέντε σχήματα ἐπὶ ἑκατέρου αὐτῶν, τὸ δὲ ὅλον δέκα. Τὸ δὲ γ' εἶδος τὸ τῶν δεκασχήμων περιέχει δέκα μὲν σχήματα γινόμενα ἐκ τῆς διαφορᾶς συνθέσεως τριῶν δακτύλων καὶ δύο σπονδαίων, δέκα δὲ ἐκ τῆς διαφορᾶς συνθέσεως τριῶν σπονδαίων καὶ δύο δακτύλων.

Καὶ τῶν μὲν δύο σχημάτων τοῦ α' εἶδους ἥτοι τῶν μονοσχήμων

(1) Προβλ. σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 166 W· «ἡ δὲ ἕκτη χώρα σπονδαῖον δέχεται καὶ τροχαῖον· ἐπὶ παντός γάρ μέτρου ἀδιάφορός ἐστίν ἡ τελευταία συλλαβή».

ἔχομεν τὸν κανόνα τόνδε, ἐν ᾧ τὸ μὲν σ σημαίνει τὸν σπονδαῖον, τὸ δὲ δ τὸν δάκτυλον·

1. δδδδδ (Α 84). 2. σσσσσ (Λ 130).

Τῶν δὲ δέκα πεντασχημῶν ὁ κανὼν εἶνε οὗτος·

1. σδδδδ (Φ 251). 6. δσσσσ (Ι 279).
2. δσδδδ (Φ 158). 7. σδσσσ (Ξ 199).
3. δδσδδ (Φ 141). 8. σδσδσ (Β 388).
4. δδδσδ (Ο 135). 9. σσδδσ (Λ 728).
5. δδδδσ (Μ 388). 10. σσσσδ (Ι 365).

Τῶν δὲ εἴκοσι δεκασχημῶν ὁ κανὼν εἶνε οὗτος·

1. σσδδδ (Ζ 5). 11. δδσσσ (Α 339).
2. σδσδδ (Λ 216). 12. δσδσσ (Ν 433).
3. σδδσδ (Α 52). 13. δσσδσ (Α 232 = Β 242).
4. σδδδσ (Ν 383). 14. δσσσδ (Ν 718).
5. δσσδδ (Ν 649). 15. σδδσσ (Ι 218).
6. δσδσδ (Θ 545). 16. σδσδσ (Ν 526).
7. δσδδσ (Θ 546). 17. σδσδδ (Α 267).
8. δδσσδ (Β 679). 18. σσδδσ (Β 825).
9. δδσδσ (Α 472). 19. σσδδδ (Κ 447).
10. δδδσσ (Ν 512). 20. σσδδδ (Ι 232).

283. Καίπερ δὲ τοσούτου πλήθους σχημάτων τῶν ἐπῶν ὑπάρχοντος, ὅμως δύνανται νὰ διακριθῶσι νόμοι τινές, οὓς τηρεῖ ὁ ποιητὴς περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ σπονδαίου κατὰ τὰς πέντε πρώτας χῶρας, περὶ ὧν λέγομεν ἐφεξῆς.

Καὶ ὁ μὲν πέμπτος πούς ἔχει κανονικῶς σχῆμα δακτύλου, κατ' ἐξίρεσιν δὲ μόνον σπονδαίου. Τὰ δ' ἐξάμετρα τὰ ἔχοντα σπονδαῖον κατὰ τὴν πέμπτην χῶραν, ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι στίχοι *σπονδαιζόντες* ἢ *σπονδειακοί*, ἔχουσι λόγον ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ποιήμασι πρὸς τὰ ἔχοντα κατ' αὐτὴν δάκτυλον κατὰ μέσον ὅρον ὡς ἐν πρὸς ὀκτωκαίδεκα. Συνήθως δὲ ἡ ἀπόθεσις τῶν σπονδαιζόντων στίχων σχηματίζεται κατὰ τοὺς ἐξῆς δύο τρόπους· ἥτοι α') ὁ πέμπτος καὶ ἔκτος πούς ἀποτελοῦσι μίαν μόνην λέξιν, ὥστε πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ βουκολικὴ καλουμένη τομή, οἷον

Α 472 οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκεντο.

Β 190 δαιμόνι', οὐ σε ἔοικε κακὸν ὥς δειδίσσεσθαι.

ἡ 6') μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς ὑπάρχει τομή, μεθ' ἣν ἐπιφέρεται τρισύλλαβος λέξις, οἷον

B 264 πεπληγὼς ἀγορῆθεν ἀεικέσιν πληγῆσιν.

Π 306 ἐνθα δ' ἀνὴρ ἔλεν ἄνδρα, κεδασθείσης ὑσμίνης.

Σπανιώτατα δὲ ἡ τομή πίπτει μετὰ τὴν θέσιν τοῦ ἑκτοῦ ποδός, ὥστε ὁ στίχος νὰ τελευτᾷ εἰς μονοσύλλαβον λέξιν, οἷον T 117 ἐστίκει μεις, Δ 182. Α 741. Φ 387 εὐρεῖα χθών. Τὰ δὲ Ὀμηρικὰ παραδείγματα, καθ' ἃ ἡ τομή πίπτει μετὰ τὸν πέμπτον σπονδαῖον, εἶνε μὲν συχνότερα, οἷον I 240, Α 723, Σ 255, ι 151. 306, 436, μ 7, π 368, τ 342 Ἡῶ δ' ἄντα, ψ 243 Ἡῶ δ' αὖτε, Ψισιδ. Ἔργ. 584 Ἡῶ κατὰ, Α 185, Ζ 150, Υ 213, Φ 487, η 317 ἔφρ' εὐ εἰδῆς, Α 515, α 174, δ 645, ν 232, ξ 186, ω 258. 297. 403 ἔφρ' εὐ εἰδῶ, θ 170 ἀλλ' εὐ εἰδώς, Σ 52 ἔφρ' εὐ πᾶσι, K 574 ἰδρῶ πολ- λόν, K 238 αἰδῶ εἰκῶν, I 57 καὶ παῖς εἴης, Α 389 ἡ παῖς ἄφρων, N 54 ἐρισθεὲς παῖς εἶναι, K 299 εἶας Ἐκτωρ, ξ 239 δῆμον γῆμης. Ἀλλ' ὅμως τὰ πλεῖστα τῶν παραδειγμάτων τούτων δύνανται εὐκό- λως νὰ ἐκλίπωσι διὰ μεταγραφῆς π. χ. τοῦ ἡῶ εἰς ἦ'α, τοῦ παῖς εἰς πάις, τοῦ δῆμον εἰς δῆμος κτλ., οἷους τύπους τινές τῶν νεωτέρων κριτικῶν προτιμῶσι παρὰ τὴν Ἀριστάρχειον γραφὴν ἥτοι τὴν πα- ράδοσιν. Περὶ τῶν σπονδειαζόντων στίχων παρατηροῦμεν τέλος ὅτι ἐνεκα τῶν δύο τελευταίων σπονδαίων ἡ ἀπόθεσις αὐτῶν προσελήμ- θανε μείζονα βραδύτητα καὶ σεμνότητα, ὅθεν ἐνίοτε, οὐχὶ δὲ πάν- ποτε, ἐπίτηδες ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῶν ὁ Ὅμηρος, συχνότερον δὲ οἱ Ἀλεξανδρίνοι, παρ' οἷς μάλιστα πλείονες σπονδειαζόντες εὐρίσκονται, συνεχεῖς, οἷον παρα Καλλιμάχῳ ὕμν. 3, 222 κέ. Θεοκρ. 13, 42 κέ. 25, 29. Ἀπολ. Ροδ. 4, 1189 κέ. Ὁ Νοννος ὅμως ἀποφεύγει τὴν σπονδαῖον ἀποθεσιν. Περὶ δὲ τῶν Ῥωμίων ποιητῶν ὅτι συχνὰ μετε- χειρίζοντο τοὺς σπονδειαζόντας στίχους «ornandi poematis gra- tia» μαρτυρεῖ ὁ γραμματικὸς Διομήδης σελ. 495 K.

Ὁ δὲ τέταρτος πούς ἔχει ἐπίσης κανονικῶς τὸ τοῦ σπονδαίου ὅπως καὶ τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα καὶ οὐ μόνον ἄλλοτε, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ πέμπτος πούς εἶνε σπονδαῖος, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς ἐν τῇ τελευταίᾳ περιστάσει εἶνε σχεδὸν πάντοτε δάκτυλος. Πρὸ δὲ τῆς βουκολικῆς τομῆς συντηρέστερον ἔχει σχῆμα δακτύλου.

Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ χώρᾳ ὁ σπονδαῖος κεῖται ὡς οἷον τε σπανιώτερον ἐν τῇ ἐπικῇ ποιήσει, ἥτις ἐρραψυδεῖται, πρὶς ἀποφυγὴν τῆς μονοτο-

νίας ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς ἀποθέσεως τῶν δύο κώλων. Ἐν δὲ τῇ μελικτῇ ποιήσει διὰ τὸ μέλος ἦττον ἐπαισθητὴ ἐγένετο ἢ ἐκ τοῦ σχήματος τούτου τοῦ ἐξαμέτρου μονοτονία.

Μάλιστα δὲ φιλοχωρεῖ ὁ σπονδαῖος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐξαμέτρου ἐνεργητικωτέραν αὐτὴν ἀποφάνων, ὅθεν τὰ ἐξάμετρα τὰ ἔχοντα σπονδαῖον κατὰ τὴν πρώτην ἢ κατὰ τὴν δευτέραν χώραν ἢ ἅμα κατ' ἅμφοτέρας εἶνε συγνότατα.

Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἐν τοῖς δακτυλικαῖς ἐξαμέτροις οἱ δάκτυλοι ἐπικρατοῦσι τῶν σπονδαίων, ὥστε πάντων τῶν σχημάτων συγνότατον εἶνε τὸ *μονόσχημον δακτυλικόν*, καθ' ὃ πάντες οἱ πόδες πλὴν τοῦ τελευταίου εἶνε δάκτυλοι, οἷον

Α 10 νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὥρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.
Ἐν τῇ Α π. χ. ῥαψῳδίᾳ τῆς Ἰλιάδος μεταξὺ τῶν 611 στίχων οἱ 120 εἶνε μονόσχημοι δακτυλικοί. Τούναντίον δὲ οἱ στίχοι οἱ κατὰ πάσας τὰς χώρας ἔχοντες σπονδαίους καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ὁλοσπονδαῖοι, ἰσόχρονοι, μονόσχημοι σπονδαῖοι ἢ σπονδαῖοι καλούμενοι, εἶνε σπανιώτατοι, δύο μὲν ἐν τῇ Ἰλιάδι Α 130 καὶ Ψ 221, τέσσαρες δὲ ἐν Ὀδυσσεΐ ο 334, φ 15, χ 175, ὁ αὐτὸς καὶ ἐν 192). Ἐκ τῆς διπλῆς δέ, ἣν ὁ Ἀρίσταρχος ἔγραψεν εἰς Α 130 καὶ Ψ 221, δηλοῦται ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι προὔπῃρχον τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ. Οἱ νεώτεροι ὁμῶς κριτικοὶ καὶ τοὺς ὀλίγους τούτους ὁλοσπονδαίους στίχους ζητοῦσι νὰ ἀπομακρύνωσιν ἐξ εἰκασίας, ἐν μὲν Α 130 μεταγράφοντες Ἀτρεΐδης ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου Ἀτρεΐδης ἢ καὶ ἄλλῳ ἀντὶ τοῦ δῖου, ἐν δὲ Ψ 221 Πατροκλέους ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου Πατροκλῆος, ἐν δὲ ο 334 αἶτο ἀντὶ αἶτου καὶ ὄλλο ἀντὶ οἶνον, ἐν δὲ φ 15 ξυμβλήατο ἀντὶ ξυμβλήτην καὶ ἐν χ 175 καὶ 192 αὐτό ἀντὶ αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ στίχος ἐν Ἰλ. Β 544 «θώρηκας ῥήξειν δηίων ἀμφὶ στήθεσσι» βέλτιον νὰ μὴ θεωρηθῇ ὡς σπονδαῖος, τοῦ ἐπὶ τῆς λέξεως *δηίων* πάθους θεραπευομένου οὐχὶ διὰ συνιζήσεως (=δήων) ἀλλὰ διὰ τῆς κοινῆς, διὰ τῆς συστολῆς δηλαδὴ τοῦ η.

Ὁ δὲ Νόννος καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἀποφεύγουσι τὴν χρῆσιν σπονδαίων κατὰ δύο συνεχεῖς χώρας, ἀνταλλάσσουσι δὲ κανονικῶς τοὺς δακτύλους καὶ σπονδαίους, ὥστε τὸ σύνθηρος σχῆμα τοῦ ἐξαμέτρου ἔχει ὥδε·

δ σ δ σ δ σ.

284. Περί δὲ τῆς χασμωδίας τῆς τε καθ' ὑπόστασιν καὶ τῆς κατ

ἔμφασιν, καὶ περὶ τοῦ γ' τρόπου τῆς κοινῆς, ὅποτε δηλαδὴ ἡ βρα-
χεῖα συλλαβὴ τῶν ἐπῶν εὐρίσκεται ἀντὶ μακρᾶς λαμβανομένη, ἱκανὸς
ἐγένετο λόγος ἐν τῷ α' μέρει τῆς μετρικῆς ταύτης καὶ οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ
νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐνταῦθα τὰ ἐκεῖ εἰρημένα οὐδὲ συνοπτικῶς. Ὡς
δὲ καὶ ἐκεῖ παρατηρήσαμεν, οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ ἐδόξαζον περὶ
αὐτῶν πολλὰ οὐχὶ ὀρθά, πᾶς ὁμως ἀκριβέστερος ἐλεγχος ἐνταῦθα τῶν
δοξῶν αὐτῶν καὶ τοῦ ἡμαρτημένου τρόπου, δι' οὗ ἐζήτουν νὰ θερα-
πεύσωσι τὰ τῶν ἐπῶν πάθη, φαίνεται περιττός (πρὸβλ. καὶ § 56).
Ὅτι δὲ δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀμνημόνευτον ἐνταῦθα, καὶ τοῦτο μάλ-
λον χάριν τῶν ὁρῶν ἢ χάριν πραγματικοῦ τινος κέρδους, εἶνε ἡ ὑπό
τῶν παλαιῶν μετρικῶν γινομένη διὰκρισις τῶν Ὀμηρικῶν στίχων
κατ' εἶδη καὶ διαφοράς.

Α'. *Εἶδη*. Καὶ εἰς μὲν τὴν τῶν εἰδῶν κατηγορίαν περιελάμβανον
καὶ ἄλλα μὲν τινα, μάλιστα δὲ τὰ καλούμενα *χωλὰ ἔπη*, ἅτινα κατ'
αὐτοὺς ἐγίνοντο ἢ κατὰ πλεονασμὸν ἢ κατ' ἐνδειαν, εἶχον δηλαδὴ
κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τὸ μέσον ἢ κατὰ τὸ τέλος ἐν τῇ συνθέσει
τῶν ποδῶν χρόνους τινὰς πλεονάζοντας ἢ ἐλλείποντας. Ὁ πληρέστα-
τος δὲ κατ'ἀλογος τῶν εἰδῶν τῶν ἡρωϊκῶν στίχων, ὡς ἐξεδέκεν αὐ-
τὸν διωρθωμένον ὁ Studemund ἐν Jahrb. f. Phil. 1867 σελ. 609
κέ. καὶ ἐν Anecd. var. Gr. σελ. 186 κέ. (1), φέρει δὲ τὴν ψευδῆ
καὶ πλημμελῆ ἐπιγραφὴν α' Ἡρωδιανοῦ περὶ στίχων τῆς λέξεως»,
ἔχει ὡδε· «Εἶδη δὲ στίχων εἰσὶ ἰβ' ἰσόχρονοι, ἀπληρτισμένοι, ἀκέρα-
λοι, λαγαρός, μείουρος, τραχύς, μαλακοειδής, κακόφωνος, λογοειδής,
προκέφαλος, σφηκίς, δολιχοῦρος.

α'. Ἰσόχρονος μὲν οὖν ἐστὶν ὁ καὶ τὰ μεγέθη τῶν συλλαβῶν καὶ
τοὺς πόδας ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ἐσχάτου τοὺς αὐτοὺς ἔχων,
οἷον

τὼ δ' ἐν Μεσσίην ξυμβλήτην ἀλλήλοισιν (φ 15)

β'. Ἀπληρτισμένος δὲ ὁ τὴν διάνοιαν ἔχων ἐν ἐκτῷ πᾶσαν, οἷον
ὡς εἰπὼν πυλέων ἐξέσσυτο φαίδιμος Ἑκτώρ (Η 1).

γ'. Ἀκέραιος δὲ ἐστὶν ὁ ἀπὸ βραχείας ἀρχόμενος, οἷον
ἐπειδὴ νῆας τε καὶ Ἑλλάσποντον ἵκοντο (Ψ 2).

(1) Πρὸβλ. Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 167 κέ. καὶ 171 W., Πλάν Μοναχόν παρὰ Stu-
demund. Anecd. var. Gr. σελ. 174 καὶ Anonym. Ambros. de re metr. αὐτόθι,
σελ. 213 κέ.

δ'. Λαγυρὸς δὲ ὁ κατὰ μέσσην τὴν συμπλοκὴν τὴν σύνθεσιν μὴ σώζων, οἶον

Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἱαχὴ πίνοντά περ ἔμπης (Ξ 1)
ε'. Μείζωνος δὲ ὁ κατὰ τὸ τέλος τὴν σύνθεσιν μὴ σώζων καὶ τὴν παρατέλευτον συλλαβὴν βραχεῖαν ἔχων, οἶον

Τρῶες δ' ἐρρίγησαν, ὅπως ἴδον αἰόλον ὄφιν (Μ 208).

ς'. Τραγὺς δὲ ἐστὶν ὁ τῷ ροίζῳ τὸν φθόγγον συνιστάς, ὡς τὸ
τριχθά τε καὶ τετραχθά διατρυφὲν ἔκπεσε χειρὸς (Γ 363).

ζ'. Μαλακοειδὴς δὲ ἐστὶν ὁ λείως ἐπιπίπτων ταῖς ἀκοαῖς καὶ μὴ βιαίως, οἶον

αἵματι οἱ δεύοντο κόμαι χαρίτεσσιν ὁμοῖαι (Ρ 51).

η'. Κακόφωνος δὲ ἐστὶν ὁ πολλὰ φωνήεντα ἔχων, οἶον
ψῆη ἀθηρηλοιγὸν ἔχειν ἀνὰ ψαιδίῳ ὦμῳ (λ 128).

θ'. Λογοειδὴς δὲ ἐστὶν ὁ πεζότερος τῇ συνθέσει, οἶον
ἵππους δὲ ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα (Λ 680).

ι'. Προκέφαλος δέ, οἶον (Ε 349).

ῆ οὐχ ἄλῃς ὅτι γυναικας ἀνάγκιδας ἠπεροπεύεις,
ια'. Σφηκίας δέ, οἶον

ῆ λάθεται ἢ οὐκ ἐνόησεν, ἀάσατο δὲ μέγα θυμῷ (Ι 537).

ιβ'. Δολιγῶρος δέ, οἶον (Γ 237)

Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πύξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

Β'. Διαφοραί. Διαφορὰς δὲ τῶν ἐπῶν διεκρινον οἱ παλαιοὶ με-
τρικοὶ τὰς ἐπτὰ ταύτας· κατενόπλιον, περιδικόν, βουκολικόν, σαρ-
πικόν, ὑπόρρυθμον, τέλειον καὶ πολιτικόν. Καὶ

α'. Κατενόπλιον μὲν ἔλεγον τὸ ἔχον δύο δακτύλους καὶ σπονδεῖον
καὶ πάλιν δύο δακτύλους καὶ σπονδεῖον, οἶον (Α 357)

ὡς ψάτο δάκρυ χέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ.

β'. Περιδικόν δὲ τὸ ἔχον περιοδικῶς ἀκολουθοῦντας δάκτυλον
καὶ σπονδεῖον, οἶον

οὐλομένην, ἣ μυρὶ' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε (Α 2).

γ'. Βουκολικόν δὲ «τὸ μετὰ τρεῖς πόδας ἀπαρτιζόν εἰς μέρος λό-
γου, οἶον

ἐξ ἐπιδιφριάδος πυμᾶτοῖς ἱμᾶσι δέδεντο» (Κ 475).

Οὕτω γράσσεται ἐν σχολ. εἰς Ἰφαιστ. σελ. 167 W., ἐν τῷ cod.
Veneto Marciano CCCCLXXXIII (Studem. Anecd. var. σελ.
190) καὶ παρ' Ἠλίχ Μοναχῷ (Stud. Anecd. var. σελ. 173), δῆ-

λον ὅτι ἡμαρτημένως, γραπτέον δὲ «τέσσαρας» ἀντὶ «τρεις», ὥστε νὰ ἐνοῶται τὸ ἔχον τὴν βουκολικὴν καλουμένην τομήν, τοιοῦτο δὲ εἶνε οὐχὶ τὸ παρὰτεθειμένον παρὰδειγμα, ἀλλ' ἄλλο τι τὴν βουκολικὴν τομήν ἔχον, οἶον

ἀλλὰ σε γῆρας τείρει ὁμοίον· ὡς ὀφελὲν τις (Δ 315).

δ'. *Συμφικόν* δὲ τὸ ἔχον σπονδεῖον τὸν πρῶτον καὶ τὸν τελευταῖον πόδα, τοὺς δ' ἐν τῷ μέσῳ δακτύλους, οἶον [Ω 677].

ἄλλοι μὲν ὅα θεοὶ τε καὶ ἀνέρες ἵπποκορυσταί (Β 1 = ε'). *Ἰππορρυθμοί* δὲ τὸ καθ' ἕκαστον πόδα ἀπαρτίζον εἰς μέρος λόγου, οἶον

ὕβριος εἵνεκα τῆσδε, σὺ δ' ἴσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν (Λ 214).

ε'. *Τέλειον* δὲ τὸ ἔχον πάντα τὰ μέρη τοῦ λόγου, οἶον

πρὸς δ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον (Χ 59).

ζ'. *Πολυφικόν* δέ, ὅπερ ταῦτο τῷ λογοειδεῖ, τὸ ἀνευ πάθους ἢ τρόπου πεποιημένον, τουτέστι τὸ πεζότερον τῇ συνθέσει, οἶον

ἵππους τε ξανθὰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα (Λ 679).

285. *Ἐξάμετρον τῶν Ἀλεξανδρινῶν*. Τοῖς νόμοις τοῦ Ὀμητικοῦ ἑξαμέτρου ἠκολούθουν καὶ οἱ διὰδοχοὶ ἐπικοί, οἱ τε κυκλικοὶ καὶ οἱ διδακτικοί. Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ὁμως ἐπικοί ποιηταὶ οἱ αὐτοὶ καὶ γραμματικοὶ ὄντες ἐπλάσαν κατὰ τὸ γλωσσικὸν αὐτῶν συναίσθημα καὶ τὰς μετρικὰς αὐτῶν θεωρίας νέους νόμους καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν σπονδαίων καὶ τῶν κυρίων τομῶν, καθ' οὓς ἐπετῆδεον νὰ στιχορρῶσι. Καὶ πρῶτον μὲν παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ποιηταῖς εἶνε σαφὴς ἡ ῥοπή πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπονδαίων, ἅμα ὁμως καὶ ἡ σπουδὴ πρὸς ἐκτενεστέραν ἢ προτοῦ χρῆσιν τοῦ σπονδαϊζόντος. Τὸ μὲν πρῶτον ἐπιτηδεύει μάλιστα πάντων ὁ Καλλιμάχος, ὅστις ἐκ τῶν 32 σχημάτων τοῦ ἑξαμέτρου μεταχειρίζεται εἴκοσι τὰ εὐπετέστατα καὶ εὐκίνητοτατα, ἀποφεύγων τὰ δυσκίνητοτατα καὶ βραδύτατα ὡς ἐκ τῶν πολλῶν σπονδαίων, ὀλιγώτερον δὲ οἱ ἄλλοι, οἶον Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος μεταχειρίζεται 26 σχήματα τοῦ ἑξαμέτρου ἐκ τῶν 32, ὁ δὲ Θεόκριτος 28, ὁ μὲν δηλαδὴ Ἀπολλώνιος ἀποφεύγει 6, ὁ δὲ Θεόκριτος 4 σχήματα τὰ δυσκίνητοτατα καὶ βραδύτατα, οἱ δὲ μεταγενέστεροι βουκολικοὶ Μόσχος καὶ Βίων ἀκολουθοῦσι μᾶλλον τῷ Καλλιμάχῳ ἢ τῷ Θεόκριτῳ. Ἰδίᾳ δὲ παρὰ τῷ Θεόκριτῳ παρρητοῦνται διαφοραὶ τινες κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ποιημάτων αὐ-

του (1). 'Εν μὲν τοῖς ἐπικοῖς ποιήμασιν οὐ μόνον καθ' ὕλην, ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος ἀκολουθεῖ μᾶλλον τοῖς συγγράμμασι αὐτοῦ, οἵτινες θηρεύουσι μείζονα εὐπετεῖαν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ ἑξαμέτρου. 'Εν δὲ τοῖς βουκολικοῖς μεταχειρίζεται μείζονα ἄδειαν καὶ περὶ τὴν μετρικὴν κατασκευὴν, ὅπως καὶ περὶ τὴν ὕλην καὶ σύνθεσιν. Ἀκριβέστερον δὲ ὁ λόγος τῆς χρήσεως τῶν δακτύλων καὶ σπονδείων ἔχει κατὰ τὸν Κάρυον Κούνστιον ὡς ἑξῆς· καὶ καθ' ὅλου μὲν ὁ λόγος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν σπονδείων πρὸς τοὺς δακτύλους ἔχει παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ὡς 1 : 2. 9· ἰδίᾳ δὲ ἐν μὲν τοῖς βουκολικοῖς ὡς 1 : 2. 6, ἐν δὲ τοῖς μίμικα ὡς 1 : 2. 8, ἐν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ὡς 1 : 3. 1. Τούναντιον δὲ ἐν τοῖς βουκολικοῖς εἰδυλλίοις μεταξὺ τῶν διηγηματικῶν καὶ τῶν μελικῶν μερῶν οὐδεμία ἐπικρατεῖ διαφορά.

286. 'Ο δὲ σπονδαῖος, ἦτοι ὁ στίχος ὁ ἔχων σπονδαῖον κατὰ τὴν πέμπτην γῶραν, καθ' ὅλου μὲν εὐρίσκεται πολλῶ συχνότερος παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ποιηταῖς ἢ παρ' Ὀμήρῳ. Ἰδίᾳ δὲ ὁ λόγος τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρὰ μὲν τῷ Ἀράτῳ ἔχει σχεδὸν ὡς 1 : 6, παρὰ δὲ τῷ Καλλιμάχῳ σχεδὸν ὡς 1 : 11, παρὰ δὲ τῷ Μαρτίῳ περὶ καταρχῶν σχεδὸν ὡς 1 : 8, παρὰ δὲ τῷ Θεοκρίτῳ ἐν μὲν τοῖς ἐπικοῖς ποιήμασιν εὐρίσκεται συχνότερον, ὅπως πού καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἀλεξανδρίνοις, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις εἶδεσιν ἦντον συχνά. Ὅπως δὲ παρ' Ὀμήρῳ, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ὡς πλείστη χρῆσις τοῦ σπονδαίου γίνεται ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρῃ γῶρᾳ τοῦ ἑξαμέτρου, παρὰ Θεοκρίτῳ ἐν ἑκατέρᾳ 44 $\frac{9}{10}$. 'Ο δὲ σπονδαῖος κατὰ τὴν τρίτην γῶραν σπανιώτερος ἤδη παρ' Ὀμήρῳ ὧν ἀπεθνήσκει ἀεὶ σπανιώτερος

(1) Περὶ τοῦ λόγου, ὃν ἔχουσιν οἱ σπονδαῖοι πρὸς τοὺς δακτύλους, περὶ τῶν τομῶν καὶ τῶν προσωδισμῶν ἰδιωμάτων τοῦ Θεοκρίτου ἐπραγματεύθη μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ ἐπὶ το στατικώτερον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ὀμηρικῶν μελετῶν τοῦ Hattel Ludwich καὶ ἄλλων, ὁ Κάρυος Κούνστιος (de Theocriti versu heroico, 1886 καὶ κατ' ἐπιτομὴν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς τοῦ Rosbach ἐν τέλει, II Excurs, der Hexameter des Theokrit, von Carl Kunst). Χάριν δὲ τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς τοῦ ἑξαμέτρου παρὰ Θεοκρίτῳ διαίρει ὁ Κούνστιος τὰ ποιήματα αὐτοῦ εἰς τὰ ἑξῆς εἴδη· α') ὅπερ καὶ σημαντικώτατον, τὰ καθαρῶς βουκολικά εἰδυλλία (I. III - XI)· β') τὰ ἐπικά ποιήματα (XII. XVI. XVII. XXI. XXIV. XXV. XXVI)· γ') τὰ μίμικα (XIV. XV. II). Ἀποκλείων δὲ τῆς ἐφετάσεως τὰ ἑξῆς XIX. XXI. XXIII. XVII ὡς νοθεύματα, τὰ ὑπολειπόμενα δὲ αὐτοκρινὰ ποιήματα XII καὶ XVIII ὡς λίαν μικρὰ καὶ μὴ θυνάμενα νὰ ἀποτελέσωσιν ἰδίαν κατηγορίαν κατανέμει εἰς τὰ ἄλλα, τὸ μὲν XII εἰς τὰ ἐπικά, τὸ δὲ XVIII εἰς τὰ μίμικα. Πρὸς τὴν διαρῆσιν δὲ ταύτην ἀπευθύνονται καὶ οἱ στατικοὶ ὑπολογισμοὶ τοῦ Κούνστιου, οὗ· ἄνω μνημονεύομεν.

ἐφεξῆς καὶ μέλιστα παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον τομή. Τὸν δὲ σπονδαῖον κατὰ τὴν τετάρτην χώραν πρὸ τῆς βουκολικῆς τομῆς σπανίως μὲν μεταχειρίζεται ὁ Θεόκριτος ἐν τοῖς καθαρῶς βουκολικοῖς ποιήμασι, συχνότερον δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις, τοῖς μιμικοῖς καὶ ἐπικοῖς, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἀλεξανδρίνοι ἐπικοί ποιηταί, συχνότατα δὲ ἐν τῷ ιε' εἰδυλλίῳ (12^{κς}).

287. Αἱ δὲ τομαὶ παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ποιηταῖς ἔχουσιν ὡς ἐξῆς. Ἐν ᾧ ἦδη παρ' Ὀμήρῳ ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον τομή εἶνε συχνότερα τῆς πενθημιμεροῦς, παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ποιηταῖς ἡ διαφορὰ αὕτη ἀποδείκνυται ἔτι μείζων ἢ παρ' Ὀμήρῳ. Ἰδίᾳ δὲ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ 1425 στίχοι ($= 57.9\%$) ἔχουσι τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον, 947 δὲ ($= 41.9\%$) τὴν πενθημιμερῇ (1). Κανονικῶς δέ, πλὴν ὀλίγων ἐξαίρεσεων, παρὰ τε τῷ Θεοκρίτῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Ἀλεξανδρίνοις τῇ πενθημιμερεὶ ἐπιφέρεται ἡ βουκολικὴ ἢ ἡ ἐφθημιμερὴς τομή. — Ἢ δὲ βουκολικὴ τομή συχνὴ οὕσα παρ' ἅπασιν τοῖς ἐπικοῖς (παρ' Ὀμήρῳ π. χ. οἱ στίχοι οἱ ἔχοντες τὴν βουκολικὴν τομήν ἔχουσιν ὡς 60.12 $\%$), παρὰ τοῖς βουκολικοῖς ποιηταῖς ἀποβάνει ἔτι συχνότερα ἢ παρ' ἐκείνοις. Συχνὰ δὲ συμπέπτει αὐτῇ καὶ ἡ στιγμή, ὅθεν προσλαμβάνει μείζονα σημασίαν, ἐνίοτε δὲ ἀποβαίνει καὶ ἡ κυρία τομή τοῦ στίχου, ὅταν κατὰ τὴν τρίτην χώραν ἢ μηδεμία ὑπάρχῃ τομή (παρὰ Θεοκρίτῳ τοῦτο συμβαίνει τρίς, ἐπὶ τοῦ γ' ποδὸς εὐρισκόμενης μείζονός τινος λέξεως) ἢ αἱ λέξεις συνδέωνται στενώτερον πρὸς ἀλλήλας (εἶον τὰς | Ἀμαρυλλίδα). Δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ ἀποδοθῇ τῇ βουκολικῇ τομῇ σημασία μείζων τῆς ἀληθοῦς, καθ' ὅσον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς βουκολικοῖς ποιήμασι στίχοι ὡς 25 $\%$ δὲν ἔχουσι τὴν βουκολικὴν τομήν. Παρὰ Θεοκρίτῳ ἡ βουκολικὴ τομή ἐν μὲν τοῖς βουκολικοῖς εὐρίσκεται ἐν 648 στίχοις ($= 74\%$), ἐν δὲ τοῖς μιμικοῖς καὶ τοῖς καθαρῶς ἐπικοῖς ποιήμασιν οὐχὶ συχνότερα ἢ παρ' ἄλλοις ἐπικοῖς, εἶον ἐν μὲν τοῖς μιμικοῖς ἐν 261 στίχοις ($= 58.9\%$), ἐν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ἐν 523 ($= 49.5\%$). Σπανιωτάτη δὲ εὐρίσκεται ἐν τῷ ιε' ποιήματι (45^{κς} ἐν 149 στίχοις). Κανονικῶς δὲ ἡ βουκολ-

(1) Εὐδαιμονότερον δὲ ἐν μὲν τοῖς βουκολικοῖς ποιήμασιν ἢ μὲν πενθημιμερὴς εὐρίσκεται ἐν 435 στίχοις ($= 49.7\%$), ἢ δὲ κατὰ τρίτον τροχαῖον ἐν 438 στίχοις ($= 40.9\%$), ἐν δὲ τοῖς μιμικοῖς ἢ μὲν πενθημιμερὴς ἐν 212 στίχοις ($= 47.8\%$), ἢ δὲ κατὰ γ' τροχαῖον ἐν 231 στ. ($= 52.2\%$), ἐν δὲ τοῖς ἐπικοῖς ἢ μὲν πενθ. ἐν 300 στ. ($= 28.3\%$), ἢ δὲ κατὰ γ' τροχ. ἐν 756 στ. ($= 70.5\%$).

λική τομή ἐπιφέρεται τῇ πενθημιμερεῖ. Εἰδικώτερον δὲ ἐν τοῖς βουκολικοῖς εἰδυλλίοις οὐδεμίαν εὐρίσκεται διαφορὰ ἐν τοῖς μελικοῖς καὶ διηγηματικοῖς ἐξαμέτροις οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν βουκολικῶν τομῶν οὔτε ὡς πρὸς τὴν στιγμὴν κατ' αὐτάς. — Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τομῶν ἡ μὲν *τριημιμερής* εἶνε συχνὴ παρὰ Θεοκρίτῳ, συνδυάζεται δὲ συνηθέστερον μετὰ τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον ἢ μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς. Ἡ δὲ *ἐφθημιμερής* καθ' ὅλου εἶνε ἥττον συχνὴ ἔνεκα τῆς βουκολικῆς, συχνότερα δὲ εὐρίσκεται ὅταν λείπῃ ἡ βουκολικὴ. Τὴν δὲ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς τομὴν ἀποφεύγει κανονικῶς ὁ Θεόκριτος, ὅπως καὶ πάντες οἱ Ἀλεξανδρίνοι, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἐφθημιμερής ἢ ἡ πενθημιμερής ἢ καὶ ἀμφότεραι ἐν τῷ στίχῳ. Τὴν δὲ κατὰ τέταρτον τροχαῖον ἀποφεύγει ἐπιμελῶς καὶ ὁ Θεόκριτος ὅπως καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες ἐπικοί. Περὶ δὲ τῶν στιγμῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμπίπτουσι ταῖς τομαῖς.

288. *Τὸ δ. ἐξάμετρον παρὰ Νόννῳ*. Νέαν περίοδον ἀναπτύξεως τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου εὐρίσκομεν περὶ τὰς δυσμὰς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ καθ' ὅλου τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ δ' ἐκπροσωπῶν τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοῦ ἔπους εἶνε ἀνὴρ Λίβυς ὁ ἐκ τῆς Πανοπόλεως τῆς Ἀνω Αἰγύπτου ποιητῆς Νόννος, ὅπως καὶ ὁ ἐκπροσωπῶν τὴν Ἀλεξανδρεωτικὴν περίοδον τοῦ ἔπους εἶνε ὡσταύτως Λίβυς ἀνὴρ ὁ Κυρηναῖος Καλλίμαχος. Περὶ τῆς ἰδιοτρόπου δὲ χρήσεως τοῦ ἐξαμέτρου ὑπὸ τοῦ Νόννου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, Μουσαίου τε καὶ Χριστοδῶρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Γαζαίου καὶ Παύλου τοῦ Σιλεντιαρίου (ὁ δὲ Τρυφιδῶρος καὶ Κόλλουθος δὲν ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐστηροὺς ὁπαδοὺς τοῦ Νόννου), λέγομεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτατα (1).

289. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Νόννος κατ' ἀρχὴν ἀποκλείει τὸν σπονδαϊκὸν στίχον, ὡσταύτως δὲ καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ οἱ αὐστηρῶς ἀκο-

(1) Περὶ τῆς μετρικῆς μορφῆς τοῦ Μουσαίου καὶ Χριστοδῶρου ἔχομεν ἰδίαν ἀκριβεῆς μελέτην ὑπὸ L. Schwabe (de Musaeo Nonni imitatore liber, Tubingae 1876), A. Scheindler (Zeitschr. für die Oesterr. Gymn. 1877 σελ. 165-181) καὶ Fr. Baumgarten (de Christodoro poeta Thebano, Bonnae 1881, περὶ δὲ τῶν ψαλμῶν τοῦ Ἀπολλωνιάρχου τὴν πραγματείαν τοῦ Fr. Riller, de Apollinarij laudiceni legibus metricis, Episcopi 1877. Εἰδικῶς δὲ περὶ Νόννου καὶ κεφαλαιωδέστερον περὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ πραγματεύεται ὁ A. Ludwig ἐν τῇ γ' ἐκδ. τοῦ εἰδικοῦ μέρους τῆς μετρικῆς τοῦ Rosbach ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν der Hexameter des Nonnos. Τούτου τὰ πορίσματα παρελάβομεν ἐν τῷ ἐνταύθα λόγῳ περὶ τοῦ Νοννείου ἐξαμέτρου.

λουθῶντες αὐτῷ. Ὁ δὲ Παῦλος Σιλεντιχίριος οὐ μόνον ἐκ τῆς πέμ-
πτης χώρας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς τρίτης ἀποκλείει παντάπασιν τὸν σπον-
δεῖον. Συνεχεῖς δὲ σπονδεῖους οἱ εἰρημένοι ἐπικοί (πλὴν τοῦ Παύλου)
μεταχειρίζονται οὐχὶ πλείονας τῶν δύο καὶ τούτους ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ
τρίτῃ χώρᾳ. Οὕτω δὲ συνέβη ὥστε τὰ 32 Ὀμηρικὰ σχήματα τοῦ
ἐξαμέτρου νὰ περισταλῶσιν ὑπὸ τῶν αὐστηροτέρων Νοννεῖων εἰς 9
ὑπὸ τοῦ Παύλου Σ. εἰς 6. Ὁ δὲ Τρυφιδῶρος πλὴν τῶν 9 σχη-
μάτων τοῦ Νόννου μεταχειρίζεται καὶ ἄλλα 8. Ὡς πρὸς τὸ συγχὸν
δὲ τῆς χρήσεως τῶν σπονδεῖων παρὰ Νόννῳ παρετηρήθη ὅτι, ἐν ᾧ
παρ' Ὀμήρῳ τὸ κεράλιον τῶν σπονδεῖων ἐν ταῖς πέντε πρώταις χώ-
ραις τοῦ ἐξαμέτρου ἐν τισὶ ῥαψωδικαῖς φθάνει εἰς 28 $\frac{0}{10}$ καὶ ἀπαξ (ἐν
τῇ παραποταμίῳ μέτρῳ) κατέρχεται εἰς 23 $\frac{0}{10}$, παρὰ Νόννῳ οὐδέ-
ποτε οὐδ' εἰς τὸν ἐλάχιστον τοῦτον ὅρον ἀνέρχεται, ἀλλὰ κατὰ μέσον
ὅρον περιορίζεται εἰς τὸ μικρὸν ποσὸν τῶν 15 ἢ 16 $\frac{0}{10}$. Φιλοχωρεῖ δὲ
ὁ σπονδεῖος ἐν τῷ Νοννεῖῳ ἐξαμέτρῳ μέγιστα μὲν ἐν τῇ δευτέρᾳ χώρᾳ
καὶ μετ' αὐτὴν ἐν τῇ τετάρτῃ, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῇ πρώτῃ χώρᾳ ἰσχνή
γίνεται χρήσις αὐτοῦ, σπανιωτάτῃ δὲ ἐν τῇ τρίτῃ, οἷον 14^{κις} μὲν
μεταξὺ 534 στίχων ἐν τῷ α' βιβλίῳ τῶν Διονυσιακῶν, 19^{κις} δὲ με-
ταξὺ 712 ἐν τῷ β' βιβλίῳ, 11^{κις} δὲ μεταξὺ 444 ἐν τῷ γ' καὶ ἐφεξῆς
ὡσαύτως. Περί δὲ τῆς πέμπτης χώρας, ὅτι ἀποκλείεται παντάπασιν
ὁ σπονδεῖος, εἴπομεν ἤδη. Ἡ τοιαύτη μεγάλῃ ἐπικράτησις τῶν δακτύ-
λων ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐξαθένωσιν πολλῶν συλλαβικῶν μεγεθῶν
καὶ μέγιστα τῶν τελικῶν τῶν λέξεων συλλαβῶν (1). Ἐπειδὴ λοιπὸν
αἱ ἄρσεις ἐξ ἀρχῆς ἀπῆλθον μακρὰς συλλαβὰς ἰσχυροτέρας ἢ αἱ θέ-
σεις, ἐκ τούτου αἱ τελικαὶ συλλαβαὶ καὶ ἄλλα γλωσσικὰ στοιχεῖα
ἐξησθενωμένα ὠθοῦντο πρὸς τὰς θέσεις τῶν ποδῶν καὶ αἱ ἄρσεις κατὰ
προτίμησιν συνετίθεντο ἐκ βραχειῶν, οἷος ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα πολλῶν
εὐκολώτερον καὶ ἀφθονωτέρας παρεῖχεν ἢ τελείας μακρὰς. Ἐντεῦθεν
συνέβη ὥστε οὐχὶ μόνον εἰς φωνῆν λήγουσαι τελικαὶ βραχεῖαι συλ-
λαβαὶ νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἀνίκανοι νὰ ἀποτελέ-
σωσιν, ὅπως συνήθως, θέσει μακρὰς συλλαβὰς ἐξαρκούσας νὰ πληρώ-

(1) Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρετήρησαν συγχρόνως δύο ἄνδρες, ὁ Is. Hilberg (das Prinzip der Silbenwägung und die daraus entspringenden Gesetze der Endsilben in der Griech. Poesie. Wien 1879) καὶ ὁ Αὔγουστος Scheindler ἐν τῇ ἐπικρίσει τοῦ βιβλίου τοῦ Hilberg ἐν Zeitschr. f. Oesterr. Gymn. 1879 σελ. 442-442.

σωσι τὴν ἄρσιν τοῦ σπονδαίου, ἀλλὰ καὶ εἰς σύμφωνον λήγουνται τελικὰ καὶ βραχεῖαι συλλαβαί. Ἐν τῷ ἐξαμέτρῳ τοῦ Νόννου αἱ τελικαὶ συλλαβαὶ οἰονδῆποτε μεγεθύνει μόνον ἐπὶ τῆς ἄρσεως τοῦ πρώτου καὶ ἑκτοῦ πυδός ἡδύναντο ἀδιαφόρως νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς θέσει μακρὰ συλλαβαί, οὐχὶ δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν ποδῶν ἐγένετο χρῆσις τοιούτων τελικῶν βραχειῶν εἰς φωνῆν ληγουσῶν συλλαβῶν ὡς θέσει μακρῶν μετὰ τινων περιορισμῶν. Οἱ Νόννιοι δηλαδὴ ἀπέφραγον νὰ μεταχειρίζονται ὡς θέσει μακρὰς τοιαύτας συλλαβὰς κατὰ τὴν τρίτην χώραν πρὸ τῆς πενθημιμεροῦς ὠσχύτως καὶ ἐπὶ τῆς ἑκτῆς καὶ πέμπτῃς θέσεως, μεταχειρίζοντο δ' αὖτὰς μόνον κατὰ τὴν τετάρτην χώραν, σπανιώτερον δὲ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ σπανιώτατα κατὰ τὴν πρώτην. Τῷ νόμῳ τούτῳ ὑποτάσσεται καὶ τὸ ἀρκτικὸν τῆς λέξεως ῥ. Οὐδέποτε ὅμως συμβαίνει παρὰ τοῖς Νόννιοις τοιαύτη ἔκτασις πρὸ ἀρκτικοῦ ἀφώνου καὶ μάλιστα πρὸ ἀρκτικοῦ φωνήεντος. Ἦπτον δὲ ἀπέφραγον ἐπὶ τῆς θέσεως οἱ Νόννιοι τὴν ἔκτασιν τελικῶν βραχειῶν συλλαβῶν εἰς σύμφωνον ληγουσῶν, ὅτε δηλονότι ἡ ἐπομένη λέξις ἤρχετο ἀπὸ συμφώνου.

290. Εἶτα δὲ παρατηρήθη ἡ σπουδὴ τῶν Νόννιων νὰ τηρῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἐν τῇ στιχοιργίᾳ ἐκάστου λεκτικοῦ τύπου τὴν φυσικὴν ποσότητα καὶ νὰ μὴ βιάζονται αὐτὴν ἄνευ ἀνάγκης. Κατὰ ταῦτα τύπους, οἷον τὸν πέλω, ἐγώ, ἐπεὶ, συνήθως μεταχειρίζονται ὡς ἱμβους καὶ κατ' ἐξίρεσιν μόνον ὡς πυρριχίους. Σπονδειακαὶ δὲ λέξεις διὰ συστολῆς τῆς τελικῆς συλλαβῆς εἰς τροχαίους μεταβαλλόμεναι εὐρίσκονται μόνον κατὰ τὴν πρώτην χώραν, ἥτις παρὰ τῷ Νόννῳ ἀπολαύει πλειόνων ἀδειῶν παρὰ τὰς λοιπὰς, ὅπως καὶ τὰνά-παλιν τροχαῖκοι τύποι ἐκτεινόμενοι εἰς σπονδαίους μόνον κατὰ τὴν πρώτην χώραν εὐρίσκονται. Κανονικὴ δὲ χώρα τῆς σπονδειακῶν σχῆμα ἔχουσας λέξεως εἶνε ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία τοῦ ἐξαμέτρου, ἐντεῦθεν δὲ ἀκολουθεῖ ὥστε ἡ τοιαύτη λέξις νὰ τονίζεται ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς τελικῆς συλλαβῆς, πάνυ δὲ σπανίως σχετικῶς συμβαίνει παρὰ Νόννῳ τὸ ἀνάπαλιν, νὰ τονίζεται δηλαδὴ οὐχὶ ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ δευτέρα.

291. Προσέτι οἱ Νόννιοι ἀγαπῶσι τοὺς τελείους καὶ φυσικοὺς τύπους τῶν λέξεων, ὅθεν ἀποφεύγουσι κατ' ἀρχὴν τὰς συναλοιφάς, τὰς κρήσεις, τὰς συνιζήσεις. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν συναίρεσιν σημαντικῶς περιορίζουσιν, οἷον αἱ πληθ. γενικαὶ τῆς α' κλήσεως λήγουσι μόνον εἰς

-ών (οὐχί - ὦν ἢ - εων), αἱ δ' ἐνικαὶ εἰς - αο (οὐχί δ' εἰς - ου ἢ - εω). Τὰς δοτικὰς ὀχμθεῖν, τείχει, ἄσσει κτλ. οὐδέποτε συναϊροῦσι. Χρηστικῇ δὲ μέλειτα εἶνε ἡ μεγάλη αὐστηρότης. ἦν οἱ περὶ τὸν Νόννον μεταχειρίζονται ἐπὶ τῆς συναϊροῦς. Ὁ ὄμμα καὶ ἀντωνυμίας καὶ ῥήματα δὲν συναϊροῦσιν, ἀλλὰ μόνον μόρια, προθέσεις καὶ συνδέσμους καὶ ὀλίγα ἐπιρρήματα, οἷον ποτ', εἰθ', οὐκ' ἐτ' Ἀποκοπὴν δὲ μεταχειρίζεται ὁ Νόννος μόνον ἐν περιπτώσεσι, καθ' ἃς προῦκειντο παλαιότερα παραδείγματα, οἷα τὰ Ὀμηρικὰ καὶ ἱερίαι καὶ καὶ ἱερίαι καὶ ἐνικαίθεο κατὰ τὸ Ὀμηρικὸν ἐγκρίθεο, πανταχοῦ δὲ λέγει ἐθελῶ καὶ οὐδέποτε θείω κτλ. Ὡσαύτως ἀποφεύγει τὴν τμήσιν, πρὸς δὲ τὴν ἀναστροφὴν ἀκολουθεῖ ἀρχαῖς αὐστηρότεροις πολλῶν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐπικῶν.

292. Ἡ δὲ συμπλοκὴ ἀφώνου μεθ' ὑγροῦ ἐπὶ μέσης μὲν τῆς λέξεως σχεδὸν πάντοτε ποιεῖ παρὰ τῷ Νόννῳ θέσει μακρὰν συλλαβὴν, ἐπὶ δισυλλαβῶν ὅμως λέξεων μόνον ἐπὶ τῆς θέσεως· συστολὴ δὲ συμβαίνει μόνον ἐπὶ τοιούτων λέξεων, ἐφ' ὧν καὶ παρ' Ὀμήρῳ ἐπιτρέπεται. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς λέξεως τὸ ἀφώνον μετὰ τοῦ ὑγροῦ ποιεῖ θέσει μακρὰν μόνον ἐπὶ τῆς πρώτης. δευτέρας καὶ τετάρτης θέσεως, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῆς ἄρσεως. Συστολὴ δὲ συμβαίνει μετὰ τὴν πρώτην βραχεῖαν τοῦ τρίτου, πέμπτου καὶ πρώτου πρὸς, ἐνίοτε δὲ τοῦ δευτέρου, καὶ ἐπὶ τῆς βουκολικῆς τομῆς, ἀλλ' ὅμως μόνον πρὸ κυρίων ὀνομάτων.

293. Καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν διχρόνων ἀκολουθεῖ ὁ Νόννος δοκίμοις παραδείγμασιν, οἷον ὅταν τὴν παραλήγουσαν τοῦ ὕδαρ ἄλλοτε μὲν μεταχειρίζεται ὡς μακρὰν, δῆλον ὅτι καθ' Ὀμήρον, ἄλλοτε δὲ ὡς βραχεῖαν, ὡσαύτως τὴν παραλήγουσαν τοῦ ἐρητιῶν ἢ ἐρήτηον καὶ τὴν προπαραλήγουσαν τοῦ γρύσεως καὶ εἴκελος (ἱκελος), εἶδε καὶ ἴδε, Διωνύσου καὶ Διωνύσοιο. Καὶ ὡς πρὸς τὸν διπλασιασμόν τῶν συμφώνων ἀκολουθεῖ τῇ ἐκπαλαί καθιερωμένῃ συνηθείᾳ λέγων ἐλάθει, ἀνέφελες, ἐρρηξε, ἔσσετο, δορυσσός. Φιλοχωρεῖ δὲ ἡ τοιαύτη θέσει μακρὰ ἐν τῇ τετάρτῃ θέσει, ἐπὶ δὲ τῆς ἄρσεως συμβαίνει τοῦτο μόνον κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τετάρτην γῶραν, καὶ ἐνταῦθα δὲ κατ' ἀνάγκην (οἷον Διονυσ. 2, 390. 31, 45). Καὶ τὴν χρῆσιν δὲ τοῦ ἐφελευστικοῦ ἢ χάριν εὐφωνίας ἢ τοῦ μέτρου ἀποφεύγει ὅσον τὸ δυνατόν.—Καὶ κατὰ τὴν ἀπόθεσιν δὲ τοῦ ἐξαμέτρου μεταχειρίζεται μελίζονα αὐστηρότητα, οἷον ἀποφεύγει καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ

τὴν χρῆσιν τροχαίων λέξεων ἐν τέλει τοῦ στίχου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποφυγὴν δὲ τῆς χασμωδίας ὑπερβαίνει πάντας τοὺς προκατόχους ἐπικούς. Προσέτι δὲ καὶ ἡ ἄδεια τῆς χρήσεως τοῦ πρώτου τρόπου τῆς κοινῆς ἱκανῶς περιορισμένη εὐρίσκεται παρὰ Νόννῳ. Τηρεῖται δὲ ἡ ποσότης τῆς μακροῦς, ὥστε συμβαίνει χασμωδία, ἐν ἐξαιρετικαῖς μόνον περιπτώσεσιν, οἷον ἐν ταῖς φράσεσι *Ζεῦ ἄνα, ὦ ἄνα, εὖ εἰδώς* κτλ., ἧς παρέλαθεν ἐκ τοῦ Ὁμήρου.

294. Ἀξίξ μνείας εἶνε καὶ ἡ νεωστὶ γενομένη παρατήρησις, ὅτι ὁ Νόννος πρῶτος καὶ τινες τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν λογικὸν τόνον οὐχὶ ἀδικαίως εἶχον, οἷον ἀπέφυγον νὰ ποιῶσι τὸν στίχον τελευτῶντα εἰς λέξιν προπαραξυτόνον, οἷον ἔλεγον μὲν ἐνταῦθα *ἐοῦσα, γυναικα, ἐόντα, ποταμοῦ, ἡτραπιτοῦ, μαρηταί*, οὐχὶ δὲ καὶ *ἐρουσα, ἔρωτα, ἔροντα, πολέμοιο, ὑμετέροιο, φέρεσθαι*. Οὐ μόνον δὲ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν προπαραξυτόνων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν ὀξυτόνων καὶ παραξυτόνων παρετηρήθησαν περιορισμοὶ τινες.

295. *Τομὰς* δὲ τοῦ ἐξαμέτρου οἱ περὶ τὸν Νόννον ἀνεγνώριζον ὡς ἀναγκαίως καὶ ἀπαραιτήτους μόνας τὰς τοῦ τρίτου ποδός, ὅθεν καὶ οὐδεὶς στίχος εὐρίσκεται παρ' αὐτοῖς μὴ ἔχων τοιαύτην τινὰ τομὴν. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτῶν ὡς τυχαῖαι καὶ ἐπουσιῶδεις, καὶ τοὶ καὶ ταύτας ὑπέτασσον εἰς αὐστηροὺς κανόνας. Ἐκ τῶν δύο δὲ τομῶν τοῦ τρίτου ποδός πολλῶ ἐπικράτεστέρῃ ἢ παρὰ πᾶσι τοῖς προηγηθεῖσιν ἐπικοῖς εὐρίσκεται ἡ κατὰ τρίτον τροχαῖον. Εἰς τὴν ῥυθμικὴν ὁμως ταύτην διαίρεσιν τοῦ στίχου ὡς εἰς κύριον αἷτιον δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ τὸ ὅτι οἱ περὶ τὸν Νόννον σπανιώτατα μεταχειρίζονται τὸν σπονδαῖον κατὰ τὴν τρίτην χώραν, διότι ἡ πενθημιμερὴς τομὴ εὐρηται παρ' αὐτοῖς πολλῶ συχνότερον τῶν κατὰ τὴν τρίτην χώραν σπονδαίων· οἷον ἐν τῷ α' βιβλίῳ τῶν Διονυσιακῶν εὐρίσκονται 102 μὲν πενθημιμερεῖς τομαὶ καὶ 432 κατὰ τρίτον τροχαῖον, ὁμως δὲ μόνον 14 τρίτοι σπονδαῖοι, ἐν δὲ τῷ β' 126 πενθημιμερεῖς καὶ 586 κατὰ τρίτον τροχαῖον, ὁμως δὲ μόνον 19 τρίτοι σπονδαῖοι, ἐν δὲ τῷ ἐπυλλίῳ τοῦ Μουσαίου 67 μὲν πενθημιμερεῖς καὶ 276 κατὰ γ' τροχαῖον, μόνον ὁμως 19 τρίτοι σπονδαῖοι, ἐν δὲ τῇ Ἐκφράσει τοῦ Χριστοδῶρου 109 πενθημ. καὶ 307 κατὰ γ' τροχαῖον, μόνον δὲ 25 τρίτοι σπονδαῖοι. Οὐχὶ λοιπὸν διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν χρῆσιν τῆς κατὰ τρίτον τροχαῖον τομῆς σπανιώτατα μεταχειρίζονται οἱ περὶ τὸν Νόννον τὸν σπονδαῖον κατὰ τὴν γ' χώραν, ἀλλὰ πιθανώτερον δι' ἄλ-

λον τινά λόγον ἀπέφρευον ἐπίτηδες τὴν συχνὴν αὐτοῦ χρῆσιν ἐνταῦθα καὶ ἴσως ὅπως μὴ γεννηται μονοτονία ἐκ τῆς ὁμοίας ἀποθέσεως τῶν δύο κώλων τοῦ στίχου. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τομῶν τὴν μὲν κατὰ τέταρτον τροχαῖον ἀπέφρευον καὶ οἱ περὶ τὸν Νόννον ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐπικοί, ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν κατὰ τρίτον πόδα τομὴν, ὅπως μὴ διχρηται ὁ στίχος εἰς δύο ἴσα μέρη, ὅπερ ἀφόρητον. Συχνότητι τοῦναντίον εἶνε ἡ βουκολικὴ τομὴ. Ἐν ᾧ δὲ καθ' ὅλου τὸ ἥρῳον ἀποβαίνει εὐρυθμότερον, ὅταν ὑπάρχῃ ποικιλία τῶν θεμετῶν τοῦ στίχου τομῶν καὶ δὲν ἐπαναλαμβάνηται κατὰ κόρον ἡ κατὰ πόδα τομὴ, παρὰ τῷ Νόννῳ οὐχὶ σπάνιοι ὑπάρχουσι στίχοι τοιοῦτοι, οἷοι οἱ ἐξῆς:

1, 80 βουκόλος | αὐχένα | δοῦλον || *Ερωσ ἐπεμάστιε |
[κεστῶ·

1, 133 μντέρι | βόστρυχα | ταῦτα || κομίσσατε, | κυκλάδες |
[αὔραι.

1, 286 ἡέρος | ἄδροχος | ὄρνις || ἐλούσατο || γείτονι |
[πόντῳ.

1, 384 ἄζομαι | αὐχένα | γαῦρον || ἀγήνορος | Ἰάπετοιο.

296. Τὸ δ. *ἐξάμετρον ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει*. Τῆς λυρικῆς ποιήσεως οἰκεία εἶνε ἡ συστηματικὴ σύνθεσις. Ἄν δὲ καὶ ἡ πρὸ τοῦ Ὀμήρου λυρικὴ ποιήσις (ὕμνοι, νόμοι), ἥτις πιθανώτατα μετεχειρίζετο τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, μετεχειρίζετο τὴν συστηματικὴν σύνθεσιν, οὐδὲν περὶ τούτου γινώσκουμεν, εἰκάζοντες δὲ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῆς μελικῆς ποιήσεως, ἥτις ἀπαιτεῖ συστηματικὴν σύνθεσιν, καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀρχαιοτάτης ποιήσεως τῶν ἄλλων Ἰνδογερμανικῶν ἔθνων, ἥτις ἦτο μελικὴ διτρημένη εἰς στροφάς, ὑπολαμβάνομεν ὡς πιθανωτάτην τὴν συστηματικὴν διαίρεσιν καὶ τῆς προομηρικῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἡ γνώμη αὕτη ἐπιρρωνύεται καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ τῆς Ἰλιάδος ῥαψῳδίᾳ (στ. 725-775) ὁ κομμὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἑκτορος, ὡς πρῶτος παρετήρησεν ὁ Οὐεστφάλιος, εἶνε ὡσαύτως συνθεθειμένος, ὅτε δηλαδὴ θρῆνος τῆς Ἀνδρομάχης (στ. 725-745) καὶ ὁ τῆς Ἑκάβης (748-759) καὶ ὁ τῆς Ἑλένης (762-775) ἐκβαλλομένου τοῦ 770 καὶ 772) συνέστηκεν ἐκ τριστίχων στροφῶν, ὁ μὲν τῆς Ἀνδρομάχης ἐξ ἐπτὰ τοιούτων, ὁ δὲ τῆς Ἑκάβης ἐκ τεσσάρων, ἐκ τοσούτων δὲ ἦτοι τεσσάρων καὶ ὁ τῆς Ἑλένης. Ἐν τέλει δὲ τοῦ α' καὶ β' μέρους παρενεβλάλλετο ἐπιφώνημα τοῦ χοροῦ τῶν Τρωάδων. Συνέχειαν δὲ τῆς προομηρικῆς ταύτης λυρικῆς ποιήσεως

πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν οὐχὶ τοὺς Ὀμηρικοὺς ὕμνους, οἵτινες ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἑξαμέτρου ἀκολουθοῦσι τοῖς νόμοις τοῦ Ὀμηροῦ ἔποντο (πρβλ. Eberhard, metrische Beobachtungen zu den hom. Hymnen, Magdeburg 1886 καὶ 1887), ἀλλὰ τὴν ποιήσιν τοῦ Ἀλκιμᾶνος, εὐ σφῶνται τέσσαρα ἑξαμέτρα ἐκ τινος παρθεναίου τὰ ἐξῆς·

οὐ μ' ἔτι, παρθενικὰὶ μελιγάρους ἱμερόφωνοι,
γυῖα φέρειν δύνανται· βάλε δὴ βάλε κηρύλος εἶπν,
ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἄνθος ἄμ' ἀλκυόνεσσι ποτῆται
νῆλεγὺς ἦτορ ἔχων, ἀλιπόρφυρος εἶαρος ὄρονι.

Τὰ πρὸς κηῖραν καὶ μετ' ὀρχηστικῆς κινήσεως ἑδόμενα ταῦτα ἑξαμέτρα, ὅθεν πιθανῶς φαίνεται ἡ συστηματικὴ αὐτῶν σύνθεσις, ἔχουσι πλὴν τῆς πάντοτε σπονδειακῆς ἀποθέσεως πάν-ας τοὺς ἄλλους πόδας καθαρούς· δακτύλους, τομάς δὲ τρεῖς μὲν τὴν πενθημιμερῇ, ἅπαξ δὲ τὴν κατὰ τρίτον τροχαῖον, τρεῖς δὲ τὴν βουκολικῇν. Ἡ καθαρότης δὲ τῶν ποδῶν δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ὡς καινοτομία τοῦ Ἀλκιμᾶνος, οἷον συμβαίνει παρὰ Νόνω, ἀλλ' ὡς λείψνον τῆς ἀρχαιοτάτης χρήσεως.

297. Τὴν αὐτὴν ἀρχαϊκὴν μορφήν τοῦ ἑξαμέτρου εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ἑξαμέτρῳ τῆς Λιολικῆς· λυρικῆς, τῷ καλουμένῳ Λιολικῷ ἔπει, περὶ οὗ εἰδικώτερον θὰ εἴπωμεν κατωτέρω ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῶν Λιολικῶν δακτυλικῶν μέτρων. Ὅτι δὲ καὶ οἱ Λιολεῖς ποιηταὶ τὰ Λιολικὰ ἔπη μετεχειρίζοντο συστηματικῶς δὲν δυνάμεθα μὲν νῦν ἀπ' εὐθείας νὰ ἀποδείξωμεν, διότι οὐδὲν ἀκέραιον ποίημα σφῆται, ἀσφαλῶς ὅμως εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐλευθέρας μιμήσεως ὕμνου τινὸς τῆς Σαπφούς ὑπὸ τοῦ Κατούλλου, τοῦ 62ου ποιήματος, ὅπερ ὡς τὸ τελευταῖον λείψνον δακτυλικῆς στροφικῆς συνθέσεως τῆς Σαπφούς μεγίστην προσλαμβάνει σημασίαν. Τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Κατούλλου σύγκειται ἐκ τῶν ἐξῆς μερῶν, α') μὲν τοῦ προοιμίου, ὅπερ σύγκειται ἐκ δύο ἀμοιβαίων τετραστίχων στροφῶν, τῆς μὲν τῶν νεανιῶν, τῆς δὲ τῶν παρθένων (στ. 1-10)· β') δὲ ἐκ τῆς πρωδοῦ, ἣτις σύγκειται ἐκ δύο τετραστίχων στροφῶν τῶν νεανιῶν (στ. 11-19)· γ') δὲ ἐκ τῆς μεσσοῦ, ἣτις σύγκειται ἐξ ὀκτώ ἀμοιβαίων πενταστίχων στροφῶν (20-58)· καὶ δ') ἐκ τῆς ἐπιδού, ἣτις συνέστηκεν ἐκ δύο τετραστίχων στροφῶν τῶν νεανιῶν (στ. 59-66). Τὸ δ' ἐφύμνιον Hymen o Hymenaeae, Hymen ades o Hymenaeae! ἐπάγεται τῷ τέλει ἐκά-

στοτε τῆς ᾠδῆς ἐκκτέρου ἡμιχορίου. — Ἐπερον δὲ λείψανον στροφικῆς τοῦ ἐξαμέτρου συνθέσεως παρέχεται ὡσπύτως ὁ Κάτολλλος πάλιν ἐν ἐπιχλαμῳ (64, 323-380). Το ὅλον ποίημα ἀκολουθεῖ μὲν, ὡς φαίνεται, Ἀλεξανδρεωτικαῖς παραδείγμασιν, αἱ ἐμβεβλημέναι ὁμως στροφαὶ φαίνονται γεγραμμέναι κατὰ παλαιότερόν τι εἶδος συνθέσεως καὶ πιθανώτατα τῆς Σαπφύος. Σύγκειται δὲ τὸ ποίημα ἐκ πενταστίχων στροφῶν μετὰ τοῦ ἐξῆς τακτικῶς ἀνακυκλουμένου ἐρυμνίου *currite ducentes subtegmina, currite fusi*.

298. Τῆς συστηματικῆς συνθέσεως τῶν ἐξαμέτρων γίνεται χρῆσις καὶ ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσι τῶν βουκολικῶν τοῦ Θεοκρίτου, καίτοι τὸ εἶδος τῶν ἐξαμέτρων τούτων διαφέρει τῶν τοῦ Ἀλκαῆνος καὶ τῶν Αἰολέων ποιητῶν, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ Ὀμηρικῷ ἐξαμέτρῳ, καθ' ὃ προείπομεν. Τὰ ὑποτιθέμενα ταῦτα μελικά μέρη (διότι τὰ βουκολικά καὶ μιμικά ποίηματα τοῦ Θεοκρίτου ἐγράφοντο οὐχὶ πρὸς ᾠδὴν, ὅπως τὰ δημοτικά, ἅπερ ὁ Θεόκριτος ἐμιμεῖτο, ἀλλ' ἀπλῶς πρὸς ἀνάγνωσιν) διακροῦνται εἰς ἰσομέτρους στροφάς, ὅπως τὰ τοῦ Ἀλκαῆνος καὶ τῶν Λεσβίων ποιητῶν, αἵτινες ἐνιαχοῦ, οἷον ἐν εἰδυλλίῳ α' καὶ β', χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ κοινοῦ τινος ἐρυμνίου. Τὰ τοῦ Βίωνος ὁμως καὶ Μόσχου βουκολικά ποίηματα ὅπως καὶ αἱ ἐκλογαὶ τοῦ Οὐεργιλίου δὲν κατωρθώθη νὰ διακριθῶσιν εἰς ἐντελῶς συμμετρους στροφάς. Καὶ παρὰ Θεοκρίτῳ δὲ ἡ στροφικὴ σύνθεσις εὐρίσκεται μόνον ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσιν ἢ ὡς τοιοῦτοις ὑποτιθεμένοις, ὡς εἵπομεν, τουτέστιν ἐν τῷ δευτέρῳ ποιήματι καὶ ἐν τισὶ βουκολικοῖς ἀγῶσιν. Οἱ δὲ ἀποπειραθέντες, οἷος ὁ Ἀρήνσιος (Athenis), νὰ διακρίσωσιν εἰς στροφάς καὶ τὰ προηγούμενα καὶ ἐπόμενα μέρη καὶ καθ' ὅλου πάντα τὰ βουκολικά ποίηματα, ἡστόχησαν. Παρὰ Θεοκρίτῳ λοιπὸν εὐρίσκεται στροφικὴ διαίρεσις ἐν τοῖς ἐξῆς καὶ τρίστιχοι μὲν στροφαὶ τὸν ἀριθμὸν 14 εὐρίσκονται ἐν Θεοκρ. 3, 12 (ἐκβαλλομένου τοῦ στ. 27), ὧν προηγούνται ὡς προοίμιον τρεῖς δίστιχοι στροφαὶ τετράστιχοι δὲ ἐν 8, 33-60, 63-70, 72-80 (ἐκβαλλομένου τοῦ 77 στίχου ἀδὺ δὲ γὰρ μόσχος γαυρῆται, ἀδὺ δὲ γὰρ βῶς)· τρισκαίδεκα δὲ πεντάστιχοι ἐν 2, 58 μετὰ ὁκτώ τετραστίχων προηγουμένων, ἐκάστης αὐτῶν προταττομένου ἐρυμνίου. Ἡ δὲ σύνθεσις τοῦ ἔσματος τῆς αἰδοῦ γυναικὸς ἐν ταῖς Ἀδωνιαζούσαις (15, 100) δὲν εἶνε σαφής, ὅπως καὶ ἡ τοῦ α' εἰδυλλίου. Πρβλ. Rossbach spec. Metrik³ σελ. 53.

299. Τὸ δ. ἐξάμετρον ἐν τῷ δράματι. Ἡ μὲν τραγωδία χρῆσιν

ποιεῖται τῶν ἐξαμέτρων κατὰ στίχον κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον αὐτῆς ἐν μονωδικοῖς ᾄσμασιν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα σπανίως μόνον καὶ ἐκάστοτε οὐχὶ πλείονων τῶν τεσσάρων μέχρι ἑξ. Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ μὲν οὐδαμοῦ εὐρίσκονται ἐξάμετρα κατὰ στίχον. Παρὰ Σοφοκλεῖ δὲ εὐρίσκονται πέντε ἐξάμετρα ἐν Τραχινίαις 1018 ὡς μεσσηδικὸν ᾄσμα μεταξὺ δύο μονωδικῶν στροφῶν τοῦ Ἡρακλέους, αἵτινες καὶ αὐταὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐξαμέτρων σύγκεινται, εἴτα δὲ τέσσαρα ἐξάμετρα ἐν Φιλοκτ. 839 ὡς μονωδικὰ ἐν μέσῳ χορικοῦ τινος ᾄσματος μετὰ καθαρῶν δακτύλων ἐκτὸς τεσσάρων σπονδείων. Παρ' Εὐριπίδῃ δὲ εὐρίσκονται δύο χωρὶς τὸ ἐν Τρω. 595-601 μετὰ καθαρῶν δακτύλων διὰ παντὸς καὶ τὸ ἐν ἀποσπ. Φαέθ. στ. 66-69.

300. Ἡ δὲ κωμωδία ποιεῖται συχνότεραν χρῆσιν τῶν ἐξαμέτρων, ὅτε μὲν διὰ πλείονων ὅτε δὲ δι' ὀλιγωτέρων στίχων τὴν τῶν χρησμένων ποιήσιν παρρωδοῦσα. Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἐν Ἰππ. στ. 196, 1015, 1030, 1050, 1066, 1082, Εἰρ. 1063-1113, Ὀρν. 967, Λυσ. 770. Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ ἐν Εἰρ. 1270-1301, δι' ὧν σκώπτεται ὁ φιλοπόλεμος Λάμαχος. Καὶ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων δὲ τῶν λοιπῶν δραμάτων γίνεται δῆλον ὅτι ἡ παλαιὰ κωμωδία ἡσμένιζε τοῖς παρωδικοῖς ἐξαμέτροις, ἅτινα πάντοτε σχεδὸν εὐρίσκονται ἀναφερόμενα εἰς τοὺς χρησμούς. Ἡ δὲ προφορὰ τῶν χωρίων τούτων δὲν ἦτο μελική, ἀλλ' οἷα ἡ τῶν ἰαμβικῶν τριμέτρων ἐν τῷ διαλόγῳ, ἐνθα παρενεύρονται. Ἀπαξ δὲ μόνον εὐρίσκονται στιχηρὰ ἐξάμετρα ἐν μελικῷ τινὶ χωρίῳ, ἐν τῷ ἐπὶ τέλους τῶν Βατράχων προσοδίῳ, ὅπερ πλὴν τοῦ τελικοῦ ποδὸς σύγκειται ὅλον ἐκ καθαρῶν δακτύλων ἐκτὸς ὀλιγίστων σπονδείων. Κατὰ τὸν Σχολιαστὴν χορικόν τι τοῦ Αἰσχύλου ἐχρησίμευεν ἐνταῦθα ὡς παράδειγμα τοῦ Ἀριστοφάνους. - Τοιαῦτα περὶ τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

**Περὶ τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου καὶ τῶν Ἀρχιλοχείων
δακτυλικῶν στροφῶν.**

301. Τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον καὶ ἡ κατὰ στίχον χρῆσις αὐτοῦ ἦτο ρυθμικὴ μορφή ἀρμύζουσα τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἱερατικῇ καὶ τῇ ἐπικῇ ποιήσει, αἵτινες εἶχον ἥθος σεμνὸν καὶ ὀμαλόν. Ἦ τῷ ἔπει ὁμως εὐθύς ἐπακολουθήσασα ἐξ ὑποκειμένου λυρική ποίησις δὲν ἠδύνατο ἔτι νὰ ἀρκεσθῇ τῇ ἀπλῇ ταύτῃ ρυθμικῇ μορφῇ, ἀλλὰ πρὸς ἐρμηνεῖαν τῶν ἀλλοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων τῶν ψυχικῶν διαθέσεων εἶχε χρεῖαν μείζονος ρυθμικῆς ποικιλίης. Ὅθεν διετήρησε μὲν τὸ ἐκπαλαι καθιερωμένον καὶ ἤδη μέχρι τελειότητος ἀνεπτυγμένον μέτρον, συνῆψεν ὁμως μετ' ἄλλων κῶλων εἰς ἓν σύστημα πρὸς ἀκριβεστέραν ἐρμηνεῖαν τῆς μείζονος ψυχικῆς μεταβολῆς καὶ κινήσεως καὶ οὕτως ἐγεννήθησαν αἱ διστίχοι δακτυλικαὶ στροφαὶ τῶν Ἰώνων λυρικῶν. Τρία δὲ εἶνε τὰ εἶδη τῶν διστίχων τούτων στροφῶν, ἅτινα παριστῶσι τὸν πρῶτον βαθμὸν τῆς αὐξήσεως τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου, τὸ ἐλεγειακὸν διστίχον καὶ αἱ δύο Ἀρχιλόχειοι δακτυλικαὶ στροφαί. Λέγομεν λοιπὸν ἐφεξῆς περὶ αὐτῶν καὶ

α'. Περὶ τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου.

302. Τὸ ἐλεγειακὸν διστίχον (πρβλ. § 201 καὶ 122 ἐν τέλ.) εἶνε σύστημα ἐκ δύο δικῶλων δακτυλικῶν μέτρων συγκείμενον, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶνε ἀκατάληκτον, ἐκ δύο ἀκατάληκτων τριποδιῶν συγκείμενον, αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ἡρῶν, τὸ δὲ δευτερον ἀσύναρτητον δικατάληκτον, ἐκ δύο δηλαδὴ πενθημιμερῶν ἦτοι καταληκτικῶν τριποδιῶν συγκείμενον· οἷον τὸ ἐξῆς

ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κεῖμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι.

Καὶ τὸ δευτερον λοιπὸν ἔχει τὸν αὐτὸν τῷ πρῶτῳ ρυθμόν, εἶνε δηλαδὴ καὶ αὐτὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον μετὰ διπλῆς καταλήξεως, τῆς μὲν

ἐν τῷ μέσῳ, τῆς δὲ ἐν τῷ τέλει. Ἡ ἐλλείπουσα δὲ ἄρσις τοῦ τρίτου καὶ ἑκτοῦ ποδὸς ἀ' ἐπληροῦτο ἥτοι διὰ τῶν, παρεκτετασμένης τῆς θέσεως τῶν μεμειωμένων ποδῶν εἰς χρόνον τετράσημον, ἢ μᾶλλον διὰ κενοῦ χρόνου δισήμου. Περὶ τῶν δύο δισήμων κενῶν χρόνων ποιεῖται λόγον καὶ ὁ Αὐγουστίνος (de mus. 4, 14): « cum duo constituuntur non pleni pedes, unus in capite, alter in fine, qualis ille est :

gentiles nostros | inter oberrat equos.

Sensisti enim, ut opinor, me post quinque syllabas longas moram duorum temporum siluisse et tantundem in fine silentium est. » Ὅμοια λέγει καὶ ὁ Κοῦντιλιανὸς (instit. 9, 4, 98): « est enim quoddam ipsa divisione verborum latens tempus ut in pentametri medio spondeo ». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ῥυθμὸς τοῦ δευτέρου στίχου τῶν ἐλεγειακῶν διστίχων, ὅστις ἰδίᾳ ἐκαλεῖτο ἐλεγείον (πρβλ. Ἱφαιστ. σελ. 52 W. Πλούταρχ. ἡθ. σελ. 1141 A), διότι ἐλεγείον ἐλέγετο γενικώτερον καὶ τὸ ὅλον διστίχον (πρβλ. π.χ. Θουκ. 1, 132 καὶ Πλάτ. Ἰππάρχ. σελ. 228 D), εἶχεν ὧδε:

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \overline{\Lambda} & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \overline{\Lambda} \\ \text{♩} & | & \text{—} & \text{—} & | & \text{—} & \text{—} & | & \text{♩} & | & \text{—} & \text{—} & | & \text{—} & \text{—} & | & \text{♩} \\ \text{ἡ ὧδε} & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \overline{\Lambda} & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \cup & \cup & \text{—} & \overline{\Lambda} \end{array}$$

Πλὴν τῆς ὀρθῆς ταύτης ἐκδοχῆς, καθ' ἣν τὸ ἐλεγείον συνέκειτο ἐκ δύο πενθήμερων (πρβλ. Ἱφαιστ. σελ. 52 W.), ἐφέρετο τὸ πάλαι καὶ ἑτέρα πεπλημελημένη, καθ' ἣν ὁ στίχος οὗτος ἐλαμβάνετο ὡς ἔχων πέντε πόδας, κατὰ μὲν τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν χώραν δάκτυλον καὶ σπονδαῖον ἀδικρόως, κατὰ δὲ τὴν τρίτην σπονδαῖον, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην ἀνάπαιστον, ὅθεν καὶ πεντάμετρον ἐκαλεῖτο. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο εὐρίσκεται ἤδη παρ' Ἑρμηνείᾳ καὶ τῷ Κολοφωνίῳ ἐλεγείοιο: ὅθεν ἀκμάσαντι κατὰ τοὺς χρόνους Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, ὅστις περὶ αὐτοῦ λέγει ὧδε (παρ' Ἀθην. ΙΓ' σελ. 598 A):

Μίγνερμος δὲ τὸν ἡδὺν ὃς εὔρετο πολλὸν ἀνατλάς
ἦχον καὶ μαλακοῦ πνεῦμα τὸ πενταμέτρου.

303. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου ἔχει ὡς ἑξῆς. Ὁ μὲν πρῶτος στίχος ἀκολουθεῖ κυρίως τοῖς νόμοις τοῦ ἡρώου καὶ ταῖς μεταβολαῖς αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, σπανιώτατα δὲ

μόνον εὑρίσκεται ὁ σπονδειαῖζων, οἷον παρὰ Θεόγνιδι στ. 227, 271, 693, 875 καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ δὲ δεύτερος στίχος ἦτοι τὸ ἰδίᾳ καλούμενον ἔλεγειον τομὴν μὲν ἔχει πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ, ἥτις κατὰ σπανιωτάτην μόνον ἐξαίρεσιν εὑρίσκεται ἀθετουμένη, ὡς πεπρατρεῖ καὶ ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 53 W. λέγων ὥδε· «δεῖ δὲ τὸ ἔλεγειον τέμνεσθαι πάντως καθ' ἕτερον τῶν πενθημιμερῶν· εἰ δὲ μή, ἔσται πεπλημμελημένον, οἷον τὸ Καλλιμάχου

ἱερὰ νῦν δὲ Διοσκούριδεω γενεή».

Ὁμοιον στίχον μνημονεύει ὁ Μάριος Οὐικτωρίνης 2561 τόνδε·

ἡμεῖς δ' εἰς Ἑλλάδι σποντον ἀπεπλόομεν.

Ἰσως ὅμως ὁ ποιητὴς ἔγραψε διττημένως *Ἑλλάδι* πότον. Τὰ δὲ κατὰ τὸ μετρικὸν σχῆμα τοῦ ἐλεγείου ὁ Ἡφαιστίων καλῶς συγκεφαλαιεῖ ἐν σελ. 52 W. ὥδε λέγων· «τοῦ δὲ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς δις λαμβανομένου γίνεται τὸ ἔλεγειον· ἀλλὰ τὸ μὲν δεύτερον αὐτοῦ μέρος ἐπτασύλλαβον αἰεὶ μένει, ἐκ δύο δακτύλων καὶ συλλαβῆς, τὸ δὲ πρότερον κινουμένους ἔχει τοὺς δύο πόδας, ὥστε ἡ δακτύλος αὐτοῦ γίνεσθαι ἢ σπονδειαῖος, ἢ τὸν μὲν πρότερον δάκτυλον, τὸν δὲ δεύτερον σπονδειαῖον, ἢ ἀνάπαλιν τὸν μὲν πρότερον σπονδειαῖον, τὸν δὲ δεύτερον δάκτυλον· παρ' ἣν αἰτίαν τὸ μὲν δεύτερον μέρος αἰεὶ διπλασιαζόμενον ἔλεγειον ποιεῖ, τὸ δὲ πρότερον οὐκέτι, ἐὰν μὴ ἐκ δύο δακτύλων συνεστήκη». Ἐν μὲν δηλαδὴ τῷ δευτέρῳ κώλῳ οἱ ἀκέραιοι πόδες μένουσι πάντοτε καθαροὶ δάκτυλοι καὶ οὐδέποτε συναϊροῦνται, ἢ δὲ τελικὴ συλλαβὴ ὡς τοιαύτη εἶνε ἀδιάρητος, ὥστε δύναται νὰ εἶνε καὶ βραχεῖα. Τοῦ δὲ πρώτου κώλου οἱ μὲν ἀκέραιοι πόδες δύνανται ἦτοι ἀμφοτέρωθεν νὰ εἶνε δάκτυλοι ἢ σπονδειαῖοι ἢ μόνον ὁ ἕτερος αὐτῶν δάκτυλος, ὁ δ' ἕτερος σπονδειαῖος. Ὡρισμένοι δὲ νόμοι περὶ τῆς χρήσεως τῶν σπονδειαῖων παρὰ τοῖς δοκίμοις τῶν ἀρχαίων ποιητῶν δὲν ἐξευρίσκονται διὰ τῆς στατικῆς τέχνης. Ὁ πρῶτος σπονδειαῖος εἶνε παρ' αὐτοῖς συχνὸς ἐξ ἴσου πρὸς τῷ δευτέρῳ, καὶ διπλοῦς δὲ σπονδειαῖος εὑρίσκεται συχνά ἐν ἐπαλλήλοις ἐλεγείοις. Παρὰ δὲ τῷ Καλλιμάχῳ ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τοῦ συνόλου τῶν στίχων εὑρίσκεται ἔχον δάκτυλον μὲν κατὰ τὴν πρώτην χώραν, σπονδειαῖον δὲ κατὰ τὴν δευτέραν· τὰ δὲ λοιπὰ τρία σχήματα, ἢ τοιαῦτα δάκτυλοι, σπονδειαῖος καὶ δάκτυλος, δύο σπονδειαῖοι, σχεδὸν τι ἐξισοῦνται ἀλλήλοις (πρβλ. Beneke de arte metr. Callim. σελ. 8). Ἐπὶ τέλους δὲ τοῦ πρώτου πενθημιμεροῦς μέρους αὐτὴ συλλαβὴ ἀδιά-

φορος ἐγγωρεῖ, οὔτε χασμωδία, αἱ δ' ἐξαίρεσεις εἶνε σπανιώταται, οἷον παρὰ Θεόγνιδι

στ. 2 λήσσομαι ἀρχόμενος | οὐδ' ἀποπαυόμενος.

1282 ἐκ σέθεν ὤλετο μὲν | Ἰλίου ἀκρόπολιν.

Ἦδη δὲ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ παρετήρησαν τοιαύτας ἐξαίρεσεις, ὅθεν ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος 2588 λέγει « observabis autem, ne novissima syllaba prioris colli ... brevis sit quamvis quidam ... non sint deterriti, quin brevi syllaba prius colon concluderent ». Πρβλ. Terent. Maur. στ. 1777. Diomed. 502. Ὁ δὲ Ἡλίας ὁ μοναχὸς διδάσκων διαρρήδην τὰ ἐναντία (σελ. 175 ἐκδ. Studem.) « συνίσταται οὖν τὸ ἐλεγείον μέτρον ἐκ (δύο) πενθημιμερῶν τομῶν, ἐκατέρως ἐχούσης συλλαβὴν ἀδιάφορον », εἶχεν ὑπ' ὅψιν τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων χρῆσιν, οἷου Γρηγορίου τοῦ Νεζιανζηνοῦ, ὅστις οὐδαμῶς ἐνταῦθα ἐδυσχέρανεν οὔτε ἐπὶ τῇ ἀδιαφόρῳ οὐδ' ἐπὶ τῇ χασμωδίᾳ. Ἐπὶ δὲ τῆς κατακλείδος τοῦ ἐλεγείου ἡγάπων οἱ δόκιμοι ἐλεγείσποιοι νὰ μεταχειρίζονται βχυρότερον τινὰ λέξιν, τουτέστιν ὑπερδυσύλλαβον, καίτοι καὶ αἱ δυσύλλαβοι οὐχὶ σπανίως εὐρίσκονται, ἀπέφευγον δὲ ὅσον τὸ δυνατόν τὰς μονοσύλλαβους (πρβλ. Θεόγν. στ. 92, 154, 456, 414, 1264, 520, 1280).

301. Εἰ καὶ τὸ ρυθμικὸν μέγεθος καὶ ἡ δικίρεσις τῶν κώλων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς στίχοις τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου εἶνε ἡ αὐτή, ὅμως ἐν τῷ δευτέρῳ διὰ τῆς διπλῆς καταλήξεως διεκόπτετο ἡ ἐνδελέχεια τῆς ᾠδῆς καὶ ἐταράττετο ἡ ἡσύχιος αὐτῆς πορεία, καὶ οὕτω τὸ ἐλεγείον ἐνέφαινε πάθος τι καὶ ταραχὴν, ἀπεδεικνύετο δὲ ἐνεργητικώτερον καὶ λυρικώτερον τοῦ ἡρώου. Χαρακτηρίζων δὲ αὐτὸ ὁ Ἑρμηνιστὰναξ ὡς μαλακόν, καθ' ἃ προείπομεν, δῆλον ὅτι μετέφρεν εἰς τὸ μέτρον τὸ ἥθος τῆς ποιήσεως τοῦ Μιμνέρμου. Πρὸς τὸ ἥθος δὲ τοῦ ρυθμοῦ σύμφωνος ἦτο κατ' ἀρχὰς καὶ ἡ ἑρμηνεία· διότι ἐν ᾧ τὰ λυρικά ποιήματα τὰ ἐξ ἡρώων μόνον συγκεκριμένα ἤδοντο πρὸς τὴν κίθαραν, τὰ ἐλεγεία ἤδοντο πρὸς τὸν γασρὸν καὶ θρηνηδὴν αὐλόν. Το ἐλεγειακὸν διστίχον ἦν τις τῶν ἀρχαιοτάτων στροφικῶν συνθέσεων, τίς δὲ ὁ πρῶτος εὐρὼν καὶ μεταχειρισάμενος ἀγνοεῖται, διότι οὔτε ὁ Καλλίνος οὔτε ὁ Ἀρχίλοχος φαίνεται τοιοῦτος. Πρὸ τούτων μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (περὶ μουσ. 3 καὶ 5) ὡς ἐλεγείων ποιητῆς ὁ Τεγεάτης ἡ Θηβαῖος Κλονᾶς (1). Εἰ μὴ λοιπὸν ἐγεννηθῇ

(1) Ὁ Πλούταρχος καθ' Ἡρακλείδην μὲν γράψαντα συναγωγὴν τῶν ἐν μουσικῇ

ὅμως κατ' ἐξοχὴν νύξήθη καὶ ἤκμασεν ἐν Ἰωνίᾳ ἢ τὸ μέτρον τοῦτο μεταχειριζομένη ποιήσις, δῆλον ὅτι ἡ ἐλεγεία. Ἐνταῦθα ὁ Καλλίνος τὴν τῆς ἐλευθερίας ἀπώλειαν προβλέπων ἐξεγείρει διὰ τῶν ἐλεγείων αὐτοῦ τοὺς Ἐφρείους ἐκ τῆς ἀργίας καὶ ῥαθυμίας πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς ὕστερον ὁ Τυρταῖος προτρέπει τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σφύζωσι μὲν τὸν παλαιὸν τῆς πολιτείας κόσμον, νὰ ἀγωνίζωνται δὲ εὐτόλμως πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἄδει τὰ ἐλεγεία παλαιῶν πρὸς τὰ δυστυχήματα τοῦ πολυταράχου αὐτοῦ βίου. Μαλλον δ' ἐξ ὑποκειμένου εἶνε ὁ μελαγχολικὸς τόνος ἐν ταῖς ἐλεγείαις τοῦ Μιμνέρμου, ἐν αἷς ἄδει τὰ τοῦ ἔρωτος αὐτοῦ παθήματα καὶ ματαίως ποθεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς νεότητος, τὸ δὲ γῆρας νομίζει ἴσον τῷ θανάτῳ. Ἀμα δὲ πολλὴ ἦτο ἡ χρῆσις τοῦ ἐλεγείου καὶ ἐν τῇ αὐλωδικῇ τῶν νόμων ποιήσει. Ὁ Πολύμνηστος, ὁ Σακάδας καὶ ἄλλοι λέγονται ἐλεγείων ποιηταί, ὅλοι νόμοι καλοῦνται ἔλεγχοι (1) καὶ ὁ Μίμνερος δὲ ἦσε πρὸς αὐτὸν ἐλεγειακὸν τινα νόμον, τὸν *νόμον κραδίας* (2). Ἐκ τῆς θρηνηδικῆς δὲ χρήσεως ἐν τοῖς αὐλωδικοῖς νόμοις μετέβη ὕστερον τὸ ἐλεγείον εἰς τὰ ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα καὶ ἐκ τούτων πάλιν εἰς τὰ ἀναθηματικά. Δῆλον δὲ ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ἐστεροῦντο τῆς αὐλωδικῆς ἐρμηνείας. Ὅμοιον δὲ τι μαρτυρεῖ ὁ Ἀθήναιος καὶ περὶ τῶν παραινετικῶν ἐλεγείων τοῦ Ξενοφάνους, Σόλωνος, Θεόγνιδος, Φωκυλίδου καὶ Περιάνδρου (3). Ἀλλ' ὅμως ὁ Θεόγνης ἐν στ. 241 λέγει περὶ τῶν ἐλεγείων αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύρνον

καὶ σε σὺν αὐλίσκοις λιγυφθόγοις νέοι ἄνδρες
ἐν κώμοις ἐρατοῖς καλὰ τε καὶ λιγέα
ἄσσονται.

λέγει «Κλονᾶν τὸν πρῶτον συστησάμενον τοὺς αὐλωδικούς νόμους καὶ τὰ προσόδια ἐλεγείων τε καὶ ἐπῶν ποιητὴν γεγονέναι». Κατὰ δὲ Γλαῦκον τὸν ἐξ Ἰταλίας (Ῥηγί-
νον) γράψαντα σύγγραμμα περὶ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τε καὶ μουσικῶν λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ γένους καὶ τῶν χρόνων τοῦ Κλονᾶ «Κλονᾶς δὲ ὁ τῶν αὐλωδικῶν νόμων ποιητὴς ὁ ὀλίγῳ ὕστερον Τερπάνδρου γενόμενος, ὡς μὲν Ἀρκάδες λέγουσι, Τεγεάτης ἦν, ὡς δὲ Βοιωτοί, Θηβαῖος. Μετὰ δὲ Τερπάνδρον καὶ Κλονᾶν Ἀρχίλοχος παραδί-
δοται γενέσθαι».

(1) Πρβλ. Πλούτ. περὶ μουσ. 3. 4 «καὶ Πολύμνηστον τὸν Κολοφώνιον τὸν μετὰ τοῦτον (Κλονᾶν) γενόμενον τοῖς αὐτοῖς χρῆσασθαι ποιήμασιν». 8. h «οἱ δὲ περὶ Σακάδαν (ἦσαν ποιηταί) ἐλεγείων ἐν ἀρχῇ γὰρ ἐλεγεία μεμελοποιημένα οἱ αὐτοὶ δοῖ ἦδον... γέγονε δὲ καὶ Σακάδας ὁ Ἀργεῖος ποιητὴς μελῶν τε καὶ ἐλεγείων μεμελοποιημένων».

(2) Πρβλ. Πλούτ. περὶ μουσ. 8 a «καὶ ἄλλος δ' ἔστιν ἀρχαῖος νόμος καλούμενος *κραδίας*, ὃν φησιν Ἰππῶνας Μίμνερον αὐλῆσαι».

(3) Ἀθην. 14, 632 d. «Ξενοφάνης δὲ καὶ Σόλων, Θεόγνης καὶ Φωκυλίδης, ἔτι δὲ

Καὶ περὶ Σόλωνος μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος (β. Σόλ. 8) ὅτι τὴν ἐλεγείαν αὐτοῦ Σαλαμῖνα «ἀναβάς ἐπὶ τὸν τοῦ κήρυκος λίθον ἐν φώῃ διεξῆλθε». Ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι τῇ ἀρχικῇ μετ' ὧδῆς ἐξαγγελίᾳ τῆς ἐλεγείας πρῶίμως προσετέθη καὶ ὁ ἀναγνωστικός τρόπος. Αἱ δὲ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἐλεγείαι ἐγράφοντο πρὸς ἀνάγνωσιν μόνον.

305. Ἀξίον τέλος μνείας εἶνε ὅτι Διονύσιος ὁ Χαλκοῦς, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὴν 84 Ὀλυμπιάδα, ἐν τισι τῶν ἐλεγείων αὐτοῦ προέταξε τὸ ἐλεγείον τοῦ ἥρωος (πρβλ. Ἀθῆν. 13,602 c καὶ 15, 669 e). Πολλὴν δὲ ποικιλίαν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν στοιχείων τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου παρέχονται τὰ ἐπὶ λίθων ἐπιγράμματα· ὅτε μὲν τῷ ἥρῳ ἐπιφέρονται τρία ἐλεγεία, ὅτε δὲ δύο ἥρωις ἐπιφέρεται ἐλεγείον, ἢ δύο ἥρωις ἐπιφέρεται ἐλεγείον μετὰ ἥρωος· ἄλλοτε δύο ἥρωις ἐπιφέρονται δύο ἐλεγεία, ἢ τούτοις προστίθεται καὶ ἥρων· ἄλλοτε πάλιν δύο ἥρωις ἐπιφέρονται τρία ἐλεγεία· τρισὶν ἥρωις ἐπιφέρεται ἐν ἡ τρία ἐλεγεία· τέσσαρσιν ἢ πέντε ἢ ἕξ ἢ ἑπτὰ ἥρωις ἐπιφέρεται ἐλεγείον· τῷ ἐλεγείῳ ἐπιφέρονται δύο ἥρωα· προσέτι ἐλεγεία μόνα ἄνευ ἥρων ἦτοι καθ' ἑαυτὰ ἢ καὶ ἀνὰ δύο (1) οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πενθημιμερές δακτυλικόν μόνον. Πρβλ. Kaibel, epigramm. graeca ex lap. conl. σελ. 701 κέ. Προσέτι παρὰ Th. Preger, inscript. gr. metr. ex script. praeter antholog. coll. σελ. 244 εὐρήσεις καὶ ἄλλα εἶδη συνθέσεων. Ὁ δὲ Φίλιππος ἐν ἀνθολ. Παλατ. XIII, 1 ἔγραψεν ἐπιγράμμα εἰς Παφίην ἐκ πέντε ἐλεγείων, ὧν τὸ τέταρτον ἔχει σπονδαῖον κατὰ τὴν τετάρτην χώραν, τὸ δὲ πέμπτον ἔχει κατὰ πάσας τὰς χώρας σπονδαῖους·

4 ἐν πᾶσιν μύθοις ἔργοισιν τε καλοῖς

5 πάντῃ γὰρ πᾶσιν σὴν δηλοῖς τιμῇ.

Ὁ δὲ Ἥλιος (anecd. var. Stud. σελ. 175) διαρρήδην διδάσκει ὅτι ἀμφοτέραι αἱ τομαὶ τοῦ ἐλεγείου «πολλάκις ἀπὸ σπονδαίου μόνου γίνονται», φέρει δὲ παράδειγμα τὸδε

μὴ μου λήθην σὺ ποίει μὴ λῶστέ.

Περίανδρος ὁ Κορίνθιος ἐλεγειοποιὸς καὶ τῶν λοιπῶν οἱ μὴ προσάγοντες πρὸς τὰ ποιήματα μελ. δι' αὐτὸν κτλ.».

(1) Ἀρχαίου τινὸς ἐπιγράμματος ἐν εἰκόνι ἐπιγεγραμμένου ἐν ἀκροπόλει ἀνακαίμενη καὶ ἐκ δύο ἐλεγείων συγκειμένου μέμνηται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθ. πολιτ. κεφ. 7 τοῦδε.

Διψίλου Ἀνθεμίων τήνδ' ἀνέθηκε θεοῖς,
θητικού ἀντὶ τέλους ἱππᾶδ' ἀμειψάμενος.

Περὶ τὸν δὲ νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι πάντα τὰ σχήματα ταῦτα τοῦ ἐλεγειακοῦ διστιχοῦ εἶνε ἀδόκιμα.

6'. Περὶ τῶν Ἀρχιλοχείων δακτυλικῶν στροφῶν.

306. Αἱ δὲ Ἀρχιλόχειοι δακτυλικαὶ στροφαί, αἵτινες ὑπὸ τοῦ Ἀρχιλόχου ἐξευρεθεῖσαι ἐν οὐδενὶ ἐτι Ἑλληνικῷ ποιήματι διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν ἀπομιμήσεσι Ῥωμαίων ποιητῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ὀρατίου, εἶνε διτταί·

α') μὲν μετὰ τὸ ἡρῶν ἐπιφέρεται ἡ καταληκτικὴ δακτυλικὴ τριποδία ἥτοι τὸ δεῦτερον ἡμιστίχιον τοῦ ἐλεγείου (hemistichium pentametri, Mar. Victor. 2618), οἷον τὸ τοῦ Ὀρατίου (Od. 4,7)

diffugere nives, redeunt jam gramina campis
arboribusque comae.

Σύγκειται δὲ ἡ στροφή αὕτη ἐκ τριῶν ἴσων κώλων, ὧν τὸ τελευταῖον καταληκτικόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάληξις κεῖται ἐν τῷ τέλει μόνον, ὁ ῥυθμὸς εἶνε ἥττον κεινημένος ἢ ἐν τῷ ἐλεγειακῷ διστίχῳ. Τὸ δὲ ἥθος τοῦ ποιήματος τούτου τοῦ Ὀρατίου προσέοικε ταῖς παλαιαῖς ἐλεγείαις. Ὁ νοῦς αὐτοῦ· «τὸ ἔαρ ἔρχεται, ἡ φύσις ἀναγεννᾶται, ἀλλ' ἡμᾶς περιμένει ὁ θάνατος». Ὅτι δὲ ἡ στροφή αὕτη εἶνε εὐρημα τοῦ Ἀρχιλόχου, μαρτυρεῖ ὁ Τερεντιανὸς Μαῦρος 1803. Περὶ τῆς στροφῆς ταύτης ἐν ἐπιγράμμασιν ἐπὶ λίθων πρβλ. Kaibel, epigr. Gr. αρ. 188 καὶ 800.

β') δὲ τῷ ἡρώϊ ἐπιφέρεται ἡ δακτυλικὴ τετραποδία μετ' ἀποθέσεως σπονδειακῆς (τροχαϊκῆς), ἡ δὲ συναίρεσις ἐγχωρεῖ κατὰ πάσας τὰς χώρας· οἷον τὸ τοῦ Ὀρατίου (Od. 28)

te maris et terrae numeroque carentis arenae
mensorem cohibent, Archyta.

Ὡσαύτως Od. 1, 7. Epod. 12. Ἐκ τῶν τοῦ Ἀρχιλόχου ἓνα μόνον στίχον διέσωσεν ὁ Ἡφιστίων, ὅστις σελ. 23 W. λέγει «καὶ τὸ τετράμετρον καταληκτικόν εἰς δισύλλαβον, ᾧ πρῶτος μὲν ἐχρήσατο Ἀρχίλοχος ἐν ἐπωδοῖς·

φαινόμενον κακὸν οἴκαδ' ἄγεσθαι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'

Περὶ τῶν Αἰολικῶν δακτυλικῶν μέτρων.

307. Αἰολικὰ δακτυλικὰ καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν ('Ηφαιστ. σελ. 24 W.) ὅσα τὸν μὲν πρῶτον πόδα ἔχουσι πολυσχημάτιστον (1), ἓνα δηλαδὴ τῶν δισυλλάβων ἀδιάφορον, ἥτοι σπονδεῖον ἢ ἄμβον ἢ τροχαῖον ἢ πυρρίχιον, τοὺς δ' ἐν μέσῳ δακτύλους πάντας, τὸν δὲ τελευταῖον πρὸς τὴν ἀπόθεσιν σπονδεῖον μὲν ἢ τροχαῖον διὰ τὸ τῆς τελευταίας ἀδιάφορον, ἔτι δὲ δάκτυλον ἢ κρητικὸν διὰ τὸ τῆς τελευταίας ὡσαύτως ἀδιάφορον, ἔαν εἴνε ἀκατάληκτα, εἰς συλλαβὴν δὲ μεμειωμένον, ἔαν εἴνε καταληκτικά. Τῶν τοιούτων μέτρων πολλὴν μὲν ἐποίησαντο χρῆσιν οἱ Λεσβιοὶ μελικοί, ἐν εὐκόλοις ἑρωτικοῖς καὶ συμποτικοῖς ᾄσμασιν, ὧν ἡ διάνοια εἶχεν ὀλιγώτερον πάθος, ὀλιγωτέραν δὲ ὁ Ἀνακρέων. Τούτου τὰ Αἰολικὰ διαφέρουσι κατὰ τινὰ τῶν τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς. Καὶ πρῶτον μὲν τὰ τῶν Λεσβίων μελικῶν ἔχουσι συνήθως τὸν πρῶτον πόδα ἓνα τῶν δισυλλάβων ἀδιάφορον, σπανιώτατα δὲ καὶ κατ' ἐξαίρεσιν δάκτυλον (οἷον Ἀλκαίου ἀπόσπ. 47, Σαπφοῦς 102. 27). Τὰ τοῦ Ἀνακρέοντος ὁμῶς καὶ τὰ τῶν ἄλλων ποιητῶν τῶν τὰ Αἰολικὰ μεταχειρισμένων (οἷου τοῦ Θεοκρίτου ἐν 29) ἔχουσι μόνον τὸν δάκτυλον ἢ σπονδεῖον. Εἴτα δὲ τὰ μὲν τοῦ Ἀνακρέοντος παραλαμβάνουσιν ἐν τῷ μέσῳ καὶ σπονδεῖους, τὰ δὲ τῶν Λεσβίων μελικῶν ἔχουσι τοὺς ἐν τῷ μέσῳ πάντας δακτύλους, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 24 W. Ἐπειτα δὲ τὰ μὲν Ἀνακρέοντεια περατοῦνται μόνον εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ εἰς συλλαβὴν τὰ καταληκτικά, τὰ δὲ τῶν Λεσβίων παρὰ ταῦτα καὶ εἰς δάκτυλον ἢ κρητικόν. Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὴν διάνοιαν τῆς ποιήσεως καὶ ὁ ῥυθμὸς τῶν αἰολικῶν δακτυλικῶν εἴνε εὐπετῆς καὶ ἀπλοῦς· ἴσα μέτρα ἄνευ προκαταλήξεων καὶ ῥυθμικῆς μεταβολῆς διὰδέχονται ἄλληλα κατὰ στίχον, ἀλλ' οὕτως ὥστε συνήθως ἀνὰ δύο

(1) Τὸν πολυσχημάτιστον τοῦτον πόδα οἱ νεώτεροι μετρικοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Γ. Ἐρμμαννοῦ καλοῦσιν αἰολικὴν βάσιν.

διὰ τῆς λογικῆς διαιρέσεως συνάπτονται εἰς δίστιχον σύστημα ἢ στροφὴν. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο διαρρήδην ὁ Ἑφαιστίων περὶ τῶν δακτυλικῶν πενταποδιῶν τῆς Σαπφοῦς σελ. 60 W. Πρβλ. καὶ σελ. 25 W. Καὶ τὸ μὲν συχνότατον μέτρον εἶνε ἡ τετραποδία, ἣν ὁ Ἑφαιστίων καλεῖ *τετράμετρον*. Ἐχει δὲ αὕτη τὸν τελευταῖον πόδα ἥτοι α') δάκτυλον (ἢ κρητικόν), οἷον Σαπφοῦς *ἀπόσπασμα*.

40 Ἔρος δαῦτέ μ' ὁ λυσιμέλης δόνει
γλυκύπικρον ἀμάχανον ὄρπετον.

41 Ἄτθι, σοὶ δ' ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο
φροντίσδην, ἐπὶ δ' Ἀνδρομέδαν πότῃ.

42 Ἔρος δαῦτ' ἐτίναξεν ἔμοι φρένας,
ἄνεμος κατ' ὄρος δρύσιν ἐμπέσων.

Τετραποδίαί δὲ μετὰ δακτύλου τοῦ πρώτου ποδὸς εἶνε αἱ τοῦ Ἀλκαίου *ἀπόσπ.* 47 «ἄλλοτα μὲν μελιάδες, ἄλλοτε δ' | ὀξυτέρῳ τριβόλων ἀρυτήμενοι» καὶ Σαπφ. *ἀπόσπ.* 102 «ἦρ' ἐτι παρθενίας ἐπιβάλλομαι». — Ἡ β') σπονδεῖον (τροχαῖον), οἷον τὸ Σαπφ. *ἀπόσπ.* 98
θυρώρῳ πόδες ἐπτορόγνιοι,
τὰ δὲ σάμβαλα πεμπεδόνα,
πίσυγγοι δὲ δέκ' ἐξεπόνασαν·

καὶ *ἀπόσπ.* 113 καὶ 43. Τὸ αὐτὸ μέτρον ἦτο χρήσιμον κατὰ στίχον παρ' Ἀνακρέοντι (Ἑφαιστ. σελ. 23 W.), μετὰ δακτύλου τοῦ πρώτου ποδὸς, οἷον *ἀπόσπ.*

67 ἄδυμελές, χαρίεσσα χελιδοῖ.

68 μνᾶται δηνῦτε ψαλακρὸς Ἀλεξίς.

Μετὰ δὲ τὴν τετραποδιαν ἐν χρήσει εἶνε ἡ πενταποδία, ἣν ὁ Ἑφαιστίων λέγει *πεντάμετρον*. Εὐρίσκεται δὲ αὕτη μόνον παρὰ Σαπφοῖ καὶ Ἀλκαίῳ καὶ τῷ μιμητῇ αὐτοῦ Θεοκρίτῳ, οὐχὶ δὲ παρ' Ἀνακρέοντι. Ὁ πρῶτος πούς εἶνε αἰετὶς τῶν δισυλλάβων. Ἐχει δὲ τὸ μέτρον τοῦτο τὸν τελευταῖον πόδα ἥτοι α') δάκτυλον, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ λεγόμενον *Σαπφικὸν τεσσαρεσκαίδεκάσυλλαρον*, ὃ μέτρῳ ἔγραψεν ἡ Σαπφὼ τὰ ποιήματα τοῦ δευτέρου βιβλίου (Ἑφαιστ. σελ. 25. 65 W.), οἷον τὸ *ἀπόσπ.* 33

ἠράμαν μὲν ἔγω σέθεν, Ἄτθι, πάλαι πότα.

Ὡσαύτως *ἀπόσπ.* 32. 34. 35. 36. 37. Ἀλκαίου *ἀπόσπ.* 25 καὶ τὸ 29 ποίημα τοῦ Θεοκρίτου, ὅπερ ἐποίησε κατὰ μίμησιν παιδικῷ

τινος τοῦ 'Αλκαίου· ἢ β') σπονδεῖον, οἷα τὰ ἐξῆς τῆς Σαπφοῦς ἀποσπάσματα·

39 ἦρος ἄγγελος ἡμερόφωνος ἀήδων.

104 τίφ σ', ὦ φίλε γάμβρε, κάλως εἰκάσδω;
ὄρπακι βραδίνῳ σε κάλλιστ' εἰκάσδω.

38 ὥς δὲ παῖς πεδὰ μάτερα πεπτερύγωμαι.

"Επειτα δὲ ἐν χρήσει εἶνε καὶ ἡ ἐξαποδία, καθ' Ἡφαιστίωνα ἐξάμετρον, οἷα τὰ ἐξῆς τοῦ 'Αλκαίου ἀποσπάσματα·

46 κέλομαί τινα τὸν χαρίεντα Μένωνα κάλεσσαι,
αἱ χρὴ συμποσίας ἐπ' ὄνασιν ἔμοι γεγένησθαι.

45 ἦρος ἀνθεμόεντος ἐπάϊον ἐρχομένοιο,
ἐν δὲ κίρνατε τῷ μελιάδεος ὅττι τάχιστα.

Τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπερ κατὰ τὰ ἄλλα εἶνε ὁμοιον τῷ ἡρώφῳ πλὴν τοῦ πρώτου ποδός, ὃν ἔχει πολυσχημάτιστον, ἐκαλεῖτο πρὸς διάκρισιν αἰολικὸν ἔπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τῶν δακτυλικῶν χορικῶν τῆς λυρικῆς καὶ δραματικῆς ποιήσεως.

(Κατὰ δάκτυλον εἶδος).

308. Πολλῷ μᾶλλον τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων εἰς τὸ πρόσθεν προήγαγε τὰ δακτυλικά μέτρα ἢ τῶν Δωριέων χορικὴ λυρικὴ ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων δακτυλικῶν μέτρων καὶ κῶλων μίζονα καὶ τεχνικώτερα ἐργασαμένη συστήματα, ἅπερ οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ κατὰ δάκτυλον εἶδος καλοῦσιν. Κυρίως δὲ οἱ παλαιοὶ τεχνικοὶ κατὰ δάκτυλον εἶδος λέγουσι τὰ δακτυλικά μέτρα τοῦ Στησιχόρου. Τὸ ὄνομα ὁμῶς τοῦτο ἐπίσης δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν καὶ εἰς τὰ δακτυλικά μέτρα τῶν ἄλλων λυρικῶν, οἵτινες ἐποίησαντο χρῆσιν αὐτῶν, καὶ μάλιστα τοῦ 'Αλκμαῆνος καὶ Ἰθύκου, ὡς ἐξ ὁμοίων μετρικῶν στοιχείων κῶλων τε καὶ μέτρων συνεστῶτα, προσέτι δὲ καὶ εἰς τὰ ὅμοια μέτρα τῆς δραμα-

τικῆς ποιήσεως. Γίνεται δὲ μνεία τοῦ ὀνόματος τούτου παρὰ Πλουτάρχῳ περὶ μουσ. 7 ἐν χωρίῳ εἰλημμένῳ ἐκ τῆς τοῦ Γλαύκου τοῦ Ῥηγίνου ἀναγραφῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ μουσικῶν. ἐν ᾧ λέγεται ὅτι τοῦ κατὰ δάκτυλον εἶδους οὔτε ὁ Τέρπανδρος οὔτε ὁ Ἀρχιλοχος ἐποίησαντο χρῆσιν, ἀλλ' ὁ Ὀλύμπιος ἐν τοῖς αὐλῳδικοῖς νόμοις, ἐξ οὗ ἐχορηγήθη αὐτὸ ὁ Στησίχορος(1). Καὶ τὴν τριμερῆ δὲ διαίρεσιν εἰς στροφὴν, ἀντιστροφὴν καὶ ἐπωδόν, ἣτις ἕκτοτε διέμεινε σταθερὸς τύπος πάσης τῆς χορικῆς λυρικῆς, φαίνεται ὅτι παρέλαθεν ὁ Στησίχορος ἐκ τοῦ τριμεροῦς νόμου τοῦ Σακκάδα καὶ Πολυμνήστου (πρὸβλ. Πλούτ. περὶ μουσ. 8. 4.). Περὶ δὲ τῶν περιόδων ἦτοι στροφῶν τοῦ Στησιγόρου λέγει ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. ὄνομ. 19) «οἱ δὲ περὶ Στησιχόρον τε καὶ Πίνδαρον μείζοντας ἐργασάμενοι τὰς περιόδους εἰς πολλὰ μέτρα καὶ κῶλα διένειμαν αὐτάς». Ἐγράψε δὲ ὁ Στησίχορος τῷ κατὰ δάκτυλον εἶδει τὰ δύο αὐτοῦ ποιήματα, ἅτινα ἐπεγράφητον *ᾄθλια ἐπὶ Πηλῖα καὶ Γηρυονίε*, τὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ποιημάτων δακτυλικὰ μέτρα εἶνε ἄλλοια. ἀνήκοντα εἰς τὰ ἐπισύνθετα. Τὸ δὲ κατὰ δάκτυλον εἶδος τοῦ Στησιγόρου ἐμιμήσατο καὶ ὁ Ἴβυκος. Ὁ δὲ πρὸ τοῦ Στησιγόρου ἀκμάσας Ἀλκμάν φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς παρέλαβε τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος ἐκ τῶν αὐλῳδικῶν νόμων, ὡς ὁ Στησίχορος, ᾧ συμφωνεῖ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν δακτυλικῶν κῶλων καὶ μέτρων. Ἐκ τῶν τριῶν δὲ τούτων λυρικῶν ὁ μὲν Ἀλκμάν ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶδους τούτου, ὁ δὲ Στησίχορος τὴν ἀκμὴν, ὁ δὲ Ἴβυκος τὸ τέλος. Μετὰ δὲ τὸν Ἴβυκον οὐδεὶς ἄλλος ἐπίσημος λυρικός, οὔτε ὁ Σιμωνίδης οὔτε ὁ Πίνδαρος, ἐποίησαντο χρῆσιν τοῦ μετρικοῦ τούτου εἶδους.

309. Μαρανθὲν δὲ τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος ἐν τῇ χορικῇ λυρικῇ ἀνεβλάστησε μετ' οὐ πολὺ ἐν τῇ χορικῇ τῶν δραματικῶν ποιήσει. Μικρὰ ὅμως γίνεται ἐνταῦθα χρῆσις τοῦ κατὰ δάκτυλον εἶδους ὅπως καὶ τῶν δακτυλεπιτρίτων ἐπισυνθέτων, τῶν Δωρικῶν καλουμένων

(1) Τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἔχει ὡδε: «ὅτι δ' ἐστὶν Ὀλύμπιος ὁ ἀρμάτιος νόμος, ἐκ τῆς Γλαύκου ἀναγραφῆς τῆς ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν μάθοι ἂν τις, καὶ ἔτι γινώη ὅτι Στησίχορος ὁ ἱμεραῖος οὗτ' Ὀρφέα οὔτε Τέρπανδρον οὗτ' Ἀρχιλοχον οὔτε Θαλήταν ἐμιμήσαντο, ἀλλ' Ὀλίμπιον, χρησάμενος τῷ ἀρματίῳ νόμῳ καὶ τῷ κατὰ δάκτυλον εἶδει, ὃ τινες ἐξ ὁρθοῦ νόμου φασὶν εἶναι». Πρὸβλ. σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. 651 = Σουῖδ. λ. κατὰ δάκτυλον: «ἔστι δὲ βυθμοῦ καὶ κρούματος εἶδος τὸ κατὰ δάκτυλον, ᾧ χρωῶνται οἱ αὐλῳταὶ πρὸ τοῦ νόμου». Πρὸ τοῦ νόμου δὲ εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ τὰ προνόμια τοῦ Πολυδεύκου 4, 53.

στροφῶν, διότι ἐν τῷ δράματι ἐπικρατοῦσι παρὰ πολὺ οἱ ἱαμβοὶ, οἱ τροχαῖοι καὶ τὰ μικτὰ ἦτοι λογαοιδικὰ μέτρα. Εἶνε δὲ τὰ δακτυλικὰ χορικά τοῦ δράματος σχεδὸν πανταχοῦ ἀπηχήματα τῆς παλαιοτέρας χορικῆς λυρικῆς, μετ' ἐλευθέρας ὅμως μιμήσεως πεποιημένα. Οὕτως ὁ Ἀριστοφάνης λέγει ἐν Βατράχοις (στ. 1281) περὶ τῶν δακτυλικῶν μέτρων τοῦ Αἰσχύλου ὅτι εἶνε εἰργασμένα ἐκ τῶν κιθαρωδικῶν νόμων·

Εὐριπ. Μὴ πρὶν γ' ἂν ἀκούσης χάτεραν στάσιν μελῶν
ἐκ τῶν κιθαρωδικῶν νόμων εἰργασμένην.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀριστοφάνους οὐ μόνον τὸ ἀρχαϊκὸν τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους δηλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ Αἰσχύλος τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος παρέλαβεν ἐκ τῆς παλαιᾶς τῶν νόμων ποιήσεως, ὅπως καὶ ὁ Στῆσιχóρος.

Καὶ τὰ μὲν δακτυλικὰ χορικά τῶν τραγικῶν οὐ μόνον κατὰ τὸ μετρικὸν εἶδος, ἀλλὰ καὶ καθ' ὕλην ἦτοι κατὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν διανοίαν μιμοῦνται τὴν ἐπικὴν λυρικὴν τοῦ Στῆσιχόρου καὶ τὴν παλαιὰν ἱερατικὴν ποίησιν καὶ μάλιστα τὴν τῶν νόμων. Τὸ ἐπικρατοῦν ἐν ταῦθα στοιχεῖον εἶνε ἡ ἡσύχια ἐπικὴ διήγησις μετ' εὐλαβοῦς διάρματος τῆς ψυχῆς καὶ μετ' ἀκραδάντου πίστεως εἰς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸν κόσμον. Ἀμα δὲ ἐπιπολάζει βαθύ τι τραγικὸν πάθος, ὅπερ ἐμφαίνεται ἐν τῷ ἡσυχῷ πένθει ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ παρελθόντος μεγαλείου καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ μέλλοντος ἀπογνώσει, πάντοτε ὅμως μεθ' ἡσυχίου πραότητος καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν θέλησιν τῆς ἀνεκκλίτου εἰμαρμένης. Τὸ ἦθος τοῦτο ἐπιπολάζει μάλιστα ἐν ταῖς δακτυλικαῖς στροφαῖς τοῦ Αἰσχύλου, ὅστις τὰ ἀρχαῖκά χρώματα ἐξαίρει καὶ διὰ τῆς λέξεως. Τοιαῦται εἶνε αἱ τῆς παρόδου τοῦ Ἀγαμέμνονος στροφᾶι (στ. 104 κέ.), αἱ τεχνικώταται τοῦ εἶδους τούτου συνθέσεις. Ὅμοιαι δὲ τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν διάθεσιν, ἥττον ὅμως τεχνικαὶ εἶνε αἱ στροφᾶι τοῦ δευτέρου στασίμου τῶν Φοινισσῶν, ἦθος ἔχουσαι ἐλγειακώτερον, περισσότερον δὲ τὸ λυρικὸν μέρος ἢ παρ' Αἰσχύλῳ. Τοιοῦτον εἶνε προσέτι τὸ τρίτον τῶν Περσῶν στασίμων (στ. 852 κέ.), ἐν ᾧ ὁ χορὸς ἀναμιννῆσκαται τῆς πρὶν τῶν Περσῶν εὐδαιμονίας, ἥτις ἤδη διὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου βασιλέως ἀπώλετο ἐσαεῖ. Ἐν ἄλλαις δακτυλικαῖς στροφαῖς ἐπιπολάζει χρώμα τι ἱερατικόν, οἷον ἐν τῷ χορικῷ τῶν προπομπῶν ἐν τέλει τῶν Εὐμενίδων, ὅπερ εἶνε δακτυλικὸν προσόδιον εἰς τὴν τραγωδίαν μετενηνεγμένον. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ δακτυλικὴ στροφή τῆς τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου παρόδου (151

κέ.), ἥτις προσεγγίζει πρὸς παιᾶνα. Αἱ δὲ τῶν Ἡρακλειδῶν στροφαὶ (στ. 608), ἐνθα ἐκτίθενται αἱ ἀκράδαντοι ἠθικαὶ ἀρχαί, ὅφ' ὧν διέπεται ἡ κοινωνία, ἔχουσιν ἥθος γνωμικόν. Ὡσαύτως καὶ αἱ τῆς παρόδου τῶν Εὐμενίδων (στ. 368—371=377—380). Πολλῶ δ' ἤτον ἤρμοζε τῇ κωμῳδίᾳ τὸ κατὰ δάκτυλον εἶδος, ὅμως δὲ ὁ Ἀριστοφάνης μετὰ τῆς αὐτῆς εὐφυίας ἐμιμήσατο καὶ τοὺς δακτυλικούς ῥυθμούς τῶν νόμων χάριν κωμικῶν ἀντιθέσεων, μεθ' ἧς καὶ τὰς δωρικὰς τοῦ Πινδάρου στροφὰς καὶ τὰ τῶν τραγικῶν ἡμετέρων μέτρα, κατορθοὶ δὲ νὰ δημιουργῇ οὕτω σεμνὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ ἄσματα, οἷα τραγικός τις ὅστισδήποτε. Τὰ παραδείγματα δὲ τῶν πλείστων δακτυλικῶν στροφῶν τοῦ Ἀριστοφάνους ζητητέον οὐχὶ εἰς τὴν ἐπικὴν λυρικὴν τοῦ Σησιγόρου, ἀλλ' εἰς τὴν ἱερατικὴν ποιήσιν, ἐξ ἧς καὶ ὁ Σησιγόρος παρέλαβε τοὺς ῥυθμούς αὐτοῦ. Τοιαῦτα λοιπὸν εἶνε δύο μεγαλοπρεπῆ ἄσματα, τὸ ἐν Νεφέλαις 275—290=298—313 καὶ τὸ ἐν Ὀρνισί 1748—1754. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔχει οὕτω τὸ σεμνὸν πρὸς τῷ ἱλαρῷ καὶ τὸ μετάρσιον, ὥς ἂν ἦτο πεποιημένον ὑπὸ τινος Ὀλύμπου ἢ Σακκάδα. Ποιεῖ δ' οὕτως ὁ Ἀριστοφάνης, ὅπως καταστήσῃ ἐναργεστέραν τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κούφας καὶ ἀερίους θεότητας, εἰς ἃς τὸ ἄσμα ἀναφέρεται. Τὸ δὲ ἕτερον, ἐν ᾧ ἐξυμνοῦνται τὰ ὄπλα τοῦ Διός, αἱ ἀστραπαὶ δηλαδὴ καὶ βρονταί, μεταχωρεῖ τέλος εἰς ὑμέναιον. Χαρακτηριστικὸν δὲ τοῦ ἄσματος τούτου ὅτι οἱ ῥυθμοὶ εἶνε εὐκολοὶ καὶ ταχεῖς. Τρίτῃ δὲ τις δακτυλικὴ στροφή, ἡ ἐν Βατράχοις 875-882 πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς κρίσεως τῶν δύο τραγικῶν, φαίνεται μίμησις ἡμετέρων, οἷα οἱ παλαιοὶ αὐλῶδοι καὶ κιθαρωδοὶ ᾗδον ἐν τοῖς μουσικοῖς ἀγῶσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Παραπλήσιον δὲ εἶνε καὶ τὸ ἐν Βατράχοις στ. 818 κέ.

310. Ὡς ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ ρητέον ἐνταῦθα βραχέα τινὰ καὶ περὶ τῶν δακτυλικῶν μονωδιῶν τῆς τραγωδίας, ἥτις εἶνε καὶ ἡ ὀφιαϊτάτη αὐξήσις τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ οὐδὲν ἔχνος αὐτῶν εὐρίσκεται, ὅπως οὐδ' ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις τοῦ Εὐριπίδου καὶ Σοφοκλέους δράμασιν. Παραφαίνονται δὲ τὸ πρῶτον περὶ τὴν 89 Ὀλυμπιάδα παρ' Εὐριπίδῃ ἐν τῇ Ἀνδρομάχῃ καὶ τῷ Αἰόλῳ, ὅστερον δὲ καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἡσπάσατο τὸ νέον τοῦτο εἶδος. Οὐτε δὲ ἡ ῥυθμικὴ τῶν δακτυλικῶν μονωδιῶν τέχνη εἶνε πολλοῦ ἀξία, οὐδὲ ἡ τῆς ποιήσεως διάνοια, ἥτις κυρίως συνέστηκεν ἐκ μαλθακῶν μὲν, κινημένων δὲ ὀρήνων καὶ σχετλιασμῶν καὶ οὐ μόνον παρ' Εὐριπίδῃ,

ἀλλὰ καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, οὗ ἡ λέξις ἔχει ἐνταῦθα θαυμαστὴν ὁμοί-
τητα πρὸς τὴν τοῦ Εὐριπίδου. Τὸ κύριον δὲ ἐν ταῖς μονωδαίαις ταύ-
ταις ἦτο ἡ μουσική, ἣν τὸ πάλαι οἱ ἔμπειροι κριτικοὶ πρὸς τὴν τοῦ
Πινδάρου, Φρυγίου καὶ λοιπῶν παλαιῶν ποιητῶν παραβάλλοντες
ἀπεδοκίμαζον (πρὸβλ. Πλούτ. περὶ μουσ. 20. 31, Ἀριστοφ. ἐν Βατρά-
χοις 1329, Εἰρ. 114). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ δακτυλικαὶ μονωδαίαι
ἐποιοῦντο κατὰ σχέσιν, οἷαι αἱ τῆς Ἀνδρομάχης. ἔπειτα δὲ ἀπολελυ-
μέναι ἢ ἀλλοιοῦστροφοι (πρὸβλ. Ἀριστοτ. προβλήμ. 19, 15). "Ἦτοι
δὲ σύγκειται τὸ ὅλον ἄσμα, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διανέμεται εἰς
δύο πρόσωπα, ἐκ δακτύλων, ἢ ἄρχεται ἀπὸ ἑτερομέτρων στροφῶν (ἐκ
γλυκωνείων, ἰωνικῶν καὶ παρ' Εὐριπίδῃ κυρίως ἐκ τῶν προσφιλῶν
αὐτῷ ἱαμβοστροχαίων) καὶ καταλήγει εἰς λίαν κεκινημένον δακτυλικὸν
μέρος, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ κράτιστον τοῦ ὅλου ἄσματος. Εἰ καὶ οἱ φίλοι
δὲ τῆς παλαιᾶς μουσικῆς ἐδυσχέρανον, ὡς εἶπομεν, τῷ νέῳ τούτῳ
εἶδει τῶν δακτυλικῶν μέτρων, ὅμως ταῦτα ἐγένοντο προσριλῆ τῇ
τραγικῇ σκηνῇ καὶ δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ
Σοφοκλῆς καὶ ἐν τούτοις ἐνιαχοῦ ἐπέδειξαν πολλὴν τέχνην. Τοιαῦτα
δὲ δακτυλικά συστήματα τῶν μονωδικῶν ἄσμάτων καὶ κομματικῶν
θρήνων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς: ἐκ μὲν τῶν τοῦ Σοφοκλέους
'Ηλ. 129. Φιλ. 1196. Οἰ. Κ. 228. 241. Τραχ. 1010· ἐκ δὲ τῶν
τοῦ Εὐριπίδου Ἀνδρομ. 1173. Φοιν. 1485, 1546. 1570. Ἰκετ.
271. Τρωάδ. 595. Ἑλ. 375.

311. Τὰ δὲ κῶλα καὶ μέτρα, ἐξ ὧν ἀπαρτίζονται αἱ στροφαὶ τοῦ
κατὰ δάκτυλον εἶδους παρὰ τε τοῖς λυρικοῖς καὶ τοῖς δραματικοῖς
ἔχουσιν ὡς ἐξῆς. Ἐπικρατέστερον μὲν κῶλον εἶνε ἡ τετραποδία, ἥτις
συνήθως μὲν εἶνε ἀκατάληκτος καὶ περατοῦται εἰς δάκτυλον ἢ εἰς
σπονδεῖον (μέτρον Ἀρχιλόγειον), σπανιώτερον δὲ καταληκτικὴ εἰς
τὴν θέσιν (μέτρον Ἀλκμανικόν) ἢ βραχυκατάληκτος. "Ἦτοι δὲ ἀπο-
τελεῖ αὐτοτελὲς μέτρον ἢ, ὅπερ πολλῷ συχνότερον, δύο τετραποδία
συνάπτονται εἰς μίαν δακτυλικὴν ὀκταποδίαν, ἥτις εἶνε τῶν συνηθε-
στάτων μέτρων τῆς δακτυλικῆς χορικῆς ποιήσεως τῶν τε λυρικῶν καὶ
τῶν δραματικῶν. Τέμνεται δ' αὕτη συνήθως μὲν ἐν τῷ μέσῳ κατὰ
τὸν δ' δάκτυλον, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὴν δ' ἢ ε' θέσιν. Ἡ δὲ συν-
αίρεσις τοῦ δακτύλου εἰς σπονδεῖον σχεδὸν περιορίζεται εἰς τὸν πρῶ-
τον πόδα, ἐνθα καὶ ἐν τῷ ἡρώῳ εἶνε συχνωτάτη. Ὁ δὲ τελευταῖος
πούς εἶνε ἥτοι σπονδεῖος (τροχαῖος) ἢ καταληκτικὸς εἰς τὴν θέσιν, τῇ

δὲ καταληκτικὸν τοῦτο μέτρον καλεῖται Ἰβύκειον. Δευτερεῦον δὲ στοιχεῖον εἶνε ἡ τριποδία, ἣτις ὅταν ἔχῃ σπονδειακὴν (τροχαϊκὴν) ἀπόθεσιν, καλεῖται ὑπὸ τοῦ Σερούιου (1820) Ἀλκμανικόν. Ἐκ δύο δὲ τριποδιῶν εἰς ἓν μέτρον συναπτομένων γίνεται τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον, ὅπερ σπανιώτατα ἔχει σπονδεῖον καὶ ἴσως μόνον κατὰ τὴν πρώτην χώραν, εὐρίσκεται δὲ καὶ εἰς δάκτυλον περατούμενον, ὅτε καλεῖται Ἰβύκειον. Ἐκ δὲ τῆς τριποδίας μετὰ τετραποδίας συναπτομένης γίνεται ἡ δακτυλικὴ ἐπταποδία, ἣτις εἰς σπονδεῖον μὲν περατούμενη καλεῖται μέτρον Στησιγόρειον, ἡ δὲ καταληκτικὴ μέτρον Ἀλκμανικόν. Σπανιωτάτῃ δὲ εἶνε ἡ πενταποδία, ἣτις μετὰ σπονδειακῆς μὲν ἀποθέσεως καλεῖται μέτρον Στησιγόρειον, μετὰ καταληκτικῆς δὲ Ἀλκμανικόν. — Χῆριν δὲ μείζονος ποιικιλίας καὶ ζωηρότητος ἐπεμίσγνουν οἱ τε λυρικοὶ καὶ οἱ δραματικοὶ τοῖς δακτυλικοῖς κώλοις καὶ ἑτερόμετρα καὶ μάλιστα ἀναπαιστικά καὶ συνηθέστερον μὲν τὴν ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικὴν ἀναπαιστικὴν τετραποδίαν, ἐξ ἧς διπλασιαζομένης γίνεται ἡ ὀκταποδία, ἀκατάληκτος ἡ καταληκτικὴ (ἀναπαιστικὸν τετράμετρον), σπανιώτερον δὲ τὴν ἀναπαιστικὴν τριποδίαν καὶ πενταποδίαν. Πλὴν δὲ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐπεμίσγνουν προσέτι καὶ μεμονωμένα τροχαϊκά, ἱαμβικά καὶ λογαοειδικὰ κῶλα καὶ ταῦτα μάλιστα ὡς προωδικὰ καὶ ἐπωδικά.

312. Πηραδείγματα δὲ τοῦ κατὰ δάκτυλον εἶδους ἐκ μὲν τῶν λυρικῶν φέρομεν πρῶτον μὲν τὴν ἐξῆς τρίστιχον στροφὴν τοῦ Ἀλκμᾶνος (ἀπόσπ. 45 B.)

Μῶσ' ἄγε, Καλλιόπα, θύγατερ Διός,

ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων, ἐπὶ δ' ἵμερον

ὑμνῷ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν.

Πρβλ. Μάξιμ. Πλανούδ. V 510 Walz. «αὕτη ἡ στροφή ἐκ τριῶν ἐστὶ κώλων δακτυλικῶν ἰσομέτρων συγκειμένη». Ὁμοίον εἶνε καὶ τὸ 33 καὶ 34 ἀπόσπ. τοῦ Ἀλκμᾶνος. Εἶτα δὲ τὴν ἐξῆς στροφὴν τοῦ Στησιγόρου Γηρυον. ἀπόσπ. 8.

α'. Ἀέλιος δ' Ὑπεριονίδας δέπας ἐσκατέβαινεν

χρῦσεον, ὄψρα δι' Ὀκεανοῖο περάσας,

ἀφίκουθ' ἱερᾶς ποτὶ βένθεα νυκτὸς ἐρεμνάς,

β'. ποτὶ ματέρα κουριδίαν τ' ἄλοχον παῖδάς τε φίλους·

[ὁ δ' ἐς ἄλσος ἔβα

δάφναισι κατάσκιον ποσσὶ πάϊς Διός.

2 0 0 - 0 0 - 0 0 2 0 0 - 0 0 - -
 2 0 0 - 0 0 - 0 0 - 0 0 - -
 0 0 2 0 0 - 0 0 - 0 0 - 0 0 - -
 0 0 2 0 0 - 0 0 - 0 0 - - 2 0 0 - 0 0 - 0 0 -
 - 2 0 0 - 0 0 - 2 0 0 - 0 0 -

α'. 3+3. 5. 3+3. β'. 4+4. 3+3.

Πρβλ. καὶ Ἰδύκου ἀπόσπ. 2 καὶ Κερκίδου ἀπόσπ. 2 (Bergk⁴ II, 513).

Ἐκ δὲ τῶν δραματικῶν φέρομεν ὡς παράδειγμα τὴν α') στροφὴν τῆς παρόδου τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου στ. 151-158=159-166.

α'. ὦ Διὸς ἄδυεπὲς φάτι, τίς ποτε τᾶς πολυχρύσου
Πυθῶνος ἀγλαὰς ἔβας

β'. Θήβας; ἐκτέταμαι φοβεράν φρένα δείματι πάλλων,
ἴηε Δάλιε Παιάν,

γ'. ἀμφὶ σοὶ ἄζόμενος τί μοι ἢ νέον
ἢ περιτελλομέναις ὥραις πάλιν ἐξανύσεις χρέος.
εἰπέ μοι, ὦ χρυσέας τέκνον Ἑλπίδος, ἄμβροτε Φάμα.

2 0 0 - 0 0 - 0 0 | 2 0 0 - 0 0 - -
 0 2 0 - 0 0 - -
 2 - - 0 0 - 0 0 | 2 0 0 - 0 0 - -
 0 2 0 0 - 0 0 - -
 2 0 0 - 0 0 - 0 0 - 0 0
 2 0 0 - 0 0 - - | 2 0 0 - 0 0 - 0 0
 2 0 0 - 0 0 - 0 0 | 2 0 0 - 0 0 - -

α'. 3+3. 4. β'. 3+3. 4. γ'. 4. 3+3. 3+3.

Καὶ τὴν στροφὴν ἐκ τοῦ α') στασίμου τῶν Ἡρακλειδῶν στ. 608-617=618-629.

α'. οὔτινά φημι θεῶν ἄτερ ὄλβιον,
οὐ βαρύποτμον τ' ἄνδρα γενέσθαι,

β'. οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἀεὶ βεβάναι δόμον
εὐτυχίᾳ· παρὰ δ' ἄλλαν ἄλλα μοῖρα διώκει·

γ'. τὸν μὲν ἀφ' ὑψηλῶν βραχὺν ᾤκισε,
τὸν δ' ἀτίταν εὐδαίμονα τεύχει.

δ'. μόρσιμα δ' οὔτι φυγεῖν θέμις, οὐ σοφία τις ἀπώσεται,
ἀλλὰ μάταν ὁ πρόθυμος ἀεὶ πόνον ἔ-ξει.

α'. 4. 4. β'. 4. 3+3. γ'. 4. 4. δ'. 3+3. 3+3.

Ὡς παράδειγμα δὲ τῶν δακτυλικῶν συστημάτων τῶν μονοδιδῶν

καὶ κομματικῶν θρήνων φέρομεν τὸ ἐξῆς ἐκ τῆς Σοφ. Ἡλέκτρας στ.
129 κέ.

α'. ὦ γενέθλα γενναί-ων,

ἥκετ' ἐμῶν καμάτων παραμύθιον.

β'. οἶδά τε καὶ ξυνίνημι τάδ', οὐ τί με

φυγγάνει, οὐδ' ἐθέλω προλιπεῖν τόδε,

μὴ οὐ τὸν ἐμὸν στενάχειν πατέρ' ἄθλιον.

γ'. ἀλλ'-ὦ-παν-τοί-ας φιλόνητος ἀμειβόμεναι χάριν,

εἰατέ μ' ὦδ' ἀλύ-ειν-, αἰ-αἰ, ἱκνοῦ-μαι.

α'. 4. 4. 6'. 4. 4. 4. γ'. 4 + 4. 4 + 4.

Β'. ΜΕΤΡΑ ΑΝΑΠΑΙΣΤΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Περὶ προσοδιακοῦ, παροιμιακοῦ καὶ τετραμέτρου ἀναπαιστικοῦ.

313. Τῶν ἀναπαιστικῶν μέτρων κύριος πούς εἶνε ὁ ἀνάπαιστος, ὅστις μέγεθος ἔχων ὡς ὁ δάκτυλος τετράσημον, βαινόμενος διηρεῖτο ὡσαύτως εἰς δύο ἴσα ποδικὰ μέρη, δίσσημον ἄρσιν καὶ δίσσημον θέσιν, ὥστε ἀνῆκεν εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ὁ δάκτυλος ῥυθμικὸν γένος, τὸ δακτυλικόν. Διέφερε δὲ ὁ ἀνάπαιστος τοῦ δακτύλου κατὰ τὴν τάξιν τῶν σημείων, διότι ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ δακτύλου προηγείτο μὲν ἡ θέσις, εἶπετο δὲ ἡ ἄρσις, ἐπὶ τοῦ ἀναπαιστού συνέβαινε τὸ ἀντίθετον (ἄρσ. θ.).

Σχήματα δὲ ἐλάμβανεν ὁ ἀναπαιστικός πούς α') μὲν αὐτὸ τὸ τοῦ

ἀναπαιστού (υ υ ε)· β') δὲ τὸ τοῦ ἀναπαιστικοῦ σπονδείου (- ε). γ') δὲ τὸ τοῦ ἀναπαιστικοῦ δακτύλου (- υ υ) καὶ δ') τὸ τοῦ (ἀναπαιστικοῦ) προκελευσματικοῦ (υ υ υ υ). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνάπαιστος εἶχε προηγουμένην τὴν ἄρσιν τῆς θέσεως, ἐκ τούτου κατὰ τὸ ἦθος διέφερε τοῦ δακτύλου μείζονα αὐτοῦ προσλαμβάνων κίνησιν καὶ ἐνέργειαν. Καὶ τὸ μὲν σπονδειακὸν σχῆμα ἦτοι ἡ συναίρεσις τῶν δύο βραχειῶν τῆς ἄρσεως εἰς μίαν μακρὴν προσεποιεῖ τῷ ῥυθμῷ μείζονα ἡσυχίαν καὶ σεμνότητα παρὰ τὸ κύριον, ἡ δὲ λύσις τῆς θέσεως εἰς δύο βραχεῖας τὸναντίον μείζονα θερμότητα καὶ πάθος (πρβλ. Ἀριστείδ. Κοϊντλ. σελ. 97 Μ. Διονύσ. Ἀλ. περὶ συνθ. ὄνομ. κεφ 17).

314. Κῶλα δὲ ἀναπαιστικά συγκροτοῦνται ἐκ δύο, τριῶν, τεσσάρων καὶ πέντε ἀναπαιστών, τουτέστι διποδία, τριποδία, τετραποδία καὶ πενταποδία. Κῶλα δὲ ἀναπαιστικά μείζονα τοῦ εἰκοσασήμου μεγέθους (τῆς πενταποδίας) δὲν γίνονται δι' ὃν λόγον οὐδὲ δακτυλικὰ, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει εἵπομεν. Τῶν δ' εἰρημένων τεσσάρων κῶλων εὐχρηστότατον καὶ τὸ θεμελιώδες στοιχεῖον ἐν πάσαις ταῖς ἀναπαιστικαῖς περιόδοις καὶ τοῖς ἀναπαιστικοῖς συστήμασιν εἶνε ἡ τετραποδία. Σχηματίζονται δὲ τὰ ἀναπαιστικά κῶλα ἢτοι ἀκατάληκτα ἢ κατὰληκτικά ἢ βραχυκατάληκτα. Καὶ τὰ μὲν ἀκατάληκτα ἔχουσι πάσας τὰς ἄρσεις πλήρεις τουτέστιν ἀποτετυπωμένας δι' ἰδίων συλλαβῶν, οἷον Αῖ. 134. 135

υ υ ε υ υ - υ υ ε υ υ -
Τελαμῶνιε παῖ, τῆς ἀμφιρύτου
Σαλαμῖνος ἔχων βάθρον ἀγχιάλου.

τῆς δὲ καταληκτικῆς λείπει ἡ τελευταία ἄρσις, ἥτις ἀναπληροῦται διὰ τονῆς ἢτοι παρεκτάσεως τῆς προτελευταίας ἀπὸ δισήμεου εἰς τετράσημον, οἷον Αῖ. 136

υ υ ε υ υ - υ υ ε -
σὲ μὲν εὖ πρᾶσσοντ' ἐπιχαίρω.

Τῶν δὲ βραχυκατάληκτων ἐλλείπουσιν ἀμρότεραι αἱ τελευταῖαι ἄρσεις, αἵτινες ἀναπληροῦνται διὰ τονῆς τῶν προηγουμένων θέσεων, οἷον Τραχ. 849

υ υ ε υ υ - υ ε -
τέγγει δακρύων - ἄχ-ναν.

Βαίνονται δὲ τὰ ἀναπαιστικά κῶλα καὶ μέτρα διττῶς, ἢτοι κατὰ διποδίαν, ὥστε δύο ἀνάπαιστοι ἀποτελοῦσι μίαν διποδικὴν βᾶσιν ἢ

ἐν μέτρον, ἢ κατὰ μονοποδίαν. Καὶ ἡ μὲν τετραποδία ὡς ἐκ δύο συγχειμένη βάσεων λέγεται διμέτρον, ὥσπερ ἡ διποδία μονόμετρον, ἡ δὲ σύζευξις δύο τετραποδιῶν ἢ διμέτρων τετάμετρον. Αἱ δὲ τριποδαὶ καὶ πενταποδαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν βαίνονται κατὰ μονοποδίαν καὶ τότε λέγονται τρίμετρα καὶ πεντάμετρα, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ διποδίαν, ὅταν ἡ μὲν τριποδία λαμβάνηται ἀντὶ βραχυκαταλήκτου τετραποδίας ἥτοι βραχυκαταλήκτου διμέτρου, ἡ δὲ πενταποδία ἀντὶ βραχυκαταλήκτου ἑξαποδίας ἥτοι βραχυκαταλήκτου τριμέτρου.

Ὅταν δὲ ἐν μέσῳ τῷ ἀναπαιστικῷ μέτρῳ ἔλλειπῃ μία ἢ καὶ πλείονες ἄρσεις, ὅταν δηλαδὴ δὲν ἀποτυπῶνται δι' ἰδίων συλλαβῶν, ἀλλ' ἀναπληρῶνται διὰ κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τονῆς, γινέσθαι τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα καὶ τὰ μέτρα ταῦτα καλοῦνται προκαταληκτικά (ἀσυνάρτητα), οἷον Τραχ. 850 κέ.

ἃ δ' ἐρχομένα - μοῖρα προφαί-νει δολίαν κτλ.

315. Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸ ἦθος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, διέφερον οἱ ἀνάπαιστοι τῶν δακτύλων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς χρῆσιν, διότι ὁ ἀναπαιστικός ῥυθμὸς ἦτο ἀρχῇθεν ῥυθμὸς ἐμβατηρίου. Ἐν ᾧ δηλαδὴ οἱ δάκτυλοι ἤδοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑφ' ἐστώτων καὶ ἀνευ ὀρχηστικῆς κινήσεως πρὸς κιθάραν ἢ πρὸς αὐλούς, οἱ ἀνάπαιστοι ἐξ ἀρχῆς ἐχρησίμευον ὡς μέτρον τῶν προσοδιῶν καὶ ἐμβατηρίων, οὕτω δὲ ὥστε ἐπὶ ἕκαστον ἀνάπαιστον ἐπιπτεν ἀνά ἐν βῆμα τοῦ ἄδοντος, τῇ μὲν ἄρσει τοῦ μετρικοῦ ποδὸς συμπίπτοντος τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ ποδὸς τοῦ ἄδοντος, τῇ δὲ θέσει τῆς θέσεως. Ὡς δὲ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς πρώτης τοῦ ποδὸς βάσεως ἦται θέσεως προηγείται ἄρσις αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ μετρικοῦ ποδὸς τῆς συνακολουθούσης καὶ τὸν αὐτὸν ἐχούσης ῥυθμὸν ὥδης ἀναγκασίον ἦτο τῆς πρώτης θέσεως νὰ προηγῇται ἄρσις. Διττὴ δὲ κατ' ἀρχῆς ἐμφανίζεται ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν ἀναπαιστων ὡς ῥυθμοῦ δηλονότι ἐμβατηρίου, τὸ μὲν ἐν τοῖς προσοδίοις καὶ τοῖς ἀπὸ τούτων ῥυεῖσι προσοδικαῖς παιασι, τὸ δὲ ἐν τοῖς ἐνοπλίοις ἥτοι ταῖς ἐμβατηρίοις. Ἦσαν δὲ ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα ταῦτα ἱερά, διότι τὰ μὲν προσόδια ἤδοντο πρὸς αὐλὸν ἐν τῷ προσιέναι τοῖς βωμοῖς ἢ ναοῖς (1), τὰ δὲ ἐνόπλια μετεχειρίζοντο μάλιστα οἱ Σπαρτιά-

(1) Πρβλ. Πρόκλον ἐν Χρηστομ. σελ. 244 W. «ἐλέγετο δὲ τὸ προσόδιον, ἐπειδὴν προσίασι τοῖς βωμοῖς ἢ ναοῖς καὶ ἐν τῷ προσιέναι ἤδετο πρὸς αὐλόν· ὁ δὲ κυρίως ὕμνος πρὸς κιθάραν ἤδετο ἐστώτων . . . καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ προσόδια τινες παια-

ται καὶ οἱ ἄλλοι Δωριεῖς ἐν ταῖς μάχαις, ὅτε ἐπήρχοντο ἐπὶ τοὺς ἐναντίους. Ἀνεφέροντο δὲ καὶ ταῦτα ἀρχικῶς εἰς τὸ θεῖον, διότι οὐ μόνον ἐχρησίμευον ὥστε νὰ ῥυθμίζωσι τὰ βήματα τοῦ στρατοῦ καὶ τηρῶσιν αὐτὸν ἐν τάξει, ἀλλ' ἅμα ἦσαν ὕμνος εἰς τὸν Ἄρην, ὅπερ ὁ στρατηγὸς ἔθυσεν εὐθύς πρὸ τῆς ὥδης (1). Τὰ δὲ μέτρα τῶν προσοδίων καὶ ἐμβατηρίων τούτων ἦσαν ἡ ἀναπαιστική τριποδία (προσοδιακός), ἡ ἀναπαιστική καταληκτική τετραποδία ἢ διμέτρον καταληκτικόν (παροιμιακός) καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον. Περὶ τῶν τριῶν λοιπῶν τούτων μέτρων, ἅτινα ἐν τοῖς εἰρημείοις ποιήμασι συνετίθεντο κατὰ στίχον, λέγομεν ἐφεξῆς.

α'. Περὶ τῆς ἀναπαιστικῆς τριποδίας ἢ τοῦ προσοδιακοῦ.

316. Καὶ ἡ μὲν ἀναπαιστική τριποδία, κατὰ τὴν διττὴν αὐτῆς χρῆσιν ἐν προσοδίοις καὶ ἐν ἐνοπλίσις ἤτοι ἐμβατηρίοις ἔσμασιν προσοδιακός καὶ ἐνόπλιος ἢ κατ' ἐνόπλιον ῥυθμὸς καλουμένη, ὡς σύνθετος ἰαμβικός πούς εἶχε τρία σημεῖα, μίαν κυρίαν θέσιν, μίαν δευτερεύουσαν καὶ μίαν ἄρσιν, σχῆμα δὲ ἤτοι τὸ ἀκατάληκτον ἢ τὸ καταληκτικόν, τὴν δὲ ἄρσιν τοῦ ἀρχομένου ποδὸς ἤτοι ἐκ δύο βραχειῶν συγκειμένην, αἵτινες καὶ εἰς μίαν μακρὰν συνηροῦντο, ἢ ἐκ μιᾶς βραχείας

$\bar{\cup}$ $\cup \cup \cup \cup \cup \cup \cup$ τὸν Ἑλλάδος ἀγαθέας
 $\bar{\cup}$ $\cup \cup \cup \cup \cup$ ἴηιε παι-άν.

Περὶ τῆς χρήσεως δὲ τοῦ προσοδιακοῦ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσοδίοις μαρτυρεῖ ὁ Ξενοφῶν ('Αναθ. 6, 1, 11) λέγων περὶ τῶν Μαντινέων ὧδε· «πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι καὶ ἱπαιώνισαν καὶ ὠρχήσαντο ὥσπερ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσοδίοις». Ἐκ τῶν παλαιότερων ἔσμάτων τῶν τῷ μέτρῳ τούτῳ γεγραμμένων οὐδὲν λείψανον διεσώθη, ὑπελείφθη δὲ μόνον ἡ ἀρχὴ προσοδιακοῦ τινος παιᾶνος

νας λέγουσιν». Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Ὀρν. 853 = Σουλῶ. προσόδια. Ἀθην. 4, 139 B, ὅστις περὶ τῶν προσοδίων τῶν Λακεδαιμονίων ἐν τοῖς Ὑακινθίοις λέγει «κιθαρίζουσι καὶ πρὸς αὐτὸν ᾄδοντες ἐν ῥυθμῷ μὲν ἀναπαίστῳ, μετ' ὁξείας δὲ τόνου τὸν θεὸν ᾄδουσιν».

(1) Πρόλ. Ἀθην. 14, 630 κέ. Πλούτ. β. Δυσκ. 22. Λακεδ. ἐπιτηδ. 16. Θουσ. 5, 70. Ξενοφ. Ἑλλ. 2, 4, 7. Cic. Tusc. 2, 16: Spartiatarum procedit (agmen) ad tibiam nec adhibetur ulla sine anapaestis pedibus hortatio. Mar. Victor. 2521. Πολυδ. 4, 78, 82.

εἰς Λύσανδρον (πρβλ. Δοῦριν παρ' Ἀθην. 15,69 i A. Πλούτ. 6. Λυσ. 18) ἢ ἐξῆς·

τὸν Ἑλλάδος ἀγαθείας
στραταγὸν ἀπ' εὐρυχόρου
Σπάρτας ὑμνήσομεν, ὦ
ἦ(ιε) Παιάν.

Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ μετὰ τρεῖς ἀκαταλήκτους προσοδιακοὺς ἐπιφέρεται (ἐὰν ἡ διόρθωσις τοῦ Bergk ἴηε ἀντὶ ἰῆ εἶνε ὀρθή, ὅπως τῷ ὄντι φαίνεται) καταληκτικὸς προσοδιακὸς ὡς ἐφύμνιον τῇ στροφῇ ἐπαγόμενος. Εἰς τὸ κῶλον τοῦτο τελευτῶσι καὶ οἱ λογασιδικοὶ προσοδιακοὶ τῶν κωμικῶν, οἷον Ἀριστοφ. Ἰππ. 1111. Βατρ. 448. Ἑκκλ. 290. Ἡ καταληκτικὴ ἀναπαιστικὴ τριποδία φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατὰ στίχον ἐν προσοδίοις. Εὐρίσκεται δ' οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ μέρει (στ. 1-11) τοῦ δωρικοῦ ᾠσματος, ὅπερ οἱ τῶν Ῥοδίων παῖδες ᾄδον ἐν τῷ ἔαρι εἰς τὴν χελιδόνα (πρβλ. Ἀθην. 8, 360 B. Εὐστάθ. Ὀδυσ. φ 411 καὶ Bergk Poët. Iyr.⁴ III σελ. 671), οὗ ἡ ἀρχὴ

ἦλθ' ἦλθε χελιδών,
καλὰς ὄρας ἄγουσα,
καλοὺς ἐνιαυτούς,
ἐπὶ γαστέρα λευκά,
ἐπὶ νῶτα μέλαινα κτλ.

**6'. Περὶ τῆς ἀναπαιστικῆς καταληκτικῆς τετραποδίας
ἢ τοῦ παροιμιακοῦ.**

317. Ἡ δὲ ἀναπαιστικὴ καταληκτικὴ τετραποδία ἢ καταληκτικὸν δῆμετρον ἐκαλεῖτο παροιμιακὸν $\infty \perp \infty \perp \infty \perp \infty$ διὰ τὴν συχνὴν αὐτοῦ χρῆσιν ἐν παροιμίαις (1). Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ στίχον ἐν ἐμβατηρίοις ὁ Τυρταῖος, ὃν λείψανον διεσώθη (παρὰ Δίῳνι Χρυσόστομῳ 1, 34 καὶ Τζέτζη Χιλ. 1, 192) τὸδε·

ἄγετ', ὦ Σπάρτας εὐάν-δρου
κοῦροι πατέρων πολια-τῶν,
λαῖα μὲν ἵτυν προβάλεσθε κτλ.

(1) Πρβλ. Ἱφαιστ. σελ. 27 W. « Τὸ δὲ δῆμετρον καταληκτικὸν καλεῖται· μὲν παροιμιακὸν διὰ τὸ παροιμίας τινὰς ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ εἶναι· « πότε δ' Ἄρτεμις οὐκ ἐχόρευσε »· « καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοισιν ». Ἀλλὰ παροιμίαι εἰσὶ καὶ ἐπικάι καὶ ἱαμβικάι καὶ οὐ τούτου τοῦ μέτρου μόνου, ὥστε οὐκ εἰκότως αὐτὸ μόνον παροιμιακὸν καλοῦσι ».

᾽Ωσαύτως καθ' Ἑφαιστιῶνα (σελ. 28 W.) ὁ Κρατῖνος ἐν ᾽Οδυσσεῦσι συνεχεῖ αὐτῷ ἐχρήσατο·

σιγάν νυν ἅπας ἔχε σι-γάν·
καὶ πάντα λόγον τάχα πεύ-σει·
ἡμῖν δ' Ἰθάκη πατρίς ἐ-στι,
πλέομεν δ' ἄμ' ᾽Οδυσσεῖ θεί-φ.

Τοῦ μέτρου τούτου γίνεται ἐν μέρει χρήσις καὶ ἐν τῷ εἰς Ἥλιον ὕμνῳ τοῦ Μεσομήδους. Καὶ ἡ μὲν προτελευταία συλλαβὴ αὐτοῦ εἶνε τε-τράσημος ὡς περιλαμβάνουσα καὶ τὴν ἄρσιν τοῦ τετάρτου ποδός, ἡ δὲ συναίρεσις τῶν ἄρσεων ἐγχωρεῖ κατὰ πάσας τὰς χώρας, οἱ χρί-στιανοὶ μάλιστα ποιηταὶ ἐποιοῦν ὅλα ποιήματα ἐκ καθαρῶν σπον-δειακῶν παροιμιακῶν, οἷος εἶνε ὁ τοῦ Συνεσίου πέμπτος ὕμνος. Το-σαῦτα ἐνταῦθα περὶ τοῦ μετρικοῦ σχήματος τοῦ παροιμιακοῦ, ποῖον δὲ ἦτο τοῦτο ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ, οὐ ἀποτελεῖ τὸ δεύ-τερον ἡμιστίχιον, καὶ ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν, ὧν ἀποτελεῖ τὴν κατακλειδὰ ἦτοι τὸ τελικὸν κῶλον, θὰ εἰπωμεν ἀκριβέστερον ἐν τῷ περὶ τούτων λόγῳ.

γ'. Περὶ τοῦ ἀναπαιστικοῦ τετραμέτρου.

318. Τὸ δὲ ἀναπαιστικὸν καταληκτικὸν τετράμετρον, διὰ τὴν πολλὴν παρ' Ἀριστοφάνει χρήσιν Ἀριστοφάνειον κληθὲν (Ἑφαιστ. σελ. 26 W.), συνέστηκεν ἐξ ἀκαταλήκτου καὶ καταληκτικοῦ διμέ-τρου, οἷον

∞ ∟ ∞ ∟ ∞ ∟ ∞ ∟ | ∞ ∟ ∞ ∟ ∞ ∟ ∞ ∟

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἦνθουν καὶ σωφροσύνη νενόμιστο.
Ἦτο δὲ ἀρχικῶς χρήσιμον ἐν ἐμβατηρίοις, ὅπως καὶ τὸ παροιμια-κόν, καὶ ὁ Ἑφαιστίων μνημονεύει τοιοῦτου τετραμέτρου, ὡς φαίνε-ται, τοῦ Τυρταίου,

ἄγετ' ὦ Σπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι | ποτὶ τὰν Ἄρεως κίνασιν.
Ἐκ τῶν Δωρικῶν δὲ ἐμβατηρίων παρέλαβεν αὐτὸ ἡ Σικελικὴ κω-μῳδία. Τοιοῦτο δὲ εἶνε τὸ ἐξῆς τετράμετρον Ἀριστοξένου τοῦ Σελι-νουντίου (Ἑφαιστ. σελ. 27 W.)·

τίς ἀλαζονίαν πλείεσταν παρέχει τῶν ἀνθρώπων; τοὶ μάντις.
Ὁ δὲ Ἐπίχαρμος «ὅλα δύο δράματα τούτῳ τῷ μέτρῳ γέγραφε, τοῦς τε χορεύοντας καὶ τὸν Ἐπινίκιον», ὡς λέγει ὁ Ἑφαιστίων σελ. 26 W. Ἐκ δὲ τῆς Δωρικῆς μετέβη εἰς τὴν Ἀττικὴν κωμῳδίαν, ἐν ἣ

μετὰ τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον ἐγένετο τὸ συχνότατον μέτρον. Ἐνταῦθα δὲ κατὰ πρῶτον μὲν γίνεται χρήσις αὐτοῦ ἐν τῷ μέρει τῆς παραβάσεως, ὅπερ ἰδίᾳ οὕτω καλεῖται, προεφέρετο δὲ ὑπὸ τοῦ κορυφαίου. Παρ' Ἀριστοφάνει τοῦλάχιστον ἡ χρήσις αὐτοῦ ἐν τῷ μέρει τούτῳ παρὰ πολὺ ἐπικρατεῖ, διότι μόνῃ ἡ παράβασις τῶν Νεφέλων καὶ ἡ τοῦ Ἀναγύρου (ἀπόσπ. 19) εἶνε γεγραμμένη τῷ Εὐπολιδεῖ μέτρῳ καὶ ἡ τοῦ Ἀμφιαράου (ἀπόσπ. 18) τῷ Πριαπεῖ. Εἶτα δὲ εἶνε χρήσιμον τὸ τετράμετρον ἐν ταῖς ἀγῶσιν, ἐν οἷς χορικῇ τινι στροφῇ ἐπιφέρεται διαλογικὸν μέρος ἐξ ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων, ὡς κατακλείς δὲ ἀκολουθεῖ ἀναπαιστικὸν σύστημα ἐξ ὁμοίων. Τῷ τριμερεῖ δὲ τούτῳ μέρει ἀντιστοιχοῦν ἐπάγεται ἐφεξῆς ἕτερον ὁμοίον, ἐξ ἀντιστροφῆς, τετραμέτρων καὶ συστήματος ἐξ ὁμοίων συγκείμενον, ἐν τούτῳ δὲ τὰ τετράμετρα καὶ τὸ σύστημα εἶνε ἥτοι ἀναπαιστικά ἢ καὶ ἱαμβικά(1). Ὑποθέσεις δὲ τῶν τετραμέτρων τούτων εἶνε πάντοτε σφοδρὰ ἔρις μεταξὺ δύο ἀγωνιστῶν, εἰς ἣν οὐχὶ σπανίως ἀναμίγνυται καὶ ὁ κορυφαῖος, οἷον ἐν μὲν ταῖς Ἰππεῦσιν (στ. 761) ἐρίζει ὁ Κλέων πρὸς τὸν Ἀλλαντοπῶλην, ἐν δὲ ταῖς Νεφέλαις (στ. 959) ὁ Δίκαιος πρὸς τὸν Ἀδίκον λόγον, ἐν δὲ ταῖς Σφηξίν (στ. 346, 379 καὶ 546, 648) ὁ φιλόδοκος Πατὴρ πρὸς τὸν εἰρηνικὸν υἱόν, ἐν δὲ τῇ Λυσιστράτῃ (484, 549) αἱ γυναῖκες πρὸς τοὺς ἄνδρας, ἐν δὲ ταῖς Βατράχοις (1004) ὁ Αἰτχύλος πρὸς τὸν Εὐριπίδην, ἐν δὲ ταῖς Ἑκκλησιαζούσαις (582) ἡ Πραξαγόρα πρὸς τὸν Βλέπυρον περὶ ἰσότητος, ἐν δὲ τῷ Πλούτῳ (487) ἡ Πενία πρὸς τὸν Πλούτον. Τὰ ἀναπαιστικά ταῦτα τετράμετρα εἶνε πανταχοῦ(2) ἀγωνιστικά, οἷα τὰ τῶν παλαιῶν Δωρικῶν ἐμβατηρίων, ὁ ἀγὼν ὅμως γίνεται οὐκέτι δι' ὅπλων, ἀλλὰ διὰ τῆς γλώσσης. Ὅτι δὲ τῆς ἀναλογίας ταύτης εἶχε συνειδησιν καὶ αὐτὴ ἡ κωμῳδία, δηλοῖ καὶ τοῦτο ὅτι μετὰ τὴν χορικὴν στροφὴν τὰ ἐπιφερόμενα τετράμετρα πάντοτε(3) ἔχουσιν ὡς προοίμιον δύο στίχους τοῦ κορυφαίου ἀρχομένου ἀπὸ τοῦ παρακλευσματικοῦ ἀλλὰ, δι' ὧν οὗτος παρακλεύεται πρὸς τὸν ἀγῶνα, ὅπως ἐν ταῖς μάχαις ὁ στρατηγὸς ἐξάπτει τὸν θυμὸν τοῦ στρατοῦ διὰ τοῦ ἐμβατηρίου. Ἐπειτα δὲ ὁμοία χρήσις γίνεται τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων ὡς ῥυθμοῦ ἐμβατηρίου καὶ ἐν τῇ παρόδῳ καὶ ἐξόδῳ τοῦ

(1) Μόνον ἐν ταῖς Ἑκκλησι. καὶ τῷ Πλούτῳ λείπει τὸ δεῦτερον μέρος, ἐν τῷ Πλούτῳ δὲ καὶ ἡ στροφή πρὸ τῶν τετραμέτρων.

(2) Μόνα τὰ ἐν Νεφέλαις 451-626 εἶνε τὸ ἥθος εἰρηνικώτερα.

(3) Πλὴν μόνον ἐν Σφηξίν στ. 619.

χοροῦ ἢ τινος τῶν ὑποκριτῶν, ἐνθα οἱ κωμικοὶ τοιαύτην ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῶν, αἶψα οἱ τραγικοὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, οἷον ἐν Νεφ. 263, Βατρ. 353, Θεσμοφ. 947 καὶ 655, Λυσιστρ. 1072 καὶ ἐν τέλει τοῦ Πλούτου καὶ τῶν Νεφελῶν.

319. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων ἔχει ὥδε·

α') 'Η τομὴ τοῦ τετραμέτρου πίπτει κανονικῶς ἐπὶ τέλους τοῦ πρώτου κώλου, σπανιώτατα δὲ παραβιάζεται ὁ κανὼν οὗτος, οἷον ἐν Σφηξ. 568

κἂν μὴ τοῦτοις ἀναπειθώμεσθα, τὰ παιδάρη' εὐθὺς ἀνέλκει. Πρὸς ἐπὶ Ὅρν. 600. Νεφ. 987. Οὐδεποτε δὲ πίπτει ἡ τομὴ μεταξὺ προθέσεως καὶ τῆς πτώσεως αὐτῆς, ὥστε νὰ χωρίζωνται δι' αὐτῆς, καθὼς οὐδὲ μεταξὺ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. 'Η δὲ πρώτη τετραποδία τέμνεται μὲν συχνὰ ἐν τῷ μέσῳ, ἀλλ' ὅμως εὐρίσκονται καὶ πᾶμπολλὰ ἐξαίρεσις.

β') 'Εν τοῖς τετραμέτροις τοῦ Ἀριστοφάνους ὁ περὶ ἀλλήλων ἦτοι ὁ ἔβδομος πούς εἶναι πάντοτε ἀνάπαιστος, οἱ Δωριεῖς ὅμως ποιηταὶ μετεχειρίζοντο ἐνταῦθα καὶ σπονδεῖον. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐμπροσθεν μνημονευθὲν τοῦ Ἀριστοξένου τοῦ Σελινουντίου καὶ τὸ τοῦ Τυρταίου, ἄγετ' ὦ Σπάρτας κτλ., ὅθεν καὶ Λακωνικὸν ἐκκαλεῖτο ὑπὸ τινων τὸ πάλαι, ὡς λέγει ὁ Ἱφριστίων σελ. 27 W. Ὁ αὐτὸς Ἱφριστίων μνημονεύει προσέτι καὶ τοῦ Ἰφρατίνου τετράμετρον μετὰ σπονδείου τοῦ παραλήγοντος. 'Εν πάσαις δὲ ταῖς προηγουμέναις χώραις ἐγγωρεῖ συναίρεσις τῆς ἄρσεως καὶ οὐχὶ σπάνια εἶναι τὰ παραδείγματα στίχων ἐχόντων συνηρημένους ἅπαντας τοὺς ἑξῆς πρώτους ποδῆς, οἷον Ἱππ. 522. 766. 775. 815

πάσας δ' ὑμῖν φωνὰς ἰεῖς καὶ ψάλλων καὶ πτερυγίζων.

γ') 'Η λύσις τῆς θέσεως συμβαίνει συχνὰ παρὰ τοῖς κωμικοῖς κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας χώρας τοῦ πρώτου καὶ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ δευτέρου κώλου, σπανίως δὲ κατὰ τὴν τελικὴν χώραν τοῦ πρώτου. 'Η δὲ θέσις τοῦ τρίτου ποδὸς τοῦ παροιμιακοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ λυθῇ ὡς τετράσημος μακρά. 'Επειδὴ δὲ ἐκ τῆς συμπτώσεως τῶν πολλῶν βραχειῶν ἦν μετεβχλετο ὁ οἰκείος τοῦ ρυθμοῦ τούτου χαρακτήρ, ἐκ τούτου ὁσάκις ἐλύετο ἡ θέσις τινὸς τῶν ποδῶν, συνηρεῖτο ἅμα ἡ ἄρσις αὐτοῦ, ὥστε ὁ πούς ἐλάμβανε τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα μετ' ἀναπαιστικοῦ δηλονότι ρυθμοῦ (- υ υ). Διὰ τὸν λόγον τούτον οὐ μόνον ὁ προκελευσματικός (υ υ υ υ) ἐπὶ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς δὲν ἐνεχό-

ρει, ἀλλὰ καὶ ἡ σύμπτωσις τεσσάρων βραχειῶν ἐκ τῆς ἀκολουθίας δακτύλου καὶ ἀναπαιστού (- υ υ υ υ). "Οθεν τῷ δακτύλῳ ἐπεφέρετο κανονικῶς ἡ σπονδεῖος (- υ υ - υ) ἢ ἕτερος δάκτυλος (- υ υ - υ υ). Κατ' ἐξαιρέσειν δὲ συνέβαινεν ἐνίοτε νὰ ἀκολουθῇ τῷ δακτύλῳ ἀνάπαιστος, ἀλλὰ μόνον ὅτε οἱ δύο οὗτοι πόδες ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς τομῆς τοῦ στίχου, οἷον ἐν στ. 397 τῶν Σφηκῶν [βίβει;

αὐτὸν δῖσας. Ξ. ὦ μαρῶτατε | τί ποιεῖς; οὐ μὴ κατα-
Νῦν δὲ γίνεται φανερόν διχ' τί δὲν ἐλύετο καὶ ἡ θέσις τοῦ δευτέρου ποδὸς τῶν παροιμιαικῶν, πρὸς ἀποφυγὴν δηλαδὴ τῆς συμπτώσεως ἐνταῦθα δακτύλου καὶ ἀναπαιστού, οἷον σχῆμα, ὡς εἵπομεν, εἶχε κανονικῶς ὁ παραλήγων πρὸς παρ' Ἀριστοφάνει. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ στίχῳ συχνὰ συμβαίνουσι δύο λύσεις, ἐνίοτε δ' εὐρίσκονται καὶ τρεῖς, οἷον

Ἰλ. 658 οὐδὲ πανουργῶν οὐδὲ κατάρθων, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα διδάσκων.

Ἰπ. 801 εἰ δέ ποτ' εἰς ἀγρόν οὔτος ἀπελθὼν εἰρηναῖος διατρίψῃ.

Νεφ. 353 ταῦτ' ἄρα, ταῦτα Κλεώνυμον αὐτὰι τὸν βίψασπιν χολῆς ἰδοῦσαι.

Σφ. 350 ἔστιν ὅπῃ δῆθ' ἦντιν' ἂν ἐνδοθεν οἶος τ' εἴης διορύξαι.

Σφ. 1027 οὐδενὶ πώποτε φησι πιθίσθαι γνώμην τιν' ἔχων ἐπιεικῇ.

Κρατὶν παρ' Ἡφαιστ. 26 χαίρετε δαίμονες οἱ Λεβήδειαν Βουώτιον οὐθαρ ἀρούρης.

Τοσαῦτα περὶ τῶν κατὰ στίχον ἀναπαιστικῶν μέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων.

320. Τὰ ἀναπαιστικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα, ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει (§ 264) εἵπομεν, εἶνε αὐξήσις τῶν ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων εἰς ἀόριστον μέγεθος. "Οπως δηλαδὴ ἐν τῷ τετραμέτρῳ μετὰ τὸ ἀκατάληπτον δίμετρον ἐπιφέρεται τὸ παροιμιαικόν, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀναπαιστικῷ ἐξ ὁμοίων συστήματι μετ' ἀριθμὸν τινα ἐλάσσονα ἢ μείζονα ἀναπαιστικῶν διμέτρων ἀκατάληπτων, οἷς σποράδην ἀναμίγνυνται καὶ

διποδία τις ἢ μονόμετρον, ἐπιφέρεται τὸ παροιμιακόν ὡς κατακλείς, οἷον τὸ ἐξῆς ἐν Αἰσχ. Ἀγαμ. 40 κέ.

δέκατον μὲν ἔτος τόδ', ἐπεὶ Πριάμου
μέγας ἀντίδικος,
Μενέλαος ἀναξ ἡδ' Ἀγαμέμνων,
διθρόνου Διόθεν καὶ δισκίπτρου
τιμῆς ὄχυρόν ζεῦγος Ἀτρεΐδαιν,
στόλον Ἀργείων χιλιοναύτην
τῆσδ' ἀπὸ χώρας
ἦραν, στρατιῶτιν ἀρωγὴν.

Τὰ κῶλα χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων κανονικῶς διὰ τομῆς, διὰ τῆς λεκτικῆς ὁμῶς συναφείας συνάπτονται εἰς μίαν περίοδον ὑπέρμετρον. Μόνον δὲ κατ' ἐξαιρέσειν ἐνίοτε ἐγχωρεῖ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος χασμωδία καὶ ἀδιάφορος συλλαβή (πρβλ. § 239). Τὰ μετρικὰ ταῦτα μεγέθη προσφυῶς ὁ Ἑφαιστίων καλεῖ *σοστήματα ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστα*, ἐξ ὁμοίων μὲν διότι ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους καταμετροῦνται ὑπὸ ὁμοίου μέτρου, τῆς ἀναπαιστικῆς δηλαδὴ διποδίας, ἀπεριόριστα δὲ διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν κῶλων, ὥστε τὸ μέγεθος αὐτοῦ δὲν εἶνε ὠρισμένον, ἀλλ' ἐξήρτηται ἐκ τῆς βουλήσεως τοῦ ποιητοῦ. Τὸ μέγιστον ἀναπαιστικὸν σύστημα εὐρίσκεται ἐν Νεφέλαις στ. 889 κέ. ἐκ δύο καὶ ἐξήκοντα κῶλων συγκείμενον, συχνὰ ὁμῶς εἶνε καὶ συστήματα ἐκ τεσσάρων ἢ τριῶν κῶλων συγκείμενα (1). Ποιήμα τι δὲ ἡδύνατο νὰ ἀποτελῇται οὐχὶ μόνον ἐξ ἑνὸς τοιούτου ἐξ ὁμοίων ἀπεριόριστου συστήματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλειόνων τοιούτων διαδεχομένων ἄλληλα, τὸ δ' ὅριον ἐκάστου αὐτῶν δηλοῖ ἡ περιγραφή, ἥτοι ἡ κατάληξις καὶ ἡ διακοπὴ τῆς λεκτικῆς συναφείας, τουτέστιν ἡ χασμωδία καὶ ἡ ἀδιάφορος συλλαβή. Τὰ τοιαῦτα ποιήματα ὁ Ἑφαιστίων καλεῖ *ποιήματα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους*. Τὸ δὲ κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους σημαίνει ὅτι τὰ ἀποτελοῦντα τὸ ὅλον ποίημα συστήματα εἶνε ἄνισα τὸ μέγεθος πρὸς ἄλληλα, διότι ἂν ἦσαν ἴσα, ἂν δηλαδὴ περιέχον τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τετραποδιῶν, π. χ. ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ πέντε κτλ., θὰ ὑπῆγοντο εἰς ἄλλην κατηγορίαν τὴν τῶν κατὰ σχέσιν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἡ σύνθεσις αὕτη τῶν ἐξ ὁμοίων ἀναπαιστικῶν ἁσμάτων, ἡ κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους, εἶνε ἡ συνήθης, ἐνίοτε

(1) Ἐνίοτε δὲ καὶ δίκωλα εὐρίσκονται συστήματα ἄλλοις μακροτέροις ἐπιφερόμενα, ὅτε οὐδὲν διαφέρουσι τῶν τετραμέτρων.

ὅμως εὐρίσκονται φανερά σημεῖα ἀκριβεστέρας ἀντιστροφικῆς ἀνταποδόσεως, καὶ μάλιστα ὅπου τὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν λυρικῶν στροφῶν, οἷον ἐν Αἰσχ. Ἀγαμ. 1462 κέ. = 1475 κέ., 1488 = 1513 κέ. Σοφ. Ἀντιγ. 110 κέ. = 126 κέ., 141 κέ. = 155 κέ.

321. *Μετρικὸν σχῆμα*. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων ἔχει ὡς ἑξῆς·

α') Ἡ μὲν τομὴ τοῦ συστήματος εἶνε διττή, ἡ μὲν κυρία πίπτουσα μεθ' ἐκάστην τετραποδίαν, καθὼς καὶ μεθ' ἐκάστην αὐτοτελῆ διποδίαν, ὅσakis τοιαύτη τις παρεμβάλλεται, ἡ δὲ δευτερεύουσα πίπτουσα κατὰ τὸ μέσον τῆς τετραποδίας. Καὶ ἡ μὲν κυρία τηρεῖται πανταχοῦ αὐστηρῶς, τὴν δὲ δευτερεύουσαν κατ' αὐστηρὸν καὶ ἀπαράβατον κανόνα φυλάττει μόνος ὁ Εὐριπίδης, ὁ δὲ Σοφοκλῆς καὶ Ἀριστοφάνης, μάλιστα δὲ ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζονται κατὰ τοῦτο μείζονα ἄδειαν τέμνοντες πολλάκις καὶ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ γ' ποδὸς ἀντὶ τῆς τομῆς μετὰ τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου(1). Σπανιώτατα δὲ παραμελεῖται πρὸς τῇ δευτερευούσῃ τομῇ καὶ ἡ κυρία, οἷον ἐν στ. 752 τῶν Σφηκῶν.

β') Ὡς πρὸς δὲ τὴν συναίρεσιν τῶν ἄρσεων καὶ τὴν λύσιν τῶν θέσεων ἐπικρατοῦσι καθ' ὅλου οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ τετραμέτρῳ κανόνες. Ὁ μὲν δηλαδὴ τελικὸς τοῦ συστήματος παροιμιακὸς ἐπιδέχεται τὴν μὲν λύσιν κατὰ τὴν α', τὴν δὲ συναίρεσιν κατὰ τὴν α' καὶ β' χώραν, μόνος δὲ ὁ Αἰσχύλος μετεχειρίσατο ἐνιαχοῦ τὴν συναίρεσιν κατὰ τὴν γ' χώραν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λακωνικοῦ τετραμέτρου, οἷον ἐν Ἰκέτ. 8 «ψήφω πόλεως γνωσθεῖσαι» καὶ 976, Πέρσ. 32 καὶ 152, Ἀγαμ. 366. — Αἱ δὲ προηγούμεναι τοῦ παροιμιακοῦ ἀκατάληκτοι τετραποδία δέχονται τὴν τε λύσιν (δάκτυλον) καὶ τὴν συναίρεσιν (σπονδεῖον) κατὰ πάσας τὰς χώρας, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ ἀναμεμιγμέναι διποδία. Ὁ δὲ προκελευσματικὸς καὶ ἡ ἀκολουθία δακτύλου καὶ ἀναπαισίου ἐγχωρεῖ μόνον ἐν τῇ ταχυτέραν ἀγωγῇ ἐχούσῃ κωμῳδίᾳ, οἷον Νεφ. 916 «διὰ σέ δὲ φοιτᾶν». 443 «εἴπερ τὰ χρέα διαφευξομαι», Εἰρ. 169 «καὶ μύρον ἐπιχεῖς; ὥς ἦν τι πεσῶν», Θεσμ. 822

(1) Σοφ. Αἴ. 146. Ἀντιγ. 382. Ἠλέκτρ. 94. Οἰ. Κ. 1760. 1771. Τραχ. 1276. Φιλοκτ. 1445. 1470. Αἰσχ. Ἰκέτ. 625. Προμ. 141. 172. Ἀγαμ. 50. 64. 75. 84. 95. 790. 793. 794. 1339. 1341. 1526. 1555. 1557. Χοη. 340. 864. 859. 1073. Εὐμ. 1010. — Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 1143. Σφ. 1482. 1787. Νεφ. 892. 947. Εἰρ. 98. 100. 767. 987. 1002. 1003. 1014. Ὀρν. 523. 536. 612. 733. Θεσμ. 49. Βατρ. 1089. 1190.

« τάντιον ὁ κανών, οἱ καλαθίσκοι ». Οὕτως ὁμως ὀλίγα εἶνε καὶ παρ' Ἀριστοφάνει τὰ πικραδείγματα, ὥστε δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐξαιρέσεις. Συχνότερα δὲ φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐν τῇ μέτρῃ κωμωδία καὶ μάλιστα ἐν τοῖς οὕτω προσφιλέσι τῶν ὕψων καταλόγοις. Ὁσάκις ὁμως ὁ δάκτυλος ἐχωρίζετο τοῦ ἀναπαιστού διὰ τῆς κυρίας τομῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ τραγικοὶ ὀλιγώτερον ἐδυσχέραινον τῇ ἀκολουθίᾳ τεσσάρων βραχειῶν. Πρβλ. Αἰσχ. Ἰκέτ. 9, Ἑπ. Θ. 827 καὶ 867, Εὐμεν. 949, Εὐριπ. Ἠλέκτρ. 1319 καὶ 1322.

γ') Ἐπειδὴ πᾶν σύστημα ἀποτελεῖ ἐν σώμα συναφές καὶ ἀπηρτισμένον, τὸ τέλος αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον συμπίπτει τῷ τέλει τοῦ λόγου καὶ ἔχει μείζονά τινα στιγμὴν (1). Ἐν τῷ μέσῳ δὲ οὐδεμία ἐγγωρεῖ χασμωδία οὐδ' ἀδιόφορος συλλαβή, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ τέλει. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν σύστημα τῆς παραβύσεως ὠνόμασθη πηγὸς ὡς προφερόμενον ἄνευ μηδεμιᾶς ἐν τῷ μεταξὺ περιγραφῆς καὶ οἷον ἀπνευστί, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ παντός ἄλλου ἀναπαιστικοῦ ἐξ ὁμοίων συστήματος. Περιγραφή δὲ ἦτοι χασμωδία καὶ συλλαβὴ ἀδιόφορος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος (κατὰ τὴν κυρίαν δηλαδὴ ἢ καὶ τὴν δευτερεύουσαν τομὴν) εὐρίσκεται κατ' ἐξαίρεσιν παρὰ μὲν Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ μόνον ἐπὶ ἐπικλήσεων καὶ ἐπιφωνημάτων, ὅταν μάλιστα συνυπάρχῃ μεταβολὴ προσώπου, οἷον ἐν Ἀντιγόῃ [νάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω.

932 κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτῆτος ὑπερ' | Ἀ. οἶμοι θα-

936 μὴ οὐ τάδε ταῦτη κατακυροῦσθαι. Ἀ. ὦ γῆς Θύβης
| ἄστρ' πατρῶον.

Ὡσαύτως ἐν Οἰ. Κ. 143. 170. 173. Εὐριπ. Ἀλκ. 78. Μηδ. 1396.

Ἠλ. 1333. Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 776 καὶ 1065. Κατὰ τὴν δευτερεύουσαν δὲ τομὴν

Οἰ. Κ. 139 τὸ φητιζόμενον. Χ. ἰὼ ἰὼ.

188 ἄγε νῦν σύ με, παῖ, ἴν' ἂν εὐσεβίας.

1757 πατρὸς ἡμετέρου. Θ. ἀλλ' οὐ θεμιτόν.

Πρβλ. καὶ Εὐριπ. Ῥήσ. 748. Αἰσχ. Ἀγαμ. 1538. Παρ' Αἰσχύλῳ ὁμως δὲν περιορίζεται ἡ περιγραφή εἰς μόνον τὰ ἐπιφωνήματα, ὅπως παρὰ τοῖς διαδόχοις τραγικοῖς, ἀλλ' εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ μέσῳ διη-

(1) Οὐδεμίαν ἔχει στιγμὴν ἐν Ἰκέτ. 5. 13. 37. 976. Ἀγαμ. 47. 356. Χοη. 862. Εὐμ. 310. 317. Ἰφ. Αἶ. 592. Ἰκέτ. 933. 1117. Θεσμοφ. 779. 1066. Βατρ. 1505.

γηματικῶν συστημάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ μετὰ στιγμὴν, οἷον Πέρσ. 18. Ἑπτ. 824. Ἀγαμ. 794.

322. *Χρήσις τῶν ἀναπ. συστημάτων.* Ἡ ἰσότης τῶν κώλων καὶ ἡ κανονικότης τοῦ μετρικοῦ σχήματος προσποιεῖ τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι σεμνότητα πολλήν καὶ ἀξίωμα καὶ ἀποδείκνυσιν αὐτὰ προσφορώτατα πρὸς χρῆσιν ἐν κινήσει βραδυτέραις καὶ ἀξιωματικαῖς. Τοῦτου ἕνεκα γίνεται τυπικὴ χρῆσις αὐτῶν ἐν τῷ δράματι κατὰ τὴν εἰσοδὸν καὶ ἐξοδὸν τοῦ τε χοροῦ καὶ τῶν ὑποκριτῶν, μέλιστα δὲ ἐν τῇ τραγωδίᾳ, ἥτις οὐδαμῶς δύναται νὰ στερθῇ αὐτῶν, ὅπως οὐδὲ τοῦ τριμέτρου. Ἐχουσι δὲ ταῦτα σχεδὸν πανταχοῦ τὴν σημασίαν ἐμβατηρίου ρυθμοῦ. Ἄν δὲ τὰ ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστήματα ἦσαν χρήσιμα ἤδη ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει ἐν προσοδαῖς ἢ ἐμβατηρίοις, ἄδηλον. Ἐφεξῆς λοιπὸν λέγομεν ἀκριβέστερον περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐν τῷ δράματι καὶ

323. Α'. *Ἐν τῇ τραγωδίᾳ.* Ἐν τῇ τραγωδίᾳ διακρίνονται τρία εἶδη ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, δύο μὲν κύρια, τὰ εἰσοδικὰ καὶ τὰ ἐξοδικὰ, καὶ ἓν δευτερεῦον, τὰ μεσωδικὰ. Καὶ τὰ μὲν α') εἰσοδικὰ ἀναπαιστικά συστήματα ἦσαν χρήσιμα κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ χοροῦ εἰς τὴν ὀρχήστραν ἢ τοῦ ὑποκριτοῦ εἰς τὴν σκηνήν. Καὶ οἱ μὲν κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ χοροῦ ἀνάπαιστοι ἀποτελοῦσι τὸ πρῶτον μέρος τῆς παροδοῦ ἐν ταῖς τοῦ Αἰσχύλου τραγωδίαις ταῖς ἐξῆς: Ἰκέτισιν (ἄρχ.). Πέρσ. (ἄρχ.), Ἀγαμ. (40 κέ.), Εὐμένισι (307) καὶ ἐν τῷ Αἰάντι τοῦ Σοφοκλέους (στ. 134 κέ.). Ἐν τῇ παλαιότερᾳ δηλαδὴ τραγωδίᾳ, ἐν ᾗ ὁ χορὸς ἔχει πολλῶν μείζονα σημασίαν ἢ ὕστερον, εἰσέρχεται εἰς τὸ θέατρον μεθ' ὅλης τῆς μεγαλοπρεπειᾶς καὶ κατὰ τὴν πάροδον ταύτην, μέχρι ἂν καταλάβῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ περὶ τὴν θυμέλην, ᾔδει (1) τοὺς ἀναπαίστους, οὔτινες ἕνεκα τῆς μείζονος διαρκείας αὐτῆς πάντοτε διαιροῦνται εἰς πλείονα συστήματα ἢτοι ὑπερμέτρους περιόδους, ἐννέα μὲν ἐν ταῖς Πέρσαις, ταῖς Ἰκέτισι καὶ τῷ Ἀγαμέμνονι, πέντε δὲ ἐν ταῖς Εὐμένισι καὶ τῷ Αἰάντι. Ἡ ἀρχαιοτάτη ὁμῶς αὕτη μορφή τῆς παρόδου δὲν τηρεῖται ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τραγωδίαις, ὡς θὰ εἰπωμεν ἐφεξῆς. Τὰ δὲ τοὺς ὑποκριτὰς εἰσιόντας προπύμποντα ἀναπαιστικά συστήματα ἐγένοντο σταθερὸς τύπος τῆς τραγικῆς ποιή-

(1) Παρὰ τὴν συνήθη τῶν πλείστων γνώμην, ὅτι τοὺς ἀναπαίστους τῆς παρόδου ἀπήγγελλεν ὁ κορυφαῖος, ὁ Gührauer ἐν τῷ τοῦ J. Müller Jahresb. 1885, σελ. 33 κέ. ἰσχυρίζεται ὅτι ὁλος ὁ χορὸς μετεῖχε τῆς προφορᾶς αὐτῶν.

σεως, ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς τραγωδίαις ἐξ ἴσου διατηρηθεῖς ἀπὸ τῶν Περσῶν μέχρι τοῦ Ὀρέστου (1). Εἰσερχόμενος ὁ ὑποκριτὴς σεμνῶς καὶ βραδέως βαίνει ἀκολουθῶν τῷ ῥυθμῷ τῶν ὑπὸ τοῦ κορυφαίου ἀπαγγελλομένων ἀναπαιστων, σπανίως δὲ ἀπαγγέλλει αὐτοὺς αὐτὸς ὁ εἰσερχόμενος ὑποκριτὴς καὶ κυρίως τότε, ὅτε ὑποκρίνεται θεὸν τινα, ὅπως οἱ Διόσκουροι ἐν τῇ Ἡλέκτρᾳ τοῦ Εὐριπίδου, ὁ Ἡρακλῆς ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, ἡ Ἀρτεμις ἐν τῷ Ἱππολύτῳ καὶ ὁ Θάνατος ἐν τῇ Ἀλκήστιδι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὑποκριτὴς ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν εἴτε εὐ-
θὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ χορικοῦ ἄσματος εἴτε προοίους τῆς πρά-
ξεως, διὰ τοῦτο οἱ προπύκνοντες αὐτὸν ἀνάπαιστοι εὐρίσκονται ἤτοι ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπεισοδίων καὶ τῆς ἐξόδου. Διαφέρουσι δὲ οἱ ἀνάπαιστοι οὗτοι τῶν τῆς παρόδου κατὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἔλασσον ὢν. Διότι ἐν ᾧ εἰσερχόμενος ὁ χορὸς μέχρι ἂν τοποθετηθῇ περὶ τὴν θυμέλην ἔχρηζε πλείονων περιόδων, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὑπο-
κριτοῦ εἰς τὴν σκηνὴν ἤρκει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μία μόνη περίοδος καὶ οὗτος εἶνε ὁ κανονικὸς τρόπος, τοῦλάχιστον ἐν τοῖς δράμασι τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Παρ' Αἰσχύλῳ δὲ μία μόνη περίοδος εὐ-
ρίσκεται ἐν μόνῳ τῷ Προμηθεῖ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἰούς, συνήθως δὲ ἄρχονται παρ' αὐτῷ οἱ ἀνάπαιστοι πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὑποκριτοῦ καὶ οὕτως εὐρίσκονται τέσσαρα μὲν συστήματα ἥτοι ὑπέρμετροι περίο-
δοι ἐν τοῖς Πέρσαις κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Ἀτόσσης (στ. 140 κέ.), τρία δὲ ἐν ταῖς Ἰκέτισι (966 κέ.). δύο δὲ ἐν τοῖς Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας (861 κέ.). Ἐν τοῖς Πέρσαις τοὺς ἀναπαιστους λέγει αὐτὸς ὁ Ξέρξης εἰσερχόμενος, ἀκολουθοῦσι δὲ δύο ἔτι τοῦ κορυφαίου περιόδοι. Τὸ δὲ μέγιστον ἀναπαιστικὸν μέρος εὐρίσκεται ἐν τῇ μακρᾷ καὶ θριαμβευ-
τικῇ εἰσόδῳ τοῦ ἐπ' ὀχήματος οἰκαδε ἐπανερχομένου, ὑπὸ πολλῶν δὲ ὀπαδῶν προπεμπομένου Ἀγαμέμνονος (στ. 782 κέ.), ὃν ὁ χορὸς χαιρετίζει δι' ἑξ περιόδων. Ἀναλόγως δὲ μεταχειρίζονται καὶ οἱ ἄλλοι τραγικοὶ πλείονας τῆς μιᾶς περιόδου μόνον ἐπὶ μεγαλοπρεποὺς τινος εἰσόδου, οἷον ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἡλέκτρᾳ 987 κέ., ἔνθα ἡ Κλυταιμῆ-
στρα ἔρχεται ἐφ' ἄρματος, καὶ ἐν Ἰκέτισι 1114 κέ. ἐν τῇ κηδεῖα τῶν πρὸ τῶν Θηβῶν πεσόντων ἡρώων. Ἐν δὲ τῷ Οἰδίποδι Τυράννῳ

(1) Τὴν χρῆσιν ταύτην τῶν ἀναπαιστων ἐν τῇ Ἀντιγόῃ τοῦ Σοφοκλέους ἀπέδειξε κατὰ πρῶτον ὁ Boeckh ἐν Abh. der Berl. Akademie der Wissenschaft. μέρ. α' 1824 σελ. 86.

1297 τῷ συστήματι τοῦ κορυφαίου ἀκολουθοῦσιν ἄλλοι ἀνάπαιστοι τοῦ εἰσελθόντος (1).

6') Ἐξοδικοὶ ἀνάπαιστοι. Διὰ δὲ τῶν ἐξοδικῶν ἀναπαίστων ἐπιτίθεται ἀξιωματικὸν τέλος τῇ διὰ κεινημένων διαλογικῶν ἰσχυρῶν γενομένη πρᾶξι ἥτοι κατὰ τὸ τέλος σκηνῆς τινος ἢ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ὅλου δράματος. Διαφέρει δὲ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν ὁ Αἰσχύλος τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Καὶ ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐπίσης συχνὰ ὡς καὶ τοὺς ἐσοδικούς ἀναπαίστους μεταχειρίζεται αὐτοὺς ἐν τῷ τέλει καὶ σκηνῆς τινος καὶ τῆς ὅλης τραγωδίας, σύγκεινται δὲ οἱ ἀνάπαιστοι οὗτοι συνήθως ἐκ πλείονων τοῦ ἐνὸς συστημάτων (2). Παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἐν μὲν τῷ τέλει τοῦ δράματος γίνεται καὶ νονικὴ καὶ οἷον τυπικὴ χρῆσις τῶν ἐξοδικῶν ἀναπαίστων, ἐν δὲ τῷ μέσῳ ὡς τελικῶν σκηνῆς τινος γίνεται σπανιωτέρα χρῆσις αὐτῶν καὶ μόνον ἐν τοῖς παλαιότεροις δράμασιν, ἅτινα καὶ ἄλλως ἀκολουθοῦσι μᾶλλον τῇ παλαιότητι τοῦ Αἰσχύλου οἰκονομίᾳ. Συνήθως δὲ διὰ τῶν ἀναπαίστων τούτων ἅμα προπέμπεται ὑποκριτὴς τις ἐξερχόμενος ἐκ τῆς σκηνῆς, οἷον ἐν Αἴαντι 1164 ἐξέρχεται ὁ Μενέλαος, ἐν Ἀντιγόνῃ 929 ἀπάγεται ἡ Ἀντιγόνη, ἐν Μηδείᾳ 357 ἐξέρχεται ὁ Κρέων, ἐν 759 ἀπέρχεται ὁ Αἰγέως, καὶ ἐν 1081 (τέσσαρα συστήματα) ἄφ'

(1) Τὰ κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν ὑποκριτῶν ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστήματα ἐν ταῖς τραγωδίαις τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου εἶνε τὰ ἑξῆς. Οἱ. Τ. 1297 (εἴσοδος τοῦ Κρέοντος), Ἀντιγ. 376 (εἴσοδος Ἀντιγόνης), 524 (Ἰσμήνης), 626 (Αἰμονος), 801 (Ἀντιγόνης), 1257 (Κρέοντος), Τραχιν. 971 (Ἡρακλέους), Φίλοκτ. 1409 (Ἡρακλέους), Ἀλκήστ. 29 (Θανάτου), 740 (Θεράποντος), Ἰπολ. 1342 (Ἰπολύτου), Ἀνδρομ. 494 (Ἀνδρομάχης καὶ Μολοττοῦ, ἐπιφέρεται δὲ στροφικὴ συζυγία καὶ ἀναπαιστικὸν σύστημα τοῦ Μενελάου), 1166 (Πηλέως), 1226 (Θέτιδος), Ἰκετ. 794 (κηδεῖα τῶν ἐπτά), 980 (Εὐάδνης), 1114 (φέρονται αἱ ὕδριαι), Τρωά. 230 (κέρκυρας), 568 (Ἀνδρομάχης), 1118 (Ἀστυάνακτος νεκροῦ), 1251 (Ταλθύβιου), Ἰων. 1242 (Κρεούσης), Ἡλέκτ. 987 (Κλυταιμῆστρας), 1233 (Διοσκούρων), Φοινισσ. 1480 (φέρεται ὁ νεκρὸς), Ὀρέστ. 349 (Μενελάου), 1113 (Ὀρέστου), Ἰφιγ. Αὔ. 589 (Ἰφιγενείας).

(2) Οἷον τρία μὲν συστήματα ἐπιφέρονται μετὰ τὸ α', δύο δὲ μετὰ τὸ β' ἐπεισῶδιον τῶν Περσῶν (στ. 532 καὶ 824), δύο δὲ μετὰ τὸ β' ἐπεισῶδιον τῶν Ἑπτὰ ἐπὶ Θ. (στ. 822), τρία δὲ μετὰ τὸ α' ἐπεισῶδιον καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος (στ. 355 καὶ 1331), τρία δὲ μετὰ τὸ β' ἐπεισῶδιον καὶ τέσσαρα ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν Χορηφῶν στ. 719 καὶ 855), ἐν δὲ τῇ ἐξόδῳ τῶν Ἑπτὰ ἔξ. τῶν δὲ Χορηφῶν τρία, τοῦ δὲ Προμηθεὸς πέντε διανεμόμενα μεταξὺ τοῦ Ἑρμοῦ, τοῦ Προμηθεὸς καὶ τοῦ χοροῦ. Ἐξ ἐνός δὲ μόνου συστήματος σύγκεινται οἱ τελικοὶ ἀνάπαιστοι μόνον ἐν Προμηθεῖ 877, ἐνθα ἡ Ἰὼ ἐπιέγεται νὰ ἐκλίπη τὴν σκηνήν, καὶ μετὰ τὸ β' στάσιμον τῶν Ἰκετιδῶν.

οὐ ἡ Μῆδεια μετὰ τῶν τέκνων ἐξέλιπε τὴν πικρὴν. Μόνον δὲ ἀπαξ ἐν Ἀντιγόῃ 929 πλὴν τοῦ χοροῦ μετέχουσι τῆς προρορᾶς τῶν ἀναπαίστων, εἰς δύο διχρημένων συστήματα, καὶ ὑποκριταί, ἡ Ἀντιγόη καὶ ὁ Κρέων, ὅπερ καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἐν ἐνὶ μόνῳ δρᾶματι συμβαίνει τῷ Προμηθεῖ ἐν τέλει. Αἱ δὲ μεταγενέστεραι τραγωδίαι τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου περιέχουσιν ἐξοδικούς ἀναπαίστους μόνον ἐν τῷ τέλει, συνήθως δὲ βραχὺ τι σύστημα ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων συγκαίμενον κώλων, ἐν δὲ τοῖς Ἑρακλειδικοῖς μόνον ἐκ δύο.

γ') Μεσσηνικοὶ ἀντίπαιστοι. Οἱ δὲ μεσσηνικοὶ ἀντίπαιστοι, ὧν ἀρχαιότατον παράδειγμα ἔχομεν ἐν τῷ Προμηθεῖ τοῦ Αἰσχύλου, ἔχουσι τὸν τόπον αὐτῶν κυρίως ἐν τῇ παρόδῳ καὶ ἀναμνηστικῶς εἶνε ἐνταῦθα αὐξήσεις τις μόνον τῆς παλαιότερας μορφῆς τῆς παρόδου, περὶ ἧς εἵπομεν ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ εἰσοδικῶν ἀναπαίστων λόγῳ. Ἀρχικῶς δηλαδὴ τὰ ἀναπαιστικά συστήματα προηγοῦντο τῶν μελικῶν στροφῶν τῆς παρόδου, ὕστερον δὲ ἀντὶ τῶν ἀπλῶν ἐκείνων μορφῶν θέλοντες οἱ ποιηταὶ νὰ εἰσαγάγῃσι μείζονα μεταβολὴν καὶ ποικιλίαν, μετέθεσαν τοὺς ἀναπαίστους μεταξὺ τῶν λυρικῶν στροφῶν τῆς παρόδου, ὅπως καταστήσωσιν ἐναργεστέρην τὴν ἀντίθεσιν τοῦ σεμνοῦ καὶ ἡσυχίου δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ πρὸς τὸν μᾶλλον κεκνημένον τῶν χορικῶν ᾠμάτων. Τοιαῦται εἶνε αἱ ἐξῆς πάροδοι: Προμηθεῖως (στ. 128 κέ.), Ἀντιγόνης (100 κέ.), Φιλοκτήτου (135 κέ.), Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ (117 κέ.), Ἀλκῆστιδος 79 κέ.), Μῆδειας (131 κέ.), Ῥήσου (ἐν ἀρχῇ). Ἐκ δὲ τῆς παρόδου μετέβη ἡ χρῆσις τῶν μεσσηνικῶν ἀναπαίστων πρωίως εἰς τοὺς θρήνους, καὶ ἐνταῦθα δὲ χάριν τῆς ἐναργεστέρως ῥυθμικῆς ἀντιθέσεως, οἷον ἐν Ἀγαμέμνονι (1418 κέ.), ἐν Χοηφόροις (306 κέ.), Λῆντι (201 κέ.), Ἀντιγόῃ (806 κέ.), Ἀλκῆστιδι (861 κέ.). Ἀπαξ δὲ μόνον εὐρίσκεται ἡ αὕτη μορφή ἐν στασίμῳ, τῷ τῶν Εὐμενίδων στ. 916 κέ.

324. Β'. *Ἐν τῇ κωμῳδίᾳ*. Ἐν δὲ τῇ κωμῳδίᾳ γίνεται ὀλιγωτέρα ἢ ἐν τῇ τραγωδίᾳ χρῆσις τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων ἕνεκα τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀξιωματικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν, ὅστις ἥκιστα ἀρμυρίζει τῷ συσταλτικῷ ἥθει τῆς κωμωδίας. Καὶ πρῶτον μὲν δὲν μεταχειρίζεται ἡ κωμωδία τὰ ἐν τῇ τραγωδίᾳ πάνυ χρήσιμα εἰσοδικὰ ἀναπαιστικά συστήματα. Διότι οὔτε τῷ κωμικῷ χορῷ οὔτε τῷ κωμικῷ ὑποκριτῇ ἀρμυρίζει νὰ εἰσέλθῃ οὕτω μεγαλοπρεπῶς δι' ἀναπαιστικῶν συστημάτων προπεμπόμενος. Ἀλλ' ὁ μὲν χορὸς συνήθως εἰσ-

έρχεται εἰς τὴν ὀρχήστρην ἐν ῥυθμῷ ἰαμβικῷ καὶ τροχαϊκῷ μετὰ μείζονος κινούμενος ἐλευθερίας καὶ ταχύτητος, μόνον δὲ ἐν τῇ παραδῶ τῶν Νεφελῶν στ. 263 κέ. καὶ τῶν Βατρύχων 354 κέ. μεγαλοπρεπείας χάριν εἰσέρχεται ὁ χορὸς ἐν ἀναπαιστικῷ ῥυθμῷ, οὐχὶ ὅμως ἐν ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν, ἀλλ' ἐν ἀναπαιστικοῖς τετραμέτροις. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ὑποκριτῶν μόνον κατὰ τὴν εἴσοδον σπουδαιοτέρων προσώπων ἡδύναντο νὰ γίνηται χρήσις ἀναπαιστικοῦ ῥυθμοῦ, καὶ πάλιν οὐχὶ ἀναπαιστικῶν συστημάτων, ἀλλὰ μόνον τετραμέτρων, οἷον Ἴππ. στ. 1316-1334, ἐνθα εἰσέρχεται ὁ ἀνιόντης Δῆμος (3 + 16 τετράμ.), Ὀρν. στ. 658-660 κατὰ τὴν ἔλευσιν τῆς Ἀηδόνης (4 τετράμ.), Λυσιστρ. στ. 1073 κέ. κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Λακίωνων πρέσβων (2 τετράμ.) καὶ στ. 1108-11 κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῆς Λυσιστράτης (4 τετράμ.). Μόνος δὲ ὁ Τρυγαῖος ἐν Εἰρήνῃ στ. 82 κέ. καὶ 181 κέ. προπέμπεται δι' ἐνὸς ἀναπαιστικοῦ συστήματος, διότι ὁ κύνθαρος, ἐφ' οὗ ὀχεῖται, φέρει αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς πετόμενος πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὡσαύτως οὐδεμίαν χρῆσιν ποιεῖται ἡ κωμῳδία τῶν μεσοδικῶν ἀναπαίστων, ὅπως ἡ τραγωδία. Τὰ ἐξοδικὰ ὅμως ἀναπαιστικά συστήματα εἶνε καὶ τῆς τραγωδίας συχνότερα ἐν τῇ κωμῳδίᾳ, οὐ μόνον ἐν τῇ τέλει τοῦ δράματος ἢ ἐπεισοδίου τινός, ἀλλὰ πολλῶ συχνότερον ὡς τελικὰ περικοπῆς ἐξ ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων συγκειμένης, οἷον εἶνε μάλιστα τὸ πνίγος ἢ μακρόν τῆς παραδόσεως, ὅπερ προσέφερετο ἀπνευστί, ὡς τὸ πνίγος τῶν Ἀχαιῶν, Ἰππέων, Σρηκῶν, Εἰρήνης, Ὀρνίθων καὶ Θεσμοφοριαζουσῶν. Ὅταν δὲ ἡ παράθεσις δέν εἶνε γεγραμμένη ἀναπαιστικοῖς τετραμέτροις, ὡς ἡ τῶν Νεφελῶν, λείπει ὡς εἶκος καὶ τὸ πνίγος, ἐν ᾧ ἄλλως εἶνε ἀπαραίτητον. Τοιαῦτα εἶνε προσέτι καὶ τὰ ὅμοια τῷ πνίγει τῆς παραδόσεως ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστημάτων τῶν ἀγώνων, ἅτινα κανονικῶς ἐπιφέρονται τοῖς ἀναπαιστικοῖς τετραμέτροις ὡς κορυφῶμα τοῦ ἀγῶνος τῶν ἐρίζοντων προσώπων. Κατὰ πᾶσας δὲ τὰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπου ἡ κωμῳδία μεταχειρίζεται ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστημάτων, μιμεῖται ἢ παρῳδεῖ τὴν τραγωδίαν. Τὰ τοῦ τελευταίου δὲ εἶδους συστήματα δέν εὐρίσκονται ἐν ὠρισμένῃ τινὶ τόπῳ τῆς κωμῳδίας, ἀλλ' ὅταν ὁ κωμικός κρίνῃ ἀρμόδιον καιρὸν. Ἦτοι δὲ μιμεῖται ἐνταῦθα ὁ κωμικός καθ' ὅλου τὸ τραγικὸν ἥθος ἢ παρῳδεῖ ὠρισμένην τινὰ τραγωδίαν, οἷον ἐν μὲν Θεσμοφοριαζούσαις 39 παρῳδεῖ ὁ Ἀριστοφάνης τὴν σπινθουρίαν τοῦ Ἀγάθωνος, 776 τὸν Πλα-

λαμήδη τοῦ Εὐριπίδου, 1065 τὴν Ἀνδρομάχην· ἐν Ὅρνισι δὲ 209 ὑποκρινόμενος ὁ Ἐποψ μετὰ λόγου σεμνοῦ καὶ παθητικοῦ τὸν μεταμορφωμένον Τηρέα αἰνίττεται εἰς τὸν τοῦ Σοφοκλέους Τηρέα (πρὸβλ. σχόλ. εἰς Ὅρν. 211 κέ., 100 κέ.)· ὁ δὲ ἐν Λυσιστρ. 954 θρῆνος τοῦ Κινησίου διὰ τὴν φυγὴν τῆς γυναικὸς εἶνε ἀνάμνησις τραγωδίας τινός. Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ἐν Νεφ. 711 ἀνάπαιστοι τοῦ ὑπὸ τῶν κόρεων δακνομένου Στρεψιάδου. Τὰς δὲ δι' ἀναπ. συστημάτων προσευχὰς τῆς τραγωδίας, οἷαι πολλαὶ παρ' Αἰσχύλῳ εὐρίσκονται, μιμεῖται ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Εἰρήνῃ 974 καὶ Σφηξί 683. Οἱ δὲ ἐν Ὅρν. 1743 ἀνάπαιστοι ἀναμνησκουσι χωρία, εἶον τὸ ἐν Ἰκέτ. τοῦ Αἰσχύλου 625. Καὶ οἱ ἐν Σφηξί δὲ 1484 ἀνάπαιστοι εἶνε μίμησις τραγωδίας τινός. Πρὸβλ. σχόλ. εἰς Σφ. 1482 «ὀρχούμενος ὁ γέρων παρατραγιεύεται· σχήματος δὲ τοῦ τραγωδικοῦ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τῶν μὴ κανονικῶν ἀναπαιστικῶν συστημάτων.

325. Τὰ ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστήματα, περὶ ὧν διελάβομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, ἔχουσιν ἀπλὴν καὶ κανονικὴν τὴν μετρικὴν σύνθεσιν. Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα κοινὰ ὡσαύτως τῇ τε τραγωδίᾳ καὶ τῇ κωμωδίᾳ, ἅπερ τὴν μετρικὴν σύνθεσιν ἔχουσιν ὁμοίαν μὲν ἐκείνοις κατὰ τοῦτο, ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τὰ ἀκατάληκτα ἀναπαιστικά κῶλα (τετραποδία καὶ διποδία) διαδέχονται συνήθως ἄλληλα ἄνευ χασμωδίας καὶ ἀδιαφόρου συλλαβῆς, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ διάφορον ὡς ποικιλωτέραν καὶ ἥττον αὐστηρὰν καὶ κανονικὴν, ὅθεν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνα τὰ κανονικὰ (*legitima*) ταῦτα ὑπὸ τῶν νεωτέρων μετρικῶν ὠνομάσθησαν μὴ *κατορικά* ἢ *ἀνειμένα* (*non legitima, liberiora* καὶ Γερμ. *freie* ἢ *freiere*). Τὰ μὴ κανονικὰ λοιπὸν ταῦτα συστήματα δὲν συντίθενται μόνον ἐξ ἀκατάληκτων διμέτρων, μονομέτρων καὶ παραιμιακῶν, καίτοι τὰ κῶλα

ταῦτα καὶ ἐνταῦθα εἶνε τὰ κύρια, ἀλλὰ σποράδην γίνεται χρῆσις καὶ ἄλλων δευτερευόντων στοιχείων, οἷον ἀκαταλήκτων καὶ καταληκτικῶν τριποδιῶν, ἥτοι προσοδικῶν, καὶ καταληκτικῶν διποδιῶν (πρβλ. Αἰσχ. Πέρσ. 952 κέ. « νυχίαν πλάκα κερσάμενος | δυσδαίμονά τ' ἀκ-
τάν ». 962 « ὀλοοὺς ἀπέλει-πον ». Εὐριπ. Ἀλκ. 106 « τί τόδ' αὐ-
δῆς ». 133 « βασιλεῦ - σιν ». Θεσμοφ. 1069 « δι' Ὀλύμ-που »), εἴτα δὲ κώλων μετὰ πλειόνων καταλήξεων (πρβλ. Εὐριπ. Ἴφ. Τ. 126 κέ. « ὦ παῖ - τᾶς - Λα-τοῦς, Δίκτυνν' - οὐ - ρεῖ - α »), ἔπειτα δὲ ἑτερο-
μέτρων κώλων, τροχαϊκῶν τε καὶ ἰαμβικῶν καὶ λογαοδικῶν καὶ δοχ-
μιακῶν, ἐπωδικῶς ἐπιφερομένων ἢ προωδικῶς προταττομένων, οἷον Ἰλ. 200 « ἦν ὁ ταῦτα πράσσων ». 243 « ὀξύτόνων γόων ». Τραχ. 1009 « ἀνατέτροφας ὅ τι καὶ μύση ». — Ἡ δὲ τομὴ τῆς ἀναπαιστι-
κῆς τετραποδίας ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τουτέστι μετὰ τὴν πρώτην δι-
ποδίαν δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς, ὅπως ἐν τοῖς κανονικοῖς ἀναπαιστικοῖς
συστήμασιν, ἐπεὶδὴ ταῦτα δὲν ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ ἐμβατηρίου
ῥυθμοῦ ὡς ἐκεῖνα. Ἡ δὲ λύσις καὶ συναίρεσις ὑπερβαίνει παρὰ πολὺ
τὰ αὐστηρὰ ὅρια τῶν κανονικῶν συστημάτων, ὥστε πολλάκις πολλὰ
κῶλα καθαρῶς σπονδειακὰ διαδέχονται ἄλληλα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
καθαρῶς σπονδειακοὶ παροιμιακοὶ εὐρίσκονται συγχοί. Ἐκ δὲ τῆς λύ-
σεως οὐ μόνον γεννᾶται μεγάλη πληθὺς καθαρῶς δακτυλικῶν κώλων
(οἷον ἐν Ἰππολ. 1361 « πρόσφορά μ' αἵρετε, σύντονα δ' ἔλκετε τὸν
κακοδαίμονα καὶ κατάρaton ». Σοφ. Ἠλ. 236 « καὶ τί μέτρον κακό-
τητος ἔφυ; φέρε | πῶς ἐπὶ τοῖς φθιμένοις ἀμελεῖν καλόν »), ἀλλὰ καὶ
οἱ προκειλευσματικοὶ μετὰ τοῦ συνδυασμοῦ δακτύλων καὶ ἀναπαιστων
ἐγχωροῦσι κατὰ πάσας τὰς χώρας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παροιμιακῷ, ἐνίοτε
μάλιστα οἱ προκειλευσματικοὶ ἐπαναλαμβάνονται ἐν τῷ αὐτῷ κώλῳ
(Ἀριστοφ. Ὀρν. 327. 400). Ἐκ τούτων δὲ τοῖς ἀναπαιστικοῖς τού-
τοις συστήμασι προσποιεῖται χαρακτὴρ διάφορος, ὅτε μὲν θρηνηδικός
καὶ μελαγχολικός, ὅτε δὲ ἐμπλεὺς πάθους καὶ κινήσεως, ὁ μὲν ἀπο-
τυπούμενος διὰ τῶν σπονδειακῶν, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τῶν λελυμένων
σχημάτων τῶν ποδῶν. Ὁ δὲ παροιμιακὸς δὲν ἐπιφέρεται πάντοτε ὡς
τελικόν κῶλον, ἀλλ' εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος καὶ
ἐν τῇ ἀρχῇ, πολλάκις δὲ πλείονες παροιμιακοὶ διαδέχονται ἐφεξῆς
ἀλλήλους. Τοῦναντίον δὲ οὐχὶ σπανίως εὐρίσκονται καὶ ἄλλα κῶλα
ὡς τελικὰ τοῦ συστήματος, οἷον τὸ ἀκατάληκτον διμέτρον.

326. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν μὴ κανονικῶν τούτων συστημάτων ἔχει

ὡς ἐξῆς. Ἡ μὲν τραγωδία μεταχειρίζεται αὐτὰ ἐν τοῖς θρήνοις καὶ οἰκτοῖς, ὥστε καὶ θρηνηφιδικοὶ ἀνάπαιστοι δύνανται νὰ κληθῶσιν, ἐν τε δηλαδὴ κομμοῖς (ὡς ἐν Αἰσχ. Πέρσ. 930 κέ.) καὶ κομματικαῖς παρόδοις (ὡς ἐν Σοφ. Ἰλλ. 193 κέ. καὶ Εὐριπ. Τρωάδ. 153 κέ.), καὶ ἐν ἄσμασιν ἀπὸ σκη ἧς (ὡς ἐν Σοφ. Ἰλλ. 86 κέ.), σπανιώτερον δὲ ἐν χορικοῖς (ὡς ἐν Αἰσχ. Χοηφ. 1007 κέ. = 1018 κέ.). Πάντων δὲ τῶν τραγικῶν συχνοτάτην χρῆσιν ἐποίησάτο ὁ Εὐριπίδης. Καὶ τὰ μὲν ἄσματα, ὧν μετέχει ὁ χορός, εὐρίσκονται συντεθειμένα κατὰ σχέσιν ἥτοι ἀντιστροφικῶς, τὰ δὲ μόνον ἀπὸ σκηνῆς, εἴτε ἀπλᾶ εἴτε ἀμοιβαίᾳ μονωδικᾷ, ἀλλοιοστροφικῶς. Παραδείγματα δὲ φέρομεν τὰ ἐξῆς·

Αἰσχ. Πέρσ. 932. στρ. Ε. ὁδ' ἐγών, οἰοῖ, αἰακ-τὸς
μέλεος γέννα γὰρ τε πατρῶα
κακὸν ἄρ' ἐγενόμαν.

Χο. πρόσφθογγόν σοι νόστου - τὰν
κακοφάτιδα βοάν. κακομέλετον ἰάν
Μαρυανδυνοῦ θρηνητῆρος
πέμψω πολὺδάκρυν ἰακ-χάν.

Σοφ. Ἰλλ. 234. Χο. ἀλλ' οὖν εὐνοία γ' αὐ-δῶ,
(ἀλλοιοστρ.) μάτηρ ὥσεί τις πι-στά,
μὴ τίκτειν σ' ἄταν ἄ-ταις.

327. Ἡ δὲ κωμωδία μεταχειρίζεται τὰ συστήματα ταῦτα πρῶτον μὲν, ὅπερ καὶ συχνοτάτα γίνεται, ἐν ταῖς παρωδίαις τῶν τραγικῶν θρήνων καὶ μάλιστα τοῦ Εὐριπίδου (πρὸς βλ. § 324), εἴτα δὲ ἐν ταῖς παρωδίαις ἢ μιμήσεσι προσοδίων τῆς παλαιότερας λυρικῆς, οἷα εἶνε τὰ ἀντίστροφα συστήματα ἐν Βατρώχοις 372 κέ. = 377 κέ., καὶ τέλος ἐν χορικοῖς τισιν ἀντιστροφικοῖς ἄσμασι λίαν κεκινημένοις καὶ πλήρεσι πάθους, οἷα εἶνε τὰ ἐν Λυσιστρ. 476 — 483 = 541 — 548. Ὀρν. 327 — 335 = 343 — 351 καὶ 1058 — 1087 = 1088 — 1117. Θεσμοφ. 667 κέ. = 707 κέ. Εἰρ. 459 κέ. = 486 κέ. Τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς χορικοῖς τούτοις χαρακτηρίζουσιν οἱ ταχεῖς καὶ πολλαχῶς λελυμένοι ἀνάπαιστοι καὶ τὰ ἀναμειγμένα παιωνικά καὶ δογμακὰ κῶλα, τὸ δὲ πᾶθος οἱ σπονδειακοὶ ἀνάπαιστοι. Παραδείγματα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς·

Ἀριστοφ. Βατρ. 372 κέ.

χώρει νυν πᾶς ἀνδρεῖως

εἰς τοὺς εὐανθεῖς κόλπους
 λειμώνων ἐγκρούων
 κάπισκώπτων
 καὶ παίζων καὶ χλευάζων.
 ἠρίσθηται δ' ἐξαρκούντως.
 Ἀριστοφ. Ὀρν. 343 κέ. (ἀντιστρ.)
 ἰὼ ἰὼ,
 ἔπαγ', ἐπιθ', ἐπίφερε πολέμιον ὄρμαν
 φονίαν, πτέρυγά τε παντῇ
 περίβαλε περί τε κύκλωσαι·
 ὥς δεῖ τώδ' οἰμώζειν ἄμφω
 καὶ δοῦναι ῥύγχει φορβάν.
 οὔτε γὰρ ὄρος σκιερὸν οὔτε νέφος αἰθέριον
 οὔτε πολὺν πέλαγος ἔστιν ὃ τι δέξεται
 τώδ' ἀποφυγόντε με.

υ υ υ -
 υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ - υ
 υ υ υ υ υ υ υ - υ
 υ υ υ υ υ υ υ - υ
 υ υ - υ - υ - υ
 υ υ - υ - υ -
 υ υ υ υ - υ υ υ υ υ υ - υ υ υ
 υ υ υ υ - υ υ υ υ υ υ - υ -
 υ υ υ υ - υ υ

Γ'. ΜΕΤΡΑ ΤΡΟΧΑΪΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'

Περὶ τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου.

327. Τῶν τροχαϊκῶν μέτρων κύριος πούς εἶνε ὁ τρίσημος τροχαῖος ἐκ μακρῶς συλλαβῆς ὡς θέσεως καὶ ἐκ βραχείας ὡς ἄρσεως συγκείμενος (θ. ᾱ.). Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο ποδικὰ αὐτοῦ μέρη, τουτέστιν ἡ θέσις καὶ ἡ ἄρσις, ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ὁ πούς οὗτος ἀνήκει εἰς τὸ ἱαμβικὸν ῥυθμικὸν γένος, οὐ οἷκεῖος ὁ λόγος οὗτος ἦτοι ὡς δύο πρὸς ἓν. Ἡ θέσις τοῦ τροχαίου δύναται νὰ λυθῇ εἰς δύο βραχείας, τὸ δ' ἐντεῦθεν γινόμενον σχῆμα τοῦ ποδὸς $\cup \cup$ καλεῖται *τρίβραγος καὶ χορεῖος*. Ὅταν δὲ ἐλλείπῃ ἡ ἄρσις, ἀναπληροῦται διὰ τονῆς ἢ διὰ λείμματος καὶ τότε ὁ πούς λαμβάνει τὸ σχῆμα $\cup \cup \cup$ ἢ $\cup \cup \cup$. Ὡς πρὸς τὸ ἦθος δὲ ὁ τροχαῖος ῥυθμός, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τροχαῖος καὶ χορεῖος δηλοῦσιν, ἦτο τροχερός καὶ ὄρχηστικός, τουτέστιν ἐπέφαινε τάχος καὶ ἦτο ἐπιτήδειος εἰς ὄρχησιν. Ἡϋζάνετο δὲ ἡ κίνησις λυομένης τῆς θέσεως. Τῶν δὲ ἱαμβῶν διέφερον τὸ ἦθος οἱ τροχαῖοι, ὅτι οἱ μὲν τροχαῖοι ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς θέσεως ἦσαν ἡσυχαιότεροι, μαλακώτεροι καὶ ἀγεννέστεροι, οἱ δ' ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενοι ἱαμβοὶ δραστηριώτεροι καὶ εὐγενέστεροι (πρβλ. Διονύσι. περὶ συνθ. ὀνομ. κεφ. 17. Ἀριστείδ. σελ. 38. 97 κέ.).

328. Τὰ δὲ τροχαῖα κῶλα ἦσαν ἢ διποδία, ἢ τριποδία, ἢ τετραποδία, ἢ πενταποδία καὶ ἢ ἑξαποδία. Μειζονα δὲ τῆς ἑξαποδίας δὲν εἶχεν ἡ ἀρχαία μουσική, διότι, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ ῥυθμικοί, ἡ αἴσθησις ἡδυνάτει νὰ ἀντιληφθῇ συνθέτων ποδῶν ἢ κῶλων ἐκ τρισήμων ποδῶν μειζόνων τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμερου μεγέθους ἦτοι τῆς

ἑξαποδίας. Ἐσχηματίζοντο δὲ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἥτοι ἀκατάληκτα ἢ καταληκτικά, καθ' ὅσον ἡ τελικὴ ἄρσις ἀπετυποῦτο δι' ἰδίας συλλαβῆς, ἢ ἔλειπεν, ἢ δὲ ἐλλείπουσα ἀνεπληροῦτο ἢ διὰ λείμματος ἢ διὰ τονῆς, διὰ παρεκτάσεως δηλαδὴ τῆς προηγουμένης μακρᾶς εἰς χρόνον τρίσημον· οἷον ἡ μὲν ἀκατάληκτος τετραποδία εἶχε τὸ σχῆμα τόδε $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}}$, ἡ δὲ καταληκτικὴ, ἣτις ἐκαλεῖτο *Εὐριπίδειον* ἢ *Ληκύθιον*, τόδε $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda$ ἢ τόδε $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} -$, ἡ δὲ ἀκατάληκτος καὶ καταληκτικὴ ἑξαποδία τόδε·

$\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}}$
 $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda.$

Ὅτε δὲ ἔλειπον ἀμφοτέραι αἱ ἄρσεις τῶν δύο τελευταίων ποδῶν, τὸ κῶλον ἐκαλεῖτο *βραχυκατάληκτον* καὶ ἡ προτελευταία ἄρσις ἀνεπληροῦτο διὰ τονῆς τῆς προηγουμένης μακρᾶς, οὐχὶ δὲ διὰ κενοῦ χρόνου μετ' αὐτήν, οἷον ἡ βραχυκατάληκτος τετραποδία (*ἰθυφαλλικόν*) ἐλάμβανε τὰ ἐξῆς δύο σχήματα

δεῦρο δὴ ὕτε *Μοῖ-σαι*, | *χρύσειον* *λιποῖ-σαι*

$\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} -$ | $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} - \Lambda$

ῥυσίβωμον *Ἐλ-λά-|ων* *ἄγαλμα* *δαιμόνων*

$\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} -$ | $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} - \Lambda.$

Ὡσαύτως καὶ τὸ βραχυκατάληκτον τρίμετρον, οἷον
 τὸν δ' ἀνευ λύρας ὅμως ὕμνῳ-δεῖ

$\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} - \Lambda.$

Τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἐσχηματίζοντο καὶ προκαταληκτικά ἥτοι ἐδέχοντο καὶ ἐν τῷ μέσῳ καταλήξεις ἢ μᾶλλον προκαταλήξεις, οἷον κατὰ τὴν πρώτην χώραν τῆς τετραποδίας ἢ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τετάρτην τῆς ἑξαποδίας καὶ μάλιστα ἐν συζεύξει μετὰ τῆς τελικῆς καταλήξεως, οἷον

πολλὰ μὲν-γὰ τρέφει πόντιαί-τ' ἀγκάλαι-κνωδάλων.

$\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda$ $\underline{\text{υ}} \text{υ} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda$

Δύναται δὲ νὰ ἐλλείπη καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα ἅμα ἄρσις, οἷον

Δα-μά-τηρ θεά, ἐμ-παί-οις τύχαισι συμπνέων

$\underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda,$ $\underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} \underline{\text{υ}} - \Lambda,$

ἢ καὶ πᾶσαι αἱ ἄρσεις τῆς τετραποδίας, τέσσαρες δὲ ἢ ἐξ τῆς ἑξαποδίας (πρβλ. § 204). Τοιαῦτα δὲ κῶλα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλλειπουσῶν ἄρσεων καλοῦνται *δικατάληκτα*, *τρικατάληκτα* κτλ.
 Ἐνεκα δὲ τῶν παρεκτεταμένων χρόνων τὰ κῶλα ταῦτα ἀποβάλλοντα

330. Τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρήσει πρὸ τοῦ Ἀρχιλόχου ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει, τουτέστιν ἐν ταῖς ἀνειμένοις Διονυσιακοῖς ᾠσμασιν, πρῶτος δέ, ὡς φαίνεται, εἰσέγαγεν αὐτὸ εἰς τὴν τεχνικὴνποίησιν ὁ Ἀρχιλόχος, ἐν σκωπτικοῖς καὶ ἐν εὐκόλοις ἐρωτικαῖς καὶ συμποτικαῖς ποιήμασι μεταχειρισάμενος. Εἴτα δὲ καὶ ὁ Σόλων ἐποίησατο χρῆσιν αὐτοῦ (πρὸβλ. ἀπόσπ. 32-35 Β.). Ἐκ δὲ τῆς ποιήσεως τῶν ἱαμβογράφων μετέβη εἰς τὴν Σικελικὴν κωμωδίαν καὶ ἐγένετο ἐν τῶν προσφιλεστάτων τῷ Ἐπιχάρμῳ μέτρων, ὅθεν καὶ μέτρον Ἐπιχάρμειον ἐκλήθη (Mar. Victor. 2530). Ἡ δὲ παλαιότερα Ἀττικὴ κωμωδία περιώρισε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸ ρυθμικὸν αὐτοῦ ἦθος μόνον εἰς ἐμφαντικὰ χωρία. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν μεταχειρίζεται αὕτη τὸ τετράμετρον ἐν τῷ ἐπιρρήματι καὶ ἀντεπιρρήματι τῆς παραβάσεως, ἅπερ ἔχουσι διάνοιαν σκωπτικὴν, κατὰ μίμησιν τῶν ἱαμβογράφων. Εἴτα δὲ συχνὰ καὶ ἐν τῇ παρόδῳ (οἶον Ἀχαρν. 204 κέ. Ἰππ. 242 κέ. Εἰρ. 299 κέ. Ὀρν. 268) προσφόρῳ τῇ ταχείᾳ κινήσει τοῦ εἰσερχομένου χοροῦ (1). Ἡ δὲ μέση καὶ νέα κωμωδία ἡγάπα μᾶλλον τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς μονολόγοις. Καὶ ἐν τῷ σατυρικῷ δὲ δράματι καὶ ἐν τῇ ὡσαύτως ἐκ τῶν Διονυσιακῶν ᾠσμάτων γεννηθείσῃ τραγωδίᾳ εἶνε συχνὸν τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον. Διακριτέον δὲ ἐν τῇ τραγωδίᾳ τρεῖς περιόδους. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιόδῳ ἡ τραγωδία προσήγγιζε μᾶλλον τῷ χαρακτῆρι τοῦ σατυρικοῦ δράματος, ὅθεν καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐπεκράτει ἡ χρῆσις τῶν τροχερῶν τετραμέτρων (πρὸβλ. Ἀριστοτέλ. περὶ ποιητ. 4), οἷον παρὰ Φρυνίχῳ, ὅστις διὰ τὴν πολλὴν χρῆσιν καὶ εὐρετῆς τοῦ τετραμέτρου λέγεται (Σουίδας ἐν λ. Φρύνιχος). Τὰ τελευταῖα δὲ ἔχνη τῆς χρήσεως ταύτης ὑπολείπονται ἐτι ἐν τοῖς Πέρσαις τοῦ Αἰσχύλου, ἐνθα ὅλον σχεδὸν τὸ πρῶτον ἐπεισόδειον (στ. 158 κέ. 215 κέ.) καὶ μέρος τοῦ τρίτου (701 κέ.) σύγκειται ἐκ τροχαϊκῶν τετραμέτρων. Ἐν δὲ τῇ περαιτέρῳ αὐξήσει τῆς τραγωδίας συστέλλεται ἡ χρῆσις τοῦ τετραμέτρου. Καὶ ἐν μὲν τοῖς δράμασι τῆς δευτέρας περιόδου (μέχρι που τῆς 90 ἢ τῆς 91 Ὀλυμπιάδος) εἶνε σπάνιον τὸ τετράμετρον καὶ εὐρίσκεται μόνον ἐν τελικοῖς χωρίοις, οἷον ἐν Ἀγαμ. 1649 καὶ ἐν Οἰδ. Τ. 1515. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περιόδῳ (ἀπὸ τῆς 91 Ὀλυμπ.

(1) Πρὸβλ. Σχολ. εἰς Ἀχαρν. στ. 204· «ταῦτα δὲ ποιεῖν εἰώθησαν οἱ τῶν δραμάτων ποιηταὶ κωμικοὶ καὶ τραγικοί, ἐπειδὴν ὁμοαίως εἰσάγωνσι τοὺς χορούς, ἵνα ὁ λόγος ντρέχῃ τῷ δράματι».

καὶ ἐξῆς) ἡ χοῆσις γίνεται πάλιν οὕτω συχνή, ὥστε ἐκτὸς τῶν Τρα-
χινίων καὶ τῆς Ἰλέκτρας τοῦ Εὐριπίδου οὐδὲν τῶν σφωζομένων δρα-
μάτων τῆς περιόδου ταύτης στερεῖται τῶν τετραμέτρων. Αἴτιον δὲ
τοῦτου φαίνεται τὸ κεκινημένον ἦθος τῶν δραμάτων τῆς περιόδου
ταύτης κατὰ τε τὴν διάνοιαν καὶ τὸν ῥυθμόν. Οἱ τροχαῖοι εὐρίσκον-
ται ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τραγωδιῶν ἐν τοιοῦτοις μάλιστα
χωρίοις, ἐνθα ἡ παλαιότερα τραγωδία μετεχειρίζετο ἀναπαιστικά ἐξ
ὁμοίων συστήματα. Σχεδὸν δὲ πανταχοῦ ἐμφαίνεται ἐνταῦθα ταχεῖά
τις τῶν ὑποκριτῶν κινήσεις, οἷον φυγὴ ἢ δίωξις, καὶ ἦθος τῆς διανοίας
λίαν κεκινημένον συμφώνως τῷ ἦθει τοῦ ῥυθμοῦ, οὐ τὸ τροχερόν ἐτι
μᾶλλον ἐπιτείνεται διὰ τῶν συχνῶν ἐνταῦθα λύσεων τῶν μακρῶν.

331. Τὸ δὲ μετρικὸν σχῆμα τοῦ τροχαίου τετραμέτρου ἔχει ὡς
ἐξῆς:

α') Ἡ τομὴ ἐμπίπτει κανονικῶς κατὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης τε-
τραποδίας (1). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς οὐδέποτε εὐρίσκεται πα-
ρημελημένη ἡ τοιαύτη τομὴ, παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς μόνον δις,

Περσ. 165 ταῦτά μοι διπλῇ μεριμν' ἄφραστός ἐστιν ἐν ἔρεσιν.

Φιλοκτ. 1402 Ν. εἰ δοκεῖ, στείχωμεν. Φ. ὦ γεν/ναῖον εἰρη-
[κῶς ἔπος.

Συχνότερον δὲ λείπει παρὰ τοῖς κωμικοῖς καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἐπιρρή-
ματι τῆς παραβάσεως. Ἡ δὲ τομὴ μετὰ τὴν πρώτην καὶ τρίτην
διποδίαν δὲν γίνεται κανονικῶς, ἀλλ' ὅμως παρετηρήθη τοῦτο, ὅτι
παρὰ τοῖς ἱαμβογράφοις καὶ τραγικοῖς οὐδέποτε συμβαίνει τομὴ μετὰ
τὴν τρίτην διποδίαν, ὅταν αὕτη τελευτᾷ εἰς λέξιν καταλήγουσαν εἰς
σπονδεῖον. Τοῦ κανόνος δὲ τοῦτου μία μόνη εὐρίσκεται ἐξαίρεσις παρὰ
τοῖς τραγικοῖς ἐν Ἑλένῃ 1628

οἵπερ ἢ δίκη κελεύει μ' || ἀλλ' ἀφίστασθ' | ἐκποδῶν.

(πρβλ. Πόρσωνα praef. ad Hecub. 43). Οἱ κωμικοὶ ὅμως ὀλιγω-
ροῦσι τοῦ κανόνος τούτου.

β') Κατὰ τὰς ἀρτίους χώρας, οὐχὶ δὲ κατὰ τὰς περιττάς, δέχε-
ται τὸ τετράμετρον καὶ σπονδεῖος ἀντὶ τροχαίων, ἥτοι ἀλόγους ἄρ-
σεις. Καὶ τετράμετρα μὲν ἔχοντα βραχείας πάσας τὰς ἄρσεις εὐρί-
σκονται παρὰ τοῖς λυρικοῖς συχνότερα, διπλάσια ἢ παρὰ τοῖς δραμα-
τικοῖς. Καὶ οἱ μὲν τραγικοὶ σχηματίζουνσι τὰ τετράμετρα αὐτῶν ἐπὶ-

(1) Πρβλ. Αἰσχύλ. ἐστ. 54 «χαριεστέρᾳ δ' αὐτοῦ τομὴ εἰς τέτταρας τροχαίους,
ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰς ἄλλας».

σης συχνά μετὰ μιᾶς καὶ μετὰ δύο ἀλόγων ἄρσεων, οἱ δὲ λυρικοὶ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης μᾶλλον μετὰ δύο. Τετράμετρα δὲ μετὰ τριῶν ἀλόγων ἄρσεων εὐρίσκονται σπάνια παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ τοῖς λυρικοῖς, ὀλίγον δὲ συχνότερα παρ' Ἀριστοφάνει.

γ') Ἡ δὲ λύσις τῆς θέσεως παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς εἶνε σπάνια, οἷον παρὰ Σόλωνι 33, 2. 35, 1 (α' θέσ.), παρ' Ἀρχιλόχῳ 76, 2 (γ' θέσ.) 60, 1. 73 (ς' θέσ.), παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς συχνότερα μὲν παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Ἀριστοφάνει ἢ παρ' Αἰσχύλῳ, συχνοτάτη δὲ παρ' Εὐριπίδῃ καὶ μάλιστα ἐν τῷ Ὀρέστῃ καὶ ταῖς Φοινίσσαις. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἐμπίπτει ἡ λύσις κατὰ τὴν πρώτην θέσιν τῆς διποδίας, ὅθεν ὁ τριβραχὺς εὐρίσκεται πολλῶν συχνότερος τοῦ λελυμένου σπονδείου (υ υ -), οὗτινος παρὰ τοῖς λυρικοῖς οὐδὲν βέβαιον παράδειγμα ἔχομεν. Ἡ προτελευταία ὅμως θέσις τοῦ τετραμέτρου σχεδὸν δὲν ἐπιδέχεται λύσιν, εὐρίσκεται δὲ λελυμένη μόνον παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ καὶ τοῖς κωμικοῖς, οἷον ἐν Φοινίσσ. 609, Ἰων. 1253, Ἰππ. 319, Νεφ. 566. 572, Σφ. 342. 461, Ὀρν. 276. 281 (πρβλ. Πόρσ. praef. Hecub. XLIV). Ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ τραγωδίᾳ καὶ ἐν τῇ κωμωδίᾳ συμβαίνει ὥστε νὰ τέμνηται ὁ λελυμένος πούς, οἷον ἐν Ὀρέστῃ 740

χρόνιος· ἀλλ' ὅμως τάχιστα || κακὸς | ἐφωράθη φίλοις,
ἐν τοῖς παλαιότεροις δὲ δράμασιν εὐρίσκεται τοιαύτη τομὴ μόνον ἐπὶ λέξεων σφιγκτότερον συνδεομένων μετ' ἀλλήλων, ἐπὶ προθέσεως δηλονότι μετὰ τῆς συντακτικῆς πτώσεως καὶ ἐπὶ ἄρθρου μετὰ τοῦ ὀνόματος, οἷον κατὰ νόμους, τὸν ἐμόν.

δ') Ὁ δὲ δάκτυλος (1) εὐρίσκεται παλαιότατα μὲν καὶ συχνότατα παρὰ τῷ Ἐπιχάρμῳ, οἷον Ὀδυσσ. 1 «τοῖς Ἐλευσινίοις φυλάσσων δαιμονίως ἀπώλεσα». Ὑπὸ δὲ τῶν Ἀττικῶν δραματικῶν συνεστάλη πάλιν ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Καὶ παρ' Αἰσχύλῳ μὲν καὶ Σοφοκλεῖ ἐγχωρεῖ μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων, ἅτινα δὲν ἀρμυζοῦσιν εἰς τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, παρ' Εὐριπίδῃ ὅμως ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τραγωδίαις καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἐπὶ παντὸς κυρίου ὀνόματος, οἷον

(1) Ὁ Ὑφαιστίων σελ. 21 λέγει περὶ τοῦ δακτύλου τάδε· «τῷ δὲ δακτύλῳ τῷ κατὰ τὰς περιττάς ἐμπίπτοντι χώρας ἦκιστα οἱ ἱαμβοποιοὶ ἐχρήσαντο ποιηταί, σπανίως δὲ καὶ οἱ τραγικοί, οἱ δὲ κωμικοὶ συνεχῶς». Ἐξ ὧν δὲ ἐφεξῆς λέγει δηλοῖ ὅτι τὸν δάκτυλον λαμβάνει ὡς λύσιν τοῦ (ἀλόγου) σπονδείου, οἱ δὲ ὅμως οὗτοι πόδες οὐδὲν ἔχουσι κοινόν ἀλλήλοις.

Ὅρεστ. 1535 σύγγονόν τ' ἐμὴν Πυλάδην τε τὸν τάδε ξυν-
[δρῶντά μοι.

Ἰφ. Αὐ. 355 χιλίων ἄρχων Πριάμου τε πεδίον ἐμπλήσας
[δορός.

Σποράδην δὲ μόνον μετεχειρίσατο αὐτὸν ἡ Ἀττικὴ κωμῳδία ἐπὶ ὀνο-
μάτων οὐχὶ κυρίων, οἷον ἐν Ἀχαρν. 318 καὶ Ἑκκλ. 1156.

332. *Τετράμετρον χωλὸν ἢ σκάζον* (claudum). Ἐκ τοῦ κατα-
ληκτικοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου ἐγεννήθη ἔπειτα τὸ χωλὸν ἢ σκάζον
τετράμετρον, ὅπερ ἀντὶ τῆς τελευταίας καταληκτικῆς διποδίας ἔχει
ὁλόκληρον ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος πόδα ἐν σχήματι μολοσσοῦ.

— — — — — | — — — — —

καὶ δικάζεσθαι Βίαντος τοῦ Πριηνέως κρέσσων (Ἰππῶν. 79)

ἡδὺ δ' ἐσθίειν χιμαίρης φθινοπωρισμῷ κρεῖας (Ἀνάν. 5, 3).

Τὸ μέτρον τοῦτο δὲν εἶνε μονοειδὲς ἢ καθαρὸν, ἀλλ' ἔχει ῥυθμικὴν
μεταβολήν, διότι μετὰ τρεῖς ἐξασήμους δακτυλικούς ἤτοι τροχαϊκὰς
διποδίας ἐπιφέρεται ἐξάσημος ἰαμβικός ἤτοι ἰωνικός ἀπὸ μείζονος
τουτέστι κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας μουσικῆς μετὰ τρεῖς $\frac{6}{8}$ πό-
δας ἐπιφέρεται $\frac{3}{4}$ πούος

$\frac{6}{8}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ | $\frac{3}{4}$ |

Ἔνεκα δὲ τῆς ῥυθμικῆς ταύτης μεταβολῆς τὸ μέτρον τοῦτο ἐκλήθη
χωλόν, *ἰσχιορρωγικόν*, *σκάζον*, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ὀρθῶν τροχαϊκῶν,
ἀπὸ δὲ τοῦ εὐρόντος αὐτὸ Ἰππῶνακτος *Ἰππωνάκειον*. Πρῶτοι δὲ
μετεχειρίσαντο αὐτὸ οἱ ἰαμβογράφοι, οἷον ὁ Ἰππῶναξ καὶ Ἀνάνιος,
ἐν τῇ σκωπτικῇ ποιήσει, ἥπερ ἀρμόζει τὸ χωλὸν τοῦ μέτρου, εἴτα
δὲ καὶ οἱ μεταγενέστεροι διδακτικοὶ ποιηταί, οἷος ὁ Αἰσχρίων. Σφύ-
ζονται δὲ νῦν ὀλίγα λείψανα τῆς ποιήσεως ταύτης. Ὡς πρὸς τὸ με-
τρικὸν σχῆμα τὸ χωλὸν τετράμετρον συμφωνεῖ ἐντελῶς τῷ τρο-
χαϊκῷ τετραμέτρῳ τῶν λυρικῶν πλὴν τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς,
ἥτις εἶνε πάντοτε μακρὰ καὶ οὐδέποτε ἐπιδέχεται διάλυσιν. Αἱ ἄλ-
λαι δὲ θέσεις συχνὴν ἐπιδέχονται τὴν λύσιν, οἷον Ἰππῶναξ 83

λάβετε μου θαιμάτια, κόψω Βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν.

ἔαρι μὲν χρόμιος ἄριστος, ἀνθίας δὲ χειμῶνι (Ἀνάν. 5, 1).

Ἡ δὲ τελευταία συλλαβὴ τῆς τρίτης διποδίας εἶνε ἀδιάφορος ὡς
καὶ ἐν τῷ ὀρθῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ, συχνότερα ὅμως ἢ βραχεῖα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'

**Περὶ τῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων
καὶ τῶν τροχαϊκῶν στροφῶν.**

333. Τὸ τροχαϊκὸν σύστημα ἐξ ὁμοίων εἶνε περιοδικὸν σχῆμα ἀνάλογον πρὸς τὸ κανονικὸν ἐξ ὁμοίων ἀναπαιστικὸν σύστημα καὶ ἀποτελεῖται ἐκ τῆς συνθέσεως πλειόνων ἀκαταλήκτων διμέτρων (τροχαϊκῶν τετραποδιῶν) καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ ὡς τελικοῦ, εἰς ἓν σῶμα ἢ μίαν περίοδον διὰ τῆς λεκτικῆς συναφείας συναπτομένων, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ διὰ τομῆς χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων. Τοῖς διμέτροις δὲ ἐπιμίσγνυται ἐνιαχοῦ, καὶ μάλιστα ὡς παρατέλεστον, μονόμετρον (Εἰρ. 344. 579). Σπανίως δὲ ἡ λέξις διασπᾶται ὥστε μέρος μὲν αὐτῆς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ προηγούμενον, μέρος δὲ εἰς τὸ ἐπόμενον κῶλον (Ἰππ. 301 Εἰρ. 339). Τὴν ἀρχὴν τῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων εὐρίσκομεν ἐν ταῖς ἐξῆς διστίχοις στροφαῖς τοῦ Ἀνακρέοντος (ἀπόσπ. 75 B.), ὧν ἑκάτερα σύγκειται ἐκ τετρακώλου συστήματος (τριῶν ἀκαταλήκτων καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ διμέτρου) ἢ ἐκ δύο τετραμέτρων, ἐνὸς ἀκαταλήκτου καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ.

Πῶλε Θρηκίη, τί δὴ με | λοξὸν ὄμμασιν βλέπουσα
νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δέ μ' | οὐδὲν εἰδέναι σοφόν;
ἴσθι τοι, καλῶς μὲν ἂν τοι | τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι,
ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμί σ' | ἀμφὶ τέρματα δρόμου.

Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐξῆς ἐξάκωλος περίοδος ἐκ τινος σχολίου τοῦ Τιμοκρέοντος (ἀπόσπ. 8 B.):

ὦφελέν σ', ὦ τυφλὲ Πλοῦτε, | μῖτε γῇ μῖτ' ἐν θαλάσῃ |
μῖτ' ἐν ἡπείρῳ φανῆμεν, | ἀλλὰ Τάρταρόν τε ναίειν |
κάχεροντα· διὰ σε γὰρ πάντ' | (ἔστ') ἐν ἀνθρώποις κακά.

Καθὼς δὲ τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, οὕτω καὶ τὸ τροχαϊκὸν σύστημα ἐξ ὁμοίων εἰσήχθη ἐκ τῆς λυρικῆς εἰς τὴν κωμωδίαν. Διακρίνονται δὲ παρ' Ἀριστοφάνει δύο εἶδη αὐτοῦ· ἥτοι δηλαδὴ α') εὐρίσκονται τροχαϊκὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα ὡς τελικὰ μέρους τινὸς τοῦ

δράματος ἐκ τροχαϊκῶν τετραμέτρων συγκειμένου. Εἶνε δὲ ταῦτα ἀνάλογα πρὸς τὰ ἀναπαιστικὰ καὶ ἰαμβικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα, ἅτινα χρησιμεύουσι πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος. Τοιοῦτον εἶνε π. χ. τὸ ἐν Εἰρ. 339 κέ.

καὶ βοᾷτε καὶ γελᾷτ' ἥ-
 δη γὰρ ἐξέσται τόθ' ὑμῖν
 πλεῖν, μένειν, κινεῖν, καθεύδειν,
 ἐς πανηγύρεις θεωρεῖν,
 ἐστιᾷσθαι, κοτταβίζειν,
 συβαρίζειν,
 ἰοῦ ἰοῦ κεγραγένοι.

Πρβλ. Εἰρ. 571 κέ. 651 κέ. Ὀρν. 387 κέ. Ἰππ. 284 κέ. Τὰ συστήματα ταῦτα κατὰ τὸ ἦθος παρέπονται τοῖς προηγουμένοις τετραμέτροις, διὰ τὴν συνάφειαν ὅμως τῶν κῶλων ὁ ῥυθμὸς γίνεται ζωηρότερος καὶ οὕτως ἐπιτίθεται τοῖς τετραμέτροις τέλος ἐμφαντικόν. Ἐν τούτοις ἡ ἄλλοτος ἄρσις εἶνε συχνοτέρα ἢ ἐν τῷ τετραμέτρῳ. Κατὰ κανόνα δὲ σταθερὸν τὰ τετράμετρα τελευτῶσι πάντοτε μόνον εἰς ἐν σύστημα ἢ μίαν περίοδον. Ἡ 6') τὰ τροχαϊκὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα συντίθενται εἰς χορικά κατὰ σχέσιν ἥτοι ἀντιστροφικὰ. Καὶ ἄλλαι μὲν τῶν στροφῶν τούτων σχηματίζονται ἐκ κανονικῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων, ὡς αἱ ἐν Βατρ. 534 κέ. Θεσμοφ. 459 κέ. Ἐν ἄλλαις δὲ τὸ καταληκτικόν κῶλον εὐρίσκεται οὐχὶ μόνον ἐν τῷ τέλει τῆς περιόδου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς, ὡς ἐν Ὀρν. 1470 κέ. = 1482 κέ. = 1553 κέ. = 1694 κέ. Ἐνίοτε δὲ ἐπιμίνυνται καὶ ἑτερόμετρα κῶλα κατὰ τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ τὸ τέλος τῆς στροφῆς, ὡς ἐν Βατρ. 1482 κέ. Θεσμοφ. 434 κέ. Παράδειγμα δ' ἐνταῦθα φέρομεν τὴν ἐξῆς στροφὴν ἐκ τῶν Ὀρν. 1470 κέ.

στ. α'.	⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —	4 + 4 + 4.
	⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —	4 + 4 + 4.
	⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —			4 + 4.
	⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —			4 + 4.
	⚭ — — ⚭ — —		⚭ — — ⚭ — —	Λ		4 + 4.

πολλὰ δὴ καὶ καινὰ καὶ θαυμάσι' ἐπεπτόμεσθα καὶ |
 [δεινὰ πράγματ' εἶδομεν.

ἔστι γὰρ δένδρον πεφυκὸς | ἔκτοπόν τι, καρδίας δ' πωτέρω,
 [Κλεώνυμος,

χρήσιμον μὲν οὐδέν, ἄλ' ἄλως δὲ δειλὸν καὶ μέγα.

τοῦτο τοῦ μὲν ἥρος δέι | βλαστάνει καὶ συκοφαντεῖ,
τοῦ δὲ χειμῶνος πάλιν τὰς | ὀσπίδας φυλλοροοεῖ.

334. *Τροχαϊκὴ στροφὰι τῆς τραγωδίας.* Αἱ δὲ τροχαϊκὴ στροφὰι τῆς τραγωδίας ἔχουσι χαρακτηῖρα πάντῃ διάφορον τῶν τροχαίων τῆς ἐξ ὑποκειμένου λυρικῆς καὶ τῆς κωμωδίας. Καὶ ἐπικρατοῦσι μὲν καὶ ἐνταῦθα ὡς ἐκεῖ ἐπὶ πάσης περιόδου αἱ τροχαϊκὴ τετραποδίαί, ὅμως δὲ οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει ἔχουσιν αὐταὶ σχεδὸν πάντοτε κατάληξιν, ὅπως καὶ αἱ παρ' αὐτὰς χρήσιμοι ἐξαποδίαί, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ συχνὰ δὲ οὐ μόνον μίαν ἀλλὰ καὶ πλείονας προκαταλήξεις, ὥστε πλὴν τῶν καταληκτικῶν καὶ βραχυκαταλήκτων σχημάτων συχνὰ εἶνε καὶ τὰ δικατάληκτα καὶ τρικατάληκτα. Οἱ παλαιοὶ τὸν θεμελιώδη τοῦτον τύπον τῶν τροχαϊκῶν στροφῶν τῆς τραγωδίας, ἐν ᾧ ἔβλεπον ἀποτυπούμενον τὸ τραγικὸν πάθος, τὴν καταληκτικὴν δηλονότι τροχαϊκὴν τετραποδίαν, οἷον Φοινίσσ. 239 ἀνὺν δέ μοι πρὸ τειχέων | θούριος μολῶν Ἄρης», ἐκάλουν *Εὐριπίδειον* ἢ *Ληκύθιον* (1). Πλὴν δὲ τῶν καταληκτικῶν τετραποδιῶν καὶ ἐξαποδιῶν σπανίως μόνον εὐρίσκονται καὶ ἀκατάληκτοι τετραποδίαί καὶ καταληκτικαὶ τριποδίαί. Ἐπιμύκνυνται δὲ καὶ ἑτερόμετρα στοιχεῖα, δακτυλικά τε καὶ ἰαμβικά καὶ λογαοδικὰ κῶλα, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τέλει τῶν στροφῶν. Ἐπὶ τῶν τροχαϊκῶν κῶλων οὐδεμία που γίνεται χρῆσις τῶν ἀλόγων ἄρσεων, σπανίως δὲ μόνον λύσις τῶν θέσεων, ὅμως δὲ οὐδέποτε τῶν τρισήμων μακρῶν. Συχνότατα δὲ τὰ κῶλα τελευτῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς λέξεως καὶ μάλιστα παρ' Αἰσχύλῳ, ὅθεν καὶ ἡ συνάφεια τῶν κῶλων ἐπιτείνεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τρισήμων χρόνων αὐξάνεται. Τοιοῦτους ἔχουσι χαρακτηῖρας αἱ τροχαϊκὴ τῆς τραγωδίας στροφὰι χρησιμεύουσι πρὸς ἀποτύπωσιν τῆς τραγικῆς μεγαλοπρεπειᾶς καὶ πάθους σεμνοῦ, πολλάκις δὲ καὶ λίαν σφοδροῦ, ὅπερ ἐμφαίνει μάλιστα τὸ συχνὸν τῶν προκαταλήξεων. Εἶνε δὲ αὐταὶ πανταχοῦ μέτρον τῶν χορικῶν ᾠσμάτων, οὐδαμῶς δὲ χρήσιμοι ἐν ταῖς μονωδίαῖς καὶ τοῖς θρήνοις, καὶ ὅτε μὲν ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις δηλοῦται βαθεῖα εὐ-

(1) Πρὸς. Σχολ. Ἰψαστ. σελ. 156 W. «Ληκύθιον δὲ φασιν αὐτό (τὸ τροχαϊκὸν δῖμετρον καταληκτικόν) ἢ δὲ Ἀριστοφάνην σκώπτοντα τὸ μέτρον τὸ ἐφθήμερες Εὐριπίδου τῷ «Θαῖσιν ἴπποις. Ἀ. ληκύθιον ἀπώλεσεν» ἢ διὰ τὸν βόμβον τὸν τραγικόν· βόμβος γὰρ γίνεται περὶ τὸ ληκύθιον ἐκ τοῦ ἐμπεριεχομένου αὐτῷ ἀέρος κινουμένου ἢ ὑπὸ πνεύματος ἀνδρός ἢ ὑπ' ἄλλου· διὸ καὶ Καλλίμαχος μούσαν ληκυθίαν τὴν τραγωδίαν λέγει».

λάβεια καὶ ἀφοσίωσις εἰς τὸ θεῖον καὶ τοὺς θεῖους νόμους τοῦ δικαίου καὶ τῆς τάξεως (ὡς ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος 160. 176, ἐν Ἰκέτεσι 1063, ἐν Χοηφ. 783. 800. 819, ὡσαύτως ἐν Ἀγαμ. 681. 1008), ὅτε δὲ ὁ χορὸς μετ' ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἀνθίσταται πρὸς τὴν ὕβριν καὶ τὰ ἀνοσιουργήματα (ὡς ἐν Χοηφ. 585. 603, Εὐμ. 321. 354. 490. 508. 526, Ἰκέτ. 154), πολλάκις δὲ τὸ δεινὸν πάθος μετριάζεται μέχρι δυσθυμίας (ὡς ἐν Ἀγαμ. 975. 1024, Πέρσ. 114. 126. 548). Ἀπαξ δὲ μόνον εὐρίσκονται αἱ τροχαῖκαὶ στροφαὶ ἐν εὐλογητικῷ ᾠσμάτι (Εὐμ. 916. 956. 996), ἀλλ' αἱ δειναὶ θεαὶ Ἑρινύες εἶνε ἐνταῦθα αἱ εὐλογοῦσαι. Πάνυ δὲ χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι οἱ τραγικοὶ τροχαῖοι εἶνε τὸ προσφιλὲς τῷ Αἰσχύλῳ μέτρον, ὅστις ἐν πᾶσι τοῖς δράμασι πλὴν τοῦ Προμηθέως μεταχειρίζεται αὐτούς, συχνότατα δ' ἐν ταῖς Εὐμενίσιν, ἐν ᾧ ὁ Σοφοκλῆς οὐδέποτε εὐρίσκειται μεταχειρισάμενος αὐτούς. Παρ' Εὐριπίδι δὲ εὐρίσκονται μὲν ἐν ταῖς Φοινίσσαις 239. 638. 676 καὶ ἐν τῇ παρόδῳ τῆς Ἰφιγενείας τῆς ἐν Αὐλίδι 231. 253. 277, ἡ δὲ διὰ νοῖα ὅμως ἐνταῦθα ὀλίγον συνᾶδει τῷ ᾠσμάτι τοῦ ῥυθμοῦ. Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἐν Χοηφ. α' στασ. α' στροφ. στ. 585-593.

α'. πολλὰ μὲν - γὰρ τρέφει - δεινὰ δειμάτων ἄχνη, 4 + 4.
 πόντιαί - τ' ἀγκάλαι - κνωδάλων 6.
 ἀντ - αἰ - ων βροτοῖσι 4.

β'. πλάθουσι, καὶ πεδαίχμιοι - λαμπάδες πεδάοροι, 4 + 4.
 πτηνά τε καὶ πεδοβάμονα κάνεμοέν - των 6.
 αἰγίδων φράσαι κότον. 4.

Δ'. ΜΕΤΡΑ ΙΑΜΒΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'

Περὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου.

335. Τῶν ἱαμβικῶν μέτρων κύριος πούς εἶνε ὁ τρίσημος ἱαμβος, ἐκ μονοσήμου ἄρσεως καὶ δισημοῦ θέσεως συγκείμενος (ἄρ. θ.) καὶ διὰ τὸν τοῦ διπλασίου λόγον, ὃν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλα τὰ ποδικὰ μέρη, ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις, εἰς τὸ ἱαμβικὸν ἀνήκων ρυθμικὸν γένος ὡσπερ ὁ τροχαῖος. Διαφέρει δὲ ὁ ἱαμβος τοῦ τροχαίου ὅτι ἀντιθέτως τοῦ τροχαίου ἔχει προηγουμένην μὲν τὴν ἄρσιν, ἐπομένην δὲ τὴν θέσιν, οὗ ἕνεκα καὶ κατὰ τὸ ἦθος διαφέρει αὐτοῦ, καθ' ἃ ἔμπροσθεν (§ 327) εἴπομεν. Πλὴν δὲ τοῦ κυρίου σχήματος $\cup \cup \cup$ ὁ πούς οὗτος λυομένης τῆς θέσεως ἐλάμβανε καὶ τὸ τοῦ τριβράχους σχῆμα $\cup \cup \cup$.

Τὰ δὲ ἱαμβικὰ κῶλα τῆς ἀρχαίας ρυθμικῆς ἦσαν ἡ διποδία, ἡ τριποδία, ἡ τετραποδία, ἡ πενταποδία καὶ ἡ ἑξαποδία. Μειζονα δὲ τῶν ἑξαποδιῶν μεγέθη δὲν ἠδύναντο νὰ ἀποτελῶσιν ἐν κῶλον δι' ὃν λόγον οὐδὲ τὰ μειζονα τῆς ἑξαποδίας τροχαϊκά.

Ἐσχηματίζοντο δὲ τὰ ἱαμβικὰ κῶλα α') μὲν ἀκατάληκτα, ὅτε ἡ ἄρσις τοῦ τελευταίου ποδὸς ἦτο πλήρης ἀποτυπωμένη δι' ἰδίας συλλαβῆς· β') δὲ καταληκτικά, ὅτε ἡ ἄρσις τοῦ τελευταίου ποδὸς δὲν ἀπετυποῦτο δι' ἰδίας συλλαβῆς, ἀλλ' ἀνεπληροῦτο διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης θέσεως εἰς χρόνον τρίσημον, οἷον

ἀκκτᾱλ. $\cup \cup \cup \cup \cup \cup$ - προβᾱσ' ἐπ' ἔσχατον θράσους.

κατᾱλ. $\cup \cup \cup \cup \cup \cup$ - ὁ παγκρατὴς Κρόνου - παῖς.

γ') δὲ βραχυκατάληκτα, ὅτε ἀμφότεραι αἱ ἐλλείπουσαι τῶν δύο τε-

λευταίων ποδῶν ἄρσεις ἀνεπληροῦντο διὰ παρεκτάσεως τῶν προηγου-
μένων θέσεων, οἶον

προόριζος ἐκ-ριψ-θεῖς $\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$.

Προσέτι δὲ ἐσχηματίζοντο καὶ κῶλα προκαταληκτικὰ λαμβάνοντα
καταλήξεις ἢ μᾶλλον προκαταλήξεις καὶ ἐν τῇ μέσῳ. Ἐπὶ τῶν προ-
καταληκτικῶν δηλαδὴ κῶλων αἱ ἄρσεις καὶ τῶν προηγουμένων πο-
δῶν (πλὴν τῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ μέτρου) ἠδύνατο νὰ μὴ ἀποτυπῶνται
δι' ἰδίας συλλαβῆς ἀναπληρούμεναι διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγου-
μένης μακρᾶς. Ἡ ἐλλείπουσα δὲ αὕτη ἄρσις ἠδύνατο νὰ εἶνε α') μὲν
ἡ πρώτη ἄρσις πάσης διποδίας πλὴν ὡς εἴπομεν τῆς πρώτης τοῦ μέ-
τρου, διότι θὰ ἔπαυε τότε ὁ ῥυθμὸς νὰ εἶνε ἱαμβικός καὶ θὰ μετε-
βάλλετο εἰς τροχαϊκόν, οἶον

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - ἑκατι μὲν - δαιμόνων (Χορ. 436). [456].

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - σέ τοι λέγω -, ξυγγενοῦ, πάτερ, φίλοις (Χο.

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - πρέπει δὲ φῶς-, αἰνολαμ-πέες, σίνος (Αγ. 389).

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - πνοαὶ δ' ἀπὸ - Στρυμόνος μολοῦ-σαι (Αγ. 192).

β') δὲ ἡ δευτέρα ἄρσις τοῦ κώλου ἅμα τῇ ἄρσει τοῦ τρίτου ποδός, οἶον

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - μελαμ-πα-γῆς πέλει (Αγ. 392).

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - πόποι-δᾶ-, νεοτέρων τυραννίδες (Χο. 405).

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - ποδῶν - δ' οὐκ - ἀξιοῖ φανῆ-ναι (Σοφ. Ἠλ. 172).

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - οὔτοι-σοι-μού-να (Σοφ. Ἠλ. 154).

γ') δὲ ἡ ἀρκτική ἄρσις τοῦ μέσου ἢ τοῦ τελικοῦ κώλου ἱαμβικῆς τι-
νος περιόδου, ὅτε ἡ ἀναπλήρωσις ἠδύνατο νὰ γίνηται διὰ τῆς ἡ
διὰ λείμματος, οἶον

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - | $\Lambda \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ -

τὸν μυροποῖον ἠρόμην-στράτιν, εἰ κομή-σει (Ἀνακρ. ἀπ. 30)

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - | $\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ -

δι' ὧτος ἂν - παῦρά γ' ὡς - ἠπίως - ἐννέπειν (Σοφ. Ἠλ. 1438)

$\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ - | $\sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma \epsilon \sigma$ -

δι αἰ-ῶ-νος δ' ἰνυ-μοῖσι βόσκεται κέαρ (Αἰσχ. Χο. 26).

Ὡς περ δὲ τὰ τροχαϊκά, οὕτω καὶ τὰ ἱαμβικά κῶλα τὰ μὲν ἐκ
δύο, τεσσάρων καὶ ἑξ ποδῶν συγκείμενα, ἥτοι αἱ διποδίαι, τετραπο-
δίαι καὶ ἑξαποδίαι, ἐβαίνοντο κατὰ διποδίαν ἥτοι διηροῦντο εἰς βᾶ-
σεις διποδικὰς καὶ κατὰ ταῦτα ἡ μὲν διποδία ἐλαμβάνετο ὡς μονό-
μετρον, ἡ δὲ τετραποδία ὡς διμετρον, ἡ δὲ ἑξαποδία ὡς τρίμετρον
καὶ ἡ σύζευξις δύο τετραποδιῶν ὡς τετράμετρον. Τὰ δὲ ἐκ τριῶν καὶ
πέντε ποδῶν συγκείμενα κῶλα ἥτοι αἱ τριποδίαι καὶ πενταποδίαι
ἐβαίνοντο ἥτοι κατὰ μονοποδίαν, καὶ τότε ἐλαμβάνοντο ὡς τρίμετρα
καὶ πεντάμετρα, κατὰ τὸν ἀριθμὸν δηλονότι τῶν βάσεων, ἡ καὶ κατὰ

διποδιαν, ὡσάκις δηλαδή ἐπέιχον τόπον βραχυκαταλήκτων τετραποδιῶν καὶ ἐξαποδιῶν καὶ τότε δῆλον ὅτι ἐλαμβάνοντο ἀντὶ διμέτρων καὶ τριμέτρων, ὡσαύτως συνῶδὰ τῷ ἀριθμῷ τῶν βάσεων.

Τὰ κατὰ διποδιαν βαινόμενα ἱαμβικὰ μέτρα κατὰ τὰς περιττὰς χώρας ἦτοι τὴν α', γ', ε' κτλ. δέχονται καὶ μακρὰς ἀλόγους ἄρσεις ἀντὶ τῶν βραχειῶν ἐχούσας μέγεθος οὐχὶ δίστημον, ἀλλ' ἐνὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος, οἷον

$$\begin{array}{c} \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \cup - \cup - \\ \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \bar{\cup} - \cup - \end{array}$$

Ὅταν ὅμως τὸ μέτρον εἶνε καταληκτικόν, ἡ προηγούμενη τοῦ τρισημοῦ χρόνου ἄρσις τηρεῖται καθαρὰ, οἷον

$$\begin{array}{c} \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \cup - - \\ \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \bar{\cup} - \cup - \quad | \quad \cup - - \end{array}$$

Ἡ ἀλογία αὕτη τῆς ἄρσεως ἐγχωρεῖ καὶ ὅταν ἡ θέσις ἀποτυπῶται διὰ δύο βραχειῶν. Ὁ ἱαμβικὸς ἄρα πούς πλὴν τῶν δύο ῥητῶν σχημάτων ($\cup -$ καὶ $\cup \cup$) δέχεται καὶ τὰ ἐξῆς δύο ἄλογα σχήματα, τὸ σπονδειακὸν $\underline{\cup} -$ καὶ τὸ δακτυλικὸν $\underline{\cup} \cup$. Καθ' ὑπέρβασιν δὲ τοῦ αὐστηροτέρου ἱαμβικοῦ ῥυθμοῦ γίνεται χρήσις ἐν τῷ ἱαμβικῷ τριμέτρῳ καὶ τοῦ ἀναπαιστού ἀντὶ τοῦ ἱάμβου, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ διαλόγῳ τῆς τραγωδίας μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων κατὰ πάσας τὰς χώρας πλὴν τῆς τελευταίας, ἐπὶ ἄλλων δὲ ὀνομάτων μόνον κατὰ τὸν πρῶτον πόδα, ἐν δὲ τῷ διαλόγῳ τῆς κωμωδίας μετὰ μείζονος ἀδείας, κατὰ πάσας δηλαδή τὰς χώρας πλὴν τῆς τελευταίας καὶ ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ ἐπὶ μὴ τοιούτων. Σφάλλονται δὲ οἱ δοξάζοντες ὅτι αἱ δύο βραχεῖαι τοῦ ἀναπαιστού εἶνε λύσις τῆς ἀλόγου μακρᾶς, διότι ἡ ἄλογος μακρὰ ὡς ἔχουσα μέγεθος ἕλασσον τῶν δύο βραχειῶν δὲν ἡδύνατο νὰ λυθῇ εἰς δύο τοιαύτας.

336. Τῶν δὲ ἱαμβικῶν μέτρων πάντων εὐχρηστότατον καὶ ἐπισημότερον εἶνε τὸ *ἱαμβικὸν τρίμετρον*, ὅπερ καὶ ἱαμβεῖον ἀπλούστερον λέγεται, Λατινιστὶ δὲ *versus senarius*. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ οὐδενὸς τῶν ἄλλων μέτρων πλὴν τοῦ ἐξαμέτρου ὑπολείπεται τὸ μέτρον τοῦτο ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει. Σύγκειται δὲ ἐξ ἑξ ἄκεραίων ἱαμβικῶν ποδῶν, κατὰ δὲ τὰς περιττὰς χώρας, τουτέστι τὸν α', γ' καὶ ε' πόδα, δέχεται ἀλόγους ἄρσεις, ὥστε σχῆμα ποδικὸν τὸ τοῦ σπονδείου, λύσιν δὲ τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας κατὰ πάσας τὰς χώρας πλὴν τῆς τελευταίας, ὅθεν οἱ πέντε

οὗτοι πόδες λαμβάνουσι καὶ τριβράχους (χορείου) ποδικὸν σχῆμα, ὃ δὲ πρῶτος καὶ τρίτος καὶ δακτύλου. Προσέτι δὲ δέχεται τὸ τρίμετρον καὶ ἀνάπαιστον ἀλλὰ μόνον μετὰ τινων περιορισμῶν, ὡς ἔμπροσθεν εἵπομεν καὶ ἀκριβέστερον ἔτι κατωτέρω θὰ εἴπωμεν. Ὁ δὲ τελευταῖος πούς πλὴν τοῦ ἱαμβοῦ ἐπιδέχεται καὶ πυρρίχιον διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον. Ἡ δὲ κανονικὴ τοῦ τριμέτρου τομὴ εἶνε ἡ πενθημιμερὴς ἢ ἡ ἐφθημιμερὴς, ἡ μὲν μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδός, ἡ δὲ μετὰ τὴν τοῦ τετάρτου πίπτουσα. Ἐβαίνεται δὲ κατὰ διποδιαν, τουτέστι σημαίνονμενον διηρεῖτο εἰς τρία σημεῖα ἢ βάσεις διποδικάς. Τοῦτο λέγουσι διαρρήδην οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ (πρβλ. § 184 Δ'). Καὶ τὸ ὄνομα δὲ τρίμετρον, ὅπερ βεβαίως εἶνε ἀρχαιότατον, τοῦτο δηλοῖ. Πάλιν δὲ ἐκ τῆς ῥυθμικῆς θεωρίας τοῦ Ἀριστοξένου γινώσκουμεν ἤδη ὅτι πᾶν ῥυθμικὸν μέγεθος ἐκ τριῶν συγκείμενον χρόνων ἢ σημείων ἀποτελεῖ πόδα ἱαμβικὸν ἐν λόγῳ διπλασίῳ, ὃ δὲ μέγιστος ἱαμβικὸς πούς εἶνε ὁ ὀκτωκαιδεκάσημος. Τὸ ἱαμβικὸν ἄρα τρίμετρον, ἅτε τρία σημεῖα καὶ ὀκτωκαιδεκάσημον μέγεθος ἔχον, ἀποτελεῖ ἓνα πόδα σύνθετον ἱαμβικόν, ἥτοι ἓν κῶλον (μῖαν μονόκωλον περίοδον) ἔχον μῖαν κυρίαν θέσιν, μῖαν δευτερεύουσαν καὶ μῖαν ἄρσιν. Καὶ ἡ μὲν κυρία θέσις προεφέρετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετὰ τῆς μεγίστης δυνάμεως, ἡ δὲ δευτερεύουσα μετὰ ἀσθενεστέρας, καὶ ἡ τρίτη ἥτοι ἡ ἄρσις μετὰ ἔτι μᾶλλον ἀσθενεστέρας. Τίς ὅμως τῶν συλλαβῶν ἐκάστης διποδίας διεκρίνετο οὕτω; διότι δῆλον ὅτι δὲν ἠδύναντο πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ ἐκάστης διποδίας νὰ προφέρωνται μετ' ἴσης δυνάμεως, ἀλλ' ἐπ' ἀναγκῆς ἦτο μία τις αὐτῶν νὰ προφέρηται δυνατώτερον τῶν ἄλλων καὶ αὕτη, ὡς εἰκός, θὰ ἦτο ἡ ἑτέρα τῶν θέσεων. Ποτέρα λοιπὸν τῶν θέσεων ἐκάστης διποδίας ἐλάμβανε τὸν ῥυθμικὸν τόνον, ἡ πρώτη ἢ ἡ δευτέρα; ἐτονίζετο δηλαδὴ ἡ πρώτη, τρίτη καὶ πέμπτη θέσις τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, ἢ ἡ δευτέρα, τετάρτη καὶ ἕκτη; Κατὰ ῥητὰς τῶν παλαιῶν (Λατίνων) μετρικῶν μαρτυρίας συνέβαινε τὸ δεύτερον. Διότι ὁ μὲν Ἰόβας (Juba, πρβλ. § 37) λέγει παρὰ Πρισχίανῳ 1321 ὅτι τὸ τρίμετρον δέχεται κατὰ τὴν δευτέραν, τετάρτην καὶ ἕκτην χώραν καθαρὸς ἱαμβος, ἐπεὶδὴ αὐταὶ ἔχουσι τὸν ῥυθμικὸν τόνον (quia in his locis feriuntur per conjugationem pedes trimetrorum). Ὁ δὲ Καίσιος Βάσσος (παρὰ Ρουφίνῳ 2707) λέγει ὅτι, ἐπεὶδὴ τὸ ἱαμβεῖον δέχεται καὶ πόδας τοῦ δακτυλικοῦ γένους, παύεται ὃν ἱαμβικὸν μέτρον, εἰ μὴ τις σημαίνοντος αὐτὸ διὰ τοῦ ποδός τονίζῃ τὸν ἱαμβόν. Διὰ τοῦτο δὲ αἱ τονι-

ζόμεναι ἐκεῖναι χάραι οὐδένα ἄλλον ἐπιδέχονται πόδα ἢ τὸν ἱαμβόν καὶ τὸν ὅμιον αὐτῷ τριβραχύν. Ὁ δὲ Ἀσμωνίος (παρὰ Πρισιανῷ σελ. 1321) λέγει ὅτι, ἐπειδὴ τὸ τρίμετρον ἔχει τρεῖς ῥυθμικοὺς τόνους (ter feritur), ἀνάγκη νὰ δέχηται τὴν παρέκτασιν διὰ τῆς ἀλογίας (moram temporis adjecti) κατὰ τὰς χώρας, ἐφ' ἃς οὐδεὶς πίπτει ῥυθμικὸς τόνος (ictus percussione). Τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Τερεντιανὸς Μυρὸς ἐν στ. 2249, ὅτι οἱ magistri artis διεκρίνον διὰ τοῦ ψόφου τοῦ δακτύλου ἢ διὰ τῆς βάσεως τοῦ ποδὸς τὰς συλλαβὰς τὰς δεχομένας τὸν τόνον, οἷον ἐπὶ τοῦ στίχου τοῦ Ὀρατίου (Epod. I, 1)

ibis Liburnis inter alta navium

τὰς συλλαβὰς bur, al, um. Τὰ αὐτὰ συνάγονται καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀιτιλίου Φορτουνατιανοῦ σελ. 2692. Αἱ μαρτυρίαι αὗται τῶν παλαιῶν μετρικῶν ποιοῦσι κατὰδὲλον ὅτι τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον προφερόμενον τὸ πάλαι ἐδέχετο τὸν ῥυθμικὸν τόνον κατὰ τὴν δευτέραν, τετάρτην καὶ ἕκτην χώραν ἥτοι ἐπὶ τοῦ συνήθους δωδεκασυλλαβίου σχήματος κατὰ τὴν τετάρτην, ὀγδόην καὶ δωδεκάτην συλλαβὴν(1). Εἰς τὰ χωρία ταῦτα τῶν παλαιῶν μετρικῶν οὐδαμῶς προσέσχε τὸν νῦν ὁ Βεντλῆϊος (Bentley), ὅστις ἐκ τῆς ἐμφύτου ῥυθμικῆς αἰσθήσεως μᾶλλον ἀγόμενος ἢ ἐκ ῥυθμικῆς τινος παλαιᾶς θεωρίας ὑπέλαβε τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον κατ' οὐδὲν ἄλλο διάφορον τοῦ τροχαϊκοῦ ἢ κατὰ μίαν συλλαβὴν ἐν τῇ ἀρχῇ, ὅθεν ὡς ἐκείνο καὶ τοῦτο ἐτόνισε παρὰ τὴν παράδοσιν κατὰ τὴν πρώτην, τρίτην καὶ πέμπτην χώραν. Τῷ Βεντλῆϊῳ ἠκολούθησαν καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν μετρικοὶ μέχρι τῶν νεωτάτων. Θαυμαστὸν δὲ ὅτι καὶ νῦν ἐτι ὑπάρχουσιν αἱ ἀκολουθοῦντες τῇ προφορᾷ τοῦ Βεντλῆϊου, καὶ ἀφ' οὗ δηλαδὴ ὁ Οὐεστφάλιος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ, ὅπερ ἐπιγράφεται die Fragm. und Lehrsaelze etc. καὶ ἀλλαχοῦ κατέδειξε τὴν τῶν παλαιῶν προφορὰν τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς Ῥωμαίους χρόνους, ἣν ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προ-

(1) Ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας ταύτης μαρτυρεῖ καὶ μέλος τι παρασίσημασμένον παρὰ τῷ Ἀνωνύμῳ περὶ μουσικῆς (σελ. 70-71 τῶν Fragmente und Lehrs. τοῦ Westphal καὶ Μετρικῆς β' ἐκδ. τόμ. α' Suppl. σελ. 50 τοῦ αὐτοῦ), ὅπερ μοι φαίνεται συγκείμενον ἐκ δύο ἱαμβικῶν τριμέτρων ἐχόντων ἐστιγμένην τὴν θέσιν τῶν ἀρτίων χωρῶν. Ἢ μεταβολὴ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν προσάλλεται ὁ Οὐεστφάλιος μετοβάλλων τὸ ἄλλ. τοῦ ἐξάσημος εἰς τὸ ἄλλ. τοῦ ἐξάσημος (Fragm.) καὶ ἄλλ. τοῦ ἐξάσημος (Metrik²), δὲν μοι φαίνεται ἀναγκαῖα. Ὁ Ἀνωνύμος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λαμβάνει ὑπ' ὧν τοὺς πόδας (διποδίας) ἐνταῦθα, μονοποδίας κατωτέρω § 100 καὶ 101), οὐχὶ δὲ τὰ κῶλα ἢ τὰς περιόδους. Τοῦτο εἶνε ἀδιάφορον πρὸς τὸ ζήτημα, τὸ δ' ἐνδιαφέρον ἡμῖν ἐνταῦθα εἶνε ὅτι τονίζονται αἱ ἀρτιαὶ χώραι.

τιμῶμεν πάσης ἄλλης μὴ στηριζομένης ἐπὶ τῆς παραδόσεως. Κατὰ τὰ εἰρημένα λοιπὸν τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον ἐξαγγελλέον μετὰ τοῦ Οὔεσφαλίου ὡς ἐξῆς·

υ - υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ

ibis Liburnis inter alta navium

Κάδμου πολῖται, χρὴ λέγειν τὰ καίρια.

Ὁ ρυθμὸς οὗτος κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας μουσικῆς εἶνε ὁ $\frac{1}{2}$ ποὺς ἔχων ὡς ἀνέκρουσιν οὐχὶ μίαν συλλαβὴν, ἀλλὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἦτοι $\frac{1}{2}$, ὅπερ γίνεται δῆλον, ἂν συνάψωμεν δύο τρίμετρα ὡς ἐξῆς·

υ - υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ

$\frac{1}{2}$ $\text{P P P} | \text{P P P P} : \text{P P P P} : \text{P P P P} | \text{P P P P} : \text{P P P P} : \text{P}$

Ὁ ρυθμὸς οὗτος εἶνε σχεδὸν ἄχρηστος ἐν τῇ νεωτέρᾳ μουσικῇ, διότι εἰς οὐδενὸς τῶν νεωτέρων μελοποιῶν τὸν νοῦν ἐπέρχεται νὰ ποιῇ μουσικὸν τι ποίημα ἐν συνεχείᾳ ἐκ κώλων συγκειμένων ἐξ ἐξ τρισήμων ποδῶν ἢ ἐκ τριῶν ἐξασήμων. Ἡ τῶν νεωτέρων ρυθμικὴ αἴσθησις, ἥτις μόναις που ταῖς τετραποδίαις ἀσμενίζει ἐν συνεχείᾳ, οὐδαμῶς θὰ ὑψοῦται τοιοῦτῳ ρυθμῷ. Παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὅμως τὰ τοιαῦτα ἐκ τριμέτρων ποιήματα εἶνε ἐκ τῶν κοινοτάτων καὶ συνηθεστάτων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ποιήσει πολλὴ γίνεται χρῆσις τοῦ τονικοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, οἱ δὲ ποιηταὶ ἀπευθύνουσι τὸν τονισμόν πρὸς τὴν τοῦ Βεντληίου προφορὰν, καλὸν νομίζομεν νὰ προτρέψωμεν αὐτοὺς νὰ ἀπευθύνωνται μᾶλλον πρὸς τὴν ἀρχαίαν τοῦ τριμέτρου προφορὰν· οἷον ἀντὶ τοῦ στίχου

ἐτῶν δεκατεσσάρων ἦν ὁ ἦρως μου,

ὅπως ἔγραψεν ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῇ βάσει δῆλον ὅτι τῆς τοῦ Βεντληίου προφορᾶς, ἂν γράψωμεν ὥδε

δεκατεσσάρων ἦν ὁ ἦρως μου ἐτῶν,

ὁ ρυθμὸς λαμβάνει καὶ ἔμφασιν πλείονα καὶ τὴν ἀληθῆ ἀρχαίαν σημασίαν.

§37. Οἱ παλαιοὶ τὴν εὐρεσιν τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου ἀνέφερον εἰς τὸν Ἀρχίλοχον, οἷον ὁ Πλούταρχος (περὶ μουσ. 28) λέγει α Ἀρχίλοχος τὴν τῶν τριμέτρων ρυθμοποιίαν προσεξεῖρε». Πιθανὸν ὅμως φαίνεται ὅτι καὶ πρότερον ἦτο ἐν χρήσει τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον ἐν τῇ Διονυσιακῇ ἰθυφαλλικῇ ποιήσει, ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἐκ τῆς δημοτικῆς ταύτης ποιήσεως παραλαβὼν τὸν ρυθμὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν τεχνικὴν

ποίησιν. Ὁ ρυθμὸς οὗτος ὡς ἐκ τοῦ ἤθους αὐτοῦ ἦτο πρόσφορος εἰς σκωπτικὴν ποίησιν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱαμβοῦ ἀπὸ τοῦ ἰάπτειν. Οὕτω τῷ ὄντι μετεχειρίσαντο αὐτὸν κατ' ἀρχὰς οἱ ἱαμβογράφοι ὡς ὄργανον τοῦ πικροῦ καὶ ἰσθόλου σκώμματος, ὡς φοβερὸν ὄπλον ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, οἷον μαρτυροῦσι καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ Λυκάμβου καὶ τοῦ τεχνίτου Βουπάλου. Ἐκ δὲ τῆς σκωπτικῆς ποιήσεως τῶν ἱαμβῶν παρέλαβε τὸ τρίμετρον ἡ κωμῶδια. Καὶ ἐν μὲν τῇ παλαιοτέρᾳ, τῇ Σικελικῇ, ἐπεκράτει ἡ χρῆσις τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων, οἷον παρ' Ἐπιχάρμῳ, ὅστις ὅλας κωμῶδιας ἔγραψεν ἀναπαιστοῖς. Ἐν τῇ Ἀττικῇ ὅμως κωμῶδια τὸ τρίμετρον ἐγένετο τὸ κανονικὸν μέτρον τοῦ κωμικοῦ διαλόγου, τῆς τῶν ἄλλων μέτρων χρήσεως συσταλείσης εἰς ἐμφαντικὰ τινα μόνον χωρία. Ἐπειτα δὲ παρέλαβεν αὐτὸ καὶ ἡ τραγῶδια καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα. Μετεχειρίζετο δὲ ἡ τραγῶδια κατ' ἀρχὰς τὸ τροχαϊκὸν τετράμετρον, ὕστερον δὲ μετριασθείσης τῆς μεγάλης κινήσεως, ἥτις ἦτο οἰκεία τῆς παλαιοτέρας τραγῶδιας, ἐπεκράτησε καὶ ἐν αὐτῇ τὸ σεμνὸν τοῦτο μέτρον καὶ δὴ καὶ ἀποκλειστικὸν ἐγένετο τοῦ διαλόγου μέτρον(1). Ἐν δὲ τῇ λυρικῇ ποιήσει μικρὰ μόνον γίνεται χρῆσις τοῦ τριμέτρου. Ἐκ τῆς ποικίλης δὲ χρήσεως ἐν τοῖς διαφοροῖς ποιητικοῖς εἶδεσι προσέλαβε τὸ τρίμετρον διαφορὰς τινας περὶ τὸ μετρικὸν σχῆμα καὶ ἦδη οἱ παλαιοὶ διέκρινον τέσσαρας χαρακτῆρας τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, τὸν ἰδίως λεγόμενον ἱαμβικόν, τὸν τραγικόν, τὸν κωμικόν καὶ τὸν σατυρικόν(2). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ προφορά τοῦ τριμέτρου δὲν ἦτο ἀπλὴ καὶ

(1) Ἀριστοτ. περὶ ποιητ. 4· «ἔτι δὲ τὸ μέγεθος (τῆς τραγῶδιας) ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν ὅψι ἀπεσεμνύθη, τὸ τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἱαμβεῖον ἐγένετο· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρω ἔχρωντο διὰ τὸ σατυρικὴν καὶ ὀργηστικωτέραν εἶνε τὴν ποίησιν, λέξεως δὲ γενομένης αὕτη ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὑρε· μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἱαμβεῖόν ἐστιν. Σημεῖον δὲ τούτου· πλείστα γὰρ ἱαμβεῖα λέγονται ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους, ἱαμβετρα δὲ ὀλιγάκις καὶ ἐκθαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας». Πητορ. 3, 8· «Τῶν δὲ ρυθμῶν ὁ μὲν ἡρῶς σεμνὸς καὶ λεκτικὸς καὶ ἁρμονίας <οὐ> δεόμενος (πρὸλ. § 276), ὁ δ' ἱαμβος αὕτη ἐστὶν ἡ λέξις ἢ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες· δεῖ δὲ σεμνότητά γενέσθαι καὶ ἐκοτῆσαι· ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος, δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα».

(2) Πρὸλ. Σχολ. Ἰφαιστ. σελ. 152 W. καὶ Mar. Victor. 2527 P. = 81 K. «trimetri igitur iambici acatalecti genera sunt quattuor . . . quorum prius tragicum, dehinc comicum et iambicum, post satyricum habebitur. Et tragicum quidem, eufus in versu erunt dextri spondei, sinistri iambi, id est disparibus pares subditi . . . Comicum autem, quod anapaestum et tribra-

πάντοτε ἡ αὐτή, ἀλλὰ μᾶλλον τριπλῇ· ἦτοι δηλαδὴ α') ἐμελῳδεῖτο, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ἀρχικὴ προφορά, ὡς γίνεται ὄλον ἐκ τινος παρ' Ἀθηναίῳ (14, 622 C) ἀποσπασματος τοῦ Σήμου ἔχοντος ὧδε·

σοί, Βάκχε, τάνδε μοῦσαν ἀγλαΐζομεν.

ἀπλοῦν ῥυθμὸν χέοντες αἰόλω μέλει κτέ.

ἢ β') προσεφέρετο μελοδραματικῶς, ὡς νῦν λέγεται, τουτέστιν ἐξηγγέλλετο ἄνευ μὲν μέλους, παρὰ τὴν κροῦσιν δέ, τουτέστι συναδούσης τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Ἡ προφορά αὕτη ἐλέγετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν παρακαταλογὴ καὶ ἡ εὗρεσις αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἀρχιλοχόν (1). ἢ γ') ἀπηγγέλλετο ψιλῶς, οὐχὶ δηλαδὴ μετὰ μέλους οὐδὲ παρακαταλογικῶς, ἀλλὰ μόνον μετὰ ῥυθμοῦ. Ὁ τρίτος οὗτος τρόπος τῆς προφορᾶς τοῦ ἱαμβείου ἦτο ὁ συνήθης ἐν τῷ διαλόγῳ τῆς τραγωδίας, ἐνιαχοῦ ὅμως ἐγίνετο ἐν αὐτῇ χρήσις καὶ τῶν δύο ἄλλων τρόπων (2). Ἡ κωμῳδία ὅμως συμφῶνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς μετεχειρίζετο ἐν τῷ διαλόγῳ μόνον τὸν τρίτον τρόπον τῆς προφορᾶς.

338. Τὸ δὲ μετρικὸν αὐτοῦ σχῆμα ἔχει ἀκριβεστέρον ὧδε·

α') Τομή. Ἐπὶ τοῦ τριμέτρου διακρίνονται, ὡς προεῖπομεν, δύο κύριαι τομαί, πρῶτον μὲν ἡ ἐμπίπτουσα μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τρίτου ποδός, ἣτις καλεῖται πενθημιμερής, οἶον

ὦ τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφήν (Οἱ. Τ. Ι).

εἶτα δὲ ἡ ἐμπίπτουσα μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ τετάρτου ποδός, ἣτις καλεῖται ἐφθημιμερής, οἶον

ὦ κοινὸν αὐτάδεσθλον Ἰσμήνης κάρα (Ἀντιγ. 1)

στιῆσόν με κἀξίδρουσον, ὡς πυθώμεθα (Οἱ. Κ. 11).

Ἡ πρώτη εἶνε συχνότερα τῆς δευτέρας καὶ παρ' Ἀρχιλόχῳ ὁ λόγος τῆς χρήσεως αὐτῶν ἔχει σχεδὸν ὡς 2 : 1, ἡ δ' ἐναλλαγὴ αὐτῶν γεννᾷ

chyn praedictis admiscet . . . iambicum autem, quod ex omnibus iambis nullo alio admixto subsistit, quo iambographi maxime gaudent. Superest satyricum, quod inter tragicum et comicum stilum medium est ».

(1) Πλούτ. περὶ μουσ. 28 « Ἀρχιλόχος τὴν τῶν τριμέτρων βυθμοποιίαν προσεφεύρε καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐχ ὁμογενεῖς βυθμοὺς ἔντασιν καὶ τὴν παρακαταλογὴν καὶ τὴν περὶ ταῦτα κροῦσιν . . . » Ἐπὶ δὲ τῶν ἱαμβείων τὸ τὰ μὲν λέγεσθαι παρὰ τὴν κροῦσιν, τὰ δ' ἄδεσθαι, Ἀρχιλόχον φασὶ καταδείξαι, εἰδ' οὕτω χρησασθαι τοὺς τραγικοὺς ποιητάς ».

(2) Καὶ τῶν τριῶν τούτων τρόπων τὴν χρῆσιν ἐν τῇ τραγωδίᾳ αἰνίσσεται ὁ Λουκιανός δι' ὧν λέγει (περὶ ὀρχήσ. 27) περὶ τοῦ ὑποκριτοῦ τῆς τραγωδίας· « εἰτ' ἔνδοθεν αὐτὸς κεκραγῶς, ἑαυτὸν ἀνακλῶν καὶ κατακλῶν, ἐνίοτε καὶ περιζῶν τὰ ἱαμβεῖα, καὶ τὸ δὴ αἰσχιστον, μελωδῶν τὰς συμφωνίας καὶ μόνῃς τῆς φωνῆς ὑπεύθυνον παρέχων ἑαυτὸν ». Πρὸλ. καὶ Rossbach, spec. Metrik³ σελ. 221.

μειζονα ποικιλίαν καὶ σφῆζει τὸ μέτρον ἀπὸ τῆς μονοτονίας. Ἐνίοτε δ' εὐρίσκονται ἀμρότεροι ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ, τὸ σχῆμα ὅμως τοῦτο τοῦ τριμέτρου δὲν εἶνε τὸ κανονικόν. Ἡ δὲ τομὴ μετὰ τὴν πρώτην διποδίαν, ὅτε χωρίζουσα τὸν ῥυθμὸν εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη, εἶνε ἡττον χρήσιμος καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ ἱαμβογράφοις, ὅθεν συνήθως συνυπάρχει μετὰ τῆς πενθημιμεροῦς ἢ ἐφθημιμεροῦς, οἷον

Προμ. 1 χθονὸς μὲν ἐς | τηλουρὸν | ἥκομεν πέδον.
4 ἄς σοι πατήρ | ἐφείτο, | τόνδε πρὸς πέτραις.
9 ἁμαρτίας | σφὲ | δεῖ θεοῖς δοῦναι δίκην.
13 ἔχει τέλος | δὴ | κούδεν ἐμποδὼν ἔτι.
15 δῆσαι βία | φάραγγι | πρὸς δυσχειμέρῳ.

Ὡσαύτως δὲ σπανία, μᾶλλον δὲ πολλῶ σπανιωτέρα εἶνε ἡ τομὴ μετὰ τὴν τρίτην θέσιν (caesura media), ὅτε τὸ τρίμετρον διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα λογικὰ μέρη, ὥστε ἀπαγγελλόμενον ψιλῶς ἀποβαίνει μονότονον, οἷον

Πέρσ. 465 Ξέρξης δ' ἀνώμωξεν | κακῶν ὁρῶν βάθος.
509 Θρήκην περάσαντες | μόλις πολλῶ πόνῳ.
251 ὥς ἐν μιᾷ πληγῇ | κατέφθαρται πολὺς.

Εὐρ. Ἰκ. 699 καὶ συμπατάξαντες | μέσον πάντα στρατόν.
Γίνεται δὲ αὕτη ἀνεκτότερα, ὅταν συνυπάρχη καὶ τις τῶν κυρίων τομῶν, οἷον

Ἀντιγ. 555 σὺ μὲν γάρ εἴλου | ζῆν, | ἐγὼ δὲ κατθανεῖν.
Ἥλ. 1036 ἀτιμίας μὲν | οὐ, | προμηθείας δὲ σοῦ.

Τοῦναντίον δὲ καὶ συχνὴ εἶνε ἡ τοιαύτη τομὴ (caesura media) καὶ οὐκέτι δυσχεραίνει τις αὐτῇ, ὅταν ἐνταῦθα γίνηται συναλοιφή, οἷον

Ἀγαμ. 20 νῦν δ' εὐτυχὴς γένοιτ' | ἀπαλλαγὴ πόνων.
Ἀντιγ. 307 εὐρόντες ἐκφανεῖτ' | ἐς ὀφθαλμοὺς ἐμούς.
Οἱ. Τ. 9 ἀλλ' ὦ γεραῖε | φράζ, | ἐπεὶ πρέπων ἔφυς.
46 ἴθ' ὦ βροτῶν ἄριστ', | ἀνόρθωσον πόλιν.
328 πάντες γὰρ οὐ φρονεῖτ'. | ἐγὼ δ' οὐ μὴ ποτε.
548 τοῦτ' αὐτὸ μὴ μοι | φράζ', | ὅπως οὐκ εἴ κακός.

Ἡ δὲ τομὴ μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ πέμπτου ποδὸς ἐγχωρεῖ μόνον ὅταν α') ἢ ἄρσις τοῦ πέμπτου ποδὸς εἶνε βραχεῖα συλλαβή, εἴτε αὕτη ἀποτελεῖ μέρος πολυσυλλάβου λέξεως εἴτε εἶνε μονοσύλλαβος λέξις, οἷον

τοσόνδ' ἐκόμπει μῦθον· εἶτα δεύτερον (Αἷ. 770).

οὕτω μὲν εὐσκευοῦμεν· ἐκ δὲ τῶν δέ μοι (Αἷ. 823 κέ.)

σὺ πρῶτος, ὦ Ζεῦ, καὶ γὰρ εἰκός, ἄρκεσον.

β') δὲ ὅταν ἡ ἄρσις εἶνε μὲν μακρά, ἀλλ' ἀποτελῇ λέξιν μονοσύλλα-
βον, οἶον [203].

θραυστομεῖν γὰρ οὐ πρόπει τοὺς ἵσσονας (Αἷσχ. Ἰκέτ.

τί δῆτα μέλλεις; ὥς ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων (Ἀντιγ. 499).

Ὅταν ὅμως ἡ μακρά ἄρσις εἶνε τελικὴ πολυσυλλάβου λέξεως συλ-
λαβή, τότε ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τομὴ ἐγχωρεῖ κατ' ἐξαίρεσιν μόνον
ὅταν ὑπάρχῃ λόγος τις παραμυθούμενος τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην, οἶον
ὅταν ἐπιφέρηται λέξις ἐγκλιτικὴ, ἥτις διὰ τοῦ τόνου ἐνοῦται τρόπον
τινὰ μετὰ τῆς προηγουμένης εἰς μίαν λέξιν, οἶον Εὐριπ. Ἰων. 633

ἂ δ' ἐνθάδ' εἶχον ἀγάθ', ἄκουσδ' μου, πάτερ,

ἢ ὅταν ἐπιφέρηται τις τῶν λέξεων ἐκείνων, αἵτινες δὲν εἶνε μὲν ἐγ-
κλιτικαί, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιτάσσονται καὶ δὲν δύνανται νὰ εὕρισκων-
ται ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ λόγου ἢ τοῦ στίχου, οἶον εἶνε τὸ γὰρ ἢ γοῦν ἢ μέν·

οἶόν τέ μοι τάσδ' ἐστί· θνητοῖς γὰρ γέρα.

πῶς οὐκ ὀλεῖ καὶ τόνδε; δόξῃ γοῦν ἐμῇ.

ἀλλ' ὥς τάχιστα παῖδες, ὑμεῖς μὲν βάρθρων.

ἢ καὶ τὸ σφιγκτῶς συνδεόμενον μετὰ τοῦ ῥήματος μόριον ἄν, οἶον

εἴ μοι λέγοις τὴν ὄψιν, εἵποιμ' ἂν τότε.

βλέπουσ' ἂν αὐγὰς τὰμ' ἐκαρποῦτ' ἂν λέχῃ.

Τὴν ἐξαίρεσιν δύναται νὰ παραμυθῇται καὶ κύριον ὄνομα, οἶον παρ'
Αἷσχ. Πέρσ. 321

νωμῶν ὅ τ' ἐσθλὸς Ἀριόμαρδος Σάρδεσιν,

ἢ συναλοιφή, οἶον παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ

Φιλοκτ. 22 ἂ μοι προσεθλῶν σίγα σύμμαιν' εἴτ' ἔχει.

Αἷ. 1101 ἔξεστ' ἀνάσσειν ὧν ὅδ' ἡγεῖτ' οἴκοθεν.

Ἰερκλειδ. 530 καὶ στεμματοῦτε καὶ κατάρχεσθ', εἰ δοκεῖ.

Τὸν κανόνα τοῦτον, ὅστις ἀπὸ τοῦ παρατηρήσαντος αὐτὸν (praeſat.
ad Hecub. σελ. 30) καλεῖται νόμος τοῦ Πόρσωνος, ἀθετοῦσι μόνον
οἱ κωμικοί, οἱ δὲ ἐκμυθγράφοι οὐδέποτε, οἱ δὲ τραγικοὶ σπανίως μό-
νον. Διότι καὶ παρ' αὐτοῖς εὕρισκονται χωρὶς ἐναντιούμενα τῷ νόμῳ
τοῦ Πόρσωνος, ἅτινα οὔτε ὑποψίαν φθορᾶς φαίνονται παρέχοντα οὔτε
ἄλλην εὐλογον παραμυθίαν ἐπιδεχόμενα· οἷα τὰ ἐν Αἷσχ. Ἰκέτ. 198
« τὸ μὴ μάταιον δ' ἐκ μετώπων σωφρόνων », Οἱ. Κ. 1543 « σφῶν αὖ

πέφασμαι καινός, ὥσπερ σὺ πάτερ» καὶ 664 «θαρσεῖν μὲν οὖν ἔγωγε κἄνεν τῆς ἐμῆς», ἀνθ' οὗ ὁ Δινδόρριος εἰκάζει «κἄν ἐμῆς ἄνεν»· καὶ τὰ παρ' Εὐριπίδῃ Ἡρακλ. 640 «ὦ φίλταθ' ἦκεις ἄρα σωτὴρ νῶν φανείς» (ἀνθ' οὗ ὁ Πόρσων εἰκάζει «νῶν σωτὴρ») καὶ Ἰφιγ. Τ. 580 «κάμοι. Τὸ δ' εὖ μέλιστα γ' οὕτω γίγνεται», ἔνθα ὁ Πόρσων εἰκάζει ὧδε, καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἴωνος «Ἀτλας ὁ χαλκίοισι νώτοις οὐρανόν». Ὁ δὲ Πόρσων χωρὶς τοιαῦτα, οἷα τὰ ἐξῆς

εἰ δ' ἐγκρατεῖς φεύγουσιν, οὐδὲν δεῖ πονεῖν (Οἱ. Κ. 1022).

ἦν δ' ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται

ἀμφότερον· ἀπολειφθὲν γὰρ οὐδὲν θάτερον (Φοιν. 747), παραμυθεῖται πιστεῦων ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἀττικοὶ τὰ ἐπιθετα οὐδεὶς καὶ οὐδὲν ὑπελάμβανον ὡς δύο λέξεις, «οὐδ' εἰς» καὶ «οὐδ' ἐν». Ἀλλ' ὁμως τὰ διηρημένα ταῦτα διαφέρουσι τῶν συνθέτων κατὰ τὴν σημασίαν.

β') Ἀλογος ἱαμβος. Τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἰπομεν, δέχεται κατὰ τὰς περιττὰς χώρας, τὴν πρώτην δηλαδή, τρίτην καὶ πέμπτην, πλὴν τοῦ ἱάμβου καὶ σπονδεῖον. Εἶνε δὲ ὁ σπονδεῖος οὗτος οὐχὶ τετράσημος, ἀλλ' ἄλογος ἱαμβος ἀντὶ ῥητοῦ, μέγεθος ἔχων τριῶν πρώτων χρόνων καὶ ἡμίσεος $\left(1\frac{1}{2} \frac{1}{2} \text{ πρ. χρ.} \right)$. Πρβλ. § 150. Καὶ ἐν μὲν τοῖς τριμέτροις τῶν ἱαμβογράφων εὐρίσκεται σπανιώτερον ἢ ἀλογία αὕτη, συνήθως δὲ ἅπαξ μόνον ἐπὶ ἐκάστου στίχου, ἐν δὲ τοῖς τριμέτροις τῶν δραματικῶν συχνότερον, κατὰ μέσον ὅρον δις ἐπὶ ἐκάστου στίχου, καθαρὰ δὲ τρίμετρα ἔχοντα δηλαδή βραχείας πάσας τὰς ἄρσεις, οἷα τὰ τοῦ Αἰσχύλου

Εὐμ. 140 ἔγειρ' ἔγειρε καὶ σὺ τήνδ', ἐγὼ δὲ σέ.

Προμ. 35 ἅπας δὲ τραχὺς ὅστις ἂν νέον κρατῇ.

Προμ. 50 ἐλεύθερος γὰρ οὐ τις ἐστὶ πλὴν Διός.

εἶνε σπάνια παρὰ τοῖς δραματικοῖς (1). Κατὰ νεωτέρας δὲ ἐξαριθμήσεις (2) παρὰ μὲν τοῖς ἱαμβογράφοις ὁ λόγος τῶν μὴ καθαρῶν, ἥτοι τῶν ἐχόντων ἀλόγους ἄρσεις, πρὸς τὰ καθαρὰ τρίμετρα, τὰ μηδεμίαν δηλονότι ἔχοντα ἄλογον ἄρσιν, ἔχει ὡς 9 : 1, παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλῳ

(1) Πρβλ. Mar. Victor. 2526 (Rufin. 2708): «improbatur... apud tragicos versus ex omnibus iambis compositus; nam quo sit amplior et par tragicæ dignitati, interponunt frequentius in locis dumtaxat in paribus pedum dactylicorum moras et spondeum». Terent. Maur. 2228.

(2) Πρβλ. Rumpel, Philolog. XXV 471-8 καὶ XXVIII 601.

ὁ λόγος ἔχει ὡς 14 : 1, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ὡς 17 : 1, παρὰ δὲ Εὐριπίδῃ ὡς 22 $\frac{1}{2}$: 1, παρὰ δὲ Ἀριστοφάνει ὡς 68 : 1.

γ') Τρίβραχυς καὶ δακτύλος. Τοῦ ἱάμβου, τοῦ τε ῥητοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου, ἡ θέσις ἐπιδέχεται λύσιν, ὅθεν ὁ μὲν πρῶτος λαμβάνει τὸ σχῆμα τριβράχους (υ υ υ), ὁ δὲ δεύτερος, τοῦτ' ἔστιν ὁ σπονδαῖος, τὸ τοῦ δακτύλου σχῆμα μετὰ ῥυθμοῦ δηλονότι ἱαμβικοῦ, $\underline{\alpha}$ υ υ (χορεῖος ἄλογος ἱαμβοειδής). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἱαμβογράφοις ἡ λύσις αὕτη συμβαίνει σπανίως μόνον καὶ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ οὐχὶ πλέον ἢ ἅπαξ, αἱ δὲ ἐκ τῆς λύσεως τῆς θέσεως βραχεῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν πολυσυλλάβων λέξεων. Τῶν δὲ τραγικῶν, οἵτινες ὡς ἐν ἄλλοις οὕτω καὶ ἐν τῇ λύσει τῆς μακρᾶς εἶνε μετριώτεροι τῶν κωμικῶν, ὁ μὲν Αἰσχύλος ἀκολουθεῖ τοῖς νόμοις τῆς παλαιᾶς τέχνης, ὁ δὲ Σοφοκλῆς μεταχειρίζεται μείζονα ἄδειαν καὶ μάλιστα ἐν τοῖς νεωτέροις δράμασιν, ὁ δ' Εὐριπίδης ἐν μὲν τοῖς παλαιότεροις δράμασιν, οἷον ἐν Ἰππολύτῳ, Μηδείᾳ, Ἡρακλείδαις, Ἀλκῆστιδι. Ἀνδρομάχῃ τηρεῖ τὴν παλαιότεραν αὐστηρότητα, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις (ἀπὸ τῆς 89 που Ὀλυμπιάδος καὶ ἐξῆς) μεγίστην ἄδειαν. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις (1) τοῦ Καρόλου Φριδ. Μυλλήρου ὁ λόγος τῶν λύσεων ἔχει καθ' ὅλου ὡς ἐξῆς· ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐν 4308 τριμέτροις τοῦ διαλόγου ἔχει 293 λύσεις, ὁ δὲ Σοφοκλῆς 446 ἐν 7568, ὁ δ' Εὐριπίδης 3729 ἐν 17825 τριμέτροις Παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοφάνει πρὸς 9 τρίμετρα ἀναλογουσι τέσσαρα οὐδεμίαν ἔχοντα λύσιν. Εἰ καὶ ἡ λύσις δὲ τῆς θέσεως ἐχλῶρεϊ καθ' ἑκάστην τῶν πέντε πρώτων χωρῶν τοῦ τριμέτρου, ὅμως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου ὁ μὲν Αἰσχύλος συνήθως μόνον ἅπαξ λύει, σπανίως δὲ δις, οἷον ἐν Ἐπτ. 593, Ἀγαμ. 1584, Χοηφ. 89, Ἰκέτ. 341. Ἡ διπλῇ λύσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου εἶνε συχνότερα παρὰ Σοφοκλεῖ. Ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ μάλιστα, οὐ δράματος ἡ στιχουργία τὰ μάλιστα προσείκειν ὡς πρὸς τὸν κεινημένον χαρακτήρα τῇ τοῦ Εὐριπίδου, εὐρίσκεται στίχος τις, ὁ 932, τρεῖς ἔχων λύσεις. Ὁ δ' Εὐριπίδης οὐ μόνον πολλάκις ἔχει τρεῖς λύσεις ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπαλλήλους, οἷον ἐν τῷ ἄποσπ. 642, 3

πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε διὰ τὸ δυστυχεῖς.

Ὁμοίως ἐν Ἐλ. 420, Ἰφ. Αὐ. 466, Ἰων. 1143, Ὀρ. 248. 643. 1057. 1603, Ἀνδρ. 333, Κύκλ. 203. 210.

(1) G. Fr. Müller, de pedibus solutis in dialogorum senariis Aeschylī Sophoclis Euripidis, Berolinī 1866.

Ὁ δὲ Ὁδερχίδιος(1) συνδυάζων τὰς λύσεις πρὸς τὰς τομὰς, πρῶτον μὲν εὐρίσκει συνηθεστέτην καὶ κανονικωτέτην τὴν λύσιν τῆς θέσεως τῆς ἀκολουθούσης τῷ πενθημιμερεῖ, ὅθεν ὁ τρίτος πούς λαμβάνει σχῆμα τριβράχους ἢ δακτύλου. Ὡσαύτως κανονικὴν εὐρίσκει καὶ τὴν λύσιν τῆς θέσεως τῆς ἀκολουθούσης τῇ ἐφθημιμερεῖ τομῇ, ὅθεν ὁ τέταρτος πούς λαμβάνει τὸ τοῦ τριβράχους σχῆμα. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς λύσεως τῆς θέσεως τοῦ πρώτου ποδός. Ταύτης δὲ λυομένης ὁ πούς οὗτος ἐν μὲν τῇ παλαιότερᾳ τραγωδίᾳ λαμβάνει κανονικῶς τὸ τοῦ τριβράχους σχῆμα, ἐν δὲ τῇ μεταγενεστέρᾳ καὶ τὸ τοῦ δακτύλου, παρὰ δὲ τῷ Αἰσχύλῳ ἐγχωρεῖ τὸ τελευταῖον σχῆμα μόνον ὅταν ἡ μακρὰ ἄρσις ἀποτελεῖται ἐκ μονοσυλλάβου λέξεως, οἷον καὶ (Χοηρ. 216), οὐ (Ἀγαμ. 1312). Τούναντίον δὲ αἱ λύσεις τῶν θέσεων τοῦ δευτέρου καὶ πέμπτου ποδός μετὰ προηγούμενην τομὴν οὕτω σπάνιαι εἶνε παρ' Αἰσχύλῳ, ὥστε πρέπει νὰ λογισθῶσιν ὡς ἐξαίρεσις. Ἐν τοῖς ὕστερον ὅμως χρόνοις καὶ μάλιστα παρ' Εὐριπίδῃ κατὰ μὲν τὴν δευτέραν χώραν ἡ λύσις εἶνε συχνοτέρα, κατὰ δὲ τὴν πέμπτῃν σχεδὸν παντάπασι ἀχρηστος. Πάντοτε ὅμως ἀνάγκη νὰ προηγηθῇ τέλος λέξεως. Ἐν ἀμφοτέραις ὅμως ταῖς περιπτώσεσιν ἐγχωρεῖ μόνος ὁ τριβράχους οἷον Εὐμεν. 769

ἐγὼ δ' ἄτιμος ἢ τάλαινα βαρύνκοτος.

δ') Ἀνάπαιστος. Ἐν τῇ τραγωδίᾳ ὁ ἀνάπαιστος ἐγχωρεῖ κατὰ πρῶτον λόγον καὶ κυρίως ἐν τῇ πρώτῃ χώρᾳ ἐπὶ τε κυρίων ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ τὰ παραδείγματα τοῦ κατὰ τὴν πρώτην χώραν ἀναπαιστού εἶνε ὀλίγα, πάντοτε ὅμως ὁ ἀρκτικὸς ἀνάπαιστος σύγκειται ἐκ μιᾶς μόνης λέξεως φύσει ἀναπαιστικὸν ἐχούσης σχῆμα ἢ ἀναπαιστικῶς ἀρχομένης(2) ἢ καὶ φύσει μὲν τρί-

(1) J. Oberdiek, Krit. Studien I, σελ. 35 κέ.

(2) Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων εὐρισκόμενα παρ' Αἰσχύλῳ παραδείγματα εἶνε τὰ ἑξῆς: Ἐπτ. 64 (Ἄρεως). 422. 440 (Καπαρεῖς). 471 (Μεγαρεῖς). Πέρσ. 306 (Τεργῶν). 323 (Θούρις τε). 327 (Κιλίκων). Ἰλέτ. 282 (Κύπριος χαρακτήρ). 316 (Αἰθόη). Ἀγαμ. 267. 813 (Πριάμῳ). Χοηρ. 20. 562. 899 (Πυλάδῃ). Ἀποσπ. 198 (Γαδίους). Καὶ ἐπὶ ὀνομάτων πλέον ἢ τρισυλλάβων, Προμ. 807 (Ἀρμισποδόν). Ἐπτ. 414 (Μελάνιππος). 570 (Ὀμολῶϊον). Πέρσ. 273 (Σαλαμῖνος). Ἀγαμ. 26. 1246. 1314 (Ἀγαμέμνωνος). 309 (Ἀραχναῖον). Εὐμ. 456 (Ἀγαμέμνον' ἀνδρῶν). Ἀποσπ. 155, 2 (Βερέκυντα). Τὰ δὲ ἐπὶ μὴ κυρίων τὰ ἑξῆς: Προμ. 89 (ποταμῶν). 366 (κορυφαῖς). 368 (ποταμοί). 721 (προτάγων). 722 (κορυφὰς). 994 (χθονίοις). Ἐπτ. 495 (ὄφρων). 1010 (ιερῶν). Πέρσ. 184 (μεγέθει). 343 (ἐκατόν δις). Ἀγαμ.

βραχυὺν ἀποτελούσης, θέσει δὲ ἀνάπαιστον· οἷον Πέρσ. 323 *Θάρυβίς τε*. 343 *ἐκατὸν δις ἦσαν*. Ἀγχιμ. 509 *ὑπατός τε χώρας*. ("Ομοια παραδείγματα καὶ μάλιστα πλείονα εὐρίσκονται παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ· οἷον Τραχ. 762 *ἐκατὸν προσῆγε*. Οἱ. Κ. 481 *ὑδατος, μελίσσης*. 1160 *παδαπόν· τί καὶ ἄλλα*). Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ Σοφοκλέους, περὶ οὗ ἄξιον ἰδίᾳ νὰ μνημονευθῇ ὅτι ἐν τῷ ἀρχαιστάτῳ τῶν σωζομένων δραμάτων αὐτοῦ, τῇ Ἀντιγόῃ, οὐδὲ ἐν τρίμετρον εὐρίσκεται ἀρχόμενον ἀπὸ ἀναπαιστού, ἐν δὲ μόνον παράδειγμα εὐρίσκεται καὶ τοῦτο ἐν τινι τῶν τελευταίων δραμάτων, τῷ Φιλοκτήτῃ στ. 795, ἐν ᾧ ὁ ἀρχόμενος ἀνάπαιστος σύγκαιται ἐκ δύο λέξεων (*τὸν ἴσον γράνον*), καὶ ἐν μόνον ὡσαύτως, ἐν ᾧ ὁ ἀνάπαιστος σχηματίζεται βοηθεῖα τῆς αὐξήσεως στ. 544 (*ἐκέλευσ' ἐμοί*). Ὁ δ' Εὐριπίδης οὐ μόνον συχνότερον τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους μεταχειρίζεται τὸν ἀνάπαιστον κατὰ τὴν πρώτην χώραν, ἀλλὰ καὶ οὐδαμῶς ὀκνεῖ νὰ σχηματίζῃ αὐτὸν ἐκ δύο λέξεων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς μετὰ προθέσεως, οἷον ἐν Ἰφιγ. Αὐ. 1199 *ἐν ἴσῳ γὰρ ἦν*. Μετὰ τῆς ἐπὶ ἐν Ἀλκ. 375 *ἐπὶ τοῖσδε καὶ* Ἡρακλ. μ. 940. Ἐλ. 838. 1234. Ἡλ. 1030. Φοιν. 1240. Ὀρ. 898. Βάκχ. 1247. Μετὰ τῆς παρὰ Ἰφιγ. Αὐ. 646. Βάκχ. 502 *παρ' ἐμοί*. 334 *παρὰ σοί*. Μετὰ τῆς περὶ Βάκχ. 1336 *περὶ τοῦ*. Καὶ ἐν Κύκλωπι 445 *ἐπὶ κῶμον*. 183 *περὶ τοῖν σκελοῖν*. 229. 230 *ὑπὸ τοῦ καὶ ὑπὸ τῶνδε*. 590 καὶ 630 *ἄγε δὴ καὶ ἄγε κῦν*. Καὶ ἀνάπαιστοι δὲ διὰ τῆς αὐξήσεως ἐσχηματισμένοι εὐρίσκονται παρ' Εὐριπίδῃ, ὡς ἐν Ἡρακλ. μ. 458 *ἔτεκον μὲν ὑμᾶς καὶ* Ἰφιγ. Αὐ. 49 *ἐγένοντο* Αἰήδα.

Κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς χώρας, πλὴν τῆς τελευταίας, ἐγχωρεῖ ὁ ἀνάπαιστος παρὰ τοῖς τραγικοῖς μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ ἐν μόνον εὐρίσκεται παράδειγμα τοιοῦτου ἀναπαιστού, τὸ ἐν Ἐπτ. 569 *ἀλκήν τ' ἄριστον μάντιν* Ἀμφιάρεω βίαν. Παρὰ Σοφοκλεῖ δὲ πλείονα, περὶ τὰ πεντεκαίδεκα, κατὰ μὲν τὴν τρίτην χώραν Ἰππομέδων καὶ Παρθενόπαϊος ἐν Οἱ. Κ. 1317. 1320. Ἀμφιάρεως ἐν Οἱ. Κ. 1313. Οἰφ. Αἰ. Τραχ. 354. Κατὰ δὲ τὴν πέμπτην Ἀντιγόῃ ἐν Ἀντιγ. 11 Οἱ. Κ. 1. 1415. Τειρεσίᾳς Ἀντιγ. 991. 1045. Εὐρύδκῃ 1180. Οἰφ. Αἰ. Τραχ. 478. Ὀλίγῳ δὲ πλείονα παρ' Εὐριπίδῃ. Εὐρίσκονται δὲ καὶ τρίμετρα ἔχοντα δύο ἅμα ἀναπαιστους ἐν 504 (*δεκάτῳ*). 590 (*ὑπατός τε*). 1257 (*ὀϊστοῖ*). Εὐμ. 92. 474. 577 (*ικέτης*). Ἀποσπ. 142 (*ποταμοῦ*). 196, 7 (*νεφέλῃ*). 246 (*φαγέδαιραν*). 287 (*ἀπάτης*).

τε τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ, οἷον Ἑλ. 88 *Τελαμών, Σαλαμὶς δὲ πατρίς ἡ θρέψασά με*. Φιλοκτ. 794 *Ἀγάμεμνον, ὦ Μερέλαε, πῶς ἄρ' ἀντ' ἐμοῦ*.

Ἐν δὲ τῷ τριμέτρῳ τῆς κωμωδίας, τῆς τε Σικελικῆς καὶ τῆς Ἀττικῆς, ὁ ἀναπαιστος ἐγγωρεῖ κατὰ πάσας τὰς πέντε πρώτας χώρας ἄνευ περιορισμοῦ, καὶ ἐπὶ κυρίων δηλαδὴ ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων, οἱ ἀναπαιστοὶ μάλιστα ἐνταῦθα εἶνε καθ' ὅλου συχνότεροι τῶν τριβράχων καὶ δακτύλων, παντάπασι δὲ κανονικὰ εἶνε τὰ μετὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ἀναπαιστων τρίμετρα, οἷον

Βατρ. 1203 καὶ κωδάριον καὶ ληκύθιον καὶ θυλάκιον.

Ὅρν. 108 ΕΠ. ποδαπῶ τὸ γένος (δ'); ΕΥ. ὅθεν αἱ τρι-
[ήρεις αἱ καλάι.

Ἰππ. 477 καὶ τὰς ξυνόδους τὰς νυκτερινὰς ἐπὶ τῇ πόλει. Σπάνια δὲ τὰ μετὰ τεσσάρων καὶ σπανιώτατα τὰ μετὰ πέντε, οἷον ἐποίησεν ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Σφ. 793, ἐνθα ἔδει νὰ ἐπαναληφθῇ πολ-
λάκις ἡ αὐτὴ λέξις,

Α. κατάβα, κατάβα, κατάβα, κατάβα. Β. καταβήσομαι.

Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀναπαιστου δύναται νὰ συμβαίη τομῇ, οἷον

Ὅρν. 1022 ἐπίσκοπος | ἦκω δεῦρο τῷ κυάμῳ λαχών.

Ὅρν. 1226 εἰ τῶν μὲν ἄλλων ἄρχομεν, | ὑμεῖς δ' οἱ θεοί.

Βατρ. 164 καὶ χαῖρε πόλλ', ὦδελφέ. Δ. νὴ Δία | καὶ σύ γε.

Ἀχαρ. 165 οὐ καταβαλεῖτε τὰ σκόροδ'; | Θ. ὦ μοχθηρὲ σύ.

Ἀχαρ. 178 τί δ' ἔστιν; | Α. ἐγὼ μὲν δεῦρό σοι σπονδὰς φέρων.

Ἀποφεύγουσι δ' οἱ κωμικοὶ νὰ ποιῶσι πίπτουσιν τὴν ἐφθημιμερῇ τομὴν εἰς το μέσον τοῦ ἀναπαιστου, ὅταν μηδεμίᾳ ἄλλῃ τομῇ ὑπάρχη, ὡς ἐν Σφ. 1369

τῶν ξυμποτῶν κλέψαντα; | Φ. ποῖαν αὐλητρίδα;

Ἦττον δὲ δυσχεραίνουσιν οἱ κωμικοὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ τομῇ, ὅταν συν-
εκφέρηται μετ' ἐμφάσεως ἡ πενθημιμερῆς, οἷον ἐν

Ὅρν. 442 ὁ μαχαιοποιός, || μῆτε | δάκνειν τούτους ἐμέ.

Βατρ. 652 ἄνθρωπος ἱερός· || δεῦρο | πάλιν βαδιστέον.

Λυσι. 768 μὴ στασιάζωμεν· || ἔστι δ' | ὁ χρῆσμός οὔτοσί.
Ἦ ὅταν ἡ ἐφθημιμερῆς τομὴ πίπτῃ μεταξὺ λέξεων ἀδιασπάστως μετ' ἀλλήλων συνδεομένων, οἷαι εἶνε μάλιστα αἱ προθέσεις καὶ αἱ πτώσεις αὐτῶν ἢ τὰ ἄρθρα καὶ τὰ ὀνόματα, οἷον

'Αχαρν. 497 εἰ πτωχὸς ὦν ἔπειτ' ἐν Ἀθηναίοις λέγειν.

'Εκκλ. 104 νυνὶ δ', ὄρῃς, πράττει τὰ μέγιστ' ἐν τῇ πόλει (1).

339. Τὴν τῆς κωμωδίας ἄδειαν περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαίστων κατὰ πάσας τὰς πέντε πρώτας χώρας τοῦ τριμέτρου ἔχει καὶ τὸ σατυρικὸν δράμα ἐν τῷ διαλόγῳ τῶν κωμικῶν προσώπων, οἷον τῶν Σατύρων, τοῦ Σειληνοῦ καὶ τοῦ Κύκλωπος, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν τραγικῶν προσώπων τοῦ σατυρικοῦ δράματος ἰσχύουσιν οἱ κανόνες τῆς τραγωδίας. Καθόλου ὁμῶς ὁ ἀνάπαιστος ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι εἶνε σπανιώτερος ἢ ἐν τῇ κωμωδίᾳ. Πρβλ. Αἰσχ. Προμ. Πυρκ. ἀπόσπ. 218 *Διὰ δέ, πῖσσα κόμολιν μακροὶ τόνοι.* Κύκλ. 154 *εἶδες γὰρ αὐτήν;* Σ. οὐ μὰ Δι', ἀλλ' ὀσφραίνομαι. 231 *οὐκ ἦσαν ὄντα θεὸν με καὶ θεῶν ἄπο.* 234 *τούς τ' ἄγρας ἐξεφοῦντο· δῆσαντες δὲ σέ.*

340. Τὸ τρίμετρον τῆς κωμωδίας οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀπεριόριστον ἄδειαν περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀναπαίστου διαφέρει τοῦ τραγικοῦ, καθ' ὅσον, ὡς προείπομεν, κατὰ πάσας μὲν τὰς χώρας πλὴν τῆς ἑκτης δέχεται αὐτὸν καὶ ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ μὴ τοιούτων, φεύγει δὲ μόνον καθ' ὅλου τὴν τομὴν αὐτοῦ (υ | υ - ἢ υ υ | -), ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλα, οἷον ὅτι στερεῖται μὲν συχνὰ τῆς τομῆς, ἀδιαφορεῖ δὲ παντάπασιν πρὸς τὸν νόμον τοῦ Πόρσωνος, πρὸ τῆς πέμπτης δηλαδὴ θέσεως ὑπαρχούσης τομῆς μεταχειρίζεται μακρὰν τὴν πέμπτην ἄρσιν καὶ ὅταν εἶνε τελικὴ λέξεως πολυσυλλάβου, ποιεῖται δὲ εὐρείαν χρῆσιν τῆς λύσεως, ὥστε οἱ τρισύλλαβοι πόδες ἐπικρατοῦσι. Πλὴν τῶν διαφορῶν τούτων διαφέρει τέλος τὸ κωμικὸν τρίμετρον τοῦ τραγικοῦ καὶ κατὰ τοῦτο ὅτι σπανίως καὶ αὐτὸν τὸν προκελευσματικὸν ἐπιδέχεται, ἀντὶ δηλαδὴ ἱάμβου ἀνάπαιστον μετὰ λελυμένης θέσεως (υ υ υ υ). Πρὸς τὸν ἀναπαιστικὸν ὁμῶς προκελευσματικὸν ἀνάλογος εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ἀναπαίστου μετὰ λελυμένην θέσιν (υ υ υ υ υ υ), ἥτις ἐν τῇ τραγωδίᾳ ὡσαύτως δὲν ἐγχωρεῖ. Ἐν τοῖς πλείστοις λοιπὸν τῶν τοιούτων τριμέτρων μένει ἄδηλον, πότερον σχῆμα πρέπει νὰ δεχθῶμεν, λελυμένον ἀνάπαιστον ἢ ἀνάπαιστον μετὰ προηγουμένου λελυμένου ἱάμβου· οἷον ἐν μὲν τῷ τοῦ Εὐπόλιδος (παρ' Ἀθην. 12, 623 e) τριμέτρῳ

καὶ μουσικὴν πράγμ' ἐστὶ βαθύ τι καὶ καμπύλον
καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τοῦ Ἀριστοφάνους,

(1) Curtius Bernhardi, de incisionibus anapaesti in trimetro comico Graecorum, Dissert. Lips. 1871.

Ἀχαρν. 78 τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν.

Ἀχαρν. 437 Εὐριπίδῃ, 'πειδὴ περ ἔχαρίσω μοι ταδί,
ἔχομεν προφανῶς λελυμένον ἀνάπαιστον (1). Ἐν ἄλλοις ὅμως, οἷον
ἐν τῷ ἐξῆς τοῦ Πλάτωνος (ἀπόσπ. ἀδέσπ. 6)

οὗτος τίς εἶ; λέγε ταχύ· τί σιγῆς; οὐκ ἔρεῖς; (2)

δυνάμεθα καθ' ἑκάτερον τῶν εἰρημένων σχημάτων νὰ διαιρέσωμεν,
μόνον δὲ τεκμήριον πεῖθον ἡμᾶς νὰ λάβωμεν μᾶλλον λελυμένον ἀνά-
παιστον μετ' ἰάμβου ἢ τριβραχυν μετ' ἀναπαιστού εἶνε ἡ τομῇ. Τοῦ-
ναντίον δέ, τουτέστι τριβραχυν μετ' ἀναπαιστού, ἐν τοῖς ἐξῆς στίχοις

Ἀχαρν. 928 ὥσπερ κέραμον, ἵνα μὴ καταγῇ φοροούμενος.

Νεφ. 663 ἀλεκτρούονα (3) κατὰ ταῦτὸ καὶ τὸν ἄρρενα.

Ἐκκλ. 315 καὶ θοιμάτιον· ὅτε δὴ δ' ἐκεῖνο ψηλαφῶν.

Ἐν τισι δὲ πάλιν, οἷοις τοῖς ἐξῆς,

Λυσιστρ. 1148 ἀδικίους, ἀλλ' ὁ πρωκτὸς ἄφρατος ὡς καλός.

Μενάνδρ. ἀδέσπ. 54 τὰ δὲ μετὰ γυναικὸς εἰσιόντ' εἰς οἰκίαν,
οὐδὲ τὸ τεκμήριον τῆς τομῆς ἔχομεν, ὥστε ἐπίσης ἑκάτερον σχῆμα
δύναται ἐπὶ τούτων νὰ ληφθῇ. Ῥυθμικὸς δὲ λόγος λύων τὴν ἀπορίαν
ταύτην οὐδεὶς δύναται νὰ εὑρεθῇ. Διότι ὁ ἀνάπαιστος ἐν τῷ τριμέ-
τρῳ δὲν εἶνε τρίσημος, ὅπως θέλει ἡ θεωρία τῶν κυκλίων ἀναπαιστών
καὶ δακτύλων, περὶ ἧς ὡς ἀνυποστάτου πλάσματος τῶν παλαιῶν
θεωρητικῶν εἶπομεν ἤδη ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ τετράσημος, ὡς μαρτυρεῖ
καὶ ἡ λύσις τῆς θέσεως εἰς δύο βραχείας, ὅπερ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἂν ἡ
μακρὰ αὕτη ἦτο ἄλογος. Πάντως ὁ ἀνάπαιστος καὶ ἐν τῷ τραγικῷ
καὶ ἐν τῷ κωμικῷ τριμέτρῳ εἶνε ἀνωμαλία τις ῥυθμικῇ, ἧς φαίνεται
ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐγένετο χρῆσις ἐν τῷ α' ποδὶ τοῦ τριμέτρου (γνωστὸν
δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ ποδὸς καὶ ἄλλων μέτρων συμβαίνουναι τοιαῦται
ῥυθμικαὶ ἀνωμαλίαι), ὕστερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις, πλὴν τῆς
τελευταίας, ἐπὶ κυρίων μὲν ὀνομάτων παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ἐπὶ πά-
σης δὲ λέξεως παρὰ τοῖς κωμικοῖς.

(1) Ἐὰν δηλονότι τὰ χωρία ταῦτα δεχθῶμεν ὡς ὀρθῶς παραδεδομένα καὶ μὴ ἐμφαρ-
μένα, ὡς τινες τῶν κριτικῶν ὑπολαμβάνουσιν αὐτὰ καὶ διορθοῦσιν ἐκ μὲν τοῦ πρώτου
ἐκβάλλοντες τὸ τι, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ γράφοντες *δυνατοὺς* ἀντὶ *δυναμένων* ἢ *φαγεῖν*
ἀντὶ *καταφαγεῖν*, ἐκ δὲ τοῦ τρίτου ἐκβάλλοντες τὸ μοι.

(2) Ἐὖν καὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἔχη ὀρθῶς καὶ δὲν θελώμεν νὰ γράψωμεν *ταχύ*
σιγῆς, ὡς τινες προβάλλοντο.

(3) Ὁ Πύρρων προβάλλεται ἀλεκτροῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

**Περὶ τοῦ χωλοῦ ἢ σκάζοντος καὶ τοῦ
καταληκτικοῦ τριμέτρου.**

α'. Τρίμετρον χωλὸν ἢ σκάζον.

341. Ἐκ τοῦ ὀρθοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου οἱ μεταγενέστεροι ἱαμβο-
γράφοι ἐπλασαν δευτερεῦόν τι εἶδος, τὸ χωλὸν ἢ σκάζον τρίμετρον,
ὅπερ συντομώτερον καὶ *χωλιάμβος* καλεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Εὐρε-
τῆς αὐτοῦ λέγεται συνήθως ὁ ἱαμβοποιὸς Ἰππῶναξ(1), ἐξ οὗ καὶ μέ-
τρον Ἰππωνάκτιον ἐκλήθη, τινὲς δὲ ἀναφέρουσι τὴν εὐρεσιν αὐτοῦ εἰς
Ἀνάνιον ἢ Ἀνανίαν(2), ὅθεν καὶ μέτρον Ἀνάνιον ἐκλήθη. Κατὰ δὲ
τὸν γραμματικὸν τοῦ Ἀρληϊανοῦ κώδικος (cod. Harlejanus) παρὰ
Tyrwhitt dissert. de Babrio σελ. CLXX τὸ Ἀνάνιον μέτρον διε-
κρίνετο τοῦ Ἰππωνακτίου κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ᾧ τοῦ Ἰππωνακτίου ὁ
παραλήγων πούς ἦτοι ὁ ε' εἶχε σχῆμα τὸ τοῦ ἱαμβοῦ, τὸ Ἀνάνιον
εἶχε τὸ τοῦ σπονδαίου, ὥστε τὸ μετὰ τὴν ἐφθημιμερῇ τομῇ μέρος τοῦ
στίχου ἦτοι ἡ τελευταία διποδιά μετὰ τῆς θέσεως τοῦ δ' ποδὸς συνε-
κροτεῖτο ἐκ πέντε μακρῶν συλλαβῶν. Λέγει δὲ ὁ γραμματικὸς οὗτος
αὐτολεξεῖ τάδε· « τοῦ δὲ Ἰππωνακτίου (γνώρισμα) τὸ δέχεσθαι ἐν τῇ
ς' χώρᾳ σπονδεῖον ἢ τροχαῖον· διὸ καὶ χωλαίνειν δοκεῖ κατὰ τὴν βά-
σιν ὑπερκατάληκτον ταύτην ἔχον. Τοῦ δὲ Ἀνανίου τὸ ἀπὸ τοῦ τε-
τάρτου (ὁ κώδιξ δευτέρου) ποδὸς μέχρι τέλους πέντε συλλαβὰς ἔχειν
καὶ ταύτας μακράς· διὸ καὶ ἰσχιορρωγικὸν ὁ στίχος οὗτος λέγεται ».
Ὅμοια λέγει καὶ ὁ Τζέτζης (Cram. Anecd. III, σελ. 310, 4) ὧδε

(1) Πρβλ. Mar. Victor. σελ. 81 K. Caesius Bassus σελ. 527 K. Diomed.
σελ. 507.

(2) Πρβλ. Ἰππαιστ. σελ. 18 W. « ἔστιν ἐπίσημον ἐν τοῖς ἀκαταλήκτοις καὶ τὸ χω-
λὸν καλοῦμενον, ὅπερ τινὲς μὲν Ἰππῶνακτος, τινὲς δὲ Ἀνανίου φασὶν εὐρημα ». Τριχ.
σελ. 9 « ὁ τινὲς μὲν Ἀνανίου φασὶν εὐρημα, τινὲς δὲ Ἰππῶνακτος ». Sacerd. σελ. 519
K. « de hipponactio clodo acatalectico iambico ananio ».

λέγων· « ἰσχιορρῶγα δέ τινες φασὶ τὸν Ἀνανίου », Τὸ σχῆμα τοῦτο εὑρίσκεται μὲν καὶ παρ' Ἰππώνακτι, ἀλλὰ πολλῶ σπανιώτερον ἢ παρ' Ἀνανίῳ· διότι ἐν τοῖς 120 που σωζομένοις χωλιάμβοις τοῦ Ἰππώνακτος εὑρίσκεται μόνον τρισκαιδεκάκις, ἐν ᾧ ἐν τοῖς ἑξ τοῦ Ἀνανίου τρίς(1).

342. Ἡ δὲ σημασία ἥτοι ῥυθμικὴ διαίρεσις τοῦ μέτρου τούτου ἀμφισβητεῖται σφοδρᾶ. Ὁ μὲν Γοδ. Ἑρμαννός (Elem. doct. metr. σελ. 142) λαμβάνει τὴν τελευταίαν διποδίαν ὡς ἀντίσπαστον $\cup \cup \cup \cup$, ὥστε τῷ τελικῷ ποδὶ προσποιεῖ ἀρχικὸν σχῆμα τὸ τοῦ τροχαίου. Ὁ δὲ Bergk (Meletem. lyr. spec. II [ind. schol. Hal. hib. 1859] σελ. XIII.) καὶ ὁ Christ (Metrik σελ. 383) λαμβάνοντες τὴν τρίτην ἀπὸ τοῦ τέλους συλλαβὴν ὡς χρόνον παρεκτεταμένον τρίσημον σημαίνονται ὧδε. . . . $\cup \cup \cup \cup$. Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην τὸ ἱππωνάκτιον μέτρον ἀποδείκνυται τρίμετρον ὑπερκατάληκτον, ἐν ᾧ ἡ μετρικὴ παράδοσις πᾶσα (πλὴν τοῦ γραμματικοῦ τοῦ Ἀρληιανοῦ κώδικος, οὗ ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω) λαμβάνει αὐτὸ ὡς ἀκατάληκτον. Ὁ δὲ Οὔεστφάλιος δέχεται ἀνάκλασιν ἥτοι ῥυθμικὴν μεταβολὴν ἐν τῇ κατακλειδί τοῦ μέτρου τούτου, ἀντὶ δηλαδὴ τοῦ τελευταίου κρητικοῦ $\cup \cup \cup$ τοῦ ὀρθοῦ τριμέτρου δέχεται ὡς κατακλειδὰ τοῦ χωλοῦ ἐξάσημον ἱαμβικὸν πόδα ἥτοι ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος ἐν σχήματι μολοσσοῦ $\cup \cup \cup$. Ὁ δὲ Max Ficus (über den Bau des griech. Choliambus κτέ. ἐν τῇ speciell. Metr. τοῦ Rossbach σελ. 808 κέ.) φρονεῖ τούναντίον ὅτι ἡ προσωνυμία χωλὸν ἢ claudum οὐδαμῶς ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ῥυθμικὴν μεταβολὴν, τουτέστι τροχαῖον ἀντὶ τοῦ τελικοῦ ἱάμβου, ὥστε οὕτω νὰ συμπίπτωσι δύο θέσεις ἢ ῥυθμικοὶ τόνοι, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν προσωνυμίαν ταύτην ἀποδοτέον ἀπλῶς εἰς τὸ ποδικὸν σχῆμα τοῦ σπονδαίου ἀντὶ τοῦ ἱάμβου, διότι ἐκ τοῦ παρὰ τᾶξιν ἥτοι κατὰ μὴ κανονικὴν χώραν ταττομένου τούτου σπονδαίου τὸ

(1) Ὑπὲρ τῆς ἀρχαιοτέρας ἢ καθ' Ἰππώνακτα χρήσεως τοῦ χωλιάμβου φαίνοντάς μαρτυροῦντα δύο τρίμετρα τοῦ Σιμωνίδου, τὸ μὲν παρ' Ἀθηναίῳ VII, 299 C « Σιμωνίδης δ' ἐν ἱάμβοις » Ὡσπερ ἔγγελος κατὰ γλοιού », τὸ δὲ ἐν τῷ M. Ἑτυμολογ. 270, 45 σωζόμενον· « Σιμωνίδης ἐν ἱάμβοις· καὶ σαῦλα βαίνων, ἱππὺς ὡς κορινίτης ». Ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῦ πρώτου δύναται ἡ διέφθογος οἱ νὰ ληφθῇ ὡς βραχυνομένη, τὸ δὲ δεύτερον τρίμετρον ὡς ἐφθαρμένον, ὅπως καὶ λαμβάνουσι αὐτὸ οἱ πολλοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν καὶ ζητοῦσι νὰ διορθώσωσιν (οἷον ὁ Bergk μετὰ τοῦ Dindorf γράφουσι κορινίτης), καὶ οὕτω νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἀρχαιοτέραν τοῦ Ἰππώνακτος τὴν χρῆσιν τῶν χωλιάμβων.

τρίμετρον ἀποδείκνυται τραχύτερον καὶ ὥσπερ τι τὸ ἐπισσευρμένον καὶ χωλὸν ἔχον. Ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ ταύτης νομίζει ὁ Φίκος ὅτι συνηγορεῖ καὶ τὸ ὅτι οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ μνημονεύοντες τὰ δύο ταῦτα σχήματα τοῦ τελικοῦ ποδὸς κανονικῶς προτάττουσι τὸν σπονδεῖον τοῦ τροχαίου· εἶτα δὲ καὶ ἡ χρῆσις, διότι κατὰ τὴν 5' χώραν ὁ σπονδεῖος εὐρίσκεται συχνότερος τοῦ τροχαίου, παρὰ μὲν τοῖς παλαιότεροις τοῦ Βαβρίου ἱαμβογράφοις ἐν διπλασίῳ λόγῳ, παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ τὸ τοῦ σπονδείου σχῆμα εἶνε τὸ κανονικόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ῥητὴν ἐκ τῆς παραδόσεως μαρτυρίαν φέρει ὁ Φίκος ὅτι τὸ χωλὸν τρίμετρον διαφέρει τοῦ ὀρθοῦ οὐχὶ κατὰ τὴν σημασίαν, ὥς τὴν αὐτὴν ἀμφοτέροις ὑποκειμένην, ἀλλὰ κατὰ τὴν προτελευταίαν μακράν, ἐνῷ τὸ ὀρθὸν ἔχει πάντοτε βραχεῖαν. Τὴν ἄμεσον ταύτην μαρτυρίαν παρέχεται ὁ Mar. Plotius Sacerdos ἐν σελ. 519 K. λέγων τάδε· «Hīpponactium trimetrum clodum percutitur sicut iambicum trimetrum Archilochium comicum vel tragicum, sed paenultima longam habet contra illorum rationem, quae brevem habent». Κατὰ ταῦτα ὁ Φίκος σημαίνεται τὸν χωλιάμβον ὡδε·

□ — υ — — □ | — υ | — — □ — — □
 τί τῷ τάλαντι | Βουπάλῳ συνοίκησας;
 ἀκούσαθ' Ἰππώνακτος· | οὐ γὰρ ἄλλ' ἦκω.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Φίκου ἀσπάζεται καὶ ὁ Ῥοσβάχιος ἐν τῇ γ' ἐκδόσει τῆς μετρικῆς.

343. Τοῦ χωλιάμβου ἐγένετο κατ' ἀρχὰς χρῆσις ὑπὸ τῶν ἱαμβοποιῶν σύμφωνα πρὸς τὸ ἦθος τοῦ μέτρου τούτου ἐν τῇ σκωπτικῇ ποιήσει τοῦ γελοίου χάριν, ὅπως σκώπτωσι τὰς τοῦ ἀνθρωπείου βίου ἀμαρτίας καὶ ἀδυναμίας. Ἡ δὲ σύνθεσις ἐγένετο κατὰ στίχον. Ἡ κωμωδία ὅμως οὐδεμίαν τοῦ μέτρου τούτου ἐποιήσατο χρῆσιν. Μονήρεις δὲ εἶνε οἱ δύο σκάζοντες τοῦ Εὐπόλιδος (παρὰ Πρισκιανῷ 1328 = 427 H.) οἱ ἐξῆς·

ἀνόσια πάσχω ταῦτα καὶ μὰ τὰς Νύμφας
 πολλοῦ μὲν οὔν δίκαια ναὶ μὰ τὰς κράμβας.

Ὑστερον δὲ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικούς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐγένετο προσφιλὲς τὸ μέτρον τοῦτο τῇ διδακτικῇ ποιήσει καὶ τῷ ἀπολόγῳ. Καὶ μέχρι μὲν χθὲς καὶ πρῶην μόνου τοῦ μεταγενεστέρου μυθογράφου Βαβρίου ἐσφάζοντο πλεῖστα ἀκέραια ποιήματα χωλιάμβοις (ἢ μυθιάμβοις, ὥς ὁ Βάβριος ἐκάλειεν αὐτοὺς) γεγραμμένα,

τῶν δ' ἄλλων τῶν κατὰ τὰς πρὸ τοῦ Βαβρίου ἐπτὰ ὅλας ἑκατοντάς· τηρίδας ἀκμασάντων μόνον ἀποσπάσματα καὶ ταῦτα μὴ υπερβαίνοντα ἅπαντα ἑμοῦ τὸ κεφάλαιον τῶν τριακοσίων χωλιάμβων, ὧν ἡ μερίς τοῦ λέοντος (περὶ τοὺς 120) ἀνήκει τῷ Ἰππώνακτι. Ἀγαθῇ τύχῃ ὁμως νεωστὶ εὐρέθησαν ὀκτὼ ποιήματα τοῦ Ἡρώδου ἢ μᾶλλον Ἡρῶνδου(1), ὧν τὰ μὲν ἐπτὰ ἀκέραια, τὸ δὲ ὄγδοον ἑλλιπές, περιλαμβάνοντα τὸ ὅλον ἀκεραίου χωλιάμβους (ἢ μιμιάμβους, ὡς ἐκάλει ὁ Ἡρῶνδας τοὺς χωλιάμβους αὐτοῦ) 728. Ἐὰν δὲ τούτοις προστεθῶσι καὶ 13 που ἄλλοι ἐξ ἀποσπασμάτων ἄλλων ποιημάτων, ἔχομεν τὸ ὅλον 741 που ἀκεραίου μιμιάμβους τοῦ Ἡρῶνδου, ἐν ᾧ μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δὲν ἐσφύζοντο οὐδὲ δύο δεκάδες ἀκεραίων μιμιάμβων. Πλὴν δὲ τῶν χωλιάμβων τοῦ Ἰππώνακτος, Ἡρῶνδου καὶ Βαβρίου, τῶν λοιπῶν σφζομένων ὀλίγοι πίπτουσιν ἐπὶ ἓνα ἕκαστον τῶν ἄλλων ποιητῶν, δηλονότι τὸν Ἀνάνιον, Εὐπολιν, Δίφιλον, Κερκίδαν, Αἰσχρίωνα, Φοίνικα, Παρμενίωνα, Ἑρμείαν, Θεόκριτον, Καλλιμάχον, Ἀσκληπιάδην, Ἀπολλώνιον τὸν Ῥόδιον, Χαρίνον, Ἀπολλωνίδην τὸν Νικαέα, Διογένην τὸν Λαέρτιον καὶ τινες ἀνωνύμου.

344. Περὶ δὲ τοῦ μετρικοῦ σχήματος τοῦ χωλιάμβου καθ' ὅλου μὲν παρατηροῦμεν ὅτι, πλὴν τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς αἰεὶ μακρᾶς οὔσης καὶ οὐδέποτε λυομένης, κατὰ τὰ λοιπὰ ἦτοι τὴν τομὴν, τὴν λύσιν τῶν θέσεων καὶ τὴν χρῆσιν τῶν ἀλόγων ἄρσεων φυλάττονται οἱ αὐτοὶ σχεδὸν καὶ ἐν τῷ ὀρθῷ τριμέτρῳ τῶν ἱαμβοποιῶν κανόνες. Ἀκριβεστέρον δὲ τὸ σχῆμα τοῦ χωλιάμβου ἔχει ὡς ἐξῆς·

α') *Τομή*. Αἱ τομαὶ τοῦ χωλιάμβου εἶνε αἱ αὐταὶ καὶ αἱ τοῦ ὀρθοῦ τριμέτρου τῶν καλῶν χρόνων, ἡ πενθημιμερὴς καὶ ἡ ἐφθημιμερής. Οὐδεὶς στίχος στερεῖται τῆς ἐτέρας τῶν δύο τούτων τομῶν. Ἐνίστε εὐρίσκονται ἀμφοτέραι ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀναγκαῖον οὐδὲ κανονικόν. Ἐκ τῶν δύο δὲ τομῶν κυριωτέρα καὶ πολλῶ συχνότερα εἶνε ἡ πενθημιμερής. Παρὰ Βαβρίῳ μεταξὺ 100 στίχων κατὰ μέσον ὅρον μόνον 12 ἢ 13 δὲν ἔχουσι τὴν πενθημιμερῆ ἀλλὰ τὴν ἐφθημιμερῆ τομὴν. Χωλιάμβοι δὲ στερούμενοι ἀμφοτέρων τῶν τομῶν τούτων εἶνε σπανιώτατοι καὶ πιθανῶς ἐφθαρμένοι.

β') *Σπονδεῖος*. Ἐν μὲν τῇ α' καὶ μάλιστα τῇ γ' χώρᾳ εὐρίσκον-

(1) Τοῦ Ἡρῶνδου, ποιητοῦ συγχρόνου που πιθανῶς τοῦ Καλλιμάχου, τοὺς μιμιάμβους ἀπεγράφω ἐκ τοῦ ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσεῖῳ CXXXV παπύρου καὶ πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ F. G. Kenyon τῷ θέρει τοῦ 1898.

ται συχνότατα οἱ σπονδεῖοι ἤτοι ἄλογοι ἱαμβοὶ παρ' ἅπασιν τοῖς ἱαμβογράφοις καὶ παρὰ τῷ Βαβρίῳ. Τουναντίον λίαν σπάνιοι εἶνε οἱ χωλιάμβοι οἱ ἔχοντες κατὰ τὰς χώρας ταύτας ὥστε κατὰ πάσας τὰς τέσσαρας πρώτας χώρας καθαροὺς ἱάμβους. Κατὰ τὴν πέμπτην ὁμως χώραν ἀποφεύγουσιν οἱ ἱαμβογράφοι τὸν σπονδεῖον. Ἀκριβέστερον δὲ ὁ λόγος τῆς χρήσεως τοῦ σπονδείου κατὰ τὴν ε' χώραν ἔχει ὡς ἐξῆς· παρὰ μὲν τῷ Ἰππώνακτι ἐν χωλιάμβοις περὶ τοὺς 120 εὐρίσκεται ὁ σπονδεῖος κατὰ τὴν ε' χώραν 13^{κις}, ὥστε ἅπαξ ἀνὰ 9 στίχους. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώδῃ ἐν τοῖς 720 σφζομένοις ἀκεραίοις χωλιάμβοις αὐτοῦ εὐρίσκεται ὁ σπονδεῖος 29^{κις}, ὥστε κατὰ μέσον ὅρον ἅπαξ ἀνὰ 25 σχεδὸν στίχους (1). Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ ἐν 1650 που ἀκεραίοις χωλιάμβοις (μυθιάμβοις), ὅσους ἡμεῖς ἠριθμήσαμεν κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Schneidewin (παρὰ Teubner 1853), εὐρίσκονται εἴκοσι μέγιστα, ὥστε κατὰ μέσον ὅρον εἰς χωλιάμβος ἔχων σπονδεῖον ἐν τῇ ε' χώρᾳ ἀναλογεῖ πρὸς 82 $\frac{1}{2}$ ἔχοντας ἱάμβον. Ἐὰν δὲ ἐξαιρεθῶσι καὶ τινες τῶν ἐχόντων σπονδεῖον ὡς νόθοι, οἱ ἱαμβοὶ ἀποδείκνυνται ἐτι μάλλον πλεονεκτοῦντες. Χωλιάμβους ἔχοντας σπονδεῖον ἐν τῇ ε' χώρᾳ εὐρομεν τοὺς ἐξῆς· ἐν τῷ α' προοιμίῳ στ. 3, 4 καὶ 15 καὶ ἐν μύθ. 13, 13. 19, 6. 22, 9, 39, 4. 45, 3. 52, 8. (2) 61, 10. 72, 23. 72, 24. 81, 5. 82, 11. 95, 29. 95, 63. 100, 4. 111, 6. 126, 3. 143, 1. Περὶ τῶν ἄλλων δὲ ἱαμβογράφων οὐδὲν λέγομεν, διότι εἶνε ἐπισηφαλὲς νὰ κρίνη τις ἐξ ὀλίγων στίχων ποίαν χρῆσιν ἐποίησαντο τοῦ σπονδείου κατὰ τὴν ε' χώραν. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὸν Ἡρώδαν, οὗ οἱ παρὰ τῷ Bergk (poët. lyr. Graec. τόμ. 2 σελ. 509 κέ. ἐκδ. 8' 17 ἀκέρατοι μιρίαμβοι οὐδένα ἔχουσι σπονδεῖον ἐν τῇ ε' χώρᾳ. Εἰ τις ἐντεῦθεν ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Ἡρώδης οὐδεμίαν ἐποίητο χρῆσιν τοῦ

(1) Οἷον ἐν μὲν τῷ Α' ποιήματι ἐκ στ. 90 συγχευμένων εὐρίσκεται ἅπαξ (στ. 21), ἐν δὲ τῷ Β' (στ. 102) ἐξάκις (στ. 9, 19, 26, 40, 41, 79), ἐν δὲ τῷ Γ' (στ. 97) τετράκις (στ. 58, 65, 69, 76) ἐν δὲ τῷ Δ' (95) δις (στ. 6, 9), ἐν δὲ τῷ Ε' (85) ἐξάκις (στ. 25, 44, 65, 68, 73, 85), ἐν δὲ τῷ Σ' (101) πεντάκις (στ. 16, 24, 29, 37, 88), ἐν δὲ τῷ Ζ' (129) τετράκις (στ. 32, 39, 48, 54), ἐν δὲ τοῖς 21 πρώτοις στίχοις τοῦ Η' ἅπαξ (στ. 19), οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε οὕτω κεκοσμημένοι, ὥστε δὲν δύναται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, ὡσαύτως καὶ τινὰ ἄλλα ἀποσπάσματα.

(2) Ὁ στίχος οὗτος εὐκόλως δύναται νὰ διορθωθῇ, ὥστε νὰ ἐκλείπῃσι πάντα τὰ ἀσυνήθη παρὰ Βαβρίῳ, ὅ τε σπονδεῖος ἐν τῇ ε' χώρᾳ καὶ ἡ τελικὴ βραχεῖα καὶ ἡ ἀτόνιστος παρατέλευτος, ἂν μεταθῶμεν τὸ αὐτὸ πρὸ τοῦ ὡσπερὶ, τοιούστιν ἂν ἀντὶ « ἄλλων πονούντων, ὡσπερὶ κάμων αὐτός » γράψωμεν « ἄλλων πονούντων, αὐτός ὡσπερὶ κάμνιον ».

σπονδείου, θὰ ἡλέγχετο οὐχὶ ἀληθεύων ἐκ τῶν ὕστερον εὑρεθέντων ποιημάτων αὐτοῦ, ἐν οἷς, ὡς εἶπομεν, ὁ σπονδεῖος ἐν τῇ ε' χώρᾳ ἔχει κατὰ μέσον ὄρον ὡς πού 1 : 25.

γ') Ἀνάπαιστος. Παρὰ μὲν τῷ Ἰππώναντι ὁ ἀνάπαιστος εὐρίσκεται δις κατὰ τὴν α' μὲν χώραν ἐν τῷ ἐξῆς χωλιάμβῳ (παρὰ Studemund Aneecd. var. I σελ. 45) «ἐκέλευε βάλλειν καὶ λεύειν Ἰππώναντα», κατὰ δὲ τὴν ε' ἐν τῷ παρὰ Bergk 31 (16) ἀποσπάσματι. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδῃ 18^{κς}, ἐννεάκις μὲν κατὰ τὴν α' χώραν (Δ' 6, 9. Ε' 1, 13, 25, 31. Σ' 72, 97. Ζ' 57), δις δὲ κατὰ τὴν β' χώραν (Δ' 71 καὶ Σ' 71), ἅπαξ δὲ κατὰ τὴν γ' (Ζ' 109), δις δὲ κατὰ τὴν δ' (Β' 31. Σ' 55), τετράκις δὲ κατὰ τὴν ε' (Β' 8, 82 καὶ Δ' 72, 86). Ὡστε ὁ λόγος τῆς χρήσεως τοῦ ἀναπαιστού παρ' Ἡρώνδῃ ἔχει ὡς 18 : 720 = 1 : 40 ἢ μᾶλλον, ἂν ἐξαίρεθῶσι δύο ὡς ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων κείμενοι, ὡς 16 : 720 = 1 : 45. Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ ὁ ἀνάπαιστος εὐρίσκεται κατὰ τὸν Φίκον (ἀριθμοῦντα 1425 χωλιάμβους τοῦ Βαβρίου) κατὰ μὲν τὴν α' χώραν σχεδὸν 140^{κς}, ὥστε κατὰ μέσον ὄρον ἅπαξ ἀνὰ 10 στίχους. Εἶνε δὲ ἡ χρῆσις ἀνώμαλος, διότι ἐν ἄλλοις μὲν μύθοις εἶνε συχνότερος, ἐν ἄλλοις δὲ ἀραιότερος καὶ ἐν ἄλλοις οὐδεμία γίνεται χρῆσις αὐτοῦ. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν χωρῶν τοῦ χωλιάμβου ὁ ἀνάπαιστος εὐρίσκεται μόνον κατὰ τὴν β' καὶ δ' (καὶ ἐπὶ μὴ κυρίων ὀνομάτων), ἀλλ' ὅμως καὶ κατ' ἀμφοτέρας ὀλιγάκις, οἷον κατὰ μὲν τὴν δευτέραν ἐν 10, 12 (τούτω κεχόλωμαι)· 57, 6 (τῷ τῶν Ἀράβων)· 69, 2 (κύων ἐδίωκεν)· 75, 6 (οὐκ ἐξαπατῶ)· 75, 15 (ἐπὶ τῷ θεραπέειν)· 76, 12 (σάλπιγξ τ' ἐκέλευε)· 88, 8 (καὶ τις κορυδαλοῦ)· 78, 17 (εἶπεν κορυδαλός). Κατὰ δὲ τὴν δ' χώραν ἐν 18, 3 (ὁδοιποροῦντος τὴν σισύραν)· 18, 13 (αὐτὸς δὲ ρίψας τὴν σισύραν).

δ') Τρίβραχος. Ἡ δὲ λύσις τῶν θέσεων, ἐξ ἧς γεννᾶται ὁ τρίβραχος, ἔχει ὡς ἐξῆς. Ἐξαιρουμένων τῶν μιμιάμβων τοῦ Ἡρώνδου καὶ τῶν μυθιάμβων τοῦ Βαβρίου ἐν τοῖς τῶν ἄλλων ποιητῶν χωλιάμβοις εὐρίσκεται ὁ τρίβραχος μόνον ἐν ταῖς τέσσαρσι πρώταις χώραις καὶ ἐνταῦθα σπανίως. Διότι ἐν τριακοσίοις πού χωλιάμβοις τοῖς πᾶσιν οὐδ' εἰκοσάκις εὐρίσκεται. Παρατηρήθη δὲ προσέτι ὅτι ὀκτὼ τῶν τριβράχων τούτων (πρὸς πέντε δακτύλοις) εὐρίσκονται ἐν μόνῳ τῷ ἐξ 23 στίχων συγκειμένῳ δευτέρῳ ποιήματι τοῦ Φοίνικος, ὅστις καὶ μόνος μεταχειρίζεται τὸν τρίβραχον κατὰ τὴν γ' καὶ δ' χώραν.

Ὁ Meineke τὰς πολλὰς λύσεις ἀναφέρει εἰς τοῦτο ὅτι ὁ ποιητὴς ἐπίτηδες ἤθελε καὶ διὰ τῆς μετρικῆς μορφῆς νὰ σκώψῃ τὴν μαλθακότητα τοῦ Νίννου, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ, ἐν ᾧ ἐν τοῖς λοιποῖς ἀποσπάσμασι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἅτινα πλείονας περιέχουσι στίχους παρὰ τὸ β' ποιήμα, εἰς μόνον εὐρίσκεται τριβράχυς, οὐδεὶς δὲ δάκτυλος. Ἐξαίρουμένου λοιπὸν τοῦ β' ποιήματος τοῦ Φοίνικος, πρὸς ἑκατὸν στίχους ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὅρον τρεῖς πού τριβράχεις. Καὶ κατὰ μὲν τὴν α' χώραν εὐρίσκεται παρ' Ἰππῶν. 15, 2 Bergk (ἴθι διὰ Λυδῶν). 22 A (μακάριος ὅστις). 31 ἀπὸ σ' ὀλέσειεν). 35, 4 (κατέφαγε). Κατὰ δὲ τὴν β' χώραν παρ' Ἰππῶν. 13, 2 (ὦ Κλαζομένιοι). 58, 1 (κἄλειφα ῥόδινον).—Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδῃ ὁ τριβράχυς εὐρίσκεται 25^κ μεταξὺ 720 ἀκεραίων χωλικάμβων, ὥστε εἰς κατὰ μέσον ὅρον ἀντιστοιχεῖ πρὸς στίχους σχεδὸν 29. Καὶ κατὰ μὲν τὴν α' χώραν εὐρίσκεται τετράκις (B' 68, Δ' 5. E' 64. Σ' 52), κατὰ δὲ τὴν β' 15^κ (A' 29, 32, 56. B' 27. Δ' 23. E' 5, 46, 68, 85. Σ' 83. Z' 51, 60, 108. H' 11, 14), κατὰ δὲ τὴν γ' τρίς (A' 31. Σ' 76. Z' 57), ὡσαύτως δὲ τρίς κατὰ τὴν δ' (A' 30. B' 9. Σ' 22).—Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ κατὰ τὸν Φίλκον ὁ τριβράχυς, οὗ γίνεται χρῆσις ἐν ταῖς τέσσαρσι πρώταις χώραις, εὐρίσκεται 114^κ πού ἐν ὅλῳ. Τούτων τὰ μὲν $\frac{2}{3}$ τουτέστιν 71 τριβράχεις πίπτουσιν εἰς τὸν δεύτερον πόδα, 25 δὲ εἰς τὸν τρίτον, 12 δὲ εἰς τὸν τέταρτον καὶ μόνον 6 εἰς τὸν πρῶτον, διότι ἐνταῦθα εὐρίσκεται συχνὰ ἕτερος τρισύλλαβος πούς, ὁ ἀνάπαιστος. Ὁ λόγος λοιπὸν τῶν 114 τριβράχεων πρὸς τοὺς 1650 στίχους ἔχει ὡς 1:14 $\frac{2}{3}$.

ε') Δάκτυλος. Ἐν μὲν τοῖς χωλικάμβοις τῶν ἄλλων ποιητῶν πλὴν τοῦ Ἡρώνδου καὶ Βαβρίου ὁ δάκτυλος εὐρίσκεται 7^κ μὲν πού κατὰ τὴν α' χώραν, ἐννεάκις δὲ πού κατὰ τὴν γ', ὥστε καθ' ὅλου ὁ λόγος τῶν δακτύλων πρὸς τοὺς χωλικάμβους τῶν ποιητῶν τούτων ἔχει πού ὡς 1:18 $\frac{2}{3}$.—Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώνδῃ ὁ δάκτυλος εὐρίσκεται 30^κ, καὶ κατὰ μὲν τὴν α' χώραν 16^κ (A' 33. B' 26, 40, 42, 56, 88. Γ' 44. Δ' 20, 81, 91, 93, 94. E' 60. Σ' 57. Z' 58, 61). Κατὰ δὲ τὴν γ' 14^κ (A' 9, 28, 30. Γ' 19. E' 52. Σ' 24, 67, 74, 92. Z' 5, 56, 60, 61, 128). Ὁ λόγος λοιπὸν τῶν 30 δακτύλων πρὸς τοὺς 720 ἀκεραίους χωλικάμβους τοῦ Ἡρώνδου ἔχει κατὰ μέσον ὅρον ὡς 1:24.—Παρὰ δὲ τῷ Βαβρίῳ ὁ δάκτυλος εὐρίσκεται ἐν συνόλῳ 130^κ. Ὁ κύριος αὐτοῦ τόπος εἶνε ὁ τρίτος

πους, ἐνθα εὐρίσκεται που 110^{κς} (ἐν τῇ αὐτῇ δὲ χώρᾳ ὁ τρίβοραχος 27^{κς}). Ἐπειτα εὐρίσκεται μόναν 17^{κς} ἢ 18^{κς} ἐν τῇ πρώτῃ χώρᾳ (ἐν ἣ καὶ 7 τριβόραχες καὶ 140 ἀνάπαιστοι). Ὁ λόγος λοιπὸν τῶν 130 δακτύλων τοῦ Βαβρίου πρὸς τοὺς 1650 που ἀκεραίους αὐτοῦ χωλιάμβους ἔχει ὡς $1 : 12\frac{2}{3}$.

Ἐὰν τοῖς 130 δακτύλοις τοῦ Βαβρίου προσθῶμεν τοὺς 140 τριβόραχες, εὐρίσκομεν παρ' αὐτῷ τὸ ὅλον λύσεις θέσεων 244, ὥστε ὁ λόγος αὐτῶν πρὸς τοὺς 1650 ἀκεραίους χωλιάμβους τοῦ Βαβρίου ἔχει σχεδὸν ὡς $1 : 6\frac{2}{3}$, ἐν ᾧ αἱ παρὰ τῷ Ἡρώνδᾳ 55 λύσεις (25 + 30) ἔχουσι λόγον πρὸς τοὺς 720 χωλιάμβους αὐτοῦ ὡς $1 : 13\frac{1}{11}$, αἱ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἱαμβογράφοις ὁμοῦ ἔχουσι λόγον (20 + 16 =) $36 : 300 = 1 : 8\frac{1}{3}$. Κατὰ ταῦτα ἡ λύσις τῶν θέσεων παρὰ τῷ Βαβρίῳ ἐλέγχεται διπλασίως που συχνότερα ἢ παρ' Ἡρώνδᾳ, ἡ δὲ παρὰ τῷ Ἰππώνακτι καὶ τοῖς λοιποῖς εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ, συχνότερα μὲν οὖσα τοῦ Ἡρώνδου, σπανιωτέρα δὲ τοῦ Βαβρίου, μᾶλλον δὲ προσεγγίζουσα τῷ τελευταίῳ. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τῶν θέσεων, Ὡς πρὸς δὲ τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαιστων, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ μὲν Ἰππῶναξ ἐν 120 στίχοις εὐρίσκεται μεταχειρισάμενος δις τὸν ἀνάπαιστον, ὥστε ὁ λόγος παρ' αὐτῷ ἔχει ὡς $1 : 60$, ὁ δὲ Ἡρώνδης ἐν 720 στίχοις 18^{κς}, ὥστε ὁ λόγος παρ' αὐτῷ ὡς $1 : 45$, ὁ δὲ Βάβριος ἐν 1650 στίχοις μετεχειρίσατο 150^{κς} τὸν ἀνάπαιστον, ὥστε ὁ λόγος παρ' αὐτῷ ἔχει ὡς $1 : 11$. Ἐκ τούτων ἐλέγχεται ὁ Βάβριος οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν λύσιν τῶν θέσεων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἀναπαιστων καὶ καθόλου ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τρισυλλάβων ποδῶν πολὺ ὑπερακοντίσας πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἱαμβογράφους. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ἄλλα τινὰ ιδιώματα εὐρίσκονται παρὰ Βαβρίῳ ἄγνωστα τοῖς ἄλλοις ἱαμβογράφοις· οἷον α') παρὰ Βαβρίῳ ἡ τελικὴ συλλαβὴ συνήθως εἶνε μακρά, σπανίως δὲ βραχεῖα, μόνον δηλαδὴ 57^{κς} ἐν 1650 στίχοις, ὥστε κατὰ μέσον ὅρον εἰς στίχος τελευτῶν εἰς βραχεῖαν ἀναλογεῖ πρὸς 29 σχεδὸν τελευτῶντας εἰς μακράν. Πολλοὺς ὅμως τῶν 57 τούτων στίχων νοθεύουσιν οἱ νεώτεροι κριτικοί, ὥστε κατὰ τούτους ὁ ἀριθμὸς τῶν βραχειῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἐλαττοῦται μεγάλως. Εἰσὶ δὲ καὶ κριτικοὶ (οἷος ὁ Rutherford, πρβλ. εἰσαγωγ. τῆς ἐκδ. αὐτοῦ σελ. XCI) πάντας τοὺς τοιούτους στίχους νοθεύοντες. Ἄλλως ἔχει ὁ λόγος παρὰ τοῖς ἄλλοις χωλιαμβογράφοις, διότι παρὰ μὲν τῷ Ἰππώνακτι καὶ τοῖς λοιποῖς ἱαμβογράφοις (πλὴν

τοῦ Ἡρώδου) ὁ λόγος εἶνε ὡς 1 : 2, ὡς παρατηρεῖ ὁ Φίκος, παρὰ δὲ τῷ Ἡρώδῃ εὐρίσκεται ὁ αὐτὸς λόγος ὡς 1 : 2.

β') Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὁ Βάβριος ἀποφεύγει τὴν χρῆσιν τῶν μονοσυλλάβων λέξεων, εὐρίσκονται δὲ τοιαῦτα μόνον ἐν μύθ. 50, 20 (ἂν τις) καὶ 102, 11 (ἢ τις), ἀλλὰ καὶ ἂν μὴ νοθευθῶσιν οἱ στίχοι οὗτοι, τὴν ἐξαίρεσιν παραμυθεῖται ὅτι ἡ λέξις τις εἶνε ἐγκλιτική, καθὼ δὲ τοιαύτη εἶνε στενώτερον συνδεδεμένη μετὰ τῆς προηγούμενης καὶ τρόπον τινὰ συναποτελεῖ μίαν λέξιν. Ὡσαύτως οὐδεὶς στίχος εὐρίσκεται τελευτῶν εἰς μονοσύλλαβον παρὰ τῷ Ἰππώνακτι καὶ τοῖς ἄλλοις ἱαμβογράφοις. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώδῃ τελικαὶ μονοσύλλαβοι λέξεις εὐρίσκονται δέκα τινές. Ἀλλ' ἐκ τούτων ἔαν κατὰ τὸν προειρημένον λόγον ἐξαيرهθῶσι τὰ ἐγκλιτικά, ὀλίγα μόνον μένουσι μονοσύλλαβα, ἅτινα δύνανται νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς αὐτοτελεῖς λέξεις. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ παρ' Ἡρώδῃ ἐλαχίστη εἶνε ἡ χρῆσις τῶν μονοσυλλάβων ἐν τῷ τέλει τῶν χωλιάμβων, ὀφειλομένον νὰ δεχθῶμεν ὡς καθολικὴν τὴν τοιαύτην χρῆσιν παρ' ἅπασιν τοῖς χωλιαμβογράφοις.

γ') Ἡ παρατέλευτος συλλαβὴ ἐν τοῖς χωλιάμβοις τοῦ Βαβρίου ἔχει κανονικῶς λογικὸν τινα τόνον. Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόναι αἱ ἀντωνυμίαι *ἡμῖν*, *ἡμᾶς*, *ὑμεῖς*, *ὑμῶν* πολλάκις κεῖνται ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου. Ἐπὶ ἄλλων δὲ λέξεων συμβαίνει τοῦτο μόνον, ἐν μύθ. 10, 14 (πηρός), 52, 7 (αὐτός) καὶ 65, 1 (ταφ). Ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος νοθεύεται, ὁ δὲ δεύτερος, ὡς καὶ ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ σπονδείου λόγῳ εἴπομεν, δύναται καὶ πρέπει καὶ δι' ἄλλους λόγους νὰ διαρθωθῇ διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ αὐτοῦ πρὸ τοῦ ὡσπερεὶ. Ἀπαραμύθητος δὲ μένει μόνος ὁ τελευταῖος. Παρὰ τοῖς ἄλλοις δὲ χωλιαμβογράφοις ἡ παρατέλευτος συλλαβὴ εὐρίσκεται μὲν συχνότερον ἔχουσα τὸν λογικὸν τόνον ἢ ἄτνος οὔσα, ἀλλ' οὐχὶ ὅσον παρὰ τῷ Βαβρίῳ. Διότι παρὰ μὲν τῷ Ἰππώνακτι ἐξ 120 στίχων εὐρίσκονται 75 χωλιάμβοι ἔχοντες τονίζομένην τὴν παρατέλευτον καὶ 45 ἔχοντες αὐτὴν ἄτνον. Ὡστε ὁ λόγος αὐτῶν ἔχει ὡς $1\frac{2}{3} : 1$. Παρὰ δὲ τῷ Ἡρώδῃ ἐκ μὲν τῶν 90 στίχων τοῦ α' ποιήματος 61 μὲν τονίζονται, 29 δὲ δὲν τονίζονται κατὰ τὴν παρατέλευτον, ἐκ δὲ τῶν 102 τοῦ β' ὁ λόγος ἔχει ὡς 70 : 32, ἐκ δὲ τῶν 97 τοῦ γ' ὡς 73 : 24, ἐκ δὲ τῶν 95 τοῦ δ' ὡς 72 : 23, ἐκ δὲ τῶν 85 τοῦ ε' ὡς 60 : 25, ἐκ δὲ τῶν 101 τοῦ ς' ὡς 70 : 31, ἐκ δὲ τῶν 129 τοῦ ζ' ὡς 86 : 43, ἐκ δὲ τῶν 29 τοῦ η' ὡς 22 : 7, ἐκ δὲ τῶν 12 στίχων τῶν ἀποσπασμάτων ὡς 9 : 3, ὥστε ἐκ τῶν

740 χωλιάμβων τοῦ Ἡρώδου οἱ μὲν 523 ἔχουσι τονιζομένην τὴν παρατέλευτον, οἱ δὲ 217 ἄτονον καὶ ὁ λόγος αὐτῶν εἶνε ὡς 2 $\frac{3}{7}$: 1. Ποῖον λοιπὸν εἶνε τὸ αἴτιον τοῦ ιδιώματος τούτου; οὐχὶ βεβαίως τὸ αὐτὸ παρ' ἅπασιν τοῖς χωλιαμβογράφοις. Παρὰ μὲν τῷ Ἰππώνακτι, τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πλὴν τοῦ Βαβρίου τὸ ἴδιωμα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς σκόπιμον ἐπιτήδευσιν τῶν ποιητῶν τούτων, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ὡς ἐπακολούθημα τῶν συνθηκῶν, αἷς ὑπέτασσον τὸ σχῆμα τῆς κατακλειδος τῶν χωλιάμβων αὐτῶν, φεύγοντες μὲν τὴν βραχεῖαν συλλαβὴν καὶ τὰ μονοσύλλαβα ἐν τῷ τέλει, ἀντὶ τούτων δὲ μεταχειριζόμενοι κατὰ προαίρεσιν λέξεις δυσυλλάβους ἐχρύνοντας σχῆμα σπονδαίου ἢ καὶ ὑπερδυσυλλάβους καταληγούσας εἰς μολοσσόν. Τὸ αὐτὸ ἴδιωμα παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ κατακλειδί τῶν ἐξαμέτρων τῆς Νοννείου σχολῆς καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πρέπει καὶ ἐκεῖ νὰ αἰτιολογηθῇ ὁ συγχρὺς τονισμὸς τῆς παρατελεύτου τοῦ ἐξαμέτρου συλλαβῆς. Παρὰ τῷ Βαβρίῳ ὅμως, παρ' ᾧ ὁ τονισμὸς τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς συμβαίνει κανονικῶς καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐπὶ πάντων τῶν στίχων, οἵτινες δὲν εἶνε καὶ ὀλίγοι, οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι γίνεται κατὰ τύχην ἢ μᾶλλον ἕνεκα τῶν αὐτῶν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις χωλιαμβογράφοις αἰτίων, ἀλλ' ἄνευ ἀμφιβολίας ἐξεπίτηδες καὶ δι' ὠρισμένον τι αἴτιον. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Βάβριος, ἐν ᾧ τηρεῖ αὐστηρῶς τὴν προσφδίαν τῶν παλαιῶν καλῶν χρόνων, ὅμως ἐκαινοτόμησε περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν μυθιάμβων αὐτοῦ, μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς δι' ὧν λέγει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς προοιμίοις καυχώμενος ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις ὑφ' αὐτοῦ. Ἐν μὲν δηλαδὴ τῷ πρώτῳ λέγει στ. 14 κέ. ὥδε

μάθοις δ' ἂν οὕτω ταῦτ' ἔχοντα καὶ γνοίης
ἐκ τοῦ σοφοῦ γέροντος ἡμῶν Αἰσώπου
μύθους φράσαντος τῆς παλαιτέρας μούσης.
ὦν νῦν ἕκαστον ἵνα θέης ἐνὶ μνήμῃ
μελισταγές σοι, λῶσθε, κηρίον θήσω,
πικρῶν ἱάμβων σκληρὰ κῶλα συνθλάσας.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, τῷ μετὰ τὸν 107 μῦθον, στ. 4 κέ. λέγων τάδε·

- 5 Αἰσώπος ὁ σοφός, εἶπε καὶ Λιδυστίνοιο
λόγους Κυβίσσης, ἀλλ' ἐγὼ νῆρ' ἀμύση
δίδωμι φιλάρῳ χρυσέῳ χαλινώσας

- τὸν μυθίαμβον ὥσπερ ἵππον ὀπλίτην.
 ὑπ' ἐμοῦ δὲ πρώτου τῆς θύρας ἀνοιχθείσης
 10 εἰσῆλθον ἄλλοι, καὶ ψοφωτέρας μούσης
 γρίφοις ὁμοίας ἐκφέρουσι ποιήσεις,
 μαθόντες οὐδὲν πλεῖον ἢ γεγωνίσκειν·
 ἐγὼ δὲ λευκῇ μυθιάζομαι ῥήσει,
 καὶ τῶν ἰάμβων τοὺς ὀδόντας οὐ θήγων,
 15 ἀλλ' εὖ πυρώσας, εὖ δὲ κέντρα πρηγύνας,
 ἐκ δευτέρου σοι τήνδε βίβλον ἀείδω.

Τῶν καινοτομιῶν δέ, ἃς διὰ τούτων ὑπαινίττεται, σημαντικωτάτη βεβαίως εἶνε αὕτη, τὸ νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν λογικὸν τόνον ἐν τῇ ῥυθμοποιᾷ, ὅθεν συμβαίνει ὥστε συχνὰ παρὰ Βαβρίῳ νὰ συμπίπτωσιν οἱ ῥυθμικοὶ καὶ λογικοὶ τόνοι. Τινὲς μάλιστα στίχοι ἔχουσι κατὰ πάσας τὰς χώρας συμπίπτοντας τοὺς ῥυθμικοὺς καὶ λογικοὺς τόνους, ὡσανεὶ ὁ ποιητὴς ἤθελε νὰ μίξη ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους τῆς ῥυθμοποιίας, τὸν κατὰ τὴν προσφθίαν ἤτοι τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν καὶ τὸν κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν. Τοιοῦτοι εἶνε π.χ. οἱ ἐξῆς στίχοι:

γενεὴ δικαίων ἦν τὸ πρῶτον ἀνθρώπων,
 ὦ Βράγχε τέκνον, ἦν καλοῦσι χρυσεῖν (α' προοιμ.στ. 1-2).
 θνητῶν δ' ὑπῆρχε καὶ θεῶν ἔταιρεῖν (αὐτ. στ. 13).
 ἡ δ' εἶπε καὶ πῶς ἔργον ἐκφανὲς κρύψω; (μύθ. 3, 10).
 οὐδεὶς δ' ὀδόντας ζῶντος εἶχεν αἰλούρου (μύθ. 17, 6).
 πεύκη στένουσα πῶς ἂν, εἶπε, μεμφοίμην (μύθ. 38, 4 κ.).
 τὸν πέλεκυν, ὅς μου μὴ προσῆκε τῇ ῥίζῃ,
 ὥς τοὺς κακίστους σφῆνας, ὧν ἐγὼ μήτηρ;
 ἄλλος γὰρ ἄλλη μ' ἐμπεσὼν διαρρήσει.

Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ τοῦ δευτέρου προοιμίου ἐμπροσθεν μνημονευθέντες 14 καὶ 15 στίχοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Συχνότεροι δὲ εἶνε οἱ στίχοι, ἐν οἷς οὐχὶ κατὰ πάσας τὰς χώρας (διότι τοῦτο κανονικῶς δι' ὅλου τοῦ ποιήματος ἐφαρμοζόμενον θὰ παρεῖχεν ἀνυπερβλήτους δυσχερείας), ἀλλὰ κατὰ τινὰς μόνον τῶν χωρῶν τοῦ χωλιάμβου συμπίπτουσι τὰ δύο ταῦτα τῆς ῥυθμοποιίας στοιχεῖα. Εἰς τὸ ἰδίωμα λοιπὸν τοῦτο τοῦ Βαβρίου ἀποβλέποντες οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων μετρικῶν καὶ ἰδίᾳ οἱ περὶ τὸν Οὐρεσφάγιον αἰτιολογοῦσι τὸν τονισμόν τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς ὡς παραχώρησιν τοῦ παλαιοῦ τρόπου τῆς ῥυθμοποιίας τοῦ

κατὰ τὴν ποσότητα τῶν συλλαβῶν εἰς τὸν τότε παραφαινόμενον ὕστερον δὲ παντάπασιν ἐπικρατήσαντα νεώτερον, τὸν κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν. Ἐπειδὴ, λέγουσιν οὗτοι, ὁ ῥυθμικὸς τόνος ἐπιπτεν ἐπὶ τὴν προτελευταίαν συλλαβὴν, ὁ Βάβριος, ὅπως ἐπιρρωσθῇ ἔτι μᾶλλον καὶ ἐπισημανθῇ ὁ χαρακτηρίζων οὗτος τὸν χωλίαμβον ῥυθμικὸς τόνος, προσλαμβάνει εἰς ἐπικουρίαν καὶ τὸν λογικὸν τόνον καὶ ποιεῖ αὐτὸν συμπίπτοντα τῷ ῥυθμικῷ. Τοῦναντίον δὲ ὁ Max Ficus ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Βάβριος τονίζει τὴν παρατελευτον συλλαβὴν ἐπίτηδες, ὅπως φέρῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν λογικὸν τοῦτον τόνον τὸν ῥυθμικὸν πίπτοντα ἐπὶ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν. Ἀλλ' ὅμως τοιαῦται συγκρούσεις εἶνε οὕτω συνήθεις οὐ μόνον παρὰ πᾶσι τοῖς παλαιοῖς ποιηταῖς καὶ ἐπὶ πάντων τῶν μέτρων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Βαβρίῳ κατὰ τὰς ἄλλας χώρας τοῦ μυθιάμβου, ὥστε δὲν βλέπομεν πῶς τοῦτο μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν χώραν συμβᾷλλεται εἰς τὸ χῶλόν τοῦ μέτρου καὶ οὐχὶ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας. Ὡσαύτως οὐδαμῶς φαίνεται ἀποδεκτὴ καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ὁθωνος Κρουσίου (de Babrii aetate σελ. 164), δι' ἧς ζητεῖ νὰ αἰτιολογήσῃ τὸ σημαντικώτατον τοῦτο ἰδίωμα τῆς τοῦ Βαβρίου στιχουργίας, ὅτι δηλαδὴ ἐμιμήσατο τὸν χωλίαμβον τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν, ἐν ᾧ κατὰ τὸν γνωστὸν τοῦ τονισμοῦ νόμον τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἡ προτελευταία συλλαβὴ ὡς μακρὰ φέρει, ὡς εἰκός, καὶ τὸν λογικὸν τόνον. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Κρουσίου οὐ μόνον δι' ἄλλους λόγους φαίνεται ἀπίθανος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ σχήματι τῶν μυθιάμβων ὁ Βάβριος εὐρίσκεται ὅτι δὲν ἀκολουθεῖ τοῖς Ῥωμαίοις ποιηταῖς, οἵτινες οὔτε τὴν βραχείαν συλλαβὴν καὶ τὰ μονοσύλλαβα ἀποφεύγουσιν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου, οὔτε τὴν μακρὰν ἄρσιν ἦτοι τὸν σπονδεῖον κατὰ τὴν πέμπτην χώραν μεταχειρίζονται ὅπως ὁ Βάβριος, ὅστις καὶ τοῦ ἀναπαίστου κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τετάρτην χώραν ἐνίοτε ποιεῖται χρῆσιν, ὅπερ δὲν συμβαίνει παρ' ἐκείνοις. Ἡμεῖς πιθανώτερον νομιζομεν ὅτι ὁ κανονικὸς τονισμὸς τῆς παρατελεύτου παρὰ Βαβρίῳ ὀφείλεται κυρίως τῷ τρισήμῳ μεγέθει τοῦ καὶ κύριον ῥυθμικὸν τόνον ἔχοντος χρόνου τούτου, ὥσπερ καὶ ὁ τῆς παρατελεύτου τῶν Ἀνακρεοντείων. Λαμβανομένης δὲ τῆς παρατελεύτου τοῦ μυθιάμβου ὡς τρισήμου, ἀνάγκη καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς ταυτέστιν ἡ προ-παρατελεύτος νὰ ληφθῇ ὡς τρίσημος, ὅθεν ἔτι μᾶλλον αἰτιολογεῖται καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς βραχείας ἐν τῇ τετάρτῃ ἀπὸ τοῦ τέλους συλ-

λαβῇ τοῦ χωλιάμβου ὡς πρὸ τρισήμου κειμένης. Κατὰ ταῦτα ὁ μυθ-
 ἱάμβος φαίνεται ληπτέος μᾶλλον ὧδε·

υ - υ υ - υ υ - υ υ - υ υ

τουτέστιν ὡς τρίμετρον ὑπερκατάληκτον, ὅπως καὶ ὁ γραμματικὸς
 τοῦ Ἀρληϊανοῦ κώδικος ἐλάβανεν αὐτό.

β'. Τρίμετρον καταληκτικόν.

345. Τὸ δὲ καταληκτικὸν τρίμετρον ἐγένετο ἐκ τοῦ ἀκατάληκτου
 καὶ εἶνε μεμειωμένον τῇ τελευταίᾳ ἄρσει, ἣτις ἀναπληροῦται διὰ παρ-
 εκτάσεως τῆς προηγουμένης θέσεως εἰς χρόνον τρίσημον,

υ - υ υ - υ υ - υ υ ἀκατάληκτον

υ - υ υ - υ υ - υ υ καταληκτικόν.

Εὐρίσκεται δὲ ἤδη παρ' Ἀρχιλόχῳ(1), ὅστις συνετίθει αὐτὸ μετὰ
 προταττομένου δακτυλοτροχαϊκοῦ μέτρου, τοῦ καλουμένου ἐξαμέτρου
 περιττοσυλλαβοῦς, εἰς διστιχὸν σύστημα (πρβλ. ἀπόσπ. 101 καὶ
 102). Κατὰ στίχον δὲ φαίνεται ὅτι μετεχειρίσατο αὐτὸ ὁ Ἀλκμάν.
 Πρβλ. ἀπόσπ. 74 B

κλῖναι μὲν ἐπτὰ καὶ τόσαι τράπε-σσαι

μακωνίδων ἄρτων ἐπιστέφου-σαι

λίνῳ τε σασάμῳ τε κὴν πελί-χναις

πέδεσσι χρυσοκόλλα. . . .

καὶ 75. Κατὰ στίχον εἶνε καὶ τὸ τοῦ Φαλαίκου ἐν Ἀνθολ. Παλ. 13,
 5. Καὶ οἱ Λέσβιοι δὲ μελικοὶ ἐποιήσαντο χρῆσιν αὐτοῦ, οἷον ὁ Ἀλ-
 καῖος ἐν ἀποσπ. 102 καὶ ἡ Σαπφώ ἐν ἀποσπ. 103, οὗτοι ὅμως κατὰ
 σύστημα. Τὸ δὲ ὄνομα Ἰππωνάκτειον (Serv. 1818) μαρτυρεῖ περὶ
 τῆς χρήσεως αὐτοῦ παρ' Ἰππώνακτι. Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἐν τῇ τρα-
 γῳδίᾳ, οἷον ἐν Σοφ. Ἦλ. 1276 κέ.

τί μὴ ποιήσω; μὴ μ' ἀποστερή-σης

τῶν σῶν προσώπων ἄδονάν μεθέ-σθαι.

καὶ ἐν τῇ κωμῳδίᾳ, οἷον ἐν Ἀριστοφ. Βατρ. 398 κέ. 404 κέ. 409 κέ.

Ἰακχε πολυτίμυτε, μέλος ἐορ-τῆς.

(1) Ὃθεν ὁ μὲν Caes. Bassus (270, 25 K.) καλεῖ αὐτὸ Archilochium iambi-
 con curtum, ὁ δὲ Atil. Fortun. σελ. 299 K. hendecasyllabum Archilochium,
 ὁ δὲ Diomed. 507 (πρβλ. Mar. Victor. 2574, 2589) colobum Archilochium.
 Παρὰ δὲ τῷ Πρισιανῷ (Parl. σελ. 460, 10 H.) καλεῖται senarium iambicum co-
 lobon. Πρβλ. καὶ Terent. Maur. 2429 κέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Περὶ τοῦ ἱαμβικοῦ διμέτρου καὶ τετραμέτρου.

Α'. Ἰαμβικὸν δίμετρον.

346. Τὸ μὲν ἀκατάληκτον δίμετρον ἐν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις φαίνεται ὅτι δὲν συνετίθετο κατὰ στίχον, ἀλλ' ἀπετέλει μέρος περιόδου ἢ συστήματός τινος, οἷον παρ' Ἀρχιλόῳ μὲν εὐρίσκεται ἐν χρήσει μόνον ἐν διστίχοις στροφαῖς συγκειμέναις ἐξ ἱαμβικοῦ τριμέτρου καὶ ἱαμβικοῦ διμέτρου ὡς ἐπωδοῦ, παρ' Ἀλκμαῖνι δὲ (ἀποσπ. 76), Ἀλκαίῳ (ἀποσπ. 56) καὶ Ἀνακρέοντι (ἀποσπ. 89 καὶ 86 καὶ 90) ὡς μέρος ἦτοι τετραμέτρου ἢ συστημάτων ἐξ ὁμοίων. Ὁ Ἡφαιστίων ὁμῶς ἐν σελ. 17 λέγει « ἀκατάληκτα μὲν δίμετρα, οἷα τὰ Ἀνακρεόντεια ὅλα ᾄσματα γέγραπται ».

347. Τὸ δὲ καταληκτικὸν δίμετρον ἔχει μὲν τὸν αὐτὸν τῷ ἀκατάληκτῳ ῥυθμόν, πλὴν ὅτι εἶνε μειωμένον τῇ τελευταίᾳ ᾄρσει,

⏏ — υ — ⏏ — υ ⏏ δίμετρον ἱαμβικὸν ἀκατάληκτον

⏏ — υ — υ — — — — — » » καταληκτικόν,

τὴν δὲ τρίτην ᾄρσιν ῥητὴν ἦτοι βραχεῖαν καὶ οὐχὶ ἄλογον μακράν. Καὶ ἐν μὲν τοῖς παλαιότεροις χρόνοις ἦτο κυρίως χρήσιμον ὡς κῶλον μάλιστα τελικὸν περιόδου τινὸς (τετραμέτρου ἢ συστήματος ἐξ ὁμοίων), σπανιώτερον δὲ συνετίθετο κατὰ στίχον, οἷον μαρτυρεῖ ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 18, 3 W.) λέγων ὧδε· « καταληκτικὰ δέ, δίμετρα μὲν, ὡς τὸ καλούμενον Ἀνακρεόντειον, οἷον·

ὁ μὲν θέλων μάχεσθαι,

πάρεστι γάρ, μαχέσθω ».

Πρβλ. καὶ Bergk poet. lyr. Gr. τόμ. 3 σελ. 279. Συχνότερα δὲ χρῆσις αὐτοῦ κατὰ στίχον ἐγένετο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ μάλιστα τοῖς Βυζαντιακοῖς ἐν τοῖς Ἀνακρεοντεῖσι καλουμένοις ποιήμασιν. Ἐν τοῖς ποιήμασι τούτοις ἐπικρατοῦσι δύο μέτρα, τὸ Ἀνακρεόντειον καὶ τὸ ἡμίαμβον(1). Καὶ τὸ μὲν Ἀνακρεόντειον κανονικόν

(1) Ὡς ὀνομάζονται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν μετρικῶν (πρβλ. Σχολ. Ἡφαιστ. σελ. 153 W. καὶ Τριχᾶν σελ. 209 W., ὅστις περὶ τοῦ ἡμιάμβου λέγει τὰ ἐξῆς· « ἰστέον δὲ

σχῆμα ἔχον τὸ ἐξῆς υ υ υ υ υ υ υ υ ἐγένετο κατ' ἀνάκλασιν τοῦ διμέτρου ἰωνικοῦ ἐπ' ἐλάσσονος υ υ υ υ υ υ υ υ, ὥστε εἶνε ἰωνικὸν δίμετρον ἐπ' ἐλάσσονος ἀνακλῶμενον. Τὸ δὲ ἡμίμβον εἶνε τὸ καταληκτικὸν ἰαμβικὸν δίμετρον, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, δηλονότι υ υ υ υ υ υ υ υ.

Ἐκ τῶν μέτρων τούτων, πολλάκις κατὰ στίχον ἐπαναλαμβάνομένων, μετὰ χασμωδίας δὲ καὶ ἀδιαφόρου μόνον ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἀπετελοῦντο τὰ Ἀνακρέοντεια καλούμενα ποιήματα, ὧν παράδειγμα φέρομεν ἐνταῦθα τῶν μὲν ἐξ ἀνακλωμένων συγκειμένων τὸ 28 τῆς Παλατίνης ἀνθολογίας·

Ἐδόκουν ὄναρ τροχάζειν
πτέρυγας φέρων ἐπ' ὤμων·
ὁ δ' Ἔρωσ ἔχων μολιῦδον
περὶ τοῖς καλοῖς ποδίσκοις
ἐδίωκε καὶ κίχανεν.

τί δ' ὄναρ θέλει τόδ' εἶναι;
δοκέω δ' ἔγωγε πολλοῖς
ἐν ἔρωσί με πλακέντα
διολισθάνειν μὲν ἄλλους,
ἐνὶ τῷ δὲ συνδεθῆναι.

Τῶν δὲ ἐξ ἡμιμβῶν συγκειμένων τὸ 23·

Θέλω λέγειν Ἀτρεί-δας,
θέλω δὲ Κάδμον ἱ-δεῖν,
ὁ βάρβιτος δὲ χορ-δαῖς
Ἔρωτα μοῦνον ἡ-χεῖ.
ἡμεῖς αὖ νεῦρα πρῶ-ν
καὶ τὴν λύρην ἅπα-σαν·

κάγῳ μὲν ἦδον ἄ-θλους
Ἑρακλέους, λύρην - δὲ
ἔρωτας ἀντεφώ-νει.
χαίροιτε λοιπὸν ἡ-μῖν,
ἦρωες· ἡ λύρην - γὰρ
μόνους Ἔρωτας ἁ-δεῖ.

Καὶ ὡς παράδειγμα μὲν τῶν ἐξ ἀνακλωμένων ποιημάτων ἐχρησίσμενον ποιήματα αὐτοῦ τοῦ Ἀνακρέοντος, οἷον τὸ ἀπόσπ. 63 Bergk·

Ἄγε δὴ, φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ,
κελέβην, ὅπως ἄμυστιν
προπίω, τὰ μὲν δέκ' ἐγγέας

ὑδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου
κυάθους, ὥς ἀνυβριστὶ
ἀνὰ θυττε βασσαρήσω.

ὅτι τοῦτο τὸ καταληκτικὸν δίμετρον καὶ ἡμίμβον παρ' ἡμῖν ὀνομάζεται· ἐπίσημον δὲ ἐστὶ καὶ τοῖς παλαιοῖς Ἀνακρέοντειον λεγόμενον, ὡς πολὺ αὐτῷ κεχρημένου τοῦ Ἀνακρέοντος·), ὁ δὲ Ἑφαιστίων Ἀνακρέοντειον μὲν καλεῖ διαρρήδην τὸ ἰαμβικὸν καταληκτικὸν δίμετρον, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν μετρικῶν Ἀνακρέοντειον λεγόμενον (αἱ τινες ἡμαρτημένως συγχέουσιν αὐτὸ τῷ ἡμιμβῷ ὡς δὴθεν τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ βυθμὸν ἔχον μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς τῆς δισυλλάβου ἄρσεως ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐν τῇ οὐσιωδῶς διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸν βυθμὸν) δὲν ὀνομάζει οὕτω καὶ ὁ Ἑφαιστίων διαρρήδην, ἀλλ' ἀπλῶς λέγει (σελ. 40 W.) «τὸ δὲ (δίμετρον τὸ μὲν) ἀκατάληκτον κατὰ τὴν ἀνακλῶμενον χαρακτῆρα πολὺ παρὰ τῷ Ἀνακρέοντι ἐστὶ,

παρὰ θυττε Πυθόμανδρον
κατεδυν ἔρωτα φεύγων»,

* Ἄγε δυνῖτε μηκέθ' οὕτω
πατάγω τε κάλαητῳ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἶνῳ

μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν μεταγενεστέρων ἡμιάμβων ὡς παράδειγμα ἐχρησίμευον τὰ ἡμιάμβια τοῦ Ἀνακρέοντος, οἷα τὰ ἐμπροσθεν μνημονευθέντα, ἅτινα διέσωσεν ὁ Ἡφαιστίων. Ἐν τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς δὲ χρόνοις ἔγραψεν ἡμιάμβια ὁ Καλλιμάχος. Πρβλ. Ἀνθολ. Παλατ. XIII, 7 (ἐπίγραμμα ἐξ ἑξ ἡμιάμβων) καὶ XIII, 25 (ἐπίγραμμα ἐκ δύο ἡμιάμβων καὶ Ἀρχιλοχείου στίχου κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν ἐφεξῆς ἀπαξ ἐτι ἐπαναλαμβανομένου). Καὶ ἄλλα δὲ ποιήματα ἐξ ἡμιάμβων ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀνθολογίᾳ ἀνήκουσιν εἰς τοὺς χρόνους τούτους. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ εἰς Νικάνδρου Θηρ. στ. 374 ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ἡρώνδαν ἡμιάμβια(1) ἀποδεικνύονται νῦν μετὰ τὴν πρόσφατον εὑρεσιν τῶν ἡμιάμβων τοῦ Ἡρώδου ὅτι ἦσαν ἀντιτεσσάρων ἡμιάμβων, ὡς ἡμαρτημένως ἐφέροντο παρὰ τῷ σχολιαστῇ, δύο μιμιάμβοι (χωλίαμβοι) ἐκ τοῦ Ἐνυπνίου καλουμένου ποιήματος τοῦ Ἡρώδου (καὶ οὐχὶ Ὑπνου) οἱ ἐξῆς

ἔρρ' ἐκ προσώπου, μὴ <τι> σ' ἐκπερὼν πρέσβυς
οὐλῇ κατ' ἰθὺν <τῇ> βατηρίῃ κνάψῃ.

Β'. Ἰαμβικὸν τετράμετρον.

α'. Ἀκατάληκτον.

348. Τὸ μὲν ἀκατάληκτον ἰαμβικὸν τετράμετρον ἦτο μὲν χρήσιμον κατὰ στίχον παρὰ τοῖς λυρικοῖς, οἷον παρ' Ἀλκμαῖνι (ἀποσπ. 9. 10) καὶ παρ' Ἀλκαίῳ (ἀποσπ. 56), οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ δράματι. Ἐν τῇ τραγωδίᾳ εὐρίσκεται μόνον ἐν τοῖς μελικοῖς μέρεσιν.

β'. Καταληκτικόν.

449. Τὸ δὲ καταληκτικὸν τετράμετρον, οἷον τὸ τοῦ Ἰππώνακτος (ἀποσπ. 90)

εἴ μοι γένοιτο παρθένος καλὴ τε καὶ τέρει-να

σ - υ - ι - σ - υ - ι | σ - υ - ι - υ - ι - υ,

εἶνε ἐν τῶν προσφιλεστάτων τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει μέτρων. Ἦτο δὲ

(1) Πρβλ. Bergk, poet. Jyr. Gr. τόμ. 2⁴ σελ. 511 καὶ Ὁ. Κρούσιον, Ἡρώδ. ἐκδ. σελ. 58, καὶ ὅν ἐγράψαμεν τοὺς ἄνω στίχους τοῦ Ἡρώδου.

ἀρχῆθεν χρήσιμον ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει ὡς μέτρον ὄρχηστικόν, ὅπερ μαρτυρεῖ καὶ ἡ δημοτικὴ ὄρχησις ἢ καλουμένη ἄνθεμα (ἐνικῶς τὸ ἄνθεμον), περὶ ἧς ὁ Ἀθηναῖος ΙΔ' σελ. 629 e λέγει «ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῖς ιδιώταις ἢ καλουμένη ἄνθεμα· ταύτην δὲ ὠρχοῦντο μετὰ λέξεως τοιαύτης μιμούμενοι καὶ λέγοντες·

ποῦ μοι τὰ ῥόδα, ποῦ μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα·
ταδὶ τὰ ῥόδα, ταδὶ τὰ ἴα, ταδὶ τὰ καλὰ σέλινα».

Ἐκ τῆς δημοτικῆς δὲ ποιήσεως φαίνεται ὅτι παρέλαβε τὸ μέτρον τοῦτο ὁ Ἰππῶναξ, παρ' ᾧ κατὰ πρῶτον μεταξὺ τῶν λυρικῶν εὐρίσκομεν αὐτό, ὅθεν καὶ Ἰππωνάκειον καλεῖται (Caes. Bass. σελ. 263, 17 K. Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 253). Συχνότατη δὲ χρῆσιν αὐτοῦ ποιεῖται ἡ κωμῳδία, ὅθεν καὶ Ἀριστοφάνειον ὠνομάσθη (Serv. 1818), ἐν τε ταῖς παρῳδαῖς καὶ ταῖς ἐξόδοις καὶ τοῖς ἐπιπρήμασι τοῦ ἀγῶνος. Κατὰ τὴν διττὴν δὲ ταύτην χρῆσιν τοῦ Ἀριστοφάνειου ὡς μελικοῦ μὲν ἐν τῇ παρῳδῇ καὶ ἐξόδῳ (οἶον Ἀχαρν. 1226 κέ. Σφηξ. 230 κέ. Ἐκκλ. 285 κέ. καὶ 479 κέ. Πλούτ. 252), ὡς διαλογικοῦ δὲ ἐν τοῖς ἀγῶσι (οἶον Ἰππ. 333-366. 407-440 καὶ 841-910. Νεφ. 1034-1084 καὶ 1351-1386 καὶ 1399-1446. Βατρ. 905-981. Θεσμοφ. 531-573) διαφέρει καὶ τὸ μετρικὸν αὐτοῦ σχῆμα. Ἡ τραγωδία ὁμῶς οὐδεμίαν ἐπαινέσατο χρῆσιν αὐτοῦ, ὡς οὐδαμῶς ἀρμόζοντος ἕνεκα τοῦ κεκινημένου ἤθους τῇ σεμνότητι καὶ τῷ ἀξιώματι αὐτῆς. Τὸν ἠθικὸν δὲ χαρακτῆρα τοῦ τετραμέτρου κατάδηλον ποιεῖ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν ἐμφαντικωτάτοις χωρίοις ἀντιτιθεὶς αὐτὸ τῷ σεμνῷ ἀναπαιστικῷ τετραμέτρῳ· οἶον ἐν ταῖς Νεφέλαις ὁ μὲν Δίκαιος λόγος, ὅστις ἀντέχεται τῶν πηλαιοῦν σεμνῶν ἡθῶν, διαλέγεται δι' ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων, ὁ δὲ Ἀδίκος ὑπερασπίζων τὰ ἐναντία μεταχειρίζεται ἱαμβικὰ τετράμετρα. Ὡσαύτως ἐν τοῖς Βατράχοις τὸν μὲν Αἰσχύλον ποιεῖ ὁ Ἀριστοφάνης διαλεγόμενον δι' ἀναπαιστικῶν τετραμέτρων, τὸν δ' Εὐριπίδην δι' ἱαμβικῶν.

350. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ τετραμέτρου ἔχει ὡς ἑξῆς·

α') Τομή. Τὰ δύο κῶλα, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ τετράμετρον, τὸ ἀκατάληκτον καὶ τὸ καταληκτικὸν δίμετρον, χωρίζονται κανονικῶς ἀπ' ἀλλήλων διὰ τομῆς. Ἡ κωμῳδία ὁμῶς συχνὰ ἀθετεῖ τὸν κανόνα τοῦτον καὶ δὴ συχνότερον ἢ ἐν τῷ τροχαϊκῷ τετραμέτρῳ, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς διαλογικοῖς τετραμέτροις, οἶον Βατρ. 941

ἴσχανα μὲν πρῶτιστον αὐτὴν | καὶ τὸ βάρος ἀφείλον,

β') ἄλογος ἱαμβος. Τὸ ἱαμβικὸν τετράμετρον δέχεται ἀλόγους ἱαμβούς κατὰ τὴν α', γ' καὶ ε' χώραν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν ἐβδόμην. Ὅπως δὲ ἐν τοῖς ἱαμβικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι καὶ ἐν ταῖς ἱαμβικαῖς στροφαῖς τῆς κωμωδίας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα εἶνε πάνυ συχνὴ ἡ χρῆσις τῶν ἀλόγων ἱαμβῶν καὶ τὰ δύο ἔχοντα ἀλόγους ἄρσεις τετράμετρα εἶνε συχνότερα τῶν ἐχόντων μίαν.

γ') Τρίβραχος (δάκτυλος). Λύσιν δὲ τῆς θέσεως δέχεται κατὰ τὴν α', β', γ', ε' καὶ σ' χώραν, σπανίως δὲ δύο ἄμα, ὡς ἐν Νεφ. 1064. Καθ' ὅλου δὲ ἡ λύσις εὐρίσκεται σπανιώτερον ἐν τοῖς μελικοῖς χωρίοις ἢ ἐν τοῖς διαλογικοῖς, ἐν οἷς σχεδὸν πάντοτε ἐπικρατεῖ μεγάλη κίνησις. Οὐχὶ δὲ ὀρθῶς ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 17 W. λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐβδόμην χώραν δέχεται σπανίως τρίβραχυν, διότι ἡ θέσις ἐνταῦθα εἶνε τρίσημος καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ λυθῇ. Κατὰ δὲ τὴν τετάρτην δέχεται μὲν τρίβραχυν, οἷον Νεφ. 1083. Θεσμοφ. 565, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ στίχων, ἐν οἷς παραμελεῖται ἡ τομῇ, ὡς ἐν τοῖς μνημονευθεῖσιν. Τηρουμένης δὲ τῆς τομῆς ἡ πρὸ αὐτῆς τετάρτη θέσις μόνον ἐν ὀλίγοις στίχοις εὐρίσκεται λελυμένη, οἷον Νεφ. 1047. 1063. Θεσμ. 542. 567.

δ') Ἀνάπαιστος. Ὡς τὸ τρίμετρον οὕτω καὶ τὸ τετράμετρον παρὰ τοῖς κωμικοῖς δέχεται καὶ ἀνάπαιστον ἀντὶ τοῦ ἱαμβοῦ οὐχὶ μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων. Εὐρίσκεται δὲ ὁ ἀνάπαιστος κανονικῶς μόνον ἐν διαλογικοῖς, οὐχὶ δ' ἐν μελικοῖς τετραμέτροις, καὶ διὰ τοῦτο ἀποκλείεται πανταχοῦ τῆς παρόδου. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐγχωρεῖ μόνον κατὰ τὰς αὐτὰς χώρας, καθ' ἃς καὶ ὁ τρίβραχος (δάκτυλος), τουτέστι κατὰ τὴν α', β', γ', ε' καὶ σ', κατ' ἐξαίρεσιν δέ, ὅπως καὶ ὁ τρίβραχος, κατὰ τὴν τετάρτην (Βατρ. 912. 932. 937), κατὰ δὲ τὴν ἐβδόμην μόνον ἄπαξ καὶ ἐπὶ κυρίου ὀνόματος εὐρίσκεται, ἐν Θεσμοφ. 547.

ἐγένετο, Μελανίππας ποιῶν Φαίδρας τε Πηνελόπην δέ, ἐνθα ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ « τοῦτο μόνον τὸ τετράμετρον ἱαμβεῖον ἀνάπαιστον ἔχει τὸν παραλήγοντα, ἄξιον οὖν αὐτὸν τηρῆσαι ».

γ'. Προκαταληκτικὸν καὶ δικατάληκτον τετράμετρον.

351. Ἦδη παρὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις λυρικοῖς τὸ ἱαμβικὸν τετράμετρον λαμβάνει προκατάληξιν μετὰ τὴν τελικὴν συλλαβὴν τοῦ α'

κώλου καὶ οὕτως ἐκ μὲν τοῦ ἀκαταλήκτου γεννᾶται τὸ προκαταληκτικόν, οἶον

Δήμητρος ἀγνῆς καὶ κόρης | τὴν πανήγυριν δέδων (Ἀρχιλ. ἀπόσπ. 120)
 υ - υ - υ - υ - | - υ - υ - υ - υ

ἐκ δὲ τοῦ καταληκτικοῦ τὸ δικατάληκτον, οἶον

υ - υ - υ - υ - | - υ - υ - υ - υ
 τὸν πηλόν, ὦ πάτερ πάτερ, | τουτονὶ φύλαξαι (Σφγκ. 248).

Τὰ τοιαῦτα μέτρα οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐκάλουν *ἀσυνάρτητα ἀντιπαθῆ*. Ἡ ἐλλείπουσα δὲ ἄρσις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δευτέρου κώλου ἀνεπληροῦτο ἢ διὰ λείμματος ἢ διὰ τονῆς. Ὑπὲρ τοῦ λείμματος συνηγορεῖ ἡ τομὴ μετὰ τὸ πρῶτον κῶλον, ἣτις συμβαίνει κανονικῶς πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων. Ὅπου δὲ ἔλειπεν ἡ τομὴ, ἀναγκαιῶς συνέβαινε τονή, τουτέστι παρεξέτεινετο ἡ τελικὴ τοῦ α' κώλου συλλαβὴ εἰς χρόνον τρίσημον. Περὶ τῆς χρήσεως τῶν μέτρων τούτων πρὸς βλ. § 205.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

Σύνθεσις τῶν ἰαμβικῶν μέτρων κατὰ σύστημα.

Α'. Ἰαμβικὰ διωστήματα ἐξ ὁμοίων.

352. Τὰ ἰαμβικὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα εἶνε αὐξήσεις τοῦ ἰαμβικοῦ τετραμέτρου, ὥσπερ καὶ τὰ ἀναπαιστικά καὶ τροχαϊκὰ τοῦ ἀναπαιστικοῦ καὶ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου. Μετὰ τινὰ δηλαδὴ ἀριθμὸν ἀκαταλήκτων τετραποδιῶν λεκτικὴν ἐχουσῶν συνάφειαν ἐπιφέρειται ὡς κατακλείς τετραποδία καταληκτικὴ. Τὰ ἰαμβικὰ ταῦτα συστήματα φαίνεται ὅτι ἐγεννήθησαν κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος, τῆς δ' ἀρχικῆς ταύτης χρήσεως ὡς παράδειγμα δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἐν Βατράχοις 384 κέ.

Δήμητερ, ἀγνῶν ὀργίων
 ἄνασσα, συμπαραστάτει
 καὶ σῶζε τὸν σαυτῆς χορὸν

καὶ μ' ἀσφαλῶς πανήμερον
παῖσαι τε καὶ χορευσαί.

Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ χρήσεως αὐτῶν ὡς προσοδίων εἰς Διόνυσον καὶ Δῆμητρα δύναται νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ μετρικὴ αὐτῶν σύνθεσις, ἡ ἀκολουθία δηλαδὴ ὁμοίων κῶλων (διμέτρων) ἄνευ διακοπῆς τῆς λεκτικῆς συναφείας ἐν τῷ μεταξῷ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἤτοι τὴν τοῦ ἐμβιατηρίου ῥυθμοῦ εἶχον καὶ τὰ ἀναλόγως ἐσχηματισμένα ἀναπαιστικά ἐξ ὁμοίων συστήματα (§ 320), κατὰ τοῦτο δὲ μόνον διέφερον αὐτῶν τὰ ἱαμβικὰ ὅτι ἦσαν μᾶλλον κεινικημένα, καθὼς συγκείμενα ἐκ ποδῶν τοῦ ἱαμβικοῦ γένους, καὶ ἀνυποχώτερα πρὸς τὰ ἀνείμενα εἰς Διόνυσον καὶ Δῆμητρα προσόδια. Ἐκ τῆς τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος λατρείας μετέβη ὕστερον ἡ χρῆσις τῶν ἱαμβικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων εἰς τὴν κωμῳδίαν, ἐν ἣ συνηθέστατα εὐρίσκονται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ περικοπῆς ἱαμβικῶν τετραμέτρων, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ὅπως τῇ διὰ τῶν προηγούμενων τετραμέτρων διεξαγομένη μεταξῷ τῶν ἀγωνιστῶν ἔριδι ἐπιτεθῇ διὰ τοῦ ἐπιφερομένου ἱαμβικοῦ ἐξ ὁμοίων συστήματος τέλος λίαν ἐμφαντικόν. Τοιαῦτα εἶνε τὰ ἐν Ἰππεῦσι στ. 367 κέ. 441-56. 911-40. Νερ. 1089-1104. 1385-90. 1446-52. Λυσιστρ. 382-86. Βατρ. 971-91. Πάντα ταῦτα τὰ ἱαμβικὰ συστήματα συνδέονται στενῶς πρὸς τὰ προηγούμενα ἱαμβικὰ τετράμετρα, πρὸ τῶν ἐν Νεφέλαις μάλιστα 1385. 1446 καὶ ἐν Ἰππ. 441 οὐδὲν λογικόν τέλος τῶν τετραμέτρων ὑπάρχει. Κατὰ γενικὸν δὲ κανόνα τοῖς τετραμέτροις ἐν μόνον ἐπιφέρεται σύστημα, ὅπερ σχεδὸν πανταχοῦ εἰς πλείονα διανέμεται πρόσωπα. Ἐνίοτε δὲ τοῖς ἀκαταλήκτοις διμέτροις ἀναμίσγεται καὶ μονόμετρον (διποδία), μάλιστα δὲ ὡς παρατέλευτον κῶλον. Τὰ κῶλα ἔχουσι μὲν λεκτικὴν συνάφειαν, ἥτις μόνον ἐν τῷ τέλει διακόπτεται, συνήθως ὅμως χωρίζονται διὰ τομῆς καὶ σπανιώτερον τελευτῶσιν εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Ἡ λύσις τῆς μακρᾶς εἶνε συχνή, διὰ δὲ τὴν συνάφειαν ἐγχωρεῖ καὶ ἡ τῆς τελευταίας θέσεως τῶν κῶλων λύσις, πλὴν δηλονότι τοῦ τελικοῦ. Ἡ λύσις δὲ αὕτη ἢ ἐν τῷ τέλει ὡς καὶ ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κῶλων συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίτασιν τῆς κινήσεως καὶ τοῦ πάθους. Ὡς δὲ ἐν τῷ ἱαμβικῷ τετραμέτρῳ τοῦ διαλόγου, οὕτω καὶ ἐν τοῖς συστήμασι τούτοις εὐρίσκεται καὶ ἀνάπαιστος ἀντὶ ἱαμβοῦ ἐν τε τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κῶλων.

**Β'. Ἰαμβικαὶ στροφαὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως
καὶ τῆς κωμωδίας.**

353. Τὰ θεμελιώδη στοιχεῖα, ἐξ ὧν συντίθενται αἱ ἰαμβικαὶ στροφαὶ τῆς λυρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς κωμωδίας, εἶνε πᾶν ὀλίγα, τὸ τρίμετρον, τὸ διμέτρον, καταληκτικόν τε καὶ ἀκατάληκτον, καὶ τὸ μονόμετρον. Καὶ ὁ μὲν Ἀρχίλοχος συντίθησι τρίμετρον καὶ διμέτρον εἰς ἐπωδικὸν δίστιχον, οἷον τὸ ἐξῆς (Ἀρχιλ. ἀπόσπ. 88)

ὦ Ζεῦ, πάτερ Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος,
σὺ δ' ἔργ' ἐπ' ἀνθρώπων ὀργῆς
λεωργὰ καὶ θεμιστά, σοὶ δὲ θηρίων
ὔβρις τε καὶ δίκη μέλει.

Ὡσαύτως ἀπόσπ. 86 καὶ 87. Πρβλ. Ἡρακλ. σελ. 71 αἰεὶ δὲ ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ οἱ ἄρρενικῶς οὕτω καλούμενοι ἐπωδοί, ὅταν μεγάλῳ στίχῳ περιττόν τι (γρ. ἐπωδικόν τι ἢ μᾶλλον ἐλαττόν τι) ἐπιφέρηται, οἷον

πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε;
τίς σὰς παρήειρε φρένας;»

Τὴν σύνθεσιν ταύτην ἐμιμήσατο ὁ Ὀράτιος ἐν ἐπῳδ. 1-10.

Ἀπλὴν τὴν σύνθεσιν ἔχουσι καὶ αἱ τῆς κωμωδίας μιμήσεις παλαιῶν δημοτικῶν καὶ ἱερῶν ᾠδῶν ἀσμάτων οἷον ἐκ τριῶν μὲν κώλων, δύο καταληκτικῶν διμέτρων καὶ ἐνὸς ἀκατάληκτου τριμέτρου, εἶνε συνθεθεὶς ἡ παρ' Ἀριστοφάνει Βατρ. 416 κέ. στροφή

βοῦλεσθε δῆτα κοινῇ

σκώψωμεν Ἀρχέδωμον,

ὃς ἐπτέτης ὧν οὐκ ἔφυσε φράτερας,

ἥς τὸ σχῆμα ἐπτάκις ἐφεξῆς ἐπαναλαμβάνεται. Ἐκ τεσσάρων δὲ κώλων, ἐνὸς ἀκατάληκτου καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ διμέτρου, ἐναλλάξ εἰς δύο προκαταληκτικὰ τετράμετρα συζευγνυμένων, σύγκειται ἡ ἐν Ὀρνισι 1755 κέ. στροφή

ἔπεσθε νῦν γάμοισιν, ὦ | φῦλα πάντα συννόμων

πτεροφόρ' ἴτ' ἐπὶ πέδον Διὸς | καὶ λέχος γαμήλιον,

ἥτις ἅπαξ ἐπὶ ἐφεξῆς ἀνταποδίδεται (πρβλ. § 205). Ἐξ ἐνὸς δὲ πεντακώλου συστήματος ἐξ ὁμοίων ἀποτελεῖται ἑκατέρα στροφή τοῦ εἰς Δήμητρα ᾠματος ἐν Βατρ. 384 κέ. = 385 κέ. Ἐκ πέντε κώλων

σύγκεινται καὶ αἱ τρεῖς στροφαὶ τοῦ εἰς Ἰαχρον ἄσματος ἐν Βατρ. 397 κέ. Ἡ δὲ σύνθεσις ἐκάστης αὐτῶν ἔχει ὡς ἑξῆς· ἐν ἀκατάληκτον δίμετρον ὡς μεσφδὸς περιέχεται ὑπὸ δύο μὲν καταληκτικῶν τριμέτρων ὡς προφδῶν, δύο δέ, ἐνὸς καταληκτικοῦ καὶ ἐνὸς ἀκαταλήκτου, ὡς ἐπωδῶν, οἷον

Ἰακχε πολυτίμητε, τέλος ἐορτῆς
ἥδιστον εὐρώων, δεῦρο συνακολουθεῖ
πρὸς τὴν θεὸν καὶ δεῖξον ὡς
ἄνευ πόνου πολλὴν ὁδὸν περαίνεις.

Ἰακχε φιλοχορευτά, συμπρόπεμπε με.

Πλὴν τῶν μιμήσεων τούτων, αἰτίνες ἔχουσιν ἀπλὴν τὴν σύνθεσιν, συντίθουσιν ὁ Ἀριστοφάνης καὶ πρωτοτύπους στροφὰς μείζονας τὸ μέγεθος καὶ ἐκ πλειόνων συγκειμένας περιόδων. Καὶ ἐν ταύταις τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον εἶνε πάντοτε τὸ δίμετρον, ὅτε μὲν τὸ ἀκατάληκτον ἔχον σχῆμα, ὅτε δὲ τὸ καταληκτικόν. Καὶ ἄλλοτε μὲν συζεύγνυνται εἰς τρικώλους ἢ καὶ μείζονας ἔτι περιόδους, ὡς ἐν Ἀχαρν. 1008 κέ. Ἰππ. 756 κέ., ἄλλοτε δὲ εἰς δικώλους τὸ τοῦ τετραμέτρου σχῆμα ἐχούσας. Σπανίως δὲ σχηματίζεται προκαταληκτικὸν ἐν τῇ μέσῃ τῶν περιόδων ὡς ἐν Λυσιστράτῃ 256. Σπανιώτερον δὲ εἶνε τὸ τρίμετρον καὶ τὸ μονόμετρον. Ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις ἐπιμίγνυνται καὶ ἑτερόμετρα κῶλα, τὸ λογαοιδικὸν προσοδικόν (Ἀχαρν. 841, 847, 853, 859. Θεσμοφ. 972, 980. Εἰρ. 856, 858, 909) καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν μονόμετρον. Ἡ δὲ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστροφική (ὡς ἐν Ἀχαρν. 929=940. 1008=1037. Βατρ. 383=389. Θεσμοφ. 969=977. Εἰρ. 856=921. 1305=1311. Νεφ. 1345=1391. Πλούτ. 290=298. Ἰππ. 756=836. Λυσ. 256=271. Ἑκκλ. 483=493), ἐνίοτε δὲ μόνον ἀλλοιοστροφική (ὡς ἐν Ἀχαρν. 263. Εἰρ. 508.). Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἐν Ἀχαρν. 1008-1017 στροφὴν·

Χ. Ζηλῶ σε τῆς εὐβουλίας, | μᾶλλον δὲ τῆς εὐωχίας, |
ἄνθρωπε, τῆς παρούσης.

Δ. τί δῆτ', ἐπειδὴν τὰς κίχλας | ὀπτωμένας ἴδπτε;

Χ. οἶμαί σε καὶ τοῦτ' εὖ λέγειν. | Δ. τὸ πῦρ ὑποσκάλευ-ε.

Χ. ἥκουσας ὡς μαγειρικῶς | κομψῶς τε καὶ δειπνητικῶς |
αὐτῷ διακονεῖται;

Α'. 4+4+4. Β'. 4+4. Γ'. 4+4. Δ'. 4+4+4.

Γ'. **Ίαμβικαὶ στροφαὶ τῆς τραγωδίας.**

354. Αἱ **ἰαμβικαὶ στροφαὶ** τῆς τραγωδίας ἔχουσιν ἴδιον τύπον, ὃν χαρακτηρίζει ἡ συγνή κατὰληξις οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κώλων, ἡ σπανία χρήσις τῶν ἀλόγων ἄρσεων καὶ ἡ συσσώρευσις τῶν λύσεων ἐπὶ κεκινημένης μάλιστα ψυχικῆς διαθέσεως. Τὰ δὲ ἐπικρατοῦντα ἐν αὐταῖς μετρικὰ στοιχεῖα εἶνε ἡ **ἰαμβικὴ ἀκατάληκτος** τε καὶ **καταληκτικὴ ἑξαποδία** καὶ **τετραποδία**· δευτερεῦον δὲ στοιχεῖον εἶνε ἡ **πενταποδία** καὶ ἡ **τριποδία**· ἡ δὲ **διποδία** σχεδὸν ἄχρηστος. Πλὴν τῶν εἰρημένων **ἰαμβικῶν κώλων** γίνεταί προσέτι χρήσις ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις καὶ **ἐτερομέτρων** καὶ **μάλιστα τροχαϊκῶν** καὶ **μικτῶν τετραποδιῶν** (ἰδίᾳ **Φερεκρατείων** καὶ **Γλυκωνείων**), **σπανιώτερον** δὲ **δακτυλικῶν**, **ἀναπαιστικῶν** καὶ **ἰωνικῶν κώλων**. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν κώλων εἰς μέτρα ἢ περιόδους γίνεται ὡς ἐξῆς· ἐκ μὲν τῶν **τετραποδικῶν κώλων** συντίθενται εἰς **μίαν περίοδον** ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν **δύο ἢ τρία**, **σπανίως** δὲ **τέσσαρα**· ἡ δὲ **ἑξαποδία** ὅτε μὲν ἀποτελεῖ καθ' ἑαυτὴν αὐτοτελῆ περίοδον ἢ στίχον, ὅτε δὲ **συζεύγνυται** μετὰ τῆς **τετραποδίας**. Κατὰ τὴν ἀρμογὴν δὲ **δύο κώλων** ἡ ἀρκτικὴ ἄρσεις τοῦ δευτέρου συνήθως ἐκθλίβεται.

355. Καὶ παρὰ μὲν τῷ **Αἰσχύλῳ** καὶ **συχνότεραι** παρὰ πᾶν ἄλλο εἶδος στροφῶν εὐρίσκονται αἱ **ἰαμβικαὶ στροφαὶ** καὶ μετὰ θαυμαστῆς τέχνης καὶ ποικιλίας ἐξ ἀπλῶν μορφῶν ἐξεργασμέναι. Ἐχουσι δὲ αἱ στροφαὶ αὗται ὡς πρὸς τὴν **χορικὴν καθ' ὅλου ποίησιν** τοῦ **Αἰσχύλου** τὴν αὐτὴν σημασίαν, οἷον αἱ **Δωρικαὶ λεγόμεναι στροφαὶ** ὡς πρὸς τὴν **λυρικὴν** τοῦ **Πινδάρου**. Χαρακτηρίζει δὲ τὰς **ἰαμβικὰς στροφὰς** τοῦ **Αἰσχύλου** μέγα ἀξίωμα καὶ σεμνὸν πάθος, εἶνε μάλλον **κεκινημένοι** τῶν **τροχαϊκῶν**, ἡσυχαιότεροι ὅμως τῶν **δοχμίων**, καὶ **χρησιμεύουσιν** εἰς ἐρμηνείαν ποικίλων ψυχικῶν διαθέσεων. Ἦτοι δὲ συντίθησιν ὁ **Αἰσχύλος** ὅλον τὸ **χορικὸν ἔσμα** ἐξ **ἰαμβικῶν στροφῶν**, ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς ἄλλου μέτρου ποιεῖ, ἢ αἱ **ἰαμβικαὶ στροφαὶ καταλαμβάνουσι** μόνον τὸ τέλος αὐτοῦ. Καὶ κατὰ μὲν τὸν **πρῶτον τρόπον** εἶνε **πεποιημένη ἡ πάροδος** τῶν **Χοηφόρων** (22-53· α' α' β' β' γ' γ' δ'), τὸ **τρίτον στάσιμον** τῶν **Ἰκετίδων** (776· α' α' β' β' γ' γ'), τὸ **πρῶτον στάσιμον** τοῦ **Ἀγαμέμνονος** (367· α' α' β' β' γ' γ' δ') καὶ ὁ **θρήνος** τῶν **ἡμιχορίων** καὶ τῶν **δύο ἀδελφῶν** ἐν τοῖς **Ἑπτὰ ἐπὶ Θ.**

(874-890· α' α' β' β' γ' γ' δ' δ'. 961-1004· α' β' β' γ'). Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον πρόπον εἶνε πεποιημένοι πᾶσι καὶ λοιπαὶ ἱαμβικαὶ στροφαὶ τοῦ Αἰσχύλου. Πέντε μὲν ἱαμβικαὶ στροφαὶ ἀποτελοῦσι τὸ τέλος τοῦ θρήνου τῶν Περσῶν (στ. 1002) μετὰ τρεῖς προηγουμένας ἀναπαιστικὰς στροφάς, τέσσαρες δὲ τὸ τέλος τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Ἑπτὰ Θ. (στ. 734) μετὰ ἰωνικὴν συζυγίαν, τρεῖς δὲ τὸ τέλος τῆς παρόδου τοῦ Ἀγαμέμνονος (στ. 192), δύο δὲ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου στασίμου τοῦ Ἀγαμ. (στ. 737) καὶ τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Χορηγῶν (στ. 623), μία δὲ τὸ τέλος τῆς ἐπιπαρόδου καὶ τοῦ πρώτου στασίμου τῶν Εὐμενίδων (στ. 381. 550), ὅπως καὶ τοῦ α' καὶ β' στασίμου τῶν Ἰκετίδων (στ. 590. 698). Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ χορικῷ ᾄσματι τῶν Ἰκετίδων (στ. 95) καὶ ἐν τῷ θρήνῳ τῶν Περσῶν (στ. 1002) αἱ ἱαμβικαὶ στροφαὶ εὐρίσκονται ὡσαύτως ἐν τῷ τέλει πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐπιφέρεται μία τροχαϊκὴ, ἐνταῦθα δὲ μία λογαοιδικὴ.

356. Μετὰ τὸν Αἰσχύλον πλείστην τῶν ἱαμβικῶν στροφῶν χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Εὐριπίδης, ἀλλ' ὅπως ὁ Αἰσχύλος, οὕτω καὶ αὐτὸς σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐν τοῖς χορικοῖς ᾄσμασι καὶ τοῖς κομμοῖς, ἐν μονωδίαις δὲ μόνον ἐν τῷ Ὀρέστη (960 κέ.). Ἐν τῇ τεχνικῇ συνθέσει ἀκολουθεῖ τοῖς τύποις τοῦ Αἰσχύλου, δὲν κατορθοῖ ὅμως τὴν ποικιλίαν τὴν ἐπιπολάζουσαν ἐν ταῖς στροφαῖς ἐκείνου. Αἱ τοῦ Εὐριπίδου ἱαμβικαὶ στροφαὶ εἶνε μὲν μειζόνες τὸ μέγεθος, ὅμως δὲ καὶ ὅλου ἀπλούστεραι καὶ στεροῦνται τῆς μεγάλης περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ προκαταληκτικοῦ (ἀσυναρτήτου) σχήματος ποικιλίας. Ἡ δὲ ἀνάμειξις ἑτερομέτρων κῶλων καὶ περιόδων εἶνε παρ' αὐτῷ σπανιωτέρα, σπανιωτέρα δὲ ἢ λύσεις τῶν θέσεων καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἀλόγων ἄρσεων. Τῷ παρὰδείγματι δὲ τοῦ Αἰσχύλου ἀκολουθῶν καὶ ὁ Εὐριπίδης ἤτοι ὅλον τὸ ᾄσμα συντίθησιν ἐξ ἱαμβικῶν στροφῶν ἢ τὸ τέλος μόνον αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν ταῖς Ἰκέτεσιν ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσιν εὐρίσκονται ἱαμβικαὶ στροφαὶ, οἷον ἡ τελικὴ στροφή ἐν τῷ χορικῷ τοῦ προλόγου, τὸ πρῶτον στάσιμον (α' α' β' β'), τὸ δεύτερον στάσιμον (778-793), ὁ θρήνος τοῦ τρίτου ἐπεισοδίου (798-821 α' α' β'), τὸ ἐπόμενον χορικὸν (918-924), ὁ ἐν τῇ ἐξοδῳ θρήνος (1123-1164 α' α' β' β' γ' γ'). Τοιαύτη εἶνε προσέτι ἡ τελικὴ στροφή τοῦ πρώτου στασίμου ἐν Ἡρακλεῖ Μ. (408-441), ὁ τελικὸς θρήνος τῆς Ἠλέκτρας (1177), ἡ πάροδος τῶν Τρωάδων καὶ ὁ θρήνος ἐν τε τῷ πρώτῳ ἐπεισοδίῳ καὶ ἐν τέλει, καὶ τέλος ὁ τελικὸς τῆς Ἀνδρομάχης κομμὸς (1197).

Κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ στασίμῳ τῆς Ἀνδρομάχης ἱαμβικῇ συζυγίᾳ ἐπιφέρεται δακτυλοτροχαϊκή.

357. Ὁ δὲ Σοφοκλῆς σπανιωτέραν ποιεῖται χρῆσιν τῶν ἱαμβικῶν στροφῶν, μετριάζων δὲ τὸ ἀξιωματικόν τοῦ ῥυθμοῦ διὰ τῆς ἀναμίξεως λογασιδικῶν κῶλων δημιουργεῖ νέον εἶδος ἱαμβικῶν στροφῶν, τοῖς μικτοῖς δακτυλοτροχαϊκοῖς μέτροις προσήκον. Τὸν δὲ κύριον τύπον τῶν τραγικῶν ἱαμβῶν, οἷον ἐδημιούργησε μὲν ὁ Αἰσχύλος, ἐμμήτατο δὲ ὁ Εὐριπίδης, παρητήσατο ὁ Σοφοκλῆς, τηρήσας αὐτὸν μόνον ἐν τέσσαρσι στροφαῖς τῶν σωζομένων τραγωδιῶν, ἐν ταῖς τελικαῖς στροφαῖς δύο παρόδων (τοῦ Οἰδίποδος τυράννου καὶ τῶν Τραχινίων) καὶ ἐν δύο θρήνοις (Οἰ. Κ. 534. Ἀντιγ. 853). Εἰς τὰς ἱαμβικὰς στροφὰς καταλεκτέον καὶ τὸ ἐν Τραχ. 205 χορικόν, καίπερ ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν σύνθεσιν πολλαχῶς διαφέρει τῶν τραγικῶν ἱαμβικῶν στροφῶν.

358. Τῶν ἱαμβικῶν στροφῶν χρῆσιν ἐποίησατο καὶ ὁ Ἀριστοφάνης παρωδῶν τοὺς τραγικούς ἱαμβούς. Τοιοῦτος εἶνε ὁ θρήνος ἐν τέλει τῶν Ἀχαρνέων (1191 κέ.), περὶ οὗ ὁ Σχολιαστὴς λέγει «θηρῶν παρατραγωδεῖ». Ὁ Ἀλμαχος δηλαδὴ θρηνῶν μεταχειρίζεται ἱαμβικὰ μέτρα τοῦ αὐστηροτάτου τραγικοῦ τρόπου μετὰ συχῶν λύσεων καὶ ἄνευ ἀλόγων ἄρσεων, ἐν ᾧ οἱ σκωπτικοὶ ἱαμβοὶ τοῦ Δικαιοπόλιδος εἶνε πεποιημένοι κατὰ τὸν τρόπον τῆς κωμῆδίας. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης παρωδεῖ ὠρισμένην τινὰ στροφήν τινος τῶν τραγικῶν. Ἀρchetαι μὲν δηλαδὴ ἀπὸ γνωστοῦ στίχου τοῦ Εὐριπίδου ἢ Σοφοκλείους, εἴτα δὲ προχωρεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μὲν μέτρου, ἀπροσδοκῆτως ὅμως μεταβάλλων τὴν ἔννοιαν ἐπὶ τὸ κωμικόν. Τοιοῦτον εἶνε τὸ ἐν Νεφέλαις 1155 κέ. ἄσμα («παρὰ τὰ ἐκ Πηλέως Εὐριπίδου», Σχολ.) καὶ τὸ ἐν Ὅρν. 851 κέ. παρωδοῦν χορικόν τι ἐκ τοῦ Πηλέως τοῦ Σοφοκλείους (πρβλ. Σχολ. εἰς 852 καὶ 857). Τοιαῦτα εἶνε προσέτι καὶ τὰ ἐν Νεφ. 1206 κέ. καὶ Ὅρν. 406 κέ. — Παραδείγματα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς.

Αἰσχύλ. Ἀγαμ. πάροδ. ζ' στ. 238-246.

βία χαλι-νῶν δ' ἀναύ-δῳ μένει
κρόκου βαφὰς - ἐς πέδον χέου-σα
ἔβαλλ' ἔκα-στον θυτή-ρων
ἀπ' ὄμματος βέλει φιλοί-κτω,
πρέπουσά θ' ὥς - ἐν γραφαῖς, προσεννέπειν

θέλουνσ', ἐπεὶ - πολλάκις
πατὸρς κατ' ἀν-δρῶνας εὐτραπέ-ζους
ἔμελλεν. ἀ-γνὰ δ' ἀταύ-ρωτος αὐ-δὰ πατὸρς
φίλου τρίτο-σπονδον εὐποτμον
παιᾶνα φίλως ἐτίμα.

A'. 6. 6. 5. 5. B'. 6. 4. 6. Γ'. 4+4. 5. 4.

Σοφοκλ. Ἡλ. στ. 504 κέ.

ᾠ Πέλοπος ὁ - πρό-σθεν - πολύπονος ἱπ-πεί-α,
ὥς ἔμολες αἰ-α-νῆς - τᾷδε γᾶ.
εὔτε γὰρ ὁ πον-τι-σθεὶς Μυρτίλος ἐκοι-μά-θη
παγχρυσέων - δί-φρων δύστανος αἰ-κί-αις
πρόρριζος ἐκ-ρι-φθεὶς-, οὐ τι πω
ἔλειπε τούσδ' - οἷ-κους πολύπονος αἰ-κί-α.

A'. 4+4. 6. B'. 4+4. 4+4. Γ'. 6. 4+4.

Εὐριπ. Ἡλέκτρ. Θρήνος β' 1206 κέ.

κατεῖδες, οἷον ἂ τάλαιν' ἐμῶν πέπλων
ἐλάβετ', ἔδειξε μαστὸν ἐν φοναῖς-, ὦ
ἰὼ ἰὼ μοι, πρὸς πέδῳ
τιθεῖσα γόνата μέλεα; τακόμαν δ' ἐγώ.
σάφ' οἶδα, δι' ὀδύνας ἔβας, ἱήιον
κλύων γόον - ματρός, ἃ σ' ἔτι-κτεν.

6. 6. 4. 6. 6. 6.

Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 1190 κέ.

A. ἀτταταῖ- ,ἀτταταῖ.

στρυγερά τάδε γε κρυερά πάθεα· τάλας ἐγὼ διόλλυνμαι
δορός ὑπὸ πολεμίου τυπείς.
ἐκεῖνο δ' αἰ-ακτὸν ἂν γένοιτό μοι,
Δικαιοπόλις ἂν εἴ μ' ἴδοι τετρωμένον
κᾗτ' ἐγγάνοι - ταῖς ἐμαῖς τύχαι-σιν.

A'. 4. 4+4. 4. B'. 6. 6. 6.

Δ'. Ἰαμβοτροχαῖοι.

359. Οἱ λυρικοὶ καὶ δραματικοὶ ἐποιοῦν προσέτι συστήματα, ἐν
οἷς ἀνemiγνυνον ἱαμβικὰ καὶ τροχαῖα μέτρα. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Λυ-
ρικοῖς τοιαύτη πρῶϊμος σύνθεσις εὐρίσκεται ἡ ἰθυφαλλικὴ καλουμένη

στροφή, ἐκ τοῦ ἱαμβείου καὶ τοῦ ἰσχυαλλικοῦ ὡς ἐπωδικοῦ ἐπιφερομένου συγκειμένη. Ὁ Ἑφαιστίων (σελ. 21) τὸ ἰσχυαλλικὸν ἦτοι τὴν ἀκατάληκτον τροχαϊκὴν τριποδίαν καλεῖ «διμέτρον βραχυκατάληκτον», εὑρετὴν δ' αὐτοῦ λέγει τὸν Ἀρχιλόχον, ὅστις πρῶτος μετεχειρίσατο «συζευξας αὐτὸ δακτυλικῷ τετραμέτρῳ, οὕτως 'οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα· κάρφεται γὰρ ἦδη' (1)· οἱ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπήγαγον αὐτὸ ἱαμβείῳ, ὥσπερ ὁ Καλλιμαχος

Ἑρμῆς ὅπερ Φεραῖος αἰνέει θεός,
ἐμὲ τῷ ψυγαίχμα ».

Ἀλλ' ὁμῶς καὶ πρὸ τοῦ Καλλιμάχου εὐρίσκεται ἡ στροφή αὕτη, οἷον παρ' Ἀνακρέοντι (88) καὶ παρ' Ἀριστοφάνει (παρ' Ἀθηναίῳ 3, 91 c). Τῇ στροφῇ ταύτῃ ἐγέγραπτο καὶ τὸ ἰσχυαλλικὸν ἔσθμα εἰς Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν (παρ' Ἀθην. 6, 253 d. πρὸς 14, 622 b). Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρ' Ἀρχιλόχῳ ἀποσπ. 119 εὐρίσκεται ἡ στροφή αὕτη, ὅμως δὲ τὸ ἰσχυαλλικὸν ἐνταῦθα προηγείται τοῦ ἱαμβείου. Τὸ αὐτὸ σχῆμα, καθ' ὃ προηγίτο μὲν τὸ ἰσχυαλλικὸν, ἐπήγετο δὲ καταληκτικὸν τὸ ἱαμβεῖον, ἦτο σύνθεσις καὶ παρ' Ἀλκαίῳ (Alil. Fortunat. 2704), ἐμιμήσατο δ' ὁ Ὀράτιος (Od. 2, 18) τηρῶν διὰ παντὸς τὴν πενθημιμερῇ τομὴν ἐν τῷ τριμέτρῳ·

*Non ebur neque aureum
mea renidet in domo lacunar.*

360. Παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ὁ λόγος τῆς χρήσεως τῶν ἱαμβοτροχαίων ἦτοι τῆς συνθέσεως συστήματων ἐξ ἱαμβικῶν ἅμα καὶ τροχαϊκῶν μέτρων ἔχει ὡς ἐξῆς· ἡ μὲν κωμῳδία σπανίαν αὐτῶν ἐποίησατο χοῳσιν, οἷον ὁ Ἀριστοφάνης ἐν τῷ παραχορηγήματι τῶν Βατράχων (209 κέ.) καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ συζυγίᾳ τῆς παρόδου τῆς Λυσιστράτης (286—295—296—305)· πολλῶ δὲ συχνότεραν ἢ μεταγενεστέρᾳ τραγῳδίᾳ, εἰσηγησαμένου, ὡς φαίνεται, τοῦ Εὐριπίδου. Εἶνε δὲ χρήσιμα τὰ τοιαῦτα συστήματα καὶ αἱ στροφαί, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων, ἐν μονωδίαις καὶ ὁμοιοκαταξίσμασι καὶ διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὸ μετρικὸν σχῆμα τῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν κῶλων τοῦ

(1) Κατὰ τὸν Σχολ. τοῦ Ἑφαιστ. σελ. 158 W. τὸ ἰσχυαλλικὸν ἐκλήθη οὕτω «ἐπειδὴ τῷ ῥυθμῷ τούτῳ ἐκέχρητο ἐν τῇ τοῦ ἰσχυαλλοῦ πομπῇ». Ἐκ τῶν ἰσχυαλλῶν δὲ φαίνεται ὅτι παρέλαβεν αὐτὸ καὶ ὁ Ἀρχιλόχος. Εἰδικώτερον δὲ καὶ τοῦτο λέγεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ἰσχυαλλοῖς τριπλοῦ ἐπιφωνήματος «Βάκχε Βάκχε».

ἐν ταῖς καθαραῖς ἱαμβικαῖς καὶ τροχαϊκαῖς στροφαῖς συνήθους, ὅτι ἔχουσι σπανιωτέραν μὲν τὴν κατὰ λήξιν καὶ τοὺς παρεκτεταμένους μακροὺς χρόνους, συγχοτάτην δὲ καὶ ὅσον οὐδὲν που ἄλλο μέτρον τὴν λύσιν τῶν μακρῶν, ἀκατάληκτον δὲ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τροχαϊκῶν στοιχείων, τὰς δ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν κώλων ἄρσεις φυλάττουσι σχεδὸν πάντοτε καθαρὰς καὶ ἀποφεύγουσι τὰς ἀλογίας. Καὶ παρὰ μὲν τῷ Εὐριπίδῃ οἱ ἱαμβοτροχαῖοι εὐρίσκονται κατὰ σχέσιν ἥτοι ἀντιστροφικῶς συντεθειμένοι ἐν δύο χορικοῖς ᾠσμασι, τῇ παρῶδῳ τῆς Ἑλένης (στ. 167 κέ.) καὶ τῷ τρίτῳ στασίμῳ τῶν Φοινισσῶν (στ. 1019 κέ.), ὡσαύτως καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ ἐν Οἰ. Κ. κομμῷ (1677 κέ. = 1704 κέ., 1688 κέ. = 1715 κέ., 1724 κέ. = 1737 κέ.), πνυταχοῦ δ' ἄλλοθι ἄλλοιστροφικῶς, οἷον ἐν Ἑλέν. 330. Ὁρέστ. 982. Ἴφιγ. Αὐ. 1475. Φοιν. 1710 καὶ ἐν τῇ παρωδίᾳ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν Θεσμοφ. 1022. Παράδειγμα δὲ φέρομεν ἐνταῦθα τὸ ἐν Φοιν. στ. 1732 κέ.

Σφιγγὸς ἀναφύρεις ὄνειδος;

ἄπαγε τὰ πάρος εὐτυχίματ' αὐ-δῶν.

τάδε σ' ἐπέμενε μέλεια πάθεα

φυγάδα πατρίδος ἀπο γενόμενον,

ὦ πάτερ, θανεῖν - που.

ποθεινὰ δάκρυα παρὰ φίλοισι παρθένοις
λιποῦσ' ἄπειμι πατρίδος ἀποπρὸ γαί-ας
ἀπαρθένευτ' ἄλωμένα.

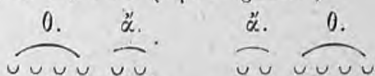
⊥	υ	υ	υ	⊥	υ	-	υ			
υ	υ	υ	υ	⊥	υ	-	υ	⊥	-	Λ
υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ			
υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ			
⊥	υ	-	υ	⊥	-	Λ				
υ	⊥	υ	υ	υ	υ	υ	⊥	υ	-	
υ	⊥	υ	-	υ	υ	υ	υ	⊥	-	
υ	⊥	υ	-	υ	⊥	υ	-			

Ε'. ΜΕΤΡΑ ΙΩΝΙΚΑ

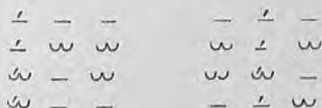
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'

Περὶ τῶν ἰωνικῶν μέτρων.

361. Καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς μετρικῆς εἵπομεν, οἱ ἰωνικοὶ πόδες εἶνε ἐξέχθημοι ἰαμβικοί, ἐξέχθημοι μὲν ὡς συγκείμενοι ἐξ ἑξ' πρώτων χρόνων, ἰαμβικοὶ δὲ ὡς ἀνήκοντες εἰς τὸ ἰαμβικὸν γένος, ἐπειδὴ ἡ τετράσημος θέσις ἔχει πρὸς τὴν δίστημον ἄρσιν τὸν τοῦ διπλασίου λόγον ἥτοι ὡς 2 : 1 (πρβλ. § 137)

Καὶ ὅταν μὲν προηγῇται ἡ θέσις, ὁ ποὺς οὗτος καλεῖται ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος καὶ κύριον σχῆμα λαμβάνει τόδε $\text{—} \cup \cup$, ὅταν δὲ προηγῇται ἡ ἄρσις καλεῖται ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος καὶ κύριον σχῆμα λαμβάνει τόδε $\cup \cup \text{—}$. Πλὴν τῶν κυρίων τούτων σχημάτων οἱ ἰωνικοὶ πόδες λαμβάνουσι καὶ τὰ ἐξῆς σπανιώτερα σχήματα διὰ τῆς λύσεως τῶν μακρῶν καὶ τῆς συναίρέσεως τῶν βραχειῶν

Ἡ λύσις δὲ ἀμφοτέρων ἅμα τῶν μακρῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ποδὸς ὡς καὶ τὸ τοῦ μολοσσοῦ σχῆμα ἦτο σπάνιον, οἷον

πόδα γόνυ κοτύλην, ἀστραγάλους ἰσχία μηρούς (Γαλλίαμβ.)

ὀφθαλμοῖς δὲ μέλαις νύκτος ἄωρος (Σαπφ. ἀπύπν. 57).

Προσλαμβάνων δὲ ὁ ἰωνικὸς ποὺς ἄλογον μακρὰν ἀντὶ τῆς ἐτέρας τῶν βραχειῶν λαμβάνει τὸ σχῆμα τόδε $\text{—} \cup \text{—}$. Καὶ παρὰ μὲν τῷ

Αίσχϋλῳ τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχει ἀκριβῆ ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν. οἶον

Ἰκετ. 1021. περιναίονται παλαιόν. - τόδε μειλίσσοντες οὔδας.

Ἑπτ. 722. πατρός εὐκταίαν Ἑρινύν - πικρός, ὠμόφρων σίδαρος.

Προμ. 405. πάρος ἐνδείκνυσιν αἰχμάν - μασί συγκάμνουσι ὄνατοι.

Προμ. 398. δακρυσίδακτον δ' ἀπ' ὄσων - μεγαλοσχῆμόν τ' ἄρχαι - Παρὰ δὲ τῷ Ἀριστοφάνει δίμετρον ἐξ ἰωνικοῦ καὶ ἐπιτρίτου τοῦτο ἐστὶν ἰωνικοῦ μετ' ἀλογίας ἀνταποδίδοται δι' ἀνακλωμένου ἐν Σφηξ. 226. 298. Βατρ. 327. 328. 329. 330, σπανιώτερον δὲ δι' ἰωνικοῦ διμέτρου ὡς ἐν Βατρ. 836. πρβλ. Θεσμοφ. 117. 118. 123.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῖς ἰωνικοῖς ἐπιπλοκὴν ἢ συγγένειαν ἀνήκει καὶ ὁ χορίαμβος - υ υ υ, ὅταν εἴνε ἐξέσημος, διότι ὑπάρχει καὶ χορίαμβος - υ υ υ - κείμενος ἀντὶ δακτυλικῆς διποδίας καταληκτικῆς (- υ υ υ) καὶ ἔχων μέγεθος οὐχὶ ἐξέσημον, ἀλλ' ὀκτάσημον. Περὶ τοῦ ἐξασήμου λοιπὸν χορίαμβου καὶ τῶν ἐκ τοῦ ποδὸς τούτου συντιθεμένων χοριαμβικῶν μέτρων πρβλ. τὰ εἰρημένα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς μετρικῆς ταύτης (§ 178).

Ἦθος δὲ εἶχον οἱ ἐξέσημοι ἰωνικοὶ μαλθακὸν καὶ ἀναβεβλημένον καὶ χαῦνον. Τοιοῦτοι δὲ μάλιστα εἴνε οἱ ἀπὸ μεζονος ἰωνικοί, οἱ δ' ἀπ' ἐλάσσονος διὰ τὴν καθηγουμένην δυσύλλαβον ἄρσιν ἔχουσι πλεόν τι τὸ κεινημένον καὶ σύντονον (1). Σύμφωναν δὲ πρὸς τὸ ἦθος τοῦτο τοῖς ἰωνικοῖς ἐγγράφοντο ἐθνουσιαστικὰ εἰς Διόνυσον καὶ Κυβέλην ποιήματα (Βακχικὰ καὶ Μητρωικὰ), μαλθακὰ, συμποτικὰ καὶ ἐρωτικὰ ἄσματα καὶ θρηνῶδη τῆς τραγωδίας χορικά.

(1) Ὁ μὲν Διόνυσος (περὶ τῆς λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος σελ. 1093) ἀντιτίθῃσι τοὺς ἰωνικοὺς πρὸς τοὺς ἀνδρώδεις καὶ ἀξιοματικούς καὶ εὐγενεῖς, λέγει δέ: « καὶ τῶν ῥυθμῶν πολλὰ γὰρ μὲν τοὺς ἀνδρώδεις καὶ ἀξιοματικούς καὶ εὐγενεῖς, σπανίως δὲ πού τοὺς ὑπορχηματικούς τε καὶ ἰωνικοὺς καὶ διακλωμένους ». Ὁ δὲ Caes. Bassus σελ. 274 K « ionicon ἀπὸ μεζονος aptum . . . mollibus versibus ». Ὁ δὲ Μάριος Οὐκτωρῖνος (2537) λέγει αὐτοῖς ἐπεικῶς μαλθακοὺς τε καὶ χαῦνοὺς: « ionicum metrum satis prolixum et satis molle ». Παραπλήσια λέγει καὶ ὁ Ἀριστείδης (σελ. 37): « ἰωνικός δὲ διὰ τὸ τοῦ ῥυθμοῦ φορτικόν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Ἴωνες ἐκοιμηθῆσαν ». Φορτικόν δὲ = ἀνελεύθερον, πρβλ. Ἀριστοτ. Πολιτ. 7, 5: « οἱ μὲν γὰρ ἦθος ἔχουσι σπασσιμώτερον, οἱ δὲ κινήτων, καὶ τούτων οἱ μὲν φορτικώτερας ἔχουσι τὰς κινήσεις, οἱ δὲ ἐλευθεριώτερας ». Ὁ δὲ Ἀμβροσιανὸς Ἀνώνυμος παρὰ Studemund (Anecd. var. I σελ. 228) λέγει « οἱ δὲ ἰωνικοὶ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν Ἰώνων τῶν τρυφῶν, ἐπειδὴ κατὰ μίμησιν ἐκείνων μαλθακὸν τε καὶ ἀναβεβλημένον καὶ χαῦνον ποιοῦσι τὸν ῥυθμόν ». Ἐλκεχίτωνες γοῦν οἱ Ἴωνες (N 685) . . . Καλεῖται δὲ ὁ μὲν πρῶτος Περσικός, ὁ δὲ δεῦτερος ὑποκύκλιος ». Ὁ δὲ Σχολ. Ἑφαιστ. σελ. 190 « χαῦνά εἰσι τὰ ἰωνικά ».

362. Τὰ δὲ κῶλα, ἐξ ὧν συντίθενται τὰ ἰωνικά μέτρα, εἶνε δι-
ποδίαι καὶ τριποδίαι, αἱ δὲ τετραποδίαι καὶ ἐφξήης δὲν δύνανται νὰ
ἀποτελῶσιν ἓν κῶλον ὡς ὑπερβαίνουσαι τὸ κανονικὸν μέγεθος τῶν
συνθέτων ἰαμβικῶν ποδῶν.

δίμετρον ἰωνικὸν $\underline{\text{—}} \text{—} \text{—} \underline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ ἀπὸ μείζονος

» » ο ο ε - ο ο ε - ἀπ' ἐλάσσονος.

τρίμετρον ἰωνικὸν $\underline{\text{—}} \text{—} \text{—} \underline{\text{—}} \text{—} \text{—} \underline{\text{—}} \text{—} \text{—}$ ἀπὸ μείζονος

» » ο ο λ - ο ο λ - ο ο λ - ἀπ' ἐλάχιστονος.

Τὰ δὲ καταληκτικὰ ἰωνικὰ κῶλα τὰ μὲν ἀπὸ μείζονος ἀναπληροῦσι
τὴν δισύλλαβον ἄρσιν τοῦ τελικοῦ ποδὸς διὰ δισήμεου παύσεως

$$\underline{1} - \underline{001} - \bar{\Lambda} \quad | \quad \underline{1} - \underline{001} - \underline{001} - \bar{\Lambda},$$

τὰ δὲ ἀπ' ἐλάχιστος ἀναπληροῦσι τὴν ἐλλείπουσαν δευτέραν μακρὰν
τοῦ τελευταίου ποδὸς διὰ παρεκτάσεως τῆς προηγουμένης μακρᾶς· εἰς
χρόνον τετράσημον ἢ διὰ δισήμου πᾶυσεως

$$001-002 \quad 7) \quad 001-002 \quad \bar{\Lambda}$$

Καὶ ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικῶν ἡ δευτέρα μακρὰ ἀναπληροῦται διὰ τονῆς, οἷον

α') τὸ προκαταληκτικὸν διμέτρον $\cup \cup \cup \cup \cup \cup$ - Πέρσ. 70. 71
 Ἐθαμαρ-τίδος Ἑλλας, | πολύγομ-φον ὄδιμα. Οἱ. Τ. 508 φα-
 ρερά-γάρ ἐπ' αὐτῷ. 509 ποτὲ καὶ-σοφὸς ὄφθη. Εὐριπ. Ἰκέτ. 45, 46.
 ἄνα μοι - τέκνα λῦσαι | γρημίνων - ρεκύων, υἱ. 62 ρεκύων - θαλερόν
 σῶμα ταλαίρας ἀτάφων. Ἀριστοφ. Σπ. 301 τρίτον αὐ-τὸν ἔχειρ ἄλ-
 γιστα δεῖ καὶ ξύλα κῶφον. Βατρ. 331. 332 ποδὶ τὰν - ἀκόλαστον |
 φιλοπαίγ-μονα τιμάρ.

β') τὸ προκαταληκτικὸν τρίμετρον 1) μετὰ προκαταλήξεως κατὰ τὴν α' χώραν 0 0 2 0 0 2 - 0 0 2 -. Περσ. 72 ζυγὸν ἀμι-φιδιῶν αὐγέρι πόρτου. 103 τὸ παλαιόν, ἐπέσκηψε δὲ Πέρσαις. Εὐριπ. Ίκ. 58 μέτα νῦν - δὺς ἐμοὶ σᾶς διαροίας. Καὶ μετὰ καταληκτικῆς ἄμα ἀποθέσεως Οἰδ. Τ. 511 φρενὸς οὐ-ποτ' ὀφλήσει κακίαν· 2) μετὰ προκαταλήξεως κατὰ τὴν β' χώραν 0 0 2 - 0 0 2 0 0 2 - Πέρσ. 108 ἔμβαθον δ' εὐνυπόροι-ο θαλίσσης. Βάκχ. 575 (μετὰ συναιρέσεως τῆς β' ἄρσεως) ὕδασι καλλιόστοι-σι λιπαινεῖν. Πρβλ. καὶ § 206.

363. Τοῖς ἰωνικοῖς μέτροις ἰδιάζει ἡ καλουμένη ἀνάκλασις, καθ' ἣν τοῖς ἰωνικοῖς συχὰ ἐπιμείγνυνται τροχαῖαι καὶ διποδία, αἵτινες ἔχουσι μὲν καὶ αὐταὶ μέγεθος ἑξάσημον, ὡς οἱ ἰωνικοί, ἀλλὰ ῥυθμὸν διάφορον, διότι ὁ μὲν ἰωνικός εἶνε πρὸς ἑξάσημον ἰσχυρικός ($= \frac{3}{2}$), ἡ δὲ

τροχαϊκή διποδία ἐξάσκημος δακτυλικός (= 6). Ἡ τοιαύτη λοιπὸν ῥυθμικὴ μεταβολὴ λέγεται ὑπὸ τῶν παλαιῶν τεχνικῶν ἀνάκλασις, οὕτω κληθεῖσα κατὰ τὸν σχολιαστὴν τοῦ Ἱφαιστιωνοῦ σελ. 195 W. «διὰ τὸ ἐν ὁρχήσει ἀνακλασμὸν μελῶν γίνεσθαι». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν οἱ μετρικοὶ διακρίνουσι δύο εἴδη ἰωνικῶν μέτρων, τὰ καθαρὰ ἰωνικά καὶ τὰ ἐπίμικτα πρὸς τὰς τροχαϊκὰς διποδίας. Καὶ τὰ μὲν καθαρὰ περιέχουσι μόνον ἰωνικὰς ποδας, τὰ δὲ ἐπίμικτα ἢ ἀνακλώμενα καὶ ἀνάκλασιν ἤτοι τροχαϊκὴν συζυγίαν· οἷον τὸ δίμετρον τὸ μὲν καθαρὸν ἔχει τὸ σχῆμα τὸδε

υ υ υ - υ υ υ -

τὸ δὲ ἀνακλώμενον τὸδε

υ υ υ υ - υ υ -

Σχηματίζονται δὲ τὰ ἀνακλώμενα δίμετρα συνήθως μὲν ἀκατάληκτα, σπανιώτερον δὲ καταληκτικά

υ υ υ υ - υ - ᾶ

οἷον Πέρσ. 107 πόλεων τ' ἀναστάσεις. Οἱ. Τ. 1210 ἄλοκες φέρειν, τάλας, καὶ τὸ τελικὸν κῶλον τοῦ καλουμένου Γαλλιᾶμβου. Το δὲ ἀνακλώμενον τρίμετρον ἔχει τὸ σχῆμα τὸδε

υ υ υ - υ υ υ - υ υ υ -

Σικελὸν κότταβον ἀγκύλη παίζων ('Ανακρ. 53),
ἢ τὸδε

υ υ υ υ - υ υ υ - υ υ υ -

ἀπὸ μοι θανεῖν γένοιτ'· οὐ γὰρ ἂν ἄλλη ('Ανακρ. 50).

χρονίους τ' ἐτῶν παλαιῶν ἐνιαυτοὺς ('Αριστ. Βατρ. 347).
'Ιστέον δὲ ὅτι τὸ δίμετρον ἀνακλώμενον εὐρίσκεται ἔχον καὶ τὸ βραχύτερον τὸδε σχῆμα

υ υ υ υ υ

οἷον Ἀρχμ. 451 προδίκοις Ἀτρεΐδαις. Σφ. 303 σὺ δὲ σὺκά μ' αἰτεῖς.
Βλάχ. 399 κακοβόλων παρ' ἐμοίγε φωτῶν. 537 ἔτι σοι τοῦ Βρομίου μεθήσει.

Προσέτι δὲ ἀντὶ τοῦ ἰωνικοῦ ἀπὸ μείζονος γίνεται χρῆσις διτροχαίου καὶ ἀντὶ ἰωνικοῦ ἀπ' ἐλάσσονος διαμέβου ὡς ἐξῆς

υ - υ υ υ - υ υ . . .	υ υ υ - υ υ υ - . . .
υ υ - υ υ υ - υ υ . . .	υ - υ - υ υ υ - . . .
υ - υ υ υ υ - υ	υ υ υ - υ - υ -
υ - υ υ υ - ᾶ	υ υ υ - υ υ υ - ᾶ
υ υ - υ υ υ - ᾶ	υ - υ - υ υ υ - ᾶ

Α'. Ἰωνικά ἀπὸ μείζονος.

364. Τῶν ἀπὸ μείζονος ἰωνικῶν μέτρων ἐπισημώτατον καὶ εὐχρηστότατον εἶνε τὸ κατὰ κλητικὸν τετράμετρον τὸ καλούμενον Σωτάδειον (1), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ Σωτάδου, τοῦ ἐπισημοτάτου τῶν ποιητῶν τῶν Ἰωνικῶν λόγων, ἐν οἷς ἐγένετο χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου. Ἐπὶ τῶν πρώτων δηλαδὴ Πτολεμαίων ὑπὸ Σωτάδου τοῦ Μακρωνίου ἄρχαντος, εἶτα δὲ καὶ ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ, Πύρρητος ἢ Πύρρου τοῦ Μιλησίου, Θεοδωρίδου, Τιμοχαρίδου, Εὐνάρχου καὶ Ἀλέξου, εὐρέθη καὶ ἐγεωργήθη νέον τι εἶδος ποιήσεως, ὅπερ ἐκαλεῖτο ἰωνικός λόγος καὶ κιναιδολόγος. Καὶ ὑπόθεσις μὲν αὐτοῦ ἦσαν φύλakes καὶ κιναιδοί, ὅπως καὶ ἐν τῇ παλαιστέρᾳ φλυακογορχίᾳ, τουτέστιν ἐν τοῖς μέλεσι τῶν ἰλαρωδῶν (Σιμφῶν) καὶ τῶν Μαγῶν (Λυσιφῶν), προφορὰ δὲ οὐχὶ ἢ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Σίμου καὶ Λυσιδος χρησίμος μελική, ἀλλ' ἡ ψιλὴ ἀπαγγελία μετὰ πεπλασμένης μόνον ὑποκρίσεως, ὅθεν καὶ ἰωνικοὶ λόγοι ἐκαλοῦντο τὰ ποιήματα ταῦτα, καταχρηστικῶς δὲ ἰωνικά ᾠσματα (2). Ἰωνικοὶ δὲ ἐλέγοντο

(1) Περὶ τοῦ μέτρου τούτου πρβλ. Ἰφραιστ. σελ. 36 W. Σχολ. Ἰφραιστ. σελ. 192. Caes. Bass. σελ. 255. Mar. Victor. σελ. 131.

(2) Στράβ. 14, 648. « ἤρξε δὲ Σωτάδης μὲν πρώτος τοῦ κιναιδολογεῖν, ἔπειτα Ἀλεξάνδρος ὁ Αἰτωλός· ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐν ψιλῇ λόγῳ, μετὰ μίλους δὲ Λύσις καὶ ἔτι πρότερος τοῦτο ὁ Σίμος ». Ἀριστείδ. Κοίντ. 32. « βυθμός δὲ καὶ αὐτὸν μὲν νοεῖται ἐπὶ ψιλῆς ἀρχήσεως, μετὰ δὲ μίλους ἐν κώλοις, μετὰ δὲ λέξεως μόνῃς ἐπὶ τῶν ποιημάτων μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως, οἷον τῶν Σωτάδου καὶ τινων ταιούτων ». Ἀθην. 14, 621 d καὶ ἐξῆς. « ἰλαρωδοί, οὓς νῦν τινες Σιμφῶδες καλοῦσιν, ὡς Ἀριστοκλῆς φησὶν ἐν πρώτῳ περὶ χορῶν, τῇ τὸν Μάρνητα Σίμον διαπρίψαι μάλλον τῶν διὰ τοῦ ἰλαρωδεῖν ποιητῶν, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιφαίνονται. Καταλέγει δὲ ὁ Ἀριστοκλῆς καὶ τοὺςδε ἐν τῇ περὶ μουσικῆς γράφῳ ὧδε. « μαγῶδες· οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ αὐτός τῳ λυσιφῶ ». Ἀριστόξενος δὲ φησὶ τὸν μὲν ἀνδρεία καὶ γυναικεία πρόσωπα ὑποκρινόμενον μαγῶδον καλεῖσθαι, τὸν δὲ γυναικεία ἀνδρείους λυσιφῶδον. Τὰ αὐτὰ δὲ μέλη ᾄδουσι καὶ τὰλλα πάντα δ' ἐστὶν ὅμοια. Ὁ δὲ ἰωνικός λόγος τὰ Σωτάδου καὶ τὰ πρό τούτου ἰωνικά καλούμενα ποιήματα, Ἀλεξάνδρου τε τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ Πύρρητος τοῦ Μιλησίου καὶ Ἀλέξου καὶ ἄλλων τοιούτων ποιητῶν προφέρεται. Καλεῖται δὲ οὗτος καὶ κιναιδολόγος. Ἰκμασε δὲ ἐν τῇ εἰδῇ τούτῳ Σωτάδης ὁ Μακρωνίτης. . . . Σεμνότερος δὲ τῶν τοιούτων ἐστὶ ποιητῶν ὁ ἰλαρωδός καλούμενος· οὐδὲ γὰρ σχινίζεται Ὁ δὲ μαγῶδός καλούμενος τύμπανα ἔχει καὶ κύμβαλα, καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτὸν ἐνδύματα γυναικεία· σχινίζεται τε καὶ πάντα ποιεῖ τὰ ἔξω κόσμου, ὑποκρινόμενος ποτὶ μὲν γυναῖκα καὶ μοιχοὺς καὶ ματροποὺς, ποτὶ δὲ ἄνδρα μεθύοντα καὶ ἐπὶ κῶμον παραγινόμενον πρὸς τὴν ἐρωμένην. Φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ἰλαρωδίαν σεμνὴν οὖσαν παρὰ τὴν τραγωδίαν εἶναι,

οἱ λόγοι οὗτοι ἐκ τῆς διαλέκτου, ἣν μετεχειρίζοντο, ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸ μέτρον, ὅπερ ἡ ποιήσις αὕτη μετεχειρίζετο, ἐκλήθη *ἰωνικὸν* πρότερον *βακχιακὸν* καλούμενον. Οἱ ἰωνικοὶ λόγοι ἦσαν ποιήματα ἀκόλαστα, ἅμα δὲ καὶ κωμικά, ἄνευ ὀργῆς καὶ πάθους σκώπτοντα τὰς τῶν ἀνθρώπων κακίας. Ἐγεμον δὲ γνωμῶν, ὅθεν καὶ πρῶίμως ἐγένετο χρῆσις τοῦ Σωταδείου μέτρου ἐν τῇ διδασκαλικῇ τῶν Ῥωμαίων ποιήσει, ἐν ᾧ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δὲν ἐγένετο χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου ἐν τῇ ποιήσει τῶν κελῶν χρόνων, ἀλλ' ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρακμῆς, ἀφ' οὗ ἐξέλιπε πᾶσα σεμνότης. Ἄν δὲ τὸ Σωτάδειον μέτρον ἐπενοήθη ὑπὸ τοῦ Σωτάδου ἢ παρελήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς παλαιότερας φλυαγογραφίας τῆς τῶν ἱλαρωδῶν καὶ μαγωδῶν, ὡς νομίζουσιν οἱ περὶ τὸν Ῥοσβᾶχιον, δὲν δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ ἰσχυρισθῇ. Διότι ἡδύνατο μὲν νὰ γίνηται ἐν ἀμφοτέροις χρῆσις τῆς αὐτῆς διαλέκτου, τῆς ἰωνικῆς, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ὁμοίαν τὴν φύσιν ἔχουσι μιμιάμβοις τοῦ Ἡρώδου, ἄλλου δὲ μέτρου, ὅπως καὶ ἐν τοῖς μίμοις τοῦ συγχρόνου Ἡρώδου δὲν γίνεται χρῆσις τοῦ Σωταδείου, ἀλλὰ τοῦ χωλιάμβου ἢ μιμιάμβου.

365. Τὸ Σωτάδειον μέτρον γίνεται ἐκ τῆς συζεύξεως δύο ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος διμέτρων, τοῦ μὲν ἀκαταλήκτου, τοῦ δὲ καταληκτικοῦ, ὥστε εἶνε ἰωνικὸν ἀπὸ μείζονος καταληκτικὸν τετράμετρον. Καὶ τέμνεται μὲν κανονικῶς ἐν τῷ μέσῳ, τοῦτέστιν ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ πρώτου κώλου, συχνὰ ὅμως δὲν τηρεῖται ἡ τομὴ αὕτη. Σχηματίζεται δὲ τὸ Σωτάδειον ἥτοι καθάρῳ, οἷον

⋮ — υ υ ⋮ — υ υ | ⋮ — υ υ ⋮ — υ — Λ

Ἦρην ποτὲ φασὶν Δία | τὸν τερπικέραυνον (Σωτᾶδ. παρ' Ἡρακλ. 37).
ἢ πρὸς τὰ τροχαϊκὰς (βάσεις ἢ συζυγίας) ἐπίμικτον, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων, οἷον

⋮ — υ υ ⋮ υ — υ | ⋮ — υ υ ⋮ — υ — Λ

εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας | ὡς θνητὸς ἄκουσον (Σωτ.).

τὴν δὲ μαγωδίαν παρὰ τὴν κωμωδίαν. Πολλάκις δὲ οἱ μαγωδοὶ καὶ κωμικὰς ὑποθεσεῖς λαβόντες ὑπεκρίθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἀγωγὴν καὶ διάθεσιν. Ἐσχε δὲ τοῦνομα ἡ μαγωδία ἀπὸ τοῦ οἰοῦναι κωμικὰ προσφέρεισθαι καὶ φαρμάκων ἐμφανίζειν δυνάμεις». Ἀθην. Ζ', 293 a «Σωτάδης δ', οὗχ ὁ τῶν ἰωνικῶν ᾠμάτων ποιητὴς ὁ Μαρωνίτης». Περβλ. καὶ Σουίδαν λ. Σωτάδης «ἔγραψε φλύακας ἥτοι κιναιδούς διαλέκτῳ ἰωνικῇ» καὶ γὰρ ἰωνικοὶ λόγοι ἐπαλοῦντο οὗτοι» καὶ λ. Ῥίνθων «Ταραντίνος κωμικός, ἀρχηγὸς τῆς καλουμένης ἱλαροτραγωδίας, ὅ ἐστι φλυαγογραφία. Ὡς δὲ ἦν κεραμῆς καὶ γέγονεν ἐπὶ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου. Δράματα δὲ αὐτοῦ κωμικὰ τραγικὰ λη'».

Ἡ ἀνάκλασις δὲ αὕτη εἶνε συχνοτάτη ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ καὶ παν-
τὸς ἄλλου ἰωνικοῦ μέτρου συχνοτέρα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τροχαϊκὴ συζυ-
γία δύναται νὰ παραλαμβάνηται εἰς τὴν α', β' ἢ γ' χώραν, ἡ συγ-
χρόνως εἰς τὴν α' καὶ β', τὴν α' καὶ γ', τὴν β' καὶ γ', ἢ καὶ εἰς
τάς τρεῖς ἅμα, τὴν α', β' καὶ γ', ἐντεῦθεν τὸ Σωτάδειον λαμβάνει
πλὴν τοῦ καθαροῦ καὶ τὰ ἐπόμενα σχήματα·

α'.	⋮	⋮	—	⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮		⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮
β'.	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	—	⋮		⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮
γ'.	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	—	⋮	⋮		⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮
δ'.	⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮		⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮
ε'.	⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮		⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮
ς'.	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	—	⋮		⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮
ζ'.	⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮		⋮	⋮	—	⋮	⋮	⋮

Παραδείγματα.

- α'. Σωκράτην ὁ κόσμος πεποίηκεν σοφὸν εἶναι.
πλούσιός τις ἐστίν, τὸ μέγα πτώμα φοβεῖται.
β'. εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας, | ὥς θνητὸς ἄκουσον.
γ'. εἰς οὐχ ὁσίην τρυμαλιῖν τὸ κέντρον ὠθεῖς.
ἦβν τ' ἐρατὴν καὶ καλὸν | ἡλίου πρόσωπον.
δ'.
ε'. τῆς τύχης σκοπεῖν δεῖ τὸ μέγιστον ὥς ἔλαττον.
καὶ κακῶς ἀνειλεν τὸν | Σωκράτην ὁ κόσμος.
ς'. ἐκ δενδροφόρου φάραγγος | ἐξέωσε βροντὴν.
ἔσθει, νέμεται, φλέγει, κρατεῖ, πυροῖ, μαλᾶσσει.
ζ'. σαρκικὸν γὰρ εἶχε χρῶτα | καὶ τὸ δέρμ' ὅμοιον.
ἡμέρας μιᾶς ἀλυπίᾳ μέγ' ἐστὶ κέρδος.

366. Εἴτα δὲ ἐπιδέχεται τὸ Σωτάδειον μέτρον συχνὴν τὴν λύσιν
τῶν μακρῶν καὶ τὴν συναίρεσιν τῶν βραχειῶν συλλαβῶν, καὶ οὐ μόνον
τὸ καθυρόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνακλώμενον, ὥστε οὐδὲν που ἄλλο τῶν
παλαιῶν μέτρων εὐρίσκεται, ἐν ᾧ ὁ ῥυθμοποιὸς ἔχει τοσαύτην ἄδειαν
ὅσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ. Τὰ δὲ καθαρὰ Σωτάδεια, τὰ μὴ ἔχοντα
δηλαδὴ λύσεις καὶ συναίρεσεις, εἶνε πολλῶ σπανιώτερα. Ἰδίᾳ δὲ πα-
ρατηρεῖται ὅτι ἐπὶ ἐκάστου τῶν τριῶν πρώτων ποδῶν δύναται ἡ
ἐτέρα τῶν δύο μακρῶν νὰ λυθῇ, ἀμφοτέραι δὲ ἅμα μόνον ἐπὶ τοῦ
πρώτου ποδός. Πολλῶ δὲ σπανιώτερον διὰ τῆς συναίρεσεως τῶν δύο
βραχειῶν ὁ ἰωνικὸς λαμβάνει τὸ σχῆμα τοῦ μολοσσοῦ (⋮ —), εὐρί-
σκεται δὲ ὁ μολοσσὸς μόνον ἐπὶ τοῦ δευτέρου ποδός (Ἑφαιστ. 36).

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ποδὸς ἡ συναίρεσις δύνανται νὰ συνυπάρχῃ μετὰ τῆς λύσεως τῆς πρώτης μακρᾶς (υ υ - -), μετὰ δὲ τῆς λύσεως τῆς δευτέρης μακρᾶς (ι υ υ -) εὐρίσκεται μόνον ἐν ταῖς μιμήσεσι τῶν Ῥωμαίων. Περαιδεύματα δὲ φέρομεν τὰ ἐξῆς·

ἐνθ' οἱ μὲν ἐπ' ἄκραισι πυ|ραῖς νέκυες ἔκειντο.
τίνα τῶν παλαιῶν ιστορι|ῶν θέλετ' ἐσακοῦσαι;
νόμος ἐστὶ θεός· τοῦτον ἀ|εὶ πάντοτε τίμα.
ὕγιαίνειν εὐχου τοῖς | θεοῖς, ἐφ' ὅσον ἔχεις ζῆν.
ποδα γόνυ κοτύλιν, ἀστραγά|λους, ἰσχία, μηρούς.

Ἐν τῷ Σωταδείῳ μέτρῳ εὐρίσκεται προσέτι, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἰωνικοῖς ἀπ' ἐλάσσονος, καὶ τροχαῖος ἀντὶ τῶν δύο βραχειῶν·

υ υ ι - υ υ ι -
υ υ ι - υ υ ι -
ι - υ υ ι - υ υ.

Ἐπὶ τοῦ ἀπὸ μείζονος ὁμῶς ἰωνικοῦ ἡ ἄδεια αὕτη ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν ἐτέραν τῶν δύο μακρῶν, ὅτε ἡ ἄρσις συναίρεται. Οὕτω δὲ γίνονται τὰ ἐφεξῆς τρία σχήματα·

ι - - ∞
α'. ι υ - -
β'. ι - υ -
γ'. ι - - υ

οἷον α'. ὑπὸ τοῦ γεννήτορος κό|σμου κακῶς παθόντες.
β'. δεῖ τὸν φύσει νικώμενον | ἄδικον αὐτὸν εἰπεῖν.
β'. σείων μελίην Πη|λιάδα | δεξιὸν κατ' ὄμῳ.
β'. σοὶ τοῦτο γενέσθω φί|λον | , τὸ σὲ μηδὲν ἀτακτεῖν.
γ'. παρατήρει τὰ πάντων καλὰ | , καὶ ταῦτα σὺ μιμοῦ.

367. Τρίμετρα δὲ ἀπὸ μείζονος ἰωνικὰ ἀκατάληκτά τε καὶ καταληκτικὰ εὐρίσκονται ὑπὸ τῆς Σαπφούς πεποιημένα (ἀπόσπ. 54. 53), ἀμφοτέρω μετ' ἀνακλάσεως·

ι - υ υ ι - υ υ ι υ - υ
Κρῆσσαί νύ ποτ' ὦδ' ἐμμελέως πόδεσσιν
ὥρχευντ' ἀπάλοις ἀμφ' ἐρόεντα βῶμον.

ι - υ υ ι υ - υ ι - Λ
πλήρης μὲν ἐφαίνεθ' ἀ σελάνα

Τὰ καταληκτικὰ τρίμετρα καλοῦνται Πραξίλλεια (Ἠφαιστ. σελ. 36. Σχολ. Ἠφαιστ. 191).

Ὡσαύτως εὐρίσκομεν ἐν ἀποσπ. 76. 77. 78 τῆς Σαφροῦς καὶ ἀκατάληκτα τετράμετρα, οἷον

εὐμορφότερα Μνασιδίκα τῆς ἀπάλας Γυρίνως.

Ὁ δ' Ἡφιστίων (σελ. 36 W.) μνημονεύει καὶ ἀκατάληκτον δι-
μετρον, τὸ Κλεομάχειον καλούμενον, οἷον

2 - 2 2 | 2 - -

4 5 1 0 | 2 1 1

τίς τὴν ὑδρίαν ὑμῶν

ἐψόφισ'· ἐγὼ πίνων.

Ὡς ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου εἰκόσται, τὸ μέτρον τοῦτο ἐπιδέχεται ἀνάγκασιν, ἔχει δὲ κανονικῶς συνηρημένην τὴν ἄρσιν κατὰ τὴν δευτέραν χώραν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ μέτρα, τὰ τε τρίμετρα καὶ τὰ ἀκατάληκτα τετράμετρα καὶ τὰ διμετρα, ὧν χρῆσιν ἐποίησαντο οἱ ἀρχαῖοι λυρικοὶ ποιηταί, ἀγνοοῦμεν πότερον συνετίθεντο κατὰ στίχον ἢ κατὰ σύστημα (κατὰ σχέσιν), πιθανώτερον δὲ φαίνεται τὸ δεύτερον, ὡς δύναται τις νὰ εἰκάσῃ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἕφαιστιὸν πανταχοῦ διστίχον φέρει ὡς παράδειγμα. Ἡ τῶν Σωταδεῶν ὁμῶς ποιημάτων ἐκ καταληκτικῶν τετραμέτρων σύνθεσις ἦτο ἀναμφισβητήτως στιχηρά.

Β'. Ἰωνικὰ ἀπ' ἐλλάδος (1).

368. Τῶν ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικῶν μέτρων, ἅτινα συνετίθεντο κατὰ στίχον, ἐπισημώτατον καθ' Ὁρμιστιῶνα (2) ἦτο τὸ τετράμετρον κατὰληκτικόν, οἷον τὸ τοῦ Φρυγίου τοῦ τραγικοῦ τῷδε

τό γε μὴν ξείνια δούσας, λόγος ὥσπερ λέγεται,

ὀλέσαι κάποτεμειν ὀξεί χαλκῷ κεφαλάν.

καὶ παρὰ Φρυνίχῳ τῷ κωμικῷ

α δ' ἀνάγκα 'σθ' ἱερεῦσιν καθαρῆν φράσομεν.

$$C \quad C \quad F \quad - \quad C \quad C \quad F \quad - \quad | \quad C \quad C \quad F \quad - \quad C \quad C \quad F \quad \bar{A}.$$

Ἐκ τῆς χρήσεως δὲ αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰς τὴν μητέρα τῶν θεῶν ᾗτοι τὴν Κυβέλην ἄσμασιν καλεῖται καὶ *μητροπακὸν* ἢ *γαλλιαμβικὸν* μέτρον. Σύγκειται δὲ ἐξ ἐνὸς ἀκαταλήκτου καὶ ἐνὸς καταληκτικοῦ διμέτρου καὶ ἐπιδέχεται ἀνάκλασιν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κώλων τούτων, διὰ δὲ

(1) Πρόβλ. Ἑφαιστ. σελ. 37 κέ. W.Συγολ. Ἑφαιστ. 193. Mar. Vict. σελ. 93 K.

(2) Πρὸλ. Ἰφραιστ. σελ. 38 καὶ Σχολ. Ἰφραιστ. 194. Caes. Bass. σελ. 261 K. Mar. Victor. σελ. 95 K. Terent. Ma. σελ. 2890. Diom. σελ. 514.

τὸν ὀργιστικὸν χαρακτῆρα πάνυ συχνὴν καὶ τὴν λύσιν καὶ συναί-
ρεσιν, ὡς δηλοῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡφαιστίωνος ἐν σελ. 39 W. μνη-
μονευόμενα 'πολυθρύλητα ταῦτα παραδείγματα', ἅτινα παρέλαβεν
ἐκ τοῦ Καλλιμάχου,

Γάλλαι μῆτρος ὀρεῖνς | φιλόθυρσοι δρομάδες,
αἷς ἔντεα παταγεῖται | καὶ χάλκεα κρόταλα

— — — — — | — — — — —
— — — — — | — — — — —

Τὸ δὲ ἀνακλῶμενον εἶδος ἐγένετο πολλῶ τοῦ καθαρῷ συχνότερον ἐν
τοῖς ὕστερον χρόνοις, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν μιμήσεων τῶν Ῥωμαίων
ποιητῶν, ἐν αἷς μετὰ πολλῆς φειδοῦς γίνεται χρήσις τῶν καθαρῶν
κώλων (1).

Προσέτι παρατηρεῖ ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 39 W.) τὰ ἐξῆς· «Καὶ
τῷ βραχυκαταλήκτῳ δὲ Ἀνακρέων ὅλα ἄσματα συνῆθηκε·

μεγάλῳ δυνῆτε μ' ἔρω-ἐκοψεν ὥστε χαλκεὺς
πελέκει, χειμερίη-δ' ἔλουσεν ἐν χαράδρῃ·
— — — — — | — — — — —

369. Παρὰ τὸ καταληκτικὸν τετράμετρον πολλὴν χρῆσιν ἐποίη-
σαντο οἱ παλαιοὶ λυρικοὶ καὶ τοῦ ἀκαταλήκτου τριμέτρου κατὰ στίχον
συντιθέντες, οἷον κατὰ Τριχῶν (296) ἢ Σαπφῶ (ἀπόσπ. 87. 88)
καὶ ὁ Ἀνακρέων (ἀπόσπ. 50-54), ὅθεν καὶ Σαπφικόν τὸ μέτρον
τοῦτο ἐκλήθη. Ἐσχηματίζετο δὲ ἦτοι καθαρὸν, οἷον τὸ τῆς Σαπ-
φοῦς (ἀπόσπ. 88)

τί με Πανδίοις, ὦ ῥαννα χελίδων,
ἢ κατὰ τὸν ἀνακλῶμενον χαρακτῆρα, οἷα τὰ τοῦ Ἀνακρέοντος
ἀπό μοι θανεῖν γένοιτ'· οὐ γὰρ ἂν ἄλλη
λύσις ἐκ πόνων γένοιτ' οὐδαμὰ τῶνδε.

Καὶ τὸ ἐξῆς τῆς Σαπφοῦς (ἀπόσπ. 59)

Ψάπφοι, τί τὰν πολύολβον Ἀφροδίταν
— — — — — | — — — — —

Καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ Ἀλκμαῆνος (ἀπόσπ. 83. 84)

περισσόν· αἶ γὰρ Ἀπόλλων ὁ Λύκνος
— — — — — | — — — — —

Καὶ οἱ μεταγενέστεροι δὲ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὸ μέτρον τοῦτο

(1) Περὶ τῶν γαλλιαμβικῶν τοῦ Καλλιμάχου καὶ τοῦ λόγου, ὃν ἔχουσι πρὸς αὐτὰ
τὰ τοῦ Κατούλλου, πρὸλ. Wilamowitz-Möllendorf Hermes 1879 σελ. 194.

ταῦθα καὶ τὸ καθαρὸν ἰωνικὸν δίμετρον. Εὐρίσκουμεν δὲ τὸ ἀνακλώμενον δίμετρον καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν Βυζαντικὸν αἰῶνα χρήσιμον ἐν τῇ χριστιανικῇ καὶ τῇ θύραθεν ποιήσει παρὰ τε Γρηγορίῳ τῷ Ναζιανζηνῷ καὶ Συνεσίῳ (ὕμν. 1. 2) καὶ Ἰωάννῃ τῷ ἐκ Γάζης καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ Σικελῷ καὶ Σωφρονίῳ καὶ Θεοδώρῳ τῷ Προδρόμῳ. Ἐν τοῖς μεταγενεστέροις τούτοις Ἀνακρεοντείοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἡμιάμβοις, παρατηρεῖται τῷ χρόνῳ μᾶλλον μᾶλλον ἐλαττουμένη ἡ αὐστηρότης τῆς κατὰ τὴν συλλαβικὴν ποσότητα ῥυθμοποιίας. Ἐπικρατήσαντος δὲ ἐντελῶς τοῦ νεωτέρου τρόπου τῆς ῥυθμοποιίας, τοῦ κατὰ τὴν λογικὴν τάσιν, οἷον εὐρίσκουμεν ἐν τῷ πολιτικῷ λεγομένῳ στίχῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐποιοῦντο καὶ Ἀνακρεόντεια ὅπως καὶ ἡμιάμβα, χωρὶς δηλαδὴ νὰ λαμβάνηται παντελῶς ὑπ' ὄψιν ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν, ἀλλὰ μόνος ὁ λογικὸς τόνος. — Περὶ δὲ τῆς σχέσεως τοῦ Ἀνακρεοντείου μέτρου πρὸς τὸ ἡμιάμβον πρῶτ. § 347.

371. Τὸ δὲ καταληκτικόν δίμετρον μετεχειρίσαστο καθαρὸν ὁ Τιμοκρέων (ἀποσπ. 6) (1)

Σικελὸς κομψὸς ἀνὴρ υ υ υ — υ υ υ — ᾶ

ποτὶ τὰν ματέρ' ἔφα υ υ υ — υ υ υ — ᾶ

Μετ' ἀλόγου δὲ συλλαβῆς ἐν ἀρχῇ καὶ μετὰ λύσεων εὐρίσκεται ὡς τελικὸν παρ' Ἀριστοφάνει, οἷον ἐν Θεσμοφ. 106. 119. 125.

δαίμονας ἔχει σεβίσαι α υ υ — υ υ υ — ᾶ

γέρας ἱερὸν προφῆρων υ υ υ — υ υ υ — ᾶ

διανεύματα Χαρίτων υ υ υ — υ υ υ — ᾶ

372. Ἐκ καθαρῶν καὶ ἀνακλωμένων διμέτρων ἐσχηματίζοντο καὶ μεῖζονες ὑπέρμετροι περίοδοι καὶ οὐατήματα. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀρχικῶς ἐτηρεῖτο συνάφεια, ὡς παρ' Ἀλκμῶνι ἐν ἀποσπ. 85, παρ' Ἀλκαίῳ ἐν ἀποσπ. 59 B. « ἔμε δεῖλαν, ἔμε πασῶν κακοτάτων πεδέχοισαν κτλ. » καὶ παρὰ τῷ Ὀρατίῳ ἐν Od. 3, 12, ἐνθα κατὰ μίμησιν τοῦ Ἀλκαίου δέκα ἰωνικοὶ πόδες συνάπτονται εἰς ἓν σύστημα ἥτοι μίαν ὑπέρμετρον περίοδον, παρ' Ἀνακρέοντι ἐν ἀποσπ. 41. 42. 43. 51. 62. 63. 65. Καὶ ὁ παλαιὸν δὲ τοῦ Ἰσύλλου συγκροτεῖται ἐκ πλειόνων ὑπερμέτρων περιόδων ἄνευ ὠρισμένου ἀριθμοῦ ποδῶν, ὥστε

(1) Ἱππαιστ. σελ. 40 W. « τῷ δὲ καθαρῷ ἐφθημιμερεῖ ὅλον ἄσμα Τιμοκρέων συνέθηκε, Σικελὸς κομψὸς ἀνὴρ κτλ. »

εἶνε ποίημα ἐξ ὁμοίων κατὰ περιορισμούς ἀνίσους (1). Ἀλλ' ὡς ἐν 370
 § εἴπομεν, ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, χαλαρωθείσης τῆς περιο-
 δικῆς συναφείας, ἕκαστον κῶλον ἐχρησίμευεν ὡς αὐτοτελὲς στίχος.

373. Αἱ δὲ στροφαὶ ἐσχηματίζοντο ὡς ἐξῆς· αἱ μὲν *ἐλάσσονες* τῶν
 λυρικῶν καὶ δραματικῶν κυρίως οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ συστήματα ἀπλῆν
 ἔχοντα τὴν σύνθεσιν, ἅπερ δις ἢ πλεονάκις ἀνεκυκλοῦντο. Τοιοῦ-
 τον ἦτο τὸ προμνημονευθὲν δεκάμετρον σύστημα τοῦ Ἀλκαίου (ἀπόσπ.
 59), ὅπερ ἐφεξῆς ἐπανελαμβάνετο πολλὰκις ἀντιστροφικῶς, ὡς διακ-
 ρῆδην μαρτυρεῖ ὁ Ἡφιστίων ἐν σελ. 67 W. ὡς δὲ λέγων· «ἡμεῖς
 δέ, ἐπειδὴ κατὰ δέκα ὁρῶμεν αὐτὸ (δηλονότι τὸ παρ' Ἀλκαίῳ ἔσμα,
 οὐ ἡ ἀρχὴ ἔμε δείλαν κτλ.) συζυγίας καταμετρούμενον, κατὰ σχέσιν
 αὐτὸ γεγράφθαι φαμέν» (πρβλ. καὶ μετρικῆς § 265). Τοιαῦτα εἶνε
 καὶ αἱ τετράκωλοι στροφαὶ τοῦ Ἀνακρέοντος ἐν ἀπόσπ. 43 καὶ 62,
 εἶτα δὲ αἱ μικραὶ στροφαὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τῶν Ἰκετίδων τοῦ Αἰσχύλου
 στ. 1018—1026, 1022—1031, 1053—1058 καὶ αἱ τρίκωλοι
 καὶ τετράκωλοι ἐν τῷ παρ' Ἀριστοφ. Θεσμοφ. στ. 102 κέ. ἄσματι,
 αἵτινες τελευτῶσιν εἰς καταληκτικὸν δίμετρον, οἷον στ. 111 κέ.

χαῖρε καλλίσταις αἰοδαῖς, σ υ ε - σ υ ε -

Φοῖβ', ἐν εὐμούσαισι τιμαῖς σ υ ε - σ υ ε -

γέρας ἱερὸν προφέρον υ υ ε - υ υ ε - λ

Πρβλ. καὶ Σφ. 291 = 304 (πάροδος).

ΣΗΜ. Καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς εὐρίσκομεν τὰ δίμετρα ἀνὰ κῶ-
 μενα συντιθέμενα κατὰ σύστημα. Τὴν στροφικὴν δὲ ταύτην σύνθεσιν
 εὐρίσκομεν ἤδη παρ' Ἰωάννῃ γραμματικῷ Γάζης, ὅστις ἐν τισὶ μὲν
 ποιήμασι συνάπτει ἀνὰ τέσσαρα Ἀνακρεόντεια, ἐν ἄλλοις δὲ ἀνὰ πέντε
 εἰς μίαν στροφήν, ἣτις διὰ τῆς στιγμῆς χωρίζεται τῶν ἐπομένων. Ὁ
 δὲ Σωφρόνιος ὁ ἐξ Ἱεροσολύμων (ἀκμ. κατὰ τὴν 8 ἑκατ.) συντίθησι
 τὰς ἐκ τεσσάρων Ἀνακρεοντείων στροφὰς αὐτοῦ κατ' ἀλφάβητον· ἐκά-
 στη δηλαδὴ στροφή ἄρχεται ἀπὸ ἐνὸς ἐφεξῆς γράμματος τῆς ἀλφα-
 βήτου πλὴν τοῦ η καὶ ω, ἅτινα παραλείπονται ἢ ἀντὶ μὲν τοῦ η
 ἐπαναλαμβάνεται τὸ προηγούμενον ζ, ἀντὶ δὲ τοῦ ω τὸ ψ. Μεταξὺ
 δὲ τῶν κατ' ἀλφάβητον τούτων στροφῶν παρεμβάλλονται οὐχὶ καθ'
 ὠρισμένην τάξιν καὶ ἐκτὸς τῆς ἀλφάβητικῆς τάξεως ἐπιφθεγματικὰ

(1) Πρβλ. ἀρχαιολ. ἐφημ. ἔτ. 1885 σελ. 74 κέ., ἐνθα πρῶτοι ἡμεῖς ἐπαγαγεύθημεν
 περὶ τῆς μετρικῆς τοῦ παλαιῦς τούτου συνθέσεως. Διακρίτως οὐχὶ ὅμως ὁρθότερον ἀν-
 ἔλυσεν αὐτὸν μεθ' ἡμᾶς ὁ Wilamowitz-Möllendorf ἐν «Isyllos von Epidauros».

μέρη ἐκ δύο ἀπ' ἐλάσσονος ἰωνικῶν τριμέτρων συγκείμενα, κανονικῶς μετὰ τὴν ἐβδόμην συλλαβὴν τεμνομένων, οἷον 1, 38. 39.

υ υ ε — υ υ ε | — υ υ ε υ
μερόπων ὀλλυμένων δαίμονος ἔργοις
ὁ πατὴρ υἷα λόγον δῶκεν ἀρήγειν.

Ἀντὶ δὲ τοῦ πρώτου ἰωνικοῦ ἐδέχοντο τὰ τριμετρα ταῦτα καὶ χορί-
αμβον (1), οἷον 1, 97. 98,

ὄν πόλος εὐρυπέλωρ οὐ χάδεν ἔνδον,
σὴ χάδεν εὐρυνόη νηδὺς ἀρίστη.

Ἐν τισὶ δὲ ποιήμασι τοῖς τριμέτροις ἐπιφέρονται προσέτι τρία Ἀνα-
κρεόντεια. Παράδειγμα δὲ φέρομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου ποιήματος
ἔχουσαν ὥδε·

Ἀπὸ πνεύματος θεοῦ
ἐπ' ἀποστόλους μολοῦντος
πυρίνν ἔμοι παράσχοις,
Μαρίη, λιτῇσι γλώσσαν.

Βροτὴν λέγειν γὰρ ὄντως
σφαλερὸν πέφυκε γλώττη,
θεόπαις, τὴν λοχέην
θεόθεν βροτοῖς φανείσαν.

Γενέτης θεὸς τὰ ὄντα
σοφίῃ τέτευχε πάντα,
ἀγαθῶν ὅπως τε θείων
ἔσσει κτίσις μετάσχοι.

Διὰ δὲ χερῶν κρατίστων
ἀπὸ γῆς κόριν κομίσσας,
μερόπων ἔτευξε φύτλην
μεγάλα βροτοῖς ὀπάζων.

Παρθενικῆς Μαρίης, ἔθνεα κόσμου
σεμνὰ κυνηγοῖν μέλυσσε πάντα.

Μερόπων ὅλη γενέθλην,
Μαρίης κλυτῇ κυῖσει
ιερόν μέλος λιγαίνουσιν.

Οἱ Βυζαντινοὶ μετρικοὶ (πρὸς. σχολ. Ἱεραιστ. σελ. 153 κέ. W.
Ἡλίαν Μοναχὸν ἐν Studemund anecd. σελ. 176 κέ.) διακρίνουσιν
οἴκους, οἷοι εἶνε παρὰ Σωφρονίῳ αἱ κατ' ἀλφάβητον στροφαί, καὶ
κουκούλλια, οἷα εἶνε παρὰ Σωφρονίῳ τὰ μεταξὺ τῶν οἴκων παρεμ-
βαλλόμενα ἐπιφθεγματικὰ μέρη, ἅτινα κεῖνται ἐκτὸς τῆς ἀλφαριθμη-
τικῆς τῶν στροφῶν τάξεως καὶ ἐκτὸς τῆς συνεχείας τῆς διανοίας τοῦ
ποιήματος, ἥτις διὰ τῶν οἴκων μόνον περαίνεται. Γεώργιος δὲ ὁ
Γραμματικὸς μεταξὺ τῶν ἐκ τεσσάρων Ἀνακρεοντείων συγκειμένων
οἴκων παρεμβάλλει ἀτάκτως κουκούλλια. ὅτε μὲν ἐκ δύο, ὅτε δὲ ἐκ

(1) Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ χοριάμβου καὶ ἰωνικοῦ πρὸς. Wilamowitz, Philol.
Unters. IX, ὅστις ἐν σελ. 132 μνημονεύει ἐκ τοῦ Ἀνακρεόντος τὸν στίχον

37 χήλινον ἄγγος ἔχον πυθμένας ἀγγειοσελίνων.

Ἀπὸ δὲ παρὰ Σωφρονίῳ τὰ τριμετρα ἰωνικά ἀπὸ μεζονος. Πρὸς. καὶ Ἡλίαν Μο-
ναχὸν ἐν Studemund anecd. σελ. 177.

τριῶν Ἀνακρεοντείων, ὅτε δὲ ἐκ δύο ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος τριμέτρων συγκείμενα, καὶ ταῦτα οὐχὶ χωρὶς ἐν ἰδίῳ ἑκάστον ποιήματι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀναμίγνυνσι πάντα τὰ σχήματα ταῦτα τοῦ κουκουλλίου. Ἡ στροφικὴ σύνθεσις ποικίλλεται πολὺ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιήταις Ἀνακρεοντείων· οἱ μὲν οἴκοι εἶνε ὅτε μὲν κατ' ἀλφάβητον, ὅτε δὲ οὐχί, οὐδένα δ' ἔχουσιν ὠρισμένον ἀριθμὸν Ἀνακρεοντείων, τὸ δὲ κουκούλλιον ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος τριμέτρων, παρεμβάλλεται δὲ ὅτε μὲν καθ' ὠρισμένην χώραν ἥτοι μετὰ ὠρισμένον ἀριθμὸν οἰκῶν, ἄλλοτε δὲ ἀτάκτως, δύναται δὲ καὶ παντάπασιν νὰ λείπῃ.

Ἡ στροφικὴ σύνθεσις τῶν Ἀνακρεοντείων μετέβη ὕστερον ἀπὸ τῆς προσφδιακῆς στιχουργίας εἰς τὴν τονικὴν, ἐν ἣ δηλαδὴ ὡς βάσις τῆς ῥυθμοποιίας χρησιμεύουσιν οἱ λογικοὶ τόνοι καὶ οὐχὶ ἡ ποσότης τῶν συλλαβῶν, ὅσον ἐν τῷ ἐξῆς τοῦ Φωτίου ποιήματι (ἀκμ. κατὰ τὴν θ' ἑκατ. 820 - 891)

Ἀπὸ λογικῶν λειμώνων	ο ο ι ο ι ο ι ο
σοφίης λάθωμεν ἄνθη	ο ι ο ι ο ο ι ο
ἵνα τοῦ ασφοῦ δεσπότου	ο ο ι ο ι ο ι ο
τιμίαν στέψωμεν κάραν.	ο ι ο ι ο ο ι ο
Βασιλεῦ κράτιστε, χαίροις,	ο ο ι ο ο ο ι ο
οἰκουμένης ὄμμα θεῖον,	ο ο ι ο ι ο ι ο
τῶν ἀνάκτων ὧν ἡ δόξα	ο ο ι ο ι ο ι ο
τῶν βασιλέων τό θαῦμα.	ι ο ο ι ο ο ι ο

Καὶ ἐν τῷ ἐξῆς τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ σοφοῦ βασιλεύσαντος 886 - 911,

Ἄρα τίς γῆθεν ἀείρας	ι ο ο ι ο ο ι ο
ἐν συστροφῇ με Ζεφύρου	ι ο ο ι ο ο ι ο
ἀκαριαίως ἀποῖδει	ι ο ο ι ο ο ι ο
πρὸς τὴν κλαυθμῶνος κοιλάδα.	ι ο ο ι ο ο ι ο
ἴν' ὅπως με τας μενούσας	ο ι ο ι ο ο ι ο
ιδῶν κολάσεις θρηνήσω.	ο ι ο ι ο ο ι ο

Ἐνταῦθα τοῖς Ἀνακρεοντείοις (ἀνακλωμένοις) ἐπιμίγνυνται καὶ ἄλλα σχήματα, ἐν μὲν καθαρὸν ἰωνικὸν δίμετρον, πλείονα δὲ ἔχοντα ἐν τῇ πρώτῃ χώρᾳ χορίαμβον καὶ διταμβον. Καὶ παρὰ μὲν Φωτίῳ οὐδὲν ὑπάρχει κουκούλλιον, παρὰ δὲ τῷ Λέοντι ὡς ἐκ τοῦ σχήματος μὲν δὲν διακρίνεται τῶν οἰκῶν, δηλοῦται δὲ ἐκ τῆς κατ' ἀλφάβητον τάξεως τῶν οἰκῶν. Ἀξίον δὲ νὰ παρατεθῶσιν ἐνταῦθα καὶ Ἀνακρεόντειά τινα ἐκ τοῦ ἐκ 219 τοιοῦτων συγκειμένου ἀστροφίου ποιήματος

τοῦ Ἰωάννου Κατάρρη (ἀκμ. κατὰ τὴν 14 ἐκστ.), ἐν ᾧ σκώπτων τὸν φιλόσοφον καὶ ῥήτορα Νεόφυτον λέγει πρὸς τοὺς ἄλλοις τάδε·

Βούλει καὶ μορφήν ἀκοῦσαι ;
τὴν μὲν γέννην ἔστι Βλάχος,
Ἀλβανίτης δὲ τὴν ὄψιν,
τοῦ δὲ σώματος τὴν θέσιν
Βουλγαραλβανιτοβλάχος.

374. Αἱ δὲ *μεῖζονες στροφαὶ* τῆς τε τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας ἔχουσι μὲν καὶ αὐταὶ ὡς κύρια στοιχεῖα τὰ ἰωνικὰ διμέτρα καὶ τρίμετρα, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα κῶλα ἑτερόμετρα συνήθως λογαοιδικὰ ἢ χεριαμβικὰ, ἅτινα μάλιστα χρησιμεύουσιν ὡς προωδικὰ ἢ ἐπωδικὰ, ὡς ἐν Ἑπτ. Θ. 720, 1. 7. Προμ. 397. Χορφ. 323, 1. 2. 5. 792. 793. Πέρσ. 648. 651. Οἱ. Τ. 483, 1. 2 (πρβλ. § 178). Βάκχ. 72, 1. 2. 9. Κύκλ. 495, 4. Βατρ. 324, 1. 2. 3. Ἐκ τοῦ μέσου δὲ τῆς στροφῆς ἀποκλείονται τὰ ἑτερογενῆ μέτρα. — Ἐν τισὶ δὲ στροφαῖς τοῦ δράματος τὰ ἰωνικὰ μέτρα χρησιμεύουσι μόνον ὡς δευτερεύοντα στοιχεῖα, ὡς ἐν Αἰσχ. Ἀγαμ. 691 = 709. 744 = 757. Σοφ. Φιλ. 1175, ἐνθα ὁ Φιλοκτῆτης προφέρων τὸ ὄνομα τοῖς Τροίαις, τῆς πηγῆς τῶν ἑαυτοῦ παθῶν, μεταπίπτει ἐκ τοῦ ἰαμβικοῦ ῥυθμοῦ εἰς τὸν θρηνώδη ἰωνικόν, ἀκολουθοῦσι δὲ δύο διμέτρα ἀνακλώμενα·

στυγεράν Τρωάδα γὰν μ' ἥλπισας ἀξεῖν.

Χ. τόδε γάρ νοῶ κράτιστον.

Φ. ἀπὸ νῦν με λείπετ' ἦδη.

Οἱ. Κ. 212. Ἥλ. 1058.

375. Ὡς πηγὴν τοῦ ἰωνικοῦ ῥυθμοῦ ὑποληπτέον τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Δήμητρος καὶ τὴν πρωίμως εἰς Ἑλλάδα μετενεχθεῖσαν τῆς Κυβέλης. Τῷ εὐθύμῳ δηλαδὴ χαρακτῆρι τῶν εἰς Διόνυσον καὶ Δήμητρα ἁσμάτων προσετέθη καὶ τὸ ἐκστατικὸν καὶ ὀργιαστικὸν κατὰ ῥοπήν Ἀσιατικὴν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ὀργιαστικοῦ δηλονότι τούτου χαρακτῆρος τῆς λατρείας ἐγεννήθη τὸ ἰωνικὸν μέτρον. Ὡς δὲ φρονοῦσιν οἱ περὶ τὸν Ποσειάχιον (βλ. Speciel. Metrik³ σελ. 333 κέ.) ὁ ἰωνικὸς ῥυθμὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ προσλαβόντος πυρριγικὴν ἄρσιν ἐν ἀρχῇ, ὅθεν τὸ ἦθος τοῦ ῥυθμοῦ προσέλαβε μεῖζονα κίνησιν·

Ἔσται δὲ τοῦτο φανερόν, ἐὰν συστηματικῶς ἐπαναληφθῇ ὁ ἀνακλώ-
μενος·

$\begin{array}{ccccccc} \cup & \cup & | & - & \cup & - & \cup & | & - & - & \cup & \cup & | & - & \cup & - & \cup & | & - & - \end{array}$
 ἀνακλώμενος ἀνακλώμενος.

Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἡ ἀνάκλασις ἀποδείκνυται προγενεστέρα τοῦ καθαροῦ σχήματος τῶν ἰωνικῶν, ψευδὴς δὲ ἡ δόξα ὅτι πρῶτος ὁ Ἀνακρέων εἰσηγήσατο τὴν ἀνάκλασιν. Τούναντίον τὸ ἐπίμικτον πρὸς τὰς τροχαϊκὰς εἶνε τὸ πρότερον, τὸ δὲ καθαρὸν ἰωνικὸν τὸ ὕστερον. Πιθανὸς δὲ ὁ αὐλωδὸς Ὀλυμπος μεταξὺ τῆς 20 καὶ 27 Ὀλυμπιάδος, τουτέστι κατὰ τοὺς μεταξὺ Ἀρχιλόχου καὶ Ἀλκμαῆνος χρόνους, μετήνεγκεν εἰς τὴν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλλάδα τὸν ἰωνικὸν ῥυθμὸν μετὰ τῆς Φρυγιστὶ ἀρμονίας, ἐφ' ἧς οὗτος ᾄδετο. Διότι ὅταν ὁ Πλούταρχος (περὶ μουσ. 29) λέγῃ ἐξ ἀρχαίων πηγῶν «τὸν Ὀλυμπον ἐκείνον, ὃ δὴ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἑλληνικῆς τε καὶ νομικῆς μουσικῆς ἀποδιδόασιν, . . . ἐξευρεῖν ρασι . . . καὶ τὸν χορεῖον, ὃ πολλῶν κέχρηται ἐν τοῖς μητρώοις», τοιούτους τροχαίους πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τοὺς τῶν ἀνακλωμένων ἰωνικῶν. Ἐκτοτε οἱ ἰωνικοὶ ἐγένοντο προσφιλες μέτρον τῶν ἐκστατικῶν εἰς Διόνυσον, Δῆμητρα καὶ Κυβέλην ᾄσματων, ὡς μάλιστα δηλοῖται ἐκ τῶν μιμήσεων τῆς τραγωδίας καὶ κωμωδίας. Πλὴν τούτων ὅμως πρῶίμως ἐγένετο προσέτι χρῆσις τῶν ἰωνικῶν ἐν τῷ ὑπορχήματι καὶ ἐν τοῖς συμποτικαῖς καὶ ἐρωτικοῖς ᾄσμασιν, ἅτινα εἶχον χαρακτῆρα μαλακὸν καὶ ἐκκελυμένον, οἷον ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαῆνος, τοῦ Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφούς (πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 38 W.), μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀνακρέοντος. Τῷ τελευταίῳ ἠκολούθησε καὶ ἡ μεταγενεστέρα συμποτικὴ καὶ ἐρωτικὴ λυρική, κατὰ προτίμησιν τὰ δίμετρα ἀνακλώμενα μεταχειριζομένη, ὅπερ μέτρον διετέλεσε προσφιλες μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων.

Περὶ τῆς χρήσεως δὲ τῶν ἰωνικῶν ἐν τῇ χορικῇ λυρικῇ μαρτυρεῖ τὸ τοῦ Πινδάρου ἀπόσπ. 189 καὶ 203, τὸ τοῦ Σιμωνίδου 32. 37. 53, τὸ τοῦ Τιμοθέου 12, 14 καὶ τὸ τοῦ Τελέστου 5.

Τὸ δὲ δράμα μετεχειρίζετο τὰ ἰωνικὰ μέτρα πρῶτον μὲν ἐν Διονυσιακοῖς ᾄσματιν, ἅτινα εἶχον ὀργιαστικὸν χαρακτῆρα. Καὶ ἐκ μὲν τῆς τραγωδίας τοιαῦτα πολλὰ παραδείγματα παρέχονται μάλιστα αἱ τοῦ Εὐριπίδου Βάκχαι, ἐν αἷς τρία εἰς Διόνυσον καὶ Κυβέλην χορικά

ᾠσματα σύγκεινται ἐξ ἰωνικῶν, ἥτοι ὁλόκληρα ὡς ἐν στ. 519 κέ. ἢ τοῖς ἰωνικοῖς ἐπιφέρεται ἐν τέλει λογασιδικὴ στροφὴ ὡς ἐν στ. 64 κέ. 370 κέ. Ἐκ δὲ τῆς κωμωδίας ἐνταῦθα ἀνήκει ὁ χορὸς τῶν μυστῶν ἐν Βατρ. 324, ὅστις ἄρχεται ἀπὸ ἰωνικοῦ εἰς τὸν Ἰακχον ᾠσματος. Καὶ τὸ τοῦ κωμικοῦ Φρυνίχου ἀπόσπ. ἀδέσπ. 15 (Ἡφ. 39 W.) « ἃ δ' ἀνάγκη 'σθ' ἱερεῦσιν καθαρεύειν φράσμεν » φαίνεται λείψανον ἰωνικῆς στροφῆς πιθανῶς ἐκ τῶν μυστῶν αὐτοῦ. Διονυσιακὸν χαρακτῆρα ἔχει καὶ τὸ παροίνιον ἐν ταῖς τρισὶν ἰωνικαῖς στροφαῖς τοῦ Κύκλωπος στ. 495 κέ. Διακρίνονται δὲ τὰ Διονυσιακὰ ταῦτα ᾠσματα τῶν λοιπῶν, περὶ ὧν ἐφεξῆς ὁ λόγος, διὰ τοῦ μείζονος μεγέθους τῶν στροφῶν. Μετρικῶς δὲ χαρακτηρίζονται διὰ τῆς μεγάλης ἀδείας περὶ τὴν λύσιν τῶν θέσεων καὶ συναίρεσιν τῶν ᾠσεων, ὥστε προσεγγίζουσι τοῖς γαλλιαμβικοῖς. - Εἶτα δὲ μετεχειρίζετο ἡ τραγωδία (καὶ ἡ κωμωδία ἐν παρωδίαῖς) τὰ ἰωνικὰ μέτρα ἐν θρηνητικοῖς ᾠσμασι χορικοῖς τε καὶ μονωδικοῖς, ἐν οἷς μάλιστα ἐπεπόλαζεν ἦθος μαλακὸν καὶ ἐκλελυμένον. Περὶ τοῦ τοιοῦτου εἶδους τῶν στροφῶν λέγει ὁ σχολιαστὴς εἰς Αἰσχ. Προμ. 128 « ὁ ρυθμὸς Ἀνακρεόντειός ἐστι κεκλασμένος πρὸς τὸ θρηνητικόν... ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐν παντὶ τόπῳ, ἀλλ' ἐν τοῖς θρηνητικοῖς ». Τοῦ εἶδους τούτου τῶν ἰωνικῶν στροφῶν, ἐν ᾧ ἐπιπολάζει ἦθος στυγνὸν καὶ μελαγχολικόν, χρῆσιν πλείστην ἐποιήσατο ὁ Αἰσχύλος, ὅστις πλὴν τῶν Εὐμενίδων ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις δράμασι εὕρισκεται μεταχειριστάμενος αὐτάς, μάλιστα δὲ ἐν Πέρσαις (στ. 65 κέ. 81 κέ. 102 κέ. 648 κέ. 959 κέ. Χορη. 323. 789). Πολλῷ δὲ ὀλιγωτέραν ὁ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, οἷον ὁ μὲν Σοφοκλῆς ἐν Οἰ. Τ. 483 κέ. καὶ ἐν Φιλοκτ. 1170, ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐν Ἰκετ. 42 κέ. 55 κέ.

5'. ΜΕΤΡΑ ΠΑΙΩΝΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν κρητικῶν μέτρων.

376. Ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει τῆς μετρικῆς εἵπομεν, ἡ Ἑλληνικὴ ῥυθμικὴ πλὴν τοῦ δακτυλικοῦ καὶ ἰαμβικοῦ ῥυθμικοῦ γένους εἶχε καὶ τρίτον τὸ παιωνικὸν καλούμενον. Πέντε δηλαδὴ πρῶτοι χρόνοι συντιθέμενοι ἀπετέλουν ἓνα πόδα παίωνα καλούμενον, οὗ ἡ τρίσημος θέσις πρὸς τὴν δίσσημον ἄρσιν εἶχε λόγον ὡς 3 : 2 ἢ $1\frac{1}{2} : 1$, τουτέστι τὸν τοῦ ἡμιολίου (υ υ υ | υ υ ἦ υ υ | υ υ υ). Τὸ κύριον δὲ μετρικὸν σχῆμα τοῦ πεντασήμεου τούτου ποδὸς συνέκειτο ἐκ δύο λυομένων μακρῶν καὶ μιᾶς βραχείας. Καὶ ὅτε μὲν ἡ βραχεῖα ἔκειτο ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο μακρῶν (υ υ - ἦ - υ υ) ὁ πούς ἐκαλεῖτο κρητικός, ἔτι δὲ ἀμφίμακρος καὶ παίων διάγνιος· ὅτε δὲ προηγείτο τῶν μακρῶν (υ υ -), ὁ πούς ἐλέγετο βακχεῖος, πρότερον δ' ἐκαλεῖτο ἀντιβάκχεος· ὅτε δ' ἐπεφέρετο ταῖς μακραις (υ - υ), ὁ πούς ἐκαλεῖτο παλιμβάκχεος, πρότερον βακχεῖος καλούμενος (πρβλ. § 148 ΣΗΜ. γ'). Ἐκ τῶν τριῶν τούτων κυρίων σχημάτων τοῦ πεντασήμεου παιωνικοῦ ποδὸς ἐσχηματίζοντο κατὰ τοὺς παλαιοὺς τεχνικοὺς τρεῖς εἶδη μέτρων παιωνικοῦ ῥυθμοῦ, τὸ κρητικόν (ἢ παιωνικόν μετὰ εἰδικωτέρας σημασίας), τὸ βακχαικόν καὶ τὸ παλιμβακχαικόν. Περὶ τοῦ παλιμβακχαικοῦ ὁ Ἡφαιστίων σελ. 40 W. παρατηρεῖ ὅτι «σπάνιον ἐστίν, ὥστε, εἰ καὶ πού ποτε ἐμπέσοι, ἐπὶ βραχὺ εὐρίσκεσθαι». Κατὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἐφεξῆς περὶ τῶν δύο πρῶτων εἰδῶν τῶν μέτρων λόγον ποιούμεθα, πρῶτον μὲν περὶ τῶν κρητικῶν, εἶτα δὲ περὶ τῶν βακχαικῶν, καθ' ὅσον τῶν μὲν κρητικῶν πλείστη ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ παλαιᾷ μουσικῇ τέχνῃ, τῶν δὲ βακχειῶν μόνον ἐν συνθέσει μετ' ἰαμβῶν, δηλονότι ὡς δοχμίων, καθ' ἑαυτοὺς δὲ σποράδην μόνον.

πεντάσημον σπονδεῖον ἢ τροχαῖον διὰ τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον, ὃ δὲ ῥυθμὸς ἀνεπληροῦτο ἤτοι διὰ τὸν ἥς τουτέστι διὰ παρεκτάσεως τῆς προτελευταίας μακρᾶς (—) ἢ διὰ προσθήκης δισήμεου παύσεως ἐν τέλει (— ο —), οἷον Λυσιστρ. 790 κέ.

πλεξάμενος ἄρκυς, καὶ κύνα τιν' εἶχεν,
κούκέτι κατῆλθε πάλιν οἴκαδ' ὑπὸ μίσους.

Ἀλκμ. ἀπόσπ. 27. Κῶλον δὲ καταληκτικὸν μετὰ προτεταγμένης ἄρσεως εἶνε τὸ ἐν Λυσιστρ. 787 «κὺν τοῖς ὄρεσιν ὥκει». Εἰρ. 490. Τῆς αὐτῆς καταλήξεως φαίνεται ὅτι ἐγένετο χρῆσις ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κώλου, οἷον Λυσιστρ. 808 κέ.

Τί-μων ἦν τις αἰδοῦτος ἀδάτοισιν ἐν κτλ.

— — — — —

ἴσως δὲ καὶ εἰς μίαν μόνην συλλαβὴν κατέληγον τὰ καταληκτικὰ ἐκ κρητικῶν κῶλα. Πρὸβλ. Πινδ. Ὀλυμπ. 2 καὶ Βακχ. ἀπόσπ. 23,2.

Περὶ δὲ τῆς λύσεως τῶν μακρῶν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ μὲν κύριον σχῆμα, τὸ τοῦ κρητικοῦ ἢ ἀμφιμάκρου, ἐτήρειτο ἐν τῷ καταληκτικῷ ἐξαμέτρῳ τοῦ Ἀλκμᾶνος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡφαιστίωνος (σελ. 43 W.), ὅστις ὡς παράδειγμα φέρει τὰ ἐξῆς ἐξάμετρα,

Ἀφροδίτα μὲν οὐκ ἔστι, μάργος δ' Ἐρως οἶα παῖς παῖσδει
ἄκρ' ἐπ' ἄνθην καθαίνων, ἃ μὴ μοι θίγῃς τῷ κυπαιρίσκῳ.

Ἐπιφέρει δ' αὐτόθι ὁ Ἡφαιστίων καὶ τὰδε «δεδηλώσθω δὲ ὅτι καὶ ὅλα ἄσματα κρητικὰ συντίθεται, ὥσπερ καὶ παρὰ Βακχυλίδη,

ὦ Περίκλειτε τᾶλλ' ἀγνοήσιν μὲν οὐ σ' ἔλπομαι».

Ὁ δὲ πρῶτος παῖων (τουτέστιν ἡ λύσις τῆς 6' μακρᾶς) εὐρίσκεται ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Σιμωνίδου καὶ Βακχυλίδου, οὐχὶ σπανίως παρὰ Πινδάρῳ καὶ συχνότατα παρ' Ἀριστοφάνει. Ἐν τισὶ μάλιστα ἄσμασιν, οἷον ἐν Σφηξί στ. 1275-1283=1284-91, ὁ Ἀριστοφάνης σχεδὸν κανονικῶς μεταχειρίζεται τὸν α' παῖωνα ὡς τεχνικὸν μέσον πρὸς ἐπίτασιν τῆς κινήσεως. Φαίνεται δὲ τοῦτο ἰδιάζον τῇ κωμῳδίᾳ. Ὁ δὲ δ' παῖων ἐν τῇ κωμῳδίᾳ εἶνε πολλῶν σπανιώτερος. Ὁ δὲ ὄρβιος, ὁ ἔχων δηλαδὴ λελυμένας ἀμφοτέρας τὰς μακράς, κατ' ἐξαίρεσιν εὐρίσκεται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκοπίμως.

378. Τοῦ παιωνικοῦ ῥυθμοῦ χρῆσις κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἀπόλλωνος ὀρχηστικοῖς ἄσμασι, τοῖς καλουμένοις ὑπορχήμασι. Συνωδὰ λοιπὸν τῷ κεινημένῳ ἤθει τῶν ὑπορχημάτων ὁ

παιωνικός ρυθμός ἦτο ἐνθουσιαστικώτερος (1), ὅπως ὁ ἰωνικός, ἀνευ ὁμῶς τῆς ἐκείνου μαλθακότητος καὶ ἀθυμίας, ἐνέφαινε δὲ μείζονα τῶν τροχαίων καὶ ἰάμβων κίνησιν καὶ θερμότητα. Καὶ ἐκ μὲν τῆς χρήσεως ἐν τοῖς ᾠσμασι τοῦ Ἀπολλωνος Παιᾶνος ὠνομάσθη *παίων* (2), ἐκ δὲ τῆς ἀρχαιοτάτης τοῦ ὑπορχήματος κοιτίδος, δηλονότι τῆς Κρήτης, *κρητικός*. Εἶδος δὲ τοῦ ὑπορχήματος ὡς γένους λαμβανομένου ἦτο ἡ πυρρίχη, ἣτις ὡσαύτως ἐν Κρήτῃ τὸ πρῶτον ἀνεπτύχθη. Καὶ ἐν τῇ πυρρίχῃ λοιπὸν ἦσαν χρήσιμοι οἱ παῖωνες, ὅθεν καὶ ἡ εὐρεσις αὐτῶν ἀνάγεται εἰς τοὺς πυρριχιστὰς Κουρήτας καὶ Κορύβαντας (3). Ἐκ τῆς Κρήτης δὲ λέγεται ὅτι μετένεγκε τὸν παιωνικὸν ρυθμὸν εἰς Σπάρτην ὁ Θαλήτας, ὅστις ὡς ποιητὴς παιωνικῶν ὑπορχημάτων καὶ εὐρετὴς τῶν παίωνων λέγεται (Σχολ. εἰς Πυθ. 2, 127. Στραβ. 10, 4, 16). Ἐν Σπάρτῃ δὲ πλὴν τοῦ Θαλήτα, δι' οὗ ἐγένετο ἐν αὐτῇ ἡ δευτέρα μουσικὴ κατὰστασις, ἐθεράπευσε τὸ ὑπόρχημα καὶ ὁ Ξενόδαμος ὁ Κυθήριος ('Αθῆν. 1, 15 d. Πλούταρχ. περὶ μους. 10) καὶ ὁ Ἀλκμάν (ἀποσπ. 38). Καὶ οἱ κορυφαῖοι δὲ τῶν χορικῶν λυρικῶν εὐρίσκονται χρῆσιν τοῦ παιωνικοῦ ρυθμοῦ πεποιημένοι καίτοι οὐχὶ μέγαλην. Καὶ τοῦ μὲν Σιμωνίδου σῶζονται δύο παιωνικά ἀποσπάσματα, τὸ μὲν ἐξ ὑπορχήματος, τὸ δὲ ἐκ παιᾶνος. Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ δὲν εὐρίσκονται παῖωνες ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τῶν ὑπορχημάτων, ἀλλ' ἐν τισιν ἐπινίκιοις ὑπορχηματικὸν ἔχουσι χαρακτῆρα, οἷον ἐν Ὀλυμπ. 2. ἐν Πυθ. 5. Ὀλ. 10. Ἐν τοῖς δύο τελευταίοις καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ διθυραμβικῷ ἀποσπ. 74 (53) οἱ παῖωνες δὲν εἶνε καθαροί, ἀλλ' ἀναμίσγονται καὶ λογαοιδικά μέτρα. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως παρὰ Βακχυλίδῃ περὶ λ. Ἡφαιστ. σελ. 43 W. — Ἐκ τῆς λυρικῆς παρέλαβε τὸν παιωνικὸν ρυθμὸν ἡ κωμῳδία καὶ συχνὴν ἐποιήσατο χρῆσιν ἐν τοῖς χορικοῖς ᾠσμασιν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν μονωδικοῖς ('Αχαρν. 971. Σφ. 1060. Εἰρ. 1127. Λυσιστρ. 614). Ἐν δὲ τῇ τραγωδίᾳ σπανίως εὐρίσκονται κρητικά ᾠσματα, οἷον ἐν Αἰσχ. Ἰκέτ. 419 κέ. Εὐρ. Ὀρέστ. 1415 κέ.

(1) Ἀριστείδ. Κοϊντίλ. σελ. 88 M. « τοὺς ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ θεωρουμένους ἐνθουσιαστικώτερος εἶναι συμβέβηκεν ». Στραβ. 10, σελ. 480 C (συνηνῶτατος). Ἀνών. Ἀμβροσ. ἐν Studem. Anecd. var. I, σελ. 228 (δρόμιος, ὑπορχηματικός).

(2) Σχολ. Ἡφαιστ. A ἐν Studem. Anecd. var. I, 128. Ἰσαάκ Μοναχός 177, 3 (= Ψευδοδράκ. 130, 6).

(3) Σχολ. εἰς Πυθ. 2, 127 καὶ Νεφ. 651. Σουίδ. « κατ' ἐνόπλιον ».

379. Τὸ συνηθέστατον τῶν κρητικῶν μέτρων εἶνε τὸ ἀκατάληκτον τετράμετρον, ὅπερ ὑποληπτέον ὡς ἐκ δύο διμέτρων συγκείμενον, ὅθεν καὶ τέμνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο κώλων. Οἱ κωμικοὶ μετεχειρίσαντο αὐτὸ καὶ κατὰ στίχον, οἷον ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀχαρν. 976 κέ.

αὐτόματα πάντ' ἀγαθὰ | τῷδέ γε πορίζεται.

οὐδέποτε' ἐγὼ Πόλεμον | οἴκαδ' ὑποδέξομαι.

Πολλάκις δὲ μετεχειρίσατο αὐτὸ ὕστερον καὶ ὁ Ἀλεξανδρινὸς Συμμίης, ὅστις ἐν τισὶ μὲν ποιήμασιν, ὡς λέγει ὁ Ἡφιστίων (σελ. 42 W.), ἐπετήδευσε νὰ παραλαμβάνῃ τοὺς πλείστους κρητικούς, οἷον (ἀπόσπ. 4)

μᾶτερ ὦ πότνια, κλυθι, νυμφᾶν ἀδρᾶν,

Δῶρι, κυμοκτύπων ἥραν' ἀλίων μυχῶν.

Ἐν ἐνὶ δὲ λύων ἀμφοτέρας τὰς τοῦ κρητικοῦ μακρὰς νὰ παραλαμβάνῃ τὸν ἐκ πέντε βραχειῶν παίωνα πλὴν τῆς τελευταίας, ἐφ' ἧς τὸν τέταρτον παραλαμβάνει παίωνα, οἷον

σέποτε Διὸς ἀνὰ πύματα | νεαρὲ κόρε νεβροχίτων.

Τινὲς δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον συνετίθεσαν τὸ τετράμετρον, ὥστε τρισὶ τετάρτοις παίωσι νὰ ἐπάγῃται τελευταῖος ὁ κρητικός, οἷον

θυμελικὰν ἴθι μάκαρ | φιλοφρόνως εἰς ἔριν.

Τὸ δὲ σπανιώτερον ἀκατάληκτόν τετράμετρον χρησιμεύει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς κατακλείς συστήματός τινος, οἷον Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 792. Ὅρν. 246

ἔχετε λειμῶνά τ' ἐρόεντα Μαραθῶ-νος.

Συχνὰ δὲ συζεύγνυνται κρητικὰ κῶλα, καὶ μάλιστα διμέτρα, εἰς μίαν ὑπέρμετρον περίοδον, ἥτις ὅτε μὲν καταλήγει εἰς κῶλον ἀκατάληκτον, ὅτε δὲ εἰς καταληκτικὸν (κρητικὰ συστήματα ἐξ ὁμοίων), οἷον Ἀλκμ. ἀπόσπ. 38

Ἀφροδίτα μὲν οὐκ | ἔστι, μάργος δ' Ἔρως | οἶα παῖς παῖς-δει.

Δύο δὲ διμέτρα καὶ ἐν τρίμετρον συζεύγνυνται παρ' Ἀριστοφάνει Ὅρν. 1069 κέ. « ἐρπετά τε καὶ δάκετα | πάνθ' ὅσαπερ ἔστιν ὑπ' ἑμᾶς πτέρυγος | ἐν φοναῖς ὄλλυται ». Πρβλ. Ἀριστοφ. Εἰρ. 358 = 596. 1131 = 1163.

380. Τῆς κωμωδίας ἴδια εἶνε τὰ τροχαιοπαιωνικά μέτρα, ἐν οἷς τροχαῖα καὶ παιωνικά κῶλα συντίθενται εἰς μίαν περίοδον. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τροχαιοπαιωνικὸν τετράμετρον, ὅπερ ὁ Ἀριστοφάνης κατὰ στίχον ἐπαναλαμβάνει ἐν Λυσιστρ. 1014 κέ.

οὐδὲν ἔστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον

οὐδὲ πῦρ οὐδ' ὧδ' ἀναιδὴς | οὐδεμία πόρδαλις.

Ἄλλοτε δὲ προηγούνται μὲν τὰ κρητικὰ κῶλα, ἐπιφέρεται δὲ τροχαϊκόν, οἷον παρ' Ἀριστοφ. Εἰρ. 351 κέ.

ἀλλ' ἀπαλὸν ἂν μ' ἴδοις καὶ πολὺ νιώτερον ἀπαλλαγέντα πραγμάτων.

381. Αἱ δὲ παιωνικαὶ στροφαὶ σπανίως μόνον συντίθενται ἐκ καθαρῶν κρητικῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἀναμίγνυνται μετὰ τῶν κρητικῶν κῶλων καὶ τροχαϊκῶν. Πολλάκις δὲ μία μόνον ἢ καὶ πλείονες περιόδοι σύγκεινται ἐκ κρητικῶν, αἱ δ' ἄλλαι εἶνε τροχαϊκαί. — Τὰ δὲ μετρικὰ στοιχεῖα τῶν στροφῶν τούτων εἶνε τὸ κρητικὸν δίμετρον, ὅτε μὲν ἀκατάληκτον, ὅτε δὲ καταληκτικόν, καὶ τὸ τρίμετρον· εἴτα τὸ τροχαϊκὸν δίμετρον (τετραποδία) μετ' ἀλόγων ἄρσεων. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ τὰ τε κρητικὰ καὶ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἀποτελοῦσιν ὑπερμέτρους περιόδους. Καὶ ἡ μὲν τομὴ μεταξὺ τῶν κῶλων εἶνε μὲν συχνή, οὐχὶ ὅμως ἀπαραίτητος. Τὴν δὲ λύσιν ὁ μὲν κρητικὸς ἐπιδέχεται συγχρότερον ἐπὶ τῆς δευτέρας μακρῆς, οἱ δὲ τροχαῖοι ἀποφεύγουσιν αὐτήν. Ἀντιστροφικῶς δ' ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις ὁ πρῶτος παίων καὶ ὁ κρητικὸς, ὡς ἐν Ἀχαρν. 218 καὶ 233, 290. 291. 295 καὶ 339. 340. 342, ὁ τέταρτος παίων τῷ κρητικῷ, ὡς ἐν Εἰρ. 359. 398. 599. Ὀρν. 1065, καὶ ὁ τέταρτος τῷ πρώτῳ παίῳ, ὡς ἐν Ἀχαρν. 301 καὶ 346, Σφ. 339 καὶ 370. Ἐνίοτε δὲ καὶ ἡ τροχαϊκὴ διποδία ἀνταποδίδεται παίῳ καὶ κρητικῷ, ὡς ἐν Σφηξί στ. 410 καὶ 468, 417. 472. Εἰρ. 350. 388. 351. 390. Λυσιστρ. 785. 809. 788. 811. Ὡς ἰδίωμα δὲ τῶν στροφῶν τούτων παρατηρεῖται ὅτι ἐν τῷ τέλει ὁ παρατέλειτος πούς εἶνε σχεδὸν κανονικῶς κρητικὸς.

Καὶ στροφαὶ μὲν ἐκ καθαρῶν κρητικῶν συγκείμεναι εἶνε αἱ παρ' Αἰσχ. Ἰκέτ. 418 = 423

στρ. φρόντισον καὶ γενοῦ πανδίκως
εὐσεβὴς πρόξενος·
τὰν φυγάδα μὴ προδῶς,
τὰν ἔκαθεν ἐκβολαῖς
5 δυσθέοις ὀρμέναν·
ἀντ. μηδ' ἴδης μ' ἐξ ἑδρᾶν πανθέων
ῥυσιασθεῖσαν, ὧ
πᾶν κράτος ἔχων χθονός·
γνώθι δ' ὕβριν ἀνέρω
καὶ ψύλαξαι κότον.

Καὶ παρ' Ἀριστοφάνει Ἀχαρν. 665 = 692.

δεῦρο, Μοῦσ' ἐλθέ φλεγυρὰ πυρὸς ἔχουσα μένος. ἔντονος Ἀχαρνική.
οἷον ἐξ ἀνθράκων πρινίνων ψέφαλος ἀνήλατ' ἐρεθιζόμενος οὐρίῃ
ἡνίκ' ἂν ἐπανθρακίδες ὥσι παρακείμεναι. [ῥιπίδι,
οἱ δὲ Θασίαν ἀνακυκῶσι λιπαράμπυκα,
οἱ δὲ μάττωσιν, οὕτω σοβαρὸν ἐλθέ μέλος εὔτονον, ἀγροικότονον,
ὥς ἐμὲ λαβοῦσα τὸν δημότην.

Μόνον δὲ ἐπιδικῶς ἐπάγονται τροχαιοὶ ἐν Ἀριστοφ. Σφ. 1275 = 1284.

ὦ μακάρι' Αὐτόμενες, ὥς σε μακαρίζομεν,
παῖδας ἐψύτειςας ὅτι χειροτεχνικωτάτους,
πρῶτα μὲν ἅπασιν ψίλον ἄνδρα τε σοφώτατον,
τὸν καθαροισιότατον, ᾧ χάρις ἐφέσπετο·

5 τὸν δ' ὑποκριτὴν ἕτερον, ἀργαλέον ὥς σοφόν·
εἴτ' Ἀριφράδην πολὺ τι θυμοσοφικώτατον,
ὄντινά ποτ' ὤμοσε μαθόντα παρὰ μηδενός,
ἀλλ' ὑπὸ σοφῆς ψύσεως αὐτόματον ἐκμαθεῖν
γλωττοποιεῖν εἰς τὰ πορνεῖ εἰσιόνθ' ἐκάστοτε.

Ἀχαρν. 971 = 988. — Τροχαιοπαίωικαὶ δὲ στροφαὶ εἶνε αἱ ἐν

Ἀχαρν. 201 = 219 καὶ 284 = 335.

1 ΔΙΚ. Ἡράκλεις, τουτὶ τί ἔστι; τὴν χύτραν συντρίψετε.

ΧΟΡ. δὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὦ μιὰρὰ κεφαλῇ.

ΔΙΚ. ἀντὶ ποίας αἰτίας, ὦ χαρνέων γεραίτατοι;

ΧΟΡ. τοῦτ' ἐρωτᾷς; ἀναίσχυντος εἰ καὶ βδελυρός,

5 ὦ προδότα τῆς πατρίδος, ὅστις ἡμῶν μόνος
σπεισάμενος εἶτα δύνασαι πρὸς ἑμ' ἀποδλέπειν.

2 ΔΙΚ. ἀντὶ δ' ὧν ἐσπεισάμην ἀκούσατ', ἀλλ' ἀκούσατε.

ΧΟΡ. σοῦ γ' ἀκούσωμεν; ἀπολεῖ κατὰ σε χώσομεν τοῖς λίθοις.

ΔΙΚ. μηδαμῶς, πρὶν ἂν γ' ἀκούσῃτ'· ἀλλ' ἀνάσχεσθ' ὄγαθοί.

10 ΧΟΡ. οὐκ ἀνασχίσομαι· μηδὲ λέγε μοι σὺ λόγον·

ὥς μεμίσσηκά σε Κλέωνος ἔτι μᾶλλον, ὃν

κατατεμῶ τοῖσιν ἱππεῦσι καττύματα.

Καὶ αἱ ἐν Λυσιστρ. 781 = 805, 1043 = 1059 = 1188 = 1204.

Ἰππ. 303 = 382. Εἰρ. 346 = 582.

Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ ἐν Ὀλ. 2 τῶν παιῶνων προηγεῖται μὲν ἄρσις ὡς ἀνάκρουσις, ἐπιφέρονται δὲ λογαοιδικά ὡς κατακλείς. Τοὺς παιωνικοὺς πόδας ὁ Μαυρίκιος Schmidt (über den Bau der Pindar. Strophe) διαίρει ὥδε·

υ | 2 υ - | 2 υ - | 2, υ υ υ | 2 υ - | 2 υ υ υ | 2 υ υ υ | 2 υ υ

Λ Λ - | 2 υ - | 2 υ υ υ | 2 υ υ υ | Π | 2 υ - | 2 υ - | 2 υ - | 2 υ υ -

Λ Λ - | 2 υ υ υ | 2 υ - | 2 υ υ υ - | 2 υ - | Λ υ - | 2 υ υ υ | 2 υ - | 2 υ -

ἀναξφόρ|μιγγες ὕμ|νοι, τίνα θε|όν, τίν' ἡ|ρωα, τίνα|δ' ἄνδρα κελα|δήσομεν ;
 ἡ|τοι Π|σα|μέν Διός, 'Ο|λυμπιάδα|δ' ἔ|στασεν 'Η|ρακλῆς|ἀκρόθι|να πολέμου.
 Θη|ρωνα δὲ τε|τραορίας|ἐνεκα νι|καφόρου|γεγω|νητέον ὃ|πιν δίκαι|ον ξένων.

Παιωνικοῖς μέτροις καὶ τούτοις καθαροῖς καὶ μετ' οὐδενὸς ἑτερο-
 μέτρου στοιχείου μεμιγμένοις γέγραπται καὶ ἡ τῷ 1893 ἁ. Χ. ἔτει
 ἐν ταῖς ἐν Δελφοῖς ἀνασκαφαῖς εὐρεθεῖσα ὥδῃ εἰς Ἀπόλλωνα, ἥς μετὰ
 τῆς λέξεως τοῦ ποιήματος φέρονται ἐπιγεγραμμένα ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ
 τὰ σημεῖα τοῦ μέλους. Ἡ ὥδῃ αὕτη, ἥτις ἐξεδόθη ἐν τῷ Bulletin
 de Correspondance Hellénique (17 année Août - Décembre
 1893 σελ. 569 κέ.) ἐχαρκτηρίσθη ὡς ὕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἢ
 ὡς προσοδικὸς εἰς αὐτὸν παιάν ἢ καὶ ἀπλῶς ὡς παιάν. Ὑπὲρ τῆς
 πρώτης ἐκδοχῆς, ἐάν δηλαδὴ ὁ ὕμνος ληφθῇ ἐπὶ τῆς εἰδικωτέρας καὶ
 κυρίας χρήσεως, καθ' ἣν ἤδετο ὑπὸ ἐστῶτων, οὐδαμῶς συναγορεύει
 τὸ ἦθος τῶν ῥυθμῶν τῆς ὥδης ταύτης. Βελτίονες αἱ δευτεραὶ ἐκδοχαί,
 ἀλλ' ὅμως ποθεῖ τις τὸ σύνθηες τοῖς παιᾶσιν ἐφύμνιον ἰὴ παιάν.
 Ἰσως μᾶλλον ληπτέον τὴν ὥδην ταύτην ὡς ὑπόρχημα, οἷψ μάλιστα
 ἀρμόζει τὸ τε γένος τοῦ ῥυθμοῦ καὶ οὐχ ἥκιστα αἱ πολλαὶ λύσεις τῶν
 μακρῶν, ὅθεν γεννᾶται ἦθος ῥυθμικὸν σφόδρα κεκινημένον καὶ τῷ
 εἶδει τούτῳ τῆς ποιήσεως ἀρμόζον. Ὡς ἐκ τῆς ῥυθμικῆς δὲ συνθέσεως,
 εἰς ἣν ἀνάγκη νῦν νὰ περιορισθῶμεν, ἡ ὥδῃ αὕτη οὔτε κατὰ στίχον
 οὔτε κατὰ σχέσιν γεγραμμένη, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ἔχει μετρικὴν καὶ με-
 λικὴν ἀνακύκλησιν, ἀνήκει εἰς τὰ ἀπολελυμένα ἄσματα καὶ εἶνε ἀλ-
 λοιόστροφος. Ἐκ τῶν ἀνομοίων δὲ ἀλλήλοις συστημάτων, ἐξ ὧν συνέ-
 κειτο καὶ εἰς ἃ διηρεῖτο ἡ ὥδῃ, σφύζεται εἰ μὴ ὅλον τὸ πρῶτον, ἀλλὰ
 τὸ πλείστον αὐτοῦ, πιθανώτατα δὲ μία μόνη ἐν τέλει λείπει περίοδος,
 ἥς πᾶν δυσχερὲς φαίνεται ἡ ἐπανόρθωσις ἐκ τῶν σφζομένων λει-
 ψάνων, ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι φθοραὶ ἐν ταῖς προηγουμέναις μεθ' ἱκανῆς πι-
 θανότητος ἀνεπληρώθησαν ὑπὸ τοῦ H. Weil. Ὡσαύτως ἐκ τῶν
 σφζομένων λειψάνων τοῦ β' συστήματος ἀποβαίνει ἀδύνατον καὶ μία
 κἂν περίοδος αὐτοῦ ν' ἀποκατασταθῇ. Τούναντίον δὲ σχεδὸν πλήρες
 σφύζεται τὸ γ' καὶ δ' σύστημα καὶ ἡ πρώτη περίοδος τοῦ ε' συστή-
 ματος ἡ τελευταία τοῦ δευτέρου τεμαχίου τοῦ λίθου. Περὶ τῶν λοι-
 πῶν τεμαχίων ἐν ᾗ καταστάσει εὐρίσκονται οὐδὲν ποιούμεθα λόγον.
 Ἐλθωμεν νῦν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ἐκάστου ἰδία συστήματος.

α'. σύστημα.

Τὸν κιθαρί]σει κλυτὸν παῖδα μεγάλου Διὸς [μέλψατε πα]ρ' ἀκρονιφῇ
τόνδε πάγον αἶμ[ε]ροθ' ὃς ἅ]πασιν θνατοῖσι προφαίνει[εις] ἔπη,
τρ[ί]ποδα μαντεῖστον ὥς εἰε[ί]λες, ἐχθρὸς ὃν ἔφρ]ουοῦρει δράκων,
ὅτε τε[ί]οισι βέλεσιν ἔτ]ρησας αἰόλον ἑλικτάν [φυάν]

— υ υ υ υ — | — υ υ υ υ — | — υ υ υ υ —

— υ υ υ υ — υ υ υ υ — υ υ υ υ —

— υ υ υ υ — υ υ υ υ — υ υ υ υ —

— υ υ υ υ — υ υ υ υ — υ υ υ υ —

$$2 + 2 + 2. 5. 5. 5. = \left\| \frac{10}{8} : \frac{10}{8} : \frac{10}{8} \right\| \frac{10}{8} : \frac{15}{8} \left\| \frac{10}{8} : \frac{15}{8} \right\| \frac{10}{8} : \frac{15}{8} \left\| \frac{10}{8} : \frac{15}{8} \right\|$$

Τοῦ συστήματος δηλαδή τούτου αἱ σφζόμεναι περίοδοι εἶνε τέσσαρες, ἐν ἑξάμετρον καὶ τρία πεντάμετρα. Καὶ τὸ μὲν ἑξάμετρον συνέστηκεν ἐκ τριῶν ὁμοίων κώλων, τουτέστι διποδιῶν ἢ διμέτρων, ἕκαστον δ' αὐτῶν (κατ' Ἀριστοξένον πρὸς δεκάσημος παιωνικός) ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν $\frac{5}{8} + \frac{5}{8} = \frac{10}{8}$ ρυθμὸν ἢ περιοδικὸν κῶλον τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Αἱ δ' ἐπιφερόμεναι τρεῖς περίοδοι εἶνε πενταποδία ἢ πεντάμετρα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν ρυθμικὴν θεωρίαν ἐκάστη ἀποτελεῖ ἓνα πόδα σύνθετον παιωνικὸν πεντεκαεικοσάσημον, ὥστε εἶνε μονόκωλος, κατὰ δὲ τὴν νεωτέραν μουσικὴν ἀποτελεῖ δύο ρυθμούς ἢ περιοδικὰ κῶλα, $\frac{10}{8}$ καὶ $\frac{15}{8}$. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῦ γ' κώλου τῆς α' περιόδου συνεπλήρωσα διὰ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ συμφώνου (μέλψατε ἀντὶ τοῦ ἔρω σ' ἔτε ἢ αἰεῖδετε, ἅπερ ἔγραψαν ἄλλοι), ὅπως γένηται μακρὰ ἢ τοῦ προηγουμένου κώλου τελικὴ συλλαβή· διότι ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ φαίνεται ἐπικρατῶν ὁ κανὼν (ἐξαιρέσεις δ' εὐρίσκονται ὀλίγαι μόνον), καθ' ὃν τὰ κῶλα τελευτῶσιν εἰς τελείαν λέξιν. Δι' ὁμοίον δὲ λόγον καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς β' περιόδου τοῦ α' τούτου συστήματος συνεπλήρωσα ἔπη ἀντὶ τοῦ λόγια, ὅπερ ἔγραψεν ὁ Weil, ὅπως καὶ ἡ περίοδος αὕτη, ὥσπερ πᾶσαι αἱ ἄλλαι, τελευτᾷ οὐχί εἰς δύο βραχεΐας ἀλλ' εἰς μίαν μακράν.

γ'. σύστημα.

Ἑλικῶ]να βαθύδενδρον αἶ λά[χετε Διὸς] ἐριβρόμουου θύγατρει εὐώλε[νοι],
μύλε[τε], συνόμαιμον ἓνα Φοισίθον ὠιδάεσι μέλψητε χρυσεοκῶμαν,
ὃς ἀνά δικορῶν Παρνασσίδος
τᾶσδε πέτραις ἔδρανα μ[ε]τὰ κλυταῖς Δεελφίσιν Κασταλίδος εὐούδρου
νάματ' ἐπινίσσεται, Δελφὸν ἀνά [πρ]ωῶνα μααντεῖστον ἐρέπων πάγον

Ὡςπερ τὰ προηγούμενα συστήματα, οὕτω καὶ τοῦτο ἔχει ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους λεκτικὴν συνάφειαν, τὸ τέλος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν λέξιν ἀναμέλεται δηλοῖ ἢ μετ' αὐτὴν χασμωδίᾳ, διότι ἡ ἐπιφερομένη περίοδος ἡ ἀρχικὴ τοῦ ε' συστήματος « ὁ δὲ [θε]ω[ρ]ῶν πρόπας ἐσμός Ἀθροῖδα λαχ[ῶν] » ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος. Ὡςπερ δὲ πάλιν τὸ προηγούμενον τρίτον σύστημα, ἴσως δὲ καὶ τὸ πρῶτον, καθ' ὃ εἵπομεν, οὕτω καὶ τοῦτο σύγκειται ἐκ πέντε περιόδων. Εἶνε δὲ αἱ περίοδοι αὐτοῦ ἡ μὲν πρώτη ἐπτάμετρος, ἐκ δύο κώλων συγκειμένη, διποδίας καὶ πενταποδίας, ἡ δὲ β' καὶ γ' ἐξάμετροι, ἑκατέρα τρίκωλος, ἡ δὲ δ' καὶ ε' πεντάμετροι, ἑκατέρα μονόκωλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ'

Περὶ τῶν βακχειακῶν μέτρων καὶ περὶ δοχμίων.

Α'. Περὶ τῶν βακχειακῶν μέτρων.

382. Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ βακχειακοῦ εἶδους τῶν μέτρων ὁ Ἡφαιστίων, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψιν πολλῶ πλείονα τῶν εἰς ἡμᾶς περιγενομένων ποιημάτων, ἀποφαίνεται ἐν κεφ. 13 ὡςδε· « τὸ δὲ βακχειακὸν σπάνιον ἐστίν, ὥστε, εἰ καὶ πού ποτε ἐμπέσοι, ἐπὶ βραχὺ εὐρίσκεσθαι ». Ἡ ἀπόφρασις αὕτη τοῦ Ἡφαιστίωνος βεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῆς σφζομένης ποιήσεως, ἐν ἣ οὐ μόνον ὅλα ποιήματα δὲν εὐρίσκονται ἐκ βακχειακῶν μέτρων κατὰ στίχον συντεθειμένα, οὐδὲ μακρότερα περικοπαί, ἀλλ' ὀλίγα βακχειακὰ κῶλα εὐρίσκονται ἐγκατασπαρμένα ἐν παιωνικοῖς ἄσμασι τῆς χορικῆς λυρικῆς, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς τῆς τραγωδίας μονωδίας μεταξὺ δοχμίων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἐκ βακχείων ἐγεννήθησαν, καὶ μεταξὺ τῶν μετὰ τῶν δοχμίων ἀναμισγομένων μέτρων, σπανίως δὲ μεταξὺ λογαοιδικῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σφζομένων βακχειακῶν μέτρων εἶνε λίαν σμικρὸς, παρατηρεῖται ὅμως ὅτι σχεδὸν κανονικῶς ἐν τῇ τραγωδίᾳ εὐρίσκονται ἐν χωρίοις λίαν κινημένοις καὶ παθητικοῖς, ἐν οἷς ἐν καιρῷ θλίψεως, ἐκπλήξεως, θαυ-

μασμοῦ ἐκφέρονται πρὸς τὸ θεῖον ἱκετευτικαὶ προσφωνήσεις ἢ μετὰ τρόπου ἐπιφωνηματικοῦ γίνονται ἐρωτήσεις πλήρεις ἀδημονίας καὶ πάθους. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῇ τραγωδίᾳ συχνὰ ἱαμβικὰ μέτρα ἄρχονται μὲν ἀπὸ βακχείων, ὅμως δὲ κατ' ἔμφασιν μόνον καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόστασιν, διότι οἱ ἀρχόμενοι οὗτοι βακχείοι εἶνε ἱαμβικαὶ διποδία μεμειωμένα τῇ δευτέρᾳ ἄρσει (υ ᾠ ᾠ)· ὅθεν χρεῖα προσοχῆς ὅπως μὴ λαμβάνωνται ὡς βακχείοι αἱ καταληκτικαὶ αὐταὶ ἱαμβικαὶ διποδία. Ὅτι δὲ καὶ τάνάπαλιν δὲν εἶνε ὀρθόν, πᾶς δηλονότι βακχείος δὲν δύναται νὰ ληθῇ ὡς καταληκτικὴ ἱαμβικὴ διποδία, ὡς τινες τῶν νεωτέρων ἀπεφήναντο περὶ τοῦ βακχείου, μαρτυρεῖ οὐ μόνον τὸ ὅτι οἱ παλαιοὶ τῷ ῥυθμῷ τούτῳ προσποιουσι διαρρηδην μέγεθος πεντάσημον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι οἱ βακχείοι οἱ τε ἄλλοι (σπανιώτερον οὗτοι) καὶ οἱ ἐπὶ τῶν δοχμίων δέχονται καὶ τὴν λύσιν τῆς μακρᾶς εἰς δύο βραχείας, ὅπερ δὲν θὰ ἐγένετο, ἂν ἦτο χρόνος τρίσημος ὡς ἐπὶ τῶν καταληκτικῶν ἱαμβικῶν διποδιῶν.

383. Τῶν βακχειακῶν μέτρων συχνότατον μὲν εἶνε τὸ δίμετρον, οἷον Εὐμ. 789 « στενάζω, τί ρέζω; » Τραχ. 890 « τίς ἦν; πῶς; φέρ' εἰπέ ». 892 « τί φωνεῖς; σαφηνῇ ». Σοφ. Ἠλ. 1279 « ξυνοικεῖς; τί μὴν οὐ; » Ἀλκ. 92 « ᾧ Παιάν, φανείης ». Εὐρ. Ἰκετ. 990 « τί φέγγος, τίν' αἶγλαν ». Ἡρακλ. Μ. 879 « χορευθέντ' ἀναύλοις ». 906 « τί δρᾶς, ᾧ Διὸς παῖ; » Ἰων. 190. Τρωάς. 321. 587 καὶ 588. Ὀρέστ. 173. Ῥήσ. 695.

Μετὰ δὲ τὸ δίμετρον ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἔρχεται τὸ τετράμετρον, οὗ ὁ Ἡφαιστίων (σελ. 43 W.) ὡς παράδειγμα φέρει τοὺς ἐξῆς στίχους ἐκ τῶν Βασσαρῶν τοῦ Αἰσχύλου (ἀπόσπ. 22 b Dind):

ὁ ταῦρος δ' ἔοικεν | κυρίξειν τιν' ἀρχάν,
φθάσαντος δ' ἐπ' ἔργοις | προπνιδύσεται νιν.

Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ ἐξῆς:

Προμ. 115 τίς ἀχώ, τίς ὁδμὰ | προσέπτα μ' ἀφεγγής;

Φιλ. 396 ὅτ' ἐς τόνδ' Ἀτρειδᾶν | ὕβρις πᾶσ' ἐχώρει.

Ἰων. 1546 τίν' αὐδὰν ἀύσω, | βοάσω; πόθεν μοι.

Φοιν. 1536 κλύεις, ᾧ κατ' αὐλάν | ἀλαίνων γεραιόν.

Διονύσ. περὶ συνθ. ὄν. 17 τίν' ἀκτάν, τίν' ὕλαν | δράμω; ποῖ

Σπανιώτατον δὲ εἶνε τὸ τριμετρον, οἷον [πορευθῶ;

Ἀγαμ. 1081 ἀγυιᾶτ', Ἀπόλλων ἐμός.

Χορηφ. 390 ποτᾶται, πάροιθεν δὲ πρόρας.

Φοιν. 187 Λερναίᾳ τε δώσειν τριαίνα.

Βάκχ. 991 φονεύουσα λαιμῶν διαμπάξ.

Ῥήσ. 708 ἭΜ, τίν' ἀλκύν, τίν' αἰνεῖς; ἭΜ. Ὀδυσσῆ.

Ὡσαύτως σπανιώτατον εἶνε καὶ τὸ πεντάμετρον, οἷον Ἑπτ. 104 «τί ρέξεις, προδώσεις, παλαίχθων Ἀρης, τὰν τεάν γᾶν;» Ἑλέν. 642 «πρὸς ἄλλαν ἐλαύνει θεὸς ξυμφορὰν τᾷσδε κρείσσω». Δύνανται δὲ ταῦτα νὰ διαιρεθῶσι καὶ εἰς δύο, τουτέστι δίμετρον καὶ τρίμετρον.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν βακχειακῶν μέτρων. Ἐκ βακχείων μετ' ἰάμβων συντιθεμένων ἀποτελεῖται ὁ δόχμιος καλούμενος ῥυθμός, ὅθεν λέγομεν ἐνταῦθα καὶ περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τούτου.

Β'. Περὶ δοχμίων.

384. Πάντες οἱ ῥυθμοί, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, διαιροῦνται κατὰ λόγον τῶν ἀριθμῶν, ἥτοι τῶν ἄρσεων καὶ θέσεων, εἰς ῥυθμούς ἴσους καὶ ἐπιμορίους (1). Τούτων οἱ μὲν πρῶτοι (οἱ δακτυλικοὶ) ἔχουσι διαίρεσιν κειμένην ἐν ἰσότητι ἥτοι τὸν τοῦ ἴσου λόγον, οἱ δὲ δεύτεροι (ἰάμβοι, παίωνες καὶ ἐπίτριτοι) ἔχουσι λόγον ἐπιμόριον, τουτέστιν ἡ ἄρσις καὶ ἡ θέσις αὐτῶν διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ μίαν μονάδα, ἔχουσι δηλ. ὡς 1 : 2, 2 : 3, 3 : 4. Τὰ μέρη τῶν τελευταίων ἥτοι τῶν ἐπιμορίων εἶνε μὲν ἄνισα ἀλλήλοις, ἡ διαφορὰ ὅμως αὐτῶν εἶνε οὕτω μικρά, ὥστε ὁ πρὸς ἀλλήλα λόγος ἐλαμβάνετο ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων τῶν ἐν ἰσότητι κειμένων, τουτέστιν ὡς εὐθύς ἢ ὀρθός, ὅθεν καὶ οἱ δεύτεροι ῥυθμοὶ ἐκαλοῦντο ὀρθοί, ὅπως καὶ οἱ πρῶτοι. Πλὴν τούτων ὅμως ἡ Ἑλληνικὴ ῥυθμικὴ εἶχε καὶ ῥυθμόν, οὗ οἱ ἀριθμοὶ ἔκειντο ἐν λόγῳ ἐπιμερεῖ, τουτέστιν ἡ θέσις διέφερε τῆς ἄρσεως τὸ μέγεθος πλεόν ἢ κατὰ μίαν μονάδα, ὅθεν καὶ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ὀρθοὺς ἐκαλεῖτο δόχμιος, τουτέστι πλάγιος. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ὀκτάσημος δόχμιος — — — — —, οὗ ἡ ἄρσις πρὸς τὴν θέσιν εἶχεν ὡς 3 : 5 ἢ ὡς 5 : 3. Ὑπὲρ τῆς θεωρίας ταύτης κυριωτάτην πηγὴν ἔχομεν τὸ ῥυθμικὸν ἀπόσπασμα, ὅπερ διεσώθη ἐν τῇ τοῦ Χοιροβοσκοῦ ἐξηγήσει εἰς τὸ τοῦ Ἡφαιστ. ἐγγχειρ. εἰς κεφ. ι' (παρὰ Studemund, anecd. var. σελ. 76 κέ. Παρὰ πλησίως δὲ ἐν τῷ M.

(1) Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ἴσων καὶ ἐπιμορίων ῥυθμῶν ποιεῖται λόγον ὁ Ἀριστέιδης Κοῖντιλιανὸς σελ. 39. Περὶ δὲ τῆς σημασίας τοῦ ἐπιμορίου καὶ ἐπιμεροῦς λόγου ζήτησις Νικομάχ. ἀριθμ. 1, 19. 20.

ἔτυμολ. λ. δοχμιακός)· «ἰστέον γὰρ ὅτι τὸ δοχμιακὸν σύγκειται ἐξ ἀντισπάστου καὶ συλλαβῆς, ὡς πρὸς τὸν μετρικὸν χαρακτηῖρα. Οἱ μέντοι ῥυθμικοὶ τὸ πᾶν μέτρον ὡς μίαν συζυγίαν λαμβάνοντες δοχμιακὸν ὀνομάζουσι διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν. Οἱ προειρημένοι ῥυθμοί, ἱαμβος, παίων, ἐπίτριτος, ὀρθοὶ καλοῦνται· ἐν ἰσότητι γὰρ κεῖνται, καθὼς ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν μονάδι πλεονεκτεῖται· ἢ γὰρ μονάς ἐστι πρὸς δυάδα, ἢ δυάς πρὸς τριάδα, ἢ τριάς πρὸς τετράδα. Ἐν δὲ τῷ δοχμίῳ εὐρίσκεται ἡ διαίρεσις τριᾶς πρὸς πεντάδα, οὐκέτι ὀρθή. Οὗτος οὖν ὁ ῥυθμὸς οὐκ ἠδύνατο ὀρθὸς καλεῖσθαι, ἐπεὶ δυάδι πλεονεκτεῖται· ἐκλήθη οὖν δόχμιος, ἐν ᾧ τὸ τῆς ἀνισότητος μείζον ἢ κατὰ τὴν εὐθεϊαν κρίνεται». Τοῖς τελικοῖς τοῦ ἀποσπάσματος τούτου λόγοις συμφωνεῖ ὁ Ἀριστείδης σελ. 39 λέγων «δόχμιοι δὲ ἐκαλοῦντο διὰ τὸ ποικίλον καὶ ἀνόμοιον καὶ μὴ κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι τῆς ῥυθμοποιίας» (κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι = κατὰ τὴν εὐθεϊαν κρίνεται). Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Τριχᾶς σελ. 286 «δοχμιακὸν ὀνομάζεται . . . παρ' ὅσον, ὡς ἐνίοι φασι, πλάγιόν τινα τὸν ῥυθμὸν ἔχει καὶ οὐκ ὀρθότατον». Ὅτι δὲ ὁ δόχμιος εἶχεν ὀκτάσημον μέγεθος, μαρτυρεῖται προσέτι ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ σχολ. εἰς Ἑπτ. 120 «καὶ ταῦτα δὲ δοχμιακά ἐστι καὶ ἴσα, ἐάν τις αὐτὰ ὀκτασῆμως βαίνει. Κυρίως δὲ εἶπον βαίνει· ῥυθμοὶ γὰρ εἰσι· βαίνονται δὲ οἱ ῥυθμοί, διαιρεῖται δὲ τὰ μέτρα, οὐχὶ βαίνεται. Πρβλ. σχολ. εἰς Ἑπτ. στ. 100.

ὑπὸ τούτων βεβαιοῦται ὅτι ὁ ὀκτάσημος δόχμιος βαινόμενος ἐλάχισ-
θανε δύο σημεῖα ἦτοι ῥυθμικοὺς χρόνους, μίαν δηλονότι θέσιν καὶ μίαν
ἄρσιν. Διτῶς δὲ διήρουν τὸν δόχμιον οἱ παλαιοὶ ἦτοι εἰς τὸν πεν-
τάσημον βακχεῖον καὶ τὸν τρίσημον ἱαμβον, ἢ εἰς τὸν τρίσημον ἱαμ-
βον καὶ τὸν πεντάσημον παίωνα·

Ἀμφοτέρας τὰς διαίρεσεις ταύτας μνημονεύει ὁ Φάβιος Κοῖντιλιανὸς
(*institut.* 9, 4, 97)· «est et dochmius, qui fit ex bacchio et
iambo vel iambo et cretico». Τὴν δευτέραν δὲ ὁ Χοιροβοσκὸς ἐν
Ἐξηγήσει μν. χωρίῳ λέγων «ἐνταῦθα οὖν δόχμιον ῥυθμὸν φησιν
ἱαμβον καὶ παίωνα πρῶτον» καὶ ὁ Ἀριστείδης σελ. 39 λέγων «συν-
τίθεται ἐξ ἱάμβου καὶ παίωνος διαγυίου». Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ φαίνε-

ται ὀρθότερα, διότι κατὰ τὴν δευτέραν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀλογία τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς, ἣν ἐπιδέχεται ὁ δόχμιος, ὡς μετ' ὀλίγον θὰ εἰπώμεν, ἂν αἱ τρεῖς τελευταῖαι συλλαβαὶ τοῦ δοχμίου ληφθῶσιν ὡς ἀποτελοῦσαι παῖωνα. Κατὰ τὴν πρώτην ὁμως ἐκδοχὴν, ὅταν δηλ. ὁ δόχμιος ληφθῇ ὡς ἐκ βακχειοῦ καὶ ἰάμβου συνθεσμενός, ἡ ἀλογία ἀμφοτέρων τῶν ἄρσεων (τῆς πρώτης καὶ τῆς παρατελεύτου συλλαβῆς) οὐδὲν ἔχει τὸ δυσεξήγητον. Καίπερ δὲ ἐκ δύο ἀνίσων ποδῶν συντιθέμενος ὁ ῥυθμὸς οὗτος, ὁμως ἐβαίνειτο ὡς εἰς πούς, δηλονότι σύνθετος ἦτοι διποδιά, καὶ ὡς πᾶσα διποδιά ἐλάμβανε καὶ αὐτὸς ἓνα κύριον τόνον (θέσιν) καὶ ἓνα δευτερεύοντα (ἄρσιν) ὥδε·

$$\frac{\overline{\cup} \quad \overline{\cup}}{\theta.} - \frac{\overline{\cup} \quad \overline{\cup}}{\alpha.}$$

Οἱ παλαιοὶ ὁμως μετρικοὶ, αἵτινες οὐδένα ἐποιοῦντο λόγον τῶν ῥυθμικῶν λόγων, καθ' ἣν εἶχον ἀρχὴν νὰ διαιρῶσι τὰ μέτρα εἰς τετρασυλλάβους πόδας, ἐλάμβανον καὶ τὸν δόχμιον ὡς συγκείμενον ἐξ ἀντισπάστου μετὰ συλλαβῆς (Χοιροβοσκὸς μν. χ.). Ἡ ἀντισπαστική ἐκδοχὴ εὐρίσκεται καὶ παρ' Ἑφαιστίωνι σελ. 33 W., Τριχῆ 286, 17 καὶ Mar. Victor. 88, 23 K. Ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ μὲν Οὔεσφάλιος ἐν τῇ β' ἐκδ. τῆς μετρικῆς τόμ. 2 σελ. 854 παρατηρῶν ὅτι ἡ διαίρεσις τοῦ ὀκτασήμου δοχμίου εἰς 5+3 εἶνε ἄρρυθμος κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, ἐν ᾧ ὁ δόχμιος οὐ μόνον συχνὸς εἶνε ἐν τῇ παλαιᾷ ποιήσει, ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχεῖ ῥυθμοποιᾷ χρήσιμος παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς τραγικοῖς, λαμβάνει τὸν δόχμιον ἄλλως, ὡς βακχειακὴν καταληκτικὴν διποδιαν·

$$\cup \cup \rightarrow \cup \cup = \text{δίμετρον ἀκατάληκτον}$$

$$\cup \cup \rightarrow \cup \cup \overline{\Lambda} \quad \gg \quad \text{καταληκτικὸν (δόχμιος).}$$

Τὴν δὲ λύσιν τῆς τελικῆς μακρᾶς τοῦ δοχμίου, ἐπομένης καταλήξεως, παραμυθεῖται ὁ Οὔεσφάλιος ἐκ τῆς ἀναλόγου λύσεως τῆς τελικῆς μακρᾶς τοῦ Γλυκωνείου καὶ ἄλλων, ἥτις εὐρίσκεται παρὰ Πινδάρῳ καὶ Εὐριπίδῃ. Ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Οὔεσφαλίου ἀποδείκνυται μὲν σύμφωνος τοῖς δόγμασι τῆς Ἀριστοξενείου ῥυθμικῆς θεωρίας, καθ' ὅσον αὕτη σφύζεται, ὁμως δὲ φαίνεται τολμηρὸν νὰ ζητῇ τις νὰ καινοτομῇ στηριζόμενος ταῖς καθολικαῖς ῥυθμικαῖς ἀρχαῖς τοῦ Ἀριστοξένου, ἐν ᾧ ἡ σφύζομένη παρὰ Κοϊντιλιανῷ καὶ ἄλλοις ῥυθμικῇ θεωρίᾳ πιθανώτατα ἐρρῶη ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Ἀριστοξένου ῥυθμικῆς θεωρίας. Πιθα-

νώτερον δὲ φαίνεται ὅτι ἡ παλαιὰ ρυθμικὴ θεωρία δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ καθιερώσῃ ἴδιον ρυθμικὸν γένος ἔχον λόγον ὡς 5 : 3 ἕνεκα μόνου τοῦ δοχμίου καὶ διὰ τοῦτο οὐδένα ποιεῖται λόγον ὁ Ἀριστόξενος περὶ τοῦ ρυθμικοῦ τούτου λόγου ὡς κανονικοῦ ἔνθα τοῦ σφζομένου ἀποσπάσματος πραγματεύεται περὶ γενῶν ποδικῶν, πιθανῶς δὲ ἐποιεῖτο λόγον ἀλλαγῶ καὶ ταισῦτον, οἷον εὐρίσκομεν παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ καὶ τῷ Κοῖντιλιανῷ. Ἄλλος δὲ τις, ὁ Pickel (*de versuum dochmiacorum origine*, Argent. 1880), λαμβάνει τὸν δόχμιον ὡς προκαταληκτικὴν ἰαμβικὴν τριποδίαν μετὰ παρεκτάσεως δηλαδὴ τῆς πρώτης μακρᾶς τοῦ βακχείου εἰς χρόνον τρίσημον (υ — υ —). Τῇ ἐκδοχῇ ταύτῃ πρώτον μὲν ἐναντιοῦται ἡ παράδοσις, ἥτις τὸν βακχεῖον θέλει πόδα πεντάσημον ἀνήκοντα εἰς τὸ ἡμιόλιον γένος καὶ τὸ τοῦ δοχμίου μέγεθος ὀρίζει ὀκτάσημον, εἴτα δὲ ὅτι αἱ μακραὶ τοῦ δοχμίου πᾶσαι λύονται εἰς δύο βραχεῖας, ὅπερ δὲν ἐπιτρέπεται ἐπὶ τῶν τρισημῶν χρόνων καὶ μάλιστα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποδός. Καὶ ἄλλαι δὲ τινες θεωρίαι προηγήθησαν, περὶ ὧν περιττὸν καὶ νὰ εἴπωμέν τι ἀρκούμενοι εἰς τὴν τῶν Κοῖντιλιανῶν, Φαβίου τε καὶ Ἀριστείδου, ἐκδοχὴν τοῦ δοχμίου ὡς ρυθμοῦ μεταβάλλοντος.

385. Τὸ κύριον μετρικὸν σχῆμα τοῦ δοχμίου εἶνε τὸ ἔμπροσθεν παρατεθὲν υ — υ — υ —. Πᾶσα ὅμως μακρὰ ἐπιδέχεται λύσιν καὶ πᾶσα βραχεῖα παρέκτασιν ἥτοι ἀλογίαν. Καὶ ἕνεκα μὲν τῆς ἀλογίας διακρίνονται τὰ ἐξῆς τέσσαρα σχήματα τοῦ δοχμίου, ἐν μὲν ἐκ ρητῶν συγκείμενον χρόνων, ὅθεν καὶ ρητὸν *δόχμιον* δυνάμεθα νὰ καλέσωμεν αὐτόν, τρία δὲ μετ' ἀλόγων χρόνων ἥτοι τρεῖς *ἀλογοὶ δόχμιοι*.

— α') υ υ — υ — β') α υ — υ — γ') υ υ — α — δ') α υ — α —.

Ἐκ τῆς λύσεως δὲ τῶν μακρῶν γεννῶνται ὀκτὼ διάφορα σχήματα τοῦ δοχμίου, τό τε κύριον σχῆμα τὸ μηδεμίαν ἔχον λύσιν καὶ ἐπτὰ σχήματα μετὰ λύσεων. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ ἐκάστου τῶν ὀκτὼ τούτων σχημάτων μεθ' ἐκάστου τῶν τεσσάρων ἄλλων σχημάτων τῶν κατὰ τὴν ἀλογίαν διακρινόμενων γεννῶνται τὰ ὑπὸ τοῦ A. Seidler (*de versibus dochmiacis tragicorum Graecorum*, Lipsiae 1811) προταθέντα 32 σχήματα τοῦ δοχμίου, ὧν οὐχὶ πάντων εὐρίσκονται ἀσφαλῆ παραδείγματα. Πᾶσα δὲ λύεται ἢ πρώτη μακρὰ, ἐφ' ἣν πίπτει καὶ ὁ κύριος ρυθμικὸς τόνος, ἢ δὲ δευτέρα καὶ τρίτη τότε μόνον λύεται ὡς συχνότατα, ὅτε συνυπάρχει καὶ λύσις τῆς πρώτης μακρᾶς. Ὡς πρὸς τὸ συχνὸν δὲ τῆς χρήσεως τὰ σχήματα τοῦ δοχμίου

διακρίνονται εἰς τέσσαρας τάξεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰ μηδεμίαν ἔχοντα λύσιν σχήματα, ἡ δὲ δευτέρα τὰ τὴν πρώτην μακρὰν ἔχοντα λελυμένην, ἡ δὲ τρίτη τὰ πρὸς τῇ πρώτῃ καὶ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην μακρὰν ἔχοντα λελυμένην, ἡ δὲ τετάρτη, ἡ καὶ πασῶν σπανιωτάτη, τὰ μὴ ἔχοντα λελυμένην τὴν πρώτην μακρὰν, ἀλλὰ τὰς ἄλλας. Λέγομεν δὲ ἐφεξῆς ἰδίᾳ περὶ ἐκάστης τῶν τεσσάρων τούτων τάξεων.

Α' Τάξις. Ἐκ τῶν τεσσάρων σχημάτων τῆς τάξεως ταύτης

1. α') υ υ υ υ υ υ β') υ υ υ υ υ γ') υ υ υ υ υ δ') υ υ υ υ υ

ὅσον συχνὸν εἶνε τὸ μετὰ ῥητῶν χρόνων, τοσοῦτον σπάνια τὰ μετ' ἀλόγων.

Β' Τάξις. Ἐκ δὲ τῶν δοχμίων τῶν ἐχόντων λελυμένην τὴν α' μακρὰν

2. α') υ υ υ υ υ β') υ υ υ υ υ γ') υ υ υ υ υ δ') υ υ υ υ υ

τὰ σχήματα α' καὶ β' εἶνε παντάπασιν ὁμοταγῇ τῷ κυρίῳ σχήματι, ἰδίᾳ δὲ τὸ β' τηρεῖται πολλάκις δι' ὅλης τῆς στροφῆς, οἷον Ἐπτ. 692

ὠμοδοακῆς σ' ἄγαν | ἡμερος ἐξοτρυ|νει πικρόκαρπον ἀν|δροκτασίαν τελεῖν | αἵματος οὐ θεμιστοῦ.

Ἀμφοτέρα δὲ τὰ σχήματα ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις καὶ τῷ κυρίῳ ῥητῷ δοχμίῳ κανονικῶς. — Καὶ τὰ σχήματα δὲ γ' καὶ δ' εἶνε πολλῶ συχνότερα ἢ τὰ ἀνάλογα τὰ μὴ λελυμένα καὶ φιληδεῖ μὲν αὐτοῖς ὁ Εὐριπίδης, φέρονται δὲ τὰ δεύτερα παρ' Αἰσχύλῳ καὶ Σοφοκλεῖ. Ἀντιστροφικῶς δὲ ἀνταποδίδονται ἀλλήλοις τε καὶ ἀμφοτέροις τοῖς ἄλλοις δοχμίῳις τῆς τάξεως ταύτης, σπανίως δὲ δοχμίῳι τινὶ τῆς πρώτης τάξεως· οἷον Φιλ. 395 « πότνι », ἐπηυδώμαν καὶ 510 « ἔχθεις Ἀτρείδας », Τραχ. 1041 « ὦ Διὸς αὐθαίμων » καὶ 1023 « ὦ παῖ, ποῦ ποτ' εἶ ».

Γ' Τάξις. Οἱ δὲ δόχμιοι, οἱ πλὴν τῆς πρώτης μακρᾶς καὶ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην ἢ καὶ ἀμφοτέρας ἔχοντες λελυμένας, οἱ μὲν ῥητοὶ εἶνε συχνότατοι μετὰ τοὺς δοχμίους τῆς πρώτης καὶ δευτέρας τάξεως, οἱ δὲ ἄλογοι σποράδην μόνον εὐρίσκονται.

3. α') υ υ υ υ υ β') υ υ υ υ υ γ') υ υ υ υ υ δ') υ υ υ υ υ

4. α') υ υ υ υ υ υ β') υ υ υ υ υ υ γ') υ υ υ υ υ υ δ') υ υ υ υ υ υ

5. α') υ υ υ υ υ β') υ υ υ υ υ γ') υ υ υ υ υ δ') υ υ υ υ υ

Ἐκ τῶν τριῶν ῥητῶν σχημάτων (α') τὸ μὲν τρίτον (τὸ ἔχον λελυμένην τὴν πρώτην καὶ δευτέραν μακρὰν) εἶνε ἐπίσης εὐχρηστον παρὰ

παῖσι τοῖς δραματικοῖς. Ἀντιστροφικῶς δὲ ἀποδίδεται καὶ τῷ τέταρτῳ ἢ πέμπτῳ σχήματι ἢ τῷ δοχμίῳ τῆς δευτέρας τάξεως. Τὸ δὲ τέταρτον (4) καὶ πέμπτον (5) εἶνε συχνὸν μὲν παρ' Εὐριπίδῃ, ὅστις ἰδίᾳ μεταχειρίζεται αὐτὸ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συστήματος, ἐν ᾧ ἐν τῷ τέλει ἐπικρατοῦσιν ἦττον κεκινημένα σχήματα μετὰ μιᾶς ἢ οὐδεμιᾶς λύσεως, οἷον

Ἡρακλ. Μ. 1192 ἐμὸς ἐμὸς ὅδε γόνος | ὁ πολὺπονος, ὃς ἐπὶ
δόρυ γιγαντοφόνον | ἦλθεν σὺν θεοῖσι Φλε-
γραῖον εἰς | πεδῖον ἀσπιστάς.

Ἰφ. Τ. 868 ὦ μελέα δεινᾶς | τόλμας· δειν' ἔτλαν | δειν' ἔτλαν,
ῶμοι | σύγγονε. Παρὰ δ' ὀλίγον | ἀπέφυγε
ὀλεθρον ἀνύσιον ἐξ ἐμῶν | δαίχθεῖς χερῶν.

Παρὰ δὲ Αἰσχύλῳ καὶ Σοφοκλεῖ σπανιώτερον μὲν εὐρίσκεται τὸ τέταρτον, ἔτι δὲ μᾶλλον τὸ πέμπτον.

Ἐκ δὲ τῶν ἀλόγων σχημάτων τῆς τάξεως ταύτης ἤδη οἱ δόχμιοι οἱ ἔχοντες τὴν πρώτην συλλαβὴν ἄλογον εἶνε σπάνιοι. Δόχμιοι δὲ μετ' ἀλόγου τῆς προτελευταίας συλλαβῆς εὐρίσκονται ἅπαξ ἢ δις ἢ μάλιστα τρίς ἐπὶ ἐκάστου σχήματος; Δόχμιοι δὲ μετὰ δύο ἀλόγων εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ τρίτου σχήματος.

Δ' Τύξιν. Οἱ δὲ δόχμιοι οἱ ἔχοντες λελυμένην τὴν δευτέραν ἢ τρίτην μακράν, οὐχὶ δὲ ἅμα καὶ τὴν πρώτην

6. υ υ υ υ υ υ — — υ υ υ υ — (υ υ υ υ — —) (— υ υ υ — —)
7. υ — — υ υ υ — — υ — — υ υ υ υ — — υ — — υ υ — —
8. υ υ υ υ υ υ υ υ — — υ υ υ υ υ υ υ υ (υ υ υ υ — υ υ) — υ υ υ — υ υ

σπανίως μόνον εὐρίσκονται καὶ σχεδὸν μόνον ἄνευ ἀλογίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ τὸ ἕκτον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς δευτέρας μακρᾶς). ἦττον δὲ συχνὸν εἶνε τὸ ἑβδομον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς τελικῆς μακρᾶς). Τὸ δὲ ὄγδοον σχῆμα (μετὰ λελυμένης τῆς δευτέρας καὶ τρίτης μακρᾶς εὐρίσκεται μόνον ἐν ἐνὶ ἀσφαλεῖ παραδείγματι Ἀντιγ. 1273 «θεὸς τότε ἄρα τότε» = 1296 «τίς ἄρα τίς με πότ-». Ἐκ δὲ τῶν ἀλόγων δοχμίων τῆς τάξεως ταύτης εὐρίσκονται παραδείγματα τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς ἀλόγου ἀρχομένου ἐπὶ τοῦ ἕκτου καὶ ὀγδόου σχήματος, τοῦ δὲ μετὰ τῆς προτελευταίας ἀλόγου ἐπὶ τοῦ ἑβδομοῦ, τοῦ δὲ μετὰ δύο ἀλόγων συλλαβῶν ἐπὶ τοῦ ὀγδόου.

386. Ἡ δὲ χρῆσις τοῦ δοχμίου εἶνε σύμφωνος τῷ ἡθει αὐτοῦ. Τῷ μεταβάλλοντι δηλαδὴ τοῦτῳ ρυθμῷ ἀρμόζει οὐχ ἥκιστα ὅ,τι ὁ Ἀριστείδης σελ. 99 Μ. λέγει καθ' ὅλου περὶ τῶν μεταβαλλόντων ρυθμῶν·

«οἱ μὲν ἐρ' ἐνὸς γένους μένοντες ἤττον κινουῦσιν, οἱ δὲ μεταβάλλοντες εἰς ἕτερα βιαιῶς ἀνθέλκουσι τὴν ψυχὴν, ἐκάστη διαφορὰ παρέπεσθαί τε καὶ ὁμοιοῦσθαι τῇ ποικιλίᾳ καταναγκάζοντες κτλ.» Τὸ δὲ ἄνω καὶ κάτω κυμαῖνον πάθος ἦται ἡ ἀντιθέσις μεταξὺ μεγάλης ψυχικῆς ταραχῆς καὶ λιποθύμου ἀδρανείας, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὸν κύριον ἠθικὸν τῶν δοχμίων χαρακτήρα, ἐπιτείνεται ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῆς συσσωρεύσεως τῶν βραχείων χρόνων ἔνεκα τῆς λύσεως τῶν μακρῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀλόγων, τῶν μὲν ταχυτέραν καθιστάντων τὴν ἀγωγὴν, τῶν δὲ βραδυτέραν καὶ ἡσυχαστικωτέραν. Γίνεται δὲ χρῆσις τοῦ δοχμίου σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ τραγωδίᾳ, ἥς εἶνε ἐν τῶν κυρίων μέτρων, καὶ μάλιστα ἐν μονωδικοῖς ἢ ἀμοιβαίοις ἄσμασιν ἀπὸ σκηνῆς καὶ ἐν κομμοῖς (1), σπανίως δὲ μόνον ἐν ἄσμασι τοῦ ὅλου χοροῦ, ὡς ἐν Σοφ. Ἦλ. 1384. Σπανίως δὲ οἱ δόχμιοι δὲν χρησιμεύουσιν ὡς μέτρον τῆς ὁρηνωδίας, ἀλλὰ τῆς ἐξεγηγερμένης χαρᾶς, ὡς ἐν τῷ εὐθύμῳ ἔγματι ἐν Αἰσχ. Ἰκέτ. 656 καὶ ἐν τῷ ἐπινικίῳ ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Αἰγίσθου Χοφ. 935. Ὡσαύτως ἐν Ἐπτ. 78 κέ. Ἐν δὲ τῇ κωμωδίᾳ τὸ δοχμιακὸν μέτρον εὐρίσκεται μόνον ἐν παρωδίαις τραγικῶν μερῶν, ὡς ἐν Ὅρν. 1188 κέ., Θεσμ. 700, Σφηξ. 730 κέ., Ἀχαρν. 490 κέ., 566 κέ.—Ἡ δὲ προφορά τῶν δοχμίων ἦτο πανταχοῦ μελική, ἀκολουθουμένη ὑπὸ ζωηρᾶς ὑποκρίσεως καὶ ὀρχηστικῆς κινήσεως, ὡς περὶ τῶν ἐν Ὁρέστη 140 καὶ ἐν Βάκχ. 1169 δοχμιακῶν μερῶν μαρτυρεῖ διαρρήδην περὶ μὲν τοῦ πρώτου ὁ Διονύσιος (περὶ συνθ. ὄνομ. 11), περὶ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Πλούταρχος (ἐν β. Κράσσου 33).

387. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν δοχμίων γίνεται ὡς ἐξῆς· εἰς μὲν δόχμιος σπανίως μόνον εὐρίσκεται ἀποτελῶν ἓνα στίχον, πολλῶν δὲ συχνότερον δύο, πολλάκις δὲ καὶ τρεῖς συντίθενται εἰς ἓνα στίχον. Καὶ μίζων δὲ τις ἀριθμὸς δοχμίων συντίθεται εἰς μίαν ὑπέρμετρον περίοδον ἄνευ δηλαδὴ χασμωδίας καὶ ἀδιαφόρου ἐν τῷ μέσῳ. Ὡς δὲ ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασιν, οὕτω καὶ ἐν τούτοις ἡ λεκτικὴ συνάφεια διακόπτεται ἐν τῷ μέσῳ δύο δοχμίων μόνον πρὸ ἐπιφωνήματος ἢ μετ' αὐτό. Ἡ δὲ τομὴ μεταξὺ τῶν δοχμιακῶν κώλων, οἷα συνήθως εἶνε τὰ δίμετρα (διότι τὰ τρίμετρα ὡς τεσσαρεσκαίκοσάσημα ὑπερβαίνουν τὸ κανονικὸν μέγεθος καὶ πρέπει νὰ διαιρεθῶσιν

(1) Πρβλ. σχολ. εἰς Αἰσχ. Ἐπτ. 103 «ὁ ῥυθμὸς οὗτος πολὺς ἐστὶν ἐν ὁρηνωδίᾳ καὶ ἐπιτήδειος πρὸς ὁρήνους καὶ στεναγμούς».

εἰς δύο κῶλα, μονόμετρον καὶ δίμετρον), εἶνε συχνοτάτη, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπαραίτητος.

Καὶ μονόμετρα μὲν δογμακὰ εὐρίσκονται μάλιστα ὡς ἑτερομετρικὰ στοιχεῖα ἐπωδικῶς ἄλλοις ῥυθμοῖς ἐπιζευγνύμενα, οἷον ἐν Εὐρ. Φοιν. 137 «ὁμόγαμος κυρεῖ». 149 «πάνοπλος ἀμφέπειν».

Δίμετρα δὲ δογμακὰ ἐν Αἰσχ. Ἀγαμ. 1426 «μεγαλόμητις εἶ, | περίφρονα δ' ἔλακες». Σοφ. Ἡλ. 1385 «δολιόπους ἀρω|γὸς εἶσω στέγας».

Τρίμετρα δὲ δογμακὰ ἐν Αἰσχ. Ἐπτ. 85 «ποτᾶται, βρέμει | δ' ἀμαχέτου δίκαν | ὕδατος ὀροτύπου». Πρβλ. Ἐπτ. 171 κέ., Ἰκέτ. 392 κέ., Χοη. 935 κέ., Σοφ. Ἡλ. 1387 κέ.

Σηστήματα δ' ἐξ ὁμοίων δόγμακὰ (ὑπερμέτρα) ἐν Εὐρ. Ὀρέστ. 162 «ἄδικος ἄδικα τότ' ἄρ' | ἔλακεν ἔλακεν ἀπό|φονον ὅτ' ἐπὶ τρί- ποδι | Θέμιδος ἄρ' ἐδίκασε | φόνον ὁ Λοξίας | ἐμᾶς ματέρος». Πρβλ. Αἰσχ. Ἐπτ. 203 κέ., Εὐριπ. Μηδ. 1258 κέ. Μετὰ δὲ λογαοιδικοῦ τελικοῦ κώλου Αἰσχ. Ἐπτ. 219 κέ., 6·6 κέ., 698 κέ.

388. Ἐν δὲ ταῖς δογμακαῖς στροφαῖς τὸ κύριον στοιχεῖον εἶνε τὸ δογμακὸν δίμετρον καὶ μετὰ τοῦτο τὸ τρίμετρον· ἐνίοτε ὅμως ὁ δογμακὸς ῥυθμὸς χωρεῖ μέχρι τέλους τῆς στροφῆς ἄνευ διακοπῆς τῆς λεκτικῆς συναφείας· Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ δογμαίῳ συντίθενται μεταβολικῶς δύο πόδες, ὁ μὲν τοῦ παιωνικοῦ, ὁ δὲ τοῦ ἱαμβικοῦ γένους, ἐκ τούτου ἐν ταῖς δογμακαῖς στροφαῖς δύναται ἐξ ἑκατέρου τῶν δύο τούτων ποδικῶν γενῶν νὰ σχηματισθῶσιν αὐτοτελῆ ἀμετάβολα ἦται μονοειδῆ ἄνευ ρυθμικῆς μεταβολῆς κῶλα. Ταῦτα δὲ τὰ τοῖς δογμακοῖς μέτροις καὶ ὑπερμέτροις ἐπιμιγνύμενα κῶλα ὡς περαιτέρω ἀνάπτυξις τῶν δύο συστατικῶν ἐκάστου δογμαίου στοιχείων, ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως, εἶνε δηλαδὴ ἱαμβικὰ καὶ βακχειακὰ, σπανιώτερον δὲ τροχαϊκὰ καὶ κυρίως παιωνικά. Καὶ χάριν μὲν τῶν ἐν ταῖς δογμακαῖς στροφαῖς ἀναμισγομένων βακχειῶν καὶ παιώνων πρβλ. π. χ. Σοφ. Ἡλ. 1384 «ἴδεθ' ὅπα προνέμεται» (κρητικὸν δίμετρον). Ἡλ. 1248 «οὐδέποτε λησόμενον ἀμέτερον» (κρητ. τρίμετρον). Τὰ δὲ ἱαμβικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα σχηματίζονται ὅπως ἐν ταῖς ἱαμβικαῖς καὶ τροχαϊκαῖς στροφαῖς τῆς τραγωδίας. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἱαμβικῶν συχνοτάτα εἶνε τὰ τρίμετρα καὶ αἱ τετραποδία, ἐκ δὲ τῶν τροχαϊκῶν αἱ τετραποδία. Σπανιωτέρα δὲ εἶνε ἡ ἱαμβικὴ πενταποδία, ὡς ἐν Ἀγαμ. 1128 «ἰὼ ταλαίνας κακόποτμοι τύχαι», Οἶ. Τ. 1339·

καὶ ἡ τροχαϊκὴ ἐξαποδία, ὡς ἐν Ὀρέστ. 140 «σῖγα σῖγα λεπτὸν ἔχνος ἀρβύλης». Πάντα δὲ τὰ κῶλα καὶ μέτρα ταῦτα προσλαμβάνουσι καὶ τὸ καταληκτικὸν καὶ προκαταληκτικὸν σχῆμα, προσέτι δὲ δέχονται συχνὰ λύσεις καὶ μάλιστα αἱ μὴ προκαταληκτικαὶ ἱαμβικαὶ καὶ ἡ τροχαϊκὴ τετραποδία καὶ τριποδία, ὡς ἐν Εὐμ. 159. 161. Πέρσ. 257. Ἀγαμ. 1101. Ἐπτ. 235. Ἀποφεύγουσι δὲ τὰς ἀλόγους ἄρσεις πλὴν τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου, ὅπερ ὅπως ἐν ταῖς ἱαμβικαῖς στροφαῖς, οὕτω καὶ ἐν ταῖς δοχμιακαῖς δέχεται ἀλογίας. — Συχνὰ δὲ προηγούνται τῶν δοχμίων καὶ ἱαμβικαὶ μονοποδία (ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὡς ἐπιφωνήματα) καὶ διποδία, οἷον Ἐπτ. 96 «ἰὼ | μάκαρες εὐεδρὸι», Εὐμ. 172 «παλαιγενεῖς | δὲ Μοῖρας φθίσας». Σπανιώτερον δὲ ἐπιφέρονται ὡς ἐν Ἀγαμ. 1407. Πέρσ. 268 (καταληκτικὴ διποδία). — Προσέτι δὲ ἐπιμίσγυνται καὶ λογασιδικὰ κῶλα καὶ μάλιστα ὡς ἐπωδικὰ ἐν τῷ τέλει τῆς στροφῆς, οἷον Σοφ. Οἴ. Κ. 1465 «Ζεῦ ἄνα, σοὶ φωνῶ». Αἰσχ. Ἐπτ. 567. 688. 701. Ἰκ. 405. Ἐν τισι στροφαῖς τὰ ἱαμβικὰ καὶ τὰ δοχμιακὰ κῶλα ἀποβαίνουσιν ὁμοταγῇ, ὥστε αἱ στροφαὶ αὗται ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα ἱαμβοδοχμιακῶν στροφῶν. Ἐνίοτε δὲ μάλιστα τὰ δοχμιακὰ κῶλα φέρονται τὰ δεύτερα.

Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν δοχμιακῶν μελῶν παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ καὶ τῷ Σοφοκλεῖ εἶνε πάντοτε ἀντιστροφικὴ, παρὰ δὲ τῷ Εὐριπίδῃ πολλοῦ λείπει ἡ ἀνταπόδοσις.

Παραδείγματα δὲ τῶν κυριωτέρων εἰδῶν τῆς συνθέσεως τῶν δοχμιακῶν στροφῶν φέρομεν τὰ ἐξῆς:

Αἰσχ. Ἰκέτ. 392 — 396 = 402 — 406 (χορικὸν ᾄσμα).

στρ. μὴ τι ποτ' οὖν γενοίμαν ὑποχείριος κράτεσιν ἀρσένων.

ὑπαστρον δέ τοι μῆχαρ ὀρίζομαι γάμου δῦσφρονος

φυγᾶ· ξύμμαχον δ' ἐλόμενος δίκαν κρῖνε σέβας τὸ πρὸς θεῶν.

— υ υ — υ — | — υ υ — υ — | □ υ υ — υ — τρίμ. δοχμιακόν.

υ — υ — | □ υ υ — υ — | υ — υ — υ — τρίμ. δοχμ.

υ — υ — | υ υ υ — υ — | — υ υ υ — υ — δίμ. δοχ., Φερεκρ. α'.

Ἡ στροφή αὕτη σύγκειται ἐκ δοχμίων μετὰ τελικοῦ κώλου λογασιδικοῦ.

Σοφ. Ἠλ. 1384 κέ. = 1397 κέ. (χορικὸν ᾄσμα).

στρ. ἴδεθ' ὅπα pronέμεται

ὁ δυσέριστος αἷμα φυσῶν Ἄρης.

βεβᾶσιν ἄρτι δωμάτων ὑπόστεγοι

μετὰδρομοὶ κακῶν πανουργημάτων ἄφυκτοι κύνες.

ὥστ' οὐ μακρὰν ἔτ' ἀμμενεῖ
τοῦμὸν φρενῶν ὄνειρον αἰωρούμενον.

υ υ υ - υ υ υ -	δίμετρον κρητικόν.
υ υ υ - υ - υ υ - υ -	δίμετρον δογμακόν.
υ - υ υ υ - υ υ υ - υ υ	τρίμετρον ιαμβικόν.
υ υ υ - υ - υ υ - υ - υ υ - υ υ	τρίμετρον δογμακόν.
- - υ υ υ - υ υ	δίμετρον ιαμβικόν.
- - υ υ υ - υ υ - - υ υ	τρίμετρον ιαμβικόν.

Ἡ στροφή αὕτη σύγκειται ἐξ ἰάμβων καὶ δοχμίων μετὰ παιωνικοῦ προφδικοῦ.

Εὐριπ. Ἰφ. Τ. 842 — 849 (μονωδία).

ἄτοπον ἄδονᾶν ἔλαδον, ὦ φίλαι.

δέδοικα δ', ἐκ χερῶν με μὴ πρὸς αἰθέρα

ἀμπτάμενος ψύγη,

ἰὼ Κυκλωπὶς ἐστία, ἰὼ πατρίς,

Μυκῆνα φίλα,

χάριν ἔχω ζῶας, χάριν ἔχω τροφᾶς,

ὅτι μοι συνομαίμονα τόνδε δόμοι|σιν ἐξεθρέψω φάος.

υ υ υ - υ - υ υ υ - υ -	δίμετρον δογμακόν.
υ - υ υ υ - υ υ υ - υ υ	τρίμετρον ιαμβικόν.
- υ υ - υ -	μονόμετρον δογμακόν.
υ - υ υ υ - υ υ υ - υ υ	τρίμετρον ιαμβικόν.
υ υ - υ -	μονόμετρον δογμακόν.
υ υ - υ - υ υ υ - υ -	δίμετρον δογμακόν.
υ υ - υ υ υ υ - υ υ υ υ - υ υ - υ υ	δίμ. ἀναπαιστ., δίμ. ιαμβ.

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε ἰαμβοδογμακὸν ἀλλοιοστροφικόν.

Ζ'. ΜΕΤΡΑ ΕΠΙΣΥΝΘΕΤΑ

389. Ὡς ἐν τῷ γενικῷ μέρει (§ 209) εἶπομεν, *ἐπισύνθετον μέτρον* (1) καλεῖται τὸ συγκείμενον ἐκ κώλων δύο διαφόρων ῥυθμικῶν γενῶν, τοῦ τε τετρασήμεου δακτυλικοῦ καὶ τοῦ τρισήμεου ἰαμβικοῦ, ἐκ κώλων δηλαδὴ δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ἢ ἀναπαιστικῶν καὶ ἰαμβικῶν. Ἀδιαφόρως δὲ προηγείται τὸ δακτυλικὸν κῶλον τοῦ τροχαϊκοῦ καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν τοῦ ἰαμβικοῦ ἢ καὶ τάνάπαλιν, τουτέστι τὸ τροχαϊκὸν τοῦ δακτυλικοῦ καὶ τὸ ἰαμβικὸν τοῦ ἀναπαιστικοῦ. Δύνανται δὲ οὐ μόνον δύο, ἀλλὰ καὶ τρία ἢ καὶ πλείονα κῶλα νὰ συνάπτωνται εἰς ἓν μέτρον (ὑπέρμετρον) ἐπισύνθετον. Τὰ κῶλα ὅμως ἀνάγκη νὰ ἀνήκωσιν οὐχὶ εἰς τὸ αὐτὸ ῥυθμικὸν γένος (διότι τότε τὸ μέτρον θὰ ἦτο οὐχὶ ἐπισύνθετον, ἀλλὰ μονοειδὲς ἢ καθαρὸν), ἀλλ' εἰς διάφορα. Ὅπως δὲ τὰ καθαρὰ μέτρα, οὕτω καὶ τὰ ἐπισύνθετα δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς εἶδη ἀντιθετικά, εἰς μέτρα δηλαδὴ ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς θέσεως, τὰ ἐπισύνθετα δακτυλοτροχαϊκὰ ἢ τροχαιοδακτυλικὰ (ἀποτελούμενα δηλονότι ἐκ δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ἢ ἐκ τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν κώλων), ἢ ἀπὸ τῆς ἄρσεως, τὰ ἐπισύνθετα ἀναπαιστιαμβικὰ ἢ ἰαμβαναπαιστικά (ἀποτελούμενα δηλονότι ἐξ ἀναπαιστικῶν καὶ ἰαμβικῶν ἢ ἐξ ἰαμβικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν κώλων). Ἀλλ' ἡ χρῆσις ἐν τῇ συνθέσει τῶν στροφῶν δὲν τηρεῖ τὴν διαφορὰν ταύτην, ἀλλὰ κατὰ βούλησιν ἀναμιγνύει καὶ ἐπισύνθετα ἀντιθέτων εἰδῶν, ἐπικρατοῦσιν ὅμως τὰ ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχόμενα. Ἡ δὲ ἀρχομένη ἄρσις δύναται νὰ εἴη ἀδιάφορος, μακρὰ δηλαδὴ ἢ βραχεῖα συλλαβή, σπανίως δὲ μόνον δύο βραχεῖαι. Σχεδὸν δὲ πάντοτε διάφορα ἀλλήλων ἐπισύνθετα συντίθενται εἰς μίαν στροφήν καὶ σπανίως μόνον τὸ αὐτὸ ἐπισύνθετον μέτρον ἐπαναλαμβάνεται ἐφεξῆς κατὰ στίχον. Μετὰ τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων ἀναμίσγονται καὶ καθαρὰ μέ-

(1) Σχολ. Ἑρμιαστ. σελ. 206 W. «ἐπισύνθετον δὲ τὸ ἐκ διαφόρων ποδῶν συγκείμενον ἀσυμφώνων ἀλλήλοις κατὰ τὴν ποσότητα δισυλλάβων καὶ τρισυλλάβων». Πρβλ. σελ. 201 κέ.

τρα, ἐκ τοῦ αὐτοῦ δηλονότι συγκείμενα ποδός, δακτύλου (ἀναπαίστου) ἢ τροχαίου (ἱαμβου). Οὐδαμῶς δὲ παραβλάπτεται ἡ ἐνότης τῆς ἐξ ἐπισυνθέτων μέτρων στροφῆς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναμίξεως καθαρῶν ἢ μονοειδῶν μέτρων. Διότι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ ἐπισύνθεσις ἀντὶ νὰ γίνηται ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ μέτρῳ, γίνεται ἐν διαφόροις μέτροις ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Τούναντίον δὲ ἀποκλείεται ἡ χρῆσις μικτῶν ἢ λογαοιδικῶν κώλων ἢ μέτρων, ἅτινα οὐσιωδῶς διαφέρουσι τῶν ἐπισυνθέτων. Διότι συντίθενται μὲν καὶ τὰ μικτὰ μέτρα ἐξ ἑτερογενῶν ποδῶν, δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἀναπαίστων καὶ ἱαμβῶν, ἀλλ' ἡ σύνθεσις τῶν ποδῶν τούτων γίνεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κώλου, ἐν ᾧ τὰ κῶλα τῶν ἐπισυνθέτων τηροῦνται πάντα καθαρὰ. Καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλοτροχαῖοι τῶν μικτῶν τοιούτων, ἥτοι τὰ ἐπισύνθετα μέτρα τῶν μικτῶν ἢ λογαοιδικῶν.

Τὰ δὲ κῶλα, ἐξ ὧν συντίθενται τὰ ἐπισύνθετα μέτρα, εἶνε τὰ αὐτὰ ἐκείνοις, ὧν ἐγένετο μνεῖα ἔμπροσθεν ἐν τῷ περὶ δακτυλικῶν, ἀναπαιστικῶν, τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν μέτρων λόγῳ. Τοιαῦτα δὲ μάλιστα εἶνε ἐκ μὲν τῶν δακτυλικῶν ἡ ἀκατάληκτος τετραποδία· καὶ ἡ ἀκατάληκτος καὶ καταληκτικὴ τριποδία· ἐκ δὲ τῶν ἀναπαιστικῶν ἡ τετραποδία, ἡ τε ἀκατάληκτος καὶ μάλιστα ἡ καταληκτικὴ (παροιμιακόν)· ἐκ δὲ τῶν ἱαμβικῶν ἡ τετραποδία καὶ ἡ ἐξαποδία μετὰ ῥητῶν ἢ μετ' ἀλόγων ἄρσεων· ἐκ δὲ τῶν τροχαϊκῶν ἡ καταληκτικὴ τετραποδία καὶ ἡ βραχυκατάληκτος, τὸ καλούμενον ἰθυφαλλικόν.— Ἡ ἐκλογή, ὁ μετρικὸς σχηματισμὸς καὶ ἡ περιοδικὴ ἔνωσις τῶν κώλων τούτων ὑπόκειται εἰς ποικίλας διαφοράς. Κατάδηλον δὲ τινα διαφορὰν ἀπεργάζεται ἡ διάφορος χρῆσις τῶν τροχαϊκῶν (ἱαμβικῶν) στοιχείων. Ταῦτα δηλαδὴ ὅτε μὲν σχηματίζονται μετ' ἄρσεων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ διὰ παντὸς καθαρῶν ἥτοι ῥητῶν καὶ μετὰ μεγάλης ἀδειας περὶ τὴν λύσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς καταλήξεως, ὅτε δὲ κανονικῶς μετ' ἀλόγων ἄρσεων, σπανίων λύσεων καὶ μεγάλου περιορισμοῦ τῆς καταλήξεως. Κατὰ τὴν διαφορὰν λοιπὸν ταύτην διεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ Ῥοσβαχίου καὶ Οὐεσφαλίου δύο κύριαι κατηγορίαι ἐπισυνθέτων, οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλοτροχαῖοι καὶ οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλεπίτριτοι. Ἡ δευτέρα κατηγορία ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῆς μακρᾶς ἄρσεως τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν βάσεων (ἐπιτρίτων), ἥτις κυρίως χαρακτηρίζει αὐτήν. Οἱ αὐτοὶ μετρικοὶ διακρίνουσι προσέτι τὰ ἐπισύνθετα καὶ κατὰ τὸν τρόπον ἢ τὴν ἀγωγὴν, καθ' ἣν ἑκάτερον γένος ἐξηγγέλλετο, τὰ μὲν

πρῶτα ἔνεκα τῆς κεινημένης ἀγωγῆς καλοῦντες μέτρα τοῦ συσταλι-
κοῦ τρόπου ἢ συσταλτικὰ ἐπισύνθετα, τὰ δὲ δεύτερα διὰ τὴν ἡσυχαι-
τέραν καὶ ψυχικῆς εἰρήνης ἔμπλεων ἀγωγὴν μέτρα τοῦ ἡσυχαστικοῦ
τρόπου ἢ ἡσυχαστικὰ ἐπισύνθετα. Λέγομεν λοιπὸν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον
πρῶτον περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων καὶ εἶτα περὶ τῶν
ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΒ'

Περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων.

390. Οἱ ἐπισύνθετοι δακτυλοτροχαῖοι εἶνε τὸ ἀρχαιότατον, ἅμα
δὲ καὶ ἀπλούστατον γένος πάντων τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων. Πατὴρ
τῶν μέτρων τούτων, ὥσπερ καὶ πάντων τῶν ἐπισυνθέτων (Ἡφαιστ.
σελ. 47 W.), εἶνε ὁ Ἀρχίλοχος, ὅστις πάντοτε συντίθησι δύο μόνον
ἢ τρία κῶλα εἰς μίαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπωδικὴν στροφὴν. Τὰ
κῶλα ὅμως τῶν Ἀρχιλοχείων τούτων στροφῶν δὲν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα
λεκτικὴν συνάφειαν, ἀλλὰ χρησιμεύουσιν ὡς αὐτοτελῆ μέτρα (1). Εἶνε
δὲ τὰ μέτρα ταῦτα παραπλήσια κατὰ τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν
τοῖς ἱαμβικοῖς καὶ τροχαϊκοῖς μέτροις. Τὸ ἦθος αὐτῶν εἶνε ὅτε μὲν
κεινημένον καὶ ἐμπαθές, ὅτε δὲ εὐτράπελον καὶ χαρίεν. Μετεχειρί-
ζετο δ' ὁ Ἀρχίλοχος τὰ μέτρα ταῦτα, ὡς δηλοῦσι τὰ ἀποσπάσματα,
ἐπὶ ἐρωτικῆς μάλιστα καὶ σκωπτικῆς καὶ ἀσέμνου ὑποθέσεως. Ὡς δὲ
πάντα τὰ ἄλλα τοῦ Ἀρχιλόχου μέτρα, οὕτω καὶ ταῦτα ἐγένοντο
τυπικὰ ἐν τῇ ὕστερον ποιήσει. Καὶ ἐκ μὲν τῶν παλαιότερων λυρικῶν
μόνον παρ' Ἀνακρέοντι διεσώθη μία στροφή τοῦ γένους τούτου, τὸ
87ον ἀπόσπασμα. Ἐπειτα δὲ πολλαχῶς μετεχειρίσαντο τὰ μέτρα
ταῦτα τοῦ Ἀρχιλόχου οἱ ἐπιγραμματικοί, ὃ τε Σιμωνίδης (ἀποσπ.

(1) Ἐκ τούτου οἱ νεώτεροι μετρικοὶ τὰς Ἀρχιλοχείους ταύτας συστηματικὰς συνθέ-
σεις, ὅτε δύο κῶλα γράφονται δι' ἐνὸς στίχου καίπερ διακοπτομένης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς
λεκτικῆς συναφείας, καλοῦσι μέτρα ἀσυνάρτητα παρὰ τὴν τῶν παλαιῶν μετρικῶν χρῆ-
σιν τοῦ ὅρου τούτου, περὶ ἧς ζητεῖ εἰς § 29 καὶ 200.

187 = 'Ανθολ. 13, 11) καὶ ὁ Κριτίας (ἀποσπ. 3) καὶ οἱ 'Αλεξανδρίνοι Καλλιμάχος (ἐπ. 41) καὶ Θεόκριτος (ἐπιγρ. 17. 18. 20. 21) καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς 'Ανθολογίας (13, 28). Καὶ μετέβηλον μὲν τινὰ οὗτοι ἐν τῇ συνθέσει τῶν στροφῶν, καθόλου ὅμως ἐφύλαξαν ἀκριβῶς τὰς μετρικὰς τοῦ 'Αρχιλόχου ιδιότητας. Καὶ ὁ 'Οράτιος δὲ ἐπιμελῶς ἐμιμήσατο τὸν 'Αρχιλόχον κατὰ τὸ εἶδος, καὶ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν τοῦ 'Αρχιλόχου ποιημάτων χρησιμεύει ἡμῖν πρὸς ἀναπλήρωσιν (od. 1, 4. epod. 13. 14. 15. 16). Ἐκ δὲ τῆς σκωπτικῆς λυρικῆς τὰ μέτρα ταῦτα μετέβησαν καὶ εἰς τὴν συγγενῇ αὐτῆς κωμωδίαν.

391. Τὰ ἐπισύνθετα δακτυλοτροχαϊκὰ μέτρα τοῦ 'Αρχιλόχου ἔχουσιν ὡς ἑξῆς·

α') συντίθεται τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον μετὰ τοῦ δακτυλικοῦ πενθήμερου· εἰς μίαν στροφήν ἐπωδικήν. Εἶνε δὲ ἡ στροφή αὕτη συχνοτάτη ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ 'Αρχιλόχου, οἷον ἐν ἀποσπ. 89

ἐρέω τιν' ὑμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη·

ἄχθυμένη σκυτάλη·

πίθηκος ἦει θηρίων ἀποκριθεῖς

μοῦνος ἀν' ἐσχατιήν·

τῷ δ' ἄρ' ἄλῶπνξ κερδαλέη συννύντετο

πυκνὸν ἔχουσα νόον.

'Ωσαύτως ἐν ἀποσπ. 112 καὶ 91. Ἡ αὕτη στροφή εὔρηται καὶ παρ' Ἀνακρέοντι ἐν ἀποσπ. 87 «κνίζη τις ἤδη καὶ πέπειρα γίνομαι | σὴν διὰ μαργασύνην»,

β') Συντίθεται ἐπωδικῶς τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον μετὰ τοῦ ἱαμβικοῦ διμέτρου, οἷον ἐν τῷ τοῦ 'Αρχιλόχου ἀποσπ. 84

ἄψυχος, χαλεπῇσι θεῶν ὁδύνησιν ἔκντι

πεπαρμένος δι' ὀστέων.

'Ο 'Οράτιος ἐμιμήσατο ἐν epod. 14 καὶ 15· *mollis inertia cur tantam diffuderit imis | oblivionem sensibus.*

γ') Τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου. Ἡ στροφή αὕτη εὔρισκεται κατὰ πρῶτον παρὰ Κριτίᾳ ἐν ἀποσπ. 3 προτεταγμένη ἐλεγείῳ·

καὶ νῦν Κλεινίου υἱὸν 'Αθηναῖον στεφάνωσω

'Αλκιβιάδην νέοισιν ὑμνήσας τρόποις·

Οὐ γάρ πως ἦν τοῦνομ' ἐφαρμόζειν ἐλεγείῳ·

νῦν δ' ἐν ἱαμβείῳ κείσεται οὐκ ἀμέτρως.

Εἶτα δὲ παρὰ ποιηταῖς τῆς 'Ανθολογίας ('Ηγησίππῳ, Φαλαίῳ καὶ ἄλλοις) καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς. 'Ο 'Οράτιος ἐμιμήσατο ἐν ep. 16 ἀποφεύγων ἐν τῷ τριμέτρῳ τὰς ἀλόγους ἄρσεις: altera jam teritur bel-
lis civilibus aetas, | suis et ipsa Roma viribus ruit.

δ') Τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ δακτυλικοῦ πενθ-
ημιμεροῦς καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ διμέτρου, οἷον παρ' 'Ορατίῳ epod. 11

Petti, nihil me sicut antea juvat

scribere versiculos amore percussum gravi.

Τοῦ δ' 'Αρχιλόχου σώζεται οὐχὶ πλήρης ἡ στροφή αὕτη ἐν ἀποσπ.
85 α ἀλλά μ' ὁ λυσιμελής, ὦ ταῖρε, δάμναται πόθος». 'Η
στροφή αὕτη εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ α' ἡϋξημένη δι' ἱαμβικοῦ διμέτρου.

ε') Τὸ δακτυλικὸν ἐξάμετρον συντίθεται μετὰ τοῦ ἱαμβικοῦ διμέ-
τρου καὶ τοῦ δακτυλικοῦ πενθημιμεροῦς, οἷον παρ' 'Ορατίῳ epod. 13

horrida tempestas caelum contraxit, et imbres

nivesque deducunt Jovem; nunc mare nunc silvae

'Η στροφή αὕτη εἶνε ἡ αὐτὴ τῇ β' στροφῇ ἡϋξημένη διὰ τοῦ δα-
κτυλικοῦ πενθημιμεροῦς.

ς') Τὸ παροιμιαικὸν συντίθεται μετὰ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ εἰς ἓν μέτρον,
ὅπερ ὁ 'Ηφαιστίων (σελ. 28 καὶ 47 W.) λέγει τετράμετρον ἀσυνάρ-
τητον. Τὸ μέτρον τοῦτο παρ' 'Αρχιλόχῳ καὶ τοῖς λυρικοῖς τέμνεται
πάντοτε μετὰ τὸ παροιμιαικόν, ἡ δὲ τελικὴ συλλαβὴ τοῦ παροιμιαικοῦ
εἶνε ἀδιάφορος, χασμωδία ὅμως μεταξὺ τοῦ παροιμιαικοῦ καὶ τοῦ
ἰθυφαλλικοῦ οὐδαμοῦ εὐρίσκεται, ἡ δὲ ἐν ἀρχῇ ἄρσις εἶνε μονοσύλλα-
βος καὶ ἀδιάφορος. Πλὴν τοῦ ἱάμβου (σπονδαίου) ὁ 'Ηφαιστίων (σελ.
28) εὔρε παρ' 'Αρχιλόχῳ δύο μόνον στίχους ἀρχομένους ἀπὸ ἀναπαί-
στου, ἀλλὰ καὶ τούτους λαμβάνει ὡς ἱάμβους κατὰ συνεκφώνησιν.
'Εν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ παροιμιαικοῦ ἐνεχώρει καὶ σπονδαίος ἀντὶ ἀναπαί-
στου. 'Επειδὴ δὲ ὁ 'Ηφαιστίων λέγει τὸ μέτρον τοῦτο τετράμετρον,
ἐκ τούτου συνάγομεν ὅτι οἱ μόνον τὸ παροιμιαικὸν εἶνε τετραποδία
καταληκτικὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰθυφαλλικὸν τροχαϊκὴ τετραποδία βραχυ-
κατάληκτος, ὥστε προσποιητέον αὐτῷ τὸν ἐξῆς ρυθμόν·

σ π ω - υ υ ε υ λ | ε υ - υ ε υ

'Ερασμονίδη Χαρίλαε, χρῆμά τοι γελοῖον

ἐρέω, πολὺν φίλταθ' ἐταίρων, τέρψει δ' ἀκούων.—

φιλέειν στυγνὸν περ ἐόντα μηδὲ διαλέγεσθαι.—

ἀστῶν δ' οἱ μὲν κατόπισθεν ἦσαν, οἱ δὲ πολλοί.—

Δήμητρί τε χειρας ἀνέξων . . . ('Αρχιλ. ἀπόσπ. 79-82).

Τοῦ μέτρου τούτου γίνεται συχνотάτη χρῆσις καὶ παρὰ τοῖς κωμικοῖς μετὰ τινων ὁμως διαφορῶν ὡς πρὸς τὸν σχηματισμόν· οἷον ἐν ᾧ ὁ 'Αρχιλόχος τέμνει πάντοτε μετὰ τὸ παροιμιακόν, οἱ κωμικοὶ τέμνουσιν ἀδιαφόρως καὶ ἐνταῦθα καὶ πρὸ συλλαβῆς, ὥστε τὸ πρῶτον κῶλον γίνεται προσοδιακόν, ἐν ᾧ παρ' 'Αρχιλόχῳ εἶνε πάντοτε παροιμιακόν· εἴτα δὲ παρὰ μὲν 'Αρχιλόχῳ εὐρίσκεται καὶ συνηρημένος ἐν τῷ μέσῳ πούς, οἱ δὲ κωμικοὶ οὐδέποτε συνήρουν τοὺς ἐν μέσῳ ἀναπαίστους. Πρβλ. Κρατίνου ἀπόσπ. ἀδέσπ. 51

χαῖρ' ὦ μέγ' ἀχρειογέλως ὅμιλε, ταῖς ἐπίβδαις,
τῆς ἡμετέρας σοφίας κριτῆς ἄριστε πάντων,
εὐδαίμων' ἔτικτέ σε μήτηρ ἱκρίων ψόφῃσις.

'Αριστοφ. Σφ. 1531 κέ. «καὺτὸς γὰρ ὁ ποντομέδων ἄναξ πατὴρ προσέρπει | ἡσθεῖς ἐπὶ τοῖσιν ἑαυτοῦ παισὶ, τοῖς τριόρχαις». Εὐπόλ. Πόλ. ἀπόσπ. 23 «ὦ δέσποτα, καὶ τάδε νῦν ἄκουσον ἂν λέγω σοι». Ἐκ τοῦ μετρικοῦ ὁμως σχηματισμοῦ γίνεται δῆλον ὅτι τὸ τῶν κωμικῶν μέτρον δὲν εἶχε τὸν αὐτὸν τῷ 'Αρχιλόχῳ ῥυθμόν, ἀλλὰ συνίστατο ἐκ τριποδίας ἀναπαιστικῆς (προσοδιακοῦ) καὶ ἱαμβικῆς τετραποδίας καταληκτικῆς, — — — — — | — — — — —. Ὅθεν τὸ ὄνομα τοῦ μέτρου τούτου prosodiacum hyporchematicum (Plot. 2664) ἢ ἀπλῶς prosodiacum (Mar. Victor. 2580) μόνον τῷ τῶν κωμικῶν μέτρῳ ἀρμόζει, οὐχὶ δὲ τῷ 'Αρχιλοχείῳ, ὥστερ καὶ τὸ τοῦ Ἑφαιστίωνος *τετράμετρον* (πρβλ. Serv. 1825. Terent. Maur. 1839 Mar. Victor. μν. χ.) μόνον τῷ 'Αρχιλοχείῳ.

ζ') Ἡ δακτυλικὴ τετραποδία συντίθεται μετὰ τοῦ ἰθυφαλλικοῦ εἰς ἓν μέτρον, ὅπερ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχήματος ἐκάλεσαν *ἐξάμετρον περιττοσυλλαβές* ἢ *ἡρῶν* *ἠύξημένον* ('Ηφαιστ. 50. Πλούτ. περὶ μουσ. 28). Τὸ ἠύξημένον λοιπὸν τοῦτο ἡρῶν, ὡς λέγει αὐτὸ ὁ Πλούταρχος, σύγκειται ἐκ τετραποδίας δακτυλικῆς ἀκαταλήκτου καὶ τετραποδίας δακτυλικῆς βραχυκαταλήκτου, ὥστε κυρίως εἶνε τετράμετρον, οἷον τὸ τοῦ 'Αρχιλόχου ἀπόσπ. 100

οὐκέθ' ὁμῶς θάλλεις ἀπαλὸν χρόα· | κάρφεται γὰρ ἦδον.
Καὶ κατὰ στίχον μὲν φαίνεται ὅτι μετεχειρίσαντο αὐτὸ μόνοι οἱ κωμικοὶ, οἵτινες χωρίζουσι μὲν τὰ δύο κῶλα διὰ ταμῆς, ἄνευ ὁμως χασμωδίας συνάπτουσιν αὐτὰ εἰς μίαν περίοδον. Ἡ δὲ δακτυλικὴ τε-

τραποδία ἔχει παρ' αὐτοῖς ἀπόθεσιν σπονδειακὴν. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Κρατίνου (Σερφ. 6)

χαίρετε πάντες, ὅσοι πολὺδωτον | ποντίαν Σέριφον.

Παρά δὲ τῷ Ἀρχιλόχῳ καὶ τοῖς λυρικοῖς καθόλου ἡ δακτυλικὴ τραποδία καταλήγει εἰς δάκτυλον, τὴν τελευταίαν, ἀδιάφορον ἔχοντα, ὡς λέγει ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 50 W. « γίνεται δὲ ὁ τελευταῖος τῆς τετραποδίας διὰ τὴν ἐπὶ τέλους ἀδιάφορον καὶ κρητικὸς », ὥστε παρ' αὐτοῖς τὰ δύο ταῦτα κῶλα δὲν ἀποτελοῦσιν ἓν μέτρον. Ὅσον δὲ δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων, τοῖς δύο τούτοις κῶλοις συνεξέγγυτο καὶ τρίτον, οἷον 1) μὲν παρ' αὐτῷ τῷ Ἀρχιλόχῳ ἀκολουθεῖ καταληκτικὸν ἱαμβικὸν τρίμετρον ἐν ἀποσπ. 103 (πρβλ. ἀποσπ. 100. 114. 115).

τοῖος γὰρ φιλότῃτος ἔρως ὑπὸ καρδίῃν ἔλυσθεις
πολλὴν κατ' ἀχλὺν ὀμμάτων ἔχευεν.

Ἐν δὲ τῇ μιμῇσι τοῦ Ὀρατίου οὐδὲν παράδειγμα εὐρίσκεται ἀδιαφόρου οὐδὲ χασμωδίας μετὰ τὸ δακτυλικὸν κῶλον, οἷον Od. 1, 4

*soluitur acris hiems grata vice | veris et Favoni
trahuntque siccas machinae carinas.*

2) δὲ παρὰ τῷ Θεοκρίτῳ ἐν ἐπιγρ. 19 ἀκολουθοῦσι δύο τρίμετρα, ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικόν·

Ἀρχίλοχον καὶ στᾶθι καὶ εἴσιδε τὸν πάλαι ποιητᾶν
τὸν τῶν ἱαμβῶν, οὔ τὸ μυρίον κλέος
διῆλθε κῆκί νύκτα καὶ ποτ' ἄω.

3) δὲ ἐν ἱαμβικὸν δικατάληκτον τετράμετρον προηγείται παρὰ Καλλιμάχῳ ἐν ἐπιγρ. 41

Δήμητρι τῇ Πυλαίῃ, | τῇ τοῦτον οὐκ Πελασγῶν

Ἀκρίσιος τὸν νηὸν ἐδείματο, | ταῦθ' ὁ Ναυκρατίτης.

Ὡσαύτως ἐν Ἀνθολ. Παλατ. 13, 25. 4) δὲ ἐν Φαλακίειον ἑνδεκάσλλαβον προηγείται παρὰ Θεοκρίτῳ ἐν ἐπιγρ. 18

ὁ μικκὸς τόδ' ἔτευξε τᾷ Θρεΐσσα

Μήδειος τὸ μνᾶμ' ἐπὶ τᾷ ὁδῷ | κῆπέγραψε Κλείτας.

Τὸ αὐτὸ δὲ κῶλον ἐπιφέρεται παρὰ Καλλιμάχῳ ἐν ἐπιγρ. 41

ιερέν Δήμητρος ἐγὼ ποτε | καὶ πάλιν Καθεΐρων,

ῶνερ, καὶ μετέπειτα Δινδυμήνης.

5) δὲ λογαοιδικὴ ἐξαποδία ἀπ' ἄρσεως ἀκολουθεῖ παρὰ Σιμωνίδῃ 148·

πολλάκι δὴ φῦλῃς Ἀκαμαντίδος ἐν χοροῖσιν ὦραι
ἀνωλόλυξαν κισσοφύοις ἐπὶ διθυράμβοις κτλ.

392. *Δακτυλιθιγαλλικαὶ στροφαὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δρά-
ματος.* Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶδομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ προσοδιακοῦ καὶ τοῦ
κῦξημένου ἡρώου τὸ ἰθυφαλλικὸν συντίθεται μετὰ δακτυλικῶν κώλων
εἰς ἓν μέτρον. Τὴν τοιαύτην σύνθεσιν τοῦ ἰθυφαλλικοῦ μετὰ δακτυλι-
κῶν κώλων εἰς ἓν μέτρον εὐρίσκομεν καὶ ἐν τῇ περαιτέρω αὐξήσει τῆς
μετρικῆς ἐν τῇ χορικῇ λυρικῇ, ὅθεν γεννῶνται αἱ καλούμεναι *δακτυλ-
ιθυφαλλικαὶ στροφαί*. Ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις τὸ ἰθυφαλλικὸν
ἀποτελεῖ, ὡς καὶ παρ' Ἀρχιλόχῳ, τὸ τέλος τοῦ μέτρου, τὰ δὲ λοιπὰ
μετρικὰ στοιχεῖα εἶνε πολλῶ ποικιλώτερα καὶ τὰ μέτρα αὐξάνονται
μέχρι τριῶν καὶ τεσσάρων κώλων, αἱ στροφαὶ ὁμῶς μικρὸν ἔχουσαι
μέγεθος δὲν ἀπομακρύνονται πολὺ τῆς ἀπλότητος τῶν Ἀρχιλοχείων
στροφῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν λυρικῶν ἐν μόνον σφίζεται παράδειγμα τοῦ
μετρικοῦ τούτου εἶδους, ὁ ὑπὸ τοῦ Διδύμου καὶ ἄλλων τῷ Πινδάρῳ
ἀποδιδόμενος πέμπτος Ὀλυμπιονίκης, ὅστις σύγκειται ἐκ τριστίχων
στροφῶν καὶ ἀντιστροφῶν καὶ ἐκ διστίχων ἐπωδῶν.

Ὀλυμπ. ε' στροφή.

ὑψηλᾶν ἀρετᾶν καὶ στεφάνων ἄωτον γλυκύν
τῶν Ὀλυμπίᾳ, Ὠκεανοῦ θυγάτερ, καρδίᾳ γελανεῖ
ἀκαμαντόποδός τ' ἀπῆνας δέκευ Ψαῦμιός τε δῶρα.

ἐπωδός.

ἵπποισι ἡμίονοις τε μοναμπυκία τε· τὴν δὲ κῦδος ἄδρὸν
νικάσαις ἀνέθηκε, καὶ ὄν πατέρ' Ἀκρῶν' ἐκάρυξε καὶ τὴν νέοικον
[ἔδραν.

ι - - υ υ - ι υ υ - υ - - υ -

ι - - υ υ - υ υ - υ υ - ι υ - υ - υ

υ υ ι υ υ - υ - ι υ - - υ - ι υ - υ - υ

ἐπωδός.

ι - - υ υ - υ υ - υ υ - υ ι υ - υ - υ

ι - - υ υ - υ υ - υ υ ι ι υ - - υ - ι υ - υ - υ

Ἐκ δὲ τοῦ δράματος ἐνταῦθα ἀνήκουσιν αἱ ἐξῆς δακτυλιθυφαλλικαὶ
στροφαί· πρῶτον μὲν ἡ ὥδῃ ἐν τῇ παραβάσει τῶν Βατράχων (675
— 685 = 706 — 716), ἥς τὸ μέτρον καὶ ὁ πρῶτος στίχος ἐλήφθη
ἐκ τινος λυρικοῦ· εἶτα δὲ ἡ πρώτη στροφή καὶ ἀντιστροφή τῆς παρό-
δου τῆς Ἀνδρομάχης τοῦ Εὐριπίδου (117 — 125 = 126 — 134).
Ἐπειτα δὲ ἡ στροφή καὶ ἀντιστροφή ἐν Ὀρνισιν Ἀριστοφάνους 1313
— 1322 = 1325 — 1334.

393. Ὑπορχηματικοὶ δακτυλοτροχαῖοι. Τῆς ἀπλῆς Ἀρχιλοχείου

Καθόλου δὲ τὸ μέτρον προσαρμόζεται τοῖς θερμοῖς ὀρχηστικοῖς σχήμασι καὶ τῷ μιμητικῷ χαρακτῆρι τοῦ ὑπορχήματος. Διὰ τὸν μιμητικὸν δὲ χαρακτῆρα τοῦ ὑπορχήματος ἐν τοῖς ὑπορχηματικοῖς δακτυλοτροχαίοις οὐδεμία γίνεται χρῆσις ἀντιστροφικῆς ἀνταποδόσεως, ὅσον τοῦλάχιστον δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῆς σφζομένης ποιήσεως. Ὅ,τι λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (πρβλ. 19, 15) περὶ τῶν μονωδιῶν, τοῦ νόμου καὶ τοῦ μεταγενεστέρου διθυράμβου ὅτι ἐν τούτοις ἡ μίμησις δὲν ἐπὶ τρέπει τὴν ἀντιστροφικὴν σύνθεσιν, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἡ μουσικὴ κατὰ τε τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τῇ διηνεκεῖ μεταβολῇ τῶν καταστάσεων καὶ διαθέσεων, τοῦτο ἰσχύει καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπορχήματος λεγόμενον. Καὶ ἐν τούτῳ μόνη διαίρεσις ἡ εἰς ἄλλοιόστροφα μέρη ἢ συστήματα ἐγχωρεῖ, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ σχέσιν. Καὶ μεταξὺ μὲν τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν κώλων ἐπικρατοῦσιν αἱ τετραποδία, ὧν συνήθως ἀνὰ δύο συντίθενται εἰς ἓν τετράμετρον. Χρησιμοῖται ὅμως εἰς αἱ ἑξαποδία καὶ πενταποδία. Ἡ δὲ τριποδία περιορίζεται εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τῆς περιόδου. Αἱ ἄλλοι ἀρσσεις ὡς ἀντιβαίνουσαι τῷ κεινημένῳ ἤθι τοῦ ὑπορχήματος εἶνε λίαν σπάνιαι. Ὁ δὲ κολοφών τῆς κινήσεως ἀποτυποῦται ἐν ταῖς συχναῖς λύσεσι τῶν θέσεων, αἵτινες ἐν τῷ πλήρει ὀργῆς χορικῷ τοῦ Πρατίνου, ἐν τῷ ἐνθουσιαστικῷ ὑπορχήματι τῶν Ἀθηναίων ἐν τέλει τῆς Λυσιστράτης καὶ ἐν τῷ ἐν Βάκχαις στ. 576 τοῦ Εὐριπίδου εἶνε οὕτω πυκναί, ὥστε αἱ ἄλλοι θέσεις ὑπολείπονται τὸν ἀριθμὸν τῶν λευμένων. Ἐν ἡσυχαιτέροις ὅμως ᾄσμασιν, ὡς ἐν ταῖς ὑπορχήμασι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τοῖς δύο ᾄσμασι τοῦ Κύκλωπος, ἡ λύσις σχεδὸν ἀποκλείεται. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ αἱ καταλήξεις ἐν τοῖς δακτυλοτροχαίοις εὐρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὰ κῶλα εἶνε ἀκατάληκτα. Ὅπου δὲ συμβαίνει προκατάληξις, ἀπαιτεῖται ὑπὸ τῆς ἐννοίας. Τῶν παρεκτεταμένων δηλ. χρόνων, οἵτινες ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπικρατοῦντα κεινημένον ῥυθμὸν, γίνεται χρῆσις ὅπως ἐπισημανθῇ τὸ ὑπερμέγεθες καὶ φοβερὸν τοῦ πράγματος καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις κεῖται μέγα μέρος τοῦ μιμητικοῦ χαρακτῆρος. Καὶ τῶν δακτυλικῶν δὲ καὶ ἀναπαιστικῶν κώλων συχνотάτη εἶνε ἡ τετραποδία, εἴτε καθ' ἑαυτὴν κειμένη εἴτε μετ' ἄλλης δακτυλικῆς ἢ τροχαϊκῆς τετραποδίας εἰς ὀκταποδίαν ἢ τετράμετρον συντιθεμένη. Σπανιώτεραι δὲ εἶνε αἱ πενταποδία καὶ ἑξαποδία. Ἐν τοῖς δακτυλικοῖς κώλοις συμβαίνει συχνὰ συναίρεσις

συμφώνως πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ ποιήματος. Καὶ ἡ λύσις δὲ τοῦ δακτύλου εἰς προκελευσματικὸν δὲν ἀποκλείεται, ὡς εἰκός, ἐν χωρίοις σφόδρα κεκινημένοις καὶ ὡς ῥυθμικὸν τεχνικὸν μέσον, οἷον ἐν Λυσιστράτῃ 1247, 12 καὶ Βάκχ. 576, 12. Ἐν δὲ τοῖς ἀναπαιστικαῖς κώλοις ἡ ἄδεια τῆς λύσεως καὶ συναιρέσεως εἶνε ἔτι μείζων, οἷον παρὰ Πρατίνα 1, 3 πλείονες ἀναπαιστικοὶ προκελευσματικοὶ ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Καὶ τὰνάπαλιν δὲ συμβαίνει, ὥστε ἐνίοτε ὅλα ἀναπαιστικά κῶλα καὶ μέτρα νὰ εὑρίσκωνται συγκείμενα ἐκ σπονδείων, ὡς ἐν Βακχ. 576, 3. Λυσιστρ. 1297, 11. Ἐτερομέτρων δὲ κώλων γίνονται χρήσις μάλιστα λογαοδικῶν. Παραδείγματα δὲ φέρομεν δύο ὑπορχήματα ἀντίθετον ἔχοντα χαρακτῆρα, τὸ ἐν Λυσιστρ. 1247 Σπαρτιατικὸν ὑπόρχημα, ὅπερ δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο μέρη ἀλλοιοστροφα, στ. 1-10 καὶ 11-14, καὶ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ δράματι στ. 1279 ὑπόρχημα τῶν Ἀθηναίων.

Λυσιστρ. 1247 (Σπαρτιατῶν ὑπόρχημα).

ὄρμαον τῶς κυρσανίως, ὦ Μναμόνα, τὰν τεὰν

μῶαν, ἅτις οἶδεν ἅμῃ τῶς τ' Ἀσαναίως,

ὅκα τοὶ μὲν ἐπ' Ἀρταμιτίῳ

πρόκροον θεῖκελοι ποττὰ κἄλα

5 τῶς Μήδως τ' ἐνίκων

ἅμῃ δ' αὖ Λεωνίδας ἄγεν ἅπερ τῶς κάπρως

θάγοντας, οἶδω, τὸν ὁδόντα· πολὺς δ' ἅμψι τὰς γένυας ἀφρὸς ἦνσει,

πολὺς δ' ἅμᾶ καττῶν σκελῶν [ἀφρὸς] ἴετο.

ἦν γὰρ τῶνδρες οὐκ ἐλάσσως

10 τὰς ψάμμας, τοὶ Πέρσαι.

ἀγρότερ' Ἀρταμι σηροκτόνε, μόλε δεῦρο, παρσένε σιά,

ποττὰς σπονδάς, ὡς συνέχης πολὺν ἅμῃ χρόνον· νῦν δ' αὖ φίλια τ'

αἰὲς εὐπορος εἶη

ταῖσι συνθήκαισι καὶ τὰν αἰμυλᾶν ἀλωπέκων

παυσαίμεθα· ὦ δεῦρ' ἴθι, δεῦρ', ὦ κυναγὲ παρσένε.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719

Καὶ τὰ μὲν ἱαμβικά καὶ τροχαϊκὰ κῶλα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετραποδία, σπανιώτερον δὲ ἑξαποδία, ἀποκλείονται δὲ αἱ πενταποδία. Τὰ κῶλα ταῦτα ἀποφεύγουσι μὲν ὅσον τὸ δυνατόν τὰς ἀλόγους ἄρσεις, δέχονται δὲ συχνὰ καταλήξεις οὐ μόνον ἐν τῇ ἀποθέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μέσῳ, τὰ δὲ τροχαϊκὰ τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ σπονδείου καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἡ δὲ λύσις ἐν κεινημένοις χωρίοις εἶνε ἀπεριόριστος. Τῶν δὲ δακτυλικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν κῶλων ἐπικρατοῦσι μὲν παρὰ πολὺ αἱ τετραποδία, πλὴν τούτων δὲ εἶνε χρήσιμος καὶ ἡ δακτυλικὴ ἑξαποδία καὶ ἡ δακτυλικὴ καὶ ἀναπαιστικὴ τριποδία. Τὰ δακτυλικὰ κῶλα καταλήγουσιν ἢ εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ εἰς τὴν θέσιν, αἱ δὲ τετραποδία καὶ εἰς δακτυλον. Ἡ συναίρεσις εἶνε σπανία. Λύσεως δὲ ἐν μόνον εὐρίσκεται παράδειγμα. Καὶ ἐπὶ τῶν ἀναπαιστικῶν δὲ κῶλων ἡ συναίρεσις καὶ ἡ λύσις δὲν εἶνε συχνή. Ἡ δὲ ἀρχικὴ ἄρσις εἶνε σχεδὸν πάντοτε δισύλλαβος, εὐρίσκεται ὅμως καὶ τὸ αἰολικὸν σχῆμα (Μηδ. 990. 993. Ἀλκ. 90. Προμ. 426). Λογασιδικοὶ δ' ἀνάπαιστοι σπανιώτατα ἐγχωροῦσιν, ὡς ἐν Ἑκὰβ. 927 «ἐπιδέμνιος ὡς πέσοιμ' ἐς εὐνάν.»

Παραδείγματα δὲ τῶν τραγικῶν δακτυλοτροχαίων φέρομεν τὰ ἑξῆς·

Σοφ. Ἥλ. (164-172=) 185-192.

ἀλλ' ἐμὲ μὲν ὁ πολὺς ἀπολέλοιπεν ἥ-δὴ

βίος ἀνέλ-πιστον, οὐδ' ἔτ' ἀρ-κῶ

ἄτις ἄνευ τεκέων κατατάκομαι,

ἄς φίλος οὐτις ἀνὴρ ὑπερίσταται,

ἀλλ' ἀπερεῖ τις ἔποικος ἀναξία

οἰκονομῶ θαλάμους πατρὸς ᾧδε μὲν

ἀει-κεῖ-σὺν στολᾷ,

κοινᾶς-δ' ἐξ-ίσταμαι τραπέ-ζας.

6. 6.—4. 4. 4. 4.—4. 6.

Εὐριπ. Ἰππολ. 1119-1130 (=1131-1141).

οὐκέτι γὰρ καθαρὰν φρέν' ἔχω τὰ παρ' ἐλπίδα λεύσσω.

ἐπεὶ τὸν Ἑλ-λανίας | φανερώτατον ἀστέρ' Ἀθά-νας,

εἶδομεν εἶδομεν ἐκ πατρὸς ὀργᾶς | ἄλλαν ἐπ' αἶαν ἰέμενον

ᾧ ψάμαθοι πολυήτιδος ἀκτᾶς | δρυμός τ' ὄρειος, ὅθι κυνῶν

ὠκυπόδων μετὰ θῆρας ἔναιρεν | Δίκτυνναν ἀμφὶ σεμνάν.

6. 4+4. 4+4.—4+4. 4+4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΓ'

Περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων.

395. Αἱ ἐκ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων συνεστηκυῖαι στροφαὶ ἔχουσι τύπον οὕτως ἀκριβῶς ἀφωρισμένον, ὥστε οἱ νεώτεροι μετρικοί, οἵτινες δὲν ἠρκέσθησαν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡφαιστίωνος εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ ἐκάστου μέτρου καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ἠθέλησαν καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν μέτρων ἢ στίχων εἰς στροφὰς νὰ ἐξετάσωσιν, ἐκ τῶν προκειμένων στροφῶν ὠρμήθησαν νὰ διακρίνωσι διάφορα γένη τῶν χορικῶν στροφῶν καὶ νὰ εὗρωσιν ὀνόματα διακριτικὰ αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπ. 3, 4 λέγει περὶ τινος ᾠδῆς, τοιοῦτοις μέτροις γεγραμμένης, ὅτι ἦτο μεμελοποιημένη ἐπὶ τῆς δωριστὶ ἀρμονίας, ἐντεῦθεν ὁ Γοδ. Ἑρμαννός, ὅστις πρῶτος ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ τὰ μετρικὰ ἰδιώματα τοῦ εἶδους τούτου τῶν στροφῶν, ὠνόμασε πάσας τὰς τοιαύτας στροφὰς δωρικὰς ἢ στροφὰς τῆς δωριστὶ ἀρμονίας, καὶ κατὰ τοῦτο ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Βοίικιος, ὅστις ὕστερον βαθύτερον καὶ ἀκριβέστερον ἠρεύνησε τὴν μετρικὴν μορφήν τῶν στροφῶν τούτων τοῦ Πινδάρου, καὶ πάντες οἱ ὕστερον. Ἀλλ' ὅμως εὐκόλως δύναται νὰ δειχθῇ ὅτι αἱ στροφαὶ αὗται καὶ ἐπὶ πάσης σχεδὸν ἄλλης ἀρμονίας ἐμελῶδουντο, καθὼς πάλιν καὶ ἄλλου γένους στροφαὶ ἐμελῶδουντο ἐπὶ τῆς δωριστὶ. Τούτων ἕνεκα ὁ Ῥοσβάχιος καὶ Οὔεσπάλιος παραιτησάμενοι τὸ οὐχὶ πρόσφορον τοῦτο ὄνομα ἐκάλεσαν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῆς μετρικῆς τὰ ἐκ δακτυλικῶν κῶλων καὶ ἐκ δευτέρων ἢ τρίτων ἐπιτρίτων συγχείμενα μέτρα *δακτυλεπιτρίτους* (*daktylo-epitriten*) καὶ τὰς στροφὰς *δακτυλεπιτρίτικας*. Ὑστερον ὅμως ὁ Οὔεσπάλιος εὐρὼν παρὰ τῷ Ἡφαιστίωνι καὶ τοῖς σχολιασταῖς αὐτοῦ τὸ παλαιὸν καὶ σημαντικὸν ὄνομα τῶν ἐπισυνθέτων μέτρων, ἐξ ὧν τὸ πλεῖστον σύγκεινται αἱ στροφαὶ αὗται, ἐνόμισε προσφορώτερον ἀντὶ παντός νεωτέρου ὅρου νὰ ὀνομάσῃ τὰ μέτρα ταῦτα *ἐπισύνθετα*, καὶ τὰς ἐκ τούτων συνεστῶσας στροφὰς *ἐπισυνθέτους*. Ἐπειδὴ δὲ αἱ στροφαὶ αὗται ἀποτε-

λουσιν εἶδος μόνον τοῦ καθόλου γένους τῶν ἐπισυνθέτων, ἀκριβέστερον διέκρινε τὸ εἶδος τοῦτο ἐκ τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου ἢ ἤθους τῆς ῥυθμοποιίας ἢ μελοποιίας, εἰς ὃν αἱ στροφαὶ αὗται ἀνήκουσι, καὶ ἐκάλεσεν ἐπισύνθετα μέτρα τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου ἢ ἡσυχαστικὰ ἐπισύνθετα. Διότι οἱ ὕμνοι, τὰ παρθέनिया, οἱ παιᾶνες, τὰ ἐγκώμια, οἱ ἐπίνικοι, οἱ διθύραμβοι, τὰ προσόδια, πάντα ταῦτα τὰ εἶδη τῆς ἡσυχαστικῆς χορικῆς λυρικῆς εἶνε ἅμα καὶ τὰ ποιητικὰ εἶδη, ἅτινα κανονικῶς ἐγράφοντο τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐνταῦθα μέτροις. "Οθεν καὶ τῶν ᾠσμάτων τοῦ Πινδάρου τὸ πλεῖστον μέρος εὐρίσκεται τῷ ὄντι τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένον. Κατ' ἐξαιρέσειν δὲ μόνον ἐγίνετο χρῆσις τῶν ἡσυχαστικῶν ἐπισυνθέτων ἐν τοῖς χορικοῖς ᾠμασι τῆς τραγῳδίας. Τὰ μέτρα ταῦτα εἰ καὶ μεγάλην ἔχουσι ποικιλίαν, ὅμως ἔχουσιν ἀπλουστάτον καὶ ὁμαλώτατον σχηματισμὸν παρὰ πάντα τὰ ἄλλα μελικὰ μέτρα καὶ οὕτω χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανον τοῦ ἡσυχαστικοῦ ἤθους, «ὥ (κατ' Εὐκλείδην ἄρμον. κεφ. 21) παρέπεται ἡρεμότης ψυχῆς καὶ κατάστημα ἐλευθερίον τε καὶ εἰρηνικόν». Τὰ μέτρα δηλονότι ταῦτα οὐδὲν ἐμφαίνουσι πάθος, ἀλλ' ἡσυχον δραστηριότητα, ψυχικὴν εἰρήνην καὶ ἀνδρικὴν ἐλευθερίαν. Τὸ ἦθος δὲ τοῦτο, ὅπερ ἔχουσι καθόλου τὰ ἐπισύνθετα ταῦτα, μεταβάλλεται πολλαχῶς κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως, καθὼς ἤδη καὶ οἱ παλαιοὶ διάφορα εἶδη τοῦ ἡσυχαστικοῦ τρόπου μνημονεύουσι. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ ἐν τῷ μετρικῷ σχηματισμῷ τῶν διαφόρων λυρικῶν εἰδῶν ποικίλαι διακρίνονται διαφοραί. Καὶ τῶν μὲν μονοσιδῶν δακτυλικῶν στροφῶν διαφέρουσιν αἱ στροφαὶ αὗται κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔχουσι μείζονα ποικιλίαν τῶν μετρικῶν στοιχείων, τῶν δὲ τραγικῶν ἰάμβων καὶ τροχαίων ὅτι δὲν ἔχουσι τὸ βίαιον αὐτῶν πάθος, τῶν δὲ μικτῶν ἢ λογασιδικῶν ὅτι δὲν ἔχουσι τὴν μεγάλην αὐτῶν κίνησιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ποδικῶν σχημάτων. Ὅλως δὲ ἀντίθετοι αὐτῶν εἶνε οἱ βακχικοὶ καὶ ἐκστατικοὶ ἰωνικοὶ καὶ οἱ δόχμιοι.

396. *Κῶλα.* α') *Τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικά.* Τὰ κῶλα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ βάσεων (διποδιῶν) ἔχουσιν κανονικῶς ἄλογον τὴν ἐτέραν τῶν ἄρσεων· ὡς στοιχεῖον δηλαδὴ τῶν μὲν τροχαϊκῶν κῶλων χρησιμεύει ὁ δευτέρος ἐπίτритος $\text{—} \cup \text{—}$, τῶν δὲ ἰαμβικῶν ὁ τρίτος $\text{—} \cup \text{—}$, ὡς καλοῦνται ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν τὰ τοιαῦτα ποδικὰ σχήματα. Διότι κατὰ τοὺς μετρικοὺς λαμβάνοντας τὴν ἄλογον ἄρσιν ὡς χρόνον δίσσημον ὁ λόγος τῶν δύο ποδικῶν μερῶν τῶν βάσεων τούτων

ἦτο ὁ τοῦ ἐπιτρίτου, τουτέστιν ὡς 3: 4. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἄλογος συλλαβὴ δὲν εἶχε μέγεθος δίσσημον, ἀλλ' ἐνὸς πρώτου χρόνου καὶ ἡμίσεος, ὥστε ὁ λόγος τῶν ποδῶν τούτων ἔκειτο μεταξὺ τοῦ ἐπιτρίτου καὶ τοῦ ἴσου (3: 3). Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐπίτριτος τῶν ἐπισυνθέτων τούτων μέτρων εἶνε ὁ αὐτὸς τῷ ἐπιτρίτῳ τῶν τριμέτρων καὶ τετραμέτρων, τουτέστιν ἱαμβικὴ ἢ τροχαϊκὴ διποδία μετ' ἀλόγου ἄρσεως, ἐκ τούτου πρέπει νὰ προσποιηθῇ αὐτοῖς οὐχὶ ἄλλος τις ῥυθμὸς, ἀλλ' ὁ αὐτὸς καὶ ταῖς διποδίαις τῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν μέτρων. Καὶ οἱ παλαιοὶ δὲ μετρικοὶ λαμβάνουσι τοὺς ἐπιτρίτους τῶν στροφῶν τούτων ὡς ἱαμβικὰς καὶ τροχαϊκὰς διποδίας. Οἱ δὲ παλαιοὶ ῥυθμικοὶ γινώσκουσι μὲν ἐπιτρίτους ἐπτασήμους, ἀλλ' ἐξ ὧν λέγουσι (πρβλ. § 138) γίνεται δῆλον ὅτι οἱ ἐπίτριτοι οὗτοι τῶν ῥυθμικῶν δὲν συμπίπτουσι τοῖς τῶν δακτυλεπιτριτικῶν στροφῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τροχαϊκὰ καὶ ἱαμβικὰ κῶλα ἀνήκουσιν εἰς τὸ τρίσημον ἱαμβικὸν γένος, καίπερ ἔχοντα ἀλόγους ἄρσεις δύνανται νὰ αὐξάνωνται μέχρι τοῦ ὀκτωκαιδεκασήμου μεγέθους, ὥστε δύνανται νὰ εἶνε μονόμετρα (διποδία), δίμετρα (τετραποδία) καὶ τρίμετρα (ἑξαποδία).

κῶλα τροχαϊκὰ ἐκ δευτέρων
ἐπιτρίτων.

κῶλα ἱαμβικὰ ἐκ τρίτων
ἐπιτρίτων.

μονόμετρον 1 0 — —

— 0 1

δίμετρον 1 0 — — 1 0 — —

— 0 1 — — 0 1

τρίμετρον 1 0 — — 1 0 — — 1 0 — —

— 0 1 — — 0 1 — — 0 1

Ἐκ τούτων εὐχρηστώτατα μὲν εἶνε τὰ δίμετρα, ἦττον δ' εὐχρηστα τὰ μονόμετρα καὶ τὰ τρίμετρα. Τὰ τροχαϊκὰ κῶλα ἐν τῷ τέλει τῶν περιόδων ἔχουσι συνήθως τὸ καταληκτικὸν σχῆμα (1 0 — Λ), τὰ δὲ ἔχοντα προκατάληξιν εἶνε οὐχὶ συχνά. Τοιοῦτον εἶνε τὸ προκαταληκτικὸν δίμετρον ἐν Ὀλυμπ. 6 ἐπ. 42 «πραῦρητίν τ' Ἐλείθουαν» (1 0 — 0 — —). Ὀλυμπ. 10 ἐπ. 3. Νεμ. 11 ἐπ. 6. καὶ τὸ δικατάληκτον ἐν Πυθ. 4, 107 «ῶπασεν λαγέτα» (1 0 — — 0 —). Εἴτα δὲ τὸ προκαταληκτικὸν ἢ μᾶλλον δικατάληκτον τρίμετρον

1 0 — — 0 — — 0 — — Ἰσθμ. 5, 7.

1 0 — — 0 — — 0 0 — Πυθ. 1 ἐπ. 3.

καὶ μετὰ δικατάληκτου βάσεως ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ ἐν τῷ τέλει τοῦ κώλου
1 — — 0 — — 0 — — Πυθ. 1, 3 «πειθονται δ' ἄοδοι σάμασιν».
— 0 1 — — 0 — — 0 — — Ὀλυμπ. 6, 27 «εἰπε δεξαντο χρῆ τοῖνον πύλας».
1 0 — — 0 — — 0 — — Πυθ. 9, 2 «σὺν βαθυζώνουσιν ἀγγέλλων».
Δικατάληκτον δὲ μονόμετρον εὐρίσκεται ἐν Πυθ. 1, 2 «ἀρχά» (1 —),

Σιμων. ἀποσπ. 57, 4 «στάλας», Βακχ. ἀποσπ. 29, 3 «ἀγνᾶς». Πολλὰς δὲ τὰ τροχαϊκὰ κῶλα σχηματίζονται βραχυκατάληκτα. Ἡ δὲ λύσις τῶν τε τροχαϊκῶν καὶ τῶν ἱαμβικῶν θέσεων εἶνε λίαν σπανία. Ἐν τοῖς ἐπινίκιοις π. χ. τοῦ Πινδάρου εὐρίσκονται μόνον 19 παραδείγματα τοιαύτης λύσεως, τὰ μὲν πλεῖστα ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς διποδίας, ὡς ἐν Ὀλυμπ. 10 ἐπ. 3. Πυθ. 1 ἐπ. 5. 7. 8. Πυθ. 4, 8. Πυθ. 9 ἐπ. 9. Νεμ. 5 ἐπ. 1. Νεμ. 10 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 4, 6. Ἰσθμ. 4 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 5, 7 Πυθ. 1 ἐπ. 3. Ἰσθμ. 2 ἐπ. 5. Ἰσθμ. 5, 7 (ἐν τοῖς τρισὶ τελευταίοις παραδείγμασιν ἐπὶ καταληκτικῆς βάσεως)· ὀλίγα δὲ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς διποδίας, ὡς ἐν Νεμ. 5, 4. 6. Ἰσθμ. 2 ἐπ. 6. Ἰσθμ. 3 ἐπ. 6 καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ 8, 1. Παρὰ δὲ τοῖς τραγικοῖς οὐδὲν ἀσφαλὲς παράδειγμα τῆς λύσεως εὐρίσκεται. Συνήθως δὲ ἡ λύσις ἀνταποδίδεται ἀντιστροφικῶς, καὶ ὅπου δὲν συμβαίνει τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπάρχει κύριον ὄνομα.

β') Κῶλα δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικά. Τὰ κῶλα ταῦτα ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ὑπολείπονται τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν, εἶνε ὅμως ἀπαραίτητα ἐν πάσῃ στροφῇ. Καὶ συχνότατον μὲν τῶν δακτυλικῶν κῶλων εἶνε ἡ ἀκατάληκτος, εἰς σπονδεῖον τελευτῶσα, οὐδέποτε δ' εἰς δάκτυλον, καὶ ἡ καταληκτικὴ τριποδία

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$$

σπανιωτέρα δὲ ἡ διποδία καὶ ἡ τετραποδία, αἵτινες σχηματίζονται ὁμοίως τῇ τριποδίᾳ, τὸν μὲν δηλαδὴ τελικὸν πόδα ἔχουσι τελευτῶντα εἰς σπονδεῖον (τροχαῖον) ἢ καταληκτικόν, πάντα δὲ προηγούμενον πάντοτε καθαρὸν δάκτυλον. Ἡ δὲ τετραποδία δύναται νὰ τελευτᾷ καὶ εἰς δάκτυλον, ἔτι δὲ νὰ λαμβάνῃ καὶ τὸ βραχυκατάληκτον σχῆμα

$$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$$

Καὶ ἡ μὲν λύσις τῆς θέσεως ἐπὶ τῶν δακτυλικῶν κῶλων ἅπαξ μόνον εὐρίσκεται ἐπὶ κυρίου ὀνόματος (Ἰσθμ. 3, 63), ἡ δὲ συναίρεσις τῆς ἄρσεως εὐρίσκεται, ὡς εἵπομεν, κανονικῶς ἐν τῇ ἀποθέσει παντὸς δακτυλικοῦ κῶλου, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ μέσῳ κανονικῶς καθαροὶ δάκτυλοι. Τὸν κανόνα τοῦτον ἐνίοτε παραβαίνουν οἱ τραγικοὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι λυρικοὶ. Τὰ δὲ ἀναπαιστικά κῶλα εἶνε σπανιώτερα τῶν δακτυλικῶν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ ὑπερκατάληκτα ἀναπαιστικά, οἷον τὸ ὑπερκατάληκτον προσοδιακὸν — — — — — (οὐχὶ δὲ

παροιμιᾶκόν) μόνον ὡς τελικόν τοῦ μέτρου κῶλον. — Ἐτερομέτρων δὲ κῶλων γίνεται χῆρσις μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῷ τελείῳ περιόδου τινός. Τὰ τοιαῦτα δὲ εἶνε μέγιστα μικτὰ (λογαοδικά).

397. Τα δὲ μέτρα ἢ αἱ περίοδοι συντίθενται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ δύο ἢ τριῶν κώλων, οὐχὶ δὲ συγχὰ εἶνε τὰ τετράκωλα καὶ πεντάκωλα, ἐνίοτε ὅμως εὐρίσκονται καὶ μονόκωλα. Τὰ δὲ εὐχρηστότατα μετρικὰ σχήματα εἶνε τὰ ἐξῆς:

α') δίκωλα.

1. 200-00-1-0-εγωμιολογικόν καλούμενον ἡ ἐγωμιολογικὸν Στρησίφειρον, ὅσον Πινδ. Ὀλ. 6, 15 «οὔτε παρ' ἀνδράσιν οὔτ' ἐν ναυσὶ κοίλαις». Ἄλλως διακρίνεται τὸ μέτρον τοῦτο ὁ Ἡφαιστίων, ἀλλ' ἦτοτον ὀρθῶς. Λέγει δὲ (σελ. 51 W.)· «ἐνδοξὸν ἐστὶ καὶ ἐπισύμβητον καὶ τὸ διπενθημιμερές τὸ ἐγωμιολογικὸν καλούμενον, ὅπερ ἐστὶν ἐκ δακτυλικῶ πενθημιμεραῦς καὶ ἰαμβικῶ τοῦ ἴσου, ᾧ κέχρηται μὲν καὶ Ἀλκαῖος ἐν ᾠσματι, οὗ ἡ ἀρχή

ἢ ρ' ἔτι Δινομένη τῷ Τυρρακῇ

τάρμενα λαμπρὰ κέατ' ἐν μυρσινήῳ.

κέχρηται δὲ καὶ Ἀνακρέων ἐν πλείοσιν ᾠδαῖσιν,

Ὁρσόλοπος μὲν Ἄρης φιλέει μεναίχμαν».

Τὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καὶ καταληκτικόν, οἷον Ὁλ. 8 ἐπ. 6. Πυθ. 12, 7.

2. — — — — — | — — — — — τῷ προηγουμένῳ ἀντεστραμμένον καὶ
 ἰαμβέλιος καλούμενον, οἷον Πίνδ. Νεμ. 1, 2 «κλειναῖν Συρακοσσᾶν
 θάλος Ὀρτυγία». Νεμ. 5, 5. Ἰθμ. 4, 5. Σοφ. Λί. 179 «ἡ χαλ-
 κοθώραξ σοὶ τιν' Ἐνυάλιος». Περὶ τούτου ὁ Ἡφαιστίων μν. χωρ.
 λέγει τάδε· «τὸ δὲ ἀντεστραμμένον τούτῳ (τῷ ἐγκωμιολογικῷ) ἰαμβ-
 ἐλιος καλεῖται· τούτῳ δὲ ἐν συνεχείᾳ οὐκ ἔσμεν τινὰ κεχρημένον,
 διεσπαρμένως δέ·

πρῶτον μὲν εὐβουλον θέμιν οὐρανίαν.

κείνων λυθέντων σαῖς ὑπὸ χερσὶν ἄναξ».

3. $\alpha\beta\gamma\delta = \overline{\alpha\beta\gamma\delta} = \overline{\alpha}\overline{\beta}\overline{\gamma}\overline{\delta}$, οἷον Πινδ. Πυθ. 3, 1 «*ῥήθειον Χείρωνά κε Φιλυρίδα*». Ὀλυμπ. 10, 2. 12, 1. Πυθ. 1, 1. 2. Πυθ. 3, 1. καὶ ἐπ. 1. Τὸ αὐτὸ καὶ ἀκατάληκτον, οἷον Ὀλυμπ. 10, 1· «*ἔστιν ἀνθρώποις ἀνέμων ὅτε πλείστα*». Ὀλυμπ. 12, 6. Πυθ. 3 ἐπ. 3. 5. 8.

4. $x \cup y = y \cup x = |x \cup y| = y \cup x$, στον Πινδ. Ποθ. 1, 25

« ὅσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται βοάν ».

5. 20 - - - 0 - - - | 200 - 000 = $\bar{\lambda}$, οἷον Πινδ. Πυθ. 1, 1

«χρυσέα φόρυγξ, Ἀπόλλωνος καὶ ἰοπλοκάμων».

β') *τρίκωλα*.

6. 200 - 000 - - | 20 - - | 200 - 000 = *Πλατωνικὸν* καλούμενον, οἷον Πινδ. Ὀλυμπ. 3, 1 «Τυνδαριδαίς τε φιλοξείνοις ἀδαιν καλλιπλοκάμῳ θ' Ἐλένῃ». Ἄλλως, δηλονότι οὐχὶ ὀρθῶς, διαιρεῖ ὁ Ἡφριστιῶν (σελ. 52 W.), λέγει δὲ τάδε· «γίνεται δὲ καὶ τριπενθημιμερές ἐκ τούτων τὸ καλούμενον Πλατωνικόν, ἐν ᾧ τὰ μὲν ἑκατέρωθεν δύο δακτυλικὰ εἰσι πενθημιμερῆ, τὸ δὲ μέσον ἰαμβικόν· κέχρηται δὲ αὐτῷ Πλάτων ἐν Ξανθρίαις,

χαῖρε παλαιογόνων ἀνδρῶν θεατῶν ξύλλογε πανσόφων».

7. 20 - - | 200 - 000 - - | 20 - -, οἷον Πινδ. Ὀλυμπ. 8, 1·

«μᾶτερ ὦ χρυσοστεφάνων ἀέθλων Οὐλυμπία».

8. 20 - - | 200 - 000 - - | 20 - - - 0 - -, οἷον Πινδ. Πυθ. 3,

2 «εἰ χρεὼν τοῦθ' ἀμετέρας ἀπὸ γλώσσας κοινὸν εὖξασθαι ἔπος».

398. Πλὴν δὲ τούτων τῶν σχημάτων ὑπάρχουσι καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἀρχονται δὲ τὰ μέτρα ταῦτα συνήθως ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ σπανιώτερον ἀπὸ τῆς ἄρσεως, ἥς ἡ συχνότερα χρῆσις θὰ ἤρμοζεν ὀλιγώτερον τῷ ἡσυχαστικῷ ἤθι τοῦ ρυθμοῦ, καθ' ᾧ λέγει καὶ ὁ Ἀριστέιδης ἐν σελ. 97· «τῶν δὲ ρυθμῶν ἡσυχαιτέροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν, οἱ δὲ ἀπ' ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τετραγαγμένοι». Τὸ δὲ κανονικὸν σχῆμα τῆς ἀρκτικῆς ἄρσεως εἶνε μία μακρὰ καὶ οὐδέποτε λυομένη συλλαβή, ὅπερ μαρτυρεῖ τὸ ἄλογον αὐτῆς. Ἐκ δὲ τῶν 283 στίχων τῶν Πινδαρικῶν ἐπινίκων τῶν τῷ εἶδει τούτῳ τῶν μέτρων γεγραμμένων μόνον 42 ἔχουσι μονοσύλλαβον πρὸ τῆς πρώτης τροχαϊκῆς διποδίας (τοῦ β' ἐπιτρίτου) ἢ πρὸ τῆς πρώτης δακτυλικῆς τριποδίας ἢ τετραποδίας (Πυθ. 4 ἐπ. 5). Πλὴν δὲ δύο χωρίων (Ἰσθμ. 1, 5 καὶ Νεμ. 5 ἐπ. 1) ἡ μονοσύλλαβος μακρὰ ἄρσις οὐδέποτε ἐναλλάσσεται βραχεῖ. Ὡσαύτως δ' οὐδέποτε ἡ μακρὰ ἀνταποδίδεται ἀντιστροφικῶς διὰ δύο βραχειῶν. Συχνότερα δ' εἶνε ἡ βραχεῖα ἀρκτικῆ ἄρσις παρὰ τοῖς δραματικοῖς. Καὶ οὕτω μὲν ἀρχονται τὰ μέτρα ταῦτα, περατοῦνται δὲ συνήθως εἰς τὴν θέσιν καὶ σπανίως εἰς τὴν ἄρσιν. Τάνάπαλιν δὲ συμβαίνει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου. Ἐνταῦθα δευραδὴ ἡ ἀπόθεσις τῶν κώλων σπανιώτερον εἶνε καταληκτική, ὥστε ἡ ἐλλείπουσα ἄρσις ἀναπληροῦται διὰ τανῆς, συνηθέστερον δὲ σχηματίζεται ἀκατάληκτος,

ὥστε οἱ ποδικοὶ χρόνοι διαδέχονται κανονικῶς ἀλλήλους χωρὶς νὰ λείπῃ ἡ τελικὴ τοῦ κώλου ἄρσις. Ἡ συλλαβὴ δὲ αὕτη, ἥτις μεσολαβεῖ μεταξύ δύο θέσεων, τῆς τελικῆς τοῦ προηγουμένου κώλου καὶ τῆς ἀρκτικῆς τοῦ ἐπομένου, εἶνε, ὅπως καὶ ἡ ἀρκτικὴ τοῦ στίχου ἄρσις, κανονικῶς μακρά. Ἐν τοῖς Πινδαρικοῖς ἐπίνικοις ὁ νόμος οὗτος τηρεῖται αὐστηρῶς μόνον ἐν ἐννέα στροφαῖς, ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ τριάκοντα καὶ δύο οὐχὶ σπανίως ταλαντεύεται ἡ χρῆσις μεταξύ μακρᾶς καὶ βραχείας ἐν τῇ ἀντιστροφικῇ ἀνταποδόσει. Ἐν τισὶ δὲ στροφαῖς εὐρίσκεται διὰ παντὸς βραχεῖα ἀντὶ μακρᾶς μετ' ἀκριβοῦς ἀνταποδόσεως. Ὁ Βοίικιος (de metr. Pind. 282) ἀποδείκνυσιν ὅτι ἡ βραχεῖα ἀντὶ τῆς μακρᾶς εὐρίσκεται κυρίως μόνον ἐπὶ κυρίων ὀνομάτων ἢ ἐπὶ τοιούτων λέξεων, αἵτινες καὶ ἐν ἄλλοις μέτροις δύνανται νὰ λαμβάνωνται ὡς μακραί, οἷον ἐπομένου ὕγρου. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ῥοσδάχιον καὶ Οὔεστροφίλιον φρονοῦσιν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ χρῆσις τῆς μακρᾶς ἢ βραχείας ἐξήρτηται ἐκ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν διαφόρων ποιητικῶν εἰδῶν. Τὰ μὲν δηλονότι ἔχοντα μείζονα ἡσυχίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν φεύγουσιν ὥσον τὸ δυνατόν τὴν βραχεῖαν, οἷον οἱ ὕμνοι καὶ οἱ τούτοις παραπλήσιοι τὸ ἦθος παιζνες, τὰ προσόδια, τὰ παρθένεια καὶ οἱ ἐπίνικοι. Τὰ δὲ ἔχοντα μείζονα κίνησιν ἔχουσι συχνότερον τὴν βραχεῖαν, οἷον οἱ διθύραμβοι, τὰ σκόλια καὶ οἱ θρῆνοι.

Τέλος δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὰ μέτρα ταῦτα οὐδέποτε εὐρίσκονται συντεθειμένα κατὰ στίχον, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ σύστημα. Τὰ δὲ τοῖς ἐπισυνθέτοις τούτοις δακτυλεπιτρίτοις γραφόμενα ποιήματα συνετίθεντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τριάδας ἐπωδικάς, ἐκάστη δηλαδὴ περικοπὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν συστημάτων, στροφῆς, ἀντιστροφῆς καὶ ἐπωδοῦ.

399. Χρῆσις τῶν δακτυλεπιτρίτων.

α') ἐν τῇ *λυρικῇ* ποιήσει. Τοὺς δακτυλεπιτρίτους, ὡς προείπομεν, μετεχειρίσατο κυρίως ἡ χορικὴ λυρική. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς σφωζομένης ποιήσεως εὐρίσκομεν αὐτοὺς παρὰ Σησιγόρῳ ἐν πολλοῖς ἀποσπάσμασι. Τινὰ δὲ τῶν συχνωτάτων ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις μέτρων ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν ὡς εὐρετὴν, οἷον τὸ *Σησιγόρειον τρίμετρον*, τὸ ἐκ τριῶν ἐπιτρίτων συγκείμενον (σχολ. Ὁλύμπ. 3), τὸ *Σησιγόρειον ἀγγελικόν*, τουτέστιν ἡ ἀκατάληκτος καὶ καταληκτικὴ δακτυλικὴ τριποδὶς (Diomed. 510. Plot. 2633), καὶ τὸ *Σησι-*

χόρειον ἐγκωμιολογικόν, τούτέστιν ἡ ἀκατάληκτος δακτυλικὴ τρι-
 ποδία μετ' ἐπιτρίτου (Diomed. σελ. 512). Φαίνεται ὅμως πιθανόν
 ὅτι ὁ Σητήχορος τὰ μέτρα ταῦτα παρέλαβεν ἐκ τῆς αὐλοδικῆς τῶν
 νόμων ποιήσεως, ὅπως παρέλαβεν ἐξ αὐτῆς καὶ τὸ κατὰ δάκτυλον
 εἶδος (πρβλ. Γλαῦκον παρὰ Πλουτ. περὶ μουσ. κεφ. 7). Εἰς τὸν κο-
 λοφῶνα δὲ τῆς τελειότητος προήγαγε τὰ μέτρα ταῦτα ὁ Πίνδαρος,
 ὅστις ἐν αὐτοῖς κατάρθωσε τὴν τελείαν ἁρμονίαν τοῦ εἵδους καὶ τῆς
 ὕλης, ἥτοι τῆς ῥυθμικῆς μορφῆς καὶ τῆς δικνοῖς τῆς ποιήσεως, ὅθεν
 καὶ ὡς κύριον ἀντιπρόσωπον τοῦ εἵδους τούτου τῶν στροφῶν δυνά-
 μεθα νὰ θεωρῶμεν αὐτόν. Καθὼς δηλαδὴ οἱ δακτυλεπίτριτοι ἔχουσι
 ἥθος ἡσυχαστικόν, ὃ κατ' Εὐκλείδην, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴπαμεν,
 «παρέπεται ἡρεμότης ψυχῆς καὶ κατάστημα ἐλευθερίον τε καὶ εἰρη-
 νικόν», οὕτω καὶ οἱ τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένοι ἐπίνικοι τοῦ
 Πινδάρου ἔχουσι χαρακτηῖρα μᾶλλον ἐξ ἀντικειμένου ἢ οἱ λοιποὶ ἐπί-
 νικοι. Ἐν τούτοις ἡ μετάβασις τῶν ἐννοιῶν καὶ ἡ φράσις εἶνε ὁμα-
 λωτέρα καὶ καθαρωτέρα τῶν λοιπῶν ποιημάτων. Ἐν δὲ τῇ διαλέκτῳ
 τὰ τοπικὰ ἰδιώματα εἶνε ὀλιγώτερα ἢ ἐν τοῖς ποιήμασι τοῖς μικτοῖς
 μέτροις γεγραμμένοις. Καθόλου δὲ τὰ ποιήματα ταῦτα τοῦ Πινδάρου
 χαρακτηρίζει σωφροσύνη, μέγα ἀξίωμα καὶ λέξις ὑψηλὴ καὶ σεμνή.
 Ὁ χαρακτήρ δὲ οὗτος εἶνε καὶ ὁ ἐπικρατῶν ἐν τῇ Πινδαρικῇ ποιήσει
 χαρακτήρ. Ὅθεν καὶ τῶν τῷ χαρακτηρὶ τούτῳ ἀρμοζόντων μέτρων
 ποιεῖται πλείονα χρῆσιν ὁ Πίνδαρος πρὸς πάντα τὰ ἄλλα μέτρα·
 διότι τὸ ἥμισυ τῶν ἐπινίκων εἶνε τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένον
 (Ὁλυμπ. 3. 6. 7. 8. 10. 12. Πυθ. 1. 3. 4. 9. 12. Νεμ. 1. 2.
 5. 8. 9. 10. 11. Ἴσθμ. 1. 2. 3. 4. 5), οἱ δὲ λοιποὶ τοῖς μικτοῖς,
 τοῖς δακτυλιθυραλλικοῖς καὶ τοῖς πικωνικοῖς. Ὡς δὲ μαρτυροῦσι τὰ πο-
 σπάσματα, καὶ ἐν τοῖς ὕμνοις, τοῖς προσοδίοις, τοῖς παρθινείοις, τοῖς
 διθυράμβοις, τοῖς θρήνοις, τοῖς ἐγκωμίοις καὶ τοῖς σκολίοις τοῦ Πιν-
 δάρου ἐπικρατοῦσι τὰ μέτρα ταῦτα καὶ μόνον ἐν τοῖς ὑπορχήμασι
 δὲν γίνεται χρῆσις αὐτῶν ἕνεκα τοῦ κεκινημένου ἥθους τοῦ εἵδους
 τούτου τῆς λυρικῆς. Ὅτι δὲ ἐν τοῖς σφζομένοις ἀποσπάσμασι τῶν
 παιάνων δὲν εὐρίσκονται τὰ μέτρα ταῦτα, ἀποδοτέον μᾶλλον τῇ τύχῃ.
 Ὁ δὲ Σιμωνίδης, ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάζῃ ἐκ τῶν ἀποσπασμά-
 των, ἐποίησατο τῶν μέτρων τούτων πολλῇ ὀλιγωτέραν χρῆσιν τοῦ
 Πινδάρου καὶ Βακχυλίδου. Καὶ καθόλου μὲν ὁ σχηματισμὸς τῶν μέ-
 τρων καὶ ἡ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Πινδάρου.

Ἰδίᾳ δὲ μεταχειρίζεται ὁ Σιμωνίδης ἐν τῷ τέλει τῆς στροφῆς, ὡς καὶ οἱ τραγικοί, τὸ ἰθυφαλλικόν, ὅπερ οὐδέποτε μετεχειρίσατο ὁ Πινδαρος. Ὁ δὲ Βακχυλίδης ἐμιμήσατο ἐντελῶς τὸν μετρικὸν χαρακτῆρα τοῦ Πινδάρου, καίτοι ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν διάνοιαν τῆς ποιήσεως ἠκολούθησε τῷ Σιμωνίδῃ. Οὕτω δ' ἐπικρατοῦσιν οἱ δακτυλεπίτριτοι παρὰ Βακχυλίδῃ, ὥστε ἐκ τῶν 40 ἀποσπασμάτων αὐτοῦ μόνον δέκα ἢ ἑνδεκα δὲν εἶνε τοῖς μέτροις τούτοις γεγραμμένα. Οἱ δὲ διθυραμβοποιοὶ ἄλλην κατ' ἄλλους χρόνους τῶν δακτυλεπιτρίτων ἐποίησαντο χρῆσιν. Καὶ οἱ μὲν παλαιότεροι οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πινδάρου καὶ Βακχυλίδου ἀκμάσαντες, οἷος ὁ Λαμπροκλῆς καὶ ὁ Λικύμνιος, μετεχειρίσαντο τὰ μέτρα ταῦτα κατὰ τὸν Πινδαρικὸν τρόπον. Οἱ νεώτεροι ὅμως διθυραμβοποιοὶ μετὰ τῆς μουσικῆς μετέβαλον καὶ τοὺς ῥυθμούς τῶν διθυράμβων καταστήσαντες αὐτοὺς μᾶλλον μιμητικούς (πρβλ. Ἀριστοτ. Προβλ. 19, 15 καὶ ῥητορ. 3, 13) καὶ ἀντὶ τῆς ἀντιστροφικῆς συνθέσεως μεταχειρισάμενοι τὴν ἀλλοιοστροφικὴν, καίτοι καὶ τῶν νεωτέρων διθυραμβοποιῶν τινες, οἷος ὁ Μελανιππίδης, ὁ Φιλόξενος καὶ ὁ Τελέστης, εὐρίσκονται χρῆσιν τῶν δακτυλεπιτρίτων πεποιημένοι, μετὰ τινων ὅμως πάντοτε μετρικῶν διαφορῶν, οἷον ὁ Μελανιππίδης ἐν τοῖς Δαναΐδαις καὶ τῷ Μαρσύᾳ λύει συχνὰ τὰς θέσεις τῶν ἐπιτρίτων κατὰ τρόπον ὅλως καινοφανῆ. Τελευταῖα λειψάνα τῆς δακτυλεπιτριτικῆς ποιήσεως εἶνε ἀποσπάσματα τινὰ ἐκ τῶν μελιάμβων τοῦ Κερκίδου τοῦ Μεγαλοπολίτου καὶ δύο παιᾶνες εἰς τὴν Ὑγίειαν καὶ Ἀρετὴν, ὁ μὲν δῆθεν τοῦ Ἀρίφρονος, ὁ δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους. Καὶ οἱ μὲν στίχοι τοῦ Κερκίδου εἶνε αὐστηρῶς κατὰ τὰ παλαιὰ παραδείγματα πεποιημένοι, οἱ δὲ παιᾶνες ἀφίστανται κατὰ τινὰ ἀμφοτέρω τοῦ κανονικοῦ σχηματισμοῦ.

β') *Ἐν τῇ τραγωδίᾳ*. Ἐν δὲ τῇ τραγωδίᾳ γίνεται σπανιωτέρα χρῆσις τῶν δακτυλεπιτρίτων, οὐδέποτε ὅμως ἐν μονωδίαις, ἀλλὰ πάντοτε ἐν χορικοῖς ᾄσμασι, καὶ μάλιστα ἐν χωρίοις πάνυ ἐμφαντικοῖς, ἐνθα δηλαδὴ ἐπιφαίνεται στιγμιαία ἀνχψυχὴ ἐκ τοῦ τραγικοῦ πάθους καὶ εὐθυμος εἰρήνη. Καὶ παρὰ μὲν Αἰσχύλῳ μόνον ἐν τῷ Προμηθεῖ εὐρίσκονται (526 κέ. (β' στάσ.) 887 κέ. (γ' στάσ.)). Οὐχὶ δὲ συχναί εἶνε καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ, ἀλλὰ μόνον αἱ ἐξῆς Αἴ. 172-193 (πάροδος). Τραχιν. 94-111 (πάροδ.). Οἰ. Τ. 1086 καὶ ἐξῆς (παιάν). Τηρέως ἀπόσπ. 530 κέ. Συχνότεραι δὲ παρ' Εὐριπίδῃ· Ἀνδρ. 766

Σοφ. Αἷ. Πάροδ. 172 - 182 (= 183 - 193).

α'. ἢ ῥά σε Ταυροπόλα Διὸς Ἄρτεμις, ὦ μεγάλα φάτις, ὦ
μᾶτερ αἰσχύνας ἐμᾶς. ὦρμασε πανδάμους ἐπὶ βοῦς ἀγελαίας,
ἢ ποῦ τινος νίκας ἀκάρπωτος χάριν,

β'. ἢ ῥα κλυτῶν ἐνάνθρω
ψευσθεῖσα δώροισι εἴτ' ἐλαφιστολίαις;
ἢ χαλκοθώραξ σοι τιν' Ἐνυάλιος
μομφὰν ἔχων ξυνοῦ δορός ἐννυχίοις
μαχαναῖς ἐτίσαστο λώδαν;

1 0 0 - 0 0 - 0 0 - 0 0 | 1 0 0 - 0 0 -
 1 0 - - - 0 - - - 0 - - | 1 0 0 - 0 0 - -
 - 0 1 - - 0 - - - 0 0
 1 0 0 - 0 0 -
 - - 0 1 | - 1 0 0 - 0 0 -
 - - 0 1 | - 1 0 0 - 0 0 -
 - - 0 1 | - 1 0 0 - 0 0 -
 1 0 - 0 - 0 0 - -

α'. 4+3. 6+3. 6. — β'. 3. 2+3. 2+3. 2+3. — ἐπωδ. 4.

Εὐριπ. Μηδ. 627 - 634 (= 635 - 642).

Ἐρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν ἐλθόντες οὐκ εὐδοξίαν
οὐδ' ἄρεταν παρέδωκαν ἀνδράσιν. εἰ δ' ἄλλις ἐλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς εὐχαρις οὕτως.
μήποτ', ὦ δέσποινα, ἐπ' ἐμοὶ χρυσέων
τόξων ἐφείνης ἡμέρῳ χρύσας' ἄψυκτον οἰ-στόν.

0 1 0 0 - 0 0 - | - - 0 1 - - 0 -
 1 0 0 - 0 0 - 0 | 1 0 0 - 0 0 - -
 1 0 - - | 1 0 0 - 0 0 - -
 1 0 - - | 1 0 0 - 0 0 -
 - - 0 1 - - 0 - | - - 0 1 - - 1 0

3+4. 3+3. 2+3. 2+3. 4+4.

H'. METPA MIKTA

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ'

Περὶ τῶν μικτῶν κώλων, μέτρων καὶ συστημάτων.

401. Ὡς καὶ ἀλλαγῶ (§ 209) εἶπομεν, τὰ μικτὰ μέτρα σύγκεινται, ὡς καὶ τὰ ἐπισύνθετα, ἐκ ποδῶν δύο ποδικῶν γενῶν, τοῦ δακτυλικοῦ καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ, τουτέστιν ἐκ δακτύλων καὶ τροχαίων ἢ ἐξ ἀναπαίστων καὶ ἱαμβῶν, ὥστε καὶ ταῦτα εἶνε καὶ δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι δακτυλοτροχαῖοι, ὅπως καὶ τὰ ἐπισύνθετα, οἷον

πολλὰ τὰ δεινὰ κούδὲν ἀν-θρώπου δεινότερον πέλει.

— — — — —
 εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγνυστος αἰ-ών.

Διαφέρουσιν ὅμως τὰ ἐπισύνθετα τῶν μικτῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι τῶν μὲν ἐπισυνθέτων τὰ κῶλα καθ' ἑαυτὰ εἶνε μονοειδῆ ἢ καθαρὰ, ἔλαστον δηλαδὴ κῶλον σύγκειται ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ μετρικοῦ ποδός, τὸ μέτρον δὲ ἀποδείκνυται ἐπισύνθετον, καθ' ὅσον τὰ κῶλα τοῦ αὐτοῦ μέτρου δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ γένος, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς τὸ δακτυλικόν, τὸ δὲ εἰς τὸ ἱαμβικόν, τὸ μὲν δηλαδὴ εἶνε δακτυλικόν, τὸ δὲ τροχαϊκόν, ἢ τὸ μὲν εἶνε ἀναπαιστικόν, τὸ δὲ ἱαμβικόν· ἐπὶ δὲ τῶν μικτῶν ἡ σύνθεσις τῶν διαφορῶν τὸ γένος ποδῶν γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κῶλῳ, ὥστε οὐ μόνον τὰ μέτρα εἶνε μικτά, ἀλλὰ καὶ τὰ κῶλα καθ' ἑαυτά. Ἡ πρώτη ἐν τῇ τεχνικῇ ποιήσει χρήσις τῶν ἐπισυνθέτων προηγείται τῆς τῶν μικτῶν, διότι ἐκείνη μὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἀρχιλόχον, αὕτη δὲ εὐρίσκεται κατὰ πρῶτον παρὰ τῷ Ἀλκμαῶνι. Ἦτο δὲ καὶ φυσικώτατον πρῶτον μὲν νὰ ἀναπτυχθῶσι τὰ μέτρα τοῦ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, εἶτα δὲ τὰ τοῦ ἱαμβικοῦ καὶ ἔπειτα νὰ συναφθῶσιν

ἀμφοτέρω τὰ γένη ταῦτα εἰς ἓν μέτρον καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς ἐπισυνθέσεως, εἶτα δὲ διὰ τῆς μίξεως. Ὅπως δὲ ἡ ἐπισύνθεσις δηλοῖ προκοπὴν τινα ὡς πρὸς τὰ καθαρὰ, οὕτω καὶ ἡ μίξις δηλοῖ προκοπὴν οὐ μόνον πρὸς τὰ καθαρὰ παραβλλομένη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἐπισύνθετα· διότι ὁ ἐκ τῆς μίξεως γινόμενος ρυθμὸς ἀποτελεῖ σῶμά τι ὅλως νέον καὶ αὐτοτελές, οἷον τὸ ἐκ τῆς χημικῆς μίξεως διαφόρων σωμάτων γινόμενον, ἐν ᾧ τὸ ἐπισύνθετον μέτρον γίνεται ἐξ ἀπλῆς παραθέσεως τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων.

402. Χαρακτηρίζει δὲ τὰ μικτὰ μέτρα μεγάλη ἄδεια περὶ τὸν μετρικὸν σχηματισμὸν, οἷον α') ὁ ἀριθμὸς τῶν δακτύλων ἐν τοῖς κώλοις εἶνε λίαν διάφορος. Διότι αἱ τετραποδαὶ καὶ τὰ μεῖζονα τούτων κῶλα δύνανται νὰ ἔχωσιν ἥτοι ἓνα μόνον δάκτυλον καὶ τότε καλοῦνται *μονοδακτυλικά*, ἢ δύο καὶ πλείονας δακτύλους. Καὶ τὰ μὲν *μονοδακτυλικά* ἥτοι καλοῦνται ἀπλῶς μικτὰ, ἢ λαμβάνουσιν ἴδια ὀνόματα οἷον Γλυκῶνεια καλούμενα, Φερεκράτεια κτλ. Τὰ δὲ κῶλα τὰ ἔχοντα πλείονας δακτύλους καλοῦνται *αἰολικά* μὲν *δακτυλικά*, ὅσων μόνον ὁ ἀρκτικὸς πούς δὲν εἶνε δάκτυλος, ὅσα δὲ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ ἔχουσι δακτύλους, ἐν δὲ τῷ τέλει τροχαίους καλοῦνται *λογασιδικά* *δακτυλικά* (1). Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν δακτύλων δηλοῦται διὰ τῆς προσθήκης «πρὸς δυοῖν», «πρὸς τρισὶν» (τουτέστι δακτύλοις). Ἀπὸ τῆς μετρικῆς δὲ ταύτης κατηγορίας παραλαβόντες οἱ νεώτεροι μετρικοὶ τὸν παλαιὸν ὅρον ὠνόμασαν *λογασιδικὰ* γενικώτερον πάντα τὰ μικτὰ κῶλα τε καὶ μέτρα. β') Ἡ θέσις τοῦ δακτύλου δύναται νὰ εἶνε διάφορος, οἷον ἐν τῇ τετραποδίᾳ ὁ δάκτυλος δύναται νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν ἢ καὶ τὴν τρίτην χώραν. γ') Ὁ ἀρκτικὸς τροχαῖος δύναται νὰ ἔχῃ τὸ σχῆμα σπονδαίου ἢ ἱμβίου, παρὰ δὲ τοῖς Λεσβίοις ποιηταῖς καὶ τὸ τοῦ πυρριχίου, προσέτι δὲ ἐπιδέχεται καὶ λύσιν. δ') Ἐν τῇ ἀντιστροφικῇ ἀνταποδόσει ἐναλλάσσεται ὁ δάκτυλος τῷ τροχαίῳ καὶ τἀνάπαλιν, τοῦλάχιστον ἐν τοῖς ἀνεπτυγμένοις εἶδεσιν. ε') Ἡ ἀλογία (ἄλογος σπονδαῖος) ἐγχωρεῖ μάλιστα παρὰ τοῖς τραγικοῖς οὐ μόνον ἐν ταῖς κανονικαῖς χώραις, ἀλλὰ καὶ ἐν μὴ κανονικαῖς. ς') Τὰ μικτὰ δέχονται καὶ προκαταλήξεις καίπερ οὐχὶ οὕτω συγχᾶς, ὅσων αἱ τροχαῖαι καὶ ἱμβικαὶ στραφαὶ τῆς τραγωδίας. ζ') Τὰ μικτὰ δύνανται ἐν μεῖζοσι στροφαῖς τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δράμα-

(1) Ἰπραιστ. σελ. 25 «λογασιδικὰ καλούμενα δακτυλικά, ἅπερ ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις χώραις δακτύλους ἔχει, τελευταίαν δὲ τροχαϊκὴν συζυγίαν».

τος νὰ συνάπτωνται μετὰ παντοίων δακτυλικῶν καὶ τροχαϊκῶν ἢ ἀνα-
 παιστικῶν καὶ ἱαμβικῶν κώλων. Ἐνεκα δὲ τῶν πολλῶν τούτων ἀδειῶν
 τὰ μικτὰ μέτρα ἐπιδέχονται μέγαν πλοῦτον σχημάτων. Ἀλλ' ὅμως
 αἱ ἀδειαι αὗται πλὴν ὅτι δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ καθολικὸν κῦρος ἐπὶ
 πάντων τῶν αἰώνων, ποιητικῶν γενῶν καὶ ποιητῶν, περιορίζονται
 οὐσιωδῶς, ὥστε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχημάτων, ἐκ τῶν ἐξῆς α') ὅτι
 οἱ τρισύλλαβοι πόδες ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ κώλου δὲν δύνανται νὰ διακό-
 πτῶνται ὑπὸ δισύλλαβων ποδῶν. Τούναντίον οἱ τρισύλλαβοι πόδες
 δύνανται καὶ τὰς πρώτας χώρας τοῦ κώλου νὰ καταλαμβάνωσι καὶ
 τὰς ἐπομένας. Μόνον δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν χώραν οὐδεποτε κεῖται
 ὁ δάκτυλος εἰμὴ μόνον ἐν τοῖς καλουμένοις αἰολικοῖς δακτυλικοῖς,
 ἄτινα ὀρθότερον ἀνήκουσιν εἰς τὰ δακτυλικά μέτρα (βλ. κεφ. ιη').
 Καὶ β') ὅτι ἡ λύσις ἐπὶ τῶν μικτῶν εἶνε πολλῶ μαῖλλον περιορισμένη
 ἢ ἐπὶ τῶν ἀναπαιστικῶν, ἱαμβικῶν καὶ παιωνικῶν μέτρων. Χρησι-
 μεύει δὲ τοῦτο ὡς ἀντιστήκωμα τῆς μίξεως τῶν ποδῶν, ὅπως τηρή-
 ται ἡ σαφής τῆς ῥυθμοῦ. Ἐκ τούτων τὰ μικτὰ μέτρα ὡς πρὸς
 τὸ ἦθος ἀποδείκνυνται πλήρη εὐμεταβολοῦ κινήσεως καὶ χάριτος, ἐπὶ
 δὲ συχνῆς χρήσεως τοῦ χοριαμβικοῦ σχήματος μεταλαμβάνουσι καὶ
 σφοδρὸν πάθος. Ἐν ᾧ δὲ τοιοῦτον εἶνε καθ' ὅλου τὸ ἦθος τῶν μι-
 κτῶν, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα λαμβάνει μεγάλην ποικιλίαν ὡς ἐκ τῆς
 ἐπικρατήσεως τῶν δακτύλων ἢ τροχαίων, μειζόνων ἢ ἐλασσόνων κώ-
 λων, τῆς ἀναμίξεως ἑτερομέτρων κώλων, τῆς λύσεως καὶ συναϊρέ-
 σεως, τῆς χρήσεως τοῦ ἀκαταλήκτου, καταληκτικοῦ καὶ προκατα-
 λεκτικοῦ σχήματος, τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατ' ἀντίθεσιν κτλ. καὶ
 καθόλου τὸ ἦθος τῶν μικτῶν μέτρων ποικίλλεται τοσοῦτον ὅσον οὐ-
 δενὸς ἄλλου μέτρου. Ἐν τῇ ἀρετῇ ὅμως ταύτῃ τῶν μικτῶν μέτρων,
 ὥστε διὰ λεπτῶν ῥυθμικῶν μεταβολῶν νὰ ἀποδεικνύωνται ἱκανὰ πρὸς
 ἀποτύπωσιν πασῶν σχεδόν τῶν ποιητικῶν διαθέσεων, ἐνέκειτο ὁ κίν-
 δυνος νὰ ἀποβάλῃσι τῷ χρόνῳ τὸ ἴδιον αὐτῶν ἦθος, ὅπερ καὶ ἐγένε-
 νετο. Διότι παρὰ μὲν τοῖς Λεσβίοις ποιηταῖς, τῷ Στρησιχόρῳ, τῷ
 Πινδάρῳ καὶ τῷ Αἰσχύλῳ ὑπάρχει πλήρης ἀρμονία τῆς ὕλης ἥτοι
 τῆς διανοίας τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ εἶδους ἥτοι τῶν ῥυθμικῶν σχη-
 μάτων. Παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ συμβαίνει μὲν συχνὰ τὸ αὐτό, οὐχὶ δὲ καὶ
 πάντοτε, διότι πολλάκις παρ' αὐτῷ τὰ μικτὰ μέτρα δὲν ἔχουσι τὴν
 δραστην δύναμιν, ὅπως αἱ τροχαϊκαὶ καὶ ἱαμβικαὶ στροφαὶ τῶν
 τραγικῶν, οἱ ἰωνικοὶ καὶ οἱ δακτυλεπίτριτοι, ἀλλ' ἀποβαίνουσι κοινόν

τι καὶ κατὰ συνθήκην μέτρον, ἄχρουν τε καὶ ἄηθες. Ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος χαρακτήρ τῶν μικτῶν μέτρων κατέκλυσε τέλος τὴν μεταγενεστέραν λυρικὴν ποίησιν καὶ τραγῳδίαν καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Εὐριπίδου. Ὡς πρὸς δὲ τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ποιήσει τὰ μικτὰ μέτρα ὑπερέβαλον οὐ μόνον τὰ ἐπισύνθετα μέτρα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ μονοσιδῶν μέτρων συνεστῶσας στροφάς, διότι πολλὴ αὐτῶν ἡ χρήσις ἐν τοῖς μέλεσι τῆς τε μονωδικῆς καὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς καὶ τοῦ δράματος. Ἡ ἐπικρατοῦσα δὲ σύνθεσις αὐτῶν εἶνε ἡ συστηματική. — Μετὰ τὰ εἰσαγωγικὰ ταῦτα περὶ τῶν μικτῶν μέτρων καθ' ὅλου λέγομεν ἐφεξῆς ἀκριβεστέρον περὶ τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ τῶν μικτῶν κῶλων, μέτρων καὶ τῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων καὶ ἔπειτα περὶ τῆς στροφικῆς συνθέσεως αὐτῶν ἐν τε τῇ λυρικῇ ποιήσει καὶ τῷ δράματι.

Α'. Μικτὰ κῶλα.

α') Σχήματα τῶν μικτῶν κῶλων.

403. Μικτὴ διποδία. Ὡς τοιαύτη λαμβάνεται τὸ Ἀδώνιον καλούμενον $\perp \cup \cup - \cup$ « ὦ τὸν Ἀδωνιν ». Αὕτη ὅμως δύναται νὰ ληφθῇ καὶ ὡς δακτυλικὴ διποδία, δηλονότι $\perp \cup \cup - \cup$.

404. Μικτὴ τριποδία. α') Ἡ μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένη μικτὴ τριποδία καλεῖται Φερεκράτειον, λαμβάνει δὲ δύο σχήματα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ δακτύλου κατὰ τὴν α' ἢ τὴν β' χώραν, τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον καλούμενον Φερεκράτειον. Ἐκάτερον δὲ σχῆμα δύναται νὰ εἶνε ἀκατάληκτον ἢ καταληκτικόν.

Φερεκράτειον ἀκατάληκτον.

Φερεκράτειον καταληκτικόν.

1. $\perp \cup \cup - \cup - \cup$ ἐπταπύλαισι Θηβαῖς.

$\perp \cup \cup - \cup - \Lambda$ ὦ γρόνιαι θεαί.

2. $\perp \cup - \cup \cup - \cup$ ἐξευρήματι καινῷ.

$\perp \cup - \cup \cup - \Lambda$ ἦλθες ἐκ περάτων.

β') Ὅταν δὲ πάλιν τὸ καταληκτικόν Φερεκράτειον προσλάβῃ ἐν ἀρχῇ ἄρσιν, γίνεται τὸ καλούμενον μικτὸν προσοδιακόν. Λαμβάνει δὲ καὶ τοῦτο δύο σχήματα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἀναπαίστου, τὸ καλούμενον πρῶτον καὶ δεύτερον μικτὸν προσοδιακόν.

μικτὸν προσοδιακόν ἀκατάληκτον.

μικτὸν προσοδιακόν καταληκτικόν.

1. $\cup \perp \cup \cup - \cup -$ εἶην θοὶ θαίων.

$\cup \perp \cup \cup - \cup$

2. $\cup \perp \cup - \cup \cup \cup$ ὅσας Κλέων ἐφορᾷ.

φυγὰ πόδα νω - μᾶν.

ΣΗΜ. Τὸ ἀκατάληκτον Φερεκράτειον συχνὰ κεῖται ἀντὶ βραχυκαταλήκτου τετραποδίας.

405. Μικτὴ τετραποδία. Ἡ μικτὴ τετραποδία ἀρχεται ἀπὸ τῆς

θέσεως ἢ ἀπὸ τῆς ἄρσεως. Καὶ ἡ μὲν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δέχεται ἓνα μόνον δάκτυλον, ἡ δὲ ἀπόθεσις εἶνε συν-
ήθως καταληκτική. Ἐκ τῶν καταληκτικῶν δὲ πάλιν συνηθεστάτη εἶνε
ἡ ἔχουσα τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν (— — — — —)
καὶ αὕτη κυρίως καλεῖται ὑπὸ τῶν παλαιῶν *Γλυκῶνειον*. Τὸ ὄνομα
ὁμῶς τοῦτο ἐπεκτείνεται ὑπὸ τοῦ Ἱφρισιτίωνος καὶ ἐπὶ τὸ καταλη-
κτικὸν κῶλον τὸ ἔχον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν τρίτην χώραν. Κατὰ
ταῦτα λοιπὸν οἱ νεώτεροι μετρικοὶ ἐκάλεσαν *Γλυκῶνεια* καὶ τὰ τρία
καταληκτικὰ σχήματα, τοῦτέστι α', β' καὶ γ' *Γλυκῶνιον* καθ' ἣν
κεῖται χώραν ὁ δάκτυλος, τὴν α' β' ἢ γ'. Ἀναλόγως δὲ ὠνόμασαν
καὶ τὰς ἀκατάληκτους μικτὰς τετραποδίας, τὰς ἐχούσας ἓνα δάκτυ-
λον, ἀκατάληκτον α', β' καὶ γ' *Γλυκῶνειον*. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρό-
πον ὕστερον ἐντευθεν ὀρμηθέντες διέκριναν καὶ τὰ Φερεκράτεια, περὶ
ὧν εἵπομεν ἐν τῇ προηγουμένῃ § 404, ἐν ᾧ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ κυ-
ρίως ἔλεγον Φερεκράτειον τὴν μικτὴν ἀκατάληκτον τριποδίαν τὴν
ἔχουσαν τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν β' χώραν. Τὰ *Γλυκῶνεια* λοιπὸν τὰ
τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενα ἀκατάληκτά τε
καὶ καταληκτικὰ ἔχουσιν ὡς ἐν τύπῳ ὧδε·

α') *Γλυκῶνεια ἀπὸ θέσεως.*

1. — — — — —	νῦν γὰρ ἐμοὶ μέλει χορεῦσαι.
— — — — —	μαλθακὸν ὀμμάτων βέλος.
2. — — — — —	διξίθυμον ἔρωτος ἄνθος.
— — — — —	Θῆβα τῶν προτέρων φάος.
3. — — — — —	φῶτα βάντα πανσαγία.
— — — — —	

β') *Γλυκῶνεια ἀπ' ἄρσεως.*

1. — — — — —	χρυσάλακάτου τ' ἀκτὰν κόρας.
— — — — —	εἰ μὴ τοδε φάσμα νυκτός.
2. — — — — —	ἃ δεινοῖς κρυπτομένα λόχοις.
— — — — —	σπείραισι δικτυοκλώστοις.
3. — — — — —	ἔτικτεν οὐδὲ μῆποτε λαῖθα...

ΣΗΜ. α'. Ἀμφότερα τὰ καταληκτικὰ σχήματα τῆς ἀπ' ἄρσεως
τετραποδίας καλοῦνται *μικτὰ παρορμητικά*. Αἱ δὲ ἀκατάληκτοι ἀπ' ἄρ-
σεως, ὅταν προσλάβωσιν ἐν τέλει συλλαβὴν, δύνανται νὰ ληφῶσιν
ὡς τετραποδία ὑπερκατάληκτοι ἢ καὶ ὡς καταληκτικὰ πενταποδία.

ΣΗΜ. β'. Βραχυκατάληκτα σχήματα τῶν ἀπὸ θέσεως ἀρχομένων
Γλυκῶνιων εἶνε ὅμοια ταῖς ἀκατάληκτοῖς τριποδίαις καὶ ὀνομαζονται
ὡς αὐταὶ Φερεκράτεια (α'). Ἀπ' ἄρσεως δ' ἀρχόμενα βραχυκατά-

ληκτα ὁμοιάζουσι τοῖς ἀναπαιστικοῖς προσοδιακοῖς, ὅταν ἡ ἀρχομένη συλλαβὴ εἶνε μακρά (β').

α') $\begin{array}{ccccccccc} \perp & \cup & \cup & - & \cup & \perp & \cup & \Lambda & \text{Κασταλίας τε νῆμα ('Αντιγ. 1130).} \\ & \perp & \cup & - & \cup & \cup & \perp & \cup & \text{ἀ πάνδουτος ἀπδῶν ('Ηλ. 1076).} \end{array}$
β') $\begin{array}{ccccccccc} & \cup & \perp & \cup & \cup & \perp & \perp & \cup & \text{ὁ Δάλιος εὐ-γνω-στος (Αἴ. 704).} \end{array}$

ΣΗΜ. γ'. Τῶν τετραποδικῶν σχημάτων μετὰ προκαταλήξεως εὐ-χρηστότατον εἶνε τὸ ἀπ' ἄρσεως τρίτον Γλυκῶνειον ἔχον τὸ σχῆμα τόδε·

$\begin{array}{ccccccccc} \cup & \perp & \cup & \perp & - & \cup & \cup & - & \text{'Ερως ἀνί-κατε μάχαν.} \\ \cup & \cup & \cup & \cup & \perp & - & \cup & \cup & \text{οἶδα γὰρ ἄνακτ' - 'Αμφιάρεων.} \end{array}$

ΣΗΜ. δ'. Ἐκ τῶν μικτῶν τετραποδικῶν μετὰ δύο δακτύλων ἀξι-μνημόνευτον εἶνε τὸ *'Αλκαϊκὸν δεκασύλλαβον* ('Ηφαιστ. σελ. 25. Mar. Vict. σελ. 111. 126 K.), τὸ τελικόν κῶλον τῆς *'Αλκαϊκῆς* στροφῆς·

$\perp \cup \cup - \cup \cup - \cup - \cup$ οἶνον ἐνεικαμένοις μεθύσθην ('Αλκ. ἀπ. 35).

Τὸ δὲ σχῆμα $\cup \cup \cup - \cup - \cup \cup - \cup$ εἶνε σπανιώτατον καὶ ἀβεβαιον· ὅπου δὲ εὐρίσκεται, ὡς ἐν Νεμ. 2, 5, φαίνεται ὅτι μᾶλλον ἀποτελεῖ δύο κῶλα διποδικά.

406. *Μικταὶ πενταποδία*. Τούτων εὐχρηστόταται εἶνε

α') μεθ' ἐνός δακτύλου·

1. Τὸ *Φαλαίκειον ἐνδεκασύλλαβον* ('Ηφαιστ. σελ. 33. Mar. Vict. σελ. 118. 148), ἔχον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν δευτέραν χώραν,
 $\perp \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup - \cup$ χαῖρ', ὧ χρυσόκερως, βαδάκτα, κήλων.

2. Τὸ *Σαπφικὸν ἐνδεκασύλλαβον* ('Ηφ. σελ. 43), ἔχον τὸν δά-κτυλον κατὰ τὴν γ' χώραν (Σαπφ. ἀπ. 2)

$\perp \cup - \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup$ φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν.

3. Τὸ *'Αλκαϊκὸν ἐνδεκασύλλαβον* ('Ηφ. 45), ἀρχόμενον ἀπ' ἄρ-σεως καὶ ἔχον τὸν δάκτυλον κατὰ τὴν γ' χώραν ('Αλκ. ἀπ. 35)

$\cup \perp \cup - \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup$ οὐ χρὴ κάκοισι θυμόν ἐπιτρέπην.

β') μετὰ πλείονων δακτύλων·

τὸ *Πραξιλλεῖον* ('Ηφ. 25) $\perp \cup \cup - \cup \cup - \cup \cup - \cup - \cup$

ὧ διὰ τῶν θυρίδων καλὸν ἐμβλέποισα (Πραξ. ἀπόσπ. 5).

407. *Μικταὶ ἑξαποδία*. Καὶ αἱ μὲν μεθ' ἐνός δακτύλου μικταὶ ἑξαποδία φαίνονται οὔσαι ἠϋξημένα Γλυκῶνεια ἢ Φερεκράτεια, ἔχουσι δὲ τὴν διποδικὴν προσθήκην ἥτοι ἐν τέλει ἢ ἐν ἀρχῇ, τὸ μὲν πρῶτον

ὅταν μάλιστα ἄρχονται ἀπὸ τῆς θέσεως, τὸ δὲ δεύτερον ὅταν ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως· οἷον

δοῦποι καὶ πολιᾶς ἀμυγμα χαί-τας (Αἱ. 633. Πρβλ. Φιλοκτ.

1140. 1145. Τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα ὅμοιον τοῦ Φαλαικείου ἐν-δεκασυλλάβου).

ἐμοὶ ξυνεί-η διὰ παντὸς εὐ-φρων (Αἱ. 750).

ἔχει μὲν Ἀνδρομέδα κάλαν ἀμοί-βαν (Σαφρ. ἀπόσπ. 58).

Τῶν δὲ πλείονας ἐχουσῶν δακτύλους ἀξιομνημένευστα εἶνε τὰ ἐξῆς σχήματα·

ἀντιτυπεῖ δ' ἐπὶ γὰ, πέσε τ' αἰθαλωθεῖς (Ἀντιγ. 134).

κατὰ δὲ τακόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν (αὐτ. 979).

ἀγέτω θεός· οὐ γὰρ ἔχω δίχα τῷδ' αἰδεῖν. Τὸ τελευταῖον

τοῦτο καλεῖται Ἀργεβούλειον (Ἠρκιστ. σελ. 29. Caes. Bass.

256 K. Mar. Vict. σελ. 126).

δ') Κατάληξις, βραχυκατάληξια, προκατάληξις.

408. Καὶ ἐπὶ τῶν μικτῶν κώλων δύναται νὰ συμβαίνει κατὰληξις ἥτοι ἔλλειψις τῆς ἄρσεως οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ (προκατάληξις). Ἡ ἐλλείπουσα δὲ αὕτη ἄρσις ἀναπληροῦται ἥτοι διὰ κενοῦ χρόνου ἢ διὰ τονῆς. Καὶ ἡ μὲν τῆς τελικῆς ἄρσεως κατὰληξις ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων κώλων καὶ ἐπικρατεῖ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν τροχαϊκῶν, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ὅθεν τὰ μικτὰ μέτρα λαμβάνουσι συνήθως τὸ καταληκτικὸν ἢ καὶ τὸ δικατάληκτον σχῆμα·

$\begin{array}{cccccccccccccccc} \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \Lambda & & \text{ι} & \text{υ} & - & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \Lambda \\ \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & & & \text{ι} & \text{υ} & - & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \end{array}$

Πρβλ. Σοφ. Ἀντιγ. 332 κέ. «πολλὰ τὰ δεινὰ κοῦδὲν ἀν-θρώπου δεινότερον πέλει».

Καταληκτικὰ σχηματίζονται καὶ κῶλα ἀπ' ἄρσεως ἀρχόμενα, οἷον Ἀντιγ. 615 καὶ 336

$\begin{array}{cccccccccccccccc} \text{υ} & \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & & & \text{υ} & \text{ι} & \text{υ} & - & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} \\ \text{ἀ γὰρ πολὺ πλάγκτος ἐλπίς.} & & & & & & & & & & \text{χωρεῖ περιδρυχοῖ-σιν.} & & & & & & & \end{array}$

Καὶ βραχυκατάληκτα δὲ μικτὰ εὐρίσκονται, ἐν οἷς δηλονότι ἐλλείπουσιν αἱ δύο τελευταῖαι ἄρσεις, οἷον Αἱ. 194

$\begin{array}{cccccccccccccccc} \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \Lambda \end{array}$

«ἀλλ' ἀναγ' ἐξ ἐδράνων, ὅπου μακραί-ων».

Δύναται δὲ νὰ συμβῇ κατὰ ληξίς καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κώλων, τῶν τε ἀπὸ τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένων, οἷον

⋈	υ	υ	⋈	—	υ	υ	Λ	ὦ ξένοι αἰ-δόφρονες (Οἱ. Κ. 237).
υ	⋈	υ	⋈	—	υ	υ	—	"Ἐγὼς ἀνι-κατε μάχαν (Ἀντ. 781).
υ	⋈	υ	υ	⋈	—	υ	—	ὄρα· τίς ἄρ' ἦν; ποῦ κυρεῖ; (Οἱ.Κ.117).

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρκτικῆς τῶν κώλων ἄρσεως συμβαίνει συχνὰ κατὰ ληξίς ἐν τῷ μέσῳ τῆς περιόδου, οἷον Ἀντιγ. 785

— ⋈ υ υ ⋈ — υ υ ⋈ | ⋈ υ υ ⋈ — —
 φοιτᾷς δ' ὑπερ-πόντιος ἐν-τ' ἀγρονόμοις-αὐ-λαῖς.

Μετὰ δὲ τὴν πρώτην τοῦ κώλου θέσιν συμβαίνει κατὰ ληξίς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον ὅταν τὸ κῶλον ἀρχῇται ἀπὸ τῆς ἄρσεως, οἷον

υ ⋈ — υ — υ υ — ἐφάν-θης ποτ' ὦ χρουσέας (Ἀντιγ. 403)

(Πρβλ. ὁμως § 413), σπανίως δὲ ὅταν ἀρχῇται ἀπὸ τῆς θέσεως, οἷον

⋈	—	υ	υ	—	υ	—	Λ	ἰ-ὦ γενεαὶ βροτῶν (Οἱ. Τ. 1186).
⋈	—	υ	υ	⋈	—	—	Λ	οὐ-δὲν μακαρτ-ζω (Οἱ. Τ. 1195).

γ') Λύσις καὶ συναίρεσις.

409. Οἱ Λέσβιοι ἐρωτικοί, παρ' οἷς ἤδη πολλή ἡ τῶν μικτῶν μέτρων χρῆσις, οὔτε τὴν λύσιν γινώσκουσιν οὔτε τὴν συναίρεσιν, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς δακτυλοὺς καὶ τοὺς ἀναπαίστους, οὔτω καὶ τοὺς τροχαίους καὶ ἰχμῶν πάντοτε μεταχειρίζονται κατὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν σχῆμα. Καὶ ἐπὶ τῶν καθαρῶν δὲ τροχαίων καὶ ἰχμικῶν κώλων, ἅτινα ἐν τῇ στροφῇ ἀναμίσγονται μετὰ τῶν μικτῶν κώλων καὶ μέτρων, οὐδεμίαν μεταχειρίζονται λύσιν. Πρῶτος δὲ ὁ Ἀνακρέων εὐρίσκειται ἐν τινὶ μικτῷ μέτρῳ ἀναλύων τὴν μακρὰν τοῦ δακτύλου, τουτέστι μεταχειριζόμενος ἀντὶ τοῦ δακτύλου προκελευσματικόν, ἐν τῷ 24 ἀποσπάσματι·

υ υ υ υ — ⋈ υ υ — ⋈ υ υ — υ — —
 ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὀλυμπόν πτερυγέσσι κούφαις
 διὰ τὸν Ἑρωτ'· οὐ γὰρ ἐμοὶ παῖς ἐθέλει συνηθᾶν.

Ἀλλ' ὅμως φαίνεται ὅτι ἀπὸ σκοποῦ ἐποίησε τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Ἀνακρέων καὶ ὅτι οὐδαμῶς πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ἡ λύσις ὡς καθολικὸς νόμος τῶν Ἀνακρεοντείων μικτῶν. Κυρίως δὲ ὁ Σιμωνιδης, ἡ Κόρινθα καὶ ὁ Πίνδαρος εἰσήγαγον πλήρη ἄδειαν τῆς λύσεως τῶν τροχαίων καὶ ἰχμῶν τῶν μικτῶν κώλων, ἔτι δὲ πλείονα τῶν τροχαίων καὶ ἰχμῶν τῶν μετὰ τῶν μικτῶν κώλων ἀναμίσγομένων καθαρῶν

τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν, ὧν τὰ τελευταῖα περιέχουσιν ἀνὰ μίαν καὶ δύο λύσεις· συχνότατα δὲ λύεται ὁ ἀρχόμενος τοῦ μικτοῦ κώλου τροχαῖος. Ὁ Σιμωνίδης ἐλαττοῦται πολὺ τοῦ Πινδάρου ὡς πρὸς τὴν λύσιν. Καὶ οἱ δραμυτικοὶ δὲ εἶνε μετριώτεροι τοῦ Πινδάρου κατὰ τοῦτο· ὁ Ἀριστοφάνης μάλιστα σχεδὸν παντάπασιν ἀποκλείει τὴν λύσιν, ὥστε ἵσταται ἐπὶ τῆς αὐτῆς που καὶ ὁ Ἀνακρέων βαθμίδος. Τὸν δὲ τρισύλλαβον πόδα καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος λύει ὡς σπανιώτατα. Μόνον δὲ τρία ἀσφαλῆ παραδείγματα προκειλευσματικοῦ ἀντὶ δακτύλου ἀποδείκνυνται παρ' αὐτῷ. Ὡσαύτως δὲ σπανίως συναιρεῖ αὐτὸν εἰς σπονδεῖον οὐδ' εἶνε ἀσφαλῆ πάντα τὰ τοιαῦτα παραδείγματα.

δ') Ἄλλοι σπονδεῖοι.

410. Ἐπὶ τῶν καθαρῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν μέτρων ἡ ἄρσις τῶν κατὰ τὰς περιττὰς χώρας ἱαμβῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς ἀρτίους τροχαίων, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ εἵπομεν, δύναται νὰ εἶνε καὶ μακρὰ ἄλλοις. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τελικὴ ἄρσις παντὸς κώλου δύναται νὰ εἶνε ἀδιέφορος, οὐδέποτε ὅμως ἡ παρατελευτος καὶ ἡ προπαρατελευτος συλλαβὴ τοῦ κώλου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μικτὰ κῶλα ἔχουσι τὸν αὐτὸν που τοῖς καθαρῶν ἱαμβικοῖς καὶ τροχαϊκοῖς ῥυθμόν, δέχονται καὶ τὰς ἀλόγους ἄρσεις ἥτοι τοὺς ἀλόγους σπονδεῖους ἀντὶ τῶν ῥητῶν ἱαμβῶν καὶ τροχαίων κατὰ τὰς αὐτὰς καὶ ἐκεῖνα χώρας. Μακρὰ λοιπὸν δύναται νὰ εἶνε α') ἡ μονοσύλλαβος ἀρχικὴ καὶ ἡ μονοσύλλαβος τελικὴ ἄρσις. Ἡ μακρὰ ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς βραχείας εἶνε οὕτω συχνή, ὅσον καὶ ἐν τοῖς καθαρῶν τροχαϊκοῖς καὶ ἱαμβικοῖς κῶλοις. β') Ἡ μονοσύλλαβος ἄρσις μετὰ τὴν δευτέραν θέσιν τοῦ κώλου, ὥστε ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν δευτέραν χώραν κειμένου τροχαίου ἢ ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν τρίτην χώραν ἱαμβοῦ κεῖται σπονδεῖος. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ μετὰ τὴν δευτέραν θέσιν μονοσύλλαβος ἄρσις συνήθως τότε μόνον μηκύνεται, ὅταν καὶ ἡ προηγουμένη ἄρσις εἶνε μονοσύλλαβος ὡς ἐν τῷ σχήματι

⋮ — — — — — καὶ — — — — —

σπανιώτατα δὲ ὅταν ἡ προηγουμένη ἄρσις εἶνε δισύλλαβος, ὡς ἐν τῷ σχήματι — — — — —

Ἀπ' ἐναντίας δὲ τὰ μικτὰ κῶλα

α'.	⋮	—	—	—	—	—	—
β'.	—	⋮	—	—	—	—	—
γ'.	—	—	⋮	—	—	—	—
δ'.	⋮	—	—	⋮	—	—	—

διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν μακρὰν ἄρσιν τῷ κανόνι τῶν καθαρῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων, διότι ὁ σπονδαῖος ἐν τῷ σχήματι α' κεῖται ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν περιττὴν χώραν κειμένου τροχαίου· ὁ σπονδαῖος ἐν τῷ σχήματι β' κεῖται ἀντὶ τοῦ κατὰ τὴν ἄρσιον κειμένου ἱαμβοῦ· ἡ ἀδιάρμοτος ἐν τῷ σχήματι γ' εἶνε παρατέλευτος συλλαβὴ καὶ ἡ ἐν τῷ δ' προπαρατέλευτος, ἐν ᾧ ἐν τοῖς καθαροῖς ἱαμβικοῖς καὶ τροχαϊκοῖς κώλοις, ὡς προείπομεν, οὐδέποτε αἱ ἄρσεις αὐταὶ εἶνε ἀδιάρμοτοι. Ὁ σπονδαῖος λοιπὸν οὗτος ὁ πρὸς τὸν κανόνα τῶν τροχαϊκῶν καὶ ἱαμβικῶν κώλων μαχόμενος ἢ ὁ παρὰ τὰς λαμβανόμενος σπονδαῖος, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, εἶνε πᾶν συγχρὸς ἐν τοῖς μικτοῖς κώλοις, ἀκριβέστερον δὲ εἰπεῖν πᾶν μὲν συγχρὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μικτοῦ κώλου, ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ α' καὶ β' σχήματι, τούναντιον δὲ σπάνιος ἐν τῇ ἀποθέσει τοῦ μικτοῦ κώλου, ὡς ἐν τῷ γ' καὶ δ' σχήματι.

Ὁ παρὰ τὴν τάξιν λαμβανόμενος οὗτος σπονδαῖος μεταφέρεται ἐκ τῶν μικτῶν κώλων καὶ εἰς καθαρὰ ἱαμβικά καὶ τροχαϊκά μετ' ἐκείνων ἀναμισγόμενα κώλα, εἴτε ταῦτα συντίθενται μετ' ἐκείνων εἰς ἐν μέτρον, εἴτε κεῖνται ὡς αὐτοτελὴ μέτρα ἐν τῇ ἐκ μικτῶν μέτρων στροφῇ, ὡς δηλοῦται ἐν τοῖς ἐξῆς σχήμασι·

α'.	⋮	⋮	—	⋮	—	⋮	—
β'.	⋮	⋮	⋮	—	⋮	—	⋮
γ'.	⋮	⋮	⋮	—	⋮	—	⋮
δ'.	⋮	⋮	⋮	—	⋮	—	⋮

411. Ἐμπροσθεν εἶπομεν ὅτι ὁ παρὰ τάξιν λαμβανόμενος σπονδαῖος ἐν τῇ ἀποθέσει τῶν μικτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἀναμισγόμενων ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν κώλων εἶνε σπάνιος. Ἀκριβέστερον ὁμως ὀρίζοντες τὸ λεγθὲν, προστίθεμεν ἐνταῦθα ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη ἀσφαλῶς ἀποδείκνυται τὸ πρῶτον παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις δραματικοῖς, οὐχὶ δὲ καὶ παρ' Αἰσχύλῳ. Πρβλ. Εὐπολ. Ἀστρατ. (παρ' Ἱφικιστ. σελ. 55) «ἄνδρες ἑταῖροι δεῦρ' ἤδη | τὴν γνῶμην προσίσχετε», Φιλοκτ. 1151 «τὰν πρόσθεν βελέων ἀλκάν», ἀναπαυδιδόμενον τῷ κανονικῷ ἐν στ. 1128 «ὦ τόξον φίλον, ὦ φίλον», Εὐριπ. Ἥλ. 122 καὶ 137. Ἱππολ. 741 καὶ 751. Ἰων. 466 καὶ 486. Ἰκστ. 994 καὶ 1016, τὸ καταληκτικὸν Σαπφικὸν ἐν Βακχ. 867 «ἐμπαίζουσα λείμακος ἡδοναῖς» καὶ 887 «αὔζοντας σὺν μαινομένην δόξῃ», τὸ καταληκτικὸν Φαλαίκειον ἐν Φιλοκτ. 208 καὶ 217, τὸ ἱαμβικὸν κώλον

Τραχ. 816 « ἡ που ὅλοα στένει » καὶ 857 « ἂ τότε θοῶν νύμφων »
 — υ υ υ — — —, τὸ κατὰληκτικὸν Φερεκράτειον ἐν Φιλοκτ. 176 « ὦ
 παλάμαι θνητῶν » καὶ 188 « ἂ δ' ἀθυρόστομος ». Πλείονα δὲ εἶνε τὰ
 παρὰδειγματα, καθ' ἃ ὁ ἄλογος ἄρσις κεῖται ἐν τῇ στροφῇ ἅμα καὶ
 τῇ ἀντιστροφῇ, ἀλλ' ἐκεῖ δύναται καὶ ἄλλως νὰ ληθῇ ὁ ῥυθμός, ἢ
 μακρὰ δηλαδὴ αὕτη καὶ ἡ προηγουμένη νὰ ληθῶσιν ὡς τρίσημοι,
 τὸ σχῆμα δηλαδὴ — υ υ — — — ἀντὶ τριποδίας μετ' ἀλόγου τῆς παρα-
 τελεύτου συλλαβῆς νὰ ληθῇ ὡς τετραποδία ὥδε — υ υ — — — Λ.

412. Ὁ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν μικτῶν κώλων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν
 ἀναμισγομένων καθαρῶν τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν παρὰ τὰξιν λαμ-
 βανόμενος σπονδαῖος, τουτέστιν ὁ σπονδαῖος ἀντὶ τοῦ τροχαίου ἐν τῇ
 πρώτῃ χώρᾳ καὶ ἀντὶ τοῦ ἰαμβοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ, ἢ συντομώτερον ἢ
 ἐπιφερομένη τῇ πρώτῃ θέσει μονοσύλλαβος ἄρσις ἄλλην παρ' ἄλλοις
 ποιηταῖς ἔχει τὴν χρῆσιν. Παρὰ μὲν τῷ Ἀλκαίῳ καὶ τῇ Σαπφοῖ
 εὐρίσκεται ἡ ἄλογος αὕτη μακρὰ, ὅταν ἡ ἐξῆς ἐπομένη ἄρσις τοῦ
 κώλου εἶνε δισύλλαβος, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ Γλυκωνεῖω καὶ Φερεκρατεῖω
 — υ — — υ υ — — — — — — — — — υ — — — υ υ — — — υ.

Οὐδέποτε ὅμως κεῖται ἐνταῦθα ἡ ἄλογος μακρὰ παρὰ τοῖς Λεσβίοις
 ποιηταῖς, ὅταν ἡ ἐπομένη ἄρσις εἶνε μονοσύλλαβος· οὐδέποτε π. χ. ἢ
 ἄρσις ἢ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν τοῦ Σαπφικοῦ καὶ Ἀλκαϊκοῦ ἐνδεκα-
 συλλάβου εἶνε μακρὰ, ἀλλὰ πάντοτε βραχεῖα. Ἐν τῇ περαιτέρῳ
 ὅμως προόδῳ τῆς μετρικῆς παρὰ τε τοῖς χορικοῖς λυρικοῖς καὶ τοῖς
 δραματικοῖς ἢ μετὰ τὴν πρώτην θέσιν μονοσύλλαβος ἄρσις εὐρίσκεται
 μακρὰ ἐπὶ πικνὸς εἶδους μικτῶν μέτρων, ἂν τε δηλαδὴ μονοσύλλα-
 βος ἂν τε δισύλλαβος εἶνε ἡ ἄρσις τοῦ ἐπιφερομένου ποδός. Ἡ ἄδεια
 δὲ αὕτη ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ἀναμισγομένων καθαρῶν τροχαϊκῶν καὶ
 ἰαμβικῶν κώλων. Ἐὰν δὲ προσέτι λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν κανονι-
 κὴν ἀλογίαν, συνάγομεν τὸν ἐξῆς κανόνα ἰσχύοντα ἀπὸ τοῦ Σιμωνί-
 δου καὶ Πινδάρου καὶ ἐξῆς, ὅτι ἡ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας θέσεως
 τοῦ κώλου προηγουμένη καὶ ἐπιφερομένη μονοσύλλαβος ἄρσις εἶνε
 ἀδιάφορος·

— υ — — υ — — — — — — — — — υ — — — υ υ — — — υ
 — υ — — υ — — — — — — — — — υ — — — υ υ — — — υ

Κατὰ ταῦτα π. χ. ὁ Πίνδαρος καὶ ἡ τραγῳδία παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ
 Ἀλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς δύνανται νὰ ἐκτείνωσι τὴν δευτέραν ἄρσιν

τοῦ ἐνδεκασυλλάβου Ἀλκαϊκοῦ καὶ τὴν πρώτην ἄρσιν τοῦ ἐνδεκασυλλάβου Σαπφικοῦ, ὡς δηλοῦσι τὰ ἐξῆς παραδείγματα·

υ υ - - υ - υ υ - υ -

ἐν ἀνδρῶν, ἐν θεῶν γένος· ἐκ μιᾶς (Νεμ. 6, 1).

λέκτρον ἄται κοιμήματά τ' αὐτογέν | . . ('Αντιγ. 862).

υ - υ - υ - υ υ - υ - υ

προὔχει καὶ γνώμα, παρ' ὅτῳ τὸ θεῖον (Φιλοκτ. 138).

Παραδείγματα δὲ τῆς ἀναλόγου ἐκτάσεως τῶν μετὰ τῶν μικτῶν κώλων ἀναμισγομένων καθάρων τροχαϊκῶν καὶ ἰαμβικῶν παρέχονται παρὰ τοῖς κωμικοῖς τὰ Κρατίνεια καὶ Εὐπολίδεια μέτρα, περὶ ὧν ἔσται λόγος κατωτέρω. Παρὰ Σιμωνίδῃ ἀποσπ. 1 ἡ ἰαμβικὴ διποδία υ - υ - υ - υ «ἐδόμβησεν θαλάσσας» ἀντιστροφικῶς ἀνταποδίδεται τῷ «ἀποτρέπουσα κῆρας». Πρβλ. Πινδ. Πυθ. 8, 13. Εὐριπ. Ἐκάζβ. 449 καὶ 460. Τραχ. 846.

ε') Ὑπέρθεσις.

413. Ἡ ὑπέρθεσις εἶνε κατηγορία παρὰδεδομένη ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν (πρβλ. § 30). Διακριτέον δὲ δύο εἶδη τῆς ὑπερθέσεως· πρῶτον μὲν, καθ' ὃ ἐπὶ στιχηρᾷ ἐπαναλήψεως ἢ ἀντιστροφικῆς ἀνακυκλήσεως ὑπερτίθενται ἐναλλάξ δύο πόδες, ὁ δάκτυλος καὶ ὁ τροχαῖος· δεύτερον δέ, καθ' ὃ ἐπὶ στιχηρᾷ ἐπαναλήψεως ἢ ἀντιστροφικῆς ἀνταποδόσεως ὑπερτίθενται ἥτοι ἀλλάσσουσιν ἀμοιβαίως θέσιν δύο παρακείμεναι συλλαβαὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποδός, μακρὰ καὶ βραχεῖα.

α') Ὑπέρθεσις δακτύλου καὶ τροχαίου. Καὶ συχνότατα μὲν ἐναλλάσσεται τὸ β' καὶ τὸ γ' Γλυκωνεῖον, τούτεστι ἐν μὲν τῇ στροφῇ ὁ δάκτυλος κεῖται κατὰ τὴν β' χώραν τοῦ Γλυκωνείου, ἐν δὲ τῇ ἀντιστροφῇ κατὰ τὴν τρίτην ἢ τάνάπαλιν. Οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ διαορίζοντες τὰ κῶλα ταῦτα κατὰ τετρασυλλάβους πόδας ὑπάγουσι καὶ τὴν κατηγορίαν ταύτην, δηλαδή τὴν ὑπέρθεσιν τῶν ποδῶν, εἰς τὴν ἐτέραν, τὴν ὑπέρθεσιν τῶν συλλαβῶν· οἷον ἐπὶ τῆς ἐναλλαγῆς τοῦ β' καὶ γ' Γλυκωνείου

- υ - υ, υ - υ -
- υ - υ, - υ υ -

ἥτοι τοῦ διᾰύμβου καὶ χοριᾰύμβου ἐλάμβανον ὑπέρθεσιν τῆς βραχεῖας καὶ μακρᾶς τοῦ διᾰύμβου εἰς τὴν ἀρχομένην μακρὰν καὶ βραχεῖαν

τοῦ χορίζεσθαι. Παραδείγματα δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς, παρ' οἷς μὲν
 νοῖς εἶνε ἐν χρήσει ἢ ὑπέρθεσις αὐτῇ, εὐρίσκονται τὰ ἐξῆς· Φιλοκτ.
 1123 «πόντου θινὸς ἐφίμενος» καὶ 1147 «ἔθνη θηρῶν, οὓς ὅδ' ἔχει»
 καὶ 1082=1103, Ἑλέν. 1487 «ὦ πταναι δολιχαύχενες» καὶ 1504
 «ναύταις εὐαῖς ἀνέμων», Εὐριπ. Ἰλέκτρ. 148 «χέραι τε κρᾶτ' ἐπὶ
 κούριμον» καὶ 165 «Αἰγίσθου λῶξαν θεμένα». 146 «διέπομαι κατὰ
 μὲν φίλαν» καὶ 163 «δεξάτ' οὐδ' ἐπὶ στεφάνοις»· προσέτι Ἰλέκτρ.
 167-189, Ἰφ. Τ. 421 καὶ 439. 1097 καὶ 1114, Φοιν. 208 καὶ
 220, 210 καὶ 222· μετὰ δὲ προτεταγμένης ἄρσεως τὸ β' καὶ γ'
 Γλυκῶνειον ἐναλλάσσεται ἐν Ἑλ. 1481. — Ἢ δὲ ἐναλλαγὴ τοῦ α'
 καὶ β' Γλυκῶνειου εὐρίσκεται παρ' Ἀνακρέοντι (21, 1 καὶ 6 «ξάν|θῃ
 δὲ γ' Εὐρύπυλῃ μέλει» = «ἀσπίδος ἀρτοπώλιν») καὶ Ἀριστοφάνει
 (Σφ. 531 καὶ 636). — Τῆς δὲ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου Φερεκρα-
 τείου ἐναλλαγῆς καὶ τῆς τοῦ α' καὶ β' μικτοῦ παροιμιακοῦ

— υ υ υ υ — (υ) — υ υ υ υ — υ υ
 — υ υ υ υ — (υ) — υ υ υ υ — υ υ

φέρομεν τὰ ἐξῆς παραδείγματα· Οἰ. Κ. 511 «ὅμως δ' ἔρχμαι πυθέ-
 σθαι» καὶ 523 «τούτων δ' αὐθαίρετον οὐδέν», Εὐριπ. Ἰλέκτρ. 169
 «ἐμολεῖ τις ἔμολεν γα|λακτοπότας ἀνὴρ» καὶ 192 «χρύσεά τε χά-
 ρισιν προσ|θήματ' ἀγλαίης».

β') Ὑπέρθεσις τῆς μακρᾶς καὶ βραχείας. Ἢ τοιαύτη ὑπέρθεσις
 συμβαίνει ὅταν ἀντιστροφικῶς ἀνταποδιδῶται τραγαῖος καὶ ἱαμβος.
 Συμβαίνει δὲ οὕτω συχνά, ὅσον ἢ τοῦ ἀρχομένου τροχαίου μεταβολὴ
 εἰς τὸν ἄλογον σπονδαῖον. Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Λεσβίοις ἰαμβοῖς μόνον
 τότε, ὅτε ὁ δεύτερος πούς εἶνε δάκτυλος, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀλόγου
 σπονδαίου, οἷον τὸ κῶλον

— υ — υ υ — υ —

ἐναλλάσσεται τῷ — υ — — υ υ — υ —

ἀναλόγως πρὸς τὸ — — — υ υ — υ.

Παρὰ τοῖς δραματικοῖς ὅμως οὐ μόνον ὅταν ἐπιφέρηται δάκτυλος,
 ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐπιφέρηται τροχαῖος, ὁ ἀρχόμενος πούς δύναται νὰ
 εἶνε ἱαμβος ἀντὶ τροχαίου ἢ σπονδαίου. Παρὰ δὲ τοῖς κωμικοῖς γίνε-
 ται χρήσις τοῦ ἱαμβοῦ ἀντὶ τοῦ τροχαίου ἢ σπονδαίου μόνον ἐν τῷ
 Εὐπολιδεῖ μέτρῳ

υ υ — υ υ υ — | υ υ — υ — υ — Λ

ὁ σώφρων τε χῶκαταπύ|γων ἄριστ' ἠκουσάτην.

εὐφράνας ἡμᾶς ἀπόπεμπ' | οἴκαδ' ἄλλον ἄλλοσε.

Ἐπὶ δὲ καθαρῶν τροχαίων κώλων μόνον ἐν τῷ δευτέρῳ κώλῳ (τροχαίῃ τετραποδίῃ) τῶν κωμικῶν Εὐπολιδέων καὶ Κρατινείων, οἷον ὦ θεώμενοι, κατερῶ | πρὸς ὑμᾶς ἐλευθέρως (Νεφ. 518). ὅς μάλιστα ὄντα Κλέων' | ἔπαισ' ἐς τὴν γαστέρα (550). Παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ ὁ ἀντί τοῦ τροχαίου κείμενος ἱαμβὸς ἀνταποδίδεται πάντοτε ἐν πάσαις ταῖς ἀνακυκλουμέναις στροφαῖς, ὅσκιδῃποτε καὶ ἂν ὦσιν αὐται, καὶ οὐδέποτε ἐναλλάσσεται τῷ τροχαίῳ ἢ σπονδαίῳ, οἷον ἐν τῷ α' κώλῳ τῶν στροφῶν τοῦ α' Ὀλυμπ. (« ἄριστον μὲν ὕδωρ ὁ δὲ » υ - - υ υ - υ -). Ὁ ἀντί τοῦ τροχαίου κείμενος οὗτος ἱαμβὸς οὐδὲν ἔχει τὸ ἐκρυθμον καὶ δυσεξήγητον, ὅταν ἡ πρώτη συλλαβὴ αὐτοῦ ληφθῇ ὡς ἔχουσιν τὸν ῥυθμικὸν τόνον, δηλαδὴ ὦδε υ ∞, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ὁσάκις ἀνταποδίδεται διὰ τροχαίου, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἀνταποδίδεται πάλιν δι' ἱαμβου. Τὸ τοιοῦτο ποδικὸν σχῆμα τὸ ἔχον σχῆμα μὲν ἱαμβου, ῥυθμὸν δὲ τὸν τοῦ τροχαίου, ἐκ τῶν σφριζομένων παλαιῶν μελωδίων μανθάνομεν ὅτι ἦτο χρήσιμον καὶ ἐν τῇ πράξει (πρβλ. Westphal, Gr. Metrik² τόμ. 2 σελ. 738 κέ.).

ς') Πυρρήχιος.

414. Πλὴν τῶν εἰρημένων σχηματῶν οἱ Λέσβιοι λυρικοί, καὶ ὅσοι τῶν Ἀλεξανδρίνων ποιητῶν ἐμιμήσαντο πιστῶς τὰ μετρικὰ ἐκείνων σχήματα, μεταχειρίζονται ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ποδὸς τῶν μικτῶν κώλων, ἐπομένου πάντοτε δακτύλου, καὶ τὸ τοῦ πυρρήχιου σχῆμα· οἷον ἡ Σαπφώ ἀποσπ. 45 « ἄγε δὴ χέλυ διέ μοι | φωνάεσσα γένοιτο ». 65

υ υ - υ υ - | - υ υ - | - υ υ - υ -

βροδοπάχεες ἄγ|ναι Χάριτες, | δεῦτε Δίος κόραι.

Πρβ. Στῆσιχ. ἀπόσπ. 44. Θεόκρ. 29. 39. 40. Οὐδεμὶς δὲ αὐτοῦ γίνεται χρῆσις ἐν τῇ δραματικῇ ποιήσει. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ποδικοῦ τούτου σχήματος πολλὰ προσηνέχθησαν γνώμαι ὑπὸ τῶν νεωτέρων, οἷον α') ὅτι ὁ ἐλλείπων πρῶτος χρόνος ἀνεπληροῦτο διὰ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, ὡς τῆς κιθάρας ἀρχομένης πρὸ τοῦ ᾄδοντος (Weissenborn de versib. Glycon. I σελ. 41). β') ὅτι ἐκαστέρα τῶν δύο βραχειῶν ἦτο χρόνος ἄλογος ἔχων μέγεθος $1\frac{1}{2}$ τοῦ πρώτου χρόνου (Pfaff, Münchener gelehrte Anzeigen 1855 ἀριθ. 13). γ') ὅτι ὁ πυρρήχιος ἦτο προσωδίακῃ ᾄδεια, συνεσταλμένος δηλαδὴ τροχαῖος, ὅπως ἐν τῷ ἔπει ἀντί τοῦ ἀρκτικοῦ σπονδαίου σποράχην κεῖται ὁ ἱαμβὸς τοῦ δ' ἀκεφάλου τούτου κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῶν παλαιῶν μετρι-

κῶν ποδὸς ἀνεπληροῦτο ὁ ἐλλείπων χρόνος τῇ βοηθείᾳ τοῦ ῥυθμικοῦ τόνου, ὅστις ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μέτρου ἦτο ισχυρότερος (Weissenborn μνημον. χωρ.) Ἡ τελευταία ὑπόθεσις φαίνεται πάσης ἄλλης πιθανωτέρα.

ΣΗΜ. Ὁ ἀρκτικός πούς τῶν μικτῶν, ὅστις, ὡς εἶπομεν, πολλὴν ἐπιδέχεται ποικιλίαν σχημάτων, πλὴν δηλαδὴ τοῦ τροχαίου καὶ τὸ τοῦ σπονδείου καὶ τὸ τοῦ ἱκμβου καὶ τὸ τοῦ πυρρικού καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ τριβράχους διὰ τῆς λύσεως τῆς μακρᾶς τοῦ τροχαίου, ἐν δὲ τῇ μεταγενεστέρᾳ τραγωδίᾳ καὶ τὸ τοῖ ἀναπαίστου (οἷον Εὐριπ. Ἰφ. Τ. 1120 «μεταβάλλει δυσδαίμονι»), ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Γοδ. Ἑρμαννοῦ βάσις παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου παρὰ τοῖς παλαιοῖς ῥυθμικοῖς καὶ μετρικοῖς, ὁρθότερον δὲ δύναται πρὸς διέκρισιν νὰ ὀνομασθῇ πούς πολυσχημάτιστος, οἷος τῷ ὄντι εἶνε (πρβλ. § 307).

Β. Μικτὰ μέτρα.

415. Ἐκ τῶν ἔμπροσθεν μνημονευθέντων κῶλων τὸ *Φαλαίκειον ἐνδεκασύλλαβον* (πρβλ. § 406) μετεχειρίσατο ὡς αὐτοτελὲς μέτρον κατὰ στίχον τε καὶ κατὰ σύστημα μετ' ἄλλων μέτρων συντιθεῖσα ἡ Σαπφώ, ὅθεν καὶ *Σαπφικὸν ἐνδεκασύλλαβον* ἐκλήθη. Ὁ Μάριος ὁμως Οὐικτωρίνος σελ. 148 διαρρήδην μαρτυρεῖ ὅτι δὲν εἶνε καὶ εὐρέτις τοῦ μέτρου τούτου ἡ Σαπφώ. Καὶ ὁ Ἀνακρέων μετεχειρίσατο τὸ μέτρον τοῦτο, οὐ σφίζεται ὁ στίχος (ἀπόσπ. 38) «ἀσήμεν ὑπὲρ ἐρμάτων φορεῦμαι» (πρβλ. Ἡρακλ. 33. Caes. Bass. σελ. 260 K. Mar. Victor. 259δ. 2566). Πολυκριθότερα εἶνε τὰ σφζόμενα Φαλαίκεια κατὰ στίχον παρὰ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις ποιηταῖς καὶ τοῖς ἐπιγραμματοποιοῖς τῆς ἀνθολογίας, οἷον παρὰ Καλλιμάχῳ ἀποσπ. 73, Θεοκρίτῳ ἐπιγράμμ. 20, Φαλαίκῳ, Ἀντιπάτρῳ, Ἀλφειῷ (Ἀνθολ. Πηλ. 13, 6, 7, 390, 9, 110). Τὴν ἔλλειψιν Ἑλληνικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῶν παλαιότερων χρόνων ἀναπληροῖ ὁ Κᾶτουλλος, ὅστις κατὰ τὸν Καίσιον Βάσσον (σελ. 261, 4 K.) ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἐμιμήσατο τὴν Σαπφώ, τὸν Ἀνακρέοντα καὶ ἄλλους. Τὸ εὐκόλον καὶ παιγνιώδες ἦθος τῶν Κατουλλείων ἐνδεκασυλλάβων, ὅπερ εἶνε κοινὸν καὶ τοῖς τῶν ἄλλων Λατίνων ποιητῶν Φαλαίκειοις, ἦτο ἀναμφιβόλως καὶ τῶν Ἑλληνικῶν παραδειγμάτων οἰκτεῖον. — Ὁ πρῶτος πούς τοῦ μέτρου τούτου εἶνε σπονδαῖος, τροχαῖος ἢ ἱκμβος, οὐδαμῶς δὲ εὐρίσκεται πυρρικός.

416. Δίκωλον δὲ μέτρον εἶνε τὸ Ἀσκληπιιάδειον δωδεκάσύλλαβον (Ἡφαιστ. σελ. 34) οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ μεταγενεστέρου ποιητοῦ Ἀσκληπιάδου, ὅστις πολλὴν αὐτοῦ ἐποιήσατο χρῆσιν, καίπερ εὐρισκόμενον ἤδη παρὰ τοῖς Λεσβίοις μελικοῖς καὶ μάλιστα ἐκ τῶν συγχοτάτων ὃν μέτρων τῆς τοῦ Ἀλκαίου καὶ Σαπφοῦς λυρικῆς. Τὸ Ἀσκληπιιάδειον μέτρον σύγκειται ἐκ δύο μικτῶν καταληκτικῶν τριποδιῶν, ἥτοι τοῦ β' καὶ τοῦ α' καταληκτικοῦ Φερεκρατείου εἰς ἓνα συντιθεμένων στίχον,

υ ο - υ υ - | ι υ υ - υ - ,

ὥστε εἶνε δικατάληκτον ἀπυνάρτητον καὶ ἔχει μεγίστην πρὸς τὸ ἐλεγεῖον ὁμοιότητα, καθάπερ καὶ οἱ παλαιοὶ μετρικοὶ παρετήρησαν (Mar. Vict. 2594. Atil. 2700. Plot. 2656). Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο κώλων τομὴ πολλάκις μὲν παραλείπεται παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, οὐδέποτε δὲ παρὰ τοῖς Λατίνοις ποιηταῖς. Τὸ μέτρον τοῦτο συντεθῆτο κατὰ τε στίχον (ὅτε ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλεῖται *Asclepiadeum primum*) καὶ κατὰ σύστημα. Κατὰ στίχον συντεθειμένον εὐρίσκεται ἐν τῷ 33 ἀποσπάζματι τοῦ Ἀλκαίου·

ἦλθες ἐκ περάτων γῆς ἐλεφάντιναν
λάβαν τῷ ξίφεος χρουσοδέταν ἔχων,
ἐπειδὴ μέγαν ἄθλον Βαβυλωνίοις
συμμάχεις τελέσας, ῥύσαό τ' ἐκ πόνων κτλ.

Ὡσαύτως ἐν ἀποσπ. 40 καὶ παρ' Ὁρατίῳ (Carm. 1, 1. 3, 30. 4, 8). Ἡ δὲ Σαπφῶ ἐποιεῖτο χρῆσιν ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ (πρβλ. Σαπφοῦς ἀποσπ. 55).

417. Ἐκ τοῦ μέτρου τούτου ἐγεννήθη τὸ νῦν συνήθως μεῖζον Ἀσκληπιιάδειον καλούμενον κατ' ἀντιθεσιν πρὸς τὸ προηγούμενον ἔλασσον ὄν, διότι ἐκεῖνο μὲν ἦτο δίκωλον, τοῦτο δὲ τρίκωλον παρεμβληθέντος ἐν τῷ μέσῳ καὶ τρίτου κώλου διποδικοῦ ἐν σχήματι χοριζήμβου, οἷον

ι ο - υ υ - | ι υ υ - | ι υ υ - υ υ

Νύμφαις ταῖς Διὸς ἐξ | αἰγίοχῳ | φασὶ τετυγμέναις.

Τὸ μέτρον τοῦτο ἡ Σαπφῶ καὶ ὁ Ἀλκαῖος μετεχειρίσαντο συχνότατα κατὰ στίχον, ὅθεν καὶ Σαπφικὸν ἑκαδεκάσύλλαβον καλεῖται (Ἡφαιστ. σελ. 35 « ὡς τὸ τρίτον ὅλον Σαπφοῦς γέγραπται » πολλὰ δὲ καὶ Ἀλκαίου ᾄσματα », Τριχᾶς 289, Mar. Vict. 2616. 2621) ἢ Ἀλκαῖ-

— υ υ — ι υ υ — υ — υ
δακρυόεσ-σάν τ' ἐφίλησεν αἰχμάν.
ῥνοχόει-δ' ἀμφίπολος μελιχρόν,

καὶ τὸ ὁμοίως ἐσχηματισμένον *Σαπρικόν* (Servius 1822), ἐκ δύο χοριάμβων καὶ τοῦ α' Φερεκρατείου συγκείμενον, οἷον τὸ τῆς Σαπ-
φοῦς ἀπόσπ. 60 (Ἡφαιστ. 31. Σχολ. Ἡφαιστ. 181 W.)

— υ υ υ — — υ υ — ι υ υ — υ — υ
δεῦτέ νυν ἄβ-ραι Χάριτες-καλλίκομοί τε Μοῖσαι.
Πρβλ. Ἀνακρ. ἀπόσπ. 28. 29.

419. Δίκωλον εἶνε καὶ τὸ *Πριάπειον* (Ἡφαιστ. 34. 57), ἐκ Γλυκωνείου καὶ Φερεκρατείου συγκείμενον καὶ ἐκ τῆς διαφόρου θέσεως τοῦ δακτύλου ἐν ἀμφοτέροις τοῖς κώλοις διέφορα σχήματα λαμβάνον·

α'. ι υ υ — υ — υ — | ι υ υ — υ — υ
β'. ι υ — υ υ — υ — | ι υ — υ υ — υ
γ'. ι υ — υ — υ υ — | ι υ — υ υ — υ
δ'. ι υ — υ υ — υ — | ι υ υ — υ — υ

α'. ἐκ ποταμοῦ ἵπανέρχομαι | πάντα φέρουσα λαμπρά (Ἀνακρ. 23 Ἡφ. 31).

β'. ψάλλω πικτίδα τῇ φίλῃ | κωμάζων παῖδ' ἄδρῃ (Ἀνακρ. 17).

γ'. οὐ βέβηλος, ὧ τελεται | τοῦ νέου Διονύσου (Εὐφορ. παρ' Ἡφαιστ. 57).

Τὸ μέτρον τοῦτο μετεχειρίσατο κατὰ στίχον ὁ Ἀνακρέων καὶ ἄλλοι μελοποιοὶ ἐν ποιήμασιν ἐρωτικοῖς καὶ σκωπτικοῖς, συχνὰ δὲ καὶ τὸ σατυρικὸν δρᾶμα, ὅθεν ὑπὸ τινων καὶ σατυρικὸν ὠνομάσθη, καὶ ἡ κω-
μωδία, οἷον Εὐπολὶς ἐν ἀπόσπ. 159 (Mar. Victor. 2599). Προσ-
έτι δὲ ἦτο καὶ τοῖς Ἀλεξανδρίνοις προσφιλές, ἐμιμήσαντο δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ποιηταί, οἷον ὁ Κόττουλλος (17). Παρὰ δὲ τοῖς μεταγενε-
στέροις ἐγένετο μέτρον τῶν Πριάπειων ποιημάτων, ὅθεν ἔλθει καὶ τὸ ὄνομα. Τὸ ἦθος τοῦ ῥυθμοῦ τούτου εὐκόλον καὶ παιγνιώδες ὃν ἤρμοζε τῷ χαρκατῆρι τῆς ποιήσεως, ἐν ᾗ ἐγένετο αὐτοῦ χρήσις. Πρβλ. Τε-
ρεντιανὸν σελ. 2752 ὧδε λέγοντα· «ipse enim sonus indicat esse hoc lusibus aptum».

420. Τὸ δὲ *Κρατίνειον* (Ἡφαιστ. 55. 59) δίκωλον καὶ τοῦτο ὃν σύγκειται ἐκ τοῦ α' Γλυκωνείου καὶ τροχαϊκῆς τετραποδίας καταλη-
κτικῆς, οἷον τὸ τοῦ Κρατίνου ἀπόσπ. 52 (324 K.) ἐκ παραβάσεως ὃν·

— υ υ υ — υ — υ — | υ υ — υ — υ υ
Εὔιε, κισσοχαῖτ' ἀναξ. | χαῖρ', ἔφασκ' Ἐκφαντίδης,
πάντα φορητά, πάντα τολ|μυτὰ τῷδε τῷ χορῷ,
πλὴν Ξενίου νόμοισι καὶ | Σχοινίωνος, ὧ Χάρον.

᾽Ωσαύτως ὁ Εὐπόλις μετεχειρίσθη τὸ μέτρον τοῦτο ἐν τῇ παραβάσει τῶν Ἀστρατεύων (πρβλ. Ἰφ. 55).

421. Τῷ Κρατίνειῳ ὁμοίωτατον εἶνε τὸ *Εὐπολίδειον* ἐκ τοῦ τρίτου Γλυκωνείου καὶ τῆς καταληκτικῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας συγκείμενον·

υ υ - υ - υ υ - | υ υ - υ - υ - Λ

Καὶ ἐκ τοῦ Κρατίνου μὲν φέρομεν τὰ ἐξῆς Εὐπολίδεια (Μελθακ. 1)
παντοίοις γε μὴν κεφαλὴν | ἀνθέμοις ἐρέπτομαι,
λειρίοις, ῥόδοις, κρίνεσιν, | κοσμοσανδάλοις, ἴοις
καὶ σισυμβροίοις ἀνεμω|νῶν κάλυξί τ' ἡριναῖς,
ἐρπύλλω, κρόκοις, ὑακίν|θοις, ἐλειχρύσου κλάδοις,
οἰνάνθησιν, ἡμεροκαλ|λεῖ τε τῷ φιλουμένῳ κέ.

Ἐκ δὲ τοῦ Εὐπόλιδος τὰ ἐξῆς ἐκ τῶν Δήμων (20)

ὄν χοῦν ἐν τε ταῖς τριόδοις | κὰν τοῖς ὀξυθυμίοις
προστρόπαιον τῆς πόλεως | κάεσθαι τετριγότα.

Τὸ δὲ μέγιστον ἐξ Εὐπολιδείων ἀπόσπασμα κεῖται ἐν τῇ παραβάσει τῶν Νεφέλων τοῦ Ἀριστοφάνους στ. 518-562, ἐν ᾧ γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ πολυσχηματίστου, αἶον

ὦ θεώμενοι κατερῶ | πρὸς ὑμᾶς ἐλευθέρως.

Ὡς δὲ καὶ ἔμπροσθεν εἵπομεν (§ 413), οἱ κωμικοὶ μετεχειρίζοντο τὸν πολυσχηματίστον πόδα οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Εὐπολιδείου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ α' χώρᾳ τῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας τοῦ τε Εὐπολιδείου καὶ τοῦ Κρατίνειου, ὥσπερ καὶ τὸν σπονδαῖον ἐν τῇ β' χώρᾳ. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ τριβράχους ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κώλου δὲν εἶνε σπάνιον, κατὰ τὰς λοιπὰς ὅμως χώρας δὲν ἀποδεικνύεται ἀσφαλῶς. Ἡ δὲ τομὴ ἐν τῇ ἀρμογῇ τῶν δύο κώλων συχνὰ παραμελεῖται. Ὅπως δὲ τὰ ἀναπαιστικά τετράμετρα, οὕτω καὶ τὰ μέτρα ταῦτα, τὸ τε Εὐπολίδειον καὶ τὸ Κρατίνειον, εἶνε σταθερὸν μέτρον τῆς παραβάσεως, ἐγένετο δὲ αὐτοῦ χρῆσις καὶ ἐν τοῖς ᾄσμασι τῶν ἐπεισοδίων.

422. Δίκωλον τέλος εἶνε καὶ τὸ ὑπὸ τῶν παλαιῶν μετρικῶν (Ἰφ. 58 W.) *ἐπιωρικὸν πολισχηματίστον* καλούμενον, ὅπερ σύγκειται ἐκ τοῦ μικτοῦ β' παροιμιακοῦ καὶ τοῦ μικτοῦ β' προσοδιακοῦ, οἷα εἶνε τὰ ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποσπάσμασι τοῦ Εὐπόλιδος ἐκ τοῦ Χρυσοῦ γένους·

Ἀπόσπ. α'. - υ - - υ υ - - | υ υ υ - υ υ -

ὦ καλλίστη πόλι πα-σῶν, | ὅσας Κλέων ἐφορᾷ,
ὥς εὐδαίμων πρότερόν-τ' ἦσ|θα νῦν τε μᾶλλον ἔσει.

Απόσπ. 6'. ἔδει πρῶτον μὲν ὑπάρ - χειν | πάντων ἰσηγορίαν.
Απόσπ. γ'. πῶς οὖν οὐκ ἂν τις ὁμι - λῶν | χαίροισι τοῖς πόλει,
ἔν' ἔξεστιν πάνυ λεπ - τῷ | κακῷ τε τὴν ἰδέαν.

Γ'. Μικτὰ συστήματα ἐξ ὁμοίων.

423. Ἐκ τῆς συνθέσεως πλειόνων Γλυκωνείων καὶ ἐνός Φερεκρατείου ὡς κατακλειδὸς γίνεται ὑπέρμετρος τις περίοδος *Γλυκώτεον σύστημα ἐξ ὁμοίων* καλούμενον. Τὰ κῶλα συνδέονται μετ' ἀλλήλων διὰ τῆς λεκτικῆς λεγομένης συναφείας (§ 226) καὶ οὐχὶ σπανίως στεροῦνται τομῆς τελευτώντα εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν κῶλων ταλαντεύεται μεταξὺ δύο καὶ ἑξ. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Ἀνακρέοντος (ἀπόσπ. δ)

ἐγὼ δ' οὐτ' ἂν Ἀμαλθίης
βουλοίμην κέρας οὐτ' ἔτεα
πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν
Ταρτησσοῦ βασιλεῦσαι.

Καὶ παρὰ μὲν τοῖς λυρικοῖς καὶ μάλιστα τῷ Ἀνακρέοντι ἀνακυκλοῦνται ὡς αὐτοτελεῖς στροφαί, παρὰ δὲ τοῖς δραματικοῖς ἀποτελοῦσι μέρος τῆς στροφῆς, οἷον παρὰ Σοφ. Οἱ. Τ. 1186. Φιλ. 687. Εὐρ. Ἱερκλ. Μ. 667 κέ. Ἀριστοφ. Ἱππ. 551.

Φιλοκτ. 687 πῶς ποτε, πῶς ποτ' ἀμφιπλήκτων βοθίων μόνος κλύων.
Φιλοκτ. 690 πῶς ἄρα πανδάκρυτον οὐ-τω βιοτὰν κατέσχευ.

424. Καὶ ἐκ τοῦ προσοδιακοῦ δὲ πολλάκις ἐπαναλαμβανομένου μετὰ καταληκτικοῦ κῶλου ὡς κατακλειδὸς γίνονται ὑπέρμετροι περίοδοι ἥτοι συστήματα ἐξ ὁμοίων, ἅτινα ἐν μὲν τῇ κωμῳδίᾳ εὐρίσκονται συχνὰ ὡς μέρη μικτῶν στροφῶν, σπανιώτερον δὲ ἐν τῇ τραγῳδίᾳ. Ἀρμόζουσι δὲ μάλιστα προσοδιακοῖς ᾠσμασιν.

Ἀριστοφ. Βατρ. 450 κέ. «τὸν ἡμέτερον τρόπον, | τὸν καλλιχο-
ρώτατον | παίζοντες, ὃν ὀλβιαί | Μοῖραι ξυνάγου-σιν». Πρβλ. Ἑκκλ.
290 κέ. Ὀρν. 1731 κέ. Ἱππ. 1111 κέ. Εἰρ. 856 κέ. 909 κέ.
1333 κέ.

Σοφ. Οἱ. Τ. 466 κέ. «ῶρα νιν ἀελλᾶδων | ἵππων σθεναρώτερον |
φυγᾶ πόδα νω-μᾶν». Πρβλ. Οἱ. Κ. 1044 κέ.

425. Ὡς αὐτῶς καὶ ἐκ Φερεκρατείων ἐποιοῦν συστήματα οἱ κω-
μικοὶ μετὰ καταληκτικοῦ τοῦ τελικοῦ κῶλου, οἷον ἐν σύστημα ἐκ

πρώτων Φερεκρατείων διεσώθη ἐκ τῶν Κολάκων τοῦ Εὐπόλιδος (ἀπόσπ. 17) τὸ ἐξῆς·

ὃς χαρίτων μὲν ὄζει, | καλλαβίδας δὲ βαίνει, |
 σονσαμίδας δὲ χέζει, | μῆλα δὲ χρέμπτεται.

Τοιοῦτον καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐξ Αἰολοσίκωνος «ὅστις ἐν ἡδυ-
 όμοις | στρώμασι παννυχίζων | τὴν δέσποιναν ἐρείδεις» μετὰ δευ-
 τέρου Φερεκρατείου ὡς τρίτου κώλου. Ἐκ δευτέρων δὲ Φερεκρατείων
 συντεθειμένον εἶνε τὸ παρὰ Κράτῃ ἐν Τόλμασι ἀπόσπ. 1 «ποιμαίνει
 δ' ἐπίσιτον, | ῥιγῶντ' ἐν Μεγαθύζου | δέξεται τ' ἐπὶ μισθῷ | σίτον...»
 καὶ τὸ παρὰ Φερεκράτῃ ἐν Κορικανοῖ ἀπόσπ. 5 (παράβ.) «ἄνδρες
 πρόσχετε τὸν νοῦν | ἐξευρήματι καὶνῷ | συμπτύκτοις ἀναπαιστοῖς».
 Ἔλεγε δ' ὁ Φερεκράτης *συμπτύκτους ἀναπαιστους* οὐχὶ ὅπως ὁ Ἡραι-
 στίων (σελ. 56) ἤκουεν, τουτέστι τὴν ἔνωσιν δύο Φερεκρατείων εἰς
 ἓν μέτρον ἀσυνάρτητον μονοειδές, ἀλλὰ τοὺς τῷ Φερεκρατεῖ κομ-
 ματίῳ ἐπιφερομένους ἀναπαιστους, οἵτινες ἦσαν συνηρημένοι καὶ εἶχον
 σχῆμα τὸ τοῦ σπονδείου (πρὸβλ. μετρ. σχόλ. εἰς Πινδ. Ὀλ. 4 στρ.
 7 «οἱ γὰρ σπονδεῖοι σύμπτυκτοι ἀνάπαιστοι λέγονται»).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ'.

Περὶ τῶν μικτῶν στροφῶν.

Α'. Μικταὶ στροφαὶ τῶν Λεσβίων λυρικῶν.

426. Οἱ Λέσβιοι μελικοὶ πλὴν τῆς κατὰ στίχον πολλῆς χρήσεως
 τῶν μικτῶν μέτρων, περὶ ὧν ἔμπροσθεν εἵπομεν, καὶ στροφῶν ἐξέυρον
 μέγαν πλοῦτον ἀπλῶν τε καὶ καλῶν, αἵτινες, ὡς αἱ Ἀρχιλόχειοι,
 ἐγένοντο τύπος καὶ παράδειγμα τοῖς μεταγενεστέροις πρὸς μίμησιν.
 Ἐμιμήσατο δὲ τὰ μικτὰ τῶν Λεσβίων ποιητῶν μέτρα μάλιστα μὲν
 ὁ Ἀνακρέων, ὅστις πολλὰ σχήματα καὶ αὐτὸς προσεξεῦρε καὶ ἐκαι-
 νοτόμησεν, εἶτα δὲ καὶ οἱ ὕστερον τῶν σχολίων ποιηταὶ καὶ οἱ Ἀλε-
 ξανδρίνοι καὶ μεταγενέστεροι λυρικοί. Τὰ δὲ τοῦ Ἀνακρέοντος ἐμι-
 μήσαντο καὶ δὴ καὶ ἐπηύξησαν οἱ κωμικοί. Ἦσαν δὲ αἱ στροφαὶ τῶν

Λεσβίων ποιητῶν δίστιχοι ἢ τετράστιχοι, τοῦ δὲ Ἀνακρέοντος ἔναι καὶ τρίστιχοι. Ἡ ἀπλότης δὲ αὕτη τῶν στροφῶν αὐξάνεται ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τῇ τετραστίχῳ στροφῇ δύο ἢ καὶ τρία κῶλα εἶνε ὅμοια, οἷς ἐπιφέρεται ὡς ἐπωδικὸν ἀνόμοιον τι, ὅπερ οὐχὶ σπανίως τῷ προηγουμένῳ συναπτόμενον κῶλῳ, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς τομῆς, δὲν ἀποτελεῖ ἴδιον αὐτοτελῆ στίχον, ὥσπερ τὸ Ἀδώνιον τῆς Σαπφικῆς στροφῆς καὶ τὸ Γλυκωνεῖον τῆς Ἀσκληπιαδείου. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ διάφορον τοῦτο ἐπωδικὸν κῶλον ἔλειπε καὶ πᾶσα ἡ στροφή συνέκειτο ἐξ ὁμοίων κῶλων ἢ στίχων, οἷον συνέβαινεν ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ β' καὶ γ' βιβλίου τῆς Σαπφούς, ἅπερ, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡφαιστίων ἐν σελ. 65, ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις ἐφέροντο κατὰ δίστιχους στροφὰς διηρημένα. Μειζονας δὲ στροφὰς ἐσχημάτιζεν ἡ μονωδικὴ λυρικὴ ἐξ ὑπερμέτρων περιόδων ἥτοι συστηματικῶν ἐξ ὁμοίων (Γλυκωνείων ἢ Φερεκρατείων)· οἷον δύο τοιαῦται περίοδοι ἐκ Γλυκωνείων, μία τρίκωλος καὶ μία ὀκτώκωλος, ἀποτελοῦσιν ὀκτάκωλον στροφήν ἐν Ἀνακρ. ἀποσπ. 1. Ὡς δὲ αἱ στροφαὶ τῆς μονωδικῆς λυρικῆς, οὕτω καὶ τὰ ἐξ ὁμοίων συστήματα, ἐκ μιᾶς εἴτε ἐκ δύο περιόδων συγκείμενα, ἐγράφοντο κατὰ σχέσιν, τουτέστιν ἡ μελωδία ἀνεκκυκλεῖτο ἐφεξῆς ἡ αὐτὴ ὡς καὶ τὸ μετρικὸν σχῆμα. Περί δὲ τοῦ πολυσχηματίστου ποδὸς εἶπομεν ἤδη ἔμπροσθεν (§ 307 καὶ 412). Ἐνταῦθα δὲ προστίθεται ὅτι τὸ σπονδειακὸν σχῆμα τοῦ πολυσχηματίστου ποδὸς παρὰ μὲν τῷ Ἀλκαίῳ καὶ τῇ Σαπφῷ εὐρίσκεται διπλασίως συχνότερον τοῦ τροχαϊκοῦ, ἰαμβικοῦ καὶ πυρριχιακοῦ ὁμοῦ λαμβανομένων, παρὰ δὲ τῷ Ἀνακρέοντι πενταπλασίως ἢ καὶ ἐξαπλασίως συχνότερον τοῦ ἰαμβοῦ καὶ τροχαίου, ὧν πάλιν ὁ τροχαῖος εἶνε σπανιώτερος παρ' αὐτῷ τοῦ ἰαμβοῦ. Ἐν δὲ ταῖς μιμήσεσι τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν καὶ ἰδίᾳ παρ' Ὀρατίῳ οὕτως ἐπικρατεῖ ὁ σπονδεῖος, ὥστε κατὰ μικρὸν ἀποβαίνει τὸ μόνον ἐν χρήσει τοῦ πολυσχηματίστου ποδὸς σχῆμα.

427. α') *Δίστιχοι στροφαί*. Καὶ δίστιχοι μὲν στροφαὶ εὐρίσκονται ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποσπάσμασι τῆς Σαπφούς·

Ἀποσπ. 99 (πρβλ. Ἡφαιστ. σελ. 57).

$\begin{array}{cccccc|cccccc} \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & | & \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} \\ \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} & | & \text{ι} & \text{υ} & \text{υ} & - & \text{υ} & - & \text{υ} \end{array}$

ὄλβιε γάμβρε, σοὶ μὲν | δὴ γάμος ὥς ἄραο.
ἐκτετέλεστ', ἔχης δὲ | πάρθενον, ἂν ἄραο.

Ἀπόσπ. 109.

$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
 παρθενία, - παρθενία, - ποῖ με λίποις' ἀποίχῃ;
 οὐκέτι ἥ-ξω πρὸς σέ, οὐκέτι ἥξω.

Ἀπόσπ. 69.

$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
 οὐδ' ἴαν δοκίμοι-μι προσίδοι-σαν φάος ἀλίω
 ἔσεσθαι σοφίαν - πάρθενον εἰς - οὐδένα πω χρόνον.
 Ἡ στροφή δηλονότι αὕτη σύγκειται ἐκ τοῦ μεζονος Ἀσκληπιαδείου
 δις ἐπαναλαμβανόμενου.

Ἐκ δὲ τῶν τοῦ Ἀλκαίου ἀνήκουσιν ἐνταῦθα

Ἀπόσπ. 55.

$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
 ἰόπλοκ' ἄγνα μελλιχόμειδε Σάπφοι,
 θέλω τι Φείπνῃ, ἀλλά με κωλύει αἰδώς.
 Τουτέστι τὸ μικτὸν τρίμετρον, τὸ καλούμενον Ἀλκαϊκὸν δωδεκασύλ-
 λαβον (Ἡφαιστ. σελ. 45), δις ἐπαναλαμβανόμενον.
 Ὁ Ἀτίλιος σελ. 2703 καὶ ὁ Μάριος Οὐικτωρίνος 2614 προσ-
 ποιεῖ τῷ Ἀλκαίῳ τὴν ἐξῆς δίστιχον στροφήν, ἐν ἣ τῷ πρώτῳ Φερε-
 κρατεῖω ὡς προφθῶ ἐπιφέρεται τὸ Σαπφικόν·

$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
 Τὴν στροφήν ταύτην ἐμιμήσατο ὁ Ὀράτιος (od. 1. 8) μεταβαλὼν
 μόνον τὸ α' κῶλον τοῦ Σαπφικοῦ ἀπὸ χοριαμβικοῦ διμέτρου εἰς τρί-
 τον Γλυκῶνειον·

$\begin{array}{ccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$
Lydia, dic, per omnes
te deos oro, Sybarin | cur properas amando.

Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ τοῦ Ἀσκληπιαδείου μέτρου καὶ τοῦ β' Γλυκωνείου ὡς προφθοῦ συγκειμένη στροφή (Asclepiadeum secundum).

$\begin{array}{cccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$

νῦν δ' (αὐτ') οὗτος ἐπικρέτει

κινήσας τὸν ἀπ' ἱρας πύματον λίθον ('Αλκ. ἀπ. 82).

Πρβλ. Σαπφ. ἀπόσπ. 56. 'Η στροφή αὕτη εἶνε συχὴ παρ' 'Ορατίῳ, οἷον od. I, 3. 13. 18. κλ. Πότερος δὲ ὁ 'Αλκαῖος ἢ ἡ Σαπφὼ εὗρε τὴν στροφήν ταύτην, ἄδηλον.

'Εκ δὲ τῶν τοῦ 'Ανακρέοντος ἀνήκει ἐνταῦθα τὸ ἀπόσπ. 19 (πρβ. 'Ηφαιστ. σελ. 72).

$\begin{array}{cccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$

ἀρθεῖς δὴντ' ἀπὸ Λευκάδος

πέτρης ἐς πολὺν - κύμα κολυμ-βῶ μεθύων ἔρωτι.

'Εν τῇ στροφῇ ταύτῃ τῷ δευτέρῳ Γλυκωνεῖω ὡς προηδὼ ἐπιφέρεται τὸ Σιμμικὸν μέτρον, ὅπερ ἐστὶ τὸ αὐτὸ τῷ ἐκκαϊδεκασυλλάβῳ Σαπφικῷ πλὴν ὅτι ἐν ᾧ ἐκείνο εἶνε καταληκτικόν, τοῦτο εἶνε ἀκατάληκτον, ὥστε γίνεται ἐπτακαϊδεκασύλλαβον.

428. β') *Τρίστιχοι στροφῆς*. Τρίστιχος εἶνε ἡ ἐξῆς πεντάκωλος στροφή τοῦ 'Ανακρέοντος (ἀπόσπ. 21), ἐν ᾗ γίνεται χρῆσις τοῦ πολυσχηματίστου (§ 413).

$\begin{array}{cccccccc} \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \\ \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} & \text{—} \end{array}$

πολλὰ μὲν ἐν - δουρὶ δεθεῖς αὐχένα, πολλὰ δ' ἐν τροχῷ,
πολλὰ δὲ νῶτον σκυτίνῃ μᾶστιγι θωμιχθεῖς, κόμπην
πώγωνά τ' ἐκτετιλμένος.

429. *Τετράστιχοι στροφῆς*. Τοιούτη εἶνε ἡ ἐκ καθαρῶν μικτῶν παροιμιακῶν συγκειμένη στροφή τῆς Σαπφούς (ἀπόσπ. 52, πρβλ. 'Ηφαιστ. σελ. 37).

δέδυκε μὲν ἂ σελάνα
καὶ Πληΐαδες, μέσαι δὲ
νύκτες, παρὰ δ' ἔρχετ' ὥρα·
ἐγὼ δὲ μόνα κατεύδω.

430. Εἶτα δὲ ἡ πολυθρύλητος *Σαπφική στροφή*, ἣτις συνέστηκεν ἐκ τοῦ ἐνδεκασυλλάβου Σαπφικοῦ τρις ἐπαναλαμβανομένου καὶ τοῦ 'Αδωνίου ὡς ἐπωδοῦ ἐπιφερομένου.

π ο κ ι λ ό θ ρ ο ν ' α θ ά ν α τ ' Α φ ρ ό δ ι τ α ,
 παῖ Διός, δολόπλοκε, λίσσομαί σε,
 μή μ' ἄσαισι μήτ' ὀνίαισι δάμνα,
 πότνια, θῦμον (Σαφφ. ἀπόσπ. 1).

Παρὰ τῇ Σαπφοῖ εὐρίσκεται ἐν ἀποσπ. 1-26, παρὰ δὲ τῷ Ἀλκαίῳ ἐν ἀποσπ. 5. 36. 77. Ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἐμιμήσατο τὴν στροφὴν ταύτην ἡ Μελινῶ ἐν τῇ ᾠδῇ εἰς Ῥώμην (Στοβ. ἀνθολ. 7, 13). Τῆς στροφῆς ταύτης εὐρετῆς λέγεται ὑπὸ τοῦ Μαρίου Οὐικτωρίνου 2610 ὁ Ἀλκαῖος· ὁ δ' Ἡφαιστίων σελ. 44 λέγει «ἔστι δὲ καὶ παρ' Ἀλκαίῳ καὶ ἄδηλον ὑποτέρου ἐστὶν εὐρημα, εἰ καὶ Σαπφικὸν καλεῖται». Ὁ δὲ Diomedes 500. 508 ἀναφέρει τὴν εὐρεσιν αὐτῆς εἰς τὴν Σαπφῶ. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἡ συχνότερα παρὰ Σαπφοῖ ἢ παρ' Ἀλκαίῳ χρῆσις ἐγένετο αἰτία νὰ ἀποδοθῇ ἡ εὐρεσις αὐτῆς εἰς τὴν Σαπφῶ (πρὸς πλὴν Μαρίου Οὐικτωρίνου 2610 καὶ Θέων. Προγυμναστ. 22. (Caes. Bass. σελ. 266, 26 K.). Τὴν στροφὴν ταύτην χαρακτηρίζει ψυχικὴ γαλήνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἄνευ πάθους, ἡ δὲ τριπλῇ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς πενταποδίας, ἥς ἕνεκα μικρὸν διαφέρει τῆς κατὰ στίχον συνθέσεως, προσποιεῖ αὐτῇ ἀρχαϊκὴν χάριν καὶ ἀπλότητα. Τὸ ἐπιδιχὸν Ἀδώνιον πολλάκις συνάπτεται μετὰ τῆς τρίτης πενταποδίας εἰς ἓνα στίχον· οἷον Σαφφ. 1, 11. 2, 11. 13. 20. 21. Catull. 11, 11. Horat. od. 1, 2, 19. 1, 25, 11. 2, 16, 7. 3, 27, 66. Ἐνιαχοῦ ὁμοῦ ἐγχωρεῖ καὶ χασμωδία, ὡς παρ' Ὀρατίῳ 1, 2, 47. 12, 7. 22, 15. Ὁ δεύτερος ποὺς παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἔχει ἀδιαφόρως τὸ σχῆμα τροχαίου ἢ σπονδείου, παρὰ δὲ τῷ Κατούλλῳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ τοῦ σπονδείου, χωρὶς νὰ ἀποκλείηται ὁ τροχαῖος (Catull. 11, 6 καὶ 15. 51, 13), παρὰ δὲ τῷ Ὀρατίῳ εὐρίσκεται κανονικῶς ὁ σπονδεῖος. Τομὴν δὲ τὸ Σαπφικὸν ἑνδεκασύλλαβον δὲν ἔχει σταθεράν παρὰ τοῖς Ἑλλησι, καθὼς οὐδὲ τὸ Φαλαίκειον καὶ τὰ ἄλλα μονόκωλα μέτρα. Καὶ εὐρίσκεται μὲν συχνὰ αὕτη μετὰ τὴν τετάρτην ἢ πέμπτην συλλαβήν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν γίνεται σκοπίμως. Ὁ δὲ Ὀράτιος συχνότατα μὲν μεταχειρίζεται τὴν πενθημιμερῆ τομὴν, τέμνει δηλαδὴ μετὰ τὴν τρίτην θέσιν, ἡ δὲ κατὰ τρίτον τροχαῖον εὐρίσκεται ἐπίσης συχνὴ ὅσον καὶ ἡ πενθημιμερὴς κατὰ πρῶ-

τον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ποιήμασιν, οἷον ἐν τῷ Carmen saeculare καὶ ἐν τῷ δ' βιβλίῳ, ἐν δὲ τοῖς παλαιότεροις ποιήμασι σχεδὸν μόνον κατ' ἐξαίρεσιν, μετὰ δὲ τὸν Ὀρατίου ἐκλείπει ἐντελῶς.

431. Ἡ δὲ οὐχ ἦττον πολυθρύλητος Ἀλκαϊκὴ στροφή συνέστηκεν ἐκ τοῦ Ἀλκαϊκοῦ ἑνδεκασυλλάβου δις ἐπαναλαμβανομένου καὶ ἐκ δύο τετραποδιῶν ἐπιφερομένων ὡς ἐπωδικῶν, ὧν ἡ μὲν πρώτη εἶνε διμετρον ἱαμβικὸν ὑπερκατάληκτον, ἡ δὲ δευτέρα λογαοδικὸν διὰ δυοῖν.

σ	υ	υ	υ	σ	υ	υ	υ	υ	υ	υ
σ	υ	υ	υ	σ	υ	υ	υ	υ	υ	υ
σ	υ	υ	υ	σ	υ	υ	υ	υ	υ	υ
υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ	υ

οὐ χρὴ κάκοισι θῦμον ἐπιτρέπην·

προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι,

ὦ Βύκχι, φάρμακον δ' ἄριστον

οἶνον ἐνεικαμένοις μεθύσθην (Ἀλκ. ἀπόσπ. 35).

Ἡ στροφή αὕτη ἦτο συχνοτάτη παρ' Ἀλκαίῳ (πρβλ. ἀπόσπ. 9. 18. 19. 34. 35), ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν ταῖς τοῦ Ὀρατίου μιμήσεσι τῆς Ἀλκαϊκῆς ποιήσεως, ὅστις τὸ τρίτον μέρος τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ ἔγραψε τῷ μέτρῳ τούτῳ. Παρὰ δὲ τῇ Σαπφοῖ σφίζεται ἡ στροφή μόνον ἐν ἐνὶ ἀποσπάσματι τῷ 28. Ἐπειδὴ δὲ ἡ στροφή αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἄρσεως καὶ τὰ δύο πρῶτα κῶλα τελευτῶσιν εἰς τὴν θέσιν εἶνε μᾶλλον κεκινημένη καὶ ἐνεργητικωτέρα τῆς Σαπφικῆς, ἅμα δὲ καὶ ποικιλωτέρα περὶ τὴν ῥυθμοποιάν. Ἡ δὲ μετὰ τὴν ἱαμβικὴν διποδὶαν τῶν τριῶν πρώτων στίχων ἄρσις παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλήσιν εἶνε ἀδιάφορος, παρὰ δὲ τῷ Ὀρατίῳ κανονικῶς μακρά, ἐπὶ τοῦ ἱαμβικοῦ μάλιστα κώλου οὐδέποτε παραβαίνεται ὁ κανὼν οὗτος.

432. Ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ ἡ τετράστιχος στροφή ἡ ἐκ τριῶν Ἀσκληπιαδεῶν καὶ ἐνὸς δευτέρου Γλυκωνείου ὡς ἐπωδοῦ συγκειμένη (Asclepiadeum tertium), οἷον παρ' Ὀρατίῳ od. 1, 6. 15. 24. 33· 2, 12· 3, 10. 16· 4, 5. 12.

Scriberis Vario fortis et hostium

victor, Maeonii carminis aliti,

quam rem cumque ferox navibus aut equis

miles te duce gesserit (Horat. od. 1, 6).

Ἐν τοῖς ἀποσπάσμασι τοῦ Ἀλκαίου οὐδὲν εὐρίσκεται παράδειγμα· τῆς δὲ Σαπφοῦς σφίζεται ἔτι τὸ τέλος στροφῆς τινος (ἀπόσπ. 64),

ἐνθα τὸ ἐπωδικὸν Γλυκῶνειον, ὡς τὸ Ἀδῶνιον τῆς Σάπφικῆς στροφῆς, εἶνε συνημμένον τῇ προηγουμένῳ στίχῳ ἄνευ τομῆς·

ἐλθόντ' ἐξ ὀράνω πορφυρίαν ἔχον-
τα προῖέμενον χλάμυν.

433. Ἐνταῦθα προσέτι ἀνήκει καὶ ἡ ἐκ δύο Ἀσκληπιαδείων, ἐνὸς β' ἀκαταλήκτου Φερεκρατείου ὡς τρίτου στίχου καὶ ἐνὸς δευτέρου Γλυκωνείου ὡς τετάρτου συγκειμένη στροφή (Asclepiadeum quartum): οἷον παρ' Ὀρατίῳ 1, 5. 14. 21. 23· 3, 7. 13· 4, 13.

*Quis multa gracilis te puer in rosa
perfusus liquidis urget odoribus
grato, Pyrrha, sub antro?
cui flavam religas comam?*

Τοῦ Ἀλκαίου σφίζονται ἔτι μόνον οἱ δύο τελικοὶ στίχοι στροφῆς τινος τοιαύτης (ἀπόσπ. 43)

λάταγες ποτέονται
κυλιχνᾶν ἀπὸ Τηϊᾶν.

434. Εἰς τοὺς Λεσβίους ποιητὰς πιθανῶς ἀνοιστέα καὶ ἡ τετράστιχος στροφή ἡ ἐκ δύο Φαλαικείων, μιᾶς τετραποδίας (ἡ δύο διποδιῶν) ὡς τρίτου στίχου καὶ δύο πρώτων Φερεκρατείων ὡς τετάρτου συγκειμένη, ἥς συχνὴ ἐγένετο χρῆσις ἐν τοῖς παλαιότεροις σκολίοις (πρβλ. Bergk, poet. lyr. Cr.⁴ III σελ. 643 κέ.).

Ɀ Ɀ — Ɀ Ɀ — Ɀ — Ɀ — Ɀ
Ɀ Ɀ — Ɀ Ɀ — Ɀ — Ɀ — Ɀ
Ɀ Ɀ Ɀ — Ɀ — — Ɀ Ɀ —
Ɀ Ɀ Ɀ — Ɀ — — Ɀ Ɀ Ɀ — Ɀ —

Παράδειγμα ἐνταῦθα φέρομεν τὸ εἰς τὸν Σιμωνίδην ἀναφερόμενον 8 σκόλιον, οὗ τὸ πρῶτον Φαλαίκειον ἐν ἀρχῇ πολυσχημάτιστον πόδα ἔχει ἀνάπαιστον·

ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
δεύτερον δὲ φῦαν καλὸν γενέσθαι,
τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως,
καὶ τὸ τέταρτον ἠδᾶν μετὰ τῶν φίλων.

435. Μείζων τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἀπλῇ ἔτι τὴν σύνθεσιν εἶνε ἡ ἐκ δύο Γλυκωνείων ὑπερμέτρων περιόδων συγκειμένη ὀκτάκωλος στροφή τοῦ Ἀνακρέοντος (ἀπόσπ. 1)·

γουνουῦμαί σ', ἐλαφνόβoλε, | ξανθὴ παῖ Διός, ἀγρίων
 δέσποιν' Ἄρτεμι θη-ρῶν,
 ἦ κου νῦν ἐπὶ Ληθαίου | δίνησι θρασυκαρδίων
 ἀνδρῶν ἐσκατορᾶς πόλιν | χαίρουσ'· οὐ γὰρ ἀνήμερους
 ποιμαίνεις πολυή-τας.

Β'. Μικταὶ στροφαὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς.

436. Ἐν τῇ χορικῇ λυρικῇ ἡ χρῆσις τῶν μικτῶν μέτρων παρα-
 φαίνεται ἤδη παρ' Ἀλκμᾶνι, ὡς μαρτυροῦσι καὶ τινα τῶν ἀποσπα-
 σμάτων αὐτοῦ καὶ μάλιστα τὸ ὑπὸ Mariette τῷ 1855 ἐν Αἰγυπτι-
 ακῷ τάφῳ εὑρεθὲν λείψανον χορικοῦ ἔσχατος, ὅπερ ἀπεδόθη τῷ Ἀλκ-
 μᾶνι (πρβλ. Bergk, P. L⁴. III, 23 κέ.). Πάντως ὁμως καὶ ἂν δὲν
 ἀνήκῃ αὐτῷ, εἶνε ἔργον τινός τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκ Σπάρτης λυρικῶν.
 Τὸ ἔσχα τοῦτο ὁ Rossbach λαμβάνει ὡς κατὰ περικοπὴν ἀνομοιο-
 μερές, ὡς συγκείμενον δηλαδὴ ἐκ δύο στροφῶν, τῆς μὲν ὀκταστίχου
 τῆς δὲ ἐξαστίχου, αἵτινες ἐφεξῆς ἀνακυκλοῦνται κατὰ τὸ σχῆμα αβ
 αβ αβ κτλ. Καὶ ἡ μὲν πρώτη στροφή σύγκεται ἐκ τροχαϊκῶν καὶ
 μικτῶν κῶλων, ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν. Τὸ δὲ
 μετρικὸν σχῆμα τῶν στροφῶν εἶνε ἀπλοῦν, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐξῆς
 δύο στροφῶν, ἃς φέρομεν ὡς παράδειγμα·

στρ. α' στ. 50 ἢ οὐχ' ὄρης; ὁ μὲν κέλῃς

Ἑνετικός, ἀ δὲ χαίτα

τᾶς ἐμᾶς ἀνεψιᾶς

Ἀγνισιχόρας ἐπανθεῖ

χρυσὸς ὡς ἀκίρατος

55 τὸ τ' ἀργύριον πρόσωπον·

(διαφάδαν τί τοι λέγω;)

Ἀγνισιχόρα, μὲν' αὔτα.

στρ. β'

ἀ δὲ δευτέρα πεδ' Ἀγιδῶν τὸ εἶδος

ἵππος εἰδὴνφ Κολαξαῖος δραμεῖται.

60 ταὶ πελειάδες γὰρ ἀμὴν

Ὀρθία φάρος φεροίσαις

νύκτα δι' ἀμβροσίαν ἄτε σήριον

ἄστρον αὖειρομέναι μάχονται.

Ἐκ δὲ τῆς χορικῆς λυρικῆς τοῦ Στησιχόρου ὀλίγιστα ὑπολείπονται
 λείψανα, ὥστε φαίνεται ὅτι ὁ ποιητὴς οὗτος, ὅστις πρὸς τῷ κατὰ

δάκτυλον εἶδει πολλὴν ἐποίησατο τῶν δακτυλεπιτρίτων χρῆσιν, δὲν ἐθεράπευσε πολὺ τὰ μικτὰ μέτρα. Τούναντίον δὲ ὁ Ἴβυκος πρὸς τῷ ἀρχαϊκῷ κατὰ δάκτυλον εἶδει καὶ τὰ μικτὰ ἀνέπτυξε μέτρα, ὡς μαρτυρεῖ μάλιστα τὸ 1 ἀπόσπασμα, ὅπερ προσέοικε τῷ Σιμωνιδεῖ γένει τῶν μικτῶν. Ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων δὲ τῆς Κορίνθης καὶ Μυρτιδος, ἅτινα ἀναλόγως τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ πολλὰ μικτὰ περιέχουσι, δύναται τις νὰ εἰκάζῃ ὅτι πολλὴν τῶν μικτῶν μέτρων ἐποίησαντο χρῆσιν αἱ ποιήτριαι αὗται.

437. Κυρίως ὅμως τὰς ἐκ μικτῶν μέτρων στροφὰς τῆς χορικῆς λυρικῆς ἐκπροσωποῦσιν ὁ Σιμωνίδης καὶ Πίνδαρος καὶ Βακχυλίδης, οἵτινες καὶ πλείστην αὐτῶν ἐποίησαντο χρῆσιν καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν προήγαγον μέχρι τελειότητος. Παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις τὰ μικτὰ μέτρα μετὰ τοὺς δακτυλεπιτρίτους ἀποτελοῦσι τὸ ἐκτενέστατον καὶ συχνότατον εἶδος τῶν στροφῶν, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα μέτρα, ὧν χρῆσιν οὗτοι ποιοῦνται, τὰ δακτυλοἰθυφαλλικὰ δηλονότι, οἱ ὑπορχηματικοὶ δακτυλοτροχαῖοι, οἱ παῖωνες καὶ οἱ ἰωνικοί, περιωρίζοντο εἰς ποιητικὰ τινα μόνον εἶδη καὶ οὕτως ὡς δευτερεύοντα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι. Τὰ δὲ κυριώτερα παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις μέτρα, οἱ δακτυλεπίτριτοι καὶ τὰ μικτά, διαφέρουσιν ἀλλήλων τὸ ἦθος, ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ῥυθμοὶ ἔχουσιν ἦθος στασιμώτερον, οἱ δὲ δεῦτεροι κινητικὸν ἦτοι κεκινημένον καὶ ταχύτερον (πρὸς. Ἀριστοτ. πολιτ. 8, 5). Καὶ καθόλου μὲν αἱ μικταὶ στροφαὶ τῆς χορικῆς λυρικῆς οὐ μόνον ἔχουσι μεῖζον μέγεθος, ποικιλώτερα σχήματα καὶ τεχνικωτέραν σύνθεσιν παρὰ τὰς ἀπλουστεράς στροφικὰς συνθέσεις τῆς Λεσβιακῆς καὶ Ἀνακρεοντείου μελικῆς, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν διακρίνονται διάφορα γένη συνθέσεως μικτῶν στροφῶν, κυρίως δὲ δύο, τὸ Σιμωνίδειον καὶ τὸ Πινδάρειον, ἅτινα διαφέρουσιν ἀλλήλων ὡς ἐξῆς· πρῶτον μὲν τὰ μὲν τοῦ Σιμωνίδου μικτὰ μέτρα ἔχουσι συνήθως δύο ἢ καὶ πλείονας δακτύλους, εἶνε δηλαδὴ, ὡς λέγουσιν οἱ παλαιοὶ μετρικοί, λογαοιδικὰ πρὸς δυοῖν ἢ πρὸς τρισίν, τὰ δὲ τοῦ Πινδάρου περιέχουσι σχεδὸν πάντοτε ἓνα μόνον δάκτυλον. Εἶτα δὲ τὰ τοῖς μικτοῖς ἀναμισγόμενα ἑτερογενῇ κῶλα παρὰ μὲν τῷ Σιμωνίδῃ εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δακτυλικὰ καὶ ἀναπαιστικά, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ τροχαϊκά. Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ μέγεθος τῶν κῶλων εἶνε διάφορον· διότι παρὰ μὲν τῷ Σιμωνίδῃ ἐπικρατοῦσι μεῖζονα κῶλα, ὑπερβαίνοντα τὴν τετραποδίαν, πενταποδία δηλαδὴ καὶ ἑξαποδία, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ ἐλάσσονα,

τριποδίαί, τετραποδίαί καὶ διποδίαί. Ἐπὶ τούτοις δὲ οὐσιωδῶς διαφέρουσι καὶ κατὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν κώλων ἐν μέσῳ τῷ μέτρῳ· διότι παρὰ μὲν τῷ Σιμωνίδῃ ταῦτα καταλήγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τὴν ἄρσιν, παρὰ δὲ τῷ Πινδάρῳ εἰς τὴν θέσιν, ὅθεν τὰ μέτρα αὐτοῦ λαμβάνουσι κανονικῶς τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα. Συνωδὰ δὲ τῷ διαφόρῳ σχηματισμῷ διαφέρουσι τὰ δύο ταῦτα γένη καὶ κατὰ τὸ ἦθος. Καὶ αἱ μὲν τοῦ Πινδάρου στροφαὶ διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ συχνὰ λυομένους τροχαίους, διὰ τὸ βραχὺ καὶ πυκνὸν τῶν κώλων καὶ μάλιστα διὰ τὰς συχνὰς προκαταλήξεις ἔχουσι χαρακτῆρα ἐνεργητικὸν καὶ θερμόν, διάρμα καὶ δύναμιν, ἥτις ἐνίοτε χωρεῖ καὶ μέχρι τοῦ σκληροῦ· αἱ δὲ τοῦ Σιμωνίδου εὐκόλον καὶ ὁμαλὸν ἔχουσιν τὸν ῥοὺν τῶν ῥυθμῶν, ὅστις οὔτε διὰ τῆς συχνῆς λύσεως καὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν τροχερῶν τροχαίων λίαν ἐπιταχύνεται ὡς παρὰ Πινδάρῳ, οὔτε διὰ τῶν προκαταλήξεων ἀνακόπτεται, ἀλλὰ διὰ τῶν μακρῶν ῥυθμικῶν κώλων καὶ τῶν ἥττον τῶν τροχαίων κεκινημένων δακτύλων φερόμενος ρεῖ ὁμαλώτερον καὶ εὐκολώτερον, ἔχουσιν οἰκείαν οὐχὶ μᾶλλον τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἔξαρσιν, ὅσον τὴν μαλακότητα καὶ χάριν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸν διάφορον χαρακτῆρα τοῦ ποιητικοῦ γένους τῶν ποιητῶν τούτων, τὸ τε σκληρὸν καὶ τὸ ἀνθηρόν, εὐρίσκομεν ἐν τῇ ῥυθμοποιᾷ. Καὶ τὸ μὲν Σιμωνίδειον γένος τῶν μικτῶν στροφῶν δὲν ἰδιάζει μόνον μόνῳ τῷ Σιμωνίδῃ, ἀλλ' ἤδη πολλῶ πρότερον μετεχειρίσατο αὐτὸ ὁ Ἀλκμάν, ὁ Ἴβυκος καὶ ὁ Σπησίχορος, εἰ καὶ ἐν τῶν ὀλίγων σφζομένων ἀποσπασμάτων τῶν ποιητῶν τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀκριβεστέραν ἔννοιαν τῆς ἰδίας ἐκάστου αὐτῶν συνθέσεως. Ἄλλ' οὗτοι μὲν σπανιώτερον μετεχειρίσαντο τὰ μικτὰ μέτρα, παρὰ δὲ τῷ Σιμωνίδῃ ἐπικρατοῦσι ταῦτα παρὰ πολὺ πάντων τῶν ἄλλων καὶ εὐρίσκονται παρ' αὐτῷ οὐ μόνον ἐν τοῖς θρήνοις καὶ ὑπορχήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπινίκις, ἐν οἷς ἅπαξ μόνον ἐν τῷ ε' ἀποσπασματι ἀπέκλινε πρὸς τὸ Πινδάρειον γένος. Τὸ δὲ Πινδάρειον γένος δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν εἰς οὕτως ἀρχαίους χρόνους, ὡς τὸ Σιμωνίδειον, οὐδὲ νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι κατὰ τοῦτο ἐμμήσατο ὁ Πίνδαρος τὸν Λᾶσον ἢ τὴν Κόρινναν. Μᾶλλον δὲ φαίνεται ὁ Πίνδαρος δημιουργὸς τοῦ ἰδίου γένους τῶν μικτῶν στροφῶν, ἐμμήσατο δ' αὐτὸν ὁ Βακχυλίδης καὶ ἐνταῦθα ὅπως καὶ ἐν τοῖς δακτυλεπιτρίτοις. Ἀνήκουσι δ' ἐνταῦθα ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Βακχυλίδου τὸ 14^{ον} (παιάν), τὸ 19^{ον} (προσόδιον) καὶ τὸ 37^{ον} καὶ 47^{ον}.

Αὐτὸς δὲ ὁ Πίνδαρος τὰ μικτὰ μέτρα μεταχειρίζεται κυρίως ἐν ἐπινίκ-
κοις, παιᾶσι καὶ ὑπορχήμασιν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς εἰδεσι τοῦ Πινδάρου
ἐπικρατοῦσι παρὰ πολὺ, ὡς καὶ παρὰ Βακχυλίδην, τὰ ἐπισύνθετα μέ-
τρα. Αἱ δὲ μικταὶ στροφαὶ ἐν τοῖς ἐπινίκαις τοῦ Πινδάρου εἶνε αἱ
ἐξῆς· Ὀλυμπ. 1. 4. 9. 10. 11. 13. 14. Πυθ. 2. 5. 6. 7. 8. 10.
11. Νεμ. 2. 3. 4. 7. Ἰσθ. 6. 7. Πάντων δηλαδὴ τῶν ποιημάτων
τούτων αἱ τε στροφαὶ καὶ ἀντιστροφαὶ καὶ αἱ ἐπωδοὶ σύγκεινται ἐκ
μικτῶν μέτρων.

438. Εἰδικώτερον δὲ περὶ τοῦ μετρικοῦ σχηματισμοῦ τῶν Πινδα-
ρικῶν στροφῶν παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς·

α') Συνήθως μὲν δύο ἢ τρία κῶλα συνάπτονται εἰς ἓν μέτρον· καὶ
μονόκωλα δὲ μέτρα εἶνε συχνὰ καὶ οὐχὶ μόνον τετραποδία καὶ μεί-
ζονα κῶλα, ἀλλὰ καὶ τριποδία. Μέτρα δὲ μείζονα τῶν τρικῶλων
εἶνε σπάνια, οἷον τετράκωλον μὲν ἐν Πυθ. 2 ἐπωδ. στ. 1, ἐξάκωλον
δὲ ἢ ἐπτάκωλον ἐν Ἰσθμ. 7, 5. Τὸ δὲ τελικόν τοῦ μέτρου κῶλον
σχεδὸν πανταχοῦ καταλήγει εἰς τὴν θέσιν, ἢ δὲ ἀπόθεσις εἰς τὴν ἄρ-
σιν περιορίζεται κυρίως εἰς τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς στροφῆς μέτρον. Κατὰ
δὲ τὴν ἀκολουθίαν τῶν κῶλων ἐν τῷ μέτρῳ ὁ Πίνδαρος τηρεῖ τὸν νό-
μον, καθ' ὃν τὰ τροχαϊκὰ στοιχεῖα (ἢ συχνὴ τροχαϊκὴ καταληκτικὴ
τριποδία καὶ διποδία) κεῖνται ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ μέτρου, ἐν τῇ ἀρχῇ
δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τὰ μικτά.

β') Τὰ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχόμενα μέτρα εἶνε σχεδὸν ἰσάριθμα,
μᾶλλον δὲ συχνότερα τῶν ἀπὸ τῆς θέσεως ἀρχομένων. Εἶνε δὲ ἡ ἄρσις
αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν μακρὰ συλλαβή, σπανιώτερον δὲ βρα-
χεῖα ἢ ἀδιάφορος· ἡ δὲ δυσύλλαβος εὐρίσκεται οὐ μόνον ἐν ἀναπαι-
στικοῖς καὶ μικτοῖς κῶλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἱαμβικοῖς. Ἐνίοτε δὲ καὶ
ἀνταποδίδονται ἀντιστροφικῶς ἡ δυσύλλαβος καὶ ἡ μακρὰ ἄρσις.

γ') Ἡ λύσις δακτύλου ἢ ἀναπαίστου εὐρίσκεται μόνον κατ' ἐξαί-
ρεσιν, οἷον Νεμ. 7, 70. Πυθ. 11, 9. 41. 58. Ὀλ. 11, 36. Τοσοῦτον
δὲ συχνότερα εἶνε ἡ λύσις τροχαϊκῆς τινος ἢ ἱαμβικῆς θέσεως ἢ τε
τοῖς μικτοῖς κῶλοις, ἔνθα μάλιστα συμβαίνει ἐπὶ τοῦ πρώτου ποδός,
καὶ ἐν τοῖς τροχαϊκοῖς καὶ ἱαμβικοῖς, ὧν τὰ πολὺ πλεῖστα περιέχουσι
μίαν ἢ καὶ δύο λύσεις. Ἡ δὲ λύσις τῆς τελικῆς τοῦ κῶλου θέσεως,
ὅταν μὲν τὸ ἐπόμενον κῶλον ἄρχηται ἀπὸ τῆς θέσεως, εἶνε μὲν πάν-
του σπάνια, ἀλλ' ἀναμφισβήτητος, ὅταν δὲ ἀκολουθῇ ἄρσις, τούναντίον
συχνωτάτη καὶ εὐρίσκεται καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ μέτρου, οἷον Νεμ.

3, 6. Όλυμπ. 11 έπωδ. 1. Τῆς δὲ συναιρέσεως τῆς ἄρσεως τοῦ δακτύλου εὐρίσκεται βέβαιον παράδειγμα ἐν Όλυμπ. 11 έπωδ. 3 (στ. 99) «παῖδ' ἑρατὸν δ' Ἀρχεστράτου» (ι υ υ - ω - υ -).

δ') Ό δὲ πολυσχημάτιστος πούς τῶν τε μικτῶν καὶ τῶν καθαρῶν (τροχαϊκῶν) κῶλων ἔχει ὡς ἐξῆς· τὸ μὲν σπονδειακὸν σχῆμα εἶνε ἐπίσης συχνόν ἐν τε τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μέτρου, εἴτε τοῦτο ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἄρσεως εἴτε ἀπὸ τῆς θέσεως, ἡ ἀκριβὴς ὁμῶς ἀντιστροφικὴ ἀνταπόδοσις σπανίως τηρεῖται. Τὸ δὲ ἀναπαιστικὸν σχῆμα εὐρίσκεται ἐν Νεμ. 5', στ. 65 υ υ - (ἴσον εἶ.), ἀνταποδίδεται δὲ σπονδειαῖ (ι -) ἐν στ. 21 καὶ 43, ἴσως δὲ καὶ ἐν Πυθ. 6, 4 καὶ Νεμ. 6, 5. Τὸ δὲ ἱαμβικὸν σχῆμα ἐπὶ τῶν μικτῶν κῶλων εἶνε σχεδὸν ἐπίσης συχνόν, ὅσον καὶ τὸ σπονδειακόν, ἔχει δὲ πάντοτε αὐστηρὰν ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν καὶ εὐρίσκεται μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ μέτρου οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ.

ε') Οὐχὶ πάντα τὰ κῶλα εἶνε ἐπίσης χρήσιμα ἐν ταῖς στροφαῖς ταύταις τοῦ Πινδάρου, ἀλλὰ πέντε μὲν αὐτῶν ἐπικρατοῦσιν ὡς θεμελιώδεις τύποι, οἵτινες ἐπίσης συχνοὶ εἶνε ἐν χρήσει καὶ τὴν αὐτὴν ὡς πρὸς τὰς μικτὰς στροφὰς ἔχουσι σημασίαν, οἷαν ἡ δακτυλικὴ τριποδία καὶ οἱ ἐπίτριτοι ὡς πρὸς τὰς ἐκ δακτυλεπιτρίτων στροφὰς. Τοιαῦτα δὲ εἶνε τὸ δεῦτερον Γλυκῶνειον, τὸ δεῦτερον ἀκατάληκτον καὶ καταληκτικὸν Φερεκράτειον καὶ δύο τροχαϊκὰ, ἡ καταληκτικὴ τριποδία καὶ διποδία. Δευτερεύοντα δὲ κῶλα ὡς πρὸς τὸ συχνόν τῆς χρήσεως εἶνε οἱ δύο μικτοὶ προσοδιακοὶ καὶ ἡ καταληκτικὴ τροχαϊκὴ τετραποδία. Πάντα δὲ τὰ λοιπὰ κῶλα, μικτὰ τε καὶ ἑτερόμετρα (ἱαμβικά, δακτυλικά, ἀναπαιστικά), μάλιστα δὲ μείζονα κῶλα καὶ πάντα τὰ λογαϊδικὰ πρὸς δυοῖν καὶ τρισὶν σπανίως μόνον εἶνε ἐν χρήσει καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονήρη μόνον εὐρίσκονται παραδείγματα αὐτῶν.

ς') Τὰ ἐκ μικτῶν στροφῶν ποιήματα τοῦ Πινδάρου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαιροῦνται εἰς περικοπὰς τριαδικὰς συγκειμέναις ἐκ στροφῆς, ἀντιστροφῆς καὶ έπωδοῦ, ἡ δὲ μονοστροφικὴ σύνθεσις εὐρίσκεται σπανίως καὶ ἐπὶ ὑποθέσεως ἥττον σημαντικῆς, οἷον ἐπὶ νικῶν παίδων καὶ νέων, ὡς ἐν Όλυμπ. 14. Πυθ. 6. Νεμ. 9 καὶ 4. Ἰσθμ. 7.

ζ') Οὐδεμία τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Πινδάρου εὐρίσκεται μόνον ἐκ μικτῶν κῶλων συντεθειμένη, οἷον συμβαίνει παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις λυρικοῖς καὶ ἐν τισὶ τῶν στροφῶν τῶν τραγικῶν, ἀλλὰ πάντοτε ἀναμιγνύονται καὶ ἑτερογενῇ στοιχείᾳ, καὶ μάλιστα τροχαϊκὰ καὶ δα-

κτυλικὰ κῶλα. Ὡς ἐκ τῶν στοιχείων δέ, ἐξ ὧν συντίθεται ἡ στροφή, καὶ ἐκ τοῦ λόγου, ὃν ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ διάφορα στοιχεῖα, διακρίνονται διάφορα εἶδη μικτῶν στροφῶν, οἷον 1) τὸ εἶδος τῶν στροφῶν, ἐν αἷς ἐπικρατοῦσι παρὰ πολὺ τὰ μικτὰ κῶλα, ὥστε δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι κατ' ἐξοχὴν μικταὶ στροφαί. 2) Τὸ εἶδος τῶν στροφῶν, ἐν αἷς ἐπίσης γίνεται σημαντικὴ χρῆσις καὶ μικτῶν καὶ τροχαϊκῶν (ιαμβικῶν) κῶλων. Ὁ λόγος δὲ τῆς μίξεως τῶν μικτῶν κῶλων μετὰ τῶν τροχαϊκῶν καὶ τῶν πολλῶ σπανιωτέρων δακτυλικῶν δὲν εἶνε ὠρισμένος οὐδὲ πάντοτε ὁμοίος, διότι ἐν τισὶ στροφαῖς πλεονεκτοῦσι τὰ τροχαϊκὰ καὶ δακτυλικὰ κῶλα τῶν μικτῶν, τὰ τελευταῖα μάλιστα ἀποβαίνουσιν ἐπουσιώδη. Εἴτα δὲ καὶ ἡ θέσις τῶν τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν κῶλων δὲν εἶνε σταθερά, εἰ καὶ συνήθως εὐρίσκονται ἐν τῇ τέλει τῶν στίχων ἢ ἐπιφέρονται ἐπωδικῶς συμπλέγματί τινι στίχων. Οὐχὶ σπανίως ὅμως τὰ κῶλα ταῦτα ἀποτελοῦσι καὶ αὐτατελεῖς στίχους. Τὸ δευτερον τοῦτο εἶδος τῶν στροφῶν εἶνε πολλῶ συχνότερον τοῦ πρώτου. 3) Εἶδος ἀποτελοῦσιν αἱ στροφαί, αἵτινες σύγκεινται ἐκ μικτῶν καὶ δακτυλικῶν κῶλων καὶ ἀποκλίνουναι πρὸς τὰς τοῦ Σιμωνιδείου γένους. Ἀλλὰ τοιαῦται σαφῶς ἀποτετυπωμένα στροφαί μόνον ἐν δύο ἐπινίκιοις εὐρίσκονται παρὰ Πινδάρῳ, Νεμ. 4 καὶ 6. 4) δὲ εἶδος ἀποτελοῦσιν αἱ ἐκ μικτῶν καὶ παιώνων συγκείμεναι στροφαί, ἐν αἷς δηλαδὴ τοῖς μικτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις χρησίμοις ἑτερομέτροις κῶλοις συζεύγνυνται κρητικοὶ ἥτοι πόδες τοῦ ἡμιολίου γένους. Ὅτι δὲ οἱ πόδες οὗτοι δὲν πρέπει νὰ ληφθῶσιν ἀντὶ καταληκτικῶν τροχαϊκῶν διποδιῶν, μαρτυρεῖ ἡ συχνὴ λύσις τῆς δευτέρας μακρᾶς, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν ἐπὶ τῆς καταληκτικῆς τροχαϊκῆς διποδίας, ἥς ἡ τελικὴ τρίσημος μακρὰ δὲν ἐπιδέχεται λύσιν. Τοῦ τοιοῦτου εἶδους τῶν Πινδαρικῶν στροφῶν ὀλίγα σώζονται λείψανα, Ὀλυμπ. 2, Ὀλυμπ. 10 (11) καὶ Πυθ. 5 (στρ.) καὶ τὸ λαμπρὸν ἐκ διθυράμβου ἀπόσπασμα 75 (54). Ἐν πάσαις ταῖς στροφαῖς ταύταις ὁ παίων δὲν εἶνε στοιχεῖον πάρεργον, ἀλλ' οὐσιῶδες καὶ τῆς στροφῆς χαρακτηριστικόν, ἐν ᾧ τὰ μικτὰ κῶλα ἐλαττοῦνται ἢ εἶνε μόνον ὁμοταγῇ.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὥδῃ τις κατὰ τὸ ἐπωδικόν σχῆμα πεποιημένη δὲν ἀνήκει πάντοτε εἰς ἓν μόνον τῶν εἰρημένων εἰδῶν τῆς συνθέσεως, ἀλλ' ἡ ἐπωδὸς δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς ἄλλο εἶδος ἢ ἡ στροφή· οἷον ἐν Ὀλυμπ. 9 ἡ μὲν στροφή ἀνήκει εἰς τὸ α' εἶδος, ἡ δὲ ἐπωδὸς εἰς τὸ β'. Ὡσαύτως ἐν Νεμ. 7. Τὰνἀπαλιν συμβαίνει ἐν Πυθ. 2, 8, 10,

ἡ μὲν δηλαδὴ στροφὴ ἀνήκει εἰς τὸ β', ἡ δὲ ἐπὶ δὸς εἰς τὸ α' εἶδος.
 Ἐν Πυθ. 5 ἡ μὲν στροφὴ ἀνήκει εἰς τὸ δ' εἶδος, ἡ δὲ ἐπὶ δὸς εἰς τὸ
 β'. Ἐν Ὀλυμπ. 1 ἡ μὲν στροφὴ ἀνήκει εἰς τὸ β', ἡ δὲ ἐπὶ δὸς ἐξ
 ἴσου εἰς τὸ α' καὶ β'. Ἐν ἄλλοις ἢ τε στροφὴ καὶ ἡ ἐπὶ δὸς ἀνήκουσιν
 εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἷον ἐν μὲν Ἰσθμ. 6 ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἀνήκουσιν
 εἰς τὸ α' εἶδος, ἐν δὲ Ὀλυμπ. 4, Πυθ. 7 καὶ 11 καὶ Νεμ. 3 ἀμ-
 φότερα εἰς τὸ β', ἐν δὲ Νεμ. 6 ἀμφοτέρω εἰς τὸ γ' εἶδος.

439. Παραδείγματα δὲ ἑκατέρου γένους συνθέσεως, τοῦ τε Σιμων-
 νιδείου καὶ τοῦ Πινδαρίου, παρατιθέμεθα τὰ ἐξῆς·

Σιμωνίδ. ἀπόσπ. 4.

Τῶν ἐν Θερμοπύλαις θανόντων
 εὐκλεῆς μὲν ἂ τίχα, καλὸς δ' ὁ πότμος,
 βωμὸς δ' ὁ τάφος, πρὸ γόων δὲ μνᾶστις, ὁ δ' οἶκτος ἔπαινος·
 ἐντάφιον δὲ τοιοῦτον οὔτ' εὐρώς

5 οὔθ' ὁ πανδαμάτωρ ἀμαυρῶσει χρόνος.
 ἀνδρῶν δ' ἀγαθῶν ὅδε σπῆκος οἰκέταν εὐδοξίαν
 Ἑλλάδος εἴλετο· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Λεωνίδας
 [ὁ] Σπάρτας βασιλεὺς, ἀρετᾶς μέγαν λελοιπὼς
 κόσμον ἀέναόν τε κλέος.

	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
-	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
5	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
-	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω

α'. 4. 3+3. 3+4. β'. 4+2. 4+2. γ' 5+2. 5+2. 5+2. 4.

Σιμωνίδ. ἀπόσπ. 41.

Οὐδὲ γὰρ ἐννοδίψυλλος ἀν-τα τότ' ὥρτ' ἀνέμων,
 ἅτις κατεκώλυε κιθναμέναν
 μελιαδέα γὰ-ρυν ἀραρεῖν ἀκοαῖσι βροτῶν.

	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
-	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
υ	α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ	ω

4+3. 4. 2+4.

Πινδ. Ὀλυμπ. 1 (στροφή).

Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ- | χρυσὸς αἰθόμενον - πῦρ
 ἅτε διαπρέπει- | νυκτὶ μεγάνορος ἑξοχα πλούτου.
 εἰ δ' ἄεθλα γαρύεν
 ἔλδεαι, φίλον ἦ-τορ,

μηκέτ' ἀελίου σκόπει

ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἀμέ|ρα φαεννὸν ἄστρον ἐρή-|μας δι' αἰθέρος,

μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα | φέρτερον αὐ-δάσομεν·

ὄθεν ὁ πολύφατος ὕμνος ἀμφιβάλλεται

σοφῶν μητίεσ-σι κελαδεῖν

Κρόνου παῖδ' ἐς ἀφνεῖαν - ἰκομένους

μάκαιραν Ἰέρωνος ἐστίαν.

υ - υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ
 υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ
 υ - υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ - υ υ υ υ υ υ υ υ υ
 υ - υ υ υ υ υ υ υ υ υ

Α'. α'. 4+4. 4+4. 6'. 4. 4. 4. γ'. 4+4+4. 4+4. Β'. δ' 6. 5. 6. 5.

Πινδ. Ὀλυμπ. 1 (ἐπωδός).

Συρακόσιον ἵπποχάρ-|μαν βασιλῆα λάμ-|πει δέ Φοι κλέος

ἐν εὐάνορι Λυ-|δοῦ Πέλοπος ἀποικία·

τοῦ μεγασθενῆς - ἐ|ράσσατο Γαι-δοχος

Ποσειδᾶν, ἐπεί-|νιν καθαροῦ λέβητος | ἔξελε Κλω-θῶ,

ἐλέφαντι φαίδιμον ὦ-|μον κεκαδμένον. [λα-|θῆ λόγον

ἦ θαυματὰ πολλὰ καί-|πού τι καὶ βροτῶν-|φάτις ὑπὲρ τὸν ἀ-

δεδαιδαλμένοι-|ψεύδεσι ποικίλοις-|ἐξαπατῶντι μῦθοι.

υ - υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ - υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ Λ
 - υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ Λ
 υ - υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

Α'. α'. 4+4+4. 6'. 4+4. 4+4.

Β'. α'. 3+3+3. 3+3. 6'. 3+3+3+3. 3+3+3.

Γ'. Μικταὶ στροφαὶ τῆς τραγωδίας.

α'. Αἰσχύλου.

440. Ἐν τῇ τραγωδίᾳ διακρίνονται δύο γένη μικτῶν στροφῶν, τὸ ἀρχαιότερον, ὅπερ ἐκπροσωπεῖ ὁ Αἰσχύλος, καὶ τὸ νεώτερον, ὅπερ εἶνε κοινὸν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Καὶ αἱ μὲν τοῦ Αἰ-

σχύλου στροφαί ἀποτελοῦσιν ἴδιον μετρικὸν γένος ἀκριβῶς διακεκρι-
 μένον πάντων τῶν ἄλλων χρησίμων παρ' αὐτῷ γενῶν τῶν στροφῶν
 διὰ τε τοῦ ἤθους καὶ τῆς ποιητικῆς διανοίας. Οἱ ῥυθμοὶ εἶνε μὲν κι-
 νηταί, οἷοι αἱ τοῦ Πινδάρου, οἰκειότης ὅμως αὐτῶν εἶνε οὐχὶ τὸ ἐξηρ-
 μένον καὶ τεθαρρηκός, ἀλλ' ἀδημονία τις καὶ λύπη, ἣ παρακολουθεῖ
 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀβρά τις χάρις. Ἡ ἀδημονία ὅμως αὕτη οὔτε εἰς
 ἄνανδρον διάθεσιν μεταχωρεῖ, οἷαν ἐμφανίζουσιν αἱ ἰωνικαὶ στροφαί,
 οὔτε ὑπὸ λίαν σφοδροῦ πάθους κατακλύζεται, ὡς γίνεται ἐν τοῖς ἰαμ-
 βικοῖς θρήνοις. Τοιαῦται εἶνε αἱ στροφαί τοῦ θρήνου τοῦ Ἀγαμέμνο-
 νος στ. 1459 καὶ ἐν Χοηφόροις στ. 315, ἐνθα οἱ εὐγενεῖς Ἀργεῖοι
 ἐπὶ τῷ νεκρῷ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Ἠλέκτρα παρὰ
 τὸν τάφον τοῦ πατρὸς θρηνοῦσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ θρήνῳ τῶν
 Περσῶν ἐπὶ τῷ πεπτωκότι μεγαλείῳ τοῦ κράτους στ. 633 καὶ ἐν τῇ
 ἐν Ἀγαμ. στ. 717 συζυγίᾳ. Ἀλλαχοῦ δὲ ἐπιπολάζει σφοδρὰ κίνησις καὶ
 πάθος καὶ μάλιστα ἐπὶ χοριαμβικοῦ σχήματος, οἷον ἐν τῷ ψυχαγωγικῷ
 μέλει τῶν Περσῶν στ. 633 καὶ ἄλλαχοῦ, ἐνθα πολλὴ ἡ ἀδημονία καὶ
 ὁ φόβος καὶ ἡ ἄγωνία, οἷον Ἰκέτ. 40. Ἐπτ. 231. Ἀγαμ. 197. Κατὰ
 τὸν διπλοῦν δὲ τοῦτον χαρακτῆρα τῆς ποιήσεως, τὸν ὅτε μὲν μαλακώ-
 τερον, ὅτε δὲ παθητικώτερον, διακρίνονται καὶ αἱ μικταὶ τοῦ Αἰσχύλου
 στροφαί εἰς δύο εἶδη. Ἐν ἀμφοτέροις μετὰ τῶν μικτῶν πολλαχῶς ἀνα-
 μίσγονται τροχαϊκὰ καὶ ἰαμβικὰ κῶλα, ἅτινα λίαν συχνὰ σχηματί-
 ζονται προκαταληκτικὰ, σπανίως δὲ μόνον ἔχουσι λελυμένην τὴν θέσιν
 ἢ ἄλογον τὴν ἄρσιν καὶ διὰ τοῦτο στεροῦνται μὲν τῆς ἐπιπολαζούσης
 ἐν ταῖς μικταῖς στροφαῖς τοῦ Πινδάρου μεγάλης κινήσεως, ἔχουσι δὲ
 μᾶλλον παθητικὸν χαρακτῆρα, οἷον αἱ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ τροχαϊκαὶ
 καὶ ἰαμβικαὶ στροφαί. Αὐτὰ δὲ τὰ μικτὰ κῶλα εἶνε τετραποδία καὶ
 τριποδία καταλήγουσαι συνηθέστερον εἰς τὴν ἄρσιν, τὸ δὲ καταλη-
 κτικὸν Γλυκῶνειον καθ' ὅλου δὲν εἶνε συχνόν, ἰδιᾶ δὲ Γλυκωνείων συ-
 στημάτων ἐξ ὁμοίων δὲν γίνεται χρήσις, ὅπως παρὰ τοῖς μεταγενε-
 στέροις τραγικοῖς καὶ τοῖς κωμικοῖς, τὸναντίον δὲ γίνεται χρήσις χο-
 ριαμβικῶν συστημάτων. Παρὰ τοὺς καθολικοὺς τούτους μετρικοὺς
 νόμους ἀμφοτέρα τὰ εἶδη τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Αἰσχύλου διὰ
 σημαντικῶν διαφορῶν διακρίνονται τῶν μικτῶν στροφῶν πάντων τῶν
 ἄλλων ποιητῶν.

441. *Πρῶτον εἶδος.* Καὶ αἱ μὲν στροφαί τοῦ α' εἶδους χαρακτη-
 ρίζονται διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν μικτῶν τριποδιῶν (τοῦ α' καὶ β')

Φερεκράτειου), αἵτινες σπανίως μόνον σχηματίζονται καταληκτικαί ἢ ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως καί, ὅπερ ἰδίᾳ χαρακτηριστικόν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπαναλαμβάνονται τρεῖς ἐφεξῆς. Δευτερεύοντα δὲ κῶλα εἶνε τὰ Γλυκῶνεια, κατ' ἐξαιρέσιν δὲ εὐρίσκεται τὸ προσδιακόν. Μακρότερα δὲ μικτὰ κῶλα οὐδαμοῦ εὐρίσκονται ἐν τῷ α' τούτῳ εἶδει τῶν στροφῶν, σπανιώτατα δὲ λογαοιδικά πρὸς δυοῖν καὶ πρὸς τρισίν. Αἱ δακτυλικαὶ τριποδία εἶνε πολλῶ συχνότεραι τῶν τετραποδιῶν. Τὰ δὲ ἱαμβικά καὶ τὰ πολλῶ ὀλιγώτερον συχνὰ τροχαϊκά κῶλα ἔχουσι πάντοτε τὸ προκαταληκτικόν σχῆμα, τὸ δὲ ἄνευ προκαταλήξεως τρίμετρον καὶ τετράμετρον εὐρίσκεται μόνον κατ' ἐξαιρέσιν ἐν Ἰκέτ. 580 = 588 καὶ Ἀγαμ. 1486 = 1510, ἐν ᾧ παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἐν τοῖς μετ' ἱάμβων ἀναμεμιγμένοις μικτοῖς εἶνε πάνυ συχνόν. Ἐν τισὶ δὲ στροφαῖς ἐπικρατοῦσι τὰ ἱαμβικά κῶλα καὶ τὰ μικτὰ ἀποτελοῦσι μόνον τὸ τέλος ἢ ἡ στροφή εἶνε διμερής. Ἐνίοτε δὲ ἀναμιγνύει ὁ Αἰσχύλος ταῖς τοῦ εἶδους τούτου στροφαῖς καὶ ἀνακλωμένους (Χοηφ. 327-330), Βακχείους (Χοηφ. 349 «τέκνων τ' ἐν κελεύθοις ἐπιστρεπτὸν αἰῶ». 390 «ποτᾶται, πάροιθεν δὲ πρῶρας») καὶ δοχμίους (ἐν τῷ ψυχαγωγικῷ μέλει τῶν Περσῶν καὶ ἀλλαχοῦ), ἀλλὰ μετὰ μεγάλης φειδοῦς. Παράδειγμα δὲ τοῦ α' τούτου εἶδους φέρομεν τὰς ἐξῆς στροφάς.

Αἰσχ. Χοηφ. (315 — 322 =) 332 — 340.

κλυθῖ νυν, ὦ πάτερ, ἐν μέρει - πολυδάκρυτα πέν-θῃ
δίπαις - τοῖ σ' ἐπιτύμβιος - ὀρῆνος ἀναστενά-ζει.
τάφος δ' ἱκέτας δέδε-κται ψυγάδας θ' ὁμοίως.
τί τῶνδ' - εὐ; τί δ' ἄτερ κακῶν-; οὐκ ἀτρίακτος ἄ-τα ;
⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ -
⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ -
⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ -
⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ | ⋮ ⋮ ⋮ - ⋮ ⋮ -

Περσ. 568 — 575 (= 576 — 583).

τοὶ δ' ἄρα πρωτομόροιο, φεῦ,
ληθόντες πρὸς ἀνάγκας, ἐή,
ἀκτὰς ἀμφὶ Κυχρείας, ὁᾶ,
ἔρρανται στένε καὶ δακνά|ζου, βαρὺ δ' ἀμβόασον
οὐράνι' ἄχῃ, ὁᾶ <ὁᾶ>,
τεῖνε δὲ δυσδάυκτον
βοᾶ-τιν τάλαιναν αὐδάν.

Ἐν τῇ στροφῇ ταύτῃ τρεῖς ἀκατάληκτοι τριποδία, ὧν ἡ πρώτη δακτυλική, αἱ δὲ δύο ἐπόμεναι Φερεκράτεια, προτάσσονται Πριαπίου,

ἄφ' οὐπερ ὥσπερ καὶ ἀπ' ἀλλήλων χωρίζονται διὰ τριῶν μονοποδικῶν ἐπιφωνημάτων. Ὅπως δὲ προηγοῦνται, οὕτω καὶ ἐπιφέρονται τῷ Πριαπίῳ τρία κῶλα, δύο ἱαμβικά καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀκατάληκτον Φερεκράτειον. Πρβλ. Πέρσ. 584-590=591-597. 1014-1025=1026-1037. Ἐπτ. 287-302=303-320 (ἡ στροφή εἶνε διμερής, τὸ α' μέρος 287-294 ἱαμβικόν, τὸ δεύτερον μικτόν). Ἰκέτ. 556-564=565-573. 574-581=582-589. 630-642=643-655. 656-665=666-677. 678-687=688-697. Ἀγαμ. 681-698=699-716. 717-726=727-736. 1448-1454=1468-1474. 1481-1488=1505-1512. Χοηφ. 315-322=332-340. 345-353=363-371. 380-385=394-399. 385-392=410-417. 466-470=471-475. 806-811.

442. Δεύτερον εἶδος. Τὸ δὲ δεύτερον εἶδος τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Αἰσχύλου χαρακτηρίζει οὐχὶ μᾶλλον ἢ ποιότης τῶν μικτῶν κώλων ἢ τὰ ἀναμισγόμενα δακτυλικά κῶλα καὶ μέτρα. Τὰ τελευταῖα, ἅτινα πολλάκις καὶ πλεονεκτοῦσι τῶν μικτῶν, ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν, ἔχουσι ποικιλώτατον σχῆμα, ὅτε μὲν ἔχοντα ἀκολουθοῦντας ἐν συνεχείᾳ τοὺς δακτύλους, ὡς ἐν τῇ ἐν Ἰκέτ. 46 ἐπταποδία καὶ τῇ ἐν στ. 69 ἐξαμέτρῳ, ὅτε δὲ λαμβάνοντα προκαταλήξεις, ὅθεν ἡ δακτυλικὴ ἐξαποδία καὶ τετραποδία γίνεται χοριαμβικόν τρίμετρον καὶ δίμετρον. Πρβλ. Ἐπτ. 324 (δύο χορίαμβοι), Ἰκέτ. 57 (τρῆς χορίαμβοι), Πέρσ. 633 καὶ Ἰκέτ. 60 (4 χορ.), Ἰκέτ. 544 (5 χορ.). Συναίρεσις δὲ κατὰ τὴν πρώτην χώραν τοῦ δακτυλικοῦ κώλου εὐρίσκεται ἐν Ἰκ. 552 «Παμφύλων τε διορνυμένα» (πρβλ. στ. 543, ἐνθα δάκτυλος) καὶ 74 «δειμαίνουσα φίλους» (πρβλ. 83). Παραδείγματα φέρομεν τὰς ἐξῆς στροφάς:

Αἰσχ. Ἰκέτ. πάρ. α' 41 — 48 = 49 — 56.

νῦν δ' ἐπικεκλομένα

Δῖον πόρτιν ὑπερ|πόντιον τιμάορ', ἱνὶν τ' ἀνθονομού|σας προ-
γόνου βοός ἐξ ἐπιπνοίας

Ζηνὸς ἔφαψιν· ἐπώνυμιά δ' ἐπεκραίνετο μόρσιμος αἰὼν
εὐλόγως, Ἐπαφόν τ' ἐγέννασεν.

1 0 0 - 0 0 -
 1 - - 0 0 - | 1 0 - - - 0 - - - 0 0 - | 1 0 0
 1 0 0 - 0 0 - 0 0 - 0 0 | 1 0 0 - 0 0 - -
 1 0 - 0 0 - 0 - - 0

β' 57 — 62 = 63 — 68.

εἰ δὲ κυρεῖ τις πέλας οἰωνοπόλων
ἐγγαῖος οἶκτον αἰών,
δοξάσει τιν' ἀκοῦειν ὅλα τῆς Τηρεῖας μήτιδος οἰκτρᾶς ἀλόχου
κίρκηλάτου τ' ἀηδόνορος.

— 1 0 0 — — 0 0 — — 0 0 —
— 1 0 0 — — 0 0 — — 0 0 —
— 1 0 — 0 0 — — 0 0 — 1 0 0 — — 0 0 — — 0 0 —
— 1 0 — 0 — 0 0 —

Τοιαῦται στροφαὶ εἶνε προσέτι αἱ ἐξῆς· Περσ. 633 κέ. 646 κέ. 657
κέ. 672 κέ. Ἑπτ. 321 κέ. 911 κέ. Ἰκετ. 68-76 = 77 κέ. 524
κέ. = 531 κέ. 538 — 546 = 547 — 555. 556 — 563 = 564 —
573. Ἐν τῇ Ὀρεστειᾷ οὐδεμία εὐρίσκεται τοιαύτη στροφή πλὴν τῆς
διμεροῦς στροφῆς ἐν Ἀγαμ. 192 — 204 = 205 — 217.

ΣΗΜ. α'. Συχνὰ παρ' Αἰσχύλῳ αἱ κατακλείδες ἰαμβικῶν, τροχαϊ-
κῶν καὶ δογματικῶν στροφῶν σύγκεινται ἐκ πλειόνων μικτῶν κῶλων
μέχρι ἑξ ἢ καὶ ἐξ ἑνὸς μόνου. Τοιαῦτα μεμονωμένα μικτὰ κῶλα εὐ-
ρίσκονται προσέτι καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν στροφῶν ὡς τελικὰ περιόδου
τινός, σπανιωτάτα δὲ προτάσσεται μικτόν τι κῶλον τῆς ὅλης στροφῆς.

ΣΗΜ. β'. Αἱ τοῦ Προμηθεῖος ἐκ μικτῶν στροφῶν διαφέρουσι τῶν
ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑξ τραγωδίαις, ὡς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα μέλη,
χαρκτιῆρα ἔχοντα μᾶλλον τῷ Σοφοκλείῳ καὶ Εὐριπίδειῳ προσεγγί-
ζοντα.

β'. Μικταὶ στροφαὶ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου.

413. Παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἐν μὲν τοῖς μονωδικοῖς καὶ
κομματικοῖς ἄσμασι καθ' ὅλου εἰπεῖν οὐχὶ συχνὴ γίνεται χρῆσις τῶν
μικτῶν, ἐν δὲ τοῖς χορικοῖς σχεδὸν μόνων αὐτῶν καὶ οὕτω παρὰ τοῖς
ποιηταῖς τούτοις τὰ μικτὰ προσλαμβάνουσιν οὐσιωδῶς ἄλλην σημα-
σίαν παρ' ἣν ἔχουσι παρ' Αἰσχύλῳ. Ἐν ᾧ παρ' ἐκείνῳ αἱ μικταὶ στρο-
φαὶ ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως εἶνε ὁμοταγεῖς ταῖς λοιπαῖς στρο-
φαῖς καὶ πανταχοῦ ἀρμόττουσιν ἀκριβῶς τῇ διανοίᾳ τῆς ποιήσεως,
παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἀποδείκνυνται, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰ-
πομεν, τὸ καθολικὸν τῶν χορικῶν ἁσμάτων μέτρον, ἔσον ποικίλα καὶ
ἂν ὥσι ταῦτα τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος, τῶν δὲ λοιπῶν εἰδῶν τῶν στρο-
φῶν ἡ χρῆσις ἀποβαίνει πολλῷ σπανιωτέρα ἢ πρὶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ τότε μόνον, ὅταν ὁ ποιητὴς θελῇ νὰ δηλώσῃ μετὰ πολλῆς ἐμ-
φάσεως τὸ ἦθος τοῦ ῥυθμοῦ. Ἀφ' οὗ δὲ αἱ μικταὶ στροφαὶ ἐπεκρά-
τησαν ἐν τῷ τραγικῷ χορῷ πάντων τῶν ἄλλων εἰδῶν τῶν στροφῶν,

καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν ἐγένετο πολλῶ ποικιλώτερος ἢ παρ' Αἰσχύλῳ. Ἡ αὐξησις δὲ αὕτη τῆς χορικῆς μετρικῆς ἀποδοτέα τῷ Σοφοκλεῖ. Ὁ δ' Εὐριπίδης ἡσπάσατο μὲν τὰ τοῦ Σοφοκλέους μικτὰ μέτρα, ὅπως καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τραγωδίαις ἐμιμήσατο τὰ ἀπολελυμένα μέτρα τῶν μονωδιῶν ἐκείνου, δὲν ἀπέβαλεν ὅμως, ὅπως ὁ Σοφοκλῆς, καὶ τὰ παλαιότερα εἶδη τῶν στροφῶν τὰ ἐπικρατοῦντα παρ' Αἰσχύλῳ. Καὶ ἡδύνατο μὲν εὐκόλως νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν τοῖς χορικοῖς αὐτοῦ ὁ Σοφοκλῆς ἐμιμήσατο τὸ Σιμωνιδεῖον ἢ Πινδάρειον ἢ Αἰσχύλειον γένος τῶν μικτῶν στροφῶν, ἀλλ' ὅμως σπανίως εὐρίσκονται παρ' αὐτῷ ἢ παρ' Εὐριπίδῃ στροφαὶ ἐκ μικτῶν τοιοῦτον ἔχουσαι χαρακτῆρα. Εἰ καὶ εὐρίσκεται δὲ ἀναλογία τις ἐν τισι σχήμασι πρὸς τὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σιμωνίδου, ὅμως αἱ μικταὶ στροφαὶ τοῦ Σοφοκλέους πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὡς οὐσιωδῶς νέον μετρικὸν δημιούργημα, ποικίλην μὲν ἔχον τὴν κατασκευήν, φέρον δὲ τὴν σφραγίδα τῆς ἐλευθέρας τοῦ ποιητοῦ ἐνεργείας. Καὶ ἐν τοῖς σχήμασι δέ, ἅπερ ὁ Σοφοκλῆς παραλαμβάνει ἐκ τῆς μονωδικῆς λυρικῆς, ὅπως καὶ ἡ κωμωδία (οὐχὶ δὲ καὶ ἡ παλαιότερα τραγωδία καὶ ἡ χορική λυρική), καὶ ἐν τούτοις καταφαίνεται τὸ αὐτόβουλον τοῦ Σοφοκλέους.

444. Τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῶν μικτῶν στροφῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

α') *Συστήματα ἐκ Γλυκωνείων*. Τὰ ἐκ Γλυκωνείων συστήματα, ἅτινα δὲν εὐρίσκονται μὲν παρ' Αἰσχύλῳ, εὐρίσκονται ὅμως ἥδη ἐν τῇ μονωδικῇ λυρικῇ, εἶνε ἐν μεγάλῃ χρήσει παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ, ἐλλείπουσι δὲ μόνον ἐν τῷ Αἴαντι, τῇ Μηδείᾳ καὶ τῇ Ἑκάβῃ. Ὁ δάκτυλος συνήθως κατέχει τὴν δευτέραν χώραν. Εὐρίσκονται δὲ καὶ πρῶτα Γλυκωνεῖα παρὰ Σοφοκλεῖ καὶ Ἀριστοφάνει, οἷον Τραχ. 118. Ἡλέκτρ. 1058. Ἀντιγ. 106. Φιλοκτ. 687. Ἰππ. 531. Νεφ. 563. Τρίτα δὲ Γλυκωνεῖα εἶνε συχνὰ παρ' Εὐριπίδῃ, οἷον Ἑλέν. 1332. Παρὰ τοῖς κωμικοῖς τὰ ἐκ τρίτων Γλυκωνείων σύστημα τελευτᾷ οὐχὶ εἰς Φερεκράτειον, ἀλλ' εἰς τροχαϊκὸν δίμετρον, οὗ τὸ σχῆμα εἶνε οἷον τὸ τοῦ δευτέρου κώλου τοῦ Εὐπολιδείου, ὥστε τὸ ὅλον δύναται νὰ κληθῇ Εὐπολιδεῖον σύστημα, οἷον Σφ. 1458

ἀντ. τί γὰρ ἐκεῖνος ἀντιλέγων | οὐ κρείττων ἦν, βουλόμενος | τὸν φύσαντα σεμνοτέροις | κατακοσμήσαι πράγμασι.

Καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἀντὶ τοῦ τελικοῦ Φερεκρατείου κεῖται συχνὰ ἕτερον κῶλον καὶ μάλιστα τὸ μικτὸν προσοδιακόν ἢ μικτὴ τετραποδία καταλήγουσα εἰς τὴν ἄρσιν, οἷον

Σοφ. Ἡλέκτρ. 1066. ὦ χθονία βροτοῖσι φά|μα, κατὰ μοι βόασον οἰκ|
τράν ὅπα τοῖς ἔνερθ' Ἀτρεΐ|δαις, ἀχόρευτα φέ-
ρουσ' ὄνειδν.

Ἰφιγ. Ταύρ. 1096. ποθοῦσ' Ἑλλάνων ἀγόρους. | ποθοῦσ' Ἀρτεμιν
λοχίαν, | ἃ παρα Κύνθιον ὄχθον οἰκεῖ.

Ἑλέν. 1504. ναῦταις εὐαεῖς ἀνέμων | πέμποντες Διόθεν πνοάς |
δυσκλειαν δ' ἀπὸ συγγόνου | βάλετε βαρβάρων
λεχέων, | ἂν Ἰδαίων ἐρίδων.

Τὰ διάφορα σχήματα τοῦ Γλυκωνείου καὶ μάλιστα τὸ δεύτερον καὶ τρίτον δύνανται νὰ ἐναλλάσσωνται ἐν τῷ αὐτῷ συστήματι. Μόνον δὲ σπανίως σύγκειται ἡ ὅλη στροφή ἐκ συστημάτων, ὡς ἐν Ἀνδρομ. 502 καὶ Ἰππ. 973· τὸ κανονικὸν δὲ σχῆμα τῆς συνθέσεως εἶνε, τὰ συστήματα νὰ ἀποτελῶσι μόνον μέρος τῆς στροφῆς.

Τὸ Γλυκωνεῖον σύστημα σύγκειται, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς λυρικοῖς, ἐκ τριῶν, τεσσάρων ἢ πέντε κῶλων· πολλάκις δὲ μόνον ἐκ δύο, ἅτινα τότε λαμβάνουσι τὸ σχῆμα τοῦ Πριαπείου. Τρίς μόνον εὐρίσκεται μακρότερον σύστημα (ἐξ ἑξ κῶλων), ἐν Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 183 (τρίτον Γλυκωνεῖον), ἐν Φοιν. 206 καὶ ἐν Ἡρακλ. Μ. 649. Ἐν δὲ τοῖς ὀκτῶ Γλυκωνείοις ἐν Θεσμοφ. 357, Ἰφιγ. Αὐ. 543 (πρβλ. Φοιν. 231) ἐγκαταλείπεται τὸ σχῆμα τοῦ καθαροῦ συστήματος. Ἡ δὲ συμφωνία τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κῶλων τεκμηριοῖ ὅτι τὸ δρᾶμα παρέλαβε τὸ Γλυκωνεῖον σύστημα ἐκ τῆς μονωδικῆς λυρικῆς. Τὴν τομὴν ἐπὶ τῷ τέλει τῶν κῶλων τηροῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ λυρικοί, διὰ τὴν μελικὴν ὅμως προφορὰν τῶν Γλυκωνείων ἐγχωροῦσι συχνότεραι ἐξαιρέσεις ἢ ἐν τοῖς ἀναπαιστικοῖς ἐξ ὁμοίων συστήμασι. Καὶ ἡ ἐνιαχοῦ δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ἐγχωροῦσα χασμωδία φαίνεται κατὰ μίμησιν τῶν Γλυκωνείων συστημάτων τῶν λυρικῶν γινομένη. Τοῦναντίον δὲ διαφέρουσιν οἱ λυρικοὶ καὶ δραματικοὶ ὡς πρὸς τὸν πολυσχηματίστον πόδα καὶ τὴν λύσιν. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοφάνης ἐν μὲν τοῖς Εὐπολιδεῖσι συστήμασι μεταχειρίζεται πάντα τὰ σχήματα τοῦ πολυσχηματίστου ποδός, ἐν τοῖς κυρίως ὅμως Γλυκωνείοις συστήμασι μόνον τὸ τοῦ σπονδαίου καὶ τοῦ τροχαίου σχῆμα καὶ ἀποφεύγει πᾶσαν λύσιν. Παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ καὶ Εὐριπίδῃ ἐγχωρεῖ τὸ ἱαμβικὸν σχῆμα ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ συ-

στήματος. Τὸ δὲ τοῦ τριβράχους παρὰ μὲν Σοφοκλεῖ σπανίως μόνον εὐρίσκεται, οἷον Ἀντιγ. 108 «φυγάδα πρόδρομον ὄζυ-τέρω», ἔνθα πρόδηλον ὅτι ἐξεπίτηδες γίνεται ἡ λύσις, καὶ ἐν τῇ μονωδίᾳ ἐν Οἶ. Κ. 197 «ἀπτερ ἐμὸν τόδ' ἐν ἀσυχίᾳ|χ βάσει βᾶσιν ἄρμουσαι· πρβλ. Αἶ. 1185. Τραχ. 844. Συχνότερα δὲ εἶνε ἡ τοιαύτη λύσις παρ' Εὐριπίδῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μὲν ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ τροχαίου τοῦ δευτέρου Γλυκωνείου συμβαίνουσα ἢ ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν δύο πρώτων τροχαίων τοῦ τρίτου, σπανίως δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ σπονδείου, ὥστε ὁ πολυσχηματιστὴς λαμβάνει ἀναπαιστικὸν σχῆμα, ὡς ἐν Ἰφιγ. Ταύ. 1120 «μεταβάλλει δυσδαίμονιχ», 1132 καὶ 1146 «ἐμὲ δ' αὐτοῦ προλιπούσα βῆ|σει ῥοθίαις πλάταις», Ἑλέν. 526 «ποδα χρημ-πομενος εἰναλίφ». Τὴν χρῆσιν ταύτην τοῦ ἀναπαίστου παρ' Εὐριπίδῃ σκώπτει ὁ Ἀριστοφάνης ὡς πλημμελῆ ἐν Βατρ. 1322. Ἡ δὲ τῷ δακτύλῳ ἐπομένη θέσις λύεται ἐν Ἑλέν. 1489 «βᾶτε Πλειάδας ὑπὸ μέσας», Ἑλέν. 1301, Ἠλέκτρ. 445. 458, Φοιν. 206. 226. 231. 231, Ἰριγ. Αὐλ. 165. Ἡ δὲ λύσις τῆς μακρᾶς τελικῆς συλλαβῆς εὐρίσκεται ἐν Βάχχ. 910 «τὸ δὲ κατ' ἡμυχ ὅτω βίотος | εὐ-δαίμων, μακαρίζω». Ἰριγ. Αὐλ. 180 201. 1078, Ἰριγ. Ταύ. 1106 (ἀντ.), Φοιν. 208 (στρ.) ἄνευ τομῆς «Ἰόνιον κατὰ ποντον ἐλά|τα πλεύσασα περριρῦτων». — Περὶ δὲ τῆς ἀνταποδόσεως τῶν διαφορῶν σχημάτων τοῦ πολυσχηματιστοῦ ποδος παρετηρήθη ὅτι ἐναλλάσσεται σπονδεῖος καὶ τροχαῖος ἄνευ διαφορᾶς, σπανίως δὲ μόνον ἀνταποδίδονται ἱχμῶς καὶ τροχαῖος, συχνότερον δὲ ἱχμῶς καὶ σπονδεῖος. Ἐπὶ δὲ τῶν λευμένων σχημάτων συμβαίνει συνήθως ἀκριβῆς ἀνταποδοσις, ὅμως δὲ οὐχὶ πάντοτε, οἷον σπονδεῖος μὲν καὶ τριβράχους ἀνταποδίδονται ἐν Ἑλέν. 1493. 1494. Ἰων. 117. 133, ἱχμῶς δὲ καὶ τριβράχους ἐν Ἑλέν. 1458. Ἰφιγ. Ταύρ. 1130. 1144.

6') *Μικτὸν προσοδιακὸν καὶ παροιμιακόν.* Ἔτερον κύριον μετρικὸν στοιχεῖον τῶν μικτῶν στροφῶν τῆς μετὰ τὸν Αἰσχύλον τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας εἶνε τὸ μικτὸν προσοδιακὸν καὶ παροιμιακόν, ἅτινα οὐ μόνον ἄλλοις κώλοις πολὺ συχνὰ ἀναμίσγονται, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐν ἡσυχίᾳ ἐπαναλαμβάνονται. Καὶ ἡ μὲν κωμωδία ἀγαπᾷ τὸ προσοδιακόν, ὁ δὲ Εὐριπίδης τὸ παροιμιακόν, ὁ δὲ Σοφοκλῆς, εἰ καὶ σπανιώτερον, μεταχειρίζεται ἀμφοτέρω τα σχήματα. Καὶ ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι (Κύκλ. 69) συνάπτονται ἀμφοτέρω μετ' ἀλλήλων. Ἡ δὲ κατακλείς τῶν μὲν προσοδιακῶν εἶνε τὸ ἀπ' ἄρσεως Ἀδωνιον,

τῶν δὲ παροιμιακῶν καὶ τὸ προσοδικόν. Ἐκ δὲ τῶν ἑτερομέτρων σχημάτων τῶν μετὰ τῶν κώλων τούτων συζευγνυμένων ἐν τοῖς πρώτοις εἶνε τὸ ἀναπαιστικὸν διμέτρον καὶ τὸ ἀναπαιστικὸν παροιμιακὸν καὶ προσοδικόν μετὰ πάσης τῆς ἀδείας τῆς λύσεως καὶ συναίρεσεως.

Οἱ. Τ. 466 ὦρα νιν ἀελλάδων
ἵππων σθεναρώτερον
φύγῃ πόδα νομίῃν.
ἔνοπλος γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει
πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας,
δειναὶ δ' ἅμ' ἔπονται
Κῆρες ἀναπλάκντοι.

Ἡρακλ. Μ. 794 Σπαρτῶν ἵνα γένος ἐφάνη,
χαλκασπίδων λόχος, ὃς γὰν
τέκνων τέκνοις μεταμείδει,
Θήβαις ἱερὸν φῶς.

Πρβλ. Οἱ. Κ. 178. Αἶ. 199. Εὐρ. Ἀλκ. 984. Ἐκζβ. 450. Ἡρακλ. 377. 910. Ἡρακλ. Μ. 637. 794. Ἰων. 190. 1072. Μηδ. 148. 434. 846. Κύκλ. 69. Ὅπου δὲ τὰ παροιμιακὰ καὶ τὰ προσοδικὰ δὲν εἶνε τὸ ἐπικρατοῦν μέτρον τῆς ὅλης στροφῆς, συνήθως κεῖνται ἐν τῷ τέλει.

γ') Κῶλα. Καθ' ὅλου τῶν μικτῶν κώλων συχνότατον εἶνε ἡ τριποδία καὶ ἡ τετραποδία. Καὶ ἡ μὲν τριποδία εὐρίσκεται ἐπίσης που συχνὴ κατὰ πάντα τὰ σχήματα, ὡς καταληκτικὴ ἢ ὡς ἀκατάληκτος, ἀπὸ τῆς θέσεως ἢ ἀπὸ τῆς ἄρσεως ἀρχομένη. Τὰ δὲ καταληκτικὰ Φερεκράτεια συνήθως ἀποτελοῦσιν ἰδίαν περίοδον ἐν τῇ στροφῇ, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον δὲ τρία ἢ τέσσαρα ἐν συνεχείᾳ, οἷον Σοφ. Οἱ. Κ. 1556

εἰ θέμις ἐστί μοι, | τὰν ἀφανῆ θεὸν | καὶ
σὲ λιταῖς σέβειν, | ἐννυχίων ἄναξ.

Πρβλ. Αἶ. 627 κέ. Ἡλέκτρ. 245 κέ. Αἰσχ. Ἀγαμ. 1448. Ἡ δὲ τετραποδία εἶνε τὸ εὐχορηστότατον κῶλον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εὐρίσκεται ἐν σχήματι Γλυκωνείου α', β' ἢ γ'. Τετραποδία δὲ μετὰ δύο δακτύλων καὶ ὑπερκατάληκτα Γλυκωνεῖα εἶνε λίαν σπάνια, εὐρισκόμενα σχεδὸν μόνον ὡς ἀρχὴ ἢ ὡς κατακλείς τῶν στροφῶν καὶ συστημάτων, οἷον Οἱ. Κ. 668.

(ἀρχή) εὐίππου, ξένη, τᾷσδε χώρας
ἴκου τὰ κράτιστα γᾶς ἑπανυλα.

(κατακλ.) ἀεὶ Διόνυσος ἐμβατεύει θεαῖς ἀμφοπολῶν τιθῆναις.

Ἡρακλεῖδ. 743. Ἐκᾶθ. 912. 913. Ἰκέτ. 955 κέ. — Ἡ δὲ μικτὴ πενταποδία καὶ ἑξαποδία ὑπολείπονται πολὺ τῶν τριποδιῶν καὶ τετραποδιῶν ὡς πρὸς τὸ συχρὸν τῆς χρήσεως. Καὶ ἡ μὲν πενταποδία κύριον οὔσα στοιχεῖον ἐν τῇ Λεσβιακῇ καὶ Ἀνακρεοντεῖα μετρικῇ, παρὰ μὲν τῷ Ἀριστοφάνει εὐρίσκεται ὀλιγάκις (Λυσιστρ. 324. Βατρ. 213. 220), οὐχὶ συχνὰ δὲ καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς (πρβλ. Ἀντιγ. 838 κέ.), μάλιστα δὲ ἐν τῷ σχήματι τοῦ Φαλαικείου ἑνδεκασυλλάβου (Αἴ. 634. Φιλ. 136. 682. 1140. Ἡρακλ. 758. Ἰκέτ. 962. Ἐκᾶθ. 454 (μετὰ λύσεως). Ὀρέστ. 832, μετ' ἐκτάσεως δὲ πρὸ τῆς τελικῆς θέσεως Ἰων. 1237, μετ' ἄρσεως δ' ἐν ἀρχῇ Φιλ. 711), σπανιώτερον δὲ ἐν τῷ σχήματι τοῦ Σαπφικοῦ ἑνδεκασυλλάβου (μετὰ πολυσχηματίστου τοῦ α' ποδός), οἷον Ἐλέν. 1462. Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 736. Φιλοκτ. 138. Ἡ δὲ λογαοιδικὴ πενταποδία πρὸς δυσὶν ἀπ' ἄρσεως ἀρχομένη εὐρίσκεται ἐν Τραχ. 648 «παντᾶ, δυσοκαϊδεκάμηνον ἀμμένουσαι». Ἀλκ. 570 πρὸς τρισὶν δὲ ἐν Ἀντιγ. 134. 135. Τρωάς. 1070. Ἀλκ. 568. — Περὶ δὲ τῶν μικτῶν ἑξαποδιῶν πρβλ. § 407.

δ') *Χοριάμβος*. Προσέτι ἰδιάζει τὸ χοριαμβικὸν στοιχεῖον. Καὶ συχρότατον μὲν εἶνε τὸ δίμετρον τὸ ἐκ διαμβου καὶ χοριάμβου συγκείμενον

— — — — —

ὅπερ οὐ μόνον μεμονωμένον μεταξὺ ἄλλων κῶλων εὐρίσκεται, ἀλλὰ καὶ ὡς κύριον στοιχεῖον ὑπόκειται στροφαῖς τισιν ἢ μέρεσι στροφῶν, ὅτε μὲν πολλάκις συστηματικῶς ἐπαναλαμβανόμενον, ὅτε δὲ ὡς πρῶτον κῶλον τοῦ στίχου, μεθ' ὃ ἐπιφέρεται α' Φερεκράτειον, ὅπερ παρὰ τοῖς κωμικοῖς ἐναλλάσσεται τῷ ἡμιάμβῳ.

Σφ. 1450 ζηλῶ γε τῆς εὐτυχίας | τὸν πρέσβυν, οἱ μετέσθι
ξηρῶν τρόπων καὶ βιοτῆς· | ἕτερα δὲ νῦν ἀντιμαθῶν, |
ἢ μέγα τι μεταπεδεῖται
ἐπὶ τὸ τρυφᾶν καὶ μαλακόν· | τάχα δ' ἂν ἴσως οὐκ ἐθέλοι.

Νεφ. 949. Ἐκκλ. 969. Λυσιστρ. 319. Ἡρ. Μ. 763. Ἐλέν. 1451. Τραχ. 112. Ἀντιγ. 781. Ἡ πρώτη θέσις τοῦ διαμβου τοῦ πρὸ τοῦ χοριάμβου λύεται συχνότατα παρὰ τοῖς κωμικοῖς καὶ προηγουμένης μακρᾶς ἄρσεως (Σφ. 1667 Λυσ. 339), σπανιώτερον δὲ παρὰ τοῖς τραγικοῖς (Τραχ. 116. Ἡρακλ. Μ. 638). Ὅταν δὲ ἀκολουθῶσιν

ἐφεξῆς πλείονα τοιαῦτα κῶλα, συνήθως χωρίζονται διὰ τομῆς (ἐλ-
λαίπει δὲ ἡ τομὴ ἐν Λυσ. 335. 336. ἀπόστροφος ἐν Προμ. 143.
Τραχ. 114), οὐδέποτε δὲ ἐγχωρεῖ χασμαδία, ὅθεν ἡ τοιαύτη σύν-
θεσις πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς σύστημα ἐξ ὁμοίων. Τοιαῦτον εἶνε τὸ ἐν
Τραχ. 112 ἐκ 4 δακτυλικῶν τριποδιῶν, τριῶν κῶλων διαιμφοχορ-
ιαυτικῶν καὶ τριῶν πρώτων Γλυκωνείων συγκείμενον:

ὧν ἐπιμεμφομένα σ' ἀ|δεῖα μὲν, ἀντία δ' οἶσω.

φαμί γὰρ οὐκ ἀποτρέφειν | ἐλπίδα τὰν ἀγαθὰν

χοῖναι σ' ἀνάλγητα γὰρ οὐδ' | ὁ πάντα κραίνων βασιλεὺς |

ἐπέβαλε θνατοῖς Κρονίδας·

ἀλλ' ἐπὶ πῆμα καὶ χαρὰ | πᾶσι κυκλοῦσιν, οἷον ἄρ|κτου στρο-
φάδες κέλευθοι.

Παρά τῷ Αἰσχύλῳ εὕρεσκειται ἡ τοιαύτη συστηματικὴ σύνθεσις μό-
νον ἐν μιᾷ συζυγίᾳ τοῦ Προμηθέως 128 κέ.

μηδὲν φοβηθῆς· φιλία | γὰρ ἄδε τάξις πτερύγων | θοαῖς ἀμύλλαις

προσέβα | τόνδε πάγον, πατρώας

μόγις παρειποῦσα φρένας· | κραιπνοφόροι δέ μ' ἔπεισαν αὔραι.

κτύπου γὰρ ἀχὼ χάλυβος | διῆξεν ἀντρῶν μυχὸν ἐκ δ' | ἐπληξέ μου
τὰν θεμερῶπιν αἰδῶ·

θύθην δ' ἀπέδιλος ὄχῳ πτερωτῷ.

Μακρότεροι χοριαμβικοί στίχοι ἢ μᾶλλον συστήματα, ἐν οἷς οἱ χορίαμβοι εἶνε συνεχεῖς, εὐρίσκονται παρὰ Σοφοκλεῖ, σπανιώτερον δὲ παρ' Εὐριπίδῃ, ὡς τέλος ἡ ἀρχὴ τῆς στροφῆς. Τῆς συνθέσεως ταύτης ἀρχαὶ εὐρίσκονται ἤδη παρ' Αἰσχύλῳ. Συνήθως δὲ οἱ χορίαμβοι συν-
άπτονται μετ' ἀρκτικοῦ διαμβου, ὅστις συχνὰ λύεται, ἢ, ὅπως παρὰ τοῖς Λεσβίοις λυρικοῖς, μετὰ καταληκτικῶν Φερεκρατείων. Τὰ σχήματα ταῦτα εἶνε συχνότερα παρ' Ἀριστοφάνει, παρ' ᾧ ἀνταπο-
δίδονται πολυσχημάτιστα καὶ ἐν τῇ αὐτῇ στροφῇ συζεύγνυνται μετὰ τῶν ἐκ διαμβων καὶ χοριάμβων συγκειμένων μέτρων ὡς καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν τῷ Φιλοκλήτῃ.

Λ'. 1199 ἐκεῖνος οὔτε στεφάνων οὔτε βαθειᾶν κυλίκων νεῖμεν
 εμοὶ τέρεψιν ὁμιλεῖν.

οὐτε γλυκύν αὐλῶν ὁτοδὸν δύσμορος οὐτ' ἐννουχίαν
τέρψιν λαβεῖν.

Ἡλέκτρ. 824 ποῦ ποτε κεραυνοὶ Διός, ἢ ποῦ θαέθων Ἄλλιος,
εἰ ταῦτ' ἐφορῶντες.

Ἡλέκτρ. 832 εἰ τῶν φανερωῶς οἰχομένων εἰς Ἀΐδαν ἐλπίδ' ὑποίσεις,
κατ' ἐμοῦ τακομένας μάλλον ἐπειβάσει.

*Αντιγ. 139. Τραχ. 850. Φιλ. 715. 187. 1100. 1135. ΟΙ. Κ.

694. 701. 510. Ἀλκ. 984. Βάκχ. 113. Πιέτρ. 460. Ἰφ. Αὐλ. 1036. 1045. Ἰφ. Τρύ. 392. Μηδ. 613. Πρακλ. Μ. 637.— Ἀχαρ. 1150. Σφ. 525. Νεφ. 919. Λυσιστρ. 321. Καὶ τὰ μὲν καθάρᾳ χοριαμβικὰ κῶλα, ἅτινα δύνανται νὰ ἐκτείνωνται ἀπὸ τοῦ μονομέτρου μέχρι τοῦ τριμέτρου, πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ἀντὶ μεμειωμένων δακτύλων ἢ ἀναπαιστων, ὅταν προηγῇται ἄρσις· τὰ δὲ ἐκ διζύμων καὶ χοριζύμων κῶλα εἶνε μεμειωμένα μικτά.

ε') Δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι. Οἱ δὲ μὴ μεμειωμένοι ἦτοι ἀκατάληκτοι δάκτυλοι καὶ ἀνάπαιστοι σπανίως εὐρίσκονται ἐν ταῖς μικταῖς στροφαῖς, καὶ οἱ μὲν ἀνάπαιστοι κυρίως ἐν συζεύξει μετὰ τοῦ μικτοῦ προσοδικακοῦ καὶ παροιμιακοῦ, οἱ δὲ δάκτυλοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς τριποδία ἢ τετραποδία μετὰ δακτυλικῆς ἀποθέσεως, οἷον Ἀντιγ. 337 κέ.

περὼν ὑπ' οἷσμασιν,
θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν
ἄφθιτον, ἀκαμάτων ἀποτρύεται
ἰλλομένων ἀρότων ἔτος εἰς ἔτος,
ἱππεῖω γένει πολεῦον.

Πρόβλ. Φιλ. 1091. 1097. 1130. 1133. Οἱ. Κ. 676. Εὐριπ. Ἰφιγ. Αὐ. 206. Ἰφιγ. Τρύ. 1123.

ς') *Ἰαμβικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα*. Πολλῶ συχνότερα τῶν δακτυλικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν κῶλων, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον στοιχεῖον τῶν μικτῶν στροφῶν εἶνε τὰ ἰαμβικὰ καὶ τροχαϊκὰ κῶλα, ἅπερ εἶνε καθ' ὅλου τὰ αὐτὰ καὶ τὰ τῶν ἰαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν στροφῶν τῆς τραγωδίας, μάλιστα δὲ ποικιλώτερα τὸ σχῆμα ὡς ἐκ τῆς συζεύξεως αὐτῶν μετὰ τῶν μικτῶν. Περὶ δὲ τῆς χρήσεως αὐτῶν παρατηροῦμεν ὅτι ἦτοι κατασπείρονται μεταξὺ τῶν μικτῶν κῶλων, ἢ ἀποτελοῦσιν αὐτοτελὲς μέρος τῆς στροφῆς πολλάκις μάλιστα ἐπικρατέστερον ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ὄν.

445. Μεταξὺ τῶν παμπόλλων μικτῶν στροφῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου ὡς γένους λαμβανομένων διακρίνονται ὑπὸ τοῦ Ῥοσβαχίου διάφορα εἶδη τὰ ἐξῆς·

α') *στροφαι ἐκ καθαρῶν μικτῶν* ἢ σχεδὸν τοιούτων, ἐν αἷς λίαν ἐπιπολάζουσι τὰ Γλυκῶνεια μετὰ προκταλήξεως ἢ ἄνευ τοιαύτης, τὰ δὲ Φερεκράτεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπιφέρονται ὡς ἐπιδικά ἐν τέλει τῶν στροφῶν ἢ μέρους αὐτῶν, λογασιδικὰ δὲ πρὸς δυοῖν καὶ πεν-

ταποδία εἶνε σπανιώτατα. Ἐτερόμετρα δὲ κῶλα ἐπιμίγνυνται διασπαρμένως ὁ δίαμβος καὶ ἡ προκαταληκτικὴ ἰαμβικὴ διποδία (βακχεῖος), πλὴν τούτων ἐνιαχοῦ καὶ τὸ ἰαμβικὸν καὶ τροχαϊκὸν δίμετρον, σπανιώτατα δὲ ἢ τε προκαταληκτικὴ ἰαμβικὴ ἐξαποδία καὶ ἐκ τῶν δακτυλικῶν κῶλων ἡ τετραποδία, συχνὰ ὅμως διποδία — υ υ —, ἣτις πιθανῶς πρέπει νὰ ληθῇ ἀντὶ προκαταληκτικοῦ Φερεκράτειου — υ υ —. Πάντα δὲ τὰ ἐτερόμετρα ταῦτα κῶλα εὐρίσκονται σχεδὸν πάντοτε ἐν χωρίοις ἐμοχνητικοῖς. Τῶν δὲ Αἰσχυλείων στροφῶν τοῦ πρώτου εἶδους διαφέρουσιν αἱ τοῦ εἶδους τούτου στροφᾶί τοῦ Σοφοκλέους ἰδίᾳ κατὰ τοῦτο, ὅτι παρὰ μὲν τῷ Αἰσχύλῳ πρωτεύει τὸ Φερεκράτειον, παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ τὸ Γλυκῶνειον, σπανιώτατα δὲ παρὰ τῷ τελευταίῳ εὐρίσκονται τὰ δακτυλικὰ κῶλα.

Τοιαῦται εἶνε ἐν μὲν τῇ Ἀντιγόῃ τρεῖς συζυγίαι αἱ ἐξῆς· 1) μὲν ἡ ἐν τῇ παρόδῳ στ. 100 — 109 = 117 — 126, ἐν ἣ ἡ στροφή σύγκειται ἐκ Γλυκωνείων μετὰ τελικοῦ Φερεκράτειου, αἱ δὲ λύσεις «φυγάδα πρόδρομον» σύμφωνοι οὔσαι τῇ διανοίᾳ τῆς λέξεως εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ ἀντιστροφῇ (πρβλ. § 252). 2) δὲ τὸ τρίτον στάσιμον στ. 781 — 790 = 791 — 800, ὅπερ σύγκειται ἐκ Γλυκωνείων καὶ Φερεκράτειων μετὰ προκαταλήξεως ἡ ἄνευ αὐτῆς. Τὸ δὲ ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ Ἀδωνίον «φυξιμος οἰδεῖς» ἴσως ληπτέον ἀντὶ καταληκτικοῦ Φερεκράτειου. Πλὴν δὲ τοῦ προτελευταίου πάντες οἱ ἄλλοι στίχοι ἄρχονται ἀπὸ τῆς ἄρσεως. 3) δὲ ὁ κομμὸς στ. 806 — 816 = 823 — 832.

- ΑΝ. ὄρετ' ἐμ', ὦ - γὰρ πατρίας πολῖ-ται,
τὰν νεάταν ὁδὸν
στείχουσιν, νεάτον δὲ φέγ-γος λεύσσουσιν ἀελίου,
κοῦποτ' αὐθις· ἀλλὰ μ' ὁ παγ-κοῖτας Ἄιδας ζῶσαν ἄγει
5 τὰν Ἀχέροντος ἀκτάν, οὐθ' ὕμεναίων
ἐγκληρον, οὔτ' ἐπὶ νυμ-φείαις πῶ με τις εὐναῖς
ὑμνησεν, ἀλλ' Ἀχέροντι νυμ-φεύ-σω.

Ἐν τῇ στροφῇ ταύτῃ προτέτακται μὲν ὡς προωδὸς μικτὴ ἐξαποδία δικατάληκτος, εἶτα δὲ στ. 2 Φερεκράτειον, στ. 3 δύο β' Γλυκῶνεια, στ. 4 δύο γ' Γλυκῶνεια, στ. 5 Φερεκράτειον μετ' Ἀδωνίου (= Φερεκρ.), στ. 6 δύο Φερεκράτεια, στ. 7 ὁ ἐπωδὸς δικατάληκτος ἐξαποδία ὡς καὶ ὁ προωδός. — Ἐν δὲ τῷ *Οἰ. Τεγάρηνῳ* εὐρίσκεται μία μόνη συζυγία ἐν τῷ τρίτῳ στασίμῳ στ. 1186 — 1195 = 1196 — 1204. Ὁ δὲ *Αἴας* ἔχει μετὰ τὸν Φιλοκτήτην καὶ τὸν ἐπὶ Κολωνῶν

Οιδίποδα τὰς πλείστας μικτὰς στροφὰς τοῦ εἵδους τούτου· οἷον ἐν μὲν τῷ α' στασίμῳ ἡ πρώτη συζυγία στ. 596 — 608 = 609 — 621 καὶ ἡ δευτέρα στ. 622 — 634 = 635 — 645· εἶτα τὸ β' στάσιμον (ὑπόρχημα) στ. 693 — 705 = 706 — 718· τέλος τὸ γ' στάσ. στ. 1185 — 1191 = 1192 — 1199. Ἐν δὲ τῇ *Ἠλέκτρᾳ* εἶνε τὸ δεύτερον στάσιμον στ. 1058 — 1069 = 1070 — 1081. Ἐν δὲ ταῖς *Τραχινίαις* οὐδεμία εὐρίσκεται τοιαύτη στροφή. Τὸνναντίον ὁ *Φιλοκλήτης* εὐπορεῖ τὰ μάλιστα τοιούτων στροφῶν μετὰ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ Οιδίποδα. Τοιαῦται εἶνε αἱ τρεῖς συζυγίαι τῆς παρόδου (135 κέ. 169 κέ. 201 κέ.) καὶ δύο συζυγίαι τοῦ δευτέρου κομμοῦ (στ. 1081 — 1094 = 1101 — 1115 καὶ 1140 — 1145 = 1163 — 1168). Ἐν δὲ τῷ *Οἴ.* ἐπὶ *Κολωνῷ* εὐρίσκονται τοιαῦται στροφαὶ ἐν τε τῷ α' κομμῷ (178 — 187 = 194 — 206) καὶ ἐν τῷ β' (στ. 510 — 520 = 521 — 533) καὶ ἐν τῷ α' στασίμῳ (στ. 668 — 680 = 681 — 693) καὶ ἐν τῇ ἐπωδῷ τοῦ β' στασίμου (στ. 1239 — 1248) καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ κομμῷ, ἐν ᾧ τὸ ἄσμα τοῦ χοροῦ (στ. 1693 — 1696 = 1720 — 1723) ἀποτελεῖ μικτὸν σύστημα ἐξ ὁμοίων.

Ὁ δὲ Εὐριπίδης τὰς καθαρὰς μικτὰς στροφὰς ἢ τὰς σχεδὸν τοιαύτας, ἐν αἷς δηλαδὴ γίνεται ἐπίμιξις πάνυ ὀλίγων ἑτερομέτρων στοιχείων καὶ τούτων διεσπαρμένως, μεταχειρίζεται συχνότερον τοῦ Σοφοκλέους καὶ καθόλου συχνότερον πάσης ἄλλης ιδέας συνθέσεως τῶν μικτῶν. Καὶ συχνότατα μὲν εὐρίσκονται αἱ τοιαῦται στροφαὶ ἐν τῇ *Ἠλέκτρᾳ*, τῷ *Ἰωνί* καὶ τῇ ἐν *Αὔλιδι* *Ἰφιγενείᾳ*, οὐδέποτε δὲ ἐν ταῖς *Τρωάσι* καὶ τῇ *Ἐκάβῃ*, ἀπαξ δὲ ἐν τῇ *Μηδείᾳ* καὶ ταῖς *Φοινίσσαις*. Λογασιδικὰ δὲ πρὸς δυοῖν καὶ προκαταληκτικὰ μικτὰ κῶλα εὐρίσκονται σπανιώτατα. Ἡ δὲ ἐπίμιξις ἑτερομέτρων κῶλων γίνεται σχεδὸν μόνον ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν τῷ τέλει, πάντως ὅμως ἐν ἐμφαντικοῖς χωρίοις τῆς στροφῆς. Κατάλογον πασῶν τῶν ἐνταῦθα ἀνηκουσῶν στροφῶν τοῦ Εὐριπίδου ζητεῖ παρὰ *Ῥοσβαχίῳ* (*Speciel. Metrik*³ σελ. 709). Ἐνταῦθα δὲ φέρομεν παράδειγμα μίαν παντάπασι καθαρὰν μικτὴν στροφὴν τὴν ἐκ τῆς *Ἀνδρομ.* στ. 501 κέ.

AN. ἄδ' ἐγὼ χέρας αἱματη-ρὰς βρόχοισι κεκλειμένα
πέμπομαι κατὰ γαί-ας.

MO. μᾶτερ μᾶτερ, ἐγὼ δὲ σᾶ - πτέρυγι συγκαταδαί-νω.

AN. θῦμα δαῖον, ὦ χθονος - Φθίας κράντορες. MO. ὦ πάτερ,
μόλε φίλοις ἐπίκου-ρος.

γοι μακραί· τῆς ἀλογίας π. γ. τῆς δευτέρας ἢ τρίτης ἄρσεως ἐν τῇ
 ἰαμβικῇ τριποδίᾳ εὐρίσκονται τὰ ἐξῆς βιβλικά παραδείγματα

υ υ υ - υ - υ υ υ - υ -

Ἐκβά. 449 = 460 «κτηθεῖς» ἀριζομαι - πτόρθους Λατοῖ φίλα».
 Τραχ. 816 = 857 «ἡ που ὅλοα στένει - ἃ τότε θοὰν νύμφαν».
 Καθ' ὅλου δὲ ὁ Σοφοκλῆς ἀκολουθεῖ τῷ ἐξῆς κανόνι ἐν τῇ συνθέσει
 τῶν στροφῶν τοῦ εἵδους τούτου, καθ' ὃν μόνοι οἱ ἀρχαῖκοι ἢ οἱ τελικοὶ
 στίχοι περιέχουσι μικτά, οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε ἰαμβικοὶ ἢ τροχαῖκοι, ὥστε
 ἀληθῆς μίξις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων συμβαίνει σπανιώτατα μόνον,
 πολλάκις δὲ φαίνονται ὥστε διμερεῖς.

Τοιαῦται στροφαὶ εὐρίσκονται ἐν μὲν τῇ Ἀντιγόνῃ αἱ ἐξῆς· πρῶ-
 τον μὲν ἡ δευτέρα συζυγία τοῦ πρώτου στασίμου στ. 354 — 364 =
 385 — 375·

καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν φρούρημα καὶ ἀστυνόμους
 ἀγορὰς ἐδιδάξατο καὶ δυσαύλων
 πάγων ἐν αἴθορα τε καὶ
 σὺν ὄμ-βρω φεύγειν βέλη.
 παντοπόρος ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται·
 τὸ μέλλον Ἄιδαν μόνον
 θέλξειν οὐκ ἐπάσεται·
 νόσων δ' ἀμηχάνων φυγὰς ξυμπέφρασται.

υ υ υ υ - υ υ - υ υ υ - υ υ -
 υ υ υ υ - υ υ - υ - -
 υ - υ υ - υ -
 υ υ - υ - υ -
 υ υ υ υ υ υ - υ - υ -
 υ - υ υ - υ -
 υ υ - υ - υ -
 υ - υ υ - υ - υ -

Ἡ συζυγία αὕτη περιέχει ἐν ἀρχῇ δύο δακτυλικὰς τριποδίας, ὧν
 προηγείται μονοσύλλαβος ἄρσις, καὶ λογαοδικὸν πρὸς δυοῖν, οὗ προη-
 γεῖται δυσύλλαβος ἄρσις, τὰ δὲ ἐφεξῆς κῶλα πάντα εἶνε ἰαμβικά
 (τροχαῖκά) καὶ τοιαῦτα, οἷα εὐρίσκονται ἐν ταῖς ἰαμβικαῖς (τροχαῖ-
 καῖς) στροφαῖς τῆς τραγωδίας. - Εἶτα δὲ ἡ α' συζυγία τοῦ β' στασίμου
 τῆς Ἀντιγόνης στ. 582-592 = 593-603, ἐν ἣ τὰ μὲν τρία πρῶτα
 μέτρα εἶνε λογαοδικά, τὰ δὲ λοιπὰ ἐξ ἰαμβικά. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο
 ἀνάγει ὁ Ῥοσδάχιος καὶ τὴν δευτέραν συζυγίαν τοῦ αὐτοῦ στασίμου

(στ. 604-614=615-625), παρατηρῶν ὅτι ἡ μῆξις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων ἐνταῦθα εἶνε μείζων ἢ ἐν ταῖς πλείστοις ἄλλαις στροφαῖς, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς μᾶλλον πρέπει νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ πρῶτον εἶδος, διότι πάντα τὰ κῶλα πλὴν τῆς τροχαϊκῆς τετραποδίας ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ (στ. 613=624 «θεὸς ἄγει πρὸς ἅταν») εἶνε μικτά. Ἡ μῆξις ἀμφοτέρων τῶν στοιχείων, ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ διακριθῶσι, συμβαίνει ἐν τῷ πρώτῳ κομμῷ στ. 838-856=857-875 καὶ ἐν τῷ ὑπορχήματι στ. 1115 κέ. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ στασίμῳ στ. 966-976=977-987 οἱ μὲν πρῶτοι πέντε στίχοι περιέχουσι κῶλα (5) μικτά, οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἱαμβικὰ κῶλα (ἕξ), ὥστε ἡ στροφή διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα που μέρη.

Ἐκ δὲ τοῦ *Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ* ἀνήκει ἐνταῦθα τὸ β' στάσιμον στ. 863-872=873-882. Ἡ στροφή αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα σχεδὸν μέρη, τὸ μὲν ἐκ τῶν 5 πρῶτων στίχων ἱαμβικὸν (ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος τροχαϊκὸς μετὰ ἐπομένου Φερεκρατείου «ὕψιποδες οὐρανίαν», οὗ ἡ πρώτη θέσις εἶνε λελυμένη), τὸ δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν τεσσάρων λογαοιδικόν. Ἡ δὲ ἐν στ. 883-896=897-910 περιέχει ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ δύο καὶ ἐν τέλει ἐν μικτὸν κῶλον, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν μέρος δέκα ἱαμβικὰ κῶλα, ἐν οἷς ἀξιοσημειῶται εἶνε αἱ συχναὶ ἄλογοι (ἐπίτριοι). Ἐν δὲ τῷ γ' στασίμῳ στ. 1204-1212=1213-1222 μόνον ἐν τέλει εὐρίσκονται τινα μικτά. Ἐκ δὲ τοῦ *Αἴαντος ἐνταῦθα* ἀνήκει ὁ β' κομμὸς στ. 372-376=387-391. Ἐκ δὲ τῆς *Ηλέκτρας* τὸ μὲν πρῶτον στάσιμον στ. 472-487=488-503 περιέχει μόνον ἐν τοῖς δύο πρῶτοις στίχοις καὶ περὶ τὸ τέλος «ἄ νιν κατέπεφνεν αἰσχίσταις» μικτά, ἐν τοῖς λοιποῖς δὲ ἱαμβικὰ (τροχαϊκὰ) κῶλα. Τὸ δὲ β' στάσ. στ. 1082-1089=1090-1097 περιέχει μόνον ἐν ἀρχῇ δύο μικτά κῶλα καὶ μετὰ αὐτῶν ἐν κῶλον ἱαμβικόν, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἱαμβούς. Ἐκ δὲ τῶν *Τραχινίων* ἐνταῦθα ἀνήκει τὸ β' στάσιμον στ. 647-654=655-662, ἀμφοτέραι αἱ συζυγίαι τοῦ γ' στασίμου στ. 821 κέ. 841 κέ. καὶ στάσ. δ' στ. 953-961=962-970. Ἐκ δὲ τοῦ *Φιλοκτήτου* ὁ β' κομμὸς στ. 1210-1217 καὶ ἐκ τοῦ *Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ* α' στάσ. στ. 694-706=707-719 (δύο μικτά μετὰ χοριχμῶν μέτρα ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ δυο ἐν τῷ τέλει περιέχουσι τέσσαρα ἱαμβικὰ μέτρα διακοπτομένα ὑπὸ μικτοῦ μετὰ χοριχμῶν μέτρου). Ἐἵτα β' στάσ. στ. 1044-1058=1059-1073. Ἐνταῦθα γίνεται μῆξις τῶν δύο στοιχείων μείζων τοῦ συνή-

θους καὶ οἱ λαμβοὶ (τροχαῖοι) ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχῆμα ἐπι-
τρίτων. Ἐπειτα γ' στάσ. στ. 1211-1224=1225-1238. Ἡ στροφὴ
αὕτη εἶνε διμερής. Τέλος δ' στάσ. στ. 1556-1566=1567-1577.

Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐπιμίγνυσιν ἀλλήλοις τὰ δύο στοιχεῖα μᾶλλον ἢ
ὁ Σοφοκλῆς, τοὺς προκαταληκτικούς ἰαμβοὺς μεταχειρίζεται πολλῶ
σπανιώτερον ἐκείνου, καὶ τὰ μικτὰ κῶλα πάντοτε πολυπληθέστερα
τῶν ἰαμβικῶν. Κατὰ ταῦτα αἱ στροφαὶ τοῦ εἵδους τούτου διαφέρουσι
τῶν τοῦ Σοφοκλέους ἀρχαιοτέρων, ὁμοιάζουσαι μόνον ταῖς ἐν τοῖς δύο
μεταγενεστέροις δράμασι τῷ Φιλοκτῆτῃ καὶ τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ
στροφαῖς τοῦ δευτέρου τούτου εἵδους. Εὐρίσκονται δὲ παρ' Εὐριπίδῃ
ἰαμβολογαοιδικαὶ στροφαὶ μόνον ἐν τῇ Ἀλκῆστιδι, τῇ Ἐκᾶβῃ, τῷ
Ἡρακλεῖ Μ., τῷ Ἴωνι, τῇ Ἑλένῃ, ταῖς Βάκχαις καὶ τῷ Κύκλωπι.

γ') Στροφαὶ ἐκ μικτῶν καὶ δακτυλικῶν (χοριαμβικῶν) κῶλων. Αἱ
τοῦ εἵδους τούτου στροφαί, αἵτινες σύγκεινται ἐκ μικτῶν κῶλων καὶ
ἐκ δακτυλικῶν ἢ ἀναπαιστικῶν (μετὰ χοριαμβικοῦ σχήματος ἢ ἄνευ
αὐτοῦ), εὐρίσκονται παρὰ Σοφοκλεῖ πολλῶ ὀλιγώτεροι τῶν ἰαμβολο-
γαοιδικῶν, προσπελάζουσι δὲ ταῖς τοῦ Αἰσχύλου μικταῖς στροφαῖς
τοῦ δευτέρου εἵδους, μεθ' ὧν κοινοὺς ἔχουσι καὶ τοὺς χοριάμβους. Εὐ-
ρίσκονται δὲ οἱ χοριάμβοι, οὓς πρέπει νὰ λάβωμεν ἀντὶ καταληκτικῶν
δακτυλικῶν διποδιῶν, ἐν σκηναῖς σφόδρα κεκινημέναις. Τοιαύτη στροφή
εἶνε ἡ ἐν τῇ παρόδῳ τῆς Ἀντιγόνης στ. 134-140=148-154.

ἀντιτυπεῖ δ' ἐπὶ γὰ, πέσε τ' αἰθαλωθεῖς

πυρφόρος ὅς τότε μαινομένα ξὺν ὄρμῃ

βακ-χεύ-ων ἐπέπνει

ῥιπαῖς ἐχθίστων ἀνέμων.

εἶχε δ' ἄλ-λους δέος.

ἄλλα δ' ἐπ' ἄλ-λοῖς ἐπενώ-μα στυφελί-ζων μέγας Ἄρης
δεξιόσειρος.

Ἡ στροφὴ αὕτη, ἥτις δύναται νὰ κληθῇ χοριαμβολογαοιδική, ἄρχε-
ται ἀπὸ δύο λογαοιδικῶν πρὸς τρισὶ πενταποδιῶν, αἷς ἐπιφέρεται Φε-
ρεκράτειον ἢ μᾶλλον τρίτον Γλυκῶνειον μετὰ δικατάληκτου τῆς ἀρκτι-
κῆς τροχ. διποδίας, εἴτα τρίτον πάλιν Γλυκῶνειον καὶ δικατάληκτον
τροχαϊκὸν διμετρον. Τούτοις ἐπιζεύγνυται χοριαμβικὸν σύστημα μετ'
Ἀδωνίου ὡς ἐπ' ὀδοῦ. - Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ τοῦ δ' στασίμου τῆς Ἀντι-
γόνης στροφή, στ. 944-954=955-965, μετὰ δύο ἰαμβικῶν μέτρων
ἐν τέλει, ἅπερ οὐδὲν βλάπτουσι τὸν χοριαμβολογαοιδικὸν χαρακτῆρα

τῆς στροφῆς. Ἐκ δὲ τοῦ *Αλκantos* ἡ ἐπὶ φῶδος τῆς παρόδου στ. 194-200. Ἐκ δὲ τῆς *Ἡλέκτρας* ὁ α' κομμὸς στ. 823-836=837-848. Ἡ στροφή αὕτη ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει ἔχει κῶλα μικτὰ μετὰ χορ-ιάμβων, ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἀναπαιστικά. Ἐκ δὲ τῶν *Τραχινίων* ἡ πάροδος στ. 112-121=122-131. Ἐκ δὲ τοῦ *Φιλοκτήτου* ἡ στροφή τοῦ α' κομμοῦ στ. 827-838=843-854 ἔχει τὸν Εὐριπίδειον χαρακτῆρα ἕνεκα τῆς μεζιζονος ἐπιμίξεως τῶν κῶλων. Ὡσαύτως καὶ ἡ τοῦ β' κομμοῦ συζυγία στ. 1123-1145=1146-1168. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἀναλόγων συνθέσεων ἐν *Οιδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ*, οἷας τῆς ἐν τῷ α' κομμῷ στροφῆς στ. 237 κέ.

Παρὰ δὲ τῷ Εὐριπίδῃ στροφῇ τοῦ τρίτου τούτου εἶδους τῆς συνθέσεως εὐρίσκονται πάνυ ὀλίγαι, οἷα ἡ ἐν *Μηδ.* στ. 643-651=652-662, ἡ ἐν *Ἡλέκτρᾳ* στ. 452-463=464-475, ἡ ἐν *Ἡρακλείδαις* στ. 353-361=362-370, ἡ ἐν *Ἡρακλεῖ Μ.* στ. 637-654=655-672, ἡ ἐν *Ίφιγ. Αὐ.* στ. 164-184=185-205, καὶ ἡ ἐν *Κύκλωπι* ἐπὶ φῶδος στ. 69-81.

δ') Εἶδος μικτῶν στροφῶν εἶνε τὸ συγκαίμενον ἐξ ἰαμβικῶν καὶ ἀναπαιστικῶν ἢ τροχαϊκῶν καὶ δακτυλικῶν κῶλων μετὰ μικτῶν ἐπιμιγνυμένων. Ἐν ταῖς στροφαῖς δηλαδὴ ταύταις ἐπιμύγνυνται μετ' ἀλλήλων πάντα τὰ κῶλα, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε ἐγένετο λόγος, καὶ ἐκ τῆς ἐπιμίξεως ταύτης, ἥτις ἐνταῦθα φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα, γεννᾶται μεγίστη ποικιλία τοῦ μετρικοῦ σχήματος τῆς στροφῆς. Εἰσηγητῆς δὲ τοῦ εἶδους τούτου τῆς συνθέσεως τῶν μικτῶν στροφῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ὁ Σοφοκλῆς. Ἐνταῦθα ἀνήκει ἡ πρώτη συζυγία τοῦ α' στασίμου τοῦ *Οἴ. Τυάγνου* στ. 463-472=473-482.

τίς ὄντιν' ἄ θεοπιέπεια Δελφὶς εἶπε πέ-τρα
ἄρρητ' ἄρρητων τελέσαντα φοινίαισι χερ-σίν;
ῶρα νιν ἀελλάδων
ἵππων σθεναρώτερον

5 φυγᾶ πόδα νω-μᾶν.
ἐνοπλος γὰρ ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρόσκει
πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας,
δει-ναὶ δ' ἄμ' ἔπον-ται
Κῆρες ἀναπλάκν-τοι.

υ - υ - - ω - υ | υ υ - υ - - Λ
υ υ - υ - ω - υ | υ υ - υ - - Λ

—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

A'. 4+4. 4+4. B'. 3. 3. 3. Γ'. 4. 4. 4. 4.

Τῆς στροφῆς ταύτης οἱ δύο πρῶτοι στίχοι σύγκεινται ἑκάτερος ἐκ τρίτου Γλυκωνείου, ὅπερ ἐπιφέρεται τροχαϊκῇ τετραποδία καταληκτικῇ. Ἐφεξῆς δὲ συνωδᾷ τῇ διανοίᾳ τῆς λέξεως ταχεῖαν δηλούσης φυγὴν καὶ διώξιν ἀκολουθοῦσι τρία μικτὰ προσοδιακά, ὧν τὸ τρίτον καταληκτικόν, καὶ μετὰ ταῦτα δύο ἀναπαιστικά διμετρα, καὶ τέλος β' Γλυκωνεῖον τρικατάληκτον καὶ τροχαϊκῇ τετραποδία βραχυκατάληκτος ἔχουσα τὴν δευτέραν θέσιν λελυμένην. Ἐκ τῶν ἑνδεκα κώλων τῆς στροφῆς ταύτης ἕξ μὲν εἶνε μικτά, τρία δὲ καθαρὰ τροχαϊκὰ καὶ δυο καθαρὰ ἀναπαιστικά.

Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ α' συζυγία τοῦ α' στασίμου τῆς Ἀντιγόνης στ. 332-342=343-353.

πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀν-θρώπου δεινότερον πέλει.
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν - πόντου χειμερίῳ νότῳ
χωρεῖ, περιβορυχοῖ-σιν
περῶν ὑπ' οἴδοασιν, θεῶν | τε τὰν ὑπερτάταν, - Γᾶν
ἄφθιτον, ἀκαμάτων ἀποτρύεται
ἰλλομένων ἀρότων ἔτος εἰς ἔτος,
ἱλ-πεῖ-ω γένει πολεῦ-ον.

—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

A'. 4+4. 4+4. 4. B'. 4+4. 4. 4. 6.

Ἡ στροφή αὕτη εἶνε διμερής· τὸ μὲν α' μέρος περιέχει τέσσαρα Γλυκωνεῖα καὶ ἑν μικτὸν παροιμιακόν, τὸ δὲ β' δύο ἱαμβικά διμετρα, δύο δακτυλικά τετραποδία καὶ μίαν τετρακατάληκτον τροχαϊκὴν ἑξαποδίαν ἐν τέλει. Ἐκ τῶν ἑνδεκα κώλων τῆς στροφῆς ταύτης τὰ

μὲν πρῶτα πέντε εἶνε μικτά, τῶν δὲ λοιπῶν πέντε δύο μὲν ἱαμβικά, δύο δὲ δακτυλικά, ἓν δὲ τροχαϊκόν.

Ἐκ δὲ τοῦ *Αἶαντος* ἀνήκει ἐνταῦθα ἡ τοῦ κομμοῦ στροφὴ στ. 221-232=245-256, ἣτις ὡσαύτως εἶνε διμερής, καὶ ἐν μὲν τῷ α' μέρει διαδέχονται ἄλληλα ἱαμβικά καὶ δακτυλικά κῶλα, ἐν δὲ τῷ β' μικτά μετὰ ἀκαταλήκτου ἰθυφαλλικοῦ ἐν τέλει. Ἐκ δὲ τῆς *Ἡλέκτρας* ὁ κομμός στ. 849-859=860-870. Ἐκ δὲ τῶν *Τραγυρίων* ἡ ἐπὶ τῷ α' στασίμου στ. 517-530, ἐν ᾗ οἱ ἱαμβοὶ καὶ οἱ δακτυλοὶ ἐπικρατοῦσι πολὺ τῶν μικτῶν. Ὁ δὲ *Φιλοκτήτης* εὐπορεῖ τοιοῦτων συνθέσεων, οἷα εἶνε ἡ ἐν τῷ α' στασ. στ. 676-690=691-705, ἡ ἐν τῷ α' κομμῷ 827-838=843-854, ἡ ἐν τῷ β' κομμῷ στ. 1081-1101=1102-1122 καὶ στ. 1186-1195. Ὁ δὲ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῷ* περιέχει τὰς ἐξῆς δύο στροφάς, τὴν ἐν τῇ παρῳδῳ στ. 117-137=149-169 καὶ τὴν ἐν τῷ α' στασ. στ. 668-680=681-693 συζυγίαν.

Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐθεράπευσε τὸ εἶδος τοῦτο τῶν μικτῶν στροφῶν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο πλὴν τοῦ τῶν καθαρῶν μικτῶν. Συχνότατα δὲ εὐρίσκονται αἱ στροφαὶ αὗται ἐν τῇ *Ἡλέκτρᾳ*, τῷ *Ἰππολύτῳ* καὶ τῇ *Ἐκάβῃ*, ἐν ἄλλοις δράμασιν ἅπαξ ἢ δις, οὐδ' ἅπαξ δ' ἐν ταῖς *Ἰκετίσι*, τῇ *Ἀνδρομάχῃ*, τῷ *Ὀρέστη*, τῇ ἐν *Αὐ.* *Ἰφιγενείᾳ*, τῷ *Κύκλωπι* καὶ τῷ *Ῥήσῳ*.

Δ'. Μικταὶ στροφαὶ τῆς κωμῳδίας.

446. Ἡ δὲ κωμῳδία πλὴν τῶν στιχηρῶν μέτρων, δῆλον ὅτι τῶν Πριαπειῶν, Κρατινείων καὶ Εὐπολιδαίων, ἅτινα κυρίως ἐδόυλευον τῇ μονωδικῇ προφορᾷ καὶ τῇ παραβάσει, εἴτα δὲ καὶ τῶν ἐκ Γλυκωνείων, προσοδιακῶν καὶ Φερεκρατείων συντιθεμένων ἐξ ὁμοίων συστημάτων, περὶ ὧν πάντων ἤδη ἔμπροσθεν (§ 419 κέ.) ἐγένετο λόγος, πλὴν λέγω τούτων συνετίθει καὶ στροφάς ἐκ μικτῶν μέτρων. Καὶ κύρια μὲν μετρικὰ στοιχεῖα ἐν ταῖς μικταῖς στροφαῖς τῆς κωμῳδίας ἦσαν τὰ προσοδιακὰ καὶ τὰ Γλυκωνεῖα, σπανιώτεροι δὲ εὐρίσκονται αἱ ἐξαποδία καὶ τετραποδικὰ κῶλα μετὰ πλειόνων δακτύλων. Ἡ δὲ σύνθεσις τῶν στροφῶν ἦτο ἀπλῆ καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν μικρόν, ὅπως ἐν τῇ μονωδικῇ λυρικῇ, σπανίως δὲ στροφή τις εὐρίσκεται παρ' Ἀριστοφάνει ἔχουσα τεχνικωτέραν τὴν σύνθεσιν.

Α'. *Στροφαὶ ἐκ προσοδιακῶν*. Καὶ πρῶτον μὲν καὶ ἀπλούστατον

εἶδος ἀποτελοῦσιν αἱ στροφαὶ τῶν εὐθύμων προσοδιακῶν ἄσμάτων αἱ ἐκ δευτέρων μικτῶν προσοδιακῶν συγκείμεναι, ὧν αἱ πλείσται οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ὑπέρμετροι περίοδοι μετὰ καταληκτικοῦ τοῦ τελικοῦ κώλου (σ λ υ υ - υ), ἄλλοτε μὲν ἔχουσai ἀντιστροφικὴν ἀνταπόδοσιν, ἄλλοτε δὲ οὐχί. Τὸ καταληκτικόν δὲ τοῦτο κῶλον εὐρίσκεται ἐν κεινημένοις χωρίοις ἐπαναλαμβανόμενον ἐπιφθεγματικῶ τῷ τρόπῳ. Τοιαύτην σύνθεσιν ἔχει τὸ ἔσμα τοῦ χοροῦ τῶν μυστῶν ἐν τοῖς Βα-
τράχοις στ. 448 — 453 = 454 — 459.

στρ. χωρῶμεν ἐς πολυρρόδους
λειμῶνας ἀνθεμῶ-δεις,
τὸν ἡμέτερον τρόπον,
τὸν καλλιχορώτατον
παίζοντες, ὃν ὀλβιαί
Μοῖραι ξυνάγου-σιν.

ἀντ. μόνους γὰρ ἡμῖν ἥλιος
καὶ φέγγος ἰλαρόν ἐσ-τιν,
ὅσοι μεμυήμεθ' εὐ-
σεβῇ τε διήγομεν
τρόπον περὶ τοὺς ξένους
καὶ τοὺς ἰδιώ-τας.

Ἡ στροφή αὕτη σύγκειται ἐκ δύο ἱαμβικῶν διμέτρων, ἅτινα δύνανται νὰ συναφθῶσιν εἰς ἓν καταληκτικὸν ἱαμβικὸν τετράμετρον, καὶ ἐκ τεσσάρων προσοδιακῶν, ὧν τὸ τελευταῖον καταληκτικόν. — Τοιοῦτοι εἶνε καὶ οἱ ἐν τέλει τῆς Εἰρήνης καὶ τῶν Ὀρνίθων ὑμέναιοι, οἵτινες μετὰ ζωηρᾶς, ὡς εἰκός, ὀρχήσεως ἤδοντο. Καὶ ὁ μὲν ἐν Εἰρήνῃ στ. 1329 κέ. ὑπὸ τοῦ Τρυγαίου καὶ τῶν ἡμιχορίων προφερόμενος ἔχει ὥδε·

ΤΡΥΓ. { δεῦρ', ὦ γύναι, εἰς ἀγρόν
προφδ. { χῶπῳ μετ' ἐμοῦ καλῇ 1330
καλῶς κατακείσει.
{ Ὑμῖν, Ὑμέναι' ὦ.

ΧΟ. 1. ὦ τρισμάκαρ, ὡς δικαί-
ως τάγαθὰ νῦν ἔχεις.
'Ὑμῖν, Ὑμέναι' ὦ,
'Ὑμῖν, Ὑμέναι' ὦ. 1335

2. τί δράσομεν αὐτήν;
τί δράσομεν αὐτήν;
τρυγήσομεν αὐτήν.
τρυγήσομεν αὐτήν.

3. ἀλλ' ἀράμενοι φέρω-
μεν οἱ προτεταγμένοι 1340
τὸν νυμφίον, ὦνδρες.
'Ὑμῖν, Ὑμέναι' ὦ,
'Ὑμῖν, Ὑμέναι' ὦ.

4. οἰκήσετε γοῦν καλῶς
οὐ πράγματ' ἔχοντες, ἀλ- 1345
λὰ συκολογοῦντες.
Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ,
Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ.
5. τοῦ μὲν μέγα καὶ παχὺ
τῆς δ' ἡδὺ τὸ σῦκον. 1350
Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ,
Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ.
- ΤΡΥΓ. { φῆσεις γ', ὅταν ἐσθίης
προφδ. { οἶνόν τε πῆς πολύν.
{ Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ,
{ Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ.
ὦ χαίρετε χαίρετ', ἄν- 1355
δρες, κἂν ξυνέπνοσθέ μοι,
πλακοῦντας ἔδεσθε.

Κατὰ τὸν Ῥοσβάχιον, οὐ τὴν διάθεσιν τοῦ ἁσματίου τούτου ἀποδι-
δομεν, οἱ μὲν στ. 1329 - 1332 εἶνε προφδικὴ μονωδία τοῦ Τρυγαίου
ἐκ τεσσάρων κώλων, οἱ δὲ 1351 - 1354 ἐπωδικὴ μονωδία τοῦ αὐ-
τοῦ, ὡσαύτως τετράκωλος, οἱ δὲ 1333 - 1350 περιέχουσι τὴν ᾠδὴν
τῶν ἡμιχορίων, ἣτις εἰς πέντε διαιρεῖται περιόδους, δύο τετρακώ-
λους καὶ τρεῖς πεντακώλους, ἀντιστροφικὴ ὁμῶς ἀναπαύσεως δὲν
ὑπάρχει. Τὸ διπλοῦν ἐπιφώνημα μετὰ τὸν 1354 στίχον παρενεβλήθη
ὑπὸ τοῦ Ῥοσβαχίου, τὴν δὲ ἐκπτωσιν ἢ μᾶλλον ἐκβολὴν ἐνὸς στίχου
μετὰ τὸν 1349 ὡς βδελυρὰν τινα αἰσχρολογίαν περιέχοντος παρετή-
ρησεν ὁ Βέργκιος (Bergk), ἐνέκρινε δὲ ὁ Ῥοσβάχιος. Τὸ δὲ τελευ-
ταῖον μέρος (στ. 1355 - 1357) ἀποχωρίζει τῆς ᾠδῆς ὁ Ῥ. καίπερ
ἔχον τὸ αὐτὸ μέτρον ὡς τελικὴν τοῦ Τρυγαίου προσφώνησιν πρὸς
τοὺς θεατάς, ὡς καὶ ὁ Σχολιαστὴς παρατηρεῖ.

ῬΟ δὲ ἐν Ὀρνεσι στ. 1731 — 1736 — 1737 — 1742 μετ' ἀντι-
στροφικῆς ἀναπαυδόσεως ὑμέναιος ἔχει ὧδε·

στρ. Ἥρα ποτ' Ὀλυμπία	ἀντ. ὁ δ' ἀμφιθαλὴς Ἔρως
τῶν ἡλιόδατων θρόνων	χρυσόπτερος ἡνίας
ἄρχοντα θεοῖς μέγαν	εὐθυνη παλιντόνους,
Μοῖραι ξυνεκοίμισαν	Ζηνὸς πάροχος γάμων
τοιῶδ' ὑμεναίῳ.	κεῦδαίμονος Ἥρας,
Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ.	Ῥμῆν, Ῥμέναι' ὦ.

Τοιοῦτον τέλος εἶνε καὶ τὸ ἐν Ἰππ. 1111 κέ. (δύο ὑπέρμετροι περίοδοι ἐκ 4 καὶ ἕξ κώλων).

ὦ Δῆμε, καλὴν γ' ἔχεις|ἀρχήν, ὅτε πάντες ἄν|θρωποι δεδίασι σ' ὦσ-|
περ ἄνδρα τύραν-νον.

ἀλλ' εὐπαράγωγος εἶ, | ὁππευόμενός τε χαί|ρεις κάξαπατώμενος.
πρὸς τόν τε λέγοντ' ἀει|κέχνηας· ὁ νοῦς δέ σου|παρὼν ἀποδν-μεῖ.

Πρβλ. καὶ Ἑκκλ. στ. 289 κέ.

Β'. *Στροφαὶ ἐκ Γλυκωνείων*. Ὅμοιαν ἀπλότητα ἔχουσι καὶ αἱ ἐκ Γλυκωνείων συντιθέμεναι στροφαί, ἐν αἷς εὐχρηστότατον σχῆμα εἶνε τὸ β' Γλυκωνεῖον, ὅπως καὶ παρ' Ἀνακρέοντι (πρβλ. § 435). Τοιοῦτον εἶνε τὸ ἐν Ἰππ. 973 — 984 = 985 — 996 σκωπτικὸν εἰς Κλέωνα ἄσμα, οὗ ἕκαστον σύστημα ἐξάκις ἐπαναλαμβανόμενον σύγ-κεται ἐκ τριῶν β' Γλυκωνείων καὶ ἐνὸς ἀκαταλήκτου β' Φερεκρατείου.

- ΧΟΡ. 1. ἥδιστον φάος ἡμέρας
ἔσται τοῖσι παροῦσι καὶ
τοῖσιν εἰσαφικνουμένοις,
ἦν Κλέων ἀπόληται.
2. καίτοι πρεσβυτέρων τινῶν
οἶων ἀργαλεωτάτων
ἐν τῷ δείγματι τῶν δικῶν
ἤκουσ' ἀντιλεγόντων,
3. ὥς εἰ μὴ 'γένεθ' οὔτος ἐν
τῇ πόλει μέγας, οὐκ ἂν ἦ-
στην σκεύη δύο χρυσίμω,
δοῖδουξ οὐδὲ τορύνῃ.

Συστήματα δὲ ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου Γλυκωνείου εὗρίσκον-ται πολλῶ σπανιώτερα, καὶ ἐκεῖνα μὲν ἔχει κοινὰ ὁ Ἀριστοφάνης (Ἰππ. 551, Νεφ. 563) μετὰ τοῦ Σοφοκλέους, ταῦτα δὲ κυρίως μετὰ τοῦ Εὐριπίδου ὡς ἐν Σφ. 1450 — 1461 = 1462 — 1473, ἐνθα τὸ ἐκ τρίτων Γλυκωνείων συγκείμενον σύστημα τελευτᾷ οὐχὶ εἰς Φερεκράτειον, ἀλλ' εἰς τροχαϊκὸν δίμετρον πολυσχημάτιστον ὡς τὸ β' κώλον τοῦ Εὐπολιδείου («μετεβέλλοντο τοὺς τρόπους», «κατακο-σμήσαι πράγμασι»). — Τοιοῦτον εἶνε καὶ τὸ εἰς τὴν ἀηδόνα ἄσμα-τιον ἐν Ὀρν. 676 — 684, τὸ ἐν Ἰππ. 551 — 564 = 581 — 594 ἄσμα εἰς Ποσειδῶνα καὶ Παλλᾶδα καὶ τὸ ἐν Βατρ. 1251 — 1260.

Γ'. *Στροφαὶ ἐκ μικτῶν μετὰ χοριάμβων*. Περί τῶν στροφῶν τού-

των ἐγένετο ἤδη λόγος ἔμπροσθεν § 444, ἐνθα ὁ λόγος περὶ χοριάμβου.
Ἐνταῦθα δὲ ἀρκοῦμεθα νὰ φέρωμεν τὸ ἐξῆς διδακτικώτατον παρά-
δειγμα ἐκ τῆς Λυσιστράτης στ. 321—334 (= 335—349).

στρ. πέτου, πέτου-, Νικοδίκη, | πρὶν ἐμπεπρῆ-σθαι Καλύκην
τε καὶ Κρίτυλ-λαν περιψυ-σῆ-τω.

ὑπὸ τε νόμων - ἀργαλέων | ὑπὸ τε γερόν-των ὀλέθρων.

ἀλλὰ φοβοῦμαι τόδε μὲν | ὑστερόπους βοη-θῶ.

νῦν δὲ γὰρ ἐμ-πλησαμένη | τὴν ὑδρίαν κνεφαί-α

μόγισ ἀπὸ κρή-νης ὑπ' ὄχλου | καὶ θορύβου καὶ πατάγου χυ-

δούλαισιν ὦ-στιζομένη | υ υ υ υ υ υ υ υ | [τρεῖ-ου,

στιγματῖαις-θ', ἀρπαλέως | ἀραμένη, ταῖσιν ἐμαῖς | δημό-

τισιν καομέναις | φέρουσ' ὕδωρ βοη-θῶ.

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ |

υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ υ υ |

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ |

υ υ υ υ υ υ υ υ

Πρβλ. Σφ. 1450—1461 = 1462—1473. Νεφ. 949—956 =
1024—1031 καὶ 512—517.

Δ'. *Στροφαὶ ἐκ μικτῶν καὶ δακτυλικῶν κῶλων*. Τοιαῦται στροφαὶ
συγκείμεναι ἐκ μικτῶν κῶλων (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λογαοιδικῶν πρὸς
δυοῖν καὶ πρὸς τρισί), μεθ' ὧν συζεύγνυνται δακτυλικά κῶλα, εὐρί-
σκονται μόνον δις παρ' Ἀριστοφάνει ἐν ὕμνοις εἰς θεοὺς καὶ φαίνονται
μυμήσεις ἀρχαιοτέρων λυρικῶν συνθέσεων. Καὶ τὸ μὲν εἶναι ἄσμα με-
γαλοπρεπὲς τοῦ χοροῦ τῶν γυναικῶν περὶ τὸ τέλος τῶν Θεσμοφορια-
ζουσῶν στ. 1136—1159 ἐν ὑπορχηματικῷ τρόπῳ, συμμέτρως μὲν
συντεθειμένον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντιστροφικῶς. Ἐν τῷ ἄσματι τούτῳ εὐ-
ρίσκονται οὕτω πολλὰ λογαοιδικά κῶλα πρὸς δυοῖν καὶ τρισὶν καὶ
οὕτω πολλὰ καθαρὰ δακτυλικά, ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ στροφῇ. Ἀξίον
δὲ προσέτι παρατηρήσεως εἶναι ὅτι οὐδὲν τροχαϊκὸν (ιαμβικὸν) κῶλον
ἀναμίσγεται. Ἐτερόμετρον δὲ εἶναι μόνον τὸ βακχειακὸν τετράμετρον
ἐν στ. 1143 καὶ 1144.

φάνηθ', ὦ τυράννου | στυγοῦσ', ὥσπερ εἰκὸς

υ υ υ υ υ υ υ υ | υ υ υ υ υ υ υ υ

δι' οὐ ἐπιτίθεται ἀξιώματικὸν τέλος τῇ πρώτῳ μέρει. — Τούτῳ δὲ
συγγενὴς εἶναι ὁ ἐν Νεφέλαις στ. 563—574 = 595—606 ὕμνος

εἰς Δία καὶ Ἀπόλλωνα ἐκ μικτῶν μόνον καὶ δακτυλικῶν κώλων συγ-
κείμενος καὶ οὐδὲν τροχαϊκὸν ἢ ἱαμβικὸν κῶλον περιέχων.

Ε'. *Στροφαὶ ἐκ μικτῶν καὶ ἱαμβικῶν κώλων.* Αἱ στροφαὶ αὗται εἶνε συχναί, ὑπολείπονται ὅμως ὡς πρὸς τὸ συχνὸν τῆς χρήσεως τῶν ἀπλῶν σχημάτων. Τὰ ἱαμβικὰ κῶλα εἶνε διμετρα, εἰς τετράμετρα συναπτόμενα, τρίμετρα, ἰθυφαλλικά κῶλα καὶ ἄλλα. Ἡ δὲ διαφορὰ τῶν στροφῶν τούτων τοῦ Ἀριστοφάνους τῶν ἀναλόγων τῶν τραγικῶν κυρίως εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἱαμβικῶν καὶ τροχαϊκῶν στροφῶν τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν τραγικῶν. Ἐπὶ τῶν πρώτων γίνεται ἐλευθέρα χρῆσις ἀλόγων χρόνων ἐν ταῖς περιτταῖς χώραις τῶν ἱαμβικῶν κώλων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δευτέρων. Πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν πρώτων τὸ προκαταληκτικὸν σχῆμα τῶν κώλων εἶνε σπανιώτατον, ἐπὶ τῶν δευτέρων συχνὸν καὶ χαρακτηριστικὸν αὐτῶν. Τοιαύτη εἶνε ἡ διμερὲς στροφή ἐν Ἀχαρν. 1150 — 1161 = 1162 — 1173, ἧς τὸ μὲν α' μέρος σύγκειται ἐκ μικτῶν μετὰ συχνῶν χοριάμβων, τὸ δὲ β' ἐξ ἱαμβικῶν κώλων.

Ἀντίμαχον τὸν Ψακάδος τὸν μέλεον | τῶν μελέων ποιητὴν,
ὥς μὲν ἀπλῶ λόγῳ κακῶς | ἐξολέσειεν ὁ Ζεὺς·
ὅς γ' ἐμὲ τὸν τλήμονα Λήναια χορη|γῶν ἀπέλυσ' ἄδειπνον.
ὄν εἴτ' ἐπιδόμι τευθίδος | δεόμενον, ἢ δ' ὠπτημένῃ
σιζουσα πάραλος ἐπὶ τραπέζῃ κειμένη
ὀκέλ-λοι-κῆτα μέλ|λοντος λαβεῖν αὐτοῦ κύων-|ἀρπάσασα φεύ-γοι.

Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐν Θεσμοφ. στ. 352-371, ἥτις ἐν ἀρχῇ καὶ τέ-
λει ἔχει τέσσαρα ἱαμβικὰ κῶλα, ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἅπαντα μικτὰ (ἐν δὲ
χοριαμβικόν), ἡ ἐν στ. 969-980 τοῦ αὐτοῦ δράματος καὶ ἡ ἐν Ἐκ-
κλησ. στ. 918-923 καὶ 969 — 972 = 973 — 976.

Σ'. *Στροφαὶ ἐκ μικτῶν, ἱαμβικῶν καὶ δακτυλικῶν κώλων.* Τὸ
εἶδος τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ Ἀριστοφάνης μόνον ἐν μιμήσεσιν ἢ μᾶλ-
λον παρωδίαις τῆς τραγωδίας, ἀποδοκιμάζων τὸν τρόπον τοῦτον τῆς
συνθέσεως. Τοιοῦτο δὲ εἶνε τὸ ἐν Βατρ. στ. 1331-1364 ἔσμα.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν μικτῶν μέτρων καὶ στροφῶν.

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΩΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΩΣ

§ 1. Ποιός ὁ λόγος τῶν μουσικῶν τεχνῶν πρὸς ἀλλήλας παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσιν. — § 2 - 4 Πότε καὶ πῶς ἐγεννήθη παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἡ μουσικὴ θεωρία καὶ πῶς διήρουν αὐτὴν πραγματευόμενοι οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοξένου διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς. — § 5 - 13 Βίος, συγγράμματα καὶ ἐνέργεια τοῦ Ἀριστοξένου ὑπὲρ τῆς μουσικῆς τέχνης. — § 14 - 24 Οἱ μετὰ τὸν Ἀριστοξένον ῥυθμικοί· Διονύσιος ὁ μουσικός, Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανός, ῥυθμικὸν ἀπόσπασμα τοῦ Παρισίνου κώδικος 3027, τὰ Προλαμθανόμενα τοῦ Ψελλοῦ, Al Farabi, Βακχεῖος ὁ Γέρων, Ἀνόνημος περὶ μουσικῆς, οἱ συγγραφεῖς ῥητορικῶν (Ἀριστοτέλης, Κικέρων, Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Φάβιος Κοϊντιλιανός, Ἑρμογένης), Αὐγουστίνος. — § 25 - 34 Οἱ μετὰ τὸν Ἀριστοξένον μετρικοί· Ἡλιδωρος, Ἰφαιστιῶν (ἀνάλυσις τοῦ ἐγχειριδίου καὶ περὶ τῶν εἰς τὸ σκολιῶν), Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ ἡ μετρικὴ. — § 35 Βυζαντινοὶ μετρικοί. — § 36 - 37 Λατίνοι μετρικοί. — § 38 Οἱ ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους μετρικοί μέχρι Γ. Ἑρμαννοῦ. — § 39 - 42 Γ. Ἑρμαννός καὶ ἀνάλυσις τῆς ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς θεωρίας αὐτοῦ. — § 43 - 44 Αὐγουστος Βοϊκκιος. — § 45 - 46 Αὐγουστος Ροσδάχιος καὶ Ρουδόλφος Οὐσετφάλιος. — § 47 - 57 ἐπὶ κρίσει τοῦ μετρικοῦ αὐτῶν συστήματος. — § 58 Ἰ. Ἑρρ. Σμίτιος, Γουλιέλμος Χρίστιος.

ΜΕΡΟΣ Α' ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ

Κεφ. α'.	Ὁρισμός τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τοῦ μέτρου καὶ διαίρ. τῆς μετρικῆς Σελ.	85 - 104
Κεφ. β'.	Περὶ τῆς γλώσσης ὡς ῥυθμιζομένου.....	» 104 - 158
Κεφ. γ'.	Περὶ ποσότητος συλλαβῶν.....	» 158 - 177
Κεφ. δ'.	Περὶ χρόνων.....	» 177 - 186
Κεφ. ε'.	Περὶ ποδῶν.....	» 186 - 218
Κεφ. ς'.	Περὶ κύλων.....	» 218 - 227
Κεφ. ζ'.	Περὶ περιόδων.....	» 227 - 239
Κεφ. η'.	Περὶ γενῶν καὶ εἰδῶν τῶν περιόδων ἢ μέτρων.....	» 239 - 246
Κεφ. θ'.	Περὶ τῆς σημασίας ἧτοι τῆς εἰς σημεῖα ἢ βάσεις διαιρέσεως τῶν μέτρων.....	» 246 - 254
Κεφ. ι'.	Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ τὴν ἀπόθεσιν.....	» 255 - 268
Κεφ. ια'.	Περὶ μέτρων προκαταληκτικῶν.....	» 268 - 276
Κεφ. ιβ'.	Περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν μέτρων κατὰ σύνταξιν.....	» 277 - 292
Κεφ. ιγ'.	Περὶ τῆς λεκτικῆς τῶν μέτρων συναφείας.....	» 293 - 310
Κεφ. ιδ'.	Περὶ συστημάτων.....	» 311 - 315
Κεφ. ιε'.	Περὶ ποιήματος.....	» 315 - 328

ΜΕΡΟΣ Β'. ΤΟ ΕΙΔΙΚΟΝ

Α'. Μέτρα δακτυλικά.

Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ δακτυλικοῦ εξαμέτρου	Σελ. 329 - 364
Κεφ. ιζ'. Περὶ τοῦ ἐλεγειακοῦ διστίχου καὶ τῶν Ἀρχιλοχείων δακτυλικῶν στροφῶν	» 365 - 371
Κεφ. ιη'. Περὶ τῶν Αἰολικῶν δακτυλικῶν μέτρων	» 372 - 374
Κεφ. ιθ'. Περὶ τῶν δακτυλ. χορικῶν τῆς λυρικ. καὶ δραμ. ποιήσεως	» 374 - 381

Β'. Μέτρα ἀναπαιστικά.

Κεφ. κ'. Περὶ προσοδιακοῦ, παροιμιακοῦ καὶ τετραμέτρ. ἀναπαιστ.	» 381 - 389
Κεφ. κα'. Περὶ τῶν ἀναπαιστικῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων	» 389 - 398
Κεφ. κβ'. Περὶ τῶν μὴ κανονικῶν ἀναπαιστικῶν συστημάτων	» 398 - 401

Γ'. Μέτρα τροχαϊκά.

Κεφ. κγ'. Περὶ τοῦ τροχαϊκοῦ τετραμέτρου	» 402 - 409
Κεφ. κδ'. Περὶ τῶν τροχαϊκῶν ἐξ ὁμοίων συστημάτων καὶ τῶν τροχ. στροφῶν	» 410 - 413

Δ'. Μέτρα ἰαμβικά.

Κεφ. κε'. Περὶ τοῦ ἰαμβικοῦ τριμέτρου	» 414 - 430
Κεφ. κς'. Περὶ τοῦ γυλωῦ ἢ σκάζοντος καὶ τοῦ καταληκτ. τριμέτρου	» 431 - 443
Κεφ. κζ'. Περὶ τοῦ ἰαμβικοῦ διμέτρου καὶ τετραμέτρου	» 444 - 449
Κεφ. κη'. Σύνθεσις τῶν ἰαμβικῶν μέτρων κατὰ σύστημα	» 449 - 458

Ε'. Μέτρα ἰωνικά.

Κεφ. κθ'. Περὶ τῶν ἰωνικῶν ἀπὸ μείζονος καὶ ἀπ' ἐλάσσονος μέτρων	» 459 - 476
--	-------------

Ϛ'. Μέτρα παιωνικά.

Κεφ. λ'. Περὶ τῶν κρητικῶν μέτρων	» 477 - 487
Κεφ. λα'. Περὶ τῶν βακχεϊακῶν μέτρων καὶ περὶ δοχμίων	» 487 - 498

Ζ'. Μέτρα ἐπισυνθέτα.

Κεφ. λδ'. Περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλοτροχαίων	» 501 - 511
Κεφ. λγ'. Περὶ τῶν ἐπισυνθέτων δακτυλεπιτρίτων	» 512 - 522

Η'. Μέτρα μικτά.

Κεφ. λδ'. Περὶ μικτῶν κοίλων, μέτρων καὶ συστημάτων ἐξ ὁμοίων	» 523 - 543
Κεφ. λε'. Περὶ τῶν μικτῶν στροφῶν	» 543 - 582

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 127 στ. 22 περίγραφον τὸ «Φώτιος ἐν», ἐφεξῆς δὲ γράφε «Φιλοστόργιος ἐκκλ. ἱστ. 2, 2».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΥΠΟΥ

ΤΙΟΝ

ΜΟΥ

ΣΤΗΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας